Lutherska Kyrkans Bekännelseskrifter

(CONCORDIA PIA) å nyo utgifna samt försedda med inledning och noter af **Gottfrid Billing** Biskop i Vesterås stift

LUND C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG.

LUND 1895 BERLINGSKA BOKTRYCKERI- OCH STILGJUTERI-AKTIEBOLAGET.

Förord till den elektroniska utgåvan

Denna svenska utgåva av "Konkordieboken" (Concordia pia) från 1895 digitaliserades i juni 2017. Strax dessförinnan hade vi digitaliserat **Oscar Bensows utgåva från 1912**, som har ett utförligare förord.

Förord.

I den *Inledning*, som bifogats denna svenska upplaga af Lutherska kyrkans symboliska böcker, har redogjorts för det förhållande, i hvilket den nya upplagan står till den gamla af R. Broocman utgifna. Enhvar sakkunnig förstår, att det varit underkastadt ganska stor svårighet att med visshet afgöra, huruvida på enskilda punkter den Broocmanska upplagan bort oförändrad aftryckas eller någon förändring i densamma bort vidtagas. I allmänhet har man följt grundsatsen att göra så få förändringar som möjligt.

Själfva texten har genomgåtts ej blott af undertecknad utan äfven af Biskop N. J. O. H. Lindström. Det ganska omfattande arbete, som krafts af nödvändigheten att modernisera alltför ålderdomliga språkformer och stafsätt, har utförts af Lektor A. Kempe.

I fråga om *Luthers lilla katekes* har det ansetts riktigast att följa den text-redaktion, som antogs af kyrkomötet 1878 och sedan genom kungligt beslut stadfästades. Men i de fall, då denna redaktion gifver en i någon mån modifierad uppfattning af Luthers förklaring, sådan denna framgår ur den tyska grundtexten, har en trogen öfversättning af denna sistnämnda bifogats i noter under linjen.

Vid återgifvandet af *Upsala mötes beslut* har följts den på C. W. K. Gleerups förlag år 1880 utkomna upplagan, hvilken, om man bortser från ändring af stafsätt, är ett troget aftryck af den text, som förekommer i originalupplagan af år 1593.

Vid utarbetandet af de historiska noter, hvilka tillagts i bokens slut, har jag i väsentlig mån låtit mig leda af anvisningarna i den förträffliga af C. P. Caspari och Gisle Johnson utgifna norska upplagan af Konkordieboken. I intet afseende göra noterna anspråk på någon som helst vetenskaplig förtjänst, utan äro de hämtade från lätt tillgängliga källor.

Vesterås den 10:de November 1894.

Gottfrid Billing.

Inledning.

»Vi tro, bekänna och lära, att den enda regel och rättesnöre, hvarefter alla läror och alla lärare böra anses och

dömas, är intet annat än de profetiska och apostoliska, det gamla och nya testamentets skrifter.... Men andra, vare sig fädernas eller nya lärares skrifter hvad namn de än må hafva, skola ingalunda aktas jämlika med den heliga skrift, utan allesamman henne så underkastas, att man dem icke annorlunda upptaga skall än såsom vittnen, som visa, att och på hvilka orter i världen den profetiska och apostoliska läran jämväl efter apostlarnes tid är oförfalskad vid makt hållen.... Således behåller man en klar åtskillnad mellan Guds ord i gamla och nya testamentet och alla andra skrifter och erkänner den heliga skrift allena för en domare, regel och rättesnöre, efter hvilken, såsom efter en pröfvosten, alla läror böra pröfvas och dömas, om de äro goda eller onda, sanna eller falska. Men symbola eller bekännelser och andra skrifter hafva icke makt att döma, ty denna myndighet tillkommer allena den heliga skrift, utan de bära allenast vittnesbörd om vår lära och uttyda henne samt visa, huru den heliga skrift uti de omtvistade artiklarna i alla tider blifvit förstådd och uttydd af de lärare i Guds församling, som då lefvat, såsom ock med hvad skäl de mot den heliga skrift stridande lärorna blifvit förkastade och fördömda.»

Med dessa ord, som äro hämtade från inledningen till Konkordieformeln, angifver vår lutherska kyrka sin uppfattning af förhållandet mellan den heliga skrift å ena sidan och alla andra skrifter samt särskildt de så kallade bekännelseskrifterna eller symboliska böckerna å den andra sidan. Endast i Skriften ser hon den probersten, efter hvilken *alla* andra skrifter skola pröfvas; äfven sina bekännelseskrifter ställer hon under Skriften såsom den högste domaren.

Åt sina bekännelseskrifter tillmäter hon värdet att vara vittnen om, huru Skriften blifvit i Guds församling förstådd, och hon tror, att deras vittnesbörd innehåller den heliga skrifts lära oförfalskad samt därför är ett värn mot falska läror.

I sina bekännelseskrifter uttalar Kristi församling sina djupaste lifserfarenheter och bekänner, hvad hon tror vara visst och sant, ej blott därför att hon anser det vara i öfverensstämmelse med hvad den heliga skrift lär utan äfven därför, att hon själf under kamp och strid2

mot synd och lögn erfarit det såsom sanning. Och då kristendomen ej är allenast en uppenbarad lära utan ett nytt lif, som i Kristus Jesus är skänkt åt världen och som lefver i hans församling, där Han själf är genom sin Helige Ande närvarande, så kan hans troende församling vittna om, hvad sann kristendom är, då hon aflägger sitt vittnesbörd om, hvad hon erfarit under sitt samlif med sin Frälsare.

Med sin Herre och Frälsare har församlingen umgänge, då hon umgås med hans ord. Detta är eviga lifvets ord, och vår Frälsare angifver själf vägen till dess rätta förstående, när han säger: «om någon vill göra hans vilja, som har sändt mig, skall han förstå, om läran är från Gud, eller om jag talar af mig själf* Joh. 7: 17. Mänsklig lärdom kan gifva hjälpmedel till att förstå Skriften, men det är framför allt genom att lefva i lydnad för dess ord, som man verkligen lär att förstå den. Troserfarenhet är således en god ut-läggare af Skriften. Men Kristi församling, den gamla bibelläsaren, som lefvat af lifsens ord under århundraden, är den framför alla andra troserfarna. Därför har äfven hennes vittnesbörd ett stort värde såsom hjälp till att förstå Skriften.

Ledda af detta vittnesbörd, sådant det möter oss i bekännelseskrifterna, skola vi därför gå tiH läsningen af den heliga skrift. Vi behöfva denna ledning allesamman, både lärda och olärda, både unga och gamla, både barnen och fäderna i Kristus. Gåfvorna äro mångahanda; ingen församlingsmedlem har fått deras fullhet.

Olika äro lifvets erfarenheter för oss alla, men äfven den, hvilkens andliga lif trängt djupast ned och varit mest omväxlande och vidt omfattande, har dock blott vunnit en ensidig erfarenhet af hvad det eviga lifvet är och behöfver stöd och undervisning af andras erfarenheter. Kristi församling är kroppen, i hvilken alla de enskilda troende äro lemmar. I henne samlas de enskildas erfarenhet. Därför är hon ej ensidig på samma sätt och i samma grad som hennes särskilda medlemmar, och därför är hennes vittnesbörd, hennes bekännelse för oss alla en hjälp mot de missuppfattningar, som nödvändigt komma däraf, att vi, hvar och en för sig, betrakta trons föremål från blott en sida, från vår egen inskränkta erfarenhets synpunkt.

Men om de kyrkliga bekännelseskrifterna böra af oss högt aktas och om vi böra såsom läraktiga barn lyssna till deras undervisning, så vilja de dock icke binda vår erfarenhet och forskning. I samma mån som församlingens lif i Kristi tro fortskrider och utvecklar sig, i samma mån kommer hon också till en djupare och klarare insikt i den af Kristus uppenbarade sanningen; och ju djupare och allvarligare forskningen blifver, desto starkare grunder kunna anföras till att bevisa kyrkans tro. Därför hålla vi ej blott före, att den vetenskapliga bevisningen för och formuleringen af denna tro, hvilka föreligga i bekännelseskrifterna, kunna förbättras och göras mera fullständiga; utan vi tro också, att själfva de erfarenheter, om hvilka kyrkan i sina bekännelseskrifter aflägger vittnesbörd, kunna upp lefvas på ett ännu djupare och3 Inledning.

rikare sätt, än hittills skett, samt att kyrkan då skall kunna om dem aflägga ett ännu fullständigare vittnesbörd. Vi tro äfven, att sådant kan finnas i Jesu Kristi uppenba-i'else, hvilket församlingen ej ännu hunnit genom lilserfarenhet tillegna sig och hvarom hon därför ej heller kunnat aflägga bekännelsens vittnesbörd. I den omständigheten, att bekännelseskrifterna ej innehålla något om en sak, få vi följaktligen ej se ett bevis därpå, att den saken ej kan vara ett stycke af Kristi uppenbarade sanning. Vi få ej heller i det vittnesbörd, som bekännelseskrifterna aflägga om en kristlig sanning, se ett sådant uttryck för sanningen, som är i alla afseenden så fullkomligt och fullfärdigt, att ej utöfver detsamma skulle kunna tänkas ett fortskridande i fullständighet och klarhet. Men därom är vår lutherska kyrka öfvertygad, att det, hvartill" hon under Herrens Andes ledning på lifserfarenhetens väg kommit och hvarom hon därför kunnat aflägga en verklig bekännelse, är och förblifver sanning. Frimodigt lämnar hon alltså frihet åt lifvet och forskningen, viss därom, att de fullmogna frukterna af dessa skola ej undergräfva utan stadfästa hennes tros bekännelse. Hon begär af sina medlemmar, att de med "örtroende skola lyssna till den jamla erfarnas vittnesbörd och Desinna, att Anden från begynnelsen varit henne gifven och" inom lenne verksam, men hon fördrar)ck af dem, att de ej skola ned-rräfva det pund, som Herren ge-10m henne förlänat dem, utan >ckra med det, på det att de må tunna öfverlämna det på samma jång såsom detsamma och såsom "örkofradt till en ny tids släkte.

På ett framåtskridande ej blott

i trons bevisning utan äfven i trons insikt hoppas vår kyrka, men förutsättningen för ett s"ådant vet hon vara trohet mot det, hvartill hon redan under Andens ledning kommit. Därför håller hon ock före, att endast den, som i tron tillägnat sig och med trohet fasthåller den sanning, till hvilken hon genoro lifvets erfarenhet hunnit och hvilken hon i sina symboliska böcker bekänner, kan bli ett redskap i Herrens hand till att föra henne till en djupare sanningens kunskap. Och det är på grund häraf, som hon förbinder sina medlemmar och särskildt sina lärare till trohet I mot bekännelsen.

Lika litet som en enskild kristen kan komma till trons insikt och visshet utan kamp mot sina egna mörka och lögnaktiga tankar, lika litet kan församlingen tillegna sig sanningen och fortskrida i sanningens kunskap utan strid mot sådana riktningar inom henne, som antingen fördunkla eller förneka sanningen. Bekännelseskrifterna hafva framkommit under en sådan strid. Däraf har blifvit en följd, ej blott att de måste innehålla för-kastelsedomar öfver missuppfattningar och villfarelser utan äfven att de ej kunna rätt förstås, såvida man ej tager hänsikt till de läro-sätt, mot hvilka de vända sig så väl i dessa förkastelsedomar som ock i framläggandet af den lutherska kyrkans egen tro. Af de förhållanden, under hvilka, efter hvad nu blifvit nämndt, bekännelseskrifterna framkommit, kan också hafva blifvit en följd, att det hufvudsakliga i någon af dessa skrifter ellet i någon del af dem kan vara tillbakavisandet af en villfarelse mera än en viss och uttömmande bekännelse af innehållet i en sanning.4

Inledning.

Ett första och ett ingalunda obetydligt steg till trons insikt är vissheten därom, att en framkommen lära om en punkt i den kristna tron icke är sanning utan i stället villfarelse. Icke har till exempel kyrkan menat, att hon i det Athanasianska symbolum på ett uttömmande sätt bekänt innehållet i tre-enighetsläranjmen detta symbolum har dock ett stort värde, i synnerhet därför att kyrkan i detsamma, genom att förkasta vissa villfarelser, likasom utstakat gränserna for den väg, på hvilken hon under fortsatt troslydnad vill och hoppas komma till en djupare

och allsidigare insikt i treenighetslärans hemlighetsfulla innehåll.

I spetsen af sina bekännelseskrifter ställer den lutherska kyrkan de tre symbola, det Apostoliska, det Nicenska och det Athanasianska, hvilka kallas de allmänna, därför att de äro hela den kristna kyrkans gemensamma bekännelse. Härmed gifver vår kyrka tillkänna, att hon bevarar sammanhanget med den gamla kyrkan och ej är en ny kyrka samt att hennes särskilda bekännelseskrifter ej vilja införa en ny lära utan uppvuxit på den gamla bekännelsens grund. De allmänna symbolerna äro roten, som bär de lutherska bekännelseskrifterna, hvilka ur den framvuxit såsom grenar.

Den apostoliska trosbekännelsen, som i den gamla kyrkan och ännu t. ex. i vår svenska kyrka begagnas vid döpelseakten," har småningom utvecklats ur den tre-enige Gudens namn, hvarmed instiftelseorden till det kristna dopet afslutas. Till sin hufvudsakliga formulering förskrifver den sig från den tid, som sammanhängde

med och följde omedelbart efter den apostoliska.

Den Nicenska trosbekännelsen har sitt namn af kyrkomötet i Nicea år 325, emedan den af detta möte antogs. Den upprepades och utvidgades på kyrkomötet i Konstantinopel 381 och har därför ock blifvit kallad det Niceno-Constan-tinopolitanska symbolum. Mot uppkomna villfarelser aflägger kyrkan i detsamma en otvetydig bekännelse om Guds Sons och den Helige Andes sanna gudomsväsende.

Hvad sålunda i detta symbolum blifvit bekändt blifver närmare utveckladt och bestämdt i det Athanasianska symbolum med anledning af och till värn mot åtskilliga i församlingen framkomna irrläror. Ehuru det tillkommit efter Athana-sii död, har det dock benämnts efter honom, som var vid Nicea-mötet den främste bekännaren af kyrkans tro. Det är i synnerhet läran om treenigheten och om förhållandet mellan Kristi naturer, som i detta symbolum blifver närmare bestämdt.

I de tre allmänna symbolerna bekänner kyrkan sin tro om de stora hufvudstyckena i den heliga historien, skapelsen, återlösningen och helgelsen, samt om den tre-enige Gudens personlighet. Särskildt bekänner hon sin på erfar enhet grundade visshet därom, atl Jesus Kristus, sådan han i der evangeliska historien är betygad var och är sann Gud och sanr människa och att han därför e blott gifvit oss en fullkomlig up penbarelse om Gud utan äfven ut fört en evigt gällande återlösning samt därom, att den Helige Ande som utgår af Fadren och Söner5 Inledning.

är sann Gud och därför ej blott kan leda oss till hela sanningen utan äfven förhjälpa oss till full delaktighet i Fadrens och Sonens välgärningar.

Det gällde nu att på erfarenhetens väg söka och finna ett svar på frågan: huru skall en människa komma till full delaktighet i Guds nådesvälgärningar och huru skall hon blifva viss om sin salighet? Ett stort steg på vägen till det rätta svaret togs genom Augustini lära därom, att människan är alltigenom fördärfvad af synden, och att allt är nåd, om hon blir salig. Men härmed var man på långt när icke framme vid målet. Stor ovisshet och oklarhet rådde till exempel, när man skulle besvara spörsmålet: huru går det till, att människan tager emot Guds nåd, och hvad är å människans sida villkoret för salighet? Medeltidens församling förmådde ej besvara frågan, ej ens i allmänhet fasthålla det af Augustinus gifna svaret, [nom henne hänvisades vanligen :ill allahanda egna gärningar, ge-10m hvilka nåden i en eller annan orm skulle förtjänas. På den vägen

I Martin Luthers hjärta samlade ;ig på ett underbart sätt hela för-;amlingens sökande efter visshet salighetssaken. Under Herrens \ndes ledning erfor han, djupare in väl någon efter aposteln Pauli lagar det gjort, att synden är först >ch främst skuld inför Gud, att ljälp mot synden ej kan vinnas innorledes än genom syndernas örlåtelse för Jesu Kristi skull och tt syndaförlåtelse kan mottagas llena genom tron, allena däri-

genom att människan genom tron mottager sin Frälsare, sådan han möter henne i församlingen medelst nådens medel, ordet och sakramenten. Genom denna lifser-farenhet, som bekräftades af den heliga skrift, blef Luther äfven viss därom, att man genom att så i tron mottaga syndernas förlåtelse blifver ett Guds barn, hvilket allt i världen måste tjäna till det bästa och hvilket i kärleken för Kristi skull vill göra sig til! allas tjänare, ehuru det i Kristus är fritt i förhållande till alla och allt i världen.

När Luther kommit till sådant medvetande om sin erfarenhet, att han om den kunde aflägga en klar bekännelse och bekräfta denna med Guds eget ord, så kände församlingen, att hon i densamma erhållit ett sant och visst svar på den fråga, som under århundraden varit hennes djupaste lifsfråga. Hon kände äfven, att detta svar spridde ett nytt ljus öfver hela hennes trosåskådning och gaf en ny prägel åt hela hennes lif. En ny period i detta hade inträdt. När sedan genom Herrens skickel-ser till henne ställdes maningen att gifva skäl för sin tro, så kunde hon aflägga en god bekännelse. Hon har gjort detta i sina bekännelseskrifter: Augsburgiska bekännelsen, Augsburgiska bekännelsens Apologi (Försvar), Schmal-kaldiska artiklarna, Luthers Lilla och Stora katekes samt Konkordieformeln.

Ett djupt intryck af Luthers bekännelse mottog hela den kristna kyrkan, men i sin helhet förmådde hon ej tillegna sig densamma. De, som ej mäktade göra den nya evangeliska lifserfarenheten i dess6

helhet till sin utan blefvo efter i utvecklingen, afskilde från sig de lutherska eller skilde sig från dem. Den lutherska reformationen, som var ett så stort och härligt framsteg i församlingens lif, hade sålunda med sig den sorgliga följden, att den ena, allmänneliga kyrkan söndrades. Den lutherska kyrkan vill ej frånkänna den romerska och reformerta namnet och äran att vara delar af Kristi kyrka, men hon är öfvertygad därom, att de äro fattigare på evangelium än hon, att de ej hnnnit lika långt som hon i sanningens kunskap. Härmed vill hon dock ej neka, att enskilda medlemmar inom systerkyrkorna kunna i sanningens tro och kristligt lif öfverträffa enskilda medlemmar inom henne. Men sin goda bekännelse vill hon ej utbyta mot någon annan.

Medelpunkten i denna är tron, att människan varder rättfärdig eller får syndernas förlåtelse af nåd för Jesu Kristi skiül; att syndaförlåtelsen meddelas genom nådens medel och att den mottages genom tron allena. Skillnad mellan luthersk och romersk trosåskåd-Ding kan nog uppvisas i fråga om trosläran i dess helhet men framträder skarpast däruti, att den romerska kyrkan lär, att människan rättfärdiggöres ej genom tron allena utan genom tron och gärningar af ett eller annat slag. Äfven mellan lutherskt och reformert åskådningssätt är en genomgående åtskillnad, men den framträder klarast i läran om nådemedlen. Vår kyrka ser i dem verkliga nådemedel, i hvilka nåden i Kristus är nedlagd och tillbjudes åt alla människor, som begagna dem; under det att reformerta kyrkan i dem i allmänhet ej förmår se något

mera än tecken och underpanter till den nåd, som Herren på andra vägar vill meddela. Ännu längre i förringande af nådemedlens värde och betydelse gå de många sekter, som framgått ur den reformerta kyrkans sköte.

Främst bland sina bekännelseskrifter ställer lutherska kyrkan Augsburgiska bekännelsen, som har sitt namn däraf, att den år 1530 i Augsburg framlades inför kejsare och riksdag. Genom beslutet vid riksdagen i Speijer 1529 hade lutheranerna stämplats såsom affällingar från den allmänneliga kyrkan. I Augsburg gällde det alltså för dem att i första rummet försvara sig mot denna kättaredom. Därför kallades också Augsburgiska bekännelsen ursprungligen Apologi (försvar). Sitt försvar gifva lutheranerna ej blott därigenom, att de visa, att deras lära väl öfverensstämmer med hvad som läres i Skriften, i de allmänna symbolerna och af kyr käns fäder, utan äfven därigenom att de förkasta äldre och nyare sekters villfarelser.

Härvid måste lutheranerna na turligtvis äfven vända sig mot åt skilligt, som blifvit lärdt inom romerska kyrkan eller af de refor merta. Men när de i Augsburgi ska bekännelsen eller annorstädes »fördöma» eller »förkasta» dessa eller dessa, så vilja de härmed ehuru de erkänna sammanhangel mellan sanning och lif samt där för i lögn se en frestelse och fara för det kristliga lifvet, icke fälla en fördömelsedom öfver enskilda personer eller hela kyrkosamfunc utan endast öfver deras falska lära

Efter förarbeten af Luther, son i synnerhet i fråga om bekännel7 Inledning.

seskriftens senare del därvid biträddes af Melanchton, Justus Jonas och Bugenhagen, gafs af Melanchton åt Augsburgiska bekännelsen dess slutliga form, hvilken af Luther gillades och godkändes. Bekännelsen frambars sedan såsom uttryck för alla lutheranernas enhälliga tro. Den har alltjämt sedan erkänts såsom hela lutherska kyrkans gemensamma bekännelse. Högtidligen gjorde den svenska kyrkan den till sin bekännelse på Uppsala

möte 1593.

Augsburgiska bekännelsen består af två hufvuddelar. Den förra innehåller 21 artiklar, som afhandla själfva trosläran. Den senare delen innehåller 7 artiklar, hvilka vända sig mot åtskilliga missbruk i fråga om gudstjänst o ch författning. Skillnaden mellan de båda delarnas innehåll, sådan den nu angifvits, är dock ej strängt genomförd.

Medelpunkten i Augsburgiska bekännelsen är den 4:de artikeln i sitt innerliga sammanhang med artiklarna om nådens medel. I nämnda artikel bekännes, att människan varder rättfärdig utan all förtjänst för Kristi skull genom tron. Vissheten härom sprider ljus öfver hela det kristliga lifvet och öfver troslärans alla delar. Alla de öfriga artiklarna i bekännelseskrifterna bekänna dels hvad som är förutsättning för och dels hvad som är följd af innehållet i den 4:de artikeln, denna den »högsta och förnämsta artikeln af hela den kristna läran».

I vår svenska kyrkolag af år 1686 säges Augsburgiska bekännelsen vara förklarad i de öfriga lutherska bekännelseskrifterna. Förhållandet mellan den förra och

dessa senare skrifter har alltid varit så uppfattadt af den lutherska kyrkan.

Augsburgiska bekännelsen vann erkännande af några bland reformationens motståndare, men hos andra väckte den förbittring. De romerska sammanskrefvo en vederläggning af densamma. Detta föranledde Melanchton till att 1531 författa Augsburgiska bekännelsens Apologi (Försvar), hvilken snart af lutheranerna fick erkännande såsom uttryck för deras gemensamma tro. Följande den romerska vederläggningen tätt i spåren försvarar densamma de punkter i Augsburgiska bekännelsen, hvilka blifvit motsagda. Detta ganska vidlyftiga teologiska försvar har ett stort värde äfven i andra afseenden men särskildt därför, att det på ett fylligare sätt, än det varit möjligt i Augustana, visar hvad reformatorerna själfva menat med de korta satserna i denna och huru dessa därför böra rätteligen tolkas.

Schmalkaldiska artiklarna hafva sitt namn af staden Schmalkalden, där de 1537 af Tysklands lutherska ständer godkändes. Närmaste anledningen till deras författande var den, att påfven utlyst ett allmänt kyrkomöte i Mantua, där man skulle förhandla om religionstvisterna. För att såsom lutheranernas bekännelse framläggas vid detta möte författades af Luther de Schmalkaldiska artiklarna, till hvilka sedan fogades en af Melanchton skrifven afhandling »om påfvens makt och företräde». Om betydelsen af Schmalkaldiska artiklarna säger Konkordieformeln: »uti dessa artiklar är den Augsburgiska bekännelsens lära upp-8

repad, och uti några artiklar är den af Guds ord vidare förklarad. Därutöfver visa de grunden och riktiga orsaken, hvarför vi hafva trädt ifrån påfvedömets villfarelser och afguderi, och äfven hvarför vi i de tingen ej kunna komma öfverens med den romerske påfven och förenas med honom». I Augustana och Apologien röjer sig ännu något hopp om att kunna vinna de romerske för den lutherska förkunnelsen af evangelium. Nu var detta hopp förloradt, och därför framhålles i all sin skärpa motsatsen mot de romerske och orsaken, hvarför man ej kunde komma öfverens med dem. Häruti består i synnerhet den stora betydelse, som Schmalkaldiska artiklarna hafva i samlingen af de lutherska bekännelseskrifterna.

Om tillkomsten af Luthers Lilla och Stora katekes säger Luther själf följande: »till att författa och utgifva denna (den lilla) katekesen elier den kristliga läran i en sådan liten, oansenlig och enfaldig form, därtill är jag vorden tvungen och nödgad af det beklagliga och ömkliga tillståndet, som jag nyligen erfarit, då jag besökt församlingarna». Han hade funnit, att gemene man alls intet visste af den kristliga läran och att många kyrkoherdar voro oskickliga och odugliga till att lära andra. Syftet med katekesernas utgifvande, hvilket skedde 1529, var således folkets undervisning. Den mindre skulle användas af prästerna vid äldres och barns undervisning; den större skulle hjälpa prästerna själfva och andra till förkofran i kristendomskunskap.

Katekesernas stora värde antydes på ett ganska förträffligt sätt,

när Konkordieformeln kallar dem »lekmannabibeln*. Ingen skrift, naturligtvis med undantag af Bibeln, har haft en i ringaste mån med Luthers lilla katekes jämförlig betydelse för att bibringa den stora massan

församlingsmedlemmar en god kristendomskunskap; och näst den heliga skrift torde den ock i inre värde stå främst bland skrifna böcker. En af Luthers samtida, Justus Jonas, säger om den: »sex tusende världar förmådde icke betala den», och han tror visst, »att den Helige Ande ingifvit Luther den». En annan ungefär samtida författare säger: »att om Luther också ej uträttat något annat, så kunde all världen dock ej nog tacka eller betala honom för denna». Den har blifvit öfversatt till alla lefvande språk, som talas af kristna folk. Hvem kan ana, huru stor välsignelse Herren gifvit världen genom den lilla boken? Innan Augsburgiska bekännelsen på Uppsala möte erkändes såsom symbolisk bok för svenska kyrkan, var redan inom henne Luthers lilla katekes i bruk.

Utom de fem. hufvudstyckena innehåller den lilla katekesen, sådan den är införd i den svenska Konkordieboken, mellan 4:de och 5:te hufvudstyckena ett stycke om »huru man må lära de enfaldiga att göra sin syndabekännelse» samt till slut morgon- och aftonböner, bordsböner och hustaflan.

Såsom Schmalkaldiska artiklarna närmare utveckla och skarpare bestämma skillnaden mellan luthersk och romersk troslära, än som skett i Augsburgiska bekännelsen, så gör Konkordieformeln detsamma beträffande förhållandet mellan luthersk och reformert troslära. Behofvet af att så skedde föran-9 Inledning.

leddes af lärostrider, hvilka begynt inom lutherska kyrkan redan under Luthers lif men som efter hans död blefvo mycket häftigare och farligare. Bland de lutherska teologerna funnos sådana, som närmade sig till och önskade en union {förening) med de reformerta. Åt sin löroframställning sökte de gifva ett lutherskt sken, men i verkligheten försakade de ej oväsentliga stycken af den fulltoniga lutherska läroförkunnelsen. För att bilägga de teologiska lärostriderna och för att fullständigare och klarare än hittills skett framlägga, hvad luthersk lära är särskildt i motsats mot reformert, utgafs Konkordieformeln år 1577. Största förtjänsten vid dess författande hafva jacob Andreæ och Martin Chemnitz haft.

Konkordieformeln består af två hufvuddelar, som hafva samma innehåll, hvilket i den förra delen framställes i korta satser och i den senare »grundligt, klart och tydligt upprepas och förklaras-. I allmänhet afhandlas i denna bekännelseskrift blott sådana läroartiklar, om hvilka strid uppstått.

Man kan säga, att Konkordieformeln har för teologerna och den teologiska vetenskapen inom lutherska kyrkan haft en betydelse liknande den, -som Luthers katekeser haft för lekmännen och folkundervisningen. Medelbart har den dock, i synnerhet genom predikan och katekisation, fått en stor betydelse äfven för lekmännen, till och med om dessa ej själfva läst den.

Hela samlingen af samtliga här ofvan omtalade bekännelseskrifter kallas Konkordieboken. I sin hel-1

het fick denna i Sverige lagligt erkännande genom 1686 år kyrkolag.

Då den lutherska kyrkans symboliska böcker nu ånyo utgifvas på svenska, har dervid lagts till grund och i hufvudsak följts den af R. Broocman år 1730 utgifna upplagan. En med lätt och sakkunnig hand gjord modernisering af äldre språkformer och stafsätt har varit nödvändig. Uppenbara öfversättningsfel hafva rättats med ledning af föreliggande originaltexter. Däremot har man af flera skäl ansett sig böra bibehålla den ålderdomliga språkprägel, som tillhör den gamla, mycket värderade upplagan, liksom man i all hufvudsak låtit den i denna gifna öfversättningen förblifva orubbad. Ett värdefullt tillägg i den nya upplagan är det förträffliga »Företalet till Konkordieboken», hvilket ej varit intaget i den Broocmanska upplagan.

På goda grunder har ofta klagan förts däröfver, att våra lutherska bekännelseskrifter varit alltför litet spridda och lästa af den svenska församlingens medlemmar. Må den nya svenska upplagan, hvilken nu utgifves, bidraga till att häfva detta missförhållande. En flitig och allvarlig läsning af dessa härliga skrifter, hvilka, på samma gång som de äro det banér, kring hvilket församlingen bör förena sig under strid mot lögn och villfarelse, äfven äro, i synnerhet i vissa sina delar, de yppersta uppbyggelse-böcker, skulle kraftigt bidraga till befästande af kristlig tro och till befordrande af ett sundt och kraftigt kristligt lif. Gifve Gud sin välsignelse härtill för Tesu Kristi ! skull.
Företal

till den kristliga Konkordieboken.

»Wi undertecknade, kurfurstar, furstar och ständer i det heliga romerska riket af t)'ska nationen, hvilka bekänna oss till den AugsburgiskaBekannelsen, tillsäga alla och enhvar, som komma att läsa denna vår skrifvelse, hvar och en efter hans stånd och värdighet, vår skyldiga tjänst, vänskap, nådiga hälsning och välvilja, så ock vår underdånigaste, underdåniga, och villiga tjänst och gifva härmed tillkänna:

Sedan Gud, den allsmäktige, i dessa vår förgängliga världs sista tider, af oändlig kärlek, nåd och barmhärtighet har för människosläktet i vårt kära fosterland låtit ljuset af sitt heliga evangelium och af det ord, som allena kan oss saliggöra, framlysa rent och klart ur den papistiska vantrons mörker; och sedan därefter en kort bekännelse ur de gudomliga, de profetiska och apostoliska, skrifterna blifvit sammanfattad och, på tyska och latinska språken affattad, vid riksdagen i Augsburg framlämnad till kejsar Karl den femte, högloflig i åminnelse, och till alla rikets ständer samt därefter i hela kristenheten utbredd och bekänd; så hafva därefter många kyrkor och skolor i de viktigaste stridspunkter

mot påfvedömet och allahanda sekter bekänt sig till denna bekännelse såsom till sin tros symbolum i denna tid och i kristlig endräkt utan strid och tvifvel blifvit vid, erkänt och ståndaktigt fasthållit den däri innehållna och i den heliga skrift väl grundade samt i de gamla profvade och erkända symbolerna korteligen framlagda läran såsom den enda, gamla och af den allmänneliga rättroende kyrkan under kamp mot många kätterier och villfarelser fasthållna, bevarade och upprepade gemensamma bekännelsen.

För hvar man är det kunnigt och bekant, hvilka farliga tider och svåra stormar uppkommo i vårt kära tyska fosterland efter den högt upplyste gudsmannen D:r Martin Luthers saliga död, huru under detta sorgliga tillstånd, då den väl ordnade styrelsen bragtes i ömklig förvirring, människosläktets fiende bemödade sig om att utså sin onda säd, falsk lära och tvedräkt, att i kyrkor och skolor uppväcka skadlig och förargelseväckande söndring, att förfalska Guds ords rena lära, att sönderslita den kristliga kärlekens och endräktens band och härigenom på ett märkeligt sätt hämma ochFöretal.

11

hindra evangeliets framgång. Det är ock för alla bekant, huru mot-ståndarne till den gudomliga sanningen häraf tagit anledning till att bringa oss, våra skolor och kyrkor i vanrykte men ställa sina egna villfarelser i ett tilldragande ljus och så vända arma, förvirrade samveten från den rena evangeliska läran och därmed göra dem desto mera villiga till att förblifva under påfvedömets tvångsok eller till att omfatta andra mot Guds ord stridande villfarelser.

Ehuru vi intet hellre skulle sett, högre önskat eller innerligare velat bedja Gud om än att våra kyrkor och skolor måtte blifva bevarade i Guds ords rena lara och i kristlig och kärleksfull endräkt samt, liksom i D:r Luthers tid, enligt Guds ord väl ordnade och åt våra efterkommande öfverlämnade, så har dock för vår och den otacksamma världens obotfärdighets och synds skull våra kyrkor vederfarits detsamma, som hände redan under de heliga apostlarnes tid de församlingar, där de utsått Guds ord rent och klart, nämligen att falska lärare där insmögo sina villfarelser.

Ihågkommande vårt af Gud oss pålagda ämbetes plikt hafva vi därför användt all vår flit därpå, att inom våra landområden måtte göras ett slut på de falska och förföriska läror, som dit insmugit sig och där allt mera sig innästlat, på det att våra undersåtar måtte blifva bevarade på den en gång erkända och bekända sanningens väg och ej därifrån varda afvända. Därför hafva äfven våra värdiga fader och en del äfven af oss på den i Frankfurt am Main 1558 hållna kurfurstedagen kommit öfverens om att sammanträda till en allmän församling för att hålla en

nödig och vänskaplig rådplägning om några saker, som våra motståndare i synnerhet hafva lagt oss, våra kyrkor och skolor till last.

Därefter hafva våra saliga fäder och äfven några af oss församlats i Naumburg i Thüringen. Där hafva vi framtagit den ofta nämnda augsburgiska bekännelsen, som på den stora riksdagen i Augsburg 1530 blef öfverlämnad till kejsar Karl den 5:te, och åter endräkt-ligen underskrifvit denna kristliga, pa Guds ords orubbliga

sannings vittnesbörd grundade bekännelse för att, såvidt på oss kunde bero, varna och bevara våra efterkommande för oren, falsk och mot Guds ord stridande lära. Härmed hafva vi inför hans kejserliga majestät, vår allra nådigaste herre, samt alla och enhvar vittnat och ådagalagt, att vår tanke och mening ingalunda var att antaga, försvara eller utsprida någon annan eller ny lära, utan i stället att, med den kraft Gud förlänar, ståndaktigt blifva vid den i Augsburg 1530 en gång erkända och bekända sanningen, i den tro och det hopp att härigenom icke blott motståndarne till den rena evangeliska läran måtte förmås till att afstå från sina lögnaktiga beskyllningar mot oss utan äfven annat, välsin-nadt folk genom denna vår upprepade och förnyade bekännelse måtte blifva påminta om och drifna till att med större allvar efterforska det allena saliggörande, gudomligaordets sanning, gifva denna sitt bifall samt till sina själars frälsning och eviga väl utan ytterligare split och strid blifva fasta vid densamma.

Men allt detta oaktadt hafva vi med bekymmer måst erfara, att denna vår förklaring och vårt upprepande af vår förut aflagda kristna12

bekännelse af våra motståndare blifvit föga påaktade och att vi och våra kyrkor ej blifvit befriade från de smädelser, som blifvit utspridda. Hvad vi i god mening gjort har af våra och vår kristliga religions motståndare blifvit upp-fattadt och misstydt, som om vi vore så ovissa i vår tro och religions bekännelse och så ofta förändrat den, att hvarken vi eller våra teologer visste, hvad som är den rätta och en gång framlagda augsburgiska bekännelsen. Genom detta all grund saknande föregifvande halva många fromma hjärtan bortskrämts och afvändts från våra kyrkor och skolor, vår lara, tro och bekännelse. Därtill har också kommit, att under föregifvet åberopande af augsburgiska bekännelsen motståndarnes lära om Kristi lekamens och blods heliga sakrament samt andra villfarelser här och där insmugits i kyrkorna och skolorna.

Detta hafva några gudfruktiga, fridsälskande och lärda teologer märkt och därjämte till fullo insett, att man ej på ett bättre sätt kan bemöta dessa falska beskyllningar och dagligen kring sig gripande religionsstrider än därigenom, att alla de stridiga artiklar, som föranledt söndringen, varda efter Guds ord grundligt och nöjaktigt undersökta och utvecklade, de falska lärorna utpekade och förkastade, den gudomliga sanningen däremot rent och klart bekänd och motståndarne tystade genom en orubblig bevisning samt fromma och enfaldiga hjärtan rätt undervisade och hulpna till att skicka sig, såsom sig bör, under sådan tvedräkt samt genom Guds nåd i framtiden bevarade för falsk lärdom.

Därför hafva nämnda teologer

först i utförliga skrifter inför hvarandra klart och tydligt framlagt sina tankar om, huru man utan att rubba den gudomliga sanningen skulle kunna bilägga och utjämna de anstötliga söndringarna och på så sätt beröfva motståndarne äfven hvarje sken till orsak att baktala. Slutligen hafva de tagit före de omtvistade artiklarna, inför Guds ansikte betraktat, öfver-vägt och förklarat dem och i en skrift uttalat sig om, huru den kyrkliga söndringen bäst skulle kunna biläggas.

Sedan vi fått veta något om denna kristliga gärning, har den ej blott behagat oss, utan vi hafva också på grund af vårt innehafvande och oss af Gud uppdragna ämbete ansett oss skyldiga att med kristligt allvar och nitälskan befordra densamma.

Därför hafva vi, kurfurste af Sachsen, med råd och bistånd af några andra kurfurstar och furstar af samma trosbekännelse som vi, för att befordra enighet mellan de kristliga lärarne, sammankallat till Torgau år 1576 några framstående för rättrogna ansedda, erfarna och lärda teologer. Dessa hafva sinsemellan i kristligt sinne förhandlat om de stridiga läroartiklarna och om den nyssnämnda föreskriften. Under bön till Gud, den Allsmäktige, hafva de slutligen till Guds lof och pris med den Helige Andes synnerliga nåd efter moget öfvervägande och sorgfällig flit i en skrift sammanfattat i god ordning allt, som hörde hit och syntes vara af nöden. Denna skrift har sedan öfversändts till några bland de främsta kurfurstar och ständer af den augsburgiska bekännelsen med anhållan, att de måtte låta sina mest ansedda teologer med svnnerligt allvar och kristlig nit-

älskan genomläsa och noggrant öfverväga dess innehåll och därefter skriftligen uppsätta sina meningar och anmärkningar samt slutligen om det hela och dess delar meddela oss sina meningar och råd.

Sedan vi nu mottagit dessa anmärkningar och i dem funnit många kristliga och nyttiga vinkar om huru den af oss öfVersända förklaringen af den rena läran bäst skulle kunna med Skriftens vittnesbörd befästas och försvaras, på det att icke i framtiden oren lära må kunna falskeligen i den inläggas, utan sanningen, rent och klart framställd, bevaras och öfverlämnas åt våra efterkommande, så hafva vi sammanfattat den nämnda kristliga Konkordieboken i den form, som här föreligger.

Därefter hafva några af oss (på grund af särskilda förhållanden kunde icke alla vi och ej heller åtskilliga andra nu låta detta ske) för alla teologer, präster och lärare inom våra landområden låtit uppläsa denna bok, artikel efter artikel, och uppmanat dem att flitigt och allvarligt öfverväga den däri innehållna läran.

Sedan dessa funnit denna förklaring öfver de stridiga artiklarna öfverensstämmande först och främst med den heliga skrift och sedan äfven med den augsburgiska bekännelsen, så hafva de med innerlig glädje och tack till Gud, den allsmäktige, af fri vilja och efter mogen öfverläggning antagit, godkänt och underskrifvit densamma såsom den kristliga och genuina utläggningen af augsburgiska bekännelsen samt detta med hjärta, mun och hand offentligen betygat. Därför både kallas och är denna förlikningsskrift en sam-dräktig och enstämmig bekännelse

ej blott af några få bland våra teologer utan af alla präster och lärare inom våra landområden.

Men då nu den af våra ofvannämnda vördade fäder och af oss i Frankfurt am Main och Naumburg skriftligen affattade överenskommelsen icke blott icke förde till det åsyftade målet, kristlig endräkt, utan tvärt om af några blef använd till stöd för deras vill-farande lära — vi hade dock aldrig kunnat tänka eller ana, att vi med denna vår skrift skulle kunna införa, öfverskyla eller bestyrka någon ny eller falsk lära eller i ringaste mån afvika från den år 153Ö framlagda augsburgiska bekännelsen — och då vidare vi, så många af oss som voro närvarande vid förhandlingarna i Naumburg, förbehöllo oss rätten och afgåfvo löftet att, om vår bekännelse angrepes eller annars nödigt vore, närmare förklara denna, så hafva vi till ett slutligt vittnesbörd om vår mening och vilja i stor och kristlig endräkt förenat oss om denna Konkordiebok och detta upprepande af vår kristna tro och bekännelse. Och på det att ingen måtte förvillas af våra motståndares, all grund saknande, beskyllning, att vi icke själfva skulle veta, hvilket som är den rätta och genuina augsburgiska bekännelsen, utan i stället både de, som nu lefva, och våra efterkommande måtte klart och grundligt undervisas och förvissas om hvad som är den kristna bekännelsen, hvartill vi och våra länders kyrkor alltid hafva bekänt och framdeles skola bekänna oss, så hafva vi velat betyga, att vi efter Guds rena, ofelbara och orubbliga ord endast och allenast bekänna oss till den augsburgiska bekännelse, som blef öfverlämnad till kejsar14

Karl den femte på den stora riksdagen i Augsburg 1530, sådan den i deras arkiver blifvit bevarad af våra fäder, hvilka själfva på nämnda riksdag öfverlämnade den till kejsar Karl den 5:te, och af pålitliga män med stor flit blifvit jämförd med det rätta åt kejsaren öfverlämnade originalet, hvilket förblifvit i det romerska rikets förvar, samt befunnits i både sin latinska och tyska text till meningen öfverensstämma med detta. Därför hafva vi också velat inför-lifva den då öfverlämnade bekännelsen med denna vår efterföljande förklaring och Konkordiebok, på det att enhvar må kunna se, att vi i våra länder, kyrkor och skolor ej vilja lida någon annan lära än den, som en gång på riksdagen i Augsburg 1530 blef bekänd ai" ofvannämnda kurfurstar, furstar och ständer. Därvid tänka vi ock med Guds nåd förblifva till vår saliga död och med frimodigt och oför-sagdt hjärta och godt samvete träda fram för vår Herres Jesu Kristi domstol. Och vi hafva det hoppet, att våra fiender hädanefter skola förskona oss, våra kyrkor och dessas tjänare från den grofva beskyllningen, att vi icke "skulle vara vissa på vår egen tro och därför skifta bekännelse nästan med hvarje nytt år eller månad.

Hvad vidare angår den andra upplagan af augsburgiska bekännelsen, om hvilken också talas i de naumburgiska

förhandlingarna, så hafva vi märkt (hvad också är för alla vetterligt), att några hafva missbrukat uttrycken i denna upplaga till täckmantel för sina villfarelser i fråga om den heliga nattvarden och för annan falsk lära samt i offentliga, på trycket utgifna, skrifter härmed narrat enfaldigt folk, ehuru sådan falsk lära

med uttryckliga ord blifvit förkastad i den i Augsburg öfverlämnade augsburgiska bekännelsen och meningen af de använda uttrycken bevisligen är en helt annan. Fördenskull hafva vi härmed velat offentligen förklara och betyga, att vår mening hvarken då eller nu har varit att försvara, ursäkta eller såsom öfverensstämmande med den evangeliska läran godkänna några falska och okristliga lärosatser (sådana som kunna läggas in under några dunkla ord), såsom vi ej heller någonsin uppfattat den andra upplagan i en mening, som vore i strid mot den först framlagda augsburgiska bekännelsen. Icke heller hafva vi velat förkasta eller fördöma andra nyttiga skrifter af Philip Melanchton eller af Brentz, Urbanus Regius, Pomeranus och andra, för så vidt de stämma öfverens med den trosregel, som innehålles i Konkordieboken.

Ehuru några teologer, liksom äfven Luther själf, under förhandlingarna om den heliga nattvarden, mot sin vilja af sina motståndare fördes in i striden om de båda naturernas personliga förening i Kristus, så förklara dock våra teologer, såsom Konkordieboken och den däri innehållna trosregeln visa, att det är vår och denna boks ständigt fasthållna mening, att när fråga är om Herrens nattvard, de kristna icke skola hänvisas till någon annan grund än den ena, som är gifven i de ord, med hvilka Kristus instiftat sitt testamente. Ty då han är allsmäktig och sannfärdig, så kan han ock gifva, hvad han har anordnat och i sitt ord utlofvat. Då de, utan att låta sig anfäktas, fasta blifva vid denna grund, så tvista de icke om andra grunder utanFöretal.

hålla sig i enfaldig tro till Kristi enfaldiga ord, något som är både det tryggaste och det mest uppbyggliga för lekmän, som icke kunna följa med lärda tvister. Men om våra motståndare angripa denna vår enfaldiga tro och uppfattning af Kristi instiftelseord och kalla den otro, förebrående oss, att den skulle stå i strid mot vår kristliga tros artiklar särskildt dem om Guds Sons mandomsanam-melse, hans himmelsfärd och hans sittande på allsmäktig Guds majestäts högra sida, så bör genom en samvetsgrann utläggning af vår kristliga tros artiklar blifva ådagalagdt och bevisadt, att denna vår enkla och rättframma uppfattning af Kristi ord icke står i strid mot dessa artiklar.

Hvad angår de uttryck och talesätt, som i Konkordieboken användas om den mänskliga naturens i Kristi person majestät, att han blifvit upphöjd och satt på Guds högra sida, så förklara våra teologer — för att äfven i detta stycke undvika allt missförstånd och all förargelse, som skulle kunna uppkomma däraf, att ordet »abstrakt» icke brukas och begagnas i samma mening af skol- och kyrko-lärarne — med klara och bestämda ord, att det nämnda gudomliga majestätet icke bör tilläggas Kristi mänskliga natur utanför den gudomliga föreningen och att icke heller inom denna förening Kristi mänskliga natur har samma majestät i och för sig eller, för att bruka teologiska termer, essentielt, formelt, habituelt, subjektivt — ty, lärde man så, skulle den gudomliga och mänskliga naturen med deras egenskaper vara sammanblandade och den mänskliga naturen till sitt väsen och sina egen-1 skaper vara gjord lika med den |

gudomliga och därmed vara förnekad — utan att den mänskliga naturen har gudomligt majestät på grund och i kraft af den personliga föreningen, något som är en outgrundlig hemlighet.

Hvad vidare beträffar det fördömande och förkastande af falsk och oren lära, i synnerhet i fråga om Herrens nattvard, hvilket vi i detta vårt grundliga, klara och tydliga upprepande och förklaring öfver omtvistade artiklar uttryckligen och bestämdt måst uttala, pä det att alla och enhvar må kunna taga sig till vara, och hvilket äfven af många andra orsaker icke kunnat undvikas, så är det icke vår vilja och mening, att de personer, som i enfald fara vill men icke bespotta det gudomliga ordets sanning, och ännu mindre att hela kyrkosamfund inom eller utanför det tyska riket skulle fördömas, utan blott att falska och förföriska läror och sådana personer, som halsstarrigt förkunna dem och bespotta sanningen (hvilka vi ingalunda vilja lida i våra länder, kyrkor och skolor), skola förkastas, eftersom sådana läror strida mot Guds uttryckliga ord och äro med detta oförenliga. Vi hafva ock härmed afsett, att alla fromma måtte manas till att taga sig till vara. Vi betvifla ingalunda, att det finnes många

fromma och redliga människor också i de kyr kor, hvilka ej ännu kommit "till enighet med oss i allt, människor, som vandra i hjärtats enfald, icke förstå saken rätt men alls intet behag finna i bespottelserna mot den heliga nattvarden (såsom den förvaltas i våra kyrkor enligt Kristi instiftelse och såsom den där enstämmigt läres efter hans instiftelseord). Ja, vi hoppas till och med, att när de blifva rätt under-16

visade, de, ledda af den Helige Ande, skola tillika med oss, våra kyrkor och skolor vända sig till Guds ords ofelbara sanning. Teologerna och kyrkans tjänare åligger det att med Guds ord påminna också dem, som af enfald och okunnighet fara vill, om deras själafara samt varna dem, på det att icke den ene blinde må låta förleda sig af den andre. Därför betyga vi ock härmed i Guds, den Allsmäktiges, och hela kristenhetens åsyn, att vår tanke och mening med denna kristliga förlikningsskrift ingalunda är att vålla arma, tryckta kristna besvär och förföljelse. Ty likasom vi af kristlig kärlek hafva synnerligt medlidande med dem, så hafva vi ock afsky och hjärtligt misshag mot förföljarnes raseri och vilja visst icke göra oss medskyldiga i det blod, som helt visst skall utkräfvas af förföljarne på Herrens stora dag inför Guds allvarliga och stränga domstol och för hvilket dessa skola hafva att aflägga en svår räkenskap.

Vår tanke och mening har, såsom nämndt blifvit, alltid varit den, att inom våra landområden, skolor och kyrkor icke skulle firas eller förkunnas någon annan lära än den, som är grundad i den heliga skrift och innehålles i den augsburgiska bekännelsen och apologien (rätt fattad och förstådd), att intet däremot stridande skulle tillstädjas. I detta syfte är ock denna förlikningsskrift uppsatt och författad. Därför vilja vi återigen offentligen inför Gud och hvar man hafva betygadt, att vi med denna vår förklaring angående de omtvistade artiklarna icke velat framställa någon ny eller annan bekännelse än den, som en gång i Augsburg 1530 öfverlämnades

till kejsar Karl d. 5:te, kristlig i åminnelse, utan att vi endast velat hänvisa våra kyrkor och skolor först och främst till den heliga skrift och de allmänna symbolerna och därnäst till ofvannämnda augsburgiska bekännelse. Vi vilja härmed också allvarligt förmana därtill, att i synnerhet den ungdom, som uppfostras till kyrkans tjänst och det heliga prästämbetet, måtte med trohet och flit blifva undervisad häruti, på det att den rena läran och trosbekännelsen må med den Helige Andes hjälp och bistånd varda förvarad och fortplantad till våra efterkommande allt intill vår ende förlossares och saliggörares, Jesu Kristi, härliga tillkommelse.

Då nu detta så förhåller sig och vi af de gudomliga, de profetiska och apostoliska skrifterna blifvit vissa i vår kristliga tro och bekännelse och våra hjärtan och samveten genom den Helige Andes nåd blifvit i den befästade, så hafva vi trott oss böra utgifva denna Konkordiebok. De många villfarelserna, förargelserna, striderna och långvariga söndringarna gjorde det till den högsta och tvingande nödvändighet att bringa till stånd en på Guds ord grundad förklaring och förlikning af alla uppkomna tvister, enligt hvilken den rena läran kunde blifva känd och skild från den falska. Den medför ock det, att det icke kan stå oroliga och trätlystna människor, som icke vilja bindas af någon bestämd läronorm, fritt att efter behag framkalla förargelseväckande split, införa och försvara orimliga villfarelser, hvaraf följden skulle kunna blifva, att den rena läran slutligen förmörkades och ginge förlorad samt att eftervärlden intet annat finge ärfva änFöretal.

osäkra meningar, tvifvelaktiga och tvetydiga inbillningar och föreställningar. Härtill kommer, att vi på grund af Guds befallning och på ämbetets vägnar anse oss, för vår egen och våra undersåtars timliga och eviga välfärds skull, förpliktade till att göra och iakttaga allt, som kan tjäna till att främja och föröka Guds lof och pris, utbreda hans allena och saliggörande ord, skänka våra härliga skolor och kyrkor fred och ro samt trösta och undervisa arma förvillade samveten. Dessutom äro vi ej okunniga om, att många fromma kristna af högre och lägre stånd hjärtligt suckat och längtat efter detta nyttiga förlikningsverk. Vår :anke och mening vid detta vårt verk har ock från begynnelsen varit och är så ännu att icke låta 3et blifva doldt i mörker eller lålla det hemligt och förborgadt or någon eller att sätta den gudom-iga sanningens ljus under skäp-3an och bordet. Därför hafva vi ;j längre velat fördröja utgifvandet och offentliggörandet af denna skrift och vi tvifla ej därpå, att illa fromma hjärtan, som hafva •n rättsinnig kärlek till gudomlig ;anning och kristlig, Gud välbe-laglig endräkt, skola glädjas öfver letta nyttiga, högst nödvändiga >ch kristliga verk och icke under-åta att göra sitt till för att beford-a Guds ära och

allmän timlig >ch evig välfärd.

Slutligen vilja vi ännu en gång ipprepa, att vi med detta endräkts-erk icke hafva velat framkomma led något nytt och ej heller, vare ig i mening eller uttryck, velat fvika från den af våra fromma ider och oss erkända och be-

17

kända sanningen, sådan den är grundad i de profetiska och apostoliska skrifterna och sammanfattad i de tre symbolerna, den augs-burgiska bekännelsen, som år 1530 öfverlämnades till kejsar Karl d. 5:te, högloflig i åminnelse, den därtill fogade apologien, de schmal-kaldiska artiklarna samt den högt upplyste D:r Luthers stora och lilla katekes. Tvärtom vilja vi med den Helige Andes nåd en-dräktigt fasthålla och blifva därvid och därefter afgöra alla religionsstrider, liksom vi ock hafva i sinnet att lefva i frid och godt förstånd med det heliga romerska rikets kurfurstar och ständer liksom med andra kristliga furstar — allt i öfverensstämmelse med rikets författning och de särskilda öfverenskommelser, som vi med dem gjort — samt att bevisa enhvar efter hans stånd all kärlek, tjänst och vänskap.

Så vilja vi ock framdeles i vänskap öfverenskomma om på hvad sätt vi genom flitiga kyrko- och skolvisitationer, genom uppsikt öfver tryckerier och genom andra gagneliga medel må kunna, hvar och en efter sin och sin orts lägenhet, allvarligt värna om detta förlikningsverk, samt huru, i fall den närvarande eller någon ny religionstvist åter skulle uppkomma, den må kunna utan farlig vidlyftighet i god tid blifva bilagd och förlikt till förebyggande af allahanda förargelse.

Till stadfästelse och bekräftelse hafva vi med endräktiga hjärtan underskrifva detta och försett det med våra sigill.

(Underskrifter.)

Luth. Kyrkans Bekännelseskrifter.

Symbolum Apostolicum.

Jag tror på Gud Fader, allsmäktig, himmelens och jordens skapare.

Och på Jesus Kristus, hans ende Son, vår Herre, hvilken aflad är af den Helige Ande; född af jungfru Maria; pint under Pontius Pilatus, korsfäst, död och begrafven; nederstigen till helvetet; på tredje dagen uppstånden igen ifrån de döda; uppstigen till himlarna; sittande på Gud Fader allsmäktigs högra hand; dädan igenkommande till att döma lefvande och döda.

Jag tror på den Helige Ande; en helig, allmännelig kyrka, de heligas samfund; syndernas förlåtelse; köttets uppståndelse; och ett evinnerligt lif.

Symbolum Nicenum.

Jag tror på en Gud, allsmäktig Fader, skapare af himmelen och jorden, allt det som synligt och osynligt är.

Och på en Herre Jesus Kristus, Guds ende Son, af Fadren född före all tid, Gud af Gud, ljus af ljus, sann Gud af sann Gud, född och icke gjord, af samma väsen som Fadren, genom hvilken alla ting gjorda äro; hvilken för oss människor, och för vår salighets skull, nedersteg af himmelen och och tog mandom genom den Helige Ande, af jungfru Maria, och vardt en människa; blef ock så för oss korsfäst, under Pontius Pilatus, död och begrafven; och på tredje dagen uppstånden efter skrifterna; och uppfor till himlarna, sitter på Fadrens högra hand, dädan igenkommande med härlighet, till att döma lefvande och döda; på hvilkens rike ingen ände blifver.

Och på den Helige Ande, Herren och lifgifvaren, hvilken af Fadren och Sonen utgår, den med Fadren och Sonen tillbeden och lika ärad varder. Den genom profeterna talat har.

Och en, helig, allmännelig och apostolisk kyrka.

Jag bekänner en döpelse till syndernas förlåtelse; och förväntar de dödas uppståndelse; och den tillkommande världens lif. Amen.

Symbolum Apostolicum.

Jag tror på Gud Fader, allsmäktig, himmelens och jordens skapare.

Och på Jesus Kristus, hans ende Son, vår Herre, hvilken aflad är af den Helige Ande; född af jungfru Maria; pint under Pontius Pilatus, korsfäst, död och begrafven; nederstigen till helvetet; på tredje dagen uppstånden igen ifrån de döda; uppstigen till himlarna; sittande på Gud Fader allsmäktigs högra hand; dädan igenkommande till att döma lefvande och döda.

Jag tror på den Helige Ande; en helig, allmännelig kyrka, de heligas samfund; syndernas förlåtelse; köttets uppståndelse; och ett evinnerligt lif.

Symbolum Nicenum.

Jag tror på en Gud, allsmäktig Fader, skapare af himmelen och jorden, allt det som synligt och osynligt är.

Och på en Herre Jesus Kristus, Guds ende Son, af Fadren född före all tid, Gud af Gud, ljus af ljus, sann Gud af sann Gud, född och icke gjord, af samma väsen som Fadren, genom hvilken alla ting gjorda äro; hvilken för oss människor, och för vår salighets skull, nedersteg af himmelen och och tog mandom genom den Helige Ande, af jungfru Maria, och vardt en människa; blef ock så för oss korsfäst, under Pontius Pilatus, död och begrafven; och på tredje dagen uppstånden efter skrifterna; och uppfor till himlarna, sitter på Fadrens högra hand, dädan igenkommande med härlighet, till att döma lefvande och döda; på hvilkens rike ingen ände blifver.

Och på den Helige Ande, Herren och lifgifvaren, hvilken af Fadren och Sonen utgår, den med Fadren och Sonen tillbeden och lika ärad varder. Den genom profeterna talat har.

Och en, helig, allmännelig och apostolisk kyrka.

Jag bekänner en döpelse till syndernas förlåtelse; och förväntar de dödas uppståndelse; och den tillkommande världens lif. Amen.

Athanasii Symbolum,

skrifvet emot arianerna.

"LTvilken som vill salig varda, han skall framför allt hafva den allmänneliga kristliga tron.

Den henne icke fullkomlig och ren håller, han blifver utan tvifvel förtappad evinnerligen.

Så är nu detta den allmänneliga icristliga tron, att vi dyrka en enig Sud i tre personer, och tre perjoner i en enig Gudom;

hvarken sammanbiande person-2rna, eller åtskilje det Gudomliga räsendet.

Ty en annan är Fadrens person, än annan Sonens, en annan den Helige Andes.

Men Fadren och Sonen och den Helige Ande är en enig Gud, jäm-ik i härlighet, jämlik i evigt ma-estät.

Sådan som Fadren är, sådan är 5onen, sådan är ock den Helige \nde.

Oskapad är Fadren, oskapad Sonen, oskapad den Helige Ande.

Omätlig är Fadren, omätlig So-len, omätlig den Helige Ande.

Evig är Fadren, evig Sonen, :vig den Helige Ande.

Dock likväl äro icke tre evige, itan en evig.

Såsom ock icke tre oskapade ller tre omätlige, utan en oskapad >ch en omätlig.

Sammalunda är allsmäktig Fad-en, allsmäktig Sonen, allsmäktig len Helige Ande.

Och likväl icke tre allsmäktige, tan en allsmäktig.

Så är ock Fadren Gud, Sonen Æd den Helige Ande Gud.

Och likväl icke tre Gudar, utan är en Gud.

Alltså är Fadren Herre, Sonen Herre, den Helige Ande Herre.

Och likväl icke tre Herrar, utan en Herre.

Ty såsom vi måste efter kristlig sanning bekänna hvar person för Gud och Herre;

så kunna vi icke i en kristlig tro nämna tre Gudar eller tre Herrar.

Fadren är af ingen antingen gjord, skapad eller född.

Sonen är af Fadren allena, icke gjord, icke skapad, utan född.

Den Helige Ande är af Fadren och Sonen icke gjord, eller skapad, eller född, utan utgående.

Så är nu en Fader, icke tre Fäder, en Son, icke tre Söner, en Helige Ande, icke tre Helige Andar.

Och ibland dessa tre personer är ingendera den förste, och ingen den siste, ingen den störste och ingen den minste.

Utan alla tre personerna äro med hvarannan lika eviga och lika stora.

Så att alldeles (som nu sagdt är) skola tre personer i en Gudom, och en Gud i tre personer dyrkade varda.

Den som nu vill varda salig, han måste alltså hålla det om tre personer i Gudomen.

Men det är också af nöden till evig salighet, att man stadeligen tror, att vår Herre Jesus Kristus är sann människa.

Så är nu det en rätt tro, att vi tro och bekänna, att vår Herre20

Tesus Kristus, Guds Son, är både Gud och människa.

Gud är han af Fadrens väsen, född före all tid, och människa är han af moderns väsen, timligen född.

Fullkommen Gud, fullkommen människa, med förnuftig själ och mänsklig lekamen.

Jämlik Fadren efter Gudomen, och mindre än Fadren efter mandomen.

Hvilken ändock han är Gud och och människa, så är han likväl icke två, utan en Kristus.

En är han, dock icke så, att Gudomen är förvandlad i mandomen, utan Gudomen har till sig anammat mandomen.

Ja, han är alldeles en, dock icke att de två naturerna äro sammanblandade, utan han är en enig person.

Ty såsom kroppen och själen äro en människa, så är ock Gud och människan en Kristus.

Hvilken pint är för vår salighet, nederfaren till helvetet, tredje dagen uppstånden ifrån de döda.

Uppfaren till himlarna, sitter på Gud Fader allsmäktigs högra hand.

Dädan igenkommande till att döma lefvande och döda.

Uti hvilkens tillkommelse alla människor måste åter uppstå med sina kroppar.

Och skola göra räkenskap för sina egna gärningar.

Och de som godt hafva gjort, skola ingå i det eviga lifvet, men de som ondt gjort hafva, i den eviga elden.

Detta är den allmänneliga kristliga tron; den henne icke fast och stadigt tror, han kan icke varda salig.

Augsburgiska Bekännelsen,

eller den kristliga trons och lärans artiklar.

Första artikeln. Om Gud och tre personer i Gudomen.

Guds församling hos oss lär och håller endräkteligen det beslut, som skedde på kyrkomötet i Nicaea, om ett gudomligt väsende och tre personer, visserligen sant vara, det man ock utan alla tvifvelsmål tro och bekänna skall. Nämligen att det Gudomliga väsendet är ett, som både kallas och är Gud, evig, andlig, oskiftelig, omätlig i makt, vishet och godhet, den allting, synligt och osynligt,

skapat och uppehåller. Och äro dock uti samma Gudomliga väsen tre personer, lika mäktiga, lika eviga, Fadren, Sonen och den Helige Ande.

Varder ock det ordet Person hos oss brukadt uti samma bemärkelse, som församlingens gamla lärare i denna sak brukat det. nämligen att det utmärker icke någon del eller egenskap uti er annan utan det som egentligt äi och sin varelse har i sig självt.

Fördenskull fördömer1 vår föl-samling alla kätterier, som emoi

') På detta sätt i texten införda siffror hänvisa till noter, som återfinnas i bokens slui 20

Tesus Kristus, Guds Son, är både Gud och människa.

Gud är han af Fadrens väsen, född före all tid, och människa är han af moderns väsen, timligen född.

Fullkommen Gud, fullkommen människa, med förnuftig själ och mänsklig lekamen.

Jämlik Fadren efter Gudomen, och mindre än Fadren efter mandomen.

Hvilken ändock han är Gud och och människa, så är han likväl icke två, utan en Kristus.

En är han, dock icke så, att Gudomen är förvandlad i mandomen, utan Gudomen har till sig anammat mandomen.

Ja, han är alldeles en, dock icke att de två naturerna äro sammanblandade, utan han är en enig person.

Ty såsom kroppen och själen äro en människa, så är ock Gud och människan en Kristus.

Hvilken pint är för vår salighet, nederfaren till helvetet, tredje dagen uppstånden ifrån de döda.

Uppfaren till himlarna, sitter på Gud Fader allsmäktigs högra hand.

Dädan igenkommande till att döma lefvande och döda.

Uti hvilkens tillkommelse alla människor måste åter uppstå med sina kroppar.

Och skola göra räkenskap för sina egna gärningar.

Och de som godt hafva gjort, skola ingå i det eviga lifvet, men de som ondt gjort hafva, i den eviga elden.

Detta är den allmänneliga kristliga tron; den henne icke fast och stadigt tror, han kan icke varda salig.

Augsburgiska Bekännelsen,

eller den kristliga trons och lärans artiklar.

Första artikeln. Om Gud och tre personer i Gudomen.

Guds församling hos oss lär och håller endräkteligen det beslut, som skedde på kyrkomötet i Nicaea, om ett gudomligt väsende och tre personer, visserligen sant vara, det man ock utan alla tvifvelsmål tro och bekänna skall. Nämligen att det Gudomliga väsendet är ett, som både kallas och är Gud, evig, andlig, oskiftelig, omätlig i

makt, vishet och godhet, den allting, synligt och osynligt,

skapat och uppehåller. Och äro dock uti samma Gudomliga väsen tre personer, lika mäktiga, lika eviga, Fadren, Sonen och den Helige Ande.

Varder ock det ordet Person hos oss brukadt uti samma bemärkelse, som församlingens gamla lärare i denna sak brukat det. nämligen att det utmärker icke någon del eller egenskap uti er annan utan det som egentligt äi och sin varelse har i sig själft.

Fördenskull fördömer1 vår föl-samling alla kätterier, som emoi

') På detta sätt i texten införda siffror hänvisa till noter, som återfinnas i bokens sluiAugsburgiska Bekännelsen. 17. o. 18. Art.

denna artikel äro uppkomna, såsom manicheerna, hvilka upptänkte två Gudar, en god och en ond; likaså valentinianerna, arianerna, eunomianerna, mohammedanerna2 och andra slika.

Desslikes fördömas ock samo-satenerna, nya och gamla3, hvilka häftigt föregifva, att det är allenast en person i Gudomen, och om Ordet och den Helige Ande falskeligen och ogudaktligen med kloka ord lära, att de äro icke åt-skiljeliga personer, utan att Ordet betyder allenast ett uttaladt ord och Anden icke annat än en skapad lifaktighet i kreaturen.

Andra artikeln.

Om arfsynden.

Vidare varder lärdt, att efter Adams fall alla människor, som aflas och födas naturligen, varda födda med synd, det är: utan gudsfruktan, utan förtröstan till Gud, och med en ond begärelse; och att samma sjukdom eller arflyte är sannerligen synd, som ock nu fördömer och tillfogar alla dem en evig död, som icke varda på nytt födda genom dopet och den Helige Ande.

Här varda pelagianerna4 och andra fördömda, hvilka neka arfsynden vara någon synd, och på det de må kunna förringa den ära, som Kristus för hans lörskyllan och välgärningar tillhör, föregifva de klokligen, att människan kan för Gud blifva rättfärdig af sitt naturliga förstånd och egna srafter.

Tredje artikeln.

Dm Kristi person, ämbete och välgärningar.

Vidare varder lärdt, att Ordet, let är Guds Son, har anammat

mänsklig natur i jungfru Marias lif, på det att tvenne naturer, den gudomliga och den mänskliga, uti en person skulle förenade varda, en Kristus, som är sann Gud och sann människa, född af jungfru Maria, sannerligen pint, korsfäst, död och begrafven, att han skulle förlika oss med Fadren och vara ett offer, icke allenast för arfsynden utan ock för alla människors verksynder; hvilken ock nederfor till helvetet och på tredje dagen sannerligen uppstod, sedan uppfor till himlarna, att han skulle sitta på Fadrens högra hand och till evig tid regera och herradöme hafva öfver alla kreatur, helga dem, som tro på honom, i det han sänder dem den Helige Ande uti deras hjärtan, hvilken dem regera, hugsvala, lifaktiga göra och försvara skall emot djäfvulen och syndens kraft. Densamme Kristus skall ock uppenbarligen komma till att döma lefvande och döda o. s. v. efter den apostoliska trosbekännelsen.

Fjärde artikeln.

Om människans rättfärdighet.

Vidare varder lärdt, att människan icke kan rättfärdig varda för Gud genom sina egna krafter, för-skyllan eller gärningar. Men hon varder rättfärdig titan all förtjänst för Kristi skull genom tron, när hon tror sig varda tagen till nåd, och att synderna varda henne förlåtna för Kristi förskyllans skull, hvilken med sin död har tillfyllest-gjort

och betalt för våra synder. Denna tro räknar Gud till rättfärdighet i sin åsyn o. s. v., som skrifvet står, Rom., kap. 3 och 422

Femte artikeln.

Om tron och predikoämbetet.

Att vi denna tro måtte bekomma, är predikoämbetet instiftadt, genom hvilket evangelium förkunnas och sakramenterna utdelas. Ty genom ordet och sakramenterna, såsom genom instrument och medel, gifves den Helige Ande, som, hvarest och när Gud synes, tron verkar uti dem som höra evangelium, nämligen att Gud icke för vår förtjänst utan för Kristi för-skyllans skull gör dem rättfärdiga, som tro sig för Kristi skull varda tagna till nåd.

Här fördömas anabaptisterna eller vederdöparne5 och andra, som mena och föregifva, att människan kan undfå den Helige Ande utan ordets predikan, allenast genom sin egen tillbörliga beredelse och gärningar.

Sjette artikeln.

Om goda gärningar.

Vidare varder lärdt, att denna tro skall bära god frukt, och att vi äro pliktiga göra goda gärningar, som af Gud befallda äro, och Jet för Guds viljas och befallnings skull, och icke att vi skola förtrösta oss på att genom sådana gärningar förtjäna rättfärdigheten för Gud. Förty syndernas förlåtelse och rättfärdigheten anammas eller fattas med tron, såsom Kristi egna ord vittna, Luk. 17: »När I hafven gjort allt detta, så sägen, vi äro onyttiga tjänare.» Detsamma lära ock församlingens gamla lärare. Ty Ambrosius säger: »Detta är beslutet af Gud, att den, som tror på Kristus, skall varda salig, utan gärning genom tron allena,

utan förtjänst bekommande syn demas förlåtelse

Sjunde artikeln.

Om Guds församling.

Vidare varder lärdt, att det ät en helig församling, den ock all tid skall förblifva. Och är Guds för samling de. heligas samfund, uti hvilket evangelium rent lärdt och sakramenterna rätt brukade varda Och till Guds församlings sanne enighet är nog att vara samdräk tig i evangelii rena lära och sak ramenternas bruk; och är icke a nöden, att allestädes skola var; lika människostadgar, kyrkosedei eller ceremonier af människor in stiftade; såsom Paulus säger: »er tro, ett dop, en Gud och allas våi Fader» o. s. v.

Åttonde artikeln.

Om den kraft predikoämbetet äger6.

Ändock Guds församling egent ligen är de heligas och rätta krist trognas samfund: dock emedai uti detta lifvet många skrymtart och ogudaktiga däribland funn; varda, är det medgifvet att bruk; sakramenterna, som genom ogud aktiga blifva utskiftade, efter Krist egna ord, Matt. 23: »På Mose sto sitta de skriftlärde och fariseer allt det de bjuda eder hålla, de hållen och gören. Men efter derå. gärningar gören icke» o. s. v.

Vidare att ordet och sakramen terna för Kristi förordnings och be fällnings skull äro kraftiga, ändocl de genom ogudaktiga persone varda förkunnade och utdelade.

Här fördömas donatisterna? oc' andra sådana, som neka det var medgifvet att bruka de ogudal

tigas tjänst i församlingen och mena, att den tjänst, som sker af ogudaktiga personer, skall vara onyttig och kraftlös.

Nionde artikeln.

Om dopet.

Om dopet varder lärdt, att det är af nöden till saligheten, och att Guds nåd genom dopet varder tillbjuden och gifven, och att man skall döpa små barn, hvilka, genom dopet åt Gud öfverant-vardade, blifva af Gud till nåd upptagna.

Här fördömas vederdöparne, som ogilla det dop, som sker med små barn, och föregifva, att barnen förutan dopet kunna saliga varda8.

Tionde artikeln.

Om Herrens nattvard.

Om Herrens nattvard blifver lärdt, att Kristi lekamen och blod sannerligen äro tillstädes och utskiftas i Herrens nattvard åt alla dem, som där äta och dricka.

Därföre varda ock de ogillade och förkastade, som annorlunda lära.

Elfte artikeln.

Om skriftermål och aflösning.

Om skriftermål varder lärdt, att man hemligt skriftermål i församlingarna vidmakthålla skall, dock så, att det icke är af nöden, att man uppräknar alla sina synder, förty det är alldeles omöjligt; såsom skrifvet står ps. 19: »Ho kan märka hum ofta han bryter»? Och vidare: »Förlåt mig mina hemliga brister.»

Tolfte artikeln.

Om syndabot och bättring.

Om syndabot varder lärdt, att de, som efter dopet uti synd fallna äro, kunna få syndernas förlåtelse i alla tider, när helst de sig omvända och bättra, och att Guds församling skall sådana, som göra bot och bättring, tillsäga aflösning och syndernas förlåtelse. En rätt syndabättring består ock egentligen uti dessa två stycken: det första, att man har en hjärtats ånger och förskräckelse uti samvetet, sedan synden är rätt känd; det andra är tron, hvilken man undfår genom det heliga evangelium eller aflösningen, och hvilken tror, att synderna varda oss förlåtna för Kristi skull, och hug-svalar samvetet och friar det ifrån förskräckelse. Sedan skola goda gärningar efterfölja, som äro bättringens frukt.

Här fördömas vederdöparne, som lära, att de, som en gång äro rättfärdiga vordna, icke kunna mista den Helige Ande; likaså de, som föregifva, att några uti detta lifvet kan en sådan fullkomlighet vederfaras, att de icke kunna synda. Äfven fördömas novatianerna9, som icke ville tillstädja, att de, som efter dopet hade fallit i synd och sedan bättrade sig, skulle tagas till nåd. Sammaledes förkastas ock de som lära, att syndernas förlåtelse icke gifves genom tron, utan bjuda, att man skall förtjäna Guds nåd genom våra egna tillfyllestgörelser.

Trettonde artikeln.

Om sakramenternas nytta och gagn.

Om sakramenternas nytta och gagn varder lärdt, att sakramen-24

terna äro stiftade icke allenast därföre, att de skola vara kännemärken, med hvilka de kristtrogna kunna utvärtes från andra människor varda kända, utan de skola vara tecken och vittnen om Guds vilja emot oss och förordnade till att uppväcka och stärka tron uti dem, som bruka sakramenterna. Därföre skola sakramenterna således varda brukade, att tron där är tillstädes, som tro skall Guds löften, som genom sakramenterna blifvit tillbjudna och för ögonen ställda.

Därföre varda ock de fördömda, som lära, att sakramenterna göra oss rättfärdiga ex opere operato, det är: allenast

för det omaks skull, att man går till sakramenterna, dock utan tron10, och desslikes lära, att tron, som tror synderna vara förlåtna, icke är af nöden, när man brukar sakramenterna.

Fjortonde artikeln.

Om predikoämbetet.

Om predikoämbetet varder lärdt, att ingen skall i Guds församling offentligen lära och predika ej heller sakramenterna utskifta, med mindre han lagligen är därtill kallad.

Femtonde artikeln.

Om ceremonier eller kyrkoordningar, af människor stiftade.

Om kyrkoordningar varder lärdt, att de ceremonier skola behållas, som utan synd kunna behållas och äro nyttiga till fred och god ordning i Guds församling, såsom vissa helgedagar, högtidsdagar och annat sådant.

Dock varder folket om slika stadgar förmanadt, att samvetena icke skola blifva besvärade, liksom sådana ceremonier vore en

nödvändig gudstjänst till saligheten. Det varder också undervisadt, att alla människostadgar, som äro instiftade att blidka Gud, förtjäna Guds nåd och tillfyllestgöra eller betala för synderna, äro tvärt emot det heliga evangelium och trons lära; hvarföre ock klosterlöften och stadgar om olika mat och dagar o. s. v., upptänkta till att förtjäna Guds nåd och tillfyllest-göra för synderna, äro alldeles onyttiga och strida mot det heliga evangelium.

Sextonde artikeln.

Om världslig öfverhet.

Om världsligt regemente varder lärdt, att alla världsliga dock lagliga ordningar äro Guds goda verk; och att de kristna är medgifvet föra världsligt regemente, skipa lag och rätt, döma saker efter kejserlig och egen landslag, med rätt missgärningar straffa, rätta krig föra, strida, efter lag sälja och köpa, öfver sitt eget råda, eder gå, när öfverheten det lagligen begär, hustru taga, gifvas till äkta o. s. v.

Här varda vederdöparne fördömda, som förbjuda de kristna dessa förenämnda världsliga kall och ämbeten. De varda ock fördömda, som lära, att den evangeliska fullkomligheten icke består i gudsfruktan och tro utan däruti, att man öfvergifver sitt världsliga kall och ämbete; förty det heliga evangelium lär den eviga rättfärdigheten, som är i hjärtat allena. Dock förstör icke evangelium världsligt regemente och hushåll, utan befaller alldeles, att man allt sådant skall hålla och bruka såsom Guds egen ordning och uti sådana stånd bevisa den kristliga kärleken. Därföre äro de kristna

sin öfverhet, såsom ock lagen, hörsamhet och lydnad pliktiga. Men när öfverheten befaller synda, då måste man mer lyda Gud än människor, som skrifvet är i Apostlagärningarna i det 5:te kap.

Sjuttonde artikeln.

Om den yttersta domen.

Vidare varder ock lärdt, att Kristus skall på den yttersta dagen uppenbarligen komma till att döma och skall uppväcka alla, som döda äro; och de gudfruktiga och utvalda skall han gifva ett evinnerligt lif och en evig glädje; men de ogudaktiga och djäflarna skall han fördöma, att de utan återvändo skola pinade och plågade varda.

Här varda vederdöparnefördöm-da, som mena, att ogudaktiga och förtappade människor och djäflarna skola en ände på deras straff och plåga bekomma. Desslikes fördömas ock andra, hvilka i denna tid utsprida judiska meningar, att förr än de dödas uppståndelse sker, skola de gudfruktiga intaga hela jordens rike, när de hafva allestädes utrotat de ogudaktiga.

Adertonde artikeln.

Om människans fria vilja.

Om den fria viljan varder lärdt, att människans vilja har någon frihet till att göra utvärtes rättfärdighet och utvälja de ting, som hon med sitt förnuft kan begripa. Men förutan den Helige Andes bistånd har hon ingen kraft till att uträtta den rättfärdighet, som för Gud gäller, eller den andliga rättfärdigheten, ty den naturliga människan kan icke begripa det Guds Ande tillhör; utan den andliga rätt-!

färdigheten sker i hjärtat, när den Helige Ande blifver undfången genom ordet. Detta lär ock Augustinus med lika ord uti den 3:dje boken af Hypognosticon11: »Vi bekänna», säger han, »att i alla människor är en fri vilja, som väl har ett naturligt förstånd, dock icke så, att det är bekvämligt att de saker, som Gud tillhöra, utan Guds tillhjälp antingen begynna eller ock fullborda, men allenast uti detta timliga lifvets goda och onda förehafvanden. Det goda kallar jag det, som kommer af det goda, som naturen förmår, hvilket är: att vilja arbeta ute på åkern, vilja äta och dricka, vilja hafva vänner, vilja hafva kläder, vilja taga sig hustru, uppföda boskap, lära någon färdighet i åtskilliga och nyttiga saker, vilja allt det goda, som hör till detta timliga lifvet, hvilket dock alltsammans icke kan blifva vid makt utan Guds nådiga bistånd; ty sannerligen af honom och genom honom är allt detta och har sin begynnelse. Men det onda kallar jag sådant, som att vilja dyrka afgudar, vilja bedrifva mord eller dråp» o. s. v.

Här varda pelagianerna och andra fördömda, som lära, att vi utan den Helige Andes tillhjälp, allenast af våra naturliga krafter, kunna älska Gud öfver allting samt hålla Guds bud, både med invärtes och utvärtes krafter. Förty, ändock människan någorlunda kan uti utvärtes måtto hålla Guds bud, ty hon kan vakta sina händer ifrån tjufveri och mandråp o. s. v., så kan hon dock icke af sig själf åstadkomma den invärtes hörsamheten, såsom att frukta Gud, förtrösta på Gud, lefva kyskt, vara tålmodig o. s. v.26

Augsburgiska Bekännelsen. 3. Missbr. (24. Art.)

Nittonde artikeln.

Om syndens orsak.

Om syndens orsak varder lärdt, att ändock Gud skapar och vidmakthåller naturen, så är likväl rätta orsaken till synden de ondas, nämligen djäfvulens och de ogud-aktigas, egen vilja, som blef själf-mant ifrån Gud affällig, till hvilket affall Gud hvarken gaf hjälp eller tillskyndelse o. s. v., såsom Kristus säger hos Johannes i det 8:de kap.: »Dä djäfvulen talar lögnen, talar han af sitt eget».

Tjugonde artikeln.

Om rättfärdigheten och goda gärningar.

Oss varder falskeligen tillvitadt, att goda gärningar hos oss blifva förbjudna. Ty våra lärares böcker, som äro om tio Guds budord, och andra sådana skrifter om samma lärdom vittna och betyga, att de om allahanda slags kall och ämbeten, hvilka Gud behaga, och hvad goda gärningar Gud uti hvart och ett stånd kräfver, hafva gjort nyttiga förmaningar. Därom hafva fordom predikanterna föga lärt och allenast tvingat folket till barnsliga och onödiga gärningar, såsom till vissa helgedagar, vissa fastedagar, brödraskap, pilgrimsresor, helgons dyrkan, rosenkransar, munklefverne och annat sådant. Detta begynna nu våra motståndare lägga af och erkänna orätt vara, sedan de af de våra äro förmanade, och berömma nu icke så högt sådana onyttiga gärningar, som de fordom hafva gjort. Därutöfver begynna de ock nu tala om tron, om hvilken fordom allsintet vardt predikadt. Ändock återvända de ännu icke att förmörka läran om tron, i det de låta

samvetena vara tvifvelaktiga och bjuda, att man med goda gärningar skall förtjäna syndernas förlåtelse, och icke lära, att vi allenast genom tron för Kristi skull syndernas förlåtelse visserligen skola undfå.

Emedan nu denna lära om tron, hvilken bör uti Guds församling i synnerhet lärd varda, i så lång tid varit okänd, såsom alla måste bekänna, att om trons rättfärdighet är intet taladt uti deras predikningar, utan allenast är läran om goda gärningar i församlingen drifven; därföre hafva våra predikanter om tron Guds församling således lärt och undervisat, som nu följer:

För det första, att våra gärningar icke kunna förlika oss med Gud eller förtjäna syndernas förlåtelse, Guds nåd och rättfärdigheten; utan sådant undfå vi allena genom tron, när vi tro oss varda till nåd tagna för Kristi skull, som allena är satt till medlare och nådastol, genom hvilken Gud Fader varder blidkad. Därföre, den som tror sig med gärningar förtjäna Guds nåd, han föraktar Kristi förtjänst och nåd och söker sig med sina egna krafter vägen till Gud utan Kristus, ändock Kristus säger om sig själf hos Johannes i det 14:de kap.: »Jag är vägen, sanningen och lifvet».

Denna lärdom om tron varder hos apostelen Paulus allestädes lärd och förkunnad, såsom till Efes. uti det 2:dra kap. står: »Af nåden ären I frälsta genom tron, och det icke af eder, Guds gåfva är det; icke af gärningar, på det ingen skall berömma sig» o. s. v.

Men på det att ingen skall listigt föregifva, att vi hafva upptänkt någon ny uttydning på Pauli ord, har hela denna sak vittnes-Augsburgiska Bekännelsen. 17. o. 18. Art.

börd af Guds församlings gamla lärare; ty Augustinus försvarar med många böcker nåden och trons rättfärdighet emot gärningarnas försky lian. Detsamma lär ock Ambrosius i boken De voca-tione gentium och eljest annanstädes; ty så säger han i De voca-tione gentium: »Den förlossning, som är skedd genom Kristi blod, blefve föraktad, och människogärningars förtjänst vore icke ringare än Guds barmhärtighet, om rätt-färdigheten, hvilken sker af Guds nåd, skulle tillräknas gärningarna, dem man tillförene har gjort; och vore då rättfärdigheten icke en gåfva oss gifven utan en lön för vårt arbeteOch änskönt denna lära om tron af oerfarna och oförståndiga blifver föraktad, förnimma dock gudfruktiga och förskräckta samveten af erfarenheten henne ganska mycken hugsvalelse med sig hafva, efter det att samveten icke kunna gifva sig tillfreds genom några gärningar utan allenast genom tron, när de stade-ligen tro, att de hafva en nådig Gud för Kristi skull, såsom Paulus lär till romarne i det 5:te kap.: «Medan vi nu äro rättfärdiga vordna genom tron, hafva vi frid med Gud genom KristusOch skall hela denna lära om tron blifva brukad emot den strid och kamp, som plägar vederfaras förskräckta samveten, och utan sådan sam-vetskamp kan hon icke rätt blifva förstådd. Därföre döma de olärda och ogudaktiga illa och orätt om denna sak, hvilka döma, att den Kristliga rättfärdigheten intet annat är än en utvärtes rättfärdighet, sådan som för människan gäller och hedniska visa hafva gillat.

Fordom äro samvetena plågade med den läran, som är 'om gärningarna, och hafva ingen tröst

hört utaf det heliga evangelium; därföre har samvetet drifvit somliga ut i öknen såsom eremiter, somliga uti kloster, emedan de hoppades genom klosterlefnad kunna förtjäna Guds nåd, somliga hafva upptänkt andra gärningar till att förtjäna Guds nåd och tillfyllest-göra eller betala för synden. Det har fördenskull varit storligen af nöden att predika och förklara denna lärdom om tron på Kristus, på det alt förskräckta samveten icke måtte sakna hugsvalelse, utan att de må kunna veta sig genom tron på Kristus undfå Guds nåd, syndernas förlåtelse och rättfärdigheten. Varder ock folket för-manadt, att ordet tron här icke utmärker allenast en blott kunskap, huru historien tilldragit sig om Kristi död och förskyllan, sådan som ock ogudaktiga och djäf-larna hafva, utan utmärker en viss förtröstan, som tror icke allenast Kristi pinas historia utan ock det, som förorsakats af förenämnda historia, nämligen den artikel, som är om syndernas förlåtelse, det är, att vi genom Kristus undfå Guds nåd, rättfärdigheten och syndernas förlåtelse.

Den som nu vet sig genom Kristus hafva en nådig Fader, han känner sannerligen Gud, vet honom hafva vård om sig, älskar och åkall; r honom och är icke utan Gud åsom hedningarne. Ty djäflarne och de ogudaktiga kunna icke tro denna artikel om syndernas förlåtelse, hvarföre de hata Gud såsom en fiende och tillbedja honom icke, heller förvänta de något godt af honom. På detta sätt förmanar ock Augustinus den kristne läsaren om ordet tron och lär, att i den heliga skrift skall ordet tron icke blifva uttydt som någon blott kunskap, sådan som28

de ogudaktiga hafva, utan som en förtröstan, som hugsvalar och upprättar bedröfvade , hj ärtan.

Vidare varder af våra predikanter lärdt, att man måste göra goda gärningar, icke för den skull, att vi skola

förtrösta på att genom dem förtjäna Guds nåd, utan därföre att Guds vilja är sådan. Allenast genom tron undfår man syndernas förlåtelse, Guds nåd och frid uti vårt samvete.

Och emedan man genom tron undfår den Helige Ande, varder hjärtat förnyadt och bekommer ett annat mod, att det kan goda gärningar af sig föda. Ty så säger AmbröSius: »Tron är en moder till en god vilja och rättfärdiga gärningar.» Ty människors krafter förutan den Helige Ande äro fulla med ogudaktiga begärelser och äro svagare än att de förmå göra goda gärningar, hvilka kunna gälla i Guds åsyn. Därtill äro de under djäfvulens våld, som drifver människan till allahanda synder, till falska meningar och uppenbara laster; såsom man ser med de hedniska vise händt vara, hvilka hafva be-flitat sig att lefva ärligt och ostraff-ligt och hafva dock icke kunnat åstadkomma sådant, utan äro med många uppenbara synder besmittade vordna. Sådan är människans svaghet, när hon är utan tron och utan den Helige Ande och allena regeras af mänskliga krafter.

Härutaf kan man lätteligen förnimma, att denna lära bör icke blifva straffad, likasom hon skulle förbjuda goda gärningar, utan mycket mer bör hon berömmas, därföre att hon undervisar oss, huruledes vi kunna göra goda gärningar. Ty utan tron kan människans natur ingalunda göra de goda gärningar, som uti första och

andra budorden äro befallda; utan tron kan hon icke åkalla Gud, intet godt förvänta af Gud, icke vara tålig under korset, utan söker människohjälp och förtröstar på människors bistånd. Således regera nu uti hjärtat allahanda begärelser och mänskliga råd, när tron och förtröstan till Gud äro borta; hvarföre ock Kristus säger hos Johannes i det 15:de kap.: «Mig förutan kunnen I intet göra.* Och Guds församling sjunger: Utan den Helige Andes kraft, Är intet uti människors makt, Alla ting hafva fel och lyte.

Tjugondeförsta artikeln.

Om framlidna helgons dyrkan eller åkallan.

Om framlidna helgons dyrkan varder lärdt, att man skall hålla Guds helgon i åminnelse, på det vi skola efterfölja deras tro och goda gärningar, hvar och en uti sitt stånd, såsom en konung må efterfölja Davids exempel till att föra krig och drifva turken ifrån sitt fädernesland, ty båda äro de konungar. Men den heliga skrift lär icke, att vi skola tillbedja eller åkalla framlidna helgon eller ock af framlidna helgon söka och begära hjälp; ty hon ställer oss en Kristus före, som är medlare, nådastol, öfverstepräst och den som manar godt för oss. Densamme skall åkallas och han har lofvat, att han vill höra våra böner, och denna gudsdyrkan gillar och samtycker han i allo, nämligen att han skall åkallas i all bedröfvelse; såsom han säger hos Johannes i l:sta episteln och 2:dra kap.: «Mina barn, detta skrifver jag eder, att I skolen icke synda; men om någon syndar, dä hafva vi en för-Augsburgiska Bekännelsen. Beslut.

29

svarare när Fadren, Jesus Kristus, den rättfärdig är*.

Beslut.

Detta är i det närmaste summan af den lära, som hos oss förkunnas, af hvilken man må se, att däribland är intet, hvilket icke öfverensstämmer med den heliga skrift och med den kristliga allmänneliga församlingen, så ock med den romerska kyrkan, så mycket hon af de gamla författarne känd är. Och då detta så är, döma de okristligt, hvilka begära, att vi skola räknas ibland kättare. Men oenigheten och trätan är om en hop missbruk, som utan allt skäl och grund äro lis-teligen inkomna i Guds församling, och om än någon skiljaktighet häruti vore, borde likväl de påfviska biskoparne vara så mänskliga, att de för den trosbekännelses skull, som vi nu hafva gjort, måtte oss och våra tros-bröder lida och icke förfölja, efter det att Canones eller den gamla kyrkolagen icke är så sträng, att den på alla ställen kräfver lika kyrkoseder, ej heller hafva kyrkostadgarna någonsin varit lika uti alla församlingar. Och eftersom hos oss största delen af de gamla | kyrkostadgarna flitigt blifva behållna; är det falskeligen uppdiktad!, att vi alla ceremonier och i alla gamla kyrko-ordningar uti i våra församlingar hafva bortlagt. Men det har varit en allmän klagan, att några missbruk hänga vid de vanliga kyrkostadgarna; i hvarföre dessa missbruk, efter-: som de med godt samvete icke kunde gillas, äro mestadels förändrade vordna.

Artiklar

uti hvilka uppräknas de påfviska

missbruk, som hos oss blifvit förändrade.

Eftersom våra församlingar uti ingen trosartikel eller läropunkt äro skiljaktiga ifrån den allmänneliga kristliga församlingen utan allenast bortlägga några missbruk, hvilka äro nya och emot den grund och mening, som Canones eller gamla kyrkolagen innehåller, af olärda och onda lärare upptagna; därföre begära vi, att eders kej-serl. maj:t nådeligen ville höra både det, som är förändradt, så ock hvilka orsaker varit därtill, att man icke har kunnat tvinga menige man hålla sådana missbruk emot deras samveten.

Vi bedja ock, att eders kejserl. maj:t icke ville sätta tro till dem, som uppdikta lögner och baktala folk, på det de må upptända och uppegga människorna till att hata oss och dem, som äro med oss. När de således hade uppretat fromma och rättsinniga mäns håg och sinne, gåfvo de orsak till denna oenighet och vinnlägga sig ännu att genom samma konst föröka tvedräkten. Ty eders kejserl. maj:t skall utan tvifvel i sanning förnimma, att den lära och de ceremonier, som hos oss brukas, äro mycket drägligare och bättre, än som arga och ogudaktiga miss-unnare henne och dem utmåla. Ty sanningen kan af ett löst rykte och ovänners förtal ingalunda förnimmas. Man kan lätteligen döma ingenting vara nyttigare till att vidmakthålla ceremoniers anseende och till att föröka vördnad och gudfruktighet hos menige man,30

än att ceremonierna uti församlingarna rätteligen varda brukade.

Första missbruket (22:a art.).

Att de hafva borttagit den ena delen af Herrens nattvard.

Åt lekmännen gifvas ock bägge delarna i Herrens nattvard, ty det sättet har Herrens befallning hos Matteus i det 26:te kap.: «Dricken häraf alla«; där Kristus uppenbarligen befaller, att alla skola dricka. Och på det ingen må kunna häruti hafva några insa-gor, att det allenast hör prästerna till, förtäljer Paulus i den j förra episteln till korintierna uti j det ll:te kap. ett klart exempel, af hvilket synbart är, att hela Guds församling har brukat Herrens nattvard under bägge delarna. Och detta sätt har länge varit i bruk uti Guds församling, så att man icke vet på hvad tid eller genom hvem sådant är förändradt. (Ändock kardinalen Cusanus12 tillkännagifver på hvad tid förenämnda missbruk skulle hafva blifvit gilladt och samtyckt). Cyprianus13 betygar mångenstädes, att menige man blifvit delaktiga af Herrens blod; detsamma vittnar ock Hie-ronymus14, hvilken säger: «Prästerna tjäna vid Herrens nattvard och utdela åt menige man Kristi blod.« Och påfven Gelasius15 befaller, att man icke skall åtskilja Herrens sakrament, distinct. 2 de consecratione cap. Compe-rimus.

Men att nu annorlunda sker, är ingen gammal sedvana. Nu är klart nog, att all sedvana, som är i bruk kommen och i församlingen indragen emot Guds bud, bör ingalunda gillas, såsom Canones el-

ler den gamla kyrkolagen betyga, distinct. 8 cap. Veritate, och följande. Men denna sedvana är icke allenast emot den heliga skrift utan ock emot Canones eller den gamla kyrkolagen och Guds församlings exempel kommen i bruk; hvarföre om några vilja hellre anamma bägge delarna i Herrens nattvard, borde de icke vara tvingade att annorlunda göra med deras samvetens besvärande. Och efter det Herrens nattvards åtskiljande icke öfverensstämmer med Kristi instiftelse, därföre pläga ock vi öfvergifva processionsgåendet16 hvilket hittills varit i bruk.

Andra missbruket (23'.e art.).

Att de hafva förbjudit prästerna äktenskapet.

Det har varit ett allmänt klagomål om prästernas förargliga exempel, som icke hafva hållit sig i kyskhet. Hvarföre ock påfven Pius säges hafva talat dessa ord: Några orsaker hafva väl varit, hvarföre äktenskapet är prästerna förbjudet, men mycket större och viktigare orsaker äro, hvarföre äktenskapet borde dem igen tillåtet

varda, som Platina skrifver. Och efter det våra präster fördenskull ville undfly allmän förargelse, hafva de tagit sig hustrur och lärt, att dem var lofligt att gifva sig i äktenskap. Först därföre, att Paulus säger i 1 Korint. 7: «men till att undfly boleri, hafve hvar och en sin hustru och hvar och en sin man;« vidare sammastädes: «det är bättre gifta sig än brinna.« För det andra säger Kristus i Matt. 19: »Hvar man tager icke detta ordet utan de, hvilka det blifver gifvet;» med hvilket han lär, att alla människor icke äro bekväma31 Augsburgiska Bekännelsen. 1. o. 2. Missbr. (22. o. 23. Art.)

till att lefva obesmittade utan äktenskap. Ty Gud har skapat människan, att hon skall vara fruktsam, föröka sig och uppfylla jorden, som skrifvet är 1 Moseb. 1. Så är det ock icke uti människors makt eller våld att utan Guds särskilda verk och gåfva förändra Guds skapelse och ordning. Därföre skola alla, som icke äro bekväma till kyskhet, gifva sig i äktenskap. Ty ingen människolag, intet löfte förmår omintetgöra Guds befallning och ordning. För dessa orsakers skull lära de, att för prästerna är lofligt taga sig hustrur.

Dessutom är det klart nog, att prästerna uti den gamla Guds församling hafva ock varit äkta män. Ty S. Paulus har ock befallt, att man skall välja den till biskop, som en hustrus man är, 1 Timot. 3.

Och för fyra hundra år sedan äro prästerna uti Tyskland med våld tvingade ifrån äktenskapet, hvilka ock så häftigt stodo däremot, att ärkebiskopen i Mainz, som allmänt förkunnade påfvens edikt och mandat om denna sak, hade så när af vreda präster blifvit ihjälslagen i upploppet. Och samma sak blef sedan så otillbörligt och skamligt behandlad, att icke allenast äktenskapet därefter blef prästerna förbjudet, utan ock de, som voro äkta makar, blefvo frånskilda hvarandra emot all både Guds lag och mänsklig lag och mot själfva Canones, som icke allenast afpåf-varne utan ock af lofvärda allmänna kyrkomöten äro gjorda och stadgade.

Och efter det människans natur emot världens ände blifver svagare, är det rätt och tillbörligt att laga och tillse, att icke flera laster insmyga sig i församlingen. Så har ock Gud själf stiftat äktenskapet, att det skulle vara en lä-

kedom mot människans svaghet. Själfva Canones eller kyrkolagen medgifver ock, att man väl må understundom uti efterkommande tider för mänsklig svaghets skull lindra den gamla stängheten. Det synes ock, att lärare i församlingarna med tiden skola saknas, om äktenskapet skall längre blifva förbjudet.

Men efter det att Guds uppenbara bud därpå är och Guds församlings sedvana är af alla känd, desslikes ock det orena kyskhets-löltet föder af sig mångahanda förargelser, horeri och andra skamliga laster, som vore värda att straffas af en god och rättsinnig öfverhet; så är det likväl underligt, att emot ingenting varder så stor stränghet och grymhet öfvad, som emot prästernas äktenskap. Gud befaller, att man skall hålla äktenskapet i ära och vördnad; af världslig lag i alla väl ordnade och inrättade samhällen, ja ock hos hedningarna, är äktenskapet mycket äradt och vördadt vordet. Men nu plågas prästerna med lifsstraff emot den gamla kyrkolagens mening för ingen annan orsak än för äktenskapet. Paulus kallar det en djäflalära, som förbjuder äktenskapet, 1 Timot. 4. Detsamma kan man lätteligen förnimma vara sant, då äktenskapsförbud med så | hårda straff och jämmerliga plå-j gor försvaras.

Men liksom ingen människolag kan omstörta Guds befallning, alltså kan icke heller något löfte omintetgöra Guds bud. Sammaledes råder ock Cyprianus, att de kvinnor, som icke kunna hålla den utlofvade kyskheten, må gifta sig. Hans ord lyda så i den första boken Epist. 11: «Om kvinnor icke vilja framhärda, icke heller kunna, så är det bättre, att de gifta sig,32 Augsburgiska Bekännelsen. 3. Missbr. (24. Art.)

än att de skola falla uti elden genom sin vällust, och således förarga de sina bröder och systrar uti ingen måtto.« Ja, själfva kyrkolagen tillåter dessa någon lindring, som hafva gjort löftet, förr än de till mogen ålder komna äro, såsom härtilldags mest plägat ske.

Tredje missbruket (24:e art.).

Att de hafva förvandlat Herrens nattvard till ett mässoffer och andra förfärliga missbruk.

Guds församling hos oss varder falskeligen anklagad, att hon bortlägger mässan17. Ty mässan är ju i bruk hos oss och varder med största vördnad hållen. Desslikes behållas ock nästan alla brukliga ceremonier, allenast att

ibland latinska sånger varda somligstä-des sånger på eget tungomål brukade, hvilka äro tillagda till att lära och undervisa folket. Och fördenskull brukar man sådana ceremonier, att de oförståndiga däraf skola lära något. Så är icke allenast af S. Paulus, 1 Korint. 14, befalldt bruka det tungomål i församlingen, som folket förstår, utan det är också stadgadt i den kej-serl. lagen. Folket blifver ock till-vandt, att det ock tillika går till Herrens nattvard, om några däribland äro beredda, hvilket ock förökar vördnaden och andakten vid den offentliga gudstjänsten. Ty inga tillåtas komma till sakramentet, med mindre de förut äro flitigt förhörda. Folket varder ock förmanadt om sakramentets värdighet och nytta, nämligen huru stor och trösterik hugsvalelse det gifver de förskräcktas samveten, att de kunna lära förtrösta på Gud och af Gud allt godt förvänta och begära. En sådan gudstjänst är Gud behaglig, ett sådant bruk

j af sakramentet förökar den rätta gudfruktigheten, som gäller i Guds | åsyn. Därföre synes, att mässorna hos våra motståndare icke hållas eller ske med större vördnad och gudfruktighet, än de ske hos oss.

Härutöfver är alla kunnigt, att många fromma och rättsinniga män hafva i lång tid allmänt och jämmerligt fört klagomål däröfver, att mässorna så otillbörligen äro vanärade och missbrukade, i det att de äro vända till fördel och slem vinning. Ty det är icke obekant, huru vidt detta missbruk har utvidgat sig uti alla kyrkor och utaf hurudana personer mässorna blifva hållna allenast för löns, le-gors och inkomsts skull18, och huru många äro, som hålla mässa emot den gamla kyrkolagens förbud.

Men S. Paulus hotar strängt dem, som ovärdigt umgås med Herrens nattvard, när han säger, 1 Kor. 11: «Den som nu ovärdigt äter aj detta bröd eller dricker af Herrens kalk, han blifver saker på Herrens lekamen och blod.« Därföre när prästerna hos oss blefvo förmanade om denna synd, hafva de strax slutat med dessa hemliga vråmässor, alldenstund inga hemliga vråmässor äro hållna utan för löns och fördels skull19.

Sådana missbruk hafva icke heller varit biskoparne okända, och om de i tid rättat dem, som sådant gjort hafva, så vore nu mindre split och oenighet. Tillförene hafva de genom sitt försumliga öfverseende tillstadt mångahanda laster insmyga sig i Guds församling; men nu begynna de omsider iämmerligen klaga öfver Guds församlings bedröfvelser, alldenstund detta buller af alls ingen annan orsak eller anledning upp-33 Augsburgiska Bekännelsen. 1. o. 2. Missbr. (22. o. 23. Art.)

kommit än af de omtalade missbruken, som voro så ögonskenliga, att man ingalunda kunde lida dem längre. Om mässan och Herrens nattvard har varit stor oenighet; till äfventyrs varder världen för sådant långvarigt Herrens nattvards ohelgande, vanärande och missbruk hårdt straffad, hvilket allt desamme i församlingen fördragit och tillstadt, som både hafva kunnat och bort det rätta. Ty uti Guds bud står skrifvet, 2 Moseb. 20, »Den Guds namn missbrukar skall icke ostraffad blifva.» Ifrån världens begynnelse är sannerligen ingenting så mycket vordet vändt till vinning och fördel som mässan.

Däxtill kom ock den mening, som har så förökat hemliga vråmässor, att de äro otaliga vordna, nämligen att Kristus med sitt lidande har tilltyllestgjort och betalt för arfsynden och sedan förordnat mässan, uti hvilken skulle ske offer för dagliga synder, så väl de grofva som de, som af svaghet skedda äro. Häraf har sedan den allmänna meningen flutit, att mässan är en gärning, som utplånar både de lefvandes och de dödas synder, ex opere operato, det är för det omaket att man ser eller hör mässan. Härvid har man begynt disputera, om en mässa, sagd för många, skall uträtta så mycket som en mässa för en. Af denna disput hafva de otaliga mässorna sitt ursprung.

Om dessa meningar hafva våra lärare tillkännagifva, att de äro emot den heliga skrift och förringa den ära Kristus tillhör för hans pina och död. Ty Kristi lidande var ett offer och fullkomlig betalning icke allenast för arfsynden utan ock för alla andra synder, såsom i episteln till hebre-

erna skrifvet är i det 10:de kap.: '> Vi äro helgade ena reso genom Jesu Kristi kropps offer;» och därsammastädes: »Med ett offer har han evinnerligen fullkomnat dem, som heliga varda.»

Vidare lär den heliga skrift, att vi varda rättfärdiga i Guds åsyn genom tron på Kristus, när "vi tro, att synderna varda oss för Kristi skull förlåtna. Men om mässan utplånar de lefvandes och de dödas synder för det omak och

arbete man har till att höra henne, så bekommer man rättfärdigheten därföre att mässan hålles och höres och icke genom tron, hvilket den heliga skrift ingalunda kan lida.

Men Kristus befäller att göra det till sin åminnelse, Luk. 22. Därföre är mässan instiftad, att tron uti dem, som Herrens nattvard anamma, skall ihågkomma, hvilka välgärningar hon för Kristi skull undfår, och styrka och hugsvala ett förskräckt samvete. Ty att ihågkomma Kristus är att betänka och minnas alla hans välgärningar och tro, att de oss visserligen tillbj udas och gifvas. Det är ej heller nog att ihågkomma Kristi förskyllans historia, ty judarne och andra ogudaktiga kunna ock väl minnas och ihågkomma henne. Alltså skall mässan hållas fördenskull, att Herrens nattvard skall utdelas ibland dem, som . behöfva hugsvalelse, såsom Ambrosius säger: »Eftersom jag alltid syndar, skall jag alltid till mig taga läkedom emot synden.»

Och eftersom mässan är en sådan Herrens nattvards delaktighet, därföre hålles ock en allmän mässa hos oss hvar helgedag och andra dagar med, om några vilja bruka Herrens nattvard, där Kristi lekamen och blod utdelas åt dem, som det begära. Och detta sätt är icke34 Angsbnrgiska Bekännelsen. 4. Missbr. (25. Art.)

nyligen uppfunnet i Guds församling; ty de gamle, som hafva varit före Gregorii tid, tala intet om dessa hemliga vråmässor, men om den allmänna mässan tala de allestädes mycket. Chrysostomus20 säger, att "prästen står alla dagar för altaret, och somliga kallar han till Herrens nattvards delaktighet, och somliga drifver han därifrån. Och utaf den gamla kyrkolagen är klart nog, att en prästman har hållit mässa, utaf hvilken de andra prästerna och diakonerna eller ka-pellanerna hafva undfått Herrens nattvard. Ty så lyda orden uti det nicænska kyrkomötets beslut. «Diakonerna skola hvar efter annan, sedan prästerna undfått hafva, af biskopen eller prästen anamma Herrens nattvard.« Och Paulus till Korint., epist. 1 kap. 11, befaller, att den ene skall förbida den andre, att det må blifva en gemensam delaktighet.

Därföre, emedan mässan hos oss har Guds församlings exempel, så väl af den heliga skrift som af församlingens gamla lärare, tro vi visserligen, att ingen kan henne ogilla, helst då vi mestadels behålla de ceremonier, som äro lika de nu brukliga; allenast att hos oss äro mässorna icke så många, hvilket ock är nyttigt, att de för de mycket stora och uppenbara missbrukens skull förminskades. Ty fordom är icke mässan hållen hvar dag uti de folk-rikaste församlingar, såsom Historia Tripartita vittnar, bok. 9 kap. 38: «Därtill uppläses den heliga skrift uti staden Alexandria hvar onsdag och fredag, och de förnämsta lärare hafva henne ut-tydt och allting förhandlat där utan någon mässa.*

Fjärde missbruket (25:e art.).

Att de lära, att synderna icke kunna förlåtas, med mindre de varda alla uppräknade.

Bekännelsen är icke heller i Guds församling hos oss aflagd, ty Herrens nattvard plägar icke utdelas utan allenast åt dem, som tillförene äro väl förhörda och af-lösta, och folket undervisas och läres på det flitigaste, att xnan skall tro aflösningen vara sann, om hvilket fordom alls intet är taladt. Folket varder ock lärdt, att aflösningen bör mycket aktas och skattas, förty hon är Guds ord och varder efter Guds befallning förkunnad. Nycklamak-ten varder ock prisad och förkunnas, huru stor hugsvalelse hon bringar åt de förskräcktas samveten, och att Gud älskar och kräfver tron, att vi tro aflösningen, liksom vore det Guds egen röst, som talade till oss af himmelen, och att denna tro bekommer och undfår syndernas förlåtelse. Fordomdags blef syndabot och egen betalning för synden alltför mycket prisad och skattad21, men om tron och Kristi förtjänst samt den rättfärdighet, som kommer af tron, blef intet taladt. Därföre skulle man icke det ringaste klandra våra församlingar för denna saks skull. Ty våra motståndare måste ock väl medgifva oss det, att läran om bot och bättring är på det flitigaste af våra lärare drifven, lärd och för alla kungjord.

Men om bekännelsen varder lärdt, att det icke är af nöden att uppräkna synderna och att samvetena icke skola besväras med den omsorg, att de skola förtälja alla synder och missgärningar; ty det är omöjligt dem alla uppräkna,35 Augsburgiska Bekännelsen. 1. o. 2. Missbr. (22. o. 23. Art.)

såsom Davids nittonde psalm betygar: »Ho kan märka, huru ofta han bryter.» Likaså Jeremias kap. 17: »Ett argt, illfundigt ting öfver all ting är hjärtat; ho kan utransakat?» Om nu inga synder varda förlåtna utan allenast de,

som blifva uppräknade, så kunna samvetena aldrig gifva sig till freds; ty det är ock många synder, som man hvarken kan förstå eller minnas. De gamla författarne gifva ock vittnesbörd, att alla synders uppräknande icke är af nöden. Ty i kyrkolagen varda Chry-sostomi ord indragna, som så säger: »Icke säger jag, att du skall uppenbarligen upptäcka dig, icke heller att du skall anklaga dig själf hos andra; men jag vill, att du skall vara profeten lydig, som säger i den 37:de psalmen: Uppenbara Herren din väg. Därföre bekänn dina synder med din bön inför Gud, som är en sannfärdig domare. Förtälj icke dina synder med tungan, utan kom dem ihåg med det minne, som är i ditt samvete.» Sammalunda bekänner ock Glossa de pænitentia, distinct. 5 cap. Consideret, nämligen alt bekännelsen varder hos oss behållen, både för den stora välgärning vi undfå genom aflösningen, så ock för annan nyttas skull, som samvetena däraf kunna hafva.

Femte missbruket (26:e art.).

Att de lära åtskillnad på mat och andra sådana människostadgar vara nyttiga till att förvärfva Guds nåd och tillfyllestgöra för synderna.

Det har varit en allmän mening icke allenast hos menige man utan ock hos dem, som i församlingen hafva lärt och predikat, att åtskillnad på mat och andra sådana människostadgar äro n3'ttiga

gärningar till att förvärfva nåd och kunna tillfyllestgöra för synderna. Och att världen har trott sålunda är därutaf klart nog, att alla dagar stiftades nya ceremonier, nya ordningar, nya helge-och fastedagar, och lärarne uti församlingarna utkräfde sådana gärningar af sina åhörare såsom en nödig gudsdyrkan till att förvärfva nåd och förskräckte således svårt samvetena, om något vore förgätet eller ogjordt. Utaf denna mening om människostadgar har mycket ondt följt i Guds församling.

För det första är läran om Guds nàd och den rättfärdighet, som kommer genom tron, mycket förmörkad, hvilken är den förnämsta delen af evangelium och bör allra mest läras och predikas i Guds församling, på det att Kristi förtjänst måtte alla väl kunnig varda, och tron, som tror synderna förlåtas för Kristi skuli, må kunna blifva räknad långt öfver gärningarna. Därföre gör S. Paulus sig största flit om denna artikel. Han åsidosätter lagen och människostadgar för att låta se, att den kristliga rättfärdigheten är något annat än sådana utvärtes gärningar, nämligen att rättfärdig-heten är tron, som tror, att synderna förlåtas utan vår förtjänst för Kristi skull. Men denna Pauli lära är nästan alldeles undertryckt af människostadgar, hvilka halva födt af sig denna mening, att man genom åtskillnad på mat och andra sådana stadgar bör förvärfva nåd och rättfärdighet. Ty när de lärde om bot och bättring, talade de alls intet om tron utan allenast förkunnade dessa gärningar, hvilka de mente kunna betala för synderna, och i sådana gärningar" lärde de all bot och bättring bestå o. s. v.36

För det andra hafva dessa människostadgar förmörkat Guds budord; ty man har mera hållit af människostadgar än af Guds budord ; och man har menat, att hela kristendomen skulle bestå däruti, att man höll vissa helgedagar, vissa stadgar, fastedagar och klädebonad. Sådana stadgars hållande hade de ock gifvit ett hederligt namn, att de vore det andliga och fullkomliga lefvernet. Men däremot blefvo Guds bud, hvilka före-skrifva hvad hvar och en uti sitt stånd och kall skall göra, intet prisade; såsom när en husfader uppfostrade sina barn, när en moder födde barn och skötte dem, när en konung eller furste regerade folk och land o. s. v. Sådana verk räknades för världsliga och ofullkomliga gärningar och mycket ringare och sämre än dessa stadgar, hvilka skina för människors ögon. Och denna villfarelse har mycket plågat och kvalt de gudfruktigas samveten, hvilka sörjde och ängslades, att de uti ett ofullkomligt stånd och lefverne stadda voro, såsom uti äktenskap, öfverhetskall eller uti andra världsliga ämbeten,och mycket beundrade munkarne och andra sådana och orätt mente, att deras stadgar och lefverne skulle vara för Gud behagligare än andra människors.

För det tredje hafva sådana människostadgar fört samvetena uti stora faror, efter det var omöjligt att hålla dem alla. Dock var folket kommet uti den meningen, att sådana stadgar voro nödiga gudstjänster. Gerson22 skrifver, att många hafva däröfver förtviflat, somliga hafva förgjort sig själfva; ty de hafva förmärkt sig ingalunda kunna till fyllest hålla stadgarna och emellertid ingen tröst

och hugsvalelse hört om Guds nåd och rättfärdighet, som kommer af tron.

Vi se väl, huru summisterna23 och andra lärare hafva sammanfört stadgar och sökt lindringar, på det de måtte lätta samvetena; men de uträtta icke mycket i saken utan snärja understundom samvetena. Ty lärarne, så väl uti högskolor som uti församlingarna, hafva så mycket haft att beställa med stadgars samlande, att dem ingen tid eller tillfälle gifvas kunde att något röra vid den heliga skrift och uppsöka någon nyttigare lära, nämligen om tron, om kors och bedröfvelse, om hoppet, om världsliga kall och ämbetens värdighet, om samvetens tröst och hugsvalelse uti häftiga frestelser. Därföre har Gerson och andra lärare högligen klagat däröfver, att de med den träta, som har varit om stadgarna, så mycket blifvit förhindrade, att de icke hafva haft tid att flitigare behandla den lära, som bättre var.

Och Augustinus förbjuder att besvära samvetena med sådana stadgar och undervisar visligen Januarius, att han skall veta, att vi sådana stadgar utan synd kunna hålla eller icke hålla, såsom hans ord lyda. Därföre skall ingen tänka, att våra lärare hafva antingen utan orsak rört vid denna sak eller ock af något hat mot biskoparne, såsom några falskeligen mena, utan det har varit storligen af nöden att undervisa församlingarna om de villfarelser, som uppkommit af det missförstånd, som man allmänt har hafl om samma människostadgar. Ty evangelium bjuder oss flitigt drifva den läran uti Guds församling, som är om Guds nåd och den rättfärdighet, som kommer af tron, hvilken lära37 Angsbnrgiska Bekännelsen. 4. Missbr. (25. Art.)

man icke kan förstå eller begripa, om människorna mena sig kunna förtjäna nåd genom sådana stadgar, hvilka de själfva hafva diktat och upptänkt.

Därföre hafva våra predikanter så lärt, att vi ingalunda kunna förtjäna Guds nåd eller blifva rättfärdiga därigenom att vi flitigt hålla människostadgar. Fördenskull skall man icke tänka, att sådana äro en nödvändiggudsdyrkan.

De framdraga ock vittnesbörd af den heliga skrift. Ty hos Matteus i det 15:de kapitlet urskuldar Kristus apostlarne, som icke höllo den brukliga stadgan, hvilken dock syntes icke gälla en oloflig, utan en - fri sak och hafva något släktskap med den utvärtes rening, som i lagen var påbjuden, och säger: «De tjäna mig fåfängt, lärande den lärdom, som är människobud.« Därföre begär Kristus ingen fåfäng gudsdyrkan. Och strax därefter tillägger han: «Det som ingår genom munnen, det besmittar icke människan, utan det som utgår af munnen, det besmittar människan.«

Vidare säger Paulus till romarne i det 14:de kap.: «Guds rike är icke mat eller dryck utan rättfärdighet och frid och fröjd i den Helige Ande.« Vidare till Koloss, kap. 2: «Så låten nu ingen göra eder samvete öfver mat etter dryck eller öfver bestämda helgedagar eller nymånader eller sabbater, hvilket är skuggan af det, som tillkommande var, men kroppen själf är i Kristus.« Vidare: «Efter I nu döda ären med Kristus ifrån de världsliga stadgar, hvi läten / eder då begripas med beskrifna stadgar, liksom I ännu lefden i världen? De där säga: du skall icke komma vid det, icke smaka

det, icke handtera det. Hvilket dock allt förgås i bmkningen och är efter människors bud och lärdom." Och i Apostlagärningarna i det 15:de kap. säger Petrus: "Hvi f resten I dä Gud, att I viljen lägga det ok på lärjungarnes hals, det hvarken våra fäder eller vi bära kunde? Utan genom Herrens Jesu Kristi nåd tro vi, att vi skola saliga varda, såsom ock de.« Där förbjuder S. Petrus att betunga samvetena med flera utvärtes ceremonier, vare sig Moses eller andras.

Och Paulus, 1 Timot. 4, kallar förbudet om maten en djäflalära, ty det strider emot evangelium att instifta eller göra sådana gärningar, hvarigenom man må förtjäna Guds nåd, eller så att en sannskyldig kristendom icke kunde vara utan en sådan gudsdyrkan.

Här förevita våra motståndare oss, att våra lärare förbjuda köttets späkande och aga, likasom den kättaren Jovinianus24 fordom har lärt. Men utaf våra lärares skrifter kan man annat finna, ty de hafva alltid lärt om korset, att de kristna böra alltid lida bedröf-velser. Detta är ett sannskyldigt, allvarsamt och oskrymtadt köttets dödande att blifva uti mångfaldiga bedröfvelser öfvad och med Kristus korsfäst.

Därtill lära de, att hvar och en kristen människa skall sig med utvärtes aga eller lekamliga öfningar och arbete så

öfva och I späka, att hvarken öfverflödighet i lefvernet eller lättja eggar henne till att synda, men ingalunda därföre, att någon skall genom sådana öfningar förtjäna eller förskylla Guds nåd eller tillfyllest-göra för synderna. Och sådan utvärtes tukt och aga bör icke38

äskas och kräfves allenast på några få förordnade dagar utan alltid; såsom Kristus befaller, Luk. 21, sägande: «Men vakten eder, att edra hjärtan icke för-tungade varda med svalg och dryckenskap och med detta lefvernets omsorg, så att den dagen kommer eder för hastigt uppå* o. s. v. Vidare Matt. i det 17:de kap.: »Men detta slaget (nämligen orena andar) går icke ut utan med bön och fasta." Och Paulus 1 Kor. 9 säger: «Jag späker min lekamen och underkufvar honom;* där han klarligen tillkännagifver sig icke fördenskull tvinga sin egen kropp, att han för den agans skull skall förtjäna syndernas förlåtelse, utan på det att hans lekamen skall vara beredd och skicklig till andliga saker och till att göra sitt ämbete efter sitt kall.

Därföre varda icke fastor fördömda och klandrade utan stadgarna därom, i det de föreskrifva vissa dagar, vissa slags mat med samvetskval och fara, likasom sådana gärningar vore en nödvändig gudsdyrkan.

Likväl behållas hos oss nästan alla de stadgar, som äro tjänliga därtill, att allting måtte uti Guds församling skickligen tillgå, såsom en viss ordning att uppläsa den heliga skrift i mässan och de förnämsta helgedagarna. Men emellertid varda människorna förmanade, att sådana stadgar icke göra oss rättfärdiga i Guds åsyn, och att man icke skall räkna sådana saker för synd, om något, dock utan förargelse varder försum-madt.

Denna frihet uti människostadgar har varit de gamla kyrkofäderna väl bekant. Ty de österländska församlingarna hafva på annan tid hållit påsk än de i Rom,

och när romarne för samma olikhet uti stadgarna anklagade dem i österlanden, därföre att de gåfvo orsak till afsöndring, då blefvo de af andra förmanade, att det är icke nödigt, att sådana kyrkoseder allestädes äro lika. Och Irenæus25 säger: «Åtskillnad på fastedagar söndrar icke trons enheU, såsom ock påfven Gregorius, distinct. 12, tillkännagifver, att sådana stadgars olikhet icke skadar Guds församlings enhet. Och i Hist. trip. bok 9 äro många exempel på skiljaktiga stadgar samlade och sättas därefter dessa ord: «Det har varit apostlarnes mening icke att stifta helgedagar utan att lära om ett godt umgänge och gudfruk-tighet.«

Sjette missbruket (27:de art.).

Att klosterlefvernet skulle vara fullkomlighetens stånd och lika aktadt med dopet och för Gud mera behagligt än predikoämbetet, öfverhetskall eller något annat stånd, af Gud förordnadt. Vidare, att man därmed icke allenast kunde förtjäna syndernas förlåtelse, Guds nåd och den eviga rättfärdigheten, utan ock något mera förtjäna, i det man fullkomnar Guds råd och Guds befallning samt gör öfverloppsgärningar.

Hvad om klosterlöften hos oss varder lärdt kunna de bättre besinna och förstå, som minnas hvad skick har varit uti klostren och huru mycket därinne dagligen är gjordt och bedrifvet emot den gamla kyrkolagen. I Augustini tid voro kloster icke annat än höga och fria skolor; men sedan när den kristliga tukten och ordningen blef kränkt, äro klosterlöften allestädes tillagda, på det att därmed, såsom med ett upptänkt fängelse, skulle tukt åter upprättas. Till sådana klosterlöften äro ock småningom många andra människo-

stadgar tillagda. Och äro många emot den gamla kyrkolagen med dessa band besvärade och bundna, förrän de äro komna till laglig ålder. Många hafva ock af okunnig-1 het kommit uti denna klosterlelnad, hvilka, ehuru till ålder komna, likväl icke kunnat rätt döma om sina krafter och förmåga. Dem, som nu således blefvo i klosterlöften inväfda och snärjda, hafva de trugat och tvingat till att blifva uti samma lefverne, oaktadt många efter den gamla kyrkolagen kunde därifrån blifva befriade. Och har detta mera händt och utförts i nunne- än i munkkloster, änskönt man mera hade bort skona kvinnokönet, därföre att det är svagare. Denna stränghet har fordom misshagat många fromma, hvilka hafva sett, att öfvermagar, unga flickor och piltar allenast för födans och

uppehällets skull emot sin vilja gifvits i kloster, desslikes ock förnummit, huru olycksaligt detta företag har utfallit för många och hvad förargelse däraf förorsakades, så ock uti hurudana snaror det infört och invecklat samvetena. De hafva ock tyckt mycket illa vara, att den gamla kyrkolagens myndighet uti en sådan farlig sak alldeles skulle varda förgäten och föraktad.

Till dessa villfarelser har ock kommit en sådan mening om klosterlöftena, hvilken ock fordom misshagat själfva de munkar, som något förståndigare voro, nämligen att de hafva lärt, att klosterlöftena skulle aktas lika med dopet, och att med klosterlefverne förtjäntes syndernas förlåtelse och rättfärdighet för Gud. Ja, de lärde tillika, att klosterlefvernet icke allenast rättfärdigheten för Gud förtjänte utan ock något mer för-skyllde, emedan det icke allenast

höll Guds bud utan ock fullkomnade de evangeliska råden26. Sålunda intalade de människorna, att klosterlefnad skulle aktas mycket bättre och högre än dopet, och att klosterlefnad vore mera förtjänstfull än öfverhetens stånd och predikoämbetet eller ock andra sådana kall, hvilka dock efter Guds egen befallning utan någon själf-diktad gudstjänst göra och fullkomna sin kallelse. Intet af det nu är sagdt kan nekas, emedan man finner det uti deras egna böcker.

Men hvad skedde mera uti klostren? Fordom voro klostren skolor, där man studerade den heliga skrift och andra bokliga konster, som för Guds församling nyttiga äro, och därifrån har man tagit predikanter och biskopar.

Men nu är där ett helt annat skick, och är det icke af nöden sådant uppräkna, emedan det är för alla kunnigt. Fordom kommo de tillsamman i kloster, på det de skulle lära något godt; men nu föregifva de, att det är ett sådant lefverne, hvilket stiftadt och förordnadt är till att förtjäna Guds nåd och rättfärdighet, ja, de berömma det som fullkomlighetens stånd och sätta det vida öfver alla andra af Gud förordnade stånd.

Detta har man därföre uppräknat, men icke af hat eller afund öfverdrifvit, på det man dess bättre må förnimma, hvad som är våra predikanters lära om denna sak.

För det första varder hos oss lärdt, att det är alla tillåtet gifva sig i äktenskap, som icke äro bekvämliga till att vara det förutan, ty klosterlöftena kunna icke förstöra eller omintetgöra Guds bud och ordning. Nu lyder Guds bud sålunda 1 Kor. 7: «Till att und-40

fly boleri hafve hvar och en sin hustru och hvar och en sin man». Och icke allenast Guds bud utan ock Guds skapelse och ordning tvingar dem till äktenskap, som icke utaf någon synnerlig Guds gåfva och befallning äro därifrån frikallade, såsom Guds egna ord lyda, 1 Moseb. 2: »Det är icke godt, att människan är allena: jag vill göra honom en hjälp, den sig till honom hälla må». Därför synda de icke, som denna Guds befallning och ordning lydiga äro.

Hvad kan man häremot sätta? Man må berömma och öfverdrifva det, så mycket man vill, hvartill man för klosterlöftets skull är pliktig och skyldig, likväl kan man icke åstadkomma, att klosterlöftet skall omintetgöra Guds bud och befallning.

Den gamla kyrkolagen lär, att uti alla löften skall man undantaga dens lag, som högre är; därföre gälla dessa löften mycket mindre emot Guds lag och befallning.

Om den förpliktelse, som följer af klosterlöften, icke hade några orsaker, hvarföre den kunde förändras, så hade de romerska påfvarne icke efterskänkt och tillåtit något däruti; ty det är ingen människa medgifvet att upplösa den förpliktelse, som tydligen hör till Guds lag. Men de romerska påfvarne hafva visligen dömt, att man må tillåta lindring uti sådana förpliktelser; hvarför man läser, att de ofta gjort lindring uti sådana löften. Såsom den historien nogsamt känd är om konungen af Arragonien, som blef kallad och hämtad ur klostret, och hafva sådana exempel skett uti vår tid27.

Därnäst, hvi yrka våra motståndare så häftigt på den förpliktelse, som af löftet förorsakas, och tala dess emellan intet om löftets egen

natur, nämligen, att det skall vara om de ting, som äro möjliga, och att det skall vara frivilligt, själf-mant och med betänkt mod gjordt? Men huru en långvarig kyskhet står uti en människas makt, är för alla väl kunnigt. Och hvem är den, som självmant och efter moget betänkande har gjort klosterlöfte? Förrän unga flickor och ynglingar komma till sitt rätta förstånd, blifva de öfvertalade att göra klosterlöften och stundom tvingade därtill. Därföre är det icke rätt och tillbörligt att så hårdt disputera om sådana förpliktelser, emedan alla känna det vara emot löftets natur, som icke självmant och välbetänkt gjordt varder.

De flesta af de gamla kyrkolagarna upplösa de klosterlöften, som äro gjorda förr än man kommer till femton år; ty före den åldern synes människan icke hafva så mycket förstånd, att hon kan besluta om hela sitt lefverne. En annan gammal kyrkolag, som mera medgifver åt människans svaghet, lägger några år därtill, ty den förbjuder, att man skall göra något löfte, förrän man kommer till aderton år. Men hvilken vi efterfölja af dessa gamla kyrkostadgar, så hafva de flesta orsak, hvarföre de må öfvergifva klosterlefnaden, ty de hafva nästan alla gjort löftena, förrän de kommit tili denna ål-I der.

Slutligen, om än någon kunde lasta, att man ryggar klosterlöften, så synes väl icke strax däraf följa, att det äktenskap, som är gjordt emellan sådana personer, som hafva öfvergifvit löftena, skall och bör för den skull upplösas. Ty Augustinus (hvilkens mening har icke ringa vikt), Quæst. 27 cap. 1 Nuptiarum, nekar, att man skall upplösa sådana äktenskap, oaktadt41 Atigsburgiska Bekännelsen. 7. Missbr. (28. Art.)

några hafva sedan annorlunda menat och lärt.

Men änskönt Guds bud om äktenskapet synes befria största delen ifrån klosterlöftena, gifva likväl våra lärare en annan orsak, hvarföre klosterlöftena böra ogillas. Ty all gudstjänst af människor, utan Guds bud och befallning stiftad och utvald till att förtjäna rättfärdigheten och Guds nåd, är ogudaktig, såsom Kristus säger i Matt. 15: »De tjäna mig fåfängt, lärande den lärdom, som är människobild». Och Paulus lär allestädes, att man icke skall söka rättfärdigheten uti våra stadgar och gudstjänster, som äro af människor diktade och upptänkta,utan att man undfår henne genom tron, i det vi tro oss anammas till nåd för Kristi skull.

Men nu är klart, att munkarne hafva lärt, att den gudstjänst, som är af människor diktad och upptänkt, kan tillfyllestgöra och betala för synderna och förtjäna Guds nåd och rättfärdigheten. Hvad är detta annat än att vilja förminska Kristi ära och förmörka och neka den rättfärdighet, som kommer af tron? Häraf följer, att de klosterlöften, som nu hafva varit i bruk, äro en sådan gudstjänst, som ogudaktig och orätt är; därföre böra de ock ogillas. Ty ett ogudaktigt löfte, som sker emot Guds bud, är ogildt och kraftlöst; ty intet löfte bör vara något band till synden, som den gamla kyrkolagen säger.

Paulus lär, Galat. 5:te kap.: »I hafven mist Kristus, I som genom lagen viljen rättfärdiga varda; och I ären fallna ifrån nåden.» Därföre hafva ock de, som genom klosterlöften vilja rättfärdiga varda, mistat Kristus och äro ifrån Guds nåd fallna. Ty äfven desamme,

som tillmäta klosterlöftena, att man för deras skull undfår rättfärdigheten för Gud, de tillmäta ock det sina gärningar, som Kristi ära egentligen tillhör. Det kan icke heller nekas, att munkarne hafva lärt, att de genom klosterlöften och andra sådana sina stadgar blifva rättfärdiga och förtjäna syndernas förlåtelse. Ja, de hafva uppdiktat gröfre villfarelser, i det de säga sig kunna meddela åt andra sina gärningar28. Om man nu dem till förtret ville skärpa och drifva detta, huru mycket kunde man icke finna och sammanhämta, som munkarne själfva nu skämmas för? Därtill hafva de intalat folket, att en sådan uppdiktad gudstjänst är den kristliga fullkomlighetens stånd; sådant är ju att tillmäta sina egna gärningar rättfärdigheten? Det är en icke ringa förargelse i Guds församling att förkunna för folket någon viss gudstjänst, som är diktad af människor utan Guds befallning, och lära, att sådan gudstjänst gör människan rättfärdig? Ty den rättfärdighet, som kommer af tron, den man allra mest skall lära i Guds församling, blifver därigenom förmörkad, när man ställer denna sällsamma gudstjänst liksom en ängla-gudstjänst människorna för ögonen, som är, att man lofvar sig vilja lefva i armod och fattigdom, i ödmjukhet och utan äktenskap. Därutöfver varder ock Guds bud och den rätta gudstjänsten förmörkad, när människorna höra, att allena munkarne äro stadda uti fullkomlighetens kall och stånd; ty den kristliga fullkomligheten är att allvarligen frukta Gud och dock fatta en fast tro och stadeligen förtrösta, att vi för

Kristi skull hafva en nådig och blid Gud, och begära af Gud och vissserligen för-42

vänta hjälp och bistånd uti alla de saker, som hvar och en bör efter sitt kall uträtta, och att därunder i utvärtes måtto flitigt göra goda gärningar och akta sitt stånd och ämbete. Uti dessa saker består den rätta fullkomligheten och den sannskyldiga gudstjänsten och icke däruti att man håller sig ifrån äktenskap, lefver i armod eller brukar orena och ringa kläder.

Men folket fattar många skadliga meningar däraf att man falske-ligen berömmer klosterlefverne. När de höra, att man öfvermåttan berömmer det lefverne, som är utan äktenskap, begynna de lefva i sitt äktenskap med ett be-sväradt samvete. När de ock höra, att tiggare allenast äro stadda i fullkomlighetens stånd, så behålla de sina ägodelar och bruka köpenskap med ett besväradt samvete. Desslikes när de höra, att det är evangelii råd, att man icke skall hämnas, begynna somliga icke hafva försyn för att hämna sig själfva, emedan de höra det allenast vara ett råd och icke någon befallning. Somliga döma alla öfverhetsstånd och alla världsliga kall och ämbeten vara för de kristna ovärdiga och otjänliga.

Man läser exempel på, att människorna hafva öfvergifvit sitt äktenskap, så ock öfvergifvit sitt världsliga kall och ämbete och gifvit sig i kloster. Det hafva de kallat att fly ifrån världen och sökt ett sådant lefverne, som vore Gud mera behagligt, och hafva icke kunnat se och förstå, att man bör tjäna Gud uti de bud, som han själf har gifvit, och icke uti de stadgar, som af människorna äro diktade och upptänkta. Det är ett godt och fullkomligt stånd och kall uti detta lifvet, som har Guds bud och befallning. Om sådana saker

är det mycket af nöden att förmana folket. Och fordom har Gerson klandrat munkarnes villfarelse om fullkomligheten och vittnar, att på hans tid var det ett nytt påfunnet talesätt, att munk-lefvernet skulle vara fullkomlighetens stånd.

Så många ogudaktiga meningar och villfarelser låda och hänga vid klosterlöftena, nämligen att de göra oss rättfärdiga, att de äro den kristliga fullkomligheten, att man därmed fullkomnar Guds råd och befallning och att de verka öfverloppsgärningar. Detta alltsammans, efter det falskt och fåfängt är, gör klosterlöftena ogilla och kraftlösa.

Sjunde missbruket (28;de art.).

Att biskoparne hafva sammanblandat predikoämbetet och det värdsliga regementet och tagit sig fore att utskifta konungariken på jorden och afsätta kejsare och konungar ifrån deras herradömen. Vidare hafva de ock lärt, att Kristus har befallt sina apostlar och biskopar upptänka och stifta i Guds församling nya ceremonier och stadgar om särskild mat, helgedagar, bönetider, fastedagar och andra sådana ting, och säga dem icke allenast vara af nöden till saligheten och till att förtjäna syndernas förlåtelse, Guds nåd och rättfärdigheten, utan ock att det är en dödlig synd, om man öfverträder dem, och däraf hafva de dragit den slutsatsen, att i Guds församling bör vara en gudstjänst, likformig rr.ed den levitiska gudstjänsten.

Om biskoparnes kall och ämbetsmakt har fordom mycket disputerats, och några hafva oskick-ligen sammanblandat predikoämbetet och det världsliga regementet. Denna falska sammanblandning har varit en stor orsak till många häftiga krig, fördärfliga uppror och tvedräkt, då påfvarne, som litat43 Augsburgiska Bekännelsen. 1. o. 2. Missbr. (22. o. 23. Art.)

på nycklamakten, icke allenast upptänkt och instiftat nva gudstjänster, med förbehåll för vissa fall, och med tyranniska bannlysningar besvärat samvetena; utan de togo sig ock med ifver före att utdela konungariken på jorden och afsätta kejsare och konungar ifrån deras herradömen. Dessa påfvars fel hafva många gudfruk-tiga och lärda män i Guds församling långt före denna tid ogillat och klandrat. Därföre hafva våra lärare af de viktigaste orsaker, för att hugsvala och trösta samvetena, blifvit förmådda att tillkännagifva och kungöra den åtskillnad, som är emellan predikoämbetet och det värdsliga regementet, och hafva lärt, att man skall bägge delarna för Guds befallnings skull vördsamt akta och i ära hålla såsom Guds högsta gåfvor på jorden.

Men om predikoämbetet och biskoparnes rätta kall lära våra predikanter efter evangelii grund sålunda: det är en fullmakt eller Guds befallning att predika evangelium, förlåta eller ock behålla synderna och till att utskifta sakramenterna. Ty med sådan befallning har vår Herre Kristus utsändt apostlarne, Joh. 20: »Såsom Fadren hafver mig sändt, så sänder ock jag eder. Tagen den Helige Ande, hvilka I synderna förlåten, dem förlåtas de, och hvilka I behållen dem, dem äro de behållna». Mark. 16: »Gån titi hela världen och prediken evangelium för alla kreatur», o. s. v.

Detta biskopskalls och ämbetes makt brukar man allenast till att lära och predika Guds ord, så ock till att utdela sakramenterna ibland många eller ibland få, eftersom kallet kräfver; ty därmed gifvas icke timliga utan eviga håfvor,

nämligen den eviga rättf ärdigheten, den Helige Ande och det eviga lifvet. Dessa håfvor kan man icke annorlunda bekomma än genom ! predikoämbetet, som består i or-i dets predikan och sakramenternas utdelning, såsom Paulus säger, Rom. 1: »Evangelium är Guds kraft alla dem till salighet, som tro» o. s. v.

Därföre, emedan predikoämbetets kraft meddelar oss eviga håfvor och varder allenast genom or-1 dets tjänst brukadt och öfvadt, förhindrar det icke det världsliga regementet, liksom konsten att sjunga icke heller kan hindra detsamma. Ty det världsliga regementet umgås med andra saker än det heliga evangelium. Världslig öfverhet beskyddar icke våra själar utan våra kroppar och andra lekamliga ting emot utvärtes våld och uppenbar orätt och straffar människorna med svärd och lekamligt straff för att uppehålla världslig rättfärdighet och fred.

Därföre skall man dessa bägge regementen, det andliga och det världsliga, icke sammanblanda. Ty det andliga regementet har sin särskilda befallning att predika evangelium och utskifta sakramenterna. Det skall icke inträda uti ett annat kall, icke utskifta konungariken på jorden, icke omintetgöra världslig lag, icke afskaffa den till-I börliga hörsamhet, man är pliktig ! öfverheten, icke förhindra, att lag och rätt hafva sin gång i världsliga ordningar eller handel och vandel, icke föreskrifva öfverhe-' ten någon lag, på hvad sätt hon skall ordna och inrätta regementet; såsom Kristus själf säger, Joh. 19: »Mitt rike är icke af denna världen»; och likaså, Luk. 12: »Hvem har skickat mig till en domare eller skiftare öfver eder»? Och Paulus

säger till Filipp. uti det 3:dje kap.: » Vårt borgerskap är i himmelen» o. s. v. och i den andra episteln till Korint, kap. 10: »Våra krigs-vapen äro icke köttsliga utan mäktiga för Gud att nederslå fästen, med hvilka vi kullslå de anslag och all höghet, som upphäfver sig emot Guds kunskap, och tillfångataga allt förnuft under Kristi lydnad» o. s. v. Sålunda åtskilja våra lärare dessa två regementens ämbeten och befalla, att man skall akta dem båda ärligen och vördsamt och erkänna dem båda vara Guds gåfva och synnerliga välgärning.

Om biskoparne hafva någon makt till att bruka det världsliga svärdet, så hafva de den makten icke af Guds ords befallning utan hafva henne efter världslig rätt af kejsare och konungar till skänks bekommit till att regera och försvara sina timliga håfvor i utvärtes måtto, och detta är dock ett helt annat kall än predikoämbetet.

Därföre när man frågar om biskoparnes rättighet och fullmakt, skall man åtskilja det världsliga regementet ifrån det andliga. Men af Guds ord eller (som de tala) efter gudomlig rätt hafva biskoparne ingen rättighet eller makt såsom biskopar, det är såsom de, åt hvilka ordets och sak-ramenternas tjänst är befalld, utan att förlåta synderna, att lära och veta den rätta läran, förkasta all lära, som icke öfverensstämmer med evangelium, och utesluta utur den kristliga församlingens gemenskap de ogudaktiga, hvilkas ©gudaktighet är uppenbar, utan världslig makt och välde, allenast med Guds ord. Och i så måtto är Guds församling i allo pliktig efter gudomlig rätt bevisa biskopen hörsamhet och lydnad, såsom

Kristus själf befallt har hos Luk. i det 10:de kap.: »Hvilken edet hör, han hör mig» o. s. v.

Men när biskoparne lära eller stadga något, som är emot evangelium, då hafva församlingarna Guds befallning, som förbjuder bevisa dem någon lydnad och hörsamhet, ty i Matt. 7 säger Kristus: <' Vakten eder för de falska profeter, som komma till eder i fårakläder ;« och Paulus Gal. 1: «Om ock vi eller en ängel af himmelen annorlunda predikade evangelium för eder, än vi eder predikat hafva, han vare förbannadoch 2 Korint. 13: « Vi

kunna intet emot sanningen utan med sanningenOch: «Efter den makt, som Herren har gifvit mig till förbättring och icke till fördärf'.« Sammalunda befaller ock den gamla kyrkolagen 2 quæst. 7 cap. Sacerdotes&cap. Oves. Och Augustinus säger emot Petiliani bref, att de biskopar, som eljest vilja följa den rätta läran, skall man icke hålla med, om de tilläfventyrs någonstädes fela eller halva fattat någon mening, som är emot den gudomliga heliga skrift.

Men om biskoparne eljest hafva någon makt eller myndighet till att rannsaka om några vissa saker, såsom om äktenskapssaker och tionden o. s. v., hafva de den efter världslig rätt. Och om biskoparne äro försumliga i dessa saker, då böra furstarne, om de ock göra det ogärna, förskaffa sina undersåtar rätt uti sådana fall, för att kunna uppehålla fred.

Vidare disputeras ock, om biskoparne eller kyrkoherdarne hafva makt till att stifta nya ceremonier uti Guds församling och göra nya stadgar om särskild mat, helgedagar och prästernas olika kall och grader. De, som tillegna biskoparne denna makt, anföra

dessa Kristi ord, Joh. 16: »Jag har ännu mycket säga eder, men I kunnen det icke nu bära. Men när han kommer, som är sanningens Ande, han skall leda eder i all sanning.» De anföra ock apostlarnes exempel uti Apostlagärningarna i det 15:de kap., hvilka hafva förbjudit äta blod och det, som var förkvafdt. De anföra, att man förvandlat sabbaten uti söndagen emot Tio Guds bud, såsom dem synes. Och intet exempel varder så mycket framhållet och högt berömdt som sabbatens förvandling. De föregifva ock envist församlingens makt vara ganska stor, eftersom hon har något förändrat uti Tio Guds bud.

Men om detta spörsmål lära våra lärare sålunda, nämligen att biskoparne icke hafva makt att något stadga, som är emot Guds Drd, såsom tillförene är bevisadt. Detsamma lär ock den gamla kyrkolagen, dist. 9. Nu är det ju emot den heliga skrift att göra ätadgar eller kräfva, att de må hållas, på det att vi skola tillfyllest-göra för synderna eller förtjäna Guds nåd och rättfärdigheten, om vi dem akta och hålla. Ty den ära, som Kristus för sin förskylan bär, varder försmädad, när vi :aga oss fore att med sådana stadgars hållande förtjäna rättfärdig-leten för Gud. Men det är uppenbart, att människostadgar äro "ör sådana falska meningars skull >taligt många vordna i forsam-ingen, och att den lära, som är)m tron, och den rättfärdighet, ;om af tron kommer, dessförin-lan blifvit undertryckt. Tv med iden äro flera helgedagar stif-ade, flera fastedagar påbjudna, lya ceremonier stadgade, nya sätt ill att hedra helgonen uppfunna;

emedan de, som voro orsak och upphofsman till sådana ting, menade sig genom sådana gärningar kunna förtjäna Guds nåd. Således hafva fordom de gamla stadgarna om bot och bättring blifvit ganska många, hvilkas spår vi ännu se uti den syndaplikt de fordom gjorde.

Därtill göra dessa stadgars upp-i diktare tvärt emot Guds bud och befallning, i det de säga det vara dödlig synd, när man icke håller stadgarna om maten, dagarna och andra sådana ting, och betunga församlingen med lagens träldom, liksom om det borde ibland de kristna till att förtjäna Guds nåd och rättfärdighet vara en gudstjänst, som vore likformig med den levitiska gudstjänsten, och som Gud befallt apostlarne och biskoparne att upprätta och stadga. Ty så lyda någras skrifvelser. Och några påfvar synas till en del vara be-dragnagenom Moses lags exempel. Härutaf äro de stora samvetsbör-dorna komna: att det skall vara dödlig synd att på helgedagar arbeta med sina händer, fast man ingen därmed förargar; att det skall vara dödlig synd att försumma sina sju läsetider; att visst slags mat orenar människans samvete; att fastor äro sådana verk som blidka Gud; att synden uti casu reservato, det är uti ett förbehållet fall, icke kan varda förlåten, med mindre dens myndighet, som gjort förbehållet, tillkommer, oaktadt självfva den gamla kyrkolagen icke talar om förbehåll för skulden utan om det förbehåll, som beträffar kyrkans straff.

Hvadan hafva då biskoparne den makt, att de må uppå Guds församling lägga sådana stadgar till att snärja samvetena, då ju Petrus i Apostlagärningarna uti

det 15:de kap. förbjuder lägga något ok på lärjungarnes hals, och Paulus 2 Kor. 13 säger, att Herren har gifvit oss

makt till förbättring och icke till fördärf; hvarföre föröka då dessa synderna genom sådana stadgar?

Men nu har man klara bevis af den heliga skrift, hvilka förbjuda, att man skall stifta sådana stadgar att därmed förtjäna Guds nåd, eller liksom om de skulle vara af nöden till människornas salighet. Ty så säger Paulus till Koloss, i det 2:dra kap.: 'Så låten nu ingen göra eder samvete öfver mat eller dryck eller öfver bestämda helgedagar, nymånader eller sabbater, hvilket är skuggan af det, som tillkommande var; men kroppen själf är i Kristus». Och vidare: »Efter I nu döda ären med Kristus ifrån de världsliga stadgar, hvi låten I eder då begripas med beskrifna stadgar, likasom I ännu lef den i världen? De där säga: Du skall ikke komma vid det, icke smaka det, icke handtera det; hvilket dock allt förgås i brukningen och är efter människors bud och lärdom, hvilka väl hafva ett sken af visdom». Och Paulus till Titus i det l:sta kap. förbjuder uppenbarligen att akta på judiska fabler och människors bud, som draga sig ifrån sanningen. Och Kristus i Matt. 15 säger om dem, som drifva folket till människostadgar: »Låten fara dem, de äro blinda och blindas ledare;» och ogillar alldeles sådana gudstjänster, sägande: »Hvar och en plantering, som min himmelske fader icke planterat hafver, skall uppryckas med rötterna».

Öm nu biskoparne hafva makt till att betunga Guds församling med otaliga stadgar och snärja människornas samveten, hvi förbjuder då den heliga skrift så ofta

att stifta eller höra människostadgar? Hvi kallar hon dem en djäflalära? Månne den Helige Ande tillförene fåfängt varnat för allt sådant? Därföre följer häraf, att sådana ordningar, hvilka äro stiftade såsom nödiga gudstjänster eller i den meningen, att man därmed sjcall förtjäna Guds nåd, strida emot det heliga evangelium, och att det för inga biskopar är lofligt eller medgifvet att stifta sådana gudstjänster eller kräfva dem af Guds församling. Ty det är af nöden behålla den läran i Guds församling, som lyder om den kristliga friheten, nämligen att lagens träldom icke behöfves till människans rättfärdighet; såsom Paulus skrifver i Galat. 5: »Så blifven nu ståndande uti den frihet, med hvilken Kristus oss friat hafver, och låten eder icke på nytt fångas under träldomens ok.» Ty den förnämsta artikeln uti evangelium måste ju hållas vid makt: att vi undfå Guds nåd genom tron på Kristus, utan vår förtjänst, och icke förtjäna henne genom de stadgar, som människor insatt hafva.

Hvad skall man då döma om söndagarna och andra sådana kyrkoordningar? Därpå gifva våra lärare det svar, att för biskopar eller predikanter är lofligt och tillåtet göra stadgar och ordningar, på det i Guds församling allting må skickligen tillgå, men icke därföre, att vi genom sådana stadgar skola förtjäna Guds nåd eller betala och tillfyllestgöra för synderna eller ock besvära samvetena, i det de skola tro dem vara en nödig gudstjänst och mena sig synda, om de öfverträdde dem utan att väcka någon förargelse. Sålunda bjuder ock Paulus, 1 Kor.47

11, att kvinnorna skola i församlingen hölja sitt hufvud, och likaså, att predikanterna icke skola tala alla på en gång utan ordentligen hvar efter annan.

Sådana stadgar bör Guds församling för kärlekens skull, så ock för fredens, sä vidt hålla, att den ene icke förargar den andre, på det att allting må skickligen och utan buller ske uti Guds församling, men dock så, att man därmed ingalunda besvärar samvetena, så att de skola tro dessa stadgar vara af nöden till saligheten, och mena sig synda, när de öfverträda dem, utan att de därmed någon förarga; såsom ingen må säga, att en kvinna syndar, som utgår med bart och ohöljdt hufvud, om blott hon ingen människa därmed förargar.

Sålunda skall man oc.k hålla söndag, påskdag, pingstdag och andra sådana helgedagar och stadgar. Ty de, som säga, att Guds församling af egen myndighet har aflagt sabbaten och i stället stiftat och förordnat söndagen såsom en nödig ceremoni och gudstjänst, desamme fara mycket vilse. Ty den heliga skrift har aflagt sabbaten och lär, att alla mosaiska ceremonier väl må bortläggas, sedan det heliga evangelium är up-penbaradt vordet. Och likväl, emedan det var af nöden förordna sn viss dag, på hvilken folket kunde veta sig skola församlas, är det ilart, att Guds församling har där-;ill förordnat söndagen, hvilken 3ck för den orsakens skull synes iiera hafva behagat, att folket skulle hafva ett exempel på den iristliga friheten och lära sig veta, itt hvarken sabbatens eller någon annan dags firande är af nöden ill saligheten.

Man finner många sällsamma

tvister om lagens förvandling, om nya testamentets ceremonier, om sabbatens förändring, hvilka allasamman hafva sitt ursprung af den falska meningen, nämligen att i Guds församling bör vara en gudstjänst, likformig med den le-vitiska gudstjänsten, och att Kristus har befallt sina apostlar och biskopar upptänka nya ceremonier, som äro af nöden till saligheten. Dessa villfarelser insmögo sig uti Guds församling, när lärarne icke hafva lärt klart om den rättfärdighet, som kommer af tron. Somliga påstå, att man håller söndagen helig, icke därföre att det är Guds befallning, utan likasom det vore Guds befallning; de föreskrifva ock, huru vidt man om helgedagarna må arbeta. Hvad äro sådana påståenden annat än samvetssnaror? Ty änskönt de beflita sig om att lindra sådana stadgar, kan likväl aldrig någon lindring förnimmas, så länge den meningen varar, att stadgarna skola vara af nöden, hvilken mening måste vara, så länge man intet vet af den rättfärdighet, som kommer af tron, och af den kristliga friheten.

Apostlarne hafva befallt i Apostlagärningarna, kap. 15, att man skulle af hålla sig ifrån blod. Men hvem håller det nu? Likväl synda de därmed intet, som det icke hålla, ty apostlarne själfva hafva icke velat besvära samvetena med sådan träldom utan hafva förbjudit det till en tid, på det ingen däraf skulle förargas. Ty uti det beslut, som de gjorde, bör man akta på, hvad som är evangelii oryggliga vilja. Näppeligen blifver nu någon j punkt af den gamla kyrkolagen till fyllest hållen, och många af j den gamla kyrkolagens punkter blifva dagligen bortlagda, ja, ock48

hos dem, som på det flitigaste försvara stadgarna. Ingen kan ock tillfredsställa samvetena, med mindre den lindring iakttages, att vi veta det sådana stadgar skola hållas i den meningen, att det icke besvärar samvetena, om sådana stadgar affiägges.

Biskoparne kunde ock behålla en laglig hörsamhet, om de allenast icke yrkade därpå, att man skulle hålla de stadgar, som utan synd icke kunna hällas. Men nu förbjuda de prästerna äktenskapet och upptaga ingen uti sin församling, utan att han tillförene har försvurit sig icke vilja predika den rena evangeliska läran. Våra församlingar begära icke, att biskoparne med deras äras och myndighets förminskande skola åter upprätta frid och enighet, änskönt goda herdar och lärare borde sådant göra; utan de begära allenast, att de måtte blifva förlossade från denna otillbörliga börda, hvilken nyligen är uppfunnen och emot den allmänneliga Guds församlings sedvana antagen. I begynnelsen hafva några stadgar till äfventyrs haft rimliga orsaker, hvilka icke stämma öfverens med de efterkommande tiderna. Det är ock uppenbart, att några stadgar äro af okunnighet antagna. Därföre tillhör det biskoparnes mildhet att nu lindra dessa stadgar, eftersom en sådan förändring icke skadar Guds församlings enhet. Ty många människostadgar äro af själfva tiden förändrade, såsom den gamla kyrkolagen vittnar. Men om man ingalunda kan utverka, att de stadgar varda uteslutna, hvilka man icke kan hålla utan synd, måste vi efterfölja apostlarnes regel, som befaller, Apostlagärn. 5, att man mera skall lyda Gud än människor.

Petrus förbjuder i första episteln, 5 kap. biskoparne att utöfva herradöme och världsligt välde i för samlingen. Men nu varder icke det påyrkadt, att biskoparne skola beröfvas sitt herradöme, utan det allena blifver begärdt, att de ville lida, att evangelium må blifva rent predikadt och förkunnadt, och att de ville lösgifva några få stadgar, hvilka icke kunna hållas utan synd. Men om de sådant ingalunda vilja efterlåta, må de själfva betänka, huru de kunna göra Gud räkenskap därför att de med sin hårdnackenhet hafva gifvit orsak till afsöndring.

Beslut.

Dessa äro de förnämsta artiklar, om hvilka synes vara oenighet. Ty änskönt man har kunnat tala om flera missbruk, hafva vi likväl för att undvika vidlyftighet, allenast uppgifvit de förnämsta, af hvilka man lätteligen kan döma om de andra.

Det har varit stora klagomål öfver aflatsbref, pilgrimsresor och missbruk af bannlysning; församlingarna äro uti mångahanda måtto hånade och plågade vordna af dem, som på biskoparnes vägnar förestodo dem.

Det har ock varit oändliga trätor emellan kyrkoherdarne och munkarne om den rätt de halva till att förestå församlingen, om skriftermål, begrafningar, likpredikningar och andra sådana saker, om hvilka vi icke hafva talat, på det att hvar och en må det, som förnämligast är i denna sak och nu är korteligen framställdt, dess bättre förnimma. Icke heller är här något sagdt eller skrifvet någon till för-smädelse, utan man har allenast uppräknat de stycken, om hvilka 20

Tesus Kristus, Guds Son, är både Gud och människa.

Gud är han af Fadrens väsen, född före all tid, och människa är han af moderns väsen, timligen född.

Fullkommen Gud, fullkommen människa, med förnuftig själ och mänsklig lekamen.

Jämlik Fadren efter Gudomen, och mindre än Fadren efter mandomen.

Hvilken ändock han är Gud och och människa, så är han likväl icke två, utan en Kristus.

En är han, dock icke så, att Gudomen är förvandlad i mandomen, utan Gudomen har till sig anammat mandomen.

Ja, han är alldeles en, dock icke att de två naturerna äro sammanblandade, utan han är en enig person.

Ty såsom kroppen och själen äro en människa, så är ock Gud och människan en Kristus.

Hvilken pint är för vår salighet, nederfaren till helvetet, tredje dagen uppstånden ifrån de döda.

Uppfaren till himlarna, sitter på Gud Fader allsmäktigs högra hand.

Dädan igenkommande till att döma lefvande och döda.

Uti hvilkens tillkommelse alla människor måste åter uppstå med sina kroppar.

Och skola göra räkenskap för sina egna gärningar.

Och de som godt hafva gjort, skola ingå i det eviga lifvet, men de som ondt gjort hafva, i den eviga elden.

Detta är den allmänneliga kristliga tron; den henne icke fast och stadigt tror, han kan icke varda salig.

Augsburgiska Bekännelsen,

eller den kristliga trons och lärans artiklar.

Första artikeln. Om Gud och tre personer i Gudomen.

Guds församling hos oss lär och håller endräkteligen det beslut, som skedde på kyrkomötet i Nicaea, om ett gudomligt väsende och tre personer, visserligen sant vara, det man ock utan alla tvifvelsmål tro och bekänna skall. Nämligen att det Gudomliga väsendet är ett, som både kallas och är Gud, evig, andlig, oskiftelig, omätlig i makt, vishet och godhet, den allting, synligt och osynligt,

skapat och uppehåller. Och äro dock uti samma Gudomliga väsen tre personer, lika mäktiga, lika eviga, Fadren, Sonen och den Helige Ande.

Varder ock det ordet Person hos oss brukadt uti samma bemärkelse, som församlingens gamla lärare i denna sak brukat det. nämligen att det utmärker icke någon del eller egenskap uti er annan utan det som egentligt äi och sin varelse har i sig självt.

Fördenskull fördömer1 vår föl-samling alla kätterier, som emoi

') På detta sätt i texten införda siffror hänvisa till noter, som återfinnas i bokens sluiAugsburgiska Bekännelsen. 17. o. 18. Art.

21

denna artikel äro uppkomna, såsom manicheerna, hvilka upptänkte två Gudar, en god och en ond; likaså valentinianerna, arianerna, eunomianerna, mohammedanerna2 och andra slika.

Desslikes fördömas ock samo-satenerna, nya och gamla[3], hvilka häftigt föregifva, att det är allenast en person i Gudomen, och om Ordet och den Helige Ande falskeligen och ogudaktligen med kloka ord lära, att de äro icke åt-skiljeliga personer, utan att Ordet betyder allenast ett uttaladt ord och Anden icke annat än en skapad lifaktighet i kreaturen.

Andra artikeln.

Om arfsynden.

Vidare varder lärdt, att efter Adams fall alla människor, som aflas och födas naturligen, varda födda med synd, det är: utan gudsfruktan, utan förtröstan till Gud, och med en ond begärelse; och att samma sjukdom eller arflyte är sannerligen synd, som ock nu fördömer och tillfogar alla dem en evig död, som icke varda på nytt födda genom dopet och den Helige Ande.

Här varda pelagianerna[4] och andra fördömda, hvilka neka arfsynden vara någon synd, och på det de må kunna förringa den ära, som Kristus för hans lörskyllan och välgärningar tillhör, föregifva de klokligen, att människan kan för Gud blifva rättfärdig af sitt naturliga förstånd och egna srafter.

Tredje artikeln.

Dm Kristi person, ämbete och välgärningar.

Vidare varder lärdt, att Ordet, let är Guds Son, har anammat

mänsklig natur i jungfru Marias lif, på det att tvenne naturer, den gudomliga och den mänskliga, uti en person skulle förenade varda, en Kristus, som är sann Gud och sann människa, född af jungfru Maria, sannerligen pint, korsfäst, död och begrafven, att han skulle förlika oss med Fadren och vara ett offer, icke allenast för arfsynden utan ock för alla människors verksynder; hvilken ock nederfor till helvetet och på tredje dagen sannerligen uppstod, sedan uppfor till himlarna, att han skulle sitta på Fadrens högra hand och till evig tid regera och herradöme hafva öfver alla kreatur, helga dem, som tro på honom, i det han sänder dem den Helige Ande uti deras hjärtan, hvilken dem regera, hugsvala, lifaktiga göra och försvara skall emot djäfvulen och syndens kraft. Densamme Kristus skall ock uppenbarligen komma till att döma lefvande och döda o. s. v. efter den apostoliska trosbekännelsen.

Fjärde artikeln.

Om människans rättfärdighet.

Vidare varder lärdt, att människan icke kan rättfärdig varda för Gud genom sina egna krafter, för-skyllan eller gärningar. Men hon varder rättfärdig titan all förtjänst för Kristi skull genom tron, när hon tror sig varda tagen till nåd, och att synderna varda henne förlåtna för Kristi förskyllans skull, hvilken med sin död har tillfyllest-gjort och betalt för våra synder. Denna tro räknar Gud till rättfärdighet i sin åsyn o. s. v., som skrifvet står, Rom., kap. 3 och 4 Augsburgiska Bekännelsen. 17. o. 18. Art.

21

denna artikel äro uppkomna, såsom manicheerna, hvilka upptänkte två Gudar, en god och en ond; likaså valentinianerna, arianerna, eunomianerna, mohammedanerna[2] och andra slika.

Desslikes fördömas ock samo-satenerna, nya och gamla[3], hvilka häftigt föregifva, att det är allenast en person i Gudomen, och om Ordet och den Helige Ande falskeligen och ogudaktligen med kloka ord lära, att de äro icke åt-skiljeliga personer, utan att Ordet betyder allenast ett uttaladt ord och Anden icke annat än en skapad lifaktighet i kreaturen.

Andra artikeln.

Om arfsynden.

Vidare varder lärdt, att efter Adams fall alla människor, som aflas och födas naturligen, varda födda med synd,

det är: utan gudsfruktan, utan förtröstan till Gud, och med en ond begärelse; och att samma sjukdom eller arflyte är sannerligen synd, som ock nu fördömer och tillfogar alla dem en evig död, som icke varda på nytt födda genom dopet och den Helige Ande.

Här varda pelagianerna4 och andra fördömda, hvilka neka arfsynden vara någon synd, och på det de må kunna förringa den ära, som Kristus för hans lörskyllan och välgärningar tillhör, föregifva de klokligen, att människan kan för Gud blifva rättfärdig af sitt naturliga förstånd och egna srafter.

Tredje artikeln.

Dm Kristi person, ämbete och välgärningar.

Vidare varder lärdt, att Ordet, let är Guds Son, har anammat

mänsklig natur i jungfru Marias lif, på det att tvenne naturer, den gudomliga och den mänskliga, uti en person skulle förenade varda, en Kristus, som är sann Gud och sann människa, född af jungfru Maria, sannerligen pint, korsfäst, död och begrafven, att han skulle förlika oss med Fadren och vara ett offer, icke allenast för arfsynden utan ock för alla människors verksynder; hvilken ock nederfor till helvetet och på tredje dagen sannerligen uppstod, sedan uppfor till himlarna, att han skulle sitta på Fadrens högra hand och till evig tid regera och herradöme hafva öfver alla kreatur, helga dem, som tro på honom, i det han sänder dem den Helige Ande uti deras hjärtan, hvilken dem regera, hugsvala, lifaktiga göra och försvara skall emot djäfvulen och syndens kraft. Densamme Kristus skall ock uppenbarligen komma till att döma lefvande och döda o. s. v. efter den apostoliska trosbekännelsen.

Fjärde artikeln.

Om människans rättfärdighet.

Vidare varder lärdt, att människan icke kan rättfärdig varda för Gud genom sina egna krafter, för-skyllan eller gärningar. Men hon varder rättfärdig titan all förtjänst för Kristi skull genom tron, när hon tror sig varda tagen till nåd, och att synderna varda henne förlåtna för Kristi förskyllans skull, hvilken med sin död har tillfyllest-gjort och betalt för våra synder. Denna tro räknar Gud till rättfärdighet i sin åsyn o. s. v., som skrifvet står, Rom., kap. 3 och 4 Augsburgiska Bekännelsen. 17. o. 18. Art.

21

denna artikel äro uppkomna, såsom manicheerna, hvilka upptänkte två Gudar, en god och en ond; likaså valentinianerna, arianerna, eunomianerna, mohammedanerna2 och andra slika.

Desslikes fördömas ock samo-satenerna, nya och gamla3, hvilka häftigt föregifva, att det är allenast en person i Gudomen, och om Ordet och den Helige Ande falskeligen och ogudaktligen med kloka ord lära, att de äro icke åt-skiljeliga personer, utan att Ordet betyder allenast ett uttaladt ord och Anden icke annat än en skapad lifaktighet i kreaturen.

Andra artikeln.

Om arfsynden.

Vidare varder lärdt, att efter Adams fall alla människor, som aflas och födas naturligen, varda födda med synd,
det är: utan gudsfruktan, utan förtröstan till Gud, och med en ond begärelse; och att samma sjukdom eller arflyte är sannerligen synd, som ock nu fördömer och tillfogar alla dem en evig död, som icke varda på nytt födda genom dopet och den Helige Ande.

Här varda pelagianerna4 och andra fördömda, hvilka neka arfsynden vara någon synd, och på det de må kunna förringa den ära, som Kristus för hans lörskyllan och välgärningar tillhör, föregifva de klokligen, att människan kan för Gud blifva rättfärdig af sitt naturliga förstånd och egna srafter.

Tredje artikeln.

Dm Kristi person, ämbete och välgärningar.

Vidare varder lärdt, att Ordet, let är Guds Son, har anammat

mänsklig natur i jungfru Marias lif, på det att tvenne naturer, den gudomliga och den mänskliga, uti en person skulle förenade varda, en Kristus, som är sann Gud och sann människa, född af jungfru Maria, sannerligen pint, korsfäst, död och begrafven, att han skulle förlika oss med Fadren och vara ett offer, icke allenast för arfsynden utan ock för alla människors verksynder; hvilken ock nederfor till helvetet och på tredje dagen sannerligen uppstod, sedan uppfor till himlarna, att han skulle sitta på Fadrens högra hand och till evig tid regera och herradöme hafva öfver alla kreatur, helga dem, som tro på honom, i det han sänder dem den Helige Ande uti deras hjärtan, hvilken dem regera, hugsvala, lifaktiga göra och försvara skall emot djäfvulen och syndens kraft. Densamme Kristus skall ock uppenbarligen komma till att döma lefvande och döda o. s. v. efter den apostoliska trosbekännelsen.

Fjärde artikeln.

Om människans rättfärdighet.

Vidare varder lärdt, att människan icke kan rättfärdig varda för Gud genom sina egna krafter, för-skyllan eller gärningar. Men hon varder rättfärdig titan all förtjänst för Kristi skull genom tron, när hon tror sig varda tagen till nåd, och att synderna varda henne förlåtna för Kristi förskyllans skull, hvilken med sin död har tillfyllest-gjort och betalt för våra synder. Denna tro räknar Gud till rättfärdighet i sin åsyn o. s. v., som skrifvet står, Rom., kap. 3 och 4 Augsburgiska Bekännelsen. 17. o. 18. Art.

21

denna artikel äro uppkomna, såsom manicheerna, hvilka upptänkte två Gudar, en god och en ond; likaså valentinianerna, arianerna, eunomianerna, mohammedanerna2 och andra slika.

Desslikes fördömas ock samo-satenerna, nya och gamla3, hvilka häftigt föregifva, att det är allenast en person i Gudomen, och om Ordet och den Helige Ande falskeligen och ogudaktligen med kloka ord lära, att de äro icke åt-skiljeliga personer, utan att Ordet betyder allenast ett uttaladt ord och Anden icke annat än en skapad lifaktighet i kreaturen.

Andra artikeln.

Om arfsynden.

Vidare varder lärdt, att efter Adams fall alla människor, som aflas och födas naturligen, varda födda med synd, det är: utan gudsfruktan, utan förtröstan till Gud, och med en ond begärelse; och att samma sjukdom eller arflyte är sannerligen synd, som ock nu fördömer och tillfogar alla dem en evig död, som icke varda på nytt födda genom dopet och den Helige Ande.

Här varda pelagianerna4 och andra fördömda, hvilka neka arfsynden vara någon synd, och på det de må kunna förringa den ära, som Kristus för hans lörskyllan och välgärningar tillhör, föregifva de klokligen, att människan kan för Gud blifva rättfärdig af sitt naturliga förstånd och egna srafter.

Tredje artikeln.

Dm Kristi person, ämbete och välgärningar.

Vidare varder lärdt, att Ordet, let är Guds Son, har anammat

mänsklig natur i jungfru Marias lif, på det att tvenne naturer, den gudomliga och den mänskliga, uti en person skulle förenade varda, en Kristus, som är sann Gud och sann människa, född af jungfru Maria, sannerligen pint, korsfäst, död och begrafven, att han skulle förlika oss med Fadren och vara ett offer, icke allenast för arfsynden utan ock för alla människors verksynder; hvilken ock nederfor till helvetet och på tredje dagen sannerligen uppstod, sedan uppfor till himlarna, att han skulle sitta på Fadrens högra hand och till evig tid regera och

herradöme hafva öfver alla kreatur, helga dem, som tro på honom, i det han sänder dem den Helige Ande uti deras hjärtan, hvilken dem regera, hugsvala, lifaktiga göra och försvara skall emot djäfvulen och syndens kraft. Densamme Kristus skall ock uppenbarligen komma till att döma lefvande och döda o. s. v. efter den apostoliska trosbekännelsen.

Fjärde artikeln.

Om människans rättfärdighet.

Vidare varder lärdt, att människan icke kan rättfärdig varda för Gud genom sina egna krafter, för-skyllan eller gärningar. Men hon varder rättfärdig titan all förtjänst för Kristi skull genom tron, när hon tror sig varda tagen till nåd, och att synderna varda henne förlåtna för Kristi förskyllans skull, hvilken med sin död har tillfyllest-gjort och betalt för våra synder. Denna tro räknar Gud till rättfärdighet i sin åsyn o. s. v., som skrifvet står, Rom., kap. 3 och 4 22

Femte artikeln.

Om tron och predikoämbetet.

Att vi denna tro måtte bekomma, är predikoämbetet instiftadt, genom hvilket evangelium förkunnas och sakramenterna utdelas. Ty genom ordet och sakramenterna, såsom genom instrument och medel, gifves den Helige Ande, som, hvarest och när Gud synes, tron verkar uti dem som höra evangelium, nämligen att Gud icke för vår förtjänst utan för Kristi för-skyllans skull gör dem rättfärdiga, som tro sig för Kristi skull varda tagna till nåd.

Här fördömas anabaptisterna eller vederdöparne5 och andra, som mena och föregifva, att människan kan undfå den Helige Ande utan ordets predikan, allenast genom sin egen tillbörliga beredelse och gärningar.

Sjette artikeln.

Om goda gärningar.

Vidare varder lärdt, att denna tro skall bära god frukt, och att vi äro pliktiga göra goda gärningar, som af Gud befallda äro, och Jet för Guds viljas och befallnings skull, och icke att vi skola förtrösta oss på att genom sådana gärningar förtjäna rättfärdigheten för Gud. Förty syndernas förlåtelse och rättfärdigheten anammas eller fattas med tron, såsom Kristi egna ord vittna, Luk. 17: »När I hafven gjort allt detta, så sägen, vi äro onyttiga tjänare.» Detsamma lära ock församlingens gamla lärare. Ty Ambrosius säger: »Detta är beslutet af Gud, att den, som tror på Kristus, skall varda salig, utan gärning genom tron allena,

utan förtjänst bekommande syn demas förlåtelse

Sjunde artikeln.

Om Guds församling.

Vidare varder lärdt, att det ät en helig församling, den ock all tid skall förblifva. Och är Guds för samling de. heligas samfund, uti hvilket evangelium rent lärdt och sakramenterna rätt brukade varda Och till Guds församlings sanne enighet är nog att vara samdräk tig i evangelii rena lära och sak ramenternas bruk; och är icke a nöden, att allestädes skola var; lika människostadgar, kyrkosedei eller ceremonier af människor in stiftade; såsom Paulus säger: »er tro, ett dop, en Gud och allas våi Fader» o. s. v.

Åttonde artikeln.

Om den kraft predikoämbetet äger6.

Ändock Guds församling egent ligen är de heligas och rätta krist trognas samfund: dock emedai uti detta lifvet många skrymtart och ogudaktiga däribland funn; varda, är det medgifvet att bruk; sakramenterna, som genom ogud aktiga blifva utskiftade, efter Krist egna ord, Matt. 23: »På Mose sto sitta de skriftlärde och fariseer allt det

de bjuda eder hålla, de hållen och gören. Men efter derå. gärningar gören icke» o. s. v.

Vidare att ordet och sakramen terna för Kristi förordnings och be fällnings skull äro kraftiga, ändocl de genom ogudaktiga persone varda förkunnade och utdelade.

Här fördömas donatisterna? oc' andra sådana, som neka det var medgifvet att bruka de ogudal 22

Augsburgiska Bekiinnelsén. 5.-8. Art.

Femte artikeln.

Om tron och predikoämbetet.

Att vi denna tro måtte bekomma, är predikoämbetet instiftadt, genom hvilket evangelium förkunnas och sakramenterna utdelas. Ty genom ordet och sakramenterna, såsom genom instrument och medel, gifves den Helige Ande, som, hvarest och när Gud synes, tron verkar uti dem som höra evangelium, nämligen att Gud icke för vår förtjänst utan för Kristi för-skyllans skull gör dem rättfärdiga, som tro sig för Kristi skull varda tagna till nåd.

Här fördömas anabaptisterna eller vederdöparne5 och andra, som mena och föregifva, att människan kan undfå den Helige Ande utan ordets predikan, allenast genom sin egen tillbörliga beredelse och gärningar.

Sjette artikeln.

Om goda gärningar.

Vidare varder lärdt, att denna tro skall bära god frukt, och att vi äro pliktiga göra goda gärningar, som af Gud befallda äro, och Jet för Guds viljas och befallnings skull, och icke att vi skola förtrösta oss på att genom sådana gärningar förtjäna rättfärdigheten för Gud. Förty syndernas förlåtelse och rättfärdigheten anammas eller fattas med tron, såsom Kristi egna ord vittna, Luk. 17: »När I hafven gjort allt detta, så sägen, vi äro onyttiga tjänare.» Detsamma lära ock församlingens gamla lärare. Ty Ambrosius säger: »Detta är beslutet af Gud, att den, som tror på Kristus, skall varda salig, utan gärning genom tron allena,

utan förtjänst bekommande syn demas förlåtelse

Sjunde artikeln.

Om Guds församling.

Vidare varder lärdt, att det ät en helig församling, den ock all tid skall förblifva. Och är Guds för samling de. heligas samfund, uti hvilket evangelium rent lärdt och sakramenterna rätt brukade varda Och till Guds församlings sanne enighet är nog att vara samdräk tig i evangelii rena lära och sak ramenternas bruk; och är icke a nöden, att allestädes skola var; lika människostadgar, kyrkosedei eller ceremonier af människor in stiftade; såsom Paulus säger: »er tro, ett dop, en Gud och allas våi Fader» o. s. v.

Åttonde artikeln.

Om den kraft predikoämbetet äger6.

Ändock Guds församling egent ligen är de heligas och rätta krist trognas samfund: dock emedai uti detta lifvet många skrymtart och ogudaktiga däribland funn; varda, är det medgifvet att bruk; sakramenterna, som genom ogud aktiga blifva utskiftade, efter Krist egna ord, Matt. 23: »På Mose sto sitta de skriftlärde och fariseer allt det de bjuda eder hålla, de hållen och gören. Men efter derå. gärningar gören icke» o. s. v.

Vidare att ordet och sakramen terna för Kristi förordnings och be fällnings skull äro kraftiga, ändocl de genom ogudaktiga persone varda förkunnade och utdelade.

Här fördömas donatisterna? oc' andra sådana, som neka det var medgifvet att bruka de ogudal 22

Augsburgiska Bekiinnelsén. 5.-8. Art.

Femte artikeln.

Om tron och predikoämbetet.

Att vi denna tro måtte bekomma, är predikoämbetet instiftadt, genom hvilket evangelium förkunnas och sakramenterna utdelas. Ty genom ordet och sakramenterna, såsom genom instrument och medel, gifves den Helige Ande, som, hvarest och när Gud synes, tron verkar uti dem som höra evangelium, nämligen att Gud icke för vår förtjänst utan för Kristi för-skyllans skull gör dem rättfärdiga, som tro sig för Kristi skull varda tagna till nåd.

Här fördömas anabaptisterna eller vederdöparne5 och andra, som mena och föregifva, att människan kan undfå den Helige Ande utan ordets predikan, allenast genom sin egen tillbörliga beredelse och gärningar.

Sjette artikeln.

Om goda gärningar.

Vidare varder lärdt, att denna tro skall bära god frukt, och att vi äro pliktiga göra goda gärningar, som af Gud befallda äro, och Jet för Guds viljas och befallnings skull, och icke att vi skola förtrösta oss på att genom sådana gärningar förtjäna rättfärdigheten för Gud. Förty syndernas förlåtelse och rättfärdigheten anammas eller fattas med tron, såsom Kristi egna ord vittna, Luk. 17: »När I hafven gjort allt detta, så sägen, vi äro onyttiga tjänare.» Detsamma lära ock församlingens gamla lärare. Ty Ambrosius säger: »Detta är beslutet af Gud, att den, som tror på Kristus, skall varda salig, utan gärning genom tron allena,

utan förtjänst bekommande syn demas förlåtelse

Sjunde artikeln.

Om Guds församling.

Vidare varder lärdt, att det ät en helig församling, den ock all tid skall förblifva. Och är Guds för samling de. heligas samfund, uti hvilket evangelium rent lärdt och sakramenterna rätt brukade varda Och till Guds församlings sanne enighet är nog att vara samdräk tig i evangelii rena lära och sak ramenternas bruk; och är icke a nöden, att allestädes skola var; lika människostadgar, kyrkosedei eller ceremonier af människor in stiftade; såsom Paulus säger: »er tro, ett dop, en Gud och allas våi Fader» o. s. v.

Åttonde artikeln.

Om den kraft predikoämbetet äger6.

Ändock Guds församling egent ligen är de heligas och rätta krist trognas samfund: dock emedai uti detta lifvet många skrymtart och ogudaktiga däribland funn; varda, är det medgifvet att bruk; sakramenterna, som genom ogud aktiga blifva utskiftade, efter Krist egna ord, Matt. 23: »På Mose sto sitta de skriftlärde och fariseer allt det de bjuda eder hålla, de hållen och gören. Men efter derå. gärningar gören icke» o. s. v.

Vidare att ordet och sakramen terna för Kristi förordnings och be fällnings skull äro kraftiga, ändocl de genom ogudaktiga persone varda förkunnade och utdelade.

Här fördömas donatisterna? oc' andra sådana, som neka det var medgifvet att bruka de ogudal 22

Femte artikeln.

Om tron och predikoämbetet.

Att vi denna tro måtte bekomma, är predikoämbetet instiftadt, genom hvilket evangelium förkunnas och sakramenterna utdelas. Ty genom ordet och sakramenterna, såsom genom instrument och medel, gifves den Helige Ande, som, hvarest och när Gud synes, tron verkar uti dem som höra evangelium, nämligen att Gud icke för vår förtjänst utan för Kristi för-skyllans skull gör dem rättfärdiga, som tro sig för Kristi skull varda tagna till nåd.

Här fördömas anabaptisterna eller vederdöparne5 och andra, som mena och föregifva, att människan kan undfå den Helige Ande utan ordets predikan, allenast genom sin egen tillbörliga beredelse och gärningar.

Sjette artikeln.

Om goda gärningar.

Vidare varder lärdt, att denna tro skall bära god frukt, och att vi äro pliktiga göra goda gärningar, som af Gud befallda äro, och Jet för Guds viljas och befallnings skull, och icke att vi skola förtrösta oss på att genom sådana gärningar förtjäna rättfärdigheten för Gud. Förty syndernas förlåtelse och rättfärdigheten anammas eller fattas med tron, såsom Kristi egna ord vittna, Luk. 17: »När I hafven gjort allt detta, så sägen, vi äro onyttiga tjänare.» Detsamma lära ock församlingens gamla lärare. Ty Ambrosius säger: »Detta är beslutet af Gud, att den, som tror på Kristus, skall varda salig, utan gärning genom tron allena,

utan förtjänst bekommande syn demas förlåtelse

Sjunde artikeln.

Om Guds församling.

Vidare varder lärdt, att det ät en helig församling, den ock all tid skall förblifva. Och är Guds för samling de. heligas samfund, uti hvilket evangelium rent lärdt och sakramenterna rätt brukade varda Och till Guds församlings sanne enighet är nog att vara samdräk tig i evangelii rena lära och sak ramenternas bruk; och är icke a nöden, att allestädes skola var; lika människostadgar, kyrkosedei eller ceremonier af människor in stiftade; såsom Paulus säger: »er tro, ett dop, en Gud och allas våi Fader» o. s. v.

Åttonde artikeln.

Om den kraft predikoämbetet äger6.

Ändock Guds församling egent ligen är de heligas och rätta krist trognas samfund: dock emedai uti detta lifvet många skrymtart och ogudaktiga däribland funn; varda, är det medgifvet att bruk; sakramenterna, som genom ogud aktiga blifva utskiftade, efter Krist egna ord, Matt. 23: »På Mose sto sitta de skriftlärde och fariseer allt det de bjuda eder hålla, de hållen och gören. Men efter derå. gärningar gören icke» o. s. v.

Vidare att ordet och sakramen terna för Kristi förordnings och be fällnings skull äro kraftiga, ändocl de genom ogudaktiga persone varda förkunnade och utdelade.

Här fördömas donatisterna? oc' andra sådana, som neka det var medgifvet att bruka de ogudalAngsbnrgiska Bekännelsen. 9.—13. Art.

23

tigas tjänst i församlingen och mena, att den tjänst, som sker af ogudaktiga personer, skall vara onyttig och kraftlös.

Nionde artikeln.

Om dopet.

Om dopet varder lärdt, att det är af nöden till saligheten, och att Guds nåd genom dopet varder tillbjuden och gifven, och att man skall döpa små barn, hvilka, genom dopet åt Gud öfverant-vardade, blifva af Gud till nåd upptagna.

Här fördömas vederdöparne, som ogilla det dop, som sker med små barn, och föregifva, att barnen förutan dopet kunna saliga varda8.

Tionde artikeln.

Om Herrens nattvard.

Om Herrens nattvard blifver lärdt, att Kristi lekamen och blod sannerligen äro tillstädes och utskiftas i Herrens

nattvard åt alla dem, som där äta och dricka.

Därföre varda ock de ogillade och förkastade, som annorlunda lära.

Elfte artikeln.

Om skriftermål och aflösning.

Om skriftermål varder lärdt, att man hemligt skriftermål i församlingarna vidmakthålla skall, dock så, att det icke är af nöden, att man uppräknar alla sina synder, förty det är alldeles omöjligt; såsom skrifvet står ps. 19: »Ho kan märka hum ofta han bryter»? Och vidare: »Förlåt mig mina hemliga brister.»

Tolfte artikeln.

Om syndabot och bättring.

Om syndabot varder lärdt, att de, som efter dopet uti synd fallna äro, kunna få syndernas förlåtelse i alla tider, när helst de sig omvända och bättra, och att Guds församling skall sådana, som göra bot och bättring, tillsäga aflösning och syndernas förlåtelse. En rätt syndabättring består ock egentligen uti dessa två stycken: det första, att man har en hjärtats ånger och förskräckelse uti samvetet, sedan synden är rätt känd; det andra är tron, hvilken man undfår genom det heliga evangelium eller aflösningen, och hvilken tror, att synderna varda oss förlåtna för Kristi skull, och hug-svalar samvetet och friar det ifrån förskräckelse. Sedan skola goda gärningar efterfölja, som äro bättringens frukt.

Här fördömas vederdöparne, som lära, att de, som en gång äro rättfärdiga vordna, icke kunna mista den Helige Ande; likaså de, som föregifva, att några uti detta lifvet kan en sådan fullkomlighet vederfaras, att de icke kunna synda. Äfven fördömas novatianerna9, som icke ville tillstädja, att de, som efter dopet hade fallit i synd och sedan bättrade sig, skulle tagas till nåd. Sammaledes förkastas ock de som lära, att syndernas förlåtelse icke gifves genom tron, utan bjuda, att man skall förtjäna Guds nåd genom våra egna tillfyllestgörelser.

Trettonde artikeln.

Om sakramenternas nytta och gagn.

Om sakramenternas nytta och gagn varder lärdt, att sakramen-

tigas tjänst i församlingen och mena, att den tjänst, som sker af ogudaktiga personer, skall vara onyttig och kraftlös.

Nionde artikeln.

Om dopet.

Om dopet varder lärdt, att det är af nöden till saligheten, och att Guds nåd genom dopet varder tillbjuden och gifven, och att man skall döpa små barn, hvilka, genom dopet åt Gud öfverant-vardade, blifva af Gud till nåd upptagna.

Här fördömas vederdöparne, som ogilla det dop, som sker med små barn, och föregifva, att barnen förutan dopet kunna saliga varda8.

Tionde artikeln.

Om Herrens nattvard.

Om Herrens nattvard blifver lärdt, att Kristi lekamen och blod sannerligen äro tillstädes och utskiftas i Herrens nattvard åt alla dem, som där äta och dricka.

Därföre varda ock de ogillade och förkastade, som annorlunda lära.

Elfte artikeln.

Om skriftermål och aflösning.

Om skriftermål varder lärdt, att man hemligt skriftermål i församlingarna vidmakthålla skall, dock så, att det icke är af nöden, att man uppräknar alla sina synder, förty det är alldeles omöjligt; såsom skrifvet står ps. 19: »Ho kan märka hum ofta han bryter»? Och vidare: »Förlåt mig mina hemliga brister.»

Tolfte artikeln.

Om syndabot och bättring.

Om syndabot varder lärdt, att de, som efter dopet uti synd fallna äro, kunna få syndernas förlåtelse i alla tider, när helst de sig omvända och bättra, och att Guds församling skall sådana, som göra bot och bättring, tillsäga aflösning och syndernas förlåtelse. En rätt syndabättring består ock egentligen uti dessa två stycken: det första, att man har en hjärtats ånger och förskräckelse uti samvetet, sedan synden är rätt känd; det andra är tron, hvilken man undfår genom det heliga evangelium eller aflösningen, och hvilken tror, att synderna varda oss förlåtna för Kristi skull, och hug-svalar samvetet och friar det ifrån förskräckelse. Sedan skola goda gärningar efterfölja, som äro bättringens frukt.

Här fördömas vederdöparne, som lära, att de, som en gång äro rättfärdiga vordna, icke kunna mista den Helige Ande; likaså de, som föregifva, att några uti detta lifvet kan en sådan fullkomlighet vederfaras, att de icke kunna synda. Äfven fördömas novatianerna9, som icke ville tillstädja, att de, som efter dopet hade fallit i synd och sedan bättrade sig, skulle tagas till nåd. Sammaledes förkastas ock de som lära, att syndernas förlåtelse icke gifves genom tron, utan bjuda, att man skall förtjäna Guds nåd genom våra egna tillfyllestgörelser.

Trettonde artikeln.

Om sakramenternas nytta och gagn.

Om sakramenternas nytta och gagn varder lärdt, att sakramen-

tigas tjänst i församlingen och mena, att den tjänst, som sker af ogudaktiga personer, skall vara onyttig och kraftlös.

Nionde artikeln.

Om dopet.

Om dopet varder lärdt, att det är af nöden till saligheten, och att Guds nåd genom dopet varder tillbjuden och gifven, och att man skall döpa små barn, hvilka, genom dopet åt Gud öfverant-vardade, blifva af Gud till nåd upptagna.

Här fördömas vederdöparne, som ogilla det dop, som sker med små barn, och föregifva, att barnen förutan dopet kunna saliga varda8.

Tionde artikeln.

Om Herrens nattvard.

Om Herrens nattvard blifver lärdt, att Kristi lekamen och blod sannerligen äro tillstädes och utskiftas i Herrens nattvard åt alla dem, som där äta och dricka.

Därföre varda ock de ogillade och förkastade, som annorlunda lära.

Elfte artikeln.

Om skriftermål och aflösning.

Om skriftermål varder lärdt, att man hemligt skriftermål i församlingarna vidmakthålla skall, dock så, att det icke är af nöden, att man uppräknar alla sina synder, förty det är alldeles omöjligt; såsom skrifvet står ps. 19: »Ho kan märka hum ofta han bryter»? Och vidare: »Förlåt mig mina hemliga brister.»

Tolfte artikeln.

Om syndabot och bättring.

Om syndabot varder lärdt, att de, som efter dopet uti synd fallna äro, kunna få syndernas förlåtelse i alla tider, när helst de sig omvända och bättra, och att Guds församling skall sådana, som göra bot och bättring, tillsäga aflösning och syndernas förlåtelse. En rätt syndabättring består ock egentligen uti dessa två stycken: det första, att man har en hjärtats ånger och förskräckelse uti samvetet, sedan synden är rätt känd; det andra är tron, hvilken man undfår genom det heliga evangelium eller aflösningen, och hvilken tror, att synderna varda oss förlåtna för Kristi skull, och hug-svalar samvetet och friar det ifrån förskräckelse. Sedan skola goda gärningar efterfölja, som äro bättringens frukt.

Här fördömas vederdöparne, som lära, att de, som en gång äro rättfärdiga vordna, icke kunna mista den Helige Ande; likaså de, som föregifva, att några uti detta lifvet kan en sådan fullkomlighet vederfaras, att de icke kunna synda. Äfven fördömas novatianerna9, som icke ville tillstädja, att de, som efter dopet hade fallit i synd och sedan bättrade sig, skulle tagas till nåd. Sammaledes förkastas ock de som lära, att syndernas förlåtelse icke gifves genom tron, utan bjuda, att man skall förtjäna Guds nåd genom våra egna tillfyllestgörelser.

Trettonde artikeln.

Om sakramenternas nytta och gagn.

Om sakramenternas nytta och gagn varder lärdt, att sakramen-

tigas tjänst i församlingen och mena, att den tjänst, som sker af ogudaktiga personer, skall vara onyttig och kraftlös.

Nionde artikeln.

Om dopet.

Om dopet varder lärdt, att det är af nöden till saligheten, och att Guds nåd genom dopet varder tillbjuden och gifven, och att man skall döpa små barn, hvilka, genom dopet åt Gud öfverant-vardade, blifva af Gud till nåd upptagna.

Här fördömas vederdöparne, som ogilla det dop, som sker med små barn, och föregifva, att barnen förutan dopet kunna saliga varda8.

Tionde artikeln.

Om Herrens nattvard.

Om Herrens nattvard blifver lärdt, att Kristi lekamen och blod sannerligen äro tillstädes och utskiftas i Herrens nattvard åt alla dem, som där äta och dricka.

Därföre varda ock de ogillade och förkastade, som annorlunda lära.

Elfte artikeln.

Om skriftermål och aflösning.

Om skriftermål varder lärdt, att man hemligt skriftermål i församlingarna vidmakthålla skall, dock så, att det icke är af nöden, att man uppräknar alla sina synder, förty det är alldeles omöjligt; såsom skrifvet står ps. 19: »Ho kan märka hum ofta han bryter»? Och vidare: »Förlåt mig mina hemliga brister.»

Tolfte artikeln.

Om syndabot och bättring.

Om syndabot varder lärdt, att de, som efter dopet uti synd fallna äro, kunna få syndernas förlåtelse i alla tider, när

helst de sig omvända och bättra, och att Guds församling skall sådana, som göra bot och bättring, tillsäga aflösning och syndernas förlåtelse. En rätt syndabättring består ock egentligen uti dessa två stycken: det första, att man har en hjärtats ånger och förskräckelse uti samvetet, sedan synden är rätt känd; det andra är tron, hvilken man undfår genom det heliga evangelium eller aflösningen, och hvilken tror, att synderna varda oss förlåtna för Kristi skull, och hug-svalar samvetet och friar det ifrån förskräckelse. Sedan skola goda gärningar efterfölja, som äro bättringens frukt.

Här fördömas vederdöparne, som lära, att de, som en gång äro rättfärdiga vordna, icke kunna mista den Helige Ande; likaså de, som föregifva, att några uti detta lifvet kan en sådan fullkomlighet vederfaras, att de icke kunna synda. Äfven fördömas novatianerna9, som icke ville tillstädja, att de, som efter dopet hade fallit i synd och sedan bättrade sig, skulle tagas till nåd. Sammaledes förkastas ock de som lära, att syndernas förlåtelse icke gifves genom tron, utan bjuda, att man skall förtjäna Guds nåd genom våra egna tillfyllestgörelser.

Trettonde artikeln.

Om sakramenternas nytta och gagn.

Om sakramenternas nytta och gagn varder lärdt, att sakramen-

tigas tjänst i församlingen och mena, att den tjänst, som sker af ogudaktiga personer, skall vara onyttig och kraftlös.

Nionde artikeln.

Om dopet.

Om dopet varder lärdt, att det är af nöden till saligheten, och att Guds nåd genom dopet varder tillbjuden och gifven, och att man skall döpa små barn, hvilka, genom dopet åt Gud öfverant-vardade, blifva af Gud till nåd upptagna.

Här fördömas vederdöparne, som ogilla det dop, som sker med små barn, och föregifva, att barnen förutan dopet kunna saliga varda8.

Tionde artikeln.

Om Herrens nattvard.

Om Herrens nattvard blifver lärdt, att Kristi lekamen och blod sannerligen äro tillstädes och utskiftas i Herrens nattvard åt alla dem, som där äta och dricka.

Därföre varda ock de ogillade och förkastade, som annorlunda lära.

Elfte artikeln.

Om skriftermål och aflösning.

Om skriftermål varder lärdt, att man hemligt skriftermål i församlingarna vidmakthålla skall, dock så, att det icke är af nöden, att man uppräknar alla sina synder, förty det är alldeles omöjligt; såsom skrifvet står ps. 19: »Ho kan märka hum ofta han bryter»? Och vidare: »Förlåt mig mina hemliga brister.»

Tolfte artikeln.

Om syndabot och bättring.

Om syndabot varder lärdt, att de, som efter dopet uti synd fallna äro, kunna få syndernas förlåtelse i alla tider, när helst de sig omvända och bättra, och att Guds församling skall sådana, som göra bot och bättring, tillsäga aflösning och syndernas förlåtelse. En rätt syndabättring består ock egentligen uti dessa två stycken: det första, att man har en hjärtats ånger och förskräckelse uti samvetet, sedan synden är rätt känd; det andra är tron, hvilken man undfår genom det heliga evangelium eller aflösningen, och hvilken tror, att synderna varda oss förlåtna för

Kristi skull, och hug-svalar samvetet och friar det ifrån förskräckelse. Sedan skola goda gärningar efterfölja, som äro bättringens frukt.

Här fördömas vederdöparne, som lära, att de, som en gång äro rättfärdiga vordna, icke kunna mista den Helige Ande; likaså de, som föregifva, att några uti detta lifvet kan en sådan fullkomlighet vederfaras, att de icke kunna synda. Äfven fördömas novatianerna9, som icke ville tillstädja, att de, som efter dopet hade fallit i synd och sedan bättrade sig, skulle tagas till nåd. Sammaledes förkastas ock de som lära, att syndernas förlåtelse icke gifves genom tron, utan bjuda, att man skall förtjäna Guds nåd genom våra egna tillfyllestgörelser.

Trettonde artikeln.

Om sakramenternas nytta och gagn.

Om sakramenternas nytta och gagn varder lärdt, att sakramen- Angsbnrgiska Bekännelsen. 9.—13. Art.

23

tigas tjänst i församlingen och mena, att den tjänst, som sker af ogudaktiga personer, skall vara onyttig och kraftlös.

Nionde artikeln.

Om dopet.

Om dopet varder lärdt, att det är af nöden till saligheten, och att Guds nåd genom dopet varder tillbjuden och gifven, och att man skall döpa små barn, hvilka, genom dopet åt Gud öfverant-vardade, blifva af Gud till nåd upptagna.

Här fördömas vederdöparne, som ogilla det dop, som sker med små barn, och föregifva, att barnen förutan dopet kunna saliga varda8.

Tionde artikeln.

Om Herrens nattvard.

Om Herrens nattvard blifver lärdt, att Kristi lekamen och blod sannerligen äro tillstädes och utskiftas i Herrens nattvard åt alla dem, som där äta och dricka.

Därföre varda ock de ogillade och förkastade, som annorlunda lära.

Elfte artikeln.

Om skriftermål och aflösning.

Om skriftermål varder lärdt, att man hemligt skriftermål i församlingarna vidmakthålla skall, dock så, att det icke är af nöden, att man uppräknar alla sina synder, förty det är alldeles omöjligt; såsom skrifvet står ps. 19: »Ho kan märka hum ofta han bryter»? Och vidare: »Förlåt mig mina hemliga brister.»

Tolfte artikeln.

Om syndabot och bättring.

Om syndabot varder lärdt, att de, som efter dopet uti synd fallna äro, kunna få syndernas förlåtelse i alla tider, när helst de sig omvända och bättra, och att Guds församling skall sådana, som göra bot och bättring, tillsäga aflösning och syndernas förlåtelse. En rätt syndabättring består ock egentligen uti dessa två stycken: det första, att man har en hjärtats ånger och förskräckelse uti samvetet, sedan synden är rätt känd; det andra är tron, hvilken man undfår genom det heliga evangelium eller aflösningen, och hvilken tror, att synderna varda oss förlåtna för Kristi skull, och hug-svalar samvetet och friar det ifrån förskräckelse. Sedan skola goda gärningar efterfölja, som äro bättringens frukt.

Här fördömas vederdöparne, som lära, att de, som en gång äro rättfärdiga vordna, icke kunna mista den Helige Ande; likaså de, som föregifva, att några uti detta lifvet kan en sådan fullkomlighet vederfaras, att de icke kunna

synda. Äfven fördömas novatianerna9, som icke ville tillstädja, att de, som efter dopet hade fallit i synd och sedan bättrade sig, skulle tagas till nåd. Sammaledes förkastas ock de som lära, att syndernas förlåtelse icke gifves genom tron, utan bjuda, att man skall förtjäna Guds nåd genom våra egna tillfyllestgörelser.

Trettonde artikeln.

Om sakramenternas nytta och gagn.

Om sakramenternas nytta och gagn varder lärdt, att sakramen-24

terna äro stiftade icke allenast därföre, att de skola vara kännemärken, med hvilka de kristtrogna kunna utvärtes från andra människor varda kända, utan de skola vara tecken och vittnen om Guds vilja emot oss och förordnade till att uppväcka och stärka tron uti dem, som bruka sakramenterna. Därföre skola sakramenterna således varda brukade, att tron där är tillstädes, som tro skall Guds löften, som genom sakramenterna blifvit tillbjudna och för ögonen ställda.

Därföre varda ock de fördömda, som lära, att sakramenterna göra oss rättfärdiga ex opere operato, det är: allenast för det omaks skull, att man går till sakramenterna, dock utan tron10, och desslikes lära, att tron, som tror synderna vara förlåtna, icke är af nöden, när man brukar sakramenterna.

Fjortonde artikeln.

Om predikoämbetet.

Om predikoämbetet varder lärdt, att ingen skall i Guds församling offentligen lära och predika ej heller sakramenterna utskifta, med mindre han lagligen är därtill kallad.

Femtonde artikeln.

Om ceremonier eller kyrkoordningar, af människor stiftade.

Om kyrkoordningar varder lärdt, att de ceremonier skola behållas, som utan synd kunna behållas och äro nyttiga till fred och god ordning i Guds församling, såsom vissa helgedagar, högtidsdagar och annat sådant.

Dock varder folket om slika stadgar förmanadt, att samvetena icke skola blifva besvärade, liksom sådana ceremonier vore en

nödvändig gudstjänst till saligheten. Det varder också undervisadt, att alla människostadgar, som äro instiftade att blidka Gud, förtjäna Guds nåd och tillfyllestgöra eller betala för synderna, äro tvärt emot det heliga evangelium och trons lära; hvarföre ock klosterlöften och stadgar om olika mat och dagar o. s. v., upptänkta till att förtjäna Guds nåd och tillfyllest-göra för synderna, äro alldeles onyttiga och strida mot det heliga evangelium.

Sextonde artikeln.

Om världslig öfverhet.

Om världsligt regemente varder lärdt, att alla världsliga dock lagliga ordningar äro Guds goda verk; och att de kristna är medgifvet föra världsligt regemente, skipa lag och rätt, döma saker efter kejserlig och egen landslag, med rätt missgärningar straffa, rätta krig föra, strida, efter lag sälja och köpa, öfver sitt eget råda, eder gå, när öfverheten det lagligen begär, hustru taga, gifvas till äkta o. s. v.

Här varda vederdöparne fördömda, som förbjuda de kristna dessa förenämnda världsliga kall och ämbeten. De varda ock fördömda, som lära, att den evangeliska fullkomligheten icke består i gudsfruktan och tro utan däruti, att man öfvergifver sitt världsliga kall och ämbete; förty det heliga evangelium lär den eviga rättfärdigheten, som är i hjärtat allena. Dock förstör icke evangelium världsligt regemente och hushåll, utan befaller alldeles, att man allt sådant skall hålla och bruka såsom Guds egen ordning och uti sådana stånd bevisa den kristliga kärleken. Därföre äro de kristna 24

terna äro stiftade icke allenast därföre, att de skola vara kännemärken, med hvilka de kristtrogna kunna utvärtes från andra människor varda kända, utan de skola vara tecken och vittnen om Guds vilja emot oss och förordnade till att uppväcka och stärka tron uti dem, som bruka sakramenterna. Därföre skola sakramenterna således varda brukade, att tron där är tillstädes, som tro skall Guds löften, som genom sakramenterna blifvit tillbjudna och för ögonen ställda.

Därföre varda ock de fördömda, som lära, att sakramenterna göra oss rättfärdiga ex opere operato, det är: allenast för det omaks skull, att man går till sakramenterna, dock utan tron10, och desslikes lära, att tron, som tror synderna vara förlåtna, icke är af nöden, när man brukar sakramenterna.

Fjortonde artikeln.

Om predikoämbetet.

Om predikoämbetet varder lärdt, att ingen skall i Guds församling offentligen lära och predika ej heller sakramenterna utskifta, med mindre han lagligen är därtill kallad.

Femtonde artikeln.

Om ceremonier eller kyrkoordningar, af människor stiftade.

Om kyrkoordningar varder lärdt, att de ceremonier skola behållas, som utan synd kunna behållas och äro nyttiga till fred och god ordning i Guds församling, såsom vissa helgedagar, högtidsdagar och annat sådant.

Dock varder folket om slika stadgar förmanadt, att samvetena icke skola blifva besvärade, liksom sådana ceremonier vore en

nödvändig gudstjänst till saligheten. Det varder också undervisadt, att alla människostadgar, som äro instiftade att blidka Gud, förtjäna Guds nåd och tillfyllestgöra eller betala för synderna, äro tvärt emot det heliga evangelium och trons lära; hvarföre ock klosterlöften och stadgar om olika mat och dagar o. s. v., upptänkta till att förtjäna Guds nåd och tillfyllest-göra för synderna, äro alldeles onyttiga och strida mot det heliga evangelium.

Sextonde artikeln.

Om världslig öfverhet.

Om världsligt regemente varder lärdt, att alla världsliga dock lagliga ordningar äro Guds goda verk; och att de kristna är medgifvet föra världsligt regemente, skipa lag och rätt, döma saker efter kejserlig och egen landslag, med rätt missgärningar straffa, rätta krig föra, strida, efter lag sälja och köpa, öfver sitt eget råda, eder gå, när öfverheten det lagligen begär, hustru taga, gifvas till äkta o. s. v.

Här varda vederdöparne fördömda, som förbjuda de kristna dessa förenämnda världsliga kall och ämbeten. De varda ock fördömda, som lära, att den evangeliska fullkomligheten icke består i gudsfruktan och tro utan däruti, att man öfvergifver sitt världsliga kall och ämbete; förty det heliga evangelium lär den eviga rättfärdigheten, som är i hjärtat allena. Dock förstör icke evangelium världsligt regemente och hushåll, utan befaller alldeles, att man allt sådant skall hålla och bruka såsom Guds egen ordning och uti sådana stånd bevisa den kristliga kärleken. Därföre äro de kristna 24

Augsburgiska Bekännelsen. 17. o. 18. Art. 24

terna äro stiftade icke allenast därföre, att de skola vara kännemärken, med hvilka de kristtrogna kunna utvärtes från andra människor varda kända, utan de skola vara tecken och vittnen om Guds vilja emot oss och förordnade till att uppväcka och stärka tron uti dem, som bruka sakramenterna. Därföre skola sakramenterna således varda brukade, att tron där är tillstädes, som tro skall Guds löften, som genom sakramenterna blifvit tillbjudna och för ögonen ställda.

Därföre varda ock de fördömda, som lära, att sakramenterna göra oss rättfärdiga ex opere operato, det är: allenast

för det omaks skull, att man går till sakramenterna, dock utan tron10, och desslikes lära, att tron, som tror synderna vara förlåtna, icke är af nöden, när man brukar sakramenterna.

Fjortonde artikeln.

Om predikoämbetet.

Om predikoämbetet varder lärdt, att ingen skall i Guds församling offentligen lära och predika ej heller sakramenterna utskifta, med mindre han lagligen är därtill kallad.

Femtonde artikeln.

Om ceremonier eller kyrkoordningar, af människor stiftade.

Om kyrkoordningar varder lärdt, att de ceremonier skola behållas, som utan synd kunna behållas och äro nyttiga till fred och god ordning i Guds församling, såsom vissa helgedagar, högtidsdagar och annat sådant.

Dock varder folket om slika stadgar förmanadt, att samvetena icke skola blifva besvärade, liksom sådana ceremonier vore en

nödvändig gudstjänst till saligheten. Det varder också undervisadt, att alla människostadgar, som äro instiftade att blidka Gud, förtjäna Guds nåd och tillfyllestgöra eller betala för synderna, äro tvärt emot det heliga evangelium och trons lära; hvarföre ock klosterlöften och stadgar om olika mat och dagar o. s. v., upptänkta till att förtjäna Guds nåd och tillfyllest-göra för synderna, äro alldeles onyttiga och strida mot det heliga evangelium.

Sextonde artikeln.

Om världslig öfverhet.

Om världsligt regemente varder lärdt, att alla världsliga dock lagliga ordningar äro Guds goda verk; och att de kristna är medgifvet föra världsligt regemente, skipa lag och rätt, döma saker efter kejserlig och egen landslag, med rätt missgärningar straffa, rätta krig föra, strida, efter lag sälja och köpa, öfver sitt eget råda, eder gå, när öfverheten det lagligen begär, hustru taga, gifvas till äkta o. s. v.

Här varda vederdöparne fördömda, som förbjuda de kristna dessa förenämnda världsliga kall och ämbeten. De varda ock fördömda, som lära, att den evangeliska fullkomligheten icke består i gudsfruktan och tro utan däruti, att man öfvergifver sitt världsliga kall och ämbete; förty det heliga evangelium lär den eviga rättfärdigheten, som är i hjärtat allena. Dock förstör icke evangelium världsligt regemente och hushåll, utan befaller alldeles, att man allt sådant skall hålla och bruka såsom Guds egen ordning och uti sådana stånd bevisa den kristliga kärleken. Därföre äro de kristna 24

terna äro stiftade icke allenast därföre, att de skola vara kännemärken, med hvilka de kristtrogna kunna utvärtes från andra människor varda kända, utan de skola vara tecken och vittnen om Guds vilja emot oss och förordnade till att uppväcka och stärka tron uti dem, som bruka sakramenterna. Därföre skola sakramenterna således varda brukade, att tron där är tillstädes, som tro skall Guds löften, som genom sakramenterna blifvit tillbjudna och för ögonen ställda.

Därföre varda ock de fördömda, som lära, att sakramenterna göra oss rättfärdiga ex opere operato, det är: allenast
för det omaks skull, att man går till sakramenterna, dock utan tron10, och desslikes lära, att tron, som tror synderna vara förlåtna, icke är af nöden, när man brukar sakramenterna.

Fjortonde artikeln.

Om predikoämbetet.

Om predikoämbetet varder lärdt, att ingen skall i Guds församling offentligen lära och predika ej heller sakramenterna utskifta, med mindre han lagligen är därtill kallad.

Femtonde artikeln.

Om ceremonier eller kyrkoordningar, af människor stiftade.

Om kyrkoordningar varder lärdt, att de ceremonier skola behållas, som utan synd kunna behållas och äro nyttiga till fred och god ordning i Guds församling, såsom vissa helgedagar, högtidsdagar och annat sådant.

Dock varder folket om slika stadgar förmanadt, att samvetena icke skola blifva besvärade, liksom sådana ceremonier vore en

nödvändig gudstjänst till saligheten. Det varder också undervisadt, att alla människostadgar, som äro instiftade att blidka Gud, förtjäna Guds nåd och tillfyllestgöra eller betala för synderna, äro tvärt emot det heliga evangelium och trons lära; hvarföre ock klosterlöften och stadgar om olika mat och dagar o. s. v., upptänkta till att förtjäna Guds nåd och tillfyllest-göra för synderna, äro alldeles onyttiga och strida mot det heliga evangelium.

Sextonde artikeln.

Om världslig öfverhet.

Om världsligt regemente varder lärdt, att alla världsliga dock lagliga ordningar äro Guds goda verk; och att de kristna är medgifvet föra världsligt regemente, skipa lag och rätt, döma saker efter kejserlig och egen landslag, med rätt missgärningar straffa, rätta krig föra, strida, efter lag sälja och köpa, öfver sitt eget råda, eder gå, när öfverheten det lagligen begär, hustru taga, gifvas till äkta o. s. v.

Här varda vederdöparne fördömda, som förbjuda de kristna dessa förenämnda världsliga kall och ämbeten. De varda ock fördömda, som lära, att den evangeliska fullkomligheten icke består i gudsfruktan och tro utan däruti, att man öfvergifver sitt världsliga kall och ämbete; förty det heliga evangelium lär den eviga rättfärdigheten, som är i hjärtat allena. Dock förstör icke evangelium världsligt regemente och hushåll, utan befaller alldeles, att man allt sådant skall hålla och bruka såsom Guds egen ordning och uti sådana stånd bevisa den kristliga kärleken. Därföre äro de kristna

sin öfverhet, såsom ock lagen, hörsamhet och lydnad pliktiga. Men när öfverheten befaller synda, då måste man mer lyda Gud än människor, som skrifvet är i Apostlagärningarna i det 5:te kap.

Sjuttonde artikeln.

Om den yttersta domen.

Vidare varder ock lärdt, att Kristus skall på den yttersta dagen uppenbarligen komma till att döma och skall uppväcka alla, som döda äro; och de gudfruktiga och utvalda skall han gifva ett evinnerligt lif och en evig glädje; men de ogudaktiga och djäflarna skall han fördöma, att de utan återvändo skola pinade och plågade varda.

Här varda vederdöparnefördöm-da, som mena, att ogudaktiga och förtappade människor och djäflarna skola en ände på deras straff och plåga bekomma. Desslikes fördömas ock andra, hvilka i denna tid utsprida judiska meningar, att förr än de dödas uppståndelse sker, skola de gudfruktiga intaga hela jordens rike, när de hafva allestädes utrotat de ogudaktiga.

Adertonde artikeln.

Om människans fria vilja.

Om den fria viljan varder lärdt, att människans vilja har någon frihet till att göra utvärtes rättfärdighet och utvälja de ting, som hon med sitt förnuft kan begripa. Men förutan den Helige Andes bistånd har hon ingen kraft till att uträtta den rättfärdighet, som för Gud gäller, eller den andliga rättfärdigheten, ty den naturliga människan kan icke begripa det Guds Ande tillhör; utan den andliga rätt-!

färdigheten sker i hjärtat, när den Helige Ande blifver undfången genom ordet. Detta lär ock Augustinus med lika ord uti den 3:dje boken af Hypognosticon11: »Vi bekänna», säger han, »att i alla människor är en fri vilja, som

väl har ett naturligt förstånd, dock icke så, att det är bekvämligt att de saker, som Gud tillhöra, utan Guds tillhjälp antingen begynna eller ock fullborda, men allenast uti detta timliga lifvets goda och onda förehafvanden. Det goda kallar jag det, som kommer af det goda, som naturen förmår, hvilket är: att vilja arbeta ute på åkern, vilja äta och dricka, vilja hafva vänner, vilja hafva kläder, vilja taga sig hustru, uppföda boskap, lära någon färdighet i åtskilliga och nyttiga saker, vilja allt det goda, som hör till detta timliga lifvet, hvilket dock alltsammans icke kan blifva vid makt utan Guds nådiga bistånd; ty sannerligen af honom och genom honom är allt detta och har sin begynnelse. Men det onda kallar jag sådant, som att vilja dyrka afgudar, vilja bedrifva mord eller dråp» o. s. v.

Här varda pelagianerna och andra fördömda, som lära, att vi utan den Helige Andes tillhjälp, allenast af våra naturliga krafter, kunna älska Gud öfver allting samt hålla Guds bud, både med invärtes och utvärtes krafter. Förty, ändock människan någorlunda kan uti utvärtes måtto hålla Guds bud, ty hon kan vakta sina händer ifrån tjufveri och mandråp o. s. v., så kan hon dock icke af sig själf åstadkomma den invärtes hörsamheten, såsom att frukta Gud, förtrösta på Gud, lefva kyskt, vara tålmodig o. s. v. Augsburgiska Bekännelsen. 17. o. 18. Art.

sin öfverhet, såsom ock lagen, hörsamhet och lydnad pliktiga. Men när öfverheten befaller synda, då måste man mer lyda Gud än människor, som skrifvet är i Apostlagärningarna i det 5:te kap.

Sjuttonde artikeln.

Om den yttersta domen.

Vidare varder ock lärdt, att Kristus skall på den yttersta dagen uppenbarligen komma till att döma och skall uppväcka alla, som döda äro; och de gudfruktiga och utvalda skall han gifva ett evinnerligt lif och en evig glädje; men de ogudaktiga och djäflarna skall han fördöma, att de utan återvändo skola pinade och plågade varda.

Här varda vederdöparnefördöm-da, som mena, att ogudaktiga och förtappade människor och djäflarna skola en ände på deras straff och plåga bekomma. Desslikes fördömas ock andra, hvilka i denna tid utsprida judiska meningar, att förr än de dödas uppståndelse sker, skola de gudfruktiga intaga hela jordens rike, när de hafva allestädes utrotat de ogudaktiga.

Adertonde artikeln.

Om människans fria vilja.

Om den fria viljan varder lärdt, att människans vilja har någon frihet till att göra utvärtes rättfärdighet och utvälja de ting, som hon med sitt förnuft kan begripa. Men förutan den Helige Andes bistånd har hon ingen kraft till att uträtta den rättfärdighet, som för Gud gäller, eller den andliga rättfärdigheten, ty den naturliga människan kan icke begripa det Guds Ande tillhör; utan den andliga rätt-!

färdigheten sker i hjärtat, när den Helige Ande blifver undfången genom ordet. Detta lär ock Augustinus med lika ord uti den 3:dje boken af Hypognosticon11: »Vi bekänna», säger han, »att i alla människor är en fri vilja, som
väl har ett naturligt förstånd, dock icke så, att det är bekvämligt att de saker, som Gud tillhöra, utan Guds tillhjälp antingen begynna eller ock fullborda, men allenast uti detta timliga lifvets goda och onda förehafvanden. Det goda kallar jag det, som kommer af det goda, som naturen förmår, hvilket är: att vilja arbeta ute på åkern, vilja äta och dricka, vilja hafva vänner, vilja hafva kläder, vilja taga sig hustru, uppföda boskap, lära någon färdighet i åtskilliga och nyttiga saker, vilja allt det goda, som hör till detta timliga lifvet, hvilket dock alltsammans icke kan blifva vid makt utan Guds nådiga bistånd; ty sannerligen af honom och genom honom är allt detta och har sin begynnelse. Men det onda kallar jag sådant, som att vilja dyrka afgudar, vilja bedrifva mord eller dråp» o. s. v.

Här varda pelagianerna och andra fördömda, som lära, att vi utan den Helige Andes tillhjälp, allenast af våra naturliga krafter, kunna älska Gud öfver allting samt hålla Guds bud, både med invärtes och utvärtes krafter. Förty, ändock människan någorlunda kan uti utvärtes måtto hålla Guds bud, ty hon kan vakta sina händer ifrån tjufveri och mandråp o. s. v., så kan hon dock icke af sig själf åstadkomma den invärtes hörsamheten, såsom att frukta Gud, förtrösta på Gud, lefva kyskt, vara tålmodig o. s. v. Augsburgiska Bekännelsen. 17. o. 18. Art.

sin öfverhet, såsom ock lagen, hörsamhet och lydnad pliktiga. Men när öfverheten befaller synda, då måste man mer lyda Gud än människor, som skrifvet är i Apostlagärningarna i det 5:te kap.

Sjuttonde artikeln.

Om den yttersta domen.

Vidare varder ock lärdt, att Kristus skall på den yttersta dagen uppenbarligen komma till att döma och skall uppväcka alla, som döda äro; och de gudfruktiga och utvalda skall han gifva ett evinnerligt lif och en evig glädje; men de ogudaktiga och djäflarna skall han fördöma, att de utan återvändo skola pinade och plågade varda.

Här varda vederdöparnefördöm-da, som mena, att ogudaktiga och förtappade människor och djäflarna skola en ände på deras straff och plåga bekomma. Desslikes fördömas ock andra, hvilka i denna tid utsprida judiska meningar, att förr än de dödas uppståndelse sker, skola de gudfruktiga intaga hela jordens rike, när de hafva allestädes utrotat de ogudaktiga.

Adertonde artikeln.

Om människans fria vilja.

Om den fria viljan varder lärdt, att människans vilja har någon frihet till att göra utvärtes rättfärdighet och utvälja de ting, som hon med sitt förnuft kan begripa. Men förutan den Helige Andes bistånd har hon ingen kraft till att uträtta den rättfärdighet, som för Gud gäller, eller den andliga rättfärdigheten, ty den naturliga människan kan icke begripa det Guds Ande tillhör; utan den andliga rätt-!

färdigheten sker i hjärtat, när den Helige Ande blifver undfången genom ordet. Detta lär ock Augustinus med lika ord uti den 3:dje boken af Hypognosticon11: »Vi bekänna», säger han, »att i alla människor är en fri vilja, som väl har ett naturligt förstånd, dock icke så, att det är bekvämligt att de saker, som Gud tillhöra, utan Guds tillhjälp antingen begynna eller ock fullborda, men allenast uti detta timliga lifvets goda och onda förehafvanden. Det goda kallar jag det, som kommer af det goda, som naturen förmår, hvilket är: att vilja arbeta ute på åkern, vilja äta och dricka, vilja hafva vänner, vilja hafva kläder, vilja taga sig hustru, uppföda boskap, lära någon färdighet i åtskilliga och nyttiga saker, vilja allt det goda, som hör till detta timliga lifvet, hvilket dock alltsammans icke kan blifva vid makt utan Guds nådiga bistånd; ty sannerligen af honom och genom honom är allt detta och har sin begynnelse. Men det onda kallar jag sådant, som att vilja dyrka afgudar, vilja bedrifva mord eller dråp» o. s. v.

Här varda pelagianerna och andra fördömda, som lära, att vi utan den Helige Andes tillhjälp, allenast af våra naturliga krafter, kunna älska Gud öfver allting samt hålla Guds bud, både med invärtes och utvärtes krafter. Förty, ändock människan någorlunda kan uti utvärtes måtto hålla Guds bud, ty hon kan vakta sina händer ifrån tjufveri och mandråp o. s. v., så kan hon dock icke af sig själf åstadkomma den invärtes hörsamheten, såsom att frukta Gud, förtrösta på Gud, lefva kyskt, vara tålmodig o. s. v. 26

Augsburgiska Bekännelsen. 3. Missbr. (24. Art.)

Nittonde artikeln.

Om syndens orsak.

Om syndens orsak varder lärdt, att ändock Gud skapar och vidmakthåller naturen, så är likväl rätta orsaken till synden de ondas, nämligen djäfvulens och de ogud-aktigas, egen vilja, som blef själf-mant ifrån Gud affällig, till hvilket affall Gud hvarken gaf hjälp eller tillskyndelse o. s. v., såsom Kristus säger hos Johannes i det 8:de kap.: »Dä djäfvulen talar lögnen, talar han af sitt eget».

Tjugonde artikeln.

Om rättfärdigheten och goda gärningar.

Oss varder falskeligen tillvitadt, att goda gärningar hos oss blifva förbjudna. Ty våra lärares böcker, som äro om

tio Guds budord, och andra sådana skrifter om samma lärdom vittna och betyga, att de om allahanda slags kall och ämbeten, hvilka Gud behaga, och hvad goda gärningar Gud uti hvart och ett stånd kräfver, hafva gjort nyttiga förmaningar. Därom hafva fordom predikanterna föga lärt och allenast tvingat folket till barnsliga och onödiga gärningar, såsom till vissa helgedagar, vissa fastedagar, brödraskap, pilgrimsresor, helgons dyrkan, rosenkransar, munklefverne och annat sådant. Detta begynna nu våra motståndare lägga af och erkänna orätt vara, sedan de af de våra äro förmanade, och berömma nu icke så högt sådana onyttiga gärningar, som de fordom hafva gjort. Därutöfver begynna de ock nu tala om tron, om hvilken fordom allsintet vardt predikadt. Ändock återvända de ännu icke att förmörka läran om tron, i det de låta

samvetena vara tvifvelaktiga och bjuda, att man med goda gärningar skall förtjäna syndernas förlåtelse, och icke lära, att vi allenast genom tron för Kristi skull syndernas förlåtelse visserligen skola undfå.

Emedan nu denna lära om tron, hvilken bör uti Guds församling i synnerhet lärd varda, i så lång tid varit okänd, såsom alla måste bekänna, att om trons rättfärdighet är intet taladt uti deras predikningar, utan allenast är läran om goda gärningar i församlingen drifven; därföre hafva våra predikanter om tron Guds församling således lärt och undervisat, som nu följer:

För det första, att våra gärningar icke kunna förlika oss med Gud eller förtjäna syndernas förlåtelse, Guds nåd och rättfärdigheten; utan sådant undfå vi allena genom tron, när vi tro oss varda till nåd tagna för Kristi skull, som allena är satt till medlare och nådastol, genom hvilken Gud Fader varder blidkad. Därföre, den som tror sig med gärningar förtjäna Guds nåd, han föraktar Kristi förtjänst och nåd och söker sig med sina egna krafter vägen till Gud utan Kristus, ändock Kristus säger om sig själf hos Johannes i det 14:de kap.: »Jag är vägen, sanningen och lifvet».

Denna lärdom om tron varder hos apostelen Paulus allestädes lärd och förkunnad, såsom till Efes. uti det 2:dra kap. står: »Af nåden ären I frälsta genom tron, och det icke af eder, Guds gåfva är det; icke af gärningar, på det ingen skall berömma sig» o. s. v.

Men på det att ingen skall listigt föregifva, att vi hafva upptänkt någon ny uttydning på Pauli ord, har hela denna sak vittnes- 26

Nittonde artikeln.

Om syndens orsak.

Om syndens orsak varder lärdt, att ändock Gud skapar och vidmakthåller naturen, så är likväl rätta orsaken till synden de ondas, nämligen djäfvulens och de ogud-aktigas, egen vilja, som blef själf-mant ifrån Gud affällig, till hvilket affall Gud hvarken gaf hjälp eller tillskyndelse o. s. v., såsom Kristus säger hos Johannes i det 8:de kap.: »Dä djäfvulen talar lögnen, talar han af sitt eget».

Tjugonde artikeln.

Om rättfärdigheten och goda gärningar.

Oss varder falskeligen tillvitadt, att goda gärningar hos oss blifva förbjudna. Ty våra lärares böcker, som äro om tio Guds budord, och andra sådana skrifter om samma lärdom vittna och betyga, att de om allahanda slags kall och ämbeten, hvilka Gud behaga, och hvad goda gärningar Gud uti hvart och ett stånd kräfver, hafva gjort nyttiga förmaningar. Därom hafva fordom predikanterna föga lärt och allenast tvingat folket till barnsliga och onödiga gärningar, såsom till vissa helgedagar, vissa fastedagar, brödraskap, pilgrimsresor, helgons dyrkan, rosenkransar, munklefverne och annat sådant. Detta begynna nu våra motståndare lägga af och erkänna orätt vara, sedan de af de våra äro förmanade, och berömma nu icke så högt sådana onyttiga gärningar, som de fordom hafva gjort. Därutöfver begynna de ock nu tala om tron, om hvilken fordom allsintet vardt predikadt. Ändock återvända de ännu icke att förmörka läran om tron, i det de låta

samvetena vara tvifvelaktiga och bjuda, att man med goda gärningar skall förtjäna syndernas förlåtelse, och icke lära, att vi allenast genom tron för Kristi skull syndernas förlåtelse visserligen skola undfå.

Emedan nu denna lära om tron, hvilken bör uti Guds församling i synnerhet lärd varda, i så lång tid varit okänd, såsom alla måste bekänna, att om trons rättfärdighet är intet taladt uti deras predikningar, utan allenast är läran om goda gärningar i församlingen drifven; därföre hafva våra predikanter om tron Guds församling således lärt och undervisat, som nu följer:

För det första, att våra gärningar icke kunna förlika oss med Gud eller förtjäna syndernas förlåtelse, Guds nåd och rättfärdigheten; utan sådant undfå vi allena genom tron, när vi tro oss varda till nåd tagna för Kristi skull, som allena är satt till medlare och nådastol, genom hvilken Gud Fader varder blidkad. Därföre, den som tror sig med gärningar förtjäna Guds nåd, han föraktar Kristi förtjänst och nåd och söker sig med sina egna krafter vägen till Gud utan Kristus, ändock Kristus säger om sig själf hos Johannes i det 14:de kap.: »Jag är vägen, sanningen och lifvet».

Denna lärdom om tron varder hos apostelen Paulus allestädes lärd och förkunnad, såsom till Efes. uti det 2:dra kap. står: »Af nåden ären I frälsta genom tron, och det icke af eder, Guds gåfva är det; icke af gärningar, på det ingen skall berömma sig» o. s. v.

Men på det att ingen skall listigt föregifva, att vi hafva upptänkt någon ny uttydning på Pauli ord, har hela denna sak vittnes-Augsburgiska Bekännelsen. 17. o. 18. Art.

börd af Guds församlings gamla lärare; ty Augustinus försvarar med många böcker nåden och trons rättfärdighet emot gärningarnas försky lian. Detsamma lär ock Ambrosius i boken De voca-tione gentium och eljest annanstädes; ty så säger han i De voca-tione gentium: »Den förlossning, som är skedd genom Kristi blod, blefve föraktad, och människogärningars förtjänst vore icke ringare än Guds barmhärtighet, om rätt-färdigheten, hvilken sker af Guds nåd, skulle tillräknas gärningarna, dem man tillförene har gjort; och vore då rättfärdigheten icke en gåfva oss gifven utan en lön för vårt arbeteOch änskönt denna lära om tron af oerfarna och oförståndiga blifver föraktad, förnimma dock gudfruktiga och förskräckta samveten af erfarenheten henne ganska mycken hugsvalelse med sig hafva, efter det att samveten icke kunna gifva sig tillfreds genom några gärningar utan allenast genom tron, när de stade-ligen tro, att de hafva en nådig Gud för Kristi skull, såsom Paulus lär till romarne i det 5:te kap.: «Medan vi nu äro rättfärdiga vordna genom tron, hafva vi frid med Gud genom KristusOch skall hela denna lära om tron blifva brukad emot den strid och kamp, som plägar vederfaras förskräckta samveten, och utan sådan sam-vetskamp kan hon icke rätt blifva förstådd. Därföre döma de olärda och ogudaktiga illa och orätt om denna sak, hvilka döma, att den Kristliga rättfärdigheten intet annat är än en utvärtes rättfärdighet, sådan som för människan gäller och hedniska visa hafva gillat.

Fordom äro samvetena plågade med den läran, som är 'om gärningarna, och hafva ingen tröst

hört utaf det heliga evangelium; därföre har samvetet drifvit somliga ut i öknen såsom eremiter, somliga uti kloster, emedan de hoppades genom klosterlefnad kunna förtjäna Guds nåd, somliga hafva upptänkt andra gärningar till att förtjäna Guds nåd och tillfyllest-göra eller betala för synden. Det har fördenskull varit storligen af nöden att predika och förklara denna lärdom om tron på Kristus, på det alt förskräckta samveten icke måtte sakna hugsvalelse, utan att de må kunna veta sig genom tron på Kristus undfå Guds nåd, syndernas förlåtelse och rättfärdigheten. Varder ock folket för-manadt, att ordet tron här icke utmärker allenast en blott kunskap, huru historien tilldragit sig om Kristi död och förskyllan, sådan som ock ogudaktiga och djäf-larna hafva, utan utmärker en viss förtröstan, som tror icke allenast Kristi pinas historia utan ock det, som förorsakats af förenämnda historia, nämligen den artikel, som är om syndernas förlåtelse, det är, att vi genom Kristus undfå Guds nåd, rättfärdigheten och syndernas förlåtelse.

Den som nu vet sig genom Kristus hafva en nådig Fader, han känner sannerligen Gud, vet honom hafva vård om sig, älskar och åkall; r honom och är icke utan Gud åsom hedningarne. Ty djäflarne och de ogudaktiga kunna icke

tro denna artikel om syndernas förlåtelse, hvarföre de hata Gud såsom en fiende och tillbedja honom icke, heller förvänta de något godt af honom. På detta sätt förmanar ock Augustinus den kristne läsaren om ordet tron och lär, att i den heliga skrift skall ordet tron icke blifva uttydt som någon blott kunskap, sådan som28

de ogudaktiga hafva, utan som en förtröstan, som hugsvalar och upprättar bedröfvade , hj ärtan.

Vidare varder af våra predikanter lärdt, att man måste göra goda gärningar, icke för den skull, att vi skola förtrösta på att genom dem förtjäna Guds nåd, utan därföre att Guds vilja är sådan. Allenast genom tron undfår man syndernas förlåtelse, Guds nåd och frid uti vårt samvete.

Och emedan man genom tron undfår den Helige Ande, varder hjärtat förnyadt och bekommer ett annat mod, att det kan goda gärningar af sig föda. Ty så säger AmbröSius: »Tron är en moder till en god vilja och rättfärdiga gärningar.» Ty människors krafter förutan den Helige Ande äro fulla med ogudaktiga begärelser och äro svagare än att de förmå göra goda gärningar, hvilka kunna gälla i Guds åsyn. Därtill äro de under djäfvulens våld, som drifver människan till allahanda synder, till falska meningar och uppenbara laster; såsom man ser med de hedniska vise händt vara, hvilka hafva be-flitat sig att lefva ärligt och ostraff-ligt och hafva dock icke kunnat åstadkomma sådant, utan äro med många uppenbara synder besmittade vordna. Sådan är människans svaghet, när hon är utan tron och utan den Helige Ande och allena regeras af mänskliga krafter.

Härutaf kan man lätteligen förnimma, att denna lära bör icke blifva straffad, likasom hon skulle förbjuda goda gärningar, utan mycket mer bör hon berömmas, därföre att hon undervisar oss, huruledes vi kunna göra goda gärningar. Ty utan tron kan människans natur ingalunda göra de goda gärningar, som uti första och

andra budorden äro befallda; utan tron kan hon icke åkalla Gud, intet godt förvänta af Gud, icke vara tålig under korset, utan söker människohjälp och förtröstar på människors bistånd. Således regera nu uti hjärtat allahanda begärelser och mänskliga råd, när tron och förtröstan till Gud äro borta; hvarföre ock Kristus säger hos Johannes i det 15:de kap.: «Mig förutan kunnen I intet göra.* Och Guds församling sjunger: Utan den Helige Andes kraft, Är intet uti människors makt, Alla ting hafva fel och lyte.

Tjugondeförsta artikeln.

Om framlidna helgons dyrkan eller åkallan.

Om framlidna helgons dyrkan varder lärdt, att man skall hålla Guds helgon i åminnelse, på det vi skola efterfölja deras tro och goda gärningar, hvar och en uti sitt stånd, såsom en konung må efterfölja Davids exempel till att föra krig och drifva turken ifrån sitt fädernesland, ty båda äro de konungar. Men den heliga skrift lär icke, att vi skola tillbedja eller åkalla framlidna helgon eller ock af framlidna helgon söka och begära hjälp; ty hon ställer oss en Kristus före, som är medlare, nådastol, öfverstepräst och den som manar godt för oss. Densamme skall åkallas och han har lofvat, att han vill höra våra böner, och denna gudsdyrkan gillar och samtycker han i allo, nämligen att han skall åkallas i all bedröfvelse; såsom han säger hos Johannes i l:sta episteln och 2:dra kap.: «Mina barn, detta skrifver jag eder, att I skolen icke synda; men om någon syndar, dä hafva vi en för- 28

Augsburgiska Bekännelsen. 17. o. 18. Art. 28

de ogudaktiga hafva, utan som en förtröstan, som hugsvalar och upprättar bedröfvade , hj ärtan.

Vidare varder af våra predikanter lärdt, att man måste göra goda gärningar, icke för den skull, att vi skola förtrösta på att genom dem förtjäna Guds nåd, utan därföre att Guds vilja är sådan. Allenast genom tron undfår man syndernas förlåtelse, Guds nåd och frid uti vårt samvete.

Och emedan man genom tron undfår den Helige Ande, varder hjärtat förnyadt och bekommer ett annat mod, att det kan goda gärningar af sig föda. Ty så säger AmbröSius: »Tron är en moder till en god vilja och rättfärdiga gärningar.» Ty människors krafter förutan den Helige Ande äro fulla med ogudaktiga begärelser och äro svagare än att de förmå göra goda gärningar, hvilka kunna gälla i Guds åsyn. Därtill äro de under djäfvulens våld, som

drifver människan till allahanda synder, till falska meningar och uppenbara laster; såsom man ser med de hedniska vise händt vara, hvilka hafva be-flitat sig att lefva ärligt och ostraff-ligt och hafva dock icke kunnat åstadkomma sådant, utan äro med många uppenbara synder besmittade vordna. Sådan är människans svaghet, när hon är utan tron och utan den Helige Ande och allena regeras af mänskliga krafter.

Härutaf kan man lätteligen förnimma, att denna lära bör icke blifva straffad, likasom hon skulle förbjuda goda gärningar, utan mycket mer bör hon berömmas, därföre att hon undervisar oss, huruledes vi kunna göra goda gärningar. Ty utan tron kan människans natur ingalunda göra de goda gärningar, som uti första och

andra budorden äro befallda; utan tron kan hon icke åkalla Gud, intet godt förvänta af Gud, icke vara tålig under korset, utan söker människohjälp och förtröstar på människors bistånd. Således regera nu uti hjärtat allahanda begärelser och mänskliga råd, när tron och förtröstan till Gud äro borta; hvarföre ock Kristus säger hos Johannes i det 15:de kap.: «Mig förutan kunnen I intet göra.* Och Guds församling sjunger: Utan den Helige Andes kraft, Är intet uti människors makt, Alla ting hafva fel och lyte.

Tjugondeförsta artikeln.

Om framlidna helgons dyrkan eller åkallan.

Om framlidna helgons dyrkan varder lärdt, att man skall hålla Guds helgon i åminnelse, på det vi skola efterfölja deras tro och goda gärningar, hvar och en uti sitt stånd, såsom en konung må efterfölja Davids exempel till att föra krig och drifva turken ifrån sitt fädernesland, ty båda äro de konungar. Men den heliga skrift lär icke, att vi skola tillbedja eller åkalla framlidna helgon eller ock af framlidna helgon söka och begära hjälp; ty hon ställer oss en Kristus före, som är medlare, nådastol, öfverstepräst och den som manar godt för oss. Densamme skall åkallas och han har lofvat, att han vill höra våra böner, och denna gudsdyrkan gillar och samtycker han i allo, nämligen att han skall åkallas i all bedröfvelse; såsom han säger hos Johannes i l:sta episteln och 2:dra kap.: «Mina barn, detta skrifver jag eder, att I skolen icke synda; men om någon syndar, dä hafva vi en för-Augsburgiska Bekännelsen. Beslut.

29

svarare när Fadren, Jesus Kristus, den rättfärdig är*.

Beslut.

Detta är i det närmaste summan af den lära, som hos oss förkunnas, af hvilken man må se, att däribland är intet, hvilket icke öfverensstämmer med den heliga skrift och med den kristliga allmänneliga församlingen, så ock med den romerska kyrkan, så mycket hon af de gamla författarne känd är. Och då detta så är, döma de okristligt, hvilka begära, att vi skola räknas ibland kättare. Men oenigheten och trätan är om en hop missbruk, som utan allt skäl och grund äro lis-teligen inkomna i Guds församling, och om än någon skiljaktighet häruti vore, borde likväl de påfviska biskoparne vara så mänskliga, att de för den trosbekännelses skull, som vi nu hafva gjort, måtte oss och våra tros-bröder lida och icke förfölja, efter det att Canones eller den gamla kyrkolagen icke är så sträng, att den på alla ställen kräfver lika kyrkoseder, ej heller hafva kyrkostadgarna någonsin varit lika uti alla församlingar. Och eftersom hos oss största delen af de gamla | kyrkostadgarna flitigt blifva behållna; är det falskeligen uppdiktad!, att vi alla ceremonier och i alla gamla kyrko-ordningar uti i våra församlingar hafva bortlagt. Men det har varit en allmän klagan, att några missbruk hänga vid de vanliga kyrkostadgarna; i hvarföre dessa missbruk, efter-: som de med godt samvete icke kunde gillas, äro mestadels förändrade vordna.

Artiklar

uti hvilka uppräknas de påfviska

missbruk, som hos oss blifvit förändrade.

Eftersom våra församlingar uti ingen trosartikel eller läropunkt äro skiljaktiga ifrån den allmänneliga kristliga församlingen utan allenast bortlägga några missbruk, hvilka äro nya och emot den grund och mening, som

Canones eller gamla kyrkolagen innehåller, af olärda och onda lärare upptagna; därföre begära vi, att eders kej-serl. maj:t nådeligen ville höra både det, som är förändradt, så ock hvilka orsaker varit därtill, att man icke har kunnat tvinga menige man hålla sådana missbruk emot deras samveten.

Vi bedja ock, att eders kejserl. maj:t icke ville sätta tro till dem, som uppdikta lögner och baktala folk, på det de må upptända och uppegga människorna till att hata oss och dem, som äro med oss. När de således hade uppretat fromma och rättsinniga mäns håg och sinne, gåfvo de orsak till denna oenighet och vinnlägga sig ännu att genom samma konst föröka tvedräkten. Ty eders kejserl. maj:t skall utan tvifvel i sanning förnimma, att den lära och de ceremonier, som hos oss brukas, äro mycket drägligare och bättre, än som arga och ogudaktiga miss-unnare henne och dem utmåla. Ty sanningen kan af ett löst rykte och ovänners förtal ingalunda förnimmas. Man kan lätteligen döma ingenting vara nyttigare till att vidmakthålla ceremoniers anseende och till att föröka vördnad och gudfruktighet hos menige man, Augsburgiska Bekännelsen. Beslut.

29

svarare när Fadren, Jesus Kristus, den rättfärdig är*.

Beslut.

Detta är i det närmaste summan af den lära, som hos oss förkunnas, af hvilken man må se, att däribland är intet, hvilket icke öfverensstämmer med den heliga skrift och med den kristliga allmänneliga församlingen, så ock med den romerska kyrkan, så mycket hon af de gamla författarne känd är. Och då detta så är, döma de okristligt, hvilka begära, att vi skola räknas ibland kättare. Men oenigheten och trätan är om en hop missbruk, som utan allt skäl och grund äro lis-teligen inkomna i Guds församling, och om än någon skiljaktighet häruti vore, borde likväl de påfviska biskoparne vara så mänskliga, att de för den trosbekännelses skull, som vi nu hafva gjort, måtte oss och våra tros-bröder lida och icke förfölja, efter det att Canones eller den gamla kyrkolagen icke är så sträng, att den på alla ställen kräfver lika kyrkoseder, ej heller hafva kyrkostadgarna någonsin varit lika uti alla församlingar. Och eftersom hos oss största delen af de gamla | kyrkostadgarna flitigt blifva behållna; är det falskeligen uppdiktad!, att vi alla ceremonier och i alla gamla kyrko-ordningar uti i våra församlingar hafva bortlagt. Men det har varit en allmän klagan, att några missbruk hänga vid de vanliga kyrkostadgarna; i hvarföre dessa missbruk, efter-: som de med godt samvete icke kunde gillas, äro mestadels förändrade vordna.

Artiklar

uti hvilka uppräknas de påfviska

missbruk, som hos oss blifvit förändrade.

Eftersom våra församlingar uti ingen trosartikel eller läropunkt äro skiljaktiga ifrån den allmänneliga kristliga församlingen utan allenast bortlägga några missbruk, hvilka äro nya och emot den grund och mening, som

Canones eller gamla kyrkolagen innehåller, af olärda och onda lärare upptagna; därföre begära vi, att eders kej-serl. maj:t nådeligen ville höra både det, som är förändradt, så ock hvilka orsaker varit därtill, att man icke har kunnat tvinga menige man hålla sådana missbruk emot deras samveten.

Vi bedja ock, att eders kejserl. maj:t icke ville sätta tro till dem, som uppdikta lögner och baktala folk, på det de må upptända och uppegga människorna till att hata oss och dem, som äro med oss. När de således hade uppretat fromma och rättsinniga mäns håg och sinne, gåfvo de orsak till denna oenighet och vinnlägga sig ännu att genom samma konst föröka tvedräkten. Ty eders kejserl. maj:t skall utan tvifvel i sanning förnimma, att den lära och de ceremonier, som hos oss brukas, äro mycket drägligare och bättre, än som arga och ogudaktiga miss-unnare henne och dem utmåla. Ty sanningen kan af ett löst rykte och ovänners förtal ingalunda förnimmas. Man kan lätteligen döma ingenting vara nyttigare till att vidmakthålla ceremoniers anseende och till att föröka vördnad och gudfruktighet hos menige man, Augsburgiska Bekännelsen. Beslut.

29

svarare när Fadren, Jesus Kristus, den rättfärdig är*.

Beslut.

Detta är i det närmaste summan af den lära, som hos oss förkunnas, af hvilken man må se, att däribland är intet, hvilket icke öfverensstämmer med den heliga skrift och med den kristliga allmänneliga församlingen, så ock med den romerska kyrkan, så mycket hon af de gamla författarne känd är. Och då detta så är, döma de okristligt, hvilka begära, att vi skola räknas ibland kättare. Men oenigheten och trätan är om en hop missbruk, som utan allt skäl och grund äro lis-teligen inkomna i Guds församling, och om än någon skiljaktighet häruti vore, borde likväl de påfviska biskoparne vara så mänskliga, att de för den trosbekännelses skull, som vi nu hafva gjort, måtte oss och våra tros-bröder lida och icke förfölja, efter det att Canones eller den gamla kyrkolagen icke är så sträng, att den på alla ställen kräfver lika kyrkoseder, ej heller hafva kyrkostadgarna någonsin varit lika uti alla församlingar. Och eftersom hos oss största delen af de gamla | kyrkostadgarna flitigt blifva behållna; är det falskeligen uppdiktad!, att vi alla ceremonier och i alla gamla kyrko-ordningar uti i våra församlingar hafva bortlagt. Men det har varit en allmän klagan, att några missbruk hänga vid de vanliga kyrkostadgarna; i hvarföre dessa missbruk, efter-: som de med godt samvete icke kunde gillas, äro mestadels förändrade vordna.

Artiklar

uti hvilka uppräknas de påfviska

missbruk, som hos oss blifvit förändrade.

Eftersom våra församlingar uti ingen trosartikel eller läropunkt äro skiljaktiga ifrån den allmänneliga kristliga församlingen utan allenast bortlägga några missbruk, hvilka äro nya och emot den grund och mening, som Canones eller gamla kyrkolagen innehåller, af olärda och onda lärare upptagna; därföre begära vi, att eders kej-serl. maj:t nådeligen ville höra både det, som är förändradt, så ock hvilka orsaker varit därtill, att man icke har kunnat tvinga menige man hålla sådana missbruk emot deras samveten.

Vi bedja ock, att eders kejserl. maj:t icke ville sätta tro till dem, som uppdikta lögner och baktala folk, på det de må upptända och uppegga människorna till att hata oss och dem, som äro med oss. När de således hade uppretat fromma och rättsinniga mäns håg och sinne, gåfvo de orsak till denna oenighet och vinnlägga sig ännu att genom samma konst föröka tvedräkten. Ty eders kejserl. maj:t skall utan tvifvel i sanning förnimma, att den lära och de ceremonier, som hos oss brukas, äro mycket drägligare och bättre, än som arga och ogudaktiga miss-unnare henne och dem utmåla. Ty sanningen kan af ett löst rykte och ovänners förtal ingalunda förnimmas. Man kan lätteligen döma ingenting vara nyttigare till att vidmakthålla ceremoniers anseende och till att föröka vördnad och gudfruktighet hos menige man,30

än att ceremonierna uti församlingarna rätteligen varda brukade.

Första missbruket (22:a art.).

Att de hafva borttagit den ena delen af Herrens nattvard.

Åt lekmännen gifvas ock bägge delarna i Herrens nattvard, ty det sättet har Herrens befallning hos Matteus i det 26:te kap.: «Dricken häraf alla«; där Kristus uppenbarligen befaller, att alla skola dricka. Och på det ingen må kunna häruti hafva några insa-gor, att det allenast hör prästerna till, förtäljer Paulus i den j förra episteln till korintierna uti j det ll:te kap. ett klart exempel, af hvilket synbart är, att hela Guds församling har brukat Herrens nattvard under bägge delarna. Och detta sätt har länge varit i bruk uti Guds församling, så att man icke vet på hvad tid eller genom hvem sådant är förändradt. (Ändock kardinalen Cusanus12 tillkännagifver på hvad tid förenämnda missbruk skulle hafva blifvit gilladt och samtyckt). Cyprianus13 betygar mångenstädes, att menige man blifvit delaktiga af Herrens blod; detsamma vittnar ock Hie-ronymus14, hvilken säger: «Prästerna tjäna vid Herrens nattvard och utdela åt menige man Kristi blod.« Och påfven Gelasius15 befaller, att man icke skall åtskilja Herrens sakrament, distinct. 2 de consecratione cap. Compe-rimus.

Men att nu annorlunda sker, är ingen gammal sedvana. Nu är klart nog, att all sedvana, som är i bruk kommen

och i församlingen indragen emot Guds bud, bör ingalunda gillas, såsom Canones el-

ler den gamla kyrkolagen betyga, distinct. 8 cap. Veritate, och följande. Men denna sedvana är icke allenast emot den heliga skrift utan ock emot Canones eller den gamla kyrkolagen och Guds församlings exempel kommen i bruk; hvarföre om några vilja hellre anamma bägge delarna i Herrens nattvard, borde de icke vara tvingade att annorlunda göra med deras samvetens besvärande. Och efter det Herrens nattvards åtskiljande icke öfverensstämmer med Kristi instiftelse, därföre pläga ock vi öfvergifva processionsgåendet16 hvilket hittills varit i bruk.

Andra missbruket (23'.e art.).

Att de hafva förbjudit prästerna äktenskapet.

Det har varit ett allmänt klagomål om prästernas förargliga exempel, som icke hafva hållit sig i kyskhet. Hvarföre ock påfven Pius säges hafva talat dessa ord: Några orsaker hafva väl varit, hvarföre äktenskapet är prästerna förbjudet, men mycket större och viktigare orsaker äro, hvarföre äktenskapet borde dem igen tillåtet varda, som Platina skrifver. Och efter det våra präster fördenskull ville undfly allmän förargelse, hafva de tagit sig hustrur och lärt, att dem var lofligt att gifva sig i äktenskap. Först därföre, att Paulus säger i 1 Korint. 7: «men till att undfly boleri, hafve hvar och en sin hustru och hvar och en sin man;« vidare sammastädes: «det är bättre gifta sig än brinna.« För det andra säger Kristus i Matt. 19: »Hvar man tager icke detta ordet utan de, hvilka det blifver gifvet;» med hvilket han lär, att alla människor icke äro bekväma 30

än att ceremonierna uti församlingarna rätteligen varda brukade.

Första missbruket (22:a art.).

Att de hafva borttagit den ena delen af Herrens nattvard.

Åt lekmännen gifvas ock bägge delarna i Herrens nattvard, ty det sättet har Herrens befallning hos Matteus i det 26:te kap.: «Dricken häraf alla«; där Kristus uppenbarligen befaller, att alla skola dricka. Och på det ingen må kunna häruti hafva några insa-gor, att det allenast hör prästerna till, förtäljer Paulus i den j förra episteln till korintierna uti j det ll:te kap. ett klart exempel, af hvilket synbart är, att hela Guds församling har brukat Herrens nattvard under bägge delarna. Och detta sätt har länge varit i bruk uti Guds församling, så att man icke vet på hvad tid eller genom hvem sådant är förändradt. (Ändock kardinalen Cusanus12 tillkännagifver på hvad tid förenämnda missbruk skulle hafva blifvit gilladt och samtyckt). Cyprianus13 betygar mångenstädes, att menige man blifvit delaktiga af Herrens blod; detsamma vittnar ock Hie-ronymus14, hvilken säger: «Prästerna tjäna vid Herrens nattvard och utdela åt menige man Kristi blod.« Och påfven Gelasius15 befaller, att man icke skall åtskilja Herrens sakrament, distinct. 2 de consecratione cap. Compe-rimus.

Men att nu annorlunda sker, är ingen gammal sedvana. Nu är klart nog, att all sedvana, som är i bruk kommen och i församlingen indragen emot Guds bud, bör ingalunda gillas, såsom Canones el-

ler den gamla kyrkolagen betyga, distinct. 8 cap. Veritate, och följande. Men denna sedvana är icke allenast emot den heliga skrift utan ock emot Canones eller den gamla kyrkolagen och Guds församlings exempel kommen i bruk; hvarföre om några vilja hellre anamma bägge delarna i Herrens nattvard, borde de icke vara tvingade att annorlunda göra med deras samvetens besvärande. Och efter det Herrens nattvards åtskiljande icke öfverensstämmer med Kristi instiftelse, därföre pläga ock vi öfvergifva processionsgåendet16 hvilket hittills varit i bruk.

Andra missbruket (23'.e art.).

Att de hafva förbjudit prästerna äktenskapet.

Det har varit ett allmänt klagomål om prästernas förargliga exempel, som icke hafva hållit sig i kyskhet. Hvarföre ock påfven Pius säges hafva talat dessa ord: Några orsaker hafva väl varit, hvarföre äktenskapet är

prästerna förbjudet, men mycket större och viktigare orsaker äro, hvarföre äktenskapet borde dem igen tillåtet varda, som Platina skrifver. Och efter det våra präster fördenskull ville undfly allmän förargelse, hafva de tagit sig hustrur och lärt, att dem var lofligt att gifva sig i äktenskap. Först därföre, att Paulus säger i 1 Korint. 7: «men till att undfly boleri, hafve hvar och en sin hustru och hvar och en sin man;« vidare sammastädes: «det är bättre gifta sig än brinna.« För det andra säger Kristus i Matt. 19: »Hvar man tager icke detta ordet utan de, hvilka det blifver gifvet;» med hvilket han lär, att alla människor icke äro bekväma 30

än att ceremonierna uti församlingarna rätteligen varda brukade.

Första missbruket (22:a art.).

Att de hafva borttagit den ena delen af Herrens nattvard.

Åt lekmännen gifvas ock bägge delarna i Herrens nattvard, ty det sättet har Herrens befallning hos Matteus i det 26:te kap.: «Dricken häraf alla«; där Kristus uppenbarligen befaller, att alla skola dricka. Och på det ingen må kunna häruti hafva några insa-gor, att det allenast hör prästerna till, förtäljer Paulus i den j förra episteln till korintierna uti j det ll:te kap. ett klart exempel, af hvilket synbart är, att hela Guds församling har brukat Herrens nattvard under bägge delarna. Och detta sätt har länge varit i bruk uti Guds församling, så att man icke vet på hvad tid eller genom hvem sådant är förändradt. (Ändock kardinalen Cusanus12 tillkännagifver på hvad tid förenämnda missbruk skulle hafva blifvit gilladt och samtyckt). Cyprianus13 betygar mångenstädes, att menige man blifvit delaktiga af Herrens blod; detsamma vittnar ock Hie-ronymus14, hvilken säger: «Prästerna tjäna vid Herrens nattvard och utdela åt menige man Kristi blod.« Och påfven Gelasius15 befaller, att man icke skall åtskilja Herrens sakrament, distinct. 2 de consecratione cap. Compe-rimus.

Men att nu annorlunda sker, är ingen gammal sedvana. Nu är klart nog, att all sedvana, som är i bruk kommen och i församlingen indragen emot Guds bud, bör ingalunda gillas, såsom Canones el-

ler den gamla kyrkolagen betyga, distinct. 8 cap. Veritate, och följande. Men denna sedvana är icke allenast emot den heliga skrift utan ock emot Canones eller den gamla kyrkolagen och Guds församlings exempel kommen i bruk; hvarföre om några vilja hellre anamma bägge delarna i Herrens nattvard, borde de icke vara tvingade att annorlunda göra med deras samvetens besvärande. Och efter det Herrens nattvards åtskiljande icke öfverensstämmer med Kristi instiftelse, därföre pläga ock vi öfvergifva processionsgåendet16 hvilket hittills varit i bruk.

Andra missbruket (23'.e art.).

Att de hafva förbjudit prästerna äktenskapet.

Det har varit ett allmänt klagomål om prästernas förargliga exempel, som icke hafva hållit sig i kyskhet. Hvarföre ock påfven Pius säges hafva talat dessa ord: Några orsaker hafva väl varit, hvarföre äktenskapet är prästerna förbjudet, men mycket större och viktigare orsaker äro, hvarföre äktenskapet borde dem igen tillåtet varda, som Platina skrifver. Och efter det våra präster fördenskull ville undfly allmän förargelse, hafva de tagit sig hustrur och lärt, att dem var lofligt att gifva sig i äktenskap. Först därföre, att Paulus säger i 1 Korint. 7: «men till att undfly boleri, hafve hvar och en sin hustru och hvar och en sin man;« vidare sammastädes: «det är bättre gifta sig än brinna.« För det andra säger Kristus i Matt. 19: »Hvar man tager icke detta ordet utan de, hvilka det blifver gifvet;» med hvilket han lär, att alla människor icke äro bekväma31

till att lefva obesmittade utan äktenskap. Ty Gud har skapat människan, att hon skall vara fruktsam, föröka sig och uppfylla jorden, som skrifvet är 1 Moseb. 1. Så är det ock icke uti människors makt eller våld att utan Guds särskilda verk och gåfva förändra Guds skapelse och ordning. Därföre skola alla, som icke äro bekväma till kyskhet, gifva sig i äktenskap. Ty ingen människolag, intet löfte förmår omintetgöra Guds befallning och ordning. För dessa orsakers skull lära de, att för prästerna är lofligt taga sig hustrur.

Dessutom är det klart nog, att prästerna uti den gamla Guds församling hafva ock varit äkta män. Ty S. Paulus har ock befallt, att man skall välja den till biskop, som en hustrus man är, 1 Timot. 3.

Och för fyra hundra år sedan äro prästerna uti Tyskland med våld tvingade ifrån äktenskapet, hvilka ock så häftigt stodo däremot, att ärkebiskopen i Mainz, som allmänt förkunnade påfvens edikt och mandat om denna sak, hade så när af vreda präster blifvit ihjälslagen i upploppet. Och samma sak blef sedan så otillbörligt och skamligt behandlad, att icke allenast äktenskapet därefter blef prästerna förbjudet, utan ock de, som voro äkta makar, blefvo frånskilda hvarandra emot all både Guds lag och mänsklig lag och mot själfva Canones, som icke allenast afpåf-varne utan ock af lofvärda allmänna kyrkomöten äro gjorda och stadgade.

Och efter det människans natur emot världens ände blifver svagare, är det rätt och tillbörligt att laga och tillse, att icke flera laster insmyga sig i församlingen. Så har ock Gud själf stiftat äktenskapet, att det skulle vara en lä-

kedom mot människans svaghet. Själfva Canones eller kyrkolagen medgifver ock, att man väl må understundom uti efterkommande tider för mänsklig svaghets skull lindra den gamla strängheten. Det synes ock, att lärare i församlingarna med tiden skola saknas, om äktenskapet skall längre blifva förbjudet.

Men efter det att Guds uppenbara bud därpå är och Guds församlings sedvana är af alla känd, desslikes ock det orena kyskhets-löltet föder af sig mångahanda förargelser, horeri och andra skamliga laster, som vore värda att straffas af en god och rättsinnig öfverhet; så är det likväl underligt, att emot ingenting varder så stor stränghet och grymhet öfvad, som emot prästernas äktenskap. Gud befaller, att man skall hålla äktenskapet i ära och vördnad; af världslig lag i alla väl ordnade och inrättade samhällen, ja ock hos hedningarna, är äktenskapet mycket äradt och vördadt vordet. Men nu plågas prästerna med lifsstraff emot den gamla kyrkolagens mening för ingen annan orsak än för äktenskapet. Paulus kallar det en djäflalära, som förbjuder äktenskapet, 1 Timot. 4. Detsamma kan man lätteligen förnimma vara sant, då äktenskapsförbud med så | hårda straff och jämmerliga plå-j gor försvaras.

Men liksom ingen människolag kan omstörta Guds befallning, alltså kan icke heller något löfte omintetgöra Guds bud. Sammaledes råder ock Cyprianus, att de kvinnor, som icke kunna hålla den utlofvade kyskheten, må gifta sig. Hans ord lyda så i den första boken Epist. 11: «Om kvinnor icke vilja framhärda, icke heller kunna, så är det bättre, att de gifta sig,32 Augsburgiska Bekännelsen. 3. Missbr. (24. Art.)

än att de skola falla uti elden genom sin vällust, och således förarga de sina bröder och systrar uti ingen måtto.« Ja, själfva kyrkolagen tillåter dessa någon lindring, som hafva gjort löftet, förr än de till mogen ålder komna äro, såsom härtilldags mest plägat ske.

Tredje missbruket (24:e art.).

Att de hafva förvandlat Herrens nattvard till ett mässoffer och andra förfärliga missbruk.

Guds församling hos oss varder falskeligen anklagad, att hon bortlägger mässan17. Ty mässan är ju i bruk hos oss och varder med största vördnad hållen. Desslikes behållas ock nästan alla brukliga ceremonier, allenast att ibland latinska sånger varda somligstä-des sånger på eget tungomål brukade, hvilka äro tillagda till att lära och undervisa folket. Och fördenskull brukar man sådana ceremonier, att de oförståndiga däraf skola lära något. Så är icke allenast af S. Paulus, 1 Korint. 14, befalldt bruka det tungomål i församlingen, som folket förstår, utan det är också stadgadt i den kej-serl. lagen. Folket blifver ock till-vandt, att det ock tillika går till Herrens nattvard, om några däribland äro beredda, hvilket ock förökar vördnaden och andakten vid den offentliga gudstjänsten. Ty inga tillåtas komma till sakramentet, med mindre de förut äro flitigt förhörda. Folket varder ock förmanadt om sakramentets värdighet och nytta, nämligen huru stor och trösterik hugsvalelse det gifver de förskräcktas samveten, att de kunna lära förtrösta på Gud och af Gud allt godt förvänta och begära. En sådan gudstjänst är Gud behaglig, ett sådant bruk

j af sakramentet förökar den rätta gudfruktigheten, som gäller i Guds | åsyn. Därföre synes, att mässorna hos våra motståndare icke hållas eller ske med större vördnad och gudfruktighet, än de ske hos oss.

Härutöfver är alla kunnigt, att många fromma och rättsinniga män hafva i lång tid allmänt och jämmerligt fört klagomål däröfver, att mässorna så otillbörligen äro vanärade och missbrukade, i det att de äro vända till fördel och slem vinning. Ty det är icke obekant, huru vidt detta missbruk har utvidgat sig uti alla kyrkor och utaf hurudana personer mässorna blifva hållna allenast för löns, le-gors och inkomsts skull18, och huru många äro, som hålla mässa emot den gamla kyrkolagens förbud.

Men S. Paulus hotar strängt dem, som ovärdigt umgås med Herrens nattvard, när han säger, 1 Kor. 11: «Den som nu ovärdigt äter aj detta bröd eller dricker af Herrens kalk, han blifver saker på Herrens lekamen och blod.« Därföre när prästerna hos oss blefvo förmanade om denna synd, hafva de strax slutat med dessa hemliga vråmässor, alldenstund inga hemliga vråmässor äro hållna utan för löns och fördels skull19.

Sådana missbruk hafva icke heller varit biskoparne okända, och om de i tid rättat dem, som sådant gjort hafva, så vore nu mindre split och oenighet. Tillförene hafva de genom sitt försumliga öfverseende tillstadt mångahanda laster insmyga sig i Guds församling; men nu begynna de omsider iämmerligen klaga öfver Guds församlings bedröfvelser, alldenstund detta buller af alls ingen annan orsak eller anledning upp- 32 Augsburgiska Bekännelsen. 3. Missbr. (24. Art.)

än att de skola falla uti elden genom sin vällust, och således förarga de sina bröder och systrar uti ingen måtto.« Ja, självfva kyrkolagen tillåter dessa någon lindring, som hafva gjort löftet, förr än de till mogen ålder komna äro, såsom härtilldags mest plägat ske.

Tredje missbruket (24:e art.).

Att de hafva förvandlat Herrens nattvard till ett mässoffer och andra förfärliga missbruk.

Guds församling hos oss varder falskeligen anklagad, att hon bortlägger mässan17. Ty mässan är ju i bruk hos oss och varder med största vördnad hållen. Desslikes behållas ock nästan alla brukliga ceremonier, allenast att ibland latinska sånger varda somligstä-des sånger på eget tungomål brukade, hvilka äro tillagda till att lära och undervisa folket. Och fördenskull brukar man sådana ceremonier, att de oförståndiga däraf skola lära något. Så är icke allenast af S. Paulus, 1 Korint. 14, befalldt bruka det tungomål i församlingen, som folket förstår, utan det är också stadgadt i den kej-serl. lagen. Folket blifver ock till-vandt, att det ock tillika går till Herrens nattvard, om några däribland äro beredda, hvilket ock förökar vördnaden och andakten vid den offentliga gudstjänsten. Ty inga tillåtas komma till sakramentet, med mindre de förut äro flitigt förhörda. Folket varder ock förmanadt om sakramentets värdighet och nytta, nämligen huru stor och trösterik hugsvalelse det gifver de förskräcktas samveten, att de kunna lära förtrösta på Gud och af Gud allt godt förvänta och begära. En sådan gudstjänst är Gud behaglig, ett sådant bruk

j af sakramentet förökar den rätta gudfruktigheten, som gäller i Guds | åsyn. Därföre synes, att mässorna hos våra motståndare icke hållas eller ske med större vördnad och gudfruktighet, än de ske hos oss.

Härutöfver är alla kunnigt, att många fromma och rättsinniga män hafva i lång tid allmänt och jämmerligt fört klagomål däröfver, att mässorna så otillbörligen äro vanärade och missbrukade, i det att de äro vända till fördel och slem vinning. Ty det är icke obekant, huru vidt detta missbruk har utvidgat sig uti alla kyrkor och utaf hurudana personer mässorna blifva hållna allenast för löns, le-gors och inkomsts skull18, och huru många äro, som hålla mässa emot den gamla kyrkolagens förbud.

Men S. Paulus hotar strängt dem, som ovärdigt umgås med Herrens nattvard, när han säger, 1 Kor. 11: «Den som nu ovärdigt äter aj detta bröd eller dricker af Herrens kalk, han blifver saker på Herrens lekamen och blod.« Därföre när prästerna hos oss blefvo förmanade om denna synd, hafva de strax slutat med dessa hemliga vråmässor, alldenstund inga hemliga vråmässor äro hållna utan för löns och fördels skull19.

Sådana missbruk hafva icke heller varit biskoparne okända, och om de i tid rättat dem, som sådant gjort hafva, så vore nu mindre split och oenighet. Tillförene hafva de genom sitt försumliga öfverseende tillstadt mångahanda laster insmyga sig i Guds församling; men nu begynna de omsider iämmerligen klaga öfver Guds församlings bedröfvelser, alldenstund detta buller af alls ingen annan orsak eller anledning upp-33 Augsburgiska

kommit än af de omtalade missbruken, som voro så ögonskenliga, att man ingalunda kunde lida dem längre. Om mässan och Herrens nattvard har varit stor oenighet; till äfventyrs varder världen för sådant långvarigt Herrens nattvards ohelgande, vanärande och missbruk hårdt straffad, hvilket allt desamme i församlingen fördragit och tillstadt, som både hafva kunnat och bort det rätta. Ty uti Guds bud står skrifvet, 2 Moseb. 20, »Den Guds namn missbrukar skall icke ostraffad blifva.» Ifrån världens begynnelse är sannerligen ingenting så mycket vordet vändt till vinning och fördel som mässan.

Däxtill kom ock den mening, som har så förökat hemliga vråmässor, att de äro otaliga vordna, nämligen att Kristus med sitt lidande har tilltyllestgjort och betalt för arfsynden och sedan förordnat mässan, uti hvilken skulle ske offer för dagliga synder, så väl de grofva som de, som af svaghet skedda äro. Häraf har sedan den allmänna meningen flutit, att mässan är en gärning, som utplånar både de lefvandes och de dödas synder, ex opere operato, det är för det omaket att man ser eller hör mässan. Härvid har man begynt disputera, om en mässa, sagd för många, skall uträtta så mycket som en mässa för en. Af denna disput hafva de otaliga mässorna sitt ursprung.

Om dessa meningar hafva våra lärare tillkännagifva, att de äro emot den heliga skrift och förringa den ära Kristus tillhör för hans pina och död. Ty Kristi lidande var ett offer och fullkomlig betalning icke allenast för arfsynden utan ock för alla andra synder, såsom i episteln till hebre-

erna skrifvet är i det 10:de kap.: '> Vi äro helgade ena reso genom Jesu Kristi kropps offer;» och därsammastädes: »Med ett offer har han evinnerligen fullkomnat dem, som heliga varda.»

Vidare lär den heliga skrift, att vi varda rättfärdiga i Guds åsyn genom tron på Kristus, när "vi tro, att synderna varda oss för Kristi skull förlåtna. Men om mässan utplånar de lefvandes och de dödas synder för det omak och arbete man har till att höra henne, så bekommer man rättfärdigheten därföre att mässan hålles och höres och icke genom tron, hvilket den heliga skrift ingalunda kan lida.

Men Kristus befäller att göra det till sin åminnelse, Luk. 22. Därföre är mässan instiftad, att tron uti dem, som Herrens nattvard anamma, skall ihågkomma, hvilka välgärningar hon för Kristi skull undfår, och styrka och hugsvala ett förskräckt samvete. Ty att ihågkomma Kristus är att betänka och minnas alla hans välgärningar och tro, att de oss visserligen tillbj udas och gifvas. Det är ej heller nog att ihågkomma Kristi förskyllans historia, ty judarne och andra ogudaktiga kunna ock väl minnas och ihågkomma henne. Alltså skall mässan hållas fördenskull, att Herrens nattvard skall utdelas ibland dem, som . behöfva hugsvalelse, såsom Ambrosius säger: »Eftersom jag alltid syndar, skall jag alltid till mig taga läkedom emot synden.»

Och eftersom mässan är en sådan Herrens nattvards delaktighet, därföre hålles ock en allmän mässa hos oss hvar helgedag och andra dagar med, om några vilja bruka Herrens nattvard, där Kristi lekamen och blod utdelas åt dem, som det begära. Och detta sätt är icke

nyligen uppfunnet i Guds församling; ty de gamle, som hafva varit före Gregorii tid, tala intet om dessa hemliga vråmässor, men om den allmänna mässan tala de allestädes mycket. Chrysostomus20 säger, att "prästen står alla dagar för altaret, och somliga kallar han till Herrens nattvards delaktighet, och somliga drifver han därifrån. Och utaf den gamla kyrkolagen är klart nog, att en prästman har hållit mässa, utaf hvilken de andra prästerna och diakonerna eller ka-pellanerna hafva undfått Herrens nattvard. Ty så lyda orden uti det nicænska kyrkomötets beslut. «Diakonerna skola hvar efter annan, sedan prästerna undfått hafva, af biskopen eller prästen anamma Herrens nattvard.« Och Paulus till Korint., epist. 1 kap. 11, befaller, att den ene skall förbida den andre, att det må blifva en gemensam delaktighet.

Därföre, emedan mässan hos oss har Guds församlings exempel, så väl af den heliga skrift som af församlingens gamla lärare, tro vi visserligen, att ingen kan henne ogilla, helst då vi mestadels behålla de ceremonier, som äro lika de nu brukliga; allenast att hos oss äro mässorna icke så många, hvilket ock är nyttigt, att de för de mycket stora och uppenbara missbrukens skull förminskades. Ty fordom är icke mässan hållen hvar dag uti de folk-

rikaste församlingar, såsom Historia Tripartita vittnar, bok. 9 kap. 38: «Därtill uppläses den heliga skrift uti staden Alexandria hvar onsdag och fredag, och de förnämsta lärare hafva henne ut-tydt och allting förhandlat där utan någon mässa.*

Fjärde missbruket (25:e art.).

Att de lära, att synderna icke kunna förlåtas, med mindre de varda alla uppräknade.

Bekännelsen är icke heller i Guds församling hos oss aflagd, ty Herrens nattvard plägar icke utdelas utan allenast åt dem, som tillförene äro väl förhörda och af-lösta, och folket undervisas och läres på det flitigaste, att xnan skall tro aflösningen vara sann, om hvilket fordom alls intet är taladt. Folket varder ock lärdt, att aflösningen bör mycket aktas och skattas, förty hon är Guds ord och varder efter Guds befallning förkunnad. Nycklamak-ten varder ock prisad och förkunnas, huru stor hugsvalelse hon bringar åt de förskräcktas samveten, och att Gud älskar och kräfver tron, att vi tro aflösningen, liksom vore det Guds egen röst, som talade till oss af himmelen, och att denna tro bekommer och undfår syndernas förlåtelse. Fordomdags blef syndabot och egen betalning för synden alltför mycket prisad och skattad21, men om tron och Kristi förtjänst samt den rättfärdighet, som kommer af tron, blef intet taladt. Därföre skulle man icke det ringaste klandra våra församlingar för denna saks skull. Ty våra motståndare måste ock väl medgifva oss det, att läran om bot och bättring är på det flitigaste af våra lärare drifven, lärd och för alla kungjord.

Men om bekännelsen varder lärdt, att det icke är af nöden att uppräkna synderna och att samvetena icke skola besväras med den omsorg, att de skola förtälja alla synder och missgärningar; ty det är omöjligt dem alla uppräkna, 34 Angsbnrgiska Bekännelsen. 4. Missbr. (25. Art.)

nyligen uppfunnet i Guds församling; ty de gamle, som hafva varit före Gregorii tid, tala intet om dessa hemliga vråmässor, men om den allmänna mässan tala de allestädes mycket. Chrysostomus20 säger, att "prästen står alla dagar för altaret, och somliga kallar han till Herrens nattvards delaktighet, och somliga drifver han därifrån. Och utaf den gamla kyrkolagen är klart nog, att en prästman har hållit mässa, utaf hvilken de andra prästerna och diakonerna eller ka-pellanerna hafva undfått Herrens nattvard. Ty så lyda orden uti det nicænska kyrkomötets beslut. «Diakonerna skola hvar efter annan, sedan prästerna undfått hafva, af biskopen eller prästen anamma Herrens nattvard.« Och Paulus till Korint., epist. 1 kap. 11, befaller, att den ene skall förbida den andre, att det må blifva en gemensam delaktighet.

Därföre, emedan mässan hos oss har Guds församlings exempel, så väl af den heliga skrift som af församlingens gamla lärare, tro vi visserligen, att ingen kan henne ogilla, helst då vi mestadels behålla de ceremonier, som äro lika de nu brukliga; allenast att hos oss äro mässorna icke så många, hvilket ock är nyttigt, att de för de mycket stora och uppenbara missbrukens skull förminskades. Ty fordom är icke mässan hållen hvar dag uti de folk-

rikaste församlingar, såsom Historia Tripartita vittnar, bok. 9 kap. 38: «Därtill uppläses den heliga skrift uti staden Alexandria hvar onsdag och fredag, och de förnämsta lärare hafva henne ut-tydt och allting förhandlat där utan någon mässa.*

Fjärde missbruket (25:e art.).

Att de lära, att synderna icke kunna förlåtas, med mindre de varda alla uppräknade.

Bekännelsen är icke heller i Guds församling hos oss aflagd, ty Herrens nattvard plägar icke utdelas utan allenast åt dem, som tillförene äro väl förhörda och af-lösta, och folket undervisas och läres på det flitigaste, att xnan skall tro aflösningen vara sann, om hvilket fordom alls intet är taladt. Folket varder ock lärdt, att aflösningen bör mycket aktas och skattas, förty hon är Guds ord och varder efter Guds befallning förkunnad. Nycklamak-ten varder ock prisad och förkunnas, huru stor hugsvalelse hon bringar åt de förskräcktas samveten, och att Gud älskar och kräfver tron, att vi tro aflösningen, liksom vore det Guds egen röst, som talade till oss af himmelen, och att denna tro bekommer och undfår syndernas förlåtelse. Fordomdags blef syndabot och egen betalning för synden alltför mycket prisad och skattad21, men om tron och Kristi förtjänst samt den rättfärdighet, som kommer af tron, blef intet taladt. Därföre skulle man icke det ringaste klandra våra församlingar för denna saks skull. Ty

våra motståndare måste ock väl medgifva oss det, att läran om bot och bättring är på det flitigaste af våra lärare drifven, lärd och för alla kungjord.

Men om bekännelsen varder lärdt, att det icke är af nöden att uppräkna synderna och att samvetena icke skola besväras med den omsorg, att de skola förtälja alla synder och missgärningar; ty det är omöjligt dem alla uppräkna,35 Augsburgiska Bekännelsen. 1. o. 2. Missbr. (22. o. 23. Art.)

såsom Davids nittonde psalm betygar: »Ho kan märka, huru ofta han bryter.» Likaså Jeremias kap. 17: »Ett argt, illfundigt ting öfver all ting är hjärtat; ho kan utransakat?» Om nu inga synder varda förlåtna utan allenast de, som blifva uppräknade, så kunna samvetena aldrig gifva sig till freds; ty det är ock många synder, som man hvarken kan förstå eller minnas. De gamla författarne gifva ock vittnesbörd, att alla synders uppräknande icke är af nöden. Ty i kyrkolagen varda Chry-sostomi ord indragna, som så säger: »Icke säger jag, att du skall uppenbarligen upptäcka dig, icke heller att du skall anklaga dig själf hos andra; men jag vill, att du skall vara profeten lydig, som säger i den 37:de psalmen: Uppenbara Herren din väg. Därföre bekänn dina synder med din bön inför Gud, som är en sannfärdig domare. Förtälj icke dina synder med tungan, utan kom dem ihåg med det minne, som är i ditt samvete.» Sammalunda bekänner ock Glossa de pænitentia, distinct. 5 cap. Consideret, nämligen alt bekännelsen varder hos oss behållen, både för den stora välgärning vi undfå genom aflösningen, så ock för annan nyttas skull, som samvetena däraf kunna hafva.

Femte missbruket (26:e art.).

Att de lära åtskillnad på mat och andra sådana människostadgar vara nyttiga till att förvärfva Guds nåd och tillfyllestgöra för synderna.

Det har varit en allmän mening icke allenast hos menige man utan ock hos dem, som i församlingen hafva lärt och predikat, att åtskillnad på mat och andra sådana människostadgar äro n3'ttiga

gärningar till att förvärfva nåd och kunna tillfyllestgöra för synderna. Och att världen har trott sålunda är därutaf klart nog, att alla dagar stiftades nya ceremonier, nya ordningar, nya helge-och fastedagar, och lärarne uti församlingarna utkräfde sådana gärningar af sina åhörare såsom en nödig gudsdyrkan till att förvärfva nåd och förskräckte således svårt samvetena, om något vore förgätet eller ogjordt. Utaf denna mening om människostadgar har mycket ondt följt i Guds församling.

För det första är läran om Guds nàd och den rättfärdighet, som kommer genom tron, mycket förmörkad, hvilken är den förnämsta delen af evangelium och bör allra mest läras och predikas i Guds församling, på det att Kristi förtjänst måtte alla väl kunnig varda, och tron, som tror synderna förlåtas för Kristi skuli, må kunna blifva räknad långt öfver gärningarna. Därföre gör S. Paulus sig största flit om denna artikel. Han åsidosätter lagen och människostadgar för att låta se, att den kristliga rättfärdigheten är något annat än sådana utvärtes gärningar, nämligen att rättfärdig-heten är tron, som tror, att synderna förlåtas utan vår förtjänst för Kristi skull. Men denna Pauli lära är nästan alldeles undertryckt af människostadgar, hvilka halva födt af sig denna mening, att man genom åtskillnad på mat och andra sådana stadgar bör förvärfva nåd och rättfärdighet. Ty när de lärde om bot och bättring, talade de alls intet om tron utan allenast förkunnade dessa gärningar, hvilka de mente kunna betala för synderna, och i sådana gärningar" lärde de all bot och bättring bestå o. s. v. 35 Augsburgiska Bekännelsen. 1. o. 2. Missbr. (22. o. 23. Art.)

såsom Davids nittonde psalm betygar: »Ho kan märka, huru ofta han bryter.» Likaså Jeremias kap. 17: »Ett argt, illfundigt ting öfver all ting är hjärtat; ho kan utransakat?» Om nu inga synder varda förlåtna utan allenast de, som blifva uppräknade, så kunna samvetena aldrig gifva sig till freds; ty det är ock många synder, som man hvarken kan förstå eller minnas. De gamla författarne gifva ock vittnesbörd, att alla synders uppräknande icke är af nöden. Ty i kyrkolagen varda Chry-sostomi ord indragna, som så säger: »Icke säger jag, att du skall uppenbarligen upptäcka dig, icke heller att du skall anklaga dig själf hos andra; men jag vill, att du skall vara profeten lydig, som säger i den 37:de psalmen: Uppenbara Herren din väg. Därföre bekänn dina synder med din bön inför Gud, som är en sannfärdig domare. Förtälj icke dina synder med tungan, utan kom dem ihåg med det

minne, som är i ditt samvete.» Sammalunda bekänner ock Glossa de pænitentia, distinct. 5 cap. Consideret, nämligen alt bekännelsen varder hos oss behållen, både för den stora välgärning vi undfå genom aflösningen, så ock för annan nyttas skull, som samvetena däraf kunna hafva.

Femte missbruket (26:e art.).

Att de lära åtskillnad på mat och andra sådana människostadgar vara nyttiga till att förvärfva Guds nåd och tillfyllestgöra för synderna.

Det har varit en allmän mening icke allenast hos menige man utan ock hos dem, som i församlingen hafva lärt och predikat, att åtskillnad på mat och andra sådana människostadgar äro n3'ttiga

gärningar till att förvärfva nåd och kunna tillfyllestgöra för synderna. Och att världen har trott sålunda är därutaf klart nog, att alla dagar stiftades nya ceremonier, nya ordningar, nya helge-och fastedagar, och lärarne uti församlingarna utkräfde sådana gärningar af sina åhörare såsom en nödig gudsdyrkan till att förvärfva nåd och förskräckte således svårt samvetena, om något vore förgätet eller ogjordt. Utaf denna mening om människostadgar har mycket ondt följt i Guds församling.

För det första är läran om Guds nàd och den rättfärdighet, som kommer genom tron, mycket förmörkad, hvilken är den förnämsta delen af evangelium och bör allra mest läras och predikas i Guds församling, på det att Kristi förtjänst måtte alla väl kunnig varda, och tron, som tror synderna förlåtas för Kristi skuli, må kunna blifva räknad långt öfver gärningarna. Därföre gör S. Paulus sig största flit om denna artikel. Han åsidosätter lagen och människostadgar för att låta se, att den kristliga rättfärdigheten är något annat än sådana utvärtes gärningar, nämligen att rättfärdig-heten är tron, som tror, att synderna förlåtas utan vår förtjänst för Kristi skull. Men denna Pauli lära är nästan alldeles undertryckt af människostadgar, hvilka halva födt af sig denna mening, att man genom åtskillnad på mat och andra sådana stadgar bör förvärfva nåd och rättfärdighet. Ty när de lärde om bot och bättring, talade de alls intet om tron utan allenast förkunnade dessa gärningar, hvilka de mente kunna betala för synderna, och i sådana gärningar" lärde de all bot och bättring bestå o. s. v.36

För det andra hafva dessa människostadgar förmörkat Guds budord; ty man har mera hållit af människostadgar än af Guds budord ; och man har menat, att hela kristendomen skulle bestå däruti, att man höll vissa helgedagar, vissa stadgar, fastedagar och klädebonad. Sådana stadgars hållande hade de ock gifvit ett hederligt namn, att de vore det andliga och fullkomliga lefvernet. Men däremot blefvo Guds bud, hvilka före-skrifva hvad hvar och en uti sitt stånd och kall skall göra, intet prisade; såsom när en husfader uppfostrade sina barn, när en moder födde barn och skötte dem, när en konung eller furste regerade folk och land o. s. v. Sådana verk räknades för världsliga och ofullkomliga gärningar och mycket ringare och sämre än dessa stadgar, hvilka skina för människors ögon. Och denna villfarelse har mycket plågat och kvalt de gudfruktigas samveten, hvilka sörjde och ängslades, att de uti ett ofullkomligt stånd och lefverne stadda voro, såsom uti äktenskap, öfverhetskall eller uti andra världsliga ämbeten,och mycket beundrade munkarne och andra sådana och orätt mente, att deras stadgar och lefverne skulle vara för Gud behagligare än andra människors.

För det tredje hafva sådana människostadgar fört samvetena uti stora faror, efter det var omöjligt att hålla dem alla. Dock var folket kommet uti den meningen, att sådana stadgar voro nödiga gudstjänster. Gerson22 skrifver, att många hafva däröfver förtviflat, somliga hafva förgjort sig själfva; ty de hafva förmärkt sig ingalunda kunna till fyllest hålla stadgarna och emellertid ingen tröst

och hugsvalelse hört om Guds nåd och rättfärdighet, som kommer af tron.

Vi se väl, huru summisterna23 och andra lärare hafva sammanfört stadgar och sökt lindringar, på det de måtte lätta samvetena; men de uträtta icke mycket i saken utan snärja understundom samvetena. Ty lärarne, så väl uti högskolor som uti församlingarna, hafva så mycket haft att beställa med stadgars samlande, att dem ingen tid eller tillfälle gifvas kunde att något röra vid den heliga skrift och uppsöka någon nyttigare lära, nämligen om tron, om kors och bedröfvelse, om hoppet, om världsliga kall och ämbetens värdighet, om samvetens tröst och

hugsvalelse uti häftiga frestelser. Därföre har Gerson och andra lärare högligen klagat däröfver, att de med den träta, som har varit om stadgarna, så mycket blifvit förhindrade, att de icke hafva haft tid att flitigare behandla den lära, som bättre var.

Och Augustinus förbjuder att besvära samvetena med sådana stadgar och undervisar visligen Januarius, att han skall veta, att vi sådana stadgar utan synd kunna hålla eller icke hålla, såsom hans ord lyda. Därföre skall ingen tänka, att våra lärare hafva antingen utan orsak rört vid denna sak eller ock af något hat mot biskoparne, såsom några falskeligen mena, utan det har varit storligen af nöden att undervisa församlingarna om de villfarelser, som uppkommit af det missförstånd, som man allmänt har hafl om samma människostadgar. Ty evangelium bjuder oss flitigt drifva den läran uti Guds församling, som är om Guds nåd och den rättfärdighet, som kommer af tron, hvilken lära37 Angsbnrgiska Bekännelsen. 4. Missbr. (25. Art.)

man icke kan förstå eller begripa, om människorna mena sig kunna förtjäna nåd genom sådana stadgar, hvilka de självfva hafva diktat och upptänkt.

Därföre hafva våra predikanter så lärt, att vi ingalunda kunna förtjäna Guds nåd eller blifva rättfärdiga därigenom att vi flitigt hålla människostadgar. Fördenskull skall man icke tänka, att sådana äro en nödvändiggudsdyrkan.

De framdraga ock vittnesbörd af den heliga skrift. Ty hos Matteus i det 15:de kapitlet urskuldar Kristus apostlarne, som icke höllo den brukliga stadgan, hvilken dock syntes icke gälla en oloflig, utan en - fri sak och hafva något släktskap med den utvärtes rening, som i lagen var påbjuden, och säger: «De tjäna mig fåfängt, lärande den lärdom, som är människobud.« Därföre begär Kristus ingen fåfäng gudsdyrkan. Och strax därefter tillägger han: «Det som ingår genom munnen, det besmittar icke människan, utan det som utgår af munnen, det besmittar människan.«

Vidare säger Paulus till romarne i det 14:de kap.: «Guds rike är icke mat eller dryck utan rättfärdighet och frid och fröjd i den Helige Ande.« Vidare till Koloss, kap. 2: «Så låten nu ingen göra eder samvete öfver mat etter dryck eller öfver bestämda helgedagar eller nymånader eller sabbater, hvilket är skuggan af det, som tillkommande var, men kroppen själf är i Kristus.« Vidare: «Efter I nu döda ären med Kristus ifrån de världsliga stadgar, hvi läten / eder då begripas med beskrifna stadgar, liksom I ännu lefden i världen? De där säga: du skall icke komma vid det, icke smaka

det, icke handtera det. Hvilket dock allt förgås i bmkningen och är efter människors bud och lärdom." Och i Apostlagärningarna i det 15:de kap. säger Petrus: "Hvi f resten I dä Gud, att I viljen lägga det ok på lärjungarnes hals, det hvarken våra fäder eller vi bära kunde? Utan genom Herrens Jesu Kristi nåd tro vi, att vi skola saliga varda, såsom ock de.« Där förbjuder S. Petrus att betunga samvetena med flera utvärtes ceremonier, vare sig Moses eller andras.

Och Paulus, 1 Timot. 4, kallar förbudet om maten en djäflalära, ty det strider emot evangelium att instifta eller göra sådana gärningar, hvarigenom man må förtjäna Guds nåd, eller så att en sannskyldig kristendom icke kunde vara utan en sådan gudsdyrkan.

Här förevita våra motståndare oss, att våra lärare förbjuda köttets späkande och aga, likasom den kättaren Jovinianus24 fordom har lärt. Men utaf våra lärares skrifter kan man annat finna, ty de hafva alltid lärt om korset, att de kristna böra alltid lida bedröf-velser. Detta är ett sannskyldigt, allvarsamt och oskrymtadt köttets dödande att blifva uti mångfaldiga bedröfvelser öfvad och med Kristus korsfäst.

Därtill lära de, att hvar och en kristen människa skall sig med utvärtes aga eller lekamliga öfningar och arbete så öfva och I späka, att hvarken öfverflödighet i lefvernet eller lättja eggar henne till att synda, men ingalunda därföre, att någon skall genom sådana öfningar förtjäna eller förskylla Guds nåd eller tillfyllest-göra för synderna. Och sådan utvärtes tukt och aga bör icke38

äskas och kräfves allenast på några få förordnade dagar utan alltid; såsom Kristus befaller, Luk. 21, sägande:

«Men vakten eder, att edra hjärtan icke för-tungade varda med svalg och dryckenskap och med detta lefvernets omsorg, så att den dagen kommer eder för hastigt uppå* o. s. v. Vidare Matt. i det 17:de kap.: »Men detta slaget (nämligen orena andar) går icke ut utan med bön och fasta." Och Paulus 1 Kor. 9 säger: «Jag späker min lekamen och underkufvar honom;* där han klarligen tillkännagifver sig icke fördenskull tvinga sin egen kropp, att han för den agans skull skall förtjäna syndernas förlåtelse, utan på det att hans lekamen skall vara beredd och skicklig till andliga saker och till att göra sitt ämbete efter sitt kall.

Därföre varda icke fastor fördömda och klandrade utan stadgarna därom, i det de föreskrifva vissa dagar, vissa slags mat med samvetskval och fara, likasom sådana gärningar vore en nödvändig gudsdyrkan.

Likväl behållas hos oss nästan alla de stadgar, som äro tjänliga därtill, att allting måtte uti Guds församling skickligen tillgå, såsom en viss ordning att uppläsa den heliga skrift i mässan och de förnämsta helgedagarna. Men emellertid varda människorna förmanade, att sådana stadgar icke göra oss rättfärdiga i Guds åsyn, och att man icke skall räkna sådana saker för synd, om något, dock utan förargelse varder försum-madt.

Denna frihet uti människostadgar har varit de gamla kyrkofäderna väl bekant. Ty de österländska församlingarna hafva på annan tid hållit påsk än de i Rom,

och när romarne för samma olikhet uti stadgarna anklagade dem i österlanden, därföre att de gåfvo orsak till afsöndring, då blefvo de af andra förmanade, att det är icke nödigt, att sådana kyrkoseder allestädes äro lika. Och Irenæus25 säger: «Åtskillnad på fastedagar söndrar icke trons enheU, såsom ock påfven Gregorius, distinct. 12, tillkännagifver, att sådana stadgars olikhet icke skadar Guds församlings enhet. Och i Hist. trip. bok 9 äro många exempel på skiljaktiga stadgar samlade och sättas därefter dessa ord: «Det har varit apostlarnes mening icke att stifta helgedagar utan att lära om ett godt umgänge och gudfruk-tighet.«

Sjette missbruket (27:de art.).

Att klosterlefvernet skulle vara fullkomlighetens stånd och lika aktadt med dopet och för Gud mera behagligt än predikoämbetet, öfverhetskall eller något annat stånd, af Gud förordnadt. Vidare, att man därmed icke allenast kunde förtjäna syndernas förlåtelse, Guds nåd och den eviga rättfärdigheten, utan ock något mera förtjäna, i det man fullkomnar Guds råd och Guds befallning samt gör öfverloppsgärningar.

Hvad om klosterlöften hos oss varder lärdt kunna de bättre besinna och förstå, som minnas hvad skick har varit uti klostren och huru mycket därinne dagligen är gjordt och bedrifvet emot den gamla kyrkolagen. I Augustini tid voro kloster icke annat än höga och fria skolor; men sedan när den kristliga tukten och ordningen blef kränkt, äro klosterlöften allestädes tillagda, på det att därmed, såsom med ett upptänkt fängelse, skulle tukt åter upprättas. Till sådana klosterlöften äro ock småningom många andra människo- 38

äskas och kräfves allenast på några få förordnade dagar utan alltid; såsom Kristus befaller, Luk. 21, sägande:
«Men vakten eder, att edra hjärtan icke för-tungade varda med svalg och dryckenskap och med detta lefvernets omsorg, så att den dagen kommer eder för hastigt uppå* o. s. v. Vidare Matt. i det 17:de kap.: »Men detta slaget (nämligen orena andar) går icke ut utan med bön och fasta." Och Paulus 1 Kor. 9 säger: «Jag späker min lekamen och underkufvar honom;* där han klarligen tillkännagifver sig icke fördenskull tvinga sin egen kropp, att han för den agans skull skall förtjäna syndernas förlåtelse, utan på det att hans lekamen skall vara beredd och skicklig till andliga saker och till att göra sitt ämbete efter sitt kall.

Därföre varda icke fastor fördömda och klandrade utan stadgarna därom, i det de föreskrifva vissa dagar, vissa slags mat med samvetskval och fara, likasom sådana gärningar vore en nödvändig gudsdyrkan.

Likväl behållas hos oss nästan alla de stadgar, som äro tjänliga därtill, att allting måtte uti Guds församling skickligen tillgå, såsom en viss ordning att uppläsa den heliga skrift i mässan och de förnämsta helgedagarna. Men emellertid varda människorna förmanade, att sådana stadgar icke göra oss rättfärdiga i Guds åsyn, och att man icke skall räkna sådana saker för synd, om något, dock utan förargelse varder försum-madt.

Denna frihet uti människostadgar har varit de gamla kyrkofäderna väl bekant. Ty de österländska församlingarna hafva på annan tid hållit påsk än de i Rom,

och när romarne för samma olikhet uti stadgarna anklagade dem i österlanden, därföre att de gåfvo orsak till afsöndring, då blefvo de af andra förmanade, att det är icke nödigt, att sådana kyrkoseder allestädes äro lika. Och Irenæus25 säger: «Åtskillnad på fastedagar söndrar icke trons enheU, såsom ock påfven Gregorius, distinct. 12, tillkännagifver, att sådana stadgars olikhet icke skadar Guds församlings enhet. Och i Hist. trip. bok 9 äro många exempel på skiljaktiga stadgar samlade och sättas därefter dessa ord: «Det har varit apostlarnes mening icke att stifta helgedagar utan att lära om ett godt umgänge och gudfruk-tighet.«

Sjette missbruket (27:de art.).

Att klosterlefvernet skulle vara fullkomlighetens stånd och lika aktadt med dopet och för Gud mera behagligt än predikoämbetet, öfverhetskall eller något annat stånd, af Gud förordnadt. Vidare, att man därmed icke allenast kunde förtjäna syndernas förlåtelse, Guds nåd och den eviga rättfärdigheten, utan ock något mera förtjäna, i det man fullkomnar Guds råd och Guds befallning samt gör öfverloppsgärningar.

Hvad om klosterlöften hos oss varder lärdt kunna de bättre besinna och förstå, som minnas hvad skick har varit uti klostren och huru mycket därinne dagligen är gjordt och bedrifvet emot den gamla kyrkolagen. I Augustini tid voro kloster icke annat än höga och fria skolor; men sedan när den kristliga tukten och ordningen blef kränkt, äro klosterlöften allestädes tillagda, på det att därmed, såsom med ett upptänkt fängelse, skulle tukt åter upprättas. Till sådana klosterlöften äro ock småningom många andra människo-Augsburgiska Bekännelsen. <5 Missbr. (27. AH.)

stadgar tillagda. Och äro många emot den gamla kyrkolagen med dessa band besvärade och bundna, förrän de äro komna till laglig ålder. Många hafva ock af okunnig-1 het kommit uti denna klosterlelnad, hvilka, ehuru till ålder komna, likväl icke kunnat rätt döma om sina krafter och förmåga. Dem, som nu således blefvo i klosterlöften inväfda och snärjda, hafva de trugat och tvingat till att blifva uti samma lefverne, oaktadt många efter den gamla kyrkolagen kunde därifrån blifva befriade. Och har detta mera händt och utförts i nunne- än i munkkloster, änskönt man mera hade bort skona kvinnokönet, därföre att det är svagare. Denna stränghet har fordom misshagat många fromma, hvilka hafva sett, att öfvermagar, unga flickor och piltar allenast för födans och uppehällets skull emot sin vilja gifvits i kloster, desslikes ock förnummit, huru olycksaligt detta företag har utfallit för många och hvad förargelse däraf förorsakades, så ock uti hurudana snaror det infört och invecklat samvetena. De hafva ock tyckt mycket illa vara, att den gamla kyrkolagens myndighet uti en sådan farlig sak alldeles skulle varda förgäten och föraktad.

Till dessa villfarelser har ock kommit en sådan mening om klosterlöftena, hvilken ock fordom misshagat själfva de munkar, som något förståndigare voro, nämligen att de hafva lärt, att klosterlöftena skulle aktas lika med dopet, och att med klosterlefverne förtjäntes syndernas förlåtelse och rättfärdighet för Gud. Ja, de lärde tillika, att klosterlefvernet icke allenast rättfärdigheten för Gud förtjänte utan ock något mer för-skyllde, emedan det icke allenast

höll Guds bud utan ock fullkomnade de evangeliska råden26. Sålunda intalade de människorna, att klosterlefnad skulle aktas mycket bättre och högre än dopet, och att klosterlefnad vore mera förtjänstfull än öfverhetens stånd och predikoämbetet eller ock andra sådana kall, hvilka dock efter Guds egen befallning utan någon själf-diktad gudstjänst göra och fullkomna sin kallelse. Intet af det nu är sagdt kan nekas, emedan man finner det uti deras egna böcker.

Men hvad skedde mera uti klostren? Fordom voro klostren skolor, där man studerade den heliga skrift och andra bokliga konster, som för Guds församling nyttiga äro, och därifrån har man tagit predikanter och biskopar.

Men nu är där ett helt annat skick, och är det icke af nöden sådant uppräkna, emedan det är för alla kunnigt. Fordom kommo de tillsamman i kloster, på det de skulle lära något godt; men nu föregifva de, att det är ett

sådant lefverne, hvilket stiftadt och förordnadt är till att förtjäna Guds nåd och rättfärdighet, ja, de berömma det som fullkomlighetens stånd och sätta det vida öfver alla andra af Gud förordnade stånd.

Detta har man därföre uppräknat, men icke af hat eller afund öfverdrifvit, på det man dess bättre må förnimma, hvad som är våra predikanters lära om denna sak.

För det första varder hos oss lärdt, att det är alla tillåtet gifva sig i äktenskap, som icke äro bekvämliga till att vara det förutan, ty klosterlöftena kunna icke förstöra eller omintetgöra Guds bud och ordning. Nu lyder Guds bud sålunda 1 Kor. 7: «Till att und-40

fly boleri hafve hvar och en sin hustru och hvar och en sin man». Och icke allenast Guds bud utan ock Guds skapelse och ordning tvingar dem till äktenskap, som icke utaf någon synnerlig Guds gåfva och befallning äro därifrån frikallade, såsom Guds egna ord lyda, 1 Moseb. 2: »Det är icke godt, att människan är allena: jag vill göra honom en hjälp, den sig till honom hålla må». Därför synda de icke, som denna Guds befallning och ordning lydiga äro.

Hvad kan man häremot sätta? Man må berömma och öfverdrifva det, så mycket man vill, hvartill man för klosterlöftets skull är pliktig och skyldig, likväl kan man icke åstadkomma, att klosterlöftet skall omintetgöra Guds bud och befallning.

Den gamla kyrkolagen lär, att uti alla löften skall man undantaga dens lag, som högre är; därföre gälla dessa löften mycket mindre emot Guds lag och befallning.

Om den förpliktelse, som följer af klosterlöften, icke hade några orsaker, hvarföre den kunde förändras, så hade de romerska påfvarne icke efterskänkt och tillåtit något däruti; ty det är ingen människa medgifvet att upplösa den förpliktelse, som tydligen hör till Guds lag. Men de romerska påfvarne hafva visligen dömt, att man må tillåta lindring uti sådana förpliktelser; hvarför man läser, att de ofta gjort lindring uti sådana löften. Såsom den historien nogsamt känd är om konungen af Arragonien, som blef kallad och hämtad ur klostret, och hafva sådana exempel skett uti vår tid27.

Därnäst, hvi yrka våra motståndare så häftigt på den förpliktelse, som af löftet förorsakas, och tala dess emellan intet om löftets egen

natur, nämligen, att det skall vara om de ting, som äro möjliga, och att det skall vara frivilligt, själf-mant och med betänkt mod gjordt? Men huru en långvarig kyskhet står uti en människas makt, är för alla väl kunnigt. Och hvem är den, som själfmant och efter moget betänkande har gjort klosterlöfte? Förrän unga flickor och ynglingar komma till sitt rätta förstånd, blifva de öfvertalade att göra klosterlöften och stundom tvingade därtill. Därföre är det icke rätt och tillbörligt att så hårdt disputera om sådana förpliktelser, emedan alla känna det vara emot löftets natur, som icke själfmant och välbetänkt gjordt varder.

De flesta af de gamla kyrkolagarna upplösa de klosterlöften, som äro gjorda förr än man kommer till femton år; ty före den åldern synes människan icke hafva så mycket förstånd, att hon kan besluta om hela sitt lefverne. En annan gammal kyrkolag, som mera medgifver åt människans svaghet, lägger några år därtill, ty den förbjuder, att man skall göra något löfte, förrän man kommer till aderton år. Men hvilken vi efterfölja af dessa gamla kyrkostadgar, så hafva de flesta orsak, hvarföre de må öfvergifva klosterlefnaden, ty de hafva nästan alla gjort löftena, förrän de kommit tili denna ål-I der.

Slutligen, om än någon kunde lasta, att man ryggar klosterlöften, så synes väl icke strax däraf följa, att det äktenskap, som är gjordt emellan sådana personer, som hafva öfvergifvit löftena, skall och bör för den skull upplösas. Ty Augustinus (hvilkens mening har icke ringa vikt), Quæst. 27 cap. 1 Nuptiarum, nekar, att man skall upplösa sådana äktenskap, oaktadt41 Atigsburgiska Bekännelsen. 7. Missbr. (28. Art.)

några hafva sedan annorlunda menat och lärt.

Men änskönt Guds bud om äktenskapet synes befria största delen ifrån klosterlöftena, gifva likväl våra lärare en annan orsak, hvarföre klosterlöftena böra ogillas. Ty all gudstjänst af människor, utan Guds bud och befallning stiftad och utvald till att förtjäna rättfärdigheten och Guds nåd, är ogudaktig, såsom Kristus säger i Matt. 15: »De tjäna mig fåfängt, lärande den lärdom, som är människobild». Och Paulus lär allestädes, att man icke skall söka rättfärdigheten uti våra stadgar och gudstjänster, som äro af människor diktade och upptänkta,utan att man undfår henne genom tron, i det vi tro oss anammas till nåd för Kristi skull.

Men nu är klart, att munkarne hafva lärt, att den gudstjänst, som är af människor diktad och upptänkt, kan tillfyllestgöra och betala för synderna och förtjäna Guds nåd och rättfärdigheten. Hvad är detta annat än att vilja förminska Kristi ära och förmörka och neka den rättfärdighet, som kommer af tron? Häraf följer, att de klosterlöften, som nu hafva varit i bruk, äro en sådan gudstjänst, som ogudaktig och orätt är; därföre böra de ock ogillas. Ty ett ogudaktigt löfte, som sker emot Guds bud, är ogildt och kraftlöst; ty intet löfte bör vara något band till synden, som den gamla kyrkolagen säger.

Paulus lär, Galat. 5:te kap.: »I hafven mist Kristus, I som genom lagen viljen rättfärdiga varda; och I ären fallna ifrån nåden.» Därföre hafva ock de, som genom klosterlöften vilja rättfärdiga varda, mistat Kristus och äro ifrån Guds nåd fallna. Ty äfven desamme,

som tillmäta klosterlöftena, att man för deras skull undfår rättfärdigheten för Gud, de tillmäta ock det sina gärningar, som Kristi ära egentligen tillhör. Det kan icke heller nekas, att munkarne hafva lärt, att de genom klosterlöften och andra sådana sina stadgar blifva rättfärdiga och förtjäna syndernas förlåtelse. Ja, de hafva uppdiktat gröfre villfarelser, i det de säga sig kunna meddela åt andra sina gärningar28. Om man nu dem till förtret ville skärpa och drifva detta, huru mycket kunde man icke finna och sammanhämta, som munkarne självfva nu skämmas för? Därtill hafva de intalat folket, att en sådan uppdiktad gudstjänst är den kristliga fullkomlighetens stånd; sådant är ju att tillmäta sina egna gärningar rättfärdigheten? Det är en icke ringa förargelse i Guds församling att förkunna för folket någon viss gudstjänst, som är diktad af människor utan Guds befallning, och lära, att sådan gudstjänst gör människan rättfärdig? Ty den rättfärdighet, som kommer af tron, den man allra mest skall lära i Guds församling, blifver därigenom förmörkad, när man ställer denna sällsamma gudstjänst liksom en ängla-gudstjänst människorna för ögonen, som är, att man lofvar sig vilja lefva i armod och fattigdom, i ödmjukhet och utan äktenskap. Därutöfver varder ock Guds bud och den rätta gudstjänsten förmörkad, när människorna höra, att allena munkarne äro stadda uti fullkomlighetens kall och stånd; ty den kristliga fullkomligheten är att allvarligen frukta Gud och dock fatta en fast tro och stadeligen förtrösta, att vi för Kristi skull hafva en nådig och blid Gud, och begära af Gud och vissserligen för-42

vänta hjälp och bistånd uti alla de saker, som hvar och en bör efter sitt kall uträtta, och att därunder i utvärtes måtto flitigt göra goda gärningar och akta sitt stånd och ämbete. Uti dessa saker består den rätta fullkomligheten och den sannskyldiga gudstjänsten och icke däruti att man håller sig ifrån äktenskap, lefver i armod eller brukar orena och ringa kläder.

Men folket fattar många skadliga meningar däraf att man falske-ligen berömmer klosterlefverne. När de höra, att man öfvermåttan berömmer det lefverne, som är utan äktenskap, begynna de lefva i sitt äktenskap med ett be-sväradt samvete. När de ock höra, att tiggare allenast äro stadda i fullkomlighetens stånd, så behålla de sina ägodelar och bruka köpenskap med ett besväradt samvete. Desslikes när de höra, att det är evangelii råd, att man icke skall hämnas, begynna somliga icke hafva försyn för att hämna sig självfva, emedan de höra det allenast vara ett råd och icke någon befallning. Somliga döma alla öfverhetsstånd och alla världsliga kall och ämbeten vara för de kristna ovärdiga och otjänliga.

Man läser exempel på, att människorna hafva öfvergifvit sitt äktenskap, så ock öfvergifvit sitt världsliga kall och ämbete och gifvit sig i kloster. Det hafva de kallat att fly ifrån världen och sökt ett sådant lefverne, som vore Gud mera behagligt, och hafva icke kunnat se och förstå, att man bör tjäna Gud uti de bud, som han själf har gifvit, och icke uti de stadgar, som af människorna äro diktade och upptänkta. Det är ett godt och fullkomligt stånd och

kall uti detta lifvet, som har Guds bud och befallning. Om sådana saker

är det mycket af nöden att förmana folket. Och fordom har Gerson klandrat munkarnes villfarelse om fullkomligheten och vittnar, att på hans tid var det ett nytt påfunnet talesätt, att munk-lefvernet skulle vara fullkomlighetens stånd.

Så många ogudaktiga meningar och villfarelser låda och hänga vid klosterlöftena, nämligen att de göra oss rättfärdiga, att de äro den kristliga fullkomligheten, att man därmed fullkomnar Guds råd och befallning och att de verka öfverloppsgärningar. Detta alltsammans, efter det falskt och fåfängt är, gör klosterlöftena ogilla och kraftlösa.

Sjunde missbruket (28;de art.).

Att biskoparne hafva sammanblandat predikoämbetet och det värdsliga regementet och tagit sig fore att utskifta konungariken på jorden och afsätta kejsare och konungar ifrån deras herradömen. Vidare hafva de ock lärt, att Kristus har befallt sina apostlar och biskopar upptänka och stifta i Guds församling nya ceremonier och stadgar om särskild mat, helgedagar, bönetider, fastedagar och andra sådana ting, och säga dem icke allenast vara af nöden till saligheten och till att förtjäna syndernas förlåtelse, Guds nåd och rättfärdigheten, utan ock att det är en dödlig synd, om man öfverträder dem, och däraf hafva de dragit den slutsatsen, att i Guds församling bör vara en gudstjänst, likformig rr.ed den levitiska gudstjänsten.

Om biskoparnes kall och ämbetsmakt har fordom mycket disputerats, och några hafva oskick-ligen sammanblandat predikoämbetet och det världsliga regementet. Denna falska sammanblandning har varit en stor orsak till många häftiga krig, fördärfliga uppror och tvedräkt, då påfvarne, som litat

vänta hjälp och bistånd uti alla de saker, som hvar och en bör efter sitt kall uträtta, och att därunder i utvärtes måtto flitigt göra goda gärningar och akta sitt stånd och ämbete. Uti dessa saker består den rätta fullkomligheten och den sannskyldiga gudstjänsten och icke däruti att man håller sig ifrån äktenskap, lefver i armod eller brukar orena och ringa kläder.

Men folket fattar många skadliga meningar däraf att man falske-ligen berömmer klosterlefverne. När de höra, att man öfvermåttan berömmer det lefverne, som är utan äktenskap, begynna de lefva i sitt äktenskap med ett be-sväradt samvete. När de ock höra, att tiggare allenast äro stadda i fullkomlighetens stånd, så behålla de sina ägodelar och bruka köpenskap med ett besväradt samvete. Desslikes när de höra, att det är evangelii råd, att man icke skall hämnas, begynna somliga icke hafva försyn för att hämna sig själfva, emedan de höra det allenast vara ett råd och icke någon befallning. Somliga döma alla öfverhetsstånd och alla världsliga kall och ämbeten vara för de kristna ovärdiga och otjänliga.

Man läser exempel på, att människorna hafva öfvergifvit sitt äktenskap, så ock öfvergifvit sitt världsliga kall och ämbete och gifvit sig i kloster. Det hafva de kallat att fly ifrån världen och sökt ett sådant lefverne, som vore Gud mera behagligt, och hafva icke kunnat se och förstå, att man bör tjäna Gud uti de bud, som han själf har gifvit, och icke uti de stadgar, som af människorna äro diktade och upptänkta. Det är ett godt och fullkomligt stånd och kall uti detta lifvet, som har Guds bud och befallning. Om sådana saker

är det mycket af nöden att förmana folket. Och fordom har Gerson klandrat munkarnes villfarelse om fullkomligheten och vittnar, att på hans tid var det ett nytt påfunnet talesätt, att munk-lefvernet skulle vara fullkomlighetens stånd.

Så många ogudaktiga meningar och villfarelser låda och hänga vid klosterlöftena, nämligen att de göra oss rättfärdiga, att de äro den kristliga fullkomligheten, att man därmed fullkomnar Guds råd och befallning och att de verka öfverloppsgärningar. Detta alltsammans, efter det falskt och fåfängt är, gör klosterlöftena ogilla och kraftlösa.

Sjunde missbruket (28;de art.).

Att biskoparne hafva sammanblandat predikoämbetet och det värdsliga regementet och tagit sig fore att utskifta konungariken på jorden och afsätta kejsare och konungar ifrån deras herradömen. Vidare hafva de ock lärt, att Kristus har befallt sina apostlar och biskopar upptänka och stifta i Guds församling nya ceremonier och stadgar om särskild mat, helgedagar, bönetider, fastedagar och andra sådana ting, och säga dem icke allenast vara af nöden till saligheten och till att förtjäna syndernas förlåtelse, Guds nåd och rättfärdigheten, utan ock att det är en dödlig synd, om man öfverträder dem, och däraf hafva de dragit den slutsatsen, att i Guds församling bör vara en gudstjänst, likformig rr.ed den levitiska gudstjänsten.

Om biskoparnes kall och ämbetsmakt har fordom mycket disputerats, och några hafva oskick-ligen sammanblandat predikoämbetet och det världsliga regementet. Denna falska sammanblandning har varit en stor orsak till många häftiga krig, fördärfliga uppror och tvedräkt, då påfvarne, som litat43 Augsburgiska Bekännelsen. 1. o. 2. Missbr. (22. o. 23. Art.)

på nycklamakten, icke allenast upptänkt och instiftat nva gudstjänster, med förbehåll för vissa fall, och med tyranniska bannlysningar besvärat samvetena; utan de togo sig ock med ifver före att utdela konungariken på jorden och afsätta kejsare och konungar ifrån deras herradömen. Dessa påfvars fel hafva många gudfruk-tiga och lärda män i Guds församling långt före denna tid ogillat och klandrat. Därföre hafva våra lärare af de viktigaste orsaker, för att hugsvala och trösta samvetena, blifvit förmådda att tillkännagifva och kungöra den åtskillnad, som är emellan predikoämbetet och det värdsliga regementet, och hafva lärt, att man skall bägge delarna för Guds befallnings skull vördsamt akta och i ära hålla såsom Guds högsta gåfvor på jorden.

Men om predikoämbetet och biskoparnes rätta kall lära våra predikanter efter evangelii grund sålunda: det är en fullmakt eller Guds befallning att predika evangelium, förlåta eller ock behålla synderna och till att utskifta sakramenterna. Ty med sådan befallning har vår Herre Kristus utsändt apostlarne, Joh. 20: »Såsom Fadren hafver mig sändt, så sänder ock jag eder. Tagen den Helige Ande, hvilka I synderna förlåten, dem förlåtas de, och hvilka I behållen dem, dem äro de behållna». Mark. 16: »Gån titi hela världen och prediken evangelium för alla kreatur», o. s. v.

Detta biskopskalls och ämbetes makt brukar man allenast till att lära och predika Guds ord, så ock till att utdela sakramenterna ibland många eller ibland få, eftersom kallet kräfver; ty därmed gifvas icke timliga utan eviga håfvor,

nämligen den eviga rättf ärdigheten, den Helige Ande och det eviga lifvet. Dessa håfvor kan man icke annorlunda bekomma än genom ! predikoämbetet, som består i or-i dets predikan och sakramenternas utdelning, såsom Paulus säger, Rom. 1: »Evangelium är Guds kraft alla dem till salighet, som tro» o. s. v.

Därföre, emedan predikoämbetets kraft meddelar oss eviga håfvor och varder allenast genom or-1 dets tjänst brukadt och öfvadt, förhindrar det icke det världsliga regementet, liksom konsten att sjunga icke heller kan hindra detsamma. Ty det världsliga regementet umgås med andra saker än det heliga evangelium. Världslig öfverhet beskyddar icke våra själar utan våra kroppar och andra lekamliga ting emot utvärtes våld och uppenbar orätt och straffar människorna med svärd och lekamligt straff för att uppehålla världslig rättfärdighet och fred.

Därföre skall man dessa bägge regementen, det andliga och det världsliga, icke sammanblanda. Ty det andliga regementet har sin särskilda befallning att predika evangelium och utskifta sakramenterna. Det skall icke inträda uti ett annat kall, icke utskifta konungariken på jorden, icke omintetgöra världslig lag, icke afskaffa den till-I börliga hörsamhet, man är pliktig ! öfverheten, icke förhindra, att lag och rätt hafva sin gång i världsliga ordningar eller handel och vandel, icke föreskrifva öfverhe-' ten någon lag, på hvad sätt hon skall ordna och inrätta regementet; såsom Kristus själf säger, Joh. 19: »Mitt rike är icke af denna världen»; och likaså, Luk. 12: »Hvem har skickat mig till en domare eller skiftare öfver eder»? Och Paulus44 Augsburgiska Bekännelsen. 3. Missbr. (24. Art.)

säger till Filipp. uti det 3:dje kap.: » Vårt borgerskap är i himmelen» o. s. v. och i den andra episteln till Korint, kap. 10: »Våra krigs-vapen äro icke köttsliga utan mäktiga för Gud att nederslå fästen, med hvilka vi kullslå de

anslag och all höghet, som upphäfver sig emot Guds kunskap, och tillfångataga allt förnuft under Kristi lydnad» o. s. v. Sålunda åtskilja våra lärare dessa två regementens ämbeten och befalla, att man skall akta dem båda ärligen och vördsamt och erkänna dem båda vara Guds gåfva och synnerliga välgärning.

Om biskoparne hafva någon makt till att bruka det världsliga svärdet, så hafva de den makten icke af Guds ords befallning utan hafva henne efter världslig rätt af kejsare och konungar till skänks bekommit till att regera och försvara sina timliga håfvor i utvärtes måtto, och detta är dock ett helt annat kall än predikoämbetet.

Därföre när man frågar om biskoparnes rättighet och fullmakt, skall man åtskilja det världsliga regementet ifrån det andliga. Men af Guds ord eller (som de tala) efter gudomlig rätt hafva biskoparne ingen rättighet eller makt såsom biskopar, det är såsom de, åt hvilka ordets och sak-ramenternas tjänst är befalld, utan att förlåta synderna, att lära och veta den rätta läran, förkasta all lära, som icke öfverensstämmer med evangelium, och utesluta utur den kristliga församlingens gemenskap de ogudaktiga, hvilkas ©gudaktighet är uppenbar, utan världslig makt och välde, allenast med Guds ord. Och i så måtto är Guds församling i allo pliktig efter gudomlig rätt bevisa biskopen hörsamhet och lydnad, såsom

Kristus själf befallt har hos Luk. i det 10:de kap.: »Hvilken edet hör, han hör mig» o. s. v.

Men när biskoparne lära eller stadga något, som är emot evangelium, då hafva församlingarna Guds befallning, som förbjuder bevisa dem någon lydnad och hörsamhet, ty i Matt. 7 säger Kristus: <' Vakten eder för de falska profeter, som komma till eder i fårakläder ;« och Paulus Gal. 1: «Om ock vi eller en ängel af himmelen annorlunda predikade evangelium för eder, än vi eder predikat hafva, han vare förbannadoch 2 Korint. 13: « Vi kunna intet emot sanningen utan med sanningenOch: «Efter den makt, som Herren har gifvit mig till förbättring och icke till fördärf'.« Sammalunda befaller ock den gamla kyrkolagen 2 quæst. 7 cap. Sacerdotes&cap. Oves. Och Augustinus säger emot Petiliani bref, att de biskopar, som eljest vilja följa den rätta läran, skall man icke hålla med, om de tilläfventyrs någonstädes fela eller halva fattat någon mening, som är emot den gudomliga heliga skrift.

Men om biskoparne eljest hafva någon makt eller myndighet till att rannsaka om några vissa saker, såsom om äktenskapssaker och tionden o. s. v., hafva de den efter världslig rätt. Och om biskoparne äro försumliga i dessa saker, då böra furstarne, om de ock göra det ogärna, förskaffa sina undersåtar rätt uti sådana fall, för att kunna uppehålla fred.

Vidare disputeras ock, om biskoparne eller kyrkoherdarne hafva makt till att stifta nya ceremonier uti Guds församling och göra nya stadgar om särskild mat, helgedagar och prästernas olika kall och grader. De, som tillegna biskoparne denna makt, anföra45 Angsbnrgiska Bekännelsen. 4. Missbr. (25. Art.)

dessa Kristi ord, Joh. 16: »Jag har ännu mycket säga eder, men I kunnen det icke nu bära. Men när han kommer, som är sanningens Ande, han skall leda eder i all sanning.» De anföra ock apostlarnes exempel uti Apostlagärningarna i det 15:de kap., hvilka hafva förbjudit äta blod och det, som var förkvafdt. De anföra, att man förvandlat sabbaten uti söndagen emot Tio Guds bud, såsom dem synes. Och intet exempel varder så mycket framhållet och högt berömdt som sabbatens förvandling. De föregifva ock envist församlingens makt vara ganska stor, eftersom hon har något förändrat uti Tio Guds bud.

Men om detta spörsmål lära våra lärare sålunda, nämligen att biskoparne icke hafva makt att något stadga, som är emot Guds Drd, såsom tillförene är bevisadt. Detsamma lär ock den gamla kyrkolagen, dist. 9. Nu är det ju emot den heliga skrift att göra ätadgar eller kräfva, att de må hållas, på det att vi skola tillfyllest-göra för synderna eller förtjäna Guds nåd och rättfärdigheten, om vi dem akta och hålla. Ty den ära, som Kristus för sin förskylan bär, varder försmädad, när vi :aga oss fore att med sådana stadgars hållande förtjäna rättfärdig-leten för Gud. Men det är uppenbart, att människostadgar äro "ör sådana falska meningars skull >taligt många vordna i forsam-ingen, och att den lära, som är)m tron, och den rättfärdighet, ;om af tron kommer, dessförin-lan blifvit undertryckt. Tv med iden äro flera helgedagar stif-ade, flera fastedagar påbjudna, lya ceremonier stadgade, nya sätt ill att hedra helgonen uppfunna;

emedan de, som voro orsak och upphofsman till sådana ting, menade sig genom sådana gärningar kunna förtjäna Guds nåd. Således hafva fordom de gamla stadgarna om bot och bättring blifvit ganska många, hvilkas spår vi ännu se uti den syndaplikt de fordom gjorde.

Därtill göra dessa stadgars upp-i diktare tvärt emot Guds bud och befallning, i det de säga det vara dödlig synd, när man icke håller stadgarna om maten, dagarna och andra sådana ting, och betunga församlingen med lagens träldom, liksom om det borde ibland de kristna till att förtjäna Guds nåd och rättfärdighet vara en gudstjänst, som vore likformig med den levitiska gudstjänsten, och som Gud befallt apostlarne och biskoparne att upprätta och stadga. Ty så lyda några skrifvelser. Och några påfvar synas till en del vara be-dragnagenom Moses lags exempel. Härutaf äro de stora samvetsbör-dorna komna: att det skall vara dödlig synd att på helgedagar arbeta med sina händer, fast man ingen därmed förargar; att det skall vara dödlig synd att försumma sina sju läsetider; att visst slags mat orenar människans samvete; att fastor äro sådana verk som blidka Gud; att synden uti casu reservato, det är uti ett förbehållet fall, icke kan varda förlåten, med mindre dens myndighet, som gjort förbehållet, tillkommer, oaktadt själfva den gamla kyrkolagen icke talar om förbehåll för skulden utan om det förbehåll, som beträffar kyrkans straff.

Hvadan hafva då biskoparne den makt, att de må uppå Guds församling lägga sådana stadgar till att snärja samvetena, då ju Petrus i Apostlagärningarna uti46

det 15:de kap. förbjuder lägga något ok på lärjungarnes hals, och Paulus 2 Kor. 13 säger, att Herren har gifvit oss makt till förbättring och icke till fördärf; hvarföre föröka då dessa synderna genom sådana stadgar?

Men nu har man klara bevis af den heliga skrift, hvilka förbjuda, att man skall stifta sådana stadgar att därmed förtjäna Guds nåd, eller liksom om de skulle vara af nöden till människornas salighet. Ty så säger Paulus till Koloss, i det 2:dra kap.: 'Så låten nu ingen göra eder samvete öfver mat eller dryck eller öfver bestämda helgedagar, nymånader eller sabbater, hvilket är skuggan af det, som tillkommande var; men kroppen själf är i Kristus». Och vidare: »Efter I nu döda ären med Kristus ifrån de världsliga stadgar, hvi låten I eder då begripas med beskrifna stadgar, likasom I ännu lef den i världen? De där säga: Du skall ikke komma vid det, icke smaka det, icke handtera det; hvilket dock allt förgås i brukningen och är efter människors bud och lärdom, hvilka väl hafva ett sken af visdom». Och Paulus till Titus i det l:sta kap. förbjuder uppenbarligen att akta på judiska fabler och människors bud, som draga sig ifrån sanningen. Och Kristus i Matt. 15 säger om dem, som drifva folket till människostadgar: »Låten fara dem, de äro blinda och blindas ledare;» och ogillar alldeles sådana gudstjänster, sägande: »Hvar och en plantering, som min himmelske fader icke planterat hafver, skall uppryckas med rötterna».

Öm nu biskoparne hafva makt till att betunga Guds församling med otaliga stadgar och snärja människornas samveten, hvi förbjuder då den heliga skrift så ofta

att stifta eller höra människostadgar? Hvi kallar hon dem en djäflalära? Månne den Helige Ande tillförene fåfängt varnat för allt sådant? Därföre följer häraf, att sådana ordningar, hvilka äro stiftade såsom nödiga gudstjänster eller i den meningen, att man därmed sjcall förtjäna Guds nåd, strida emot det heliga evangelium, och att det för inga biskopar är lofligt eller medgifvet att stifta sådana gudstjänster eller kräfva dem af Guds församling. Ty det är af nöden behålla den läran i Guds församling, som lyder om den kristliga friheten, nämligen att lagens träldom icke behöfves till människans rättfärdighet; såsom Paulus skrifver i Galat. 5: »Så blifven nu ståndande uti den frihet, med hvilken Kristus oss friat hafver, och låten eder icke på nytt fångas under träldomens ok.» Ty den förnämsta artikeln uti evangelium måste ju hållas vid makt: att vi undfå Guds nåd genom tron på Kristus, utan vår förtjänst, och icke förtjäna henne genom de stadgar, som människor insatt hafva.

Hvad skall man då döma om söndagarna och andra sådana kyrkoordningar? Därpå gifva våra lärare det svar, att för biskopar eller predikanter är lofligt och tillåtet göra stadgar och ordningar, på det i Guds församling allting må skickligen tillgå, men icke därföre, att vi genom sådana stadgar skola förtjäna Guds nåd eller betala och

tillfyllestgöra för synderna eller ock besvära samvetena, i det de skola tro dem vara en nödig gudstjänst och mena sig synda, om de öfverträdde dem utan att väcka någon förargelse. Sålunda bjuder ock Paulus, 1 Kor.47

11, att kvinnorna skola i församlingen hölja sitt hufvud, och likaså, att predikanterna icke skola tala alla på en gång utan ordentligen hvar efter annan.

Sådana stadgar bör Guds församling för kärlekens skull, så ock för fredens, sä vidt hålla, att den ene icke förargar den andre, på det att allting må skickligen och utan buller ske uti Guds församling, men dock så, att man därmed ingalunda besvärar samvetena, så att de skola tro dessa stadgar vara af nöden till saligheten, och mena sig synda, när de öfverträda dem, utan att de därmed någon förarga; såsom ingen må säga, att en kvinna syndar, som utgår med bart och ohöljdt hufvud, om blott hon ingen människa därmed förargar.

Sålunda skall man oc.k hålla söndag, påskdag, pingstdag och andra sådana helgedagar och stadgar. Ty de, som säga, att Guds församling af egen myndighet har aflagt sabbaten och i stället stiftat och förordnat söndagen såsom en nödig ceremoni och gudstjänst, desamme fara mycket vilse. Ty den heliga skrift har aflagt sabbaten och lär, att alla mosaiska ceremonier väl må bortläggas, sedan det heliga evangelium är up-penbaradt vordet. Och likväl, emedan det var af nöden förordna sn viss dag, på hvilken folket kunde veta sig skola församlas, är det ilart, att Guds församling har där-;ill förordnat söndagen, hvilken 3ck för den orsakens skull synes iiera hafva behagat, att folket skulle hafva ett exempel på den iristliga friheten och lära sig veta, itt hvarken sabbatens eller någon annan dags firande är af nöden ill saligheten.

Man finner många sällsamma

tvister om lagens förvandling, om nya testamentets ceremonier, om sabbatens förändring, hvilka allasamman hafva sitt ursprung af den falska meningen, nämligen att i Guds församling bör vara en gudstjänst, likformig med den le-vitiska gudstjänsten, och att Kristus har befallt sina apostlar och biskopar upptänka nya ceremonier, som äro af nöden till saligheten. Dessa villfarelser insmögo sig uti Guds församling, när lärarne icke hafva lärt klart om den rättfärdighet, som kommer af tron. Somliga påstå, att man håller söndagen helig, icke därföre att det är Guds befallning, utan likasom det vore Guds befallning; de föreskrifva ock, huru vidt man om helgedagarna må arbeta. Hvad äro sådana påståenden annat än samvetssnaror? Ty änskönt de beflita sig om att lindra sådana stadgar, kan likväl aldrig någon lindring förnimmas, så länge den meningen varar, att stadgarna skola vara af nöden, hvilken mening måste vara, så länge man intet vet af den rättfärdighet, som kommer af tron, och af den kristliga friheten.

Apostlarne hafva befallt i Apostlagärningarna, kap. 15, att man skulle af hålla sig ifrån blod. Men hvem håller det nu? Likväl synda de därmed intet, som det icke hålla, ty apostlarne självfva hafva icke velat besvära samvetena med sådan träldom utan hafva förbjudit det till en tid, på det ingen däraf skulle förargas. Ty uti det beslut, som de gjorde, bör man akta på, hvad som är evangelii oryggliga vilja. Näppeligen blifver nu någon j punkt af den gamla kyrkolagen till fyllest hållen, och många af j den gamla kyrkolagens punkter blifva dagligen bortlagda, ja, ock48

hos dem, som på det flitigaste försvara stadgarna. Ingen kan ock tillfredsställa samvetena, med mindre den lindring iakttages, att vi veta det sådana stadgar skola hållas i den meningen, att det icke besvärar samvetena, om sådana stadgar affiägges.

Biskoparne kunde ock behålla en laglig hörsamhet, om de allenast icke yrkade därpå, att man skulle hålla de stadgar, som utan synd icke kunna hällas. Men nu förbjuda de prästerna äktenskapet och upptaga ingen uti sin församling, utan att han tillförene har försvurit sig icke vilja predika den rena evangeliska läran. Våra församlingar begära icke, att biskoparne med deras äras och myndighets förminskande skola åter upprätta frid och enighet, änskönt goda herdar och lärare borde sådant göra; utan de begära allenast, att de måtte blifva förlossade från denna otillbörliga börda, hvilken nyligen är uppfunnen och emot den allmänneliga Guds

församlings sedvana antagen. I begynnelsen hafva några stadgar till äfventyrs haft rimliga orsaker, hvilka icke stämma öfverens med de efterkommande tiderna. Det är ock uppenbart, att några stadgar äro af okunnighet antagna. Därföre tillhör det biskoparnes mildhet att nu lindra dessa stadgar, eftersom en sådan förändring icke skadar Guds församlings enhet. Ty många människostadgar äro af självfva tiden förändrade, såsom den gamla kyrkolagen vittnar. Men om man ingalunda kan utverka, att de stadgar varda uteslutna, hvilka man icke kan hålla utan synd, måste vi efterfölja apostlarnes regel, som befaller, Apostlagärn. 5, att man mera skall lyda Gud än människor.

Petrus förbjuder i första episteln, 5 kap. biskoparne att utöfva herradöme och världsligt välde i för samlingen. Men nu varder icke det påyrkadt, att biskoparne skola beröfvas sitt herradöme, utan det allena blifver begärdt, att de ville lida, att evangelium må blifva rent predikadt och förkunnadt, och att de ville lösgifva några få stadgar, hvilka icke kunna hållas utan synd. Men om de sådant ingalunda vilja efterlåta, må de självfva betänka, huru de kunna göra Gud räkenskap därför att de med sin hårdnackenhet hafva gifvit orsak till afsöndring.

Beslut.

Dessa äro de förnämsta artiklar, om hvilka synes vara oenighet. Ty änskönt man har kunnat tala om flera missbruk, hafva vi likväl för att undvika vidlyftighet, allenast uppgifvit de förnämsta, af hvilka man lätteligen kan döma om de andra.

Det har varit stora klagomål öfver aflatsbref, pilgrimsresor och missbruk af bannlysning; församlingarna äro uti mångahanda måtto hånade och plågade vordna af dem, som på biskoparnes vägnar förestodo dem.

Det har ock varit oändliga trätor emellan kyrkoherdarne och munkarne om den rätt de halva till att förestå församlingen, om skriftermål, begrafningar, likpredikningar och andra sådana saker, om hvilka vi icke hafva talat, på det att hvar och en må det, som förnämligast är i denna sak och nu är korteligen framställdt, dess bättre förnimma. Icke heller är här något sagdt eller skrifvet någon till för-smädelse, utan man har allenast uppräknat de stycken, om hvilka48

hos dem, som på det flitigaste försvara stadgarna. Ingen kan ock tillfredsställa samvetena, med mindre den lindring iakttages, att vi veta det sådana stadgar skola hållas i den meningen, att det icke besvärar samvetena, om sådana stadgar affiägges.

Biskoparne kunde ock behålla en laglig hörsamhet, om de allenast icke yrkade därpå, att man skulle hålla de stadgar, som utan synd icke kunna hällas. Men nu förbjuda de prästerna äktenskapet och upptaga ingen uti sin församling, utan att han tillförene har försvurit sig icke vilja predika den rena evangeliska läran. Våra församlingar begära icke, att biskoparne med deras äras och myndighets förminskande skola åter upprätta frid och enighet, änskönt goda herdar och lärare borde sådant göra; utan de begära allenast, att de måtte blifva förlossade från denna otillbörliga börda, hvilken nyligen är uppfunnen och emot den allmänneliga Guds församlings sedvana antagen. I begynnelsen hafva några stadgar till äfventyrs haft rimliga orsaker, hvilka icke stämma öfverens med de efterkommande tiderna. Det är ock uppenbart, att några stadgar äro af okunnighet antagna. Därföre tillhör det biskoparnes mildhet att nu lindra dessa stadgar, eftersom en sådan förändring icke skadar Guds församlings enhet. Ty många människostadgar äro af självfva tiden förändrade, såsom den gamla kyrkolagen vittnar. Men om man ingalunda kan utverka, att de stadgar varda uteslutna, hvilka man icke kan hålla utan synd, måste vi efterfölja apostlarnes regel, som befaller, Apostlagärn. 5, att man mera skall lyda Gud än människor.

Petrus förbjuder i första episteln, 5 kap. biskoparne att utöfva herradöme och världsligt välde i för samlingen. Men nu varder icke det påyrkadt, att biskoparne skola beröfvas sitt herradöme, utan det allena blifver begärdt, att de ville lida, att evangelium må blifva rent predikadt och förkunnadt, och att de ville lösgifva några få stadgar, hvilka icke kunna hållas utan synd. Men om de sådant ingalunda vilja efterlåta, må de självfva betänka, huru de kunna göra Gud räkenskap därför att de med sin hårdnackenhet hafva gifvit orsak till afsöndring.

Beslut.

Dessa äro de förnämsta artiklar, om hvilka synes vara oenighet. Ty änskönt man har kunnat tala om flera missbruk, hafva vi likväl för att undvika vidlyftighet, allenast uppgifvit de förnämsta, af hvilka man lätteligen kan döma om de andra.

Det har varit stora klagomål öfver aflatsbref, pilgrimsresor och missbruk af bannlysning; församlingarna äro uti mångahanda mått o hånade och plågade vordna af dem, som på biskoparnes vägnar förestodo dem.

Det har ock varit oändliga trätor emellan kyrkoherdarne och munkarne om den rätt de halva till att förestå församlingen, om skriftermål, begrafningar, likpredikningar och andra sådana saker, om hvilka vi icke hafva talat, på det att hvar och en må det, som förnämligast är i denna sak och nu är korteligen framställdt, dess bättre förnimma. Icke heller är här något sagdt eller skrifvet någon till för-smädelse, utan man har allenast uppräknat de stycken, om hvilka

det var af nöden att tala, på det att hvar och en må förstå, att hos oss intet, hvarken i lära eller ceremonier, är antaget, som är emot den heliga skrift eller emot den allmänneliga Guds församling; ty detta är uppenbart, att vi på det flitigaste hafva gifvit akt uppå, att ingen ny eller ogudaktig lära kunde intränga i våra församlingar.

Dessa ofvanskrifna artiklar hafva vi efter eders kejserl. maj:ts utgifna befallning velat låta utgå, på det att vår trosbekännelse och summan af den lära, som hos oss predikas, må för alla kunnig vara.

Men om någon kan hysa tvifvelsmål vid denna bekännelse, äro vi redobogna att af den heliga skrift gifva vidlyftigare undervisning.

Eders Kejserliga Majestäts

trogna och underdåniga, Johannes, Hertig till Sachsen, Kurfurste. Georgius, Markgrefve till Brandenburg, Ernestus, Hertig till Lüneburg. Philippus, Landtgrefve till Hessen. Johannes Fridericus, Hertig till Saxen. Franciscus, Hertig till Lüneburg. Wolffgangus, Furste till Anhalt. Borgmästare och Råd samt Öfverhet i

Nurnberg. Borgmästare och Råd i Reutlingen.

Den Augsburgiska Bekännelsens Apologi eller Försvarsskrift.

Philippus Melanchton, den kristlige läsaren, hälsa och välsignelse!

Cedan den af våra furstar på riksdagen i Augsburg ingifna bekännelsen blifvit offentligen föreläst, hafva strax några teologer och munkar däremot ingifvit en vederläggningsskrift, hvilken, sedan kejsaren jämväl uti samtliga furstarnes närvaro låtit den uppläsa, han begärde, att våra furstar skulle bifalla och antaga. Men som de våra hade hört, att många artiklar däruti voro ogillade, hvilka de utan sina samvetens förargelse ej kunde för-

kasta, begärde de få en afskrift af samma vederläggning, hvaraf de kunde se, så väl hvad mot-ståndarne hade förkastat, som ock huru de deras anförda skäl och orsaker grundligen måtte vederlägga. Uti en sådan den allmänna religionen och alla kristliga samvetens eviga välfärd angående sak menade de våra för visso, att motståndarne gärna och godvilligt skulle åt oss öfverlämna sin skrift. Men de våra kunde icke få densamma utan med besvärliga

villkor, till hvilka de för ingen del samtycka kunde. Sedan är en underhandling företagen, hvaruti de våra nogsamt sade sig ingen börda, huru svår den ock vore, undandraga, allenast den utan samvetets besvär och förargelse antagas kunde. Men motståndarne yrkade envist därpå, att vi några uppenbara missbruk och villfarelser gilla skulle; och som vi det ingalunda kunde göra, begärde kejsaren ånyo, att våra furstar vederläggningsskriften bifalla skulle, hvilket de alldeles afslogo och vägrade. Ty huru skulle de uti en religionssak bifalla den skrift, som de hvarken lått se eller genomläsa? De hade ock dessutom hört, att några

artiklar förkastade voro, uti hvilka de sina motståndares omdömen, så framt de icke emot Gud och sina samveten handla ville, ingalunda gilla kunde. Fördenskull blef jag, tillika med några andra, befalld att en vår bekännelses försvarsskrift uppsätta, hvaruti för hans kejserl. maj:t orsakerna skulle framställas, hvarföre vi vederläggningsskriften icke antaga ville, och hvaruti allt det, som motståndarne mot oss invändt hade, vederläggas skulle. Ty ehuruväl en afskrift af vederläggningsskriften blef oss förnekad, hafva dock några af de våra, då densamma upplästes, dess förnämsta skäl och hufvudpunkter sig till minnes fört och upptecknat. Denna försvarsskrift öfverlämnade ändtligen de våra till hans kejserl. maj:t, på det han däraf skulle förnimma, att vi hade de största skäl och orsaker till att vederläggningsskriften icke j emottaga och därtill vårt samtycke gifva. Men hans kejserl. maj:t ville icke denna vår försvarsskrift emottaga. Dock är sedermera ett

dekret eller beslut utgånget, hvaruti motståndarne berömma sig, att de vår bekännelse med den heliga skrift vederlagt hafva. Här har du nu fördenskull, min kristlige läsare, vår försvarsskrift, hvaraf du kan förstå, så väl hvad motståndarne dömt hafva — ty vi berätta här uppriktigt, huru allt tillgånget är — såsom ock, att de några artiklar tvärt emot den heliga skrifts klara och uppenbara vittnesbörd förkastat; men det är långt därifrån, att de våra meningar genom skrifterna kunnat försvaga. Och ehuruväl vi i början denna vår försvarsskrift med fleras samråd och betänkande uppsatt; så har jag dock sedermera, då densamma skulle genom trycket utgå, lagt något därtill; hvarföre jag ock mitt namn erkänner, på det ingen må klaga, att densamma utan någon viss upphofsman utgifven är.

Uti dessa stridigheter har alltid varit min plägsed, att jag, så mycket jag möjligen kunde göra, skulle behålla den rätta lärans vanliga och brukliga ordasätt, på det att man en gång desto lättare en god förlikning ingå måtte, det jag ock nu gör, ehuruväl jag denna tidens människor ifrån motståndarnes meningar längre bortföra kunde. Men motståndarne drifva saken så, att de nogsamt visa sig hvarken sanning eller enighetsöka, utan allenast att vårt blod uppsluka. Jag har ock nu skrifvit på det saktmodigaste sätt, som jag kunnat, och om något synes vara för hårdt sagdt, måste jag här säga förut, att jag allenast har att strida med några teologer och munkar, som sammansatt Vederläggningsskriften, men ic.ke med kejsaren eller furstarne, hvilka jag med all ödmjukhet och underdå-Bekännelsens Apologi eller Försvarsskrift.

öl

nighet, som jag bör, anser och vördar. Omsider har jag ock fått vederläggningsskriften i händer och förnummit densamma vara så försåtligt och försmädligt skrifven, att hon på vissa ställen de varsammaste lätteligen kan bedraga. Jag har dock icke alla deras listiga grepp och påfund behandlat, ty det vore ett oändligt arbete, utan har allenast deras förnämsta skäl och bevis sammanfattat, på det hos allt folk det vittnesbörd om oss vara måtte, att vi om Kristi evangelium rätt och gudligen tänka, tala och lära. Vi hafva ingen lust till någon oenighet eller träta, ej heller äro vi så förblindade, att vi icke se och betänka vår egen fara och olycka; ty vi se väl, huru motståndarne af hat och bitterhet emot oss upptända äro, såsom de ock alltid oss till lif och lekamen med allt det vi hafva eftertraktat. Men vi kunna dock icke den uppenbara och för församlingen nödvändiga sanningen förkasta. Vi se väl, att vi för Kristi namns pris och ära och församlingens gagns och nyttas skull många olyckor och farligheter lida och utstå måste; dock

trösta vi oss därvid, att denna vår tjänst skall Gud behaga, och hoppas ock, att efterkommande skola om oss billigare omdömen fälla. Motståndarne självfva kunna icke neka, att ju många af våra kristliga trosartiklar, som framför allting böra vara uti församlingen, äro af de våra i ljuset bragta och förklarade; men vi vilja här icke ens nämna, med hvilka och hvad för farliga meningar och onyttiga läror desamma förut hos munkar, kanonister och solister alldeles förmörkade och undertrycktavarit. Vi hafva många fromma och gud-fruktiga mäns offentliga vittnesbörd, som Gud af allt hjärta lör denna stora nådevälgerningen tacka, att de nu om många nödiga stycken långt bättre undervisade äro, än de tillförene af motståndarnes skrifter och böcker varit hafva. Vi vilja fördenskull denna vår sak åt Kristus anförtro och befalla, som en gång dessa stridigheter döma skall, hvilken vi ock bedja, att han sina förtryckta och förskingrade församlingar nådeligen tillse och dem en önsklig och beständig frid och enighet förläna ville.

Bekännelsens Apologi eller Försvarsskrift.

T~)en första artikeln af vår be-kännelse gilla våra motståndare, hvaruti vi bekänna, att vi både tro och lära, att det är ett gudomligt, oåtskiljeligt väsende m. m., och äro dock tre åtskilda

personer uti samma gudomliga väsende och lika eviga, Fadren och Sonen och den Helige Ande. Denna artikel hafva vi alltid lärt och försvarat; vi veta ock, att densamma har en så viss och fast Bekännelsens Apologi eller Försvarsskrift.

öl

nighet, som jag bör, anser och vördar. Omsider har jag ock fått vederläggningsskriften i händer och förnummit densamma vara så försåtligt och försmädligt skrifven, att hon på vissa ställen de varsammaste lätteligen kan bedraga. Jag har dock icke alla deras listiga grepp och påfund behandlat, ty det vore ett oändligt arbete, utan har allenast deras förnämsta skäl och bevis sammanfattat, på det hos allt folk det vittnesbörd om oss vara måtte, att vi om Kristi evangelium rätt och gudligen tänka, tala och lära. Vi hafva ingen lust till någon oenighet eller träta, ej heller äro vi så förblindade, att vi icke se och betänka vår egen fara och olycka; ty vi se väl, huru motståndarne af hat och bitterhet emot oss upptända äro, såsom de ock alltid oss till lif och lekamen med allt det vi hafva eftertraktat. Men vi kunna dock icke den uppenbara och för församlingen nödvändiga sanningen förkasta. Vi se väl, att vi för Kristi namns pris och ära och församlingens gagns och nyttas skull många olyckor och farligheter lida och utstå måste; dock

trösta vi oss därvid, att denna vår tjänst skall Gud behaga, och hoppas ock, att efterkommande skola om oss billigare omdömen fälla. Motståndarne själfva kunna icke neka, att ju många af våra kristliga trosartiklar, som framför allting böra vara uti församlingen, äro af de våra i ljuset bragta och förklarade; men vi vilja här icke ens nämna, med hvilka och hvad för farliga meningar och onyttiga läror desamma förut hos munkar, kanonister och solister alldeles förmörkade och undertrycktavarit. Vi hafva många fromma och gud-fruktiga mäns offentliga vittnesbörd, som Gud af allt hjärta lör denna stora nådevälgerningen tacka, att de nu om många nödiga stycken långt bättre undervisade äro, än de tillförene af motståndarnes skrifter och böcker varit hafva. Vi vilja fördenskull denna vår sak åt Kristus anförtro och befalla, som en gång dessa stridigheter döma skall, hvilken vi ock bedja, att han sina förtryckta och förskingrade församlingar nådeligen tillse och dem en önsklig och beständig frid och enighet förläna ville.

Bekännelsens Apologi eller Försvarsskrift.

T~)en första artikeln af vår be-kännelse gilla våra motståndare, hvaruti vi bekänna, att vi både tro och lära, att det är ett gudomligt, oåtskiljeligt väsende m. m., och äro dock tre åtskilda

personer uti samma gudomliga väsende och lika eviga, Fadren och Sonen och den Helige Ande. Denna artikel hafva vi alltid lärt och försvarat; vi veta ock, att densamma har en så viss och fast52 Bekännelsens Apologi el. Försvarsskrift. 1. Om arfsynden.

grund uti den heliga skrift, att han aldrig kan försvagas eller omkull-kastas. Vi hålla ock ståndaktigt fast vid, att de, som annorlunda mena eller lära, stå utom Kristi församling och äro afgudadyrkare och Guds försmädare.

I. Om arfsynden.

Den andra artikeln om arfsynden låta ock våra motståndare sig behaga, dock så, att de likväl klandra oss för den definition eller beskrifning, som vi om arfsynden korteligen framställt hafva. Här täckes eders kejserl. majestät strax i begynnelsen förnimma, huru som de, hvilka vederläggningen sam-manskrifvit, hvarken förstånd eller uppriktigt sinne haft hafva. Ty där vi uti enfaldighet och som hastigast velat nämna det, som arfsynden innefattar, hafva de strax med en uppdiktad vrång uttydning den mening, som i sig själf ingen olägenhet hade, utan nog klar och tydlig var, konstigt förvridit. Så säga de: att vara utan gudsfruktan, att vara utan tro, det är verksynd; fördenskull neka de densamma vara någon arfsynd.

Det är klart nog, att dessa lösa dikter och påfund äro uti skolorna och icke uti kejsarens råd uppkomna. Och

ehuruväl denna vrånga uttydning lätteligen kunde vederläggas; dock på det att alla fromma och redliga män må förstå, att vi icke något orimligt om denna saken lära, bedja vi först, det ville man vår på tyska skrifna bekännelse skärskåda, så skall densamma oss ifrån all misstanke befria, att vi vilja lära något nytt. Ty där står så skrifvet: Vidare varder lärdt, att efter Adams fall alla människor, som naturligen födas,

varda uti synden aflade och födda, det är, att de alla alltifrån moderlifvet äro fulla med ond lusta och begärelse och kunna ingen sann gudsfruktan, ingen sann tro på Gud af naturen hafva. Detta stycke betygar, att vi icke allenast självfva handlingen, utan ock förmågan eller gåfvorna till att rätt frukta Gud och uppå honom förtrösta, frånkänna dem, som på köttsligt sätt födda äro. Ty vi säga, att de, som således födda äro, hafva en ond begärelse och kunna icke rätteligen frukta Gud och uppå honom förtrösta. Hvad har man här att tadla? Vi förmoda, att alla fromma, redliga och uppriktiga människor, som sanningen älska, se här utan allt tvifvel, att detta både rätt och sant är, som vi här framställa och lära. Ty i samma mening betager ock den af oss på latin ingifna bekännelsen naturen förmågan, det är kraften och gåfvorna till att frukta Gud och uppå honom förtrösta, hon frånkänner ock hos de gamla och uppväxta själfva verket eller gärningen; så att, när vi nämna den onda begärelsen, förstå vi därmed icke allenast verket eller frukterna utan naturens stadigvarande onda böjelse.

Men vi vilja längre fram med flera ord visa, att vår beskrifning öfver arfsynden med den gamla och brukliga beskrifningen i allo öfverensstämmer: Ty först måste vi här gifva tillkänna, hvarföre vi dessa orden i synnerhet på detta stället brukat hafva. Motståndarne bekänna uti skolorna, att aifsyn-dens materiale, som de kalla det, är den onda begärelsen^, hvarföre, när vi nu arfsynden ville beskrifva eller säga hvad hon är eller icke är, hafva vi icke med fog kunnat gå den onda begärelsen förbi, i 52 Bekännelsens Apologi el. Försvarsskrift. 1. Om arfsynden.

grund uti den heliga skrift, att han aldrig kan försvagas eller omkull-kastas. Vi hålla ock ståndaktigt fast vid, att de, som annorlunda mena eller lära, stå utom Kristi församling och äro afgudadyrkare och Guds försmädare.

I. Om arfsynden.

Den andra artikeln om arfsynden låta ock våra motståndare sig behaga, dock så, att de likväl klandra oss för den definition eller beskrifning, som vi om arfsynden korteligen framställt hafva. Här täckes eders kejserl. majestät strax i begynnelsen förnimma, huru som de, hvilka vederläggningen sam-manskrifvit, hvarken förstånd eller uppriktigt sinne haft hafva. Ty där vi uti enfaldighet och som hastigast velat nämna det, som arfsynden innefattar, hafva de strax med en uppdiktad vrång uttydning den mening, som i sig själf ingen olägenhet hade, utan nog klar och tydlig var, konstigt förvridit. Så säga de: att vara utan gudsfruktan, att vara utan tro, det är verksynd; fördenskull neka de densamma vara någon arfsynd.

Det är klart nog, att dessa lösa dikter och påfund äro uti skolorna och icke uti kejsarens råd uppkomna. Och

ehuruväl denna vrånga uttydning lätteligen kunde vederläggas; dock på det att alla fromma och redliga män må förstå, att vi icke något orimligt om denna saken lära, bedja vi först, det ville man vår på tyska skrifna bekännelse skärskåda, så skall densamma oss ifrån all misstanke befria, att vi vilja lära något nytt. Ty där står så skrifvet: Vidare varder lärdt, att efter Adams fall alla människor, som naturligen födas,

varda uti synden aflade och födda, det är, att de alla alltifrån moderlifvet äro fulla med ond lusta och begärelse och kunna ingen sann gudsfruktan, ingen sann tro på Gud af naturen hafva. Detta stycke betygar, att vi icke allenast självfva handlingen, utan ock förmågan eller gåfvorna till att rätt frukta Gud och uppå honom förtrösta, frånkänna dem, som på köttsligt sätt födda äro. Ty vi säga, att de, som således födda äro, hafva en ond begärelse och kunna icke rätteligen frukta Gud och uppå honom förtrösta. Hvad har man här att tadla? Vi förmoda, att alla fromma, redliga och uppriktiga människor, som sanningen älska, se här utan allt tvifvel, att detta både rätt och sant är, som vi här framställa och lära. Ty i samma mening betager ock den af oss på latin ingifna bekännelsen naturen förmågan, det är kraften och gåfvorna till att frukta Gud och uppå honom förtrösta, hon frånkänner ock hos de gamla och uppväxta själfva verket eller gärningen; så att, när vi nämna den onda begärelsen, förstå vi därmed icke allenast verket eller frukterna utan naturens stadigvarande onda böjelse.

Men vi vilja längre fram med flera ord visa, att vår beskrifning öfver arfsynden med den gamla och brukliga beskrifningen i allo öfverensstämmer: Ty först måste vi här gifva tillkänna, hvarföre vi dessa orden i synnerhet på detta stället brukat hafva. Motståndarne bekänna uti skolorna, att aifsyn-dens materiale, som de kalla det, är den onda begärelsen^, hvarföre, när vi nu arfsynden ville beskrifva eller säga hvad hon är eller icke är, hafva vi icke med fog kunnat gå den onda begärelsen förbi, i

synnerhet på denna tid, då några om densamma föga gudligt eller uppriktigt tala.

Ty somliga säga, att arfsynden icke är något fel uti människans natur, last eller fördärf utan allenast en träldom eller ett dödlighetens villkor, som alla af Adam härkomna draga måste, icke för något eget fel utan allenast för en annans skuld. Dessutom tillägga de ock det, att ingen för arfsyn- (dens skull evigt fördömd varder. Härmed förhåller sig på samma sätt, som att af en lifegen kvinna lifegna trälar födas, uti hvilket stånd de ständigt måste förblifva, icke för sin egen naturs fel eller lytes skull utan för moderns elände och olyckas skull. Nu, på det vi måtte visa, att en sådan ogudaktig i mening oss icke behagar, hafva vi där talat om den onda begärelsen, kallat henne enfaldeligen en sjukdom, smitta eller arflyte samt gifvit tillkänna, att människan af naturen syndig och fördärfvadfödd varder.

Vi hafva ock icke allenast nämnt om begärelsen, utan vi hafva jämväl sagt, att människorna af naturen utan tro och gudsfruktan födda varda, hvilket vi icke utan orsak tillagt hafva. De skolastiska lärarne2 göra arfsynden ganska ringa, i det de icke rätteligen förstå beskrifningen på arfsynden, hvilken de af sina förfäder undfått hafva. De tala med många ord om själfva fornes3, det är den onda retelsen eller böjelsen, och säga densamma vara ett kroppens fel och bräcklighet, och som de på sitt sätt ofta mycket barnsliga äro, så fråga de ock: om människan ådragit sig detta fel och bräcklighet af det i paradiset förbjudna äpplets gift och besmittelse eller af ormens utandning, och om densamma ju

längre ju värre varder, om man något läkemedel däremot brukar? Med sådana frågor hafva de själfva hufvudsaken alldeles undertryckt. Fördenskull, när de tala om arfsynden, nämna de ej det ringaste om den mänskliga naturens större och svårare fel och svagheter, nämligen att människan icke känner Gud, att hon föraktar Gud, att hon ingen gudsfruktan har, ej heller på honom förtröstar, att hon hatar Guds dom, flyr för den dömande Guden, förtörnas på Gud, misströstar om hans nåd och sätter allenast sin lit och förtröstan uppå dessa för ögonen varande ting, med mera. Dessa sjukdomar, som allra mest strida emot Guds lag, varda skolastikerna icke varse. Ja, de tillägna emellertid den mänskliga naturen fullkomliga krafter till att öfver allting älska Gud, till att göra Guds bud och befallningar i anseende till gärningarnas sanna väsende; men de se icke, att de tala emot sig själfva. Ty att af egna krafter kunna älska Gud öfver allting och Guds bud göra eller hålla, hvad är det annat än att hafva den ursprungliga rättfärdigheten ännu bibehållen?

Om nu den mänskliga naturen besitter dessa stora krafter, att hon af sig själf kan öfver allting älska Gud, såsom skolastikerna dristeligen säga, käre! hvad skall då arfsynden vara? Hvartill behöfva vi då Kristi nåd, om vi kunna genom egen rättfärdighet rättfärdiga blifva? Hvartill hafva vi den Helige Ande nödig, om mänskliga krafter af sig själfva kunna öfver allting älska Gud och Guds bud hålla? Ho är, som icke ser, huru vrångvist våra motståndare tala om denna höga sak? De ringare felen och svagheterna uti människans natur erkänna de, men

de gröfre och svårare erkänna de icke, om hvilka dock Skriften oss allestädes påminner och profeterna ständigt klaga, nämligen om den köttsliga säkerheten, om Guds förakt, om hat emot Gud och flera sådana oss medfödda fel och laster. Men sedan skolastikerna hafva uti den kristliga läran inmängt och inblandat filosofiens lära om naturens fullkomlighet och alltför mycket den fria viljan och de af den framlockade gärningarna (ac-tus eliciti) tillägnat samt lärt, att människorna för Gud rättfärdiga varda genom ett utvärtes ärbart lefverne, om hvilket vi jämväl säga, att det förnuftet underkastadt är och står någorlunda i vår makt ; så hafva de icke kunnat se eller förnimma människonaturens invärtes orenlighet och synda-smitta, som är uti hjärtat, hvarom ingen, utan genom Guds ord upplyst, rätteligen kan döma; hvilket Guds ord skolastikerna ganska sällan uti sina skrifter och böcker bruka eller behandla.

Dessa äro orsakerna, hvarföre vi uti arf syndens beskrifning hafva så väl talat om den medfödda onda lustan och begärelsen, som ock frånkänt människans naturliga krafter gudsfruktan och förtröstan uppå Gud. Ty vi hafva härmed velat gifva tillkänna, att arfsynden jämväl dessa sjukdomar, fel och arflyten inbegriper, nämligen att vi icke känna Gud, att vi förakta Gud, att vi äro utan gudsfruktan och förtröstan på Gud", och att vi Gud icke rätteligen älska kunna. Dessa äro den mänskliga naturens förnämsta fel och svagheter, som egentligen strida emot förra taflan af Tio Guds bud.

Vi hafva icke heller häruti något

nytt infört. Den gamla beskrifningen på arfsynden, om man den rätteligen förstår, säger äfven detsamma, som så lyder: arfsynden är saknad af den ursprungliga rättfärdigheten. Men hvad är den ursprungliga rättfärdigheten? Skolastikerna strida här mycket om några skolfrågor men förklara icke, hvad den människan medskapade rättfärdigheten är. Men rättfärdigheten uti den heliga skrift innefattar icke allenast senare taflan af Tio Guds bud utan ock den förra, som befaller om gudsfruktan, om tron, om kärleken till Gud; fördenskull skulle den medskapade rättfärdigheten icke allenast bestått uti härlig och fullkomlig sundhet, rent blod och ofördärfvade kroppskrafter4, såsom de härom tala, utan jämväl i dessa gåfvor: en viss kunskap om Gud, gudsfruktan, förtröstan på Gud eller åtminstone fullkomliga krafter och förmåga till att allt sådant göra, hvilket ock Skriften betygar, då hon säger, att människan är skapad efter Guds beläte och likhet*. Hvad är det annat, än att den gudomliga visheten och rättfärdigheten uti människan afbildad var, hvarigenom hon kände Gud, och genom hvilken Guds klarhet uti henne lyste, det är, att åt människan, när hon skapad var, dessa gåfvor gifna voro, nämligen en rätt och ren kunskap om Gud, en rätt gudsfruktan, en sann förtröstan på Gud och flera sådana? Ty således uttyda och förklara Ire-næus och Ambrosius5 detta Guds beläte, hvilken senare, sedan han mycket annat härom talat och framfört, så säger: »Fördenskull är icke den själ efter Guds beläte skapad, uti hvilken Gud icke

* 1 Moseb. 1: 27.Bekännelsens Apologi el. Försvarsskrift. I. Om arfsynden.

städse är. Paulus gifver ock uttryckligen tillkänna för efeserna* och kolosserna **, att Guds beläte är icke annat uti Skriften än en sann Guds kunskap, rättfärdighet och samling. Lombardus6 tvekar ej heller att säga, att den uti Adani först medskapade rättfärdigheten är självfva Guds beläte odi likhet, som af Gud människan ingifven är. Vi anföra de gamlas språk och meningar, som Augustini förklaring om Guds beläte uti människan icke emotsäga.

När fördenskull de gamle beskrifva arfsynden och säga, att hon är en saknad af den uti paradiset först medskapade rättfärdigheten, så är deras mening, att människan, icke allenast till kroppen och de lägre krafterna är fördärfvad, utan att hon ock dessa gåfvor dymedelst förlorat, nämligen den sanna Guds kunskap och kännedom, den rätta kärleken till Gud, tron och förtröstan uppå Gud eller åtminstone kraften och förmågan att att allt detta åstadkomma. Ty teologerna själfva lära jämväl uti skolorna, att förenämnda stycken hade icke varit oss möjliga att fullgöra utan särskilda gåfvor, Guds hjälp, nåd och bistånd.

Samma gåfvor kalla vi gudsfruktan, Guds kunskap och förtröstan på Gud, på det man själfva saken desto bättre må kunna förstå. Häraf är klart, att de gamle, när de beskrifva arfsynden, just med oss öfverensstämma, då vi säga, att människan af egna krafter icke har en sann gudsfruktan och förtröstan på Gud och således icke kan tillskrifva sig hvarken verkställigheten däraf och ej heller håg och vilja att det åstad-1 komma.

Äfven detta menar ock Augustinus, då han jämväl arfsynden beskrifver och henne en ond lusta och begärelse kallar, gifvande därmed tillkänna, att den onda lustan och begärelsen varder oss efter syndafallet i stället för den förlorade rättfärdigheten medfödd. Ty emedan den fördärfvade naturen icke kan frukta och älska Gud och uppå honom tro och förtrösta, så söker och älskar hon intet annat än det, som köttsligt är, och Guds dom antingen af säkerhet föraktar eller af fruktan och förskräckelse skyr och hatar. Sålunda innefattar Augustinus så väl saknaden af den medskapade rättfärdigheten som den onda lustan och begärelsen, som i dess ställe oss alla beklagligen åkommit. Icke heller är den onda begärelsen allenast ett fördärf i människans lekamliga natur utan består ock däri, att människan med sin andliga naturs krafter är böjd till det köttsliga. De veta ock sannerligen icke hvad de

säga, som på samma gång tillägga människorna den onda begärelsen, hvilken icke af den Helige Ande dödad är, och därjämte kärleken till Gud öfver all ting.

Vi hafva fördenskull uti arfsyn-dens beskrifning bägge dessa delar rätteligen utsatt, nämligen saknaden af den första rättfärdigheten, att vi arma och usla Adams barn icke kunna tro Gud, icke kunna frukta Gud och honom öfver all ting älska, samt tillika den onda lustan, som söker hvad köttsligt är, tvärt emot Guds ord, det är, som söker icke allenast krop-! pens vällust utan ock en köttslig i vishet och rättfärdighet, förtröstar ; däruppå och föraktar Gud. Att ' dessa tvenne delar tillsamman,

- Ef. 4: 24. " Kol. 3: 10.56 Bekännelsens Apologi el. Försvarsskrift. I. Om arfsynden.

nämligen saknaden af den första rättfärdigheten och den onda lustan och begärelsen, äro det, som vi kalla arfsynd, det lära icke allenast de gamla kyrkofäderna utan ock de senare tiders lärare, så många som redliga och uppriktiga ibland dem varit hafva. Ty så säger Thomas": «Arfsynden är icke allenast en brist af den första rättfärdigheten utan ock en oordentlig lusta och begärelse uti själen; därföre är hon, säger han, icke en blott brist utan en fördärfvad själens beskaffenhet.® Bonaventura8 säger ock: «När man f rågar hvad aifsynden är, svaras därtill rätteligen, att hon är en otillbörlig begärelse och lusta. Rätteligen svaras ock, att hon är en brist af den första rättfärdigheten, som än tillstädes vara borde.* Uti det ena af dessa svar inneslutes det andra. Detsamma menar ock Hugo9, när han säger: «Arfsynden är en blindhet uti själen och en ond lusta och begärelse uti kötteU, hvarmed han gifver tillkänna, att vi usla Adams barn födas sådana af naturen, att vi Gud icke känna, tro icke uppå honom och förtrösta, utan misströsta, förakta Gud och honom hata; ty allt detta inbegriper han uti de orden ignorantia in mente, det är blindhet eller få-kunnighet uti själen. Dessa lärares meningar stämma ock öfverens med den heliga skrifts vittnesbörd. Tj' Paulus kallar understundom arfsynden uttryckligen en brist, såsom uti 1 Korint. 2, där han säger: "Den naturliga människan förnimmer intet af det Guds Ande tillhör*Annorstädes nämner han begärelsen, som är mäktig i våra lemmar att göra döden frukt**. Om bägge dessa stycken kunde

vi väl flera Skriftens språk anföra, men uti en klar sak behöfvas icke många vittnesbörd. Hvar och en förståndig läsare kan ock häraf lätteligen döma, att det, att vi sålunda äro utan gudsfruktan, utan tro och förtröstan till Gud, är icke allenast verksynd utan ock en medfödd brist af allt godt, hvilken brist ständigt hos oss kvarblifver, till dess vi genom den Helige Ande pånvttfödda och upplysta varda.

Vi lära fördenskull om arfsynden icke annorlunda än den heliga skrift oss lär och den allmänneliga kristliga kyrkan tror och bekänner; utan vi förklara och föra åter i ljuset de härliga och förträffliga Skriftens och fädernas språk, som genom de nyare teologernas spetsfundiga trätor och spörsmål hittills alldeles undertryckta varit. Ty självfva saken betygar, att de senare tiders teologer icke rätteligen förstått hvad fäderna egentligen med det ordet brist af den första rättfärdigheten menat hafva. Men att rätt veta och förstå hvad arfsynden är eller icke är, det är en högst nödvändig sak. Ty ingen kan rätteligen förnimma, hvad för en stor och outsäglig Guds nåd vi uti Kristus hafva, utan att han först sin stora svaghet, jämmer och elände rätteligen känner. All människans rättfärdighet, helighet, ärbara vandel och goda gärningar äro för Gud idel skrymteri, så framt vi icke erkänna, att hjärtat af naturen är utan kärlek till Gud, utan gudsfruktan och utan förtröstan på Gud. Därför säger profeten: «Se-dan jag lärde veta, slår jag mig på länderna« ***. Och David: »Jag sade i min häpenhet, att alla män-

* 1 Kor. 2: 14. ** Rom. 7: 5: *** Jer. 31: 19.Bekännelsens Apologi el. Försvarsskrift. I. Om arfsynden. 57

niskor äro lögnaktiga«'*, det är, de hafva icke rätta tankar om Gud.

Här lara våra motståndare häftigt ut emot Luther, därföre att han skrifvit och sagt, att arfsynden blifver kvar hos oss efter'dopet. De tillägga ock, att denna artikel är med rätta förkastad af påfven Leo den tionde. Men eders kejserliga majestät skall här finna en uppenbar försmädelse; ty motståndarne veta väl uti hvad mening Luther har velat detta vara sagdt, att arfsynden efter dopet kvarblifver. Han har alltid så skrifvit, att dopet borttager arfsyndens reatum, det är förpliktelsen till syndastraffet, änskönt självfva syndens materiale, såsom de säga, nämligen den onda begärelsen, kvarblifver. Han har ock om samma materiale tillagt, att den Helige Ande, genom dopet gifven, begynner att döda den onda begärelsen och skapar nya rörelser uti människan. Äfvenså talar ock

Augustinus, då han säger: «Arfsynden varder uti dopet förlåten, icke att hon ej mera är, utan att hon icke tillräknad varder.« Här bekänner han uppenbarligen, att synden är, det är kvarblifver, änskönt hon icke tillräknad varder. Detta språk har så behagat de senare tiders lärare, att de ock infört det uti dekreterna eller deras beslut. Emot Julianus säger jämväl Augustinus ~«Den lag, som är i våra lemmar, är borttagen eller tillgifven uti den andliga nya födelsen och kvarblifver uti clet dödliga köttet. Han är tillgifven, ty reatus eller förpliktelsen till straffet är genom sakramentet borttagen, hvarigenom de trogna pånyttfödde! varda. Men den blifver kvar, i det att hon uppväcker en

otid lusta och åtrå, emot hvilken de trogna strida.« Ätt detta äfven varit Luthers mening, veta våra motståndare ganska väl; men emedan de självfva saken icke kunna ogilla, söka de dock hans ord att försmäda och i en vrång mening uttyda, på det de således sanningen och den oskyldige undertrycka må.

Men, säga motståndarne vidare, den onda begärelsen är ett straft och icke någon synd; däremot säger Luther, att hön är en synd. Vi' hafva tillförene sagt, att Augustinus beskrifver arfsynden och säger, att hon är en ond begärelse och lusta. Om nu denna mening är orätt, därom må de strida med Augustinus. Dessutom säger Paulus: «Jag hade intet vetat af begärelsen, hade icke lagen sagt: du skall icke begära.« Likaså: «Men jag ser en annan lag i mina lemmar, som strider emot den lag, som i min håg är, och griper mig fången uti syndens lag, som är i mina lemman **, Dessa vittnesbörd kan intet listigt påfund någonsin omkullkasta. Ty de kalla begärelsen uttryckligen en synd, som dem likväl icke tillräknad varder, hvilka uti Kristus äro, änskönt hon är en sak, som i sig själf är döden värd, där hon ej tillgifven varder. Detta har ock utan allt tvifvel varit kyrkofädernas mening; ty Augustinus vederlägger med en vidlyftig disputation deras mening, som menade, att begärelsen uti människan vore icke någon synd utan något, som är hvarken ondt eller godt, på samma sätt som det att vara hvit eller svart på kroppen eller sjuklig.

Om ock motståndarne vilja påstå, att fornes peccati eller den

* Ps. 116: 11. ** Rom. 7: 7, 23.58 Bekännelsens Apologi el. Försvarsskrift. 1. Om arfsynden.

onda böjelsen och begärelsen till att synda är hvarken ond eller god, så skola icke allenast många Skriftens språk och vittnesbörd utan jämväl hela den kristliga kyrkan och församlingen dem däruti häftigt motsäga. Ty ho har någonsin understått sig att säga, att det är likgiltigt, eller hvarken godt eller ondt, änskönt ett fullkomligt samtycke icke kommer därtill, nämligen att tvifla om Guds vrede, om Guds nåd, om Guds ord, att vredgas öfver Guds domar, förtryta eller vara missnöjd öfver att Gud icke strax rycker utur olyckan, alt knorra däröfver, att de ogudaktiga en bättre lycka hafva i världen än de fromma och gudfruktiga, att retas till vrede, att upptändas till otukt och lättfärdighet, äregirighet, begär efter gods, penningar och ägodelar m. m. Allt detta känna och förnimma dock gudfruktiga människor hos sig, såsom af psalmerna och profetenia klart är. Men sofisterna hafva uti sina skolor från filosofien hitfört sådana meningar och drömmar, som alldeles främmande och orimliga äro, såsom att vi för våra begärs skull hvarken onda eller goda äro och böra därföre hvarken berömmas eller lastas, likaledes att ingenting är svnd, utan man därtill fullkomligen samtycker. Dessa och flera sådana filosofernas meningar böra egentligen förstås om ett utvärtes lefverne och straff för världen men icke om våra tankars bedömande inför Guds domstol. Så hitflicka de ock oförsiktigt andra meningar, såsom att naturen icke är ond, hvaremot vi intet hafva att invända, när det på sitt rätta rum och ställe sagdt blifver; men hit varder

det orimligt lämpadt till att därmed förringa arfsynden. Dock varda sådana meningar funna hos skolastikerna, som otillbörligt förblanda filosofien eller den lära, som det utvärtes lefvernet angår, med evangelii lära, och sådant hafva de icke allenast uti skolorna lärt utan jämväl offentligen uti församlingarna predikat och förkunnat. Denna skadliga lära blef allmänt antagen, hvarigenom förtröstan uppå våra egna krafter, förmåga, gärningar och förtjänst är underhållen vorden och Kristi nåds kunskap alldeles undertryckt. Fördenskull, enär Luther ville visa och förklara, hvad för en stor synd arfsynden är, samt människornas stora jämmer, elände och skröplighet oss föreställa, har han lärt, att arfsyndens öfverlefvor, som efter dopet kvarblifva, icke äro af sin egen natur något likgiltigt, det är hvarken goda eller onda, utan att de behöfva Kristi nåd, på det de icke må tillräknade varda, ja ock den Helige Ande, på det de dämpas och dödas måtte.

Ehuruväl skolastikerna bägge delarna förringa, både synden och straffet, då de lära, att människan kan af egna krafter Guds lag och bud hålla; så varder dock det för arfsyndens skull pålagda straffet långt annorlunda uti första Mosebok beskrifvet; ty där varder den mänskliga naturen icke allenast döden samt andra timliga plågor och olyckor utan ock djäfvulens rike underkastad, hvarest denna förskräckliga dom fälles: «Jag skall sätta en fiendskap emellan dig och kvinnan och emellan din säd och hennes säd«*. Saknaden af den första rättßirdigheten och

* 1 Mos. B. 3: 13.

den medföljande onda begärelsen äro både straff och synd; men döden och andra timliga plågor samt djäfvulens tyranni och välde äro egentligen straff; ty den mänskliga naturen är under träldom gifven och hålles fången af djäfvulen, som densamma med ogudaktiga meningar och villfarelser bedårar, förför och till allahanda slags synder, skam och laster retar och drifver. Som nu djäfvulen icke kan öfvervunnen varda utan genom Kristi hjälp och nåd, alltså kunna ock icke vi af egna krafter oss ifrån den träldomen fria och förlossa. Själfva världshistorien visar, hvilken stor makt djäfvulen har uti sitt rike. Hela världen är full af försmädelser emot Gud samt ogudaktiga meningar och läror, och med dessa band och bojor håller djäfvulen många fångna, som för världen synas vara visa och rättfärdiga människor. Hos andra visa sig stora och grofva synder och laster. Som nu Kristus är oss därtill gifven, att han både dessa synder såsom ock dessa straff borttaga och djäfvulens rike, synden och döden förstöra må; så kunna Kristi nådevälgärningar icke erkännas, utan att vi först vår fördärfvade natur, stora jämmer, elände och skröplighet rätteligen känna. Därföre halva våra predikanter och lärare om denna högst nödvändiga artikel med all flit lärt och predikat och intet nytt infört eller förebragt utan den heliga skrift och de gamla fäders meningar framställt och förklarat.

Detta hålla vi före vara eders kejserl. maj:t nog sagdt om de barnsliga och ogrundade beskyllningar, hvarmed våra motståndare denna vår artikel obilligt och utan orsak anf äktat och försmädat hafva.

Ty vi veta, att vi rätt lära och däruti med den allmänneliga kristna församlingen öfverensstämma. Men om våra motståndare vilja å nyo denna tvist upptaga, så skola de icke saknas bland oss, som dem svara och sanningen upprätthålla skola. Tv våra vedersakare förstå till en stor del icke hvad de i denna höga och viktiga sak tala. De tala ofta emot sig själfva, ej heller kunna de rätteligen efter sin egen slutkonst säga eller förklara, hvad arfsvndens form ale är, eller hvad arfsynden egentligen är eller icke är, ej heller hvad bristen är, som de så kalla, af den första rättfärdigheten uti paradiset. Men vi hafva icke här velat med deras trätor och stridigheter allt för noga förfara, utan allenast de gamla fädernas mening, hvilken vi ock följa, med bekanta, brukliga och tydliga ord angifva och förklara.

Den tredje artikeln hafva våra vedersakare intet emot, uti hvilken vi bekänna, att tvenne naturer äro uti Kristus, nämligen att den i mänskliga naturen är af ordet uti dess persons enhet antagen. Och att densamme Kristus har lidit och är död vorden, på det han oss med Fadren försona skulle, och är uppväckt, att han må regera, rätt-I färdiggöra och heliggöra dem, som tro m. m. efter det apostoliska och nicænska symbolum.

II. Om rättfärdiggörelsen.

Uti den fjärde, femte, sjette och sedan uti den tjugonde artikeln fördöma våra motståndare oss där-i före, att vi lära, att människorna icke försitta förtjänsters skull utan af nåd för Kristi skull syndernas förlåtelse undfå genom tron på Kristus. Bägge dessa stycken för- Bekännelsens Apol. el. Försvarssky. II. Om rättfärdiggörelsen. fc3

den medföljande onda begärelsen äro både straff och synd; men döden och andra timliga plågor samt djäfvulens tyranni och välde äro egentligen straff; ty den mänskliga naturen är under träldom gifven och hålles fången af djäfvulen, som densamma med ogudaktiga meningar och villfarelser bedårar, förför och till allahanda slags synder, skam och laster retar och drifver. Som nu djäfvulen icke kan öfvervunnen varda utan genom Kristi hjälp och nåd, alltså kunna ock icke vi af egna krafter oss ifrån den träldomen fria och förlossa. Själfva världshistorien visar, hvilken stor makt djäfvulen har uti sitt rike. Hela världen är full af försmädelser emot Gud samt ogudaktiga meningar och läror, och med dessa band och bojor håller djäfvulen många fångna, som för världen synas vara

visa och rättfärdiga människor. Hos andra visa sig stora och grofva synder och laster. Som nu Kristus är oss därtill gifven, att han både dessa synder såsom ock dessa straff borttaga och djäfvulens rike, synden och döden förstöra må; så kunna Kristi nådevälgärningar icke erkännas, utan att vi först vår fördärfvade natur, stora jämmer, elände och skröplighet rätteligen känna. Därföre halva våra predikanter och lärare om denna högst nödvändiga artikel med all flit lärt och predikat och intet nytt infört eller förebragt utan den heliga skrift och de gamla fäders meningar framställt och förklarat.

Detta hålla vi före vara eders kejserl. maj:t nog sagdt om de barnsliga och ogrundade beskyllningar, hvarmed våra motståndare denna vår artikel obilligt och utan orsak anf äktat och försmädat hafva.

Ty vi veta, att vi rätt lära och däruti med den allmänneliga kristna församlingen öfverensstämma. Men om våra motståndare vilja å nyo denna tvist upptaga, så skola de icke saknas bland oss, som dem svara och sanningen upprätthålla skola. Tv våra vedersakare förstå till en stor del icke hvad de i denna höga och viktiga sak tala. De tala ofta emot sig själfva, ej heller kunna de rätteligen efter sin egen slutkonst säga eller förklara, hvad arfsvndens form ale är, eller hvad arfsynden egentligen är eller icke är, ej heller hvad bristen är, som de så kalla, af den första rättfärdigheten uti paradiset. Men vi hafva icke här velat med deras trätor och stridigheter allt för noga förfara, utan allenast de gamla fädernas mening, hvilken vi ock följa, med bekanta, brukliga och tydliga ord angifva och förklara.

Den tredje artikeln hafva våra vedersakare intet emot, uti hvilken vi bekänna, att tvenne naturer äro uti Kristus, nämligen att den i mänskliga naturen är af ordet uti dess persons enhet antagen. Och att densamme Kristus har lidit och är död vorden, på det han oss med Fadren försona skulle, och är uppväckt, att han må regera, rätt-I färdiggöra och heliggöra dem, som tro m. m. efter det apostoliska och nicænska symbolum.

II. Om rättfärdiggörelsen.

Uti den fjärde, femte, sjette och sedan uti den tjugonde artikeln fördöma våra motståndare oss där-i före, att vi lära, att människorna icke försitta förtjänsters skull utan af nåd för Kristi skull syndernas förlåtelse undfå genom tron på Kristus. Bägge dessa stycken för-

kasta de, så väl det, att vi neka att människorna för sina egna förtjänsters skull syndernas förlåtelse undfå, såsom ock att vi påstå och lära, att människorna genom tron syndernas förlåtelse undfå och genom tron på Kristus rättfärdiga varda. Och emedan uti denna stridighet fråga är om vår kristliga läras och tros förnämsta artikel, som, rätt förstådd, Kristi namns pris och ära utbreder och förklarar samt tillför alla gudfruktiga samveten en nödvändig, rik och ymnig tröst och hugsvalelse; ty bedja vi, det täcktes eders kej-serl. majestät oss om sådana högviktiga saker nådigt höra. Ty emedan våra vedersakare icke förstå, hvad syndernas förlåtelse, tron, nåden och rättfärdighet en är, så förorena de ömkligt denna artikel, Kristi ära och välgärningar förmörka och betaga gudfruktiga samveten den uti Kristus erbjudna tröst och hugsvalelse.

Och på det vi må kunna stadfästa vår bekännelse och vederlägga det, som våra motståndare framkasta mot oss, är det nödigt, att vi strax i begynnelsen något förut tala, på det så väl våra motståndares som vår läras rätta grund desto bättre må kunna inses och förnimmas.

Hela den heliga skrift bör uti dessa tvenne stycken förnämligast fördelas: lagen och nådelöftena. Ty på ett ställe framställer hon för oss lagen, på ett annat löftet om Kristus; nämligen då hon antingen den tillkommande Kristus utlofvar och tillsäger oss för hans skull syndernas förlåtelse, rättfärdiggörelsen och det eviga lifvet, eller Kristus lofvar oss, sedan han är uppenbar vorden, syndernas förlåtelse, rättfärdiggörelsen och det eviga lifvet. Men med lagen

förstå vi här de tio budorden, hvar helst de uti Skriften läsas. Om ceremonierna och Moses världsliga rättegångsstadgar tala vi för denna gången intet.

Utaf dessa tvenne stycken taga våra vedersakare lagen för sig, emedan det mänskliga förnuftet någorlunda förstår lagen af naturen och har samma lag af Gud uti hjärtat inskrifven, och söka så genom lagen syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelsen. Men de tio budorden fordra icke allenast utvärtes verk och gärningar, som förnuftet

någorlunda kan åstadkomma eller göra, utan de fordra jämväl annat, som förnuftet vida öfvergår, nämligen att rätt frukta Gud, rätt älska Gud, rätt åkalla Gud, vara fullt förvissad om, att Gud bönhör, och förbida Guds hjälp uti döden och allehanda an-fäktningar; ändtligen fordra de ock af oss en rätt hörsamhet och lydnad emot Gud uti själfva döden samt alla frestelser och anfäkt-ningar, att vi dem icke undfly eller vedersaka, när Gud dem oss pålägger.

Här hafva skolastikerna följt filosoferna och tala allenast om förnuftets rättfärdighet, nämligen utvärtes verk och gärningar, och uppdikta därjämte, att förnuftet kan utan den Helige Ande öfver allting älska Gud. Ty så länge det mänskliga sinnet är i ro och fred och hvarken förnimmer Guds dom eller vrede, kan det väl föreställa sig, som ville det älska Gud och för Hans skull göra det godt är. På sådant sätt lara de, att människorna förtjäna syndernas förlåtelse, när man gör så mycket, som i ens förmåga står, det är, om förnuftet låter sig synden led vara och gör sig själf en vilja till att älska Gud eller gör det

godt är för Guds skull. Denna skadliga mening, emedan den naturligen smickrar människorna, har uti församlingen åstadkommit och förorsakat många missbruk och falska gudstjänster med klosterlöften, mässans missbruk och flera fåfänga stadgar, af hvilka en uttänkt ett, en annan ett annat. Och på det förtröstan uppå sådana gärningar mer och mer underhållas och styrkas måtte, hafva de föregifvit, att Gud nödvändigt gifver sin nåd till dem, som sådana verk och gärningar göra, icke som vore han därtill tvungen, utan emedan det är en sådan ordning, som Gud icke öfvergifver eller förändrar.

Under denna falska mening ligga många stora och skadliga villfarelser förborgade, hvilka det vore alltför långt att här uppräkna. Det allenast må den förståndige läsaren betänka, att om denna är den kristliga rättfärdigheten, hvad åtskillnad är då emellan filosofien och Kristi lära? Om vi syndernas förlåtelse förtjäna med dessa våra gärningar, hvad gör då Kristus? Om vi genom förnuftet och förnuftets gärningar kunna rättfärdiga varda, hvartill behöfva vi då Kristus och den nya födelsen? Och genom dessa skadliga meningar är nu saken så vida kommen, att många begabba oss, som lära, att man en annan rättfärdighet än den filosofiska söka måste. Vi hafva hört några predikanter, som uti sina predikningar ej det ringaste hafva talat om Kristus och hans heliga evangelium utan endast om Aristoteles sedelära. De foro icke heller vilse, om det är sant, som våra motståndare försvara. Ty Aristoteles har på sin tid om de utvärtes sederna så klokt och förståndigt skrifvit, att man då intet

mera därom kunde fordra och åstunda. Vi finna ock sådana böcker, uti hvilka några Kristi språk med Sokrates, Zenos10 och andras utsagor jämförda varda, liksom vore Kristus därtill kommen, att han några lagar utgifva skulle, genom hvilka vi syndernas förlåtelse skulle förtjäna och icke af nåd genom hans dyra förtjänst och förskyllan undfå. Fördenskull om vi våra motståndares lära antaga, att vi genom förnuftets gärningar syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelsen förtjäna, så är nu ingen åtskillnad emellan den filosofiska, eller åtminstone den fariseiska, och den kristliga rättfärdigheten.

Ehuru våra motståndare, på det att de icke alldeles måtte gå Kristus förbi, fordra en historisk kunskap om Kristus och tillägna Honom, att han förtjänt, att oss en habitus, skicklighet eller färdighet, måtte gifven varda eller, såsom de själfva kalla densamma, den första nåden, hvarmed de förstå en kraft eller böjelse, som gör oss skickliga att lättare älska Gud; så är det dock ganska ringa, som de tillägna denna färdighet, ty de föregifva och dikta, att viljans verk är af enahanda art, så väl förr som sedan denna färdighet gifven eller tillkommen är. De föregifva, att viljan kan älska Gud, men den tillkomna färdigheten uppmuntrar och böjer henne, att hon detsamma desto hellre och villigare göra må. Denna färdighet föregifva de, att man först måste förtjäna genom förutgående förtjänster, sedan påstå de, att man genom lagens gärningar densamma färdighetens tilltagande och förökande, ja, ock det eviga lifvet måste förtjäna. Sålunda begrafva de alldeles Kristus, på det människorna icke må hålla

honom för en medlare och mena sig af nåd för hans skull syndernas förlåtelse och försoning undfå, utan drömma, att de genom eget uppfyllande af lagen för Gud rättfärdiga räknade varda, ehuru lagen aldrig kan tillfyllestgöras, emedan förnuftet intet annat gör än några utvärtes verk och gärningar; emellertid så fruktar det icke Gud, ej heller tror det i sanning, att Gud drager omsorg om oss. Och änskönt de om denna habitus eller färdigheten tala,

kan dock hvarken Guds kärlek finnas uti människorna utan trons rättfärdighet, ej heller kan man rätteligen förstå, hvad Guds kärlek eller kärleken till Gud är.

Att de ock göra en åtskillnad emellan meritum congrui och meritum condigni11, det är, emellan en skälig vedergällning och en hel och fullkomlig förtjänst, därmed leka de allenast med ord, på det de ej må synas vara uppenbara pelagianer. Ty om Gud nödvändigt gifver nåden för en skälig vedergällning, så är det nu icke en skälig vedergällning utan en hel och fullkomlig förtjänst, ehuruväl de veta icke själfva hvad de säga. De dikta och drömma, att sedan människan har fått habitus dilectionis, det är större lust och benägenhet till att älska Gud, så förtjänar hon därmed Guds nåd de condigno eller med fullkomlig förtjänst, och dock säga de, att man bör tvifla, om samma habitus, färdighet eller skicklighet, är tillstädes eller icke, men huru veta de då, om de genom en skälig vedergällning ellër fullkomlig förtjänst Guds nåd förtjänt hafva? Hela denna sak är uppdiktad och hopspunnen af fåfänga människor, som icke veta, huru syndernas förlåtelse sker, eller

huru vi densamma undfå, och hurusom inför Guds dom och uti samvetsångest all förtröstan uppå våra egna verk och gärningar alldeles utestängd och utesluten blifver. Säkra skrymtare mena sig alltid genom en fullkomlig förtjänst Guds 1 nåd förtjäna, antingen denna färdighet eller skicklighet till att älska Gud finnes hos dem eller icke, ty af naturen förtrösta människorna uppå egen rättfärdighet; men för-I skräckta samveten tvifla och söka : understundom att samla sig andra gärningar, på det de må frid vinna. Dessa finna aldrig hos sig, att de något med fullkomlig förtjänst kunna förtjäna, och falla så i förtviflan, så framt de icke utom lagens lära få höra evangelium om syndernas nådiga förlåtelse och trons rättfärdighet eller den rättfärdighet, som kommer af tron.

Således lära våra motståndare icke annat än en utvärtes eller förnuftets rättfärdighet eller ock lagens, hvilken de endast åskåda och betrakta såsom judarne Moses betäckta ansikte, och uppväcka hos de säkra skrymtare, som mena sig tillfyllestgöra lagen, en förmätenhet, en fåfäng förtröstan uppå egna verk och gärningar samt förakt för Kristi nåd. De bedröfvade och förskräckta samvetena bringa de tvärtom i förtviflan, hvilka, så länge de göra sina gärningar ai en oviss och tvifvelaktig inbillning, aldrig kunna erfara, hvad tron är och huru kraftig hon är, utan falla slutligen alldeles uti misströstan och förtviflan.

Men vår mening om förnuftets eller den utvärtes rättfärdigheten är, att Gud fordrar densamma och för Guds befallnings skull bör man nödvändigt goda verk och gärningar göra, som Gud uti de tio budorden befallt; *ty lagen är vårBekännelsens Apol. el. Försvarssky. II. Om rättfärdiggörelsen. fc3

tuktomästare»*, och: »lagen är satt för de orättfärdiga»**. Ty Gud vill genom en utvärtes tukt och aga tysta och tillbakahålla dem, som köttsliga äro, och till att bibehålla densamma agan har han utgifvit sin lag samt förordnat lärare, öfverhet och straff. Denna utvärtes rättfärdighet kan förnuftet af egna krafter någorlunda åstadkomma, änskönt det ofta af den naturliga svagheten öfvervunnet varder och djäfvulen retar och drifver till uppenbara synder och laster. Och ehuruväl vi denna förnuftets rättfärdighet gärna dess lof och beröm tillägna, ty den för-därfvade naturen har ingen bättre eller större förmån, så att Aristoteles säger rätteligen, att hvarken aftonstjärnan eller morgonstjärnan äro dagligare och skönare än rättfärdigheten är; ja, ehuru Gud bekröner henne äfven med lekamliga belöningar; bör hon dock ingalunda så berömmas, att Kristus därigenom vanhedrad och försmådd varder.

Ty det är falskt, att vi genom våra gärningar syndernas förlåtelse förtjäna.

Falskt är ock det, att människorna för Gud rättfärdiga räknade varda för förnuftets eller den utvärtes rättfärdighetens skull.

Falskt är ock det, att förnuftet kan af egna krafter öfver allting älska Gud och Guds lag hålla, nämligen att rätteligen frukta Gud, rätteligen förlita sig fast på, att Gud bönhör, att vilja lyda Gud uti döden och andra Guds ordningar, icke begära hvad en annan tillkommer eller äger med mera sådant, änskönt förnuftet de utvärtes gärningarna göra kan.

Falskt är ock det och emot Kris-

tus försmädligt, att de människor icke synda, som göra Guds bud utan nåden.

Till denna vår rätta menings och läras bestyrkande hafva vi många kraftiga vittnesbörd, ej allenast af den heliga skrift utan ock af kyrkofäderna. Ty Augustinus talar vidlyftigt emot pelagianerna och visar klarligen, att nåden icke varder oss för våra förtjänsters skull gifven. Och uti sin bok om naturen och nåden säger han: »Om vår naturs kraft och förmåga genom den fria viljan gör tillfyllest till att veta, både hum man lefva skall och huru man rätteligen kan lefva, sä är Kristus visserligen fåfängt för oss död, och dä behöfver man icke förarga sig öfver Kristi kors. Hvarföre må jag då icke klaga; jag må sannerligen ropa och klaga öfver dem af en hjärtans kristlig medömkan och säga ined Paulus: I hafven mist Kristus, I som genom lagen viljen rättfärdiga varda, och I ären fallna ifrån nåden (Gal. 5: 4); ty I veten eller kännen icke den rättfärdighet, som för Gud gäller, utan söken eder egen rättfärdighet upprätta, varande icke den rättfärdighet, som för Gud gäller, under-gifna; ty såsom Kristus är lagens ände och fullbordan, sä är han ock den fördärfvade mänskliga naturens Frälsare och saliggörare, hvar och en till rättfärdighet, som tror»***. Och Joh. 8: 36: »Örn Sonen gör eder fria, så ären I rättsligen fria».

Fördenskull kunna vi icke genom förnuftet ifrån synderna befriade varda och syndernas förlåtelse förtjäna. Och uti Johannes 3: 5 står skrifvet: » Utan en varder född af vatten och anda, kan

Gal. 3: 24.

1 Tim. 1: 9. *** Rom. 10: 3, 4.

han icke ingå i Guds rike.» Hafva vi nu af nöden att genom den Helige Ande pånyttfödas, så gör då förnuftets rättfärdighet oss icke för Gud rättfärdiga, ej heller kan den Guds lag hålla eller tillfyllest-göra. Rom. 3: »Allesamman äro de syndare och hafva intet att berömma sig af ii/Jör Gud»*, det är, de hafva icke visdom och rättfärdighet, hvarigenom Gud rätteligen kännes och prisas. Likaledes Rom. 8: »Ty köttsligt sinne är en fiendskap emot Gud, efter det är icke Guds lag underdånigt, icke kan det heller. Men de, som äro köttsliga, kunna icke vara Gud täcka»**. Dessa vittnesbörd äro så klara och tydliga, att de icke erfordra något djupsinnigt förstånd, hvarmed man dem må utgrunda, utan en uppmärksam åhörare, för att bruka Augustini ord, hvilka han uti dylik sak brukat. Om det köttsliga sinnet är en fiendskap emot Gud, så kan det icke utan den Helige Ande rätteligen älska Gud. Om det icke kan Guds lag underdånigt vara, så kan det icke heller älska Gud. Om det köttsliga sinnet är en fiendskap emot Gud, så syndar köttet jämväl då, när vi utvärtes ärbara gärningar göra. Om det icke kan Guds lag underdånigt vara, så syndar ock visserligen en människa, änskönt hon förträffliga och berömvärda gärningar gör, som for världen stort anseende hafva.

Våra motståndare göra allenast afseende på de budord, som höra till den andra taflan, hvilka innehålla den utvärtes rättfärdigheten, hvilken förnuftet kan förstå. Med denna låta de sig nöja, menande sig med sådana utvärtes gärningar Guds lag tillfyllestgöra. Emeller-

tid fästa de icke afseende vid den första taflan, som befaller, att vi skola älska Gud och för visso tro, att Gud vredgas öfver synden, att vi rätteligen skola frukta Gud, och att vi med visshet tro, att Gud hör oss. Men det mänskliga sinnet är, när det icke har den Helige Ande, antingen så säkert, att det föraktar Guds dom eller flyr det under straffet och hatar den med rätt och rättvisa dömande Guden och lyder därföre icke den förra taflan. Fördenskull emedan Gudsförakt och tvifvel om Guds ord, hotelser och löften den mänskliga naturen fast vidhänga och vidlåda, så synda visserligen människorna jämväl då, när de sköna och förträffliga gärningar göra förutan den Helige Ände, ty de göra dem af af ett orent och ogudaktigt hjärta, såsom skrifvet står: »Allt det icke går af tron, det är synd» ***. Ty sådana människor göra sina gärningar med förakt för Gud, såsom Epikurus12 icke trodde, att Gud hade försorg om honom, gjorde afseende på honom eller bönhörde honom. Detta förakt för Gud skämmer och orenar gärningarna, huru sköna och förträffliga de eljest för världen synas, ty Gud dömer hjärtat.

Slutligen skrifva ock våra motståndare ganska oförsiktigt, att människorna, som till den eviga vreden skyldiga äro, förtjäna syndernas förlåtelse genom kärleken, fastän det dock är omöjligt att älska Gud, så framt icke syndernas förlåtelse med tron förut omfattad varder. Ty hjärtat kan icke, när det Guds vrede verkligen känner, älska Gud, så framt han icke visar sig nådig; så länge han förskräcker oss och synes, som ville

* Rom. 3: 23. ** Rom. 8: 7. 8. *** Rom. 14: 23.

han ifrån sitt ansikte uti den eviga döden förkasta oss, så kan icke den mänskliga naturen komma sig så mycket för, att hon kan älska den förtörnade, dömande och straffande Guden. Det är lätt för fåfänga människor att dikta sådana drömmar om kärleken, att den, som är skyldig till en dödlig synd, kan dock öfver allting älska Gud, förty de veta icke hvad Guds vrede och dom är. Men uti samvetskval och ångest, hvarmed människan ofta kämpa och strida måste, där förnimmer hon, att sådana djupsinniga filosofiska tankar idel fåfänga, dårskap och drömmar äro. Paulus säger:»Lagen kommer vrede åstad»*. Han säger icke, att människorna förtjäna syndernas förlåtelse genom lagen; ty lagen anklagar och förskräcker alltid samveten; därföre gör han icke rättfärdig, förty när samvetet är af lagen förskräckt, så flyr det för Guds dom. Därföre fara de mycket vilse, som mena sig genom lagen och sina egna gärningar syndernas förlåtelse förtjäna. Detta vare nog sagdt om förnuftets eller lagens rättfärdighet, hvarom våra motståndare så mycket tala och lära. Ty litet härefter, när vi komma att säga vår mening om trons rättfärdighet, lär själfva saken fordra, att vi flera vittnesbörd framställa, som jämväl skola tjäna till att våra motståndares villfarelser omkullkasta, hvilka vi hittills allenast upprepat hafva.

Fördenskull, emedan människorna icke kunna af egna krafter hålla eller fullborda Guds lag och de äro alla under synien och till den eviga vreden och döden skyldiga, så kunna vi icke genom lagen ifrån synden befriade eller rätt-

färdiga varda, utan löftet är oss gifvet om syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelsen för Kristi skull, som för oss gifven är, att han för världens synder tillfyllestgöra skulle, och är satt oss till en medlare och försonare. Och det löftet gör icke något afseende uppå våra förtjänster utan tillbjuder oss af nåd syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelsen, såsom Paulus säger; » ß'r det nu af nåd, så är det icke af gäningarna**; och på ett annat ställe: »Men nu är Guds rättfärdighet utan lagens tillhjälp uppenbar vörden***, det är, syndernas förlåtelse varder oss af nåd till-bjuden. Försoningen beror icke af våra förtjänster, ty om syndernas förlåtelse berodde af våra förtjänster och försoningen vore af lagen, så vore hon onyttig. Ty emedan vi icke hålla lagen, så skulle ock följa, att löftet om försoningen skulle oss aldrig vederfaras eller vi den tillbjudna nåden bekomma. Sådan slutsats gör Paulus uti Rom. 4, sägande: »Ty om de, som lyda till lagen, äro arfvingar, så är tron onyttig vorden och löftet är blifvet om in'et†. Ty om löftet fordrade våra förtjänster såsom villkor och lagen, så skulle däraf följa, att löftet onyttigt vore, emedan vi kunna aldrig hålla lagen.

Men emedan rättfärdiggörelsen sker genom nådelöftet, så följer däraf, att vi själfva kunna oss icke rättfärdiggöra, eljest hvartill hade löftet varit nödigt? Och som löftet icke kan omfattas utan med tron, så förkunnar evangelium, som egentligen är ett löfte om syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelsen för Kristi skull, den rättfärdighet, som kommer af tron på Kristus, hvilken lagen icke lär, ej

* Rom. 4: 15. ** Rom. 11: 6. *** Rom,

3: 21. † Rom. 4: 14.

heller är denna en lagens rättfärdighet. Ty lagen fordrar af oss våra gärningar och vår fullkomlighet; men löftet tillbjuder oss, som af synden och döden undertryckta äro, försoningen af nåd för Kristi skull, hvilken försoning undfås icke af gärningarna utan af tron allena. Denna tro träder icke fram inför Gud med någon förtröstan uppå våra egna gärningar utan allenast med förtröstan på löftet eller den utlofvade barmhärtigheten uti Kristus. Fördenskull bekommer och undfår denna särskilda tro, hvarmed hvar och en tror, att synderna varda honom för Kristi skull förlåtna och att Gud är blidkad och nådig för Kristi skull, syndernas förlåtelse och gör oss rättfärdiga, och emedan hon uti bättringen, det är uti förskräckelser och anfäktningar, tröstar och upprättar våra hjärtan, så föder hon oss på nytt och tillför oss den Helige Ande, så att vi sedan Guds lag hålla kunna, nämligen älska Gud, rätteligen frukta Gud, med visshet tro, att Gud bönhör, lyda Gud uti alla be-dröfvelser och anfäktningar, och

dödar ändtligen den onda lustan och begärelsen med mera.

Alltså är tron, som af nåd syndernas förlåtelse undfår, emedan hon ställer emot Guds vrede medlaren oah försonaren Kristus och icke våra gärningar eller vår kärlek, en sann Kristi kunskap, åtnjuter Kristi välgärningar, förnyar våra hjärtan och föregår lagens nppfyllelse och fullbordan. Men om denna tro finna vi icke en bokstaf uti våra vedersakares lära. Vi förebrå fördenskull våra motståndare därföre, att de allenast lära en lagens rättfärdighet och icke evangelii, hvilket predikar och

förkunnar oss den rättfärdighet, som kommer af tron på Kristus.

Hvad den rättfärdiggörande tron är.

Våra motståndare lära och föregifva, att tron är allenast en historisk kunskap om Kristus, därföre lära de ock, att hon tillsamman med en dödlig synd kan bestå, och alltså tala de alls intet om den tro, hvarigenom Paulus så ofta säger att människorna rättfärdiga varda; förty de, som för Gud rättfärdiga räknas, de lefva icke uti någon dödlig synd. Men den tro, som oss rättfärdiga gör, hon är icke allenast en historisk kunskap, utan hon är ock det, att man bifaller Guds löfte, uti hvilket syndaförlåtelsen och rättfärdiggörelsen oss af nåd för Kristi skull till-bjudes. Och på det ingen må tänka, att hon är allenast en historisk kunskap, så tillägga vi än ytterligare, att tron är det, att jag af innersta hjärta begär och tillägnar mig det mig tillbjudna nådelöftet om syndaförlåtelsen och rättfärdiggörelsen uti Kristus.

Man kan ock lätteligen se åtskillnaden emellan denna tro och lagens rättfärdighet. Tron är en gudstjänst,hvarigenom man af Gud de tillbjudna nådevälgärningarna anammar och emottager. Lagens rättfärdighet är en gudstjänst, som tillbjuder Gud våra förtjänster. Gud vill så af oss genom tron dyrkas, att vi af honom emottaga och anamma må det han lofvar och tillbjuder.

Men att tron betyder icke allenast en historisk kunskap utan en sådan, som bifaller löftet, det vittnar Paulus uppenbarligen, när han säger: »Därföre måste det vara af tron, att det skall vara af nåd och

löftet fast blifva för all säden»*. Ty han känner väl, att löftet icke kan emottagas utan genom tron; hvarföre han ock sinsemellan jämför och sammanknippar löftet och tron, så att det ena alltid har afseende på det andra. Ehuruväl det är lätt att döma, hvad tron är, om vi vår apostoliska trosbekännelse skärskåda, hvarest jämväl denna artikeln: Jag tror på syndernas förlåtelse, står uttryckligen utsatt. Fördenskull är det icke nog, att man tror, att Kristus är född, har lidit och är uppväckt, så framt vi ock icke denna artikeln tillägga, som är den evangeliska historiens syftemål: Jag tror på syndemas förlåtelse. Till denna artikel bör ock allt det öfriga hänföras, nämligen att för Kristi skull och icke för våra gärningars skull varder oss syndernas förlåtelse af nåd skänkt och gifven. Ty hvad hade det varit nödigt, att Kristus skulle lör våra synder utgifven varda, om våra förtjänster kunde för våra synder tillfyllestgöra.

Fördenskull så ofta som vi tala om den rättfärdiggörande tron, så skola vi veta, att dessa tre stycken äro där tillsamman, nämligen löftet, nåden och Kristi dyra förtjänst såsom en lösepenning och försoning. Löftet anammas med tron, nåden utesluter våra förtjänster och gifver tillkänna, att välgärningen varder oss allenast af blott nåd och barmhärtighet tillbjuden, och Kristi förtjänst är lösepenningen, ty det bör vara någon viss försoning för våra synder. Skriften beder ofta om nåd och barmhärtighet. Kyrkofäderna säga ock ofta, att vi genom barmhär- j tigheten saliga blifva. Därföre, så I

ofta som man talar om barmhärtigheten, bör man veta, att tron där fordras, som löftet om barmhärtigheten undfår och anammar. Och åter, så ofta som man talar om tron, så vilja vi ock därmed förstå objectum eller föremålet, nämligen den utlofvade nåden och barmhärtigheten. Ty tron gör oss icke därföre rättfärdiga eller saliga, som vore hon i sig något förträffligt verk, som kunde något förtjäna, utan därföre allenast, att hon den utlofvade barmhärtigheten omfattar och anammar.

Denna gudstjänst, denna gudsdyrkan varder synnerligen här och där hos profeterna och i psal-mernaprisad och berömd, där dock lagen icke lär om syndernas förlåtelse af nåd. Men fäderna i det gamla testamentet hade likväl

förnummit löftet om Kristus, och att Gud för Kristi skull ville förlåta synderna; hvarföre när de förstodo, att Kristus skulle blifva en betalning eller försoning för våra synder, så visste de strax, att våra gärningar kunde icke vara af det anseende eller värde, att de oss med Gud skulle kunna försona. Därföre anammade de och omfattade med tron Guds nåderika barmhärtighet och syndernas förlåtelse äfven såsom de heliga uti nya testamentet. Häraf kommer det, att orden nåd, tro och barmhärtighet ganska ofta uti psalmerna och hos profeterna upprepade varda, såsom här: «Om du Herre vill tillräkna synderna, Herre, ho kan blifva bestånd ande*'**? Här bekänner David sina synder och åberopar icke sina egna gärningar eller förtjänster. Han tillägger ock: ♦ Ty när dig är förlåtelse, att man skall frukta dig.« Här finner han

* Rom. 4: 16. ** Psal. 130: 3, 4, 5.

tröst och upprättar sig med förtröstan uppå Guds stora nåd och barmhärtighet. Han anför ock löftet, sägande: « Jag väntar efter Herren, min själ väntar och jag hoppas uppå hans ord«, det är, efter du har lofvat syndernas förlåtelse, så håller jag mig ock fast till detta ditt löfte och varder därigenom uppehållen. Fördenskull äro ock fäderna i gamla testamentet rättfärdiggjorda, icke genom lagen utan genom löftet och tron. Det är ock underligt, att våra vedersakare så alldeles förringa tron, ehuru de likväl se och finna henne allestädes såsom en synnerlig och den förnämsta gudstjänst hållas och berömmas, såsom uti Psal. 50: »Åkalla mig i nöden, så vill jag hjälpa dig, sä skall du prisa mig» *. Således vill Gud af oss känd varda, således vill han, att vi honom dyrka och prisa skola, att vi af honom hans välgärningar emottaga och anamma och det för hans nåds och barmhärtighets skull och icke för våra gärningars eller förtjänsters skull. Detta är den största och ymnigaste tröst och hugsvalelse uti alla frestelser och anfäktningar. Och en sådan tröst och hugsvalelse borttaga och förkasta våra motståndare, enär de tron förringa och lasta och lära allenast, att människorna genom gärningar och förtjänster med Gud underhandla.

Att tron på Kristus rättfärdiggör.

Först, på det ingen må tänka, att vi tala om en fåfäng historisk kunskap, vilja vi gifva vid handen, huru tron varder oss gifven. Sedan vilja vi visa både, att hon rättfärdigar, såsom ock huru detta bör förstås, samt vederlägga det, som

våra motståndare framkasta emot oss. Kristus befaller hos Lukas i det sista kapitlet att predika bättring och syndernas förlåtelse uti hans namn. Ty evangelium öfvertygar alla människor, att de äro under synden, att de alla äro skyldiga till den eviga vreden och döden, och tillbjuder för Kristi skull syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelsen, som med tron omfattas och anammas. Bättringens predikan, som straffar oss, förfärar våra samveten med sanna och allvarsamma förskräckelser. Uti dessa böra våra hjärtan åter fatta tröst och hugsvalelse, hvilket sker, om de tro Kristi löfte, och att vi för hans skull syndernas förlåtelse hafva.

Denna tro, som uti sådana förskräckelser upprättar och tröstar, hon undfår syndernas förlåtelse, gör oss rättfärdiga och åter lefvande igen; ty denna tröst och hugsvalelse är ett nytt och andligt lif. Detta är klart och tydligt och kan af de gudfruktiga förstås och har jämväl församlingens vittnesbörd. Våra motståndare kunna ingenstädes säga, huru den Helige Ande gifven varder. De dikta och drömma, att sakramentet gifver den Helige Ande till följd af dess blotta begagnande, utan att tron och någon god rörelse finnes hos den, som det brukar, liksom vore den Helige Andes skänkande en så ringa och fåfäng sak.

Och emedan vi om en sådan tro tala, som icke är någon fåfäng tanke, utan som frälsar ifrån döden och föder ett nytt lif uti hjärtat och är jämväl den Helige Andes verk; så består hon icke jämte någon dödlig synd, utan så länge hon är tillstädes uti hjärtat, så

* Psal. 50: 15.

föder hon goda frukter, såsom vi sedan vilja visa. Hvad kan någonsin enklare och klarare sägas om en ogudaktig människas omvändelse eller om sättet för den nya födelsen? Må våra vedersakare här anföra af deras otaliga författares hop en endaste af deras sentensböckers13 uttolkare, som något om sättet för den nya födelsen eller huru densamma sker talat eller lärt. När de tala om kärleken eller deras så kallade habitus dilectionis eller

färdighet och skicklighet till att älska Gud, så dikta och drömma de, att människorna densamma genom gärningarna förtjäna, men lära icke, att densamma genom ordet undfången varder, såsom jämväl anabaptisterna denna tiden lära. Men med Gud kan man icke handla, ej heller kan man omfatta honom utan genom ordet; därföre sker ock rättfärdiggörelsen genom ordet, såsom Paulus säger: «Evangelium är Guds kraft, allom dem till salighet, som tro»*; äfvensom: «Tron är af predikan, men predikan genom Guds ord»**. Och om man intet annat bevis hade, kunde man häraf allenast sluta, att tron gör oss rättfärdiga; förty om rättfärdiggörelsen sker allenast genom ordet och ordet allenast med tron omfattas, så följer däraf, att tron oss rättfärdiga gör, men vi hafva andra viktigare skäl och bevis härför. Detta hafva vi nu blott sagt, på det vi må visa, huru det tillgår, när vi pånyttfödda varda, och på det man må kunna förstå, hurudan den tro är, hvarom vi här tala.

Nu vilja vi visa, att tron gör oss rättfärdiga. Här vilja vi först påminna våra läsare därom, att så-

som det är nödvändigt, att man den meningen försvarar, att Kristus är vår medlare, så är ock nödigt att försvara den, att tron oss rättfärdiga gör. Ty huru skall Kristus vara vår medlare, om vi uti rättfärdiggörelsen honom icke såsom en medlare bruka, om vi icke veta och fasthålla det, att vi för hans skull rättfärdiga räknade varda? Men det är att rätteligen tro, nämligen att förtrösta på Kristi dyra förtjänst och förskyllan, att Gud visserligen vill för hans skull vara oss nådig. Ja, såsom man bör försvara det, att utom lagen är äfven Kristi löfte nödigt, alltså är ock nödigt, att man försvarar det, att tron oss rättfärdiga gör. Ty lagen kan man icke hålla, utan att man först den Helige Ande undfått. Fördenskull är framför allt nödigt, att man försvarar det, att Kristi löfte är nödvändigt; men detta löfte kan icke omfattas och anammas utan genom tron. Fördenskull, de som neka, att tron gör oss rättfärdiga, de lära intet annat än lagen, sedan de evangelium afskaffat och själfva Kristus förkastat hafva.

Men somliga, när det säges, att tron gör oss rättfärdiga, förstå det till äfventyrs om begynnelsen, att tron är begynnelsen till rättfärdiggörelsen eller en förberedelse till rättfärdiggörelsen, så att själfva tron är icke det, hvarigenom vi Gud täcka och behagliga äro, utan gärningarna, som efterfölja. De inbilla sig ock, att tron därföre så högligen berömmes, eftersom hon är begynnelsen till rättfärdiggörelsen. Ty det ligger mycken makt på, huru en sak rätteligen begynnes, såsom man i ordspråket säger: en god begyn-

* Rom. 1: 16. ** Rom. 10: 17.

nelse är halfgjord gärning, såsom om någon ville säga, att grammatiken gör, att hvar och en blifver mästare i sin konst, emedan hon gör dem skickliga och bereder vägen för dem till andra konster och vetenskaper, ehuruväl hvar och en konst gör visserligen sin mästare.! Så lära vi icke om tron, utan det försvara vi, att vi enkannerligen och sannfärdeligen genom själfva tron för Kristi skull rättfärdiga räknade varda eller för Gud täcka 1 och behagliga äro. Och emedan det ordet justificari eller rättfärdiggöras bemärker, att af orättfärdiga göras rättfärdiga eller pånyttfödas, så bemärker det ock, att för rättfärdiga förklaras eller räknas, ty skriften talar på bäggedera sätten. Fördenskull vilja vi först visa det, att tron allena af en orättfärdig en rättfärdig gör, det är, att vi genom tron aliena syndernas förlåtelse undfå.

Somliga förarga sig öfver det lilla ordet sola eller allena, ehuru Paulus säger: »Så hålla vi nu det, att människan varder rättfärdig af tron utan lagens gerningar»*; och uti Ef. 2: »Af nåden ären I frälsta genom tron, och det icke af eder, Guds gåfva är det; icke af gärningar, på det ingen skall berömma sig» **; ja ock uti Rom. 3: «Allesamman äro de syndare .... och varda rättfärdiga utan förskyl-lan af hans nåd genom den förlossning, som i Kristus Jesus skedd är»***. Om detta utslutande ordet sola eller allena några misshagar, så må de ock utur Pauli skrifter dessa uteslutande ord borttaga: nämligen «af nåd», »utan förskyl-lan», »icke af gärningar», »det är en gåfva» och flera sådana, ty dessa äro jämväl uteslutande ord.

Men vi utesluta härmed all mening och tanke om någon vår egen för-tjänst; men icke utesluta vi ordet och sakramenterna, såsom våra vedersakare oss försmädligen beskylla. Ty vi hafva ju tillförene sagt, att tron kommer af ordet, hvarföre vi ock ordet och predikoämbetet högligen prisa och berömma. Men kärleken och gärningarna böra följa på tron, hvarföre de ock icke få uteslutna varda, att de icke tron följa må, utan all förtröstan uppå kärlekens eller gärningarnas förtjänst varder alldeles uti rättfärdiggörelsen utesluten, och det vilja vi nu klarligen bevisa.

Att vi undfå syndernas förlåtelse allenast genom tron på Kristus.

Vi mena, att våra motståndare jämväl bekänna och tillstå måste, att uti rättfärdiggörelsen är först syndernas förlåtelse nödvändig: »ty Gud har allt beslutat under otro»\; hvarföre vi således göra den slutsatsen, att syndernas förlåtelse undfå, det är att för Gud rättfärdig varda, såsom skrifvet står: »Säll är den, hvilken öfverträdelsen förlåten, den synden öf verskyld är» ††; genom tron allena på Kristus, icke genom kärleken icke för kärlekens eller för gär ningarnas skull, undfå vi syndernas förlåtelse, ehuruväl kärleker följer på tron. Därföre varda v, genom tron allena rättfärdiga gjorda, så förstående rättfärdig görelsen, att af en orättfärdig er rättfärdig gjord varder eller ati man pånyttfödd varder.

Det andra stycket af vårt argu ment kan således lätteligen för klaras, om vi veta, huru syndernas

* Rom. 3: 28. ** Ef. 2: 8. **» Rom. 3: 23, 24. † Rom. 11: 32. †† PsaL 32:1. KoL 1: U

1 Joh. 2: 2.

förlåtelse rätteligen sker. Våra motståndare tala ganska kallsinnigt om denna höga sak och fråga, antingen syndernas förlåtelse och nådens mgjutelse äro en och samma förändring eller de äro tvenne åtskilda. De fåfänga människorna, de hade ingenting att säga därom! Uti syndernas förlåtelse böra syndens förskräckelser uti hjärtat öfvervinna varda, ja ock den eviga dödens ångest, såsom Paulus vittnar, 1 Kor. 15: «Dödens udd är synden, syndens kraft är lagen; men Gud vare tack, som oss segern gifvit har genom vår Herre Jesus Kristus» *. Det är, synden förskräcker samvetet, och det sker genom lagen, som visar Guds vrede öfver synden, men vi öfvervinna den dock genom Kristus. Huruledes? Genom tron, då vi upprätta oss med förtröstan uppå den utlofvade barmhärtigheten för Kristi skull. Vi bevisa sålunda vårt omnämnda andra stycke: Guds vrede kan icke försonas, om vi sätta våra gärningar däremot; ty Kristus är oss satt till en försoning, på det Fadren för hans skull må blifva oss nådig. Men Kristus omfattas icke såsom en medlare utan genom tron; därföre undfå vi syndernas förlåtelse genom tron allena, då vi våra hjärtan upplifva med förtröstan uppå den barmhärtighet, som för Kristi skull utlofvad och tillsagd är. Paulus säger ock uti Rom. 5: *Genom honom hafva vi ock en tillgång till Fadren,» och tillägger, «genom tron» **. Således varda vi fördenskull med Fadren försonade och undfå syndernas förlåtelse, när vi upprättade varda af förtröstan uppå den utlofvade barmhärtigheten för Kristi skull. Våra mot-

ståndare menaKristus således vara vår medlare och försonare, som skulle Kristus hafva förtjänt oss kärleken eller den såkallade ha-bitus dilectionis; men de säga icke, att vi honom nu såsom en medlare bruka skola, utan sedan de alldeles hafva begrafvit Kristus, föregifva de, alt vi hafva en tillgång til? Fadren genom våra egna verk och gärningar och därigenom samma habitus förtjäna och sedan genom samma kärlek till Gud komma. Hvad är detta annat än att alldeles begrafva Kristus och hela trons lära borttaga? Paulus lär tvärt om, att vi hafva en tillgång, det är en försoning, genom Kristus, och på det han må visa, huru det sker, till-lägger han, att vi «genom tron en sådan tillgång hafva» ***. Fördenskull undfå vi således syndernas förlåtelse genom tron för Kristi skull och kunna icke vår kärlek eller våra gärningar ställa emot Guds vrede.

För det andra är det visst och fast, att synderna varda oss förlåtna för Kristi skull, som vår rätte och ende medlare och försonare är, Rom. 3: «Hvilken Gud har satt för en nådastol genom tron i hans blod» t. Här tillägger ock Paulus igenom tron». Fördenskull så varder denne försonare oss nyttig, när vi genom tron omfatta den uti Kristus utlofvade barmhärtigheten och densamma Guds vrede och dom emotsätta. Äfven i samma mening skrifver ock Paulus uti Ebr. 4, sägande: »Efter vi nu

hafva en stor öfverstepräst,---

— därföre låt oss tröst eligen framgå till nådastolen» ††. Ty han bjuder oss »trösteligen» framgå till Gud, icke af förtröstan uppå våra

* 1 Kor. 15: 56, 57. Rom. 3: 4. " Rom. 5: 2. "* Rom. 3: 2. † Rom. 3: 25. †† Ebr.

4: 14, 15.

gärningar eller förtjänster utan i förtröstan på den rätte öfverste-prästen Kristus, därföre fordrar han ock tron.

För det tredje säger Petrus uti Apostlagärn. 10: «Honom bära alla profeterna vittnesbörd, att hvar och en som tror på honom, han skall få syndernas förlåtelse genom hans namn» *. Huru kunde hfin klarare och tydligare säga? Syndernas förlåtelse, säger han, undfå vi genom hans namn, det är, för hans skull, och således icke för våra förtjänsters skull, icke för vår ångers, ruelses, kärleks, gudstjänsts eller gärningars skull. Han tillägger ock: enär vi tro uppå honom.» Fördenskull så fordrar han ju tron, ty vi kunna icke Kristi namn omfatta utan genom tron. Dessutom åberopar han sig på alla profeternas enhälliga samtycke och vittnesbörd. Detta är' ock att rätteligen åberopa sig uppå församlingens myndighet och trovärdighet, men härom få vi vidare tillfälle att tala uti artikeln om bot och bättring.

För det l]ärde så är syndernas förlåtelse en sak, som oss lofvad och tillsagd är för Kristi skull; därföre kan hon icke omfattas och anammas utan genom tron allena; ty löftet kan icke emottagas utan allenast genom tron; Rom. 4: «Därföre måste det vara af tron, att det skall vara af nåd och löftet fast blifva för all säden»**, såsom ville han säga: om saken berodde af våra gärningar och förtjänster, så vore löftet onyttigt och ovisst, ty vi skulle aldrig kunna för visso veta, när vi nog eller till fyllest förtjänt hade, och det kunna erfarna samveten eller de, som sådant försökt hafva, lätteligen förstå.

Därföre säger Paulus Gal. 3: «Men Skriften har allt beslidit under synd, på det löftet skulle komma genom Jesu Kristi tro dem som tro»***. Här förkastar han vår förtjänst, eftersom han säger, att alla äro skyldiga och under synden beslutna, och sedan tillägger han, att löftet, nämligen om syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelsen, gifves oss, och tillägger, huru löftet bör omfattas, nämligen genom tron. Och är detta skäl och bevis, som är taget af löftets natur, hos Paulus det förnämsta, hvilket ock ofta upprepadt varder. Ej heller kan någonting upptänkas eller uppdiktas, hvarmed detta Pauli skäl kan omkullkastas. Fördenskull må icke fromma hjärtan och samveten låta sig ifrån denna meningen förledas eller fördrifvas, att vi allenast genom tron syndernas förlåtelse undfå för Kristi skull; ty häruti hafva de en viss och fast tröst emot syndens förskräckelser, den eviga döden och alla helvetets portar.

Emedan vi genom tron allena syndernas förlåtelse och den Helige Ande undfå, så varda vi då genom tron allena för Gud rättfärdigade; ty de, som med Gud försonade äro, de hållas för rättfärdiga och för Guds barn, icke för deras egen renhets skull utan genom Guds barmhärtighet för Kristi skull, om de denna barmhärtighet med tron anamma. Därföre betygar Skriften, att »vi genom tron för Gud rättfärdiga räknade varda» †. Vi vilja fördenskull här anföra de vittnesbörd, som klarligen betyga, att tron är självfva rättfärdighetén, hvarigenom vi för Gud rättfärdiga räknade varda, nämligen icke därföre att hon i

* Apostlagärn. 10. 4a " Rom. 4: 16.

*•• Gal. 3: 22. † Rom. 3: 26.

sig själf ett så stort och ansenligt verk är, utan därför att hon anammar löftet, hvarmed Gud har lofvat, att han vill lör Kristi skull vara nådig emot alla dem, som tro uppå honom, eller därföre att hon vet och känner, »att Kristus oss af Gud är gjord till visdom och till rättfärdighet och till helgelse och till förlossning» *.

Uti episteln till romarne afhandlar Paulus förnämligast detta stycke och visar uttryckligen, att vi af nåd rättfärdiga varda genom tron, vi som tro, att Gud är oss nådig för Kristi skull. Och denna sats, som är hufvudsaken i hela afhandlingen, framställer han sålunda: »Sä hålla vi nu det, att människan varder rättfärdig af tron utan lagens gärningar» **. Detta uttyda våra motståndare om de levitiska ceremonierna. Men Paulus talar icke allenast om ceremonierna utan om hela lagen; ty han anför sedan af Tio Guds bud: »Du skall icke begära» ***. Och om utvärtes verk och gärningar förtjänte syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelsen, så behöfde vi då hvarken Kristus eller löftet, och då skulle allt det falla, som Paulus talar om löftet. Han hade då ock illa skrifvit till efeserna, när han säger: »Af nåden ären I frälsta genom tron och det icke af eder, Guds gåfva är det, icke af gärningar, på det ingen skall berömma sig» †. Ta Paulus anför ock Abraham och David; men dessa hafva haft Guds befallning om omskärelsen. Fördenskull om några gärningar rättfärdigade, så skulle nödvändigt dessa gärningar, som ju då Guds befallning hade, jämväl dem rättfärdiga gjort hafva; men Augustinus lär rätteligen, att

Paulus talar om hela lagen, såsom han vidlyftigt framställer uti sin bok de spiritu & litera, om anden och bokstafven, hvarest han på slutet säger: »Sedan vi detta efter förmåga, som Herren värdigas oss förläna, öfvervägt och betraktat hafva, så sluta vi därtillr att människan varder icke genom några bud, som handla om ett ärbart lefverne, rättfärdig utan allenast genom Jesu Kristi tro.

Och på det vi ej må tänka, att den meningen är af förhastande och utan betänkande af Pauli mun utgången, att det är tron, som gör oss för Gud rättfärdiga, så stadfäster och bekräftar han densamma med ett långt och vidlyftigt tal uti 4:de kap. af episteln till romarne och upprepar sedan detsamma uti alla sina epistlar.

Uti det 4:de kap. till romarne säger han: »Men honom, som håller sig vid gärningarna, varder lönen icke räknad af nåd utan af plikt, men honom, som icke hålle? sig vid gärningarna utan tror pä honom, som den ogudaktige göt rättfärdig, hans tro varder honom räknad till rättfärdighet» ††. Här säger han uttryckligen, att själfva tron varder räknad till rättfärdighet. Tron är fördenskull detsamma, som Gud säger vara en rättfärdighet och, tillägger han, att hon af nåd tillräknad varder; han säger ock ytterligare, att hon icke kan af nåd tillräknas, om hon för gärningarnas skull gifven varder; hvarföre han ock alla utvärtes gärningars förtjänst alldeles utesluter; ty om rättfärdiggörelsen för Gud skulle dem tillägnas, så skulle icke tron tillräknas oss till rättfärdighet utan gärningarna.

Sedan Säger han: »Vi säga ju,

• 1 Kor. 1: 30. " Rom. 3: 28. '"Rom,?:;. † Ef. 2: 8, 9. Rom. 4:1, 6. †† Rom. 4: 4, 5.Bekännelsens Apol. el. Försvarssky. II. Om rättfärdiggörelsen. fc3

att Abraham vardt tron räknad till rättfärdighet» *.

Uti det 5:te kap. säger han: »Medan vi nu rättfärdiga vordna äro af tron, hafva vi frid med Gud genom vår Herre Jesus Kristus» **, det är, vi hafva goda och fridfulla samveten för Gud.

Rom. 10: »Med hjärtats tro varder man rättfärdig»***. Här säger han, att tron är hjärtats rättfärdighet.

Gal. 2: »Så tro vi ock på Kristus Jesus,att viskola rättfärdiga varda genom tron på Kristus och icke af lagens gärningar» †.

Ef. 2: »Af nåden ären I frälsta genom trott och det icke af eder, Guds gåfva är det, icke af gärningar, på det ingen skall berömma sig» ††.

Joh. 1: »Men alla dem, som honom anammade, gaf han makt att blifva Guds barn, dem som tro på hans namn, hvilka icke af blod, icke heller af köttslig vilja, icke heller af någon mans vilja utan af Gud födda äro» †††.

Joh. 3: »Såsom Moses upphöjde ormen i öknen, alltså måste ock människones Son varda upphöjd, på det att hvar och en, som tror på honom, skall icke förgås utan få evinnerligt lif.» v. 17: »Ty icke har Gud sändt sin Soti i världen, att han skall döma världen, utan på det att världen skall varda salig genom honom.» v. 18: »Hvilken som tror på honom, han varder icke dömd» *†.

Apostlagärn. 13: »Så skall eder nu veterligt vara, I män och bröder, att genom honom varder eder förkunnad syndernas förlåtelse,och af allt där I icke med kunden rättfärdiga varda uti Moses lag; men I

hvilken som tror på honom, han varder rättfärdigad» *††. Huru kunde det någonsin klarare och tydligare talas om Kristi ämbete och om rättfärdiggörelsen? Lagen, säger han, rättfärdigade icke, därföre är Kristus gifven, att vi tro skola, att vi för hans skull rättfärdiga varda. Han säger uttryckligen, att lagen kan ingen rättfär-diggöra; därföre varda vi för Kristi skull rättfärdiga räknade, när vi tro, att Gud är oss nådig för hans skull. Apostlagärn. 4: »Han är den stenen, som af eder, bygg-ningsmännen, förkastad är och är vorden en hörnsten. Och i ingen annan är salighet, ty det är icke heller något annat namn under himmelen människorna gifvet, i hvilket vi skola saliga varda» §. Kristi namn omfattas allenast genom tron. Fördenskull varda vi saliga genom förtröstan på Kristi namn och icke genom förtröstan uppå våra egna gärningar. Ty namn betyder här orsaken, som åberopas, för hvilkens skull saligheten oss vederfaren varder. Och att anföra eller åberopa sig på Kristi namn, det är att förtrösta på Kristi namn såsom på orsaken eller lösepenningen, för hvilkens skull vi saliga varda. Apostlagärn. 15: »Han

rengjorde deras hjärtan genom tron» §§. Därföre är icke den tro, hvarom apostlarne tala, någon fåfäng kunskap utan är just det, som undfår den Helige Ande och gör oss rättfärdiga.

Hab. 2: »Den rättfärdige lefver af sin tro» §§§. Här säger han först, att människorna äro rättfärdiga genom tron, hvarmed de tro, att Gud är nådig, och tillägger, att densamma tron lefvandegör,

* Rom. 4: 9. " Rom. 5: 1. Rom. 10: 10. † Gal. 2: 16. †† Ef. 2: 8. ††† Joh. 1:12,

13. •† Joh. 3: 14. 15, 17, 18. "†† Apostlagärn. 13: 38. § Apostlagärn. 4: 11, 12. §§ Apostla-

gärn. 15: 9. Hab. 2: 4.

emedan denna tro föder uti hjärtat frid, glädje och det eviga lifvet.

Esaias 53: »Genom sin kunskap skall han, min tjänare, den rättfärdige, många rättfärdiga göra» *. Men hvad är Kristi kunskap annat än att känna Kristi välgärningar och löften, hvilka han genom evangelium utspridt och förkunnat i världen? Och att känna dessa välgärningar, det är egentligen och sannfardligen att tro på Kristus, att tro, att Gud visserligen håller hvad han för Kristi skull utlofvat.

Men hela Skriften är full med sådana vittnesbörd; ty på ett ställe framställer den för oss lagen, på ett annat löftena om Kristus och om syndernas förlåtelse och därom, att vi af nåd för Kristi skull upptagna varda.

Likadana vittnesbörd finnas ock här och där hos de gamla kyrko-lärarne. Ty Ambrosius säger uti sitt bref till Irenæus: »Men därföre är världen genom lagen underdånig vorden, ty genom det, som lagen bjuder, varda alla öfvertygad e, och genom lagens gärningar varder ingen rättfärdig, det är, ty genom lagen känner man synden, men skulden varder icke därigenom borttagen. Lagen syntes, som hade han gjort oss skada, i det han oss alla till syndare gjort hade; men Herren Kristus är kommen och har oss af nåd synden, hvilken ingen undkomma kunde, tillgifvit och efterskänkt och den handskrift, som emot oss var, med sitt blods utgjutande utplånat.» Detta är hvad Paulus säger: «Men lagen är också härmed inkommen, att synden skulle öfveiflöda; men där synden öfverßödade, där öfva flödade då nåden mycket mer»**.

Ty sedan hela världen är underdånig vorden, så har han hela världens synd borttagit, såsom Johannes betygar, sägande: »Se Guds lam, som borttager världens syn-der»***. Och därföre må ingen berömma sig af gärningarna, emedan ingen varder genom sina gärningar rättfärdigad. Men den som är rättfärdigad, honom är det genom dopet i Kristo, där han rättfärdig vorden är, efterskänkt. Tron är därföre det, som befriar oss genom Kristi blod; ty «säll är den, hvilken öfverträdelsen förlåten är, den synden öfverskyld är»f. Dessa äro Ambrosii ord, som uppenbarligen försvara vår mening, betaga gärningarna rättfärdiggörelsen och tillägna tron, att hon frälsar oss genom Kristi blod. Må man nu föra alla sentensförfattare i en hop tillsamman, som med höga och präktiga titlar prydda äro, — ty somliga kallas änglalärare, somliga djupsinniga, somliga oemotsägliga, — och läsa dem fram och tillbaka utan och innan, de skola dock alla tillsamman ej så mycket hjälpa eller gagna till att förstå Pauli mening uti denna artikeln som detta enda stycke eller vittnesbörd af Ambrosius.

I samma mening skrifver ock Augustinus mycket emot pelagia-nerna. Uti sin bok om «anden och bokstafven» talar han sålunda: »Därför varder lagen och dess rättfärdighet för oss framställd, att den som gör densamma, han skall ock lefva därigenom, på det att när hvar och en sin svaghet känner och förnimmer, må han icke genom sina egna krafter, icke heller genom själfva lagens bokstaf, hvilken vi icke hålla eller jidlborda kunna, utan genom tron inställa

• Es. 53: 11. ** Rom. 5: 20. •»• Joh. 1: 29. † Ps. 32: 1.

sig hos honom, som rättfärdigar, komma till honom och sålunda lefva i sin tro. Ingen kan göra någon god gärning, hvaruti han kan lefva, utan den som är rättfärdiggjord; men rättfärdigheten undfå vi allenast genom tron.» Här säger han tydligen, att Gud, som rättfärdigar, varder genom tron försonad, och att rättfärdiggörelsen undfås genom tron. Och litet därefter säger han: »Utaf lagen fmkta vi för Gud, utaf tron förtrösta vi på Gud, men för dem, som frukta för straffet, varder nåden förborgad, under hvilken fruktan, när människan är i bedröfvelse

och ångest med mera, må hon genom tron fly till Guds barmhärtighet och bedja, att han ville gifva det, som lian uti sin lag bjuder, kräfver och fordrar.» Här lär Augustinus, att hjärtat varder förskräckt genom lagen men i år åter tröst och hugsvalelse genom tron; han lär ock, att vi förr böra omfatta barmhärtigheten genom tron, än vi kunna försöka att lefva efter lagen. Vi skola ock strax härefter flera sådana vittnesbörd anföra.

Det är sannerligen undran vardt, att våra motståndare ej det ringaste bevekta varda af så många Skriftens språk, hvilka uppenbarligen tillägna tron rättfärdiggörelsen och densamma gärningarna betaga. Mena de det vara förgäfves, att detsamma så ofta uppre-padt varder? Mena de, att den Helige Ande har utaf förhastande eller utan tillbörlig eftertanke låtit dessa orden upptecknade varda? Men de gudlösa människorna hafva åter hopspunnit ett listigt påfund att hjälpa sig med. De Skriftens språk, som tala om tron, säga de

böra förstås om Fide for mata14, det är, att tron själf gör ingen rättfärdig för Gud utan för kärlekens skull. Ja, de tillägna alldeles icke tron rättfärdiggörelsen utan allenast kärleken, de, som likväl eljest inbilla sig, att tron kan vara i det hjärta, där en dödlig synd regerande är. Hvarthän syftar detta, och hvad göra de härmed annat, än att de Guds nådelöften åter omkullkasta, och vilja så hela vårt salighetsverk föra tillbaka till lagen? Om tron undfår syndernas förlåtelse för kärlekens skull, så varder alltid syndernas förlåtelse oviss, ty vi älska aldrig så mycket, som vi böra älska, ja, vi älska icke, så framt icke hjärtat för visso tror, att syndernas förlåtelse är oss skänkt och gifven. Emedan nu motståndarne således lära, att man skall förtrösta på sin egen kärlek uti undfåendet af syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelsen, så förkasta de alldeles evangelium, som tillbjuder oss syndernas förlåtelse af idel nåd; ehuru de dock själfva denna kärlek hvarken visa eller förstå, så framt de icke tro, att vi af nåd utan förtjänst undfå syndernas förlåtelse för Kristi skull.

Vi säga ock, att kärleken bör följa på tron, såsom jämväl Paulus säger: »/ Kristus Jesus är intet bevändt, hvarken omskärelse eller förhud, utan tron, som verkar genom kärleken» *. Dock bör man därföre icke mena, att vi genom förtröstan på denna kärlek eller för denna kärleks skull syndernas förlåtelse och försoningen undfå, 1 såsom vi icke heller syndernas förlåtelse för andra påföljande gärningars skull erhålla; utan genom tron allena, ja, genom den så egent-

* Gal. 5: 6.

ligen kallade tron undfå vi våra synders nådiga förlåtelse; förty löftet kan icke utan genom tron omfattas och anammas. Och är det den egentligen kallade tron, som litar på Guds nådelöfte, hvarom ock den heliga skrift synnerligen talar. Och emedan densamma undfår syndernas förlåtelse och oss med Gud försonar, så varda vi förr genom samma tro för Kristi skull för Gud rättfärdiga räknade, än vi älska eller lagen hålla eller tillfyllestgöra kunde, änskönt kärleken nödvändigt följer uppå den genom tron skedda rättfärdiggörelsen. Ty icke är denna tro någon fåfäng kunskap, ej heller kan hon bestå jämte en dödlig synd, titan hon är ett den Helige Ändes verk, hvarmedelst vi ifrån den eviga döden befriade varda och de förskräckta samveten åter upprättas och ett nytt lif undfå. Och emedan denna tro allena syndernas förlåtelse undfår, gör oss Gud täcka och behagliga och tillför oss den Helige Ande, så kunde hon rättare kallas en nåd, som oss för Gud behagliga gör, än att den verkan, som däruppå följer, nämligen kärleken, kan bära namnet däraf.

Hittills hafva vi vidlyftigt bevisat så väl genom Skriftens klara vittnesbörd som med andra af Skriften tagna skäl, på det saken desto klarare blifva måtte, att vi genom tron allena syndernas förlåtelse undfå för Kristi skull, och att vi genom tron allena rättfärdiga varda, det är, att vi i stället lör orättfärdiga blifva rättfärdiga eller pånyttfödda. Häraf kan man nu lätteligen sluta och döma, huru nödvändig denna kunskap om tron är; förty uti henne allena ser och finner man Kristi ämbete; genom

* Matt. 19: 17. Rom. 2: 13.

denna allena undfå vi Kristi välgärningar; hon allena tillför alla fromma och gudfruktiga själar en viss och fast tröst och hugsvalelse. Och en sådan lära bör vara uti församlingen, hvaraf gudfruktiga samveten ett visst hopp om den eviga saligheten undfå och bekomma må. Ty våra motståndare äro usla tröstare och rådgifvare, då de lära, att man skall tvifla, om vi få syndernas förlåtelse eller icke. Huru skola då de uti dödens ångest och

förskräckelse bestå kunna, som om denna tron allsintet hört hafva och mena, att man bör tvifla, om vi få syndernas förlåtelse eller icke? Dessutom är det nödvändigt, att man fast och stadigt uti församlingen behåller Kristi evangelium, det är löftet att synderna af nåd för Kristi skull förlåtna varda. Detta evangelium förkasta de alldeles, som om denna tro, om hvilken vi tala, ej det ringaste lära, såsom skolastikerna göra, som ej ett enda ord om denna tro nämna eller tala. Dessa följa nu våra vedersakare och ogilla och förkasta denna tro, varande så blinda, att de icke se, j att de därmed hela Kristi evangelium, alla Guds nådelöften om 1 syndernas förlåtelse samt Kristi förvärfvade rättfärdighet alldeles undertrycka och förtrampa.

III. Om kärleken och lagens fullbordan.

Här framkasta mot oss våra vedersakare dessa Skriftens språk: »Vill du ingå titi lifvet, så häll budorden;» så ock: »De äro icke rättfärdiga för Gud, som höra lagen; Titan de, som göra efter lagen, de varda rättfärdiga hållna« *, och

ligen kallade tron undfå vi våra synders nådiga förlåtelse; förty löftet kan icke utan genom tron omfattas och anammas. Och är det den egentligen kallade tron, som litar på Guds nådelöfte, hvarom ock den heliga skrift synnerligen talar. Och emedan densamma undfår syndernas förlåtelse och oss med Gud försonar, så varda vi förr genom samma tro för Kristi skull för Gud rättfärdiga räknade, än vi älska eller lagen hålla eller tillfyllestgöra kunde, änskönt kärleken nödvändigt följer uppå den genom tron skedda rättfärdiggörelsen. Ty icke är denna tro någon fåfäng kunskap, ej heller kan hon bestå jämte en dödlig synd, titan hon är ett den Helige Ändes verk, hvarmedelst vi ifrån den eviga döden befriade varda och de förskräckta samveten åter upprättas och ett nytt lif undfå. Och emedan denna tro allena syndernas förlåtelse undfår, gör oss Gud täcka och behagliga och tillför oss den Helige Ande, så kunde hon rättare kallas en nåd, som oss för Gud behagliga gör, än att den verkan, som däruppå följer, nämligen kärleken, kan bära namnet däraf.

Hittills hafva vi vidlyftigt bevisat så väl genom Skriftens klara vittnesbörd som med andra af Skriften tagna skäl, på det saken desto klarare blifva måtte, att vi genom tron allena syndernas förlåtelse undfå för Kristi skull, och att vi genom tron allena rättfärdiga varda, det är, att vi i stället lör orättfärdiga blifva rättfärdiga eller pånyttfödda. Häraf kan man nu lätteligen sluta och döma, huru nödvändig denna kunskap om tron är; förty uti henne allena ser och finner man Kristi ämbete; genom

* Matt. 19: 17. Rom. 2: 13.

denna allena undfå vi Kristi välgärningar; hon allena tillför alla fromma och gudfruktiga själar en viss och fast tröst och hugsvalelse. Och en sådan lära bör vara uti församlingen, hvaraf gudfruktiga samveten ett visst hopp om den eviga saligheten undfå och bekomma må. Ty våra motståndare äro usla tröstare och rådgifvare, då de lära, att man skall tvifla, om vi få syndernas förlåtelse eller icke. Huru skola då de uti dödens ångest och

förskräckelse bestå kunna, som om denna tron allsintet hört hafva och mena, att man bör tvifla, om vi få syndernas förlåtelse eller icke? Dessutom är det nödvändigt, att man fast och stadigt uti församlingen behåller Kristi evangelium, det är löftet att synderna af nåd för Kristi skull förlåtna varda. Detta evangelium förkasta de alldeles, som om denna tro, om hvilken vi tala, ej det ringaste lära, såsom skolastikerna göra, som ej ett enda ord om denna tro nämna eller tala. Dessa följa nu våra vedersakare och ogilla och förkasta denna tro, varande så blinda, att de icke se, j att de därmed hela Kristi evangelium, alla Guds nådelöften om 1 syndernas förlåtelse samt Kristi förvärfvade rättfärdighet alldeles undertrycka och förtrampa.

III. Om kärleken och lagens fullbordan.

Här framkasta mot oss våra vedersakare dessa Skriftens språk: »Vill du ingå titi lifvet, så häll budorden;» så ock: »De äro icke rättfärdiga för Gud, som höra lagen; Titan de, som göra efter lagen, de varda rättfärdiga hållna« *, och

många andra sådana, som handla om lagen och gärningarna, men förrän vi svara härpå, vilja vi först visa, hvad vi om kärleken och lagens fullbordan lära och tänka.

Det är skrifvet hos profeten: »Jag skall gifva min lag uti deras hjärtan» *, och uti Rom. 3 säger Paulus, att lagen upprättas och ej tillintetgöres genom tron **. Och Kristus säger: »Vill du ingå till lifvet, så håll budorden»***, och Paulus: k Om jag gåfve alla mina

ägodelar till de fattiga---och

hade icke kärleken, så vore det mig intet nyttigt.» Dessa och flera sådana språk gifva nogsamt tillkänna, att vi böra begynna lefva efter lagen och allt mer och mer oss däruti förkofra. Men vi tala här icke om ceremonierna utan om den lag, som befaller om hjärtats rörelser, nämligen om de tio budorden. Och såsom tron för den Helige Ande med sig och föder ett nytt lif i våra hjärtan, så måste han ock uti våra hjärtan föda andliga rörelser. Och hvilka dessa rörelser äro, det visar profeten, då han säger: «Jag skall gifva min lag uti deras hjärtan»†. Fördenskull sedan vi genom tron rättfärdiga och pånyttfödda äro, så begynna vi att frukta Gud, älska honom, bedja och förvänta hjälp af honom att tacka, lofva och lydiga vara uti allehanda be-dröfvelser och anfäktningar; vi begynna ock att älska vår nästa, förty våra hjärtan hafva då andliga och heliga rörelser.

"Detta kan icke ske, utan sedan vi genom tron äro rättfärdiga och pånyttfödda vordna och hafva undfått den Helige Ande. Ty först och främst kan ingen tillfyllestgöra eller hålla lagen utan Kristus. Ja,

lagen kan icke tillfyllestgöras förutan den Helige Ande. Men den Helige Ande undfå vi genom tron, såsom Paulus vittnar uti Gal. 3, sägande: »Att vi undfå måtte Andens löfte genom tron» ††. Ja, huru kan ett mänskligt hjärta älska Gud, då det förnimmer, att han för-skräckligen vredgas och vill undertrycka och hemsöka oss med timliga och eviga straff och plågor? Ty lagen anklagar oss alltid och visar alltid, att Gud är vred. Fördenskull kunna vi icke älska Gud, utan sedan vi genom tron barmhärtigheten omfattat hafva. Och så blir han först en kär och behaglig Gud.

Och ehuruväl lagens utvärtes gärningar förutan Kristus och förutan den Helige Ande till någon del ske kunna; så är dock klart af det vi sagt, att de gärningar, som egentligen höra till Guds lag, det är hjärtats kärlek till Gud, som uti den förra taflan äro befallda, kunna icke ske förutan den Helige Ande. Men våra vedersakare äro rätt ljufliga teologer. De göra afseende på den senare taflan och utvärtes verk och gärningar, men den förra bekymra de sig icke om, liksom vore den icke så angelägen, eller ock fordra de åtminstone allenast utvärtes gudstjänster. Den eviga lagen, som alla kreaturs sinnen och förstånd långt och vida öfvergår: »Du skall älska Herren din Gud af allt ditt hjärta» o. s. v. †††, taga de alldeles icke i betraktande.

Men Kristus är oss därtill gifven, att för hans skull måtte oss skänkas syndernas förlåtelse och den Helige Ande, som ett nytt och evigt lif och en evig rättfärdighet uti oss föder och verkar. Därföre

* Jör. 31:33. ** Rom. 3:31. "* Matt. 19:

17. † Jer. 31: 33. †† Gal. 3:14. ††† 5 Mos. B. 6:5.

kan ingen Guds lag rätteligen uppfylla, utan att ban fått den Helige Ande genom tron; ty säger ock Paulus, att lagen upprättas genom tron, men göres icke om intet*; då först kunna vi hålla lagen, när vi genom tron undfått den Helige Ande. Och uti 2 Kor. lär Paulus, att täckelset, hvarmed Moses ansikte betäckt är, kan icke borttagas utan genom tron på Kristus, genom hvilken den Helige Ande undfången varder; ty så säger han: »Men intill denna dag, dä Moses läsen varder, hänger täckelset för deras hjärta. Men om de omvände sig till Herren, så vorde täckelset borttaget. Ty Herren är en Ande; där nu Herrens Ande är, där är frihet»**. Med täckelset förstår Paulus den mänskliga tanken och meningen om hela lagen, tio budorden och ceremonierna, nämligen att skrymtare mena, att de utvärtes gärningarna göra Guds lag till fyllest, och att offren och gudstjänsterna göra oss för Gud rättfärdiga af blotta gärningen utan tron. Men då blifver detta täckelse oss fråntaget, det är, denna villfarelse varder då uppryckt och borttagen, när Gud visar oss uti våra hjärtan vår orenhet samt stora och grofva synder; där se vi först, att vi mycket fjärran äro ifrån lagens fullbordan; där förnimma vi, hurusom det säkra och fåfänga köttet fruktar icke Gud, ej heller i sanning tror, att Gud ser till oss, utan att människorna både födas och dö af en blott slump eller händelse; där förfara vi, att vi icke rätteligen tro, att Gud synderna förlåter och oss af nåd bönhör. Men när vi genom Guds heliga ord och Kristi trösterika evangelium om syndernas för-

låtelse förmedelst tron upprättade varda, då undfå vi den Helige Ande, så att vi då först kunna rätteligen tänka om Gud, frukta Gud och tro honom m. m. Häraf är klart, att vi utan Kristus och utan den Helige Ande Guds lag icke hålla kunna.

Vi bekänna fördenskull, att lagens uppfyllelse måste begynnas uti oss och efter handen mer och mer fullkomnas. Vi sammanfatta ock bägge styckena, nämligen de andliga rörelserna och de utvärtes goda verken och gärningarna. »Därföre göra våra vedersakare oss stor orätt, i det de beskylla oss, att de våra alls intet lära om goda verk och gärningar, ehuru de likväl icke allenast fordra desamma utan jämväl visa på hvad sätt de böra ske. Utgången öfvertygar alla hycklare och skrymtare, som inbilla sig, att de af egna krafter lagen hålla, att de icke kunna det de försöka att göra. Ty den mänskliga naturen är långt svagare, än att hon af sina krafter kan djäfvulen emotstå, som håller alla fångna, hvilka icke genom tron frälsta och förlossade äro. Kristi allmakt behöfva vi emot djäfvulen, nämligen att emedan vi veta, att vi för Kristi skull bönhörda varda och hafva löftet, så må vi bedja, att den Helige Ande värdigas styra, regera och försvara oss, att vi icke må förförda varda, fara vill eller drifvas till att något emot Guds heliga vilja oss företaga, så-såsom psalmen lär: »Du har fångat fängelset; du har undfått gåfvor för människorna» ***. Ty Kristus har öfvervunnit djäfvulen och. gifvit oss löftet och den Helige Ande, att vi ock själfva med Guds hjälp och bistånd allt ondt öfver-

• Rom. 3: 31. ** 2 Kor. 3: 15, 16, 17. *** Ps. 68: 19. Ef. 4: 8.Belt. Apol. el. Försv. III. Om kärleken o. lagens fullbordan. 80

vinna kunna. Och uti 1 Joh. 3:

»Fördenskull uppenbarades Guds Son, att han skidle nederslå djäfvulens gärningar» *. Sedan lära vi icke detta allenast, huru lagen kan hållen varda, utan ock, om vi göra något, huru det må Gud behaga, nämligen icke därföre att vi lagen tillfyllestgöra, utan efter det vi äro uti Kristus, såsom vi litet härefter vidare vilja visa. Häraf är klart, att vi jämväl goda verk och gärningar fordra. Ja, vi till-lägga ock, att det är omöjligt att skilja Guds kärlek, huru liten den ock må vara, ifrån tron; »förty genom Kristus hafva vi en tillgäng till Fadren», och när vi hafva fått syndernas förlåtelse, så tro vi det för visso, att vi en Gud hafva, det är, att Gud drager omsorg för oss, hvilken vi åkalla, tacka, frukta och älska, såsom Johannes uti sin första epistel lär oss, sägande: »Alskom honom, ty han hafver först älskat oss» **/ nämligen emedan han har utgifvit sin Son för oss och oss synderna förlåtit, gifvande sålunda tillkänna, att tron går förut och kärleken följer sedan däruppå. Ja, denna tro, om hvilken vi här tala, visar sig uti bättringen, det är, hon aflas uti ett förskräckt samvete, som känner Guds vrede öfver synderna och söker syndernas förlåtelse och att ifrån synden förlossad och befriad varda.

Uti sådana förskräckelser och andra anfäktningar bör denna tro mer och mer tilltaga, förökas och förstärkas. Därföre kan hon ock icke vara hos dem, som lefva efter köttet, förlusta sig af sina onda begärelser och dem åtlyda. Ty så säger Paulus: »Sä är nu intet fördömligt i dem, som äro i Kristus

Jesus, de som icke vandra efter köttet utan efter Anden.» Äfvensom: »Så äro vi nu skyldiga, icke köttet, att vi skola lefva efter köttet, ty om I lefven efter köttet, så skolen I dö; men om I döden köttets gärningar med Anden, så skolen I lefva» ***; därföre blifver icke denna tro, som syndernas förlåtelse undfår uti ett förskräckt och för synden flyende hjärta, kvar hos dem, som sina onda lustar och begärelser åtlyda och efterfölja, icke heller är eller blifver hon, där en dödlig synd regerande är.

Utaf dessa trons frukter uttaga våra motståndare en allenast, nämligen kärleken, och lära, att kärleken oss rättfärdiga gör, så att däraf uppenbarligen skönjes, att de allenast lära och förkunna lagen med dess verk och gärningar, men lära icke först, att man skall undfå syndernas förlåtelse genom tron. De lära icke om medlaren Kristus, att vi för Kristi skull hafva en nådig Gud utan för vår kärleks skull; dock säga de icke, hurudan densamma kärleken är eller vara må, ej heller kunna de det säga. De berömma sig, att de uppfylla lagen, ehuru likväl denna ära tillkommer allenast Kristus, och ställa sin förtröstan på egna gärningar emot Guds dom; ty de säga sig genom en fullkomlig förtjänst förtjäna Guds nåd och det eviga lifvet. Detta är en alldeles ogudaktig och fåfäng förtröstan, ty uti detta lifvet kunna vi icke tillfyllestgöra lagen; förty den köttsliga naturen upphör icke att

föda onda lustar af sig, änskönt den Helige Ande desamma uti oss emotstår.

Men här torde någon fråga: Emedan äfven vi bekänna, att kärleken

• 1 Joh. 3: R. ** 1 Joh. 4: 19. *** Rom. & 1, 12-13.Bek. Apol. el. Försv. III. Om

är ett den Helige Andes verk, och emedan den är en rättfärdighet, ty den är lagens fullbordan, hvarföre lära vi icke då, att den oss för Gud rättfärdiga gör? Härtill svara vi: Först är det visst, att vi icke undfå syndernas förlåtelse, hvarken genom kärleken, ej heller för kärlekens skull, utan för Kristi skull genom tron allena. Tron allena, som ser uppå löftet och finner, att man därföre bör visst och fast tro, att Gud förlåter synderna, emedan Kristus är icke fåfängt död m. m., hon öfvervinner syndens och dödens förskräckelser. Om någon tviflar om synderna må honom förlåtna varda, så smädar han Kristus, emedan han håller sina synder vara större eller kraftigare än Kristi död och nåderika löfte; då likväl Paulus säger: »Där synden öfverflödade, där öf-verflödade då nåden mycket mer» *; det är, Guds nåd och barmhärtighet är långt större än våra synder. Om någon menar sig undfå syndernas förlåtelse därföre, att han älskar eller har kärleken, han för-smädar Kristus och skall en gång inför Guds dom förnimma, att en sådan förtröstan uppå egen rättfärdighet varit ogudaktig och fåfäng. Häraf följer fördenskull nödwändigt, att tron allena oss med jud försonar och rättfärdiga gör. Dch såsom vi icke få syndernas örlåtelse genom andra lagens gär-lingar eller dygder eller för dessa, lämligen tålamods, kyskhets, hör-;amhets och lydnads skull emot öfverheten m. m., och dock böra lessa dygder följa på tron; alltså å vi icke heller syndernas förlå-else för kärlekens skull till Gud, ehuruväl densamma nödvändigt öljer på tron och, där tron är, icke

uteblifver. Så är ock de£ talesättet icke obekant, att man understundom uti ett ord inbegriper både orsaken och den däraf följande verkan genom en så kallad synek-doke. Så säger Kristus hos Lukas, kap. 7, v. 47: «Henne varda många synder förlåtna, ty hon älskade mycket». Ty Kristus förklarar sig själf, då han strax tillägger: t Din tro har frälst dig» **. Fördenskull ville icke Kristus, att kvinnan genom densamma kärleksgärningen hade förtjänt syndernas förlåtelse, ty han säger klarligen: din tro har frälst dig. Men det är tron, som omfattar barmhärtigheten för Guds ords skull, af nåd och utan förtjänst och förskyllan. Om någon nekar, att detta är den rätta tron, så förstår han alldeles icke, hvad den rätta tron är. Själfva historien visar ock på detta ställe hvad det är, som Kristus kallar kärlek. Kvinnan kommer till Kristus med den mening om honom, att man hos honom borde söka syndernas förlåtelse. Denna dyrkan är den högsta Kristi dyrkan; hon kunde ingenting högre Kristus tillägna. Detta var att sannfärdeligen erkänna Messias, att hos honom söka syndernas förlåtelse. Och att sålunda tänka om Kristus, så dyrka, så omfatta Kristus, det är att sannfärdeligen tro på honom. Och Kristus har brukat det ordet kärlek, icke i sitt tal till kvinnan utan emot fariseen, förty han jämförde hela fariseens dyrkan med hela kvinnans dyrkan. Han straffar fariseen därför, att han icke erkände honom vara Messias, änskönt han honom dessa utvärtes tjänster beviste såsom en gäst eller en stor och helig man. Han visar honom

* Rom. 5: 20. "" Ps. 50.

kvinnan och berömmer hennes tjänst och dyrkan, smörjelser, tårar m. m., hvilket var tecken till tro och en bekännelse, nämligen att hon hos Kristus sökte sina synders nådiga förlåtelse. Det är sannerligen ett stort exempel, som icke utan orsak har bevekt Kristus, att han straffade fariseen, som var en klok och hedersam man och likväl ingen troende. Kristus förebrår honom denna ogudaktighet och föreställer honom kvinnans exempel, gifvande därmed tillkänna, huru nesligt det var för honom, att hon, som var en olärd och enfaldig kvinna, trodde på Gud, men han, som själf var en lagens lärare, trodde icke, erkände icke Messias, ej heller sökte hos honom syndernas förlåtelse och den eviga saligheten. Så berömmer han fördenskull hela dyrkan eller gudstjänsten, såsom ofta sker uti Skriften, att vi uti ett ord mycket innefatta, såsom vi vidare uti dylika språk vilja visa, såsom

då han säger: »Gifven allmosa af det I hafven, och se, så äro eder alla ting rena;» * där fordrar han icke allenast allmosorna utan jämväl trons rättfärdighet. Alltså säger han ock här: »Henne varda många synder förlåtna, ty hon älskade mycket»; det är, ty hon har mig rätteligen tjänt och dyrkat med tron och trons tecken och öfningar, och han innefattar härmed hela dyrkan och gudstjänsten. Emellertid lär han dock det, att syndernas förlåtelse undfås egentligen genom tron, änskönt kärleken, bekännelsen och andra goda frukter böra därpå följa. Men så vill han icke det, att dessa frukter äro någon lösepenning eller försoning, för hvilkens skull syndernas förlåtelse,

som oss med Gud försonar, gifven varder. Vi tala här om er hög och angelägen sak, nämliger Kristi ära, och hvaraf alla fromma och gudfruktiga själar en viss och fast tröst och hugsvalelse hafva må: antingen vi vår förtröstan på Kristus eller på våra egna verk och gärningar sätta skola. Skola vi sätta densamma på våra gärningar, så beröfva och betaga vi Kristus den ära, som honom såsom vår ende medlare och försonare allena tillkommer, och vi skola dock inför Guds dom förnimma, att denna förtröstan varit fåfäng, och att många samveten därigenom råkat i förtviflan. Men om syndernas förlåtelse och försoningen icke vederfares oss af nåd för Kristi skull utan för vår kärleks skull; så skall ingen syndernas förlåtelse undfå, så framt han icke hela lagen har gjort till fyllest; ty lagen gör oss icke rättfärdiga, så länge han kan oss anklaga. Det är således klart, att emedan vår rättfärdiggörelse intet annat är än en försoning med Gud genom Kristus; så måste vi ock genom tron för Gud rättfärdiga varda; ty det står fast och oryggligt, att vi genom tron allena syndernas förlåtelse undfå.

Nu vilja vi fördenskull svara på det inkast, som vi tillförene anfört hafva. Våra motståndare säga riktigt nog, att kärleken är lagens fullbordan, ty lydnaden emot lagen är ju visserligen en rättfärdighet; men däruti bedraga de sig, att de mena, att vi varda rättfärdiga af lagen. Men som vi icke varda rättfärdigade af lagen, utan vi undfå syndernas förlåtelse och försoningen genom tron för Kristi skull och icke för vår kärlek eller lagens

• Luk. 11: 41.

fullbordan; så följer ju nödvändigt, att vi genom tron på Kristus rättfärdigade varda.

Sedan är till att märka, att lagens fullbordande eller lydnad mot lagen är visserligen en rättfärdighet, när detta fullbordande fullkomligt är; men uti oss är det ganska ringa och ofullkomligt, hvarföre det ock icke behagar Gud för sin egen skull. Änskönt utaf det, som tillförne sagdt är, nogsamt synes, att rättfärdiggörelsen här inbegriper uti sig icke allenast begynnelsen till vår förnyelse utan ock självfva försoningen, medelst hvilken vi varda behagliga för Gud; så kan dock nu än klarare skönjas, att det påbegynta fullbordandet af Guds lag icke kan göra oss rättfärdiga, emedan detsamma är behagligt för Gud endast för Kristi skull, som genom tron anammad är, och bör man således icke lita därpå, att man varder för rättfärdig ansedd inför Gud genom egen fullkomlighet och lagens fullbordande, utan att detsamma sker för Kristi skull.

Förty Kristus upphör icke att vara vår medlare, sedan vi förnyade äro. De fara mycket vilse, som föregifva, att han allenast den förtjänt har, och att vi sedan varda Gud behagliga genom vårt uppfyllande af lagen och förtjäna det eviga lifvet. Kristus är och blifver städse vår rätte medlare och försonare, och böra vi alltid vara vissa därpå, att vi för hans skull hafva en nådig Gud, änskönt vi självfva ovärdiga äro, såsom Paulus uttryckligen lär, då han säger: »Jag vet intet med mig; dock däruti är jag icke rättfärdigad» *; ty han finner sig genom tron för Kristi skull blifva rättfärdigad efter

det som David säger: »Säll är den, hvilken öfverträdelsen förlåten är, den synden öfver skyld är» **. Densamma förlåtelsen omfattas alltid genom tron. Och som evangelii eller trons rättfardighets tillräknande härflyter af Guds nådelöften, därföre emottages detsamma ock endast genom tron, så att man bör hålla fast före, att vi genom tron för Kristi skull varda räknade för rättfärdiga. Och, käre, om de pånyttfödda skulle inbilla sig, att de äro för Gud behagliga för lagens fullbordans skull, när skulle då deras samveten kunna vara vissa om, att de äro behagliga inför Gud, då vi ju aldrig göra lagen till fyllest? Låtom oss fördenskull alltid hålla oss vid Guds nådelöften, därigenom styrka vår svaghet och hålla det för säkert, att vi för Kristi skull, som sitter på Guds högra hand och ständigt manar godt för oss, varda för rättfärdiga hållna. Och hvem som tänker sig förut vara rättfärdig och för

Gud behaglig för sitt eget fullbordande af lagen och icke för Kristi nådelöftes skull, han försmädar Kristus, som är vår rätte öfverstepräst. Det är ock orimligt att föregifva sig vara för Gud rättfärdig förutan medlaren och försonaren Kristus.

Ja, hvad behöfva vi mycket strida eller tvifla härom? Hela den heliga skrift, hela den kristliga församlingen klagar och betygar, att ingen kan fullkomligen hålla eller till-fyllestgöra lagen, och att den af oss påbegynta lagens fullbordan behagar vår Gud, icke för sin egen förträfflighets skull utan för Kristi skull, som med tron anammad är. Om lagen veta vi, att han alltid anklagar oss; ty hvilken är väl,

* 1 Kor. 4: 4. ** Psal. 32: 1 Rom. 4: 7.

som fullkomligen fruktar och älskar Gud? Ho är den, som med fullkomligt tålamod upptager de af Gud skickade bedröfvelser? Huru mången är det icke, som råkar i tvifvelsmål, om icke människornas gärningar och förehafvanden styras så mycket af slumpen som af Guds styrelse och försyn? Är det icke mången, som tviflar, om han kan utaf Gud bönhörd blifva? Är det icke mången, som det förtryter, att de ogudaktiga njuta större förmåner än de gudfruktiga, och att de gudfruktiga förtryckas af de ogudaktiga? Hvilken är väl, som fullgör sin kallelse, som älskar sin nästa såsom sig själf, som ock icke understundom frestas af den onda lustan och begärelsen? Paulus själf tillstår ju och säger: »Det goda, som jag vill, det gör jag icke; utan det onda, som jag icke vill, det gör jag»*. Ja: »Så tjänar jag nu Guds lag med hågen; men med köttet tjänar jag syndens lag» **. Här bekänner han uttryckligen, att han tjänar syndens lag. Och David säger: »Gack icke till doms med din tjänare, ty för dig varder ingen lefvande rättfärdig» ***; så att ehuru han var en Guds tjänare, så afbeder han dock Guds rättfärdighets dom. Därföre säger han ock annorstädes: »Säll är den människa, som Herren icke tillräknar missgärning» †. Fördenskull låder alltid synden vid oss uti denna vår svaghet och skröplighet, som oss tillräknas kunde, hvarom han strax därefter säger: »För detta skola alla heliga bedja dig i rätt tid» ††. Här visar han, att jämväl de heliga böra bedja om syndernas förlåtelse. Därföre äro de visserligen mer än blinda,

som mena, att köttets lustar och begärelser icke äro någon synd, hvarom Paulus säger: »Köttet har begärelse emot anden och anden emot köttet» ty köttet misströstar på Gud, förtröstar uppå de närvarande tingen och söker mänsklig hjälp uti sin bedröfvelse och motgång, ja, äfven emot Guds heliga vilja, flyr för korset och anfäktningarna, hvilka det för Guds ords och befallnings skull tåligen borde draga och lida, ja, det tviflar ock uppå Guds barmhärtighet m. m. Emot sådana rörelser och begärelser strider och kämpar den Helige Ande uti våra hjärtan, på det han dem dämpa och döda må samt nya andliga rörelser hos oss uppväcka. Men vi vilja härom längre fram flera vittnesbörd samla och anföra, ehuruväl de allestädes förekomma, icke allenast uti den heliga skrift utan ock hos k3?rko-fäderna.

Augustinus talar förträffligt härom, då han säger: »Alla Guds bud och befallningar blifva då uppfyllda eller tillfyllestgjorda, när det, som vi icke hålla eller göra kunna, tillgifvet och förlåtet varder». Han fordrar fördenskull tron jämväl uti de goda gärningarna, att vi tro skola, att vi för Kristi skull för Gud behagliga äro, och att gärningarna icke i sig själfva värdiga äro att Gud behagliga vara. Hiero-nymus säger ock emot pelagia-nerna: »Då äro vi fördenskull rättfärdiga, när vi bekänna, att vi stora och grofva syndare äro, och vår rättfärdighet beror icke af vår egen förtjänst utan af Guds nåd och bartnhärtighet. Så bör fördenskull tron vara tillstädes uti detta vårt påbegynta fullbordande af lagen, så att vi fast däruppå för-

* Rom. 7: 19. ** Rom. 7: 25. Ps. 143: 2. † Ps. 32: 2. †† Ps. 32:6. ††† Gal. 5:17.

trösta, att vi för Kristi skull hafva en mild och nådig Gud, emedan Guds barmhärtighet icke kan omfattas och anammas utan genom tron, såsom vi tillförne några gånger sagt hafva.

När därföre Paulus säger, att lagen upprättas genom tron *, så bör icke allenast det förstås, att de, som genom tron pånyttfödda äro, undfå den Helige Ande och hafva sådana rörelser, som öfverensstämma med Guds lag, utan man måste ock nödvändigt tillägga det, att vi böra tänka och veta, att vi mycket långt äro ifrån den fullkomlighet, som lagen af oss fordrar. Därföre kunna vi icke föreställa oss det, att vi för Gud rättfärdiga räknade varda för vårt

uppfyllande af lagen, utan vi måste annorstädes söka vår rättfärdiggörelse, på det samvetet må till-fredsställdt och lugnt varda. Ty icke äro vi för Gud rättfärdiga, så länge vi fly för Guds dom och emot vår Gud vredgas och för-törnas. Fördenskull böra vi visst och fast tro, att när vi med Gud genom tron för Kristi skull försonade äro, då varda vi för Gud rättfärdiga räknade, icke för lagens eller för våra egna gärningars skull, men att det påbegynta uppfyllandet af lagen behagar Gud för trons skull, och att för trons skull varder det oss icke tillräk-nadt, som fattas uti lagens fullbordande, änskönt betraktandet af vår egen orenhet och ovärdighet oss förskräcker. Om vi nu annorstädes skola söka rättfärdiggörelsen, så följer ju ofelbart, att hvarken vår kärlek eller våra gärningar kunna oss rättfärdiga göra. Kristi död och tillfyllestgörelse, som oss skänkt och gifven är, bör ju sättas

långt framför vår renhet, ja, ock långt öfver själfva lagen, på det vi visserligen tro skola, att vi för samma tillfyllestgörelses skull hafva en nådig Gud och icke för vårt uppfyllande af lagen.

Detta "är Paulus till galaterna uti kap. , då han säger: »Kristus har förh ;sat oss ifrån lagens förbannelse, då han vardt en förbannelse för oss» **; det är, lagen dömer alla människor, men Kristus, i det han själf utan synd syndens straff undergick och är vorden ett offer för vår skull, har all den rätt, som lagen på oss hade, borttagit, på det han icke må anklaga eller fördöma dem, som tro på honom; förty han själf är försoningen för dem, för hvilken försonings skull de nu rättfärdiga räknade varda. Och emedan de rättfärdiga räknade varda, så kan icke lagen anklaga eller fördöma dem, änskönt de i själfva verket icke hafva tillfyllestgjort lagen. Äfven i samma mening skrifver han ock till kolosserna, sägande: » Uti Kristus ären Ifidlkomne****, liksom ville han säga: ehuruväl I ännu fjärran äro ifrån lagens fullkomlighet, dock döma eder icke syndens kvarlefvor, förty vi hafva en viss och fast försoning för Kristi skull, allenast vi tro, änskönt synden sitter kvar uti vårt kött och låder alltid vid oss.

Vi böra alltid hafva Guds löfte för oss, att Gud för sitt löftes skull, för Kristi skull vill vara oss nåde-lig och vill oss rättfärdiga göra och icke för lagens eller för våra gärningars skull. Uti detta löfte böra de förskräckta samveten söka försoningen och rättfärdiggörelsen, med detta löfte böra de sig uppehålla och styrka och för visso tro,

* Rom. a 31. ** Gal. 2: 13. *** Kol. 2: 10.

att de hafva en nådig Gud för Kristi skull och för hans nådiga löftes skull. Och i så måtto kunna aldrig gärningarna tillfredsställa samvetet utan allenast löftet i Kristus. Fördenskull om rättfärdiggörelsen och samvetets frid annorstädes sökas måste än uti kärleken och gärningarna, så följer, att kärleken och gärningarna göra oss icke för Gud rättfärdiga, änskönt de äro dygder och lagens rättfärdighet, så vida de äro lagens uppfyllande; och så till vida rättfärdigar ock denna lagens lydnad med lagens rättfärdighet. Men denna ofullkomliga lagens rättfärdighet är aldrig Gud behaglig utan allenast för trons skull. Därföre rättfärdigar hon icke, det är, hvarken försonar eller pånyttföder eller gör oss i och för sig själf för Gud behagliga.

Häraf är klart, att vi genom tron allena inför Gud rättfärdiga varda; förty genom tron allena undfå vi syndernas förlåtelse och försoningen med Gud för Kristi skull; ty försoningen eller rättfärdiggörelsen är oss tillsagd och lofvad för Kristi skull och icke för lagens skull. Därföre varder hon med tron allena omfattad, ehuruväl vi, så snart vi undfått den Helige Ande, då strax begynna lefva efter lagen.

Svar på motståndarnes anförda skäl och inkast.

Sedan vi lärt känna själfva grunden för denna sak, nämligen den åtskillnad, som är emellan lagen och evangelium eller de gudomliga nådelöftena; så kunna vi lätteligen vederlägga allt det, som våra motståndare däremot invända. De anföra de Skriftens språk, .som handla om lagen och gär-

ningarna, men gå alldeles förbi de språk, som tala om de gudomliga nådelöftena. Och på alla de språk, som handla om lagen, kan man på en gång svara, att utan Kristus kan ingen fullkomligen hålla eller tillfyllestgöra lagen, och om några utvärtes gärningar gjorda varda utan Kristus, så behaga de icke Gud. När därföre gärningarna berömda varda, bör man ock nödvändigt tillägga, att tron erfordras, att de för trons skull berömda blifva, och att de äro trons frukter och vittnesbörd. Uti mörka och tvifvelaktiga spörsmål förekomma många och olika uttydningar och svar, ty sant är hvad den gamle poeten säger: orättfärdigt tal, sjukt i sig själft, kräfver

klyftigt läkemedel; men uti rena och bestämda frågor kan ett eller annat väl-grundadt skäl rödja alla svårigheter ur vägen. Det sker ock i denna vår sak; ty den regeln allena, som jag nyligen anfört, uttyder och förklarar alla de Skriftens språk, som om lagen och gärningarna åberopas.

Ty vi bekänna, att Skriften på ett ställe framställer för oss lagen, på ett annat ställe evangelium eller de gudomliga nådelöftena om syndernas förlåtelse för Kristi skull. Men våra vedersakare sätta nådelöftet alldeles å sido, emedan de neka, att tron gör oss rättfärdiga, när de lära, att vi för kärlekens och våra gärningars skull syndernas förlåtelse och försoningen undfå. Om syndernas förlåtelse beror af våra gärningar, så är hon alldeles oviss, då är ju ock löftet om intet. Därföre hänvisa vi alla gudfruktiga själar till att öfverväga och betrakta de gudomliga löftena och lära därjämte om syndernas nådiga förlåtelse och om den försoning, som sker genom tron på Kristus.

Sedan anföra vi ock läran om lagen och goda verk och gärningar. Och detta bör man rätteligen dela, såsom Paulus säger *, och noga tillse, hvad Skriften tillägger lagen och hvad hon tillägger nådelöftena; ty hon berömmer så gärningarna, att hon icke det gudomliga nådelöftet borttager eller tillintetgör.

Goda verk och gärningar måste vi göra för Guds befallnings skull, vidare till att öfva vår tro därmed samt slutligen för bekännelsens skull och för att ådagalägga tacksamhet emot Gud. För dessa orsakers skull böra goda gärningar nödvändigt ske. Och änskönt de ske uti köttet, som, emedan det ännu icke alldeles förnyadt är, förhindrar och tillbakahåller den Helige Andes rörelser och af sin ännu kvarblifna orenhet inmänger något, så aktas de likväl för trons skull för heliga, gudliga och andliga offer, hvilka visa, hvad ordning Kristus vill skall vara i hans nåderike här på jorden. Ty uti dessa gärningar helgar han våra hjärtan, håller djäfvulen tillbaka, och på det han må bibehålla sitt evangelium ibland människorna, ställer han de heligas bekännelse emot djäfvulens rike och bevisar och förklarar sin makt uti vår skröplighet och svaghet. Apostelen Pauli, Atanasii, Augustini och flera dylika församlingslärares uthärdade farligheter, mödor och predikningar äro heliga gärningar, äro sannskyldiga och Gud behagliga offer, äro Kristi strider, hvarmed han djäfvulen underkufvat och bortdrifvit ifrån dem, som rätteligen trott hafva. Davids mödor och besvär vid utförandet af sina krig samt styrandet af sitt hus och rike äro heliga gärningar,

äro sannskyldiga offer, äro Guds strider, hvarmed han sitt folk, som Guds ord hos sig hade, emot djäfvulen försvarat, på det Guds sanna kunskap och kännedom icke alldeles skulle utplånas på jorden. Samma mening hafva vi ock om hvar och en god gärning, som sker uti de lägsta och enskilda kallelser. Genom dessa gärningar segrar Kristus emot djäfvulen; såsom att korintierna gjorde sina sammanskott till allmosor, det var ett heligt verk samt ett Kristi offer och strid emot djäfvulen, hvilken endast arbetar däruppå, att ingenting till Guds namns pris och ära ske må. Att lasta och försmäda sådana gärningar, såsom trons lara och bekännelse, allehanda frestelser, kors och anfäktningar, kärleksgärningar, köttets dödande och flera, det är sannerligen icke annat än att Kristi rikes utvärtes ordning ibland människorna vanhedra och försmäda. Här tillägga vi ock något om belöningar och förtjänst och lära, att de gudlruk-tigas goda gärningar hafva i anledning af löftet att vänta belöning. Vi säga alltså, att goda gärningar undfå väl en lön men ingalunda syndernas förlåtelse, Guds nåd eller rättfärdiggörelsen (ty det undfå vi allenast, genom tron på Kristus) utan några andra andliga och lekamliga belöningar uti och efter detta lifvet; såsom Paulus säger: »Hvar och en skall få sin lön ef ter sitt arbete»**. Och varda fördenskull olika gärningar med olika belöningar bemötta, men syndernas förlåtelse varder alla uti lika mått gifven, såsom Kristus är en och varder alla af nåd gifven, hvilka tro, att synderna för Kristi skull dem förlåtas. Således.

• 2 Tim. 2: 15. ** 1 Kor. 3: 8.

undfås syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelsen allenast genom tron och icke för några gärningars skull, hvilket nogsamt rönes uti samvetets ångest, då våra goda verk och gärningar icke kunna ställas emot Guds vrede, hvarföre Paulus uttryckligen säger: »Medan vi nu rättfärdiga vordna äro af tron, hafva vi frid med Gud genom vår Herre Jesus Kristus; genom hvilken vi ock en tillgång hafva i tron» m. m.*. Och som denna tro gör oss till Guds barn, så gör han ock oss till Kristi medarf-vingar. Fördenskull såsom vi icke med våra gärningar förtjäna

rättfärdiggörelsen, hvarigenom vi blifva Guds barn och Kristi medarf-vingar, alltså förtjäna vi ock icke det eviga lifvet med våra gärningar; ty tron undfår det, emedan hon gör oss rättfärdiga och har alltid en mild och nådig Gud med sig; och-tillkommer det eviga lifvet dem, som rättfärdiga vordna äro, såsom Paulus vittnar, då han säger: »Men dem so?n han har gjort rättfärdiga, dem har han ock gjort härliga»**. Paulus anbefaller oss det fjärde budordet ***, enligt hvilket vi skola hedra våra föräldrar, och nämner därvid en belöning, som samma budord tillägges, hvarest han icke vill säga, att lydnad och hörsamhet emot föräldrarna skall göra oss för Gud rättfärdiga, utan sedan densamma sker uti dem, som rättfärdiga vordna äro, då undfå de andra stora nådebelöningar. Dock öfvar och pröfvar Gud sina heliga på mångahanda sätt och uppskjuter ofta belöningarna för de goda gärningarna, på det människorna må lära att icke förtrösta på sin egen rättfärdighet, och på det de må lära sig att

mera söka till att lefva efter Guds vilja än att söka någon vedergällning eller belöning, såsom klart är af Jobs, Kristi och andra heligas exempel. Härom lära och undervisa oss många Davids psalmer, som trösta oss emot de ogud-aktigas lycka och framgång i denna världen, såsom ps. 37:1, hvarest David säger: »Harmas icke öfver de onda och var icke nitisk öfver de ogärningsmän». Kristus säger ock: »Saliga äro de, som lida förföljelse för rättvisans skull, ty dem hör himmelriket till»f. Utaf detta de goda gärningarnas pris och beröm varda utan tvifvel de trogna uppmuntrade att göra det, som godt är. Emellertid så predikas ock läran om bättringen emot de ogudaktiga, som göra det ondt är, för hvilka den Guds vrede framställes, hvarmed han hotar alla, som icke göra en sann bot och bättring. Vi berömma fördenskull och fordra goda verk och gärningar och hafva nu visat många orsaker, hvarföre de böra ske.

Således talar ock Paulus om gärningarna, då han säger, att Abraham har undfått omskärelsen ††, icke för att han genom denna gärning skulle rättfärdigad blifva; ty han hade allaredan genom tron undfått det, att han för rättfärdig räknas skulle. Men omskärelsen kom därtill, på det han uppå sin lekamen ett skrifvet tecken skulle hafva, hvaraf han påmint skulle sig mer och mer uti tron öfva, hvarmed han ock skulle sin tro för andra bekänna och genom sitt vittnesbörd uppmuntra och beveka andra till att tro. Abel har i tron ett behagligare offer offrat, och emedan han genom tron var förut rättfärdigad, därföre behagade ock

• Rom. 5: 1, 2. " Rom. 8: 30. *•• Ef. 6: 2, a † Matt. 5:10. †† Rom. 4: 9,10.

det offret Gud, som han gjorde, icke för att han genom det verket skulle förtjäna Guds nåd och syndernas förlåtelse, utan på det han sin tro öfva och för andra visa skulle för att dem således jämväl till tron uppmuntra.

Emedan goda gärningar på detta sätt böra följa tron, så bruka de människor långt annorlunda gärningarna, som icke kunna tro och för visst och fast hålla uti hjärtat, att synderna varda dem af nåd för Kristi skull förlåtna, och att de hafva en nådig Gud endast för Kristi skull. När dessa se de heligas gärningar, så döma de efter människosätt, att de heliga hafva förtjänt Guds nåd och syndernas förlåtelse genom sådana gärningar. Därföre efterfölja de dem och mena sig genom dylika gärningar nåden och syndernas förlåtelse förtjäna; de mena sig genom samma gärningar blidka Gud och ernå det, att de för samma gärningars skull må rättfärdiga räknade varda. Denna ogudaktiga mening om gärningarna förkasta vi. Först därföre att densamma fördunklar Kristi pris och ära, då människorna dessa gärningar för Gud framställa såsom en lösepenning, betalning eller försoning. Här tillägnas våra gärningar den heder, som Kristus allena tillkommer. För det andra, så finna samveten icke någon frid uti dessa gärningar, utan sedan de under den rätta samvetsångesten hopat den ena gärningen på den andra, falla de omsider i förtviflan, emedan de icke finna något verk, som är nog rent, och lagen alltid anklagar och komnter vrede åstad. För det tredje så kunna sådana aldrig ernå eller bekomma en sann Guds

kunskap och kännedom; ty emedan de af vrede upptände fly för den dömande och dem med straff och plågor hemsökande Guden, så kunna de aldrig finna, att de af Gud bönhörda varda. Men tron visar oss Guds närvaro, sedan hon visst och fast öfvertygat? sig och tror, att Gud af nåd förlåter och bönhör.

Denna ogudaktiga och villfaran-de mening om gärningarna har ock alltid hängt vid människorna i världen. Hedningarna hade sina offer, hvilka de af patriarkernas exempel antagit hade. Deras gärningar efterföljde de, men deras tro höllo de icke, utan de menade, att dessa gärningar voro en försoning och lösepenning, för hvilkens skull

Gud skulle med dem försonad varda. Israels barn brukade ock offren en tid i den mening, att de för dessa gärningars skull en nådig Gud hafva skulle, att vi så må säga, af blotta gärningar utan tron. Härvid se vi, huru strängt och allvarsamt profeterna straffa folket såsom uti ps. 50: »För ditt offers skidl straffar jag dig intet» *; och hos Jeremias: »Jag har intet sagt eller bjudit dem om bränneoffer och annat offer»**. Sådana språk fördöma icke de gärningar, hvilka Gud visserligen befallt hade såsom utvärtes öfningar uti denna sin församling, utan de förkasta den ogudaktiga inbillningen, att de menade sig genom sådana gärningar blidka Guds vrede och försakade tron. Och emedan inga gärningar göra samvetet tillfredsställdt, så uttänka människorna gärningar, den ena efter den andra, utom Guds bud och befallning. Israels folk hade sett profeterna offra på höjderna;

• Ps. 50: 8. •• Jer. 7: 22.

och som de heligas exempel allra mest beveka sinnen, så att de vänta sig genom sådana gärningar Guds nåd undfå, såsom dessa den undfått hafva; därföre begynte folket detta verket med största flit efterfölja för att därigenom syndernas förlåtelse, Guds nåd och rättfärdighet förtjäna. Men profeterna offrade på höjderna, icke därför att de dymedelst ville syndernas förlåtelse och Guds nåd förtjäna, utan emedan de på samma rum lärde och predikade, så ville de ock därstädes göra sina offer till ett tecken och vittnesbörd om sin tro. Detta folk hade ock hört, att Abraham ville offra sin egen son, därföre hafva ock de, på det de genom en svår och gruflig gärning skulle stilla Guds vrede, tagit sig före att slakta och offra sina egna söner. Men Abraham ville icke i den mening offra sin son, att denna hans gärning skulle vara en betalning eller försoning, hvarigenom han skulle för Gud kunna rättfärdig blifva. Så har ock Kristus instiftat den heliga nattvarden uti församlingen, att vår tro uti oss genom Kristi löftens ihågkommande, hvarom vi uti detta sakrament påminta varda, måtte styrkt blifva och vi därigenom vår tro uppenbarligen bekänna samt Kristi stora nådevälgärningar prisa och berömma må, såsom Paulus säger: »Så ofta som I äten af detta bröd och dricken af denna kalk, så skolen I förkunna Herrens död»* o. s. v. Men våra vedersakare vilja påstå, att mässan är ett sådant verk, som till följd af blotta gärningen oss för Gud rättfärdiga gör och löser alla dem både

ifrån skuld och straff, för hvilka hon hållen varder; ty så skrifver Gabriel 15.

Antonius, Bernhardus, Domini-cus, Franciscus16 och andra gamla fäder hafva utvalt sig ett visst lefnadssätt, antingen på det de desto bättre kunde få läsa den heliga skrift eller ock för andra nyttiga öfningars skull. Emellertid mente de sig genom tron för Kristi skull rättfärdiga räknade varda och en nådig Gud hafva men icke för dessa sina egna öfningars skull. Sådant har sedermera den stora allmänheten efterföljt, men tron på Kristus hafva de låtit blifva och blott fäst sig vid exemplen utan tron för att genom sådana gärningar förtjäna syndernas förlåtelse, Guds nåd och rättfärdighet, men de tänkte icke på att de allt sådant skulle undfå af nåd för den rätte försonaren Kristi skull. Så dömer världen om alla gärningar, att de äro en försoning, hvarmed Gud blidkas, att de äro skatter eller värden, för hvars skull vi rättfärdiga räknade varda. Och på det sättet så erkännes icke Kristus vara vår försonare eller att vi genom tron utan all vår förskyllan blifva för Kristi skull rättfärdiga hållna. Och emedan gärningarna kunna icke ett förskräckt samvete tillfredsställa, varda emellertid andra likväl upptänkta och utvalda, nya gudstjänster inrättade, nya klosterlöften påfunna och nya munkordnar inrättade utan Guds befallning, på det något stort och ansenligt verk sökas må, som emot Guds vrede och dom skall något kunna gälla. *

Dessa ogudaktiga meningar om

* 1 Kor. 11: 26,

gärningarna försvara våra motståndare tvärt emot den heliga skrift. Men att tillägna våra gärningar, att de äro en försoning, att de syndernas förlåtelse och Guds nåd förtjäna, och att vi för deras skull för Gud rättfärdiga räknade varda och icke genom tron för Kristi skull, som vår rätte och ende medlare är, hvad är det annat än att beröfva Kristus den heder och ära, som honom allena såsom vår medlare och försonare tillkommer? Och ehuruväl äfven vi hålla före och lära, att goda gärningar böra nödvändigt göras — ty som de äro trons frukter, så skola de ock

följa tron — gifva och lämna vi dock Kristus hans tillbörliga heder och ära. Vi bekänna och lära, att vi genom tron för Kristi skull för Gud rättfärdiga räknade varda, att vi icke för rättfärdiga för Gud hållna blifva för gärningarnas skull förutan medlaren Kristus, att vi icke förtjäna syndernas förlåtelse, nåden och rättfärdigheten genom gärningarna, att vi icke kunna ställa våra gärningar emot Guds vrede och dom, och att gärningarna icke kunna syndens förskräckelser öfvervinna, utan att syndens förskräckelser genom tron allena öf-vervunna varda, och att allenast medlaren Kristus genom tron bör ställas emot Guds dom och vrede. Om någon annorlunda menar eller lär, så gifver han icke Kristus hans tillbörliga heder, som oss därtill gifven är, att han skall vara vår försonare, och att vi genom honom tillgång till Fadren hafva må. Och vi tala nu om den rättfärdighet, genom hvilken vi hafva att göra med Gud och icke med människor, och hvarigenom vi I

få Guds nåd och samvetets frid. Samvetet kan ock icke för Gud tillfredsställas utan genom den tro allena, som visserligen tror, att Gud är oss nådig för Kristi skull, såsom Paulus betygar, då han säger: »Medan vi nu rättfärdiga vordna äro af tron, hafva vi frid med Gud»*. Förty rättfärdiggörelsen är oss af nåd lofvad och tillsagd för Kristi skull; hvarföre den ock alltid genom tron allena inför Gud omfattas och anammas.

Nu vilja vi fördenskull svara på de Skriftens språk, hvilka våra motståndare anföra emot oss till att bevisa, att vi genom kärleken och gärningarna rättfärdigade varda. Utaf epist. till korintierna anföra de detta: »Om jag hade all tro m. m., och hade icke kärleken så vore jag intet»**. Häröfver triumfera de; här säga de, att aposte-len Paulus försäkrar hela församlingen därom, att icke tron allena oss rättfärdigar. Men härtill är lätt att svara, sedan vi tillförene hafva visat, hvad vår mening är om kärleken och gärningarna. Detta Pauli språk fordrar kärleken, och att hvar och en skall älska sin nästa; detsamma fordra ock vi. Ty vi hafva tillförene sagt, att sedan vi pånyttfödda äro, begynna vi att hålla lagen och honom hörsamma och lydiga vara, såsom profeten säger: »Jag skall gifva min lag uti deras hjärta»***. Om någon förkastar kärleken, änskönt han har en stor tro, behåller han dock henne icke; ty han behåller icke den Helige Ande. Icke heller förmäler här Paulus på detta ställe om sättet, huru vi rättfärdigade varda, utan han skrifver till dem, som redan rättfärdigade voro, och förmanar dem

* Rom. 5: L ** 1 Kor. 13: 2. Jer. 31: 33.

att öfva sig uti Andens frukter, på det de icke skulle förlora den Helige Ande. Våra motståndare handla här förvändt. De anföra detta enda språk, hvaruti Paulus lär om trons frukter; men de gå många flere Skriftens vittnesbörd förbi, hvaruti det talas om sättet, huru vi för Gud rättfärdiga varda. Dessutom uti alla de Skriftens språk, som handla om tron, så tillfoga de alltid en påminnelse, att desamma böra förstås om en sådan tro, som med kärlek förenad är; men här anföra de ingen påminnelse därom, att äfven tron är nödig, genom hvilken vi för Kristi skull hållas för rättfärdiga. På det sättet utesluta våra vedersakare Kristus ifrån rättfärdiggörelsen och lära allenast lagens rättfärdighet. Men vi återvända till det från Paulus anförda språket. Ingen kan häraf sluta till något mera, än att kärleken är nödvändig, och det tillstå likaledes vi. På samma sätt är det ju nödvändigt att icke stjäla; men huru illa skulle icke de bära sig åt, som häraf ville sluta, att emedan det är nödvändigt att icke stjäla, man därföre skulle blifva rättfärdigad därigenom att man icke stjäl; ty rättfärdiggörelsen består icke däruti, att en viss gärning blifver med ynnest upptagen, utan där måste hela människan med nåd ansedd blifva; och på sådant sätt är detta Pauli språk oss icke emot, allenast våra vedersakare däri icke inflicka hvad dem lyster och behagar. Ty icke säger apos-telen, att kärleken gör oss rättfärdiga, utan om jag icke hade kärleken, så vore jag intet, det är, då måste tron vara utslocknad, huru stor hon än tillförene varit hafver. 'Icke säger han, att kärleken öfver-•vinner syndens och dödens för-

skräckelser, att vi kunna sätta vår kärlek emot Guds vrede och dom, att vår kärlek gör Guds lag till fyllest, att vi utan medlaren Kristus hafva en tillgång till Fadren genom vår kärlek, eller att vi genom vår kärlek undfå den af oss lofvade rättfärdigheten och syndernas förlåtelse. Apostelen nämner icke ett ord om allt detta; han säger icke, att kärleken gör oss rättfärdiga, ty vi varda ju rättfärdiga endast på det sättet, att vi genom tron emottaga medlaren Kristus och hålla för fast, att Gud för Kristi skull är oss nådig; och alltså bör icke någon rättfärdiggörelse så uppdiktas, att medlaren Kristus därifrån utesluten varder. Om Kristus icke är oss nödvändig, och om vi med vår kärlek kunna öfvervinna döden, om vi ock genom vår kärlek förutan medlaren Kristus hafva

en fri tillgång till Gud, så må våra motståndare kasta bort löftet om Kristus och alldeles afskaffa de evangeliska nådelöftena. Våra motståndare stympa de flesta Skriftens språk och inflicka sina meningar däri men hämta icke rätta meningen däraf. Sannerligen detta språk har ingen olägenhet med sig, om vi allenast lämna den ut-tydning, som motståndarne af sig självfva tillägga det, hvarmed de visa, att de hvarken förstå, hvad rättfärdiggörelse är eller huru den sker. Så snart korintierna hade blifvit rättfärdigade genom tron på Kristus, så hade de ock undfått många härliga gåfvor. Uti dessa gåfvors öfvande hade de, som det gemenligen plägar ske, i begynnelsen en stor ifver; men sedan begynte uppkomma ibland dem trätor och oenighet, såsom Paulus ock betygar, att de begynte förkasta dem, som rätta apostlar

och lärare voro. Därföre straffar han dem och förmanar dem ånyo till en kristlig kärlek och enighet, och ehuru nödvändig den är, så vore det dock dåraktigt till att tänka, att vi skulle kunna blifva1 rättfärdiga genom de gärningar, som höra till den andra taflan eller kärleken till vår nästa; ty därmed hafva vi ju att skaffa med människor och icke egentligen med Gud. Men uti rättfärdiggörelsen måste man hafva att göra med Gud, där måste hans vrede stillas och ett förkrossadt samvete tillfredsställas. Sådant allt sker icke genom den andra taflans gärningar.

Våra motståndare invända än vidare, att kärleken sättes framför tron och hoppet; ty Paulus säger: »Men störst ibland dem är kärleken.»*. Nu är det ju billigt, att den dygd eller kraft, som är störst och ansenligast, måtte göra oss rättfärdiga; svar: ehuruväl Paulus jämväl på detta ställe egentligen talar om kärleken till vår nästa och gifver tillkänna, att kärleken är den största, förty hon har de flesta frukter med sig, tron och hoppet ha allenast att göra med Gud, men kärleken visar sig ibland människorna på jorden, gör mycket godt och har mycket att uträtta och beställa; så medgifva vi dock gärna motståndarne, att kärleken till Gud och vår nästa är den största kristliga dygd; förty detta är det yppersta och största budet: »Du skall älska Herren din Gud af allt ditt hjärta och af all din själ och af all din håg»**. Men huru kunna de häraf sluta, att kärleken gör oss rättfärdiga? Jo, säga de, den största dygd, skall ju rättfärdiga; men

de borde därjämte komma ihåg, att som icke ens det yppersta och största budet i lagen gör oss rättfärdiga, alltså kan icke heller den yppersta lagens dygd göra oss rättfärdiga; utan den gudomliga kraft gör oss rättfärdiga, som emottager Kristus, som meddelar oss Kristi förtjänst, och medelst hvilken vi undfå nåd och frid af Gud. Men denna kraften är tron; ty, såsom ofta sagdt är, så är tron icke allenast en kunskap utan mycket mer en åtrå och längtan att vilja mottaga eller anamma det, som uti löftet om Kristus erbjudes. Men äfven denna lydnad för Gud — att vilja mottaga det erbjudna löftet — är icke mindre en gudstjänst än kärleken. Gud fordrar det utaf oss, att han utaf oss måtte trodd blifva, han vill ock, att vi allt godt af honom skola af nåd undfå, och förkunnar detta vara en sannskyldig gudsdyrkan.

Men våra motståndare tillägna kärleken rättfärdiggörelsen, förty de lära allestädes lagens rättfärdighet och fordra densamma. Vi kunna ej heller neka, att ju kärleken är det högsta lagens verk; och den mänskliga visheten ser allenast på lagen och söker däruti rättfärdigheten; hvarföre ock skolastikerna, dessa stora och djupsinniga lärare, det högsta lagens verk så högt prisa och berömma, att de samma verk rättfärdiggörelsen tillägna. Men som de af mänsklig vishet beklagligen bedragna varit, hafva de icke sett Moses aftäckta utan betäckta ansikte såsom fariseerna, filosoferna och muhammedanerna. Men vi predika och berömma evangelii galenskap, uti hvilket en annan

* 1 Kor. 13: 13. ** Matt. C2: 37.

rättfärdighet uppenbarad är, nämligen att vi för Kristi, den rätte försonarens, skull rättfärdiga räknade varda, när vi tro, att Gud är oss för Kristi skull nådig. Vi veta väl, huru långt denna lära är skild ifrån förnuftets och lagens lära; vi veta väl, att lagens lära om kärleken mycket ansenligare är för världen, ty hon kallas vishet. Men vi skämmas icke vid evangelii galenskap, hvilket vi för Kristi namns pris och äras skull försvara, och bedja Kristus, att han med sin Helige Ande ville hjälpa oss, att vi må kunna densamma uppenbara och förklara.

Våra motståndare hafva ock uti sin vederläggningsskrift dettaPauli språk emot oss anfört: »Kärleken är fidlkomlighetens band» *. Häraf vilja de sluta, att kärleken rättfärdigar, efter det han gör oss fullkomliga.

Ehuruväl man här på mångahanda sätt om fullkomligheten svara kunde, vilja vi dock allenast Pauli mening enfaldeligen förtälja och förklara. Det är ofelbart, att Paulus jämväl här talar om kärleken till vår nästa. Och icke må någon tänka, att Paulus hellre har tillägnat rättfärdiggörelsen eller fullkomligheten för Gud åt den senare taflan s gärningar än åt den förras. Och om kärleken gör oss fullkomliga, så hafva vi fördenskull icke behof af försonaren Kristus, förty tron omfattar allenast försonaren Kristus. Men detta är ganska långt ifrån Pauli mening, som aldrig låter försonaren Kristus utesluten varda. Han talar fördenskull icke om någon persons fullkomlighet utan om hela menighetens eller församlingens enighet. T3' därföre säger han, att kärleken är ett band eller

sammanknippande, gifvande därmed tillkänna, att han talar om flera församlingens ledamöters förknippande och förening sinsemellan. Ty såsom uti alla hus och familjer, uti alla riken och församlingar enigheten bör genom inbördes tjänstaktighet och vänlighet underhållas och friden icke kan bibehållas, så framt icke människorna några fel och svagheter sinsemellan med hvarannan öfverse, eftergifva och förlåta; alltså bjuder Paulus, att kärleken skall vara uti församlingen för att bibehålla enigheten, som öfverskvler och fördrager, om så behöfves, brödernas gröfre eller mindre anständiga seder, som öfverskyler några mindre fel och brister, på det icke församlingen må söndra sig uti åtskilliga skiljaktighet er och biläror, hvaraf hat och kätterier uppkomma.

Ty enigheten måste ock nödvändigt splittras, när antingen biskoparne pålägga folket svårare ok och bördor och icke göra afseende på folkets svagheter. Äfven uppkomma söndringar, när folket eller åhörarne allt för hårdt och vidrigt döma om lärarnes seder eller förakta lärarne för några ringa förseelsers eller svagheters skull, hvarefter de sedan söka sig så väl en annan lära som andra lärare. Men tvärt om varder fullkomligheten, det är enigheten, uti församlingen bibehållen, när de starka fördraga dem, som svaga äro, när åhörarne öfverse med några små svagheter, som kunna finnas uti lärarnes lefverne och seder, och när biskoparne och lärarne efter lägenheten tillgifva och förlåta några sina åhörares mindre fel och förseelser. Om.

* Kol. 3:14.95 B ek. Ap. el. Försv. III. Om kärleken o. lagens fullbordan.

sådana medel och utvägar till att en god enighet uti församlingen bibehålla äro alla vises böcker fullskrifna, på det att vi uti detta lifvets umgänge böra mycket hvarandra tillgifva och förlåta för den allmänna fridens skull; hvarom Paulus så väl på detta ställe som på många andra uti sina epistlar talar och lär. Därföre sluta våra motståndare oförståndigt af det ordet fullkomlighet, att kärleken rättfärdigar, emedan Paulus här talar om den allmänna enigheten och friden. Sålunda förklarar ock Ambrosius detta Pauli språk, då han säger: »Såsom ett hus säges då vara färdigt och fullkomligt, när alla stycken och delar äro väl och nätt med hvarandra sammanfogade» o. s. v. Det är ock mycket oanständigt af motståndarne, att de så högeligen berömma kärleken, då de dock aldrig visa densamma. Ty hvad göra de nu? De förskingra församlingarna, de sammanskrifva påbud, fulla med hotelser om blodsutgjutelse, och dem framlägga de för vår nådige kejsare för att låta dem kungöras, prästerna låta de dräpa och mörda samt andra fromma och redliga män, som det ringaste låtit märka, att de icke alldeles till deras uppenbara missbruk vilja samtycka. Detta stämmer icke öfverens med deras höga och förträffliga uttalanden om kärleken, ty om våra vedersakare själfva iakttogo och efterföljde dessa, så kunde församlingarna vara uti lugn och den allmänna friden bibehållas. Ty närvarande buller skulle snart stillas, om icke våra vedersakare med en allt för stor stränghet påyrkade en mängd för gudaktigheten onyttiga män-

niskostadgar, hvilka de till största delen icke ens själfva iakttaga, ehuru de på det högsta dehi försvara. Men de öfverse lätt med sig själfva men med andra icke så, såsom Mevius säger hos skalden: »Mig själf förlåter jag.» Detta är ganska långt ifrån det förträffliga beröm öfver kärleken, som de här af Paulus anföra men icke mera förstå, än väggen förstår rösten, som hon med genljud återgifvet

Utaf apostelen Petrus anföra de ock detta språk: »Kärleken skyler ock all öfverträdelse.» (1 Pet. 4:8.) Men det är klart, att jämväl Petrus talar om kärleken till vår nästa, ty han lämpar detta språket till det bud, hvarmed han befaller, att människorna skola älska hvarannan inbördes. Det har aldrig någon apostel kunnat tänka en gång än mindre lära, att vår kärlek öfvervinner synden och döden; att kärleken är en försoning, för hvilkens skull Gud törsonad varder förutan medlaren Kristus; att kärleken är en rättfärdighet förutan medlaren Kristus. Ty denna kärlek, om någon funnes, vore allenast lagens rättfärdighet och icke evangelii; ty evangelium lofvar och tillsäger

oss rättfärdigheten och försoningen med Gud, om vi tro, att Fadren är oss nådig för medlaren Kristi skull, och att Kristi dyra förtjänst och förskyllan varder oss af nåd för Kristi skull tillägnad och gifven. Därföre befaller ock Petrus näst tillförene*, att vi må komma till Kristus och uppå honom uppbyggda varda. Och han tillägger: »Hvilken som tror på honom, han skall icke komma på skam.» Vår kärlek befriar oss icke från skam, när

* 1 Pet. z 6.96 B ek. Ap. el. Försv. III. Om kärleken o. lagens fullbordan.

Gud dömer och anklagar oss, men tron, hvarmed vi Kristus omfatta, befriar oss och våra samveten ifrån syndens och dödens förskräckelser, ty vi veta genom löftet, att synderna varda oss för Kristi skull förlåtna.

För öfrigt äro dessa apostelen Petri ord tagna från Ordspråksboken, hvarest det, som står som en motsats däremot, klarligen visar, huru de böra förstås, ty Salomo säger: »Hat uppväcker trätor, men kärlek öfverskyler all öfverträdelse» *. Så lär här Petrus alldeles detsamma, som förberörda Pauli af epistelen till kolosserna tagna språk innefattar, att om någon oenighet och tvedräkt uppkommer, så bör densamma strax genom vår vänlighet, saktmodighet och långmodighet biläggas och stillas. Hat, säger han, uppväcker trätor, såsom vi ofta se, att af den ringaste förtörnelse uppkomma de största bedröfligheter. Mellan Cæ-sar och Pompejus hade fordom några små tvister uppkommit, och om den ene aldrig så litet gifvit efter för dan andre, hade aldrig det svåra och blodiga inbördes kriget dem emellan uppkommit; men som bägge blott lydde sin vrede och bitterhet, så hafva omsider af en så liten anledning de allra största rörelser och buller förorsakats. Så äro ock många skadliga skiljaktigheter uti församlingen uppkomna allenast däraf, att lärarne inbördes förbittrade varit. Fördenskull talar han icke här om ens egna fel och svagheter utan om andras,då han säger: »Kärleken skyler ock all öfverträdelse», nämligen andras öfverträ-delser och sådana, som människorna emellan pläga ske, det är,

oaktadt några trätor och tvedräkter uppkomma,så öfverskyler dock kärleken dem, förlåter, eftergifver och drifver icke allt efter högsta rätt. Men Petrus vill ingalunda det, att kärleken för Gud syndernas förlåtelse förtjänar; att kärleken är en försoning förutan medlaren Kristus; att han pånyttföder och rättfärdigar; utan att han icke skall vara emot människorna tvär, egensinnig, hård och ohandterlig; att han några sin nästas fel och förseelser öfverser och öfverskyler; att han andras seder, ja ock de gröfre och mindre välartade, håller till godo, såsom ett allmänt ordspråk bjuder: du må din väns seder veta, men bör därföre icke honom, i fall icke allt är så trådrätt, hata eller förakta. Det är ock icke förgäfves eller utan orsak, som apostlarne så ofta oss uti sina skrifter till denna kärlekens utöfning uppmuntra och förmana, hvilken filosofien mildhet eller saktmodighet kallar. Ty denna dygd är ganska nödig till den allmänna enighetens bibehållande, som icke kan länge bestå, så framt icke lärare och åhörare sinsemellan mycket eftergifva och förlåta.

Utaf Jakobs epistel anföra de mot oss dessa orden: »Sen I nu, att af gärningarna rättfärdigas människan och icke af tron allena»**. Våra vedersakare mena, att intet annat språk uti Skriften är vår mening och lära så mycket emot som detta; men härpå är ganska lätt att svara. Om motståndarne icke här inflickade sina meningar om gärningarnas förtjänst, så hade dessa Jakobs ord ingen svårighet med sig.

Hvarhelst uti Skriften gärningarna nämnda varda, där tillsätta

» Ordspr. B. 10: 12. *» Jak. 2: 24.Bek. Apol. el. Försv. III. Om kärleken o. lagens fullbordan. 97

alltid våra motståndare ogudaktiga meningar, nämligen att vi genom goda gärningar förtjäna syndernas förlåtelse; att goda gärningar äro en försoning, lösepenning eller betalning, för hvilkens skull Gud försonas med oss; att goda gärningar öfvervinna syndens och dödens förskräckelser; att goda gärningar äro för Gud för deras egen godhets skull täcka och behagliga och behöfva icke Guds barmhärtighet och försonaren Kristus. Jakob har icke det ringaste tänkt på någotdera häraf, fast mindre därom skrifvit, hvilket allt dock våra motståndare nu försvara under förevändning af detta anförda Jakobs språk.

Först vilja vi fördenskull taga i öfvervägande, att detta språk talar mera emot motståndarne själfva än emot oss. Ty våra vedersakare lära, att människan varder rättfärdigad genom kärleken och goda verk och gärningar, men om tron, hvarmed vi omfatta försonaren Ki"istus, tala de alls intet. Ja, de förkasta denna tro och ogilla densamma icke allenast genom sina villfarande meningar och skrifter, utan de söka jämväl med all flit densamma genom

svärd, straff och plågor att alldeles utur församlingen utrota. Men långt bättre och kristligare lär här Jakob, som icke förkastar eller förgäter tron, som icke sätter kärleken i stället för tron utan behåller tron, på det icke försonaren Kristus må uti rättfärdiggörelsen utesluten varda, såsom jämväl Paulus, då han framställer hufvudsumman af ett kristligt lefverne, fattar tron och kärleken tillsamman, sägande: »Hufvudsumman af budet är kärleken af ett rent hjärta och af ett godt I

samvete och af en oskrymtad tro»*.

För det andra så gifver självfva saken vid handen att här talas om de gärningar, som följa på tron, och visar, att tron icke är död utan lefvande och verksam uti hjärtat. Därföre har det för ingen del varit Jakobs mening, att vi genom goda verk och gärningar syndernas förlåtelse och Guds nåd förtjäna. Ty han talar om deras gärningar, som redan genom Kristus rättfärdigade voro, som nu med Gud voro försonade, för honom behagliga och syndernas förlåtelse undfått hade. Därföre fara våra motståndare vilse, då de häraf vilja sluta, att Jakob lär, att vi genom goda verk och gärningar Guds nåd och syndernas förlåtelse förtjäna, och att vi genom våra gärningar hafva en tillgång till Gud förutan medlaren och försonaren Kristus.

För det tredje har Jakob kort förut talat om den nya födelsen, att densamma sker genom evangelium, ty så säger han: »Han hafver födt oss efter sin vilja, genom sanningens ord, på det vi skulle vara förstlingen af hans kreatur» **. Då han säger, att vi genom evangelium pånyttfödda äro, så lär han, att vi genom tron pånyttfödda och rättfärdiga vordna äro. Ty löftet om Kristus omfattas allenast genom tron, då vi sätta henne emot syndens och dödens förskräckelser. Därföre är det ingalunda Jakobs mening, att vi genom våra gärningar pånyttfödda varda.

Häraf är klart, att Jakob är icke emot oss, hvilken, då han straffade de fåfänga och säkra människor, som menade sig hafva tron, ehuru de henne icke hade, gjorde en åt-

• 1 Tim. 1: 5. Jak. 1: 18.

skillnad emellan en död och en lefvande tro. Den döda, säger han, är den, som icke föder goda gärningar af sig; men den lefvande, säger han, är den, som föder goda gärningar af sig. Men nu hafva vi ofta visat, hvad vi mena med tro; ty vi tala icke om någon fåfäng eller blott kunskap, såsom djäflar-ne jämväl hafva, utan om tron eller den förtröstan, som fördrifver samvetets ångest och upprättar och tröstar de bedröfvade själar och förskräckta hjärtan. En sådan tro är icke en så lätt och ringa ting, som våra motståndare inbilla sig, ej heller härrör hon af mänsklig förmåga, titan hon är Guds kraft uti hjärtat, hvarigenom vi varda lefvande gjorda, hvarigenom vi döden och djäfvulen öfvervinna, såsom Paulus säger till koloss., att tron är verkande genom Guds kraft och öfvervinner döden: »/ hvilken I ock uppståndna ären genom tron, den Gud verkar»*. Emedan denna tro är ett nytt lif, så föder hon ock nödvändigt af sig nya rörelser och gärningar; därföre säger ock Jakob rätteligen, att vi icke genom en sådan tro rättfärdiga varda, som är utan gärningar. Men fastän han säger, att människan varder rättfärdig genom tron och gärningarna, så säger han dock visserligen icke, att vi genom gärningarna födas på nytt; ej heller säger han, att till en del Kristus är vår försonare och till en del våra gärningar äro vår försoning; ej heller beskrifver han här sättet, huru vi varda rättfärdiga; utan gifver allenast tillkänna, hurudana de äro till sinnes, som redan äro rättfärdiga vordna och pånyttfödda. Och ordet rättfärdiggöras betyder på detta ställe

icke att af ogudaktig göras till rättfärdig, utan det tages här såsom vid domstolar, att förklaras för rättfärdig; såsom då apostelen Paulus säger: »de som göra efter lagen, de varda rättfärdiga hållna» **. Såsom nu dessa Pauli ord icke hafva någon svårighet med sig, så säga vi ock detsamma om Jakobs språk, att af gärningarna rättfärdigas människan och icke af tron allena; ty den som har tron och gärningarna, han hålles ju för rättfärdig. De heligas gudliga verk äro, som sagdt är, rättfärdighet och behaga Gud genom tron, så att Jakob berömmer allenast de verk, som af tron härflyta, såsom han klarligen intygar, då han säger om Abraham: »Ser du, att tron har medverkat i hans gärningar» ***. På samma sätt säges det nu af apostelen Paulus, att de som göra efter lagen, de varda rättfärdiga hållna, det är, de hållas för rättfärdiga, som med hjärtats förtröstan tro på Gud och sedan hafva goda

frukter, hvilka behaga Gud genom tron och i det afseendet skattas för lagens fullbordan. När man sålunda i enfaldighet fattar denna sak, så är den i sig själf klar; men våra motståndare förmörka densamma genom sina uppdiktade ogudaktiga tillsatser. Ty af det anförda språket följer ingalunda, att gärningarna förtjäna syndernas förlåtelse, att gärningarna föda våra hjärtan på nytt, att gärningarna äro en försoning, att gärningarna behaga Gud förutan medlaren Kristus, att gärningarna behöfva icke Kristi medlareämbete; intet af allt detta medgifva dessa Jakobs ord, ehuru våra motståndare oblygt nog draga denna slutsats därutaf.

Kol. 2: 12. " Rom. 2: 13. "* Jak. 2: 22.

Äfven några andra Skriftens språk, som handla om gärningarna, anföras emot oss, såsom Luk. 6: »Förlåten, så vanuT. 'der förlåtet»*. Esaias 58: »Bryt åt de kungliga ditt bröd, och dem, som eländiga äro, haf uti ditt hus. Då skall du åkalla, och Herren skall svara dig» **. Dan. 4: »Gör dig lös ifrån dina synder---genom välgärningar emot de fatliga»***. Och Matt. 5: »Saliga äro de som äro andligen fattiga, ty himmelriket hör dem till.» Och: »Saliga äro de barmhärtiga, ty dem skall ske barmhärtighet» †. Äfven dessa språk skulle icke medföra någon olägenhet, om icke våra vedersakare af sitt lade något därtill. Ty här inbegripas tvenne stycken: det ena är lagens och bättringens predikan, som både straffar dem, som illa göra, och befaller dem att göra det som godt är; det andra är löftet, som tillagdt är. Icke står här, att synderna förlåtas förutan tro eller att själfva gärningarna äro en försoning. Och när vi predika lagen, böra vi alltid gifva akt på tvenne ting, nämligen både att vi icke kunna hålla lagen, om vi icke tillförene genom tron på Kristus på-nyttfödda äro, såsom Kristus själf" säger: »Utan mig kunnen I intet göra» ††, och fastän vi kunna göra några utvärtes gärningar, så böra vi likväl alltid hålla oss vid den allmänna regeln, som uttyder oss hela lagen, nämligen att utan tron är omöjligt täckas Gud †††. Och därföre måste vi behålla evangelium, som lär oss, att vi genom Kristus hafva en fri tillgång till Fadren.

Det står ju fast, att vi icke varda rättfärdiga genom lagen; ty hvartill behöfves Kristus eller evan-1

gelium, om allena lagens predikan gjorde till fyllest? När man då skall predika bättring, så fordras icke lagen allenast, som straffar synderna, »ty lagen kommer vrede åstad», anklagar oss och förskräcker våra samveten; utan om våra förskräckta samveten skola gifva sig tillfreds, så måste de tillika få höra evangelii röst, hvaruti oss tydligen tillsäges syndernas förlåtelse. Och därföre är det nödigt, att evangelii predikan tillägges, nämligen att synderna förlåtas för Kristi skull och att vi endast och allenast genom tron på Kristus få syndernas förlåtelse. Om motståndarne utesluta evangelium om Kristus ifrån bättringen, så må man med rätta hålla dem för försmädare emot Kristus.

Fördenskull när profeten Esaias uti sitt 1 kap. predikar om bättringen och säger: »Vänden igen af det onda; lären göra det godt är, faren efter det som rätt är; hjälpen de förtryckta; skaffen de faderlösa rätt och hjälpen änkans sak! Så kommen då sedan och låtom oss gä med hvarannan tillrätta, säger Herren. Om edra synder än vore blodröda, så skola de dock varda snöhvita, och om de än vore såsom rosenfärg, så skola de dock varda såsom en ull» *†; så förmanar han icke allenast därmed till en sann bot och bättring utan tillägger ock löftet; ty eljest hade det varit onödigt att om dessa gärningar påminna, nämligen att hjälpa de förtryckta, skaffa de faderlösa rätt m. m.; ty i begynnelsen säger han: Vänden igen af det onda, hvarmed han straffar hjärtats ogudaktighet och fordrar tron; ej heller säger profeten, att vi genom dessa gärningar: att hjälpa

• Luk. 6: 37. " Es. 5& 7, 9. " Dan. 4: 24. † Matt. 6: 3, 7. †† Joh. 15:5. ††† Hebr. 11:

*† Es. 1: 16, 17, 18.

de förtryckta, skaffa de faderlösa rätt — kunna förtjäna syndernas förlåtelse af blotta gärningarna förutan tron; utan han befaller, att man skall göra sådana gärningar, enär de nödiga äro uti ett nytt lefverne. Emellertid så vill han dock, att syndernas förlåtelse skall med tron anammas och emottagas, och därföre tillägger han själfva löftet. Samma mening skola vi ock hafva om alla andra sådana Skriftens språk. Kristus predikar om bättringen, då han säger: »Förlåten», och tillägger strax löftet: »så varder eder förlåtet» *. Men han säger icke, att vi genom denna vår gärning, då vi förlåta, förtjäna syndernas förlåtelse af blotta gärningens värdighet, utan han fordrar ett nytt

lefverne, som visserligen nödigt är; emellertid så vill han dock, att syndernas förlåtelse skall genom tron undfås och emottagas. Äfvenså när Esaias säger: »Bryt åt de hungriga ditt bröd» **, så fordrar han ett nytt lefverne; icke heller talar profeten där om denna enda gärning allenast utan om hela bättringen, som själfva sammanhanget gifver tillkänna, och vill dock, att vi genom tron syndernas förlåtelse undfå skola; ty den läran står fast och orygglig, så att inga helvetets portar"kunna vara henne öfvermäktiga, att lagens predikan gör icke till fyllest uti predikan om bättringen, ty »lagen kommer vrede åstad» och anklagar oss alltid; utan evangelii predikan bör ock nödvändigt till-läggas, som lär, att syndernas förlåtelse varder oss gifven, om vi tro, att synderna blifva oss förlåtna för Kristi skull. Hvartill vore oss eljest evangelium, hvartill vore

oss Kristus nödig? Denna lära böra vi alltid hafva för ögonen, på det hon må kunna sättas emot dem, som förkasta Kristus, utplåna evangelium och vrida och vränga skrifterna efter mänskliga meningar och tankar, som skulle vi köpa oss syndernas förlåtelse för våra egna verk och gärningar.

Således bör man ock uti Daniels predikan inbegripa tron. Ty Daniel ville icke, att konung Nebukadnezar skulle allenast gifva allmosor, utan han fordrar här hela bättringen, då han säger: »Gör dig lös ifrån dina synder genom rättfärdighet och ledig ifrån dina missgärningar genom välgärningar emot de fattiga, så har han tålamod med dina synder» ***; det är, om du vill blifva lös ifrån dina synder, så måste ditt hjärta och dina gärningar ändrade varda; men detta kan ju icke ske utan genom tron. Äfven Daniel talar här mycket om den rätte Gudens dyrkan i Israel och gör konungen uppmärksam icke allenast på att öfva välgärningar emot de fattiga utan ock mycket mer på tron. Och häraf härleder sig konungens härliga bekännelse om Israels Gud, att »det är ingen annan Gud, som så hjälpa kan som denne» †. Uti Daniels predikan märkas således tvenne stycken: ett att han lär om ett nytt lefverne och dess gärningar, och det andra att konungen får löfte om syndernas förlåtelse; och detta löfte är icke lagens utan själfva evangelii predikan, som Daniel visserligen velat skulle med tron anammas. Ty Daniel visste, att syndernas förlåtelse var utlofvad uti Kristus icke allenast för israeliterna utan ock för alla hedningar; ty eljest hade han icke

* Luk. 6: 38. ** Es. &8: 7. Dan. 4: 24. † Dan. 3: 29

kunnat tillsäga konungen syndernas förlåtelse. Det är ock icke en människas verk i synnerhet uti syndens förskräckelser att utan Guds rena och klara ord bestämma om Guds vilja, att han upphör att vredgas. Så talar ock Daniel i sitt eget språk ännu klarare om hela bättringen och syftar tydligen på Guds nådelöften, ty han säger ju: »Gör dig lös ifrån dina synder genom rättfärdighet och ledig ifrån dina missgärningar genom välgärningar emot de fattiga» *. Dessa ord handla om hela bättringen, ty han bjuder, att Nebukadnezar skulle varda rättfärdig, och sedan att han skulle göra det godt var och beskydda de betryckta ifrån allt öfvervåld hvilket var en konungs plikt. Men denna rättfärdighet är icke annat än en hjärtats tro; och en människa blifver lös ifrån sina synder genom bättringen, det är, att skulden eller straffet borttages då, när Gud af nåd förlåter dem synderna, som göra bättring, såsom hos Hesekiel skrifvet är: » Om en ogudaktig omvänder sig ifrån alla sina synder, som han gjort har, och häller alla mina rätter och gör rätt och väl, så skall han lefva och icke dö» **. Och häraf kan ingen sluta, att Gud förlåter synderna för de gärningar, som sedan påfölja, såsom för allmosors skull eller annat sådant, utan Gud förlåter synderna för sitt nådiga löftes skull hos dem, som löftet emottaga, och löftet emottager ingen utan allena den, som rätt tror och genom tron både synd och död öfvervinner. Men de som äro pånyttfödda, de »göra tillbörlig bättrings frukt» '***, som Johannes Döparen säger. Daniel tillägger ock löftet: så har ock Gud

tålamod med dina synder. Den gamle kyrkoläraren Hieronymus uttyder dessa ord utan grund i den mening, som skulle här stå: tilläfventyrs har han tålamod med dina synder, och på ett annat ställe vill han ännu oförsiktigare härut-af sluta, att syndernas förlåtelse är oviss; men vi veta likväl, att evangelium lofvar oss med fullkomlig säkerhet syndernas förlåtelse; och ett sådant tvifvelsmål vore intet annat än att omkullkasta och tillintetgöra evangelii nådelöften. Vi må fördenskull på detta ställe lämna Hieronymus utan afseende och märka, att jämväl i det ordasättet, »gör dig lös», innefattas löftet; ty häraf se vi, att syndernas förlåtelse är möjlig, och att vi ifrån våra synder kunna lösa och lediga blifva, det är, att vår syndaskuld kan blifva borttagen och Guds vrede stillad.

Men våra vedersakare lämna alltid Guds löften å sido och se endast uppå lagen och tillflicka sina människostadgar, såsom skulle vi få syndernas förlåtelse genom våra gärningar," när likväl Skriften det icke medgifver utan fastmer fordrar tron; ty hvarest löftet är, där måste ock tron vara med, emedan löftet kan icke emottagas utan genom tron.

Men gärningarna falla människorna mera i ögonen, så att det mänskliga förnuftet gör ett stort väsende däraf; och emedan det ser allenast gärningarna och hvarken förstår eller betraktar hvad tron är, så inbillar det sig, att dessa gärningar förtjäna syndernas förlåtelse och oss rättfärdiga göra. Denna tanke om lagens fullbordan hänger af naturen vid oss och kan icke utrotas, utom när

• Dan. 4: 24. ** Hesek. 18: 21. "" Luk. 3: 8.

vi genom Guds ord undervisas. Så böra vi fördenskull återkalla förnuftet ifrån sådana köttsliga tankar till Guds ord, där vi se, att evangelium och löftet om Kristus äro för oss framställda. När fördenskull lagen predikas och gärningarna såsom trons frukter befallda varda, då bör löftet om Kristus ingalunda förskjutas eller försakas, utan bör det först omfattas och anammas, att vi må kunna göra det godt är, och att våra gärningar kunna behaga Gud, såsom Kristus säger: »Mig förutan kunnen I intet göra» *. Därföre om Daniel hade så sagt: gör dig lös ifrån dina synder genom en sann bot och bättring, så ginge väl våra motståndare detta språk förbi. När han nu verkligen framställer just denna mening med andra ord, såsom här synes, så förvända våra motståndare hans ord tvärt emot nådens och trons lära, ehuru likväl Daniel har förnämligast velat innefatta tron. Fördenskull svara vi sålunda till Daniels ord, att emedan han predikar om bättringen, så lär han icke allenast om gärningarna utan jämväl om tron, såsom själfva framställningen i texten intygar och vittnar. Sedan, emedan Daniel uttryckligen utsätter löftet, så fordrar han nödvändigt tron, som tror, att synderna af nåd af Gud förlåtas. Och ehuruväl han uti denna bättringspredikan nämner gärningarna; säger han dock icke, att vi genom dessa gärningar syndernas förlåtelse förtjäna. Ty Daniel talar icke allenast om straffets förlåtelse, förty straffets förlåtelse sökes fåfängt, så framt icke hjärtat först omfattar skuldens förlåtelse. Men om våra motståndare fatta dessa Daniels

ord allenast om straffets förlåtelse, så är detta språk icke emot oss; förty då måste de nödvändigt bekänna, att syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelsen, som sker af nåd, går förut. Sedan medgifva vi ock det, att de straff, hvarmed vi af Gud hemsökta varda, lindras och drägligare blifva genom våra trägna böner, goda gärningar och ändtligen genom hela bättringen, såsom skrifvet står uti 1 Kor. 11: » Om vi själfva dömde oss, sä vorde vi icke dömda» '**. Och Jer. 15: »Om du håller dig intill mig, så vill jag hålla mig till dig» ***. Zak. 1: » Vänden eder till mig, så vill jag vända mig till eder» †. Och psalt. 50: »Åkalla mig i nöden, så vill jag hjälpa dig, så skall du prisa mig» ††.

Vi må fördenskull fasthålla den regel allestädes, där gärningarna uti lagens predikan berömda varda, att lagen kan icke hållas utan Kristus, såsom han själf säger: »Mig förutan kunnen I intet göra» †††, och »utan tron är omöjligt täckas Gud» *†. Ty det står fast, att lagens lära vill icke borttaga evangelium, villicke borttaga medlaren och försonaren Kristus. Må ock våra fariseiske vedersakare varda utskämda, som så uttyda lagen, att de tillägna gärningarna Kristi heder och ära, som skulle de vara en försoning och förtjäna syndernas förlåtelse. Häraf följer fördenskull, att gärningarna alltid sålunda berömmas, att de behagliga äro för trons skull, förty gärningarna behaga icke Gud förutan medlaren och försonaren Kristus, »genom hvilken vi hafva en tillgång till Gud i tron» *†† och icke genom gärningarna förutan försonaren Kristus. När det därföre

* Joh. 15: 5. •* 1 Kor. 11: 31. Jer.

15: 5. '† Hebr. 11: 6. *†† Rom. 5: 2.

15: 19. † Zak. 1: 3. †† Psalt. 50: 15. ††† Joh.Belt.

säges: » Vill du ingå till lifvet, så håll budorden» *, så bör man veta, att budorden icke kunna utan Kristus hållna varda ej heller behaga Gud förutan Kristus. Således tillägges ock det största och yppersta lagens löfte uti tio Guds bud till det första budet, där Gud säger: »Jag gör barmhärtighet uppå mång tusende, som mig hafva kär och hålla mina bud»**. Men denna lag kan icke hållas förutan Kristus, ty den anklagar alltid samvetet, som icke gör lagen

till fyllest och därföre flyr för Guds dom och lagens straff: »Ty lagen kommer vrede åstad» ***. Men då håller det lagen, när det hör, att Gud blifver försonad med oss för Kristi skull, änskönt vi icke kunna göra lagen till fyllest. Med denna tro omfattas medlaren Kristus, och då blifver hjärtat tillfredsställdt, begynner att älska Gud och hålla lagen och vet nu, att det behagar Gud för medlaren Kristi skull, ehuruväl den påbegynta lagens fullbordan är långt ifrån fullkomligheten och är ganska svag och oren. Så skall man ock döma om bättringens predikan; ty ehuruväl skolastikerna ej hafva uti läran om bättringen talat det ringaste ord om tron, så hålla vi dock före, att ingen ibland våra motståndare är så galen och ursinnig, att han nekar, att aflösningen är en hugnelig och tröstelig evangelii röst, som äfven med tron bör omfattas, på det hon det förskräckta samvetet åter upprätta må.

Fördenskull så fordrar läran om bättringen, emedan hon ej allenast befaller nya gärningar utan ock tillsäger oss syndernas förlåtelse, nödvändigt tron; förty syndernas förlåtelse varder ej mottagen utan

genom tron. Därföre bör man alltid uti de språk, som tala om bättringen, förstå, att icke allenast gärningarna utan tron jämväl erfordras, såsom uti Matt. 6: »Om I förlåten människorna deras brott, så förlåter ock eder himmelske Fader eder» †. Här fordras en gärning och tillägges jämväl löftet om syndernas förlåtelse, men detsamma undfås icke för själfva gärningens skull utan för Kristi skull genom tron, såsom Skriften annanstädes på många ställen vittnar; såsom uti Apostlagärn. 10: »Honom bära alla profeterna vittnesbörd, att hvar och en som tror på honom, han skall få sy ndernas förlåtelse genom hans namn» ††. Och 1 Joh. 2: »Eder skola synderna förlåtna varda för hans namns skull" †††. Ef. 1:»I hvilken vi hafva förlossning genom hans blod, syndernas förlåtelse efter hans nåds rikedomar» *†. Men hvad behöfva vi väl många Skriftens vittnesbörd anföra? Detta är evangelii egen röst, att vi för Kristi skull och icke för våra gärningars skull undfå syndernas förlåtelse genom tron. Denna evangelii röst vilja våra vedersakare gärna undertrycka och förmörka, i det de illa uttyda och i en vrång mening förvända de Skriftens språk, som innehålla lagens eller gärningarnas lära. Ty det är sant, att uti läran om bättringen fordras gärningarna, emedan där fordras visserligen ett nytt lefverne; men här tillflicka våra motståndare helt illa sin villfarande mening, att vi genom dessa gärningar förtjäna syndernas förlåtelse eller rättfärdiggörelsen. Dock binder Kristus ofta löftet om syndernas förlåtelse till-i sammans med de goda gärning-

- Matt. 19: 17. " 2 Mos. B. 20: 6. *" Rom. 4: 15. † Matt. 6:14. †† Apostlagärn. 10: 43. ††† 1 Joh. 2: 12. *† Ef. 1: 7.104 B ek. Ap. el. Försv. III. Om kärleken o. lagens fullbordan.

arna, icke därföre att han vill, att goda gärningar skola vara en försoning, ty de följa efter försoningen; utan han gör det för tvenne orsakers skull: den ena är den, att goda frukter böra nödvändigt följa på tron, därföre säger han ock, att det är idel skrymteri och en inbillad bättring, där icke goda frukter följa; den andra orsaken är den, att vi behöfva utvärtes tecken af ett så stort löfte, emedan det förskräckta samvetet behöfver mångfaldig tröst och hugsvalelse. Som nu döpelsen och Herrens nattvard äro tecken, som påminna, upprätta och styrka förskräckta samveten, på det de desto stadigare må tro, att synderna förlåtna varda; alltså är ock detsamma löftet liksom skrifvet och afmåladt uti de goda gärningarna, på det dessa gärningar må påminna oss att desto fastare och stadigare tro. Och de som icke göra det godt är, de uppmuntra sig icke till att tro, utan de förakta dessa löften; men de gud-fruktiga omfatta dem och glädja sig däröfver, att de hafva tecken och vittnesbörd af ett så stort och dyrbart löfte, hvarföre de ock alltid öfva sig uti dessa tecken och vittnesbörd. Fördenskull såsom Herrens nattvard icke gör oss rättfärdiga genom den utvärtes förrättningen förutan tron, alltså rättfärdiga icke heller allmosorna för deras egen skull utan tron.

Således skall man ock förstå Tobias predikan, där han säger: »Allmosan förlöser af all synd och ifrån döden» *. Vi vilja icke säga, att här är något för mycket sagdt, ehuru det bör så förstås, att icke Kristi ära på något sätt måtte komma att lida, hvilkens egentliga

ämbete det är att förlossa ifrån synden och döden. Men vi gå tillbaka till vår förra regel, att lagens lära gagnar oss icke utan Kristus; därföre behaga ock de allmosor allenast Gud, som följa på försoningen eller rättfärdiggörelsen, men icke de, som gå före densamma. Fördenskull förlossa de ifrån synden och döden, icke för deras egen skull, utan såsom vi tillförene om bättringen sagt hafva, att vi tron och frukterna böra fatta tillsamman, så böra vi ock

här säga om allmosorna, att allt, som tillhör det nya lifvet, är af nöden, att vi må saliga varda; ty allmosor äro ju trons öfning, och tron är den, som emottager syndernas förlåtelse och öfvervinner döden, då hon sig mer och mer öfvar och i samma öfning dagligen tilltager. Dock neka vi icke det, att vi genom allmosor af Gud undfå många välgärningar, vinna ock en lindring af straffet samt erhålla, att vi beskärmade varda uti syndens och dödens farligheter och förskräckelser, såsom vi näst förut om hela bättringen sagt hafva. Och när vi betrakta hela sammanhanget af Tobias tal, så intygar det klart, att tron erfordras, förrän man rätteligen kan gifva allmosor, ty så säger han: »Haf Gud för ögonen och i hjärtat alla dina lifsdagar» **. Och litet därefter: » Tacka Gud alltid och bed, att han dig regerarOch detta tillhör egentligen den tro, som vi här omtala, som vet och känner sig hafva en nådig Gud för hans barmhärtighets skull och vill för samma orsaks skull af Gud hållas för rättfärdig, helgas och regeras. Men våra vedersakare stympa skrifter -ina för att förvilla de oerfarna;

» Tob. 4: 11. ** Tob. 4: 6, 20.

därefter tillägga de något af sina egna påfund, hvarföre man alltid bör se uppå hela sammanhanget; ty såsom allmänt bekant är, så är det oskickligt att döma i en sak eller svara därtill, utan att man tillförene har gjort sig bekant med hela sakens sammanhang och huru den till hvarjehanda lagens rum kommer att lämpas. Med Skriftens språk förhåller det sig så, att när man framställer dem fullständigt, så förklara de sig gemenligen själfva.

Så anföra ock våra motståndare följande språk lösryckt ur sitt sammanhang, Luk. 11: »Gifven allmosa af det I hafven, och se, så äro eder alla ting rena» *. Våra motståndare äro alldeles döfva; vi säga nu så ofta, att till lagens predikan bör man lägga evangelium om Kristus, för hvilkens skull de goda gärningarna behaga Gud; men de utesluta allestädes Kristus och lära, att vi förtjäna rättfärdiggörelsen genom lagens gärningar. Men när vi fatta detta språk oafstympadt och i dess sammanhang, finna vi, att det jämväl fordrar tron. Kristus straffar fariseerna därföre, att de mente sig för Gud renas eller rättfärdiggöras genom förnyade lekamliga bad och tvagningar, såsom en påfve, jag vet icke hvilken, skall hafva sagt om det med salt bemängda vattnet, att det folket helgar och renar. En förklaring däröfver säger, att det ifrån de så kallade smärre synderna renar. Sådana voro ock fariseernas galna meningar; dem straffar Kristus och sätter emot denna deras uppdiktade rening en dubbel renhet, den ena invärtes, den andra utvärtes. Han befaller, att de invärtes skulle vara rena, och tillägger om den

utvärtes reningen och säger: »Gifven allmosa af det I hafven, och se, så äro eder alla ting rena». Våra motståndare tillämpa eller anföra icke rätteligen det ordet allt, ty Kristus gör följande slutsats om bägge dessa stycken: då äro eder alla ting rena, om I invärtes ären rena genom tron och utvärtes gifven allmosor och därmed eder invärtes rening betygen. Ty han gifver härmed tillkänna, att den utvärtes renheten bör sättas uti de verk och gärningar, som af Gud äro befallda, och icke uti några människostadgar, såsom deras bad och reningar då voro och nu det dagliga bestänkandet med vigvatten, munkarnes klädedräkter, åtskillnad på mat och mera sådan präktig ståt. Men våra motståndare fördärfva detta språk, i det de på ett listigt sätt hänföra det ordet allt till den ena delen allenast och säga: »Alla ting äro eder rena, när I gifven allmosa. Men likväl säger Petrus, att hjärtan genom tron rengjorda varda **. När vi alltså betrakta hela sammanhanget af det anförda stället, så framställes där detsamma, som Skriften annorstädes lär, nämligen att när hjärtan äro genom tron rena gjorda och därtill allmosor eller hvarjehanda utvärtes kärleksverk tillkomma, se, då äro vi alldeles rena, icke allenast invärtes utan ock utvärtes. Och det är underligt, hvarföre icke våra motståndare sammanknippa det ena med det andra och tala så väl om den invärtes som den utvärtes reningen. Kristus straffade ju fariseerna, både därföre att de icke bekymrade sig om tron, som ock att de försummade göra trons fruk-| ter. Det är icke redligen handladt

* Luk. 11: 41. ** Apostlag-ärn. 15: 9.

att anteckna allenast det, som handlar om gärningarna, men sätta tron alldeles å sido.

Slutligen vilja vi ock hafva läsarne därom påminta, att våra motståndare se de gudfruktigas samveten illa till godo, då de lära, att syndernas förlåtelse förtjänas genom gärningarna; förty ett samvete, som söker förlåtelse genom

tärningarna, kan icke bestämma, vilken gärning det är, som gör till fyllest inför Gud; därföre ängslas det alltid och upptänker emellertid andra gärningar och gudstjänster, till dess det alldeles faller i förtviflan. Detta gifver Paulus nogsamt tillkänna uti Rom. 4: 5, där han klarligen bevisar, att rätt-färdighetens löfte sker icke för våra gärningars skull, förty vi kunde då aldrig vara försäkrade, att vi hade en nådig Gud; ty såsom lagen alltid anklagar oss, så skulle ock löftet vara fåfängt och ovisst. Därföre sluter han därtill, att samma löfte om syndernas förlåtelse och rättfärdigheten undfås genom tron och icke för gärningarnas skull. Denna är den rätta, enfaldiga och sannskyldiga Pauli mening, hvaruti den allra största tröst och hugsvalelse är framställd för alla gudfruktiga samveten samt Kristi namn prisas och berömmes, som visserligen är oss därtill skänkt och gifven, att vi genom honom nåd, rättfärdighet och frid hafva må.

Hittills hafva vi tagit i öfvervägande de förnämsta Skriftens språk, hvilka våra motståndare emot oss anföra, på det de må visa, att tron icke gör oss rättfärdiga, och att vi förtjäna syndernas förlåtelse och Guds nåd genom våra egna gärningar. Men vi förmoda, att vi alla gudfruktiga samveten nog öfvertygat hafva, att dessa språk

icke strida emot vår mening, att våra motståndare illa uttyda skrifterna efter deras egna meningar, att de mestadels anföra Skriftens språk stympade, att de lämna och förbigå de klaraste och tydligaste språk, som handla om tron, och uttaga allenast af Skriften dem, som tala om gärningarna, och förvärra dem, att de allestädes tillsätta vissa människomeningar utom det, som Skriftens ord gifva vid handen, och att de så lära om lagen, att de evangelium om Kristus alldeles undertrycka. Ty hela våra motståndares lära är dels tagen från förnuftet, dels är hon en blott lagens lära och icke evangelii. Ty de framställa tvenne sätt för rättfärdiggörelsen, af hvilka det ena är taget af förnuftet, det andra af lagen, men icke af evangelium eller löftet om Kristus.

Det förra af deras sätt för rättfärdiggörelse är, att de lära, att människorna genom goda gärningar Guds nåd förtjäna, dels såsom en billig vedergällning, dels såsom en fullkomlig förtjänst. Detta sätt är en förnuftets lära, ty emedan förnuftet icke ser hjärtats orenhet, menar det sig då blidka Gud, om det gör godt, och för den orsakens skull är den ena gärningen efter den andra, den ena gudstjänsten efter den andra af människorna, då de uti stor nöd eller farlighet varit, upptänkt och uppdiktad emot samvetets förskräckelser. Hedningarne och israeliterna hafva offrat människooffer och tagit sig före många andra grufliga gärningar till att därmed blidka Guds vrede. Sedan hafva munkordnarna blifvit uppfunna, och dessa hafva täflat sins emellan, hvilka strängast efter deras stadgar lefva kunde, till att därmed deras förskräckta samve-

ten tillfredsställa och Guds vrede blidka och försona. Och detta sätt för rättfärdiggörelsen kan, emedan det är taget af förnuftet och allenast i utvärtes gärningar består, begripas och någorlunda efter förnuftet fullgöras. Èfter detta sätt hafva ock lärarne i den kanoniska rätten af oförstånd förvändt de af kyrkofäderna i en god mening inrättade kyrkolagarna, hvilka först blifvit stiftade, icke att vi genom några våra verk skulle blifva rättfärdiga, utan allenast på det en god ordning uti församlingen vara och bibehållas skulle för människornas inbördes lugn. Efter detta sätt hafva de ock förvrängt sakramenterna och i synnerhet mässan, hvarigenom de söka rättfärdigheten, nåden och saligheten på grund af blotta görandet förutan tron.

Det andra rättfärdiggörelsens sätt framställes af de skolastiska teologerna, när de lära, att yi genom en af Gud ingjuten färdighet eller skicklighet, som är kärleken, rättfärdiga varda, och att vi förmedelst dess tillhjälp kunna både invärtes och utvärtes hålla Guds lag, och att denna lagens fullbordan är värdig Guds nåd och det eviga lifvet. Denna lära är hel och hållen en lagens lära, som säger: *Du skall älska Herren din Gud» m. m. *; »du skall älska din nästa»**, därföre är kärleken lagens fullbordan.

Om bägge dessa sätt kan en kristen lätteligen döma, att de böra förkastas, emedan de bägge utesluta medlaren Kristus. Uti det förra finner man en uppenbar ogud-aktighet, emedan det lär, att våra gärningar äro en försoning för våra synder. Det andra har många olägenheter med sig: det lär icke,

att vi behöfva Kristus, när vi pånyttfödas ; det lär icke, att rättfärdiggörelsen består uti syndernas förlåtelse; det lär icke, att vi undfå syndernas förlåtelse förrän vi älska; utan det föregifver, att vi framlocka en kärlekens gärning, genom hvilken vi syndernas förlåtelse förtjäna; det lär icke heller, att vi genom tron öfvervinna syndens

och dödens förskräckelser, det föregifver, att människorna genom egen lagensfullbordan komma till Gud förutan medlaren och försonaren Kristus; det föregifver ock ändtligen, att själfva lagens fullbordan är en rättfärdighet, som förtjänar Guds nåd och det eviga lifvet förutan försonaren Kristus; ehuru likväl knappt ett svagt och ringa uppfyllande af lagen uppnås af själfva helgonen.

Men om någon vill besinna, att evangelium icke är fåfängt utgifvet i världen, att Kristus icke är fåfängt utlofvad, utgifven, född, död och uppstånden, så skall han lätteligen förstå, att vi hvarken af förnuftet eller lagen rättfärdiga varda. Därföre nödgas vi alldeles skilja oss ifrån våra motståndare uti läran om rättfärdiggörelsen. Ty evangelium visar oss ett annat sätt, hvarmed vi för Gud rättfärdiga varda. Evangelium tillhåller oss att begagna oss af Kristus uti rättfärdiggörelsen; det lär, att vi genom honom hafva en tillgång till Gud genom tron" det lär, att vi böra ställa medlaren och försonaren Kristus emot Guds vrede; det lär, att vi genom tron på Kristus undfå syndernas förlåtelse och försoningen och öfvervinna syndens och dödens förskräckelser. Så säger ock Paulus, att rättfärdigheten är icke af lagen utan

* 5 Mos. B. 6: 5. ** 3 Mos. B. 19: la108 B ek. Ap. el. Försv. III. Om kärleken o. lagens fullbordan.

af löftet*, hvaruti Fadren har lofvat, att han vill förlåta oss våra synder och med oss försonas för Kristi skull. Och detta löftet undfå och anamma vi allenast genom tron, såsom Paulus vittnar uti Rom. 4. Denna tro allena emottager syndernas förlåtelse, rättfärdigar och pånyttföder oss. Sedan följer kärleken och de andra goda frukterna.

Vi lära fördenskull, att människan således för Gud rättfärdig varder, såsom vi tillförne sagt, nämligen när det af bättringens predikan förskräckta samvetet upprättas och tror sig för Kristi skull hafva en mild och nådig Gud. Denna tro räknas oss till rättfärdighet för Gud, Rom. 4: 3. Och när hjärtat på detta sätt upprättas och åter lefvande varder genom tron, då undfår det den Helige Ande, som oss förnyar, så att vi kunna hålla lagen, att vi kunna älska Gud och hans ord, lyda Gud uti allahanda bedröfvelser och an-fäktningar, att vi kunna vara kyska, älska vår nästa med mera sådant. Dessa gärningar, änskönt de äro ännu långt ifrån lagens fullkomlighet, behaga ikväl Gud för trons skull, genom hvilken vi rättfärdiga räknade varda, förty vi tro, att vi hafva en mild och nådig Gud för Kristi skull. Detta är klart och öfverensstämmande med evangelium och kan af hvar och en förnuftig och rättsinnig människa förstås. Och utaf denna grund kan man lätteligen döma, ; hvarföre vi tillägna tron rättfär-' diggörelsen och icke kärleken, änskönt kärleken följer tron; förty kärleken är lagens fullbordan. Men Paulus lär, att vi icke af lagen, utan af löftet rättfärdiga varda, I

som allenast med tron omfattas. Ty hvarken komma vi till Gud förutan medlaren Kristus, ej heller undfå vi syndernas förlåtelse för vår kärleks skull utan för Kristi skull; ja, vi kunna icke älska Gud, så länge han är vred, och lagen anklagar oss alltid och visar alltid, att Gud är vred och förtörnad. Därföre är nödigt, att vi först genom tron omfatta löftet, att Fadren är oss nådig för Kristi skull och förlåter oss våra synder; sedan begynna vi att hålla lagen. Vi skola vända våra tankar långt ifrån det mänskliga förnuftet och långt ifrån Moses på Kristus och veta och tro det, att Kristus är oss skänkt vorden, att vi för hans skull må rättfärdiga räknade varda. Så länge vi lefva i köttet, kunna vi aldrig hålla lagen. Därföre varda vi således för rättfärdiga räknade, icke för lagens utan för Kristi skull, förty hans förtjänst varder oss skänkt och gifven, om vi tro på honom. Fördenskull, den som dessa grunder rätt öfverväger och betraktar, att vi icke af lagen rättfärdiga varda, förty den mänskliga naturen kan icke hålla Guds lag icke heller älska Gud, utan att vi rättfärdiga varda endast af löftet, hvaruti oss för Kristi skull försoningen, rättfärdigheten och det eviga lifvet lofvadt är, han kan lätteligen förstå, att vi böra nödvändigt tillägna tron rättfärdiggörelsen, så framt han vill tänka, att Kristus icke är förgäfves utlofvad, gifven, född, död och uppväckt; så framt han vill tänka, att nådens löfte uti Kristus icke är fåfängt och förutan och utom lagen strax af världens begynnelse gjordt; så framt han vill tänka, att samma löfte bör omfattas och anam-

* Rom. 4: 13.Belt. Apol. el. Försv. III. Om kärleken o. lagens fullbordan. 109

mas genom tron, såsom Johannes säger: »Den som icke tror Gud, han gör honom till en ljugare; ty han icke trodde det vittnesbörd, som Gud vittnade om sin Son. Och det är vittnesbördet, att Gud oss gifvit har det eviga lifvet; och det lifvet är i hans Son. Den Sonen har, han har lifvet, den icke har Guds son, han har icke lifvet»*.

Och Kristus säger: »Om Sonen gör eder fria, så ären I rättsligen fria»**. Och Paulus: Genom honom hafva vi ock en tillgång till Gud, och tillägger strax, genom tron ***. Därföre anammas löftet om syndernas förlåtelse och rättfärdigheten genom tron på Kristus, och vi varda så för Gud rättfärdiga hvarken af förnuftet eller af lagen. Detta är så klart och så uppenbart, att vi billigt må förundra oss, att våra motståndares galenskap är så stor, att de vilja härom tvifla. Det är ock lätt att visa, att emedan vi icke för Gud rättfärdiga varda af lagen utan af löftet, man måste nödvändigt tillägna tron rättfärdiggörelsen. Hvad kan man ock säga häremot, så framt icke någon vill hela evangelium och Kristus hel och hållen afskaffa? Kristi ära varder desto större och härligare, när vi lära, att vi honom såsom vår rätte medlare och försonare uti rättfärdiggörelsen behöfva. Gudfruktiga samveten finna ock uti denna lära den ymnigaste tröst och hugsvalelse, nämligen att de böra fast och stadeligen tro, att de för Kristi skull halva en mild Fader och icke för vår rättfärdighets skull, och att Kristus hjälper oss, att vi ock kunna hålla lagen. Våra vedersakare beröfva försam-1 ngen allt detta goda, enär de för-

kasta och alldeles vilja utplåna läran om trons rättfärdighet. Vakte sig fördenskull alla lromma och gudfruktiga själar, att de icke samtycka till våra motståndares ogudaktiga råd; t}- uti deras lära om rättfärdiggörelsen nämnes ej det ringaste om Kristus, huru vi böra ställa honom emot Guds vrede, liksom kunde vi öfvervinna Guds vrede genom kärleken eller älska Gud, så länge han öfver synden vred och onådig är. Därtill så lämnas våra samveten i ovisshet; ty om de därföre skola tro, att de hafva en nådig Gud, emedan de älska och tro sig kunna hålla lagen; så måste vi nödvändigt alltid tvifla, om vi hafva en nådig Gud; ty antingen förnimma de icke denna kärlek, såsom våra motståndare bekänna, eller förnimma de densamma vara ganska liten och ringa och finna mycket oftare, att de öfver Guds domar förtör-nas, som den mänskliga naturen med många förskräckliga vedervärdigheter hemsöker, med detta lefvernets vedermöda och den eviga vredens förskräckelser m. m. När skall fördenskull samvetet blifva nöjdt, när skall det tillfreds-ställdt varda? När skall det älska Gud uti detta sitt tvifvelsmål, uti dessa förskräckelser? Hvad är denna lagens lära annat än en lära, som för till förtviflan? Och må någon af våra motståndare stiga fram, som undervisar oss om denna kärlek, huru han själf älskar Gud. De förstå sannerligen icke hvad de säga. Ordet kärlek hafva de ofta uti munnen men förstå det icke mera, än väggen förstår rösten, som hon med genljud tillbaka-gifver. Deras lära är så förvirrad och förmörkad, att hon tillägnar

* 1. Joh. 5: 10, 11. 12. ** Joh. 8 3o. Rom. 2: 5.110 B ek. Ap. el. Försv. III. Om kärleken o. lagens fullbordan.

de mänskliga gärningarna det pris och den heder, som Kristus allena tillhöra, samt för samveten antingen till förmätenhet eller till förtviflan. Men vår lära förmoda vi att alla fromma och gudfruktiga hjärtan lätteligen skola förstå; vi förmoda ock, att densamma skall bringa alla förskräckta samveten en rik och hälsosam tröst och hug-svalelse. Ty att våra motståndare bespotta oss och säga, att många ogudaktiga, ja ock själfva djäflar-na hafva tron, däremot hafva vi ofta tillförene sagt, att vi här tala om tron på Kristus, det är om den tro, som syndernas förlåtelse omfattar och anammar, om den tro, som sannfärdeligen och af allt hjärta bifaller och håller sig till Guds nådelöften uti Kristus. Detta sker icke utan en svår kamp och strid uti människornas hjärtan. Det kunna ock alla kloka och förståndiga människor lätteligen afgöra, att den tro, som tror, att vi af Gud med nåd ansedda varda, som tror, att synderna varda oss förlåtna, som tror, att vi af Gud bönhörda varda, är icke någon mänsklig eller naturlig utan en alldeles öf-vernaturlig kraft och verkan; ty ett mänskligt sinne tror icke sådant af sig själft om Gud. Fördenskull hafva hvarken de ogudaktiga eller djäflarna den tro, hvarom vi här tala.

Om dessutom någon sofist kommer fram med en sådan listig slutkonst och säger: Det som skall rätt-färdiggöra, det bör vara uti människans vilja; tron är uti människans förstånd och icke uti viljan; därföre gör icke tron rättfärdig; så är däruppå så mycket lättare att svara, som de själfva uti skolorna bekänna, att viljan regerar

öfver förståndet, så att det bifaller Guds ord. Och vi säga ännu tydligare: Såsom syndens och dödens förskräckelser äro icke allenast förståndets tankar utan jämväl viljans förskräckliga rörelser, hvilken flyr för Guds dom; alltså,är tron icke allenast en kunskap uti förståndet utan ock en förtröstan uti viljan, det är, hon består däruti, att hon har en lust och åtrå till att emottaga det, som uti löftet tillbjudes, nämligen försoningen och syndernas förlåtelse. Så brukar Skriften det ordet tro, såsom detta Pauli språk vittnar: »Medan vi nu rättfärdiga vordna äro af tron, hafva vi frid med Gud»*. Det ordet rättfärdiga eller rättfär-diggöra betyder här, såsom det vid

världsliga domstolar plägar brukas, att frigöra eller frisäga någon, som beskylld eller anklagad är, och honom för rättfärdig förklara, men icke för hans egen utan för en annans rättfärdighets skull, nämligen Kristi, hvilken annans rättfärdighet meddelas eller tillägnas oss genom tron. Fördenskull, emedan vår rättfärdighet på detta ställe är en annans rättfärdighets tillägnande, så bör man här annorlunda tala om rättfärdigheten, än då vi uti filosofien eller för en världslig rätt eller domstol söka våra egna gärningars rättfärdighet, som visserligen härröra af viljan. Därföre säger Paulus 1 Kor. 1: »Af hvilken I ock ären i Krislus Jesus, den oss af Gud är gjord till visdom och till rättfärdighet och till helgelse och till förlossning»**. Och uti 2 Kor. 5: »Den där af ingen synd visste, honom har han för oss gjort till synd, på det vi skulle varda Guds rättfärdighet genom honom»***.

* Rom. 5: 1. " 1 Kor. 1: 30. *** 2 Kor. 5: 21.

Som nu Kristi rättfärdighet skän-kes oss genom tron, så är tron en rättfärdighet uti oss genom ett tillräknande, det är, hon är det, hvarigenom vi för Gud täcka och behagliga varda för Guds tillräknande och anordnings skull, såsom Paulus säger: »Tron varder oss räknad till rättfärdighet»*. Och om vi för några envisas skull måste tala på sådant sätt som uti skolorna, så är det sant, att tron är en rättfärdighet, emedan hon är lydnad emot evangelium; ty vi veta, att när någon visar hörsamhet och lydnad emot öfverhetens bud och befallningar, så är det en art utaf rättfärdighet, som gifver hvar och en sitt. Och denna lydnad emot evangelium räknas oss till rättfärdighet så, att endast i anseende därtill, att vi med barnslig förtröstan omfatta medlaren Kristus, våra gärningar och vår lydnad emot lagen för Gud behagliga äro. Ty icke göra vi lagen till fyllest, utan det varder oss fri-skänkt för Kristi skull, såsom Paulus säger: »Så är nu intet fördömligt uti dem, som äro i Kristus Jesus»**. Denna tro gifver Gud äran, gifver Gud det honom tillhör, därigenom att hon lyder, i det hon anammar och förtröstar uppå Guds tillsagda nåd och barmhärtighet; såsom ock Paulus säger uti Rom. 4: 20: »Han, Abraham, tvif-lade icke på Guds löfte med otro utan vardt stark i tron, gifvande Gud äran.» Alltså är evangelii gudstjänst att emottaga och anamma det goda af Gud; men tvärtom är lagens gudstjänst att till-bjuda och gifva Gud vårt goda. Men vi kunna ingenting tillbjuda eller gifva Gud, utan vi förut med honom äro försonade och pånytt-

födda. Denna lära gifver oss mycken tröst och hugsvalelse, som visar, att den förnämsta gudstjänst uti evangelium är att vilja af Gud emottaga och anamma syndernas : förlåtelse, nåden och rättfärdigheten. Om denna gudstjänst talar Kristus uti Joh. 6, där han säger r »Detta är nu hans vilja, som mig sändt har, att hvar och en som ser Sonen och tror pä honom, han skall hafva evinnerligt lif» ***. Fadren säger ock: »Denne är min käre Son, i hvilken jag har ett godt behag; honom hören»i, Våra motståndare tala om hörsamhet och lydnad emot lagen men tala icke om hörsamheten och lydnaden emot evangelium, ehuru vi dock icke kunna lyda lagen, utan vi förut pånyttfödda äro genom evangelium, ehuru vi icke kunna älska Gud, utan vi förut hafva undfått syndernas förlåtelse. Ty så länge vi känna, att han vredgas öfver oss, så flyr den mänskliga naturen för hans vrede och dom. Om någon skulle göra ett sådant inkast och säga: Om det är tron, som vill omfatta det, som uti löftet tillbjudes, så synes tron och hoppet med hvarannan för blandas, emedan hoppet är det, som väntar och afvaktar det, som ntlofvadt är; så svara vi härtill, att dessa själsrörelser i självfva verket icke kunna så skiljas eller söndras ifrån hvarannan, såsom de uti skolorna onödigtvis åtskiljas. Ty jämväl uti episteln till hebreerna beskrifves tron vara en viss förlåtelse på det man hoppas f-f. Dock om någon vill, att de skola åtskiljas, säga vi, att hoppets föremål är egentligen det tillkommande; men tron ser så väl på det tillkommande som det närvarande

* Rom. 4: 3, 5. ** Rom. 8: 1. Joh. 6:

i: 40. † Matt. 17: 5. †† Hebr. 11: 1.

och anammar i det närvarande syndernas förlåtelse, som uti löftet tillbjuden är.

Häraf förmoda vi, att hvar och en lätt kan förstå, så väl hvad tron är, som ock att vi måste lära och bekänna, att vi genom tron rättfärdigade, försonade och på-nyttfödda varda, nämligen om vi vilja lära en evangelii och icke en lagens rättfärdighet. Ty de som lära, att vi genom kärleken rättfärdiga varda, de lära allenast om lagens rättfärdighet och lära icke, att vi behöfva medlaren Kristus uti rättfärdiggörelsen. Det är ock klart, att vi icke genom kärleken utan genom tron öfvervinna syndens och dödens förskräckelser, och att vi icke kunna ställa vår kärlek och lagens fullbordan emot Guds vrede, förty Paulus säger, att genom Kristus hafva vi en tillgång till Gud

genom tron*. Detta språk anföra vi så ofta för dess klarhets och tydlighets skull; ty det visar självfva hufvudinnehållet af hela denna vår högviktiga sak; och när det noga och flitigt skärskådas och betraktas, kan det oss om hela hufvudsaken fullkomligen undervisa samt alla gudfruktiga hjärtan tröst och hugsvalelse gifva. Därföre är det både nödigt och nyttigt, att man detsamma alltid i minnet och för ögonen har, så att vi icke allenast kunna ställa detsamma emot våra motståndares lära, som föregifva, att vi icke genom tron utan genom kärleken och våra egna verk och gärningar förutan medlaren Kristus hafva en tillgång till Gud; utan ock att vi därigenom må upprätta oss uti svåra förskräckelser och anfäktningar samt öfva och stadfästa vår tro. Klart och ofelbart

är jämväl det, att vi utan Kristi hjälp och bistånd icke kunna hålla lagen, såsom han själf säger:»Mig förutan kunnen I intet göra»**; därföre böra våra hjärtan först genom tron pånyttfödas, innan vi lagen hålla eller fullborda kunna.

Häraf kan man ock lätt inse, hvarföre vi så högligen förkasta våra motståndares lära om deras förtjänsts värdighet. Vårt afgörande därom är ganska lätt, emedan de icke tala om tron, eller att vi genom tron för Kristi skull för Gud behagliga äro, utan uppdikta i stället, att de goda verk och gärningar, som vi genom den omnämnda förmågan till kärlek gjort hafva, äro en fullkomlig rättfärdighet, som uti och genom sig själf behagar Gud och förtjänar det eviga lifvet, så att den icke behöfver medlaren Kristus. Hvad är detta annat än att taga äran ifrån Kristus och lämna den till våra gärningar, liksom skulle vi vara Gud behagliga för våra gärningars och icke för Kristi skull; detta är ju ock intet annat än att neka det Kristus är en sådan medlare, som allt framgent är vår medlare och icke allenast uti begynnelsen af vår rättfärdiggörelse. Och Paulus säger: »Men skulle vi, som söka varda rättfärdiga genom Kristus, ock ännu självfva finnas vara syndare, så vore Kristus en syndatjänare»***; det är, att vi icke genom honom fullkomligen kunna rättfärdiga varda. Bort det! Det är ock allt för orimligt, hvad våra motståndare lära, nämligen att vi genom våra gärningar skulle kunna såsom med en förtjänst förvärfva nåden, liksom när vår rättfärdiggörelse begynt är, om samvetet då, som ofta plä-

* Rom. 5: 2. ** Joh. lä 5. *** Gal. Z 17.

gar ske, begynner förskräckas, skulle då vidare nåd behöfva sökas genom våra gärningar och icke genom tron på Kristus?

För det andra, så lämnar denna motståndarnes lära samvetena uti tvifvelsmål, att de aldrig kunna vara lugna, förty lagen anklagar oss alltid, ja ock när vi göra goda gärningar: »ty köttet har alltid begärelse emot anden» *. Huru skall fördenskull samvetet hafva någon frid utan tron, om det menar, att det icke för Kristi skull utan för sina egna verk och gärningar bör behaga Gud? Hvad gärning skall det väl finna, som det kan tro förtjäna det eviga lifvet, om nämligen hoppet därom måste härflyta endast af förtjänst. Emot dessa tvifvelsmål säger nu Paulus: »Medan vi nu rättfärdiga vordna äro af tron, hafva vi frid med Gud»'**; därföre böra vi visserligen tro, att för Kristi skull skänkes oss rättfärdigheten och det eviga lifvet; och om Abraham säger han: »Han trodde på det hopp, där intet hopp var» ***.

För det tredje, huru skall ett samvete veta, när det så fullkomligen sin kärlek bevisat, att det kan trygga sig därvid, att det med fullkomlig förtjänst förtjänar nåden? Och är denna deras åtskillnad, som de göra emellan meritum congrui och condigni, det är emellan en billig vedergällning och en fullkomlig förtjänst, intet annat än ett hopspunnet eller upp-diktadt verk, hvarmed de söka undanflykt för Skriftens klara vittnesbörd; ty såsom vi tillförene sagt, så gör icke hans uppsåt, som gör gärningarna, någon åtskillnad emellan förtjänsterna; utan skrymtare och säkra människor

äro alltid i den mening och inbillning, att deras gärningar så värdiga och ansenliga äro, att de för deras skull rättfärdiga räknade varda. Men de förskräckta samvetena tvifla tvärtom alltid om alla sina gärningars värdighet och söka så den ena gärningen efter den andra, den ena gudstjänsten efter den andra att upptänka eller påfinna; ty däraf att man söker förtjäna en skälig vedergällning blir ej annat än att man tviflar och gör gärningar utan tro, tilldess man stannar i förtviflan. Med ett ord, allt hvad våra motståndare häruti lära är icke annat än idel skrymteri och fullt af allahanda skadliga villfarelser.

För det fjärde, så bekänner hela församlingen, att vi det eviga lifvet undfå genom Guds blotta nåd och barmhärtighet. Ty så säger Augustinus i sin bok »om nåden och den fria viljan», där han talar om de heligas gärningar, som efter rättfärdiggörelsen gjorda äro, sägande: »Gud för och ledsagar oss till det eviga lifvet, icke genom våra verk o.ch gärningar utan aj sin blotta nåd och barmhärtighet». Och uti 9:de boken i hans »bekännelser» : » Ve människornas lefverne, huru berömligt det dock vara må, om det skall dömas, sedan barmhärtigheten är därifrån tagen». Och Cyprianus uti förklaringen öfver Herrens bön säger: »På det ingen, liksom vore han oskyldig, må behaga sig själf och, i det han sig upphöjer, desto snarare må förgås, så undervisas och läres han, att han dagligen syndar, då han dagligen befalles att bedja om sina synders förlåtelse.» Men detta är nog bekant och har ganska många och klara vittnesbörd

* Gal. 5: 17. ** Rom. 5: 1. *" Rom. 4: 18.

så väl i den heliga skrift som hos de gamla kyrkofäderna, hvilka alla med en mun predika och bekänna, att vi, änskönt vi hafva goda verk och gärningar, dock behöfva uti dessa goda gärningar Guds nåd och barmhärtighet; och när tron åsyftar och omfattar denna Guds nåd och barmhärtighet, då upprättar och tröstar hon oss. Därföre lära våra motståndare illa, när de så upphöja och berömma gärningarna, att de ej ett ord tala om tron, som barmhärtigheten omfattar och anammar. Ty såsom vi tillförene sagt, att löftet och tron äro sådana, som syfta på hvarandra, och att löftet kan icke utan genom tron omfattas; alltså säga vi ock här, att den utlofvade barmhärtigheten syftar på tron och fordrar densamma, så att barmhärtigheten icke kan utan genom tron emottagen varda. Därföre förkasta vi med all rätt den lära, som handlar allenast om vår egen förtjänst och dess värdighet, emedan den ej det ringaste talar om den rättfärdiggörande tron utan fördunklar alldeles Kristi ära och hans medlareämbete, och vi böra icke anses att uti denna sak något nytt lära, emedan de gamla kyrkofäderna hafva äfven denna mening klart och tydligt lärt, att vi jämväl uti goda verk och gärningar Guds nåd och barmhärtighet behöfva.

Den heliga skrift framställer ock ofta detsamma. Uti psalmen står det: »Herre, gack icke till doms med din tjänare; ty för dig är ingen lefvande rättfärdig» *. Här betager hon alldeles jämväl alla heliga och Guds tjänare rättfärdighetens lof och beröm, om Gud icke vill förlåta synderna utan

döma och straffa deras hjärtan. Ty hvad det beträffar, att David | annorstädes berömmer sig af sin rättfärdighet, så talar han där om sin sak emot Guds ords förföljare men talar icke om någon personlig eller sin enskilda renhet och beder, att Guds sak, pris och ära må bibehållas och försvaras, såsom uti den 7:de psalmen, där han säger: »Döm mig, Herre, efter min rättfärdighet och fromhet» **. Åter säger han att ingen kan blifva beståndande, om Herren vill tillräkna synderna, nämligen i psalmen 130: 3: »Om du Herre vill tillräkna synderna, Herre, ho kan blifva beståndande?» Och Job uti sitt 9: »Jag fruktar mig för all min

sveda;---om jag än twådde

mig i snö och gjorde mina händer | rena i en källa; så doppar du mig dock i träck, och mina kläder varda mig illa ståndande» ***. Och uti Ordspr. B. 20: »Ho kan säga: jag är ren uti mitt hjärta och klar ifrån mina synder t?» Och uti 1 joh. 1: »Säga vi, att vi hafva ingen synd, då bedraga vi oss självfva och sanningen är icke i oss» †† m. m. Och uti Herrens bön bedja de heliga om syndernas förlåtelse; sålunda hafva jämväl de heliga sina synder. Uti 4 Mos. B. 14 står: »Herren förlåter missgärning och öfverträdelse och låter ingen vara ostraffadt †††. Och uti 5 Mos. B. 4: »Gud är en frätande eld och en nitälskande Gud» *†. Och Zacharias- säger: »Allt köll vare stilla för Herren» *††. Och Esaias: »Allt kött är hö, och all dess godhet är såsom ett blomster i marken. Höet torkas bort, blomstret förvissnar; ty Herrens ande blåser därin» §; det är, köttet och all dess rättfärdighet kan icke blif-

* Psalm. 143: 2. ** Ps. 7: 9. *** Job. 9: 23, 30, 31. † Ordspr. B. 20: 9. †† 1 Joh. 1: 8.

††† 4 Mos. 14: 18. *† 5 Mos. B. 4: 24. *†† Zach. 2: 13. § Es. 40: 6. 7.

va beståndande för Guds dom. Jonas säger ock uti sitt 2: »Men de som förlåta sig uppå sina gärningar, hvilka dock intet äro, de akta inlet om nåden» *; det är, all vår förtröstan är fåfäng, så framt vi icke förtrösta på nåden; nåden allena frälsar oss; vår egen förtjänst och våra gärningar kunna icke frälsa oss. Därföre beder ock Daniel uti sitt 9 och säger: »Vi ligga inför dig med våra böner, icke uppå vår rättfärdighet utan på din stora barmhärtighet. Ack Herre, hör! Ack Herre, var miskundsam! Ack Herre, akta uppå och gör det. Fördröj icke för din egen skull, min Gud; ty din stad och ditt folk är nämndt efter ditt namn» **. Således lär oss Daniel att omfatta barmhärtigheten uti våra böner, det är, att förtrösta uppå Guds barmhär-1 tighet och icke förtrösta uppå våra egna gärningar och förtjänster. Vi undra ock, hvad våra motstån-; dåre göra uti sina böner, så framt de eljest någonsin bedja något af sin Gud. Om de säga sig något' Örtj äna, därföre att de hafva kär-1 eken och goda gärningar och for-ira nåden, liksom vore Gud dem äensamma skyldig, så bedja de 3å samma sätt som fariseen hos _ukas i det 18, som säger: »jag är eke såsom andra människor» ***. Den som så begär nåden och icke stödjer sig uppå Guds barmhär-ighet, han försmädar Kristus, som, medan han är vår öfverstepräst, nanar godt för oss hos Fadren. Därföre grundar sig bönen på 5uds barmhärtighet, när vi tro, itt vi för Kristi, vår öfversteprästs ikull, bönhörda varda, såsom han •jälf säger: »Allt det I bedjen Fa-ben i mitt namn skall han gifva

eder» †. Uti mitt namn, säger han, ty förutan denne öfverstepräst kunna vi icke komma till Fadren.

Hit hör ock Kristi språk, som står hos Luk. i det 17: »När I hafven gjort allt det, som eder bjudet är, så sägen: vi äro onyttiga tjänare» ††. Dessa ord visa uttryckligen, att Gud gör oss saliga genom sin barmhärtighet och för sitt nådiga löftes skull, och icke att han bör detsamma göra för våra gärningars skull. Men våra motståndare gyckla här alldeles med Kristi ord. Först vända de om vårt bevis och rikta det emot oss sägande: det kan mycket snarare sägas: när I hafven trott allting, så sägen: vi äro onyttiga tjänare. Sedan tillägga de ock, att gärningarna äro onyttiga för Gud, men för oss äro de icke onyttiga. Sen och märken, hvad för en stor lust våra vedersakare hafva till att förvända Guds ord på ett listigt sätt och vis. Och ehuruväl vi hålla dessa deras orimliga inkast föga värda att vederläggas, vilja vi dock med få ord svara däruppå. Deras sätt att vända detta Kristi språk emot oss är alldeles orimligt; ty först besinna de icke, hvad det ordet tro egentligen är. Så framt tron toges af oss i den mening, att den betydde allenast en blott historisk kunskap, som jämväl de ogudaktiga och självfva djäflarna hafva, då kunde det stå: när I hafven trott allting, så sägen: vi äro onyttiga tjänare. Men vi tala icke här om en blott historisk kunskap utan om en förtröstan på Guds löfte och barmhärtighet. Och denna förtröstan uppå löftet bekänner, att vi äro onyttiga tjänare; ja, denna bekännelse, att våra gär-

• Jon. 2: 9. " Dan. 9: 18, 19. *** Luk. 18: 11. † Joh. 14: 13. †† Luk. 17: 10.

ningar ovärdiga äro, hon är självfva trons tröst, såsom klart är uti detta Daniels exempel, som vi strax förut anfört hafva: » Vi ligga inför dig med våra böner, icke uppå vår rättfärdighet utan på. din stora barmhärtighet» *. Ty tron gör oss saliga, emedan hon omfattar barmhärtigheten eller nådens löfte, änskönt våra verk och gärningar ovärdiga äro. Och på detta sätt så skadar det oss intet, att våra motståndare lämpa detta språket på oss sålunda: när I hafven trott allting, så sägen: vi äro onyttiga tjänare; nämligen emedan våra gärningar ovärdiga äro; ty det lära och bekänna vi med hela församlingen, att vi genom Guds nåd och barmhärtighet saliga varda. Men om de på det sättet skulle vilja sluta, att liksom här säges: när I hafven gjort allting, så förliten eder icke uppå edra gärningar; så skulle man ock kunna säga: när I hafven trott allting, så förliten eder icke uppå Guds löften och tillsägelser; så må de besinna, att detta hänger icke tillsamman, utan är det ena det andra ganska olikt. Förty uti bägge dessa slutmeningar är en ganska stor olikhet, i ty att här äro olika grunder och olika föremål för den förtröstan, som här omtalas: uti den ena slutmeningen talas om förtröstan på våra gärningar; i den andra talas om den förtröstan, som vi skola hafva på Guds nådelöften. Nu fördömer ju Kristus all förtröstan på våra egna gärningar men fördömer icke förtröstan på hans gudomliga nådelöften. Han vill icke, att vi skola misströsta om Guds nåd och barmhärtighet, och han straffar våra gärningar såsom ovärdiga, men icke straffar

han löftet, som af nåd tillbjuder barmhärtigheten. Ambrosius talar ock här eftertänkligt, sägande »Nåden skall

man erkänna; våt | egen skröpliga natur skola vi lara ! känna»: på nådelöftet skall man förtrösta och icke på våra egna skröpliga krafter oss förlita. Mer våra motståndare handla efter sir gamla vana: de vrida och vänds de Skriftens språk, som för tron äro, tvärt emot trons lära. Mer vi lämna sådana griller där, hvar ifrån de tagna äro. De äro ock till förståndet mycket barnsliga när de uttyda dessa orden: vi arc onyttiga tjänare, och säga, att vi äro onyttiga tjänare, emedan gär ningarna äro onyttiga för Gud mer för oss nyttiga; ehuru likväl Kris tus talar här om en sådan nytta som gör, att Gud blifver pliktig till att bevisa oss sin nåd. Mer det tillkommer oss icke att p; detta ställe med många ord tak om hvad nyttigt eller onyttigt är Ty onyttiga tjänare beteckna häi dem, som obekvämliga äro ocl icke kunna göra det de borde göra Ty ingen är, som så fruktar Gud som så högt och af hjärtat älskai Gud, som så tror Gud och upp; honom allena förtröstar, såson han det borde göra. Men vi låtT fara dessa våra motståndares få fänga oeh bedrägliga dikter ocl påfund, ty hvad människorna er gång komma att döma om dessa om de någonsin skulle komma dagsljuset, det kunna kloka ocl förståndiga män lätt finna. Ehuri klara och tydliga Skriftens ore äro, så tycka dock våra motstån dare, att de däruti hafva funni en undflykt; men ho är som icki ser, att detta Kristi språk ogil lar och förkastar all lit och för

• Dan. 9: 18.

tröstan på våra egna verk och gärningar.

Vi hålla oss fördenskull fast vid det, som församlingen tror och bekänner, att vi genom Guds nåd och barmhärtighet saliga varda. Och på det här ingen må tänka: om vi genom Guds nåd och barmhärtighet skola saliga varda, så varder hoppet ovisst, såvida det icke är något, som går förut hos dem, hvilka saligheten vederfares, hvarmed de åtskiljas ifrån dem, hvilka hon icke veder-faren varder, så måste vi gifva ett tillfredsställande svar. Sko-lastikerna synas, af detta skäl bevekta, hafva sökt sin fullkomliga förtjänst. Ty detta skäl kan förträffligt öfva ett mänskligt sinne och skaffa det mycket till att göra. Vi må därpå i korthet svara: på det att hoppet må vara visst och fast, och på det att en förutgående åtskillnad må vara emellan dem, hvilka saligheten vederfares, och dem, hvilka hon icke vederfares; så måste vi hålla det för fast och oryggligt, att vi genom Guds nåd och barmhärtighet saliga varda. Enär detta så korteligen och utan tillagd förklaring säges, så tyckes det hafva någon svårighet med sig. Tv inför världslig rätt och mänsklig dom är rätten eller skulden viss, men inför Guds dom förhåller det sig långt annorlunda. Ty här har nåden och barmhärtigheten ett klart och visst löfte, ja ock Guds egen befallning; ty evangelium är egentligen denna Guds befallning, som bjuder och befaller oss, att vi tro skola, att Gud är oss mild och nådig för Kristi skull. Ty »icke har Gud sändt sin Son i världen, att han skall döma världen, utan på det

att världen skall varda salig genom honom. Hvilken som tror på honom, han varder icke dömd» * o. s. v. Därföre, så ofta som det talas om barmhärtigheten, så bör man därhos förstå tron uppå Guds nådiga löften. Och denna tro är det som föder ett visst och fast hopp, förty hon grundar sig uppå Guds ord och befallning. Om hoppet skulle grunda sig på gärningarna, då vore det sannerligen ovisst; förty gärningarna kunna icke tillfredsställa samvetet, såsom ofta tillförene sagdt är. Denna tro gör ock åtskillnad emellan dem, hvilka saligheten vederfares, och dem, hvilka hon icke vederfaren varder. Tron gör åtskillnad emellan de värdiga och ovärdiga; förty det eviga lifvet är lofvadt dem, som rättfärdiga gjorda äro, men tron är som rättfärdigar.

Men här lära väl våra motståndare återigen ropa och säga, att goda verk och gärningar äro alldeles onödiga, om de icke förtjäna det eviga lifvet. Dessa smädliga inkast hafva vi tillförene vederlagt. Ja, vi säga, att det är nödigt, att man gör det som godt är; men vi säga ock, att det eviga lifvet är lofvadt dem, som äro rättfärdiga vordna; men de som vandra efter köttet, de behålla hvarken tron eller rättfärdigheten. Till den ändan varda vi rättfärdiga, att sedan vi äro rättfärdiga vord na, vi må begynna göra det godt är och Guds lag åtlyda. Därföre varda vi pånyttfödda och undfå den Helige Ande, på det att det nya lefvernet må hafva nya gärningar, nya rörelser eller böjelser, gudsfruktan, kärlek till Gud samt hat och vedervilja för alla onda lustar och begärelser m. m. Denna

* Joh. 3: 17. 18.

tro, om hvilken vi här tala, uppkommer och visar sig uti en sann bot och bättring och bör uti oss under goda gärningar, under frestelserna och anfäktningarna styrkas, stadfästas och tillväxa, på det vi sedan desto vissare må

föreställa oss och tro, att Gud för Kristi skull oss anser med nåd, synderna förlåter och oss bönhör. Ätt verkställa detta kan man icke lära utan en stor och svår kamp och strid. Huru ofta uppvaknar icke samvetet? Huru ofta vill det icke bringa oss i förtviflan, då det visar oss antingen förr eller senare begångna synder eller vår egen naturs skröplighet och orenhet? Denna handskrift utplånas icke utan en svår kamp och strid, såsom erfarenheten jämväl vittnar, hvad för en svår sak tron är. Och då vi under förskräckelserna upprättade varda och undfå tröst och hugsvalelse, så växa tillika andra andliga rörelser, Guds kunskap, gudsfruktan, hoppet och Guds kärlek, då varda vi pänyttfödda, såsom Paulus säger, till Guds kunskap, och åskåda Herrens klarhet såsom uti en spegel och varda uti samma beläte förklarade *; det är, vi få en sann kunskap om Gud, att vi honom rätteligen frukta och rätteligen förtrösta därpå, att vi af honom med nåd ansedda och bönhörda varda. Denna nya födelse är liksom en begynnelse till det eviga lifvet, såsom Paulus säger: »Om Kristus är i eder, så är väl lekamen död för syndens skull; men anden är i lifvet för rättfärdighetens skull** m. m. Ja, vi skola ock iklädda varda; värda vi nu iklädda, så varda vi ju icke funna blotta eller nakna***. Häraf kan den kristlige läsaren lätt döma,

att vi jämväl fordra goda verk och gärningar, emedan vi lära, att tron icke är utan i ett botfär-digt bjärta, och att samma tro bör mer och mer uti själfva bättringen tillväxa; och häruti sätta vi den kristliga och andliga fullkomligheten, om på en gång bättringen och tron uti bättringen förökas. Detta kunna fromma och gudfruktiga hjärtan bättre fatta och förstå än det, som våra motståndare om deras kontemplation eller fullkomlighet föregifva och lära. Och såsom rättfärdiggörelsen hör till tron, så hör ock det eviga lifvet till tron; ty säger ock Petrus: »Vi skola få vår tros ändalykt,» eller vår tros påföljd, »själarnas salighet» †. Ty våra motståndare känna och tillstå, att de som äro rättfärdiga gjorda, de äro Guds barn och Kristi medarfvingar. Sedan komma först gärningarna, hvilka, emedan de behaga Gud för trons skull, så undfå de andra andliga och lekamliga belöningar; ty de heligas härlighet uti himmelen varder åtskild efter vissa grader.

Men här sätta våra motståndare sig åter emot oss och säga, att det eviga lifvet kallas en lön, därföre måste det nödvändigt genom goda verk och gärningar förtjänas. Härpå svara vi kort och tydligt: Paulus kallar det eviga lifvet en skänk eller gåfva uti Rom. 6: 23. Förty så snart som vi genom tron äro rättfärdiga vordna, så varda vi tillika för Kristi skull Guds barn och Kristi medarfvingar; såsom Johannes säger: »Hvilken som tror Sonen, han har evinnerligt lif» ††. Augustinus och många andra, som honom följt, hafva äfven detsamma sagt: »Gud kröner sina gåfvor uti oss.» Men det står ock annor-

* Kol. 3:10 och 2 Kor. 3: 18. ** Rom. 8: 10. *" 2 Kor. 5: 2, a † 1 Pet. 1: 9. †† Joh. 3:36.

städes uti Skriften: »Eder lön skall vara mycken» *. Om våra motståndare tycka, att detta är stridande emot hvarannat, så må de själfva det utreda. Men de äro föga rättvisa domare; ty det ordet gåfva utelämna de, de utelämna ock själfva grunden till hela denna sak och upptaga endast det ordet lön och uttyda det ganska illa, icke allenast emot den heliga skrift utan ock emot det brukliga sättet att tala. Häraf slüta de, att emedan uti Skriften nämnes det ordet lön, därföre äro våra gärningar af den beskaffenhet, att de äro den lösepenning, genom hvilken vi hafva rätt till det eviga lifvet, så att efter våra motståndares tankar och mening äro våra gärningar värda Guds nåd och det eviga lifvet och behöfva icke hvarken barmhärtigheten, medlaren Kristus eller tron. Detta är alldeles ett nytt och ovanligt sätt att göra slutsatser: Vi finna här ordet lön, därföre behöfva vi icke medlaren Kristus eller tron, genom hvilken vi hafva en fri tillgång till Gud för Kristi skull och icke för gärningarnas skull. Men hvem ser icke, att detta är utan sammanhang? Vi vilja icke här strida om det ordet lön; utan därom är frågan, om våra goda verk och gärningar af sig själfva äro värdiga Guds nåd och det eviga lifvet, eller ock om de behaga Gud allenast genom tron, som emottager medlaren Kristus? Våra vedersakare tillägna icke allenast våra gärningar, att de äro värda Guds nåd och det eviga lifvet, utan de föregifva ock, att man kan hafva öfverlopps-gärningar, hvilka man kan skänka till andra, att de därigenom må rättfärdiga varda, såsom vi ock

halva exempel, att munkarne understundom sälja sina öfverlopps-förtjänster till andra. Därföre, så ofta de få höra det enda ordet lön, så hopsamla de däraf efter sin vana sådana styggelser: det eviga lifvet, säga de, kallas en lön, därföre har människan sådana gärningar, hvilka förtjäna lön; därföre äro ock gärningarna af sig själfva förutan

medlaren Kristus Gud behagliga. Ja, emedan den ene kan hafva större förtjänst att beropa sig på än den andre, därföre hafva somliga sina öfver -loppsgärningar att tillgå, som kunna komma andra till godo. Och på det galenskapen måtte vara fullkomlig, så tillägga de ock vissa insegel till denna sin gåfva, sättande en sin ordenskappa på den döda kroppen till ett vittnesbörd, att de sin förtjänst bortskänkt till den döde och honom densamma tillägnat. Me d dessa och flera dylika påfund hafva de alldeles förmörkat Kristi dyra återlösnings-verk och trons rättfärdighet.

Men vi vilja ej längre träta om ordet lön. Om våra motståndare ville allenast medgifva oss det, att vi genom tron för Kristi skull varda för rättfärdiga förklarade, och att våra goda gärningar för trons skull behaga Gud, så skola vi sedan om ordet lön snart komma öfverens. Vi tillstå, att det eviga lifvet är en lön, emedan det är en sak, som man oss skyldig är; men för sitt nådelöfte är Gud den oss skyldig och ingalunda för vår förtjänsts skull; ty vår rättfärdiggörelse är oss lofvad, och som vi ofvan hafva visat, så är hon egentligen en Guds gåfva, och med denna gåfva är löftet om ett evigt lif förknippadt, eftersom skrifvet

• Luk. 6: 35.

står, Rom. 8: »Dem som han har gjort rättfärdiga, dem har han ock gjort härliga» *; såsom ock apostelen annorstädes säger: »Härefter är mig förvarad rättfärdighetens krona, hvilken Herren mig gifva skall pä den dagen, den rättfärdige domaren» **. Men denna krona hafva de att fordra, som genom tron äro rättfärdiga vordna, endast för Guds nådelöftes skull. Och böra de gudfruktiga påminna sig detta löfte, icke därföre, att de genom sitt arbete någon vinst förtjäna kunna, ty de böra arbeta för Guds äras skull; utan på det de icke skola misströsta i påkommande bedröfvelser, så är dem nödigt att veta Guds nådiga vilja, att han vill bistå dem, taga dem utur faran och ändtligen frälsa dem. Det är icke utan, att de starka i tron göra sig en annan tanke om straffet och belöningen än de svaga; ty de svaga arbeta för sin egen nyttas skull; och likväl så bör man tala både om lön och straff. Uti förkunnandet af straffen visar sig Guds vrede, hvarföre det ock hör till bättringens predikan; men uti förkunnandet af lönen visar sig nåden. Och såsom Skriften, under det hon nämner gärningarna, ofta inbegriper tron, viljande att hjärtats rättfärdighet tillika skall visa sig genom trons frukter; så tillsäger hon ock understundom Guds nåd i Kristus tillika med lekamliga förmåner, såsom uti Es. 58 *** och ofta annorstädes hos profeterna. Vi tillstå ännu, som vi ock tillförene betygat, att änskönt rättfärdiggörelsen och det eviga lifvet endast genom tron oss tillkommer, så undfå likväl våra goda verk och gärningar andra belöningar,

både lekamliga och andliga, större och mindre, såsom skrifvet är uti 1 Kor. 3: 8: »Hvar och en skall få sin lön efter sitt arbete». Tron, som grundar sig uppå Guds nådelöfte, gör oss rättfärdiga och gifver oss ett andligt lif utan någon vår förtjänst; men lagens fullbordan, som följer uppå tron, syftar på lagen och belönar icke af blott nåd utan för våra gärningars skull. Och hvem som söker få denna lön, han måste ändå förut vara rättfärdigad, innan han kan göra lagen; ty vi böra först blifva försatta uti Guds Sons rike och, såsom apostelen talar †, blifva Jesu Kristi medarfvingar. Men våra motståndare, så ofta det talas om någon förtjänst, föra strax saken ifrån de andra belöningarna in på rättfärdiggörelsen, ehuru dock evangelium af nåd tillbjuder oss rättfärdiggörelsen, icke för våra gärningars eller förtjänsters skull utan allenast för Kristi förtjänsts och förskyllans skull, som oss genom tron tillägnad varder. Därföre förtjäna icke våra gärningar, våra bedröfvelser, kors och an-fäktningar rättfärdigheten och det eviga lifvet utan andra belöningar, såsom uti dessa Skriftens språk lönen gärningarna tillagd varder, såsom uti 2 Kor. 9, där Paulus säger: »Den som sparsamt sår, han skall ock sparsamt uppskära, och den som sår i välsignelse, han skall ock uppskära i välsignelse» †† m. m. Här sätter han uttryckligen belöningen emot gärningen och jämför dem med hvarandra. »Du skall ära din fader och din moder, på det du skall länge lefva i landet»†††. Här framställer ock lagen belöning för en viss gärning. Och ehuruväl

" Roir. 8: 30. +†† 2 Mos. B. 20: 12.

** 2 Tim. 4: 8. *" Ef. 58: 8 och följ. † Rom. 8: 17. †† 2 Kor. 9: 6.

lagens fullbordan förtjänar sin lön, ty lönen hör egentligen till lagen; böra vi dock framför allt ihågkomma evangelium, som af nåd tillbjuder rättfärdiggörelsen för Kristi skull. Lagen hålla vi icke, ej heller kunna vi hålla

densamma, förrän vi med Gud försonade, rättfärdiggjorda och pånyttfödda äro. Densamma lagens fullbordan skulle ej heller behaga Gud, så framt vi icke förut för trons skull behagliga vore; och emedan människorna genom tron behagliga äro, därföre behagar ock den påbegynta lagens fullbordan och har sin lön både i och efter detta lifvet. Man kunde eljest här hafva mycket att tala om ordet lön, i anseende till lagens natur och beskaffenhet; men som det här torde blifva alltför vidlyftigt, vill man det hellre på ett annat ställe förklara.

Men våra motståndare påstå ännu, att goda verk och gärningar egentligen förtjäna det eviga lilvet, förty Paulus säger Rom. 2: »Han skall gifva hvar och en efter hans gärningar». Och vidare: »Men heder och ära och frid hvar och en som väl gör»*. Joh. 5: »De, som väl hafva gjort, skola framgå till lifsens uppståndelse»**. Matt. 25: »Jag var hungrig och I gåfven mig äta» *** m. m. Uti dessa och alla dylika språk, hvaruti gärningarna uti Skriften berömda varda, måste man icke allenast förstå de utvärtes gärningarna utan ock hjärtats tro; förty Skriften talar icke om något skrymteri utan om hjärtats rättfärdighet tillika med dess frukter, så att ehvar det nämnes om lagen och gärningarna, så in-begripes tillika medlaren Kristus; ty han är lagens ände, och han säger själf: »Mig fömtan kunnen

I intet göra» †. Vi hafva tillförene sagt, att efter denna regel kunna vi lätt döma om alla de språks egentliga förstånd, som handla om gärningarna; hvarföre när det eviga lifvet tillägnas gärningarna, så tillskrifves det tillika dem, som genom tron äro rättfärdiga; ty människan kan icke göra det, som andligen godt är, förrän hon är rättfärdig vorden och regeras af Kristi ande. Ej heller behaga våra gärningar Gud förutan medlaren Kristus och tron: »Ty utan tron är omöjligt täckas Gud» ††. När apostelen säger, att Gud skall j gifva hvar och en efter hans gär-| ningar †††; så bör man förstå icke allenast utvärtes gärningar, utan ock allt det, som kan kallas rättfärdighet eller orättfärdighet. När apostelen säger: Heder, ära och frid hvar och en som väl gör *†, så menar han den, som är rättfärdigad vorden. När Kristus säger: jfag- var hungrig, och I gåfven mig äta *††, så anför han en frukt och ett vittnesbörd af hjärtats och trons rättfärdighet, så att det eviga lifvet skänkes rättfärdigheten. På detta sätt inbegriper Skriften mångenstädes hjärtats rättfärdighet tillika med frukterna och nämner ofta allenast frukterna, på det hvar och en så mycket bättre må kunna förstå och fatta, att här fordras ett nytt lif och en ny födelse och icke skrymteri. Men nya födelsen sker genom tron i bättringen.

Ingen, som har sundt förnuft, kan annorledes döma, ej heller söka vi någon fåfäng djupsinnighet för att söndra frukterna ifrån hjärtats rättfärdighet, om allenast motståndarne vilja medgifva, att frukterna för trons och medlarens Kristi

• Rom. 2: 6, 10. ** Foh. 5: 29. : 6. *† Rom. •->: 10. *†† Matt. 25: 35.

Matt. 25: 35. † Joh. 15: 5. i† Hebr. 11: 6 .††† Rom.

skull behagliga äro och icke af sig själfva Guds nåd och det eviga lif vet värdiga. Ty det förkasta vi uti motståndarnes lära, att de med sådana Skriftens språk, hvilka de antingen på ett filosofiskt eller judiskt sätt förstå, afskaffa trons rättfärdighet och utesluta medlaren Kristus.

Utaf dessa språk vilja de sluta, att gärningarna förtjäna Guds nåd, än såsom en billig vedergällning, än såsom en fullkomlig förtjänst, när nämligen kärleken tillkommer; det är, att de oss för Gud rättfärdiga göra, och, eftersom de äro en rättfärdighet, förtjäna ock det eviga lifvet. Denna villfarelse förstör uppenbarligen trons rättfärdighet, som vet och tror, att vi hafva en tillgång till Gud för Kristi skull och icke för våra gärningars skull; som lär, att vi genom vår öfverstepräst och medlare Kristus ledsagas till Fadren och hafva en mild och nådig Fader, såsom ofta tillförene sagdt är. Och bör denna lära om trons rättfärdighet uti Kristi församling ingalunda förskjutas eller föraktas; ty förutan densamma kan man icke se eller förstå Kristi ämbete, och förutan densamma är hela den öfriga läran om rättfärdiggörelsen icke annat än idel lagens lära. Därföre böra vi framför allt bibehålla evangelium och läran om löftet, som oss för Kristi skull skänkt är.

Det är fördenskull icke någon ringa ting, hvarom vi här tvista med våra motståndare. Vi söka icke några fåfänga eller onödiga spetsfundigheter, när vi förebrå dem därföre att de lära, att det eviga lifvet förtjänas genom

gärningarna, och att de således alldeles utesluta den tro, som omfattar medlaren Kristus. Ty om denna tro, som tror, att Fadren är oss nådig för Kristi skull, finnes

icke det ringaste ord eller bokstaf hos skolastikerna; utan de lära allestädes, att vi för Gud behagliga och rättfärdiga äro för våra gärningars skull, som antingen af förnuftet, eller åtminstone af den kärlekens drift, hvarom de mycket tala, gjorda äro. Likväl hafva de några språk, lika de gamla lärarnes korta och sinnrika meningar, hvilka de genom en vrång uttyd-ning skämma och förvärra. De skryta uti skolorna, att de goda gärningarna behaga Gud för nådens skull, och att man bör förtrösta på Guds nåd. Här förstå de med det ordet nåd skicklighet eller färdighet att älska Gud, liksom hade de gamle velat säga, att vi skola förtrösta på vår kärlek, om hvilken vi dagligen nog erfara huru ringa och oren den är. Men det är underligt huru de kunna säga, att man skall förtrösta på kärleken, när de lära, att man icke vet, om den är tillstädes eller icke. Därföre uttyda de icke ordet nåd såsom Guds barmhärtighet emot oss; och så ofta, som man talar om densamma, borde man ock tillägga tron, emedan löftet om Guds barmhärtighet, blidkande och kärlek till oss endast genom tron af oss emottages; och i så måtto kunde de rätteligen säga, att man skall förtrösta på Guds nåd, och att goda gärningar behaga Gud af blott nåd, emedan tron omfattar nåden. Det omtalas ock mycket i skolorna, att våra goda verk och gärningar gälla i kraft af Kristi lidande. Riktigt! Men hvarföre tillägga de ock icke något om tron? Ty Kristus är försoningen, säger Paulus, genom tron. När förskräckta samveten l genom tron upprättade varda och finna, att våra synder afplanade äro förmedelst Kristi dyra pina

och död, och att Gud med oss försonad är för Kristi lidandes skull, då först gagnar oss Kristi lidande och död. Därföre om man utesluter eller förbigår läran om tron, så är det alldeles fåfängt, att man säger, att gärningarna gälla i kraft af Kristi lidande.

Så fördärfva och förvärra de de flesta andra språken uti skolorna, i ty att de lära icke något om trons rättfärdighet och förstå icke annat med tron än en blott historisk kunskap om Kristus men förstå icke, att tron är den kraft, som omfattar nådens och rättfärdighetens löfte och gör våra hjärtan lefvande uti syndens och dödens förskräckelser; emedan Paulus säger: »Med hjärtats tro varder man rättfärdig och med munnens bekännelse varder man salig»*. Här mena vi, det måste ju våra motståndare erkänna, att bekännelsen gör oss icke rättfärdiga eller saliga af sin egen värdighet utan allenast för hjärtats tros skull. Och Paulus säger, att bekännelsen gör oss saliga, på det han må visa, hurudan den tro är, som undfår det eviga lifvet, nämligen en fast och kraftig tro; men den är icke någon fast och kraftig tro, som icke visar sig uti bekännelsen. Så behaga ock öfriga goda verk och gärningar Gud för trons skull, såsom ock församlingen beder uti sina böner, att allt må Gud behagligt vara för Kristi skull; ja, hon beder om allting för Kristi skull; ty vi veta, att alltid tilläggas vid slutet af bönerna dessa orden: genom Jesus Kristus, vår Herre; därföre sluta vi, att vi för Gud rättfärdiga, med Gud försonade och pånyttfödda varda genom tron, som uti bättringen omfattar nåde-

löftet, gör det förskräckta hjärtat sannfärdigt lefvande och tror för visso, att Gud är oss mild och nådig för Kristi skull. Och genom denna tro säger Petrus att vi bevaras till salighet, hvilken beredd är, att hon skall uppenbar varda i den yttersta tiden»**. Kunskapen om denna tro är de kristna ganska nödig, ty den gifver oss icke allenast den ymnigaste tröst och hugsvalelse uti allahanda bedröfvelser och anfäktningar utan visar oss ock, hvad Kristi ämbete är; förty de som neka, att människorna genom tron rättfärdiga varda, de neka ock, att Kristus är vår medlare och försonare; ja, de förneka jämväl själfva nådens löfte och Kristi evangelium, lärande intet annat om rättfärdiggörelsen, än att den antingen kommer af förnuftet eller af lagens lära. Däremot hafva vi här, så mycket möjligt varit, visat själfva grunden och källan till denna höga och viktiga sak och därjämte förklarat och vederlagt allt hvad motståndarne framkastat emot oss. Och detta skola alla fromma, uppriktiga och redliga män lätt finna, när de eftertänka och besinna, så ofta något språk förekommer, som handlar om kärleken eller gärningarna, att ingen förutan Kristus kan fullkomligen hålla eller göra lagen, och att vi icke af lagen utan af evangelium, det är af det uti Kristus utlofvade nådelöftet, rättfärdiga varda. Vi förmoda ock, att denna vår, fastän mycket korta framställning skall blifva nyttig för alla fromma och gudfruktiga hjärtan till att styrka deras tro och att undervisa och trösta deras bedröfvade och förkrossade samveten. Ty vi veta, att allt hvad

* Rom. 10: 10. " 1 Pet. 1: 5.Bek. Apol. el. Försv. III. Om kärleken o. lagens fullbordan. 124

vi sagt hafva, öfverensstämmer med de profetiska och apostoliska skrifterna, de gamla kyrkofäderna Ambrosius, Augustinus och de flesta andra, ja ock med hela Kristi församling, som visserligen bekänner, att Kristus är vår ende medlare, rättfärdiggörare och försonare.

Man må icke strax tänka, att den romerska kyrkan tror och bekänner allt hvad påfven, kardinaler, biskopar, några teologer eller munkar gilla. Ty det är nog bekant, att påfvarne hafva långt mera omsorg om sitt herravälde på jorden än om Kristi evangelium; man har ock förnummit, att större delen ibland dem äro idel epiku-reer, säkra och köttsligen sinnade människor; man vet ock, att teologerna hafva tagit mera än tillbörligt var ur filosofien eller förnuftets lära och det med den kristliga läran sammanblandat. Ej heller bör alla dessas myndighet eller trovärdighet hållas för så stor, att man ingenstädes får lof att gå ifrån deras mening och lära, då många uppenbara villfarelser hos dem funna varda, såsom att vi af blotta naturens krafter och förmåga kunna öfver allting älska Gud. Denna lära har födt många andra villfarelser af sig, emedan den uppenbarligen är falsk och idel osanning. Ty den heliga skrift, de gamla kyrkofäderna och alla fromma och gudfruktiga mäns omdömen strida enhälligt däremot. Fördenskull, ehuruväl påfvarne uti församlingen eller några teologer och munkar hafva lärt, att vi skola söka syndernas förlåtelse, nåden och rättfärdigheten genom våra gärningar och genom nya religionsbruk, hvilka Kristi ämbete hafva förmörkat och gjort af Kristus icke

* Gal. 4: 9; 5: 7; Kol. 2: 8. 16; 1 Tim. 4: 2.

j en rättfärdiggörare och försonare utan allenast en lagstiftare; så har likväl Kristi sanna kunskap hos några fromma och gudfruktiga människor alltid bibehållen blifvit. Dessutom har ock den heliga skrift förutsagt, att trons rättfärdighet skulle på sådant sätt förmörkas genom människostadgar och läran om gärningarna; såsom Paulus ofta klagar*, att jämväl på hans tid många funnits, som i stället tör trons rättfärdighet lärde, att människorna genom egna gärningar och egna gudstjänster och icke genom tron för Kristi skull med Gud försonade och rättfärdiga varda, förty människorna döma gemenligen så af naturen, att Gud genom gärningar bör blidkas och försonas. Förnuftet ser icke heller någon annan rättfärdighet än lagens rättfärdighet eller den, som den borgerliga lagen kräfver. Därföre hafva alltid de funnits i världen, som denna köttsliga rättfärdighet allena lärt och trons rättfärdighet alldeles undertryckt hafva; sådana lärare skola ock alltid finnas. Detsamma hände ock hos israeliterna, hvarest största delen af folket förmente sig genom sina egna gärningar syndernas förlåtelse förtjäna, hvarföre de ock det ena offret efter det andra och den ena gudstjänsten efter den andra upptänkte; hvaremot profeterna, sedan de denna galna mening förkastat hade, lärde dem trons rättfärdighet. Och hvad som skett ibland Israels folk, det har varit likasom en förebild till det, som sedan uti församlingen hända skulle. Därföre skall det icke oroa fromma sinnen, att motståndarne äro många, hvilka vår rena och sanna lära ogilla och förkasta. Vi kunna lätt döma, af hvilkensB ek. Ap. el. Försv. IV. Om Guds kyrka o. församling. 125

anda de äro; ty uti somliga artiklar hafva de så alldeles den klara och uppenbara sanningen förkastat, att ingen är, som icke tjydli-gen ser deras ogudaktighet. Ty äfven påfven Leo X:des allmänna påbud har fördömt den högst nödvändiga artikeln, hvilken alla kristna böra både veta, tro och bekänna, nämligen att vi icke skola bekänna, att vi undfå aflösning för vår ångers och förkrosselses skull utan för Kristi ords skull: »Allt det du binder på jorden»'* o. s. v. Så hafva ock nu uti denna sam mankomst de, som vederläggningsskriften uppsatt och ingifvit, uttryckligen dömt och förkastat det, som vi hafva sagt, att tron är den del af bättringen, hvarigenom vi syndernas förlåtelse undfå, syndens förskräckelser öfvervinna och samvetet tillfredsställdt blifver. Men ho är, som icke ser, att denna artikel, som lär, att vi genom tron syndernas förlåtelse undfå, är ganska viss, sann och för alla kristna högst nödvändig? Hvem skall någonsin ibland våra efterkommande, då han hör, att en sådan mening och lära är förkastad vorden, kunna tänka, att de, som därtill varit orsaken, haft den ringaste Kristi kunskap?

Om deras anda kan man lätt döma af den oerhörda grymhet, som vi förnummit dem hittills emot många fromma, uppriktiga och redliga män hafva öfvat. Vi hafva ock hört uti denna sammankomst, att en af de värdiga fäderna skail hafva sagt inför rikets råd, då hvar och en sin mening om vår bekännelse säga skulle, att han tyckte intet råd vara nyttigare, än att man med blod skulle svara på den bekännelse, som vi

med bläck skrifven ingifvit hade. Hvad kunde en Phalaris3 grymmare tala? Fördenskull hafva ock några ibland furstarne tyckt, att detta var ganska hårdt och oanständigt taladt inför en sådan församling. Därföre, änskönt våra motståndare tillvälla sig kyrkans namn, må vi dock veta, att Kristi kyrka och församling är hos dem, som Kristi evangelium rent och klart lära och bekänna, och icke hos dem, som allahanda skadliga och villfarande meningar tvärt emot Kristi evangelium utsprida och försvara; såsom Herren säger: »Mina får höra min röst»**. Tv säger ock Augustinus: »Nu är frågan, hvarest församlingen är. Hvad vilja vi fördenskull göra? Antingen skola vi söka henne uti våra ord eller uti dess hufvuds, vår Herres Jesu Kristi, ord? Jag håller före, att vi böra söka henne uti hans ord, som själfva sanningen är och bäst känner sin kropp». Vi skola fördenskull icke låta våra motståndares omdömen oroa oss, emedan de försvara människodikter och påfund tvärt emot Kristi evangelium, tvärt emot de gamla fäders trovärdighet, som uti församlingen skrifvit hafva, och tvärt emot alla fromma, gudfruktiga och redliga mäns vittnesbörd.

IV. Om Guds kyrka och församling.

Den sjunde artikeln af vår bekännelse hafva våra motståndare förkastat, hvaruti vi hafva sagt, att kyrkan och församlingen är de heligas samfund. De hafva ock hållit ett vidlyftigt tal därom, att de onda böra icke skiljas eller af-

Matt. 16: 19.

Toh. 10: 27. B ek. Ap. el. Försv. IV. Om Guds kyrka o. församling. 125

anda de äro; ty uti somliga artiklar hafva de så alldeles den klara och uppenbara sanningen förkastat, att ingen är, som icke tjydli-gen ser deras ogudaktighet. Ty äfven påfven Leo X:des allmänna påbud har fördömt den högst nödvändiga artikeln, hvilken alla kristna böra både veta, tro och bekänna, nämligen att vi icke skola bekänna, att vi undfå aflösning för vår ångers och förkrosselses skull utan för Kristi ords skull: »Allt det du binder på jorden»'* o. s. v. Så hafva ock nu uti denna sam mankomst de, som vederläggningsskriften uppsatt och ingifvit, uttryckligen dömt och förkastat det, som vi hafva sagt, att tron är den del af bättringen, hvarigenom vi syndernas förlåtelse undfå, syndens förskräckelser öfvervinna och samvetet tillfredsställdt blifver. Men ho är, som icke ser, att denna artikel, som lär, att vi genom tron syndernas förlåtelse undfå, är ganska viss, sann och för alla kristna högst nödvändig? Hvem skall någonsin ibland våra efterkommande, då han hör, att en sådan mening och lära är förkastad vorden, kunna tänka, att de, som därtill varit orsaken, haft den ringaste Kristi kunskap?

Om deras anda kan man lätt döma af den oerhörda grymhet, som vi förnummit dem hittills emot många fromma, uppriktiga och redliga män hafva öfvat. Vi hafva ock hört uti denna sammankomst, att en af de värdiga fäderna skail hafva sagt inför rikets råd, då hvar och en sin mening om vår bekännelse säga skulle, att han tyckte intet råd vara nyttigare, än att man med blod skulle svara på den bekännelse, som vi

med bläck skrifven ingifvit hade. Hvad kunde en Phalaris3 grymmare tala? Fördenskull hafva ock några ibland furstarne tyckt, att detta var ganska hårdt och oanständigt taladt inför en sådan församling. Därföre, änskönt våra motståndare tillvälla sig kyrkans namn, må vi dock veta, att Kristi kyrka och församling är hos dem, som Kristi evangelium rent och klart lära och bekänna, och icke hos dem, som allahanda skadliga och villfarande meningar tvärt emot Kristi evangelium utsprida och försvara; såsom Herren säger: »Mina får höra min röst»**. Tv säger ock Augustinus: »Nu är frågan, hvarest församlingen är. Hvad vilja vi fördenskull göra? Antingen skola vi söka henne uti våra ord eller uti dess hufvuds, vår Herres Jesu Kristi, ord? Jag håller före, att vi böra söka henne uti hans ord, som själfva sanningen är och bäst känner sin kropp». Vi skola fördenskull icke låta våra motståndares omdömen oroa oss, emedan de försvara människodikter och påfund tvärt emot Kristi evangelium, tvärt emot de gamla fäders trovärdighet, som uti församlingen skrifvit hafva, och tvärt emot alla fromma, gudfruktiga och redliga mäns vittnesbörd.

IV. Om Guds kyrka och församling.

Den sjunde artikeln af vår bekännelse hafva våra motståndare förkastat, hvaruti vi hafva sagt, att kyrkan och församlingen är de heligas samfund. De hafva ock hållit ett vidlyftigt tal därom, att de onda böra icke skiljas eller

af-

Matt. 16: 19.

söndras ifrån församlingen, emedan Johannes Döparen har liknat församlingen vid en loge eller lada, hvaruti hvete och agnar tillsammans förvarade äro *; och Kristus har liknat henne vid en not, som kastas i hafvet och allehanda fiskar, onda och goda, församlar**. Här se vi, att det sannas, som man plägar säga: emot en bak-dantares eller belackares bett har man ingen läkedom; ingen kan så varsamt och välbetänkt tala, att han alltid kan undvika förtal. För denna orsaks skull hafva vi här tillagt den åttonde artikeln, på det ingen måtte tänka, att vi skulle vilja utesluta onda och ogudaktiga skrymtare ifrån den kristliga församlingens utvärtes gemenskap, eller som vore det vår mening att frånkänna sakramenterna, när de genom skrymtare eller ogudaktiga Guds ords tjänare utdelas, deras kraft eller verkan. Fördenskull behöfva vi icke här något vidlyftigt försvar emot denna beskyllning, i synnerhet som den åttonde artikeln skall tillräckligt rentvå oss därifrån. Ty vi medgifva, att skrymtare och ogudaktiga må i detta lifvet vara med andra tillsammans uti församlingen, och att de må vara församlingens ledamöter i anseende till församlingens gemenskap i utvärtes tecken, det är ordet, bekännelsen och sakramenterna, i synnerhet om de icke bannlysta eller ur församlingen uteslutna äro; icke heller äro sakramenterna därföre utan kraft och verkan, att de genom de ogudaktiga handhafvas och utdelas; ja, vi kunna rätt bruka sakramenterna, äfven om de genom de ogudaktiga utdelas. Förty Paulus har ock förutsagt, att antikrist skall

j sätta sig i Guds tempel***, det är härska och regera uti församling-| en och där hafva ämbete. Men | kyrkan är icke allenast en gemenskap i yttre ting och ceremonier, såsom andra samfund; utan hon är förnämligast en trons och den Helige Andes gemenskap uti våra hjärtan, som likväl har sina utvärtes kännetecken, hvarigenom hon kan igenkännas; nämligen evangelii rena och klara lära och sak-ramenternas rätta bruk i öfverensstämmelse med Kristi evangelium. Och denna kyrka allena kallas Kristi kropp, hvilken Kristus genom sin Ande förnyar, helgar, styr och regerar, såsom Paulus vittnar Ef. 1. då han säger: »Gudhar satt honom församlingen till ett hufvud öfver all ting, hvilken är hans kropp och hans uppfyllelse, som allt i allom uppfyller»f. Därföre äro icke de Kristi lemmar, uti hvilka Kristus genom sin Helige Ande icke verkar. Våra motståndare bekänna ock detsamma, att de onda och ogudaktiga äro allenast döda lemmar uti församlingen; och därför förundra vi oss däröfver, hvarföre de så angripa och klandra vår beskrifning af församlingen, som allenast talar om lefvande lemmar däri; och icke hafva vi däruti sagt något nytt.

Paulus beskrifver församlingen alldeles på samma sätt, att hon skall rengöras, på det hon må helig varda, och tillägger de utvärtes kännetecknen, nämligen ordet och sakramenterna. Ty så säger han: »Kristus älskade församlingen och har utgifvit sig själf för henne, på det han henne helga skulle, och har gjort henne ren i vattnets bad genom ordet, på det han skulle beställa sig själf en

Matt. 3: 12. ** Matt. 13: 47.

församling, den härlig är, den ingen fläck eller skrynka har eller annat sådant; titan att hon skulle vara helig och ostrafflig»*. Detta apostelens språk hafva vi nästan ord för ord uti vår bekännelse inföll. Så beskrifves ock församlingen uti vår apostoliska trosbekännelse, där vi bekänna, att vi tro på en helig, allmännelig kyrka. Men de onda och ogudaktiga äro icke någon helig kyrka och församling. Och synes det, som följer, nämligen de heligas samfund, vara tillagdt, på det därmed skulle förklaras, hvad ordet kyrka betyder, nämligen en förening af de heliga som hafva sinsemellan gemenskap af samma Kristi evangelium, af samma lära och af samma Helige Ande, som deras hjärtan förnyar, helgar och regerar.

Och är denna artikel om den allmänneliga kristliga kyrkan för en nödvändig orsak framställd vorden. Vi se dagligen för ögonen oändliga farligheter, som hota oss med församlingens undergång. De ogudaktigas myckenhet uti församlingen är oändlig, som vill henne alldeles undertrycka. Fördenskull, på det vi ej må förtvifla

utan veta det, att församlingen skall dock förblifva, ja, på det vi må veta, att änskönt de ogudaktigas myckenhet är stor, församlingen ändock blifver behållen, och att Kristus skall visserligen hålla allt hvad han församlingen lofvat och tillsagt, nämligen att förlåta synderna, att bönhöra och gifva oss den Helige Ande; framställer för oss denna artikel uti vårt apostoliska symbolum en sådan tröst och hugsvalelse och kallar kyrkan allmännelig, på det vi ej må tänka, att kyrkan är något yttre samhälle,

* Ef. 5: 25, 26, 27.

| bestående af vissa folkslag, utan fastmera, att med kyrkan eller församlingen förstås människor, som här och där i hela världen kringspridda äro, som stämma öf-; verens i fråga om evangelium och hafva en och samme Kristus, samme Helige Ande och samma sakramenter, antingen de hafva samma människostadgar eller icke. Uti Gratiani dekreter1 eller beslut säger en förklaring, att när ordet kyrka tages uti sin vidare bemärkelse, så inbegriper det både goda och onda människor, äfvensom att de onda människorna äro allenast till namnet uti församlingen men icke till själfva verket eller gärningen; men de goda äro där både till namnet och gagnet. Härom hafva vi ock mycket till att läsa i hos de gamla kyrkofäderna. Ty Hieronymus säger: Den som en syndare är och ligger ännu oren uti sina synder, han kan icke kallas någon rätt lem och ledamot uti församlingen, ej heller kan han sägas vara Kristus underdånig.

Ëhuruväl nu skrymtare och ogudaktiga hafva umgänge och gemenskap med den rätta kyrkan och församlingen i anseende till utvärtes tecken, stadgar och ceremonier; så måste man dock, när man vill rätt och egentligen säga, hvad kyrkan eller församlingen är, beskrifva den så, att hon är en lefvande Kristi kropp, ja, att hon är en församling både till namnet och gagnet; och därtill hafva vi många orsaker. Förty man måste nödvändigt veta och förstå, hvad det är, som förnämligast och i synnerhet gör oss till lemmar och icke allenast lemmar utan till lefvande lemmar och ledamöter uti församlingen. Om vi säga, att för-

samlingen är allenast ett yttre samfund, som består af onda" och goda människor, så kunna icke människorna förstå, att Kristi rike är hjärtats rättfärdighet och den Helige Andes meddelande; utan de skulle snarare tänka, det hon vore allenast ett utvärtes iakttagande af vissa bruk och ceremonier; ja, hvad är då för en åtskillnad emellan lagens folk och den rätta församlingen, om församlingen är allenast ett utvärtes samfund? Men Paulus åtskiljer den rätta församlingen ifrån lagens folk på det sätt, att församlingen är ett andligt folk, det är icke allenast genom utvärtes stadgar och ceremonier åt-skildt ifrån hedningarna, utan ett sannskyldigt Guds folk, som pånyttfödd är genom den Helige Ande. Ibland lagens folk eller judarne hade de, som af naturen judar och af Abrahams säd födda voro, förutom löftet om det andliga goda uti Kristus, jämväl andra löften om det timliga eller lekamliga goda, såsom om spiran, konungariket m. m.; och för dessa löftens skull blefvo de Gudsfolk kallade, jämväl de onda ibland dem; ty Gud hade medelst vissa utvärtes ordningar och lekamliga löften åtskilt Abrahams lekamliga säd eller dem, som judar födda voro, ifrån de andra folkslagen; dock voro icke de onda och ogudaktiga, som däribland voro, det rätta Guds folk eller för Gud täcka och behagliga. Men evangelium, som uti församlingen predikas och förkunnas, för icke skuggan med sig af det eviga goda utan själfva det eviga goda, nämligen den Helige Ande och den rättfärdighet, hvarigenom vi för Gud rättfärdiga vordna äro.

Fördenskull äro de allenast Guds

folk efter evangelium, som undlå detta löfte om Anden. Därtill så är ock församlingen Kristi rike, som är alldeles'åtskildt och afsöndradt ifrån djäfvulens rike; ty det är visst, att de ogudaktiga äro under djäfvulens makt och välde och äro lemmar och ledamöter uti djäf-I vulens rike, såsom Paulus lär uti Ef. 2, då han säger, att djäfvulen \verkar uti otrons barn*. Och Kristus säger till fariseerna, som I verkligen hade en utvärtes gemen-j skap med församlingen, det är, med de heliga ibland Guds folk; ty de voro folkets föreståndare, de offrade, de undervisade och lärde folket med mera: »I ären af den fadren djäfvulen»**. Fördenskull är församlingen, som sann-färdeligen är Kristi rike, egentligen de heligas samfund. Förty de ogudaktiga regeras af djäfvulen och icke af Kristi ande och äro icke annat än djäfvulens fångar och trälar.

Men hvad behöfver man många ord uti en klar och uppenbar sak? Om församlingen, som i sanning är Kristi rike,

åtskiljes ifrån djäfvulens rike, så följer nödvändigt, att de ogudaktiga, emedan de äro uti djäfvulens rike, icke äro den rätta församlingen; änskönt de i detta lifvet, emedan Kristi rike icke ännu är uppenbaradt, äro uti församlingen och hafva där tillika med andra sina vissa ämbeten att förrätta. Och fastän Kristi rike icke ännu är uppenbaradt, så äro dock icke de ogudaktiga därföre en del af Kristi rike. Ty det är alltid Kristi rike, som han med sin ande lefvandegör, antingen det uppenbaradt eller under korset fördoldt är; liksom det är densamme Kristus, som nu i evig ära

• Ef. 2: 2. " Joh. 8: 44.

och härlighet regerar och tillförene korsfäst var. Hit kunna och Kristi liknelser rätteligen lämpas, då han tydligen säger Matt. 13: "Den goda säden äro rikets barn, men ogräset äro hin ondes barn»*; Åkern, säger han, är världen och icke församlingen. Så talar ock Johannes om hela det judiska folket och säger, att den rätta församlingen skulle ifrån detta folk en gång afsöndrad varda; därföre är detta språk mera emot våra motståndare än för dem, ty det visar uttryckligen, att det rätta och andliga folket skulle ifrån det lekamliga Israel åtskildt varda. Och Kristus talar om församlingens utseende eller tillstånd, då han säger: »Himmelriket är likt en not eller tio jungfrur»**, och lär därmed, att församlingen är undanskymd af de ogudaktigas stora hop, och vill, att de fromma och gudfruktiga icke må förarga sig däröfver; ja ock, att vi må veta, att ordet och sakramenterna icke därföre äro utan kraft och verkan, att de af onda handhaf-vas och utdelas. Kristus lär ock vidare därmed, att ehuruväl de ogudaktiga äro uti församlingen och hafva där gemenskap i de utvärtes tecknen, de dock icke äro det rätta och sannskyldiga Kristi rike, Kristi lemmar; utan de äro lemmar uti djäfvulens rike. Icke heller drömma vi här om någon platonisk2 stat eller någon uppdiktad församling, som ingenstädes finnesi världen, såsom några ogudaktiga beskylla oss för; utan vi säga, att denna församling verkligen finnes till på jorden, nämligen att de sant troende och rättfärdiga Guds barn äro här och där uti hela världen kringspridda;

och vi tillägga ock denna församling såsom kännetecken evangelii rena och klara lära och sakramenterna. Denna församling är ock egentligen en »sanningens pelare»***, ty hon behåller evangelium rent och klart och, såsom Paulus säger, själfva grundvalen-^, det är Kristi sanna kunskap och den saliggörande tron, ehuruväl ibland dessa finnas jämväl många svaga, som bygga uppå denna grunden förgängligt hö och strå, det är några fåfänga och onyttiga meningar, hvilka dock, emedan de icke omkullkasta själfva grunden, dels tillgifvas och förlåtas, dels ock ändras och förbättras. Så betyga ock de gamla fädernas skrifter, att jämväl de understundom uppå denna grund hö och strå byggt hafva; dock har sådant icke omstörtat deras tro. Men större delen af det, som våra motståndare så högligen försvara, är sådant, som den rätta grunden, Kristi sanna kunskap och den saliggörande tron, omstörtar, såsom att de förkasta artikeln om syndernas förlåtelse, uti hvilken vi säga och bekänna, att vi genom tron syndernas förlåtelse undfå. Det är ock en uppenbar och skadlig villfarelse, som våra motståndare lära, nämligen att människorna förtjäna syndernas förlåtelse förmedelst kärleken till Gud före någon Guds nåd; ty detta är ock att omkullkasta grunden, det är Kristus. Ja, hvartill skall då tron vara nödig, om sakramenterna af deras egen värdighet utan tron eller utan någon god rörelse hos den, som dem brukar, göra oss rättfärdiga? Och såsom församlingen har det löftet, att hon alltid skall hafva den Helige Ande; allt-

* Matt. 13: 38; 25: 1. ** Matt. 13: 47. *"* 1 Tim. 3: 15. † 1 Kor. 3: 12.

så har hon ock hotelser, att ogudaktiga lärare och ulfvar uti församlingen komma skola; men den är en församling i egentlig mening, som har den Helige Ande; ulfvar och falska lärare, ehuru de uti församlingen illa fara fram, äro dock icke egentligen Kristi rike. Så vittnar jämväl Lyra2, då han säger: »Den rätta församlingen består icke af en hop människor med afseende på deras anseende och värdighet, vare sig uti det andliga eller världsliga ståndet; förty många furstar och påfvar och andra af ringare stånd äro funna, som ifrån tron fallit hafva; därföre består den rätta församlingen allenast af de personer, som en rätt och saliggörande kunskap hafva om Kristus och den rätta

tron och bekänna sanningen.» Hvad annat hafva vi nu sagt uti vår bekännelse, än det Lyra här säger.

Men kanhända att våra vedersakare vilja hafva församlingen sålunda beskrifven, att hon är den högsta yttre monarki i hela världen, hvaruti den romerske påfven bör hafva en oinskränkt makt och välde, hvarom ingen må understå sig att tala eller döma, till att uppsätta och föreskrifva allahanda trosartiklar, till att förkasta hvilka skrifter han behagar, att inrätta och förordna gudstjänster och offer, att stifta och utgifva lagar, såsom honom helst behagar, till att gifva, skänka eller försälja till hvem han vill allahanda besynnerliga friheter och frikallelser ifrån hvad lag det vara må, vare sig gudomliga, kyrkliga, världsliga eller borgerliga lagar; af hvilken kejsaren och alla konungar må undfå makt och rätt till att regera och sina riken behålla, efter Kristi befallning, och emedan Fadren ho-

*~Dan. 11: 36.

nom allting underlagt, så bör man förstå, att denna rätt, makt och myndighet blifvit öfverflyttad på påfven. Fördenskull måste påfven vara herre öfver hela jordens krets, öfver alla riken i världen, öfver alla land och folk, öfver alla gods och ägodelar, andliga och världsliga, enskilda och allmänna, samt hafva en fullkomlig makt och myndighet både i andlig och lekamlig måtto och att bära bägge svärden, både det andliga och det världsliga. Denna beskrifning på kyrkan, som alldeles icke kan tillämpas på Kristi församling utan allenast på påfvens rike, finna vi icke allenast uti kanonisternas skrifter och böcker utan ock hos profeten Daniel*, som äfven på sådant sätt afmålar och beskrifver antikrist.

Om vi nu på detta sätt ville beskrifva församlingen, så hade vi till äfventyrs billigare och benägnare domare. T}' man finner mycket oskickligt och ogudaktigt skrifvet om den romerske påfvens makt och myndighet, hvarföre ännu ingen är någonsin anklagad vorden. Men vi allena måste det umgälla, därföre att vi Kristi välgärningar prisa och lära, att vi genom tron på Kristus undfå syndernas förlåtelse och icke genom af påfven uppdiktade religionsbruk. Men Kristus, profeterna och apostlarne beskrifva helt annorlunda Kristi församling än det påfviska riket. Icke heller bör man öfverflytta det på påfvarne, som tillhör Kristi rätta församling, nämligen att de äro sanningens pelare, och att de icke kunna fela. Ty huru mången ibland dem låter sig vårda om Kristi evangelium eller håller det värdt att läsas eller betraktas? Många bespotta ock uppenbarligen alla religioner, och om de gilla något,

gilla de allenast det, som med det mänskliga förnuftet öfverensstämmer; det öfriga hålla de för ett uppdiktadt verk eller liksom andra poetiska sagor eller fabler.

Vi anse fördenskull enligt den heliga skrift, att den egentligen så kallade församlingen är de heligas samfund, som rätteligen tro Kristi evangelium och hafva den Helige Ande. Dock bekänna vi, att många skrymtare och ogudaktiga äro i detta lifvet med dem sammanblandade, som hafva gemenskap med dem uti de utvärtes tecknen, och som äro församlingens lemmar i anseende till de utvärtes tecknens gemenskap och således innehafva ämbeten uti församlingen; dock förlora icke sakramenterna därigenom sin kraft och verkan, att de genom ogudaktiga och ovärdiga ordets tjänare handhafvas och utdelas, förty de förrätta sådant i Kristi stad och ställe för församlingens kallelses skull och icke för sina egna personers skull, såsom Kristus vittnar, då han säger : »Den eder hör, han hör mig» *. Därföre, när de Kristi ord och evangelium lära och förkuna och när de sakramenterna utdela, sker det uti Kristi stad och ställe; hvilket ofvan anförda Kristi ord oss lära, på det, när sådant händer, vi då icke oss öfver ordets tjänares ovärdighet må förarga.

Men vi hafva nog klart och tydligt tillförene talat härom uti vår bekännelse och visat, att vi ingalunda hålla med donatister och viklefiter3, som mente, att människorna synda därmed, att de af ovärdiga ordets tjänare sakramenterna undfå och anamma uti församlingen. Detta synes för denna gång vara nog sagdt till att 1'ör-svara den beskrifning på försam-

» Luk. 10: 16.

lingen, som vi uppsatt och framställt hafva. Vi finna icke heller, emedan församlingen i egentlig mening kallas

Kristi kropp, huru hon skulle annorledes kunna beskrifvas, än vi henne beskrifvit hafva. Ty det är ofelbart, att alla ogudaktiga djäfvulens rike och hans kropp tillhöra, hvilken håller dem fångna och leder dem hvart han vill. Själfva middagssolen kan icke vara klarare än detta är; dock i fall våra motståndare ännu fortfara att försmäda oss härför, skola vi icke låta falla oss besvärligt att än vidlyftigare och allvarsammare dem däruppå svara.

Våra motståndare förkasta jämväl den del af sjunde artikeln, där vi hafva sagt, att det är nog till församlingens rätta och sanna enhet, att man om evangelii lära och sakramenternas rätta bruk efter Kristi instiftelse öfverensstämmer, och att det icke är nödigt att allestädes hafva lika människostadgar eller ceremonier, som af människor inrättade äro. Här göra våra motståndare en åtskillnad emellan de allmänna och enskilda ceremonierna och gilla denna vår artikel, om densamma förstås om de enskilda ceremonierna; men om den förstås om de allmänna ceremonierna, så antaga de den icke. Vi förstå icke, hvad de härmed vilja eller mena. Vi tala om den sannskyldiga, det är, om den andliga enheten, förutan hvilken tron icke kan vara uti hjärtat eller hjärtats rättfärdighet för Gud. Till denna enhet säga vi, att de af människor förordnade ceremoniers, vare sig de allmännas eller de enskildas, likformighet är icke nödig, förty trons rättfärdighet är icke en sådan rättfärdighet, som är bunden vid vissa människostadgar, såsom132

lagens rättfärdighet var bunden till de mosaiska ceremonierna; förty trons rättfärdighet är den, som gör våra hjärtan lefvande. Till detta lefvandegörande hjälpa människostadgar, vare sig allmänna eller enskilda, slätt intet; icke heller äro de den Helige Andes verkningar, såsom kyskhet, tålamod, gudsfruktan, kärleken till vår nästa och allahanda kärleksgärningar.

Vi hafva icke heller haft ringa orsaker, hvarföre vi framställt denna artikel. Ty det är bekant, att många dåraktiga meningar om människostadgarna äro uti församlingen inkomna. Somliga hafva menat, att människostadgarna äro nödvändiga för att förtjäna rättfärdiggörelsen. Sedan hafva de brytt sin hjärna därmed, huru det kunde ske, att Gud på så mångahanda sätt dyrkades, liksom samma människostadgars iakttagande skulle vara några gudstjänster och icke snarare utvärtes och världsliga ordningar, som icke höra till hjärtats rättfärdighet eller den sanna gudsdyrkan, och hvilka på ett ställe af en händelse, på ett annat för vissa orsakers skull blifvit olika. Ja, somliga församlingar hafva för sådana människostadgars skull låtit bannlysa andra, såsom för påskhögtidens hållande på den eller den dagen, för bilders skull och flera dylika saker; hvaraf de enfaldiga fallit på den tanken, som kunde icke tron eller hjärtats rättfärdighet för Gud finnas, utan att man dessa människostadgar hålla och iakttaga skulle; ty om denna sak finnas många dåraktiga skrifter af summisterna och andra.

Men såsom det, att nätter och dagar äro antingen längre eller kortare på den ena orten än på den andra, icke skadar försam-

lingens enhet; så hålla vi ock före, att församlingens enhet icke skadas därigenom, att de af människor inrättade ceremonierna vid gudstjänstens hållande äro olika; ehuruväl vi icke tycka illa därom, att de allmänna ceremonierna för fridens skull uti församlingen bibehållna och iakttagna varda Såsom vi jämväl uti församlingarna gärna hålla en god ordning med mässan, med söndagens helgande samt andra höga festers firande; så antaga vi ock med tacksamt sinne gamla och nyttiga ordningar, i synnerhet när de tjäna till en god utvärtes tukt, hvarmed man menigheten och det enfaldiga folket kan vänja till gudsfruktan samt dem undervisa och lära. Men här är nu icke frågan, om det skall vara nyttigt att hålla sådana människostadgar för fridens eller den lekamliga nyttans skull; här är en annan sak att tala om, ty här frågas, om människostadgarnas iakttagande äro nödiga gudstjänster, hvarigenom man för Gud rättfärdig varder. Detta är själfva huf-vudfrågan uti denna stridighet, och när man den rätt framställt, kan man sedan lätt döma, om det till församlingens rätta och sannskyldiga enhet skall vara nödigt, att människostadgarna allestädes likformiga äro. Ty om människostadgarna icke äro nödvändiga till ernående af rättfärdigheten för Gud så följer däraf, att vi kunna vara Guds barn och för Gud rättfärdiga, änskönt vi några sådana stadgar icke hafva, som dock annorstädes antagna och brukliga äro. Såsom t'T exempel: om en tysk klädedräkt icke är nödvändig till rätt-fardigheten för Gud, så följer, att många

kunna vara rättfärdiga och rätta Guds barn, ja ock att Kristi församling kan finnas, änsköntB ek. Ap. el. Försv. IV. Om Guds kyrka o. församling. 133

några icke bruka en tysk utan en fransysk klädedräkt.

Detta lär oss Paulus klart och tydligt, då han säger till kolosserna: »Så låten nu ingen göra eder samvete öfver mat eller dryck eller öfver bestämda helgedagar eller nymånader eller sabbater, hvilket dr skuggan af det, som tillkommande var, men kroppen själf är i Kristus.» Och vidare: »Efter I nu döda ären med Kristus ifrån de världsliga stadgar, hvi låten I eder då begripas med beskrifna stadgar, liksom I ännu lefden i världen? hvilka säga: du skall icke komma vid det, icke smaka det, icke handtera det, hvilket dock allt förgås i brukningen och är efter människors bud och lärdom; hvilka hafva väl ett sken af visdom genom själftagen andlighet och ödmjukhet»*. Meningen är denna: emedan hjärtats rättfärdighet är ett andligt ting, som våra hjärtan lefvandegör, och man vet, att människostadgarna icke göra våra hjärtan lefvande icke heller äro den Helige Andes verkningar, såsom kärleken till vår nästa, kyskheten m. m., och emedan de ej heller äro några verktyg eller medel, genom hvilka Gud rör och beveker våra hjärtan till att tro, såsom ordet och de af Gud instiftade sakramenterna, utan de äro sådana tings bruk, som icke höra till hjärtat, hvilka förgås i brukningen; därföre må ingen tänka, att de äro nödvändiga för rättfärdigheten inför Gud. Och äfven i samma mening säger han Rom. 14: »Guds rike är icke mat eller dryck utan rättfärdighet och frid och fröjd uti den Helige Ande» **. Men hvad behöfver man många vittnesbörd anföra, när de allestä-

des uti skrifterna förekomma och vi en stor del däraf uti vår bekännelse uti de sista artiklarna samlat och anfört hafva? Dessutom komma vi ock litet längre fram att samma hufvudfråga uti denna stridighet upptaga, nämligen om människostadgarna äro nödvändiga för den rättfärdighet, som för Gud gäller, hvarest vi om denna sak vidlyftigare handla skola.

Våra motståndare säga, att man därföre bör hålla de allmänna stadgarna, emedan man håller före, att de af apostlarne gifna och förordnade äro. O, hvilka gudliga människor! De vilja, att man skall behålla ceremonierna, som de mena sig af apostlarne hafva undfått, men apostlarnes sanna lära vilja de icke att man skall behålla. Om dessa ceremonier skall man så döma och anse, som apostlarne själfva uti sina skrifter därom döma. Ty icke hafva apostlarne velat, att vi skola tänka, att vi genom sådana ceremonier rättfärdiga varda, att sådana stadgar eller ceremonier äro nödiga till den rättfärdighet, som för Gud gäller. Apostlarne hafva för ingen del velat pålägga samveten ett sådant ok; de hafva för ingen del velat sätta rättfärdigheten eller synden uti iakttagandet af vissa dagar, mat och dylika ting; ja, Paulus kallar sådana meningar djäflaläror ***. Om man fördenskull vill rätt veta och förstå, hvad apostlarnes råd och vilja varit, så bör man därefter söka uti deras skrifter; ty det är icke nog, att man beropar sig allenast på blotta exempel. Apostlarne höllo vissa dagar, icke därföre att detta iakttagande skulle vara nödigt till rättfärdiggörelsen, utan på det folket skulle veta på

Kol. 2: 16, 17, 20, 21, 22, 23. " Rom. 14: 17. *** 1 Tim. 4: 1.134

hvad tid det borde komma tillsammans; de iakttogo ock några andra bruk, såsom vissa styckens läsande uti den heliga skrift, då de någon gång kommo tillsammans. Folket, som i begynnelsen af den apostoliska församlingen utgjordes af till kristendomen öf-vergångna judar, behöll något af sina förfäders seder och stadgar, såsom gemenligen vid sådana tillfällen plägar ske, hvilket apostlarne sedan betydligt förändrade och lämpade till den evangeliska historien, såsom påsk- och pingsthögtiderna, på det de icke allenast genom lärande utan ock genom dessa exempel skulle lämna efterkommande en åminnelse af de viktigaste tilldragelser. Om nu detta vore oss af apostlarne läm-nadt såsom nödvändigt till rättfärdiggörelsen, hvarföre hafva då biskoparne mycket däruti sedermera förändrat? Hade sådant varit af Gud enkannerligen befalldt, så hade ingen människomakt eller myndighet haft lof att det förändra. Påskhögtiden firade och begingo somliga på en, somliga på en annan tid, förrän det nicænska4 mötet blef hållet; dock har denna olikhet ej det ringaste skadat tron. Sedermera har man gjort en noga uträkning om påskdagens firande, på det icke vår påsk skulle infalla och hållas på samma tid som judarnes. Men apostlarne hade befallt församlingarna hålla påsk med bröderna, som ifrån judendomen omvända

voro. Därföre hafva ock några folk efter mötet i Nicæa ihärdigt fasthållit denna sed, så att de alltid iakttogo den tid, på hvilken judarne höllo sin påsk; dock hafva icke apostlarne velat härmed pålägga församlingarna någon nödvändighet, såsom ordalydelsen i deras beslut äfven nog-

samt gifver tillkänna. Ty det bjuder, att ingen måtte göra sig bekymrad däröfver, änskönt bröderna som höllo påsk, icke så noga uträknade tiden. Bemälta besluts ord finnas hos Epifanius5 så lydande: »I mån icke så noga räkna efter tiden utan hålla eder påsk då, när edra bröder, som äro af omskärelsen, den hålla, och hållen den tillika med dem; skulle de ock något litet fela om rätta tiden, så låten icke sådant bekymra eder.» Epifanius skrifver, att dessa äro apostlarnes egna ord, hvilka de uti ett deras beslut om påskhögtidens hållande infört hafva, hvaraf en förståndig läsare lätt kan döma, att apostlarne för allting hafva velat betaga folket dess dåraktiga mening om en viss tids nödvändighet till påskhögtidens firande, emedan de förbjuda dem att bekymra sig, änskönt de ej så just rätta tiden uträkna eller träffa kunde. Sedermera hafva några österländingar, af sin läras upphofsman audianer6 kallade, påstått, att för detta apostlarnes besluts skull borde påsken firas på samma tid, som judarne hålla den. Dessa vederlägger Epifanius, berömmer apostlarnes beslut och säger, att det ingenting innehåller, som går ifrån tron eller den gamla kyrkolagen, och förebrår audianerna, att de icke rätteligen förstodo själfva ordaförståndet häraf, och uttyder det i samma mening, som vi det uttyda, nämligen att det varit apostlarnes mening, att det låge föga makt uppå hvad tid man helst påskhögtiden ville begå. Men såsom de förnämsta af bröderna voro omvända judar, som gärna iakttogo den judiska ordningen, så ville de, att ock de andra skulle för enighetens skull deras exempel efterfölja. Apostlarne hafva

jämväl försiktigt påmint läsarne, att de hvarken den evangeliska friheten borttogo ej heller pålade samveten någon nödvändighet, emedan de tillägga, att man icke skulle oroa sig däröfver, änskönt man felade litet uti tideräkningen.

Mycket af sådant slag kan af historien hämtas, hvaraf det framgår, att olikheten uti utvärtes människostadgar och ceremonier skadar alls intet trons enhet. Ehuruväl hvad behöfver man här många ord? Våra vedersakare förstå alldeles icke, hvad trons rättfärdighet eller hvad Kristi rike är, om de hålla före, att det är nödigt till rättfärdigheten för Gud, att man noga iakttager likformighet uti mat, dagar och kläder med mera sådant, som Gud ingenstädes befallt. Härutaf kan hvar och en lätt se och märka, hvilka samvetsgranna människor våra vedersakare äro; till församlingens enhet fordra de likformiga människostadgars hållande; ehuru de själfva förvändt Kristi egen ordning och instiftelse uti den heliga nattvardens bruk, som förut åtminstone varit en allmän ordning. Om nu allmänna ordningar nödiga äro, hvarföre ombyta de själfva ordningen uti Kristi nattvard, som icke mänsklig utan gudomlig är? Men om hela denna stridighet få vi än vidare tillfälle hädanefter att tala.

Den åttonde artikeln hafva våra motståndare helt och hållet gillat hvaruti vi bekänna, att skrymtare och ogudaktiga äro ock uti församlingen, och att sakramenterna äro kraftiga, änskönt de genom ogudaktiga ordets tjänare hand-hafvas och utdelas; förty ordets tjänare stå uti Kristi stad och ställe och böra då icke anses efter sina

egna personers värdighet eller ovärdighet, såsom Kristus vittnar, då han säger: »Den eder hör, han hör mig» *. Falska lärare bör man öfvergifva, förty de stå icke uti Kristi stad och ställe utan äro antikristi; och Kristus säger: » Vakten eder för de falska profeter» **. Och Paulus: »Om någon vore, den eder predikar evangelium annorlunda, än I undfått hafven, han vare förbannad» ***.

Hvad eljest prästernas eget lefverne vidkommer, har Kristus förmanat oss uti liknelserna om församlingen, att vi icke skola uppväcka eller åstadkomma några skiljaktigheter, om prästerna eller folket icke så alldeles väl och kristligen lefva, såsom donatister-na skändligen gjort hafva. Vi hålla ock dem för alldeles upproriska, som därföre hafva förorsakat skiljaktigheter och tvedräkt, att de nekat, att det är lofligt för prästerna att besitta några gods och ägodelar eller hafva något såsom deras eget. Ty att hafva hvad ens eget är, det är en världslig ordning. Och må de kristna alltid fritt bruka allahanda världsliga ordningar, såsom de luften, mat, dryck och det allmänna ljuset bruka. Ty såsom alla tings natur och himlakropparnas bestämda rörelser visserligen äro en Guds ordning och af Gud uppehållas, alltså Äro ock alla lagliga samhällen sanning en Guds ordning och vi "da därföre af Gud emot djäfvulen bibehållna och beskyddade.

Den nionde artikeln är ock af våra motståndare gillad, hvaruti vi bekänna, att dopet är nödigt till saligheten, och att de små barnen skola döpas, och att barndopet

Luk. 10: 16. *• Matt. 7: 15. "* Gal. 1: 9.136 Bek. Ap. el. Försv. IV. Om Guds kyrka o. församl. (om skrif term.).

icke är förgäfves utan nödigt och verksamt till saligheten. Och såsom evangelium rent och sorgfälligt hos oss lärdt varder, så hafva vi genom Guds nåd den frukt och nytta däraf, att uti våra församlingar äro inga anabaptister eller vederdöpare uppkomna, emedan folket är genom Guds ord emot dessa röfvares ogudaktiga och upproriska hop väl befäst och förvaradt. Och som vi förkasta många andra anabaptisternasskadliga villfarelser, så förkasta vi ock alldeles denna, hvarmed de lära, att barndopet skall vara onyttigt. Ty det står fast och oryggligt, att nådens och salighetens löfte hör jämväl till de små barnen; dock hör det icke till dem, som äro utom Kristi församling, hvarest hvarken ordet eller sakramenterna äro; förty Kristi rike är allenast där, hvarest ordet och sakramenterna äro. Fördenskull är det nödigt, att de små barnen varda döpta, på det de af nådens och salighetens löfte må delaktiga blifva efter Kristi befallning: »Gån ut och lären alltfolk och döpen dem»*. Och såsom saligheten där tillbju-des alla, alltså tillbjudes ock dopet alla, både män och kvinnor, barn och spenabarn. Därföre följer tydligen häraf, att de små barnen döpas måste, emedan saligheten med dopet tillbjuden varder.

Sedan är ock klart, att Gud låter sig de små barnens dop väl behaga. Därföre lära anabapti-sterna ogudaktigt, som barndopet förkasta. Att ock Gud har ett nådigt behag till barndopet visas uttryckligen däraf, att han gifver den Helige Ande åt dem, som så-

lunda döpta varda. Ty om detta dop vore fåfängt, så skulle den Helige Ande åt ingen gifven varda, så blefve inga saliga, och skulle ändtligen ingen församling finnas. Detta skäl och bevis kan ensamt, äfven om inga andra funnes, stadfästa alla fromma och gudfruktiga hjärtan emot anabaptisternas fanatiska och ogudaktiga meningar.

Den tionde artikeln hafva ock våra motståndare intet emot, hvaruti vi bekänna, att Kristi sanna lekamen och blod äro sannfärde-ligen och väsentligen tillstädes uti Herrens nattvard och varda sann-färdeligen med de synliga tingen, brödet och vinet, dem tilldelade, som sakramentet anamma och undfå. Denna mening försvara vi ståndaktigt, sedan vi själfva saken noga och flitigt undersökt och öf-vervägt hafva. Ty emedan Paulus säger, att brödet är Kristi lekamens delaktighet ** m. m., så skulle däraf följa, att brödet icke är Kristi lekamens utan allenast andes delaktighet, om Herrens lekamen icke vore sannfärdeligen tillstädes. Vi förnimma ock, att icke allenast den romerska kyrkan bejakar Kristi lekamliga närvaro, utan ock att den grekiska kyrkan har så väl nu som fordom haft samma mening, hvilket dess mässordning intygar, uti hvilken prästen uppenbarligen beder, att brödet under förvandlingen *** må blifva själfva Kristi lekamen. Bulgariens biskop Theofylactus7, en, som oss synes, nog berömlig lärare, säger ock uttryckligen, att brödet är icke allenast ett tecken utan förvandlas sannfärdeligen till kött eller lekamen †. Cyrillus8 har ock härom

* Matt. 2& 19. ** 1 Kor. 10: 16.

öo" † Dessa ordasätt införas här, icke till att därmed stadfästa den påfviska trans-substantiationen eller brödets och vinets väsentliga förvandling uti Kristi lekamen och blod

utan allenast till att därmed bevisa de gamla kyrkolärarnes klara vittne&börd om KristiB ek. Ap. el. Försv. IV. Om Guds kyrka o. församl. (om skri/term.). 137

vidlyftigt skrifvit uti sin förklaring öfver Joh. 15, där han lär, att Kristus varder oss lekamligen gifven uti nattvarden. Ty så säger han: »Vi neka dock icke, att vi genom en sann och lefvande tro och en ren och uppriktig kristlig kärlek med Kristus andligen förenade varda; men att vi efter köttet alldeles ingen förening med honom hafva, därtill säga vi nej; det är ock alldeles emot den heliga skrift. Ty hvem har någonsin tviflat, att ju Kristus är i så måtto vinträdet, men vi äro grenarna, som lif och kraft af honom hafva? Hör hvad Paulus säger *: » Ty det är ett bröd; så äro vi många en lekamen, efter vi alla af ett bröd delaktiga äro». Menar du till äfventyrs, att vi icke veta och känna den hemliga och gudomliga välsignelsens kraft? Och när den uti oss är, månne den då icke gör medelst Kristi lekamens delaktighet, att Kristus bor ock lekamligen uti oss?» Och litet därefter: »Därföre är det till att märka, att Kristus icke allenast genom den andliga föreningen, genom kärleken, utan ock genom den

naturliga delaktigheten är uti oss» m. m. Detta hafva vi upprepat, icke att vi här så egentligen med någon vidlyftighet vilja afhandla denna sak, tv hans kejserl. maj:t ogillar icke denna artikel, utan på det hvar och en, som kommer att läsa detta, må jämväl desto klarare se och finna, att vi försvara den lära, som uti hela församlingen antagen är, nämligen att uti Herrens nattvard äro Kristi lekamen och blod sannfärdeligen och väsentligen närvarande och varda sannfärdeligen med de ting, som

j synas, brödet och vinet, utdelade; och tala vi här om Kristi lefvande lekamens närvaro; ty vi veta, att döden får icke mera makt öfver honom.

Den elfte artikeln, hvaruti vi lära, att aflösningen bör behållas uti församlingen, låta våra motståndare sig jämväl behaga. Men om bikten göra de den påminnelsen, att man därvid bör hålla sig efter den förordning, som kapitlet Omnis utriusque sexus föreskrifver ; nämligen att hvar och i en måste en gång om året göra sin syndabekännelse eller skriftermål; och änskönt alla synder icke kunna uppräknade varda, bör man dock all flit använda till att kunna sig dem påminna, och dem, som man kan komma ihåg eller föra sig till minnes, uti skriftermålet uppräkna och förtälja. Om hela denna artikel vilja vi litet härefter vidlyftigare tala, när vi komma att handla om en sann bot och bättring och däröfver vår mening förklara. Det är bekant, att vi om aflösningen och nycklarnas makt så rent och klart lärt hafva, att många bedröfvade samveten af samma vår lära-en synnerlig tröst undfått hafva, sedan de fått höra, att det är Guds befallning, ja, evangelii egen röst och stämma, att vi aflösningen tro skola och fast öfvertyga oss om, att syndernas förlåtelse varder oss af nåd gifven för Kristi skull, och att vi visserligen med Gud försonade blifva, när vi tro aflösningens ord. Denna lära har många gudfruktiga hjärtan upprättat och tröstat, har ock ifrån böljan förskaffat Luther största lof och beröm hos alla redliga och uppriktiga män, emedan han

sanna och väsentliga lekamens och blods närvaro uti den heliga nattvarden, hvarom man kan se hos Chemnitz och ilera.

* 1 Kor. 10: 17.138 Bek. Ap. el. Försv. IV. Om Guds kyrka o. församl. (om skrif term.).

dymedelst visat alla bedröfvade och förkrossade hjärtan och samveten en viss och fast tröst och hugsvalelse; förty tillförene var hela denna nödiga lära om aflösningen och dess kraft genom läran om gärningarna alldeles undertryckt, emedan munkarne och so-fisterna ej det ringaste ord om tron och syndernas förlåtelse af nåd lärt hade.

Men hvad tiden angår, när och huru ofta man bör gå till skrift och aflösning och däruppå sedan Herrens heliga nattvard undfå, så är det bekant, att största delen uti våra församlingar icke göra det en utan flera gånger om året. Och när våra predikanter vilja lära åhörarna om sakramenternas värdighet, rätta bruk och nytta, lära de på det sätt därom, att de förmana dem till att ofta begå Herrens nattvard; ty man finner, att våra lärare hafva skrifvit mycket härom på ett sätt, som våra motståndare, så framt några redliga och uppriktiga män ibland dem äro, utan tvifvel måste gilla och berömma. Äfven bannlysning utsäges öfver alla dem, som lefva skändligt och förakta sakramenterna. Detta hålla vi sålunda uti våra församlingar, så väl efter Kristi evangelium, som efter de gamla kyrkolagarna; men ingen viss tid föreskrifva vi, när eller huru ofta om året man må begå Herrens nattvard; emedan alla icke kunna på en och samma tid därtill skickliga och välberedda vara; ja, om alla skulle på samma gång framkomma, så kunde de icke i ordning förhöras och undervisas. De gamla kyrkolagarna och kyrkofäderna föreskrifva icke heller någon viss tid. Kyrkolagen säger

allenast: »Om några inträda i församlingen och befinnas aldrig bruka sakramentet, så skall man dem därtill förmana; om de icke bruka det, skola de till en sann bot och bättring förmanas; men vilja de hållas för kristna, så skola de icke alltid hålla sig därifrån; om de icke göra en sann bot och bättring, må de hålla sig därifrån. Paulus säger: »Den som ovärdigt äter oeh dricker, han äter och dricker sig själf domen» *. Därföre tvinga ock icke våra lärare dem till att begå Herrens nattvard, som därtill äro oskickliga.

Om syndernas uppräknande uti skriftermålet varda åhörarne så undervisade, att deras samveten icke blifva besnärjda. Likväl är det godt att vänja de enfaldiga och oerfarna, att de några synder uti skriftermålet uppräkna och bekänna, på det de desto lättare må kunna undervisas och läras. Men vi tala nu därom, hvad som är

nödvändigt efter gudomlig rätt. Fördenskull borde icke våra motståndare anföra mot oss det kapitlet Omnis utriusque sexus, hvilket vi väl känna, utan dem åligger att utaf den heliga skrift och Guds ord bevisa, att syndernas uppräknande är nödvändigt för att undfå syndernas förlåtelse. Det är alltför väl bekant öfver alla församlingar i hela Europa, huru det lilla stycket af förberörda lag, Omnis utriusque sexus, som bjuder, att man skall alla sina synder uppräkna, har bragt många samveten uti elände, jämmer och snaror. Och har själfva innehållet i berörda lag i sig själf icke så stor olägenhet med sig, som sum-misterna sedermera uppdiktat och tillsatt, i det de samla de omstän-

* 1 Kor. 11: 29.Bek. Ap. el. Försv. V. Om bättringen.

digheter, hvarunder synderna blifvit begångna, hvarmed de gjort samveten rätt bekymrade och dem grufligt pinat och plågat och mest deras, som blödiga och fromhjär-tade voro; ty ogudaktiga och hårdnackade syndare läto sig däraf hvarken röra eller förskräcka. Och som merbemälta kapitel bjuder ibland annat, att hvar och en skall skrifta för sin egen präst, så har den frågan, hvilken skulle då hvars och ens egen präst vara, ett grufligt oväsende emellan präster och ämbetsbröder förorsakat, hvilka då minst voro bröder, när de kif-va om företrädet eller herraväldet öfver skriftestolen. Därföre hålla vi för fast, att Gud icke har befallt såsom nödvändigt att uppräkna synderna, hvilket Panormi-tanus9 och med honom många andra lärda och lagfarna män gilla. Fördenskull vilja vi ingen börda samveten pålägga genom förordningen Omnis utriusque sexus, utan säga därom, såsom om andra människostadgar, hvarom vi lära, att de icke äro nödvändiga till saligheten. Så varder ock uti samma förordning en sak, som omöjlig är, påbjuden, nämligen att vi alla synder bekänna skola; ty vi veta, att vi de flesta synder icke ihågkomma kunna och varda ofta de största synder icke varse, såsom skrifvet står: »Ho kan märka, huru ofta han bryter»*?

Där fromma och gudfruktiga lärare finnas, veta de väl, huruvida det är nyttigt att fråga ungdomen och de enfaldiga uti skriftermålet; men det tyranni, hvarmed sum-misterna eller de, som synderna med alla deras omständigheter uppteckna, plåga samvetena, vil-

ja vi icke gilla, som dock skulle vara mindre odrägligt, om de hade nämnt ett enda ord om tron på Kristus, hvarigenom samveten tröstade och upprättade varda. Nu finner man icke den ringaste bokstaf om den tro, som erhåller syndernas förlåtelse, uti alla deras dekretaler, kommentarier, summor och confessionalier; där läser man aldrig något ord om Kristus utan allenast deras register och räkningar, där de synderna anteckna och uppföra, och det som allra fåfängligast är, största delen af deras register upptages af synder emot människostadgarna. Denna lära har bragt många fromma och gud-fruktiga hjärtan och samveten uti förtviflan, som icke kunnat gifva sig tillfreds, emedan de menade, att syndernas uppräknande var nödigt och af Gud befalldt, och funno dock, att det var dem omöjligt. Så hafva ock våra motståndare andra icke mindre fel och villfarelser uti sin lära om bättringen, hvilka vi nu vilja taga i betraktande.

V. Om bättringen.

Uti den tolfte artikeln gilla våra vedersakare den första delen, där vi säga, att alla de, som efter dopet falla i synd, kunna undfå syndernas förlåtelse på hvad tid det vara må, och så ofta som de sig omvända och bättra. Den andra delen förkasta de, där vi säga, att till bättringen höra ånger och tro. Här neka motståndarne, att tron är den andra delen af bättringen. Hvad skola vi nu här, allernådigste kejsare, göra? Det lär ju evan-

* Psal. 19: 13. Bek. Ap. el. Försv. V. Om bättringen.

139

digheter, hvarunder synderna blifvit begångna, hvarmed de gjort samveten rätt bekymrade och dem grufligt pinat och plågat och mest deras, som blödiga och fromhjär-tade voro; ty ogudaktiga och hårdnackade syndare läto sig däraf hvarken röra eller förskräcka. Och som merbemälta kapitel bjuder ibland annat, att hvar och en skall skrifta för sin egen präst, så har den frågan, hvilken skulle då hvars och ens egen präst vara, ett grufligt oväsende emellan präster och ämbetsbröder förorsakat, hvilka då minst voro bröder, när de kif-va om företrädet eller

herraväldet öfver skriftestolen. Därföre hålla vi för fast, att Gud icke har befallt såsom nödvändigt att uppräkna synderna, hvilket Panormi-tanus9 och med honom många andra lärda och lagfarna män gilla. Fördenskull vilja vi ingen börda samveten pålägga genom förordningen Omnis utriusque sexus, utan säga därom, såsom om andra människostadgar, hvarom vi lära, att de icke äro nödvändiga till saligheten. Så varder ock uti samma förordning en sak, som omöjlig är, påbjuden, nämligen att vi alla synder bekänna skola; ty vi veta, att vi de flesta synder icke ihågkomma kunna och varda ofta de största synder icke varse, såsom skrifvet står: »Ho kan märka, huru ofta han bryter»*?

Där fromma och gudfruktiga lärare finnas, veta de väl, huruvida det är nyttigt att fråga ungdomen och de enfaldiga uti skriftermålet; men det tyranni, hvarmed sum-misterna eller de, som synderna med alla deras omständigheter uppteckna, plåga samvetena, vil-

ja vi icke gilla, som dock skulle vara mindre odrägligt, om de hade nämnt ett enda ord om tron på Kristus, hvarigenom samveten tröstade och upprättade varda. Nu finner man icke den ringaste bokstaf om den tro, som erhåller syndernas förlåtelse, uti alla deras dekretaler, kommentarier, summor och confessionalier; där läser man aldrig något ord om Kristus utan allenast deras register och räkningar, där de synderna anteckna och uppföra, och det som allra fåfängligast är, största delen af deras register upptages af synder emot människostadgarna. Denna lära har bragt många fromma och gud-fruktiga hjärtan och samveten uti förtviflan, som icke kunnat gifva sig tillfreds, emedan de menade, att syndernas uppräknande var nödigt och af Gud befalldt, och funno dock, att det var dem omöjligt. Så hafva ock våra motståndare andra icke mindre fel och villfarelser uti sin lära om bättringen, hvilka vi nu vilja taga i betraktande.

V. Om bättringen.

Uti den tolfte artikeln gilla våra vedersakare den första delen, där vi säga, att alla de, som efter dopet falla i synd, kunna undfå syndernas förlåtelse på hvad tid det vara må, och så ofta som de sig omvända och bättra. Den andra delen förkasta de, där vi säga, att till bättringen höra ånger och tro. Här neka motståndarne, att tron är den andra delen af bättringen. Hvad skola vi nu här, allernådigste kejsare, göra? Det lär ju evan-

* Psal. 19: 13.140

gelium, att vi genom tron på Kristus undfå syndernas förlåtelse. Dessa evangelii klara ord förkasta de, som författat vederläggningsskriften. Därföre kunna vi för ingen del denna vederläggning bifalla; vi kunna icke förneka eller förkasta evangelii hälsosamma tröst och det saliggörande ord, hvaruti all tröst och salighet består; ty att således neka det, att vi genom tron syndernas förlåtelse undfå, hvad är det annat än att Kristi blod och hans bittra pina, lidande och död försmäda? Därföre bedja vi, allernådigste kejsare, att eders kejserl. maj:t täckes oss uti denna höga och viktiga sak, som innehåller hufvudpunk-ten af evangelium, Kristi sanna kunskap, Guds sanna dyrkan, nådigt och noggrannt höra. Alla uppriktiga och redliga män skola förnimma, att vi uti denna sak förnämligast hafva lärt det, som är sant, gudligt, hälsosamt och nödvändigt för hela Kristi församling. De skola förnimma af de våras skrifter, att det heliga evangelium åter i dagsljuset kommit, samt att många skadliga villfarelser blifvit rättade, af hvilka den rena och sanna läran om bättringen var tillförene alldeles undertryckt genom skolastikernas och kanonisternas falska meningar.

Men förr än vi taga oss före att försvara vår rätta mening och lära, vilja vi hafva sagt detta på förhand. Alla uppriktiga och redliga män af allahanda stånd, ja ock teologerna själfva, måste utan tvifvel bekänna, att före Luthers tid, och förrän han begynte härom att skrifva, har den sanna läran om bättringen alldeles varit förvirrad och förmörkad. Uti alla sentensförfattares böcker och skrifter finna vi ickè annat än oändliga,

fåfänga och onyttiga frågor och spörsmål, hvilka teologerna själfva ännu aldrig kunnat tillfyllest förklara; långt mindre har det enfaldiga folket kunnat det ringaste lära eller fatta, hvad till en sann bot och bättring förnämligast höra må, samt huru och på hvad sätt deras bedröfvade hjärtan och samveten skulle söka och finna någon rätt tröst och frid. Må någon af våra motståndare framträda för oss och säga, när syndernas förlåtelse sker. Ack, du store

Gud, hvad mörker och blindhet finner man icke här? De tvifla, antingen syndernas förlåtelse sker uti attritione eller uti contritione, det är, antingen den sker medelst den sorg öfver synden, som upp-väckes af fruktan för det eviga' straffet, eller ock genom den sorg, som härrör af ett kristligt uppsåt till att bättra lefvernet och är förknippad med en sann kärlek till Gud. Om nu syndernas förlåtelse sker för ruelsens och ångerns skull, hvad behöfver man då aflösningen? Och hvad uträttar nycklarnas makt, om' synden redan förlåten är? Här besvära de sig ganska mycket och vilja gärna göra nycklarnas makt alldeles till intet. lAndra inbilla sig, att skulden varder icke förlåten genom nycklarnas makt, utan att de eviga straffen uti timliga varda förbytta, och göra således utaf aflösningen och nycklarnas makt, hvarigenom vi lif och tröst förvänta, en sådan makt, hvarmed vrede och straff oss tillskyndas. Somliga vilja vara något försiktigare och säga, att genom nycklarnas makt varder synden tillgifven och förlåten inför församlingen men icke inför Gud; men detta är ock en för-dömlig villfarelse. Ty om nycklarnas makt, som af Gud gifvenBek. Ap. el. Försv. V. Om bättringen.

är, icke tröstar oss inför Gud, | hvarigenom vill då samvetet slut-ligen komma till frid och ro? De lära ock det, som är ännu orim- j iigare, nämligen att vi förtjäna Guds ^nåd och syndernas förlåtelse genom ånger. Och om någon ville fråga, hvarföre icke Saul, Judas och flera sådana undfått Guds nåd, hos hvilka dock en ; förskräcklig ånger och ruelse varit, så borde det här svaras, att de hafva felat däruti, att de ej vinnlagt sig om tron och evangelium, och att Judas icke har trott och icke upprättat sig genom evangelii nådelöften uti Kristus; ty tron visar åtskillnaden emellan ångern hos Judas och Petrus. Men våra vedersakare svara härpå enligt lagen och säga, att Judas har icke rätt älskat Gud utan fruktat för straffet. Men när kan då ett förskräckt samvete afgöra, synnerligen uti de stora, svåra och grufliga förskräckelser, som uti psalmerna och hos profeterna äro beskrifna, hvilka ock de visserligen känna och förnimma, som rätt omvändas, antingen*det af kärlek till Gud fruktar honom såsom sin Gud, eller om det för hans vrede och den eviga fördömelsen flyr honom ? Dessa svåra rörelser kunna väl med orden åtskiljas, men i självfva verket söndras de icke så ifrån hvarannan, såsom de ljufliga solisterna inbilla sig. Vi underkasta oss här alla redliga och förståndiga mäns omdömen, som utan tvifvel skola bekänna, att våra motståndares läror härom äro högst invecklade och förvirrade; ehuru likväl denna artikel om en sann bot och bättring och syndernas förlåtelse är en ibland de förnämsta vår kristliga tros hufvudartik-lar. Hela denna lära om dessa frågor, hvilka vi tagit i betrak-

tande, är hos våra motståndare uppfylld med villfarelser och skrymteri, hvarigenom den rena och rätta läran om Kristus och hans nådevälgärningar, om nycklarnas makt och om trons rättfärdighet, alldeles förmörkas.

Sker nu detta i fråga om den första delen af bättringen, hvad skall då ske, när man kommer till skriftermålet eller bekännelsen? Ack, huru mycket hafva de icke där att göra med syndernas oändliga uppräknande, som dock merendels angår de synder, som emot deras människostadgar begångna äro? Och på det ömma samveten må desto mera plågade varda, så föregifva de, att detta syndernas uppräknande af Gud befalldt är. Och ehuru de kräfva detta syndernas uppräknande under ett sken af Guds befallning, så tala de emellertid mycket kallsinnigt om aflösningen, som visserligen af Gud befalld är. De föregifva, att självfva sakramentet ex opero operato, det är af blott dess yttre bruk, medför nåd förutan någon god rörelse hos den, som det brukar; men om tron, som omfattar aflösningen och tröstar samvetet, tala de alls intet. Detta är i sanning att gå ifrån Guds hemligheter.

Nu återstår det tredje stycket: om tillfyllestgörelserna (satisfak-tionerna). Och innehåller detta en hop af de mest förvirrade påståenden. De föregifva, att de eviga straffen förvandlas till skärseldens straff, och att en del däraf varder förlåten medelst nycklarnas makt, en del måste man betala med tillfyllestgörelserna. De tillägga än vidare, att samma tillfyllestgörelser böra vara öfverloppsgärning-ar, hvilka de sätta uti en hop dåraktiga gärningars iakttagande,142

såsom uti pilgrimsresor, rosenkransar och dylika fåfänga ting, som ingenstädes äro af Gud befallda. Vidare,

såsom de lösa sig ifrån skärselden genom tillfyllest-görelserna, hafva de ock uppfunnit en konst att lösa sig ifrån till-fyllestgörelserna, som bringar dem en förträfflig vinst och båtnad; ty de sälja sina aflatsbref och säga, att dessa gifva eftergift på tillfyl-lestgörelserna. Och denna vinst göra de sig icke allenast af de lefvande utan ännu mera af de döda. De betala tillfyllestgörel-serna for de döda icke allenast genom aflatsbref utan ock genom mässoffer, så att de hafva en oändlig handel med tillfyllestgörelser. Ibland dessa förargelser (ty vi kunna icke uppräkna dem alla) och djäflaläror ligger den sanna läran om rättfärdigheten genom tron och om Kristi nådevälgärningar alldeles undertryckt. Därföre inse nu alla redliga och uppriktiga män, att vi både nyttigt och gudligt hafva förkastat solisternas och kanonisternas lära om bättringen. Ty följande lärostycken äro uppenbarligen falska och afvikande, ej allenast ifrån den heliga skrift utan ock ifrån de gamla kyrkofädernas meningar:

1. Att vi genom goda verk och gärningar, som göras utan nåden, förtjäna nåden till följd af det med Gud upprättade förbundet.

2. Att vi genom ånger och ruelse förtjäna Guds nåd.

3. Att blotta afskyn for synden är tillräcklig till syndernas afpla-nande.

4. Att vi för ångerns och ruelsens skull och icke genom tron på Kristus undfå syndernas förlåtelse.

5. Att nycklarnas makt gäller

till syndernas förlåtelse icke inför Gud utan inför församlingen.

6. Att synderna varda icke förlåtna för Gud medelst nycklarnas makt, utan att nycklarnas makt är därföre insatt, att den s^all för vandia de eviga straffen uti timliga, att den skall pålägga samvetena vissa tillfyllestgörelser, att den skall instifta nya sätt att tjäna Gud och till sådana tillfyllestgörelser och gudstjänster förplikta samveten.

7. Att syndernas uppräknande uti skriftermålet, som motståndarne så högt påyrka, är nödvändigt efter Guds befallning.

8. Att tillfyllestgörelserna, som äro af människor förordnade, äro nödvändiga för att befria sig från skärseldens straff eller nyttiga såsom en vedergällning att afplana själfva skulden. Ty så förstå de oförfarna eller enfaldiga det.

9. Att vi undfå Guds nåd genom begåendet af biktens eller bättringens sakrament till följd af blotta begåendet utan någon god rörelse hos den, som det brukar, det är, förutan tron på Kristus.

10. Att själarna varda förlossade ifrån skärselden genom aflats-brefven medelst nycklarnas makt.

11. Att uti vissa förbehållna fall bör icke allenast det straff, som kyrkolagen pålägger, utan jämväl skulden för Gud varda dem behållen, som sig till Gud verkligen omvända.

På det vi nu må befria de frommas samveten utur dessa sofisternas farliga nät och snaror, så säga vi, att bättringen har två delar, nämligen ångern och tron. Om någon vill lägga en tredje därtill, nämligen frukterna, som höra till en sann bot och bättring, det är hela lefvernets och sedernas för-

ändring uti det som bättre är, så skola vi icke sätta oss däremot.

Men när vi tala om ångern, då afskära vi de oändliga, fåfänga och onyttiga frågorna: När hafva vi en rätt ånger, som kommer af kärlek till Gud, eller när sörja vi af fruktan för straff? Utan vi säga, att ångern och ruelsen äro samvetets sannfärdiga förskräckelser, som känner, att Gud vredgas och förtörnas öfver synden, samt sörjer däröfver, att det har syndat emot Gud. Och denna ånger uppkommer, när synderna varda genom Guds ord straffade, ty det är själfva summan af Guds ords predikan att straffa synderna, till-bjuda syndernas förlåtelse, rättfärdigheten för Kristi skull, den Helige Ande och det eviga lifvet, och att vi, sedan vi pånyttfödda äro, må göra det som godt är. Således sammanfattar Kristus själf summan af hela sin lära, då han säger hos Lukas i det

sista kapitlet: »Och så måste — — predikas i mitt namn bättring och syndernas förlåtelse ibland allt folk»*. Och om dessa förskräckelser talar Skriften, såsom uti psalm. 38: »Mina synder gå öfver mitt hufvud, såsom en tung börda äro de mig för svåra vordna; mina sår lukta och ruttna för min galenskap; jag går krokig och mycket lutande; hela dagen går jag sorgsen; ty mina länder borttorkas med allt, och intet helbregda är på min kropp. Jag är allt för mycket förkrossad och sönderslagen; jag ryter för mitt hjärtas oros skull**. Och psalm. 6: »Herre, var mig nådelig, ty jag är svag, hela mig, Herte, ty mina ben äro förskräckta och min själ är svårligen förskräckt; ack, Herre, huru länge»***? Och

Es. 38: »Jag sade: nu måste jag fara till helvetets portar, förrän jag det mig förmodade, och tänkte ännu längre lefva. Han sönderbröt mig alla mina ben såsom ett lejon» †. Uti dessa förskräckelser känner samvetet Guds vrede öfver synderna, den där obekant är för de säkra människor, som vandra efter köttet. Det ser syndens vederstygglighet och sörjer med allvar, att det så emot Gud syndat; ja, det flyr ock för Guds förskräckliga vrede, emedan den mänskliga naturen icke kan fördraga densamma, så framt den icke genom Guds ord uppehållen varder. Alltså säger Paulus: »Jag är genom lag död ifrån lagen» †† / ty lagen anklagar allenast och förskräcker samvetet. Uti dessa förskräckelser tala våra vedersakare ej det ringaste om tron, utan framställa ordet så allenast, att det straffar synderna. Och då det så allenast framställes och läres, är det en lagens lära och icke evangelii. Genom dessa ruelser och förskräckelser säga de, att människorna förtjäna Guds nåd, om de allenast älska Cud. Men huru skola människorna älska Gud, så länge de uti sådana grufliga förskräckelser stadda äro, då de icke annat känna än Guds förskräckliga vrede, som ingen människotunga kan utsäga eller beskrifva? Hvad lära de då annat än idel missröstan och förtviflan, då de uti dessa svåra förskräckelser visa oss allenast till lagen?

Fördenskull tillägga vi den andra delen af bättringen, som är tron på Kristus, och säga, att uti dessa förskräckelser bör evangelium om Kristus framställas för samvetena, hvaruti syndernas för-

* Luk. 24: 46. 47. •• Ps. 3B: 5-9. •*» Ps. 6: 3, 4. † Es. 38: 10, 13. †† Gal. 2: 19,144

låtelse utlofvas och tillsäges af nåd genom Kristus. Därföre böra de tro, att för Kristi skull varda synderna dem af nåd förlåtna. Denna tro upprättar, uppehåller och lefvandegör dem, som hafva ett ångerfullt och bedröfvadt hjärta, efter det som står uti Rom. 5: »Medan vi nu rättfärdiga äro af tron, hafva vi frid med Gud»*. Denna tro bekommer syndernas förlåtelse; denna tro gör oss för Gud rättfärdiga, såsom samma språk betygar: Medan vi nu rättfärdiga äro af tron; denna tro visar åtskillnaden emellan Judas och Petri, emellan Sauls och Davids ånger. Därföre var icke Judas' eller Sauls ånger dem nyttig, förty tron kom icke därtill, som omfattar syndernas förlåtelse, hvilken för Èristi skull skänkt och gifven är. Men därföre var Davids eller Petri ånger nyttig, emedan tron kom därtill, som omfattar syndernas förlåtelse, hvilken för Kristi skull skänkt och gifven är. Icke heller är kärleken tillstädes, förrän försoningen är skedd genom tron. Ty lagen hålles icke förutan Kristus efter det, som står i Rom. 5: »Genom Kristus hafva vi ock en tillgång i tron till denna nåd»**. Denna tro tillväxer ock småningom och strider och kämpar hela ens lifstid igenom med synden, att hon synden och döden öfvervinna må; men uppå tron följer kärleken, såsom vi tillförene sagt. Och i så måtto kan man klarligen beskrifva hvad en barnslig fruktan är, nämligen en sådan rädsla eller bäfvan, som med tron är förbunden, det är, hvarest tron tröstar och uppehåller det förskräckta hjärtat. Men en träl-domsfruktan är det, där tron icke

uppehåller det förskräckta hjärtat.

Nu förvaltar och förkunnar nycklarnas makt Kristi heliga evangelium genom aflösningen, som är evangelii egen röst och stämma; alltså inbegripa vi ock aflösningen, när vi tala om tron, »ty tron är af predikan»***, såsom Paulus vittnar. Ty när samvetet får höra evangelii predikan, när det får höra aflösningens trösterika ord, då varder det upprättadt och får tröst och hugsvalelse. Och som Gud genom sitt heliga och saliggörande ord i sanning gör oss lefvande, så förlåta nycklarna verkligen synderna för Gud efter det, som skrifvet står: »Den eder hör, han hör mig»; fördenskull böra vi tro dens ord, som förkunnar och tillsäger oss aflösningen, icke annorlunda än vi tro Guds egen röst af himmelen. Och aflösningen kan på detta sätt egentligen kallas ett bättringens sakrament, såsom jämväl de lärdare skolastiska teologerna tala. Emellertid styrkes denna tro under frestelserna mångfaldigt genom

evangelii hugneliga nådelöften och genom sakramenternas rätta bruk; ty dessa äro nya testamentets tecken, det är, de äro tecken till syndernas nådiga förlåtelse genom tron på Kristus. Ty de tillbjuda oss syndernas förlåtelse, såsom själfva instiftelseorden till Herrens heliga nattvard klarligen betyga: »Detta är min lekamen, som för eder utgifven varder; detta är mitt blod, det nya testamentets» m. m. Alltså undfås och bekräftas tron gtnom aflösningen, genom evangelii predikan och genom sakramenternas rätta bruk, att hon icke må förkväfvas, då hon med syn-

* Rom. 5: 1. »* Rom. 5: 2. *** Rom. 10: 17.B ek. Ap. el. Försv. V. Om bättringen.

dens och dödens förskräckelser kämpar och strider.

Denna lära om bättringen är klar och tydlig, förökar nyckla-maktens och sakramenternas värdighet, förklarar Kristi nådevälgärningar samt lär och undervisar oss, hvarföre och huru Kristus är vår rätte medlare och försonare.

Och emedan våra motståndare uti sin vederläggning fördöma oss, därföre att vi hafva framställt dessa två bättringens delar, så måste vi nu bevisa, att den heliga skrift själf sätter dessa två delar uti bättringen eller uti en ogudaktig människas omvändelse till Gud. Ty Kristus säger hos Matt. 11: »Kommen till mig I alla, som arbeten och ären betungade, och jag vill vederkvicka eder»*. Här äro två delar. Arbetet och bördan, hvarmed vi betungade äro, beteckna ångern och syndens och dödens bäfvan och förskräckelser; att komma till Kristus betecknar tron, hvarmed vi tro, att synderna varda oss för Kristi skull förlåtna; ty när vi tro, så varda våra hjärtan genom Kristi evangelium och den Helige Ande lefvande gjorda. Så äro fördenskull här uti bättringen dessa två de förnämsta delarna, ångern och tron. Och Mark. 1. säger Kristus: »Gören bättring och tron evangelium»**. Här straffar han uti det förra stycket synderna, och uti det andra tröstar han oss och visar oss syndernas förlåtelse. Ty att tro evangelium är icke att i j allmänhet hafva en historisk kunskap om evangelium, hvilken kunskap jämväl djäflarna hafva; utan ! det är egentligen att tro, att man i synnerhet försäkrar sig om syn-

dernas förlåtelse, som för Kristi j skull skänkt och gifven är, ty en sådan tro beskrifves för oss uti Kristi evangelium. Så sen I då, att äfven här de bägge delarna ! förenas, nämligen ångern, när synderna straffade varda, och tron, då det säges: tron evangelium. Om någon här ville säga, att Kristus äfven inbegriper bättringens frukter eller hela det nya lefver-net, så skola vi icke så mycket vara däremot, ty det är oss nog, att dessa tvenne förnämsta delar nämnda varda, ångern och tron.

Nästan öfverallt, där Paulus beskrifver omvändelsen eller förnyelsen, sätter han dessa två delar tillhopa, dödandet och lifgörandet, såsom uti Kol. 2, där han säger: »I hvilken 1 ock omskurna ären med den omskärelse, som sker utan händer, då I afladen syndakroppen i köttet, nämligen med Kristi omskärelse.» Och litet därefter: »I hvilken lock uppståndna ären genom tron, den Gud verkar***. Här äro äfven två delar: den ena är syndakroppens afläggande, den andra är uppståndelsen genom tron. Icke heller böra dessa orden, dödande, lifgörande, syndakroppens afläggande och uppståndelse, förstås på ett platoniskt sätt om någon blott tänkt förändring; utan det ordet dödande betecknar här de svåra och grufliga förskräckelser, sådana som de pläga hafva, som ligga och kämpa med själfva dödens ångest, hvilka förskräckelser en människa aldrig kunde utstå eller uthärda, så framt hon icke genom tron upprätthölles; alltså kallar han ock här syndakroppens afläggande i köttet, det vi gemenligen kalla ånger, emedan uti en sådan för-

* Matt. 11: 28. " Mark. 1: 15. '*' Kol. 2: 11, 12.

skräckelse och ångest den naturliga begärelsen blifver utrensad. Med lifgörande bör man ej heller förstå någon platonisk inbillning, utan en tröst och hugsvalelse, som visserligen uppehåller det i ångern flyktande lifvet. Alltså äro ock här de två bättringens delar, ångern och tron. Ty emedan samvetet icke kan tillfredsställas utan genom

tron, så följer däraf, att tron allena gör lefvande, enligt detta språk: »Den rättfärdige lefver af sin tro» *.

Paulus säger än vidare till kolosserna, att Kristus af planar handskriften, som genom lagen var oss emot **. Här äro jämväl två delar, nämligen handskriften och handskriftens afplanande. Och handskriften är icke annat än vårt eget samvete, som straffar och fördömer oss. Men lagen är självfva ordet, som straffar och fördömer synderna. Så är fördenskull den röst, som säger: »jag har syndat emot Herren» ***, såsom David säger, självfva handskriften; och denna röst låta de ogudaktiga och säkra människorna icke höra med allvar; ty hvarken se eller läsa de den i hjärtat inskrifna lagens dom; men uti samvetets verkliga ångest och förskräckelser, där förnimmes denna dom. Därföre så är handskriften självfva ångern, som fördömer oss. Men att afplana handskriften är att borttaga den dom, hvarmed utsagdt varder, att vi skola for-dömda blifva, samt inskrifva i dess ställe en annan dom, hvaraf vi må veta, att vi ifrån denna fördömelse frälsta och förlossade äro; och är denna nya dom ingen annan än tron, som borttager och utskrapar den förra domen och gifver åter frid och lif uti hjärtat.

* Hab. 2: 4 ; Rom. 1: 17. " Kol. 2: 14.

119: 28. ††† 1 Sam- 2: 6. *† Es. 28: 21.

Dock, hvad är det nödigt, att vi många vittnesbörd anföra, då de allestädes uti den heliga skrift förekomma, såsom uti Psalm. 118: »Herren näpser mig väl, men han gifver mig icke At döden» †; Psalm. 1: »Jag grämer mig så, att hjärtat mig försmäktas; styrk mig efter ditt ord» ††; hvarest uti det förra stycket inbegripes ångern eller ruelsen; uti det andra beskrifves tydligen självfva sättet, huru vi uti ångern vederkvickta varda; nämligen genom Guds ord, som till-bjuder nåden och är detsamma som hjärtat uppehåller och lefvan-degör. Och uti 1 Sam. 2: »Herren dödar och gifver lif, för till helvetet och därut igen»†††; hvarest det ena stycket betecknar ångern och det andra tron. Så ock Esaias 28: »Herren skall vredgas, på det han skall göra sitt verk vid eti annat sätt, och att han sitt arbete göra skall vid ett annat sätt» *†. Här kallar profeten det ett annat Guds verk, när han förskräcker, ty Guds egentliga verk är att lef-vandegöra och trösta; men därföre, säger han, att han förskräcker, på det hans saliga tröst och lifgifvande måtte oss desto sötare och ljufligare varda, förty de säkra hjärtan och de, som icke känna rätt Guds vrede, de bry sig icke om någon tröst eller hugsvalelse. På detta sätt plägar den heliga skrift sätta dessa två delar tillsammans, förskräckelserna och trösten, på det hon må lära, att dessa äro de förnämsta delarna uti bättringen, ångern och tron, hvilken senare tröstar och rättfärdigar. Vi kunna ock icke finna, huru bättringens egentliga beskaffenhet må kunna klarare och enklare framställas.

' 2 Sam. 12: 13. † Psal. 118: 18. †† Psal.Bek. Ap. el. Försv. V. Om bättringen.

Ty dessa äro de två förnämsta Guds verk uti människorna, nämligen först att förskräcka och sedan att rättfärdiga och lefvande-göra dem, som förskräckta äro. Med afseende på dessa två verk är hela den heliga skrift fördelad; det ena är lagen, som visar, straffar och fördömer synderna; det andra är evangelium, det är löftet om den uti Kristus skänkta nåden, hvilket löfte varder här och där uti hela den heliga skrift uppre-padt, först såsom gifvet till Adam, därnäst till patriarkerna, sedan af profeterna förklaradt och ändtligen af Kristus själf utgifvet och för-kunnadt ibland judarne och sist genom apostlarne uti hela världen utspridt och kungjordt. Ty genom tron på detta löfte äro alla heliga rättfärdiggjorda och icke för deras egen ångers eller ruelses skull.

De heligas exempel, som rättfärdiga vordna äro, visa oss sammalunda dessa två bättringens stycken. Ty så snart Adam hade syndat, blef han strax bestraffad därför och däraf förskräckt; detta var ångern eller ruelsen öfver synden; sedan lofvar Gud honom nåd och säger, att en säd skall varda kommande, hvarigenom djäfvulens rike, sj'nden och döden skulle förstörda varda; där tillbjuder Gud honom syndernas förlåtelse. Dessa äro de två förnämsta delarna. Ty oansedt straffet sedermera tillägges, förtjänar dock detta straff icke syndernas förlåtelse. Om detta slags straff vilja vi litet härefter tala.

Sålunda blef ock David straffad utaf Natan, så att han förskräckt klagar och säger: »Jag har syndat emot Herren» *; detta var ångern; sedan får han höra aflösningen:

* 2 Sam. 12: 13. " Luk. 7: 38, 48 50.

»Så har ock Herren tagit din synd bort, du skall icke dö». Denna röst upprättar åter David och med tron uppehåller, rättfärdigar och gör honom lefvande igen. Här tillägges jämväl straffet, men detsamma förtjänar dock icke syndernas förlåtelse. Icke heller blifva alltid särskilda straff dem, som syndat hafva, pålagda; men dessa två delar böra alltid höra till en sann bot och bättring, nämligen ångern och tron, såsom uti Luk. 7, hvarest synderskan kommer till Kristus gråtande **. Genom dessa tårar förnimmes hennes ånger öfver synden; hvarpå hon får höra aflösningen: dina synder förlåtas dig; din tro har frälst dig, gack ! med frid.

Detta är den andra delen af 1 bättringen, nämligen tron, som henne upprättar och tröstar. Utaf allt detta är klart för alla gudfruk-tiga läsare, att vi utsätta de delar uti bättringen, som egentligen höra till omvändelsen eller nya födelsen och syndernas förlåtelse.

Frukterna, som bättringen tillhöra, och straffen, de följa på den nya födelsen och syndernas förlåtelse. Därtill så hafva vi ock utsatt dessa två delar, på det tron desto bättre må synas, hvilken vi fordra uti bättringen. Och man kan desto bättre förstå, hvad den tro är, hvilken evangelium predikar och förkunnar, när hon ställes emot ångern och dödandet.

Men emedan våra motståndare i synnerhet förkasta det, att vi säga, att människorna undfå syndernas förlåtelse genom tron; så vilja vi här tillägga några få skäl och bevis, hvaraf man må kunna förstå, att syndernas förlåtelse sker I icke af en gjord gärning för ång-148

erns skull utan genom den särskilda tro, hvarmed hvar och en för sig tror, att synderna varda honom förlåtna. Ty denna artikel är den förnämsta, hvarom vi strida med våra motståndare, hvilkens kännedom vi ock anse vara högst nödig för alla kristna människor. Och som det kan synas vara här ofvan nog taladt härom uti artikeln om rättfärdiggörelsen, vilja vi nu vara desto kortare. Ty läran om bättringen och rättfärdiggörelsen äro sådana artiklar, som äro ganska nära förbundna med hvarandra.

När våra motståndare tala om tron och säga, att hon går före bättringen, förstå de icke den tro, som rättfärdigar, utan den, hvarmed man i allmänhet tror, att en Gud är till, och att straff och plågor äro de ogudaktiga föresatta m. m. Men förutom denna tro så fordra vi, att hvar och en för sig skall tro, att synderna varda honom förlåtna. Om denna särskilda tro strida vi och sätta densamma emot den mening och lära, som befaller, att man skall förtrösta icke på Kristi löfte utan på ångern, bekännelsen och tillfyllestgörelsen till följd af deras egen värdighet. Denna särskilda tro följer så på förskräckelserna, att hon dem öfvervinner och gör samvetet lugnt och tillfredsställdt. Denna tro tillägna vi det, att hon rättfärdigar och pånyttföder, då hon ifrån förskräckelserna friar och förlossar, samt föder frid, glädje och ett nytt lif uti hjärtat. Denna tro försvara vi och säga, att hon är i sanning nödvändig till syndernas förlåtelse, och därföre sätta vi henne ibland bättringens delar. Icke heller lär Kristi för-

samling annorlunda, ehuru våra vedersakare säga däremot.

Först fråga vi här våra motståndare, om det är en del af bättringen eller icke, att man undfår aflösningen? Om de nu skilja henne från skriftermålet eller syndabekännelsen, såsom de äro mycket fina i sina distinktioner, så se vi icke, hvartill skriftermålet eller syndabekännelsen gagnar förutan aflösningen. Om de ock icke skilja aflösningens undfående ifrån syndabekännelsen, så måste de nödvändigt hålla före, att tron är en del af bättringen, förty aflösningen undfås icke utan genom tron. Och att aflösningen icke undfås utan genom tron, det kan af Paulus bevisas, som lär i Rom. 4, att löftet icke kan omfattas utan genom tron *. Nu är ju aflösningen ett löfte om syndernas förlåtelse, därföre fordrar den nödvändigt tron; ej heller se vi, huru den kan sägas undfå aflösningen, som densamma sig icke tillägnar. Och hvad är det annat att icke tillägna sig eller tro aflösningens ord, än att beskylla Gud för lögn? Om hjärtat tviflar, så menar det, alt allt är ovisst och fåfängt hvad : Gud har lofvat; därföre står det skrifvet uti 1 Joh. 5: »Den där icke tror Gud, han gör honom till en ljugare; ty han trodde icke det vittnesbörd, som Gud vittnade om sin Son" **.

För det andra anse vi, att våra motståndare själfva bekänna, att syndernas förlåtelse är antingen en del af bättringen eller dess ändamål eller, att vi efter deras sätt må tala, det mål, hvartill man egentligen syftar. Därföre

lägges det, hvarigenom syndernas förlåtelse undfås och anammas, rätte-

• Rom. 4: 16. " 1 Joh. 5: 10.Bek. Ap. el. Försv. V. Om bättringen.

ligen till bättringens delar. Och det står fast och oryggligt, änskönt alla helvetets portar däremot säga, att syndernas förlåtelse kan icke undfås utan genom tron allena, som tror, att synderna för Kristi skull förlåtna varda, efter det som står i Rom. 3: »Hvilken Gud har satt till en nådastol genom tron i hans blod»*; och Rom. 5: »Genom hvilken vi hafva ock en tillgång i tron till denna nåd» **. T}7 ett förskräckt samvete kan icke ställa våra gärningar eller vår kärlek emot Guds vrede, utan då först varder det tillfredsställd!, när det omfattar medlaren Kristus och tror de löften, som för hans skull skänkta äro. Ty de som drömma om, att våra hjärtan kunna tillfredsställas förutan tron på Kristus, de förstå icke, hvad syndernas förlåtelse är, eller huru densamma tillkommer oss. Petrus anför af Esaias: »Hvilken, som tror på honom, han skall icke komma på skam» ***. Därföre måste ju alla skrymtare komma på skam, som förlita sig däruppå, att de undfå syndernas förlåtelse för sina gärningars och icke för Kristi skull. Apostelen Petrus säger ock: »Honom bära alla profeterna vittnesbörd, att hvar och en som tror på honom, han skall få syndernas förlåtelse genom hans namn †. Det kunde icke klarare och tydligare sägas, än att han säger »genom hans namn» och tillägger: »hvar och en som tror på honom.» Därföre undfå vi syndernas förlåtelse allenast genom Kristi namn, det är, for Kristi skull och icke for några våra förtjänsters eller gärningars skull; och sker detta då, när vi tro, att synderna varda oss förlåtna för Kristi skull.

Våra vedersakare ropa öfver-ljudt och säga, att de äro den rätta kristliga församlingen, och att de allena hålla, hvad den allmänneliga kristliga kyrkan och församlingen håller. Men Petrus åberopar sig jämväl här uti vår sak på den allmänna församlingens endräktiga öfverensstämmande, då han säger: »Honom bära alla profeterna vittnesbörd, att man skall få syndernas förlåtelse genom hans namn» m. m. Man bör sannerligen hålla före, att alla profeternas enhälliga vittnesbörd och samtycke är den ' allmänneliga församlingens öfverensstämmelse. Och vi lämna hvarken påfven -eller församlingen någon makt eller frihet till att besluta något, som i ringaste måtto strider emot detta alla profeternas enhälliga vittnesbörd och samtycke. Icke desto mindre har likväl påfven Leo den tionde under-stått sig att genom en bulla eller allmänt påbud förkasta denna artikel om syndernas förlåtelse; detsamma göra ock våra vedersakare nu uti sin utgifna vederläggning emot oss. Häraf visar det sig, hurudan deras församling bör anses, hvilka icke allenast genom offentliga påbud ogilla denna trosartikel, hvaruti vi bekänna, att vi undfå syndernas förlåtelse genom tron och icke för våra gärningars skull utan för Kristi skull, utan befalla ock därjämte, att densamma skall med våld och svärd afskaffas; ja, de befalla ock att med all slags grymhet förgöra de fromma män,som så tro.

Men de skola till äfventyrs säga, att de hafva författare af stort namn för sig, såsom Scotus, Gabriel och flera dylika, ja ock fädernas yttranden," hvilka de alle-

* Rom. 3: 25. ** Rom. 5: 2. 1 Pet. 2: 6. f Apostlagärn. 10: 43.150

nast stympade i sina beslut anföra. Och om man skulle räkna deras och våra vittnesbörd, så hafva de väl flera till antalet än vi. Ty man finner ju ibland dem en ganska stor hop af fåfänga och onyttiga sèntensförfattare, hvilka liksom sammansvurne försvara deras uppdiktade lära om ångerns och gärningarnas förtjänst m. m., som vi tillförene anfört hafva. Men på det ingen må för deras stora myckenhet låta modet falla, så skola vi veta, att de vittnesbörd, som deras senare tiders lärare gifva, hafva en ganska ringa trovärdighet, ty de hafva icke själfva skrifvit sina skrifter utan allenast tagit och sammanrafsat af andra författare och deras meningar liksom omstöpt och uti sina böcker och skrifter infört. De hafva härvid icke brukat något förstånd, utan liksom stumma bisittare i en domstol gillat sina öfverordnades villfarelser utan att förstå dem. Vi må fördenskull icke tveka att sätta detta Petri yttrande, som åberopar profeternas öfverensstämmande vittnesbörd, emot huru många tusen som helst af dessa sentensförfattare. Till denna Petri härliga predikan kommer jämväl den Helige Andes eget vittnesbörd, hvarom texten så talar: »Vid Petrus ännu talade dessa orden, föll den Helige Ande uppå alla dem, som talet

hörde» *. Därföre skola alla gudfruktiga samveten veta, att det är Guds befallning, att de tro skola, att synderna varda dem förlåtna för Kristi skull och icke för våra gärningars skull. Och med denna Guds befallning må de uppehålla och trösta sig emot förtviflan och emot syndens och dödens förskräckelser. De må jäm-

väl veta, att denna lära har allt ifrån världens begynnelse varit uti församlingen ibland de heliga. T}' Petrus anför ju tydligen alla profeternas enhälliga vittnesbörd; apostlarnes skrifter betyga, att ock de varit af samma mening; icke heller fattas oss de gamla fäders vittnesbörd. Ty Bernhard säger äfven detsamma med klara och tydliga ord. »Först och framför allt,» säger han, »måste du tro, att du icke kan hafva dina synders förlåtelse utan genom Guds nåd och barmhärtighet; men lägg ännu det härtill, att du jämväl visst och fast tror det, att synderna varda dig genom honom af nåd tillgifna och förlåtna. Detta är det vittnesbörd, som den Helige Ande j själf gifver uti ditt hjärta, sägande: dina synder förlåtas dig; ty så håller apostelen före, att människan varder rättfärdig utan förtjänst genom tron» **. Dessa Bernhards ord upplysa och förklara vår sak förträffligt, förty han fordrar icke allenast, att vi i allmänhet skola tro, att synderna förlåtas af nåd och barmhärtighet; utan han befaller jämväl att tillägga den särskilda tron, hvarmed vi tro, att synderna äfven oss själfva förlåtna varda. -Och han lär, huru vi göras försäkrade om syndernas förlåtelse, nämligen när våra hjärtan genom tron upprättade varda och lugnade blifva genom den Helige Ande. Hvad hafva nu våra motståndare vidare att fordra? Månne de ännu understå sig att neka, att vi genom tron syndernas förlåtelse undfå, eller att tron är en del af bättringen?

För det tredje säga våra motståndare, att synden på det sätt varder förlåten, att den, som är

* Apostlagärn. 10: 44. " Matt. 9: 2. Ef. 2: 8.

ångerfull, af sitt eget förnuft tager sig före att älska Gud och förtjänar genom denna gärning att undfå syndernas förlåtelse. Detta är icke annat än att afskaffa eller åsidosätta Kristi evangelium och de gudomliga nådelöftena och endast och allenast drifva blotta lagens lära; ty de tala allenast om lagen och våra egna verk och gärningar, emedan lagen fordrar kärleken. Dessutom lära de, att vi skola tro, att vi bekomma syndernas förlåtelse för ångerns och för kärlekens skull. Men hvad är det annat än att sätta förtröstan på våra egna verk och gärningar och icke på Guds ord och löften om Kristus? Hafva vi nog af lagen till att bekomma syndernas förlåtelse, hvad behöfva vi då Kristi evangelium? Hvad behöfva vi Kristus, om vi för våra gärningars skull syndernas förlåtelse undfå? Men vi föra tvärt om samvetena ifrån lagen till Kristi evangelium och ifrån förtröstan på egna gärningar till förtröstan på nådelöftet och Kristus, förty evangelium visar oss Kristus och lofvar af nåd syndernas förlåtelse fbrKristi skull. Förmedelst detta löfte vill evangelium, att vi skola förtrösta däruppå, att vi för Kristi skull varda med Fadren försonade och icke för vår ångers eller kärleks skull, ty vi hafva ingen annan medlare och försonare än Kristus allena. Icke heller kunna vi förr hålla eller göra lagen, än vi genom Kristus med Gud försonade äro. Och äfven om vi kunde något af lagen göra eller hålla, så skola vi dock tänka, att vi icke för dessa gärningars skull utan för Kristi skull, som är vår ende medlare och försonare, syndernas förlåtelse undfå.

Ja, det är en försmädelse mot Kristus och ett förkastande af evangelium att anse, det vi för lagens skull eller på något annat sätt syndernas förlåtelse undfå än allenast genom tron på Kristus. Härom hafva vi ock tillförene talat uti artikeln om rättfärdiggörelsen, där vi jämväl visat orsakerna, hvarföre vi lära, att vi genom tron rättfärdiga varda och icke genom kärleken. Fördenskull är våra motståndares lära, när de föregifva, att människorna genom sin ånger och kärlek undfå syndernas förlåtelse, och att de uppå denna deras ånger och kärlek förtrösta må, allenast en lagens lära, den de själfva icke förstå utan allenast se uppå, såsom judarne Moses betäckta ansikte åskådade. Låt vara, att vi hade kärleken och gärning- ama, så kunna dock hvarken kärleken eller gärningarna vara någon försoning för synden. Ja, de kunna icke en gång ställas fram emot Guds trede och dom enligt hvad som står i psalmen: »Herre, gack icke till doms med din tjänare; ty för dig är ingen lefvande rättfärdig»'*. Icke heller bör Kristi pris och ära öfverllyttas på våra gärningar.

För dessa orsakers skull påstår Paulus **, att vi icke varda rättfärdiga af lagen, och sätter emot lagen löftet om syndernas förlåtelse, som för Kristi skull skänkt varder, och lär, att vi af nåd för Kristi skull genom tron undfå syndernas förlåtelse. Till detta löfte hänvisar Paulus oss ifrån lagen och vill, att vi enkannerligen skola se uppå

detta löftet, hvilket i sanning varder till intet, om vi förr af lagen rättfärdiga varda än genom löftet, eller om vi för vår

* Psal. 143: 2. " Rom. 3.152

rättfärdighets skull undfå syndernas förlåtelse. Men det är ju klart, att löftet är oss därföre gifvet, och och att Kristus är därföre för oss utgifven, emedan vi själfva icke kunna hålla lagen; därföre måste vi först genom löftet blifva försonade, förrän vi kunna hålla lagen; men löftet kan ingen omfatta eller anamma utan genom tron. Fördenskull är det nödigt, att de, som ångerfulla och bedröfvade äro, omfatta genom tron löftet om syndernas förlåtelse, som oss för Kristi skull skänkt är, och tro för visso, att de af nåd för Kristi skull hafva en blidkad och försonad fader. Detta är ock Pauli mening uti Rom. 4, där han säger: »Därföre måste det vara af tron, att det skall vara af nåd, och löftet fast blifva för all säden» *. Och uti Gal. 3: »Skriften har allt beslutit under synd, på det att löftet skulle komma genom Jesu Kristi tro, dem som tro» **; det är, alla människor äro under synden och kunna icke på annat sätt därifrån befriade varda, utan att de genom tron omfatta löftet om syndernas förlåtelse. Därföre böra vi först genom tron undfå syndernas förlåtelse, förrän vi kunna hålla eller göra lagen, änskönt, såsom tillförene sagdt är, kärleken följer på tron; förty de, som pånyttfödda äro, undfå den Helige Ande, och därföre begynna de att hålla eller göra lagen.

Vi skulle väl flera vittnesbörd anföra, om de icke allestädes uti Skriften låge öppna för hvar och en gudfruktig läsare; dessutom så vilja vi icke vara alltför vidlyftiga, på det denna sak desto lättare må kunna fattas och förstås. Det är ock intet tvifvel, att denna mening, som vi försvara, är Pauli, nämli-

gen att vi genom tron undfå syndernas förlåtelse för Kristi skull, att vi genom tron böra ställa medlaren Kristus emot Guds vrede och icke våra egna verk och gärningar. Fromma och gudfruktiga hjärtan må ock icke förbryllas däraf, att våra motståndare försmäda och falskeligen uttyda Pauli mening; ty ingenting kan sägas så enkelt, att det icke genom belackare kan förvändas. Men vi veta ock, att denna mening, som vi sagt hafva, är Pauli rätta och sannskyldiga mening; vi veta ock, att denna vår mening bringar alla gud-fruktiga samveten en fast tröst och hugsvalelse, förutan hvilken ingen kan bestå inför Guds domstol.

Fördenskull förkasta vi alldeles dessa våra motståndares fariseiska meningar, att vi icke genom tron syndernas förlåtelse undfå, utan att densamma bör förtjänas genom vår kärlek och våra gärningar, och att vi böra ställa vår kärlek och våra gärningar emot Guds vrede. Detta är en lagens lära och icke evangelii, som föregifver, att människan varder förr genom lagen rättfärdigad, än hon genom Kristus med Gud försonad är, emedan Kristus säger: »Mig förutan kunnen I intet göra» ***; ja, »jag är vinträdet, I ären grenarna.» Men våra motståndare tala härom, som vore vi icke Kristi utan Moses grenar. Ty de vilja, att vi skola förr genom lagen rättfärdiga varda och offra Gud vår kärlek och våra gärningar, än vi genom Kristus blifva med Gud försonade och varda grenar uti det sanna vinträdet Kristus. Paulus påstår tvärt om, att vi icke kunna hålla lagen förutan Kristus; därföre skola vi först omfatta löf-

* Rom. 4: 16. " Gal. 3: 22. *** Joh. 15: 5.Bek. Ap. el. Försv.

tet, att vi genom tron må med Gud försonade blifva för Kristi skull, förrän vi kunna hålla eller göra lagen. Detta förmoda vi vara rent och klart för alla gudfruktiga samveten. Häraf må de ock förstå, hvarföre vi förut lärt och be-känt hafva, att människorna varda rättfärdiga genom tron och icke genom kärleken; förty vi böra ställa emot Guds vrede, icke vår kärlek eller våra gärningar, eller förtrösta på vår kärlek och våra gärningar utan på medlaren och försonaren Kristus; ja, vi böra ock förr omfatta och anamma löftet om syndernas förlåtelse, än vi lagen hålla eller göra kunna.

Slutligen, när skall samvetet blifva lugnadt, om vi därföre undfå syndernas förlåtelse, att vi älska Gud eller hålla lagen? Ty lagen anklagar oss alltid, emedan vi aldrig hålla eller fullborda Guds lag, såsom Paulus säger: »Lagen kommer vrede åstad» *. När Kryso-stomus talar om bättringen, så frågar han hvarutaf vi varda vissa och

försäkrade därom, att synderna äro oss förlåtna? Våra motståndare fråga ock uti sina böcker om samma sak. Detta kan icke utredas eller förklaras, ej heller kunna samveten lugna eller tillfredsställda varda, så framt de icke veta, att det är Guds befallning och självfva evangeliet, att de visst och fast tro skola, att synderna af nåd för Kristi skull förlåtna varda, och att de icke tvifla därom, att de blifva dem förlåtna. Om någon tviflar, så gör han, såsom Johannes säger, »Gud till en ljugare uti sina löften» **. Att denna tros visshet fordras uti evangelium, det lära och bekänna vi. Våra motståndare lämna samve-

tena uti ovisshet och tvifvel. Samvetena uträtta ock ingenting med tron, när de ständigt tvifla, om de hafva syndernas förlåtelse. Huru kunna de uti denna tvifvelaktighet åkalla Gud? Huru kunna de göra sig försäkrade, att de bönhörda varda? Sålunda är hela lefvernet utan Gud och utan sann gudsdyrkan. Ty detta är hvad Paulus säger: »Allt det icke går af tron, är synd» ***. Och emedan de uti denna tvifvelaktighet allt framgent framhärda, så förnimma de aldrig hvad tron är. Således händer det, att de omsider falla uti yttersta förtviflan. Sådan är våra motståndares lära, en lagens lära, evangelii afskaffande, en misströstans eller förtviflans lära. Nu öfverlåta vi gärna åt alla fromma och gud-fruktiga män att döma om denna framställning af bättringen, ty den innehåller icke något, som är mörkt, så att de må säga rent ut, antingen vi eller våra motståndare hafva lärt det, som för samveten är mera gudligt och hälsosamt. Dessa skiljaktigheter uti församlingen behaga oss sannerligen icke; hvarföre vi, så framt vi icke hade stora och viktiga orsaker till att gå ifrån motståndarne, skulle alltför gärna tiga. Och emedan de nu självfva förkasta den uppenbara sanningen, så står det oss icke fritt att öfvergifva denna sak, ty det är icke vår enskilda sak utan Kristi och församlingens.

Vi hafva sagt, för hvilka orsakers skull vi framställt dessa bägge bättringens stycken, ångern och tron. Och det hafva vi desto hellre gjort, emedan många uttryck finnas uti motståndarnes skrifter, hvilka de från fäderna stympade anföra och förvränga för att där-

• Rom. 4: 15. " 1 Joh. 5: 10, *" Rom.

14: 2a154

med förmörka trons lära; såsom detta: »Bättringen är det, att man de begångna eller framfarna synder begråter och ej vidare begår de synder, som man måste begråta;» så ock: »Bättringen är en sörjandes hämnd, som straffar hos sig själf det han sörjer sig hafva begått». Uti dessa meningar talas icke det ringaste om tron, ja, icke uti skolorna en gång, där sådana uttydas och förklaras, tillägges eller nämnes något om tron. Därföre hafva vi, på det trons lära desto mera måtte synas och kunnig varda, räknat denna bland bättringens delar. Ty att de uttryck, som fordra ångern eller goda gärningar och tala intet om den rättfärdiggörande tron, äro mycket farliga, vittnar nogsamt självfva erfarenheten. Man kunde ock billigt fordra större försiktighet och förstånd hos dem, hvilka hopsamlat och sammanflickat sina mångfaldiga sentensböcker och dekretaler. Ty emedan fäderna tala än om den ena, än om den andra delen af bättringen, och icke om en allenast utan om bägge, det är, om ångern och tron, så hade ock varit nödigt och nyttigt att dem bägge utaf deras skrifter utdraga och förena.

Ty Tertullianus talar förträffligt om tron, prisande i synnerhet den gudomliga ed, om hvilken profeten talar, då han säger: »Sä sant, som jag lefver, säger Herren, jag har ingen lust till den ogudaktiges död, titan att den ogudaktige omvänder sig ifrån sitt väsende och lefver» *; ty emedan Gud svär därpå, att han icke vill syndarens död, så visar han ju därmed, att tron erfordras, på det att vi må tro honom, som svär, och vara vissa

därpå, att han oss af nåd synderna förlåter. De gudomliga nådelöftena böra i och för sig självfva hafva ett stort anseende och trovärdighet hos oss. Nu är ju detta löfte jämväl med ed bekräftadt; hvarföre, om någon icke tror för visso, att synderna varda honom förlåtna, så nekar han, att Gud har svurit hvad sant är, och ingen grufligare försmädelse emot Gud, än en sådan, kan någonsin upp-tänkas. Ty så säger Tertullianus: »Han lockar oss genom belöning till saligheten, ja ock med en dyr ed, sägande: så sant, som jag lefver, hvarmed han vill, att vi honom tro skola. Och sälla och lycksaliga äro de, för hvilkas skull Gud svär; men osälla och olycksaliga äro vi, om vi icke tro Gud, [som sålunda svurit har.» Här böra 1 vi ock veta, att denna tro bör vara viss därpå, att Gud förlåter oss

våra synder af nåd för Kristi i skull, för sitt löftes skull och icke för våra gärningar, ånger, synda-j bekännelse eller tillfyllestgörelse. Ty om tron grundar sig på dessa gärningar, så varder hon strax oviss, förty det bäfvande samvetet ser, att dessa gärningar ovärdiga äro. Därföre talar Ambrosius ef-tertänkligt om bättringen, då han säger: »Fördenskull måste vi tro, så väl att vi böra göra bättring, som ock, att nåden varder oss tillägnad och gifven; dock att vi förvänta nåden såsom af tron, hvilken nåd tron liksom af en handskrift undfår.» Och vidare: »Tron är det, som öfverskyler och betäcker våra synder». Således finner man ju hos fäderna sådana uttryck, som icke allenast tala om ångern øch gärningarna utan jämväl om tron. Men våra motstån-

* Hesek. 33: 11.B ek. Ap. el. Försv. VI. Om syndabek. o. tillfyllestgörelsen. 155

dåre, emedan de hvarken förstå bättringens natur ej heller fädernas meningar, utdraga allenast de meningar af fädernas skrifter, som handla om den ena delen af bättringen, nämligen om ångern och gärningarna. Men hvad de äldre lärarne annorstädes tala om tron, det gå de förbi, emedan de icke förstå det.

VI. Om syndabekännelsen och tillfyllestgörelsen.

Alla redliga och uppriktiga män kunna lätt afgöra, att det är ganska angeläget, att den sanna läran bibehållen varder i fråga om förberörda stycken, nämligen ångern och tron. Fördenskull hafva vi alltid mera vinnlagt oss om att uttyda och förklara dessa stycken; men om syndabekännelsen och tillfyllestgörelserna hafva vi icke så särdeles hittills velat strida med våra motståndare. Ty vi behålla jämväl syndabekännelsen, i synnerhet för aflösningens skull, som är Guds ord, hvilket nycklarnas makt, i kraft och förmåga af Guds befallning, om hvar och en för sig utsäger och förkunnar. Det vore fördenskull ogudaktigt gjordt, om man skulle den enskilda eller hemliga syndabekännelsen utur församlingen afskaffa. Om ock några förakta eller förkasta den enskilda eller hemliga aflösningen, så förstå de icke, hvarken hvad syndernas förlåtelse eller nycklarnas makt och kraft är. Men om syndernas uppräknande uti skriftermålet hafva vi dock tillförene sagt, att vi hålla före, att detsamma icke är af Gud befalldt och fördenskull icke nödigt. Ty hvad det angår, att somliga göra här

ett inkast och säga, att en domare bör förut en sak noga undersöka och rannsaka, förrän han fäller däröfver någon dom, så gör sådant här intet till saken; förty aflösnings-ämbetet är en välgärning eller nåd och är icke någon dom eller lag. Fördenskull hafva Guds ords tjänare uti församlingen befallning till att förlåta synderna men halva icke någon befallning till att utforska hemliga eller fördolda synder; ja, de frisäga oss jämväl ifrån de synder, hvilka vi själfva icke kunna påminna oss; därföre fordrar icke aflösningen, som är evangelii röst, som synderna förlåter och tröstar samveten, någon undersökning eller rannsakning.

Det är ock löjligt, att man vill föra hit detta Salomos språk: »Tag vara på ditt får, och låt vårda dig om din hjord»*; ty Salomo talar här icke om syndabekännelsen utan gifver allenast en befallning-till en husfader, att han må bruka det han själf äger och hålla sig ifrån det en annan tillhör; han befaller ock, att han må sorgfälligt sköta sina ägodelar, dock så, att icke hans sinne, af allt för mycken begärelse till att föröka sina gods och ägodelar intaget, må förkasta gudsfruktan, tron eller omsorgen om Guds ord. Men våra vedersakare förvända på ett underligt sätt Skriftens språk till hvilka meningar som helst. Så skall här, efter deras mening, ordet »taga vara på» beteckna att höra bikt, rannsaka samvetets hemligheter. »Får» skall betyda människorna. Detta är sannerligen en artig och härlig förklaring, som ej illa anstår dessa vältalighets-konstens föraktare. Men om någon vill genom en liknelse öfver-

* Ordspr. B. 27: 23. B ek. Ap. el. Försv. VI. Om syndabek. o. tillfyllestgörelsen. 155

dåre, emedan de hvarken förstå bättringens natur ej heller fädernas meningar, utdraga allenast de meningar af fädernas skrifter, som handla om den ena delen af bättringen, nämligen om ångern och gärningarna. Men hvad de äldre lärarne annorstädes tala om tron, det gå de förbi, emedan de icke förstå det.

VI. Om syndabekännelsen och tillfyllestgörelsen.

Alla redliga och uppriktiga män kunna lätt afgöra, att det är ganska angeläget, att den sanna läran bibehållen varder i fråga om förberörda stycken, nämligen ångern och tron. Fördenskull hafva vi alltid mera vinnlagt oss om att uttyda och förklara dessa stycken; men om syndabekännelsen och tillfyllestgörelserna hafva vi icke så

särdeles hittills velat strida med våra motståndare. Ty vi behålla jämväl syndabekännelsen, i synnerhet för aflösningens skull, som är Guds ord, hvilket nycklarnas makt, i kraft och förmåga af Guds befallning, om hvar och en för sig utsäger och förkunnar. Det vore fördenskull ogudaktigt gjordt, om man skulle den enskilda eller hemliga syndabekännelsen utur församlingen afskaffa. Om ock några förakta eller förkasta den enskilda eller hemliga aflösningen, så förstå de icke, hvarken hvad syndernas förlåtelse eller nycklarnas makt och kraft är. Men om syndernas uppräknande uti skriftermålet hafva vi dock tillförene sagt, att vi hålla före, att detsamma icke är af Gud befalldt och fördenskull icke nödigt. Ty hvad det angår, att somliga göra här

ett inkast och säga, att en domare bör förut en sak noga undersöka och rannsaka, förrän han fäller däröfver någon dom, så gör sådant här intet till saken; förty aflösnings-ämbetet är en välgärning eller nåd och är icke någon dom eller lag. Fördenskull hafva Guds ords tjänare uti församlingen befallning till att förlåta synderna men halva icke någon befallning till att utforska hemliga eller fördolda synder; ja, de frisäga oss jämväl ifrån de synder, hvilka vi själfva icke kunna påminna oss; därföre fordrar icke aflösningen, som är evangelii röst, som synderna förlåter och tröstar samveten, någon undersökning eller rannsakning.

Det är ock löjligt, att man vill föra hit detta Salomos språk: »Tag vara på ditt får, och låt vårda dig om din hjord»*; ty Salomo talar här icke om syndabekännelsen utan gifver allenast en befallning-till en husfader, att han må bruka det han själf äger och hålla sig ifrån det en annan tillhör; han befaller ock, att han må sorgfälligt sköta sina ägodelar, dock så, att icke hans sinne, af allt för mycken begärelse till att föröka sina gods och ägodelar intaget, må förkasta gudsfruktan, tron eller omsorgen om Guds ord. Men våra vedersakare förvända på ett underligt sätt Skriftens språk till hvilka meningar som helst. Så skall här, efter deras mening, ordet »taga vara på» beteckna att höra bikt, rannsaka samvetets hemligheter. »Får» skall betyda människorna. Detta är sannerligen en artig och härlig förklaring, som ej illa anstår dessa vältalighets-konstens föraktare. Men om någon vill genom en liknelse öfver-

* Ordspr. B. 27: 23.B ek. Ap. el. Försv. VI. Om syndabek. o. tillfyllestgörelsen. 156

flytta denna befallning ifrån en husfader och lämpa den till en församlingens lärare eller själaherde, så måste han uttyda den om det utvärtes umgänget, och denna liknelse skall bättre med saken öfverensstämma.

Men vi vilja lämna sådant. Uti psalmerna talas här och där om syndabekännelsen, såsom: »Jag sade: jag vill bekänna för Herren min öfverträdelse; då förlät du mig min synds missgärning»*. En sådan syndens bekännelse, som sker för Gud, hon är själfva ångern. Ty när bekännelsen sker för Gud, så måste hon ske af hjärtat och icke allenast med rösten eller munnen, såsom det sker uti skådespel af gycklare. Därföre är en sådan syndabekännelse själfva ångern, hvarmed vi känna Guds vrede, bekänna att Gud rättfär-deligen vredgas, och att han icke kan blidkas eller försonas genom våra verk och gärningar; och dock söka vi nåd och barmhärtighet för Guds löftes skull. Sådan är ock denna bekännelse: »Mot dig allena har jag syndat och illa gjort för dig, pä det du må rätt blifva i dina ord och icke straffad blifva, då du dömd varder»**, det är, jag bekänner mig vara en syndare och hafva förtjänt den eviga vreden, icke heller kan jag ställa min rättfärdighet, mina förtjänster emot din vrede. Därföre säger jag, att du är rättfärdig, när du dömer och straffar oss. Jag säger, att du icke straffad blifver, när skrymtare döma dig, att du är orättfärdig, som straffar dem eller för-, dömer dem, som det väl förtjänt i hafva. Ja, våra förtjänster kunna icke ställas emot din dom, utan j så varda vi rättfärdigade, om du I

rättfärdigar, om du räknar oss för rättfärdiga genom din barmhärtighet. Till äfventyrs torde här någon anföra apostelen Jakobs ord: »Bekännen inbördes synderna»***. Men han talar icke här om den bekännelse, som vi skola göra för prästerna, utan i allmänhet om bröders förlikning sins emellan; ty han befaller, att syndabekännelsen skall ske inbördes.

Vidare, så måste våra motståndare fördöma många af sina bästa och trovärdigaste lärare, om de påstå, att syndernas uppräknande är nödigt uti skriftermålet, såsom vore det af Gud befalldt. Ty änskönt vi ock gilla syndabekännelsen och hålla före, att kristligt förhör är nyttigt, på det människorna desto bättre må undervisade varda, så bör dock saken så medlas, att icke några snaror påläggas samvetena, som aldrig blifva lugna eller tillfredsställda, om de skola tänka sig icke kunna undfå syndernas förlåtelse, så framt de icke förut hafva gjort sitt

ängsliga eller bekymmersamma uppräknande af synderna. Det är sannerligen en den största osanning, som motståndarne halva framställt uti sin vederläggning, att en fullkomlig bekännelse, hvari alla synderna uppräknade varda, är nödig till saligheten, ty densamma är omöjlig. Och hurudana snaror utlägga de icke här för samvetet, då de fordra en sådan fullkomlig bekännelse? Ty när skall samvetet vara visst och försäkradt, att bekännelsen är fullkomlig? Hos kyrkoförfattarne talas om syndabekännelsen, men de tala icke om detta uppräknande af fördolda fel och brister utan om den offentliga bikten. Ty emedan de, som hade

* Psal. 32: 5. ** Psal, 51: 6. "* Jak. 5: 16.

fallit eller eljest beryktade voro, icke blefvo åter upptagna utan vissa tillfyllestgörelser, därföre gjorde de sin bekännelse för prästerna, på det att i förhållande till deras fel skulle tillfyllestgörelser-na dem pålagda varda. Hela denna sak har icke haft den ringaste likhet med detta uppräknande, hvarom vi tala och strida. Densamma syndabekännelsen skedde icke därföre, att man förutan densamma ej kunde få syndernas förlåtelse inför Gud, utan därföre, att tillfyllestgörelserna icke kunde fö-reskrifvas och påläggas, utan att man först hade lärt känna, hvilket slags synd eller fel var begånget. Ty hvart och ett brott eller synd hade sin lag, hvarefter den blef straffad.

Och utaf denna offentliga bikt hafva vi ock ännu kvar namnet satisfaktion eller det ordet tillfyllestgörelse. Ty de gamle fäder ville icke åter upptaga dem, som fallna eller beryktade voro, förrän de först hade förnummit eller försport deras bättring, så mycket som ske kunde. Och härtill synas många orsaker hafva varit. Ty att straffa dem, som hade fallit, det tjänte andra till exempel och varnagel, såsom jämväl en förklaring i dekreten påminner; det var ock opassande att strax släppa dem fram till kommunion, som illa beryktade människor voro. Dessa plägseder äro långt före detta afskaffade och ur bruk komna; icke heller är det nödigt desamma åter upptaga, emedan de icke äro nödvändiga till syndernas förlåtelse för Gud. Icke heller har det någonsin varit fädernas mening, att människorna skulle förtjäna syndernas förlåtelse genom sådana plägseder eller gärningar; ehuru de utvärtes bruken pläga

bedraga de oerfarna, att de mena sig genom sådana gärningar förtjäna syndernas förlåtelse för Gud. Men om någon har så tänkt, så har han tänkt som en jude och hedning. Ty hedningarne hafva ock för sina synder haft några slags försoningar, genom hvilka de mente sig med Gud varda försonade. Men nu, sedan denna plägsed är ur bruk kommen, återstår allenast namnet satisfaktion eller tillfyllestgörelse och ett spår af samma plägsed däruti, att uti skriftermålet varda vissa tillfyllestgörelser föreskrifna, och bestämmas de såsom sådana gärningar, som man icke är egentligen skyldig till att göra; men vi kalla dem sådana tillfyllestgörelser, som af kyrkolagen pålagda äro. Om dessa hafva vi samma mening som om syndernas uppräknande, nämligen att dessa tillfyllestgörelser icke äro af Gud befallda, ej heller till syndernas förlåtelse nödiga; såsom icke heller det gamla bruket för tillfyllestgörelserna vid den offentliga bikten varit till följd af Guds befallning nödvändigt för syndernas förlåtelse. Ty man bör framför allt bibehålla den sanna läran om tron, att vi genom tron bekomma syndernas förlåtelse för Kristi skull och icke för våra antingen föregående eller påföljande gärningars skull. Och för denna orsaks skull hafva vi i synnerhet tagit oss före att tala om tillfyllestgörelserna, på det de icke skulle antagas till att förmörka trons rättfärdighet och att människorna icke skulle mena sig för dessa gärningars skull bekomma syndernas förlåtelse. Många satser, som uti motståndarnes skolor framställas och läras, understödja äfven denna villfarelse, såsom att de uti beskrifningen på tillfyllestgörelse

införa, att densamma sker för att blidka och försona Guds vrede.

Men våra motståndare bekänna dock, att tillfyllestgörelserna icke gagna till skuldens förlåtelse, men de föregifva, att tillfyllestgörelserna äro nyttiga till att betala för straffen, vare sig skärseldens eller andra. Ty de lära, att Gud vid syndens förlåtelse tillgilver och förlåter skulden men förbyter dock det eviga straffet uti ett timligt straff, emedan det tillkommer honom, såsom en rättfärdig Gud, att straffa synden. De lära än vidare, att en del af detta timliga straff förlätes medelst nycklarnas kraft, men den öfriga delen betalas genom tillfyllestgörelserna. Man kan ock icke förstå, hvilken del af straffet förlätes medelst nycklarnas kraft, så framt de icke vilja säga, att en del af skärseldens straff därigenom förlåten varder, hvaraf skulle följa, att tillfyllestgörelserna äro allenast straff, som

förlossa ifrån skärselden. Och dessa tillfyllestgörelser säga de gälla, änskönt de göras af dem, som uti en dödlig synd å nyo fallna äro, liksom Guds vrede skulle kunna blidkas och försonas af dem, som äro uti en dödlig synd ännu stadda. Hela denna sak är icke annat än ett nyligen uppdiktadt människopåfund, som hvarken har grund uti den heliga skrift eller hos de gamla kyrkolärarne. Ja, icke en gång Lombardus talar på detta sätt om tillfyllestgörelserna. Skolastikerna sågo väl, att tillfyllestgörelser funnos i församlingen, men märkte icke, att dessa utvärtes bruk voro inrättade dels för exemplets skull eller andra till varnagel, dels till att pröfva dem, som begärde att åter upptagas af

församlingen. Med ett ord, de förstodo icke, att en sådan tillfyllestgörelse var allenast en tuktan eller aga och något alldeles utvärtes och världsligt. Därföre hafva de af vidskepelse och vantro föregifvit, att desamma tjänade icke till någon tuktan eller aga inför församlingen utan till att blidka och försona Gud. Och såsom de eljest ofta hafva det andliga och världsliga med hvartannat förblandat, så har ock detsamma händt i fråga om tillfyllestgörelserna. Emellertid vittnar själfva förklaringen öfver c an o nes, eller de gamla kyrkolagarna, här och där, att dessa stadgar om tillfyllestgörelserna äro inrättade för en utvärtes tuktans skull uti församlingen.

Men se nu, huru våra motståndare uti sin vederläggning, hvilken de hafva under stått "sig att påtruga hans kejserl. maj:t, dessa sina dikter och påfund bevisa. De anföra många språk utaf den heliga skrift för att framställa ett fagert sken för de oförfarna, liksom kunde denna sak hafva sin trovärdighet utaf den heliga skrift, ehuru den ännu på Lombardi tid var helt obekant. De åberopa sig på dessa Skriftens språk: »Gören sådan frukt, som bättring tillhör» * ; »gifven edra lemmar åt rättfärdigheten till tjänst»**. Kristus predikar bättring: Gören bättring***. Kristus befaller apostlarne att predika om bättringt, och Petrus predikar om bättring, Apostlag. 2: 38. Sedan anföra de några yttranden af fäderna och själfva kyrkolagarna och göra ändtligen denna slutsats: tillfyllestgörelserna uti församlingen böra icke tvärt emot Kristi uttryckliga evangelium samt

* Matt. 3: s. " Rom. 6: 19. *** Matt. 4: 17. † Luk. 24: 47.B ek. Ap. el. Försv. VI. Om syndabek. o. tillfyllestgörelsen. 159

; ska. Den romerske påfven söker | icke heller särdeles att befrämja 1 och stadfästa sin makt och myndighet, i det han brukar sådana försvarare, då han öfverlåter denna den viktigaste sak åt dessa so-j listers omdömen. Tv emedan vi uti vår bekännelse hafva sammanfattat summan af nästan hela den kristna läran, så hade man bort bruka sådana domare öfver så höga, så många och så olika saker,, som haft en bättre och fastare tro och lära än dessa solister, som ved erläggningen sammanskrifva hafva. Och det hade du Campe-gius', som vill anses för att vara en klok och förståndig man, bort förutse och så laga, att desse uti sådana viktiga saker icke skrifvit något, som antingen nu på denna tiden eller i kommande tider kunde synas förminska den romerska stolens anseende. Om den romerska stolen anser det vara billigt och rättmätigt, att alla folk erkänna den för trons läromästare, så bör den ock vinnlägga sig därom, att lärda och opartiska män må om religionssakerna undersöka och döma. Ty hvad skall väl världen döma, om våra motståndares skrift en gång kommer fram i dagsljuset? Hvad skola väl efterkommande döma om dessa smädliga omdömen? Du ser, Cam-pegius, att dessa äro de yttersta tider, på hvilka Kristus har förutsagt att religionen skall stå i stor fara. Fördenskull så borden I, som skolen sitta liksom uti ett vårdtorn och styra religionen, i dessa tider använda en synnerlig försiktighet och sorgfällighet. Här äro många tecken, hvilka, så framt I icke sen eder väl före, hota den romerska stolen med en stor och

mötenas och fädernas beslut afskaffade varda, utan fast mera böra de, som blifvit aflösta, fullgöra den bättring, som dem af prästen pålägges, till följd af detta Pauli språk: »Han har gifvit sig själf ut för oss, pä del han skulle förlossa oss ifrån all orättfärdighet och rena oss sig själf ett folk till egendom, det sig om goda gärningar beßitar*.

Gud straffe dessa ogudaktiga sofister, som så brottsligt vrida och vränga Guds ord efter sina fåfängliga inbillningar. Hvilken redlig och uppriktig man upprö-res icke öfver en sådan oanständighet. Kristus säger: Gören bättring; apostlarne predika om bättring; därföre varda de eviga straffen upphäfda genom skärseldens straff; därföre hafva nycklarna befallning till att förlåta en del af skärseldens straff; därföre förlossa tillfyllestgörelserna ifrån skärseldens straff. Ho har lärt dessa stympare denna slutkonst? Men detta är hvarken dialektik eller sofistik

utan sykofantik, d. ä. bedrägeri. De åberopa orden »Gören bättring» därföre, att när de oförfarna höra ett sådant språk emot oss vara anfördt, må de fatta den tanken, att vi förkasta hela bättringen. Med dessa konster söka de vända allmänhetens sinnen ifrån oss samt uppväcka hat och bitterhet, på det de oförfarna må alla med en mun ropa emot oss, att sådana skadliga kättare måste tagas af daga, som bättringen ogilla och förkasta.

Men vi hoppas, att dessa smädelser skola ganska litet uträtta hos redliga och uppriktiga män. Så skall ock Gud icke länge tåla en så stor oförskämdhet och ond-

* Tit. 2: 14.B ek. Ap. el. Försv. VI. Om syndabek. o. tillfyllestgörelsen. 160

farlig förändring. Du far ock mycket vilse, om du menar, att församlingarna skola bibehållas allenast med våld och vapen. Människorna fordra att blifva undervisade om den sanna religionen. Huru många menar du väl finnas, icke allenast uti Tyska riket utan ock uti England, Spanien, Frankrike och Italien, ja ock uti själfva staden Rom, hvilka, emedan de förnimma stridigheter vara uppkomna om de viktigaste saker, begynna här och där att tvifla och hemligen förtryta, att I ej viljen om sådana höga och angelägna ärenden rätt undersöka och döma, att I icke utreden tvifvelaktiga samveten och dem tillfredsställen, och att I allenast befallen, att vi med eld och svärd undertryckta och utrotade varda.

Många redliga och uppriktiga män finnas, hvilka denna tvifvelaktighet är bittrare än själfva döden. Du öfverväger icke nogsamt, hvad för en viktig sak religionen är, om du menar, att fromma och redliga män hafva allenast en ringa ängslan och smärta, om de någonstädes begynna tvifla om något den kristliga trons lärostycke. Och denna tvifvelaktighet kan icke annat än förorsaka största hat och bitterhet emot dem, som, då de borde hjälpa och tillfredsställa samveten, själfva sätta sig emot, att saken måtte blifva utredd. Vi Säga icke här, att I borden frukta för Guds dom, ty därom lära påfvarne litet bekymra sig; ty emedan de själfva hafva nycklarna, så mena de sig kunna, när de vilja, upplåta himmelen för sig. Vi tala här om människors tankar och omdömen och om alla folks innerliga längtan och åstundan, som sannerligen på denna tiden fordra, att dessa ärenden må

så undersökas och så bestämmas, att fromma och gudfruktiga hjärtan må helade och ifrån all tvifvelaktighet befriade varda. Ty som du vill vara en klok och förståndig man, så kan du ock lätt döma, hvad det skall blifva för ett väsende af, om samma hat och bitterhet en .gång emot eder själfva utbrister. Men därigenom kunnen I draga alla folks sinnen till eder, hvilket alla förnuftiga människor hålla före vara det bästa och förnämsta råd, om I söken att hjälpa, hela och tillfredsställa de tvifvelaktiga samvetena. Detta säga vi icke därföre, som skulle vi i vår bekännelse tvifla, ty vi veta, att densamma är både sann, gudlig och för gudfruktiga samveten nyttig. Men det är troligt, att här och där finnas många, som icke tvifla om några ringa saker; dock få de icke höra några skickliga lärare, som deras samveten läka kunna.

Men må vi återgå till vårt ämne. De af motståndarne anförda Skriftens språk tala alls intet om de af kyrkolagen ålagda tillfyllestgö-relserna och om skolastikernas meningar, emedan man vet, att dessa nyligen hafva uppkommit. Därföre är det ock idel försmädelse, att de förvrida skrifterna efter dessa sina egna meningar. Vi säga, att goda frukter och goda gärningar böra uti allL vårt lefverne följa uppå bättringen, det är, på omvändelsen eller nya födelsen. Icke heller kan någon sannskyldig omvändelse eller sannskyldig ånger finnas, där icke köttets dödande och goda frukter följa. De rätta och sanna förskräckelserna, själens rätta ångest och kval, de låta icke kroppen öfverlämna sig åt allehanda köttslig vällust. Den sanna tron är icke otacksamB ek. Ap. el. Försv. VI. Om syndabek. o. tillfyllestgörelsen. 161

emot Gud, icke heller föraktar hon Guds bud och befallningar. Slutligen finnes ingen invärtes bättring, så framtiden icke jämväl utvärtes föder köttets underkufvande. Och detta är Johannes mening, då han säger: »Görenfördenskull tillbörlig bättrings frukt» *; ja ock Pauli, när han säger: »Gifven ock nu edra lemmar åt rättfärdigheten till tjänst» **, såsom han ock annorstädes talar och säger: »Utgifven eder lekamen till ett offer, som är lefvande, heligt och Gud behagligt, eder skäliga gudstjänst» ***. Öch när Kristus säger: »Gören bättring» †, så talar han visserligen om hela bättringen, om hela det nya lefvernet och frukterna; han talar icke om de skrymtaktiga tillfyllestgörelser, om hvilka skolastikerna föregifva, att de förmå att umgälla straffen i skärselden eller andra straff, äfven då de göras af dem, som äro uti en dödlig synd.

Man kan ock många bevis samla därför, att dessa Skriftens språk höra på intet sätt till de af skolastikerna uppdiktade tilllyllestgörel-serna. De föregifva, att tillfyllest-görelserna äro gärningar, hvilka vi icke äro skyldiga tiil att göra; men Skriften fordrar uti dessa språk de gärningar, hvilka vi äro skyldiga att göra. Ty denna Kristi röst är en befallande röst, som säger: »Gören bättring.» Ja, våra motståndare skrifva, att om den, som gör sin syndabekännelse, vägrar att undergå tillfyllestgörelser-na, så syndar han icke därmed, men måste dock umgälla dessa straff i skärselden. Nu äro ju dessa språk utan al{t tvifvel sådana bud, som höra till detta lifvet: »Gören bättring; gören tillbörlig bättrings

frukt; gifven edra lemmar åt rätt-färdigheten till tjänst»; därföre kunna de icke dragas eller föras till tillfyllestgörelserna, hvilka det är tillåtet för oss att vägra. Men till Guds bud och befallningar får man icke lof att vägra. För det tredje så kan aflaten eftergifva dessa tillfyllestgörelser, såsom det läres i kapitlet: cum ex eo, de pænitentiis & remissionibus. Men aflaten frikallar oss icke ifrån dessa bud och befallningar: Gören bättring; gören tillbörlig bättrings frukt; fördenskull är det klart, att berörda Skriftens språk varda i 11-fundigt vrängda och lämpade till de af kyrkolagen påbjudna tillfyllestgörelserna. Sen än vidare, hvad häraf följer. Om skärseldens straff | äro att göra till fyllest eller att lida till fyllest för synderna, eller i om tillfyllestgörelserna äro ett friköpande från skärseldens straff; månne jämväl dessa språk befalla, att själarna må uti skärselden straffade varda? Och emedan detta nödvändigt följer af våra motståndares meningar, så måste dessa språk på ett nytt sätt uttydas och förklaras: Gören tillbörlig bättrings frukt; gören bättring, det är, liden skärseldens straff efter detta lifvet. Men jag ledes vid, att dessa våra motståndares fåkunnigheter med flera ord vederlägga. Ty det är klart, att Skriften talar om de gärningar, som vi äro skyldiga att göra, om hela det nya lefvernet | och icke om dessa iakttagelser af gärningar, hvilka vi icke äro skyl-; diga att göra, hvarom motståndarne tala. Och med dessa uppdiktade påfund försvara de dock sitt munkväsende, sin försäljning af mässor och otaliga andra stadgar, nämligen att de äro, om icke för

• Luk. 3: 8. ** Rom. 6: 19. Rom. 12: 1. † Matt 4: 17.

skulden, dock för straffet tillfyllestgörande gärningar.

Emedan de nu anförda Skriftens språk icke säga, att de eviga straffen skola vedergällas eller betalas med de gärningar, som vi icke äro skyldiga att göra, så påstå våra motståndare utan grund, att dessa straff skola umgällas genom de af kyrkolagen fastställda till-fyllestgörelsei'na; icke heller hafva nycklarna någon befallning att förändra några stralf, ja,icke heller till att någon del af straffen eftergifva. Ty hvarest läser man sådant uti den heliga skrift? Kristus talar om syndernas förlåtelse, när han säger: »Allt det I lösen»* m. m.; ty när synden är förlåten, då är den eviga döden borttagen och det eviga lifvet återgifvet.

Icke heller talar han här om straffs påläggande, då han säger: »Allt det I binden,» utan att synderna skola dem behållas, som icke omvända sig. Hvad Lom-bardi yttrande angår om en del af straffens eftergifvande, så är det taget af den påfviska kyrkolagen och bör förstås om de straff, som densamma pålägger. En del af dessa straff eftergåfvo kyrko-herdarne. Och ehuruväl vi anse, att bättringen bör föda goda frukter af sig för Guds namns ära och befallning, och de goda frukterna, såsom rätta fastor, rätta böner, rätta allmosor m. m., hafva Guds befallning; så finna vi dock ingenstädes uti den heliga skrift, att de eviga straffen varda förlåtna endast för skärseldens straff eller för egna af kyrkolagen bestämda tillfyllestgörelser, det är, för några vissa gärningars skull, som vi icke äro sk3Tldiga att göra, eller att nycklarnas makt har någon befall-

* Matt. 18: 18. " Hos. 13: 14.

ning att förändra straffen eller en del däraf eftergifva. Detta borde motståndarne bevisa.

Dessutom så är Kristi död icke allenast en tillfyllestgörelse för skulden utan ock för den eviga döden efter detta språk: »Död, jag skall vara dig ett förgift; helvete, jag skall vara dig en plåga» **. Hvad är det fördenskull icke

för en styggelse att säga, att Kristi tillfyllestgörelse frälsar väl ifrån skulden, men att våra straff frälsa ifrån den eviga döden, så att nu detta språk: »Död, jag skall vara dig ett förgift,» bör förstås icke om Kristus utan om våra gärningar och icke en gång om de gärningar, som af Gud äro befallda, utan om några eländiga, af människor upptänkta iakttagelser, hvilka sägas borttaga döden jämväl då, när de ske uti en dödlig synd? Det är otroligt med hvad hjärtans sorg vi anföra dessa motståndarnes orimligheter; ty den, som dem nogare skärskådar, kan icke annat än grufva sig och fasa för sådana djäflaläror, som den lede djäfvulen utspridt i församlingen, på det han skulle undertrycka kunskapen om lagen, evangelium, bättringen, det nya andliga lifvet och flera Kristi välgärningar. Ty om lagen tala de sålunda: Gud har sett till vår skröplighet och svaghet och föresatt människan ett visst mått af de gärningar, hvilka hon är pliktig och skyldig att göra, de där ock uti tio Guds bud befallda äro, på det hon sedan med de öfriga, det är med sina öfverloppsgärningar, må kunna tillfyllestgöra för sina begångna fel och brister. Härmed föregifva de, att människorna kunna så göra Guds lag till fyllest, att vi jämväl kunna göra mera.

än lagen fordrar. Men Skriften ropar allestädes till oss, att vi äro fjärran ifrån den fullkomlighet, som lagen fordrar. Dessa däremot föregifva, att Guds lag är nöjd med en utvärtes och borgerlig rättfärdighet, och se icke, att densamma fordrar en sann kärlek till Gud af allt hjärta m. m., och att densamma fördömer hela begärelsen och den onda lustan, som är uti människonaturen. Fördenskull kan ingen göra så mycket, som lagen fordrar; därföre är det löjligt att föregifva, det vi kunna mera göra, än Guds lag af oss fordrar. Ty oansedt vi kunna göra utvärtes gärningar, som icke äro befallda uti Guds lag; så är dock det en fåfäng och ogudaktig förtröstan, att Guds lag skall därmed vara gjord till fyllest.

Så hafva ock andäktiga böner, rätta allmosor och fastor Guds befallning; och då de hafva Guds befallning, så kunna de icke utan synd underlåtas och försummas. Men dessa gärningar, såvidt de icke äro befallda uti Guds lag utan hafva allenast mänsklig befallning att grunda sig på, äro icke annat än sådana gärningar, som människostadgar bjuda och befalla, om hvilka Kristus säger:»De tjäna mig fåfängt, lärande den lärdom, sojn är människobud»*; såsom vissa fastor, som inrättade äro, icke till att kufva köttet, utan för att därigenom ära Gud, såsom Scotus säger, och blifva fri från den eviga döden. Likaså är det med ett visst antal af böner, ett visst sätt eller mått för allmosor, när de ske så, att man därmed tjänar Gud genom blott den yttre gärningen för att därmed ära Gud och umgälla den eviga döden. De

tillägna dessa gärningar en tillfyllestgörelse inför Gud genom blott den yttre gärningen, emedan de lära, att de gälla jämväl hos dem, som äro uti en dödlig synd. Ja, det finnes gärningar, som gå "ännu längre ifrån Guds bud och befallningar, såsom deras pilgrimsresor, hvilka äro af mångahanda slag, i det.att den ene reser i full rustning, en annan går med blottade fötter eller barfotad o. s. v.

Allt detta kallar Kristus onyttiga gudstjänster, hvarföre de ock icke tjäna till att blidka Guds vrede, såsom motståndarne föregifva; och , likväl sätta de präktiga äretitlar på dessa gärningar, kalla dem öfverloppsgärningar och tillägna dem den heder, att de äro en betalning för den eviga döden. Således sättas dessa gärningar framför dem, som uti tio Guds bud uttryckligen äro befallda. På detta sätt varder Guds lag på tvegge-handa sätt förmörkad, dels därigenom att man menar, det Guds lag är tillfyllestgjord genom utvärtes och borgerliga gärningar, dels ock därigenom att människostadgar tillagda varda, hvilkas gärningar långt högre skattas än de, som Guds lag bjuder och befaller.

Vidare varda ock bättringen och nåden förmörkade; ty den eviga döden betalas icke medelst detta umgällande med gärningar, förty denna betalning är fåfäng och gifver oss icke här någon försmak af döden. Något annat måste man ställa emot döden, när den frestar oss. Ty såsom Guds vrede varder genom tron på Kristus öfvervunnen, alltså öfvervinnes ock döden genom tron på Kristus, såsom Paulus säger: »Gud vare tdck, som oss segern gifvit har genom vår

' Matt. 15: 9.

Herre Jesus Kristus» *. Han säger icke: som gifver oss segern, om vi emot döden framställa våra egna tillfyllestgörelser. Våra motståndare göra sig mycket fåfängt bekymmer om skuldens förlåtelse och förstå icke,

hurusom uti skuldens förlåtelse hjärtat befrias ifrån Guds vrede och den eviga döden genom tron på Kristus. Fördenskull emedan Kristi död är en tillfyllestgörelse för den eviga döden, och emedan motståndarne själfva bekänna, att deras tillfyllestgörande gärningar, som vi icke äro skyldiga till att göra, utan dem människostadgar bjuda och befalla, hvarom Kristus säger, att de äro onyttiga gudstjänster; så kunna vi tryggt och säkert säga, att dessa tillfyllestgörelser äro icke af Gud befallda och fördenskull icke nödiga för eftergifvandet hvarken af skulden, det eviga straffet eller skärseldens straff.

Men våra motståndare göra här ett inkast och säga, att hämnden eller straffet är nödigt till bättringen, förty Augustinus säger: »Bättringen är en straffande hämnd» m. m. Vi tillstå, att hämnden eller straffet är nödigt uti bättringen, icke såsom en förtjänst eller betalning, såsom våra motståndare föregifva om tillfyllestgörelserna, utan hämnden är efter formen uti bättringen, det är, att nya födelsen sker genom ett stadigvarande den gamla människans dödande. Vi anse det ej vara så illa sagdt af Scotus, att bättringen (poenitentia) kallas ett straffets uthållande (poe-næ tenentia). Men om hvilket straff, om hvilken hämnd talar Augustinus? Han talar för visso om det rätta straffet, om den sannskyldiga hämnden,nämligen om ångern

och om de rätta samvetsförskräc-kelserna. Icke heller utesluta vi här kroppens utvärtes dödande, som följer på själens rätta ångest och bedröfvelser. Våra motståndare fara mycket vilse, om de mena, att de af kyrkolagen påbjudna tillfyllestgörelserna äro rättare ett straff än de rätta förskräckelserna uti hjärtat. Det är ganska dåraktigt och orimligt att förvränga ordet straff till de fåfänga och kalla tillfyllestgörelserna och icke lämpa det till de grufliga sam-vetsförskräckelser, hvarom David säger: »Helvetets band hafva omfattat mig, och dödens snaror hafva öfverfallit mig» **. Ho skulle icke hellre vilja gå i full vapenrustning till s:t Jakobs kloster och Petri basilika och flerestädes än lida och utstå den outsägliga ångest och förskräckelse, som uppstår jämväl hos de medelmåttiga, om | bättringen är sann och uppriktig.

Men, säga de vidare, det tillkommer den gudomliga rättfärdig-heten att straffa synden. Ja, den varder för visso straffad uti ångern, då Gud visar sin vrede uti dessa förskräckelser, såsom David betygar, när han beder: »Ack, Herre, straffa mig icke i din vrede och näps mig icke i din grymhet» ***.' Och Jer. uti sitt 10: »Näps mig, Herre, dock med måttlighet, och icke uti din grymhet, på det du icke skall platt göra mig til! intet» †.' Här talar han i sanning om de grufligaste straff. Våra motståndare bekänpa ock, att ångern kan vara så stor, att ingen egen j tillfyllestgörelse erfordras. Fördenskull så är ångern rättare ett straff än tillfyllestgörelsen. Dessutom äro ock de heliga döden i underkastade samt alla allmänna

• 1 Kor. 15: 57. " Psal. 18: 6. "* Psal. 6: 2. † Jer. 10: 24.

plågor, såsom Petrus betygar: »Ty tiden är, att domen skall begynnas på Guds hus; begymies det på oss, hvad blifver då deras ändalykt, som icke tro Guds evangelium» *? Och änskönt dessa plågor merän-dels äro syndastraff; så hafva de dock hos de fromma och gudfruktiga ett annat bättre ändamål, nämligen att de må öfva dem, att de under frestelserna må lära sig att söka Guds hjälp och bistånd och erkänna sina hjärtans misströstan och klenmodighet m. m., såsom Paulus talar om sig, 2 Kor. 1: »Vi voro förtungade öfvermåttan och öfver makten, så att vi ock tvif-lade om lifvet och satte oss före, att vi skulle visserligen dö; det skedde fördenskull, att vi ingen tröst skola sätta på oss själfva utan på Gud, som uppväcker de döda»**. Och Esaias säger: »Herre, när bedröfvelse är på färde, så söker man dig; när du tuktar dem, så ropa de med ängslan ***; det är, bedröfvelser och anfäktningar äro en tuktan eller aga, hvarmed Gud öfvar de heliga. Ja, med bedröfvelser, kors och anfäktningar varda vi hemsökta för den närvarande syndens skull, förty de döda och utsläcka den onda lustan och begärelsen uti de heliga, på det att de till anden må kunna förnyas, såsom Paulus säger, Rom. 8: »Lekamen är väl död för syndens skull; men anden är lifvet för rättfärdighetens skull» † / det är, lekamen varder dödad för den närvarande syndens skull, som ännu är öfrig uti köttet. Själfva döden tjänar ock därtill, att han det syndiga köttet må tillintetgöra, på det vi må alldeles nya uppstå. Så är nu icke heller denna dödens udd och känsla af Guds vrede hos

den, som dör i tron, sedan han genom tron öfvervunnit dödens förskräckelser; hvarom Paulus säger : »Dödens

udd är synden, syndens kraft är lagen» ††. Denna syndens kraft, denna känsla af vreden är i sanning ett straff, så länge den är tillstädes; men döden utan denna känsla är egentligen icke något straff. Vidare så höra ock icke dessa tillfyllestgörelser till dessa straff; förty våra motståndare säga, att en del af straffen varder förlåten medelst nycklarnas makt. Ja, nycklarna tillgifva, efter deras mening, både tillfyllestgörelserna och straffen, för hvilkas skull tillfyllestgörelserna gjorda varda. Men det är klart, att de allmänna straffen och plågorna icke förmedelst nycklarnas makt borttagas. Och om motståndarne vilja, att det skall förstås om dessa straff, hvarföre tillägga de då, att man bör för dem tillfyllestgöra uti skärselden?

De anföra emot oss Adams och Davids exempel, Davids, som för sitt begångna hors skull straffades. Utaf dessa exempel göra de en allmän regel, att emot hvar och en synd svara vissa timliga straff, innan synderna förlåtas. Vi hafva tillförene sagt, att äfven de heliga utstå hvarjehanda straff, som äro Guds verk, de utstå och lida ånger och förskräckelse, de utstå jämväl andra allmänna bedröfvelser och anfäktningar. Så utstå somliga några egna dem af Gud pålagda straff och vedervärdigheter till föredöme för andra; men dessa straff höra icke det ringaste till nycklarna, emedan nycklarna kunna hvarken pålägga eller eftergifva och borttaga dem, utan Gud allena är den, som utan nycklar-

* 1 Pet. 4: 17. " 2 Kor. 1: 8, 9. *" Es. 26: 16. † Rom. 8: 10. †† 1 Kor. 15: £6.B ek. Ap. el. Försv. VI. Om syndabek. o. tillfyllestgörelsen. 166

nas ämbete dem pålägger och borttager.

Icke heller följer häraf såsom en allmän regel, att emedan ett särskildt straff är David pålagdt, det därföre finnes förutom de allmänna straffen och plågorna ett annat straff, skärseldens, där hvar och en synd har sitt vissa straff och plågomått. Hvarest finner eller läser man uti den heliga skrift, att vi icke kunna ifrån den eviga döden befriade varda utan genom utståendet af vissa straff förutom de allmänna bedröfvelserna? Men tvärt om lär Skriften esomoftast, att vi få syndernas förlåtelse af nåd för Kristi skull, och att Kristus är den, som synden och döden öfvervunnit, hvarföre man bör ingalunda hitfiicka någon förtjänst af egen tillfyllestgörelse. Och ehuruväl hvarjehanda bedröfvelser och anfäktningar ännu finnas, hvilka de kristna lida måste, så betygar dock Skriften klarligen, att de äro sådana, hvarmed vi den närvarande synden döda skola, men icke någon vedergällning för eller återlösning ifrån den eviga döden.

Job varder i Skriften ursäktad, att han icke blef med straff och plågor hemsökt för sina förut begångna onda gärningars skull; därföre äro icke bedröfvelser och anfäktningar alltid straff eller tecken till Guds vrede. Ja, man bör noga undervisa bedröfvade samveten och lära dem, att kors och bedröfvelser hafva andra högre och bättre ändamål, på det de icke må tänka, att de af Gud förkastade äro, om de uti anfäktningen intet annat än Guds straff och vrede förnimma. De böra föreställa sig och betrakta bedröfvelsernas högre än-

damål, nämligen att »Gud gör därmed ett främmande verk, på det han må kunna göra sitt eget verk» * m. m., såsom Esaias vidlyftigt lär uti sitt 28 kap. Och när lärjungarne frågade om den blinde, hvem som hade syndat**, Joh. 9, svarar Kristus, att synden var icke orsaken till hans blindhet, utan den var honom påkommen,»på det Guds verk skulle uppenbaras på honom.» Och hos Jeremias heter det: »De som intet förskyllt hafva att dricka kalken, de måste dricka den» ***/ liksom profeterna äro dräpna, Johannes döparen och andra heliga. Därföre äro icke kors och bedröfvelser alltid straff för vissa förut begångna gärningar, utan de äro Guds verk, bestämda till vårt bästa, och på det att Guds kraft måtte blifva mera uppenbar uti vår svaghet.

Så säger Paulus: »Guds kraft är mäktig i de svaga» †. Fördenskull böra våra kroppar vara offer för Guds viljas skull till att visa därmed vår hörsamhet och lydnad men icke att därmed betala för den eviga döden, för hvilken Gud har en annan betalning, nämligen sin sons lidande och död. Äfven i denna mening uttyder ock Gregorius2 själfva Davids straff, då han säger: »Om Gud för den syndens skull hade hotat David, att han således skulle förnedras och förödmjukas af sin son, hvarföre har han då fullbordat och uppfyllt det, hvarmed han honom hotade, sedan synden var tillgifven och förlåten? Härpå svaras, att denna förlåtelse för synden skedde, på det att han icke skulle förhindras ifrån att erhålla det eviga lifvet; men straffet, hvarmed han hotades, följde icke desto mindre,

* Es. 28: 21. ** Joh. 9: 3. *** Jer. 49: 12. † 2 Kor. 12: 9.B ek. Ap. el. Försv. VI. Om syndabek. o. tillfyllestgörelsen. 167

på det äfven hans gudsfruktan skulle uti denna förnedring öfvas och pröfvas. Således har ock Gud pålagt människorna den lekamliga döden för syndens skull och dock icke, sedan synderna äro förlåtna, borttagit den för att därmed visa sin rättfärdighet, nämligen på det att deras rättfärdighet, som helgade varda, måtte både öfvas och pröfvas.»

Icke heller varda allmänna straff och landsplågor egentligen borttagna genom de gärningar, hvilka församlingens stadgar pålägga, det är, genom de gärningar, hvilka människostadgarna bjuda och befalla, om hvilka de själfva säga, att de så gälla till följd af den blotta yttre gärningen, att de, änskönt de ske uti en dödlig synd, likväl friköpa från straffet. När ock detta Pauli språk anföres emot oss: »Om vi själfva dömde oss, så vorde vi icke dömda» *, så bör ordet döma förstås om hela bättringen och dess tillbörliga frukter och icke om de gärningar, hvilka vi icke äro skyldiga att göra. Våra motståndare få billigt umgälla, att de så föraktat sin gammatika, då de mena, att »döma» här betyder att uti tullt harnesk resa till s:t Jakobs kloster eller andra dylika gärningar göra. Men »döma» bemärker här hela bättringen, det bemärker att fördöma synderna. Detta fördömande sker visserligen uti ångern och lefvernets förändring. Hela bättringen, ångern, tron och de goda frukterna förmå det, att så väl allmänna som enskilda straff och plågor lindrade varda, såsom Esaias uti sitt 1 kap. lär: »Vänden igen af det onda, lär en göra det godt är» m. m. »Om edra synder än vore blodröda, så

I skola de dock varda snöhvita. Viljen I höra mig, såskolen I nyttja i landets goda»**. Detta förträffliga och ganska hälsosamma språk bör ingalunda tagas ifrån hela bättringen och de gärningar, som vi äro skyldiga till att göra, eller som af Gud äro befallda, och lämpas på tillfyllestgörelserna och de gärningar, som människostadgarna bjuda och befalla. Och detta är nyttigt att lära, nämligen att allmänna straff och landsplågor varda genom vår sanna bot och bättring lindrade, genom sannskyldiga frukter af bättringen, genom goda gärningar, som äro gjorda af tron och icke, såsom våra motståndare föregifva, genom dem, som ske uti en dödlig synd. Hit hör ock niniviternas exempel ***, som förmedelst sin bot och bättring (vi tala här om hela bättringen) med Gud försonades och utverkade, att deras stad icke förstördes.

Men hvad det beträffar, att de gamle fäderna tala om tillfyllestgörelsen, och att kyrkomöten hafva uppsatt några canones, lagar eller regler därför, hafva vi tillförene 1 därom sagt, att kyrkotukten blifvit inrättad för andra till exempel och varnagel. Icke heller har det någonsin varit fädernas mening, att denna kyrkotukt skulle vara nödvändig till skuldens eller straffets tillgifvande. Ty om några ibland dem hafva talat om skärselden, så förklara de densamma så, att den icke är någon ersättning för det eviga straffet, icke någon tillfyllestgörelse utan ett de ofullkomliga själars renande, såsom Augustinus säger: »De dagliga svaghetssynder varda uppbrända», det är, misströstan till Gud varder dödad

* 1 Kor. 11: 31. "* Es. 1: 17, 18, 19. "* Jon. 3: 10.B ek. Ap. el. Försv. VI. Om syndabek. o. tillfyllestgörelsen. 168

och andra dylika affekter och rörelser. Understundom öfverflytta författarne ordet tillfyllestgörelse ifrån själfva den offentliga botgöringen till att därmed beteckna det verkliga dödandet af den gamla människan. Så säger Augustinus: »Den rätta tillfyllestgörelsen är att tillintetgöra syndernas orsaker,» det är, att döda köttet med dess lustar och begärelser, ja, att kufva köttet, icke för att därmed ersätta det eviga straffet, utan på det icke köttet må draga eller reta till att synda.»

Så talar ock Gregorius om främmande egendoms återställande och säger, »att det är en falsk bättring, om man icke gör dem till fyllest, hvilkas egendom vi borttagit och än innehafva och besitta.» Ty den ångrar sig icke rätt däröfver, att han har stulit eller en annans egendom borttagit, som ännu fortfar uti sitt tjufveri; ty så länge är han en tjuf eller röfvare, som han är orättmätig bisittare af en annans gods och egendom. Den världsliga eller utvärtes tillfyllestgörelsen är nödig, ty det är skrifvet: »Den där stiüit har, han stjäle icke mer» *. Ja Krysostomus säger: »Uti hjärtat ånger, uti munnen bekännelse, uti gärningen hel ödmjukhet». Detta gör ingenting emot oss; goda

gärningar böra följa bättringen, det bör vara en bättring och icke något skrymteri utan hela lefvernets förändring till det som bättre är.

Ja, de gamle fäderna skrifva, att det är nog, om den allmänna eller offentliga bättringen sker en gång i hela ens lifstid, om hvilken reglerna för tillfyllestgörelserna äro gjorda. Häraf kan man förstå, att de mente, att dessa reglers iakttagande icke är nödigt till syn-

" * Ef. 4: 28.

dernas förlåtelse. Ty utom den offentliga bättringen vilja de eljest, att man ofta skall göra den bättring, hvartill tillfyllestgörelsernas canones icke erfordrades.

De, som varit mästare och upphofsman till vederläggningen,skrifva, att man icke bör tåla, att tillfyllestgörelserna tvärt emot det klara evangelium afskaffas. Därföre hafva vi hittills visat, att dessa tillfyllestgörelser, det är gärningar, som vi icke äro skyldiga till att göra, men hvilka de mena böra göras för att friköpa sig från straffet, hafva ingen grund eller befallning uti Guds ord. Själfva saken visar detta; om de tilllyllestgöran-de gärningarna äro sådana gärningar, som man icke är skyldig till att göra, hvarföre beropa de sig uppå det uttryckliga evangelium? Ty om evangelium befallde, att straffen skulle ersättas genom sådana gärningar, så vore de ju sådana gärningar, som vi vore pliktiga till att göra. Men de tala sålunda, på det de må ställa ett fagert sken för ögonen på de oerfarna, och anföra vittnesbörd, som tala om de gärningar, som vi äro skyldiga att göra, ehuru de dock själfva" uti sina tillfyllestgörelser föreskrifva de gärningar, hvilka vi icke äro skyldiga att göra. Ja, de tillstå själfva uti skolorna, att tillfyllestgörelserna kunna utan synd vedersakas och underlåtas. Därföre skrifva de här falskeligen, att evangelium uttryckligen befaller, att vi måste antaga dessa tillfyllestgörelser.

Men vi hafva nu ofta betygat, att bättringen bör alstra goda frukter, och hvilka de goda frukterna äro, det lära de tio budorden, nämligen åkallan, tacksägelse, evangelii bekännelse, att lära och för-

kunna evangelium, lyda föräldrar och öfverhet, taga flitigt vara på vår kallelse, icke dräpa, icke bära hat och afund till vår nästa, utan vara försonliga, gifva gärna de fattiga något, så mycket vi kunna efter vår förmåga, icke hora och bola, utan styra, späka och kufva köttet, icke för att aftjäna det eviga straffet därmed, utan på det köttet icke måtte åtlyda djäfvulen, och att det icke må "för-törna den Helige Ande; ja ock att tala sanningen. Dessa frukter hafva Guds bud och befallning, och för Guds namns ära och för Guds befallnings skull böra de ock göras och visas; ja, de hafva ock sina belöningar med sig. Men hvad det beträffar, att de eviga straffen icke varda tillgifna eller förlåtna utan för tillfyllestgörelsens skull uti skärselden eller för andra vissa gärningars skull, som människostadgarna föreskrifva och pålägga, det lär icke den heliga skrift.

Aflåten var fordom en förskoning ifrån den offentliga botgöringen, på det människorna icke skulle dymedelst allt för mycket betungade varda. Om nu tillfyl-lestgörelserna och straffen kunna eftergifvas och förlåtas genom människors makt och myndighet, så är ju denna vedergällning icke nödvändig enligt Guds befallning. Ty ingen människomakt eller myndighet kan upphäfva Guds bud och befallning. Vidare, som nu denna plägsed af sig själf kommit ur bruk och det med biskoparnes tysta medgifvande, så behöfver man nu icke mera dessa eftergifter; dock har namnet aflat ännu kvarblifvit. Och såsom man icke har förstått tillfyllestgörelser-na om en världslig tuktan utan om en straffets vedergällning; så

har man ock illa förstått ordet aflat och uttydt det om en sådan förlåtelse, hvarigenom själarna ifrån skärselden kunde befriade varda; ehuru dock nycklarna hafva allenast makt att här på jorden binda och lösa, efter det, som Kristus säger: »Allt det du binder på jorden, det skall vara bundet i himmelen; och allt det du löser på jorden, det skall vara löst t himmelen»*; ehuruväl, såsom vi tillförne sagt, nycklarna icke hafva makt att pålägga några straff eller stifta och inrätta några gudstjänster utan hafva allenast makt till att förlåta dem synderna, som omvända sig, och att straffa och bannlysa dem, som icke vilja omvända varda. Ty såsom lösa betyder förlåta synderna; alltså betyder ock ordet binda att icke förlåta synderna. Ty Kristus talar om det andliga riket. Och Guds befallning är, att evangelii tjänare må aflösa dem, som omvända varda, såsom Paulus säger: Herren har gifvit oss makt till

förbättring**; därföre är deras reservatio casuum, eller förbehållet at syndaförlåtelsen i vissa fall, icke annat än en utvärtes och världslig sak. Ty de kunna väl förbehålla sig makt och myndighet att frikalla någon ifrån det straff, som deras kyrkolag pålägger, men icke ifrån skulden inför Gud hos dem, som rätteligen omvända varda. Fördenskull döma ock våra motståndare rätt, då de bekänna och tillstå, att samma reservatio casuum, eller förbehåll af syndaförlåtelsens undfående i vissa fall, bör icke uti dödsstunden hindra någon ifrån aflösningen.

Vi hafva nu framställt hufvudinnehållet af vår lära om bättringen, hvilken lära vi för visso veta vara

: Matt. 16: 19.

2 Kor. 10: 8.

både gudlig och hälsosam för alla fromma och gudfruktiga hjärtan. Och om nu redliga och uppriktiga män vilja jämföra vår lära med våra motståndares förvirrade ordaträtor, så skola de finna, att motståndarne hafva förbigått den lära, som handlar om den rättfärdiggörande och den gudfruktiga hjärtan och samveten hug-svalande tron. De skola jämväl se och förnimma, att motståndarne föregifva mycket om ångerns förtjänst, om det oändliga uppräknandet af fel och brister och om tillfyllestgörelserna m. m., som hör hvarken till himmelen eller jorden, och hvilket motståndarne icke en gång själfva kunna rätt eller till fyllest förklara.

VII. Om sakramenternas antal och bruk.

Uti den trettonde artikeln gilla våra motståndare, att vi säga, att sakramenterna äro icke allenast sådana kännetecken på bekännelsen ibland människorna, hvarme-delst de ifrån hvarannan åtskiljas, såsom somliga föregifva, utan äro fastmera tecken och vittnesbörd om Guds vilja emot oss, genom hvilka Gud rör hjärtan att tro. Men här befalla de oss jämväl att räkna sju sakramenter. Vi hålla före, att det är nödigt hålla de ceremonier och sakramenter, hvilka Gud själf uti sitt heliga ord instiftat, huru många de ock äro. Vi anse ock, att det är af ringa vikt, äfven om andra för bättre undervisnings skull dem annorlunda räkna, allenast de rätt behålla de stycken, som uti den heliga skrift förordnade äro. Icke

heller hafva de gamle fäder räknat dem på lika sätt.

Om vi kalla de utvärtes tecken och ceremonier, som hafva Guds befallning, och hvilka nådens löfte är tillagdt, sakramenter, så är lätt att afgöra, hvilka egentligen äro sakramenter. Tv cle af människor inrättade eller förordnade ceremonierna varda icke på detta sätt egentligen kallade sakramenter.

Ty det står icke uti någon människas makt eller myndighet att lofva eller tillsäga någon Guds nåd. Därföre äro ock de tecken och ceremonier, som förutan Guds befallning instiftade äro, icke några verkliga tecken till nåd, änskönt de' till äfventyrs lära eller påminna de oförfarne något.

Fördenskull äro döpelsen, Herrens nattvard och aflösningen, som är bättringens sakramentverkliga sakramenter. Ty dessa hafva Guds befallning och löfte om den nåd, som egentligen hör till nya testamentet. Ty våra hjärtan böra för visso tro, när vi döpas, när vi anamma Kristi sanna lekamen och blod, och när vi aflösta varda, att Gud visserligen förlåter oss synderna för Kristi skull. Gud beveker ock våra hjärtan genom ordet och den utvärtes ceremonien tillika, att de må tro och fatta tron; såsom Paulus säger: "Tron är af predikan» *. Och såsom ordet löper in i öronen, att det må röra hjärtat; alltså löper ock själfva den utvärtes ceremonien uti ögonen, att den må beveka våra hjärtan. Ordet och det utvärtes tecknet hafva samma verkan, såsom Augustinus har sagt, att sakramentet är ett synligt ord; förty det utvärtes tecknet emottages

* Rom. 10: 17.

både gudlig och hälsosam för alla fromma och gudfruktiga hjärtan. Och om nu redliga och uppriktiga män vilja jämföra vår lära med våra motståndares förvirrade ordaträtor, så skola de finna, att motståndarne hafva förbigått den lära, som handlar om den rättfärdiggörande och den gudfruktiga hjärtan och samveten hug-svalande tron. De skola jämväl se och förnimma, att motståndarne föregifva mycket om ångerns förtjänst, om det oändliga uppräknandet af fel och brister och om tillfyllestgörelserna m. m., som hör hvarken till himmelen eller jorden, och hvilket motståndarne icke en gång själfva kunna rätt eller till fyllest förklara.

VII. Om sakramenternas antal och bruk.

Uti den trettonde artikeln gilla våra motståndare, att vi säga, att sakramenterna äro icke allenast sådana kännetecken på bekännelsen ibland människorna, hvarme-delst de ifrån hvarannan åtskiljas, såsom somliga föregifva, utan äro fastmera tecken och vittnesbörd om Guds vilja emot oss, genom hvilka Gud rör hjärtan att tro. Men här befalla de oss jämväl att räkna sju sakramenter. Vi hålla före, att det är nödigt hålla de ceremonier och sakramenter, hvilka Gud själf uti sitt heliga ord instiftat, huru många de ock äro. Vi anse ock, att det är af ringa vikt, äfven om andra för bättre undervisnings skull dem annorlunda räkna, allenast de rätt behålla de stycken, som uti den heliga skrift förordnade äro. Icke

heller hafva de gamle fäder räknat dem på lika sätt.

Om vi kalla de utvärtes tecken och ceremonier, som hafva Guds befallning, och hvilka nådens löfte är tillagdt, sakramenter, så är lätt att afgöra, hvilka egentligen äro sakramenter. Tv cle af människor inrättade eller förordnade ceremonierna varda icke på detta sätt egentligen kallade sakramenter.

Ty det står icke uti någon människas makt eller myndighet att lofva eller tillsäga någon Guds nåd. Därföre äro ock de tecken och ceremonier, som förutan Guds befallning instiftade äro, icke några verkliga tecken till nåd, änskönt de' till äfventyrs lära eller påminna de oförfarne något.

Fördenskull äro döpelsen, Herrens nattvard och aflösningen, som är bättringens sakramentverkliga sakramenter. Ty dessa hafva Guds befallning och löfte om den nåd, som egentligen hör till nya testamentet. Ty våra hjärtan böra för visso tro, när vi döpas, när vi anamma Kristi sanna lekamen och blod, och när vi aflösta varda, att Gud visserligen förlåter oss synderna för Kristi skull. Gud beveker ock våra hjärtan genom ordet och den utvärtes ceremonien tillika, att de må tro och fatta tron; såsom Paulus säger: "Tron är af predikan» *. Och såsom ordet löper in i öronen, att det må röra hjärtat; alltså löper ock själfva den utvärtes ceremonien uti ögonen, att den må beveka våra hjärtan. Ordet och det utvärtes tecknet hafva samma verkan, såsom Augustinus har sagt, att sakramentet är ett synligt ord; förty det utvärtes tecknet emottages

* Rom. 10: 17.

med ögonen och är liksom en ordets afmålning, betecknande detsamma som själfva ordet; hvarföre de ock bägge hafva samma verkan.

Konfirmationen och den sista smörjeisen äro utvärtes tecken och ceremonier, af fäderna antagna, hvilka icke en gång kyrkan fordrar såsom nödvändiga till saligheten, förty de hafva icke Guds befallning. Fördenskull är det icke onyttigt, att man åtskiljer dessa ifrån de förra sakramenterna, som hafva Guds uttryckliga befallning och tydliga löfte om nåd.

Med prästerskapet förstå icke motståndarne predikoämbetet, som förkunnar ordet och utdelar sakramenterna, utan de förstå därmed präster, som äro tillsatta att offra, liksom borde nu i nya testamentet vara ett prästerskap, icke olikt det levitiska prästerskapet, som för folket offra skall och förtjäna andra syndernas förlåtelse. Vi bekänna och lära, att den på korset döende Kristi offer har gjort till fyllest för hela världens synder, så att vi dessutom icke behöfva andra offer, liksom detta icke skulle gjort till fyllest för våra synder.

Därföre varda människorna rättfärdigade icke för några andra offers skull utan för det enda Kristi offers skull, om de tro, att de genom det offret återlösta äro. Därföre varda predikanter och lärare kallade, icke till alt göra eller förrätta något offer, såsom det levitiska prästerskapet skulle offra för folket för att därigenom förskaffa folket syndernas förlåtelse; utan de kallas till att lära och predika evangelium och utdela sakramenterna ibland folket. Icke heller hafva vi något annat prästerskap,

som är likt det levitiska, såsom epistelen till hebreerna nogsamt lär. Men om ordinationen (sa-cramentum ordinis) förstås om predikoämbetet, så kunde vi väl kalla ordinationen ett sakrament. Ty predikoämbetet är af Gud be-falldt och har härliga löften med sig; Rom. 1: »Evangelium är en Guds kraft, alla dem till salighet, som tro»*] och Esaias 55: »Ordet, som af min mun går, det skall icke återkomma till mig fåfängt utan göra det mig

täckes, och det skall framgång hafva, uti thy jag utsänder det»**. Om ordinationen på detta sätt förstås, så må vi ock väl kalla händernas påläggande ett sakrament. Tv församlingen har Guds befallning till att förordna predikanter och lärare, hvilket bör vara oss ganska kärt och behagligt, emedan vi veta, att Gud själf gillar detta ämbete och är däruti själf tillstädes. Och det är nyttigt, att man så mycket, som ske kan, hedrar predikoämbetet med allt tillbörligt lof och heder emot de fanatiska människor, som drömma, att den Helige Ande gifves icke genom ordet utan för några deras egna förberedelsers skull, om de sitta fåfänga och tysta uti mörka vinklar och vrår och förvänta upplysning, såsom fordom entusiasterna2 och än i dag anabaptisterna eller vederdöparne lära.

Äktenskapet är icke först uti nya testamentet instiftadt utan strax i begynnelsen, då människosläktet var skapadt. Det har ock Guds befallning, det har ock sina löften, som väl icke egentligen höra till det nya testamentet utan lända mera till det lekamliga lefvernet; hvarföre om någon vill kalla det

• Rom. 1: 16. " Es. 55: 11.172 Bek. Ap. el. Försv. VII. Om sakramenternas antal o. bruk.

ett sakrament, bör han dock åtskilja det ifrån de förra sakramenterna, som egentligen äro nya testamentets tecken och insegel och äro vittnesbörd om Guds nåd och syndernas förlåtelse. Om nu äktenskapet skall för den orsakens skull hafva namn af ett sakrament, att det är af Gud befalldt, så kunna ock andra stånd eller ämbeten, som af Gud befallda äro, i lika måtto kallas sakramenter, såsom öfverhetsståndet och flera.

Slutligen, om alla ting skola räknas för sakramenter, som äro af Gud befallda, och åt hvilka löften tillagda äro, hvarföre lägga vi icke till dem bönen, som visserligen i så fall kunde kallas ett sakrament? Ty den har både Guds befallning och ganska många löften för sig. Och när den blifver satt ibland sakramenterna, liksom uti ett högre rum, lockar och bjuder den människorna snarare till att bedja. Man kunde ock häribiand räkna allmosorna, ja, ock bedröfvelser och anfäktningar, hvilka jämväl äro tecken, hvilka Gud sina löften tillagt. Men vi lämna detta; ty ingen förståndig man lär mycket tvista om sakramenternas antal eller namn, allenast de ting bibehållna varda, som hafva Guds befallning och löften.

Det är mera nödvändigt att rätt förstå, huru man skall bruka sakramenterna. Här fördöma vi hela hopen af de skolastiska lärare, som lära, att sakramenterna till följd af deras blotta yttre bruk medföra nåden åt alla dem, som icke självfva sätta något hinder däremot, änskönt ingen god rörelse är i hjärtat hos den, som dem brukar. Detta är uttryckligen en sådan mening, som "judarne

hafva; nämligen att hålla före, att vi genom blotta verket eller den utvärtes ceremonien rättfärdigade varda förutan någon god rörelse uti hjärtat, det är, förutan tron. Dock varder denna ogudaktiga och skadliga mening med stor myndighet uti hela det påfviska väldet lärd och förkunnad. Men Paulus ropar däremot och nekar, att Abraham är rättfärdigad vorden genom omskärelsen *, utan att omskärelsen var allenast ett tecken, föresatt till att öfva tron. Alltså lära vi, att uti sakramenternas bruk bör tron vara tillstädes, som tager sin tillflykt till Guds nådelöften och undfår de utlofvade ting, som där uti sakramentet tillbjudna varda.

Och detta är ganska visst, fast och oryggligt; ty löftet är ju onyttigt och fåfängt, så framt det icke med tron omlättadt varder. Men sakramenterna äro nådelöftets tecken och insegel, därföre bör tron tillkomma uti sakramenternas nyttjande. Till exempel om någon vill bruka Herrens nattvard, må han den sålunda bruka, att emedan det är nya testamentets sakrament, såsom Kristus klarligen betygar, så skall man fäst lita därpå, att de uti nya testamentet utlofvade ting tillbjudas, nämligen syndernas förlåtelse. Och denna bör man med tron omfatta, upprätta det förskräckta samvetet och veta, att dessa vittnesbörd icke äro falska eller bedrägliga utan så vissa, som om Gud skulle med ett nytt underverk af himmelen lofva, att han vill förlåta synderna. Men hvartill skulle ock sådana underverk och löften gagna honom, som icke tror? Och vi tala här om den särskilda tro, som tror det

* Rom 4: 10. 11.173 Bek. Ap. el. Försv. VII. Om sakramenternas antal o. bruk.

närvarande löftet, och som icke allenast i allmänhet tror, att en Gud är till, utan som tror, att syndernas förlåtelse tillbjudes. Detta sakramentets bruk "tröstar och hugsvalar gudfruktiga och förskräckta hjärtan och samveten.

Det kan ock ingen med ord nogsamt beskrifva, hvad för ett stort missbruk uti församlingen den galna meningen förorsakat om sakramentets verkan af dess blotta yttre bruk utan någon god rörelse hos den, som det brukar. Här-

utaf är det oändliga missbruket af mässorna kommet, hvarom vi längre fram vidare vilja tala. Icke heller kan någon bokstaf anföras af de gamla fäders skrifter, som häruti försvarar skolastikerna; ja, Augustinus säger tvärt om, att tron på sakramentet och icke blotta sakramentets begående rättfärdigar. Så är ock Pauli språk bekant : »Med hjärtats tro varder man rättfärdig»*.

Den fjortonde artikeln, hvaruti vi säga, att ingen må tillåtas att predika ordet och utdela sakramenterna uti församlingen, utan han är rätt och ordentligen kallad, antaga de i så måtto, nämligen om vi vilja bruka det skick med prästernas invigande, som påfviska kyrkolagen föreskrifver. Härom hafva vi ofta under denna sam-1 mankomst betygat, att vi på det högsta åstunda bibehålla den kyrkliga styrelsen och den ordning prästerna emellan, som uti försam-1 lingen är, om ock af blott mänsklig myndighet inrättade. Ty vi veta, att kyrkodisciplinen är efter moget råd och betänkande på detta sätt, såsom de gamla kyrkolagarna densamma beskrifva, af: de gamla fäder inrättad. Men bi-1

skoparne taga sig före att antingen tvinga våra präster att förkasta och fördöma den lära, som vi bekant hafva, eller ock att med en ny och oerhörd grymhet döda de arma och oskyldiga. Dessa orsaker förhindra våra präster att erkänna dessa biskopar. Sålunda är biskoparnes grymhet orsaken, hvarföre kyrkoregementet här och där upphäfdes, hvilket vi högligen åstundade bibehålla. De må själfva se sig om, huru de vilja 'en gång för Gud göra räkenskap därför, att de så förskingra församlingen. Våra samveten hafva häruti intet att befara; ty emedan vi veta, att vår bekännelse är sann, gudlig och allmän, så böra vi icke gilla deras grymhet, som denna lära förfölja. Vi veta ock, att den rätta församlingen är hos dem, som lära Guds ord rent och klart och sakramenterna rätt utdela, men icke hos dem, som söka icke allenast Guds ord genom stränga befallningar och påbud att utrota, utan ock dräpa och mörda dem, som lära det, som rätt och sant är, emot hvilka själfva kyrkolagarna, änskönt de skulle göra dem något emot, långt mildare och lindrigare äro. An ytterligare vilja vi här hafva betygadt, att vi gärna vilja bibehålla kyrkostyrelsen, om allenast biskoparne vilja upphöra att så grymt fara fram emot våra församlingar, som hittills skett. Denna vår uppriktiga vilja skall oss både för Gud, hos allt folk och alla efterkommande ursäkta, att ingen skall kunna tillräkna oss, att biskoparnes makt och myndighet försvagas, då människorna antingen läsa eller höra, att vi, som med våra böner sökt afvända biskoparnes orättrådiga grymhet,

* Rom. 10: 10.174 Bel?.. Ap. el. Försv. VIII. Om människostadgarna uti för saml.

icke hafva kunnat erhålla det, som är billigt och skäligt.

VIII. Om människostadgarna uti församlingen.

Uti den femtonde artikeln antaga de den förra delen, hvaruti vi säga och lära, att man de kyrkoceremonier bör iakttaga och hålla, som utan synd kunna hållas och tjäna till lugn och en god ordning uti församlingen. Den andra delen förkasta de alldeles, hvaruti vi säga, att de människostadgar, som äro inrättade till att försona Gud, förtjäna nåden och tillfyllestgöra för synderna, strida emot Kristi evangelium. Ehuruväl vi uti själfva bekännelsen i fråga om åtskillnaden på mat hafva mycket talat om människostadgarna, vilja vi dock här något däraf i korthet upprepa.

Änskönt vi hade tänkt, att våra motståndare skulle af andra skäl och orsaker försvara människostadgarna; så kunde vi dock aldrig tro eller inbilla oss, att det skulle ske, att de skulle förkasta denna artikel, nämligen att vi icke förtjäna syndernas förlåtelse eller nåden genom människostadgarnas hållande. Därföre, sedan denna artikel är vorden förkastad, hafva vi en lätt och uppenbar sak för oss. Nu antaga motståndarne uppenbarligen judarnes lära, nu öfverhopa de uppenbarligen Kristi evangelium med en hop djäfialäror. Ty då kallar Skriften människostadgarna djäfialäror, när det läres, att de äro gudstjänster, nyttiga till att förtjäna syndernas förlåtelse och nåden; ty då förmörka de evangelium, Kristi välgärningar

och trons rättfärdighet. Evangelium lär, att vi 'genom tron, för Kristi skull, af nåd undfå syndernas förlåtelse och varda med Gud försonade; motståndarne framställa däremot en annan medlare, nämligen dessa människostadgar. För deras skull vilja de bekomma syndernas förlåtelse, genom dem vilja de blidka Guds vrede. Men Kristus säger uttryckligen: »De tjäna mig fåfängt, lärande den lärdom, som är människobud»*.

Vi hafva tillförne vidlyftigt ådagalagt, att människorna varda rättfärdigade genom tron, när de tro, att de hafva en nådig Gud, icke för våra gärningars skull, utan af nåd för Kristi skull. Det står fast och oryggligt, att detta är evangelii sanna lära, förty Paulus betygar klarligen uti Ef. 2: »Af nåden ären I frälsta genom tron, och det icke af eder, Guds gåfva är det; icke af gärningar, på det ingen skall berömma sig»**. Nu säga de åter, att människorna förtjäna syndernas förlåtelse genom dessa människostadgars hållande. Hvad är det annat än att utom Kristus framställa en annan, som oss rättfärdigar, en annan medlare? Paulus säger till galaterna: »I hafven mist Kristus, I som genom lagen viljen rättfärdiga varda»**'*, det är: om I menen eder förtjäna genom lagens hållande, att I skolen för Gud rättfärdiga räknade varda, så är Kristus eder intet nyttig; ty hvad behöfva de Kristus, som mena sig vara rättfärdigade genom sitt hållande af lagen? Gud har framställt Kristus, därföre att han för denne medlares skull, men icke för vår rättfärdighets skull, vill vara oss mild och nådig. Men våra motstånda-

» Matt. 15: 9. ** Ef. 2: 8, 9. "* Gal. 5:

icke hafva kunnat erhålla det, som är billigt och skäligt.

VIII. Om människostadgarna uti församlingen.

Uti den femtonde artikeln antaga de den förra delen, hvaruti vi säga och lära, att man de kyrkoceremonier bör iakttaga och hålla, som utan synd kunna hållas och tjäna till lugn och en god ordning uti församlingen. Den andra delen förkasta de alldeles, hvaruti vi säga, att de människostadgar, som äro inrättade till att försona Gud, förtjäna nåden och tillfyllestgöra för synderna, strida emot Kristi evangelium. Ehuruväl vi uti självva bekännelsen i fråga om åtskillnaden på mat hafva mycket talat om människostadgarna, vilja vi dock här något däraf i korthet upprepa.

Änskönt vi hade tänkt, att våra motståndare skulle af andra skäl och orsaker försvara människostadgarna; så kunde vi dock aldrig tro eller inbilla oss, att det skulle ske, att de skulle förkasta denna artikel, nämligen att vi icke förtjäna syndernas förlåtelse eller nåden genom människostadgarnas hållande. Därföre, sedan denna artikel är vorden förkastad, hafva vi en lätt och uppenbar sak för oss. Nu antaga motståndarne uppenbarligen judarnes lära, nu öfverhopa de uppenbarligen Kristi evangelium med en hop djäfialäror. Ty då kallar Skriften människostadgarna djäfialäror, när det läres, att de äro gudstjänster, nyttiga till att förtjäna syndernas förlåtelse och nåden; ty då förmörka de evangelium, Kristi välgärningar

och trons rättfärdighet. Evangelium lär, att vi 'genom tron, för Kristi skull, af nåd undfå syndernas förlåtelse och varda med Gud försonade; motståndarne framställa däremot en annan medlare, nämligen dessa människostadgar. För deras skull vilja de bekomma syndernas förlåtelse, genom dem vilja de blidka Guds vrede. Men Kristus säger uttryckligen: »De tjäna mig fåfängt, lärande den lärdom, som är människobud»*.

Vi hafva tillförne vidlyftigt ådagalagt, att människorna varda rättfärdigade genom tron, när de tro, att de hafva en nådig Gud, icke för våra gärningars skull, utan af nåd för Kristi skull. Det står fast och oryggligt, att detta är evangelii sanna lära, förty Paulus betygar klarligen uti Ef. 2: »Af nåden ären I frälsta genom tron, och det icke af eder, Guds gåfva är det; icke af gärningar, på det ingen skall berömma sig»**. Nu säga de åter, att människorna förtjäna syndernas förlåtelse genom dessa människostadgars hållande. Hvad är det annat än att utom Kristus framställa en annan, som oss rättfärdigar, en annan medlare? Paulus säger till galaterna: »I hafven mist Kristus, I som genom lagen viljen rättfärdiga varda»**'*, det är: om I menen eder förtjäna genom lagens hållande, att I skolen för Gud rättfärdiga räknade varda, så är Kristus eder intet nyttig; ty hvad behöfva de Kristus, som mena sig vara rättfärdigade genom sitt hållande af lagen? Gud har framställt Kristus, därföre att han för denne medlares skull, men icke för vår rättfärdighets skull, vill vara oss mild och nådig. Men våra motstånda-

» Matt. 15: 9. ** Ef. 2: 8, 9. "* Gal. 5:

re mena, att Gud är blidkad och försonad för människostadgarnas skull och icke för Kristi skull. Och i så måtto

betaga de Kristus den heder, som honom såsom medlare tillkommer. Hvad denna sak beträffar, så är ingen åtskillnad emellan våra människostadgar och de mosaiska ceremonierna. Paulus förkastar därföre de mosaiska ceremonierna, såsom han ock människostadgarna förkastar, förty de höllos för att vara sådana gärningar, som förtjänte rättfärdigheten för Gud, och således förmörkades Kristi ämbete och trons rättfärdighet. Därföre förkastar han både lagens gärningar och människostadgarna tillika och påstår, att löftet om syndernas förlåtelse är gifvet af nåd för Kristi skull, allenast att vi detsamma med tron omfatta. Ty löftet kan icke omfattas och anammas utan genom tron. Fördenskull emedan vi med tron undfå syndernas förlåtelse, emedan vi genom tron hafva en nådig Gud för Kristi skull, så är det en stor villfarelse och gudlöshet att säga och lära, att vi genom dessa människostadgars håHande förtjäna syndernas förlåtelse. Om någon här ville säga, att vi icke förtjäna syndernas förlåtelse, utan allenast att de, som redan äro rättfärdigade, förtjäna nåden genom dessa människostadgar, så ropar Paulus återigen däremot och säger, att Kristus vore dä en syndatjänare*, om man efter rättfärdiggörelsen skall hålla före, att vi därefter icke för Kristi skull varda för rättfärdiga räknade, utan att vi böra genom an- \ dra gärningar eller stadgars hål-' lande förtjäna, att vi må räknas | tör rättfärdiga. Ja, »man föraktar

ju icke en människas testamente, då det gilladt är; man lägger icke heller något därtill»**. Därföre bör icke heller det läggas till Guds testamente, som har lofvat, att han för Kristi skull vill vara oss nådig,, att vi först genom dessa människostadgars hållande böra förtjäna att räknas lör behagliga och rättfärdiga.

Dock hvad behöfva vi härvid bruka någon vidlyftighet? Ingen människostadga har ju af de gamla fäderna blifvit i den afsikt instiftad och förordnad, att den må förtjäna syndernas förlåtelse eller rättfärdigheten; utan de äro inrättade för en god ordning och bättre lugn i församlingen. Och om det än vore någon, som ville inrätta eller förordna vissa gärningar till att därmed förtjäna syndernas förlåtelse eller rättfärdigheten, huru skulle han veta, att dessa gärningar äro Gud behagliga, när han därom icke har något vittnesbörd af Guds heliga ord? Huru vill han göra människorna vissa om Guds vilja förutan Guds ord och befallning? Månne icke Gud allestädes hos profeterna förbjuder att inrätta några särskilda gudstjänster utom hans befallning? Hos Hezech. uti det 20 står skrifvet: »I skolen icke lefva efter edra fäders bud och icke hålla deras rätter och icke orena eder på deras af gudar; ty jag är Herren eder Gud; efter mina bud skolen I lefva, och mina rätter skolen I hålla och göra därefter»***. Om det tillåtes människor att inrätta gudstjänster och de genom dessa förtjäna nåden, så måste ju alla hedniska gudstjänster vara goda och giltiga, så måste de af Jerobeam och af andra utom lagen inrättade

* Gal. 2: 17. ** Gal. 3: 15. "" Hezech. 2ft 18, 19.176 Bel?.. Ap. el. Försv. VIII. Om

människostadgarna uti för saml.

gudstjänsterna gillas. Ty hvad är här för en åtskillnad? Är det oss tillåtet att inrätta gudstjänster, som äro nyttiga att förtjäna nåden och rättfärdigheten, hvarföre har icke detsamma varit tillåtet hedningarne och israeliterna? Men därföre äro hedningarnes och israeliternas gudstjänster förkastade, efter det de mente sig genom dem förtjäna syndernas förlåtelse och rättfärdigheten och kände icke trons rättfärdighet. Ändtligen hvaraf varda vi vissa och försäkrade därom, att de gudstjänster, som förutan Guds befallning af människor instiftade äro, göra oss för Gud rättfärdiga? Man kan ju ingenting försäkra om Guds vilja förutan Guds ord. Än om Gud icke gillar dessa gudstjänster? Huru kunna då motståndarne säga, att de rättfärdiga? Förutan Guds ord och vittnesbörd kan detta ingalunda försäkras. Paulus säger ock: »Allt det icke går af tron, det är synd»*. Och emedan dessa gudstjänster icke hafva något vittnesbörd af Guds heliga ord, så måste samvetet nödvändigt tvifla på, huruvida de äro Gud behagliga eller icke.

Och hvad behöfver man många ord uti en så klar och uppenbar sak? Om våra motståndare försvara dessa af människor inrättade gudstjänster, såsom de där förtjäna rättfärdiggörelsen, Guds nåd och syndernas förlåtelse, så upprätta de helt enkelt antikrists rike. Ty antikrists rike är en ny gudstjänst, som människorna af egen myndighet hafva upptänkt, och som alldeles förkastar Kristus; såsom Muhammeds rike har sina gudstjänster, verk och gärningar, hvarigenom de vilj-a för Gud rättfärdigade varda och veta

icke, att människorna varda för Gud rättfärdigade af nåd genom tron för Kristi skull. Således måtte väl ock påfvedömet vara en del af antikrists rike, om det försvarar de af människor inrättade gudstjänsterna därföre, att de

kunna oss rättfärdiga. Ty då beröfva de Kristus den heder, som honom tillkommer, när de lära, att vi icke af nåd för Kristi skull rättfärdiga varda genom tron utan genom sådana gudstjänster; och ännu mera när de lära, att sådana gudstjänster äro icke allenast nyttiga till rättfärdiggörelsen utan jämväl nödvändiga, såsom de tillförne uti den åttonde artikeln lärt hafva, hvarest de fördöma oss, därföre att vi sagt, att det icke är nödigt till församlingens sanna enhet, att där allestädes äro lika af människor inrättade ceremonier. Daniel gifver tillkänna uti sitt 11 kap., att de nya af människor förordnade gudstjänsterna skulle blifva antikrists rikes egentliga gestalt och sannskyldiga väsende. Tv så säger han: »Sin egen gud Maussim skall han dyrka; ty en gud, som hans fäder intet hafva vetat af, den skall lian ära med guld, silfver, ädla stenar och klenoder»**. Här beskrifver han de nya gudstjänsterna; ty han säger, att en sådan gud skall dyrkas, som fäderna icke hafva vetat af. Ty de gamla fäder, oansedt de ock själfva haft sina ceremonier och stadgar, så mente de dock icke, att dessa ting voro nyttiga eller nödvändiga till rättfärdiggörelsen; de förmörkade icke Kristi ära och ämbete, utan de lärde, att vi rättfärdiga varda genom tron för Kristi skull och icke för de af människor inrättade guds-

* Rom. 14: 23. "* Dan. 11: 38.

tjänsternas skull. För öfrigt iakt-togos af dem de ceremonier, som af mänöiskor inrättade voro, för en lekamlig nyttas skull, på det folket skulle veta, på hvad tid de skulle komma tillsammans, på det att allting skulle väl, skickligt och i en god ordning för exemplets skull tillgå uti deras kyrkor och församlingar; och ändtligen på det att allmänheten skulle dymedelst hållas i tukt och aga. Ty tiders åtskillnad och hvarjehanda ceremonier och stadgar tjäna att påminna allmänheten och densamma till skicklighet hålla. Dessa orsaker hade nu de gamle fäder, hvarföre de sådana stadgar och ceremonier höllo, och lör dessa orsakers skull anse vi jämväl, att sådana stadgar och ceremonier rätt kunna hållas och iakttagas. Vi förundra oss ock högligen däröfver, att våra motståndare försvara människostadgarna för ett annat ändamåls skull, nämligen att de förtjäna syndernas förlåtelse, nåden eller rättfärdiggörelsen. Hvad är det annat än att dyrka Gud med guld, silfver och ädla stenar, det är, att mena, att Gud varder blidkad genom åtskilliga klädedräkter, prydnader och flera dylika ceremonier, hvaraf en oändlig myckenhet finnes uti människostadgarna?

Paulus skrifver till kolosserna och säger, att människostadgarna hafva ett sken af visdom *. Ja, det hafva de ock visserligen;"ty en god ordning höfves högligen i församlingen och är för den orsakens skull nödig; men som det mänskliga förnuftet icke förstår trons rättfärdighet, så diktar och dömer det på naturligt sätt, att j sådana gärningar göra människor- i

* Kol. 2: 23.

na rättfärdiga, att de försona Gud m. m. Så tänkte man allmänt ibland israeliterna, och i denna mening förökte de sådana ceremonier, såsom de hos oss uti klostren tilltagit hafva. Så dömer ock det mänskliga förnuftet om lekamliga öfningar, om fastande med mera, hvars ändamål är att dämpa och underkufva köttets lustar och begärelser, men förnuftet kommer och lägger ett annat ändamål därtill, nämligen att de äro rättfärdigande gudstjänster; såsom Thomas skrifver: »Fasta är ett verk, som tjänar till att afplana skulden hos Gud och att densamma framdeles förhindra». Dessa äro Thomas ord. Således kan ett sken af visdom och rättfärdighet lätt bedraga människorna uti sådana gärningar. Så komma ock helgonens exempel härtill, och då människorna söka att efterfölja dem, efterfölja de gemenligen deras utvärtes öfningar men efterfölja icke deras tro.

Sedan detta sken af visdom och rättfärdighet har förfört människorna, följa sedan oändliga olägenheter därpå; evangelium, som handlar om den rättfärdighet, som kommer af tron på Kristus, varder förmörkadt, och därpå följer en fåfäng förtröstan på sådana gärningar. Vidare varda ock Guds bud förmörkade; ty dessa gärningar tillägna sig namn af ett fullkomligt och andligt lif och varda långt högre aktade än de gärningar, som uti Guds lag och bud äro befallda, såsom de gärningar, hvilka tillhöra hvars och ens kall, statens styrelse, den husfaderliga förvaltningen, det äktenskapliga lifvet och barns uppfostran. Dessa och flera sådana af Gud befallda.

gärningar hållas, i anseende till de af människor uppdiktade gärningar och ceremonier, såsom oheliga, så att de

med en viss samvetets tvekan af många utöfvas. Ty vi veta, att många hafva öfvergifvit statens styrelse, många sitt äktenskap och öfverlämnat sig åt iakttagandet af dessa stadgar såsom bättre och heligare.

Och detta är icke nog, utan när den öfvertygelsen intagit människornas sinnen, att sådana människostadgars hållande är nödvändigt till rättfärdiggörelsen, så varda deras samveten ömkligen plågade, emedan de icke kunna så noga hålla dessa stadgar. Ty ho har någonsin kunnat uppräkna dem alla? Man finner oändliga böcker, ja hela bibliotek, som icke innehålla den ringaste bokstaf om Kristus, om tron på Kristus och om hvars och ens kallelses goda gärningar, utan äro fullskrifna med en hop samlade människostadgar och deras uttydningar och förklaringar, hvarmed de understundom göras strängare och svårare, understundom lindrigare. Huru vrider och vänder sig icke den gode Gerson, då han söker utleta graderna och utsträckningen för dessa föreskrifter, och kan dock icke finna det tillbörliga på någon viss grad. Emellertid beklagar han högligen de gudfruktiga samvetenas faror, hvilka af denna deras stadgars stränga uttydning förorsakas.

Vi vilja fördenskull emot detta visdoms- och rättfardighetsskken uti människostadgarna, som bedrager människorna, befästa oss med Guds ord; och må vi först och främst veta, att de hvarken förtjäna syndernas förlåtelse eller

rättfärdigheten för Gud icke heller äro nödvändiga till rättfärdiggörelsen. Vi hafva tillförne anfört några vittnesbörd härför, hvaraf än flera finnas uti Pauli skrifter. Till kolosserna uti 2 kap. säger han tydligen: »Så låten nu ingen göra eder samvete öfver mat eller dryck eller öfver bestämda helgedagar eller nymånader eller sabbater; hvilket är skuggan af det som tillkommande var, men kroppen själf är i Kristus» *. Här inbegriper han tillika både Mose lag och människostadgarna, på det icke våra motståndare må kringgå dessa vittnesbörd, såsom de pläga, och säga, att Paulus talar här allenast om Mose lag. Men han betygar här uttryckligen, att han talar om människostadgarna, ehuruväl våra motståndare icke förstå hvad de själfva tala; ty om evangelium nekar, att de mosaiska ceremonier, som af Gud instiftade voro, rättfärdiga, huru mycket mindre kunna då människostadgarna rättfärdiga?

Biskoparne hafva icke heller någon makt att förordna några gudstjänster såsom rättfärdigande eller nödvändiga till rättfärdiggörelsen. Ja, apostlarne säga uti Apostlagärn. 15: »Hvi fr esten 1 då nu Gud, att I viljen lägga det ok på lärjungarnes hals, det hvarken vi eller våra fäder bära kunde» **; hvarest Petrus anklagar deras uppsåt att betunga församlingen såsom en stor synd. Och uti Gaf 5 förbjuder Paulus att låta sig på nytt fångas under träldomens ok ***. Apostlarne vilja fördenskull, att denna frihet må förblifva uti församlingen, att icke några gudstjänster, vare sig lagens eller människostadgarnas, må anses

• Kol. 2: 16, 17. ** Apostlagärn. 15: 10.

" Gal. 5: 1.179 Bel?.. Ap. el. Försv. VIII. Om människostadgarna uti för saml.

nödvändiga, såsom ceremonierna uti lagen hafva till en tid varit nödiga, på det icke trons rättfärdighet må förmörkas, om människorna mena, att sådana gudstjänster förtjäna rättfärdiggörelsen eller därtill äro nödvändiga. Många söka åtskilliga lindringar uti människostadgarna, på det de må hela och tillfredsställa samvetena, dock finna de icke några bestämda grader, hvarigenom de kunna befria samveten ifrån dessa band och bojor. Men såsom Alexander upplöste den gordiska knuten, i det han med svärdet på en gång af-högg den, emedan han icke kunde upplösa den; alltså befria ock apostlarne på en gång samvetena ifrån människostadgarna, i synnerhet om de framställas till att förtjäna rättfärdiggörelsen. Apostlarne nödga oss till att bestrida denna lära både med undervisning och eget exempel. De nödga oss att lära, att ingen varder rättfärdigad genom människostadgarna, att de icke äro nödvändiga till rättfärdiggörelsen, att ingen bör inrätta eller antaga dem i den mening, att de förtjäna rättfärdiggörelsen. Utan vill någon hålla dem, så hålle han dem utan vidskepelse såsom utvärtes eller världsliga seder, liksom då den ene kläder sig annorlunda än den andre, hvar och en efter sitt stånd, men alla utan någon vidskepelse. Apostlarne själfva öfverträda människostadgarna och varda dock af Kristus ursäktade; ty Kristus ville med samma exempel visa fariséerna, att dessa bruk voro onyttiga. Och om de våra förkasta några mindre tjänliga stadgar och ceremonier, så äro de nog ursäktade, då de erfordras, som skulle de förtjäna rättfärdiggörelsen, hvilken

mening om människostadgarna är ogudaktig.

Men de gamla stadgar och ceremonier, som uti församlingen inrättade äro för någon nytta och för fridens skull, dem hålla vi gärna och uttyda dem till det bästa med uteslutande af den mening, som håller före, att de rättfärdiga. Orätt anklaga oss ock våra ovänner, att vi afskaffa goda ordningar och den rätta kyrkodisciplinen. Ty vi kunna i sanning berömma oss däraf, att uti våra kyrkor och församlingar går allting mycket bättre och skickligare till vid den offentliga gudstjänstens förrättande än hos våra motståndare. Och om någon vill rätt eftertänka, så hålla vi de gamla kyrkolagarna mycket bättre än motståndarne. Hos dem hålla offerprästerna mässorna af tvång, för betalning legda, och mestadels allenast för betalningens skull; de sjunga psalmer, icke att därmed lära sig något eller bedja utan antingen för den utvärtes gudstjänstens skull, liksom det verket vore en gudstjänst, eller åtminstone för betalningens skull. Hos oss gå många till Herrens nattvard alla söndagar men varda förut undervisade, profvade och aflösta; de unga piltarne sjunga psalmerna, att de må lära något; församlingen sjunger ock, för att den antingen må lära något eller bedja. Hos våra motståndare finnes alldeles ingen kateketisk undervisning för barnen, det dock kyrkolagarna allvarsamt befalla. Hos oss måste kyrkoherdarne och deras medtjänare uti församlingarna offentligen undervisa och förhöra ungdomen; och denna ordning medför de bästa frukter. Hos motståndarne hållas uti många länder hela året igenom inga predik-

n in gar utan allenast i fastan. Nu är ju den förnämsta gudstjänsten till att lära och förkunna Kristi evangelium. Och när våra motståndare predika, tala de allenast om människostadgarna, om helgonens dyrkan och dylika fåfänglig-heter, hvartill folket med rätta har en vämjelse. Däraf kommer ock, att så snart evangelium är uppläst, så löper folket hoptals ur kyrkan. Några få, som vilja synas vara något bättre, begynna nu att tala något om goda verk och gärningar; men om trons rättfärdighet, om tron på Kristus och om samvetens tröst och hugsva-lelse tala de icke det ringaste ord. Ja, de öfverhopa den nyttigaste delen af evangelium med allahanda hädelser och försmädelser. Däremot hållas uti våra församlingar alla predikningar om dessa nödiga lärostycken, nämligen om bättringen, gudsfruktan, tron på Kristus, trons rättfärdighet, samvetens tröst och hugsvalelse genom tron, trons öfningar, bönen, hurudan den bör vara, och att man må vara viss därpå, att den är verksam, och att den hörd varder, om korset, om öfverhetens samt alla världsliga förordningars anseende och värdighet, om åtskillnaden mellan Kristi rike eller det andliga riket och världsliga saker och handlingar, om äktenskapet, barns uppfostran och upptuktelse, om kyskhet och om kärlekens alla plikter. Utaf detta våra församlingars tillstånd kan man lätt döma, att vi den rätta kyrkodisciplinen, gudliga ceremonier och alla goda och anständiga kvr-koseder sorgfälligt bibehålla.

Om köttets dödande samt kroppens späkande och underkufvande

lära vi, såsom bekännelsen förtäljer, att ett sannskyldigt och oskrymtadt dödande sker genom korset och anfäktningarna, hvarmed Gud öfvar oss.

Uti dessa måste man underkasta sig Guds vilja, såsom Paulus säger: »Utgifven eder lekamen till ett offer» * m. m. Och dessa äro trons och gudsfruktans andliga öfningar. Men förutom detta dödande, som sker genom korset, är ock ett slags frivillig öfning nödig, hvarom Kristus säger: »Vakten eder, att edra hjärtan icke för-lungade varda med svalg och dryckenskap»**. Och Paulus: »Jag späker min lekamen och under-kufvar honom, på det jag icke predikar för andra och varder själf ' straffelig» ***. Och dessa öfningar I böra vi åtaga oss, icke därföre att de äro några rättfärdigande gudstjänster, utan på det att de 1 må kufva köttet, att icke mätthe-' ten förtungar oss och gör oss lata och säkra, hvaraf sker, att människorna så gärna efterfölja och åtlyda köttets retelser, lustar och begärelser. Denna flit och vaksamhet bör vara beständig, helst som Gud själf städse befaller det. Men den föreskrifna ordningen om viss mat och tiders iakttagande gör alls intet till köttets kufvande; ty den är kräsligare och kostbarare än öfriga måltider eller gästabud. Ja, motståndarne hålla själfva icke ens den ordning, som kyrkolagen föreskrifver.

Denna artikel Dm människostadgarna har många och svåra stridigheter med sig, och hafva vi i själfva verket erfarit, att människostadgarna äro värkliga snaror för samvetena. När de fordras såsom nödvändiga, så plåga och

* Rom. 12: 1. '* Luk. 21: 34. *** 1 Kor. 9: 27.

kvälja de ömkligen samvetet, som den ringaste däraf underlåter. Att åter alldeles afskaffa dem har ock sina olägenheter, frågor och spörsmål med sig. Men vi hafva en ren och klar sak, förty motståndarne fördöma oss därföre, att vi lära, att människostadgarna icke förtjäna syndernas förlåtelse. Ja, de fordra sina allmänna stadgar, som de kalla dem, såsom nödiga till rättfärdiggörelsen. Häruti hafva vi en säker försvarare i Paulus, som allestädes påstår, att dessa stadgar hvarken rättfärdiga ej heller äro nödvändiga framlör trons rättfärdighet. Dock lära vi, att man bör så moderera bruket af friheten uti dessa saker, att icke de oförfarne förargade varda och för frihetens missbruks skull ifrån den sanna evangeliska läran af-skräckta; vi lära ock, att man icke utan giltig orsak må förändra något uti antagna ceremonier, utan att för inbördes enighets skull de gamla plägseder må bibehållas, som utan synd eller utan större olägenhet kunna iakttagas. Vi hafva ock nu vid denna sammankomst tillräckligt ådagalagt, att vi för kärlekens och enighetens skull gärna vilja iakttaga likgiltiga tilllika med andra ting, änskönt de skulle hafva någon olägenhet med sig; men vi hafva ansett, att den allmänna enigheten och samdräkten, så vida den förutan samvetens förargelse och besvärande kan bibehållas, bör sättas framför alla andra fördelar. Men om hela denna sak vilja vi jämväl litet härefter tala, när vi komma att handla om klosterlöften och predikoämbetets makt och myndighet.

Den sextonde artikeln antaga våra motståndare utan något förbehåll, hvaruti vi hafva bekänt, att det står en Kristen fritt att

bekläda öfverhetsämbeten, utöfva domareämbetet efter kejserlig lag eller andra närvarande lagar, bestämma straff enligt lag, med rätta föra krig, göra krigstjänst, sluta förbund och fördrag, behålla sitt eget och däröfver råda, att gå ed när det lagligen blifver befalldt af öfverheten, uti äkta stånd träda och ändtligen att lagliga världsliga förordningar äro Guds goda inrättningar och gudomliga ordningar, hvilka en kristen tryggt kan bruka. Hela denna artikel om åtskillnaden mellan Kristi rike och det världsliga riket hafva de våra genom sina skrifter med stor nytta förklarat, nämligen att Kristi rike är andligt, hvaruti han genom ordets predikan regerar och därme-delst verkar uti våra hjärtan en sann Guds kunskap, en sann gudsfruktan, en lefvande tro och begynner uti oss här i lifvet den eviga rättfärdigheten och det tillkommande eviga lifvet. Emellertid tillåter han oss i utvärtes måtto bruka världsliga, lagliga förordningar, ehvad folks de ock äro, ibland hvilka vi lefva, såsom han tillstädjer oss bruka läkarekonsten, byggnadskonsten, mat, dryck och luften; icke heller gifver evangelium nya lagar om det borgerliga ståndet utan befaller, att vi skola lyda närvarande lagar, antingen de af hedningar eller andra folk stiftade äro, och medelst denna hörsamhet och lydnad befaller det oss att öfva inbördes kärlek emot hvarannan. Ty Carolostadiusi var näppeligen klok, när han ville pålägga oss Moses rättegångs- eller domarelagar. Om dessa saker hafva fördenskull de våra skrifvit något vidlyftigare, emedan munkarne hafva utspridt många skadliga meningar härom uti församlingen. De hafva kallat egendomsgemen-

skap ett evangeliskt lif, och att intet hafva såsom sitt eget och icke hämnas hafva de sagt vara evangeliska råd. Dessa meningar förmörka ganska mycket evangelium och det andliga riket, de äro ock för det världsliga regementet mycket farliga. Ty evangelium upphäfver eller söndersliter icke den borgerliga eller den husliga ordningen utan gillar den fastmera och befaller, icke allenast för straffets utan ock för samvetets skull, att vi skola lyda dem såsom en gudomlig ordning.

Julianus Apostata2, Celsus3 och många andra hafva förevitat de kristna, att evangelium upphäfver och söndersliter de världsliga styrelserna, emedan det förbjuder all enskild hämnd samt lär vissa andra saker, som skulle vara föga tjänliga för det borgerliga samfundet. Och dessa spörsmål hafva mycket sysselsatt Origenes4, Na-zianzenus5 och flera, ehuru de dock ganska lätt kunna förklaras, om vi besinna, att evangelium icke stiftar några lagar om det borgerliga ståndet utan förkunnar oss syndernas förlåtelse och det eviga lifvets begynnelse uti de kristtrognas hjärtan, och att det för öfrigt icke allenast gillar och stadfäster den världsliga ordningen utan ock underkastar oss densamma, såsom vi nödvändigt äro underkastade årstidernas lagar, vinters och sommars

omskiftel-ser såsom gudomliga ordningar. Evangelium förbjuder all egen eller enskild hämnd, och därom påminner Kristus så ofta för den orsakens skull, att icke apostlarne skulle tänka, att de borde taga riken och herravälden ifrån dem, som eljest dem besutto och innehade, såsom judarne drömde om Messias rike, utan på det de

skulle veta, att de borde lära och predika om det andliga riket och icke förändra den borgerliga styrelsen. Fördenskull varder den enskilda hämnden förbjuden, icke genom något råd utan genom allvarsamma bud och befallningar, Matt. 5: 39 och Rom. 12: 19. Men den offentliga hämnd, som sker af öfverhetsämbetet, afrådes icke utan befalles och är ett Guds verk, såsom Paulus betygar, Rom. 13:2,5. Till denna offentliga hämnd höra nu domar, straff, krig och fälttåg. Huru illa och obetänkt många författare hafva dömt om dessa saker är bekant, emedan de varit uti den villfarelsen, som skulle evangelium vara ett utvärtes nytt munkväsende, och hafva icke förstått, att evangelium tillför våra hjärtan den eviga rättfärdigheten men gillar och stadfäster i det yttre det borgerliga regementet.

Så är ock det idel osanning och bedrägeri, att den kristliga , fullkomligheten skall bestå uti att icke besitta enskild egendom. Ty den kristliga fullkomligheten består icke uti förakt för världsliga ordningar utan uti hjärtats rörelser, uti en synnerlig gudsfruktan och en sann och lefvande tro, såsom Abraham, David och Daniel, änskönt de hade stora gods och ägodelar samt stor makt, myndighet och herravälden, dock voro icke mindre fullkomliga än några eremiter. Men munkarne hafva förblindat människornas ögon med detta utvärtes skrymteri, att de icke kunnat se eller förstå, hvaruti den rätta fullkomligheten består. Huru högt hafva de icke berömt egendomsgemenskap och hållit den för en särdeles evangelisk helighet? Men sådant beröm har stor fara med sig, i synnerhet som det går ganska långt ifrån den heliga skrift.183 Bel?.. Ap. el. Försv. VIII. Om människostadgarna uti för saml.

Ty Skriften befaller icke, att all egendom skall vara gemensam; utan när tio Guds buds lag säger: du skall icke stjäla, sä gör den strax en åtskillnad emellan hvars och ens gods och ägodelar och befaller, att hvar och en må sitt behålla och besitta. Wiclef var alldeles ursinnig, som nekade det för prästerna vara lofligt att hafva eller besitta något som sitt eget. Så äro ock oändliga stridigheter om kontrakt, förbund och afhandlingar, om hvilka man aldrig kan tillfredsställa gudfruktiga samveten, så framt de icke känna den regeln, att det är tillåtet för en kristen att bruka borgerliga lagar och inrättningar. Denna regel försvarar samvetena, emedan den lär, att kontrakt och förbund äro så vida inför Gud lofliga, om öfverheten eller lagarna gilla dem.

Hela denna artikel om öfverhets-ämbetet och världsliga lagar och förordningar är så af de våra upplyst och förklarad, att många uppriktiga och redliga män, som sysselsätta sig med statsstyrelsen och andra viktiga förrättningar, hafva intygat, att deras samveten genom vår lära blifvit mycket lättade, då de förut af munkarnes meningar varit plågade och tviflat, om evangelii lära tillät sådana världsliga ämbeten och sysslor eller icke. Detta hafva vi för den orsakens skull anfört, på det jämväl de främmande må förstå, att öfverhets-ämbetens makt och myndighet samt alla världsliga ordningars anseende och värdighet icke varder genom denna lära, som vi följa och bekänna, förminskad eller försvagad utan fastmera befästad, hvilka sakers storhet tillförne varit grufligen förmörkad genom munkarnes orimliga meningar, som långt högre skattade sin I

skrymtaktiga fattigdom och ödmjukhet än det borgerliga och husliga ståndet, ehuru likväl dessa äro af Gud befallda, medan deras platoniska egendomsgemenskap icke har Guds befallning.

Den sjuttonde artikeln antaga våra vedersakare utan något förbehåll, hvaruti vi bekänna, att Kristus varder på yttersta dagen uppenbarligen kommande och skall då uppväcka alla döda och gifva de trogna och gudfruktiga det eviga lifvet och den eviga glädjen, men de ogudaktiga skall han fördöma, att de med djäflarne utan ända må plågade varda.

Den adertonde artikeln om den fria viljan antaga äfven våra motståndare, ehuruväl de tillägga några bevis därför, som icke så särdeles höra till saken. De föra ock däröfver ett högt språk, att man icke med pelagianerna bör alltför mycket tillägna den fria viljan, icke heller med manikeerna fråntaga den. Detta är allt väl sagdt; men hvad är för en åtskillnad emellan pelagianerna och våra motståndare, när de bägge mena, att människorna kunna förutan den Helige Ande älska Gud och hålla hans bud, quod ad substantiam actuum, det är, att de kunna genom

sina naturliga krafter förutan den Helige Ande göra de gärningar, hvarmed de Guds nåd och rättfärdiggörelsen förtjäna. Ack, huru många orimligheter och villfarelser följa icke af dessa pela-gianska meningar, hvilka dock uti deras skolor med stor myndighet framställda varda. Dessa vederlägger Augustinus, följande Paulus, med stor ifver, hvars mening vi tillförne uti artikeln om rättfärdiggörelsen hafva anfört. Icke heller betaga vi den mänskliga viljan dess frihet. Den mänskliga viljan

har sin frihet uti valet af de verk och saker, hvilka förnuftet al sig självt fattar och förstår. Hon kan någorlunda göra den utvärtes rättfärdigheten eller den rättfärdighet, som kommer af gärningarna, hon kan tala om Gud, visa Gud en viss dyrkan med utvärtes gärningar, hon kan lyda öfverheten och föräldrar, uti utvärtes gärningars utväljande kan hon hålla sina händer ifrån dråp, afhålla sig ifrån hor, ifrån stöld och tjufnad. Emedan förnuftet och omdömet om de ting, som sinnet och förnuftet underkastade äro, är ännu öfrigt uti människans natur; så är ock valet mellan dessa ting samt friheten och förmågan att göra och visa den borgerliga rättfärdigheten i behåll hos henne. Ty det kallar Skriften köttets rättfärdighet, hvilken den köttsliga naturen, det är förnuftet, af sig självt åstadkommer och gör förutan den Helige Andes verkan, ehuruväl den onda lustans och begärelsens kraft är så stor, att människorna oftare lyda sina onda begärelser än det sunda förnuftet. Så återvänder icke heller djäfvulen, »som verkar uti otrons barn» *, såsom Paulus betygar, att reta den svaga naturen till hvarjehanda synder och laster. Dessa äro orsakerna, hvarföre jämväl den borgerliga rättfärdigheten är så sällsynt ibland människorna, såsom vi förnimma, att icke en gång de största filosofer hafva densamma ernått, ehuru de synas med all flit hafva eftersträfvat den. Men det är idel osanning, att den människa icke syndar, som utan nåden gör lagens gärningar. Och de tillägga ytterligare, att sådana gärningar förtjäna jämväl såsom genom en skälig vedergällning

syndernas förlåtelse och rättfär-görelsen. Ty människornas hjärtan utan delaktighet af den Helige Ande äro utan gudsfruktan, utan förtröstan på Gud; de tro icke, att de bönhörda varda; de tro icke, att synderna varda dem förlåtna; de tro icke, att de af Gud hulpna, beskyddade och uppehållna varda; därföre äro de ogudaktiga: ty ett ondt träd kan icke bära goda frukter*'*; och »utan tron är omöjligt att täckas Gud»***.

Därföre, änskönt vi medgifva, att den fria viljan har frihet och förmåga att göra lagens utvärtes gärningar, tillägna vi dock icke den fria viljan de andliga gärningarna, nämligen att rätt frukta Gud, rätt tro på Gud, rätt föreställa sig och tänka, att Gud ser till oss, bönhör och förlåter oss våra synder m. m. Dessa gärningar höra rätteligen till den förra taflan, hvilka människans hjärta icke kan göra eller åstadkomma förutan den Helige Ande, som Paulus säger †: »Den naturliga människan», det är en människa, som brukar allenast naturliga krafter, »förnimmer intet af det Guds ande tillhör». Detta kunna människorna lätt finna, när de rannsaka sig själfva och noga öfverväga, hvad och huruledes deras hjärtan tänka om Guds vilja, om de rätt tro, att Gud ser till dem och bönhör dem. Och som det faller till och med de heliga svårt att behålla denna tro, så är det så mycket mer omöjligt, att-hon finnes hos de ogudaktiga. Men tron undfå vi då, såsom vi tillförne sagt, när våra förskräckta hjärtan höra evangelii röst och predikan och få däraf en rätt tröst och hugsvalelse.

Därföre är den fördelningen nyt-

* Ef. 2: 2. ** Matt. 7: 18. *** Hebr. 11: 6. † 1 Kor. 2: 14.

tig, hvarmed den borgerliga rättfärdigheten varder den fria viljan eller människans egna krafter tillägnad, men den andliga rättfärdigheten tillskrifves den Helige Andes styrelse uti dem, som pånyttfödda äro. Ty i så måtto bibehålles en rätt utvärtes tukt och ett ärbart lefverne; förty alla människor böra tillika veta, så väl att Gud fordrar den borgerliga rättfärdigheten, som ock att vi kunna densamma någorlunda göra eller visa. Och härigenom visas likväl hvad åtskillnaden är emellan den mänskliga och den andliga rättfärdigheten, emellan den filosofiska och den Helige Andes lära; man kan ock då förstå, hvartill den Helige Andes verkan är nödig. Icke heller är denna åtskillnad eller fördelning af oss uppfunnen, utan den heliga skrift gifver densamma uttryckligen vid handen. Augustinus handlar ock därom; ja, den är ock nyligen förträffligt framställd af Wilhelm af Paris6; men hon är skändligen undertryckt och medfaren af dem, som hafva drömt, att människorna kunna lyda Guds lag utan den

Helige Ande, och att den Helige Ande varder gifven i anseende till vår egen förtjänst och förskyllan.

Den nittonde artikeln antaga våra motståndare, hvaruti vi bekänna, att änskönt den ende och allena Guden har skapat hela naturen och uppehåller alla ting, som skapade äro, så är dock djäfvulens och människornas vilja, som vänder sig ifrån Gud, orsaken till synden enligt Kristi ord om djäf-1 vulen: »när han talar lögnen, talar ha>i af sitt eget» *.

Uti den tjugonde artikeln införa de uttryckligen dessa ord, att

de ogilla och förkasta det, att vi säga, att människorna förtjäna icke syndernas förlåtelse genom goda verk och gärningar. Denna artikel säga de sig utryckligen ogilla och förkasta. Hvad skall man säga uti en så klar och uppenbar sak? Här visa de uttryckligen, som varit mästare för vederläggningen, af hvad anda de drifvas.

Ty hvad är vissare uti församlingen, än att syndernas förlåtelse vederfares af nåd för Kristi skull, och att icke våra gärningar utan Kristus är försoningen för synderna, såsom Petrus vittnar**: »Honom bära alla profeterna vitt-börd, att hvar och en som tror på honom, han skall få syndernas förlåtelse genom hans namn». Detta profeternas vittnesbörd må vi snarare bifalla än de ogudaktiga författarne till vederläggningen, som så skändligt försmäda Kristus. Ty änskönt några författare hafva varit, som ansett, att människorna, sedan synderna äro dem förlåtna, äro för Gud rättfärdiga, icke genom tron utan genom själfva gärningarna; så hafva de dock icke därmed menat, att själfva syndernas förlåtelse vederfares för våra gärningars skull och icke af nåd för Kristi skull.

Man bör därföre icke tåla den forsmädelsen, att man tillägnar våra gärningar Kristi ära. Och hafva nu dessa teologer ingen skam i sig, om de understå sig att utsprida en sådan mening uti församlingen. Icke heller tvifla vi, att ju vår allernådigste kejsare samt större delen af furstarne skulle för ingen del låta detta stycke stå kvar uti vederläggningen, om de därom hade blifvit på-minta. Vi skulle här kunna anföra

* Joh. 8: 44. Apostlagärn. 10: 43. 4: 12. 13: C8.186 Bel?.. Ap. el. Försv. VIII. Om människostadgarna uti för saml.

otaliga vittnesbörd, så väl af den heliga skrift som af fäderna; men som vi tillförene hafva talat ganska mycket härom och man icke behöfver flera vittnesbörd för den, som vet hvarföre Kristus är oss skänkt vorden, som vet, att Kristus är försoningen för våra synder, så låta vi därmed vara. Esaias säger: »Herren kastade allas våra synder uppå honom» *. Våra motståndare lära tvärt emot, att Gud kastar allas våra synder, icke på Kristus utan på våra verk och gärningar. Och det lyster oss icke att här säga, hurudana gärningar de erfordra. Vi förnimma, att ett förskräckligt påbud är emot oss uppsatt, hvilket än mera skulle förskräcka oss, om vi hade att strida om några tvifvelaktiga eller ringa ting. Nu, emedan våra samveten förnimma, att den uppenbara sanningen af våra motståndare fördömes, hvars försvar är för församlingen nödigt och därjämte utbreder Kristi namns pris och lof; så förakta vi lätt världens förskräckelser och vilja med frimodigt sinne gärna fördraga, om vi något för Kristi namns ära och församlingens nytta lida måste. Ho skulle icke glädja sig, att han finge dö under bekännandet af dessa artiklar, nämligen att vi bekomma syndernas förlåtelse genom tron, af nåd för Kristi skull, och att vi icke förtjäna syndernas förlåtelse genom våra verk och gärningar? De gudfruktigas samveten skola icke eljest hafva någon nog fast tröst och hugsvalelse emot syndens och dödens förskräckelser och emot djäfvulen, som retar och lockar till förtviflan, om de icke veta, att de böra fast och stadigt tro, att de af nåd för Kristi

skull hafva syndernas förlåtelse. Denna tro uppehåller och lefvan-degör våra hjärtan uti den grufliga förtviflans kamp och strid.

Därföre är detta en sak, som är väl värd, att vi för dess skull icke sky någon fara. Låt dig icke af det onda öfvervunnen varda utan gå tvärtom frimodigt fram, eho du är, som vår bekännelse bifaller, när våra motståndare söka att med förskräckelser, plågor och lifsstraff beröfva dig en så stor tröst och hugsvalelse, som för hela församlingen uti denna artikel framställd är. Den som söker skall nog finna vittnesbörd af den heliga skrift, som styrka hans hjärta. Ty Paulus ropar med hög röst, som man plägar säga, Rom. 3 och 4, att synderna varda förlåtna af nåd för Kristi skull. Därföre, säger han, att vi varda af tron rättfärdigade och af nåd, på det löftet må fast blifva **. Han vill säga, att om löftet om Guds nåd berodde på våra verk och gärningar, så vore det icke att lita på. Om

syndernas förlåtelse skulle gifvas för våra gärningars skull, när skulle vi veta, att vi densamma hafva undfått? När skulle ett förskräckt samvete finna något verk, som det skulle tro kunna göra till fyllest att blidka Guds vrede? Men om hela denna sak hafva vi förut talat, och därifrån må den benägne läsaren taga bevisen därför. Ty att våra motståndare här uttryckligen anfört, att de ogilla och förkasta denna vår artikel, där vi lära, att vi undfå syndernas förlåtelse, icke för våra gärningars skull utan af nåd genom tron för Kristi skull, det har icke förmått mig att här mycket disputera med dem därom utan

* Es. 53: 6. ** Rom. 3: 24. 4: 16.

fastmer att hjärtligen beklaga deras dåraktighet.

Våra motståndare anföra ock några Skriftens vittnesbörd, hvarmed de vilja bevisa, att de med rätta ogilla denna artikel. Det är ock mödan värdt att ett eller annat däraf anföra. Utaf Petrus anföra de: »Läggen eder vinning om, att I gören eder kallelse och utkorelse fast» * m. m. Nu ser du, benägne läsare, att våra motståndare icke förgäfves lärt sig dialektiken utan hafva konsten att af den heliga skrift sluta till allt hvad dem lyster och behagar. Gören eder kallelse fast genom goda verk och gärningar; därföre förtjäna gärningarna syndernas förlåtelse. Det skulle sannerligen vara en vacker slutledning, om någon ville så sluta om en, som har förverkat lifvet och hvilken straffet efter-gifvet är: öfverheten befaller, att du hädanefter afhåller dig från andras egendom; därföre har du förtjänt tillgift för straffet därigenom, att du nu afhåller dig ifrån det, som en annan tillhör. Att på detta sätt göra slutsatser, det är att göra till orsak det, som ingen orsak är. Ty Petrus talar om de gärningar, som följa på syndernas förlåtelse, och lär, hvarföre de böra göras; nämligen på det kallelsen må vara fast, det är, att de icke må falla ifrån sin kallelse, hvilket sker, om de återigen synda. Gören goda verk och gärningar, på det I mån fasta blifva uti eder kallelse, att I icke förloren eder kallelses gåfvor, som eder tillförne gifna äro, icke för påföljande gärningars skull, men som nu behållna varda genom tron; och tron blilver icke uti dem, som förlora den Helige Ande och förkasta

bättringen, såsom vi tillförne hafva sagt, att tron har sin grund uti bättringen.

De lägga härtill andra bevis, som icke bättre hänga tillsamman eller höra till saken än detta. Allra sist säga de, att denna mening är för tusende år sedan, redan uti Augustini tid, förkastad vorden. Men detta är ock den största osanning; ty Kristi församling har alltid fasthållit, lärt och bekänt, att vi af nåd undfå syndernas förlåtelse för Kristi skull. Ja, pela-gianerna äro ju därföre fördömda vordna, att de påstodo, att nåden varder oss gifven för våra gärningars skull. För öfrigt hafva vi förut tillräckligt visat, att vi anse, att goda verk och gärningar böra nödvändigt följa på tron. Ty vi göra icke lagen om intet, säger Paulus, utan vi upprätta lagen **; förty när vi genom tron undfå den Helige Ande, så följer lagens fullbordan nödvändigt därpå, hvarigenom kärlek, tålamod, kj^skhet och andra Andens frukter mer och mer tillväxa.

IX. Om helgonens dyrkan och åkallan.

Den första och tjugonde artikeln förkasta de alldeles, därföre att vi icke fordra helgonens dyrkan och åkallan. Och de tala ej heller om någon artikel så vidlyftigt, så vältaligt och så sirligt, som om denna. Dock uträtta de icke annat därmed, än att helgonen skola hedrade varda. Ja, säga de, emedan de heliga, som lefva, bedja för hvarandra, därföre skall väl ock de aflidna helgonens åkallan

• 2 Pet. 1: 10. ** Rom. 3: 31. 187 Bek. Ap. el. Försv. IX. Om helgonens dyrkan och åkallan.

fastmer att hjärtligen beklaga deras dåraktighet.

Våra motståndare anföra ock några Skriftens vittnesbörd, hvarmed de vilja bevisa, att de med rätta ogilla denna artikel. Det är ock mödan värdt att ett eller annat däraf anföra. Utaf Petrus anföra de: »Läggen eder vinning om, att I gören eder kallelse och utkorelse fast» * m. m. Nu ser du, benägne läsare, att våra motståndare icke förgäfves lärt sig dialektiken utan hafva konsten att af den heliga skrift sluta till allt hvad dem lyster och behagar. Gören eder kallelse fast genom goda verk och gärningar; därföre förtjäna gärningarna syndernas förlåtelse. Det skulle sannerligen vara en vacker slutledning, om någon ville så sluta om en, som har förverkat lifvet och hvilken straffet efter-gifvet är: öfverheten befaller, att du hädanefter afhåller dig från andras egendom; därföre har du

förtjänt tillgift för straffet därigenom, att du nu afhåller dig ifrån det, som en annan tillhör. Att på detta sätt göra slutsatser, det är att göra till orsak det, som ingen orsak är. Ty Petrus talar om de gärningar, som följa på syndernas förlåtelse, och lär, hvarföre de böra göras; nämligen på det kallelsen må vara fast, det är, att de icke må falla ifrån sin kallelse, hvilket sker, om de återigen synda. Gören goda verk och gärningar, på det I mån fasta blifva uti eder kallelse, att I icke förloren eder kallelses gåfvor, som eder tillförne gifna äro, icke för påföljande gärningars skull, men som nu behållna varda genom tron; och tron blilver icke uti dem, som förlora den Helige Ande och förkasta

bättringen, såsom vi tillförne hafva sagt, att tron har sin grund uti bättringen.

De lägga härtill andra bevis, som icke bättre hänga tillsamman eller höra till saken än detta. Allra sist säga de, att denna mening är för tusende år sedan, redan uti Augustini tid, förkastad vorden. Men detta är ock den största osanning; ty Kristi församling har alltid fasthållit, lärt och bekänt, att vi af nåd undfå syndernas förlåtelse för Kristi skull. Ja, pela-gianerna äro ju därföre fördömda vordna, att de påstodo, att nåden varder oss gifven för våra gärningars skull. För öfrigt hafva vi förut tillräckligt visat, att vi anse, att goda verk och gärningar böra nödvändigt följa på tron. Ty vi göra icke lagen om intet, säger Paulus, utan vi upprätta lagen **; förty när vi genom tron undfå den Helige Ande, så följer lagens fullbordan nödvändigt därpå, hvarigenom kärlek, tålamod, kj^skhet och andra Andens frukter mer och mer tillväxa.

IX. Om helgonens dyrkan och åkallan.

Den första och tjugonde artikeln förkasta de alldeles, därföre att vi icke fordra helgonens dyrkan och åkallan. Och de tala ej heller om någon artikel så vidlyftigt, så vältaligt och så sirligt, som om denna. Dock uträtta de icke annat därmed, än att helgonen skola hedrade varda. Ja, säga de, emedan de heliga, som lefva, bedja för hvarandra, därföre skall väl ock de aflidna helgonens åkallan

• 2 Pet. 1: 10. ** Rom. 3: 31.

vara nödvändig. De åberopa Cy-prianus, att han har anhållit hos Cornelius1, medan denne lefde, det han måtte efter sin hädanfärd bedja för bröderna. Af detta exempel vilja de bevisa de dödas åkallan. De åberopa ock det, som Hieronymus skrifvit emot Vigi-lantius2; uti denna strid, säga de, har Hieronymus för ett tusende och ett hundrade år sedan öfver-vunnit Vigilantius. Sålunda triumfera våra motståndare, liksom de redan hade segern; och det stackars folket ser icke, att hos Hieronymus i hans skrift mot Vigilantius finnes icke den ringaste bokstaf om helgonens åkallan. Han talar om helgonens hedrande och icke om deras åkallan. Så hafva icke heller de öfriga gamla lärarne före Gregorius talat något om helgonens åkallan; så att denna helgonens åkallan i den mening, som nu våra motståndare därom lära, nämligen att helgonens förtjänster varda andra tillägnade, har sannerligen icke det ringaste vittnesbörd hos de gamla fäderna.

Vår bekännelse förkastar icke helgonens hedrande; ty här är en treggehanda slags heder, som man icke bör förkasta. Den första är tacksägelsen; ty vi böra tacka Gud, som har visat exempel af sin nåd och barmhärtighet uti helgonen, i det han gifvit tillkänna, att han vill göra människorna saliga, såsom ock att han har gifvit trogna lärare eller andra gåfvor åt församlingen. Och som dessa gåfvor äro ganska stora, så böra de ock prisas och berömmas; ja, själfva helgonen böra ock berömmas, som troget hafva brukat dessa gåfvor, såsom Kristus berömmer de trogna tjänarne uti evangelium*,

" Matt, 25: 21. ** Rom. 5: 20. *** Zach. 1: 12. † 2 Mack. 15: 14.

som med deras herres goda väl handlat hade. Den andra vörd-nadsbetygelsen är vår tros stadfästelse; ty när vi höra, att Petri förnekelse blef honom förlåten, då uppmuntras ock vi att desto mera tro, att nåden visserligen öfver-flödar öfver synden**. Den tredje slags hedern är efterfölj elsen, först uti tron och sedan öfriga dygder, hvilka hvar och en efter sin kallelse bör efterfölja. Detta helgonens sannskyldiga hedrande fordra icke motståndarne utan strida allenast för deras åkallan, hvilken, om den ock icke skulle hafva någon fara med sig, dock icke är nödig.

Dessutom medgifva vi ock det. att änglarna bedja för oss; ty det finnes ett vittnesbörd därom, Zach. 1, hvarest

ängelen beder: »Herre Zebaoth, huru länge vill du dä icke förbarma dig öfver Jerusalem»***. Och ehuruväl vi om helgonen tillstå, att såsom de gud-fruktiga bedja för församlingen i allmänhet, bedja ock de i Herren afsomnade för församlingen i allmänhet; så hafva vi dock icke något vittnesbörd uti den heliga skrift om de döda, att de bedja för någon, förutom den dröm, som är tagen af Mackabeernas andra bok†.

Men låt vara, att helgonen bedja för församlingen, så följer dock icke däraf, att de skola åkallas och tillbedjas. Vår bekännelse säger allenast det, att Skriften lär ingenstädes, att man skall åkalla helgonen eller begära af dem någon hjälp. Och emedan hvarken någon befallning, löfte eller exempel kan af den heliga skrift framvisas om helgonens åkallan, så följer däraf, att samvetet icke kan hafva någon visshet om denna åkal-189 Bek. Ap. el. Försv. IX. Om helgonens dyrkan och åkallan.

lan. Och emedan bönen bör ske af tron, huru veta vi då, att Gud gillar denna åkallan? Hvaraf veta vi utan Skriftens vittnesbörd, att helgonen förstå hvar och en människas böner? Somliga tillägna alldeles helgonen en gudomlighet, som skulle de kunna se oss in i hjärtat och veta alla våra hemliga tankar. De tala mycket om deras kunskap, som de skulle hafva om morgonen eller ock om aftonen; utan tvifvel emedan de äro ovissa, antingen de höra dem om morgonen eller aftonen. Detta uppdikta de, icke att därmed hedra helgonen, utan på det de må försvara sina gudstjänster, hvarpå de samla sig stora penningar. Våra motståndare hafva intet som de kunna anföra mot detta skäl, nämligen att emedan denna åkallan icke har något vittnesbörd för sig ur Guds ord, så kan man icke påstå, att helgonen förstå vår åkallan, eller om de ändtligen skulle den förstå, att Gud har behag till densamma. Därföre borde icke våra motståndare tvinga oss till något, som ovisst är, förty en bön utan tro är ingen bön. Hvad det angår, att de beropa sig uppå församlingens exempel, så är det klart, att denna plägsed är ny uti församlingen; ty änskönt man uti de gamla bönerna nämner något om helgonen, så åkallar man dem icke, ehuruväl denna nya åkallan uti församlingen är mycket olik den åkallan, som sker till hvart och ett helgon särskildt.

Vidare fordra våra motståndare icke allenast, att man skall dyrka helgonen medelst deras åkallande, utan de säga ock, att helgonens förtjänster komma andra till godo, och göra så af helgonen icke alle-1 nast förebedjare utan ock medlare |

* Joh. 16: 23.

och försonare. Och detta bör man ingalunda tåla. Ty i så måtto tillägnas alldeles helgonen den heder, som Kristus allena tillkommer. Ty de göra dem till medlare och försonare, och änskönt de göra en åtskillnad emellan förebedjande-medlare och återlösnings-medlare, så göra de dock helgonen verk-! ligen till återlösnings-medlare. Och det säga de jämväl utan något vittnesbörd af den heliga skrift, nämligen att de äro förebedjande-medlare, hvilket, man må besmycka och bemantla det huru man I vill, dock förmörkar Kristi ämbete, och man öfverflyttar därmed den förtröstan uppå helgonen, som j tillkommer Kristus. Ty dessa människor föregifva, att Kristus är en sträng domare, men att helgonen äro lättare att blidka, och förtrösta så mera på helgonens barmhärtighet än på Kristi nåd och barmhärtighet och gå således ifrån Kristus och taga sin tillflykt till helgonen och göra dem sålunda i själfva verket till återlösningsmedlare.

Fördenskull vilja vi visa, att de uppenbarligen göra helgonen icke allenast till förebedjare utan ock till försonare, det är återlösnings-medlare. Vi hafva här ännu icke talat om den okunniga mängdens missbruk häraf; vi tala ännu om lärarnes meningar; om det öfriga kunna jämväl de oförfarna döma.

Till en medlare fordras dessa två vilkor: först bör man hafva om densamme vittnesbörd af Guds heliga ord, hvaraf vi för visso må veta, att Gud vill af nåd förbarma sig öfver och bönhöra dem, som honom genom denna försoning eller medlare åkalla. Ett sådant löfte hafva vi om Kristus: »Allt det I bedjen Fadren i mitt namn, skall han gifva eder»*. Om hel-190 Bek. Ap. el. Försv. IX. Om helgonens dyrkan och åkallan.

gonen hafva vi ingenstädes uti den heliga skrift ett sådant löfte; därföre kunna ock aldrig våra samveten för visso tro, att vi genom helgonens åkallan bönhörda varda. Fördenskull sker denna åkallan icke af tron.

Vidare hafva vi ock Guds befallning att åkalla Kristus enligt Matt. 11: »Kommen till mig, I alle, som arbeten och

ären betungade, och jag vill vederkvicka eder»*; hvilket ock visserligen är sagdt för oss. Så säger ock Esaias 11: »Och det skall ske på den tiden, att Isai rot, som står till folks baiter, där skola hedningarne fråga efter, och hans hvila skall vara ära»**. Och Psalm. 45: »De rike i folket skola bedja inför dig»***. Och Ps. 72: »Alla konungar skola tillbedja honom»; och litet därefter: »Och man skall alltid bedja inför honom» †. Och, Joh. 5, säger Kristus: »Alla skola hedra Sonen såsom de hedra Fadren» ff. Och Paulus, 2 Tess. 2, säger bedjande: »Men själfver vår Herre Jesus Kristus och Gud och vår Fader, den oss älskat har och gifvit en evig tröst och ett godt hopp genom nåden, han hugsvale edra hjärtan och styrke eder uti all lärdom och goda gärningar» ff \. Alla dessa språk handla om Kristus; men hvad bud eller exempel kunna våra motståndare framföra utaf skrifterna om helgonens åkallan? Det andra, som hör till en sannskyldig försonare, är, att hans förtjänster syfta därhän, att de för andra skola göra till fyllest, att de skänkas åt andra medelst ett gudomligt tillräknande, att de genom dem, liksom genom egna förtjänster, må för rättfärdiga räknade varda; såsom om en vän be-

* Matt. 11: 2a " Es. 11: 10. *" Ps. 45: 13. † Ps. 72: 11, 15. †† Joh. 5: 23. ††† 2 Tess.

2: 16, 17.

talar för den andre hans skuld, så varder gäldenären genom en annans förtjänst eller betalning, såsom genom sin egen, ifrån sin skuld befriad. Alltså varda Kristi förtjänster oss tillräknade, att vi må räknas för rättfärdiga genom förtröstan på Kristi förtjänst, när vi tro på honom, liksom hade vi våra egna förtjänster.

Uppå dessa två delar, nämligen det gudomliga nådelöftet och Kristi förtjänst, skall en rätt bön och en sann förtröstan på Guds barmhärtighet sig enkannerligen grunda. En sådan förtröstan på Guds nådelöfte och Kristi förtjänst böra vi alltid hafva, så framt vi rätt vilja bedja. Vi böra ock för visso tro, så väl att vi för Kristi skull bönhörda varda, som ock att vi förmedelst hans förtjänst och för-skyllan hafva en blidkad och försonad Fader.

Häremot lära våra motståndare först, att vi skola åkalla helgonen, ehuru de dock hvarken Guds löfte, befallning eller något exempel hafva däruppå af den heliga skrift. Och de göra likväl så mycket, att man fattar större tro och förtröstan på helgonens barmhärtighet än på Kristi nåd och barmhärtighet, ehuru Kristus uttryckligen befallt, att man skall komma till honom och icke till helgonen. För det andra så tillräkna de åt andra helgonens förtjänster liksom Kristi förtjänster; de befalla, att man skall förtrösta på helgonens förtjänster, liksom blefve vi för rättfärdiga räknade för helgonens förtjänster, såsom vi för rättfärdiga hållna varda för Kristi förtjänst. Vi dikta här ingenting utan anföra här endast deras egna ord. Genom aflaten säga de sig utdela191 Bek. Ap. el. Försv. IX. Om helgonens dyrkan och åkallan.

helgonens förtjänster. Gabriel, deras mässolags uttolkare, säger uttryckligen att vi böra efter den ordning, som Gud själf har insatt, taga vår tillflykt till helgonen, på det vi genom deras hjälp, förbön och förtjänster må saliga varda. Dessa äro Gabriels egna ord. Ja, man läser ock här och där uti våra motståndares böcker och predikningar det, som är ännu mycket orimligare. Hvad är att göra sig försonare, om icke detta är det? De göras alldeles jämlika med Kristus, om vi skola tro, att vi genom deras förtjänster saliga varda.

Men hvar är den ordningen af Gud instiftad, hvarom Gabriel talar och säger, att vi böra taga vår tillflykt till helgonens hjälp? Må han visa fram någon befallning eller exempel därpå af den heliga skrift. Kanhända de taga denna ordning ifrån konungars hof, hvarest man måste bruka vänner till förespråkare. Men om konungen förordnat en viss person allenast till förebedjare, så vill han ju, att man må genom honom och icke någon annan andraga sina ansökningar. Alltså, emedan Kristus är förordnad till en förebedjare och öfverstepräst, hvarföre söka vi andra?

Dessa ord bruka de gemenligen vid sin aflösning: »Vårs Herres Jesu Kristi lidande, den heliga jungfru Marias och alla helgonens förtjänster vare dig till syndernas förlåtelse». Här förkunnas aflösningen därföre, att vi icke allenast genom Kristi förtjänst utan ock genom helgonens förtjänster varda försonade och för rättfärdiga räknade. Det finnes några ibland oss, som varit närvarande hos

en teologie doktor, när han skulle dö, till hvilken de hade kallat en munk, som ock var en teolog, som skulle trösta honom; men denne munk hade intet annat att trösta den dödssjuke mannen med, än att han esomoftast

intryckte honom i öronen denna bön: »Nådens moder, beskärma oss ifrån fienden och upptag oss uti dödsstunden».

Låt vara, att den heliga Maria beder för församlingen, men månne hon upptager själarna uti döden, månne hon öfvervinner döden, månne hon gör lefvande? Hvad gör Kristus, om den heliga Maria gör allt detta? Ehuruväl hon är värd största beröm och heder, så vill hon dock icke göras jämlik med Kristus, utan vill snarare, att vi skola betrakta hennes tros och ödmjukhets exempel och dem efterfölja. Men själfva erfarenheten vittnar, att den saliga jungfrun har genom en allmän inbillning blifvit helt och hållet satt uti Kristi stad och ställe. Henne hafva människorna åkallat, uppå hennes barmhärtighet hafva de förtröstat, genom henne hafva de velat blidka och försona Kristus, liksom han vore icke en försonare utan allenast en förskräcklig domare och hämnare. Men vi lära, att man icke bör förtrösta därpå, att helgonens förtjänster varda oss tillägnade, att Gud för deras skull försonas med oss, räknar oss för rättfärdiga eller gör oss saliga. Ty allenast genom Kristi förtjänst och förskyllan undfå vi syndernas förlåtelse, när vi tro på honom. Om andra helgon är sagdt: »Hvar och en skall få sin lön efter sitt arbete»*, det är, de kunna icke själfva sinsemellan skänka hvar-

• 1 Kor. a 8.

andra sina förtjänster, såsom munkarne sälja sina ordnars förtjänster. Hilarius3 säger på ett ställe om de fåvitska jungfrurna: »Och som de fåvitska icke kunde gå emot brudgummen, sedan deras lampor voro utsläckta, begärde de af dem, som visa voro, att de ville låna dem olja; men de svarade, att de icke kunde låna dem någon olja, emedan de icke hade så mycket, som kunde vara nog för dem alla.» Härmed vill Hilarius gifva tillkänna, att ingen bör hjälpas genom andras gärningar och förtjänster, utan hvar och en måste själf köpa eller förskaffa sig olja till sin lampa.

Som nu våra motståndare lära, att man skall förtrösta på helgonens åkallan, hvarom de hafva hvarken något vittnesbörd eller exempel af den heliga skrift, och som de därjämte lämpa helgonens förtjänster till andra icke annorledes än Kristi förtjänster samt tillägna helgonen den heder, som Kristus allena tillkommer; så kunna vi hvarken antaga deras meningar om helgonens dyrkan ej heller deras plägsed att åkalla helgonen. Ty vi veta, att vi skola sätta vår förtröstan uppå Kristi förebedjande, förty det allena har Guds löfte. Vi veta, att allena Kristi förtjänster äro en försoning för oss. För Kristi förtjänsters skull varda vi för rättfärdiga räknade, när vi tro på honom, såsom Skriften säger: »Hvar och en som tror på honom, skall icke komma på skam»*. Därföre skola vi icke förlita oss däruppå, att vi för rättfärdiga räknade varda förmedelst den heliga jungfruns eller de andra helgonens förtjänster.

Så hänger ock den villfarelsen

vid de lärda, att vissa förrättningar äro hvart och ett af helgonen anförtrodda, så att Anna skall gifva rikedomar, Bastian afvärja pest, Valentinus skall böta fallandesjuka, Georgius skall försvara dem, som i krig tjäna till häst; dessa inbillningar hafva helt och hållet uppkommit af hedniska bruk. Ty på samma sätt mente de gamla romarne, att Juno skulle göra dem rika, Febris skulle afvärja skälfva eller annan feber, Kastor och Pol-lux skulle försvara ryttare m. m. Och låt vara, att man talade med största måtta om helgonens åkallan; dock emedan det är ett ganska farligt exempel, hvad behöfver man att försvara densamma, helst som den ingen befallning eller vittnesbörd har utaf Guds heliga ord? Ja, den har icke heller de gamla fäders eller lärares vittnesbörd. Förty när man, såsom jag tillförne sagt, söker sig andra medlare utom Kristus, så sätter man ju all sin lit och förtröstan på andra, hvarigenom hela Kristi sanna kunskap och kännedom förmörkas och undertryckes, såsom erfarenheten vittnar. Helgonens åminnelse, såsom den finnes uti de gamla bönerna, synes i förstone uti en god mening och uppsåt blifvit antagen; men sedan begynte man att åkalla dem, och på denna åkallan hafva sedermera följt många sällsamma och mer än hedniska missbruk. Ifrån helgonens dyrkan och åkallan hafva de slutligen kommit till bilderna, hvilka ock dyrkade blefvo, och förmentes vara uti dem en viss kraft, såsom magerna föregifva, att det skall . vara en särdeles kraft uti de himmelska tecknens afbilder, som på en viss ,tid

* Rom. 9: 33.

uthuggna eller utarbetade äro. Vi hafva själfva sett uti ett kloster en jungfru Marie-bild, hvilken liksom ett urverk rördes med konst af och an, så att den syntes antingen vända sig ifrån eller med nickande tillsäga dem något, som något begärde.

Dock öfvergå vida de fabelaktiga sagorna och legenderna om helgonen alla bilders och konstiga afmålningars underbara verk, hvilka sagor och historier med stor myndighet och ifver offentligen förkunnade blifva. Barbara begärde under sina marter och plågor till belöning, att ingen, som åkallade henne, måtte dö, förrän han undfått Herrens nattvard. En annan stod hvar dag så länge på en fot, tills han hade uppläst hela Davids Psaltare. Så har ock en klok man låtit afmåla s:t Kristofer, på det han genom en liknelse skulle gifva tillkänna, att det bör finnas sin-nesfrimodighet hos dem, som Kristus bära skola, det är hos dem, som skola lära och förkunna evangelium och det för andra bekänna, emedan de måste de största farligheter undergå. Sedan hafva de dåraktiga munkarne lärt folket, att man skulle åkalla s:t Kristofer, liksom en sådan ofantlig jätte hade någonsin funnits i världen. Och som helgonen hafva uträttat märkliga ting, som antingen varit af nytta för det allmänna bästa eller sådana, som innehålla många härliga enskilda exempel, hvilkas åminnelse kunde mycket gagna dels till trons styrka dels till att efterfölja uti hvarjehanda viktigare sakers förrättningar; så har dock ingen varit, som bemödat sig att desamma utaf sannfärdiga historier sammandraga. Ho är som nekar, att det ju är nyttigt till att höra, hurusom heliga män haf-

va regerat och förestått riken och länder, hvilka olyckliga händelser, hvilka farligheter de utstått, hurusom de helige män hafva varit konungar till hjälp och råd uti många och stora faror, huru de hafva lärt och predikat evangelium, hvilka stridigheter de haft med kättare och falska lärare m. m. Man kunde ock hafva en särdeles nytta och tröst af deras exempel, hvilka Gud sin synnerliga nåd och barmhärtighet bevisat; såsom då vi se och höra, att Petri förnekelse blifvit honom tillgifven och förlåten; då vi förnimma, att det blifvit Cyprianus förlåtet, att han hade varit en trollkarl; då vi höra oss förtäljas, huru Augustinus under sin sjukdom erfarit trons kraft och verkan och frimodigt bekänt och betygat, att Gud visserligen hör de trognas böner. Sådana exempel, som antingen tron, gudsfruktan eller länders och rikens styrelser innehålla, voro ju nyttiga att förtäljas och förkunnas. Men några gycklare, som ej haft den ringaste kunskap hvarken om tron eller länders och rikens styrelser, hafva sammandiktat en hop fabler och sagor efter poeternas manér, som innehålla allenast en hop vidskepliga och sällsamma exempel om vissa böner och fastor, hvartill de ock lagt något, som tjänar till deras egen båtnad, såsom deras uppdiktade underverk om radband och flera dylika ceremonier. Man behöfver icke här uppräkna några exempel; ty man finner ju allestädes deras fabler och legender, som de dem kalla, exempels skådetorn och rosenkransar, som till större delen icke äro olika Luciani4 drömmar och berättelser.

Åt dessa sällsamma och ogud-! aktiga fabler hafva så väl bisko-

parne som teologerna och munkarne gifvit sitt bifall, efter det att sådant tjänte till att rikta dem; men oss kunna de icke lida, som icke fordra helgonens åkallan och jämväl ogilla deras missbruk uti helgonens dyrkan, på det Kristi ära och ämbete må desto mera kunnigt varda. Och ehuruväl alla redliga och uppriktiga män sakna antingen biskoparnes makt och myndighet eller predikanternas sorgfällighet och omvårdnad till att rätta dessa skadliga missbruk; så förtiga dock våra motståndare alldeles uti vederläggningen jämväl de uppenbara felen och missbruken, liksom ville de, sedan vi vederläggningen antagit, tvinga oss att gilla äfven de mest uppenbara missbruk.

Så listigt och försåtligt är vederläggningen sammanskrifven, icke allenast uti denna artikel utan nästan allestädes. Det är ingen artikel, hvaruti de skilja de uppenbara missbruken ifrån lärosatserna. Och om några ibland dem äro förnuftigare, så bekänna de, att många falska meningar och inbillningar finnas uti skolastiker-nas och kanonisternas lära, och att dessutom många missbruk hafva genom lärarnes stora oförstånd, vårdslöshet och försummelse insmugit sig uti församlingen. Icke heller har Luther varit den förste, som klagade öfver dessa allmänna missbruk. Många lärda och berömliga män hafva långt före dessa tider högligen beklagat sig öfver

mässans missbruk, öfver förtröstan på det skrymtaktiga munkväsendet, öfver helgonens dyrkan och åkallan, hvarmed man gjorde sig en stor vinst och båtnad, och öfver den förvirrade läran om bättringen, som framför allt borde vara ren, klar och tydlig uti för-

samlingen. Vi hafva själfva hört, att berömliga teologer åstunda någon förändring uti den skolastiska läran, som innehåller långt mera filosofiska griller och fåfänga ordaträtor än något gudligt. Dock komma de gamla lärarne ibland dem nästan bättre öfverens med den heliga skrift än de nyare. Och har således deras teologi mer och mer blifvit vansläktad och gått ifrån den rena och sanna läran. Så hafva ock många redliga och uppriktiga män icke haft någon annan orsak, hvarföre de i begynnelsen begynte så högt älska Luther, än att de förnummo och sågo honom lösa och befria människornas hjärtan och samveten ifrån de oändliga fåfänga ordaträtornas villsamma stigar och snaror, som finnas hos de skolastiska teologerna och kanonisterna, och att han i stället lärde det, som nödigt och nyttigt var och tjänte till en sann gudaktighet.

Därföre hafva icke motståndarne handlat redligt och uppriktigt med oss däruti, att de hafva förtegat hvarjehanda skadliga missbruk, då de ville, att vi skulle bifalla vederläggningen. Och om de ville befordra församlingens bästa och söka dess nytta och fördel, borde de nu framför allt på denna riksdag och vid detta tillfälle anhålla hos den allernådigste kejsaren, att han ville fatta tjänliga råd och utvägar till att rätta dessa skadliga missbruk; ty vi förnimma ögonskenligen honom vara högst benägen till att ordna församlingen och henne uti en god och skicklig ordning vidmakthålla. Men våra motståndare bekymra sig icke därom, huru de må underhjälpa och befrämja kejsarens högst berömliga och uppriktiga vilja och uppsåt uti denna sak.

utan vinnlägga sig mera därom, huru och på hvad sätt de oss alldeles undertrycka må. Vi hafva många prof på, att de om församlingens tillstånd ganska litet bekymrade äro. De använda ingen flit eller möda därpå, att folket uti församlingen måtte hafva något visst begrepp eller innehåll af den kristliga lärans förnämsta hufvudstycket utan försvara sina uppenbara missbruk med en ny och oerhörd grymhet. De lida icke några skickliga och rättsinniga lärare uti församlingen; hvad afsikt de hafva härmed, och hvarthän detta syftar kunna redliga och uppriktiga män lätt afgöra. Men på detta sätt se de hvarken sitt rike eller församlingen till godo. Ty om de än så mycket uträtta skulle, att uppriktiga och rättsinniga lärare blifva afdagatagna och den rena och sanna läran undertryckt, så skola de då väl förnimma, att en hop oroliga hufvuden och svärmandar uppkomma, dem våra motståndare icke skola kunna dämpa eller tillbakahålla; ty dessa skola både församlingen med ogudaktiga läror förvirra och hela kyrkostyrelsen omkullkasta, hvilken vi dock på det högsta önska måtte blifva bibehållen.

Fördenskull bedja vi dig, allernådigste kejsar Karl, för Kristi äras skull, hvilken vi icke tvifla, att ju du på det högsta söker befordra och befrämja, att du ingalunda bifaller våra vedersakares våldsamma rådslag utan söker andra lofliga medel och utvägar till att så bibehålla och stadfästa en god enighet och samdräkt, att gud-fruktiga samveten icke betungade eller besvärade varda eller någon grymhet utöfvas emot oskyldiga människor, såsom vi sett hittills * Ps. 82: 6.

vara skedd, eller att den rena och sanna läran uti församlingen un-dertryckes. Denna tjänst är du din Gud på det högsta skyldig, nämligen att bibehålla och befrämja den rena och sanna läran, densamma till efterkommande utsprida och fortplanta och dem, som rätt lära, hägna och beskydda. Då Gud hedrar konungarne med sitt namn och kallar dem gudar, sägande: »Jag har sagt: I ären gudar» *, så fordrar han däremot i synnerhet att de måtte vårda sig om det, som andligt är, nämligen att Kristi evangelium på jorden genom deras omsorg må blifva bibehållet och fortplantadt, och 1 att de, såsom de där stå uti Guds stad och ställe, de oskyldigas lif och välfärd försvara skola.

X. Om de två delarna uti Herrens nattvard.

Ingen kan tvifla, att det ju är gudligt samt öfverensstämmande 'med Kristi instiftelse och Pauli lära, att man brukar bägge delarna uti Herrens nattvard. Ty Kristus har instiftat bägge delarna och förordnat dem icke för en del af församlingen utan för alla. Ty icke allenast prästerna utan hela församlingen brukar sakramentet efter Kristi och icke efter någon människas förordning eller befallning, det vi ock mena, att motståndarne själfva bekänna.

Om nu Kristus har instiftat nattvarden för hela församlingen, hvarföre tager man då den ena delen ifrån en del af församlingen? Hvarföre förbjudes den den ena delens bruk? Hvarföre ombytes Kristi ordning, i synnerhet som han själf kallar natt-

utan vinnlägga sig mera därom, huru och på hvad sätt de oss alldeles undertrycka må. Vi hafva många prof på, att de om församlingens tillstånd ganska litet bekymrade äro. De använda ingen flit eller möda därpå, att folket uti församlingen måtte hafva något visst begrepp eller innehåll af den kristliga lärans förnämsta hufvudstycket utan försvara sina uppenbara missbruk med en ny och oerhörd grymhet. De lida icke några skickliga och rättsinniga lärare uti församlingen; hvad afsikt de hafva härmed, och hvarthän detta syftar kunna redliga och uppriktiga män lätt afgöra. Men på detta sätt se de hvarken sitt rike eller församlingen till godo. Ty om de än så mycket uträtta skulle, att uppriktiga och rättsinniga lärare blifva afdagatagna och den rena och sanna läran undertryckt, så skola de då väl förnimma, att en hop oroliga hufvuden och svärmandar uppkomma, dem våra motståndare icke skola kunna dämpa eller tillbakahålla; ty dessa skola både församlingen med ogudaktiga läror förvirra och hela kyrkostyrelsen omkullkasta, hvilken vi dock på det högsta önska måtte blifva bibehållen.

Fördenskull bedja vi dig, allernådigste kejsar Karl, för Kristi äras skull, hvilken vi icke tvifla, att ju du på det högsta söker befordra och befrämja, att du ingalunda bifaller våra vedersakares våldsamma rådslag utan söker andra lofliga medel och utvägar till att så bibehålla och stadfästa en god enighet och samdräkt, att gud-fruktiga samveten icke betungade eller besvärade varda eller någon grymhet utöfvas emot oskyldiga människor, såsom vi sett hittills * Ps. 82: 6.

vara skedd, eller att den rena och sanna läran uti församlingen un-dertryckes. Denna tjänst är du din Gud på det högsta skyldig, nämligen att bibehålla och befrämja den rena och sanna läran, densamma till efterkommande utsprida och fortplanta och dem, som rätt lära, hägna och beskydda. Då Gud hedrar konungarne med sitt namn och kallar dem gudar, sägande: »Jag har sagt: I ären gudar» *, så fordrar han däremot i synnerhet att de måtte vårda sig om det, som andligt är, nämligen att Kristi evangelium på jorden genom deras omsorg må blifva bibehållet och fortplantadt, och 1 att de, såsom de där stå uti Guds stad och ställe, de oskyldigas lif och välfärd försvara skola.

X. Om de två delarna uti Herrens nattvard.

Ingen kan tvifla, att det ju är gudligt samt öfverensstämmande 'med Kristi instiftelse och Pauli lära, att man brukar bägge delarna uti Herrens nattvard. Ty Kristus har instiftat bägge delarna och förordnat dem icke för en del af församlingen utan för alla. Ty icke allenast prästerna utan hela församlingen brukar sakramentet efter Kristi och icke efter någon människas förordning eller befallning, det vi ock mena, att motståndarne själfva bekänna. Om nu Kristus har instiftat nattvarden för hela församlingen, hvarföre tager man då den ena delen ifrån en del af församlingen? Hvarföre förbjudes den den ena delens bruk? Hvarföre ombytes Kristi ordning, i synnerhet som han själf kallar natt-

värden sitt testamente? Får man nu icke rygga en människas testamente, så får man mycket mindre lof och frihet att rygga Kristi eget testamente. Och Paulus säger, att han har undfått af Herren det han gifvit hade. Nu hade han gifvit bägge delarnas bruk, såsom orden klarligen betyga, 1 Kor. 11: »Detta gören» * säger han, först om lekamen, sedan upprepar han samma ord om kalken och säger ändtligen: »pröfve människan sig själf och äte så af del brödet och dricke af den kalken»**. Dessa äro själfva instiftarens ord. Han gör ock ett litet företal och säger, att de som vilja bruka Herrens nattvard, de må bruka den under bägge gestalterna. Därföre är det klart, att sakramentet är instiftadt för hela församlingen. Samma plägsed är ock ännu kvar uti de grekiska församlingarna, har ock fordom varit uti de latinska församlingarna, såsom Cyprianus och Hieronymus vittna. Ty så säger Hieronymus i sin utläggning öfver Zefanias: »Prästerna, som tjäna vid nattvarden och utdela Herrens* blod ibland hans folk» m. m. Detsamma betygar ock mötet iToledo. Och lär det icke vara så svårt att samla en mängd vittnesbörd därför. Vi anföra här icke flera utan lämna allenast åt den förståndige läsaren att öfverväga och betrakta, hvad man om Kristi anordning och instiftelse tänka bör.

Motståndarne söka icke uti vederläggningen att ursäkta församlingen, hvilken den ena delen af sakramentet ifråntagen är, hvilket heliga och gudfruktiga män hade bort göra. De hade bort söka kraftiga skäl till att ursäkta församlingen och undervisa de samveten, hvilka ej mer än en del af

* 1 Kor. 11: 23. ** v. 28. *** Luk. 24:

sakramentet kan meddelas; nu försvara de själfva, att den ena delen rätteligen förbjudes, och förbjuda därjämte att tillåta bägge delarnas bruk. Först lörebära de, att det har uti församlingens begynnelse somligstädes varit brukligt, att den ena delen allenast utdelades; dock kunna de icke visa det ringaste exempel därpå af den gamla kyrkohistorien utan åberopa några Skriftens språk, hvarest talas allenast om brödet, såsom hos Lukas, hvarest står, att lärjungarne kände Kristus, i det han bröt brödet***. De beropa sig ock på flera språk om brödets brytande. Och ehuruväl vi icke säga mycket emot, att ju några däraf kunna förstås om sakramentet; följer dock icke däraf, att den ena delen allenast blifvit utdelad; förty då man nämner en del, förstås ofta därunder, efter ett allmänt sätt att tala, allt det öfriga, som därtill hör. De komma ock fram med lekmännens kommunion eller nattvardens brukande och säga, att där blef allenast den ena delen brukad; men det är idel osanning, ty där brukades icke en del allenast utan bägge delarna. Och om prästerna någon gång befallas att bruka sakramentet på samma sätt som lekmännen, så gifves därmed allenast tillkänna, att de blifvit afstängda ifrån helgandets förrättning5. Detta veta väl motståndarne, men de missbruka de oförfarnes okunnighet, hvilka, när de höra nämnas lekmännens kommunion, strax mena, att det har varit en sådan kommunion, som nu för tiden brukas, där allenast den ena delen af sakramentet gifves lekmännen.

Och se här deras oförskämdhet! Gabriel anför ibland andra orsaker, hvarföre bägge delarna icke

varda gifna, denna, att man måste göra en åtskillnad mellan prästerna och lekmännen. Och det är troligt, att detta är föniämsta orsaken, hvarföre förbudet för den ena delen nu så högligen försvaras, på det prästeståndets värdighet skulle under ett sken af helighet blifva mera ansedd. Men detta är ett blott människopåfund, att vi må icke säga något värre, och hvarthän det syftar kan man lätt afgöra. Uti vederläggningen beropa de sig ock på Eli söners exempel, att sedan de förlorat öf-versteprästämbetet, skulle de komma och begära en prästadel *, 1 Sam. 2. Här säga de den ena delens bruk vara betecknad och de tillägga; därföre böra ock våra lekmän sammaledes vara nöjda med en enda prästadel, med en del af sakramentet. Våra motståndare gyckla helt och hållet med Skriften, då de lämpa historien om Eli efterkommande till sakramentet. Där varder Eli straff beskrifven månne de ock vilja säga det, att lekmännen den ena delen fråntages såsom ett straff för någon missgärnings skull? Sakramentet är instiftadt till att trösta och upprätta de förskräckta hjärtan och samveten, när de tro, att Kristi kött, som är utgifvet för världens lif, är en mat eller spis, när de tro, att de varda lefvande gjorda, sedan de med Kristus blifvit förenade. Men motståndarne påstå, att lekmännen afstängas ifrån den ena delen för att straffas. De böra, säga de, vara förnöjda. Det är nog befallande sagdt; men hvarföre böra de det? Man må icke efterfråga orsaken därtill, ty det skall vara en lag allt hvad teologerna säga. Detta är en oför-

synthet, som kan passa en Eck2. Vi känna nog igen dessa förmätna ord, och om vi ville bemöda oss att svara därpå, så skulle sannerligen icke ord fattas oss. Ty ho kan icke se, hvad för en stor oförskämdhet det är? Han befaller liksom en tyrann uti ett skådespel: antingen de vilja eller icke, så böra de vara nöjda. Månne dessa skäl, hvaruppå han sig beropar, skola ursäkta dem inför Guds dom, som förbjuda den ena delen af sakramentet, som grymt fara fram emot fromma och gudfruktiga människor, de där bruka hela sakramentet? Om de göra detta förbud af det skäl, att dymedelst må vara en åtskillnad emellan präster och lekmän, så bör just detta skäl beveka oss att icke öfverensstämma med motståndarne, äfven om vi eljest är-nade följa samma plägsed som de. Man har andra åtskillnader emellan prästernas stånd och den öfriga församlingen; men det är lätt påtagligt, hvad afsikt de hafva därmed, och hvarföre de denna åtskillnad så högligen försvara. Och på det vi icke må synas i någon måtto förringa deras stånds värdighet, så vilja vi icke mera tala om detta deras listiga påfund.

De anföra ock såsom en orsak, hvarföre bägge delarna icke må lekmännen tilldelas, den fara, som därvid uppstår,

att någon droppe af vinet kunde vid utdelandet förspillas och mera dylikt; men allt sådant är icke af det värde, att det kan förändra Kristi ordning och instiftelse. Och låt så vara, att det vore fritt att antingen bruka en del eller bägge, huru vilja de då bevisa, att de hafva makt att förbjuda den ena delen. Försam-

* 1 Sam. 2: 39.198

lingen tager sig likväl icke den friheten att af Kristi anordningar göra några likgiltiga ting. Vi ursäkta väl församlingen, som har lidit denna oförrätt, emedan bägge delarna kunde icke henne tilldelta varda; men dem, som varit upphofsman därtill, som försvara, att hela sakramentets bruk rätteligen förbjudes, hvilka ock nu icke allenast förbjuda det utan ock bannlysa och med våld förfölja dem, som hela sakramentet bruka, ursäkta vi ingalunda. De må själfva se sig om, huru de en gång vilja göra Gud räkenskap för sina ogudaktiga påfund. Man må icke heller strax tänka, att församlingen gillar och fastställer allt hvad påfvarne förordna, i synnerhet som den heliga skrift om biskoparne och lärarne uti församlingen profeterar sålunda, som Hezekiel säger: »Där skall hvarken lagen mera vara när prästen eller råd när de gamla» *.

XI. Om prästernas äktenskap.

Ehuruväl munklefvernet är nu för tiden öfver allt illa beryktadt för otukt och lättfärdighet, så un-derstå sig dock våra motståndare icke allenast att försvara den påf-viska lagen under ett falskt och ogudaktigt sken af Guds heliga namn utan ock att inråda kejsaren och furstarne, att de icke må tåla eller fördraga prästernas giftermål till Romerska rikets skymf och vanheder; ty sålunda tala de.

Hvar har man väl uti någon historia läst något om en större oförskämdhet än denna våra motståndares? Ty de skäl och bevis, hvaraf de betjäna sig, vilja vi se-

dermera granska. Nu må den förståndige läsaren eftertänka, hvad dessa fåfänga människor hafva i sinnet, som säga, att äktenskapen förorsaka riket skymf och vanheder, liksom det allmänna van-rvktet af det lösaktiga och lättfärdiga väsendet, som går i svang och brinner i full låga hos dessa heliga fäder, hvilka i utvärtes måtto ställa sig usla, arma och fattiga men lefva dock hvar dag kräsligt, skulle vara en förträfflig heder för församlingen. Man kan icke med iakttagande af anständighet ens nämna de laster, hvilka dessa med största frihet och själfs-våld uppenbarligen bedrifva. Och denna deras otukt och lättfärdighet påstå de, att din högra hand, kejsar Karl, skall hägna och försvara, hvilken jämväl några gamla spådomar kalla en tuktig, kysk och ärbar konung? Ty om dig synes detta vara sagdt: »En ärbar och tuktig man skall allestädes råda». De påstå, att du skall upphäfva och sönderslita äktenskapen tvärt emot Guds lag, emot all mänsklig lag och emot mötenas lagar och beslut, att du skall låta gå grufliga lifsstraff öfver oskyldiga människor allenast för äktenskapets skull, att du skall låta dräpa och mörda prästerna, hvilka barbarerna dock af samvetsgrann-het skona, och att du skall i elände och landsflykt fördrifva öfvergifna kvinnor och faderlösa barn. Sådana lagar och förslag föredraga de dig, allramildaste och fuktigaste kejsare, hvilka inga barbarer, ehuru grymma och vildsinnade de äro, skulle kunna höra eller fördraga; men som Gud har benådat dig med ett mildt, tuktigt och ädelmodigt sinne, så lefva vi i den

* Hezek. 7: 26. 198

Bek. Ap. el. Försv. XI. Om prästernas äktenskap. 198

lingen tager sig likväl icke den friheten att af Kristi anordningar göra några likgiltiga ting. Vi ursäkta väl församlingen, som har lidit denna oförrätt, emedan bägge delarna kunde icke henne tilldelta varda; men dem, som varit upphofsman därtill, som försvara, att hela sakramentets bruk rätteligen förbjudes, hvilka ock nu icke allenast förbjuda det utan ock bannlysa och med våld förfölja dem, som hela sakramentet bruka, ursäkta vi ingalunda. De må själfva se sig om, huru de en gång vilja göra Gud räkenskap för sina ogudaktiga påfund. Man må icke heller strax tänka, att församlingen gillar och fastställer allt hvad påfvarne förordna, i synnerhet som den heliga skrift om biskoparne och lärarne uti församlingen profeterar sålunda, som Hezekiel säger: »Där skall hvarken lagen mera vara när prästen eller råd när de gamla» *.

XI. Om prästernas äktenskap.

Ehuruväl munklefvernet är nu för tiden öfver allt illa beryktadt för otukt och lättfärdighet, så un-derstå sig dock våra motståndare icke allenast att försvara den påf-viska lagen under ett falskt och ogudaktigt sken af Guds heliga namn utan ock att inråda kejsaren och furstarne, att de icke må tåla eller fördraga prästernas giftermål till Romerska rikets skymf och vanheder; ty sålunda tala de.

Hvar har man väl uti någon historia läst något om en större oförskämdhet än denna våra motståndares? Ty de skäl och bevis, hvaraf de betjäna sig, vilja vi se-

dermera granska. Nu må den förståndige läsaren eftertänka, hvad dessa fåfänga människor hafva i sinnet, som säga, att äktenskapen förorsaka riket skymf och vanheder, liksom det allmänna van-rvktet af det lösaktiga och lättfärdiga väsendet, som går i svang och brinner i full låga hos dessa heliga fäder, hvilka i utvärtes måtto ställa sig usla, arma och fattiga men lefva dock hvar dag kräsligt, skulle vara en förträfflig heder för församlingen. Man kan icke med iakttagande af anständighet ens nämna de laster, hvilka dessa med största frihet och själfs-våld uppenbarligen bedrifva. Och denna deras otukt och lättfärdighet påstå de, att din högra hand, kejsar Karl, skall hägna och försvara, hvilken jämväl några gamla spådomar kalla en tuktig, kysk och ärbar konung? Ty om dig synes detta vara sagdt: »En ärbar och tuktig man skall allestädes råda». De påstå, att du skall upphäfva och sönderslita äktenskapen tvärt emot Guds lag, emot all mänsklig lag och emot mötenas lagar och beslut, att du skall låta gå grufliga lifsstraff öfver oskyldiga människor allenast för äktenskapets skull, att du skall låta dräpa och mörda prästerna, hvilka barbarerna dock af samvetsgrann-het skona, och att du skall i elände och landsflykt fördrifva öfvergifna kvinnor och faderlösa barn. Sådana lagar och förslag föredraga de dig, allramildaste och fuktigaste kejsare, hvilka inga barbarer, ehuru grymma och vildsinnade de äro, skulle kunna höra eller fördraga; men som Gud har benådat dig med ett mildt, tuktigt och ädelmodigt sinne, så lefva vi i den

* Hezek. 7: 26.

säkra förtröstan, att du skall ock uti denna sak mildeligen handla med oss, i synnerhet när du förnimmer, att vi hafva viktiga skäl för vår lära, som äro tagna ur Guds heliga ord, emot hvilket våra motståndare sätta sina ganska onyttiga och fåfängliga meningar.

Och likväl försvara de icke det ogifta ståndet (coelibatet) med fullt allvar. Ty de veta väl, huru få de äro, som hålla sig rätt ärbara och kyska; men de omgifva med ett sken af helighet sitt rike, för hvilket de mena det ogifta ståndet vara ganska nyttigt, hvaraf vi förstå, att apostelen Petrus med skäl påmint och varnat, att de tider skulle komma, på hvilka falska profeter och lärare skulle komma och införa fördärfliga partier samt med diktade ord handla med människorna *. Ty hvarken tala, skrifva eller handla våra motståndare rätt, redligt eller uppriktigt uti hela denna sak utan strida verkligen om herraväldet, hvilket de falske-ligen inbilla sig stå i fara, ^ch detsamma söka de med ett ogudaktigt sken af helighet hägna och befästa.

Vi kunna icke därföre gilla lagen om coelibatet, hvilken motståndarne försvara, tv den strider både emot gudomlig och naturlig lag samt skiljer sig ifrån mötenas beslut. Man vet ock, att den är både vidskeplig och farlig, ty den förorsakar oändliga förargelser, synder och alla allmänna seders fördärf. Våra öfriga tvistepunkter fordra något närmare undersökning af de lärda; men uti denna är saken så klar och uppenbar på bägge sidor, att den intet vidare ombepröfvande erfordrar utan

kräfver allenast en sådan domare, som är uppriktig, redlig och gudfruktig. Och änskönt vi försvara den uppenbara sanningen, halva dock våra motståndare samman-spunnit några försmädelser till att därmed våra välgrundade skäl och bevis häda och bespotta.

Först lär oss 1 Mose Bok 1: 28, att människorna äro så af Gud skapade, att de må vara frukt-' samma och det ena könet med : sundt förnuft begära det andra. ; Ty vi tala här icke om den onda lustan och begärelsen, som är synd, utan om den begärelse och åtrå, som uti den fullkomliga naturen ; skulle hafva varit, hvilken man kallar en naturlig kärlek. Och denna kärlek, hvarmed det ena könet begär det andra, är visserligen en gu-. domlig ordning. Och som denna Guds ordning icke förutan Guds synnerliga verk kan borttagas eller förändras, så följer däraf, att.

den rätt man har till att begifva sig i äktenskapsståndet hvarken genom människostadgar eller klosterlöften kan någon betagas eller förbjudas.

Här komma våra motståndare med ett bedrägligt inkast och säga: I begynnelsen var äktenskapet be-falldt, på det jorden skulle uppfylld varda; men nu sedan jorden är uppfylld, är det icke mera be-falldt. Se, huru skarpsinnigt de döma. Människornas natur bildas enligt dessa Guds ord: »växen till och föröken eder» m. m., att den må vara fruktsam, icke allenast uti skapelsens begynnelse utan så länge denna kropparnas natur varar; liksom ock jorden skulle vara fruktsam genom dessa orden: • bare jorden gräs och örter, som frön hafva» **. För denna Guds

* 2 Pet. 2: 1, 3. " 1 Mos. B. 1: 11.200

ordnings sknll begynte icke allenast jorden strax i begynnelsen att bära gräs och örter, utan åkrar och ängar varda därmed årligen beklädda, så länge denna naturen varar. Därföre, såsom jordens natur icke kan förändras genom människolagar, alltså kan icke heller människans natur förändras genom lotten eller människolag förutan Guds synnerliga verk.

För det andra. Och emedan denna skapelse eller gudomliga ordning uti människan är en naturlig lag, därföre hafva de lag-farne rätt och visligen sagt, att mans och kvinnas sammanfogande hör till den naturliga lagen. Men emedan den naturliga lagen är oföränderlig, så följer nödvändigt, att den rätt man har att gifta sig står fast och orygglig. Ty där icke naturen förändras, där måste ock den Guds ordning fast blifva, hvilken Gud nedlagt uti naturen, och kan icke medelst människolagar upphäfvas. Det är fördenskull löjligt, hvad våra motståndare fåfängligt nog påstå, nämligen att äktenskapet var i begynnelsen befalldt men icke nu. Detta är liksom de ville säga: de människor, som fordom blefvo födda till världen, de hafva då bragt själfva könet med sig, men nu medbringa de det icke. Fordom hafva de bragt den naturliga lagen med sig, då de föddes till världen, nu medbringa de den icke. Ingen konstnär skulle kunna något konstigare påfinna eller upptänka än dessa dåraktigheter, upptänkta för att utplåna den naturliga lagen. Det vare fördenskull uti denna sak fast och oryggligt, hvad så väl Skriften lär, som den lagfarne visligen har sagt, nämligen att

mans och kvinnas sammanfogande hör till den naturliga lagen. Nu är ju den naturliga lagen visserligen en gudomlig lag, förty den är en ordning, hvilken Gud själf uti naturen inplantat. Och som denna lag icke kan förändras förutan Guds synnerliga verk, så måste ock den rätt man har till att ingå äktenskap fast och orygglig blifva; förty den naturliga begärelsen eller åstundan, som det ena könet har till det andra, är en Guds ordning uti själfva naturen och är fördenskull en lag eller rätt; ty hvarföre skulle Gud eljest hafva skapat bägge könen hvar för sig? Och vi tala här, såsom tillförne sagdt är, icke om den onda begärelsen, som är synd, utan om den åtrå eller åstundan, som eljest kallas den naturliga kärleken, hvilken genom den onda begärelsen icke är borttagen ifrån naturen utan mera upptändes, att den nu snarare behöfver hjälp och bot, så att äktenskapet är nu icke allenast nödigt för människosläktets förökande utan ock såsom ett medel, hjälp och bot emot den onda begärelsen. Detta är så klart och fast, att det ingalunda kan omkullkastadt varda.

För det tredje, säger Paulus: »till att undfly boleri, hafve livar och en sin hustru och hvar och en sin man» *. Detta är nu en uttrycklig befallning, som angår hvar och en, som icke är bekväm att lefva ogift. Våra motståndare yrka, att man måtte visa dem något bud eller befallning, som befaller prästerna taga sig hustrur, liksom prästerna icke vore människor. Men vi hålla före, att allt hvad vi sagt om människornas

1 Kor. 7: 2.

natur i allmänhet, det hör ock visserligen till prästerna. Månne icke Paulus här befaller, att de må gifta sig, som icke hafva gåfvan att lefva ogifta? Ty han förklarar sig själf litet därefter, då han säger: »det är bättre gifta sig än brinna» *. Kristus har ock klarligen sagt: »hvar man tager icke delta ordet, utan de, hvilka det blifver gifvet»**, emedan efter syndafallet dessa bägge, den naturliga böjelsen och den onda begärelsen, som retar och upptänder den naturliga böjelsen, tillsamman bidraga därtill, att man nu har mera behof att gifta sig, än då naturen var ren

och fullkomlig. Därföre talar Paulus om äktenskapet liksom om ett botemedel och befaller, att man må gifta sig till att därmed dämpa den oordentliga brånaden, lustan och begärelsen. Icke heller kan någon människomakt eller myndighet eller någon lag eller några klosterlöften upphäfva dessa Pauli ord: »det är bättre gifta sig än brinna», förty denna lag eller dessa löften borttaga icke naturen eller den onda begärelsen. Därföre behålla alla de, som brinna, rätt och frihet till att gifta sig. Och i kraft af denna Pauli förmaning: »till att undfly boleri hafve hvar och en sin hustru och hvar och en sin man», äro alla de förbundna till att gifta sig, som sig icke rätt hålla kunna, hvaruti hvar och en har att pröfva sig själf och sitt eget samvete.

Ty att de här befalla, att man skall bedja Gud om återhållsamhet, att man skall tvinga och försvaga sin kropp med arbete, hunger och fasta, är allt väl, men hvarföre efterlefva de icke själfva dessa

förträffliga bud och befallningar? Men, såsom vi tillförne sagt, våra motståndare gyckla allenast med orden utan att halva det ringaste allvar med sig. Om det vore hvar och en möjligt att lefva ogift, så fordrades icke därtill någon synnerlig gåfva. Nu visar ju Kristus själf, att härtill behöfves en synnerlig gåfva, hvarför det icke tillhör alla. De öfriga vill Gud, att de skola bruka den allmänna naturens lag, hvilken han själf inrättat; ty Gud vill icke, att man skall förakta hans anordningar, hans skapelser. Och han vill alltså, att de, som hafva håg till äk-| tenskapet, må på det sätt vara | kyska, att de bruka det hjälpmedel därför, som Gud själf förordnat; liksom han vill, att vi skola uppehålla vårt lif, om vi mat och dryck måttligt bruka. Så betygar ock Gerson, att många fromma och gudfruktiga män funnits, som med flit sökt späka och underkufva sin lekamen men hafva dock föga därmed uträttat. Därföre säger Ambrosius rätteligen: »Att lefva ogift är ett sådant verk, hvartill man kan råda men icke befalla någon; det är en sak, som man mera kan lofva än åläggas». Om någon här gör ett inkast och säger: Kristus berömmer ju själf dem, som snöpa sig för himmelrikets skull ***; densamme må jämväl betänka, att Kristus berömmer då sådana, som hafva den gåfvan att lefva ogifta. Ty därföre tilllägger han ock: Hvilken som kan tagat, han taget. Ty en oren eller okysk återhållsamhet behagar icke Kristus. Äfven vi berömma den rena och rätta återhållsamheten; men vi tala nu därom, om det är någon lag, som ålägger det, och

• 1 Kor. 7: 9. " Matt. 19. 11. Matt. 19: 12.202

om dem, som icke hafva återhållsamhetens gåfva. Saken borde lämnas fri ät hvar och en, och borde aldrig häruti några snaror utläggas för de svaga genom någon" iag.

För det fjärde, så afviker denna påfviska lag jämväl »från mötenas beslut. Ty de gamla kyrkolagarna förbjuda icke äktenskapet, icke heller upplösa de dem, som en gång slutna äro, änskönt de afsätta ifrån ämbetets förrättande dem, som hafva begifvit sig i äktenskapsståndet, sedan de voro komna uti prästämbetet, och var ett sådant afsättande på den tiden mera en förmån än ett straff. Men de nyare kyrkolagarna, som icke blifvit stiftade på mötena utan förmedelst påfvarnes enskilda råd, de förbjuda så väl att träda uti äktenskapsståndet som ock upplösa dem, som redan ingångna äro; och är det uppenbart, att sådant sker emot Kristi befallning: »det Gud har sammanfogat, skall människan icke åtskilja» *.

Våra motståndare ropa med hög röst uti vederläggningen och säga, att mötena hafva befallt, att prästerna skola vara ogifta. Men vi anklaga icke mötenas beslut, ty de tillåta under vissa villkor äktenskapet, utan vi klaga öfver de lagar, hvilka romerska påfvarne efter de gamla mötenas tid, tvärt emot deras beslut, af sig själfva förordnat. Och i så måtto förakta påfvarne själfva mötenas myndighet och anseende, hvilket de dock vilja, att andra skola hålla i största helighet och vördnad. Därföre hör denna lag om ett beständigt coelibat egentligen till detta nya påfviska herravälde och det icke utan orsak; ty Daniel tillägnar an-

tikrists rike detta kännemärke, att där skulle ingen kvinnokärlek aktad varda **.

För det femte. Änskönt våra motståndare icke försvara denna lag för någon särdeles helighets skull, emedan de se, att den icke plägar hällas; så gifva de dock därmed tillfälle till allehanda skrymteri och vidskepelser, då de förebära ett sken af helighet, sägande sig därföre fordra coeliba-tet, eftersom det är en synnerlig renhet eller kyskhet, liksom vore äktenskapet en synd och orenhet, eller som det ogifta ståndet förtjänte rättfärdiggörelsen

mera än äktenskapsståndet. Hit föra de ock Mose lags ceremonier eller prästernas exempel uti gamla testamentet, att emedan prästerna uti gamla testamentet hafva varit skilda ifrån hustrurna den tid de sina ämbetssysslor förrättade vid gudstjänsten, alltså bör ock en präst uti nya testamentet alltid vara återhållsam, emedan han alltid bör bedja. Denha orimliga jämförelse anföres såsom en fast och fullkomlig grund, som skall j tvinga prästerna till ett beständigt coelibat, ehuru uti själfva liknelsen äktenskapet tillåtet varder och det allenast förbjudes prästerna hafva umgänge med hustrurna under den tid de hade sina ämbetsförrätt-ningar att sköta. Så är det ock ett annat att bedja och ett annat att tjäna uti församlingen. De heliga bådo jämväl då, när de icke förrättade sitt offentliga ämbete, icke heller hindrade umgänget med hustrurna att bedja.

Men vi vilja i ordning svara på dessa dikter och påfund. Först måste våra motståndare bekänna, att äktenskapet är för de trogna

* ifatt. 19: 6. ** Dan. 11 37.

ett rent och heligt stånd, ty det är helgadt genom Guds ord, varande det en loilig och med Guds ord stadfästad sak, såsom Skriften rikligt betygar. Ty Kristus kallar äktenskapet ett gudomligt sammanfogande, då han säger: »det nu Gud har sammanfogat, skall människan icke åtskilja» *. Paulus säger ock om äktenskapet, om mat och flera sådana ting: »Det varder helgadt genom Guds ord och bönen» **, det är genom ordet, hvarmedelst samvetet varder visst och försäkradt, att Gud gillar sådant, och genom bönen, det är genom tron, som brukar det med tacksägelse såsom en Guds gåfva. Ja, uti 1 Kor. 7 står: »Den otrogne mannen är helgad genom hustrun» *** m. m., det är, äktenskapets bruk är lofligt och heligt för trons skull på Kristus, såsom det är lofligt att bruka maten m. m. Ja ock, 1 Tim. 2: »Kvinnan varder salig genom barnsbörden» †. Om våra motståndare kunde framdraga ett sådant språk af Skriften om coelibatet, ack, då skulle de högligen triumfera. Paulus säger, att kvinnan varder salig genom barnsbörden. Hvad kunde han förträffligare säga emot coelibatets skenhelighet och skrymteri, än att kvinnan varder salig genom, det är uti och under, själfva äktenskapets gärningar, äktenskapets bruk, barns födande och öfriga hushållsförrättningar? Men hvad menar Paulus? Läsaren må iakttaga, att apostelen lägger tron härtill, och att hushållssysslorna icke varda berömda förutan tron; »om hon blifver», säger han, »i tron». Ty han talar om alla mödrar och fordrar i synnerhet tron, hvarigenom kvinnan undfår syndernas

förlåtelse och rättfärdiggörelsen. Sedan tillägger han ock ett visst verk hörande till ens kallelse, såsom goda verk böra hos alla människor efter hvars och ens kallelse följa på tron; och detsamma verket behagar Gud genom tron; alltså behaga ock kvinnans sysslor Gud genom tron, och varder en trogen kvinna salig, som gud-ligt tjänar uti sådana sin kallelses plikter.

Dessa vittnesbörd lära, att äktenskapet är lofligt. Om nu renheten betyder det, som för Gud lofligt och stadfäst är, så äro ju äktenskapen rena, emedan de äro stadfästa genom Guds ord. Så säger ock Paulus om lofliga ting: »Dem, som rena äro, äro alla ting rena» ††, det är, de som tro på Kristus och genom tron rättfärdigade äro. Fördenskull såsom coelibatet är orent hos de ogudaktiga; alltså är äktenskapet rent hos de gudfruktiga tor Guds ords och trons skull.

Vidare om renheten egentligen sättes emot den onda begärelsen, så betyder den en hjärtats renhet, det är en dödad begärelse, förty lagen förbjuder icke äktenskapet, utan den onda begärelsen, hor och boleri; därföre är coelibatet icke alltid en rätt renhet eller kyskhet. Tj- det kan ofta vara en större hjärtats renhet hos en äkta man såsom hos Abraham eller Jakob än hos de flesta, som efter den lekamliga renheten rätt hålla sin kyskhet.

Slutligen, om de mena, att coelibatet är i så måtto en renhet, att det mera förtjänar rättfärdiggörel-; sen än äktenskapet, så motsäga vi det på det högsta. Ty vi varda ! rättfärdigade, hvarken för coeliba-

' Matt. 19: 6. ** 1 Tim. 4: o. *** 1 Kor. 7: 14. † 1 Tim. 2: 15. †† Tit. 1: 15.

tets eller äktenskapets skull utan af nåd för Kristi skull, när vi tro, att vi för hans skull hafva en nådig Gud. Här lära de till äfventyrs ropa och säga, att vi efter Jovi-niani lära göra äktenskapet och coelibatet lika goda. Men för

dessa smädeords skull skola vi icke förkasta sanningen om trons rättfärdighet, hvilken vi tillförne halva förklarat. Icke heller göra vi äktenskapet och det ogifta ståndet lika goda. Ty såsom den ena gåfvan öfvergår den andra, profetian öfvergår vältaligheten, krigsvetenskapen öfverträffar kunskapen om åkerbruket, vältaligheten är förmer än byggnadskonsten; alltså är ock afhållandet från äktenskapet en förträffligare gåfva än äktenskapet. Dock såsom en vältalig man icke är mera för Gud rättfärdigad för sin vältalighets skull än en byggmästare för sin byggnadskonst ; alltså förtjänar icke en ogift mera rättfärdiggörelsen medelst sin afhållsamhet än en gift eller äkta person medelst sina äktenskapliga plikter; utan hvar och en bör troget tjäna uti sin gåfva och för visso veta, att han genom tron för Kristi skull bekommer syndernas förlåtelse och varder genom tron för Gud rättfärdig hållen.

Så berömmer icke heller hvarken Kristus eller Paulus det ogifta ståndet därföre, att det skall rättfärdiga, utan därföre, att man däruti är mera fri och ledig och varder mindre af hvarjehanda hushållsförrättningar hindrad uti bedjande, lärande och tjänande. Därföre säger Paulus: »Den där ogift är, han aktar hvad Herren tillhör»*; och berömmes således den ogifta lefnaden därföre, att man däruti

har bättre tid och ledighet till att öfverväga och betrakta Guds heliga och saliggörande ord. Så berömmer icke heller Kristus blott alla dem, som snöpa sig, utan tilllägger: »för himmelrikets skull», det är dem, som i det afseende afhålla sig ifrån äktenskapet, att de må hafva bättre ro och ledighet till att själfva lära och andra evangelium förkunna. Ty han säger icke, att coelibatet förtjänar syndernas förlåtelse eller saligheten.

Till de anförda exemplen om det levitiska prästerskapet svara vi, att däraf kan alls icke bevisas, att ett beständigt coelibat bör åläggas prästerna. Vidare böra icke heller de levitiska orenheterna lämpas till oss. Umgänget med hustrurna emot lagen var då en orenhet; nu är det ingen orenhet, förty Paulus säger: »Dem, som rena äro, äro alla ting rena»**. Ty evangelium befriar oss ifrån de levitiska orenheterna. Och om någon i den mening försvarar lagen om coelibatet, att han med de levitiska stadgarna må betunga eller besvära samveten, så bör man äfven på samma sätt stå honom emot, såsom apostlarne uti Apostlag. 15: 10 stå emot dem, som fordrade omskärelsen och sökte att pålägga de kristna Mose lags ceremonier och dem till omskärelsen förbinda.

Emellertid så veta dock gudfruktiga män att förnuftigt bruka äktenskapet, i synnerhet då, när de hafva offentliga ämbetssysslor till att sköta och förrätta, hvilka ofta gifva många redliga och uppriktiga män så mycket till att göra, att de kasta ifrån sig alla tankar, som röra hus och hem. De from-

1 Kor. 7: 32. *" Tit. 1: 15.

ma kristna veta ock det, att Paulus befaller »hvar och en behålla sitt fat i helgelse och ära»*. Ja, de veta ock, att man bör understundom vara ensam för att desto bättre och andäktigare kunna bedja. Men Paulus vill icke, att detta skall vara beständigt. Nu är ju ett sådant återhåll lätt för de gudfruktiga och dem, som hafva någon sysselsättning; men dessa mänga sysslolösa präster och munkar, som äro uti klostren och lefva där i stor vällust och kräslighet, de kunna icke en gån g hålla den levitiska återhållsamheten, såsom erfarenheten vittnar. Och bekanta äro skaldens ord: »Den ynglingen plägar gärna slå sig till lättja och hatar dem, som alltid hafva något för händer att göra» m. m.

Många kättare, som icke rätt förstått Mose lag, hafva talat mycket försmädligt om äktenskapet, och dock har coelibatet beredt dem ett synnerligt anseende. Epi-fanius klagar ock, att enkratiterna1 hafva förmedelst denna skenhelighet förnämligast intagit de oerfarnas sinnen. Dessa afhöllo sig ifrån vin jämväl ock uti Herrens nattvard; de afhöllo sig ifrån att äta kött af alla djur, de öfverträffade dominikanerna, som dock äta allahanda slags fisk; de afhöllo sig ock ifrån äktenskapet, hvaröfver andra sig högligen förundrade och höllo dem därföre i stort anseende. De mente sig genom dessa gärningar och gudstjänster mera förtjäna Guds nåd än genom bruket af vin och kött, ja mera än genom själfva äktenskapet, hvilket syntes vara något oheligt och orent och knappt kunde behaga Gud, änskönt det icke alldeles förkastades.

* 1 Tess. 4: 4.

Denna änglaödmjukhet och andlighet förkastar Paulus alldeles uti episteln till kolosserna 2: 18. Förty, när

människorna mena sig vara rena och rättfärdiga för en sådan skenhelighets skull, så undertrycka de Kristi kunskap; ja, de undertrycka ock den sanna kunskapen om Guds gåfvor, bud och befallningar. Ty Gud vill, att vi gud-ligt och med tacksägelse må nyttja och bruka hans gåfvor. Vi kunde ock förtälja några exempel och därmed visa, huru några gudfruktiga samveten därigenom varit bekymrade, att de icke förstått äktenskapets rätta och lagliga bruk. Detta onda härledde sig däraf, att munkarne vidskepligen upphöjde och berömde coelibatet. Likväl förkasta vi icke måttlighet eller återhållsamhet utan hafva tillförene sagt, att kroppens öfningar och underkufvande äro nödiga; men att man skall mena sig för Gud rättfärdigad varda medelst vissa människostadgars och ceremoniers hållande, därtill neka vi alldeles. Och har Epifanius mycket eftertänkligt sagt, att sådana stadgar och iakttaganden äro berömvärda för att därigenom späka och underkufva lekamen eller för de allmänna sedernas skull; såsom några ceremonier äro inrättade till att påminna och varna de oerfarna, men icke att vara några rättfärdiggörande gudstjänster.

Men våra motståndare fordra icke coelibatet så mycket för helighets eller kyskhets skull; ty de veta, att kyskheten plägar icke hos dem hållen varda; utan de hafva sina skrymtaktiga meningar till förevändning för att därmed ställa de oerfarna ett falskt sken för ögonen. Därföre äro de mera tadelvärda än enkratiterna, som206

synas hafva fallit genom ett sken af helighet och gudaktighet; men dessa Sardanapali ^-bröder, de missbruka med vett och vilja gud-aktighetens sken för att därmed bemantla sitt skrymteri. >

För det sjätte. Emedan vi hafva så många skäl att ogilla och förkasta den påfviska lagen om det beständiga coelibatet, så komma dock härtill förutom dessa jämväl farligheter för själarna och allmänna förargelser; hvilka, änskönt lagen icke vore orättmätig, dock böra afskräcka goda och redliga män från att gilla ett sådant ok eller börda, som fördärfvat oräkneliga själar.

Alla redliga och uppriktiga män hafva länge klagat öfver denna börda, antingen för sin egen eller andras skull, hvilka de sågo stå i stor fara; men ingen af påfvarne vill höra dessa klagomål. Det är ock påtagligt, huru skadlig denna lag är för de allmänna sederna, hvilka laster och hvad för ett otuk-tigt och lättfärdigt väsende densamma har förorsakat. Man finner ännu poetiska dikter därom, hvari Rom än i dag igenkänner och läser sina seder.

Så hämnas Gud föraktet för hans gåfva och anordning på dem, som äktenskapet förbjuda. Och som det plägar ske med andra lagar, att de understundom förändrade varda, om någon synnerlig nytta eller det allmänna bästa skulle så fordra, hvarföre sker ock icke detsamma med denna lag, synnerligen nu i dessa sista världens tider, då så många viktigare orsaker sammanstöta, för hvilkas skull den borde förändras? Naturen föråldras och blir småningom svagare, och allehanda laster och odygder tillväxa, därföre borde man så mvcket mera däremot bruka de

medel, som Gud själf förordnat därtill. Vi veta, öfver hvilka synder och laster Gud har klagat före syndafloden, och öfver hvilka Gud ! klagade, förrän de fem städerna uppbrända blefvo. Äfven sådana synder och laster hafva gått i svang, förrän många andra städer blifvit förstörda, såsom Sybaris, Rom och flera. Och uti dessa är för oss bilden af de tider framställd, som skola komma näst före världens ända. Därföre har man i synnerhet på denna tiden bort med allvarsamma lagar och exempel stadfästa äktenskapet och därtill bjuda och råda människorna, hvilket hör öfverheten till, som bör upprätthålla den allmänna tukten och ett skickligt samt ärbart lefverne. Emellertid böra ock alla rättsinniga evangelii lärare råda och förmana dem att gifta sig, som icke hafva återhållsamhetens gåfva; de må ock råda andra, att de icke förakta denna återhållsamhetens gåfva.

Påfvarne bevilja undantag från eller förändra dagligen andra goda och nyttiga lagar, men uti lagen om coelibatet äro de järnhårda och alldeles obevekliga, ehuru man dock uttryckligen vet, att densamma är allenast af människor förordnad; och denna lag göra de ännu strängare på mångahanda sätt. Den gamla kanon eller kyrkolagen bjuder att suspendere sa-cerdotes, att afsätta prästerna från deras kall och ämbeten, jsäsom föga skickliga; men uttolkare taga ordet suspendere i en helt annan mening, nämligen för att betyda upphänga, och afsätta dem så icke ifrån deras kall och ämbeten utan låta upphänga dem i träd och galgar. De dräpa och mörda

många redliga och uppriktiga män allenast för äktenska-

pets skull. Och dessa grufliga mord visa nogsamt, att denna lära är en verklig djäflalära. Ty emedan djäfvulen är en mandråpare, så försvarar han sin lag med dessa grufliga mord och dråp.

Vi veta, att de förarga sig öfver söndringen, efter det vi synas hafva skilt oss ifrån dem, som förmenas vara ordentliga biskopar. Men våra samveten äro ganska trygga, helst som vi veta, att vi med all flit hafva sökt att skaffa och bibehålla en god frid och enighet uti församlingen, men hafva dock icke kunnat blidka eller tillfredsställa motståndarne, utan att vi skulle förkasta den uppenbara sanningen och sedan komma öfverens med dem däruti, att vi vilja försvara denna orättrådiga lag, upphäfva ingångna äktenskap, dräpa prästerna, om några äro, som icke visa tillbörlig hörsamhet och lydnad, och uti landsflykt fördrifva arma kvinnor och faderlösa barn. Och som det är visst och sant, att dessa villkor äro Gud misshagliga, så må vi icke sörja däröfver, att vi icke hafva någon delaktighet med våra motståndare uti så många grufliga mord och dråp.

Nu hafva vi visat orsakerna, hvarföre vi icke kunna med godt samvete öfverensstämma med våra motståndare, som försvara den påfviska lagen om det beständiga coelibatet, förty den strider både emot gudomlig och naturlig lag, afviker ifrån själfva kyrkolagarna, är dessutom full af skrymteri och skenhelighet och för många samveten uti största fara och fördärf; och ändtligen så är hela saken icke annat än idel skrymteri; ty de ålägga icke denna lag lör någon

rätt helighets eller kyskhets skull utan för deras eget herraväldes skull, hvilket. de söka stadfästa under ett ogudaktigt sken af helighet. Och ingen människa, som har sundt förnuft, kan det ringaste invända emot dessa lästa och välgrundade skäl. Evangelium tilllåter dem att gifta sig, som hafva det af nöden; dock tvingar det icke dem till äktenskap, som vilja afhålla sig därifrån, allenast de äro verkligen återhållsamma. Därföre anse vi, att denna frihet bör jämväl medgifvas prästerna; icke heller vilja vi med våld tvinga någon till coelibatet icke heller upplösa de ingångna äktenskapen.

Medan vi uppräknat våra skäl och bevis, hafva vi ock som hastigast gifvit tillkänna, huru som : våra motståndare begabba ett och annat däraf, och därjämte försökt vederlägga dessa försmädelser. Nu vilja vi som allra kortast berätta, med hvad viktiga skäl de försvara denna påfviska lag. Först säga de, att densamma är af Gud uppenbarad. Här ser man dessa skalkars grufliga oförskämdhet. De understå sig att påstå, att lagen om det beständiga coelibatet är af Gud uppenbarad, ehuru den dock strider emot Skriftens uppenbara vittnesbörd, hvilka befalla, att hvar och en skall hafva sin hustru till att undfly boleri*; ja, | hvilka ock förbjuda att upplösa ingångna äktenskap**. Paulus gifver tillkänna (1 Tim. 4: 1), hvilken man skall anse som stiftaren till denna lag, då han kallar den en djäflalära. Ja, frukterna visa ock stif-i tåren, nämligen så mycken vederstygglig otukt och lättfärdighet och så många grufliga mord och dråp, som nu ske oc.h företa-

" 1 Kor. 7: 2. * Matt. 5: 32; 19: 6; 1 Kor. 7: 27'208

gas under sken af denna ogudaktiga lag.

Det andra af motståndarnes skäl och bevis är, att prästerna böra vara rena efter detta språk: »Renen eder I, som Herrens tyg bären»*. Och i samma mening anföra de ock många andra Skriftens språk. Detta skäl, hvilket de säga vara det klaraste och tydligaste, hafva vi tillförene vederlagt. Ty vi hafva sagt, att coelibatet förutan tron icke är någon renhet för Gud, och att äktenskapet är genom tron både rent och heligt efter detta språk: »Dem, som rena äro, äro alla ting rena»**. Vi hafva ock sagt det, att de utvärtes renheter och lagens ceremonier icke böra föras eller lämpas hit; förty evangelium fordrar hjärtats renhet och icke lagens ceremonier. Det kan ock hända, att en äkta mans hjärta, såsom Abrahams eller Jakobs, ehuru de flera hustrur haft, är renare och mindre af onda lustar och begärelser brinnande än många ogiftas, ja ock hos dem, som velat synas rätt återhållsamma. Men att Ésai-as säger: »Renen eder I, som Herrens tyg bären», bör förstås om hjärtats renhet, om hela bättringen.

För öfrigt så må de heliga uti det utvärtes bruket veta, huruvida det är nyttigt att bruka måttlighet uti äktenskaps-umgänge och, som Paulus säger, »behålla sitt fat uti helgelse och ära»***. Ändtligen emedan äktenskapet är rent, så säges rätteligen till dem, som uti sitt ogifta stånd icke äro återhållsamma, att de må taga sig hustrur, på det de må vara rena. Alltså befaller ock samma lag, som säger: »Renen eder I, som Herrens tyg bären», att de orena ogifta

må blifva rena och kyska äkta personer.

Det tredje af deras skäl är förskräckligt, att prästernas äktenskap skall vara ett Joviniani kätteri. Sakta, sakta, gode herrar! Detta är en ny beskyllning, att äktenskapet skulle vara ett kätteri. På Joviniani tid visste ännu ingen människa af lagen om det beständiga coelibatet. Därföre är det en oförskämd lögn, att prästernas äktenskap är ett Joviniani kätteri, eller att detta äktenskap då af församlingen blifvit förkastadt. Uti sådana stycken är lätt att se, hvad våra motståndare haft i sinnet, då de skrefvo vederläggningen. De hafva utan tvifvel menat, att de oerfarna kunde mycket lätt bevekas, om de esomoftast hörde, att vi blefvo beskyllda för kättare, om det föregåfves, att vår sak eller lära vore långt tillförne genom församlingens beslut fördömd och förkastad. Därföre beropa de sig falskeligen på församlingens beslut. Och som de detta väl veta, så hafva de icke velat visa eller lämna oss en afskrift af sin vederläggning, på det denna fåfänglighet och dessa försmädliga beskyllningar icke skulle af oss kunna vederläggas. Men hvad Joviniani sak vidkommer om coelibatets och äktenskapets jämförelse med med hvarannan, så hafva vi därom tillförne sagt hvad vi tänka; ty vi göra icke coelibatet och äktenskapet lika goda med hvarannan, änskönt hvarken coelibatet eller äktenskapet förtjänar rättfärdiggörelsen.

Med sådana svaga och kraftlösa skäl och bevis försvara de denna ogudaktiga och för all ärbarhet och goda seder högst skadliga

* Es. 52: 11. *" Tit. 1: 15. ••• 1 Tess. 4: 4.

lag. Med sådana skäl och bevis befästa de furstarnes sinnen emot Guds dom, då Gud skall fordra räkenskap, hvarföre de upplöst äktenskapen, hvarföre de hafva plågat och hvarföre de hafva dräpt prästerna. Men intet tvifvel är därom, att ju, såsom den döde Abels blod ropade, alltså ropar ock många redliga och uppriktiga mäns blod, emot hvilka man orättvist öfvat grymhet. Och när Gud en gång skall hämnas denna grymhet, då skolen I förnimma, huru fåfänga dessa motståndarnes skäl och bevis äro, och förstå, att uti Guds dom kunna inga försmädel-ser emot Guds ord bestå, såsom Esaias säger: »Allt kött är hö, och all dess godhet såsom ett blomster i marken» *.

Våra furstar kunna dock, det må hända hvad det hända vill, trösta sig af ett godt samvete, att de hafva gifvit goda, uppriktiga och hälsosamma.råd; ty äfven om prästerna icke hade handlat rätt, då de togo sig hustrur, så strider dock äktenskapens upplösande, de många fattiga änkors och barns fördrifvande uti elände och landsflykt och all motståndarnes föröfvade grymhet Och tyranni tvärt emot Guds heliga ord och vilja. Icke heller hafva våra furstar något nöje eller behag uti det, som nytt är, eller till någon tvedräkt och oenighet, utan hafva mera än på alla andra ting i världen halt afseende pä Guds heliga ord, i synnerhet uti en så klar och ©tvifvelaktig sak • som denna.

T rr : ti : • ;; j i

XII. Om mässan.

I början måste vi nu åter på förhand saga, att vi icke -afskaffa

—' -" ' ' i,-;; M) vtr.V; :

- T»»*'; • Ës. 40: 6. BDnJä &YlIE{? -?J aK !

eller förkasta mässan utan med vördnad behålla och försvara densamma. Ty hos oss varda mässor hållna hvar

söndag och på andra högtider, på hvilka det heliga sakramentet till dem utdelas, som det åstunda och begära, sedan de först förhörda och aflösta äro. Så varda ock de offentligen brukliga ceremonierna bibehållna samt en god ordning med läsning, böner, psalmer och lofsånger, vissa klädedräkter och mera sådant.

Våra motståndare tala vidlyftigt om det latinska språkets nytta uti mässan, hvarvid de ock hafva några barnsliga infall,'nämligen huruledes det gagnar en olärd åhörare allenast för församlingens tros skull i allmänhet att höra mässan, änskönt han det icke förstår; de föregifva nämligen, att mässans blotta hörande är en gudstjänst och har sin nytta med sig, utan att man förstår hvad man hör. Detta vilja vi icke så noga nagelfara utan lämna det åt våra läsares ombepröfvande. Och vi nämna det därföre, att vi i förhigåendé må gifva tillkänna, att de latinska läsningarna och bönerna varda jämväl hos oss behållna.

Och emedan ceremonierna böra iakttagas och hållas, dels för att folket må lära den heliga skrift, dels ock därför att de af Guds ords hörande må undfå tron och en rätt gudsfruktan och således jämväl bedja, ty dessa äro ceremoniernas ändamål; så behålla vi det latinska språket för deräs'skuH, som samma språk lärt hafva och kunna det förstå; vi bruka öck tillika tyska psalrner, pä det jämväl folket må hafva något så 'Väl att lära, som ock hvaraf det till tron och gudsfruktan uppväcka-s

•rf . .. - *-.' - - -. r.

lag. Med sådana skäl och bevis befästa de furstarnes sinnen emot Guds dom, då Gud skall fordra räkenskap, hvarföre de upplöst äktenskapen, hvarföre de hafva plågat och hvarföre de hafva dräpt prästerna. Men intet tvifvel är därom, att ju, såsom den döde Abels blod ropade, alltså ropar ock många redliga och uppriktiga mäns blod, emot hvilka man orättvist öfvat grymhet. Och när Gud en gång skall hämnas denna grymhet, då skolen I förnimma, huru fåfänga dessa motståndarnes skäl och bevis äro, och förstå, att uti Guds dom kunna inga försmädel-ser emot Guds ord bestå, såsom Esaias säger: »Allt kött är hö, och all dess godhet såsom ett blomster i marken» *.

Våra furstar kunna dock, det må hända hvad det hända vill, trösta sig af ett godt samvete, att de hafva gifvit goda, uppriktiga och hälsosamma.råd; ty äfven om prästerna icke hade handlat rätt, då de togo sig hustrur, så strider dock äktenskapens upplösande, de många fattiga änkors och barns fördrifvande uti elände och landsflykt och all motståndarnes föröfvade grymhet Och tyranni tvärt emot Guds heliga ord och vilja. Icke heller hafva våra furstar något nöje eller behag uti det, som nytt är, eller till någon tvedräkt och oenighet, utan hafva mera än på alla andra ting i världen halt afseende pä Guds heliga ord, i synnerhet uti en så klar och ©tvifvelaktig sak • som denna.

T rr : ti : • ;; j i

XII. Om mässan.

I början måste vi nu åter på förhand saga, att vi icke -afskaffa

—' -" ' ' i,-;; M) vtr.V; :

- T»»*'; • Ës. 40: 6. BDnJä &YlIE{? -?J aK !

eller förkasta mässan utan med vördnad behålla och försvara densamma. Ty hos oss varda mässor hållna hvar

söndag och på andra högtider, på hvilka det heliga sakramentet till dem utdelas, som det åstunda och begära, sedan de först förhörda och aflösta äro. Så varda ock de offentligen brukliga ceremonierna bibehållna samt en god ordning med läsning, böner, psalmer och lofsånger, vissa klädedräkter och mera sådant.

Våra motståndare tala vidlyftigt om det latinska språkets nytta uti mässan, hvarvid de ock hafva några barnsliga

infall,'nämligen huruledes det gagnar en olärd åhörare allenast för församlingens tros skull i allmänhet att höra mässan, änskönt han det icke förstår; de föregifva nämligen, att mässans blotta hörande är en gudstjänst och har sin nytta med sig, utan att man förstår hvad man hör. Detta vilja vi icke så noga nagelfara utan lämna det åt våra läsares ombepröfvande. Och vi nämna det därföre, att vi i förhigåendé må gifva tillkänna, att de latinska läsningarna och bönerna varda jämväl hos oss behållna.

Och emedan ceremonierna böra iakttagas och hållas, dels för att folket må lära den heliga skrift, dels ock därför att de af Guds ords hörande må undfå tron och en rätt gudsfruktan och således jämväl bedja, ty dessa äro ceremoniernas ändamål; så behålla vi det latinska språket för deräs'skuH, som samma språk lärt hafva och kunna det förstå; vi bruka öck tillika tyska psalrner, pä det jämväl folket må hafva något så 'Väl att lära, som ock hvaraf det till tron och gudsfruktan uppväcka-s

•rf . .. - *-.' - - -. r.

må. Denna plägsed har alltid varit uti församlingen. Ty änskönt andra församlingar oftare, andra mera sällan brukat de tyska psalmerna ibland de latinska; så har dock folket nästan allestädes sjungit något på sitt modersmål. Men det finnes ingenstädes skrifvet, att mässans blotta hörande, änskönt man den icke förstår, skall vara människorna nyttigt, och att de utvärtes ceremonierna skola vara nyttiga, icke därföre att de lära eller påminna oss något utan af den blott yttre gärningen, och därföre att de så och så hållna eller så och så åskådade varda. Men vi gifva sådana fariseiska meningar en god dag.

Men att hos oss hålles allenast en offentlig eller allmän mässa, därmed göra vi icke den allmänna församlingen emot. Ty uti grekiska församlingarna hållas än i dag icke några enskilda mässor utan allenast en offentlig mässa och den ej mera än på söndagarna och de höga festerna. Uti klostren hålles dagligen mässa men allenast den offentliga, hvilket sker efter den äldre församlingens plägsed. Ty de gamla kyrkolärare, som lefvat före Gre-gorii tid, tala ingenstädes om några enskilda mässor. Hurudant dessas ursprung eller begynnelse varit, gå vi denna gången förbi. Det veta vi, att sedan tiggarmunkarne begynte härska, hafva mässorna genom deras falska inbillningar och för deras egen båtnads skull så förökats, att alla redliga och uppriktiga män hafva nu långt före detta åstundat, att sådant missbruk måtte blifva borttaget; ehuruväl ock den helige Franciscus har rätt velat se den saken till godo, då han förordnade, att hvart och ett kloster skulle låta sig nö-

ja med en allmän mässa dagligen, är detta sedermera förändradt, antingen genom skenhelighet eller för vinstens skull. Således förändra de själfva förfädernas stadgar, när de behaga, och sedan åberopa de sig för oss på förfädernas myndighet eller anseende. Epifanius berättar, att man uti Asien tre gånger i veckan begått den heliga nattvarden, men säger icke, att man hållit några dagliga mässor.

Han säger ock, att man fått denna plägsed af apostlarne. Ty så säger han: »Apostlarne halva förordnat och befallt, att man skall utdela Herrens nattvard på fjärde dagen i veckan, på dagen före sabbatsdagen och på söndagen.»

Och ehuruväl våra motståndare här anföra många språk till bevis därför, att mässan är ett offer; så skall dock deras stora rop och ordbuller lätt tystadt varda, sedan vi dem därpå lämnat detta enda svar, nämligen att de med alla sina skäl och vittnesbörd, som de med så mycken möda samman-letat, dock aldrig kunna bevisa, att mässan genom dess blotta hållande förtjänar Guds nåd eller, för andra hållen, förtjänar dem tillgift både för förlåtliga och dödliga synder, både för skulden och straffet. Detta enda svar omkull-kastar allt hvad våra motståndare härom anföra emot oss, icke allenast uti denna vederläggning utan ock uti alla de skrifter, som de om mässan låtit utgå.

Och detta är själfva hufvudsaken i denna fråga, hvarom vi på samma sätt vilja påminna läsarne, såsom Æschines1 påminte domarne att liksom fäktare täfla sins emellan om rummet eller stället, hvarest de stå skola, så skulle ock de själfva strida med motstån-Bek. Ap. el. Försv. XII. Om mässan.

dåren om själfva hufvudsaken och icke tillåta honom gå utom densamma. På samma sätt måste ock vi här nödga våra motståndare att allenast tala om den framställda saken. Och så snart man har sig själfva hufvudfrågan bekant, så är sedan lätt att döma om de skäl och bevis, på hvilka hvar å sin sida har att grunda sin mening.

Ty vi hafva uti vår bekännelse visat, att vi lära och bekänna, att Herrens nattvard icke förskaffar oss Guds nåd allenast därföre, att vi densamma begå, icke heller när hon hålles för andra, vare sig lefvande eller döda, förtjänar hon dem, därföre att den begås, tillgift för synderna, skulden eller straffet. Och härpå hafva vi ett klart och kraftigt bevis; förty det är" omöjligt alt få syndernas för-j låtelse för vårt verks eller gär-1 mngs skull till följd af dess blotta begående; utan genom tron måste ! syndens och dödens förskräckel- (ser öfvervinnas, när vi upprätta våra hjärtan medelst Kristi kunskap och tro, att synderna varda oss förlåtna för Kristi skull, och att Kristi förtjänst och rättfärdighet varder oss af nåd skänkt och genom tron tillägnad, Rom. 5: 1: »Medan vt nu rättfärdiga vordna äro af tron; hafva vi frid med Gud». Detta är så visst och så fast, att det kan oryggligen bestå emot alla helvetets portar.

Och kan detta vara nog sagdt eller göra till fyllest uti hela denna sak. Ty ingen, som har sundt förnuft, kan gilla eller samtycka till den fariseiska och hedniska inbillningen om gärningarnas förtjänst af deras egen värdighet. Dock hänger denna inbillning fast hos folket och har i oändlig måtto förökat mässornas antal. Ty man

leger sig ju mässor för penningar att därmed blidka Guds vrede, och förmedelst denna gärning vilja de undfå skuldens och straffets förlåtelse, vilja ock dymedelst bekomma allt hvad de någonsin behöfva här i världen; ja, de vilja ock därigenom fria och förlossa de döda ur skärselden. Denna fariseiska lära hafva munkarne och solisterna lärt och utspridt uti församlingen.

Och ehuruväl saken är nu redan afgjord, så vilja vi dock, emedan våra motståndare orimligt framdraga många Skriftens språk till att därmed försvara sina villfarelser, här tillägga några ord. Uti sin vederläggning hafva de mycket talat om offret, ehuru vi likväl uti vår Bekännelse hafva med flit undvikit det ordet för dess flera bemärkelsers skull. Själfva saken hafva vi förklarat, nämligen hvad de nu förstå med offer, hvars missbruk vi alldeles förkasta. På det vi nu må kunna uttyda de af dem illa anförda Skriftens språk, är det nödigt, att vi först och främst förklara hvad offer är, eller hvad det ordet egentligen betyder. Våra motståndare hafva nu i hela tio års tid låtit utgå nästan oändliga böcker om offret; dock har icke en enda ibland dem ännu förklarat, hvad offer egentligen är. De taga allepast fatt på det ordet offer, hvarhelst det förekommer, antingen uti den heliga skrift eller hos de gamla fäderna; sedan tillsätta de sina egna drömmar, liksom det ordet offer skulle betyda hvad dem lyster och behagar.

Hvad offer är, och af huru många slag det är.

Sokrates berättar uti Platos Phæ-drus2, att han har stor lust och212

Bek. Ap. el. Försv. XII. Om mässan.

nöje uti att göra indelningar, emedan man dem förutan kan ingenting hvarken rätt beskrifva eller förstå; så att, där han (inner någon, som har lärt rätta konsten att indela sitt ämne, säger han sig gärna vilja följa honom oeh träda i hans fotspår liksom en guds. Han befaller ock, att den som vill indela något, han måste noga se efter själfva delarna, eller hvarest indelningen lämpligast sig göra låter, på det han icke må såsom en dålig klok, oskickligt sarga och sönderslita något stycke. Men dessa föreskrifter förakta våra motståndare och äro sannerligen efter Platos mening dåliga kockar, de där sönderslita och fördärfva de delar, som höra till offret; såsom man klart skall finna, när vi komma att uppräkna hvart och ett slags offer för sig.

Teologerna pläga rätteligen göra en åtskillnad emellan sacramen-tum och sacrificium, sakrament och offer, änskönt de bägge må kallas antingen en ceremoni eller ett heligt verk. Sakramentet är en ceremoni eller utvärtes gärning, hvaruti Gud gifver oss det, som löftet, som är med ceremonien förbundet, tillbjuder; såsom döpelsen är ett verk,» icke som vi erbjuda Gud, utan hvaruti Gud skänker oss något, hvari Gud döper oss, nämligen genom tjänaren i Guds stad och ställe; och här tillbjuder och gifver Gud oss syndernas förlåtelse m. m. efter sitt nådiga

löfte: »Den där tror och blifver döpt, han skall varda salig»*. Tvärt om så är offer en ceremoni eller ett verk, som vi gifva Gud, på det vi honom ära må.

Nu äro offren förnämligast af

j två slag och icke flera. Det ena ' är ett försoningsoffer, det är ett tillfyllestgörande verk både för skulden och straffet, som försonar Gud eller blidkar hans vrede, eller som skaffar andra syndernas förlåtelse. Det andra är ett tackoffer, som icke förtjänar syndernas förlåtelse eller försoning utan sker af dem, som redan försonade äro, att vi må tacka och lofva Gud för den undfångna syndaförlåtelsen och för andra oss bevisade välgärningar.

Bägge dessa slags offer böra vi framför allt så väl uti denna som uti många andra stridigheter hafva för ögonen och noga gifva akt därpå, att de icke med hvarandra sammanblandade varda. Om vi icke fruktade, att denna bok blefve allt för vidlyftig, så skulle vi gärna strax visa grunderna till denna indelning af offren; ty den har tillräckligt många vittnesbörd för sig uti episteln till hebreerna och annorstädes. Och till dessa bägge slags offer kunna alla levi-tiska offer föras, huru många de ock må vara. Ty uti Mose lag blefvo några offer kallade försoningsoffer för att därmed bildligt beteckna, icke- att de skulle förtjäna syndernas förlåtelse inför Gud, utan att de förtjänte syndernas förlåtelse efter lagens rättfärdighet, på det de, för hvilka de skedde> icke skulle utur Israels folks gemenskap uteslutna varda. Fördenskull blefvo de ock kallade försoningsoffer för synden, för fel ! och brister, ja ock brännoffer; men till tackoffret hörde rökoffer, spisoffer, vedergällningar, förstling och tionde.

Men i. sanning har allenast ett i enda försoningsoffer varit i värl-

* Mark. 16: 16.Bek. Ap. el. Försv. XII. Om mässan.

213

den, nämligen Kristi död, såsom episteln till hebreerna lär, som säger: »Det är omöjligt att genom oxablod och bockablod borttaga synder»; och litet därefter om Kristi vilja: »I hvilken vilja vi helgade äro en resa, genom Jesu Kristi kropps offer» *. Och Esaias förklarar Mose lag, på det vi må veta, att Kristi död är sannfärde-ligen en tillfyllestgörelse för våra synder eller en försoning och icke lagens ceremonier, hvarföre han ock säger: »När han sitt lif till skuldoffer gifvit har, så skall han få säd och länge lefva» ** m. m. Ty ordet skuldoffer, som han här brukar, betyder ett offer för synden, hvarmed uti lagen betecknades, att ett olfer skulle komma, som skulle tillfyllestgöra för våra synder och oss med Gud försona, på det människorna skulle veta, att Gud vill låta sig med oss försonas, icke för vår rättfärdighets skull utan för en annans rättfärdighets skull, nämligen Kristi. Paulus uttyder detsamma ordet skuldoffer med ordet synd, Rom. 8, där han säger: »Gud fördömde synden i köttet genom synd» ***, det är: han straffade synden genom synd, eller: genom'offret för synden. Ordets bemärkelse kan lättare förstås af hedningarnes plägseder, emedan vi finna, att dessa blifvit antagna enligt förfädernas ord, ehuru illa förstådda. Piacidum (försoningsoffer) kallade latinarne ett offer, som uti stora straff och landsplågor, då Gud syntes grufligt förtörnas, offrades till att blidka Guds vrede; ja, de offrade ock understundom människooffer, emedan de till äfventyrs hade hört, att ett människooffer skulle en gång försona Gud med

hela människosläktet. Grekerna hafva kallat det än reningar, än orenheters aftvående och afskra-pande. Därföre förstå här både Esaias och Paulus med ordet skuld-eller syndoffer icke annat, än att Kristus är vorden ett sannskyldigt offer för oss alla, det är en försoning, att Gud skulle försonad varda förmedelst hans förtjänster och icke genom våra egna. Det blifver fördenskull fast ståndande uti denna sak, att Kristi död allena är .sannfärdeligen ett försoningsoffer. Ty de levitiska försoningsoffren blefvo allenast så kallade till att beteckna den rätta och sannskyldiga tillkommande förso-; ningen. Därföre voro de liknelsevis sådana tillfyllestgörelser allenast, som skulle förtjäna lagens rättfärdighet, på det de icke måtte ifrån Israels folks gemenskap uteslutna varda, som syndat hade; och borde dessa upphöra, sedan evangelium var uppenbaradt. Och emedan de borde upphöra uti evangelii uppenbarelse, så voro de icke några rätta försoningar, emedan evangelium är därföre utlofvad^ att det oss den sannskyldiga försoningen tillbjuda och meddela måtte.

Nu äro de öfriga offren tackoffer, som kallas lofoffer, evangelii predikan, tron, åkallan, tacksägelsen, bekännelsen och de heligas bedröfvelser oeh anfäktning-ar, ja, de heligas alla goda verk och gärningar. Dessa

offer äro icke några tillfyllestgörelser för dem, som dem göra, ej heller tilllämpliga på andra, så att de skulle törtjäna åt dem genom blotta görandet syndernas förlåtelse eller försoningen, ty de göras af dem, som redan försonade äro. Och

* Hebr. 10: 4. 10: 10. •• Es. 53: 10. *" Rom. 8: 3.214

sådana äro nya testamentets offer, såsom Petrus lär, 1 Pet. 2, då han säger: »Uppbyggen eder till ett heligt prästerskap, till att offra andliga offer, som Gud äro tacknämliga genom Jesus Kristus» *. Så varda ock de andliga offren icke allenast satta emot offren al' slaktade kreatur utan ock emot människornas goda verk och gärningar, hvilka man offrar ti 1 i att därmed genom blotta görandet förtjäna något; förty andligt betyder den Helige Andes rörelser uti oss. Detsamma lär Paulus, Rom. 12, sägande: »Utgifven eder lekamen till ett offer, som är lefvande, heligt och Gud behagligt, oder skäliga gudstjänst» **. Med den skäliga gudstjänsten förstås här den gudstjänst, hvaruti vi Gud rätt känna och honom med hjärtat omfatta, såsom sker uti de rörelser, som vi hafva, när vi rätt frukta Gud och sätta all våra hjärtans lit och förtröstan uppå honom. Därföre sättes denna skäliga gudstjänst icke allenast emot den levi-tiska gudstjänsten, där allehanda kreatur slaktade blefvo, utan den sättes ock emot den gudstjänst, där man menar sig offra Gud goda verk och gärningar och vill därmed något genom blotta görandet förtjäna. Detsamma lär episteln till hebreerna uti det 13 kap.: »Så lät oss nu genom honom alltid offra Gud lof offer» ***, och tillägger strax uttydningen, nämligen läpparnas frukt, de hans namn bekänna. Han befaller, att man skall offra Gud lofoffer, det är åkallan, tacksägelse, bekännelse och mera sådant, hvilket allt gäller icke af det blotta görandet utan för trons skull; hvilket det

* 1 Put. 2: 5. * Rom. 12: 1. *** Hebr. 13: 15. † Joh. 4: 23, 24. †† Jer. 7: 22, 23.

ordet genom honom betecknar, det är genom tron på Kristus.

Med ett ord, det nya testamentets gudstjänst är andlig, det är trons rättfärdighet uti hjärtat och och trons frukter; därföre borttager eller afskaffar den ock den levitiska gudstjänsten. Och Kristus säger Joh. 4: »Rätta tillbedjare skola Ullbedja Fadren i anden och sanningen. Ty Fadren vill ock sådana hafva, som honom tillbedja skola. Gud är en ande, och de honom tillbedja, skola tillbedja honom i anden och sanningen» †. Detta språk förkastar uttryckligen alla falska meningar om offren, likasom skulle de, efter våra motståndares föregifvande, blott däraf att de göras vara gällande, och lär, att man bör i anden, det är af hjärtats innersta grund, och i tron tillbedja. Därföre förkasta ock profeterna uti gamla testamentet folkets falska mening om offrens och gärningarnas förtjänst på grund däraf allena att de gjordes och lära trons rättfärdighet och andens offer, hvarom profeten Jeremias sålunda talar: »Ty på den dagen, då jag edra fäder förde utur Egypti land, har jag intet sagt eller bjudit dem om brännoffer och annat offer, titan detta böd jag dem och sade: Lydén mina ord, så vill jag vara eder Gud» †† m. m. Huru mena vi väl, att judarne hafva upptagit denna predikan, .som synes uppenbarligen strida emot Moses? Ty det var alla kunnigt, att Gud hade befallt fäderna om offer och brännoffer; men Jeremias förkastar deras mening om offren, tv Gud hade icke befallt, att de skulle offra i den mening, att dessa

gudstjänster skulle därigenom att de ägde rum blidka Gud. Han tillägger ock om tron, att Gud har detta befallt: »Lydén mina ord», det är, tron mig, att jag är eder Gud, att jag vill i så måtto kunnig varda, nämligen när jag förbarmar mig och hjälper, och har icke behof af edra offer; tron det, att jag vill vara Gud, en rättfärdiggörare och frälsare, icke för gärningarnas skull utan för mitt ords och löftes skull, och af mig skolen I rätteligen och af hjärtat bedja och förvänta hjälp och hug-svalelse.

Så förkastar ock David meningen om gjord gärning uti Ps. 50, där han förkastar offren och fordrar åkallan, sägande: »Menar du, att jag oxkött äta vill eller bockablod dricka», m. m. »Åkalla mig i nöden, sä vill jag hjälpa dig, och du skall prisa mig» *. Han betygar, att det är en sannskyldig gudstjänst, och det är det rätta Guds lof och

pris, om vi af allt hjärta åkalla honom.

Vidare uti Ps. 40: »Offer och spisoffer behaga dig intet, men öronen har du öppnat mig» **, det är, du har framställt för mig ditt ord, det jag höra må, och fordrar, att jag skall tro ditt ord och dina löften, att du för visso vill förbarma dig öfver mig och 'bönhöra och hjälpa. Ja ock i Ps. 51: »Du

har icke lust till offer---de

offer, som Gud behaga, äro en bedröfvad ande; ett förkrossadt hjärta varder du, Gud, icke föraktandes»***. Äfven uti Ps. 4: »Offren rättfärdighet och trösten uppå Herren» †. Han befaller att trösta på Herren och säger, att det är det rätta offret, gifvande därmed till-

känna, att de öfriga offren äro icke rätta och sannskyldiga offer. Och uti 116 Psalm.: »Dig vill jag offra tacksägelse och predika Herrens namn» ††. Här kallar han åkallan och tacksägelse ett lof-offer.

Och hela Skriften är full af sådana vittnesbörd, som lära, att offren icke försona Gud blott därigenom att de ske. Och därföre lär ock Skriften, att sedan Moses lags offer och de levitiska gudstjänsterna afskaffade voro, skulle uti nya testamentet idel nya och rena offer varda, nämligen tron, åkallan, tacksägelse, bekännelse, evangelii predikan, anfäktningar och förföljelser för evangelii bekännelses skull med mera sådant.

Om dessa offer talar ock Malachias, sägande: »Af solens uppgång allt intill nedergången skall mitt namn härligt varda ibland hedningarne, och i alla rum skall för mitt namn rökt och ett rent j spisoffer offradt varda» †††. Detta språk hänföra våra motståndare till mässan och åberopa sig därjämte på fädernas vittnesbörd. Men häruppå är lätt att svara, att änskönt det handlade om mässan, så följer dock icke, att mässan at dess blotta hållande kan någon för Gud rättfärdiga eller, när hon för andra hålles, förtjäna dem syndernas förlåtelse med mera. Profeten nämner intetdera häraf, som munkarne och sofisterna oför-skämdt tillsätta.

Men profetens egna ord fram- ställa den rätta meningen. Ty först framställa de för oss det, ! att Herrens namn skall varda härligt ibland hedningarne; det sker genom evangelii predikan. Ty ge-. nom densamma varder Kristi namn

• Ps. 50: 13, 15. " Ps. 40: 7. *" Ps. 51: 18. † Ps. 4: 6. †† Ps. 116: 17. ff† Mal. 1: 11216

uppenbaradt och kunnigt; därigenom förnimmer man ock Fadrens nåd och barmhärtighet, som uti Kristus utlofvad är. Evangelii predikan föder tron uti dem, som mottaga evangelium. Dessa åkalla Gud, dessa tacka Gud, dessa tåla hvarjehanda förföljelse för evangelii bekännelses skull, dessa göra det godt och Gud behagligt är för Kristi äras skull. Sålunda varder Herrens namn härligt ibland hedningarne. Därföre betyder här det som skall i alla rum rökt varda och det rena offret icke en ceremoni, som verkar genom blotta hållandet, utan alla de offer, genom hvilka Herrens namn härligt varder, nämligen tron, åkallelsen, evangelii predikan och bekännelsen med mera. Och om någon vill härunder innefatta ceremonien eller mässan, så tåla vi det lätt, allenast han icke menar ceremonien allena och ej heller lär, att ceremonien genom dess blotta hållande är nyttig. Ty såsom vi under lofoffren, det är under Guds pris och lof, inbegripa ordets predikan; så kan själfva Herrens nattvards anammande vara ett lof eller en tacksägelse men icke en sådan, som genom blotta begåendet rättfärdigar eller, för andra hållen, förtjänar dem syndernas förlåtelse. Men litet härefter vilja vi visa, huru äfven ceremonien är ett offer. Som nu Malachias talar om alla nya testamentets gudstjänster och offer och icke allenast om Herrens nattvard; ja, som han icke heller försvarar den fariseiska meningen om offrens och gärningarnas förtjänst på grund af blotta begåendet; så strider därföre det anförda språket icke emot oss utan snarare hjälper oss, ty det

fordrar hjärtats gudstjänst, genom hvilken Herrens namn rätt härligt varder.

Här anföres äfven ett annat språk af profeten Malachias:»Han skall feja och rensa Levi söner liksom silfver och guld, så skola de då offra spisoffer uti rättfärdighet åt Herren» *. Detta språk fordrar uttryckligen de rättfärdigas

offer, hvarföre det ock ingalunda försvarar meningen om offrens förtjänst genom blotta begåendet. Och med Levi söners offer förstår han här deras offer, som predika och förkunna evangelium uti nya testamentet, som äro evangelii predikan och predikans goda frukter, såsom Paulus säger, Rom. 15: »Jag skall vara Jesu Kristi tjänare ibland hedningarne, offrande Guds evangelium, att hedningarne skola varda ett offer Gud anammeligt, helgadt genom den Helige Ande» **, det är, att hedningarne må blifva ett offer Gud anammeligt genom tron m. m. Ty att man uti gamla testamentet efter Moses lag slaktade allehanda kreatur, får och oxar för att offra, därmed betecknades så väl Kristi pina och död som evangelii predikan, hvarmed den gamla människan bör dödas och ett nytt andligt, ja, det eviga lifvet uti oss begynnas.

Men våra motståndare hänföra allestädes ordet offer till ceremonien allena eller den utvärtes mässan, men evangelii predikan, tron, åkallelsen och mera sådant gå de alldeles förbi, ehuru likväl ceremonierna äro för deras skull inrättade och det nya testamentet bör hafva hjärtats offer och icke sådana offer eller ceremonier, som det levitiska prästerskapet

* Mal. 3: 3. ** Rom. 15: 16.

hade, hvarmed de offrade för synderna.

Våra motståndare åberopa sig ock på det dagliga offret, att likasom uti gamla testamentet funnits ett dagligt offer, så bör ock mässan vara nya testamentets dagliga offer. Motståndarne skulle stå sig väl nog, om vi ville låta oss öfvervinnas med allegorier eller blotta liknelser. Men vi veta, att liknelser icke äro jämngoda med säkra bevis. Änskönt vi väl lätt tåla, att man med mässan förstår det dagliga offret, allenast att man därmed förstår hela mässan, det är den utvärtes ceremonien med evangelii predikan, tron, åkallel-sen och tacksägelsen. Ty när allt detta tages tillhopa, så är det ett nya testamentets dagliga offer, förty ceremonien är för detta senares skull förordnad och bör icke därifrån skiljas. Därföre säger Paulus: »Så ofta I äten af detta bröd och dricken af denna kalk, skolen I förkunna Herrens död, till dess han kommer» *. Men det följer ingalunda af denna levitiska förebild, att ceremonien är ett verk, som genom blotta begåendet rättfärdigar eller kan hållas för andra, för att därmed förtjäna dem syndernas förlåtelse.

Och denna förebild afbildar på ett träffande sätt icke allenast ceremonien utan jämväl evangelii predikan. Uti 4 Mos. B. 28: 4 framställas tre delar, som hörde till det dagliga offret, nämligen ett slaktadflamm till brännoffer, drick-offrets vin och en kaka, blandadJ med semlomjöl och olja. Hela Moses lag om offren var en före- j bild af tillkommande ling; därföre förebildas ock Kristus häruti samt hela nya testamentets guds-

» 1 Kor. II: 26. ** 1 Pet. 1: 2.

tjänst. Brännoffret eller lammets slaktande betyder Kristi död; drickoffret eller vinet, hvarmed brännoffret blef öfvergjutet, betecknar, att alla de som tro varda allestädes i hela världen bestänkta, det är helgade, med det oskyldiga lammets Jesu Kristi blod genom evangelii predikan, såsom apostelen Petrus talar: »Genom andens helgelse till lydnaden och Jesu Kristi blods stänkelse»**. Kakan af semlomjöl och olja betecknar tron samt hjärtats åkallan och tacksägelse. Därföre, såsom gamla testamentet var en skugga och förebild af Kristus och hans evangelium; alltså bör man nu uti nya testamentet söka samma evangelium och självfva sanningen, som genom en sådan förebild var betecknad, och icke någon annan förebild, såsom den där skulle gälla för ett verkligt offer.

Och därföre, änskönt mässan eller ceremonien är uti den heliga nattvarden en ihågkommelse af Kristi död, så är den dock icke allena ett dagligt offer; utan självfva åminnelsen af Kristi död, det är evangelii predikan om Kristus och tron, som visserligen tror, att Gud är försonad genom Jesu Kristi pina och död; detta är tilllika med ceremonien ett dagligt offer. Till det dagliga offret fordrades ock bestänkande eller öfver -gjutande med vin, hvarmed predikoämbetets frukter betecknades, att vi, genom evangelium med Kristi blod bestänkta, må blifva helgade, dödade och lefvandegjorda. Där fordrades ock den af semlomjöl och olja bemängda kakans offer, hvarmed förstås tacksägelser, bekännelser och allahanda kors, aniäktningar och bedröfvelse!".

Sedan vi i så måtto förkastat den fariseiska meningen om mässans och gärningarnas förtjänst genom blotta begåendet, så förstå vi med det dagliga offret den andliga gudstjänsten och hjärtats dagliga offer, förty uti nya testamentet bör icke skuggan af det tillkommande goda utan själfva lekamen fordras, det är den Helige Ande, dödandet och Afgörandet. Härutaf är nog klart, att förebilden af det dagliga offret uti gamla testamentet icke är oss emot utan mera för oss; förty vi fordra alla de delar, som där med det dagliga offret voro betecknade. Våra motståndare inbilla sig falskt, att med det dagliga offret betecknas mässan eller ceremonien allena och icke tillika evangelii predikan, köttets dödande och hjärtats lifgörande m. m.

Därföre kunna nu uppriktiga och redliga män lätt afgöra, att detta iir en alldeles fals"k beskyllning, som våra motståndare framställa mot oss, nämligen att vi förkasta det dagliga offret. Erfarenheten visar, hvilka de rätta Antiocher3 äro, som hafva herraväldet uti församlingen, som under ett skrymtaktigt sken af helighet draga till sig herraväldet i världen, åsidosätta allt bekymmer och omsorg om predikoämbetet och evangelii predikan och lära samt härska, strida och regera såsom konungar i världen, ja, som ock inrättat nya gudstjänster uti församlingen. Ty motståndarne behålla blotta ceremonien uti mässan och bruka den offentligen till en vederstygglig vinst. Sedan föregifva de, att, när detta verk lämpas på eller hålles för andra, skall det förtjäna dem Guds nåd och allt det, som godt

är. Uti sina predikningar lära eller förkunna de icke evangelium, de trösta icke samveten, de visa icke, att synderna af nåd förlåtna varda för Kristi skull, utan de lära och predika allenast om helgonens dyrkan och åkallan, om mänskliga tillfyllestgörelser och om människostadgarna och säga, att människorna därigenom för Gud rättfärdigade varda. Och ehuruväl några af dessa äro uppenbarligen ogudaktiga, vilja de dock med makt och våld försvara dem. Om några predikanter och lärare vilja anses vara lärdare eller förståndigare, så framställa de dock icke annat än en hop filosofiska frågor och spörsmål, hvilka hvarken de, som dem framställa, eller åhörarne förstå. Ändtligen tala väl de, som drägligare äro, litet om lagen och dess rättfärdighet, men om Kristus och den rättfärdighet, som kommer af tron, tala de ej det ringaste ord.

Våra motståndare hålla jämväl uti vederläggningen en ömklig klagan öfver templens förödelse uti våra församlingar, nämligen att altaren stå obeprydda utan ljus och bilder. Dessa fåfängligheter säga de vara församlingarnas rätta prydnad. Men Daniel, då han talar om förödelsens styggelse *, menar därmed en helt annan förödelse, nämligen en bedröflig okunnighet om evangelii lära. Ty i det att folket elier åhörarne blifvit så öfverhopade med allehanda människostadgar samt åtskilliga meningar och läror, så hafva de hvarken kunnat fatta eller begripa innehållet af den rätta och sanna kristliga läran. Tv hvem bland menige man har någonsin förstått den lära om bättringen, som våra

* Dan. 9: 27.

motståndare hafva framställt? Och likväl är den en ibland de förnämsta af våra kristliga trosartiklar.

Emellertid hafva de plågat samvetena med syndernas uppräknande och tillfyllestgörelserna. Men om tron, hvarigenom vi af nåd undfå syndernas förlåtelse, halva motståndarne icke talat det ringaste ord; om trons emot misströstan och förtviflan stridande öfningar och om syndernas nådiga förlåtelse för Kristi skull voro alla motståndarnes skrifter och böcker och alla deras predikningar stillatigande. Härtill har ock kommit mässornas förskräckliga missbruk samt många andra ogudaktiga gudstjänster uti deras kyrkor och tempel. Och detta är den lätta förödelsens styggelse, hvilken Daniel beskrifver.

Hos oss däremot och uti våra församlingar veta prästerna genom Guds nåd bättre att sköta sina ämbeten; de predika och förkunna j evangelium om Kristi välgärningar, de lära, att vi undfå syndernas förlåtelse af nåd för Kristi skull. Denna lara tillför våra samveten en fast tröst och hugsvalelse. De framställa ock läran om de goda verk och gärningar, hvilka Gud själf befallt. De tala ock om sakramenternas bruk, nytta och värdighet.

Och om nattvardens bruk eller mässan skulle kallas ett dagligt offer, så kan den med mera skäl så kallas hos oss än hos våra motståndare; ty hos dem hålla prästerna mässan och nattvarden för sin egen vinnings skull. Hos oss brukar man sakramentet oftare och det med största gudlig-het och andakt. Hos oss blifver

folket undervisad! och pröfvadt, förrän det får begå Herrens nattvard. Det varder ock undervisadt om sakramentets rätta bruk, nämligen att det till den ändan blifvit instiftadt, att det skall vara ett insegel och vittnesbörd om syndernas nådiga förlåtelse och därföre bör påminna förskräckta samveten, att de sannfärdigt tro, att synderna varda dem af nåd förlåtna. Därföre, emedan vi behålla så väl evangelii predikan som sakramenternas rätta och tillbörliga bruk, så blir ock visserligen det rätta dagliga offret hos oss behållet.

Skall man ock tala om församlingens utvärtes anseende, så finnas långt flera hos oss uti Guds hus och tempel än hos våra motståndare; och uti våra tempel, där åhörarne komma tillsammans,höra de icke annat än nyttiga, klara och tydliga predikningar; men motståndarnes lära hafva ännu aldrig hvarken lärare eller åhörare kunnat rätt fatta och förstå. Den rena och sanna läran, som klart och tydligt predikad varder, sakramenternas rätta, gudliga och andäktiga bruk samt en allvarlig och brinnande bön och mera sådant, de äro församlingarnas rätta och sannskyldiga prydnader. Ljus, gyllene kärl och dylika prydnader anstå väl men äro icke församlingens egentliga prydnad. Om nu motståndarne hålla sådana ting för nödiga gudstjänster och icke evangelii predikan, tron och trons kamp, så böra de räknas ibland dem, hvilka Daniel beskrifver, att de dyrka sin Gud med guld, silfver, ädla stenar och klenoder*.

Ur episteln till hebreerna anföra de detta språk: »Hvar och

"" " Dan. 11: 33.220

en öfverstepräst, den af människor uttages, han varder satt för människorna i de ting, som Gud. påröra, att han skall offra gåfvor och offer för synderna»*. Häraf sluta de, att emedan präster och biskopar finnas uti nya testamentet, så följer, att där måste ock vara ett offer för synderna. Detta språk inverkar i synnerhet på de olärda, helst när prästerskapets och offrens stora ståt och prakt uti gamla testamentet ställes dem för ögonen. Denna likhet bedrager de oerfarna, så att de mena, att äfven hos oss bör vara något ceremonielt offer, som skall offras för andra människors synder såsom uti gamla testamentet. Icke heller är denna mässornas gudstjänst och det öfriga påfvens anordnande annat än ett otidigt nit och åstundan att efterfölja det levitiska bruket, hvilket de icke rätt hafva förstått.

Och emedan vår lära har sitt förnämsta vittnesbörd uti episteln till hebreerna, så vrida och vränga motståndarne språken af denna epistel stympade emot oss, såsom äfven detta, som vi nyligen anförde, hvarest säges, jag har satt en öfverstepräst, att han skall offra gåfvor och offer för synderna, där Skriften själf strax gifver tillkänna, att hon talar om öfver-steprästen Kristus. De föregående orden handla om det levitiska prästerskapet och gifva tillkänna, att det levitiska öfversteprästäm-betet har varit en förebild till Kristi öfversteprästämbete. Ty de levitiska offren för synderna förtjänte icke syndernas förlåtelse för Gud utan voro allenast en bild | af Kristi sannskyldiga offer, som skulle allena vara ett försonings-

offer, såsom vi tillförne hafva sagt. Och denna epistel till hebreerna går till större delen ut på att visa, hurusom det levitiska öfversteprästämbetet och lagens offer icke hafva varit till den ändan inrättade, att de skulle förtjäna syndernas förlåtelse eller försoningen inför Gud utan allenast att beteckna det tillkommande offret af Kristus allena. Ty de heliga uti gamla testamentet borde äfven genom tron rättfärdigade varda i kraft af löftet om syndernas förlåtelse, som skulle gifvas och skänkas för Kristi skull på samma sätt, som de heliga i nya testamentet blifva rättfärdigade. Alla heliga hafva ifrån världens begynnelse bort veta och tro, att ett offer och en tillfyllestgörelse för synden skulle ske, nämligen Kristi sannskyldiga offer, som ut-lofvadt var, såsom Esaias lär, då han säger: »När han sitt lif till skuldoffer gifvit har» m. m. **.

Som nu offren uti gamla testamentet icke förtjänte någon försoning utan såsom genom en liknelse (ty de förtjänte allenast den försoning, att man dymedelst icke blef utesluten ifrån Israels menighet) beteckna det tillkommande

offret; så följer däraf, att det är ett enda Kristi offer allena, som för hela världens synder har betalt och tillfyllestgjort. Därföre är icke något offer öfrigt uti nya testamentet, som skall offras för andras synder förutom det enda Kristi offer på korset.

De fara grufligt vilse, som föregifva, att de levitiska offren hafva förtjänt syndernas förlåtelse för Gud, och däraf vilja bevisa, att äfven sådana offer skola nu ske för andra uti nya testamentet för-

* Hebr. 5: 1. ** Es. 53: 10.

utom det enda och sannskyldiga Kristi dödsoffer. Denna galna mening omkullkastar alldeles Kristi lidandes förtjänst samt trons rättfärdighet och fördärfvar både gamla och nya testamentets lära, sätter ock i stället för Kristus andra medlare och försonare, nämligen de påfviska mässpräster och munkar, som dagligen sälja sina olfer och mässor uti templen.

Därföre, om någon således vill bevisa, att det i nya testamentet bör vara en öfverstepräst, som skall offra för synderna, så bör det allenast medgifvas och förstås om Kristus, såsom hela episteln till hebreerna sådant vidare stadfäster och bekräftar. Det vore ock alldeles att förordna andra medlare utom Kristus, om vi fordrade någon annan tillfyllestgörelse, som bör ske lör andras synder och försona Gud förutan Kristi död. Vidare såsom nya testamentets prästadöme är andens ämbete, såsom Paulus lär, 2 Korint. 3: 6, därföre har icke något annat offer utan allenast det enda offret Kristi död, som andra tillägnas, för andra tillfvllestgjort och synderna afplanat och försonat. Och har nu detta andens ämbete inga sådana offer, som de levitiska offren voro, som genom blotta begåendet kunna andra tillägnas; utan det tillbjuder andra evangelium och sakramenterna,, att de därigenom må undfå tron och: den Helige Ande, som dödar synden och gör dem åjer lefvande; förty andens ämbete strider älldéles emot gärningarnas förtjänst på grund af blotta görandet. Ty det är andens ämbete, hvarigenom den Helige Ande är verkande uti våra hjärtan, hvarföre han har ett

sådant ämbete, som gagnar andra då, när han är verkande uti dem, när han dem pånyttföder och lef-vandegör. Och det sker icke förmedelst en annans verks eller gärnings tillägnande åt andra genom det blott yttre görandet.

Nu hafva vi visat orsaken, hvarföre mässan icke rättfärdigar af dess blotta begående, ej heller, för andra hållen, förtjänar dem syndernas förlåtelse, förty bäggedera strider emot trons rättfärdighet. Ty det är omöjligt, att syndernas förlåtelse kan en vederfaras, och att syndens och dödens förskräckelser kunna öfvervinnas förmedelst något verk eller något ting utan genom tron på Kristus efter det, som Paulus säger: »Medan vi nu rättfärdiga vordna äro af tron, hafva vi frid med Glid» *.

Vi hafva ock dessutom bevisat, att de Skriftens språk, som emot oss anföras, ingalunda försvara motståndarnes ogudaktiga mening och lära om mässans eller gärningarnas förtjänst i följd af blott det yttre görandet. Och det kunna alla uppriktiga och redliga män. hvarhelst de äro i världen, lätt finna; hvarföre ock Tomas villfarelse är alldeles att förkasta, som har skrifvit och sagt, att Herrens lekamen är en gång uppoffrad på korset för arfsynden; men bör dock dagligen offras på altaret för de dagliga synderna och bristerna, på det församlingen däruti må hafva ett offer, hvarigenom hon kan sig dagligen med Gud försona. Så äro ock de öfriga allmänna villfarelserna att förkasta, såsom att mässan af dess blotta begående förskaffar honom Guds nåd, som förrättar densamma, ja, att mässan, hållen för an-

• Rom. 5: 1.

dra, jämväl de ogudaktiga, som icke sätta något hinder i vägen, förtjänar dem syndernas förlåtelse, ja, ock skuldens och straffets förlåtelse. Allt detta är falskt och ogudaktigt, nyligen af olärda munkar uppdiktadt och förmörkar Kristi lidandes ära samt trons rättfärdighet.

Och utaf dessa villfarelser äro otaliga andra uppkomna, såsom det, huru mycket mässorna gälla, när de hållas för många på en gång, och huru mycket de gälla, när hvar mässa för hvar person enskildt varder hållen. Sofisterna hafva för sig uppsatt förtjänsternas grader eller värden, såsom guldsmederna hafva bestämda vikter till att väga guld och silfver med. Sedan sälja de mässan för penningar såsom en skatt, hvarigenom man skall kunna få allt hvad man åstundar och begär, till köpmän, att deras handel må vara lycklig, till jägare, att deras jakt och djurfångst må dem lyckas och så i oändlighet. Ändtligen hålla de ock mässan för de döda och söka att förlossa själarna utur skärselden medelst sakramentets tillämpande, ehuru mässan icke en gång gagnar dem, som lefvande äro, så framt de icke tro. Och våra motståndare kunna icke anföra ens den ringaste bokstaf ur den heliga skrift till försvar för dessa dikter och påfund, hvilka de uti församlingen med stor myndighet lära. Icke heller hafva de något vittnesbörd därom, hvarken af den gamla församlingen eller af de gamla fäderna.

Hvad fäderna hafva tänkt om offret.

Som vi nu förklarat de Skriftens språk, hvilka motståndarne

hafva anfört emot oss, så vilja vi ock korteligen svara dem på de vittnesbörd, hvilka de tagit at kyrkofäderna. Vi veta väl, att fäderna hafva kallat mässan ett offer, men så är dock icke deras mening, att mässan genom blotta begåendet förtjänar Guds nåd eller, för andra hållen, förvärfvar dem syndernas, skuldens och straffets tiilgifvande. Hvar läser man sådana vederstyggliga ord hos fäderna? De betyga ju uppenbarligen, att de tala allenast om tacksägelsen, och därföre kalla de den ett tacksägelseoffer. Vi hafva ock tillförne sagt, att tacksägelseoffret icke förtjänar försoningen, utan att det sker af dem, som redan äro försonade, liksom kors och anfäktningar icke förtjäna försoningen utan äro då tacksägelse-offer, när de som försonade äro, desamma tåligt lida och draga.

Och detta svar i allmänhet på fädernas språk försvarar oss tillräckligt emot våra motståndare. Ty det är visst, att motståndarnes påfund om mässans, offrens eller gärningarnas förtjänst af blotta görandet finnas ingenstädes hos de gamla fäderna; och på det hela denna sak måtte desto klarare blifva, så vilja ock vi tala något om sakramentets bruk, det vi för visso veta, att det öfverensstämmer så väl med den heliga skrifts som de gamla fädernas vittnesbörd.

Om sakramentets bruk och om offret.

Några förvetna människor föregifva, att Herrens nattvard är instiftad för tvenne orsakers skull. Först, att den skall vara ett kännetecken och vittnesbörd om ens stånd, såsom en viss form på en

munkkåpa är ett tecken af en viss munkorden. Sedan mena de, att ett sådant kännetecken synnerligen har behagat Kristus, nämligen en måltid till att därmed beteckna en inbördes vänskap och förening mellan de kristna; förty måltider eller gästabud äro tecken af förbund och vänskap. Men detta är en världslig och fåfäng mening, som icke ådagalägger det förnämsta bruket af de .ting, som af Gud förordnade äro, utan talar allenast om kärleks öfvande, hvilket fåfänga och världsligt sinnade människor någorlunda förstå, men talar icke om tron, emedan få äro, som rätt förstå hvad hon är.

Sakramenterna äro tecken af Guds vilja emot oss och icke allenast sådana tecken, hvaraf människorna sinsemellan känna hvarandra. Man säger ock rätt, hvad nya testamentets sakramenter äro, när man säger, att de äro Guds nåds tecken. Och emedan uti sakramentet äro tvenne ting, tecknet och ordet, så är ordet uti nya testamentet nådens löfte med tecknet förbundet. Nya testamentets löfte är löftet om syndernas förlåtelse, såsom själfva instiftelseorden betyga: »Detta är min lekamen, som för eder utgifven varder» *: »Detta är mitt blod, det \ nya testamentets, hvilket utgjutet varder för mänga till syndernas förlåtelse» **. Ordet tillbjuder fördenskull syndernas förlåtelse, och ceremonien eller det utvärtes tecknet är liksom en ordets målning eller, såsom Paulus det kallar, ett insegel, som visar oss löftet. Därföre såsom löftet är onyttigt, så framt det icke med tron anammas, alltså är ock ceremo- \ nien eller det utvärtes tecknet i

onyttigt, så framt icke tron kommer därtill, som visserligen tror, att syndernas förlåtelse här till-bjudes. Och

denna tro upprättar de förkrossade hjärtan. Och såsom ordet är gifvet till att uppväcka denna tro, alltså är ock sakramentet instiftadt, att det utvärtes tecknet, som synes för ögonen, må röra och beveka våra hjärtan att tro. Ty genom dessa, nämligen genom ordet och sakramentet, verkar den Helige Ande.

Och ett sådant sakramentets bruk, när tron lefvandegör de förskräckta hjärtan, det är en rätt nya testamentets gudstjänst, förty det nya testamentets gudstjänst sker invärtes uti hjärtat och har andliga rörelser, att den gamle Adam varder uti oss dödad och vi genom den Helige Ande blifva pånyttfödda och lefvandegjorda. Och till detta bruk- har Kristus instiftat sakramentet, när han befaller och säger: detta gören till min åminnelse. Ty att göra något till Kristi åminnelse, det är icke något fåfängt utvärtes firande eller något, som för exemplets skull är instiftadt, såsom man uti sorgespelen firar Herkules eller Ulysses åminnelse; utan det är att ihågkomma och påminna sig Kristi nådevälgärningar och dem med tron omfatta och anamma, att vi därigenom må blifva lefvandegjorda. Därföre säger psalmisten: "Han har gjort en åminnelse till sina under, den nådige och barmhärtige Herren. Han gifver mat åt dem, som frukta honom» ***. Ty han gifver tillkänna, att man skall erkänna och vörda hans gudomliga vilja, nåd och barmhärtighet uti denna ceremoni. Och den tro, som erkänner och

* Luk. 22: 19. " Matt. 26: 28. *" Ps. lit: 4, 5.224

omfattar barmhärtigheten, den gör hjärtat lefvande. Och detta är sakramentets förnämsta bruk; hvaraf man kan märka, hvilka äro skickliga till sakramentet, nämligen de förskräckta samveten, och huru de böra bruka det.

Härtill kommer ock offret. Ty ett ting har ofta flera ändamål, hvarpå det syftar. Sedan samvetet, genom tron upprättadt, förnimmer, utur hvilka förskräckelser det förlossadt är, då tackar det Gud af innersta hjärta för Kristi nådevälgärning och hans bittra pina och lidande och brukar så själfva ceremonien till Guds namns pris och lof, att det medelst denna hörsamhet och lydnad må visa sin tacksamhet, och betygar sig i så måtto högligen prisa och berömma Guds gåfvor. Och således varder mässan eller ceremonien ett lof- eller täcksä-gelseoffer.

Så tala ock fäderna om sakramentets tveggehanda verkan: samvetenas tröst och hugsvalelse och tack och lof till Gud. Den förra af dessa verkningar hör egentligen till sakramentets rätta bruk, den andra hör till" offret. Om samvetets tröst och hugsvalelse säger Ambrosius: »Kommen till honom, det är Kristus, och und-fån nåd och aflösning; ty han är syndernas förlåtelse. Frågen I, ho han är? Hören honom själf säga: Jag är lifvets bröd, hvilken som kommer till mig, han skall icke hungra, och hvilken som tror på mig, han skall aldrig törsta» *. Här betygar han, ätt' syhdernas förlåtelse gifves uti sakramentet; han betygar ock, att densamma bör med tron omfattas och anam-

mas. Man läser ganska många vittnesbörd härom hos fäderna, hvilka motståndarne uttyda och hänföra till deras gärningars förtjänst af blotta görandet samt deras förtjänst för andra; ehuru dock fäderna uttryckligen fordra tron och tala om hvars och ens egen tröst och hugsvalelse och icke om mässans eller gärningarnas förtjänst för andra.

Man läser ock dessutom många vackra yttranden hos fäderna om tacksägelsen, såsom dessa sköna ord af Cyprianus om fromma nattvardsgäster. »Ett kristtroget hjärta», säger han, »ser sig till bägge sidor, när det offrar sin tacksägelse åt Gud; å den ena sidan på det, som Gud så ymnigt och rikligen gifvit, och å den andra på det, han nådeligen tillgifvit och förlåtit, nämligen synderna»; det är: ett kristtroget hjärta jämför Guds stora och mångfaldiga nådevälgärningar med all vår jämmer och elände samt dödens och syndens förskräckliga tyngd och börda och tackar Gud af innersta hjärta för hans outsägliga nåd och: barmhärtighet m. m. Och häraf är ordet eucharistia, lof- eller tackoffer, om nattvarden uppkommet i församligen, men icke är själfva mässans ceremoni en sådan tacksägelse eller tackoffer, som skall hållas för andra för att af dess blotta hållande förtjäna dem syndernas förlåtelse m. m. och att förlossa de dödas själar utur skärselden. Allt detta strider emot läran om trons rättfärdighet; likasom mässan eller den utvärtes ceremonien skulle förutan tron gagna antingen honom, som håller densamma, eller ock, andra. ,

Om mässans namn.

Våra motståndare åberopa sig jämväl på grammatiken och taga sina skäl och bevis af mässans olika namn; men härvid behöfva vi icke vara vidlyftiga. Ty det följer icke, att mässan, änskönt den kallas ett offer, är ett sådant verk, som af dess blotta hållande förskaffar Guds nåd eller, för andra hållet, förtjänar dem syndernas förlåtelse m. m. Sedan säga de, att ordet liturgi betyder ett offer; och grekerna kalla mässan en liturgia, så skall väl hon ock vara ett offer. Men hvarföre gå de här förbi mässans gamla namn, hvarmed hon kallades en synaxis, en sammankomst eller gemenskap, som visar, att mässan fordom varit, där många kommit tillsammans att blilva delaktiga af den heliga nattvarden. Men vi vilja nu tala om ordet liturgia. Detta ord betyder icke egentligen något offer utan snarare en offentlig tjänsts förrättande och lämpar sig bekvämt till vår mening, nämligen att en Guds ords tjänare, då han står vid altaret och med böner helgar brödet och vinet, utdelar tillika med brödet och vinet Kristi sanna lekamen och blod ibland folket, liksom en Guds ords tjänare, då han lär, utdelar evangelium åt folket, såsom Paulus säger: »Där skall man hälla oss Jore, att vi äro Kristi tjänare och skaffare till Guds hemlighet, det är evangelii och sakramenternas» *. Och 2 Kor. ö: »Sä äro vi nu sändningabud i Kristi stad; ty Gud fömianar genom oss; sä bedja vi nu i Kristi stad: läten försona eder med Gud» ** m. m. Således kan or-1

det liturgia bekvämt lämpas till predikoämbetets tjänst. Ty det är ett gammalt ord, som är brukadt om offentliga statstjänster, och betyder hos grekerna ibland annat allmänna pålagor, såsom skatter och utskylder, eller allmänt sammanskott till en flottas utredning eller annat dylikt, såsom Demostenes4 uti sitt tal emot Leptines betygar, hvarest han förnämligast handlar om offentliga tjänster och friheter, och säger ibland annat: »Leptines lär nog förebära, att några ovärdiga människor vedersaka ràg åeitsq-yias, allmänna besvär och pålagor, sedan vissa friheter blifvit dem förunnade». Sålunda hafva de ock talat på romarnes tider, såsom kejsar Pertinax5 visar uti ett påbud angående skattefrihetsrätt, sägande: »änskönt barnens antal eller myckenhet icke befriar föräldrarna ifrån naoav XemtgyiCtv, det är alla allmänna besvär och pålagor. Så skrifver ock en, som utgifvit förklaringar öfver Demostenes, att liturgia är en art af skatter och pålagor, såsom omkostnader på lekar, skeppsutrustningar, öfningshus och flera sådana allmänna byggnader. Paulus har brukat ordet liturgia för en undsättning eller samlad hjälp till de fattigas och heligas nödtorft, då han säger 2 Kor. 9: »Denna undsättning uppfyller icke allenast den brist, som helgonen hafva, utan jämväl öfverflödar därtill, att många tacka Gud, de som denna hjälp väl täckes» ***. Och Phil. 2: 25 kallar han Epaphroditus ÅeirsQyöv, eller den, som tjänte honom uti hans nödtorft, hvarest sannerligen icke förstås någon munk eller mässoffers tjänare.

* 1 Kor. 4: 1. ** 2 Kor. 5: 20. *" 2 Kor. 9: 12.

Men man behöfver icke flera bevis, emedan exempel förekomma öfverallt för dem, som läsa de grekiska författarne, hos hvilka ordet liturgia brukas om allmänna världsliga pålagor eller offentliga tjänster. Och för den dubbla bokstafven ei skull, så härleda icke grammatici dess ursprung af ordet Atn), hvilket bemärker böner, utan af det allmänna bästa, som de kalla /.fira, hvaraf ordet Åeirog-yéa bemärker: jag sköter, förestår eller drager försorg om det allmänna bästa.

Löjlig är den slutsats de göra, att därför, att i Skriften talas här och där om altare, måste mässan nödvändigt vara ett offer, emedan Paulus jämväl anför en liknelse, tagen af bruket vid altaret. Så föregifva de ock, att mässan skall hafva sitt namn af det hebreiska ordet Misbeach, som betyder altare. Hvad behöfde de gå så långt efter ordet mässas ursprung, så framt de icke ville visa sin stora kunskap i hebreiska språket. Men hvad behöfver man gå så långt efter detta ords ursprung, då ordet missa finnes uti 5 Mos. B. 16: 10, hvarest det betyder sammanskott eller folkets skänker och gåfvor, som de hade med sig, när de på de stora högtiderna kommo tillsammans, men

icke något prästernas offer; ty hvar och en borde, när han gick upp till påskhögtidens firande, offra någon skänk eller gåfva såsom ett frivilligt sammanskott. Denna plägsed hafva ock de kristna i begynnelsen behållit, att när de kommo tillsammans, hade de gemenligen med sig bröd, vin och mera sådant till de fattigas nödtorft i församlingen, såsom apostlarnes canones6 vittna. Däraf togs en def, som skulle helgas; det öfriga

I utdeltes ibland de fattiga. Med denna plägsed hafva de ock behållit sammanskottens namn, missa eller mässa. Och för sådana sammanskotts skull finna vi ock, att mässan på somliga orter blifvit kallad agape, det är kärleksmåltid, så framt icke någon hellre vill, att hon blifvit så kallad för den allmänna måltidens skull; men vi lämna dessa barnsligheter. Ty man må väl le åt motståndarne, i det de uti en så hög och viktig sak framställa sådana fåfänga gissningar. Ty änskönt mässan kallas" ett offer, hvad gör blotta ordet eller namnet till deras dikter och drömmar om mässans förtjänst af dess blotta hållande och dess tillämpande på andra, hvar-! med de föregifva, att den förtjänar åt andra syndernas förlåtelse? Den kan ock kallas ett offer därför, att där offras böner och hjärtans tacksägelser, med ett ord hela gudstjänsten, hvadan den ock eucharistia eller hjärtans tackoffer kallad varder. Men hvarken ceremonier eller böner äro nyttiga af deras blotta hållande förutan tron; ehuruväl vi icke här tala om bönerna utan egentligen om Herrens nattvard.

Den grekiska Canon 7 talar jämväl mycket om offret men visar därjämte uppenbarligen, att den icke egentligen talar om Kristi lekamen och blod utan om hela gudstjänsten, om bönerna och tacksägelserna tillika. Ty så säger densamma: och gör oss, att vi värdiga varda till att offra dig böner, förböner och offer utan blod för allt folk. När detta rätt förstås, har det alls intet anstötligt i sig; ty den beder, att vi må värdiga varda till att offra böner, förböner och sådana offer, som utan blod äro. Själfva bönernaBek. Ap. el. Försv.

kallar den ett offer utan blod, såsom ock litet därefter: Vi offra dig än ytterligare denna skäliga och oblodiga gudstjänst. Ty de uttyda detta orimligt, som vilja här med den skäliga gudstjänsten förstå ett skäligt offer och föra det till själfva Kristi lekamen, ehuru likväl lagen talar om hela gudstjänsten. Och Paulus kallar den en skälig gudstjänst, som icke är någon mässans förtjänst af dess blotta hållande utan hjärtats sanna gudsdyrkan, en sann gudsfruktan, tron, åkallelsen, tacksägelsen och mera sådant.

Men att våra motståndare vilja försvara, att mässans ceremoni förlossar de dödas själar utur skärselden, hvaraf de göra sig en oändlig vinst, däruppå hafva de inga vittnesbörd, ingen befallning af den heliga skrift. Och det är icke någon ringa synd att inrätta eller förordna sådana gudstjänster uti församlingen förutan Guds befallning och förutan något exempel af den heliga skrift, såsom ock att lämpa och hänföra Herrens nattvard till de döda, som till en åminnelse och ett förkunnande ibland de lefvande instiftad är. Detta är att missbruka Guds namn emot det andra budordet.

Ty först är det en gruflig för-smädelse emot Kristi evangelium att mena, det blotta mässans ceremoni eller utvärtes verk är ett offer, som af dess blotta begående, förutan tron, försonar Gud och gör till fyllest för synderna. Det är ock förskräckligt att äfven tillägna prästens handling vid mässans förrättande så mycket, som man bör tillägna Kristi död. För det andra kunna synden och döden icke öfvervinnas utan genom

tron på Kristus, såsom Paulus lär:

»Medan vi nu rättfärdiga vordna äro af tron, hafva vi frid med Gud» *; därföre kunna icke mässorna hjälpa de döda eller dem ifrån skärseldens straff fria och förlossa.

Vi vilja nu förbigå det, hurudana vittnesbörd våra motståndare hafva om skärselden, hurudana de mena skärseldens straff vara, och hurudana grunder deras lära om tillfyllestgörelserna har, hvilken vi tillförene hafva bevisat vara idel människodikt. Det allenast sätta vi emot dem, att det är visst och fast, att Herrens nattvard är instiftad vorden för skuldens förlåtelses skull, ty den tillbjuder syndernas förlåtelse, hvarest man visserligen måste förstå själfva skuldens förlåtelse. Och dock gör den icke till fyllest för skulden, ty eljest skulle mässan vara lika gällande med Kristi död. Icke heller kan skuldens förlåtelse annorlunda undfås än genom tron. Därföre är

mäscan icke någon tillfyllestgörelse utan löftet och sakramentet, som for drar tron.

Och i sanning måste alla from ma och gudfruktiga hjärtan plågas med största kval och ängslan, om de skola tänka, att mässan till större delen skall hållas för de döda, och att den skall tillfyllest-göra för skärseldens straff. Detta är att borttaga det dagliga offret utur församlingen, detta är An-tiochi rike, som har hänfört de hälsosammaste löften om skuldens förlåtelse och om tron till de få-fängligaste meningar om tillfyllestgörelserna. Detta är att besmitta evangelium och att fördärfva sakramenternas rätta bruk. Dessa

• Rom. 5: 1.228

äro de, om hvilka Paulus säger: att de blifva saker på Herrens lekamen och blod'*, som hafva undertryckt läran om tron och skänd-ligen missbrukat skuldens förlåtelse samt Herrens lekamen och blod till en fördömlig vinst under tillfyllestgörelsernas skrymtaktiga sken. De skola ock visserligen en gång för sådant skrymteri och Guds namns försmädelse hårdt straffas af Gud. Därföre må vi, ja ock alla gudfruktiga själar och samveten, väl taga oss till vara att gilla eller bifalla dessa våra motståndares missbruk.

Men vi vilja återgå till vårt förehafvande. Emedan mässan icke är någon tillfyllestgörelse, hvarken för straffet eller skulden, genom dess blotta hållande förutan tron; så följer, att mässan, som för de döda hållen varder, är alldeles onyttig. Icke häller behöfver man här tala vidlyftigt därom. Ty vi veta, att det att hålla mässor för de döda har icke den ringaste grund eller vittnesbörd af den heliga skrift. Icke heller är det säkert eller rådligt att inrätta några gudstjänster uti församlingen förutan Skriftens vittnesbörd och befallning. Och om det en gång skulle behöfvas, så vilja vi framdeles tala vidlyftigare om hela denna sak. Ty hvad är det nödigt, att vi nu träta med våra motståndare, som hvarken förstå hvad offer, sakrament, syndernas förlåtelse eller tro är?

Icke heller den gamla grekiska kyrkolagen framställer offret eller mässan såsom en tillfyllestgörelse för de döda; förty den tillämpar henne tillika på alla saliga patriarker, profeter och apostlar. Häraf är klart, att grekerna väl bruka

mässan men allenast såsom en tacksägelse och icke såsom en tillfyllestgörelse för skärseldens straff; ehuruväl de ock tala icke om Herrens lekamens och blods offer allena utan om mässans öfriga delar, nämligen om bönerna och tacksägelserna. Ty efter välsignelsen bedja de, att sakramentet måtte väl bekomma dem, som det undfå och anamma, och tala icke om andra. Sedan tillägga de: »Ytterligare offra vi dig denna skäliga gudstjänst för de i tron afsomnade förfäder, fäder, patriarker, profeter och apostlar» m. m. Men den skäliga gudstjänsten betecknar icke själfva offret utan bönerna och alltsammans, som där förrättas. Hvad det angår, att våra motståndare åberopa sig på fäderna om offrandet för de döda; så veta vi, att de gamle tala om bönen för de döda, hvilken vi icke förbjuda; utan vi ogilla och förkasta Herrens nattvards hållande för de döda såsom förtjänande genom dess blotta begående. Icke heller hålla de gamle med våra motståndare uti deras mening om mässans eller gärningarnas förtjänst genom deras blotta hållande. Och låt vara, att de hafva Gregorii eller nyare lärares vittnesbörd därför, så sätta vi Skrifternas klara och vissa vittnesbörd däremot. Ja, det är ock en stor olikhet emellan fäderna; de voro människor och kunde både falla, fela och förförda varda. Ehuruväl, om de nu skulle uppstå igen och se eller höra, huru deras ord tagas till förevändning för de uppenbara osanningar, som våra motståndare lära om gärningarnas förtjänst af deras egen värdighet, så skulle de själfva sig långt annorlunda uttyda och förklara.

• 1 Kor. 11: 27.Bek. Ap. el. Försv. XII. Om mässan.

Så anföra ock våra motståndare falskt emot oss förkastelsedomen öfver Ærius8, hvilken de säga blifvit fördenskull dömd till kättare, att han har nekat, att något offer sker uti mässan för lefvande och döda. De bruka ofta ett sådant fagert sken, de anföra de gamla kätterierna och jämföra dem falskt med vår sak, på det de oss medelst sådant jämförande äfven för kättare utropa må. Epifanius betygar, att Ærius varit af den mening, att böner för de döda äro onyttiga. Det straffar han. Icke heller försvara vi Ærius, utan vi strida med eder, som skändligen viljen försvara det kätteri, som uppenbarligen strider emot profeternas, apostlarnes och de gamla

fädernas rena och sanna lära, nämligen att mässan af dess blotta hållande rättfärdigar, att hon förtjänar skuldens och straffets till-gifvande, jämväl ock för de ogudaktiga, för hvilka hon hållen varder, så framt de icke självfva sätta något hinder i vägen.

Vi ogilla alldeles och förkasta dessa skadliga villfarelser, som undertrycka Kristi lidandes ära och alldeles omkullkasta den sanna läran om trons rättfärdighet. En dylik villfarande mening hade de ogudaktiga ibland lagens folk eller judarne, att de fingo syndernas förlåtelse, icke af nåd genom tron, utan genom offren af blotta görandet. Fördenskull förökade de dessa gudstjänster och offer; de inrättade en Baals gudstjänst uti Israel, och uti Juda offrade de på höjder och i lunder; hvarföre profeterna-, sedan de denna falska inbillning förkastat, strida häftigt, icke allenast emot Baals afgudadyrkare utan ock emot de andra prästerna, som förrättade de af Gud förordnade offren i en sådan

ogudaktig mening. Men denna galna inbillning hänger fast hos människorna i världen, varder ock alltid kvarhängande, nämligen att gudstjänster och offer äro försoningar för synderna. Köttsligt sinnade människor kunna icke tåla, att denna heder tillägnas Kristi offer allena, att det är en försoning, förty de förstå icke trons rättfärdighet utan tillägna en lika heder åt sina öfriga gudstjänster och offer. Fördenskull, såsom den falska inbillningen om offren hängde vid de ogudaktiga prästerna uti Juda, såsom de baalitiska gudstjänsterna kvarblefvo uti Israel och där dock fanns en Guds församling, som ogillade och förkastade de ogudaktiga gudstjänsterna; alltså är ännu kvar uti det påfviska riket den baalitiska gudstjänsten, det är mässans missbruk, hvilken de hålla för andra, att de därigenom må förtjäna jämväl åt de ogudaktiga skuldens och straffets till-gifvande. Och synes denna baalitiska gudstjänst skola ständigt fortfara tillika med det påfviska riket, till dess Kristus kommer till att döma och skall med sin härliga ankomst förstöra antikrists rike. Emellertid böra alla de, som rätt tro Kristi evangelium, förkasta de ogudaktiga gudstjänster, som emot Guds ord och befallning upptänkta äro till att förmörka Kristi ära samt trons rättfärdighet.

Detta hafva vi nu så korteligen talat om mässan, på det alla redliga och uppriktiga män, hvarhelst de lefva i världen, må förstå, att vi med all flit försvara mässans anseende och värdighet, visa dess rätta och sannskyldiga bruk samt hafva de rättmätigaste orsaker, hvarföre vi gå ifrån våra motståndares mening och lära. Vi vilja ock hafva alla redliga män åtvar-230

nåde, att de icke bispringa eller hjälpa våra motståndare, som försvara mässans skadliga missbruk, på det de icke må göra sig delaktiga i andras synder och därmed besvära sina samveten. Detta är en högviktig och mycket angelägen sak, icke mindre eller ringare, än profeten Elias var, som Baals gudstjänst förkastade. Med största saktmodighet hafva vi framställt denna höga sak och hafva nu förutan någon försmädelse tillbörligen svarat våra motståndare; men skulle de än ytterligare gifva oss anledning att sammanföra alla deras missbruk med mässan, så fruktar jag, att saken icke varder så mildt afgjord.

XIII. Om klosterlöften.

För trettio år sedan har hos oss i staden Eisenach uti Thürin-gen funnits en franciskanermunk, Johan Hilten benämnd, som af sina ordensbröder blef kastad i fängelse, därföre att han hade bestraffat några uppenbara missbruk. Ty vi hafva sett hans skrifter, hvaraf man tillräckligt kan inse, hurudan hans lära varit. Och de, som hafva känt honom, betyga, att han varit en from och saktmodig ålderstigen man, allvarsam, dock utan någon egensinnighet. Denne har förutsagt mycket, som dels hittills skett, dels synes nu vara för handen; hvilket vi icke vilja förtälja, på det ingen måtte det så uttyda, som gjorde vi det antingen af hat eller afund emot någon eller någon till särdeles behag och nöje. Men emedan han slutligen, antingen för sin höga ålders eller för det osunda och långva-1 riga fängelsets skull, hade råkat i en svår sjukdom, har han kallat till sig guardianen1, på det han

för honom sitt sjukliga och elän diga tillstånd berätta skulle; men som guardianen, upptänd af en fariseisk ifver och vrede, begynte hårdt straffa mannen för hans läras skull, som syntes hindra munkarnes inkomster, har denne underlåtit vidare förtälja om sitt sjukliga tillstånd och under djupaste suckar sagt, att han den oförrätt, som honom

nu skedde, frimodigt tåla ville för Kristi skull, helst som han hade hvarken skrifvit eller lärt något, som kunde försvaga munkarnes stånd, utan hade allenast straffat några af deras uppenbara missbruk. Men det skall komma en annan, säger han, då man skrifver år efter Kristi börd ett tusende femhundrade sexton, som eder förstöra skall, hvilken I icke skolen kunna stå emot. Denna mening om undergången af munkarnes makt och detta årtal hafva sedermera hans vänner funnit af honom vara skrifvet uti hans kommentarier eller uttolk-ningar, hvilka han lämnat öfver några vissa språk uti Daniels profetia. Och ehuruväl utgången skall visa, huru mycket man bör tro dessa hans ord, äro dock andra tecken för handen, som hota munkarnes makt med en stor förändring. Ty vi veta, hvad för ett stort skrymteri, lycksökeri och girighet finnes uti klostren, hvad för en stor blindhet och fåkunnighet där är, och hurusom ju olärdare och enfaldigare en munk är, ju hårdare och grymmare är han, hvad för en stor fåfänglighet de bruka uti sina predikningar, och huru de upptänka nya sätt att sam-manskrapa penningar. Ja, där äro ock många andra grofva laster, hvilka man här icke ens vill nämna. Och ehuru klostren fordom hafva varit skolor, hvarest man

nåde, att de icke bispringa eller hjälpa våra motståndare, som försvara mässans skadliga missbruk, på det de icke må göra sig delaktiga i andras synder och därmed besvära sina samveten. Detta är en högviktig och mycket angelägen sak, icke mindre eller ringare, än profeten Elias var, som Baals gudstjänst förkastade. Med största saktmodighet hafva vi framställt denna höga sak och hafva nu förutan någon försmädelse tillbörligen svarat våra motståndare; men skulle de än ytterligare gifva oss anledning att sammanföra alla deras missbruk med mässan, så fruktar jag, att saken icke varder så mildt afgjord.

XIII. Om klosterlöften.

För trettio år sedan har hos oss i staden Eisenach uti Thürin-gen funnits en franciskanermunk, Johan Hilten benämnd, som af sina ordensbröder blef kastad i fängelse, därföre att han hade bestraffat några uppenbara missbruk. Ty vi hafva sett hans skrifter, hvaraf man tillräckligt kan inse, hurudan hans lära varit. Och de, som hafva känt honom, betyga, att han varit en from och saktmodig ålderstigen man, allvarsam, dock utan någon egensinnighet. Denne har förutsagt mycket, som dels hittills skett, dels synes nu vara för handen; hvilket vi icke vilja förtälja, på det ingen måtte det så uttyda, som gjorde vi det antingen af hat eller afund emot någon eller någon till särdeles behag och nöje. Men emedan han slutligen, antingen för sin höga ålders eller för det osunda och långva-1 riga fängelsets skull, hade råkat i en svår sjukdom, har han kallat till sig guardianen1, på det han

för honom sitt sjukliga och elän diga tillstånd berätta skulle; men som guardianen, upptänd af en fariseisk ifver och vrede, begynte hårdt straffa mannen för hans läras skull, som syntes hindra munkarnes inkomster, har denne underlåtit vidare förtälja om sitt sjukliga tillstånd och under djupaste suckar sagt, att han den oförrätt, som honom nu skedde, frimodigt tåla ville för Kristi skull, helst som han hade hvarken skrifvit eller lärt något, som kunde försvaga munkarnes stånd, utan hade allenast straffat några af deras uppenbara missbruk. Men det skall komma en annan, säger han, då man skrifver år efter Kristi börd ett tusende femhundrade sexton, som eder förstöra skall, hvilken I icke skolen kunna stå emot. Denna mening om undergången af munkarnes makt och detta årtal hafva sedermera hans vänner funnit af honom vara skrifvet uti hans kommentarier eller uttolk-ningar, hvilka han lämnat öfver några vissa språk uti Daniels profetia. Och ehuruväl utgången skall visa, huru mycket man bör tro dessa hans ord, äro dock andra tecken för handen, som hota munkarnes makt med en stor förändring. Ty vi veta, hvad för ett stort skrymteri, lycksökeri och girighet finnes uti klostren, hvad för en stor blindhet och fåkunnighet där är, och hurusom ju olärdare och enfaldigare en munk är, ju hårdare och grymmare är han, hvad för en stor fåfänglighet de bruka uti sina predikningar, och huru de upptänka nya sätt att sam-manskrapa penningar. Ja, där äro ock många andra grofva laster, hvilka man här icke ens vill nämna. Och ehuru klostren fordom hafva varit skolor, hvarest man

undervisade ungdomen uti den kristliga läran, så hafva de nu försämrats till den grad, att de liksom förvandlats från guld till järn, eller såsom den platoniska tärningen2 urartar i missljudande toner, hvilka, såsom Plato säger, medföra undergång. De rikaste kloster föda allenast en hop lata och fåfänga människor, som där under ett falskt

sken af helighet lefva uti allahanda vällust och frosseri och förslösa således församlingens allmänna allmosor. Kristus påminner om saltet, som mister sin salta, att man kastar det ut och låter det trampas af människor*. Därföre gifva munkarne själfva nogsamt tillkänna sitt öde genom sådana seder. Härtill kommer ock nu ett annat tecken till deras undergång, att de här och där äro upphofsmän därtill, att så många redliga och uppriktiga män varda afdagatagna och så mycket oskyldigt blod utgjutet. Dessa mord och dråp skall Gud visserligen inom kort hämnas. Men vi anklaga icke alla; ty vi tro dock, att några fromma och redliga män finnas här och där uti klostren, som sätta ingen förtröstan på deras människostadgar och uppdiktade gudstjänster, såsom somliga lärare dem kalla, samtycka icke heller till den grymhet, som deras skenheliga medbröder utöfva.

Men vi tala här om deras lära, hvilken de, som varit upphofsmän till vederläggningen, nu försvara, men icke därom, antingen man skall hålla sina löften eller icke; ty vi hålla ock före, att man är pliktig att hålla rätt gjorda löften. Utan därom tala vi, om man genom sådana löften kan förtjäna syndernas förlåtelse och rättfär-

diggörelsen; eller om de äro tillfyllestgörelser för synderna; om de äro lika med döpelsen; om de äro någon fullkomlighet, hvarigenom præcepta och consilia, det är icke allenast buden utan ock råden, som uti evangelium föreskrifna äro, hållna varda; om de äro någon evangelisk fullkomlighet; om munkarne hafva några öfverloppsgärningar, det är så många förtjänster samt heliga verk och gärningar, att de icke själfva behöfva dem alla; om deras förtjänster, när de meddela dem åt andra, kunna göra dem saliga; om de klosterlöften äro lofliga, som uti en sådan mening äro gjorda; om de löften äro kristliga, som allenast under ett sken af helighet för deras buks och lättjas skull äro antagna; om de äro sannskyldiga löften, hvartill somliga tvingas antingen emot sin vilja, som aftvingas andra, hvilka för sin späda ålder ännu icke förstå hvad de göra eller kunna rätt döma om sitt blifvande lefnadskall, hvilka deras föräldrar eller vänner sätta in uti klostren, att de där på allmän bekostnad må underhållas och deras fädernearf sålunda besparas; om de klosterlöften äro tillåtna, som uppenbarligen lända till en ond utgång, antingen emedan de för svaghets skull icke kunna hållas, eller emedan de, som äro i dessa ordensförbund, tvingas att gilla och understödja missbruken med mässan, den ogudaktiga helgondyrkan och besluten att utöfva grymhet mot rättskaffens män. Om dessa frågor tala vi här. Och ehuruväl vi uti vår bekännelse mest hafva talat om de löften, hvilka de påfviska Canones själfva förkasta, vilja dock våra motstån-

* Matt. 5: ia232

dare ålägga oss att förkasta allt hvad vi därom framställt; ty sådana ord begagna de uttryckligen.

Men det är nödigt att höra, huru illa de fara fram med våra välgrundade skäl och bevis, och hvad de förebringa för att försvara sin sak. Fördenskull vilja vi här korteligen genomgå några få våra skäl och bevis och därjämte som hastigast vederlägga våra motståndares förvridningar däraf. Och som hela denna sak är med stor flit och vidlyftigt behandlad af Luther uti hans bok, som han kallar »Om klosterlöftena», så vilja vi anse denna bok såsom här åter upptagen.

Först är det visst och sant, att det löfte icke är lofligt, hvarmed den, som gör löftet, förmenar sig förtjäna syndernas förlåtelse för Gud eller tillfyllestgöra för synderna inför Gud. Ty detta är en villfarande mening, som uppenbarligen strider emot evangelii sanna lära och är en Kristi för-smädelse; ty evangelium lär, att vi utan förtjänst undfå syndernas förlåtelse för Kristi skull, såsom vi tillförne vidlyftigt hafva sagt. Därföre hafva vi ock Pauli språk till galaterna rätt anfört, där han säger: »I hafven mist Kristus, 1 som genom lagen viljen rättfärdiga varda, och I ären fallna ifrån nåden»*. Ty de som söka syndernas förlåtelse, icke genom tron på Kristus, utan genom klosterlöften och munklefnad, beröfva Kristus hans ära och korsfästa honom på nytt. Men hören, käre, hören, huru vederläggningens upphofsman vilja här söka sig undanflykt, sägande: detta apostelns språk är allenast att förstå om Moses lag; men munkarne göra

och hålla allting för Kristi skull och beflita sig som allra nogast lefva efter evangelium till att därmed förtjäna det eviga lifvet. Härtill lägga de ock en förskräcklig slutsats och säga: fördenskull är det okristligt och ogudaktigt allt hvad som anföres emot munklef-vernet. O Kristus! Huru länge vill du då lida och tåla sådana uppenbara

försmädelser emot evangelium, hvarmed våra fiender ditt ord och din sanning häda och försmäda? Vi hafva sagt uti bekännelsen, att vi undfå syndernas förlåtelse utan förtjänst genom tron för Kristi skull. Om detta icke är Kristi rena och klara evangelium ; om detta icke är den evige Fadrens rätta mening, den du, Herre, som sitter i din Faders sköte, uppenbarat för världen, så vilja ; vi med rätta lida och straffade I varda. Men din bittra pina och död på korset, din segerrika uppståndelse, den Helige Ande, hvilken du rikligen utgjutit, och hela din kristliga kyrka och församling gifva alla ett säkert, fast och kraftigt vittnesbörd, att det är summan och kärnan af evangelii lära, att vi undfå syndernas förlåtelse icke för våra förtjänsters skull utan för din skull genom tron.

När Paulus fördristar sig att säga, att vi icke förtjäna syndernas förlåtelse genom Moses lag och dess gärningar, så vill han långt mindre, att vi skola* kunna göra det förmedelst människostadgarnas hållande, och det gifver han uppenbarligen tillkänna uti sin epistel till Kol. 2: 16, 17. Ty om Moses lag, som Gud själf uppenbarat, och dess gärningar icke förtjänte syndernas förlåtelse, huru mycket mindre kunna då munkar-

* Gal. 5: 4.

nes dåraktiga gärningar, som till det timliga lefvernet hvarken nödiga eller nyttiga äro, förtjäna syndernas förlåtelse.

Våra motståndare föregifva, att efter Pauli lära är väl Moses lag afskaffad, men att efter Moses är Kristus kommen, som skall gifva oss syndernas förlåtelse, icke af blott nåd och barmhärtighet utan för hvarjehanda verks och gärningars skull, som nu kunna upp-tänkas. Genom dessa ogudaktiga tankar och svärmiska meningar trampa de Kristus och hans nådevälgärningar alldeles under fötterna. De föregifva än vidare, att ibland dem, som den nya Kristi lag hålla, äro munkarne de, som allra närmast öfverensstämma med Kristus och apostlarne uti lefverne och vandel för deras hörsamhet och lydnad, fattigdom, armod och kyskhet; ehuru dock hela munkväsendet ej är annat än idel oförskämdt skrymteri. De tala om fattigdom och armod midt i det största öfverflöd på allting. De berömma sig af hörsamhet och lydnad, ehuru dock intet slags människor lefver i så stort själfs-våld som munkarne. Om deras stora helighet och kyskhet, som ogifta äro, må jag alls intet nämna, utan vill låta Gerson tala därom, som berättar, att icke mycken renhet eller helighet finnes jämväl hos dem, som med allvar beflita sig att lefva kyskt, och huru mången är det, som med fullt allvar vinnlägger sig om ett tuktigt lefverne?

Skall nu detta vara den stora heligheten, är detta att lefva Kristus och hans evangelium värdigt? Kristus är icke därtill kommen efter Moses, att han en ny lag införa skulle, eller att han för våra gärningars skull skall förlåta syn-

derna utan för att sätta sin förtjänst och sin försoning emot Guds vrede för oss, på det vi förutan vår förtjänst må undfå Guds nåd. Men den som utom Kristi försoning sätter sina egna förtjänster emot Guds vrede och för sina egna förtjänster söker att undfå syndernas förlåtelse, densamme, antingen han nu framhåller Mose lags gärningar eller de tio budordens, Benedikti3, Augustini eller andra ordensreglers gärningar, så förkastar han dock alldeles Kristi nådelöfte, förkastar Kristus och faller ifrån nåden. Detta är Pauli rätta mening.

Här täcktes du, allernådigste kejsar Karl, tillika med furstarne och samtliga rikets ständer se och förnimma, huru öfver allt mått oförskämda våra motståndare äro, då de säga, att det allt är ogudaktigt, som vi i anledning af Pauli lära emot munkväsendet förebragt och anfört hafva. Ty hvad är väl vissare, än att vi undfå syndernas förlåtelse genom tron för Kristi skull. Och denna gudomliga lära och sanning understå sig dessa arga skalkar att kalla en ogudaktig lära. Vi tvifla ingalunda, att, ifall eders kejserl. maj:t och samtliga herrar furstar hade härom blifvit påminta, haden I visserligen låtit utstryka en sådan uppenbar Guds försmädelse uti vederläggningen.

Och som vi tillförne vidlyftigt visat, att det är en ogudaktig mening och lära, att vi för våra gärningars skull undfå syndernas förlåtelse, så vilja vi här desto kortare tala därom. Ty hvar och en förnuftig läsare kan lätt däraf sluta och döma, att vi icke förtjäna syndernas förlåtelse genom munkgärningarna. Fördenskull bör man ock för ingen del tåla den guds-

försmädelse, som läses hos Thomas, att munkväsendet är att akta lika med döpelsen. Det är ett grufligt raseri att

göra en människostadga, som hvarken har Guds befallning eller löfte, lika med Kristi instiftade ordning, som både har Guds befallning och löfte och innehåller nådens och det eviga lifvets förbund.

För det andra, så äro hörsamhet och lydnad, en självtagen fattigdom och kyskhet eller cælibat, så framt det eljest är obesmittadt, icke annat än adiaphora, villkorliga och fria öfningar, hvaruti hvarken synd eller rättfärdighet sökas må; därföre kunna de heliga bruka dem utan synd, såsom Bernhardus, Franciscus och andra gudfruktiga män desamma brukat. Och dessa hafva brukat dem för lekamlig nyttas skull, att de skulle vara desto färdigare och skickligare till att lära och till andra gudliga plikters uppfyllande; icke därför att själfva gärningarna äro i sig själfva sådana gudstjänster, som rättfärdiga eller förtjäna det eviga lifvet. Ändtligen äro de ock af den art, hvarom Paulus talar, då han säger: »Lekamlig öfning är föga till nytta» *. Det är ock troligt, att uti somliga kloster ännu finnas några fromma och uppriktiga män, som predikoämbetet förrätta, som flitigt läsa och studera samt bruka sådana regler och stadgar förutan skrymteri, så att de icke hålla munklefvernet för någon särdeles helighet. Men att mena, att sådana stadgar, verk och gärningar äro gudstjänster, för hvilkas skull de må för Gud rättfärdiga räknas, och genom hvilka de må förtjäna det eviga lifvet, det strider tvärt emot evan-

gelium om trons rättfärdighet, hvilket lär, att för Kristi skull varder oss rättfärdigheten och del eviga lifvet friskänkt. Det strider ock emot Kristi språk, där han säger: »De tjäna mig fåfängt, lärande den lärdom, som är människobud»**. Det strider ock emot denna Pauli mening: »Allt det icke går af tron, det är synd» ***. Och huru kunna de säga, att de äro sådana gudstjänster, som äro Gud behagliga, eller sådana, som Gud gillar såsom en rättfärdighet för sig, ehuru de hafva intet vittnesbörd af Guds heliga ord?

Häraf kan man nu åter se, hvilka oförskämda skrymtare våra motståndare äro. De lära icke allenast, att dessa iakttaganden äro rättfärdigande gudstjänster, utan säga ock därjämte, att de äro fullkomligare gudstjänster, det är sådana, som mera förtjäna syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelsen än andra lefnadskall i världen. Och härunder inbegripas många falska och skadliga meningar och villfarelser; ty de berömma sig hålla ej allenast prcecepta, Guds bud och befallningar, utan ock de så kallade consilia, de höga råd, hvilka evangelium skall hafva fö-reskrifvit dem. Vidare äro de så frikostiga människor, att, enär de drömma, att de äro så rika på helighet och förtjänster, att de hafva öfverloppsgärningar, sälja de dem åt andra. Allt detta är fullt af idel fariseiskt skrymteri och fåfänglighet. Ty det är visserligen den största ogudaktighet att mena, det de kunna så fullkomligt göra tio Guds bud till fyllest, att de hafva förtjänster till öfverlopps, emedan dessa budord anklaga alla heliga människor: »Du

* 1 Tim. 4: 8. ** Matt. 15: 9. *** Rom. 14: 23.

skall älska Herren din Gud af allt ditt hjärta» *; ja, »du skall icke begära» **. Och profeten säger: »Alla människor äro lögnaktiga» ***, det är, det är ingen människa, som tänker rätt om Gud, det är ingen, som rätt fruktar honom, det är ingen, som så förtröstar uppå Gud, som han borde göra. Därföre berömma sig munkarne orätt, att de medelst munklefver-nets stränga hållande mena sig fullkomligen kunna hålla Guds lag och bud, ja, att de kunna göra mera, än de äro skyldiga och Guds lag kräfver och fordrar.

Sedan är ock det idel osanning, att munklefvernet utgör de evangeliska rådens fullkomliga iakttagande. Ty evangelium har ingenstädes gifvit några råd till åtskillnad uti kläder, mat och dryck och till afsägelse af all enskild egendom. Dessa äro idel människo-stadgar, hvarom Paulus säger: »Maten främjar oss intet för Gud »i. Därföre äro de hvarken rättfärdiggörande gudstjänster, ej heller någon evangelisk fullkomlighet, utan äro snarare, när de smyckas med sådana höga äretitlar, idel djäflaläror.

Jungfru- eller ogifta lefnaden berömmes men tillrådes blott dem, som sådana gåfvor hafva, som tillförne sagdt är. Men det är en fördärflig villfarelse, att den evangeliska fullkomligheten består uti människostadgars hållande. Ty på detta sätt skulle jämväl de mohammedanska munkarne kunna berömma sig, att de ock hafva den evangeliska fullkomligheten. Men denna består ej i iakttagandet af adiaphora eller villkorliga och fria ting, utan såsom Guds rike är rättfärdighet och lif uti våra

hjärtan, så är den rätta fullkomligheten den, att vi dagligen tillväxa uti en sann gudsfruktan och förtröstan på den

nåd och barmhärtighet, som uti Kristus är utlofvad oca tillsagd, samt flitigt sköta våra kall och ämbeten, såsom Paulus jämväl beskrifver fullkomligheten, då han säger: »Vi varda förklarade uti samma beläte, ifrån den ena klarheten till den andra, såsom af Herrens ande» ††. Han säger icke, att vi gå ifrån den ena orden till den andra, taga uppå oss än den ena, än den andra munkkåpan, än ett slags skor och gördlar, än ett annat. Det är ömkligt och beklagligt, att sådana fariseiska och mohammedanska läror och villfarelser hafva tagit öfverhanden uti den kristna församlingen, att de lära, att den evangeliska fullkomligheten och Kristi rike, som är det eviga lifvet, skall bestå uti vissa slags kläder, mat, dryck och flera dylika fåfängligheter.

Här höre man än vidare våra väldiga domare, huru de uti vederläggningen framställt en ovärdig utlåtelse. »Det står», säga de, »uttryckligen uti den heliga skrift, att munklefvernet, när det genom behörigt iakttagande bibehålles, det hvar och en munk genom Guds nåd kan göra, förtjänar det eviga lifvet, och att Kristus har lofvat och sagt dem, som hus eller bröder med mera öfvergifvit hafva †††, ett mycket öfversvinne-ligare lif och härlighet». Dessa äro våra motståndares egna ord. Men är detta icke en oförskämd osanning? Det står uttryckligen skrifvet, säga de, uti den heliga skrift, att man genom munklefvernet förtjänar det eviga lifvet. Men

•5 Mos. B. 6:5. " Rom. 7: 7. *** Ps. 116:

11. † 1 Kor. 8: 8. †† 2 Kor. & 1& ††† Matt. 19: 29.236

hvarest talar Skriften om munk-lefvernet? Se, så behandla våra motståndare denna sak, så anföra de Skritten, de fåfängliga människorna. Ehuru hela världen vet, att munkväsendet är senare uppfunnet, åberopa de likväl Skriftens trovärdiga vittnesbörd och under-stå sig att säga, att detta deras beslut finnes uttryckligen uti Skriften.

Dessutom så försmäda de grufligt Kristus, i det de säga, att människorna förtjäna det eviga lifvet genom munk- eller kloster-lefvernet. Gud gör icke själf sin heliga lag den äran, att man genom dess gärningar skall förtjäna det eviga lifvet, såsom han klarligen betygar hos Hezek. 20: »Därföre gaf jag dem den lära, som icke god är, och de rätter, uti hvilka de intet lif hafva kunna»*. Först är det visst, att man medelst munklefvernet icke förtjänar syndernas förlåtelse, utan den undfå vi af nåd genom tron, såsom tillförne sagdt är. Sedan varder det eviga lifvet för Kristi skull genom Guds nåd och barmhärtighet skänkt dem, som syndernas förlåtelse med tron omfatta och icke ställa sina egna förtjänster och gärningar emot Guds dom, såsom Bernhardus jämväl efter-tänkligt säger: »Först måste du framför allt tro, att du icke kan hafva syndernas förlåtelse utan genom Guds nåd och barmhärtighet; sedan, att du ock slätt intet godt verk hafva kan, så framt icke han dig det ock gifver; sist, att du kan icke med några goda verk och gärningar förtjäna det eviga lifvet, utan det varder dig ock af nåd skänkt och gifvet». Det öfriga, som följer i samma

mening, hafva vi tillförne anfört, i Vid slutet tillägger ock Bernhardus: »Fördenskull så låte ingen sig förföra, ty om han vill själf noga eftertänka, så skall han visserligen finna, att han icke kan med tiotusende gå emot honom, nämligen Gud, som kommer ! med tjugotusende». Som vi nu icke förtjäna syndernas förlåtelse ; eller det eviga lifvet genom den gudomliga lagens verk och gärningar, utan vi måste söka den nåd och barmhärtighet, som uti Kristus utlofvad är, så bör man långt mindre tillägna de usla munkstadgarna, emedan de äro blotta människostadgar, den äran, att man genom dem förtjänar syndernas förlåtelse eller det eviga lifvet.

Således förtrampa nu desamma alldeles Kristi evangelium om syndernas nådiga förlåtelse och den | uti Kristus utlofvade barmhärtig-! hetens omfattande under fötterna, som lära, att munklefvernet förtjänar syndernas förlåtelse eller det eviga lifvet, och sätta den tro och förtröstan, som Kristus allenast tillkommer, uppå de usla och eländiga människostadgarna. I stället för Kristus dyrka de sina kåpor och sin smuts. Emedan de ock själfva behöfva nåd och barmhärtighet, så göra de såsom gud lösa människor, alt de uppdikta sina öfverloppsgärningar och försälja dem till andra.

Vi tala nu här desto kortare om denna sak, emedan af det, som vi tillförne sagt om bättringen, rättfärdiggörelsen och människostadgarna, det är nog klart, att klosterlöften icke äro den skatt eller lö-I sepenning, för hvilkens skull syndernas förlåtelse och det eviga

lifvet skänkt varder. Och emedan Kristus kallar samma människostadgar en onyttig och fåfäng gudstjänst, så äro de ock ingalunda någon evangelisk fullkomlighet.

Men våra mötståndare vilja synas på ett listigt sätt jämka eller ändra den allmänna inbillningen om fullkomligheten. De neka, att munklefvernet är en fullkomlighet; men säga dock, att det är ett stånd, som tjänar därtill, att man däruti kan söka den kristliga fullkomligheten. Det är vackert sagdt, och påminna vi oss, att denna ändring eller tillsats finnes jämväl hos Gerson. Ty det är bekant, hurusom åtskilliga förståndiga män högligen förargat sig öfver det omåttliga beröm, som tillägges munklefvernet, och som de icke vågade alldeles betaga det fullkomlighetens lof och beröm, så hafva de tillsatt denna förändring och sagt, att munklefvernet är ett stånd, som tjänar . därtill, att man däruti kan söka och förskaffa sig den rätta fullkomligheten. Om nu munklefvernet är allena ett stånd, hvaruti man skall söka fullkomligheten, så är det icke mera ett fullkom-lighetsstånd än åkerbrukarens eller handtverkaren stånd. Ty dessa äro ock sådana stånd, hvaruti man bör söka en kristlig fullkomlighet. Ty alla människor, i hvad stånd de vara må, böra hvar uti sin kallelse, så länge de lefva, sträfva efter fullkomligheten, det är vinnlägga sig att alltid förkofras och tillväxa uti en sann gudsfruktan, uti tron, uti kärleken till sin nästa och flera sådana andliga dygder och gåfvor.

Man läser uti berättelser om eremiter, såsom Antonius och andra, exempel därpå, att det ena lefnadskallet kan vara så godt som

det andra. Om Antonius berättas, att han någon tid bedt Gud därom, att han ändtligen ville visa honom, huruvida han med denna sin ensliga lefnad kunde blifva fullkomlig. Då blef honom genom en dröm visad en skomakare uti Alexandria och därjämte sagdt, att han med den mannen kunde jämföras uti helighet. Dagen efter begaf sig Antonius till Alexandria, gick till skomakaren och frågade honom noga, hvad för ett heligt lefverne han lörde och om hans gåfvor; och då han samtalade med honom, fick han icke veta något annat, än att skomakaren hvarje morgon i få ord gjorde sin bön för hela riket och sedan arbetade på sitt handtverk. Då förstod Antonius, att han icke borde mena sig blifva rättfärdigad genom det I lefnadssätt, som han dittills utvalt.

Men ehuru våra motståndare nu inskränka sitt beröm öfver munk-lefvernets fullkomlighet, så tänka de dock i själfva verket annorlunda; ty de sälja sina gärningar och förtjänster och tillbjuda dem åt andra under det sken, att de hålla præcepta & consilia, både buden och råden, hvarföre de mena, att de hafva förtjänster till öfverlopps. Hvad är att förhäfva sig öfver sin fullkomlighet, om icke detta är det? Sedan står det ju uttryckligen uti själfva vederläggningen, att munkarne påstå, att de närmare eller nog are lefva efter evangelium än andra människor i världen. Om nu deras mening är, att man dymedelst lefver närmare ef-I ter evangelium, att man ingenting äger, lefver utom äktenskap, följer en viss regel i sin klädedräkt, uti mat och dylika småaktigheter; så är ju deras mening, att människostadgarna eller munkväsendet är en kristlig fullkomlighet.238

Ta, uti vederläggningen står jämväl, att munkarne förtjäna det eviga lifvet i högre grad än andra människor, hvarför de åberopa Skriften, som säger: »Hvar och en som öfvergifvet hus» m. m. *. Här berömma de sig nämligen ock af en fullkomlighet; som skall vara uti munkväsendet: men detta Skriftens språk talar icke om något munklefverne. Ty Kristus vill icke här, att det att öfvergifva fader, moder, hustru, barn, hus och hem skall vara ett sådant verk, hvarmed man må förtjäna syndernas förlåtelse och det eviga lifvet. Ja, ett sådant öfvergifvande är förbannadt. Ty om någon vill fördenskull sina föräldrar, hustru, barn, hus och hem öfvergifva, att han därigenom må förtjäna syndernas förlåtelse och det eviga lifvet, han försmädar därmed Kristus.

Men det finnes två slags öfvergifvande. Det ena sker förutan någon kallelse och utan Guds bud och befallning, hvilket Kristus icke låter sig behaga, ty de gärningar, hvilka vi själfva utvälja, dem kallar Kristus en onyttig och fåfäng gudstjänst. Och häraf finner man ännu klarare, att Kristus ingalunda menar ett sådant öfvergifvande af föräldrar, hustrur och barn, när han säger: hvar och en som öf-vergifver hus eller bröder m. m.; ty vi veta, att Guds ord annorstädes förbjuder oss att öfvergifva hustru och bam. Det andra öfvergifvandet är det, som sker efter

Guds befallning,nämligen när makten eller tyranniet tvingar oss att taga till flykten eller förneka Kristi evangelium; då hafva vi Guds befallning, att vi snarare skola lida oförrätt och hellre låta oss fråntagas icke allenast gods och ägo-

delar, hustru och barn utan ock själfva lifvet, än att vi förneka Kristi evangelium. Om detta öfvergifvande talar här Kristus, hvarföre han ock tillägger för evangelii skull, gifvande därmed tillkänna, att han talar om dem, som för evangelii skull lida, men icke om dem, som af eget beråd öfvergifva hustrur och barn. Ty vi äro skyldiga att låta vårt lif för evangelii skull. Och som det är dåraktigt att mena det vara en gudstjänst att dräpa sig själf och öfvergifva sitt lif förutan någon Guds befallning; alltså är det ock dåraktigt att mena, att det är en gudstjänst att öfvergifva gods och ägodelar, vänner, hustru och barn förutan någon Guds befallning.

Fördenskull är det klart, att detta Kristi språk illa och orim-ligen uttydt varder om munklef-vernet. Men det måtte till äfventyrs öfverensstämma med munk-lefvernet att få hundrafalldt igen i detta lifvet; ty de flesta gifva sig till munkar icke för evangelii skull utan för bukens skull och af lättja, i det de från sin fattigdom komma till öfverflöd. Och såsom hela munkväsendet är fullt med skrymteri, så åberopa de ock under ett falskt sken Skriftens vittnesbörd, görande därmed en dubbel synd, först att de bedraga människorna, och sedan att de Guds heliga ord och namn falskt i bruka för att därmed bemantla sitt bedrägeri.

Här anföres ock ett annat språk om fullkomligheten: » Vill du vara fullkomlig, så gack bort, sälj det du har och gif de fattiga, och du skall få en skatt i himmelen; och kom och följ mig» **. Detta språk har gjort mången besvär, som ve-

* Matt. 19: 29. *" Matt. 19: 21.239 Bek. Ap. el. Försv. XIII. Om klosterlöften.

lat mena, att det skulle vara den högsta helighet och fullkomlighet att intet hafva eller äga utan alltsammans öfvergifva. Vi låta gärna filosoferna berömma Aristippus4, som bortkastade en stor summa penningar i hafvet; sådana exempel höra icke till den kristliga fullkomligheten. Ty att hafva gods och ägodelar, hus och hem äro världsliga förordningar, med Guds ord stadfästa och bekräftade, såsom uti sjunde budordet: »Du skall icke stjäla» *. Fördenskull är uti Skriften hvarken befalldt eller råd gifvet till att öfvergifva hus och hem, gods och ägodelar. Ty den rätta kristliga fattigdomen består icke däruti, att jag öfvergifver gods och ägodelar, utan däri, att jag icke är girig, och att jag icke sätter min lit och förtröstan på ägodelarna; såsom David var arm och fattig, änskönt han hade ett rikt och mäktigt konungarike.

Fördenskull, emedan ett sådant öfvergifvande af gods och ägodelar icke är annat än en människostadga, så är det ock en onyttig och fåfäng gudstjänst. Påfvens extravagant5 prisar och berömmer alltför högt munkarnes skrymtaktiga armod och fattigdom och säger, att afsägelsen af all egendomsbesittning för Guds skull är något förtjänstfullt och en väg till den rätta fullkomligheten. Och är det ganska farligt att med sådant omåttligt beröm prisa och upphöja något, som strider emot det allmänna eller borgerliga lefvernet. Men, säga de, har icke Kristus själf kallat det en fullkomlighet, att man ingenting äger; men därtill säga vi nej; ty de göra våld på Kristi egna ord, i det de anföra dem stympade. Fullkomligheten

består i det, som Kristus tillägger: »följ mig»; ty däruti består hvar och en kristens fullkomlighet, att han i sin kallelse efterföljer Kristus. Och såsom kallelserna äro olika, alltså angår ej heller denna kallelse alla utan egentligen den person, med hvilken Kristus där talar, såsom Davids kallelse till riket, Abrahams kallelse att slakta sin son icke äro oss föreskrifna att efterfölja. Kallelserna äro personliga, såsom själfva göromålen omväxla efter tiderna och personerna; men lydnaden och hörsamheten är allmän och angår alla lika. Fullkomlig hade ock denne yngling blifvit, om han trott Kristi kallelse och densamma åtlydt; alltså kalla vi här det en fullkomlighet, att hvar och en uti en sann tro sin kallelse åtlyder.

För det tredje, så varder ock kyskheten uti klosterlöftena utlofvad. Nu hafva vi tillförne sagt om prästernas äktenskap, att man icke kan genom klosterlöften eller lagar ändra naturlig eller fullkomlig rätt. Och som icke alla hafva den rätta återhållsamhetens gåfva, så hålla ock många densamma för sin svaghets skull ganska ömkligt. Så kunna icke heller några klosterlöften eller lagar afskaffa eller förhindra den Helige Andes bud och befallning,

som säger genom Pauli mun: »Till att undfly boleri hafve hvar och en sin hustru och hvar och en sin man» **. Fördenskull äro klosterlöften icke lofliga för dem, som icke hafva återhållsamhetens gåfva utan af svaghet falla och besmittade varda. Om hela detta stycke hafva vi nog talat tillförne och är det sannerligen underligt, att, ehuruväl våra motståndare se dagligen för ögo-

• 2 Mos. B. 20: 15. "1 Kor. 7: 2.240

nen många samvetens farligheter och förargelser, de dock försvara sina människostadgar tvärt emot Guds klara ord och bud. Ej heller låta de sig röras eller bevekas af Kristi egen röst, som med allvar straffar fariseerna, som hade gjort sådana stadgar tvärt emot Guds bud och befallning.

För det ljärde, så må ock de, som lefva uti klostren, väl därifrån befriade varda för de ogudaktiga gudstjänsters skull, som där hållas, såsom mässans förskräckliga missbruk, som för de döda för slem vinnings skull inrättad är, ja ock helgonens dyrkan och åkallan, hvarvid en tvåfaldig styggelse begås: först, att helgonen varda satta uti Kristi stad och ställe och ogudaktigt dyrkade; såsom predi-karemunkarne, att förtiga andra, hafva uppfunnit jungfru Marie rosenkransar m. m., hvilket är ett blott munpladder, ej mindre dåraktigt än ogudaktigt, enär det föder den fåf ängligaste förtröstan af sig. För det andra ske just dessa ogud-aktigheter allenast för slem vinnings skull. Ja, det heliga evangelium, som förkunnar syndernas förlåtelse för Kristi skull, som predikar om trons rättfärdighet, om en sann bot och bättring och om de goda verk och gärningar, som af Gud befalfda äro, vilja de hvarken höra eller lära; utan de lära och predika antingen en hop filosofiska griller eller om ceremoniernas stadgar och egna uppdiktade gärningar, hvarmedelst Kristi förtjänst alldeles förmörkad och undertryckt varder.

Vi vilja här icke tala om hela deras ceremoniers gudstjänst, som de hålla med läsande, sjungande och dylika ting, som någorlunda kunde tålas, allenast det vore någon måtta därmed och de till en

god öfning brukades, såsom man brukar läsandet uti skolorna därtill, att åhörarne må däraf undervisade varda och därunder bevekas till bättring, sann tro och gudsfruktan. Men nu föregifva de, att dessa mångahanda ceremonier skola vara en rätt gudstjänst, hvarigenom man må förtjäna syndernas förlåtelse så väl för sig som för andra, hvarföre de ock tid efter annan upptänka nya ceremonier. Och om deras ceremonier vore därtill inrättade, att åhörarne skulle därigenom undervisade och uti Guds ord öfvade varda, så vore korta och flitiga läsningar mycket nyttigare än deras oändliga pladder. Således är hela munk-lefvernet fullt med skrymteri och villfarande meningar. Till allt detta kommer ock den faran, att alla de, som äro uti deras stift och kloster, varda tvungna att gilla dem, som förfölja den rätta sanningen. Fördenskull hafva alla fromma och uppriktiga män många stora och viktiga orsaker, hvarföre de må befrias ifrån detta kloster -lefverne.

Sist frikalla ock själfva canones eller kyrkolagarna många därifrån, som antingen medelst munkarnes konster, list och bedrägeri lockade hafva lofvat sig därtill, förrän de kommit till mogna år, eller ock blifvit tvungna af sina vänner till att begifva sig uti klostren. Sådana löften hålla icke ens kyrkolagarna lör rätta och lofliga löften. Utaf allt detta är klart, att många orsaker finnas, som angifva, att klosterlöften, sådana som de hittills blifvit gjorda, icke äro några löften, hvarföre man ock tryggt och med godt samvete kan öfvergifva en sådan klosterlefnad, helst som den är full af idel skrymteri och falska meningar.

Våra motståndare åberopa emot oss nazareernas exempel, hvarom talas uti 4 Mose B. 6: 2. Men dessa gjorde icke sina löften i den mening, som vi hittills sagt, att vi förkasta uti munkarnes löften. Nazareernas plägsed var en lekamlig öfning, bestående i fasta samt afhållsamhet från viss mat och dryck, hvarmed de visade och bekände sin tro för människor, men icke inbillade de sig därmed förtjäna syndernas förlåtelse eller blifva rättfärdigade för Gud. Vidare såsom omskärelsen uti Moses lag eller offrens slaktande nu i dag icke bör antagas höra till gudstjänsten; alltså bör man ej heller framställa nazareernas ceremonier och fasta såsom en gudstjänst, utan de böra helt enkelt hållas för villkorliga ting eller såsom lekamliga öfningar. Fördenskull kan munkståndet eller klos-terlefnaden, som utan Guds ord och befallning är uppdiktad, liksom vore den en gudstjänst, som förtjänar

syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelsen, icke rätt jämföras och förliknas med nazareernas bruk, som Gud själf hade befallt, och som icke var därtill inrättadt, att nazareerna skulle därigenom förtjäna syndernas förlåtelse, utan att det skulle vara en utvärtes eller lekamlig öfning såsom lagens andra ceremonier. Detsamma kan man ock säga om andra löften, hvarom talas uti Moses lag och böcker.

Äfven anföra våra motståndare här Rekabiternas exempel, som hvarken hade några gods och ägodelar ej heller drucko något vin, såsom Jeremias skrifver kap. 35: 6. Ja, detta rekabiternas exempel passar sannerligen rätt vackert till våra munkar, hvilkas kloster äro långt präktigare än

konungapalats, där de ock själfva dagligen lefva uti allt slags öfverflöd och kräslighet. Och änskönt rekabiterna lefde uti största armod och fattigdom, så voro de dock gifta personer. Men våra munkar, ehuruväl de lefva uti allahanda vällust och öfverflöd, berömma sig uti sin skenhelighet öfver renlefnad och kyskhet.

Det veta alla kloka och förståndiga män ganska väl, att man bör uttyda och förklara alla exempel efter regeln, det är efter den heliga skrifts vissa och klara ord och vittnesbörd, och icke emot regeln eller emot den heliga skrift. Nu står det fast och oryggligt, att ehvad ceremonier vi ock kunna hålla, så förtjäna vi icke därmed syndernas förlåtelse eller rättfärdiggörelsen. När därföre rekabiterna uti den heliga skrift berömmas, så är det visst, att de iakttogo sin plägsed icke därföre att de mente, att de därigenom skulle förtjäna syndernas förlåtelse, eller att deras verk och gärningar vore någon rättfärdigande gudstjänst eller en sådan, för hvilkens skull de skulle bekomma det eviga lifvet och icke genom Guds nåd och barmhärtighet för den utlofvade sädens skull; utan emedan de hade sina föräldrars bud och befallning därtill, så varder deras hörsamhet och lydnad uti Skriften berömd, emedan det står uti det fjärde budordet: »Duskall hedra din fader och din moder».

Vidare hade ock rekabiternas plägsed ännu ett eget ändamål, nämligen emedan de voro främlingar och icke israeliter, så har deras fader velat åtskilja dem ifrån hedningar genom några vissa tecken, på det de icke skulle på nytt falla till hedningarnes ogudaktiga väsende och afguderi. Ja, fadern

ville genom dessa tecken påminna dem om den rätta läran, om en sann gudsfruktan, om tron och de dödas uppståndelse, och det är en loflig orsak och ett godt ändamål. Men munkväsendet eller klosterlefnaden har långt andra orsaker och ändamål. De föregifva, att munkväsendet skall vara en gudstjänst; de förebära, att man därigenom förtjänar syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelsen. Fördenskull finnes alldeles ingen likhet emellan munkväsendet och rekabiternas exempel, att vi må förtiga andra otaliga olägenheter och förargelser, som dessutom än i dag vidhänga klosterväsendet.

De anföra ock 1 Tim. 5 om änkorna, hvilka tjänte församlingen och underhöllos af församlingens sammanskott, hvarest Paulus säger: »När de begynna kättjas emot Kristus, så vilja de gifta sig, och hafva sin dorn, att de den första tron brutit hafva» *. Härtill svara vi först, att om det än skulle så vara, att apostelen talade här om löften, så skall dock af detta språk aldrig kunna bevisas, att klosterlöften äro kristliga. Ty klosterlöften äro gudlösa och varda gjorda därtill, att de skola vara en gudstjänst, hvarigenom man skall förtjäna syndernas förlåtelse och rättfärdiggörelsen. Men Paulus förkastar med all makt och fördömer alla gudstjänster, alla lagar, verk och gärningar, som därför uppfyllas, att man därigenom skall förtjäna syndernas förlåtelse, eller att vi för deras skull må undfå det eviga lifvet och icke för Kristi skull genom Guds nåd och barmhärtighet. Fördenskull är det visst,

att, om änkorna hafva gjort några löften, så hafva dock dessa löften varit alldeles olika de nu för tiden brukliga klosterlöftena.

Dessutom om våra motståndare ändtligen vilja hänföra detta språk till klosterlöftena, så måste de ock nödvändigt lämpa det därtill, att Paulus förbjuder, att någon änka skulle antagen varda, som vore yngre än sextio år; och varda således alla de löften, som någon gjort, innan hon kommit till den åldern, alldeles förkastade. Men

församlingen visste ännu icke på den tiden af några sådana klosterlöften. Fördenskull dömer Paulus änkorna, icke därföre att de gifta sig, ty han befaller, att de unga må gifta sig**; utan därföre att de läto sig underhållas af församlingens sammanskott men missbrukade det till köttslig lusta och bröto således den första tron. Den första tron kallar han här icke klosterlöften utan deras kristendomsplikt och skyldighet. Sålunda talar han ock om tron uti samma kapitel, där han säger: »Hvar nu någon sina, besynnerligen sitt husfolk, icke försörjer, den har försakat tron» ***. Han talar här annorlunda om tron, än solisterna det göra. Han tillägnar icke dem tron, som hafva en dödlig synd; därföre säger han, att de försaka tron, som icke försörja sina, i synnerhet sitt husfolk. På samma sätt säger han ock om de kättjefulla kvinnorna, att de hafva försakat tron.

Således hafva vi nu genomgått några våra skäl och därjämte som hastigast vederlagt, hvad våra motståndare anfört emot oss; hvilket vi ock samlat och infört, icke allenast för motståndarnes skull

* 1 Tim. 5: 11, 12. ** 1 Tim. 5: 14. 1 Tim. 5: 8.

utan fastmera för gudfruktiga hjärtans och samvetens skull, på det de må för ögonen hafva orsakerna, hvarföre de böra ogilla och förkasta munkarnes uppdiktade gudstjänster med all deras skenhelighet och skrymteri, hvilket allt detta enda Kristi språk alldeles omkullkastar: »De tjäna mig fåfängt, lärande den lärdom, som är människobud« *. Ty utaf detta språk allena kan man nogsamt bevisa, att hela munkväsendet med dess vedertagna stadgar om olika mat, kläder, böner, sånger, skor, gördlar och all annan självtagen helighet är för Gud ej annat än en fåfäng och onyttig gudstjänst. Så må ock alla fromma och kristliga hjärtan för visso veta, att det är helt enkelt en fariseisk, vederstygglig och för-dömlig villfarelse, att vi skola genom sådant munkväsende förtjäna syndernas förlåtelse, att vi skola för dess skull för Gud rättfärdiga räknade varda, att vi för dess skull skola bekomma det eviga lifvet och icke genom Guds nåd och barmhärtighet för Kristi skull. Så hafva ock de heliga män, som uti klosterväsende lefvat, sedan de förkastat all förtröstan, som de haft på sådana stadgars hållande, ändtligen måst lära sig, att de skulle hafva syndernas förlåtelse af nåd för Kristi skull, att de för Kristi skull genom Guds nåd och barmhärtighet skulle bekomma det eviga lifvet och icke för sina uppdiktade gudstjänsters skull, ty Gud vill ingen annan gudstjänst hafva än den, han själf genom sitt ord instiftat och lör-ordnat, och hvilken genom tron måste varda gällande.

' Matt. 15: 9.

XIV. Om den kyrkliga makten.

Våra motståndare göra här ett häftigt skri och rop om kyrkoståndets förmåner och friheter och göra därjämte ett sådant tillägg: det är alltsammans fåfängt, som uti denna artikeln anföres emot församlingarnas och prästernas friheter. Detta är icke annat än idel försmädelse, ty vi hafva handlat om andra saker uti denna artikel och för öfrigt ofta betygat, att vi icke förkasta världsliga förordningar samt furstarnes (skanker och förunnade friheter.

Men, gifve Gud, att våra motståndare däremot ville höra församlingarnas och gudfruktiga hjärtans och samvetens klagomål. Motstånd arne försvara sitt stora anseende, sina gods och ägodelar med all makt, men förgäta emellertid församlingarnas tillstånd och sköta icke om, att församlingarna rätt undervisas, och att sakramenterna rätt utdelas. Till predikoämbetet låta de komma hvilken som vill utan åtskillnad; sedan pålägga de odrägliga bördor, likasom hade de sin största lust och nöje af andras undergång och fördärf, och fördra, att deras stadgar långt nogare och strängare hållas och efterlefvas än Kristi evangelium. Uti de svåraste och viktigaste stridigheter, om hvilka det arma folket åstundar att undervisas, att det må hafva något visst till att hålla sig vid, utreda de icke saken och lätta de icke deras samveten, som af hvarjehanda tvifvelsmål på det häftigaste plågade och anfäktade varda, utan ropa allenast på våld och

* Bek. Ap. el. Försv. XIV. Om den kyrkliga makten.

243

utan fastmera för gudfruktiga hjärtans och samvetens skull, på det de må för ögonen hafva orsakerna, hvarföre de

böra ogilla och förkasta munkarnes uppdiktade gudstjänster med all deras skenhelighet och skrymteri, hvilket allt detta enda Kristi språk alldeles omkullkastar: »De tjäna mig fåfängt, lärande den lärdom, som är människobud« *. Ty utaf detta språk allena kan man nogsamt bevisa, att hela munkväsendet med dess vedertagna stadgar om olika mat, kläder, böner, sånger, skor, gördlar och all annan själftagen helighet är för Gud ej annat än en fåfäng och onyttig gudstjänst. Så må ock alla fromma och kristliga hjärtan för visso veta, att det är helt enkelt en fariseisk, vederstygglig och för-dömlig villfarelse, att vi skola genom sådant munkväsende förtjäna syndernas förlåtelse, att vi skola för dess skull för Gud rättfärdiga räknade varda, att vi för dess skull skola bekomma det eviga lifvet och icke genom Guds nåd och barmhärtighet för Kristi skull. Så hafva ock de heliga män, som uti klosterväsende lefvat, sedan de förkastat all förtröstan, som de haft på sådana stadgars hållande, ändtligen måst lära sig, att de skulle hafva syndernas förlåtelse af nåd för Kristi skull, att de för Kristi skull genom Guds nåd och barmhärtighet skulle bekomma det eviga lifvet och icke för sina uppdiktade gudstjänsters skull, ty Gud vill ingen annan gudstjänst hafva än den, han själf genom sitt ord instiftat och lör-ordnat, och hvilken genom tron måste varda gällande.

' Matt. 15: 9.

XIV. Om den kyrkliga makten.

Våra motståndare göra här ett häftigt skri och rop om kyrkoståndets förmåner och friheter och göra därjämte ett sådant tillägg: det är alltsammans fåfängt, som uti denna artikeln anföres emot församlingarnas och prästernas friheter. Detta är icke annat än idel försmädelse, ty vi hafva handlat om andra saker uti denna artikel och för öfrigt ofta betygat, att vi icke förkasta världsliga förordningar samt furstarnes (skanker och förunnade friheter.

Men, gifve Gud, att våra motståndare däremot ville höra församlingarnas och gudfruktiga hjärtans och samvetens klagomål. Motstånd arne försvara sitt stora anseende, sina gods och ägodelar med all makt, men förgäta emellertid församlingarnas tillstånd och sköta icke om, att församlingarna rätt undervisas, och att sakramenterna rätt utdelas. Till predikoämbetet låta de komma hvilken som vill utan åtskillnad; sedan pålägga de odrägliga bördor, likasom hade de sin största lust och nöje af andras undergång och fördärf, och fördra, att deras stadgar långt nogare och strängare hållas och efterlefvas än Kristi evangelium. Uti de svåraste och viktigaste stridigheter, om hvilka det arma folket åstundar att undervisas, att det må hafva något visst till att hålla sig vid, utreda de icke saken och lätta de icke deras samveten, som af hvarjehanda tvifvelsmål på det häftigaste plågade och anfäktade varda, utan ropa allenast på våld och

vapen. Uti uppenbara och ostridiga saker framställa de till och med sådana befallningar och påbud, som gå ut på blods utgjutande, som hota människorna med förskräckliga lifsstraff, hvilka de hafva att frukta, så framt de icke uppenbarligen göra emot Guds bud och befallningar. Här borden I åter se till de eländas tårar och höra de många fromma och redliga människors ömkliga suckan och klagan, hvilka Gud dock utan tvifvel anser och hör, inför hvilken I en gång hafven att göra en svår räkenskap för edert fögderi.

Som vi ock uti vår bekännelse hafva i denna artikel sammanfattat åtskilliga grunder, så svara dock våra motståndare intet däruppå utan ställa sig rätt påfviska och tala allenast om biskoparnes stora makt och myndighet men bevisa den icke utan säga, att biskoparne hafva makt att härska och regera, att rätta, tvinga och styra undersåtarne till den eviga saligheten. De säga ock, att till biskoparnes regerande myndighet fordras makt till att döma, bestämma, stadga och förordna det, som till förberörda ändamål är nödigt och nyttigt. Dessa äro deras egna ord uti vederläggningen, hvarmed de lära oss, att biskoparne hafva makt till att utgifva lagar, hvilka man skall hålla för att därmed "förtjäna det eviga lifvet. Om denna artikel är nu själfva stridigheten.

Häremot göra vi den invändningen, att man måste framför allt bibehålla den läran uti församlingen, att vi af nåd, för Kristi skull, genom tron undfå syndernas förlåtelse. Så måste man ock

i lika mått o behålla och försvara den läran, att människostadgarna äro onyttiga gudstjänster; därföre bör man ock söka hvarken synd eller rättfärdighet uti mat, dryck, kläder och flera dylika ting, hvilkas bruk och nyttjande

Kristus själf har velat lämna uti vår frihet, när han säger: »Det besmittar icke människorna, som ingår genom mumien» *. Och Paulus: »Guds rike är icke mat och dryck» **. Fördenskull hafva biskoparne ingen makt att stifta några stadgar utom evangelium, hvarigenom man må förtjäna syndernas förlåtelse, att de skola vara sådana gudstjänster, för hvilkas skull Gud räknar oss för rättfärdiga och som betunga och besvära samveten, såsom vore det en dödlig synd att desamma underlåta eller förakta. Allt detta lär oss ett enda språk uti Apostlagärningarna, hvarest apostlarne lära, att våra hjärtan varda rengjorda genom tron ***. Och sedan förbjuda de att pålägga en något ok samt visa, huru farligt det är; de gifva ock tillkänna, att de grufligt synda emot Gud, som betunga och besvära församlingen. Hvi fresten I då nu Gud? säga de. Dessa apostelns hårda och allvarsamma ord, hvilka såsom ett dunderslag borde förskräcka hvar och en, låta våra motståndare ej det ringaste gå sig till hjärtat utan vilja ändå med våld försvara sina stadgar och ogudaktiga meningar.

Ty de hafva ock tillförene förkastat den femtonde artikeln ai vår ingifna bekännelse, hvaruti vi hafva lärt, att människostadgarna icke förtjäna syndernas förlåtelse dock säga de här, att människo

Matt. 15: 11. ** Rom. 14: 17. *** Apostlagärn. 15: 9.

stadgarna äro nyttiga till det eviga lifvet. Månne de förtjäna syndernas förlåtelse? Månne de äro sådana gudstjänster, hvilka Gud gillar såsom en rättfärdighet? Månne de trösta eller bringa något nytt lif uti våra hjärtan? Paulus säger fördenskull i episteln till koloss., att människostadgarna icke äro nyttiga till den eviga rättfärdigheten och det eviga lifvet, förty mat, dryck, kläder och dylika ting äro sådana, som förgås i brixningen och äro efter människors bud och lärdom *. Men det eviga lifvet, som invärtes genom tron begynnes här i lifvet, verkar den Helige Ande uti hjärtat genom evangelium. Må nu motståndarne bevisa, att man genom människostadgarna förtjänar det eviga lifvet.

Som nu evangelium klart vittnar, att man icke bör besvära eller betunga församlingen med några människostadgar i den mening, att man därigenom skall förtjäna syndernas förlåtelse; i den mening, att de äro nödiga gudstjänster, hvilka Gud gillar såsom en rättfärdighet; i den mening, att de må besvära samveten, att det skulle hållas för en dödlig synd att dem underlåta och icke iakttaga: så kunna ock våra motståndare aldrig bevisa, att biskoparne hafva den ringaste makt eller myndighet till att inrätta sådana gudstjänster.

Men hvad biskoparne hafva för makt uti församlingen efter evangelium, det hafva vi tillförne sagt uti vår bekännelse. De som nu hafva namn af biskopar, de förestå icke sina biskopsämbeten efter evangelium; och unna vi dem gärna att vara biskopar efter den ordning, som i den påfviska kyrko-

lagen föreskrifven är. Men vi tala här om sådana biskopar, som Guds ord dem hafva vill. Och behagar oss icke illa den gamla fördelningen af biskoparnes makt uti potestas ordinis och potestas ju-risdictionis. Sålunda har hvar och en biskop potestas ordinis, det är makt att predika evangelium och utdela sakramenterna; han har ock potestas jurisdictionis, det är makt och myndighet till att bannlysa eller utur den kristliga församlingens gemenskap utesluta dem, som uti uppenbara synder någon tid obotfärdigt framhärda, och dem åter, när de sig omvända och bättra, intaga och dem aflösningen, när de den åstunda, meddela. Men icke hafva de någon envåldsmakt, det är makt att clöma någon utan lag; icke heller hafva de någon konungslig makt, det är att göra eller skaffa något öfver eller utom utgifna lagar och förordningar; utan de hafva en viss befallning, ett visst Guds ord, hvilket de böra lära och därefter utöfva sin rättsmakt. Och änskönt de hafva en sådan rättsmakt så följer dock icke, att de därföre hafva makt att inrätta nya gudstjänster uti församlingen. Ty gudstjänsterna höra icke till någon rättsmakt och myndighet. De hafva Guds ord och befallning, huruvida de böra öfva eller bruka sin rättsmakt, nämligen då, när någon förser eller förbryter sig emot det ord, hvilket de af Kristus undfått hafva.

Och ehuruväl vi uti vår bekännelse tillagt, huruvida biskoparne hafva frihet och tillstånd att stifta några stadgar eller förordningar, nämligen icke såsom några nödiga gudstjänster, utan på det en god ordning må bibehållas uti

för-

* Kol. 2: 22.

samlingen, för fridens skull; böra dessa dock icke pålägga samveten några streck och snaror, såsom föreskrefve de nödvändiga gudstjänster. Så lär oss Paulus, då han sägerr »Så blifven nu ståndande uti den frihet, med hvilken Kristus oss friat hafver, och låten eder icke på nytt fångas under träldomens ok» *. Därföre måste bruket af sådana utvärtes stadgar lämnas fritt, blott att förargelse undvikes, på det de icke må anses såsom nödvändiga gudstjänster. Så hafva ock apostlarne förordnat mycket uti församlingen, som sedermera och med tiden blifvit förändradt; de hafva ock ingen stadga gjort i den akt och mening, som skulle den icke kunna förändras. Ty aldrig hafva de beslutit något emot sina egna skrifter och lära, hvarest de på det högsta ifra för, att man icke må besvära församlingen med den inbillningen, att de af människor gjorda stadgarna äro nödiga till saligheten.

Detta är en enkel förklaring af människostadgarna, nämligen att vi veta, att de icke äro några nödvändiga gudstjänster, och att man likväl bör hålla dem efter lägenhet förutan vidskepelse för att förekomma hvarjehanda förargelser. Samma mening hafva jämväl många stora och lärda män uti församlingen haft. Vi se icke heller, hvad våra motståndare kunna invända häremot. Ty det är visst, att dessa Kristi ord: »Den eder hör, han hör mig» **, tala icke om några människostadgar utan äro fastmera däremot. Ty apostlarne få icke här mandatum cum libera, som de kalla det, det är en lüllkomlig, fri och oinskränkt

makt och myndighet, utan de få här en särskild befallning till att icke förkunna sitt eget ord utan Guds ord, det är, apostlarne hafva fått det vittnesbörd, att vi skola tro dem, icke på deras eget utan på en annans ord. Ty Kristus vill med dessa orden styrka och stadfästa oss, såsom det ock var nödigt, på det vi må veta och vara alldeles försäkrade, att det ordet, som predikas och förkunnas genom människor, är en Guds kraft, och att ingen må söka sig eller förvänta något annat ord af himmelen. Därföre kunna icke dessa orden: »den eder hör, han hör mig», förstås om några människostadgar. Ty Kristus fordrar, att de måtte så lära, att han själf måtte genom deras mun hörd varda, ty han säger: »han hör mig». Därföre vill han, att hans ord och röst måtte höras och icke några fåfänga människostadgar. Dessa trösterika ord, som på det kraftigaste styrka och stadfästa vår lära samt inbegripa den härligaste tröst och hugsvalelse för alla bedröfvade hjärtan och samveten, uttyda nu våra motståndare om sina fåfänga och dåraktiga stadgar, om olika slags mat och kläder m. m.

Så anföra de ock detta språk: »Våren edra lärare lydiga, och följen dem» ***. Detta språk fordrar, att man skall vara evangelium hörsam och lydig, ty det gifver icke biskoparne något eget herravälde utom evangelium. Icke heller böra biskoparne göra några stadgar eller förordningar, som äro emot evangelium, ej heller uttyda sina stadgar emot evangelium. Ty när de det göra, då förbjuder evangelium, att man skall

* Gal. 5: 1. " Luk. 10: 16. *** Hebr. 13: 17.

vara dem hörsam och lydig enligt detta språk: »Om ock vi eller en ängel af himmelen annorlunda predikade evangelium för eder, än vi eder predikat hafva, han vare förbannad» *.

Detsamma svara vi ock på detta språk: »Allt det de bjuda eder hälla, det hållen och gören **. Det är visst, att därmed varder icke allmänt befalldt, att vi skola hålla allt, hvad de bjuda, ty Skriften säger annorstädes: »Man måste mera lyda Gud än människor***. Därföre, när de lära något, som är okristligt och ogudaktigt, eller som strider emot Guds ord, då måste man dem hvarken höra eller lyda. Nu är ju detta, som de lära, både okristligt och ogudaktigt, nämligen att människostadgarna äro gudstjänster, att de äro nödvändiga gudstjänster, och att man därigenom förtjänar syndernas förlåtelse och det eviga lifvet.

Ändtligen förebrå ock våra motståndare oss de allmänna förargelser och uppror, som under ett sken af denna vår lära skola vara uppkomna. Men härtill svara vi korteligen. Om man ville föra alla förargelser tillsammans i en hop, så skall dock den enda artikeln om syndernas förlåtelse, att vi för Kristi skull få syndernas förlåtelse af nåd, genom tron, medföra så mycket godt, att den skall öfverskyla alla olägenheter och förargelser. Denna har ock i för-

stone förskaffat Luther icke allenast vår vänskap utan ock mångas af dem, som oss nu anfäkta och bestrida, om

hvilka det sannas, hvad Pindarus1 säger, att den gamla vänskapen sofver, emedan människorna äro glömska och komma den icke mera ihåg. Men vi vilja dock hvarken öfvergifva den för församlingen nödvändiga sanningen, icke heller kunna vi öfverensstämma med våra motståndare, som densamma förkasta och fördöma; ty man måste mer lyda Gud än människor. De skola en gång göra räkenskap för den uppkomna skiljaktigheten, som först fördömt den uppenbara sanningen och än i dag med största grymhet förfölja den. Dessutom, månne ock inga förargelser finnas hos motståndarne? Ack, hvad skada och fördärf har icke det fördömliga missbruket med mässan förorsakat, hvilken de till slem vinning använda och hålla? Ack, hvad oanständighet, otukt och lättfärdighet toröfvas icke under deras skenheliga ogifta lefnad? Men vi gå nu all jämförelse förbi. Detta hafva vi för denna gång velat svara på deras vederläggning. Nu lämna vi åt alla fromma och redliga människor att döma, om våra motståndare med skäl kunna berömma sig däraf, att de fullkomligt hafva vederlagt vår bekännelse med den heliga skrift.

* Gal. 1: 8. •* Matt. 23: 3. Apostlagärn. 5: 29. 248

Schmalkaldiska artiklarna. Kristliga Läroartiklar,

hvilka af de våra skulle hafva framlämnats på ett allmänt möte, om något sådant i Mantua eller annorstädes kunnat komma att hållas; angifvande de, hvad vi skulle kunna antaga och medgifva eller icke;

skrifna af

D:r Martin Luther

år 1537.

D:r MARTIN LUTHERS företal.

"Mär påfven Paulus, den tredje af det namnet, förlidet år ut-skref ett möte, som vid pingsttiden skulle hållas i Mantua och han kort därefter flyttade det annorstädes ifrån staden Mantua (så att man ännu icke är viss om, till hvilken ort han antingen vill eller kan det sammankalla), men vi dock skulle hoppas att blifva till samma möte kallade, eller ock hade att frukta, det vi okallade skulle blifva fördömda, ålades mig att skriftligen sammanfatta våra läroartiklar, på det, om saken till äfventyrs vunne framgång, man måtte veta, hvad och huruvida vi både ville och kunde gifva efter för de påfviska, samt i hvilka stycken vi både vilja och kunna ståndaktigt framhärda.

Fördenskull har jag sammanfattat och öfverant var dat dessa artiklar till dem, som äro på vår sida. De äro ock af de våra antagna samt genom enhällig be-

kännelse gillade; det är ock be-slutadt, att de på ett möte (om något af påfven och de påfviska ändtligen kunde anställas förutan lögn och bedrägeri på ett rätt, lagligt och kristligt vis, hvilket alldeles vore hans plikt) offentligen måtte framlämnas och vår trosbekännelse genom dem förklaras.

Men efter det romerska hofvet så grufligt fruktar för ett kristligt och fritt möte och så skamligt flyr för ljuset, att de påfviska självfva ej vidare hafva något hopp om, att ett kristligt möte lär tålas och tillstädjas, ännu mindre af påfven sammankallas, hvaröfver många påfviska sannerligen med rätta förargas och icke ringa besvära sig öfver påfvens försummelse, såsom ock lätt däraf sluta, att påfven hellre ser hela kristenhetens undergång och alla själars fördömelse, än han tillåter sig själf och de sina aldrig så litet reformeras eller sitt tyranni ett mått249 Sch mal k. artiklarna. Företal.

föreskrifvas. Fördenskull har jag icke dess mindre velat låta dessa artiklar allmänt komma i dagsljuset, på det att, om jag förr blefve kallad ifrån detta lifvet, än ett möte vorde anst-älldt (hvilket jag är alldeles försäkrad om och hoppas skola ske, alldenstund dessa ljusskygga skalkar så häftigt arbeta på mötets utdragande och förhindrande), att, säger jag, de, som efter mig lefva, måtte hafva både mitt vittnesbörd och bekännelse, hvilken de kunde framställa och bifoga med den bekännelse, som jag tillförne har låtit utgå, vid hviiken jag hittills ståndaktigt har förblifvit och hädanefter genom-Guds nåd förblifva vill.

Ty hvad skall jag säga? Huru skall jag framföra min klagan? Jag är ännu i lifvet, skrifver, predikar och föreläser dagligen offentligt; dock finnas giftiga människor, icke allenast bland motståndarne utan ock falska bröder, som säga, att de hålla ett med oss, hvilka drista sig att anföra mina skrifter och min lära tvärt emot mig, medan jag ännu lefver, ser och hör det, oaktadt de veta, att jag annorlunda lär; viljande de smycka sitt förgift med mitt arbete samt under mitt namn bedraga och förföra de arma människorna. Ack, gode Gud! hvad skall då ske efter min död?

Jag borde väl svara till allt, medan jag ännu lefver. Men käre, huru kan jag allena tillstoppa alla djäfvulens munnar, i synnerhet deras (förgiftade som de alla äro), hvilka hvarken vilja höra eller gifva akt uppå det, som vi skrifva, utan äro därmed helt och hållet upptagna, huru de våra ord, jämväl i de minsta bokstäfver, skänd-ligen må förvända och förvärra. Dessa må djäfvulen svara eller

omsider Guds vrede, såsom de förtjäna. Jag tänker ofta på den fromme Gerson, som tviflade om man borde skrifva och utgifva något godt. Underlåter man att skrifva, så varda många själar försummade, hvilka hade kunnat frälsas; men om man skrifver något, så är djäfvulen strax tillstädes med sina giftiga smädetungor, som allt fördärfva och förgifta, på det nyttan af det som skrifves må förhindrad varda. Likväl ser man klarligen, hvad de vinna på denna sin arghet. Ty efter de så skänd-ligen hafva oss beljugit och genom samma lögner sökt att behålla de enfaldigare i sin hop, så har dock Gud alltjämt befrämjat sitt verk och förminskat deras hop men förökat vår och har låtit dem för deras lögner till skam varda, såsom han än i dag låter ske.

Jag vill berätta en historia. I Wittenberg har varit en doktor, skickad från Frankrike, som öppet sade oss, att hans konung var i den inbillningen, att hos oss finnes ingen församling, ingen öfverhet, intet äktenskap, utan att alla lefva om hvarandra såsom oskäliga kreatur efter egen lusta. Säg mig nu, med hvad samvete skola dessa se på oss inför Kristi domstol på den yttersta dagen, som hafva genom sina skrifter för konungen och andra riken utgifvit så grofva och orimliga lögner för sanning? Kristus, allas vår herre och domare, vet väl, att de ljuga och hafva ljugit. Hans dom skola de tillbaka nödgas att höra, det Vet jag för visso. Gud omvände dem, som stå till att omvända; öfver de andra skall ack och ve i evighet komma.

Men att jag åter må komma till saken, ville jag af hjärtat ön-250

ska, att ett kristligt och fritt möte en gång måtte hållas, hvarigenom man skulle kunna hjälpa många människor och saker till rätta. Icke att vi hafva något möte af nöden (ty våra församlingar äro af Guds nåd så upplysta och inrättade genom hans rena ord och sakramenternas rätta bruk samt kunskap om de stånd, hvartill vi kallade äro, och hvad vi rätteligen böra göra, att vi icke behöfva något möte, ej heller hafva vi af slikt möte i dessa stycken något bättre att hoppas och vänta), utan emedan vi uti biskopsstiften finna många socknar här och där ligga öde, så att en gudfruktig människas hjärta väl må brista af sorg. Och dock fråga hvarken biskopar eller kaniker (c a nonie i) därefter, huru de arma människorna lefva eller dö, för hvilka likväl Kristus är död, hvilken dessa arma människor icke själfva kunna höra talande med sig, såsom en rätt herde med sina får. Detta går mig så till sinnet, att jag grufvar mig och storligen fruktar, att Kristus en gång själf emot Tyskland sammankallar ett möte af änglar, hvarigenom vi i grund varda för-därfvade såsom Sodom och Gomorra, alldenstund vi, under namn och förevändning af möte, honom så dåraktigt bespotta.

Förutom detta, som angår religionen och den kristliga kyrkan, vore ock stora saker att ändra och rätta i det världsliga ståndet, I såsom furstars och ständers oenighet; ocker och girighet hafva uppstigit såsom en syndaflod och försvaras under sken af rätt; själfs-våld, otukt, högmod, öfverflöd och högfärd i kläder, dryckenskap, spel, prål tillika med allahanda synder och laster, arghet, undersåtars ohörsamhet, tjänstfolks, |

handtverkares, dagakarlars och bönders snåla handtering och ett oskäligt stegrande i handel och vandel (och ho må hinna allt uppräkna?) hafva så tagit öfverhanden, att de hvarken med tio möten eller tjugu riksdagar stå att ändra och rätta. Om dessa hufvudsaken som i andliga och världsliga ståndet emot Gud föröfvas, skulle i I ett möte afhandlas, så finge man 1 för mycket att göra och skulle icke behöfva att hålla narraktiga samtal om fotsida

långrockar, hårplättar, rakande och klippande, om breda gördlar eller bälten, om biskopars och kardinalers hufvudbonad, mössor, hattar, stafvar och dylika fåfängligheter. När vi först hade uträttat Guds bud och vilja, så i det andliga som världsliga ståndet, så kunde oss sedan lämnas nog tid och ro till den re formation, som behöfves vid mat, kläder, vaxljus, rakade hår, klosterkamrar m. m. Men efter vi svälja kameler och emellertid sila myggor och lämna bjälkar, rannsakande och dömande öfver små grand, så kunna vi ock väl vara sådant möte förutan.

Fördenskull har jag sammanfattat några få artiklar; ty vi hafva tillförne nog många befallningar af Gud i kyrko-, öfverhets- och hushållsståndet, dem vi aldrig fullgöra kunna. Hvartill tjänar då sådan myckenhet af beslut, stadgar och lagar, som göras på allmänt möte, när de förnämsta stycken, som af Gud äro oss anbefallda, hvarken aktas eller hållas? Liksom Gud skulle hafva behag till våra gyckelspel, under det han måste tåla, att vi trampa hans lag och befallningar under fötterna. Men våra synder trycka oss och tillåta ej, att Gud må vara oss nådig, efter vi ingen bättring göra

och därtill allahanda styggelse vilja försvara.

O, Herre Jesus Kristus! Anställ själf ett möte och förlossa de dina genom din härliga tillkommelse! Det är förgäfves med påfven och hans anhang; de vilja dig intet.

Hjälp därföre oss arma och elända, som sucka till dig och at hjärtat söka dig, efter den nåd, som du oss gifvit genom din Helige Ande, hvilken med dig och Fadren lefver och regerar, välsignad i evighet. Amen.

Första delen

innefattar de höga artiklarna om det gudomliga majestätet.

1. "padren, Sonen och den He-

lige Ande, tre åtskiljeliga personer i ett gudomligt väsende och natur, äro en enda Gud, som har skapat himmel och jord.

2. Fadren är af ingen, Sonen är af Fadren född, den Helige Ande utgår af Fadren och Sonen.

3. Icke Fadren, ej heller den Helige Ande, utan Sonen är människa vorden.

4. Sonen är sålunda människa vorden, att han af den Helige Ande aflades förutan mans tillhjälp och föddes af den rena, heliga jungfru Maria. Sedan är han

pint, död, bégrafven, nedstigen till helvetet, uppstånden igen ifrån de döda, uppstigen till himlarna och sitter på Guds högra hand, dädan han varder kommande till att döma lefvande och döda m. m.; såsom vi härom noga varda undervisade af den apostoliska tron, Athanasii symbolum och vår Barnakatekes.

Om dessa artiklar är nu ingen stridighet mellan oss och våra motståndare, efter vi på båda sidor bekänna dem, hvarföre det ock icke är nödigt, att man här vidare handlar om dem.

Andra delen

innehåller de artiklar, som angå Jesu Kristi ämbete och verk eller vår återlösning.

Detta är den första och hufvud-artikeln.

Att Jesus Kristus, vår Gud och Herre, för våra synders skull är död och för vår rättfärdighets skull uppväckt, Rom. 4: 25.

Och att han allena är Guds lam, som borttager världens synder, Joh. 1: 29. Samt att Gud har kastat alla våra sy nder pä honom, Esaias 53: 6.

Allesamman äro syndare och varda rättfärdiga utan förskyllan,

utan gärningar eller egen förtjänst, af hans nåd, genom den förlossning, som skedd är i Kristus Jesus med hans blod, Rom. 3: 23, 24.

Emedan det är nödigt att tro detta, och man icke kan bekomma eller fatta det med någon gärning, lag eller

förtjänst, sä är det ju visst och klart, att denna tro allena gör oss rättfärdiga, såsom Paulus säger, Rom. 3: 28.: »Så hålla vi nu det, att människan varder rättfärdig af trott utan lagens gärningar»; äfvensom: »På det hatt Schmalk. art. I. Om det gud. majestätet. 251

och därtill allahanda styggelse vilja försvara.

O, Herre Jesus Kristus! Anställ själf ett möte och förlossa de dina genom din härliga tillkommelse! Det är förgäfves med påfven och hans anhang; de vilja dig intet.

Hjälp därföre oss arma och elända, som sucka till dig och at hjärtat söka dig, efter den nåd, som du oss gifvit genom din Helige Ande, hvilken med dig och Fadren lefver och regerar, välsignad i evighet. Amen.

Första delen

innefattar de höga artiklarna om det gudomliga majestätet.

1. "padren, Sonen och den He-

lige Ande, tre åtskiljeliga personer i ett gudomligt väsende och natur, äro en enda Gud, som har skapat himmel och jord.

2. Fadren är af ingen, Sonen är af Fadren född, den Helige Ande utgår af Fadren och Sonen.

3. Icke Fadren, ej heller den Helige Ande, utan Sonen är människa vorden.

4. Sonen är sålunda människa vorden, att han af den Helige Ande aflades förutan mans tillhjälp och föddes af den rena, heliga jungfru Maria. Sedan är han

pint, död, bégrafven, nedstigen till helvetet, uppstånden igen ifrån de döda, uppstigen till himlarna och sitter på Guds högra hand, dädan han varder kommande till att döma lefvande och döda m. m.; såsom vi härom noga varda undervisade af den apostoliska tron, Athanasii symbolum och vår Barnakatekes.

Om dessa artiklar är nu ingen stridighet mellan oss och våra motståndare, efter vi på båda sidor bekänna dem, hvarföre det ock icke är nödigt, att man här vidare handlar om dem.

Andra delen

innehåller de artiklar, som angå Jesu Kristi ämbete och verk eller vår återlösning.

Detta är den första och hufvud-artikeln.

Att Jesus Kristus, vår Gud och Herre, för våra synders skull är död och för vår rättfärdighets skull uppväckt, Rom. 4: 25.

Och att han allena är Guds lam, som borttager världens synder, Joh. 1: 29. Samt att Gud har kastat alla våra sy nder pä honom, Esaias 53: 6.

Allesamman äro syndare och varda rättfärdiga utan förskyllan,

utan gärningar eller egen förtjänst, af hans nåd, genom den förlossning, som skedd är i Kristus Jesus med hans blod, Rom. 3: 23, 24.

Emedan det är nödigt att tro detta, och man icke kan bekomma eller fatta det med någon gärning, lag eller förtjänst, sä är det ju visst och klart, att denna tro allena gör oss rättfärdiga, såsom Paulus säger, Rom. 3: 28.: »Så hålla vi nu det, att människan varder rättfärdig af trott utan lagens gärningar»; äfvensom: »På det hatt Schmalk. art. I. Om det gud. majestätet. 251

och därtill allahanda styggelse vilja försvara.

O, Herre Jesus Kristus! Anställ själf ett möte och förlossa de dina genom din härliga tillkommelse! Det är förgäfves med påfven och hans anhang; de vilja dig intet.

Hjälp därföre oss arma och elända, som sucka till dig och at hjärtat söka dig, efter den nåd, som du oss gifvit

genom din Helige Ande, hvilken med dig och Fadren lefver och regerar, välsignad i evighet. Amen.

Första delen

innefattar de höga artiklarna om det gudomliga majestätet.

1. "padren, Sonen och den He-

lige Ande, tre åtskiljeliga personer i ett gudomligt väsende och natur, äro en enda Gud, som har skapat himmel och jord.

2. Fadren är af ingen, Sonen är af Fadren född, den Helige Ande utgår af Fadren och Sonen.

3. Icke Fadren, ej heller den Helige Ande, utan Sonen är människa vorden.

4. Sonen är sålunda människa vorden, att han af den Helige Ande aflades förutan mans tillhjälp och föddes af den rena, heliga jungfru Maria. Sedan är han

pint, död, bégrafven, nedstigen till helvetet, uppstånden igen ifrån de döda, uppstigen till himlarna och sitter på Guds högra hand, dädan han varder kommande till att döma lefvande och döda m. m.; såsom vi härom noga varda undervisade af den apostoliska tron, Athanasii symbolum och vår Barnakatekes.

Om dessa artiklar är nu ingen stridighet mellan oss och våra motståndare, efter vi på båda sidor bekänna dem, hvarföre det ock icke är nödigt, att man här vidare handlar om dem.

Andra delen

innehåller de artiklar, som angå Jesu Kristi ämbete och verk eller vår återlösning.

Detta är den första och hufvud-artikeln.

Att Jesus Kristus, vår Gud och Herre, för våra synders skull är död och för vår rättfärdighets skull uppväckt, Rom. 4: 25.

Och att han allena är Guds lam, som borttager världens synder, Joh. 1: 29. Samt att Gud har kastat alla våra sy nder pä honom, Esaias 53: 6.

Allesamman äro syndare och varda rättfärdiga utan förskyllan,

utan gärningar eller egen förtjänst, af hans nåd, genom den förlossning, som skedd är i Kristus Jesus med hans blod, Rom. 3: 23, 24.

Emedan det är nödigt att tro detta, och man icke kan bekomma eller fatta det med någon gärning, lag eller förtjänst, sä är det ju visst och klart, att denna tro allena gör oss rättfärdiga, såsom Paulus säger, Rom. 3: 28.: »Så hålla vi nu det, att människan varder rättfärdig af trott utan lagens gärningar»; äfvensom: »På det hatt252

allena skall vara rättfärdig och göra den rättfärdig, som är af Jesu Kristi tro», v. 26.

Ifrån denna artikel kan ingen gudfruktig vika eller efterskänka och medgifva något, som strider emot densamma, fastän himmel och jord med allt annat störtade samman. »Ty del är icke något annat namn människorna gifvet, i hvilket vi skola saliga varda» (säger Petrus, Apg. 4.12). »Och genom hatts sär äro vi helade«, Es. 53: 3. På denna artikel beror allt det, som vi emot påfven, djäfvulen och hela världen uti vårt lefverne lära, betyga och framställa. Därföre böra vi om denna lära vara förvissade och alls intet tvifla; annars är allt förloradt och påfven samt djäfvulen med alla motståndare behålla rätten och segern emot oss.

Den andra artikeln, om mässan, lär:

Att mässan i påfvedömet är den största och grufligaste styggelse, som rent af fientligen strider tvärt emot den första artikeln; dock har densamma framför allt annat påfviskt afguderi varit störst och ansenligast Ty de hafva hållit före, att slikt offer eller mässverk, om det ock förrättas af en ogudaktig och arg skalk, frälsar människan

ifrån synderna, så väl i detta lifvet som ock i skärselden, ehuru likväl Guds lam allena förmår att oss frälsa, såsom tillförne sagdt är. Här måste man icke vika eller gifva efter något, ty den föregående artikeln tål det icke.

Men om några förnuftiga papis-ter funnes, kunde man vänligen härom tala på följande sätt. Först: hvarföre lägga de sig så ifrigt ut

för mässan, helst den är allenast människors påfund och icke af Gud anbefalld? Vi kunna ju tryggt låta människors funder falla, såsom Kristus vittnar, Matt. 15: 9.: »De tjäna mig fåfängt, lärande den lärdom, som är människobud».

För det andra är detta en onödig sak, som man utan all synd och fara kan lämna.

För det tredje kan man anamma sakramentet på ett bättre och Gud behagligare sätt; ja, på detta allena behagliga, hälsosamma och saliga sätt, som är efter Kristi instiftelse. Hvad är då det, att man för en människodikt, som är onödig, vill truga och bringa människorna i det största elände, när man kan hafva själfva saken annorlunda och på ett rättare sätt?

Må man sörja för att offentligen föreställa människorna, att mässan såsom en uppdiktad sak eller människopåfund kan utan synd försummas, och att ingen varder fördömd, som icke aktar mässan, utan att människorna kunna på ett bättre sätt, jämväl förutan mässa, saliga varda. Härigenom skall det inträffa, att mässan skall falla utaf sig själf, icke allenast hos den gemena enfaldiga hopen utan jämväl hos alla gudfruktiga, kristliga och förnuftiga hjärtan; och det så mycket mera, när de få höra, att mässan är ett ganska farligt ting, som utan Guds ord och vilja är uppspunnet och sam-mandiktadt.

För det fjärde: Alldenstund nästan otaligt många missbruk hafva i hela världen uppkommit at mässors köpande och säljande, så bör ju mässan med rätta afskaffas att förtaga slika missbruk, äfven om hon i sig själf innehölle något, som vore godt och nyttigt. Och huru mycket mera, då hon är all-Schmalk. art. II.

deles onyttig, onödig och farlig och man kan hafva allt utan mässa på ett nyttigare och vissare sätt, böra vi då icke låta henne fara, på det vi för beständigt må undvika sådana grufliga missbruk?

För det femte: Emedan mässan icke är eller kan vara annat (såsom Canon och alla böcker medgifva) än människors verk (ja ock arga skalkars), hvarmed någon söker att försona sig själf och därjämte andra hos Gud samt bekomma och förtjäna nåd och syndernas förlåtelse (tv så högt skattas mässan, när hon som mest berömmes, och hvartill skulle hon annars vara nyttig?), så bör man ju visserligen därföre fördöma och förkasta henne. Ty detta strider tvärtemot hufvudartikeln, som säger, att icke någon mässprest, vare sig from eller ond, kan med sitt verk borttaga våra synder, utan detta gör Guds Lam och Guds Son allena.

Men om någon ville sätta en falsk färg härpå och föregifva, att han af gudlig andakt vill utdela Herrens nattvard åt sig själf, så felade han mycket, icke heller mente han det allvarligen och af hjärtat. Ty det sannfärdiga och vissa begåendet af nattvarden finner man i sakramentet, som förrättas efter Kristi instiftelse. Men att utdela nattvarden åt sig själf är ett människopåfund, ogrundadt, onödigt och förbjudet. Ty en sådan vet icke, hvad han gör, emedan han utan Guds ord följer människotycke och funder. Så gör ock den icke rätt (äfven om saken annars vore riktig), som efter egen andakt och behag utan Guds ord och utom församlingens delaktighet vill bruka det sakrament, som egentligen tillhör församlingen.

Med denna artikel om mässan

lär man vid mötet få mest att göra, så länge det påstår. Ty fastän det vore möjligt, att de ville gifva oss efter i alla de andra artiklarna, så lära de dock icke kunna medgifva denna; såsom Campegius har sagt i Augsburg, att han förr ville lida alla plågor samt låta sig i stycken sönderslitas och dödas, än han ville låta mässan fara. Häremot vill ock jag med Guds hjälp förr låta mig brännas och min kropp varda aska, än jag vill tåla, att en mässpräst, han

vare from eller ond, skall aktas lika med Kristus Jesus, min Herre och Frälsare, eller högre ansedd varda. Således kan man se, att vi blifva evinnerligen åtskilda och hvar emot annan stridiga. De förstå mycket väl, att om mässan faller, så faller påfvedömet; inen förrän de låta det ske, så vilja de dräpa oss allesamman, om de kunde.

För öfrigt har denna drakstjärt (jag menar mässan) födt af sig mångahanda styggelser och afguderi.

Först skärselden. Ty genom själamässor, vigilier, veckodags-och månadsdags- samt årliga be-gängelser; sist med Michaelisvec-kan, alla själars dag, själabad och dylika oräkneliga griller hafva de banat sig väg till skärselden1. Således har mässan blifvit hållen nästan för de aflidna allena, ehuru dock Kristus har instiftat sakramenterna allena för de lefvande. Därföre är skärselden med allt sitt prål, gudstjänst och medföljande vinst att akta för idel djäfvulens bländverk. Ty den strider ock emot hufvudartikeln, som lär, att Kristus allena kan frälsa själarna och icke människors verk. ! Det är jämväl klart, att om de af-! lidna är oss af Gud intet befalldt.254

Fördenskull kan man ock tryggt låta allt detta fara, äfven om ingen villfarelse eller afguderi vore förenad därmed.

De påfviske åberopa sig på Augustinus och några fäder, som skola hafva skrifvit om skärselden, och mena, att vi icke förstå hvarföre och till hvad ända de så hafva talat. Augustinus skrifver icke, att någon skärseld är till, ej heller har han något Skriftens vittnesbörd, hvarpå han kan stödja sig, utan han lämnar det i tvifvelsmål, om någon skärseld är till, och säger, att hans moder har begärt, att man ville ihågkomma henne vid altaret och sakramenterna. Nu har ju allt sådant icke varit annat än människors och det allena en eller annans andakt, som icke stiftar någon trosartikel, hvilket Gud allena tillhör.

Men papisterna anföra sådana människomeningar, på det man skall sätta tro till deras grufliga, försmädliga och förbannade handel, som de drifva med mässor för själarna i skärselden eller med offer och gåfvor för de döda m. m. Sådant skola de dock aldrig kunna bevisa utaf Augustinus. När de nu hafva afskaffat sitt krämeri och skärseldsmässor, om hvilka Augustinus icke en gång har drömt, så vilja vi sedan talas vid, om Augustini ord utan stöd af Skriften böra gälla, och om de döda vid altarets sakrament böra ihågkommas. Ty man bör icke göra trosartiklar af de heliga fäders ord och gärningar; annars skulle det ock blifva en trosartikel, hvad för spis, kläder och hus m. m. de hafva brukat, såsom man har gycklat med helgonens kvarlefvor. Men vi hafva en annan regel, nämligen att Guds ord skall iföre-skrifva oss trosartiklar och eljes

ingen, ja, icke en gång någon ängel.

För det andra har det ock här-utaf kommit, att onda andar fått öfva sin illfundighet och uppenbara sig såsom aflidna människors själar att fordra mässor, vigilier, pilgrimsfärder och allmosor förmedelst grufliga lögner och narrspel, hvilket allt vi hafva måst antaga för trosartiklar samt därefter inrätta vårt lefverne; och detta har påfven stadfäst såsom ock mässan tillika med all annan styggelse. Fördenskull kunna vi icke, ej heller böra vi häruti vika eller något eftergifva.

För det tredje äro pilgrimsfärder därutaf uppkomna, vid hvilka man äfven sökte mässor, syndernas förlåtelse och Guds nåd; ty mässan gick framför allt. Nu vet man för visso, att sådana pilgrimsfärder, som i Guds ord ingen grund hafva, äro oss icke anbefallda ej heller nödiga, emedan vi på bättre sätt kunna hafva vår själaskötsel samt utan synd och fara afstå från sådana pilgrimsfärder. Hvi öfvergifver man hemma sin kallelse, församling, Guds ord, hustru och barn m. m., hvilkas skötsel är oss nödig och anbefalld, och låter onödiga, ovissa, farliga och djäfvulska lörblindelser eller villfarelser vara sig angelägnare? Man kan se, att satan har bedårat påfven att prisa och stadfästa sådant, på det människorna hoptals måtte affalla ifrån Kristus till sina egna gärningar och blifva afgudadyrkare, hvilket är det allra värsta; helst saken annars är i sig själf hvarken nödig eller anbefalld utan är orådlig, oviss och alldeles skadlig. Därföre får man här intet vika eller gifva efter. Och må man låta predika, att dessa pilgrimsfärder icke äro nödiga utan

skadliga, så lär man sedan få se,! hvar pilgrimsfärderna blifva; ty således skola de af sig självfva af-stanna.

För det fjärde: Brödraskapen eller munkordnarna. Ty kloster, kanonikater och vikarister2 hafva (efter viss öfverenskommelse och afslutad handel) förbundit sig att meddela alla mässor och goda gärningar m. m. för lefvande och döda. Detta är icke allenast idel människodikt, som ingen grund äger i Guds ord, alldeles onödig och oss icke anbefalld, utan den strider ock emot hufvudartikeln om återlösningen; därföre bör man hvarken tåla eller medgifva densamma.

För det femte: Helgonens kvarlefvor, fulla med mycken lögn, bedrägeri och dårskap. Ofta har man där funnit hundars och hästars ben. Och fastän något hade till äfventyrs varit lofvärdt, så hade de dock för sådant bedrägeri, hvaraf djäfvulen haft sitt löje, för längesedan bort vara förkastade, i synnerhet efter de i Guds ord ingen grund hafva samt äro onödiga och odugliga. Men af allt är det skändligast, att de hafva diktat, att slika kvarlefvor förmå verka aflat och syndernas förlåtelse, och halva dyrkat dem i stället för en rätt gudstjänst och god gärning, liksom mässan m. m.

För det sjätte: Hit hör ock aflåten, som för penningar är meddelad både lefvande och döda, hvarmedelst den slemme Judas eller påfven har sålt Kristi förtjänst samt alla helgons och hela församlingens öfverloppsgärningar m. m., hvilket allt, så väl som hvart och ett särskildt, ingalunda bör tålas, efter det ingen grund äger i Guds ord och icke är oss anbefalldt ej heller nödigt utan strider emot

första artikeln. Ty Kristi förtjänst kan icke genom våra gärningar eller penningar fördärfvas, utan den skänkes af nåd och omfattas genom tron förutan penningar och förtjänst och blifver oss tillbjuden och framställd, icke genom påfvens välde, utan genom Guds ords predikan.

Om helgonens åkallan.

Helgonens åkallan är också en del af antikrists missbruk och villfarelser samt strider emot den första hufvudartikeln och utplånar kunskapen om Kristus, stödjer sig icke på något bud eller råd, har ej heller något exempel eller vittnesbörd för sig i Skriften. Allt förehålles oss bättre och vissare i Kristus, så att vi icke behöfva helgonens åkallande, äfven om det vore ett kostbart godt, men nu är det en högst fördärflig sak.

Och fastän änglarna i himmelen bedja för oss (såsom ock Kristus själf gör) samt de heliga på jorden, ja ock tilläfventyrs i himmelen, så följer dock icke däraf, att vi skola åkalla och tillbedja änglarna och helgonen samt med fasta, helgedagar, mässor, offer, kyrkors och altarens byggande, gudstjänsters inrättande och på andra sätt dyrka dem såsom beskyddare och förebedjare och tillägna hvar och en af dem någon viss makt att hjälpa, såsom papisterna lära och göra; ty detta är ett afguderi och sådan ära tillkommer Gud allena. Du kan väl såsom en kristen och helig på jorden bedja för mig, icke i en utan i allahanda nöd, men därföre bör jag icke tillbedja och åkalla dig, hålla helgedagar, fasta, offer, mässor till din ära och tjänst och sätta min tro och salighet på dig; jag kan väl på andra sätt he-256 Schmalk. art. II. 3. Om kanonikater, stift och kloster.

dra, älska och tacka dig i Kristus. Om fördenskull sådan afgudisk dyrkan varder änglarna och de aflidna helgonen ifråntagen.så skall den öfriga vördnaden icke hafva någon fara med sig, ja, ock snart lämnas i förgätenhet. Ty när allt hopp om lekamlig och andlig hjälp och nytta förtages, då lär ock helgonens dyrkan lätt försvinna, och de få blifva med frid både i grafvarna och i himmelen; helst ingen för intet eller af idel kärlek lär dem ihågkomma, icke heller dyrka och bevisa dem gudomlig ära.

Korteligen, allt hvad den påfviska mässan är och allt hvad hon innebär, hvad af henne är kommet och med henne följer, det alltsammans kunna vi icke lida utan måste det fördöma, på det vi må behålla det heliga sakramentet rent och visst, genom tron undfånget och brukadt, efter Kristi instiftelse.

Den tredje artikeln: om kanoni' kater, stift och kloster.

Kanonikater och kloster, som fordom i ett mycket godt uppsåt äro af förfäderna inrättade för att utbilda lärda män samt kyska och höfviska kvinnor, borde åter bringas att skaffa sådan nytta, på det man måtte hafva kyrkoherdar, predikanter och andra kyrkotjänare, jämväl dugliga personer för det världsliga regementet och

allmänna bästa i städer och på landet, ja, ock jungfrur, som vore väl uppfostrade till hushållsståndet och barns uppfostran m. m.

Men om de icke vilja tjäna därtill, så är det bättre, att de ödeläggas eller nedrifvas, förrän de skola med sin afgudiska dyrkan och människodikt underhållas och sättas framför ett kristligt lefver-

ne samt den plikt och de kallelser, Gud har oss anbefallt. Ty allt detta strider emot första huf-vudartikeln om återlösningen i Kristus Jesus. Ja, såsom andra människofunder, så äro dessa hvarken anbefallda eller nödiga och nyttiga, utan de äro farliga och förorsaka fåfäng möda, farliga besvär och en ofruktsam gudstjänst, hvilken profeterna kalla Aven, det är sorg och möda.

Den fjärde artikeln, om påfve-dömet, lär:

Att påfven icke enligt gudomlig rätt eller i följd af Guds ord är hela kristenhetens hufvud (ty detta namn tillhör endast och allenast Jesus Kristus) utan är allenast biskop och kyrkoherde öfver romerska församlingen såsom ock öfver dem, hvilka godvilligt och af sig själfva eller genom mänsklig ordning, det är världslig öfverhet, sig till honom begifva, icke att de skola lefva under honom såsom under en herre, utan att de må vara hos honom såsom bröder, medbröder, likar och kristna, såsom de gamla allmänna mötena och Cypriani tid detsamma utvisa.

Men nu för tiden dristar sig ingen biskop att kalla påfven för broder, såsom det skedde på Cypriani tid; utan biskopar, ja, kejsare och konungar måste kalla honom sin allernådigste herre. Denna förmätenhet vilja och böra vi icke, ej heller kunna vi densamma med godt samvete gilla. Men hvilken som vill underkasta sig hans välde, göre det utan oss med sin egen fara.

Häraf följer, att allt hvad påfven af en så förmäten, obetänkt, falsk samt genom hädelse och stöld tillgripen makt och myndig-Schmalk. art. II.

het har företagit sig och gjort, så ock nu gör, det har varit och är idel djäfvulens verk och beställning (undantagande det världsliga regementets förvaltande, hvaruti Gud ofta genom tyranner och arga skalkar låter ett folk mycket godt vederfaras) till hela den heliga, allmänneliga och kristliga kyrkans fördärf (sä mycket som i hans makt står), och att han må kullkasta den första hufvudartikeln om återlösningen i Kristus Jesus.

Ty alla hans bref och böcker finnas ju fala, i hvilka han ryter som ett lejon (såsom ängelen i Uppenb. B. 12 kap. tillkännagifver) låtande utropa, att ingen kristen kan varda salig, som icke vill vara honom lydig och underdånig i allting, ehvad han helst vill, ehvad han säger och ehvad han gör. Detta allt är icke annat än så mycket sagdt: fast du tror på Kristus och i honom allena har allt hvad nödigt är till saligheten, så är dock allt fåfängt, om du icke håller och dyrkar påfven såsom din Gud samt är honom underdånig och lydig; ehuru det likväl är klart, att den heliga kyrkan har varit utan påfve, åtminstone öfver femhundrade år, och att ännu i dag den grekiska kyrkan samt flera af många andra tungomål hvarken hittills hafva varit eller ännu äro under påfven. Jag vill förtiga hvad som ofta sagdt är, att detta är människors påfund, som oss icke är anbefalldt, därtill onödigt och onyttigt. Ty den heliga, kristliga och allmänneliga kyrkan kan mycket väl bestå utan detta hufvud; och hon hade i sanning bättre blifvit ståndande, ja, det skulle ock hafva varit bättre med henne, om djäfvulen icke hade framkastat och upphäft ett sådant hufvud. Det är ock visst,

att påfvedömet ingen nytta skaffar i församlingen, ty det förrättar icke något kyrkoämbete. Och alltså måste församlingen blifva och bestå utan påfve.

Men jag antager den satsen, att påfven tillstår sig icke af gudomlig rätt eller på Guds befallning vara kyrkans öfverhufvud, utan på det enighet och samdräkt ibland de kristna må dess bättre bibe-' hållas emot partier och kättare, så måste ett visst hufvud väljas, på hvilket alla andra må liksom stödja sig; och som ett sådant hufvud

väljes af människor, så står ock i människors val och makt att ombyta eller afsätta ett sådant hufvud, liksom mötet i Konstans nästan på detta sätt afsatte tre påfvar och utvalde den tjärde. Jag vill, säger jag, antaga den satsen, att detta af påfven och romerska stolen medgifves och erkännes (hvilket dock är omöjligt, ty sålunda skulle han låta hela sitt välde och sin ställning ändras, kullkastas och förstöras tillika med alla sina stadgar, rätter och böcker, det han, korteligen att säga, aldrig lär göra); likväl vore den kristliga kyrkan ej heller på detta sätt hulpen, utan flera sekter skulle sedan uppkomma än förr. Ty om man icke af Guds befallning utan af fri människovilja skulle vara detta hufvud till lydnad förbunden, så skulle det lätt och inom kort tid blifva föraktadt och till slut icke behålla någon medlem. Ja, detta hufvud borde ock icke beständigt vara i Rom eller på någon annan viss ort utan ehvar och i hvilken församling Gud behagade gifva en sådan man, som till ett så viktigt ämbetes förrättande vore skicklig. Detta blefve en vidlyftig och förvirrad sak, som ock skulle medföra mycken oordning.

Fördenskull kan den kristliga kyrkan aldrig bättre regeras och vidmakthållas, än om vi lefva alla under det ena hufvudet, som är Kristus, och alla biskopar, som i anseende till sitt ämbete äro lika (ehuru de äro olika till gåfvorna), hålla med högsta flit tillsamman i endräktig lära, i tron, sakramenterna,bönen och kärleksverk m.m., såsom Hieronymus skrifver, att prästerna i Alexandria allmänt hulpo hvarandra att styra församlingarna. Detsamma hafva ock apostlarne gjort och sedan alla biskopar i hela kristenheten, till dess påfven upphäfde sitt hufvud öfver alla.

Detta lärostycke utvisar ganska tydligt, att påfven är själfva den rätte antikrist, som har uppsatt sig emot Kristus och upphöjt sig öfver honom, alldenstund han icke vill, att de kristna skola varda saliga förutan hans välde, som dock alls intet är och af Gud hvarken är förordnadt eller anbefalldt. Detta heter egentligen att upphäfva sig öfver och emot Gud, som Paulus säger 2 Tess. 2. Sådant göra i sanning hvarken turkar eller tar-tarer, ehuru grymma kristenhetens fiender de äro, utan de tilllåta hvar och en som vill att tro på Kristus och taga skatt samt utvärtes och lekamlig lydnad af de kristna. Men påfven förbjuder denna tro och säger, att man måste lyda honom, om man vill varda salig, hvilket vi dock icke vilja göra, äfven om vi därföre skulle i Herrens namn tillsätta lifvet. Och allt detta kommer däraf, att påfven har velat med gudomlig rätt vara den kristliga kyrkans högsta hufvud. Därföre har han gjort sig jämlik med Kristus och sig ändtligen öfver Kristus uppsatt, såsom ock låtit utropa sig för kyr-

kans hufvud, sedan för hennes herre, vidare för en herre öfver hela världen, ja, rent ut för en gud på jorden, tilldess han ock understöd sig att bjuda ett och annat öfver själfva änglarna i himmelen. Och när man vill anställa en åtskillnad emellan påfvens lära och den heliga skrift samt jämföra den ena med den andra, så finner man klarligen, att påfvens lära, äfven där hon är som bäst, dock är sammanfiickad af världslig, kejserlig och hednisk lag och angår världsliga handlingar och domar, såsom hans dekretaler utvisa. Vidare föreskrifver hon ceremonier vid kyrkor, kläder, spis, personer och dylika barnlekar, spökverk och gyckleri utan måtta, och under allt detta nämnes icke det ringaste om Kristus, tron och Guds bud Slutligen framställer denna intet annat än djäfvulskap, i tv att hor utsprider påfviska lögner om mässor, skärselden, klos-terlefverne, egna gärningar och uppdiktade gudstjänster (uti hvilket allt påfvedömet helt och hållet består och hvarpå det grundar sig); hon drifver ock dessa stycken öfver och emot Gud samt fördömer, dödar och plågar alla kristna, som dessa påfvens styggelser icke vilja öfver allt annat berömma och ära. Därföre, som vi icke kunna tillbedja djäfvulen själf och dyrka honom som en herre och Gud, så kunna vi ej heller lida hans apostel påfven eller antikrist i hans rike som vårt hufvud och herre. Tv att ljuga, mörda och i evighet fördärfva både själar och kroppar är det påfviska rikets egenskap, såsom jag ganska klart och ögonskenligt har i många böcker bevisat.

Uti dessa fyra artiklar hafva de nog vid mötet att fördöma, ty de

medgifva oss icke den minsta prick i dessa artiklar. Därföre böra vi därom vara försäkrade samt varnade och

beväpnade med det fasta hopp, att vår Herre Kristus har gjort anfall på sin motståndare, hvilken han skall förfölja och ne-derlägga med sin ande och tillkommelse. Amen.

Ty vid mötet komma vi icke att stå inför kejsaren eller världslig öfverhet, såsom skedde i Augsburg (hvarest kejsaren lät utgå

ett ganska nådigt påbud Och ville, att saken med godo och i stillhet skulle afhandlas),utan vi måste där stå för påfven och djäfvulen själf, som intet vill höra utan alldeles ohördt fördöma, mörda och till afguderi våldsamt tvinga. Därföre måste vi icke här kyssa hans fötter eller säga: du är min nådige herre, utan som ängelen hos Zacharias sade till djäfvulen: Herren nüpse dig, satan.

Tredje delen af artiklarna.

(~)m följande artiklar må vi handla med lärda och förståndiga män eller emellan oss själfva. Påfven och hans rike bryr sig litet om dem; ty samvete gäller hos dem alls intet, utan penningar, ära, heder och välde går där framför allt.

I. Om synden.

Här måste vi bekänna det Paulus betygar, Rom. 5, att synden har tagit sin begynnelse och inkommit i världen af den ena människan Adam, genom hvilkens olydnad alla människor äro vordna syndare samt döden och djäfvulen undergifna. Detta kailas arfsynd eller hufvudsynd.

Denna synds frukter äro sedan onda gärningar, som i tio Guds bud äro förbjudna, såsom misströstan, otro, falsk tro, afguderi, gudsfruktans uteblifvande, falsk inbillning eller förmätenhet, förtviflan, blindhet eller förblindelse eller i korthet, att icke känna eller akta Gud, sedan att ljuga, missbruka Guds namn, svärja falskt,

icke bedja, icke åkalla, att förakta eller försumma Guds ord, vara föräldrarna olydig, dräpa, lefva i okyskhet, stjäla, bedraga m. m.

Denna arfsynd är ett så djupt och fasansfullt naturens fördärf, att den af ingen människas förnuft kan begripas utan måste af Skriftens uppenbarelse känd och trodd varda. Ps. 51:7; Rom. 5:12; 2 Moseb. 33: 3; 1 Mos. 3:7. Fördenskull äro de skolastiska lärarnes satser idel villfarelser och mörker emot denna artikel, i t}' de lära.

Att människans naturliga krafter hafva efter Adams fall alldeles förblifvit oförändrade och ofördärf-vade, och att människan af naturen har ett rätt förstånd och en god vilja, såsom filosoferna lära.

Att människan har en fri vilja att göra det goda och låta det onda samt tvärt om att försumma det goda och göra det onda.

Att människan förmår af naturliga krafter göra och hålla alla Guds bud.

Att hon af naturliga krafter förmår att älska Gud öfver allting och sin nästa såsom sig själf. Schmalk. art. III. 1. Om synden.

259

medgifva oss icke den minsta prick i dessa artiklar. Därföre böra vi därom vara försäkrade samt varnade och
beväpnade med det fasta hopp, att vår Herre Kristus har gjort anfall på sin motståndare, hvilken han skall förfölja och ne-derlägga med sin ande och tillkommelse. Amen.

Ty vid mötet komma vi icke att stå inför kejsaren eller världslig öfverhet, såsom skedde i Augsburg (hvarest kejsaren lät utgå

ett ganska nådigt påbud Och ville, att saken med godo och i stillhet skulle afhandlas),utan vi måste där stå för påfven och djäfvulen själf, som intet vill höra utan alldeles ohördt fördöma, mörda och till afguderi våldsamt tvinga. Därföre måste vi icke här kyssa hans fötter eller säga: du är min nådige herre, utan som ängelen hos Zacharias sade till djäfvulen: Herren nüpse dig, satan.

Tredje delen af artiklarna.

(~)m följande artiklar må vi handla med lärda och förståndiga män eller emellan oss själfva. Påfven och hans rike bryr sig litet om dem; ty samvete gäller hos dem alls intet, utan penningar, ära, heder och välde går där framför allt.

I. Om synden.

Här måste vi bekänna det Paulus betygar, Rom. 5, att synden har tagit sin begynnelse och inkommit i världen af den ena människan Adam, genom hvilkens olydnad alla människor äro vordna syndare samt döden och djäfvulen undergifna. Detta kailas arfsynd eller hufvudsynd.

Denna synds frukter äro sedan onda gärningar, som i tio Guds bud äro förbjudna, såsom misströstan, otro, falsk tro, afguderi, gudsfruktans uteblifvande, falsk inbillning eller förmätenhet, förtviflan, blindhet eller förblindelse eller i korthet, att icke känna eller akta Gud, sedan att ljuga, missbruka Guds namn, svärja falskt,

icke bedja, icke åkalla, att förakta eller försumma Guds ord, vara föräldrarna olydig, dräpa, lefva i okyskhet, stjäla, bedraga m. m.

Denna arfsynd är ett så djupt och fasansfullt naturens fördärf, att den af ingen människas förnuft kan begripas utan måste af Skriftens uppenbarelse känd och trodd varda. Ps. 51:7; Rom. 5:12; 2 Moseb. 33: 3; 1 Mos. 3:7. Fördenskull äro de skolastiska lärarnes satser idel villfarelser och mörker emot denna artikel, i t}' de lära.

Att människans naturliga krafter hafva efter Adams fall alldeles förblifvit oförändrade och ofördärf-vade, och att människan af naturen har ett rätt förstånd och en god vilja, såsom filosoferna lära.

Att människan har en fri vilja att göra det goda och låta det onda samt tvärt om att försumma det goda och göra det onda.

Att människan förmår af naturliga krafter göra och hålla alla Guds bud.

Att hon af naturliga krafter förmår att älska Gud öfver allting och sin nästa såsom sig själf.260 Schmalk. artik. III. 2. Om lagen. 3. Om bot o. bättring.

Att, om människan gör så mycket, som i hennes makt står, så skänker Gud henne visserligen sin nåd.

Att, när en människa vill begå altarets sakrament, då icke behöfves ett fromt uppsåt att göra godt, utan att det är nog, om hon icke har ett ondt uppsåt till att synda; så god skall man veta, att naturen är och sakramentet så kraftigt.

Att det icke af Skriften kan bevisas, att den Helige Ande och hans nåd nödvändigt fordras till goda gärningar.

Sådana och många dylika villfarelser hafva uppkommit af oför-stånd och okunnighet om synden samt om vår frälsare Kristus, och äro dessa i sanning idel hedniska lärosatser, hvilka vi icke kunna lida. Ty om den läran vore rätt, så är Kristus fåfängt död, emedan då ingen synd och bräcklighet funnes i människan, för hvilken han dö måste; eller skulle man säga, att han vore död allena för kroppen och icke för själen, alldenstund hon föregifves vara alldeles helbregda och kroppen allena vara döden undergifven.

II. Om lagen.

Vi hålla före, att lagen är af Gud gifven, först på det synden måtte hindras genom hotelser och fruktan för straff samt genom löfte och tillsägelse om nåd och välgärningar; men allt detta har icke velat lyckas för ondskans skull, hvilken synden har verkat i människan. Ty en del äro däraf blifna värre, nämligen de som hata lagen därföre, att han förbjuder det, som de gärna vilja göra, och befaller dem det, som är svårt att hålla; hvarföre de, om de icke genom straff afhållas, göra mera emot'

lagen än tillförne. Och sådana äro onda, tygellösa och säkra människor, som bedrifva det ondt är, så ofta dem lägenhet och tillfälle gifves.

Andra varda åter förmätna och slagna med blindhet och äro intagna af en högmodig inbillning, att de hålla och kunna hålla lagen af egna krafter, såsom litet tillförne är sagdt om de skolastiska lärarne. Häraf uppkomma

skrymtare och de som själfva inbilla sig vara rättfärdiga eller skenheliga.

Men lagens förnämsta ämbete och kraft är, att den upptäcker arfsynden och alla dess frukter samt visar människan, huru grufligt hennes natur är fallen och alldeles i grund fördärfvad, så att lagen måste säga henne, att människan icke äger eller aktar på Gud och tillbeder främmande gudar, hvilket människan tillförne och utan lagen icke hade trott. På detta sätt varder hon förskräckt, förödmjukad, församgd, förtviflar om sig själf, längtar med ängslan efter hjälp och vet icke, hvart hon skall taga sin tillflykt, begynner att vredgas på Gud och af otålighet knorra. Detta är, som Paulus säger, Rom. 4: 15:» Lagen kommer vrede åstad», och Rom. 5: 20: Lagen är inkommen, att synden skidle öfverflöd a».

III. Om bot och bättring.

Detta lagens ämbete behålles i nya testamentet och drifves så, som Paulus gör, Rom 1, där han säger: »Guds vrede af himmelen varder uppenbar öfver alla människors ogudaktighet»; och kap. 3: 12: »Alla hafva afvikit; allesamman äro onyttiga vordna; ingen är som godt gör, icke till en».Schmalk. art. III. 3.

Och Kristus säger, Joh. 16: 8: Den Helige Ande skall straffa världen för synd.

Detta är således Guds ljungeld, med hvilken han både förskräcker uppenbara syndare och skrymtare och förklarar ingen för rättfärdig utan drifver alla till förskräckelse och förtviflan. Denna hammare är det, om hvilken Jeremias, kap. 23: 29, talar: »Mitt ord är såsom en hammare, den bärg sönderslår Detta är en hjärtans förkrosselse, hvilken man icke själf gör och åstadkommer, utan den man lider, bestående i samvetsagg, hjärtats sannfärdiga lidande och känning af döden.

Så börjar nämligen den rätta bättringen. Och här får människan höra en sådan dom: I ären alls intet, så många I ären, ehvad I ären uppenbara syndare eller sådana, som inbillen eder att vara heliga. I bören alla blifva andra, än I nu ären, och annorlunda göra, än I nu gören, vare sig stora, visa, mäktiga och heliga, hurudana I ären. Korteligen, här är ingen rättfärdig, helig eller from.

Till detta lagens ämbete fogar nya testamentet strax nådens trösteliga löfte genom evangelium, hvilket man tro måste, såsom Kristus säger, Mark. 1: 15: »Gören bättring och tron evangelium»; det är, I måsten blifva andra, göra annorlunda och tro mitt löfte. Och före Kristus varder Johannes kallad bättringens predikant, dock till syndernas förlåtelse; det är, Johannes har straffat alla och öf-vertygat dem, att de äro syndare, på äet de skulle veta, hvad de inför Gud voro, samt erkänna sig vara förtappade människor och således blifva beredda åt Gud till att omfatta nåden samt förvänta och undfå syndernas förlåtelse af

honom. Så talar ock Kristus själf, Luk. 24: 47: I mitt namn skall allestädes predikas bättring och syndernas förlåtelse ibland alla folk.

Men när lagen drifver sitt ämbete allena utan evangelium, så är intet annat än döden och helvetet för människan, som då alldeles kommer i förtviflan, såsom Saul och Judas; därför vittnar ock Paulus, att lagen genom synden är människan till döds. Tvärt om tillför evangelium tröst och syndernas förlåtelse, icke på ett sätt allena utan genom ordet, sakramenterna och på dylikt vis, såsom vi litet härefter skola höra, på det när Gud må vara mycken förlossning (såsom skrifvet står i den 130 ps.) emot syndens grufliga fängelse.

Nu vilja vi än vidare jämföra sofisternas falska bot med den rätta bättringen, på det båda två så mycket bättre må förstås.

Om de påfviskas falska bättring.

Det har varit omöjligt, att pa-pisterna rätt kunnat drifva läran om bot och bättring, alldenstund de icke rätt hafva känt syndens beskaffenhet. Ty som tillförne är visadt, hafva de ingen rätt tanke om arfsynden, efter de säga, att människans naturliga krafter hafva blifvit alldeles oskadda och ofördärfvade, så att förnuftet kan rätt lära och

viljan kan rätt göra därefter, samt att Gud visserligen skänker människan sin nåd, om hon allenast gör så mycket i hennes förmåga står efter sin fria vilja.

Utaf denna sats följer, att man skall göra bot och bättring allenast för verksynder, såsom onda tankar, dem människan efterkommer (ty begärelsen, lastbara affekter, elak böjelse, lusta och retelse262

äro inga synder efter deras mening), onda ord och onda gärningar, hvilka den fria viljan hade kunnat underlåta.

Och till sådan bot lägga de tre delar, ångern, syndabekännelsen och tillfyllestgörelsen, med den förtröstan och tillsägelse, att om människan rätt ångrar synden och bekänner den och tillfyllestgör därför, så har hon därmed förtjänt förlåtelse och betalt synden inför Gud. Således föres människan i sin bättring till förtröstan på egna verk och gärningar. Däraf äro de orden komna, som hafva varit brukade på predikstolarna, när man föreläste folket den allmänna aflösningen: »Unna mig, o Gud, så länge lefva, till dess jag tillfyllestgjort för mina synder och bättrat mitt lefverne».

Här taltes alls intet om Kristus och tron, utan man satte all tanke och allt hopp på egna gärningar, att sj-nderna medelst dem måtte inför Gud utplånas. Och fördenskull hafva vi blifvit offerpräster och munkar, att vi själfva skulle göra synden motstånd.

Hvad ångern vidkommer, emedan ingen kan hafva alla sina synder i minne, synnerligen dem, som man hela året igenom har begått, så tillflickade de det tillägget, att om en fördold synd till äfventyrs fölle någon i minnet, så skulle man med fullkomlig ånger densamma begråta och bekänna o. s. v. Emellertid öfverlät man en sådan människa till Guds nåd.

Och emedan ingen visste, huru stor den ånger skulle vara, som inför Gud kunde göra till fyllest, så sade de, att hvilken som icke kunde hafva contritio, ånger, han borde åtminstone hafva attritio, ett aggande öfver synden, hvilket jag må kalla en half ånger eller

en begynnelse till ånger. Dessa ord hafva de själfva icke förstått och förstå dem ännu lika litet som jag. Och ett sådant aggande vardt räknadt för en sann ånger, när man gick till skrift och aflösning.

Sade någon, att han icke kunde hafva ånger och sorg öfver sina synder (såsom det kunde ske i oloflig kärlek och hämdgirighet m. m.), så frågade de, om han icke önskade och gärna ville sörja däröfver? Sade han då ja (ty ho ville här säga nej utom själfva djäfvulen), så upptogo de det för ånger och förläto honom synderna för detta hans goda verk, hvilket de hedrade med namn af ånger. Här anförde de Bernhards exempel m. m.

Men vi se, huru det blinda förnuftet famlar och stapplar i gudomliga saker och söker tröst i I egna verk och gärningar efter sitt | tycke, alldeles förgätande Kristus och tron. Men om själfva saken skärskådas, så är sådan ånger en själfgjord och diktad tanke eller inbillning af egna krafter utan tro och utan Kristi kunskap. Och under en slik ånger skulle den arme syndaren, om han tänkt på sin brånad eller hämdgirighet, hellre hafva velat le än gråta, med undantag af dem, som blifvit rörda af lagens dunderslag eller af djäfvulen blifvit plågade med någon bedröfvelsens anda. Dessa, säger jag, undantagna, har denna ånger varit idel skrymteri och har icke dödat syndens lustar; ty människorna hade bort ångra sig men hade hellre syndat mera, om det stått dem fritt.

Skriftermålet anställdes sålunda, att folket befalldes uppräkna alla sina synder (hvilket omöjligen lå ter sig göra), och var detta en svår plåga. Den, som nu förgätit

några synder, blef så till vida aflöst vid skriftermålet, att om de åter fölle honom i minnet, så skulle han dem sedan bekänna. Fördenskull har ingen kunnat veta, om han någonsin till fyllest, rent och rätt har gjort sitt skriftermål, eller när samma skriftermål skulle hafva ett slut. Icke dess mindre hänvisades dock folket till sina egna gärningar och framställdes för dem en sådan tröst, att ju renare, friare och mera öppenhjärtig bekännelsen var, och ju mera man därvid blygdes och skämdes inför prästen, ju bättre gjorde man till fyllest för synden, och

genom sådan ödmjukhet förvärfvade man för visso och med rätta Guds nåd.

Här nämndes alls intet om Kristus och tron, icke heller förklarades aflösningens kraft för honom, som biktade sig, utan hans tröst bestod däruti, att han med blygd och skam uppräknade synderna. Men ingen kan förtälja, hvad elände, plåga samt bedrägeri och afguderi sådant skriftermål har åstadkommit.

Tillfyllestgörelsen är ännu långt vidlyftigare; ty ingen kunde veta, huru mycket han borde göra för en enda synd, än mindre för alla. Härvid brukade de den konsten, att de pålade en ringa tillfyllestgörelse, den man ock lätt kunde hålla, såsom att fem gånger läsa Herrens bön, Fader vår, en dag fasta m. m. Med det öfriga, som sades återstå af bättringen, förvistes man till skärselden.

Häraf uppkom ock en stor jämmer och nöd; ty somliga fruktade, att de i evighet icke skulle slippa utur skärselden, emedan efter de gamla påfviska reglerna sju års bot var pålagd för en dödlig synd. Och dock var förtröstan alltid ställd på vår tillfyllestgörelses

verk, ja, om tillfyllestgörelsen hade kunnat vara fullkomlig, så hade man satt hela sin förtröstan på densamma och hade icke behöft Kristus och tron. Men sådan tillfyllestgörelse var omöjlig; ty om någon i hundrade år hade gjort bot på det sättet, så skulle han ändå icke varit viss om sin bättrings tillräcklighet, fullkomlighet och slut. Detta var att alltid göra bot men aldrig hinna till. bot och bättring.

För denna orsaks skull kom den heliga stolen i Rom den arma kyrkan till hjälp och uppdiktade aflaten, hvarigenom försoningen och tillfyllestgörelsen blef eftergif-| ven och afskaffad, först styckevis till sju år, hundrade o. s. v., och delade ut den ibland kardinaler och biskopar, så att somliga kunde gifva hundrade års och somliga hundrade dagars aflat. Men att eftergifva hela tillfyllestgörelsen, den makten behöll han för sig allena.

När penningekassan på detta sätt begynte ökas och marknaden med påfvebrefven var vinstgifvande, upptänkte han gyllenåret1, jubelåret, som i sanning var guldbärande år, hvilket han ville fira i Rom; detsamma kallade han en tillgift af all skuld och straff. Fördenskull lupo ganska många dit, efter hvar och en gärna ville blifva den odrägliga bördan kvitt. Detta var att uppgräfva och samla jordens skatter. Strax fördubblade påfven gyllenåren, hopande det ena på det andra, och ju mera penningar han slök uti sig, ju vidare öppnade sig hans svalg.

Därföre utsände han de^sa år genom sina legater här och där i landskapen, till dess alla kyrkor och hus blefvo fulla med gyllenår. Ändtligen rusade han ock in i'264

skärselden till de döda, först med mässors och vigiliers stiftande, sedan med aflat och gyllenåret, och värderade han själarna så ringa, att han gaf en själ lös för sex penningar.

Dock gjorde ej heller detta till fyllest; ty ehuruväl påfven bjöd folket att tryggt förlita sig på denna aflat till sin salighet, så drog han likväl själf hela saken i tvifvelsmål, efter det han skrifver i sina bref, att den som vill blifva delaktig uti aflat eller gyllenåret, han bör hafva ångrat synderna, låtit skrifta sig och gifva penningar. Nu hafva vi tillförne hört, att deras ånger och bikt är oviss och skrymtaktig. Så visste ock ingen, hvilken själ som var i skärselden, och om några sades vara därinne, så visste ingen, hvilka som rätt hade sig ångrat och skriftat. På detta sätt samman-skrapade påfven den heliga skattepenningen och förledde emellertid folket att förtrösta på hans välde och aflat; men åter drog han dem därifrån och hänvisade dem till deras ovissa gärningar och förtjänster.

Och några funnos, som icke erkände sig vara skyldiga till de verksynder, som bedrifvas med tankar, ord eller gärningar, såsom jag och mina likar i klostren och stiften, hvilka ville vara munkar och präster och med fastande, vakande, bedjande, mässande, hårda sängar och stränga kläder m. m. sökte att göra onda tankar motstånd och med våld ville vara heliga; — fastän det medfödda onda ofta äfven i sömnen gjorde hvad . dess art är (såsom Augustinus, Hieronymus, så ock andra klaga), så höllo vi dock hvarandra

! för att vara heliga, såsom vi ock lärde andra, att vi voro utan synd och fulla med goda gärningar, ja till den grad, att vi meddelade och sålde åt andra våra goda verk och gärningar, såsom de där för oss voro öf verflödiga till saligheten. Att så skett, betygas at insegel, bref och exempel, som för handen äro.

Fördenskull, säger jag, emedan sådana voro, så behöfde desamma ingen bättring. Ty hvaröfver skulle de hafva ånger, som icke samtyckte till onda tankar? Hvad skulle de bekänna för skriftefadern, som icke syndade med orden? För hvad skulle de göra till fyllest, då de voro oskyldiga i gärningarna, så att deras öfver-flödande rättfärdighet kunde säljas till andra arma syndare? Sådana skrymtare och helgon voro ock fariseerna och de skriftlärda på Kristi tid.

Här uppstiger den nitiske ängelen S. Johannes, den sanna bättringens rätte predikare, och slår med ett dunderslag dem båda (som sälja och köpa gärningar), sägande: »Gören bättring»! Då säga dessa arma människor: vi hafva gjort bättring; de öfriga säga: vi behöfva ingen bättring, ty I ären bedrägliga skriftefader; och de öfriga äro falska helgon och skrymtare, och båda beriöfven I syndernas förlåtelse, emedan I bägge icke veten, hvad i sanning är synd, och ännu mindre kunnen henne ångra eller taga eder för henne till vara. Ingen af eder är som godt gör, I ären fulla med otro, oförstånd och okunnighet både om Gud och hans vilja. Ty han är här för oss närvarande, af hvilkens fullhet vi alla böra undfå nåd för nåd *; och honom förutan

Joh. t: 16.Schmalk. art. III. 3.

kan ingen människa vara rättfärdig inför Gud. Därföre, om I viljen göra bättring, så gören det rätt; med eder bättring är intet bevändt. Och I skrymtare, som icke behöfven bättring, I huggormars afföda, hvem har intalat eder, att I skolen undfly den tillkommande vreden m. m. *

På samma sätt predikar jämväl Paulus, Rom. 3: 10—12: »Den är icke till, som rättfärdig är; icke en. Ingen är ock den, som förståndig är; ingen är, som aktar Gud. Alla hafva afvikit, allesamman äro onyttiga vordna; ingen är som godt gör, icke till en». Ap. G. 17:30: »Nu förkunnar Gud människorna, att alla allestädes skola bättra sig». Han säger alla, ingen undantagen, som allenast är människa. Denna bättring lär oss att erkänna synden, nämligen så, att det är alldeles ute med oss allesamman, och att uti oss och uti vårt kött bor intet godt, utan vi måste varda helt andra och nya människor.

Denna bättring är icke styckad och stympad, såsom den är, hvilken sker för verksynder; den är ock icke oviss, såsom den andra är. Ty den disputerar icke om hvad som är sj-nd eller icke synd, utan slår ned alltsammans och säger, att allt är idel synd med oss, samt att intet är uti oss, som icke är svnd och straffvärdt (och hvad vilja vi här längre rannsaka, dela och åtskilja?); därföre är jämväl ångern här icke tvifvelaktig eller oviss. Ty intet lämnas öfrigt, hvilket vi må kunna upptänka såsom något godt till att betala för synden, utan vi måste låta allt hopp falla om allt det vi äro, tänka, tala eller göra o. s. v.

Likaledes kan ock skriftermålet icke vara falskt, ovisst, stympadt eller styckadt; ty den som bekänner, att allt i honom är idel synd, han innefattar alla synder, utesluter och förgäter ingen. Så kan tillfyllestgörelsen icke vara oviss, ty den är icke vårt ovissa och med synd besudlade verk utan är Guds obesmittade och oskyldiga Lams pina och blod, som borttager världens synder.

Om denna bättring predikar Johannes, sedan Kristus i evangelium, så ock vi. Och med sådan bättrings predikan omstörta vi påfven och allt det, som grundar sig på våra goda gärningar; ty allt står på en lös och rutten grund, hvilken heter goda gärningar eller lagen, där dock ingen god gärning finnes utan allenast onda gärningar, och ingen gör lagen (så-somKristus betygar, Joh. 7:19),utan alla öfverträda densamma. Därföre är ock den byggnad, som härpå uppreses, idel lögn och skrymteri, jämväl där hon är som heligast och skönast.

Denna bättring varar hos de kristna allt intill döden, ty hon kämpar med synden, som är kvar i köttet, så länge lifvet räcker; såsom Paulus vittnar, Rom. 7, att han strider med den lag, som är i hans lemmar m. m., och det icke genom egna krafter utan genom "den Helige Andes gåfva, hvilken följer på syndernas förlåtelse samt dagligen rensar och utdrifver syndens kvarlefvor och arbetar uppå att göra människan ren, rätt och helig.

Om så viktiga saker hafva påfven, teologer, jurister och andra människor ingen kunskap af sitt förnuft; utan

denna lära är af him-

* Matt. 3: 7; Luk. 3: 7.266 Schmalk. art. III. 4. Om evangelium. 5. Om dopet.

melen uppenbarad genom evangelium och varder af ogudaktiga helgon eller skrymtare utropad för kätteri.

Men om några svärmandar skulle uppkomma, af hvilka några till äfventyrs äro redan för handen; och då upproret med bönderna påstod, såg jag dem själf, och deras mening var, att alla de, som en gång hade fått den Helige Ande eller syndernas förlåtelse och hade anammat tron, oaktadt de sedan syndade, förblifva likväl i tron, och att synden icke vidare skadar dem. Därföre är detta deras tal: Gör hvad dig lyster, allenast du tror, så skadar dig intet, tron utplånar alla synder m. m. De tillägga dessutom: Om någon syndar, sedan han undfått tron och anden, så har han aldrig rätt haft tron och den Helige Ande. Sådana galna människor har jag sett och hört många, och jag fruktar, att en sådan djäfvul bor ännu hemligt hos några.

Om fördenskull, säger jag, sådana ock hädanefter uppkomma, så bör man veta och lära, att om heliga människor, som ännu känna sig hafva arfsynden och dagligen bättra sig samt strida mot henne, sedan falla i uppenbara synder, såsom David föll i hor, mord och gudsförsmädelse, så utdrifva de tron och den Helige Ande, så att tron och den Helige Ande äro då borta ifrån dem. Ty den Helige Ande tillstädjer icke synden att härska, vinna och behålla segern, så att hon varder fullbordad, utan hämmar och styr, .att hon icke gör, hvad hon vill. Men gör hon, hvad hon vill, så förloras i sanning den Helige Ande och tron och äro då icke närva-

rande. Ty så säger Johannes: »Hvar och en som är född af Gud, han gör icke synd och kan icke synda».* Och likväl är det sant, som densamme Johannes säger: »Om vi säga, att vi hafva ingen synd, dä bedraga vi oss själfva, och sanningen är icke i oss.»**

IV. Om evangelium.

Nu viljavi återkommatill evangelium, hvilket på många sätt gifver oss råd och hjälp emot synden. Ty Gud är öfversvinneligen rik och mild i sin nåd och godhet: först genom det muntliga ordet, hvarigenom syndernas förlåtelse predikas i hela världen, och detta är evangelii egentliga ämbete; för det andra genom dopet; för det tredje genom altarets sakrament; för det fjärde genom nycklarnas makt, så ock genom inbördes samtal och broderligt tröstande. Matt. 18: 20: »Hvar två eller tre äro församlade» o. s. v.

V. Om dopet.

Dopet är icke annat än Guds ord i vattnet efter hans egen instiftelse och befallning eller, som Paulus säger***, vattnets bad i ordet; såsom ock Augustinus säger: Ordet komme till elementet, så blifver där ett sakrament utaf. Därföre hålla vi icke med Tomas och predikare- eller dominikanermun-karne, som förgäta Guds instiftelseord, sägande, att Gud har gifvit vattnet en andlig kraft, som förmår att genom vattnet aftvå synden. Vi hålla ej heller med Sco-tus 'öch barfotamunkarne, som lä-

* 1 Joh. 3: 9. ** 1 Joh. 1: 8. Ef. 5: 26.Schmalk. art. III. 6. Om altarets sakr. 7. Om nycklarna. 267

ra, att dopet aftvår synden genom Guds viljas bistånd, så att denna rening sker allena genom Guds vilja men ingalunda genom ordet och vattnet.

Om barndopet är det vår lära, att barn skola döpas; ty dem tillhör ock den utlofvade återlösningen, som skedd är genom Kristus. Och församlingen är pliktig att låta döpa dem och förkunna dem löftet.

VI. Om altarets sakrament.

Om altarets sakrament hålla vi före, att brödet och vinet i nattvarden äro Kristi sanna lekamen och blod, och att det icke allenast utdelas åt och anammas af fromma utan ock af ogudaktiga kristna.

Äfven lära vi, att man icke skall utdela brödet allena, ty vi behöfva icke den inbilska klokheten, som lär oss, att under det ena elementet är så mycket som under dem båda; såsom sofist erna och det möte, som hölls i Kost-nitz, föregifva. Ty äfven om det vore sant, att under det ena elementet är så mycket som under dem båda, så är dock det ena elementet icke hela ordningen och instiftelsen, såsom den genom Kristus är förrättad, lämnad och

anbefalld. Men i synnerhet fördöma och förbanna vi i Herrens namn alla dem, som icke allenast underlåta att bruka båda elementerna utan ock tyranniskt förbjuda, fördöma och liäda bägges utdelande såsom ett .kätteri och alltså upphäfva sig själfva öfver och emot Kristus vår Herre och Gud, sättande sig framför och emot honom o. s. v.

Hvad transsubstantiation vidkommer, så akta vi alls intet den

" 1 Kor. 10: 16. *» 1 Kor. 11: 2a

sofistiska spetsfundigheten, hvarmed de föregifva, att brödet och vinet lämna och förlora deras naturliga väsende, så att allenast utseendet och färgen af brödet förblifva, men är icke verkligt bröd. Ty det stämmer allra bäst öfverens med den heliga skrift, att brödet är och förblifver bröd, såsom Paulus själf nämner det: »Brödet som vi bryta»*, och »så äte hon af detta bröd»**.

VII. Om nycklarna.

Nycklarna äro församlingens ämbete och makt, som Kristus har gifvit att binda och lösa synder, icke allenast de grofva och uppenbara utan jämväl de fina och fördolda, hvilka Gud allena känner, såsom skrifvet står, Ps. 19: 13: »Ho kan märka, huru ofta han bryter». Och Paulus själf klagar, Rom. 7: 25, att han med köttet tjänte syndens lag. Ty det står icke i vår makt utan i Guds allena att döma, hvilka, huru stora och mångahanda synderna äro, såsom skrifvet är i Ps. 143: 2: »Gack icke till doms med din tjänare, ty för dig är ingen lefvande rättfärdig»; och Paulus säger, 1 Kor. 4: 4: »Jag vet intet med mig, dock därutinnan är jag icke rättfärdigad.»

VIII. Om skriftermål.

Emedan aflösningen och nycklarnas kraft är jämväl en tröst och hjälp, af Kristus själf i evangelium förordnad emot synden och ett ondt samvete, så bör skriftermål och aflösning ingalunda i församlingen afskaffas, i synnerhet för blödiga och förskräckta samvetens skull, så ock för den ospäkta268

och djärfva ungdomen, att den må förhöras och undervisas i den kristliga läran.

Men att uppräkna synderna bör stå hvar och en fritt och hvad han vill nämna eller icke. Ty så länge vi äro i köttet, ljuga vi icke, om vi bekänna och säga: jag erkänner mig vara en arm syndare, full med synder. Rom. 7: 23: »Jag finner en annan lag i mina lemmar» o. s. v. Och emedan den enskilda aflösningen kommer af nycklarnas ämbete, så bör man den icke förakta utan i stort värde hålla, såsom man ock högt bör skatta andra den kristliga församlingens ämbeten.

Och i det, som angår det muntliga och utvärtes ordet, måste man ståndaktigt hålla så före, att Gud skänker ingen sin ande och nåd utan genom och med det utvärtes ordet, som går förut, på det vi sålunda må förvara oss emot svärmare, det är andar, som berömma sig af att hafva Guds ande före och utan ordet; hvarföre de ock efter eget godtycke uttyda, döma och vränga Skriften eller j det muntliga ordet, såsom Mün-zer1 gjorde och många än i dag göra, som spetsfundigt vilja döma emellan anden och bokstafven men känna ingendera, icke heller veta de, hvad de säga och mena. Ja, påfvedömet är ock idel svärmeri, efter det påfven berömmer sig däraf, att all lag och rätt är uti hans hjärtas skrin, och allt hvad han själf i sin församling dömer och bjuder, det skall vara ande och rätt, fastän han besluter och befaller något öfver och tvärt emot Skriften eller det muntliga ordet.

Detta allt är satan och den gam-

la ormen, som ock bragte Adam och Eva till svärmeri och förledde dem ifrån Guds utvärtes ord till falsk andlighet och egna inbillningar; hvilket han dock äfven själf uträttade genom andra utvärtes ord; liksom våra svärmare fördöma än i dag det utvärtes ordet och tiga dock icke själfva utan uppfylla hela världen med sina lögner och skrifter, liksom kunde Anden icke komma genom apostlarnes muntliga ord och skrifter, utan han genom dessas ord' och skrifter måste först komma. Hvarföre hålla de då icke inne med sina predikningar och skrifter, till dess Anden själf kommer till människorna före och utan deras skrifter, såsom de berömma sig, att

själfva hafva fått Anden förutan Skriftens predikande? Men att vidlyftigare härom disputera har man nu icke tid, och vi hafva annorstädes utlåtit oss härom så mycket, som behöfves.

Ty jämväl de som tro före dopet eller ock undfå tron i dopet, de tro genom det utvärtes ordet, som går förut. Såsom ock de, hvilka något kommit till åren, måste hafva hört, att »hvilken som tror och varder döpt, han skall varda salig»*; oansedt om de på grund af sin otro efter tio års tid undfå Anden och dopet. Kornelius (Ap. G. 10) hade långt tillförne ibland judarne hört om den tillkommande Messias, genom hvilken han var rättfärdig inför Gud, gjorde böner och gaf allmosor, som voro Gud tacknämliga, genom tron (såsom ock Lukas kallar honom rättfärdig, from och gudfruktig), och kunde han hvarken tro efler vara rättfärdig utan det föregående ordet och dess höran-

* Mark. 16: 16.

de. Men Petrus fick befallning att uppenbara honom, det Messias (på hvilken han hade trott dittills, såsom den där komma skulle) vore nu kommen; på det hans tro om den tillkommande Messias icke måtte hålla honom fången ibland de förhärdade och otrogna judar, utan att han måtte veta, det han borde frälsas genom den närvarande Messias och med judarnes hop icke honom förneka eller förfölja.

Hvad behöfvas många ord? Svärmeri är inplantadt i Adam och hans barn ifrån första syndafallet intill världens ände, af den gamle draken planteradt och ingjutet i dem med ett gift, och är ett ursprung, drift, lif och kraft till alla kätterier, påfvedömet och mohammedanismen. Därföre måste vi ståndaktiga blifva därvid, att Gud icke vill handla med oss på annat sätt än genom det utvärtes ordet och sakramenterna; samt att allt hvad utan ordet och sakramenterna utgifves för ande, det är djäfvulen själf. Ty Gud ville ock uppenbara sig för Moses genom den brinnande busken och det muntliga ordet. Och ingen profet, hvarken Elias eller Elisa, har undfått den Helige Ande utom eller utan de tio Guds bud eller det muntliga ordet, jo-hannes döparen var ju icke aflad utan Gabriels föregående ord, icke heller sprang han i sin moders lif utan Marias ord. Och Petrus säger: »Ingen profetia är ännu framkommen af människovilja, utan de heliga Guds människor hafva talat, rörda af den Helige Ande».* Icke voro dessa heliga utan det utvärtes ordet, icke heller blefvo de såsom oheliga och världsliga drifna till att profetera;

utan de voro heliga, säger Petrus, när den Helige Ände talade genom dem.

IX. Om bannlysning.

Det större bannet, som påfven så kallar det, hålla vi före icke vara annat än ett världsligt straff, med hvilket vi, som äro församlingens tjänare, intet hafva att beställa. Men det han kallar mindre bann är en rätt och kristlig bannlysning, som utesluter uppenbara och halsstarriga syndare ifrån sakramentet och församlingens gemenskap, tilldess att de afstå från synderna och bättra sig. Prästerna böra icke sammanblanda detta kyrkostraff eller bannlysning med världsliga straff.

X. Om prästvigning och kallelse.

Om biskoparne rätt ville sköta sitt ämbete samt vårda sig om församlingen och evangelii lära, så kunde man af kärlek och för fridens skull, men icke af någon nödvändighet, tillåta, att de måtte viga och i församlingarna inställa oss och våra predikanter, dock med det villkor, att alla vidskepelser, gyckleri, spökverk och hednisk pomp och ståt åsidosattes. Men efter de icke äro, ej heller vilja vara rätta biskopar utan världsliga herrar och furstar, som hvarken predika och litra, döpa eller utdela den heliga nattvarden, icke heller förrätta någon ämbets-syssla i församlingen utan förfölja och fördöma dem, som äro kallade och slika ämbetssysslor förrätta; så bör i sanning försam-' lingen icke öfvergifvas eller lämnas utan tjänare för deras skull.

* 1 Pet. 1: 21.

Därföre, såsom församlingens och fädernas gamla exempel oss lära, så böra och vilja vi själfva viga och förordna dem, som skickliga äro till detta ämbete. Och detta kunna de icke förmena oss, ja, icke en gång efter deras egen lag, som säger, att jämväl de, som af kättare blifvit till präster vigda, äro rätt vigda, och att den vigseln icke bör

ändras. Ja, Hiero-nymus skrifver om alexandrinska församlingen, att hon i förstone styrdes utan biskopar af präster och predikanter i allmänhet.

XI. Om prästernas äktenskap.

Att de hafva förbjudit äktenskap och betungat det heliga prästeståndet med att aldrig fä gifta sig, det hafva de gjort af arghet utan all ärlig orsak och hafva däruti handlat såsom anti-krister, tyranner och de värsta bofvar; och de hafva därmed gifvit orsak till många grufliga, vederstyggliga och otaliga okyskhets-synder, uti hvilka de ännu söla sig. Men såsom hvarken vi eller de förmå att af en man göra en kvinna eller af en kvinna göra en man eller göra dem båda till intet; alltså hafva de icke heller makt att åtskilja sådana Guds skapelser och förbjuda dem att bo tillsammans och ärligt lefva i äktenskap. Därföre vilja vi icke lida eller samtycka, att prästerna skola tvingas att lefva ogifta, utan vi vilja hafva äktenskapet fritt, såsom Gud själf har stiftat och förordnat det, hvilkens verk vi icke vilja upplösa, nedrifva eller förhindra. Ty Paulus kallar äktenskapsförbud en djäflalärdom, 1 Tim. 4.: 1.

XII. Om församlingen.

Vi medgifva dem ingalunda, att de utgöra församlingen, efter de i sanning det icke äro. Vi vilja icke heller hörsamma det, som de i församlingens namn oss antingen befalla eller förbjuda. Ty, Gud vare lof, ett barn om sju år vet nu, hvad församlingen är, nämligen de trogna, heliga och de får, söm höra sin herdes röst. Så läsa ju barnen: jag tror på en helig, allmännelig eller kristlig kyrka. Denna helighet består icke i mässkjortor, rakade hufvudplättar, fotsida kjortlar och andra deras ceremonier, som äro uppdiktade tvärt emot den heliga skrift; utan hon består i Guds ord och en rätt tro.

XIII. Huru en människa inför Gud varder rättfärdig samt om goda verk oeh gärningar.

Hvad jag hittills alltid och stadigt har lärt om rättfärdiggörelsen, kan jag icke till den minsta del något ändra; nämligen att vi genom tron (som Petrus säger) bekomma ett annat, nytt och rent hjärta, och att Gud, för vår medlares Kristi skull, håller oss alldeles för rättfärdiga och heliga. Och fastän synden i köttet icke är alldeles borttagen eller död, så vill dock Gud oss densamma icke tillräkna eller ihågkomma.

På denna tro, förnyelse och syndernas förlåtelse följa sedan goda verk och gärningar. Och hvad som uti dem är syndigt och ofullkomligt, det räknas icke för någon synd eller brist, och det jämväl för Kristi skull; så att människan alldeles, både till sin per-i son och gärningar, är och kallas

rättfärdig och helig af blott nåd och barmhärtighet, som i Kristus öfver oss är utgjuten, utbredd och utsträckt. Därföre kunna vi icke berömma oss af förtjänster och goda gärningar, därest de anses förutan nåden och barmhärtigheten; utan som skrifvet står 1 Kor. 1: 31: "Den som berömmer sig, han berömme sig i Herren», nämligen att han har en nådig Gud. Ty således är allt rätt och godt. Vi säga ock dessutom, att hvarest goda gärningar icke följa, där är en falsk och icke någon rätt tro.

XIV. Om klosterlöften.

Alldenstund klosterlöften strida tvärt emot den första hufvudarti-keln, böra de alldeles afskaffas; ty desamma äro de, om hvilka Kristus talar, Matt. 24: 5: »Jag är Kristus» m. m. Den som gör löfte att lefva i kloster, han tror ju, att han på det sättet skall begynna ett heligare lefverne, än andra kristna föra, och vill med sina gärningar förtjäna himmelen, icke allenast för sig själf utan ock för andra. Men hvad är detta annat än att förneka Kristus? Ja, papisterna blygas icke att säga med sin Thomas, att klosterlöftet är jämlikt med dopet; men detta är en försmädelse emot Gud.

XV. Om människostadgar.

Hvad papisterna säga om människostadgar, att de hjälpa till syndernas förlåtelse och förtjäna saligheten, det är alldeles okristligt och fördömdt, såsom Kristus säger, Matt. 15: 9: »De tjäna mig fåfängt, lärande den lärdom, som är människobild», och Tit. 1: 14:

deras, som sig draga ifrån sanningen. Vidare är det okristligt, att de säga det vara en dödlig synd, om någon bryter sådana stadgar.

Dessa äro de artiklar, i hvilka jag bör och skall genom Guds nåd vara ståndaktig till min död; och kan jag uti dem hvarken något ändra eller eftergifva. Om en annan vill något eftergifva, så må han det göra på sitt eget samvete.

Till sist återstå påfvens gyckelspel angående hans dåraktiga och barnsliga artiklar, såsom om kyrkors invigande, klockors döpande, altarens vigande och döpande, hvartill faddrar blifva kallade, som förära gåfvor och skänker o. s. v. Detta döpande sker till den heliga döpelsens förakt, hån och vanära och bör därföre ingalunda tålas. Vidare om vigning af ljus och palmer, kakors, hafres, örters och kryddors vigning m. m., hvilket allt icke kan hafva namn af heliga invigelser utan är idel narrverk och bedrägeri. Och af sådant gyckelspel finnes otaligt mycket, hvilket vi lämna åt deras Gud och dem själfva att dyrka och tillbedja, till dess de varda däraf trötta. Vi böra med dem intet hafva att beställa.

Martinus Lutherus D. subscripsit. Justus Jonas D. Rector subscripsit

manu propria. Johannes Bugenhagen Pomer. D.

subscripsit. Caspar Creutziger D. subscripsit. Niclas Ambsdorff subscripsit Mag-

deburgensis. Georgius Spalatinus Aldenbur-

gensis.

|ag Philippus Melanchton gillar ofvanstående artiklar, såsom varande kristliga och med Guds ord enliga. Men hvad påfven angår,

tycker jag, att om han ville tillstädja evangelii lära, så kunde ock vi för allmän frid och ro ibland de kristna, som nu under honom äro och hädanefter komma kunna, lämna honom efter mänsklig lag det hedersrum öfver biskoparne, som han annars äger. Johannes Agricola Eisleben sub-

scripsit. Gabriel Dydimus subscripsit. Ego Urbanus Regius D. Eccle-siarum in Ducatu Luneburgensi Superintendens subscribo meo & fratrum meorum nomine & Ecclesiæ Hannopheranæ. Ego Stephanus Agricola Ecclesi-

astes Curiensis subscribo. Et ego Johannes Draconites subscribo, Professor & Ecclesiastes Marburgensis. Ego Chunradus Figenbotz pro gloria Dei subscribo, me ita cre-didisse, & adhuc prædico & credo firmiter, uti supra. Andreas Osiander EcclesiastesNu-

rembergensis subscribo. M. Vitus Dieterich Ecclesiastes

Noribergensis subscribo. Erharbus Schnepffius Concionator

Stugardiensis subscribo. Conradus Otingerus Phorcensis

Ulrichi Ducis Concionator. Simon Schneevveis Parochus Ecclesiæ in Crailsheim. Johannes Schlainhauffen Pastor

Ecclesiæ Cotensis subscribo. M. Georgius Heltus Forchemius. M. Adamus à Fulda. M. Anthonius Corvinus Conciona-

tores Hessaici. Rursum egoJohannesBugenhagius Pomeranus D. subscribo nomine Magistri Johannis Brentii, quemadmodum ä Schmalkaldia recedens mihi mandavit ore & literis, quas his fratribus, qui subscripserunt, ostendi.

Ego Dionysius Melander subscribo Confessioni, Apologiæ & Con-cordiæ in re Eucharistiæ.

Paulus Rhodius Superintendens Stetinensis.

Gerardus Oeniken Superintendens Ecclesiæ Mindensis.

Ego Brixius Northanus Ecclesiæ Christi, quæ est Susati, minister, subscribo articulis reverendi Patris M. Lutheri, & fateor me hactenus ita credidisse & do-cuisse, & porro per Spiritum Christi ita crediturum & doc-turum.

Michael Cælius concionator Mans-feldensis subscripsit.

M. Petrus Geltnerus concionator Franckenfurdensis subscripsit.

Wendalinus Faber Parochus Se-burgæ in Mansfeldia.

Ego Johannes Aepinus subscribo.

Similiter & ego Johannes Amster-damus Bremensis.

Ego Fridericus Myconius, Gotba-næ Ecclesiæ apud Thuringos Pastor, meo Justi Menii Isena-censis nomine subscribo.

Ego, Johannes Langus Doctor & Erphurdiensis Ecclesiæ concionator, meo & aliorum meorum in Evangelio Cooperariorum nomine, nempe:

Domini Licentiati Ludovici Platzii Melosingi.

Domini Magistri Sigismundi Kirch-neri.

Domini Wolfgangi Kismetter.

Domini Melchioris Weitman.

Domini Johannis Tall.

Domini johannis Kiliani.

Domini Nicolai Fabri.

Domini Andreæ Menseri, mea ma-nu subscribo.

Et ego Egidius Mechlerus mea | manu subscripsi.

Om påfvens makt och företräde är detta sammanskrifva af de teologer, som voro församlade i Sclimalkalden, år 1537.

Påfven i Rom tillmäter sig, att han enligt gudomlig rätt är satt öfver alla biskopar och kyrkoherdar.

Vidare tillägger han äfven, att han enligt gudomlig rätt bär båda svärden, det är, att han också äger makt att till- och afsätta konungar.

För det tredje säger han det vara nödigt till saligheten, att man sådant tror. Och för dessa orsakers skull kallar sig biskopen i Rom Kristi ståthållare på jorden.

Desse tre artiklar anse vi vara falska, ogudliga, tyranniska och för församlingen högst skadliga.

Men på det andra må fatta och begripa vårt bevis, så vilja vi först beskrifva, hvad det efter deras mening är att vara enligt gudomlig lag satt öfver alla. Ty de förstå det så, att påfven är biskop öfver hela den kristna kyrkan och såsom de självfva säga ohcHjueviKÖg, en allmän biskop, det är en sådan, af hvilken alla biskopar och kyrkoherdar i hela världen böra vigda och stadfästa varda, så att han äger rätt och makt att välja, viga, stadlasta och afsätta alla biskopar. Dessutom tillvällar han sig myndighet och makt att stifta lagar om gudstjänsten, om sakramenternas förvandling och om läran och vill, att hans artiklar, stadgar och lagar skola aktas lika med Guds bud och befallningar; det är, han menar, att människornas samveten äro så förbundna till att hålla de påfviska lagarna, att de som dem försumma, fastän det sker utan förargelse,

begå en dödlig synd. Han tillägger ock det, som grufligare är, att det till saligheten är nödigt, att man tror allt

detta.

Fördenskull vilja vi först af evangelium visa, att den romerske biskopen icke är enligt gudomlig rätt satt öfver andra biskopar och själasörjare.

Hos Luk. 22 förbjuder Kristus uttryckligen allt företräde emellan apostlarne; ty detta var deras fråga, sedan Kristus hade talat om sitt lidande, och de disputerade, hvilken ibland dem efter hans död skulle blifva den förnämste och liksom träda i den frånvarande Kristi ställe. Men Kristus straffar denna apostlarnes villfarelse och lär, att ibland dem icke skulle vara något herravälde eller företräde, utan att de alla såsom jämlika i apostlaämbetet skulle utsändas till evangelii allmänna tjänst. Därföre säger han: » Världsliga konungar regera, men I icke så, utan den som störst är ibland eder, han vare såsom en tjänare». Häraf visar sig, att herravälde ibland apostlarne ogillas.

Detsamma lär man ock af liknelsen, då Kristus i en slik träta om herraväldet ställer ett barn midt ibland apostlarne, gifvande därmed tillkänna, att emellan ordets tjänare icke skulle vara något företräde, såsom ock ett barn icke tager sig eller åtrår något herravälde.

Joh. 20: 21, utsänder Kristus sina lärjungar utan åtskillnad, när han säger: »Såsom Fadren har mig sändt, så sänder ock jag eder». Han säger, att han så sänder hvar ock en af dem, som han själf är sänd vorden; hvarföre han ock icke tillägnar någon af dem någon förmån eller herravälde framför de andra.

Galat. 2: 7, betygar Paulus med klara ord, att han af Petrus hvarken var vigd eller stadfäst i sitt ämbete; han erkänner icke heller Petrus för en sådan, af hvilken han bort stadfästas. Och i synnerhet kämpar han för, att hans kallelse icke grundade sig på Petri välde. Men han hade bort erkänna Petrus såsom sin förman, om Petrus af Guds lag hade därtill varit förordnad. Därföre säger Paulus, att han strax har predikat evangelium utan att rådfråga sig med Petrus. Han säger ock: »Af dem som något räknade voro, hurudana de fordom varit hade, det kommer mig intet vid; Gud aktar icke människans anseende; men de, som något voro räknade, lärde mig intet». Fördenskull, efter Paulus klarligen betygar, att han icke ens velat söka stadfästelse af Petrus jämväl då, när han var kommen till honom, så vill han därmed lära oss, att predikoämbetets myndighet grundar sig på Guds ord, och att Petrus icke har varit högre aktad än de andra apostlarne, så att man ock icke behöfde att endast af Petrus söka ordination eller stadfästelse.

1 Kor. 3: 6, gör Paulus ordets tjänare lika och lär, att församlingen är mer än dess tjänare; därföre kan man icke tillägna Petrus framför de andra apostlarne något herravälde öfver församlingen eller öfver de öfriga ordets tjänare. Ty så säger han: »Allt är det edert: vare sig Paulus eller Apollos eller Cephas»; det är, hvarken Petrus eller de andra ordets tjänare må taga sig något herravälde öfver församlingen; icke heller må de betunga församlingen med egna stadgar; ja, ingen människas myndighet må gälla mera än Guds ord, och må

j man icke ställa Cephas myndighet emot de andra apostlarnes, såsom de på den tiden plägade argumentera: Cephas, som är större apostel, tager detta i akt, därföre böra Paulus och de andra gifva akt på detsamma. Nej, Paulus betager Petrus denna förevändning och nekar, att hans myndighet var större än de andra apostlarnes eller församlingens.

Af historien.

På det nicenska mötet blef förordnadt, att biskopen i Alexandria skulle hafva omsorg för de österländska församlingarna, och biskopen i Rom skulle sköta suburba-nas, det är de västerländska församlingarna i de romerska provinserna. Häraf har till en början den romerske biskopens myndighet vuxit förmedelst mänsklig rätt, det är genom nicenska mötets beslut. Men om romerske biskopen hade enligt gudomlig rätt haft något öfvervälde, så hade det nicenska mötet icke fått betaga honom en sådan rätt och öfverflytta den på biskopen i Alexandria. Ja, alla österländska biskopar hade då hos den romerske ständigt bort söka ordination och

stadfästelse.

Jämväl har det nicenska mötet beslutat, att biskopar skulle väljas af sina egna församlingar i närvaro af en eller flera biskopar, som bodde närmast. Detta har man jämväl efterlefvat i Västerlandet och i de latinska församlingarna, såsom Cj-prianus och Augustinus vittna. Ty så talar Cyprianus Epist. 4 ad Cornelium: »Fördenskull måste man det flitigt hålla och akta efter Guds befallning och apostlarnes bruk, såsom det ock hos oss och nästan i alla landskap hålles, på det vid287 Schmalk. art. Om påfvens makt.

ordinationer allt må rätt tillgå, så att till den församling, där en biskop skall tillsättas, må de närmaste biskoparne af samma landskap komma tillsamman och honom utvälja i hela församlingens närvaro, som bäst känner hvars och ens lefverne, hvilket vi ock finna hafva skett hos oss vid vår medbröder Sabini ordination, att han efter hela församlingens val och några biskopars råd, som då hade kommit tillsamman, blef vigd till biskop med händers påläggande.» Denna sed kallar Cypri-anus en gudomlig stadga och ett apostoliskt bruk; han betygar ock, att detsamma nästan i alla landskap så hålles. Emedan således i största delen af världen, både i grekiska och latinska församlingar, hvarken ordination eller stadfästelse söktes hos biskopen i Rom; så är det tillräckligt klart, att församlingarna på den tiden icke hafva tillagt honom något öfvervälde och företräde.

Ett sådant öfvervälde kan ock icke vara; ty det- är omöjligt, att en biskop kan halva inseende öfver alla församlingar i världen, eller att de församlingar, som äro belägna längst bort i världen, kunna alla låta viga sina präster af denne ende biskopen. Man vet ju, att Kristi rike är utspridt öfver hela jordens krets; och ännu i dag äro många församlingar i Österlandet, som icke låta sina präster vigas eller stadfästas af biskopen i Rom. Emedan alltså ett slikt öfvervälde omöjligen kan vara, och församlingarna i största delen af världen icke heller hafva detsamma erkänt, så är det tillräckligt klart, att det icke är enligt gudomlig rätt inrättadt.

Fordom hafva många möten blifvit påbjudna och hållna, i hvilka romerske påfven icke har intagit främsta rummet, såsom det nicenska och liera andra. Detta är äfven ett bevis på, att församlingen på den tiden icke har erkänt romerske biskopens öfvervälde.

Hieronymus säger: »Om man låter saken komma an på välde och myndighet, så är ju hela världen större och mäktigare än en stad. Hvarhelst någon är biskop, vare sig i Rom, Eugubien, Konstantinopel, Regium eller Alexan-! dria, så är hans värdighet och äm-: bete lika».

Gregorius skrifver till patriarken i Alexandria och förbjuder att kalla sig för en allmän biskop. Och uti Regestis1 säger han, att | vid det kalcedoniska mötet blef företrädet tillbjudet biskopen i Rom, men han har icke emottagit det.

Slutligen, huru kan påfven efter gudomlig lag vara satt öfver hela församlingen, när församlingen har sitt fria val och det efter hand kommit i bruk, att de romerska biskoparne varda af kejsarne stadfästa.

När biskopen i Rom länge hade täflat med biskopen i Konstantinopel om företrädet, så har ändtligen kejsar Phocas förordnat, att det skulle lämnas till biskopen i Rom. Om nu församlingen af ålder hade erkänt romerske påfvens öfvervälde, så hade denna tvist icke kunnat uppstå icke heller behöft af kejsaren slitas.

Här varda några Skriftens språk anförda emot oss, såsom Matt. tö: »Du är Petrus, och uppå detta hälleberget skall jag bygga min församling» ; äfvensom: »Jag skall gifva dig himmelrikets nycklar»; *

* Matt. lo: IS, 19.276

Schmalk. art. Om påfvens makt.

vidare: »Föd mina får»*, och några andra. Men efter hela denna tvist är vidlyftigt och noga afhandlad annorstädes uti de våras böcker, och allt icke kan här skärskådas, så åberopa vi oss på dessa skrifter och vilja anse dem för att vara här upprepade. Dock skola vi korteligen svara angående dessa språks uttydning.

Uti alla de anförda Skriftens språk är Petrus en allmän person och talar icke för sig allena utan för alla apostlarne, såsom klart är af själfva texten. Ty Kristus frågar icke Petrus allena, utan säger: »Hvem sägen I mig vara»? Och

hvad Kristus säger såsom till en allena: »Jag skall gifva dig himmelrikets nycklar; allt det du binder» m. m., detsamma säger han på ett annat ställe till alla apostlarne, Matt. 18:18: »Allt det I binden» m. m., och hos Johannes 20: 33: »Hvilka I förlåten synderna». Dessa ord betyga, att nycklarna äro lika gifna åt alla apostlarne, och att allesammans äro tillika utsända till att predika.

Härjämte måste man ju erkänna, att nycklarna icke höra till någon viss människas person allena utan till hela kyrkan, såsom många ganska klara och fasta skäl intyga. Ty såsom evangelii löfte är visst och tillhör hela kyrkan omedelbart; alltså tillhöra ock nycklarna omedelbart hela kyrkan, alldenstund de icke äro annat än ämbetet, hvarigenom sådant löfte meddelas åt hvar och en, som det begär, som det ock i själfva verket är uppenbart, att kyrkan har makt att förordna kyrkotjänare. Och Kristus säger uti dessa orden: »Hvad I binden» m. m., gifvande tillkänna, åt hvilken han

har gifvit nycklarna, nämligen åt kyrkan, »hvarest två eller tre äro församlade i mitt namn» m. m. Kristus gifver den högsta och sista rätten åt kyrkan, då han säger: »säg församlingen». Och måste alltså nödvändigt i dessa språk förstås icke Petrus allena utan hela apostlarnes skara; därföre tillägnas Petrus härigenom ingen förmån, eller höghet och välde framför de andra.

Men att det står: »Uppå detta hälleberget skall jag bygga mina församling», där måste man ju bekänna, att församlingen icke är byggd på någon människas myndighet utan på det ämbete, som för samma bekännelse, som Petrus gjorde, nämligen att Jesus är Kristus, lefvande Guds Son. Därföre talar han ock till honom såsom till en tjänare, sägande: uppå detta hälleberget, det är uppå detta predikoämbete.

Nu är nya testamentets ämbete icke bundet till någon viss ort eller vissa personer såsom det levitiska ämbetet; utan det är utspridt öfver hela världen och finnes där, hvarest Gud gifver sina gåfvor, nämligen apostlar, profeter, herdar och lärare. Icke heller har detta ämbete sin kraft af någon sådan persons myndighet utan af ordet, som Kristus har talat. Och sålunda utlägga större delen af våra gamla lärare samma språk (uppå detta hälleberget), nämligen icke om Petri person utan om ämbetet och bekännelsen, såsom Origenes, Cyprianus, Augustinus, Hilarius och Beda. Så säger Krysostomus: »Uppå detta hälleberget och icke uppå Petrus. Ty handhar icke byggt sin församling på en människa utan på

• Joh 21: 17.289 Schmalk. art. Om påfvens makt.

Petri tro, nämligen denna: Du | är Kristus lefvande Guds Son. Och Hilarius säger: »Gud Fader har uppenbarat för Petrus det han sade: Du är lefvande Guds Son; fördenskull står församlingens byggnad på denna bekännelse, hvilken är läst som ett hälleberg; ja, denna tro är församlingens grundval».

Hvad dessa språk angår: Föd mina får; äfvensom: älskar du mig mer än dessa*, få följer ännu icke däraf, att Petrus har fått något J särskildt välde framför de andra apostlarne. Ty han befaller honom att föda, det är predika ordet eller regera församlingen genom ordet, hvilket. lika mycket angår de andra apostlarne som Petrus.

Den andra artikeln är ännu klarare, att Kristus har gifvit apostlarne allenast andligt välde, det är, han har gifvit dem befallning att predika evangelium, förkunna syndernas förlåtelse, utdela sakramenterna, bannlysa de ogudaktiga utan lekamligt våld genom ordet; men icke har han gifvit dem det världsliga svärdet eller makt att upprätta, intaga eller besätta något världsligt regemente. Ty så säger Kristus: »Gån och lären dem hålla allt det jag har eder befäl It»**. Äfvensom: »Såsom Fadren har sändt mig, så sänder ock jag eder».***

Nu är det klart, att Kristus är icke därtill sänd, att han skulle föra det lekamliga svärdet eller regera på världsligt sätt, såsom han själf säger: »Mitt rike är icke af denna världen»A Och Paulus säger: »Vi äro icke herrar öfver eder på trons vägnar.» ff Äfven-

som: »Våra krigsvapen äro icke köttsliga» ††† m. m.

Att Kristus under sin pina vardt med törnen krönt och framhades i konungslig purpur att bespottas, det har betecknat, att Kristi andliga rike skulle med tiden varda föraktadt och hans evangelium förtryckt, hvarefter ett annat världsligt rike skulle upprättas under sken af andligt välde. Därföre äro Bonifacii VIII.s2 stadga och Cap.

Omnes3 dist. 22 samt dylika meningar falska och ogudliga, som påstå, att påfven enligt gudomlig rätt är herre öfver alla konunga-, riken i världen. Och af denna falska inbillning har ett grufligt mörker kommit öfver församlingen, sedan har ock häraf följt stort buller och oro i Europa. Ty evangelii ämbete vardt försum-madt, kunskapen om tron och Kristi andliga rike blef utsläckt, och man höll påfvens utvärtes väsende och stadgar för en kristlig rättfärdighet.

Vidare hafva påfvarne begynt att röfva till sig konungariken, de hafva af- och tillsatt konungar samt med otillbörliga bannlysningar och krig plågat nästan alla konungar i Europa, men allramest de tyska kejsarne, stundom därföre, att de måtte inkräkta städer uti Italien; stundom för den orsakens skull, att de måtte bringa biskoparne i Tyskland under sin träldom och betaga kejsarne makt att själfva tillsätta biskopar. Ja, det står till och med i den klementinska4 stadgan, att när kejsaredömet står ledigt, är påfven laglig efterträdare därtill.

Sålunda har påfven, tvärt emot Kristi befallning, icke allenast till-

* Joh. 21: 15 och följ. " Matt. 28: 2a *** Joh. 20: 21. † Joh. 18: £6. †† 2 Kor. 1: 24.

†-;-† 2 Kor. 10: 4.278

vallat sig herravälde utan har ock såsom en tyrann upphäft sig öfver alla konungar. Dock bör man i denna sak icke så mycket klandra själfva gärningen som afsky det, att han förebär Kristi befallning och missbrukar nycklarna till världsligt välde samt binder saligheten vid sådana ogudaktiga och slemma meningar, när han säger, att det är till saligheten nödigt, att människorna tro, att han enligt gudomlig lag äger ett sådant välde. Emedan nu dessa grufliga villfarelser alldeles förmörka läran om tron och Kristi rike, så bör man för ingen del förtiga dem; ty utgången visar, att de hafva tillfogat Kristi församling stor skada och fördärf.

För det tredje måste man ock tillägga följande. Äfven om biskopen i]Rom enligt gudomlig rätt hade företrädet och öfver-väldet, så är man dock de påfvar ingen lydnad skyldig, som försvara falsk gudstjänst, afguderi och en sådan lära, som strider emot evangelium. Ja, sådana påfvar och ett sådant rike bör man hålla såsom förbannade, hvilket ock Paulus klarligen lär, Gal. 1:8: »Otn en ängel af himmelen annorlunda predikade evangelium för eder, än vi predikat hafva, han vare förbannad». Och i Apostlagärn. 5: 29 står: »Man måste mer lyda Gud än människor.» Detsamma lära ock tydligt de påfviska canones: att man icke skall lyda en påfve, som är en kättare.

Öfversteprästen i gamla testamentet hade sitt ämbete enligt gudomlig lag, och likväl var man icke pliktig att lyda översteprästerna, när de handlade emot Guds ord, såsom man finner, att Jeremias och andra profeter afsöndra-de sig ifrån dem. Sålunda afsön-

drade sig ock apostlarne ifrån Caiphas och voro icke heller pliktiga att lyda honom.

Nu är det ju klart, att de romerska påfvarne med sina anhängare försvara en falsk lära och gudstjänst. Så finner man ock, att antikrists kännemärken alldeles träffa in på påfvens rike och dess anhang. Ty när Paulus afmålar antikrist för tessalonikerna, kallar han honom,2Tess. 2:3: »Kristi motståndare, som upphäfver sig öfver allt det Gud eller gudstjänst kallas, så att han sätter sig i Guds tempel såsom en Gud.» Han talar alltså om någon, som regerar i församlingen, men icke om världsliga konungar; och den kallar han Kristi motståndare, efter densamme skulle upptänka en lära, som strider emot evangelium, samt tillmäta sig en gudomlig myndighet.

Först och främst är det nu sant, att påfven regerar i församlingen och har under Sken af andligt välde och ämbete upprättat sig detta rike, i ty han förebär dessa ord: »Jag skall gifva dig himmelrikets nycklar». Vidare strider ock påfvens lära på många sätt emot evangelium, och påfven tillmäter sig en gudomlig myndighet i trefaldig måtto. Först däruti att han tillvällar sig rätt att ändra Kristi lära och den gudstjänst, som af Gud själf är inrättad, och vill i det stället, att hans lära och gudstjänst skola hållas, såsom vore de af Gud anbefallda. För det andra däruti, att han tager sig makt icke allenast att binda och lösa i detta lifvet utan tillägnar sig ock välde öfver själarna i det tillkommande. För det tredje däruti, att påfven icke vill ställa sig under kyrkans eller någon annans dom utan sätter sin myndighet framför alla kristliga mötens och279 Schmalk. art. Om påfvens makt.

hela kyrkans beslut; men detta är ju att göra sig själf till Gud, när man hvarken vill underkasta sig kyrkans eller någon annans dorn. Slutligen försvarar han dessa så grufliga villfarelser och denna ogudaktighet med den största grymhet, i det han låter förgöra dem, som icke hålla med honom.

Emedan härmed är så beskaffadt, böra alla kristna akta sig, att de icke göra sig delaktiga af I denna påfvens falska lära, hädel-| ser och otillbörliga tyranni; utan de böra öfvergifva och förbanna påfven och hans anhang såsom ett antikrists rike, såsom Kristus har befallt,Matt. 7: 15:»Vakten eder för de falska profeter.» Och Paulus bjuder, 2 Kor. 6: i4, att man skall fly falska lärare och förbanna dem såsom styggelser, sägande: »Dragen icke uti främmande ok med de otrogna, ty hvad delaktighet har ljuset med mörkret?»

Det är svårt att afsöndra sig ifrån så många folks enhälliga mening och att kallas skismatiker. Men det är Guds befallning till alla, att de icke skola hafva att skaffa med falsk lära och ett otillbörligt tyranni, dem icke heller försvara. Därföre äro ock våra samveten tillräckligt ursäktade; ty villfarelserna i påfvedömet äro ögonskenliga och den heliga skrift i"opar med all makt, att dessa villfarelser äro djäflames och antikrists lära. Det är ju ett uppenbart afguderi i mässornas missbruk, hvilka så väl annars äro syndiga, som ock oförskämdt användas till den skamligaste vinning. Läran om bot och bättring är af påfven och hans anhängare alldeles förfalskad, ty de lära, att synderna varda förlåtna för våra : egna goda verks och gärningars

skull; sedan bjuda de dock, att man skall tvifla, om synderna äro förlåtna. Ingenstädes lära de, att synderna förlåtas för Kristi skull utan förtjänst, samt att vi genom denna tro bekomma syndernas förlåtelse. Således fördunkla de den ära, som tillkommer Kristus, och bortröfva för människorna deras vissa och fasta samvetströst såsom ock afskaffa den rätta gudstjänsten, nämligen trons öfning, som kämpar med otron och förtviflan. Sammaledes hafva de förmörkat läran om synden och uppdiktat det, att man måste uppräkna alla sina synder, hvaraf följt många villfarelser och ändtligen förtviflan. Härjämte hafva de upptänkt egna tillfyllestgörelser, genom hvilka Kristi välgärningar ock varda förmörkade.

Af dessa hafva aflatsbref tagit sin begynnelse, hvilka äro idel lögn, som man uppdiktat för vinnings skull. Huru stora missbruk och grufligt afguderi hafva icke sedan kommit af helgonens åkallande? Hvilka grofva laster har icke äktenskapets förbjudande åstadkommit? Huru mycket har icke evangelium blifvit förmörkadt genom deras lära om klosterlöften? Därvid hafva de uppdiktat, att sådana löften äro en rättfärdighet, som gäller inför Gud och förtjänar syndernas förlåtelse. Sålunda hafva de förvändt Kristi välgärningar i människostadgar och alldeles utrotat läran om tron. De hafva utgifvit sina dåraktiga stadgar för en rätt gudstjänst och fullkomlighet, hafva ock satt dem framför de verk, som Gud har påbjudit och af hvar och en uti hans kallelse fordrar. Dessa villfarelser bör man icke hålla för små och ringa, ty de skämma Kristi ära och fördärfva själarna,280

därföre kan man dem icke dölja och förtiga.

Sedan komma till dessa villfarelser två stora synder: den första är, att påfven med otillbörligt tyranni och plågor hägnar och försvarar sådana villfarelser; den andra är, att han betager församlingen domsrätten och låter icke religionssakerna på ordentligt vis afdömas. Ja, han påstår, att han själf är mer än ett helt kristligt möte, och att han kan omintetgöra kristliga mötens beslut, såsom de påfviska lagarna här och där oförskämdt uttala. Men mycket oförskämdare sådant hafva påfvarne verkställt, såsom många exempel intyga. I 9 Quest. 3 lyder påfviska lagen så: Ingen skall döma den högsta stolen, ty domaren dömes hvarken af kejsaren, präster, konungar eller menige man. Påfven utöfvar alltså ett dubbelt tyranni, i det han både försvarar sina villfarelser med våld och mord, så ock förbjuder rannsakning och dom. Och detta senare skadar mycket mera än allt hans våldsamma tyranni; ty sedan församlingen icke äger makt att döma, så kan ingen villolära eller falsk gudstjänst utrotas, som i så långliga tider fördärfva oändligt många själar.

Fördenskull måste gudfruktiga människor taga så stora villfarelser i betänkande så ock det tyranni, som öfvas i påfvedömet. De måste ock veta för det första, att man bör förkasta villfarelserna och anamma den rätta läran för Guds äras och själarnas salighets skull.

Sedan måste de ock besinna, huru grufligt stor synd det är att underhjälpa ett otillbörligt våld och tyranni, hvarigenom fromma kristna varda afdagatagna, hvilkas

blod Gud utan tvifvel icke låter ostraffadt varda.

Men i synnerhet åligger det konungar och furstar såsom de förnämsta medlemmarna af församlingen att se henne till godo och laga så, att villfarelserna må afskaffas och de sårade samvetena varda helade; såsom Gud i synnerhet förmanar konungar, Ps. 2: 10: »Så låten nu undervisa eder, I konungar, och låten tukta eder, I domare på jorden». Ty härom böra konungar förnämligast vara bekymrade, att de på det högsta befrämja Guds ära; därföre vore det ju ganska otillbörligt, om de skulle bruka sin makt och sitt välde att underhålla afguderi och andra otaliga synder samt så jämmerligt mörda fromma kristna.

Och om än påfven vill hålla möten och sammankomster; huru kan dock församlingen varda hul-pen, när påfven icke vill lida, att man beslutar något, som strider emot hans godtfinnande; eller när han icke vill lillåta någon annan än sina anhängare att döma, hvilka genom grufliga eder och förpliktelser äro förbundna att försvara hans tyranni och ogudaktighet, utan att han i någon sak Guds ord undantagit.

Men alldenstund de domar, som fällas på allmänna kristliga möten, äro församlingens och icke påfvens domar, sä tillhör det i synnerhet konungar att inskränka påfvarnes självsvåld och laga så, att församlingen icke betages makt att döma och besluta efter Guds ord. Och såsom alla andra kristna böra straffa påfvens öfriga villfarelser, så böra de ock straffa påfven själf, när han undflyr och hindrar den dom och rannsakning, som församlingen rätteligen anställer.Schrnalk. art. Om biskoparnes makt.

281

Därföre, om än biskopen i Rom enligt gudomlig lag hade företrädet och öfverväldet, dock när han försvarar falsk gudstjänst och en lära, som strider emot evangelium, så bör man icke visa honom lydnad, utan man måste nödvändigt sätta sig emot honom, såsom den där är antikrist. Man ser ju klarligen påfvens villfarelser och huru stora de äro.

Så är ock det tyranni, som han utöfvar, för alla uppenbart. Man vet äfvenväl det vara Guds befallning, att vi skola undfly afguderi, falsk lära och otillbörlig grymhet. Därföre hafva alla rättsinniga kristna stora nödvändiga och uppenbara orsaker att icke visa påfven någon lydnad. Och af dessa nödiga orsaker hafva de gudfruktiga tröst emot alla för-smädelser, som pläga kastas uppå oss, nämligen att vi gifva förargelse och åstadkomma split och oenighet.

Men de som hålla med påfven samt försvara hans lära och gudstjänst, de besmitta sig med afguderi och sådana meningar, som äro emot Gud försmädliga. Öfver dem kommer ock de fromma kristnas blod, hvilka påfven förföljer; de skämma ock Guds ära och förhindra församlingens salighet, emedan de sådana villfarelser och laster till evärldliga tider underhålla och skydda.

Om biskoparnes makt och doms-rätt.

Uti vår Confession och Apologi hafva vi i allmänhet förmält, hvad som bort sägas om kyrkans makt; ty den evangeliska läran gifver dem, som äro satta öfver församlingarna, icke allenast befallning att predika evangelium, förlåta synder och utdela sakramenterna,

utan dem tillägges ock jurisdiktion, nämligen befogenhet att bannlysa dem, som ligga i uppenbara synder, men åter aflösa dem, som göra bättring.

Nu är det klart af allas, ja, ock af våra motståndares bekännelse, att denna makt efter Guds förordning lika tillkommer alla, som förestå församlingarna, ehvad de kallas herdar, präster eller biskopar. Därföre säger ock Hieronymus med klara ord, att alla de, som förestå församlingarna, varda i de apostoliska epistlarna kallade både biskopar och präster. Han anför ock af episteln till Titus kap. 1 dessa Pauli ord: »Fördenskull lät jag dig kvar i Kreta, att du skulle besätta städerna med präster»; och kallar dem sedan biskopar, ty härpå följer strax detta: »En biskop bör vara ostrafflig, en hustrus man» m. m. Så nämna sig ock Petrus och Johannes själfva för präster.

Sedan tillägger Hieronymus: »Men att man efter den tiden utvalde en, som sattes öfver de andra, skedde därföre, att man måtte förekomma all skiljaktighet, så att Kristi församling icke måtte söndras, då hvar och en sökte att draga folket till sig. Ty jämväl i Alexandria, allt ifrån evangelisten Markus intill biskoparne Esdra och Dionysius5, hafva prästerna alltid utvalt en ibland sig, hvilken de upphöjt till större värdighet och kallat honom biskop på samma sätt, som en krigshär månde utvälja sig en anförare, och såsom diaconi utvälja en ibland sig, som är skickligast, hvilken de kalla ärkediakon. Ty hvad gör en biskop, det en präst ock icke gör, undantagande prästvigningen?»

Fördenskull lär Hieronymus, att denna åtskillnad emellan biskopar,282

präster'och herdar är kommen af mänsklig ordning, hvilket man ock ser i själfva verket; ty de hafva alla enahanda makt, såsom han tillförene har sagt. Men en sak allena, nämligen prästvigningen, har sedan gjort åtskillnad emellan biskopar och herdar, emedan det blef förordnadt, att en biskop skulle viga präster åt &era församlingar.

Dock, som det enligt gudomlig rätt icke är någon åtskillnad emellan biskopar och herdar, så är ock klart, att om en kyrkoherde i sin församling viger någon till präst, så är samma prästvigning kraftig och giltig efter gudomlig rätt. Därföre när de, som äro satta att vara biskopar, blifva församlingens liender och icke vilja ordinera tjänliga personer till präster, så behåller hvar och en församling sin rätt.

Ty hvarest församlingen är, där har man ock rätt att predika evangelium, hvarföre det är nödigt att församlingen behåller sin rätt att kalla, välja och ordinera präster. Och denna rätt är en skänk, som egentligen är församlingen gifven, hvilken henne icke kan fråntagas af något mänskligt välde; såsom ock Paulus vittnar, Ef. 4: 8: »Han är uppstigen i höjden — — — och har gifvit människorna gåfvor». Och ibland de gåfvor, som egentligen tillhöra församlingen, räknar han herdar och lärare; och han tillägger, att sådana varda gifna till Kristi lekamens uppbyggelse. Fördenskull, hvarest en rätt församling är, där äger man nödvändigt rätt att välja och ordinera präster, såsom uti nödfall äfven en lekman kan aflösa en annan från synderna och

* 1 Pot. 2: 9.

blifva så hans präst och herde, såsom Augustinus berättar en historia om tvenne kristna, som hafva varit tillsammans på ett skepp, af hvilka den ene har döpt den andre, som var katekumen6, och denne som vardt döpt, aflöste sedan den andre ifrån synderna.

Hit höra Kristi språk, som vittna, att nycklarna äro gifna åt hela församlingen och icke åt vissa personer allena, Matt. 18:20: »Hvar två eller tre äro församlade i mitt namn, där är jag midt ibland dem» m. m.

Slutligen bestyrkes ock detta genom Petri språk: »I ären det konungsliga prästerskapet».* Dessa ord höra till den rätta församlingen, hvilken emedan hon allena har prästerskapet, så har hon visserligen rätt att välja och ordinera präster.

Sådant vittnar ock församlingens allmänna bruk; ty fordom valdes herdar och biskopar af folket, sedan kom biskopen i samma församling eller en annan, som närmast var, och stadfäste honom, som blef utvald, med händers påläggande, och annat har prästvigningen icke varit än ett sådant gillande. Sedan hafva nya ceremonier kommit därtill, sådana som Dionysius7 till stor myckenhet beskrifver. Men den, som utgifvit denna bok, är icke gammal och har antagit ett falskt namn, eho han är; såsom ock Klemens8 skrifter äro af en annan under hans namn utgifna. Därefter hafva de nyare vid prästvigning tillagt detta: »Jag gifvér dig makt att offra för lefvande och döda»; men detta står ej heller hos Dionysius.

Af allt detta är nu klart, att församlingen äger rätt att välja ochSchrnalk. art. Om biskoparnes makt.

ordinera präster. Därföre, när biskoparne antingen äro kättare eller ieke vilja ordinera skickliga och tjänliga personer, så äro kyrkorna för Gud skyldiga efter gudomlig rätt att ordinera sig själlva kyrkoherdar och

kyrkotjänare. Men biskoparne med sin ogud-aktighet och sitt tyranni gifva orsak till tvedräkt och skiljaktighet; därför bjuder ock Paulus, att de biskopar, som drifva eller försvara en falsk lära och orätt gudstjänst, skola hållas såsom förbannade.

Vi hafva nu handlat om prästvigningen, hvilken är det enda, som gjort någon åtskillnad emellan biskoparne och de andra prästerna, såsom Hieronymus säger. Fördenskull behöfves icke att disputera om biskoparnes öfriga ämbetssysslor. Icke heller är det nödigt att tala om stadfästelsen eller klockors invigande, hvilka biskoparne hafva nästan förbehållit sig allena. Men om deras jurisdiktion vill man något handla.

Det är en klar sak, att den allmänna jurisdiktionen, som är att bannlysa dem, hvilka ligga i uppenbara synder, tillhör alla herdar. Men biskoparne hafva såsom tyranner dragit denna till sig allena och brukat den till en slem vinning. Ty man vet, att de så kallade oficialerna9 hafva brukat ett odrägligt själfsvåld och plågat folket dels af girighet, dels ai' andra syndiga begärelser och bannlyst utan laga rättegång. Hvad är nu icke detta för ett tyranni, att sådana ämbetsmän i städerna hafva makt att plåga och bannlysa folket efter eget behag förutan laga rättegång? Och denna makt hafva de missbrukat i allehanda saker, nämligen icke till att straffa sådana synder, som förtjänte bannlysning, utan andra ringa stycken,

såsom när man icke rätt hade fastat eller hållit helgdagar heliga med mera sådant. Det enda var, att de stundom straffade hor, hvarvid dock ofta oskyldiga och ärbara människor kommo att lida. Men som detta är en ganska svår synd, så bör ingen utan laga rättegång dömas.

Fördenskull, emedan biskoparne som tyranner hafva dragit denna jurisdiktion till sig allena och skändligen missbrukat den, så behöfver man icke för denna domsrätts skull att visa biskoparne lydnad. Utan efter man har skäliga orsaker att icke lyda dem, så är det rätt, att man återställer kyrko-herdarne denna jurisdiktion och tillser, att den lagligen brukas till lefvernets förbättring och Guds ära.

Nu återstår att tala om domsrätten i de mål, hvilka efter påfliga lagen höra till »forum eccle-siasticum» eller den kyrkliga domstolen och i synnerhet i gifter-målssaker. Denna domsrätt äga biskoparne äfven enligt världslig lag, hvilken dock icke är mycket gammal, såsom man ser af Codex och Novellæ Justiniani10, att världslig rätt har" på den tiden afdömt giftermålssaker. Och efter Guds förordning så måste världslig öfverhet döma uti sådana saker, när biskoparne äro försumliga, hvilket ock de påfviska reglerna medgifva. Därföre är det icke heller nödigt, att man för denna jurisdiktions skull visar biskoparne lydnad. Och alldenstund de hafva gjort några otillbörliga stadgar om äktenskapssaker, hvilka de lölja i sina domar, så behöfves jämväl för denna orsaks skull, att andra domstolar upprättas och förordnas. Ty otillbörligt är ju att förbjuda äktenskap emellan faddrar;284

Schmalk. art. Om biskoparnes makt.

så är det ock orätt, att om två äkta personer varda skilda, så skall den oskyldige icke få gifta sig. Otillbörlig är äfvenväl den lagen, som allmänt gillar alla tro-lolningar, om de ock ske hemligt med list och utan föräldrarnas vilja och samtycke. Orätt är ock att förbjuda prästerna äktenskapet. Förutom dessa finner man i deras lagar andra stycken, hvarigenom samveten blifva besvärade, hvilka det är onödigt att alla uppräkna.

Det är nog att nämna, att påfven har befallt mycket i äktenskapssaker, som är orätt och otillbörligt; hvarföre världslig öfverhet är pliktig att inrätta andra domstolar.

Emedan nu de biskopar, som äro påfven tillgifna, försvara en falsk lära och gudstjänst; vilja ej heller ordinera rättsinniga predikanter och lärare utan understödja påfvens tyranni och grymhet; hafva dessutom beröfvat kyrkoher-darne jurisdiktionen och bruka den såsom tyranner till sin egen nytta; ändtligen efter de ock uti giftermålssaker ofta fälla orätta och otillbörliga domar; så hafva församlingarna nog många och viktiga orsaker att icke erkänna dem såsom biskopar.

Och må biskoparne själfva påminna sig, att deras gods och inkomster äro inrättade såsom allmosor till församlingens tjänst och nytta, såsom regeln lyder: lönen gifves för ämbetets skull. Därföre kunna de icke med godt samvete behålla dessa allmosor. Emellertid försnilla de dock ifrån församlingen sådana medel, som borde användas till att underhålla kyrkotjänare, uppföda lärdt folk, försörja vissa fattiga personer och inrätta domstolar,

i synner-

het sådana, som skulle upptaga och skärskåda giftermålssaker, hvilka äro af så olika beskaffenhet och vikt, att för dem allena behöfves en särskild domstol, och till att upprätta en sådan behöfver församlingen sina medel och inkomster. Apostelen Petrus har förkunnat, att ogudaktiga biskopar skulle uppkomma, hvilka skulle missbruka församlingens allmosor till vällust och försumma sitt ämbete.

Fördenskull må de veta, som ifrån församlingen försnilla dess goda, att de ock för denna missgärning af Gud skola straffade varda.

Förteckning på de lärare och predikanter, som hafva underskrifva Augsburgiska bekännelsen och

dess försvarsskrift år 1537.

Uppå den befallning, som oss gifven är af de högborna furstar, ständer och städer, hvilka bekänna sig till den rena evangeliska läran, hafva vi ånyo öfversett artiklarna af den bekännelse, som framgafs till kejsaren på sammankomsten i Augsburg. Och af Guds nåd samtycka och bekänna alla predikanter, som hafva bevistat denna schmalkaldiska sammankomst, att de hålla ett med be-mälda Augsburgiska bekännelse och dess Apologi samt drifva den lära, som med dem enlig är, i sina församlingar. De bekänna ock, att de gilla artikeln om påfvens företräde och öfvervälde samt om biskoparnes makt och jurisdiktion, hvilken artikel här på schmalkaldiska sammankomsten blifvit till furstarne framlämnad. Fördenskull underskrifva sina namn:297 Schmalk. art. Underskrifter.

Ego Johannes Bugenhagius Pome-ranus D. subscribo articulis Con-fessionis Augustanæ, Apologiæ & articulo de papatu Smalcal-diæ Principibus oblato.

Et ego Urbanus Regius D. Eccle-siarum in Ducatu Luneburgensi Superintendens, subscribo.

Nicolaus Ambsdorff Magdeburgen-sis subscripsit.

Georgius Spalatinus Aldenbur-gensis subscripsit.

Andreas Osiander subscribo.

M. Vitus Dietrich Noribergensis subscripsit.

Stephanus Agricola Ecclesiastes Curiensismanu propria subscripsit.

Johannes Draconites Marburgen-sis subscripsit,

Chunradus Figenbotz subscripsit per omnia.

Martinus Bucerus.

Erhardus Schnepfius subscribo.

Paulus Rhodius Concionator in Stettin.

Gerardus Oeniken Ecclesiæ Min-densis Minister.

Brixius Northanus Susatiensis Concionator.

Simon SchnevveisParochusCrails-heim.

Rursum ego Pomeranus subscribo nomine magistri Johannis Brentii, quemadmodum mihi mandavit.

Philippus Melanthon subscribit manu propria.

Anthonius Corvinus subscribit tam suo, quam Adami a Fulda nomine, manu propria.

Johannes Schlainhauffen subscribit manu propria.

M. Georgius Heltus Forchemius.

Michael Cælius Concionator Mans-feldensis.

Petrus Geltnerus Concionator Ecclesiæ Frankenfurdensis.

Dionysius Melander subscripsit.

Paulus Fagius Argentinensis.

Wendalinus Faber Parochus Se-

burgæ in Mansfeldia. Conradus Otingerus Phorcensis, Udalrici Ducis Wirt. Concionator.

Bonifacius Wolfart verbi Minister

Ecclesiæ Augustanæ. Johannes Aepinus Hamburgensis Superintendens subscripsit propria manu. Id ipsum facit Johannes Amster-

damus Bremensis. Johannes Fontanus, inferioris Has-siæ Superintendens subscripsit. Fridericus Myconius pro se &

Iusto Menio subscripsit. Ambrosius Blaurerus.

Jag har läst samt andra och tredje gången ånyo genomläst den bekännelse och försvarsskrift, som i Augsburg till kejsaren framgafs af högborne kurfursten i Sachsen och andra furstar samt romerska rikets ständer. Jämväl har jag genomläst Formula Concordiæ, som uppsattes i Wittenberg med D. Bucerus och andra, angående sakramentet. Jag har ock genomläst de artiklar, som af D. Mart. Luther, vår högtärade lärofader, äro på tyska sammanskrifna vid schmalkaldiska sammankomsten; så har jag ock läst den lilla traktaten om påfvedömet samt biskoparnes makt och domsrätt. Och efter mitt ringa förstånd håller jag före, att allt detta öfverensstämmer med den heliga skrift samt med den rätta och sannskyldiga allmänna församlingens mening. Nu, ehuruväl jag ibland så stort antal af lärda män, som vid denna schmalkaldiska sammankomst närvarande äro, erkänner mig för den ringaste, dock efter jag icke får afbida slutet på denna sammankomst, så beder jag den värdige fadern i Kristus, D. Johannes Bugenhagius, att han ville286

visa mig den gunsten att, om så behöfves, sätta mitt namn under alla ofvannämnda skrifter. Ty att jag alltså menar, bekänner och alltid vill lära, genom min Herres Jesu Kristi nåd, det betygar jag

med denna min handskrift; som skedde i Schmalkalden den 23 februari år 1537.

Johannes Brentius, Ecclesiastes Hallensis. Enchiridion.

D:r Martin Luthers lilla katekes

för kyrkoherdar och predikanter.

Doktor MARTIN LUTHERS företal.

TV /Tartin Luther önskar alla trogna och gudfruktiga kyrkoherdar och predikanter nåd, barmhärtighet och frid i Kristus Jesus, vår Herre.

Till att författa och utgifva denna katekes eller den kristliga läran i en sådan liten, oansenlig och enfaldig form, därtill har jag tvungits af det beklagliga och ömkliga tillstånd, som jag nyligen har erfarit, då jag besökt församlingarna. Hjälp, Herre Gud! huru mycken ömklighet har jag ej där sett: folket, i synnerhet på landsbygden, vet alls intet af den kristliga läran, och många kyrkoherdar äro ty värr alldeles oskickliga och odugliga att lära andra, och ändå skola alla kallas kristna, vara döpta och gå till den heliga nattvardens sakrament, men kunna hvarken Fader vår, Tron eller Tio Guds bud; de lefva sin tid fram liksom fä och oförnuftiga svin, och nu, sedan evangelium kom-

met är, hafva de likvisst mästerligt lärt att missbruka all frihet.

Ack, I biskopar, hvad viljen I dock en gång svara Kristus, då I så skamligt hafva låtit folket gå i dess fåkunnighet och icke ett enda I ögonblick rätt förestån edert ämbete. Jag vill icke önska någon olycka öfver eder. I förbjuden,

att nattvardens sakrament skall af lärda och olärda brukas på enahanda sätt och påyrken edra människostadgars efterlefvande men sköten intet därom, antingen edra åhörare kunna Fader vår, Tron, Tio Guds bud eller något Guds ord eller icke. Ack, ve och åter ve eder!

Därföre beder jag eder för Guds skull, I alla mina kära herrar och bröder, som ären kyrkoherdar och predikanter, att I af hjärtat viljen vårda edert ämbete, varkunna eder öfver edra åhörare, som eder af Gud anförtrodda äro, och hjälpa oss att inprägla katekesen i dem,288

särdeles de unga, och kunna de, som det icke bättre förmå, taga dessa taflor och denna form för sig och ord för ord föreläsa den för sina åhörare, nämligen sålunda.

Först: att predikanten framför allt vaktar sig för och undflyr mångahanda eller annorlunda text och form på Tio Guds bud, Fader vår, Tron och sakramenterna m. m. och beständigt använder enahanda form, hvarvid han blifver och alltjämt drifver henne det ena året efter det andra. Ty man måste med enahanda viss text och form lära de unga och fåkunniga, eljest blifva de lätt förvillade, om man lär dem en tid så och året därefter annorlunda, liksom man skulle vilja förbättra det, och därigenom förspiller man allt sitt omak och arbete.

Det hafva jämväl fäderna väl förstått, de där allesammans hafva på enahanda sätt brukat Fader vår, Tron och Tio Guds bud, därföre skola vi ock hos de unga och enfaldiga så lära dessa stycken, att vi icke förändra någon stafvelse eller det ena året annorlunda än det andra dem förehålla eller föresäga.

Utvälj dig därföre hvilken form du vill och blif alltid stadigt därvid. Men när du predikar hos de lärda och förståndiga, så må du bevisa din konst och så brokigt krusa ut och mästerligt vända dessa stycken, som du kan. Men hos de unga och enfaldiga blif vid enahanda och alltjämt lika sätt och form och lär dem allra först dessa stycken: Tio Guds bud,Tron, Fader vår m. m., efter bokstafven ord för ord, så att de jämväl sammalunda kunna eftersäga dem och lära dem utantill.

Men till dem, som icke vilja lära

dem, skall man säga, att de försaka Kristus och äro inga kristna; de skola ej heller släppas till den heliga nattvardens sakrament eller få vara faddrar vid något barndop eller bruka något af den kristliga friheten utan alldeles visas bort till påfven och hans ämbetsmän, ja, till själfva djäfvulen. Därjämte skola deras föräldrar och husbönder förmena dem mat och dryck och låta dem veta, att öfverheten vill drifva sådana gudlösa människor ur landet.

Ty fastän man icke kan eller bör tvinga någon till tron, skall man likväl hålla och nödga den stora allmänheten därtill, att den vet, hvad som är rätt och orätt hos dem, ibland hvilka man vill bo, föda sig och lefva. Ty ho, som vill bo i någon stad, han måste veta och hålla samma stads rätt, som han vill tillgodonjuta, ehvad han tror eller är för sig själf i sitt hjärta en skalk och elak sälle.

För det andra: när de väl kunna själfva texten, så lär dem sedan jämväl uttydningen, så att de veta, hvad som därmed förstås, och begagna den form du här finner föreskrifven eller eljest något kort sätt, hvilket du vill, och blif därvid och förändra det icke till någon stafvelse, såsom det sades om själfva texten, och tag dig tid därtill. Ty det är icke nödigt, att du på en gång tager dig före alla stycken utan det ena efter det andra, så att när de först väl förstå det första budet, så tag sedan det andra för dig och så vidare, eljest blifva de öfverhopade, så att de intetdera väl minnas.

För det tredje: när du nu har lärt dem den korta katekesen, så tag sedan den stora för dig och gif dem jämväl en ymnigare och ytterligare kunskap; förklara därDoktor Martin Luthers lilla katekes. Företal.

sammastädes hvart och ett bud, hvart och ett stycke af tron och Herrens bön tillika med dess mångahanda gärningar, nytta, gagn, farlighet och skada, såsom du rikligen finner allt detta i många gudliga böcker, hvilka

därom äro skrifna. Drif i synnerhet det budet och stycket allra mest, som hos dina åhörare mest öfverträdes, såsom det sjunde, om stöld, måste du allvarsamt drifva hos handtverkare, handelsmän, jämväl hos bönder och tjänstehjon, emedan allahanda otrohet och tjufnad är stor hos sådana människor. Det Ijärde budet måste du ock väl drifva hos barn och menige man, att de skola vara stilla, trogna, lydiga, fridsamma, och alltid anföra många exempel af Skriften, att Gud har straffat den, som det öfverträdt, och välsignat den, som det efterlefvat.

I synnerhet mana jämväl därvid på ölverhetspersoner och föräldrar, att de regera väl och hålla barn i skola, och visa dem, att de efter Guds befallning äro skyldiga att göra det, och hvad för en svår synd de bedrifva, om de det icke göra, alldenstund de därigenom kullkasta och föröda både Guds och världens rike såsom de värsta både Guds och människors fiender, och lägg väl ut för dem, hvad för en gräslig skada de göra, om de icke hjälpa till att uppfostra barn att blifva kyrkoherdar, predikanter, skrifvare m. m., så att Gud skall förskräckligt straffa dem därföre. Ty det är nödigt att predika härom; föräldrar och öfver-hetspersoner synda nu för tiden i detta afseende mer än man kan säga, och djäfvulen har därmed i sinnet det som grufligt är.

Slutligen, emedan påfvens tyranni är nu mycket förminskadt,

så vilja de icke mera gå till altarets sakrament utan förakta det. Här är det åter nödigt att mana på, dock med förstånd, ty vi skola icke tvinga någon till tron eller till sakramentet, ej heller föreskrif-va någon lag, tid eller ställe därtill, men så predika, att de själfva vår lag förutan tränga sig därtill och likasom tvinga oss kyrkoherdar att gifva sig sakramentet, hvilket man gör på det sätt, att man säger dem: Hvem som icke söker eller begär sakramentet åtminstone en gång eller fyra gånger om året, om honom är att frukta, det han föraktar sakramentet och är ingen kristen, liksom den icke är någon kristen, som icke tror eller hör evangelium. Ty Kristus sade icke: detta försummen eller detta förakten, utan detta gören, sä ofta I dricken m. m. Han vill för visso, att vi skola göra detta, men icke, att vi alldeles försumma och förakta det. Detta gören, säger han.

Men om någon icke mycket aktar sakramenterna, så är det ett tecken därtill, att han har ingen synd, intet kött, ingen djäfvul, ingen värld, ingen död, ingen farlighet, intet helvete, det är, han tror intet af allt detta, fastän han är nedsänkt däruti upp öfver öronen och hel och hållen hör djäfvulen till. Tvärt om behöfver han ingen nåd, intet lif, intet paradis, intet himmelrike, ingen Kristus, ingen Gud eller något annat godt. Ty om han trodde, att han vore nedsänkt i så mycket ondt och honom fattades så mycket godt, så skulle han icke försumma detta sakrament, i hvilket vi blifva ifrån allt sådant ondt befriade och med så mycket godt begåfvade; man skulle ej heller behöfva tvinga honom med någon lag till detta sakrament, utan han skulle själf kom-

ma löpande, nödgad af sina synder, och snarare tvinga dig att gifva honom det.

Därföre behöfver du häruti icke föreskrifva någon lag, såsom påfven har gjort. Framhåll allenast det tydligaste och allvarligaste, som du kan, detta sakramentets nytta och skada, gagn och farlighet, nödvändighet och fördelaktighet, så skola de själfkrafda komma förutan ditt tvång. Men om de ändå icke komma, så låt dem fara och säg dem, att de höra djäfvulen till, alldenstund de alls intet känna af sin stora nöd och intet sköta om Guds nådiga hjälp, den han i detta sakrament tillbjuder dem. Men om du icke drifver sådant hos dina åhörare utan däraf

gör en lag och förgift, så är du därtill vållande, att de förakta sakramentet. Hvi skulle de icke vara försumliga, när du sofver och ti-; ger? Därföre besinnen detta väl, 11 kyrkoherdar och predikanter, I vårt ämbete är nu blifvet helt annorlunda, än det tillförne har varit under påfvedömet, det är nu blifvet allvarsamt och hälsosamt; fördenskull har det nu mycket större besvär och arbete, farlighet och frestelse med sig men får ganska liten lön och tack i världen. Dock vill Kristus själf vara vår lön, så framt vi troget arbeta i hans vingård. Därtill förhjälpe oss all nåds Fader, hvilken vare lof och pris i evighet, genom Jesus Kristus, vår Herre. Amen.

Doktor Martin Luthers lilla katekes.

i.

Tio Guds bud1.

Första budet.

Du skall inga andra gudar hafva för mig2.

Hvad är det?

Vi skola frukta och älska Gud öfver allting och sätta all tro och lit till honom.

Andra budet.

Du skall icke missbruka Herrens din Guds namn, ty Her-

ren skall icke låta honom blifva ostraffad, som hans namn missbrukar3.

Hvad är det?

Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke bruka hans namn till onda önskningar, svordom, vidskepelse, lögn och bedrägeri utan åkalla det i all nöd, bedja, tacka och lofva.

Tredje budet.

Tänk på, att du helgar hvilodagen 4.

1. Vid hvart och ett af de fem hufvudstycket äro i grundtexten tillagda ungefär dessa ord: "Såsom en husfader skall enfaldigt förehålla dem för sitt husfolk".

Enligt Luthers tyska text:

2. Du skall icke hafva andra gudar.

3. Du skall icke missbruka din Guds namn.

4. Du skall helga hvilodagen.

Hvad är det?

Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke förakta predikan och Guds ord utan hålla det heligt, gärna höra och lära det.

Fjärde budet.

Du skall hedra din fader och din moder, på det dig må väl gå och du må länge lefva på jorden1.

Hvad är det?

Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke förakta eller för-törna våra föräldrar och herrar utan hålla dem i vördnad, tjäna dem, lyda dem, älska dem och hafva dem för ögonen2.

Femte budet.

Du skall icke dräpa.

Hvad är det?

Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke skada vår nästa till hans lif eller bryta mot honom utan hjälpa och biträda honom i alla faror och lefnadsbehof3.

Sjette budet.

Du skall icke göra hor.

Hvad är det?

Vi skola frukta och älska Gud, så att vi föra ett kyskt och tuk-tigt lefverne både med ord och

gärningar, och att hvar och en älskar och ärar sin äkta maka.

Sjunde budet.

Du skall icke stjäla.

Hvad är det?

Vi skola frukta oeh älska Gud, så att vi icke borttaga eller med falska varor och svek draga till oss vår nästas penningar och ägodelar utan förhjälpa därtill, att hans gods och näring må förkofras och beskyddas 4.

Åttonde budet.

Du skall icke bära falskt vittnesbörd emot din nästa.

Hvad är det?

Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke beljuga, förråda, baktala eller illa berykta vår nästa; utan vi skola urskulda honom, tänka och tala väl om honom och tyda allt till det bästa 5.

Nionde budet.

Du skall icke hafva lust till din nästas hus.

Hvad är det?

Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke listigt stå efter vår | nästas arf eller hus eller under sken af lag och rätt tillägna oss det; utan vi skola vara honom be-

1. Du skall hedra din fader och din moder.

2. Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke förakta eller förtörna våra föräldrar och herrar utan visa dem aktning, tjäna dem, lyda dem, älska och vörda dem.

3. Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke skada vår nästa till hans lif eller vålla honom någon plåga utan hjälpa och biträda honom i alla faror och lefnadsbehof.

4. Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke borttaga eller med falska varor och svek tillägna oss vår nästas penningar och ägodelar utan förhjälpa därtill, att hans gods och näring må förkofras och beskyddas.

5. Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke af falskhet beljuga, förråda, bak-tala eller illa berykta vår nästa, utan vi skola urskulda honom, tala väl om honom och tyda allt till det bästa.

hjälpliga, att han må sitt behålla och besitta1.

Tionde budet.

Du skall icke begära din nästas hustru, ej heller hans tjänare eller hans tjänarinna, ej heller hans oxe, ej heller hans åsna, ej heller något, hvad honom tillhörer.

Hvad är det?

Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke draga, locka eller tubba ifrån vår nästa hans hustru eller tjänstefolk m. m. utan förmana och tillhålla dem att förblifva och troget göra, hvad deras plikt fordrar2.

Hvad säger nu Gud om alla dessa bud?

Det säger han:

Jag Herren din Gud är en stark hämnare3, den, som söker fädernas missgärning in på barnen allt intill tredje och fjärde led, de, som mig hata; och gör barmhärtighet uppå många tusende, som mig hafva kär och hålla mina bud.

Hvad är d et?

Gud hotar att straffa alla dem, som öfverträda dessa bud; där- [

före skola vi frukta för hans straff, så att vi icke bryta mot hans bud4. Men sin nåd och allt godt lofvar han alla dem, som hålla dessa bud; därföre skola vi älska honom, förtrösta på honom och gärna lefva efter hans bud.

II.

Trons artiklar.

Första artikeln.

Om Gud Fader och skapelsen.

Jag tror på Gud Fader, allsmäktig, himmelens och jordens skapare.

Hvad är det?

Tag tror, att Gud har skapat mig och alla varelser, gifvit mig kropp och själ, ögon, öron och alla lemmar, förnuft och alla sinnen; och att han ännu håller det vid makt; därtill försörjer mig rikligen och dagligen med kläder och föda, hus och hem m. m. och med allt det, jag till timlig näring behöfver, samt beskärmar och bevarar mig för skada, farlighet och allt ondt. Och detta allt af sin blotta nåd och faderliga godhet utan all min förskyllan eller värdighet. För hvilket allt jag är pliktig att tacka och lofva, lyda och tjäna honom. Det är visserligen sant5.

1. Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke listigt stå efter vår nästas arf eller hus och under sken af lag och rätt tillägna oss det, utan vi skola hjälpa och bistå honom att behålla det.

2. Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke med lock eller pock beröfva eller afhända vår nästa hans hustru, tjänstefolk eller boskap utan tillhålla dem att förblifva och göra, hvad deras plikt fordrar.

3. Jag, Herren, din Gud, är en nitälskande Gud,

4. därföre skola vi frukta hans vrede och icke göra emot hans bud.

5. Jag tror, att Gud har skapat mig och alla varelser, gifvit mig och ännu .håller vid makt kropp och själ, ögon. öron och alla lemmar, förnuft och alla sinnen; därjämte kläder och skor, mat och dryck, hus och hem, hustru och barn, åkrar, boskap och alltDoktor Martin Luthers lilla katekes. Företal.

Andra artikeln.

Om Guds Son och återlösningen.

Jag tror på Jesus Kristus, Guds ende Son, vår Herre, hvilken aflad är af den Helige Ande; född af jungfru Maria-, pint under Pontius Pilatus, korsfäst, död och begrafven-, nederstigen till helvetet; på tredje dagen uppstånden igen ifrån de döda-, uppstigen till himla; sittande på allsmäktig Guds Faders högra hand-, dädan igen-kommände till att döma lefvande och döda.

Hvad är det?

Jag tror, att Jesus Kristus, sann Gud, född af Fadern i evighet, och tillika sann människa, född af jungfru Maria, är min Herre, hvilken förlossat, förvärfvat och vunnit mig, f örtappade och fördömda människa, ifrån alla synder, ifrån döden och djäfvulens våld icke med guld eller silfver utan rried sitt heliga och dyra blod och med sitt oskyldiga lidande och död; på det jag skall vara hans egen, blifva och lefva under honom i

293

hans rike och tjäna honom i evig rättfärdighet, oskuld och salighet, såsom han är uppstånden ifrån döden, lefver och regerar i evighet. Det är visserligen sant.

Tredje artikeln.

Om den Helige Ande och helgelsen.

Jag tror på den Helige Ande; en helig, allmännelig kyrka, de heligas samfund; syndernas förlåtelse, de dödas

uppståndelse och ett evigt lif.

Hvad är det? Jag tror, att jag icke af mitt eget förnuft eller kraft kan tro på Jesus Kristus, min Herre, eller komma till honom, utan den Helige Ande har kallat mig genom evangelium, upplyst mig med sina gåfvor, helgat och behållit mig i en rätt tro; såsom han kallar, församlar, upplyser, helgar hela kristenheten på jorden och i Jesus Kristus behåller och bevarar henne i en rätt tro. I hvilken kristenhet han dagligen och mildeligen förlåter mig och alla trogna alla synder och skall på den yttersta dagen uppväcka mig och alla döda samt gifva mig och alla trogna i Kristus ett evigt lif. Det är visserligen sant1.

godt; försöijer mig rikligen och dagligen med all kroppens och lifvets nödtorft och näring, beskärmar mig mot all farlighet och beskyddar och bevarar mig för allt ondt och detta allt af blott faderlig, gudomlig godhet och barmhärtighet utan all min förtjänst och värdighet. För hvilket allt jag är skyldig att tacka och lofva, tjäna och lyda honom. Det är visserligen sant.

1. Jag tror, att jag icke af mitt eget förnuft eller kraft kan tro på Jesus Kristus, min Herre, eller komma till honom; utan den Helige Ande har kallat mig genom evangelium, upplyst mig med sina gåfvor, helgat och behållit mig i den riltta tron, såsom han kallar, församlar, upplyser, helgar hela kristenheten på jorden och behåller henne hos Jesus Kristus i den rätta, endräktiga tron. I hvilken kristenhet han dagligen rikligt förlåter mig och alla trogna alla synder och skall på den yttersta dagen uppväcka mig och. alla döda och gifva mig med alla trogna i Kristus ett evigt lif. Det är visserligen sant294

III.

Herrens bön.

Fader vår, som äst i him-lom.

Hvad är det?

Gud vill härigenom med mildhet uppmuntra oss, att vi skola tro, att han är vår rätte fader och vi hans rätta barn; på det vi skola bedja honom tröstеligen och med all tillförsikt, såsom goda barn sin älskelige fader.

Första bönen. Helgadt varde ditt namn.

Hvad är det?

Guds namn är i sig själf heligt, men vi bedja i denna bön, att det äfven må hållas heligt hos oss.

Huru sker det?

När Guds ord läres rent och klart och vi därefter lefva heligt, såsom Guds barn ägnar; det gif oss, käre himmelske Fader1! Men den, som lärer och lefver annorlunda, än Guds ord lärer, han ohelgar ibland oss Guds namn; därför bevara oss, o himmelske Fader!

Andra bönen.

Tillkomme ditt rike.

Hvad är det?

Guds rike kommer väl af sig själf vår bön förutan, men vi bedja

i denna bön, att det må komma äfven till oss.

Huru sker det?

När vår himmelske Fader gifver oss sin Helige Ande, att vi genom hans nåd sätta tro till hans heliga ord, så att vi lefva gudeligt här i tiden och saligt i evigheten2.

Tredje bönen.

Ske din vilje såsom i himmelen så ock på jorden.

Hvad är det?

Guds goda och nådiga vilja sker väl vår bön förutan, men vi bedja i denna bön, att den må ske äfven hos oss.

Huru sker det?

När Gud bryter och förhindrar vår köttsliga vilja och förtager allt ondt råd, djäfvulens och världens anslag, hvilka icke tillstädja, att vi helga Guds namn, och att hans rike må komma till oss, och när han styrker och behåller oss fasta i sitt ord och i tron i alla våra lifsdagar. Detta är hans goda och nådiga vilja3.

Fjärde bönen.

Vårt dagliga bröd gif oss i dag.

Hvad är det?

Gud gifver väl utan vår bön dagligt bröd åt alla människor jämväl de onda, men vi bedja i

1. När Guds ord läres rent och klart och vi äfven därefter lefva heligt såsom Guds barn. Därtill hjälp oss, käre Fader i himmelen.

2. När vår himmelske Fader gifver oss sin Helige Ande, att vi genom hans nåd sätta tro till hans heliga ord och lefva i Gud, här timligen och där i evighet.

3. När Gud bryter och förhindrar allt ondt råd och all ond vilja, som icke tillstfldja, att vi helga Guds namn och att hans rike kommer till oss, när han alltså bryter djäfvulens, världens och vårt eget kötts vilja och stärker och behåller oss fasta i sitt ord och tron i alla våra lifsdagar. Detta är hans nådiga, goda vilja.Doktor Martin Luthers lilla katekes. Företal.

295

denna bön, att vi måtte erkänna denna Guds välgärning och med-tacksamhet undfå vårt dagliga bröd i.

Hvad är dagligt bröd?

Allt det, som tillhör lifvets uppehälle och nödtorft, såsom mat och dryck, kläder, hus och hem, åker, boskap och bohag, gods och penningar, from maka, fromma barn, fromt tjänstefolk, god och trogen öfverhet, god styrelse, god och tjänlig väderlek, fred, hälsa, tukt och ära, goda vänner, trogna grannar och mera sådant.

Femte bönen.

Och förlåt oss våra skulder, såsom ock vi förlåta dem, oss skyldige äro.

Hvad är det?

Vi bedja i denna bön, att vår himmelske Fader icke ville se till våra synder och för deras skull vägra oss vår bön, ty vi äro icke värde, det vi begära, kunna icke heller förtjäna det; utan att han ville gifva oss det alltsammans af sin nåd; ty vi synda i mångahanda mätto dagligen och förtjäna intet annat än straff. Så vilja ock vi däremot af hjärtat förlåta och gärna göra dem godt, som bryta mot oss.

Sjette bönen.

Och inled oss icke i frestelse.

Hvad är det?

Gud frestar ingen, men vi bedja i denna bön, att Gud ville beskydda och bevara oss, att djäf-

vulen, världen och vårt eget kött icke må bedraga och förföra oss till vantro, förtviflan och andra svåra synder och laster, men, om vi därmed försökas, att vi då icke låta oss öfvervinnas utan strida mot dem och ändtligen behålla segern.

Sjunde bönen. Utan fräls oss ifrån ondo.

Hvad är det?

Vi bedja slutligen i denna bön, att vår himmelske Fader ville förlossa oss ifrån allt ondt och farligt både till kropp och själ, gods, heder och ära m. m. och på sistone, när stunden är kommen, gifva oss en salig hädanfärd och nådeligen taga oss af denna sorgedal till sig i himmelen.

Amen.

Hvad är det?

Att jag skall vara viss därom, att sådana böner äro vår himmelske Fader behagliga och hörda af honom; ty han har själf befallt oss bedja så och lofvat, att han vill höra oss. Amen, amen, det är: ja, ja, det skall så ske.

IV.

Döpelsens sakrament.

i.

Hvad är döpelsen?

Döpelsen är icke blott vatten utan ett vatten, förordnadt genom Guds bud och förbundet med Guds ord.

1. Gud gifver dagligt bröd, väl äfven utan vår bön, ja, äfven åt alla onda människor, men vi bedja i denna bön, på det han må låta oss förstå och med tacksägelse undfå vårt dagliga bröd.296

Doktor Martin Luthers lilla katekes.

Hvilket är detta Guds ord? Det, vår Herre Jesus Kristus säger i Mattei sista kapitel:

Gån ut, och lären alla folk, och döpen dem i namn Faders och Sons och den Helige Andes.

II.

Hvad nytta medför döpelsen?

Döpelsen verkar syndernas förlåtelse, frälsar ifrån döden och djäfvulen och gifver evig salighet åt alla dem, hvilka tro det, som Guds ord och löften innehålla i.

Hvilka äro dessa Guds ord

och löften? De, hvilka vår Herre Jesus Kristus säger i Marci sista kapitel: Den, där tror och blifver döpt, han skall varda salig-, men den, där icke tror, han skall varda fördömd.

III.

Huru kan vatten åstadkomma en så kraftig verkan? Vattnet verkar det visserligen icke utan Guds ord, som är med och när vattnet, och tron, som omfattar det med vattnet förenade ordet och förtröstar därpå2, ty utan Guds ord är det blott vatten och ingen döpelse, men med Guds ord är det en döpelse, det är: ett nåderikt lifvets vatten och ett bad till ny födelse i den Helige Ande, såsom aposteln Paulus

säger till Titus i det tredje kapitlet:

Efter sin barmhärtighet gjorde han oss saliga genom den nya födelsens bad och den Helige Andes förnyelse, hvilken han öfver oss rikligen utgjutit hafver genom vår Frälsare Jesus Kristus, på det vi skola rättfärdige varda genom hans nåd och arfvingar blifva till evinnerligt lif efter hoppet. Detta är ju ett fast ord.

IV.

Hvad betyder denna döpelse i vatten?

Den betyder, att den gamla människan hos oss skall genom daglig ånger och bättring förkväf-vas och dödas med alla synder och onda lustar och en ny människa åter dagligen framkomma och uppstå, hvilken i rättfärdighet och

helighet skall lefva för Gud evinnerligen 3.

Hvar står det skrifvet?

Aposteln Paulus säger till Romarena i det sjette kapitlet:

Vi äre begrafne med Kristus genom dopet i döden, att, såsom Kristus är uppväckt ifrån de döda genom Faderns härlighet, så skola ock vi vandra i ett nytt lefverne.

3. Åt alla dem, som tro detta, såsom Guds ord och löften lyda.

2. Vatten gör det visserligen icke utan Guds ord, som är med och när vattnet, och tron, som förtröstar på detta Guds ord i vattnet.

3. Det betyder, att den gamla människan hos oss skall genom daglig ånger och bättring fördränkas och dö med alla synder och onda lustar, och en ny människa åter dagligen framkomma och uppstå, hvilken i rättfärdighet och renhet skall lefva för Gud evinnerligen.Doktor Martin Luthers lilla katekes. Företal.

297

Om skriftermål.

Huru man skall lära de enfaldiga att göra sin syndabekännelse.

Hvad är skriftermål? Svar.

Till skriftermål höra två ting: det ena att man bekänner synderna; det andra, att man undfår aflösning eller syndernas förlåtelse af skriftefadern, såsom af Gud själf, och icke tviflar därpå utan tror fullt och fast, att synderna äro därigenom förlåtna inför Gud i himmelen.

Hvilka synder skall man då bekänna? Svar. För Gud skall man gifva sig skyldig till alla synder, äfven till dem vi icke kunna eller veta, såsom vi göra i Fader vår; men för skriftefadern skola vi bekänna allena de synder, som vi veta och förnimma i hjärtat.

Hvilka äro de? Svar. Se till ditt stånd efter tio Guds bud, om du är fader, moder, son, dotter, husbonde, matmoder eller tjänstehjon, om du har varit olydig, otrogen, försumlig, vredgad, otuktig, hatfull, om du har gjort någon emot med ord eller gärningar, stulit, ljugit, gjort skada på något och något fördärfvat.

Käre, gif mig då ett kort sätt till att skrifta! Svar. Så skall du säga till skriftefadern: Vördige, käre herre, jag beder, att ni ville höra mitt skriftermål och tillsäga mig aflösning på Guds vägnar.

Är du ett tjänstehjon, så säg: Jag arme syndare gifver mig!

skyldig till alla synder. I synnerhet bekänner jag för eder, att jag är en tjänare, men jag tjänar, tyvärr, min husbonde icke troget, ty där och där har jag icke gjort, hvad mig befalldt var af husbonde eller matmoder. Jag har förtör-nat dem och kommit dem till att bannas. Jag har varit försumlig och låtit ske skada. Jag har ock varit ohöfvisk i ord och gärningar; trätt och kifvat med mina vederlikar o. s. v. Allt detta gör mig ondt och jag beder om nåd. Jag vill gärna bättra mig.

En husbonde eller matmoder

säge så:

I synnerhet bekänner jag för eder, att jag icke troget har uppfödt mina barn och tjänstefolk till Guds ära. Jag har bannats och missbrukat Guds namn, gifvit onda exempel med ord och gärningar. Jag har gjort mina grannar skada, manga baktalat, sålt för dyrt, sålt falska varor, och hvad han eljest emot Guds bud och sitt stånd kan hafva handlat.

Men om någon icke finner sig besvärad vara med sådana eller större synder, så skall han då icke ytterligare bekymra sig eller vidare söka och så dikta sig synder och därmed af skriftermålet göra en samvetsplåga, utan säg en eller två, som du vet, alltså: I synnerhet bekänner jag för eder, att jag en gång bannades, likaledes en gång

hade ohöfviska ord, en gång försummade det eller det och låt det så vara nog.

Men vet du alldeles ingen, hvilket dock ej kan vara möjligt, så säg ock ingen särskild, utan mottag aflösning på den allmänna syndabekännelse, som du gör för Gud inför skriftefadern, således: Jag fattig, syndig människa o. s. v.298

Eller ock: Barmhärtige Gud, allgode Fader

o. s. v.

Därpå skall skriftefadern säga:

Gud vare dig nådig och styrke din tro! Amen.

Och säge vidare:

Tror du ock, att min förlåtelse är Guds förlåtelse? Svar: Ja.

Åter säger skriftefadern?

Ske dig, som du tror.

Och jag, på vår Herres Jesu Kristi befallning, förlåter dig dina synder i Faderns, Sonens och den Helige Andes namn, Amen. Gå i frid.

Men de, som hafva stor samvetsnöd eller äro bedröfvade och anfäktade, dem skall en skriftefader väl veta att med flere Skriftens språk trösta och uppväcka till tron. Detta är blott en allmän form för skriftermål för de enfaldiga.

V.

Altarets sakrament.

i.

Hvad är altarets sakrament?

Altarets sakrament är vår Herres Jesu Kristi sanna lekamen och blod" under bröd och vin, oss kristna till att äta och dricka, af Kristus själf stiftadt och inrättadt.

Hvar står det skrifvet?

Så skrifva evangelisterna Matteus, Markus, Lukas och aposteln Paulus:

Vår Herre Jesus Kristus i den natt, då han vardt förrådd, tog- brödet, tackade,

bröt det och gaf sina lärjungar och sade: Tagen och äten! Detta är min lekamen, som för eder varder utgifven. Gören det till min åminnelse!

Sammalunda tog han ock kalken, tackade och gaf sina lärjungar och sade: Tagen och dricken häraf alla! Denna kalk är det nya testamentet i mitt blod, som för eder och för många varder utgjutet till syndernas förlåtelse. Så ofta, som I det gören, gören det till min åminnelse!

II.

Hvad nytta medför detta ätande och drickande?

Det gifva de orden till känna: för eder utgifven och utgjutet till syndernas förlåtelse. Nämligen att syndernas förlåtelse, lif och salighet genom dessa ord gifvas oss i detta sakrament; ty, där syndernas förlåtelse är, där är ock lif och salighet.

III.

Huru kan lekamligt ätande och drickande åstadkomma en så kraftig verkan?

Ätandet och drickandet verkar det visserligen icke utan orden, som här stå: för eder utgifven och utgjutet till syndernas förlåtelse. Hvilka ord jämte det lekamliga ätandet och drickandet äro det väsentliga i detta sakrament; ty den, som sätter tro till dessa ord, han hafver, hvad de innehålla och lofva, nämligen syndernas förlåtelse.

IV.

Hvilken undfår detta sakrament värdigt? Att fasta och lekamligen bereda sig hör väl till en utvärtes anständighet; men värdig och väl beredd är blott den, som sätter tro till de orden: för eder utgifven och utgjutet till syndernas förlåtelse. Men den, som icke tror dessa ord utan tviflar, han är ovärdig och oskicklig, ty det ordet: för eder, fordrar idel trogna hjärtan1.

Huru en husfader skall lära sitt husfolk befalla sig Gud afton och morgon.

När du uppstår, skall du således befalla dig Gud och säga: I namn Fadrens och Sonens och den Helige Andes. Amen.

Fall sedan på knä eller stå och läs Fader vår, Tron och vill du, så må du därjämte

läsa denna bön: Jag tackar dig, min käre himmelske Fader, genom Jesus Kristus, din älskade Son, att du mig i denna natt för all skada och farlighet bevarat, och beder dig, att du ville förlåta mig alla mina synder och mig i denna dag nådeligen bevara för synder och allt ondt, så att mitt lefverne och alla mina gärningar må dig behagliga vara; ty jag befaller mig, min kropp och själ och alltsammans i dina händer. Din helige ängel vare med mig, att den onde fienden icke får någon makt med mig. Amen.

(Sjung sedan en psalm, såsom om Tio Guds bud eller hvad din andakt bjuder och gå så till ditt arbete med godt mod).

Om aftonen, när du går till sängs, kan du dig således Gud befalla och säga: I namn Fadrens och Sonens och den Helige Andes. Amen.

Fall sedan på knä eller stå och läs Fader vår, Tron och vill du, så må du därjämte

läsa denna bön: Jag tackar dig, min käre himmelske Fader, genom Jesus Kristus, din älskade Son, att du mig i denna dag för all skada och farlighet nådeligen bévarat, och beder dig, att du ville förlåta mig alla mina synder, och mig i denna natt nådeligen bevara; ty jag befaller mig, min kropp och själ och alltsammans i dina händer. Din helige ängel vare med mig, att den onde fienden icke får någon makt med mig. Amen. (Sedan lägg dig lugnt att sofva.)

Huru en husfader skall lära sitt husfolk välsignelsen till bords och tacksägelsen efter måltid.

Välsignelse till bords.

Barnen och tjänstfolket böra med hopknäppta händer anständigt framträda till bordet och säga: Allas ögon lita till dig, Herre! och du gifver dem mat i sinom

1. Att fasta och lekamligen bereda sig är väl en god, yttre ordning, men rätt värdig och väl beredd är den, som sätter tro till de orden: för eder utgifven och utgjutet till syndernas förlåtelse. Men den som icke tror dessa ord eller tviflar därpå, han är ovärdig och oberedd. Ty ordet: för eder, fordrar idel troende hjärtan.

tid. Du upplåter din milda hand, och allt det, som lefvande är, mättar du med välbehag i.

Sedan Fader vår och denna bön:

Välsigna oss, Herre Gud, himmelske Fader, och dessa dina gåfvor, som vi af din gifmilda godhet taga till oss; genom din Son, Jesus Kristus, vår Herre. Amen.

Tacksägelse ifrån bord.

Efter måltiden böra de ock göra på samma sätt och med hopknäppta händer säga: Tacken Herren, ty han är god och hans godhet varar i evighet. Han gifver allt lefvande näring, åt boskapen foder och åt korpungarna, som ropa till honom. Han har icke lust till hästars starkhet, icke heller behag till någon mans ben. Herren har behag till dem, som frukta honom, dem som på hans godhet hoppas. Ära vare Fadren och Sonen o. s. v.

Sedan Fader vår och denna bön:

Vi tacka dig, Herre Gud Fader, genom Jesus Kristus, vår Herre, för alla clina välgärningar; du som lefver och regerar till evig tid. Amen.

Hustaflan,

uti hvilken några språk ur den heliga skrift framställas för allahanda heliga ordningar och stånd, j hvaraf hvar och en må hafva en påminnelse och förmaning att akta och vårda, hvad hans stånd och ämbete kräfver.

För biskopar, kyrkoherdar och predikanter.

1 Tim. 3: 2-6.

En biskop skall vara ostrafflig; en hustrus man, vakande, nykter, sedig, gästgifvare, läraktig; ingen drinkare, icke bitter, icke sniken efter slem vinning, utan mild, icke trätosam, icke girig; den sitt hus väl förestår; den lydiga barn har med all ärlighet; icke nykristen.

Tit. 1: 9.

Den där håller sig vid det ord, som visst är och lära kan, på det han må mäktig vara till att förmana genom hälsosam lärdom och öfvervinna dem, som däremot säga.

För världslig öfverhet.

Rom. 13: 1-4.

Hvar och en vare öfverheten, som väldet har, underdånig, ty ingen öfverhet är utan af Gud; den öfverhet som är, hon är skickad af Gud; därföre ho sig sätter emot öfverheten, han sätter sig emot Guds skickelse. Men de, som sätta sig däremot, de skola få en dom öfver sig; ty de, som Väldet hafva, äro icke dem till räddhåga, som väl göra, utan dem, som illa göra. Vill du icke frukta för öfverheten, så gör det godt är, så får du pris af henne; ty hon är Guds tjänare, dig till godo. Men gör du det ondt är, så må du rädas; ty hon bär icke svärdet förgäfves', utan hon är Guds tjänare, en hämnare, honom till straff, som illa gör.

För gifta män.

1 Pet. 3: 7.

I män, bon när edra hustrur i med förnuft och gifven det kvinn-

1. Förklaring. Välbehag betyder, att alla lefvande varelser erhålla så mycket att äta, att de kunna vara glada och nöjda, ty bekymmer och girighet hindra sådant välbehag.Doktor Martin Luthers lilla katekes. Företal.

301

iga kärilet, såsom det där svagast ir, dess ära, såsom ock medarf-vingar till lifsens nåd; på det edra böner icke blifva förhindrade.

Kol. 3: 19.

I män, älsken edra hustrur och våren icke bittra emot dem.

För gifta kvinnor.

1 Pet. 3: 1, 6.

Hustrurna vare sina män underdåniga, såsom Sara var lydig Abraham och kallade honom herre, hvilkens döttrar I

vordna ären, om I väl gören ock icke ären så förfärade.

För föräldrar.

Ef. 6: 4.

I fäder, reten icke edra barn till vrede, utan uppföden dem i Herrens förmaning.

För barn.

Ef. 6: 1-3.

I barn, våren höriga edra föräldrar i Herranom, ty det är rättvist; hedra din fader och moder, hvilket är det första bud, som löfte med sig hafver; på det dig skall väl gå, och du må blifva långlifvad på jorden.

För husbönder och matmödrar.

Ef. 6: 9.

I herrar gören ock detsamma emot dem och öfvergifven trug, vetande, att ock eder Herre är~i himmelen, och för honom är intet anseende till personen.

För tjänstefolk.

Ef. 6: 5- 8.

I tjänare, våren höriga edra lekamliga herrar med räddhåga och

bäfvan i edra hjärtans enfaldighet, såsom Kristus; icke tjänande allena för ögonen såsom människor till viljes, utan såsom Kristi tjänare, görande det Gud vill utaf hjärtat; med välvillighet låten eder tycka, att I tjänen Herren och icke människor; vetande hvad godt hvar och en gör, det skall han få igen af Herren, ehvad han är tjänare eller fri.

För ungt folk.

1 Pet. 5: 5,6.

I unge, våren de gamle underdåniga!^ Våren alla inbördes hvarannan underdåniga och hållen eder hårdt vid ödmjukheten; ty Gud står emot de högfärdiga, men de ödmjuka gifver han nåd. Så öd-mjuken eder nu under Guds mäktiga hand, på det han eder upphöjer i sinom tid.

För änkor.

1 Tim. 5: 5, 6.

Den, som en rätt änka och ensam är, hon sätter sitt hopp till Gud och blifver alltid i böner och åkallan natt och dag; men den som lefver i vällust, hon är lefvande död.

För menige man.

Rom. 13: 9.

Älska din nästa såsom dig själf. I det ordet är lagen författad.

1 Tim. 2: 1.

Så förmanar jag nu, att man framför allt har böner, åkallan, förböner och tacksägelser för alla människor.

När hvar och en sin syssla sköter, Då går allt väl, ehvad oss möter,Enchiridion.

D:r Martin Luthers lilla katekes

för kyrkoherdar och predikanter.

Doktor MARTIN LUTHERS företal.

TV /Tartin Luther önskar alla trogna och gudfruktiga kyrkoherdar och predikanter nåd, barmhärtighet och frid i

Kristus Jesus, vår Herre.

Till att författa och utgifva denna katekes eller den kristliga läran i en sådan liten, oansenlig och enfaldig form, därtill har jag tvungits af det beklagliga och ömkliga tillstånd, som jag nyligen har erfarit, då jag besökt församlingarna. Hjälp, Herre Gud! huru mycken ömklighet har jag ej där sett: folket, i synnerhet på landsbygden, vet alls intet af den kristliga läran, och många kyrkoherdar äro ty värr alldeles oskickliga och odugliga att lära andra, och ändå skola alla kallas kristna, vara döpta och gå till den heliga nattvardens sakrament, men kunna hvarken Fader vår, Tron eller Tio Guds bud; de lefva sin tid fram liksom fä och oförnuftiga svin, och nu, sedan evangelium kom-

met är, hafva de likvisst mästerligt lärt att missbruka all frihet.

Ack, I biskopar, hvad viljen I dock en gång svara Kristus, då I så skamligt hafva låtit folket gå i dess fåkunnighet och icke ett enda I ögonblick rätt förestån edert ämbete. Jag vill icke önska någon olycka öfver eder. I förbjuden, att nattvardens sakrament skall af lärda och olärda brukas på enahanda sätt och påyrken edra människostadgars efterlefvande men sköten intet därom, antingen edra åhörare kunna Fader vår, Tron, Tio Guds bud eller något Guds ord eller icke. Ack, ve och åter ve eder!

Därföre beder jag eder för Guds skull, I alla mina kära herrar och bröder, som ären kyrkoherdar och predikanter, att I af hjärtat viljen vårda edert ämbete, varkunna eder öfver edra åhörare, som eder af Gud anförtrodda äro, och hjälpa oss att inprägla katekesen i dem,288

särdeles de unga, och kunna de, som det icke bättre förmå, taga dessa taflor och denna form för sig och ord för ord föreläsa den för sina åhörare, nämligen sålunda.

Först: att predikanten framför allt vaktar sig för och undflyr mångahanda eller annorlunda text och form på Tio Guds bud, Fader vår, Tron och sakramenterna m. m. och beständigt använder enahanda form, hvarvid han blifver och alltjämt drifver henne det ena året efter det andra. Ty man måste med enahanda viss text och form lära de unga och fåkunniga, eljest blifva de lätt förvillade, om man lär dem en tid så och året därefter annorlunda, liksom man skulle vilja förbättra det, och därigenom förspiller man allt sitt omak och arbete.

Det hafva jämväl fäderna väl förstått, de där allesammans hafva på enahanda sätt brukat Fader vår, Tron och Tio Guds bud, därföre skola vi ock hos de unga och enfaldiga så lära dessa stycken, att vi icke förändra någon stafvelse eller det ena året annorlunda än det andra dem förehålla eller föresäga.

Utvälj dig därföre hvilken form du vill och blif alltid stadigt därvid. Men när du predikar hos de lärda och förståndiga, så må du bevisa din konst och så brokigt krusa ut och mästerligt vända dessa stycken, som du kan. Men hos de unga och enfaldiga blif vid enahanda och alltjämt lika sätt och form och lär dem allra först dessa stycken: Tio Guds bud,Tron, Fader vår m. m., efter bokstafven ord för ord, så att de jämväl sammalunda kunna eftersäga dem och lära dem utantill.

Men till dem, som icke vilja lära

dem, skall man säga, att de försaka Kristus och äro inga kristna; de skola ej heller släppas till den heliga nattvardens sakrament eller få vara faddrar vid något barndop eller bruka något af den kristliga friheten utan alldeles visas bort till påfven och hans ämbetsmän, ja, till själfva djäfvulen. Därjämte skola deras föräldrar och husbönder förmena dem mat och dryck och låta dem veta, att öfverheten vill drifva sådana gudlösa människor ur landet.

Ty fastän man icke kan eller bör tvinga någon till tron, skall man likväl hålla och nödga den stora allmänheten därtill, att den vet, hvad som är rätt och orätt hos dem, ibland hvilka man vill bo, föda sig och lefva. Ty ho, som vill bo i någon stad, han måste veta och hålla samma stads rätt, som han vill tillgodonjuta, ehvad han tror eller är för sig själf i sitt hjärta en skalk och elak sälle.

För det andra: när de väl kunna själfva texten, så lär dem sedan jämväl uttydningen, så att de veta, hvad som därmed förstås, och begagna den form du här finner föreskrifven eller eljest något kort sätt, hvilket du vill, och blif därvid och förändra det icke till någon stafvelse, såsom det sades om själfva texten, och tag dig tid därtill. Ty det är icke nödigt, att du på en gång tager dig före alla stycken utan det ena efter det andra, så att när de först väl förstå det första budet, så tag sedan det andra för dig och så vidare, eljest blifva de öfverhopade, så att de intetdera väl minnas.

För det tredje: när du nu har lärt dem den korta katekesen, så tag sedan den stora för dig och gif dem jämväl en ymnigare och ytterligare kunskap; förklara där

sammastädes hvart och ett bud, hvart och ett stycke af tron och Herrens bön tillika med dess mångahanda gärningar, nytta, gagn, farlighet och skada, såsom du rikligen finner allt detta i många gudliga böcker, hvilka därom äro skrifna. Drif i synnerhet det budet och stycket allra mest, som hos dina åhörare mest öfverträdes, såsom det sjunde, om stöld, måste du allvarsamt drifva hos handtverkare, handelsmän, jämväl hos bönder och tjänstehjon, emedan allahanda otrohet och tjufnad är stor hos sådana människor. Det Ijärde budet måste du ock väl drifva hos barn och menige man, att de skola vara stilla, trogna, lydiga, fridsamma, och alltid anföra många exempel af Skriften, att Gud har straffat den, som det öfverträdt, och välsignat den, som det efterlefvat.

I synnerhet mana jämväl därvid på ölverhetspersoner och föräldrar, att de regera väl och hålla barn i skola, och visa dem, att de efter Guds befallning äro skyldiga att göra det, och hvad för en svår synd de bedrifva, om de det icke göra, alldenstund de därigenom kullkasta och föröda både Guds och världens rike såsom de värsta både Guds och människors fiender, och lägg väl ut för dem, hvad för en gräslig skada de göra, om de icke hjälpa till att uppfostra barn att blifva kyrkoherdar, predikanter, skrifvare m. m., så att Gud skall förskräckligt straffa dem därföre. Ty det är nödigt att predika härom; föräldrar och öfver-hetspersoner synda nu för tiden i detta afseende mer än man kan säga, och djäfvulen har därmed i sinnet det som grufligt är.

Slutligen, emedan påfvens tyranni är nu mycket förminskadt,

så vilja de icke mera gå till altarets sakrament utan förakta det. Här är det åter nödigt att mana på, dock med förstånd, ty vi skola icke tvinga någon till tron eller till sakramentet, ej heller föreskrif-va någon lag, tid eller ställe därtill, men så predika, att de själfva vår lag förutan tränga sig därtill och likasom tvinga oss kyrkoherdar att gifva sig sakramentet, hvilket man gör på det sätt, att man säger dem: Hvem som icke söker eller begär sakramentet åtminstone en gång eller fyra gånger om året, om honom är att frukta, det han föraktar sakramentet och är ingen kristen, liksom den icke är någon kristen, som icke tror eller hör evangelium. Ty Kristus sade icke: detta försummen eller detta förakten, utan detta gören, sä ofta I dricken m. m. Han vill för visso, att vi skola göra detta, men icke, att vi alldeles försumma och förakta det. Detta gören, säger han.

Men om någon icke mycket aktar sakramenterna, så är det ett tecken därtill, att han har ingen synd, intet kött, ingen djäfvul, ingen värld, ingen död, ingen farlighet, intet helvete, det är, han tror intet af allt detta, fastän han är nedsänkt däruti upp öfver öronen och hel och hållen hör djäfvulen till. Tvärt om behöfver han ingen nåd, intet lif, intet paradis, intet himmelrike, ingen Kristus, ingen Gud eller något annat godt. Ty om han trodde, att han vore nedsänkt i så mycket ondt och honom fattades så mycket godt, så skulle han icke försumma detta sakrament, i hvilket vi blifva ifrån allt sådant ondt befriade och med så mycket godt begåfvade; man skulle ej heller behöfva tvinga honom med någon lag till detta sakrament, utan han skulle själf kom-

ma löpande, nödgad af sina synder, och snarare tvinga dig att gifva honom det.

Därföre behöfver du häruti icke föreskrifva någon lag, såsom påfven har gjort. Framhåll allenast det tydligaste

och allvarligaste, som du kan, detta sakramentets nytta och skada, gagn och farlighet, nödvändighet och fördelaktighet, så skola de självkrafda komma förutan ditt tvång. Men om de ändå icke komma, så låt dem fara och säg dem, att de höra djäfvulen till, alldenstund de alls intet känna af sin stora nöd och intet sköta om Guds nådiga hjälp, den han i detta sakrament tillbjuder dem. Men om du icke drifver sådant hos dina åhörare utan däraf

gör en lag och förgift, så är du därtill vållande, att de förakta sakramentet. Hvi skulle de icke vara försumliga, när du sofver och ti-; ger? Därföre besinnen detta väl, 11 kyrkoherdar och predikanter, I vårt ämbete är nu blifvet helt annorlunda, än det tillförne har varit under påfvedömet, det är nu blifvet allvarsamt och hälsosamt; fördenskull har det nu mycket större besvär och arbete, farlighet och frestelse med sig men får ganska liten lön och tack i världen. Dock vill Kristus själf vara vår lön, så framt vi troget arbeta i hans vingård. Därtill förhjälpe oss all nåds Fader, hvilken vare lof och pris i evighet, genom Jesus Kristus, vår Herre. Amen.

Doktor Martin Luthers lilla katekes.

i.

Tio Guds bud1.

Första budet.

Du skall inga andra gudar hafva för mig2.

Hvad är det?

Vi skola frukta och älska Gud öfver allting och sätta all tro och lit till honom.

Andra budet.

Du skall icke missbruka Herrens din Guds namn, ty Her-

ren skall icke låta honom blifva ostraffad, som hans namn missbrukar3.

Hvad är det?

Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke bruka hans namn till onda önskningar, svordom, vidskepelse, lögn och bedrägeri utan åkalla det i all nöd, bedja, tacka och lofva.

Tredje budet.

Tänk på, att du helgar hvilodagen 4.

1. Vid hvart och ett af de fem hufvudstycket äro i grundtexten tillagda ungefär dessa ord: "Såsom en husfader skall enfaldigt förehålla dem för sitt husfolk".

Enligt Luthers tyska text:

2. Du skall icke hafva andra gudar.

3. Du skall icke missbruka din Guds namn.

4. Du skall helga hvilodagen. 290

Doktor Martin Luthers lilla katekes.

ma löpande, nödgad af sina synder, och snarare tvinga dig att gifva honom det.

Därföre behöfver du häruti icke föreskrifva någon lag, såsom påfven har gjort. Framhåll allenast det tydligaste
och allvarligaste, som du kan, detta sakramentets nytta och skada, gagn och farlighet, nödvändighet och fördelaktighet, så skola de självkrafda komma förutan ditt tvång. Men om de ändå icke komma, så låt dem fara och säg dem, att de höra djäfvulen till, alldenstund de alls intet känna af sin stora nöd och intet sköta om Guds nådiga hjälp, den han i detta sakrament tillbjuder dem. Men om du icke drifver sådant hos dina åhörare utan däraf

gör en lag och förgift, så är du därtill vållande, att de förakta sakramentet. Hvi skulle de icke vara försumliga, när du sofver och ti-; ger? Därföre besinnen detta väl, 11 kyrkoherdar och predikanter, I vårt ämbete är nu blifvet helt

annorlunda, än det tillförne har varit under påfvedömet, det är nu blifvet allvarsamt och hälsosamt; fördenskull har det nu mycket större besvär och arbete, farlighet och frestelse med sig men får ganska liten lön och tack i världen. Dock vill Kristus själf vara vår lön, så framt vi troget arbeta i hans vingård. Därtill förhjälpe oss all nåds Fader, hvilken vare lof och pris i evighet, genom Jesus Kristus, vår Herre. Amen.

Doktor Martin Luthers lilla katekes.

i.

Tio Guds bud1.

Första budet.

Du skall inga andra gudar hafva för mig2.

Hvad är det?

Vi skola frukta och älska Gud öfver allting och sätta all tro och lit till honom.

Andra budet.

Du skall icke missbruka Herrens din Guds namn, ty Her-

ren skall icke låta honom blifva ostraffad, som hans namn missbrukar3.

Hvad är det?

Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke bruka hans namn till onda önskningar, svordom, vidskepelse, lögn och bedrägeri utan åkalla det i all nöd, bedja, tacka och lofva.

Tredje budet.

Tänk på, att du helgar hvilodagen 4.

1. Vid hvart och ett af de fem hufvudstycket äro i grundtexten tillagda ungefär dessa ord: "Såsom en husfader skall enfaldigt förehålla dem för sitt husfolk".

Enligt Luthers tyska text:

2. Du skall icke hafva andra gudar.

3. Du skall icke missbruka din Guds namn.

4. Du skall helga hvilodagen.

Hvad är det?

Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke förakta predikan och Guds ord utan hålla det heligt, gärna höra och lära det.

Fjärde budet.

Du skall hedra din fader och din moder, på det dig må väl gå och du må länge lefva på jorden1.

Hvad är det?

Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke förakta eller för-törna våra föräldrar och herrar utan hålla dem i vördnad, tjäna dem, lyda dem, älska dem och hafva dem för ögonen2.

Femte budet.

Du skall icke dräpa.

Hvad är det?

Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke skada vår nästa till hans lif eller bryta mot honom utan hjälpa och biträda honom i alla faror och lefnadsbehof3.

Sjette budet.

Du skall icke göra hor.

Hvad är det?

Vi skola frukta och älska Gud, så att vi föra ett kyskt och tuk-tigt lefverne både med ord och

gärningar, och att hvar och en älskar och ärar sin äkta maka.

Sjunde budet.

Du skall icke stjäla.

Hvad är det?

Vi skola frukta oeh älska Gud, så att vi icke borttaga eller med falska varor och svek draga till oss vår nästas penningar och ägodelar utan förhjälpa därtill, att hans gods och näring må förkofras och beskyddas 4.

Åttonde budet.

Du skall icke bära falskt vittnesbörd emot din nästa.

Hvad är det?

Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke beljuga, förråda, baktala eller illa berykta vår nästa; utan vi skola urskulda honom, tänka och tala väl om honom och tyda allt till det bästa 5.

Nionde budet.

Du skall icke hafva lust till din nästas hus.

Hvad är det?

Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke listigt stå efter vår | nästas arf eller hus eller under sken af lag och rätt tillägna oss det; utan vi skola vara honom be-

1. Du skall hedra din fader och din moder.

2. Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke förakta eller förtörna våra föräldrar och herrar utan visa dem aktning, tjäna dem, lyda dem, älska och vörda dem.

3. Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke skada vår nästa till hans lif eller vålla honom någon plåga utan hjälpa och biträda honom i alla faror och lefnadsbehof.

4. Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke borttaga eller med falska varor och svek tillägna oss vår nästas penningar och ägodelar utan förhjälpa därtill, att hans gods och näring må förkofras och beskyddas.

5. Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke af falskhet beljuga, förråda, bak-tala eller illa berykta vår nästa, utan vi skola urskulda honom, tala väl om honom och tyda allt till det bästa.292

hjälpliga, att han må sitt behålla och besitta1.

Tionde budet.

Du skall icke begära din nästas hustru, ej heller hans tjänare eller hans tjänarinna, ej heller hans oxe, ej heller hans åsna, ej heller något, hvad honom tillhörer.

Hvad är det?

Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke draga, locka eller tubba ifrån vår nästa hans hustru eller tjänstefolk m. m. utan förmana och tillhålla dem att förblifva och troget göra, hvad deras plikt fordrar2.

Hvad säger nu Gud om alla dessa bud?

Det säger han:

Jag Herren din Gud är en stark hämnare3, den, som söker fädernas missgärning in på barnen allt intill tredje och fjärde led, de, som mig hata; och gör barmhärtighet uppå många tusende, som mig hafva kär och hålla mina bud.

Hvad är d et?

Gud hotar att straffa alla dem, som öfverträda dessa bud; där- [

före skola vi frukta för hans straff, så att vi icke bryta mot hans bud4. Men sin nåd och allt godt lofvar han alla dem, som hålla dessa bud; därföre skola vi älska honom, förtrösta på honom och gärna lefva efter hans bud.

II.

Trons artiklar.

Första artikeln.

Om Gud Fader och skapelsen.

Jag tror på Gud Fader, allsmäktig, himmelens och jordens skapare.

Hvad är det?

Tag tror, att Gud har skapat mig och alla varelser, gifvit mig kropp och själ, ögon, öron och alla lemmar, förnuft och alla sinnen; och att han ännu håller det vid makt; därtill försörjer mig rikligen och dagligen med kläder och föda, hus och hem m. m. och med allt det, jag till timlig näring behöfver, samt beskärmar och bevarar mig för skada, farlighet och allt ondt. Och detta allt af sin blotta nåd och faderliga godhet utan all min förskyllan eller värdighet. För hvilket allt jag är pliktig att tacka och lofva, lyda och tjäna honom. Det är visserligen sant5.

1. Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke listigt stå efter vår nästas arf eller hus och under sken af lag och rätt tillägna oss det, utan vi skola hjälpa och bistå honom att behålla det.

2. Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke med lock eller pock beröfva eller afhända vår nästa hans hustru, tjänstefolk eller boskap utan tillhålla dem att förblifva och göra, hvad deras plikt fordrar.

3. Jag, Herren, din Gud, är en nitälskande Gud,

4. därföre skola vi frukta hans vrede och icke göra emot hans bud.

5. Jag tror, att Gud har skapat mig och alla varelser, gifvit mig och ännu .håller vid makt kropp och själ, ögon. öron och alla lemmar, förnuft och alla sinnen; därjämte kläder och skor, mat och dryck, hus och hem, hustru och barn, åkrar, boskap och allt 292

hjälpliga, att han må sitt behålla och besitta1.

Tionde budet.

Du skall icke begära din nästas hustru, ej heller hans tjänare eller hans tjänarinna, ej heller hans oxe, ej heller hans åsna, ej heller något, hvad honom tillhörer.

Hvad är det?

Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke draga, locka eller tubba ifrån vår nästa hans hustru eller tjänstefolk m. m. utan förmana och tillhålla dem att förblifva och troget göra, hvad deras plikt fordrar2.

Hvad säger nu Gud om alla dessa bud?

Det säger han:

Jag Herren din Gud är en stark hämnare3, den, som söker fädernas missgärning in på barnen allt intill tredje och fjärde led, de, som mig hata; och gör barmhärtighet uppå många tusende, som mig hafva kär och hålla mina bud.

Hvad är d et?

Gud hotar att straffa alla dem, som öfverträda dessa bud; där- [

före skola vi frukta för hans straff, så att vi icke bryta mot hans bud4. Men sin nåd och allt godt lofvar han alla dem, som hålla dessa bud; därföre skola vi älska honom, förtrösta på honom och gärna lefva efter hans bud.

II.

Trons artiklar.

Första artikeln.

Om Gud Fader och skapelsen.

Jag tror på Gud Fader, allsmäktig, himmelens och jordens skapare.

Hvad är det?

Tag tror, att Gud har skapat mig och alla varelser, gifvit mig kropp och själ, ögon, öron och alla lemmar, förnuft och alla sinnen; och att han ännu håller det vid makt; därtill försörjer mig rikligen och dagligen med kläder och föda, hus och hem m. m. och med allt det, jag till timlig näring behöfver, samt beskärmar och bevarar mig för skada, farlighet och allt ondt. Och detta allt af sin blotta nåd och faderliga godhet utan all min förskyllan eller värdighet. För hvilket allt jag är pliktig att tacka och lofva, lyda och tjäna honom. Det är visserligen sant5.

1. Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke listigt stå efter vår nästas arf eller hus och under sken af lag och rätt tillägna oss det, utan vi skola hjälpa och bistå honom att behålla det.

2. Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke med lock eller pock beröfva eller afhända vår nästa hans hustru, tjänstefolk eller boskap utan tillhålla dem att förblifva och göra, hvad deras plikt fordrar.

3. Jag, Herren, din Gud, är en nitälskande Gud,

4. därföre skola vi frukta hans vrede och icke göra emot hans bud.

5. Jag tror, att Gud har skapat mig och alla varelser, gifvit mig och ännu .håller vid makt kropp och själ, ögon. öron och alla lemmar, förnuft och alla sinnen; därjämte kläder och skor, mat och dryck, hus och hem, hustru och barn, åkrar, boskap och alltDoktor Martin Luthers lilla katekes. Företal.

Andra artikeln.

Om Guds Son och återlösningen.

Jag tror på Jesus Kristus, Guds ende Son, vår Herre, hvilken aflad är af den Helige Ande; född af jungfru Maria-, pint under Pontius Pilatus, korsfäst, död och begrafven-, nederstigen till helvetet; på tredje dagen uppstånden igen ifrån de döda-, uppstigen till himla; sittande på allsmäktig Guds Faders högra hand-, dädan igen-kommände till att döma lefvande och döda.

Hvad är det?

Jag tror, att Jesus Kristus, sann Gud, född af Fadern i evighet, och tillika sann människa, född af jungfru Maria, är min Herre, hvilken förlossat, förvärfvat och vunnit mig, f örtappade och fördömda människa, ifrån alla synder, ifrån döden och djäfvulens våld icke med guld eller silfver utan rried sitt heliga och dyra blod och med sitt oskyldiga lidande och död; på det jag skall vara hans egen, blifva och lefva under honom i

293

hans rike och tjäna honom i evig rättfärdighet, oskuld och salighet, såsom han är uppstånden ifrån döden, lefver och regerar i evighet. Det är visserligen sant.

Tredje artikeln.

Om den Helige Ande och helgelsen.

Jag tror på den Helige Ande; en helig, allmännelig kyrka, de heligas samfund; syndernas förlåtelse, de dödas uppståndelse och ett evigt lif.

Hvad är det? Jag tror, att jag icke af mitt eget förnuft eller kraft kan tro på Jesus Kristus, min Herre, eller komma till honom, utan den Helige Ande har kallat mig genom evangelium, upplyst mig med sina gåfvor, helgat och behållit mig i en rätt tro; såsom han kallar, församlar, upplyser, helgar hela kristenheten på jorden och i Jesus Kristus behåller och bevarar henne i en rätt tro. I hvilken kristenhet han dagligen och mildeligen förlåter mig och alla trogna alla synder och skall på den yttersta dagen uppväcka mig och alla döda samt gifva mig och alla trogna i Kristus ett evigt lif. Det är visserligen sant1.

godt; försöijer mig rikligen och dagligen med all kroppens och lifvets nödtorft och näring, beskärmar mig mot all farlighet och beskyddar och bevarar mig för allt ondt och detta allt af blott faderlig, gudomlig godhet och barmhärtighet utan all min förtjänst och värdighet. För hvilket allt jag är skyldig att tacka och lofva, tjäna och lyda honom. Det är visserligen sant.

1. Jag tror, att jag icke af mitt eget förnuft eller kraft kan tro på Jesus Kristus, min Herre, eller komma till honom; utan den Helige Ande har kallat mig genom evangelium, upplyst mig med sina gåfvor, helgat och behållit mig i den riltta tron, såsom han kallar, församlar, upplyser, helgar hela kristenheten på jorden och behåller henne hos Jesus Kristus i den rätta, endräktiga tron. I hvilken kristenhet han dagligen rikligt förlåter mig och alla trogna alla synder och skall på den yttersta dagen uppväcka mig och. alla döda och gifva mig med alla trogna i Kristus ett evigt lif. Det är visserligen sant 294

III.

Herrens bön.

Fader vår, som äst i him-lom.

Hvad är det?

Gud vill härigenom med mildhet uppmuntra oss, att vi skola tro, att han är vår rätte fader och vi hans rätta barn; på det vi skola bedja honom tröstеligen och med all tillförsikt, såsom goda barn sin älskelige fader.

Första bönen. Helgadt varde ditt namn.

Hvad är det?

Guds namn är i sig själf heligt, men vi bedja i denna bön, att det äfven må hållas heligt hos oss.

Huru sker det?

När Guds ord läres rent och klart och vi därefter lefva heligt, såsom Guds barn ägnar; det gif oss, käre himmelske Fader1! Men den, som lärer och lefver annorlunda, än Guds ord lärer, han ohelgar ibland oss Guds namn; därför bevara oss, o himmelske Fader!

Andra bönen.

Tillkomme ditt rike.

Hvad är det?

Guds rike kommer väl af sig själf vår bön förutan, men vi bedja

i denna bön, att det må komma äfven till oss.

Huru sker det?

När vår himmelske Fader gifver oss sin Helige Ande, att vi genom hans nåd sätta tro till hans heliga ord, så att vi lefva gudeligt här i tiden och saligt i evigheten2.

Tredje bönen.

Ske din vilje såsom i himmelen så ock på jorden.

Hvad är det?

Guds goda och nådiga vilja sker väl vår bön förutan, men vi bedja i denna bön, att den må ske äfven hos oss.

Huru sker det?

När Gud bryter och förhindrar vår köttsliga vilja och förtager allt ondt råd, djäfvulens och världens anslag, hvilka icke tillstädja, att vi helga Guds namn, och att hans rike må komma till oss, och när han styrker och behåller oss fasta i sitt ord och i tron i alla våra lifsdagar. Detta är hans goda och nådiga vilja3.

Fjärde bönen.

Vårt dagliga bröd gif oss i dag.

Hvad är det?

Gud gifver väl utan vår bön dagligt bröd åt alla människor jämväl de onda, men vi bedja i

1. När Guds ord läres rent och klart och vi äfven därefter lefva heligt såsom Guds barn. Därtill hjälp oss, käre Fader i himmelen.

2. När vår himmelske Fader gifver oss sin Helige Ande, att vi genom hans nåd sätta tro till hans heliga ord och lefva i Gud, här timligen och där i evighet.

3. När Gud bryter och förhindrar allt ondt råd och all ond vilja, som icke tillstfldja, att vi helga Guds namn och att hans rike kommer till oss, när han alltså bryter djäfvulens, världens och vårt eget kötts vilja och stärker och behåller oss fasta i sitt ord och tron i alla våra lifsdagar. Detta är hans nådiga, goda vilja.Doktor Martin Luthers lilla katekes. Företal.

denna bön, att vi måtte erkänna denna Guds välgärning och med-tacksamhet undfå vårt dagliga bröd i.

Hvad är dagligt bröd?

Allt det, som tillhör lifvets uppehälle och nödtorft, såsom mat och dryck, kläder, hus och hem, åker, boskap och bohag, gods och penningar, from maka, fromma barn, fromt tjänstefolk, god och trogen öfverhet, god styrelse, god och tjänlig väderlek, fred, hälsa, tukt och ära, goda vänner, trogna grannar och mera sådant.

Femte bönen.

Och förlåt oss våra skulder, såsom ock vi förlåta dem, oss skyldige äro.

Hvad är det?

Vi bedja i denna bön, att vår himmelske Fader icke ville se till våra synder och för deras skull vägra oss vår bön, ty vi äro icke värde, det vi begära, kunna icke heller förtjäna det; utan att han ville gifva oss det alltsammans af sin nåd; ty vi synda i mångahanda måtto dagligen och förtjäna intet annat än straff. Så vilja ock vi däremot af hjärtat förlåta och gärna göra dem godt, som bryta mot oss.

Sjette bönen.

Och inled oss icke i frestelse.

Hvad är det?

Gud frestar ingen, men vi bedja i denna bön, att Gud ville beskydda och bevara oss, att djäf-

vulen, världen och vårt eget kött icke må bedraga och förföra oss till vantro, förtviflan och andra svåra synder och laster, men, om vi därmed försökas, att vi då icke låta oss öfvervinnas utan strida mot dem och ändtligen behålla

segern.

Sjunde bönen. Utan fräls oss ifrån ondo.

Hvad är det?

Vi bedja slutligen i denna bön, att vår himmelske Fader ville förlossa oss ifrån allt ondt och farligt både till kropp och själ, gods, heder och ära m. m. och på sistone, när stunden är kommen, gifva oss en salig hädanfärd och nådeligen taga oss af denna sorgedal till sig i himmelen.

Amen.

Hvad är det?

Att jag skall vara viss därom, att sådana böner äro vår himmelske Fader behagliga och hörda af honom; ty han har själf befallt oss bedja så och lofvat, att han vill höra oss. Amen, amen, det är: ja, ja, det skall så ske.

IV.

Döpelsens sakrament.

i.

Hvad är döpelsen?

Döpelsen är icke blott vatten utan ett vatten, förordnadt genom Guds bud och förbundet med Guds ord.

1. Gud gifver dagligt bröd, väl äfven utan vår bön, ja, äfven åt alla onda människor, men vi bedja i denna bön, på det han må låta oss förstå och med tacksägelse undfå vårt dagliga bröd. Doktor Martin Luthers lilla katekes. Företal.

295

denna bön, att vi måtte erkänna denna Guds välgärning och med-tacksamhet undfå vårt dagliga bröd i.

Hvad är dagligt bröd?

Allt det, som tillhör lifvets uppehälle och nödtorft, såsom mat och dryck, kläder, hus och hem, åker, boskap och bohag, gods och penningar, from maka, fromma barn, fromt tjänstefolk, god och trogen öfverhet, god styrelse, god och tjänlig väderlek, fred, hälsa, tukt och ära, goda vänner, trogna grannar och mera sådant.

Femte bönen.

Och förlåt oss våra skulder, såsom ock vi förlåta dem, oss skyldige äro.

Hvad är det?

Vi bedja i denna bön, att vår himmelske Fader icke ville se till våra synder och för deras skull vägra oss vår bön, ty vi äro icke värde, det vi begära, kunna icke heller förtjäna det; utan att han ville gifva oss det alltsammans af sin nåd; ty vi synda i mångahanda måtto dagligen och förtjäna intet annat än straff. Så vilja ock vi däremot af hjärtat förlåta och gärna göra dem godt, som bryta mot oss.

Sjette bönen.

Och inled oss icke i frestelse.

Hvad är det?

Gud frestar ingen, men vi bedja i denna bön, att Gud ville beskydda och bevara oss, att djäf-

vulen, världen och vårt eget kött icke må bedraga och förföra oss till vantro, förtviflan och andra svåra synder och laster, men, om vi därmed försökas, att vi då icke låta oss öfvervinnas utan strida mot dem och ändtligen behålla segern.

Sjunde bönen. Utan fräls oss ifrån ondo.

Hvad är det?

Vi bedja slutligen i denna bön, att vår himmelske Fader ville förlossa oss ifrån allt ondt och farligt både till kropp och själ, gods, heder och ära m. m. och på sistone, när stunden är kommen, gifva oss en salig hädanfärd och nådeligen taga oss af denna sorgedal till sig i himmelen.

Amen.

Hvad är det?

Att jag skall vara viss därom, att sådana böner äro vår himmelske Fader behagliga och hörda af honom; ty han har själf befallt oss bedja så och lofvat, att han vill höra oss. Amen, amen, det är: ja, ja, det skall så ske.

IV.

Döpelsens sakrament.

i.

Hvad är döpelsen?

Döpelsen är icke blott vatten utan ett vatten, förordnadt genom Guds bud och förbundet med Guds ord.

1. Gud gifver dagligt bröd, väl äfven utan vår bön, ja, äfven åt alla onda människor, men vi bedja i denna bön, på det han må låta oss förstå och med tacksägelse undfå vårt dagliga bröd.296

Hvilket är detta Guds ord? Det, vår Herre Jesus Kristus säger i Mattei sista kapitel:

Gån ut, och lären alla folk, och döpen dem i namn Faders och Sons och den Helige Andes.

II.

Hvad nytta medför döpelsen?

Döpelsen verkar syndernas förlåtelse, frälsar ifrån döden och djäfvulen och gifver evig salighet åt alla dem, hvilka tro det, som Guds ord och löften innehålla i.

Hvilka äro dessa Guds ord

och löften? De, hvilka vår Herre Jesus Kristus säger i Marci sista kapitel: Den, där tror och blifver döpt, han skall varda salig-, men den, där icke tror, han skall varda fördömd.

III.

Huru kan vatten åstadkomma en så kraftig verkan? Vattnet verkar det visserligen icke utan Guds ord, som är med och när vattnet, och tron, som omfattar det med vattnet förenade ordet och förtröstar därpå2, ty utan Guds ord är det blott vatten och ingen döpelse, men med Guds ord är det en döpelse, det är: ett nåderikt lifvets vatten och ett bad till ny födelse i den Helige Ande, såsom aposteln Paulus

säger till Titus i det tredje kapitlet:

Efter sin barmhärtighet gjorde han oss saliga genom den nya födelsens bad och den Helige Andes förnyelse, hvilken han öfver oss rikligen utgjutit hafver genom vår Frälsare Jesus Kristus, på det vi skola rättfärdige varda genom hans nåd och arfvingar blifva till evinnerligt lif efter hoppet. Detta är ju ett fast ord.

IV.

Hvad betyder denna döpelse i vatten?

Den betyder, att den gamla människan hos oss skall genom daglig ånger och bättring förkväf-vas och dödas med alla synder och onda lustar och en ny människa åter dagligen framkomma och uppstå, hvilken i rättfärdighet och helighet skall lefva för Gud evinnerligen 3.

Hvar står det skrifvet?

Aposteln Paulus säger till Romarena i det sjette kapitlet:

Vi äre begrafne med Kristus genom dopet i döden, att, såsom Kristus är uppväckt ifrån de döda genom Faderns härlighet, så skola ock vi vandra i ett nytt lefverne.

3. Åt alla dem, som tro detta, såsom Guds ord och löften lyda.

2. Vatten gör det visserligen icke utan Guds ord, som är med och när vattnet, och tron, som förtröstar på detta Guds ord i vattnet.

3. Det betyder, att den gamla människan hos oss skall genom daglig ånger och bättring fördränkas och dö med alla synder och onda lustar, och en ny människa åter dagligen framkomma och uppstå, hvilken i rättfärdighet och renhet skall lefva för Gud evinnerligen. Doktor Martin Luthers lilla katekes. Företal.

297

Om skriftermål.

Huru man skall lära de enfaldiga att göra sin syndabekännelse.

Hvad är skriftermål? Svar.

Till skriftermål höra två ting: det ena att man bekänner synderna; det andra, att man undfår aflösning eller syndernas förlåtelse af skriftefadern, såsom af Gud själf, och icke tviflar därpå utan tror fullt och fast, att synderna äro därigenom förlåtna inför Gud i himmelen.

Hvilka synder skall man då bekänna? Svar. För Gud skall man gifva sig skyldig till alla synder, äfven till dem vi icke kunna eller veta, såsom vi göra i Fader vår; men för skriftefadern skola vi bekänna allena de synder, som vi veta och förnimma i hjärtat.

Hvilka äro de? Svar. Se till ditt stånd efter tio Guds bud, om du är fader, moder, son, dotter, husbonde, matmoder eller tjänstehjon, om du har varit olydig, otrogen, försumlig, vredgad, otuktig, hatfull, om du har gjort någon emot med ord eller gärningar, stulit, ljugit, gjort skada på något och något fördärfvat.

Käre, gif mig då ett kort sätt till att skrifta! Svar. Så skall du säga till skriftefadern: Vördige, käre herre, jag beder, att ni ville höra mitt skriftermål och tillsäga mig aflösning på Guds vägnar.

Är du ett tjänstehjon, så säg: Jag arme syndare gifver mig!

skyldig till alla synder. I synnerhet bekänner jag för eder, att jag är en tjänare, men jag tjänar, tyvärr, min husbonde icke troget, ty där och där har jag icke gjort, hvad mig befalldt var af husbonde eller matmoder. Jag har förtör-nat dem och kommit dem till att bannas. Jag har varit försumlig och låtit ske skada. Jag har ock varit ohöfvisk i ord och gärningar; trätt och kifvat med mina vederlikar o. s. v. Allt detta gör mig ondt och jag beder om nåd. Jag vill gärna bättra mig.

En husbonde eller matmoder

säge så:

I synnerhet bekänner jag för eder, att jag icke troget har uppfödt mina barn och tjänstefolk till Guds ära. Jag har bannats och missbrukat Guds namn, gifvit onda exempel med ord och gärningar. Jag har gjort mina grannar skada, manga baktalat, sålt för dyrt, sålt falska varor, och hvad han eljest emot Guds bud och sitt stånd kan hafva handlat.

Men om någon icke finner sig besvärad vara med sådana eller större synder, så skall han då icke ytterligare bekymra sig eller vidare söka och så dikta sig synder och därmed af skriftermålet göra en samvetsplåga, utan säg en eller två, som du vet, alltså: I synnerhet bekänner jag för eder, att jag en gång bannades, likaledes en gång hade ohöfviska ord, en gång försummade det eller det och låt det så vara nog.

Men vet du alldeles ingen, hvilket dock ej kan vara möjligt, så säg ock ingen särskild, utan mottag aflösning på den allmänna syndabekännelse, som du gör för Gud inför skriftefadern, således: Jag fattig, syndig människa o. s. v.298

Doktor Martin Luthers lilla katekes.

Eller ock: Barmhärtige Gud, allgode Fader

o. s. v.

Därpå skall skriftefadern säga:

Gud vare dig nådig och styrke din tro! Amen.

Och säge vidare:

Tror du ock, att min förlåtelse är Guds förlåtelse? Svar: Ja.

Åter säger skriftefadern?

Ske dig, som du tror.

Och jag, på vår Herres Jesu Kristi befallning, förlåter dig dina synder i Faderns, Sonens och den Helige Andes namn, Amen. Gå i frid.

Men de, som hafva stor samvetsnöd eller äro bedröfvade och anfäktade, dem skall en skriftefader väl veta att med flere Skriftens språk trösta och uppväcka till tron. Detta är blott en allmän form för skriftermål för de enfaldiga.

V.

Altarets sakrament.

i.

Hvad är altarets sakrament?

Altarets sakrament är vår Herres Jesu Kristi sanna lekamen och blod" under bröd och vin, oss kristna till att äta och dricka, af Kristus själf stiftadt och inrättadt.

Hvar står det skrifvet?

Så skrifva evangelisterna Matteus, Markus, Lukas och aposteln Paulus:

Vår Herre Jesus Kristus i den natt, då han vardt förrådd, tog- brödet, tackade,

bröt det och gaf sina lärjungar och sade: Tagen och äten! Detta är min lekamen, som för eder varder utgifven. Gören det till min åminnelse!

Sammalunda tog han ock kalken, tackade och gaf sina lärjungar och sade: Tagen och dricken häraf alla! Denna kalk är det nya testamentet i mitt blod, som för eder och för många varder utgjutet till syndernas förlåtelse. Så ofta, som I det gören, gören det till min åminnelse!

II.

Hvad nytta medför detta ätande och drickande?

Det gifva de orden till känna: för eder utgifven och utgjutet till syndernas förlåtelse. Nämligen att syndernas förlåtelse, lif och salighet genom dessa ord gifvas oss i detta sakrament; ty, där syndernas förlåtelse är, där är ock lif och salighet.

III.

Huru kan lekamligt ätande och drickande åstadkomma en så kraftig verkan?

Ätandet och drickandet verkar det visserligen icke utan orden, som här stå: för eder utgifven och utgjutet till

syndernas förlåtelse. Hvilka ord jämte det lekamliga ätandet och drickandet äro det väsentliga i detta sakrament; ty den, som sätter tro till dessa ord, han hafver, hvad de innehålla och lofva, nämligen syndernas förlåtelse. 298

Eller ock: Barmhärtige Gud, allgode Fader

o. s. v.

Därpå skall skriftefadern säga:

Gud vare dig nådig och styrke din tro! Amen.

Och säge vidare:

Tror du ock, att min förlåtelse är Guds förlåtelse? Svar: Ja.

Åter säger skriftefadern?

Ske dig, som du tror.

Och jag, på vår Herres Jesu Kristi befallning, förlåter dig dina synder i Faderns, Sonens och den Helige Andes namn, Amen. Gå i frid.

Men de, som hafva stor samvetsnöd eller äro bedröfvade och anfäktade, dem skall en skriftefader väl veta att med flere Skriftens språk trösta och uppväcka till tron. Detta är blott en allmän form för skriftermål för de enfaldiga.

V.

Altarets sakrament.

i.

Hvad är altarets sakrament?

Altarets sakrament är vår Herres Jesu Kristi sanna lekamen och blod" under bröd och vin, oss kristna till att äta och dricka, af Kristus själf stiftadt och inrättadt.

Hvar står det skrifvet?

Så skrifva evangelisterna Matteus, Markus, Lukas och aposteln Paulus:

Vår Herre Jesus Kristus i den natt, då han vardt förrådd, tog- brödet, tackade,

bröt det och gaf sina lärjungar och sade: Tagen och äten! Detta är min lekamen, som för eder varder utgifven. Gören det till min åminnelse!

Sammalunda tog han ock kalken, tackade och gaf sina lärjungar och sade: Tagen och dricken häraf alla! Denna kalk är det nya testamentet i mitt blod, som för eder och för många varder utgjutet till syndernas förlåtelse. Så ofta, som I det gören, gören det till min åminnelse!

II.

Hvad nytta medför detta ätande och drickande?

Det gifva de orden till känna: för eder utgifven och utgjutet till syndernas förlåtelse. Nämligen att syndernas förlåtelse, lif och salighet genom dessa ord gifvas oss i detta sakrament; ty, där syndernas förlåtelse är, där är ock lif och salighet.

III.

Huru kan lekamligt ätande och drickande åstadkomma en så kraftig verkan?

Ätandet och drickandet verkar det visserligen icke utan orden, som här stå: för eder utgifven och utgjutet till syndernas förlåtelse. Hvilka ord jämte det lekamliga ätandet och drickandet äro det väsentliga i detta sakrament;

ty den, som sätter tro till dessa ord, han hafver, hvad de innehålla och lofva, nämligen syndernas förlåtelse.Doktor Martin Luthers lilla katekes. Företal.

299

IV.

Hvilken undfår detta sakrament värdigt? Att fasta och lekamligen bereda sig hör väl till en utvärtes anständighet; men värdig och väl beredd är blott den, som sätter tro till de orden: för eder utgifven och utgjutet till syndernas förlåtelse. Men den, som icke tror dessa ord utan tviflar, han är ovärdig och oskicklig, ty det ordet: för eder, fordrar idel trogna hjärtan1.

Huru en husfader skall lära sitt husfolk befalla sig Gud afton och morgon.

När du uppstår, skall du således befalla dig Gud och säga: I namn Fadrens och Sonens och den Helige Andes. Amen.

Fall sedan på knä eller stå och läs Fader vår, Tron och vill du, så må du därjämte

läsa denna bön: Jag tackar dig, min käre himmelske Fader, genom Jesus Kristus, din älskade Son, att du mig i denna natt för all skada och farlighet bevarat, och beder dig, att du ville förlåta mig alla mina synder och mig i denna dag nådeligen bevara för synder och allt ondt, så att mitt lefverne och alla mina gärningar må dig behagliga vara; ty jag befaller mig, min kropp och själ och alltsammans i dina händer. Din helige ängel vare med mig, att den onde fienden icke får någon makt med mig. Amen.

(Sjung sedan en psalm, såsom om Tio Guds bud eller hvad din andakt bjuder och gå så till ditt arbete med godt mod).

Om aftonen, när du går till sängs, kan du dig således Gud befalla och säga: I namn Fadrens och Sonens och den Helige Andes. Amen.

Fall sedan på knä eller stå och läs Fader vår, Tron och vill du, så må du därjämte

läsa denna bön: Jag tackar dig, min käre himmelske Fader, genom Jesus Kristus, din älskade Son, att du mig i denna dag för all skada och farlighet nådeligen bévarat, och beder dig, att du ville förlåta mig alla mina synder, och mig i denna natt nådeligen bevara; ty jag befaller mig, min kropp och själ och alltsammans i dina händer. Din helige ängel vare med mig, att den onde fienden icke får någon makt med mig. Amen. (Sedan lägg dig lugnt att sofva.)

Huru en husfader skall lära sitt husfolk välsignelsen till bords och tacksägelsen efter måltid.

Välsignelse till bords.

Barnen och tjänstfolket böra med hopknäppta händer anständigt framträda till bordet och säga: Allas ögon lita till dig, Herre! och du gifver dem mat i sinom

1. Att fasta och lekamligen bereda sig är väl en god, yttre ordning, men rätt värdig och väl beredd är den, som sätter tro till de orden: för eder utgifven och utgjutet till syndernas förlåtelse. Men den som icke tror dessa ord eller tviflar därpå, han är ovärdig och oberedd. Ty ordet: för eder, fordrar idel troende hjärtan. Doktor Martin Luthers lilla katekes. Företal.

299

IV.

Hvilken undfår detta sakrament värdigt? Att fasta och lekamligen bereda sig hör väl till en utvärtes anständighet; men värdig och väl beredd är blott den, som sätter tro till de orden: för eder utgifven och utgjutet till syndernas förlåtelse. Men den, som icke tror dessa ord utan tviflar, han är ovärdig och oskicklig, ty det ordet: för eder, fordrar idel trogna hjärtan1.

Huru en husfader skall lära sitt husfolk befalla sig Gud afton och morgon.

När du uppstår, skall du således befalla dig Gud och säga: I namn Fadrens och Sonens och den Helige Andes. Amen.

Fall sedan på knä eller stå och läs Fader vår, Tron och vill du, så må du därjämte

läsa denna bön: Jag tackar dig, min käre himmelske Fader, genom Jesus Kristus, din älskade Son, att du mig i denna natt för all skada och farlighet bevarat, och beder dig, att du ville förlåta mig alla mina synder och mig i denna dag nådeligen bevara för synder och allt ondt, så att mitt lefverne och alla mina gärningar må dig behagliga vara; ty jag befaller mig, min kropp och själ och alltsammans i dina händer. Din helige ängel vare med mig, att den onde fienden icke får någon makt med mig. Amen.

(Sjung sedan en psalm, såsom om Tio Guds bud eller hvad din andakt bjuder och gå så till ditt arbete med godt mod).

Om aftonen, när du går till sängs, kan du dig således Gud befalla och säga: I namn Fadrens och Sonens och den Helige Andes. Amen.

Fall sedan på knä eller stå och läs Fader vår, Tron och vill du, så må du därjämte

läsa denna bön: Jag tackar dig, min käre himmelske Fader, genom Jesus Kristus, din älskade Son, att du mig i denna dag för all skada och farlighet nådeligen bévarat, och beder dig, att du ville förlåta mig alla mina synder, och mig i denna natt nådeligen bevara; ty jag befaller mig, min kropp och själ och alltsammans i dina händer. Din helige ängel vare med mig, att den onde fienden icke får någon makt med mig. Amen. (Sedan lägg dig lugnt att sofva.)

Huru en husfader skall lära sitt husfolk välsignelsen till bords och tacksägelsen efter måltid.

Välsignelse till bords.

Barnen och tjänstfolket böra med hopknäppta händer anständigt framträda till bordet och säga: Allas ögon lita till dig, Herre! och du gifver dem mat i sinom

1. Att fasta och lekamligen bereda sig är väl en god, yttre ordning, men rätt värdig och väl beredd är den, som sätter tro till de orden: för eder utgifven och utgjutet till syndernas förlåtelse. Men den som icke tror dessa ord eller tviflar därpå, han är ovärdig och oberedd. Ty ordet: för eder, fordrar idel troende hjärtan. Doktor Martin Luthers lilla katekes. Företal.

299

IV.

Hvilken undfår detta sakrament värdigt? Att fasta och lekamligen bereda sig hör väl till en utvärtes anständighet; men värdig och väl beredd är blott den, som sätter tro till de orden: för eder utgifven och utgjutet till syndernas förlåtelse. Men den, som icke tror dessa ord utan tviflar, han är ovärdig och oskicklig, ty det ordet: för eder, fordrar idel trogna hjärtan1.

Huru en husfader skall lära sitt husfolk befalla sig Gud afton och morgon.

När du uppstår, skall du således befalla dig Gud och säga: I namn Fadrens och Sonens och den Helige Andes. Amen.

Fall sedan på knä eller stå och läs Fader vår, Tron och vill du, så må du därjämte

läsa denna bön: Jag tackar dig, min käre himmelske Fader, genom Jesus Kristus, din älskade Son, att du mig i denna natt för all skada och farlighet bevarat, och beder dig, att du ville förlåta mig alla mina synder och mig i denna dag nådeligen bevara för synder och allt ondt, så att mitt lefverne och alla mina gärningar må dig behagliga vara; ty jag befaller mig, min kropp och själ och alltsammans i dina händer. Din helige ängel vare med mig, att den onde fienden icke får någon makt med mig. Amen.

(Sjung sedan en psalm, såsom om Tio Guds bud eller hvad din andakt bjuder och gå så till ditt arbete med godt mod).

Om aftonen, när du går till sängs, kan du dig således Gud befalla och säga: I namn Fadrens och Sonens och den Helige Andes. Amen.

Fall sedan på knä eller stå och läs Fader vår, Tron och vill du, så må du därjämte

läsa denna bön: Jag tackar dig, min käre himmelske Fader, genom Jesus Kristus, din älskade Son, att du mig i denna dag för all skada och farlighet nådeligen bévarat, och beder dig, att du ville förlåta mig alla mina synder, och mig i denna natt nådeligen bevara; ty jag befaller mig, min kropp och själ och alltsammans i dina händer. Din helige ängel vare med mig, att den onde fienden icke får någon makt med mig. Amen. (Sedan lägg dig lugnt att sofva.)

Huru en husfader skall lära sitt husfolk välsignelsen till bords och tacksägelsen efter måltid.

Välsignelse till bords.

Barnen och tjänstfolket böra med hopknäppta händer anständigt framträda till bordet och säga: Allas ögon lita till dig, Herre! och du gifver dem mat i sinom

1. Att fasta och lekamligen bereda sig är väl en god, yttre ordning, men rätt värdig och väl beredd är den, som sätter tro till de orden: för eder utgifven och utgjutet till syndernas förlåtelse. Men den som icke tror dessa ord eller tviflar därpå, han är ovärdig och oberedd. Ty ordet: för eder, fordrar idel troende hjärtan.300

tid. Du upplåter din milda hand, och allt det, som lefvande är, mättar du med välbehag i.

Sedan Fader vår och denna bön:

Välsigna oss, Herre Gud, himmelske Fader, och dessa dina gåfvor, som vi af din gifmilda godhet taga till oss; genom din Son, Jesus Kristus, vàr Herre. Amen.

Tacksägelse ifrån bord.

Efter måltiden böra de ock göra på samma sätt och med hopknäppta händer säga: Tacken Herren, ty han är god och hans godhet varar i evighet. Han gifver allt lefvande näring, åt boskapen foder och åt korpungarna, som ropa till honom. Han har icke lust till hästars starkhet, icke heller behag till någon mans ben. Herren har behag till dem, som frukta honom, dem som på hans godhet hoppas. Ära vare Fadren och Sonen o. s. v.

Sedan Fader vår och denna bön:

Vi tacka dig, Herre Gud Fader, genom Jesus Kristus, vår Herre, för alla clina välgärningar; du som lefver och regerar till evig tid. Amen.

Hustaflan,

uti hvilken några språk ur den heliga skrift framställas för allahanda heliga ordningar och stånd, j hvaraf hvar och en må hafva en påminnelse och förmaning att akta och vårda, hvad hans stånd och ämbete kräfver.

För biskopar, kyrkoherdar och predikanter.

1 Tim. 3: 2-6.

En biskop skall vara ostrafflig; en hustrus man, vakande, nykter, sedig, gästgifvare, läraktig; ingen drinkare, icke bitter, icke sniken efter slem vinning, utan mild, icke trätosam, icke girig; den sitt hus väl förestår; den lydiga barn har med all ärlighet; icke nykristen.

Tit. 1: 9.

Den där håller sig vid det ord, som visst är och lära kan, på det han må mäktig vara till att förmana genom

hälsosam lärdom och öfvervinna dem, som däremot säga.

För världslig öfverhet.

Rom. 13: 1-4.

Hvar och en vare öfverheten, som väldet har, underdånig, ty ingen öfverhet är utan af Gud; den öfverhet som är, hon är skickad af Gud; därföre ho sig sätter emot öfverheten, han sätter sig emot Guds skickelse. Men de, som sätta sig däremot, de skola få en dom öfver sig; ty de, som Väldet hafva, äro icke dem till räddhåga, som väl göra, utan dem, som illa göra. Vill du icke frukta för öfverheten, så gör det godt är, så får du pris af henne; ty hon är Guds tjänare, dig till godo. Men gör du det ondt är, så må du rädas; ty hon bär icke svärdet förgäfves', utan hon är Guds tjänare, en hämnare, honom till straff, som illa gör.

För gifta män.

1 Pet. 3: 7.

I män, bon när edra hustrur i med förnuft och gifven det kvinn-

1. Förklaring. Välbehag betyder, att alla lefvande varelser erhålla så mycket att äta, att de kunna vara glada och nöjda, ty bekymmer och girighet hindra sådant välbehag.

tid. Du upplåter din milda hand, och allt det, som lefvande är, mättar du med välbehag i.

Sedan Fader vår och denna bön:

Välsigna oss, Herre Gud, himmelske Fader, och dessa dina gåfvor, som vi af din gifmilda godhet taga till oss; genom din Son, Jesus Kristus, vàr Herre. Amen.

Tacksägelse ifrån bord.

Efter måltiden böra de ock göra på samma sätt och med hopknäppta händer säga: Tacken Herren, ty han är god och hans godhet varar i evighet. Han gifver allt lefvande näring, åt boskapen foder och åt korpungarna, som ropa till honom. Han har icke lust till hästars starkhet, icke heller behag till någon mans ben. Herren har behag till dem, som frukta honom, dem som på hans godhet hoppas. Ära vare Fadren och Sonen o. s. v.

Sedan Fader vår och denna bön:

Vi tacka dig, Herre Gud Fader, genom Jesus Kristus, vår Herre, för alla clina välgärningar; du som lefver och regerar till evig tid. Amen.

Hustaflan,

uti hvilken några språk ur den heliga skrift framställas för allahanda heliga ordningar och stånd, j hvaraf hvar och en må hafva en påminnelse och förmaning att akta och vårda, hvad hans stånd och ämbete kräfver.

För biskopar, kyrkoherdar och predikanter.

1 Tim. 3: 2-6.

En biskop skall vara ostrafflig; en hustrus man, vakande, nykter, sedig, gästgifvare, läraktig; ingen drinkare, icke bitter, icke sniken efter slem vinning, utan mild, icke trätosam, icke girig; den sitt hus väl förestår; den lydiga barn har med all ärlighet; icke nykristen.

Tit. 1: 9.

Den där håller sig vid det ord, som visst är och lära kan, på det han må mäktig vara till att förmana genom hälsosam lärdom och öfvervinna dem, som däremot säga.

För världslig öfverhet.

Rom. 13: 1-4.

Hvar och en vare öfverheten, som väldet har, underdånig, ty ingen öfverhet är utan af Gud; den öfverhet som är, hon är skickad af Gud; därföre ho sig sätter emot öfverheten, han sätter sig emot Guds skickelse. Men de, som sätta sig däremot, de skola få en dom öfver sig; ty de, som Väldet hafva, äro icke dem till räddhåga, som väl göra, utan dem, som illa göra. Vill du icke frukta för öfverheten, så gör det godt är, så får du pris af henne; ty hon är Guds tjänare, dig till godo. Men gör du det ondt är, så må du rädas; ty hon bär icke svärdet förgäfves', utan hon är Guds tjänare, en hämnare, honom till straff, som illa gör.

För gifta män.

1 Pet. 3: 7.

I män, bon när edra hustrur i med förnuft och gifven det kvinn-

1. Förklaring. Välbehag betyder, att alla lefvande varelser erhålla så mycket att äta, att de kunna vara glada och nöjda, ty bekymmer och girighet hindra sådant välbehag.

iga kärilet, såsom det där svagast ir, dess ära, såsom ock medarf-vingar till lifsens nåd; på det edra böner icke blifva förhindrade.

Kol. 3: 19.

I män, älsken edra hustrur och våren icke bittra emot dem.

För gifta kvinnor.

1 Pet. 3: 1, 6.

Hustrurna vare sina män underdåniga, såsom Sara var lydig Abraham och kallade honom herre, hvilkens döttrar I vordna ären, om I väl gören ock icke ären så förfärade.

För föräldrar.

Ef. 6: 4.

I fäder, reten icke edra barn till vrede, utan uppföden dem i Herrens förmaning.

För barn.

Ef. 6: 1-3.

I barn, våren höriga edra föräldrar i Herranom, ty det är rättvist; hedra din fader och moder, hvilket är det första bud, som löfte med sig hafver; på det dig skall väl gå, och du må blifva långlifvad på jorden.

För husbönder och matmödrar.

Ef. 6: 9.

I herrar gören ock detsamma emot dem och öfvergifven trug, vetande, att ock eder Herre är~i himmelen, och för honom är intet anseende till personen.

För tjänstefolk.

Ef. 6: 5- 8.

I tjänare, våren höriga edra lekamliga herrar med räddhåga och

bäfvan i edra hjärtans enfaldighet, såsom Kristus; icke tjänande allena för ögonen såsom människor till viljes, utan såsom Kristi tjänare, görande det Gud vill utaf hjärtat; med välvillighet låten eder tycka, att I tjänen Herren och icke människor; vetande hvad godt hvar och en gör, det skall han få igen af Herren, ehvad han är tjänare eller fri.

För ungt folk.

1 Pet. 5: 5,6.

I unge, våren de gamle underdåniga!^ Våren alla inbördes hvarannan underdåniga och hållen eder hårdt vid ödmjukheten; ty Gud står emot de högfärdiga, men de ödmjuka gifver han nåd. Så öd-mjuken eder nu under Guds mäktiga hand, på det han eder upphöjer i sinom tid.

För änkor.

1 Tim. 5: 5, 6.

Den, som en rätt änka och ensam är, hon sätter sitt hopp till Gud och blifver alltid i böner och åkallan natt och dag; men den som lefver i vällust, hon är lefvande död.

För menige man.

Rom. 13: 9.

Älska din nästa såsom dig själf. I det ordet är lagen författad.

1 Tim. 2: 1.

Så förmanar jag nu, att man framför allt har böner, åkallan, förböner och tacksägelser för alla människor.

När hvar och en sin syssla sköter, Då går allt väl, ehvad oss möter,

Luthers större katekes.

Doktor Martin Luthers kristliga, nyttiga och nödiga företal samt trogna och allvarliga förmaning, skrifven till alla kristna, i synnerhet till alla kyrkoherdar och predikanter, att de dagligen både sig och andra uti katekesens lära, som innehåller summan eller en kort sammanfattning af den heliga skrift, fliteligen öfva och densamma städse och med all flit Guds församling förehålla.

Att vi icke allenast själfva uti våra predikningar drifva katekesens lära utan ock bedja och förmana andra att göra detsamma, därtill hafva vi fast viktiga orsaker, helst emedan vi förnimma, att predikanterna och prästerna själfva här till en stor del försumligt umgås därmed, föraktande både sitt ämbete och själfva läran; och det fördenskull, att somliga utaf dem tycka sig vara till det arbetet alltför höga och visa; andra åter hafva lättjan och omsorgen om buken alltför kär, och äro däraf så sinnade emot detta verket, såsom de allenast för bukens skull vore satta till herdar och Guds ords lärare, och likasom intet annat tjänte och anstode dem än att slösa och förtära, medan de lefva, såsom deras vana var under påfvedömet.

Och ehuruväl allt det, de lära och predika skulle, är dem vid denna tid så rikligen i händer gifvet och så klart för ögonen satt uti så sköna och härliga därtill utgångna böcker; ja, när de nu uti själfva verket hafva det, de fordom haft till blotta namn och titlar, nämligen sådana skrifter, som förtjäna att heta: (sermones per se loquentes) själftalande, (Dormi secure) sof tryggt, (Parati & Thesauri) skatter och klenoder[1]; äro dock somliga antingen så håglösa eller ock vrånga, att de hvarken vårda sig att köpa dessa skrifter eller, om de hafva köpt dem, icke ens se uti eller läsa dem. O, gode Gud, huru skadliga och vederstyggliga äro icke sådana människor, sådana strupens och bukens trälar, hvilka man rättare borde sätta att vakta svin och hundar än förestå kristnas själar?

Men det vore till att önska, att, sedan de onyttiga, besvärliga böner eller ordasorl, som de påfviska till vissa tider och stunder instiftat, äro hos oss numera afskaffade, att man i deras ställe morgon, middag och afton uppsloge och läste allenast några blad uti katekesen, gudliga böneböcker, nya testamentet eller något annat stycke ur bibeln och understundom läste ett troget Fader vår, därmed bedjande sin himmelske Fader både för sig och sin ombetrodda hjord; på det de en gång måtte låta se sin tacksamhet emot evangelii ljus, genom hvilket de ifrån så många ok och bördor äro befriade; och på det de måtte skämmas, att de haft evangelium för sig och dock icke lärt annat än att söla sig såsom hundar och svin med ett lättjefullt, fördärfligt och vederstyggligt köttets själfsvåld. Ty då den stora hopen eljest är trög och kallsinnig emot evangelium och vi ofta, då vi göra vårt bästa, därmed

dock litet eller intet kunna uträtta, huru mycket mindre är något godt att vänta, om vi blifva sådana lata303

och försumliga lärare, som vi voro under påfvedömet.

Härtill kommer ock den fördärf-liga och högst skadliga smittan, som härflyter af säkerhet och förmätenhet, hvilka odygder småningom intagit och så besmittat mångas hjärta och sinne, att de heligt bedyra, ingenting vara lättare än katekesens lära; så att, när de en gång hastigt genomögnat densamma, mena de sig hafva insupit all lärdom och kommit till det högsta, kasta fördenskull boken i en vrå och sedan så godt som blygas att taga henne åter i handen.

Ja, hvad som är ännu skamligare, man finner ock än i dag många ädlingar af så oädelt kynne, att de våga säga, att numera icke behöfvas predikanter och kyrkoherdar, utan att det är nog med själfva böckerna, af hvilka hvar och en kan själf lära allt detta utan någons undervisning och lärdom; hvarföre de ock låta kyrkorna svårligen förfalla, socknarna i grund fördärfvas samt kyrkoherdar och lärare utaf hunger försmäkta; allt såsom det ägnar galna och dåraktiga tyskar. Ty sådant folk hafva vi tyskar och måste dem lida.

Men, att jag här må tala något om mig själf, ändock jag är en doktor och lärare med icke mindre lärdom och erfarenhet begåfvad (som jag menar) än de, hvilka sig så mycket inbilla och äro intagna af sådan säkerhet, så skämmes jag likväl icke att likna de små piltarne, utan, såsom vi lära dem katekesen, så läser ock jag hvar morgon, eller när eljest någon ledighet därtill gifves, Herrens bön, Tio Guds bud, Trons artiklar eller några psalmer m. m. ord för ord. Och ehuruväl jag dag-

ligen läser och studerar i bok, så kommer jag dock icke så vidt, som jag önskar, och förmår icke heller uträtta det jag åstundar. Alltså sker det, att jag än i dag vill och har af nöden att bekänna mig för ett barn och lärjunge uti katekesens lära. Men dessa fina och kräsliga människor komma så vida med en enda genomläsning, att de strax lämna lärarne efter sig och veta allt, så att de icke mer behöfva någons lärdom och undervisning. Men därmed gifva de ett ofelbart bevis för, att de alls intet sköta om sitt ämbete eller folkets välfärd utan förakta både Gud och hans ord. Ej heller hafva de i sådant tillstånd att frukta för vidare fall, ty de äro allaredan djupt nog fallna, så att de behöfva blifva alldeles barn på nytt och lära de första bokstäfverna, hvilka de mena sig tillika med barnskorna (som i ordspråket säges) hafva längesedan trampat ut.

Därföre beder jag dessa latbukar och själfheliga förmätna människor, att de dock för Guds skull icke inbilla sig vara komna till den lärdom och vishet, som de tillmäta sig, icke heller tänka uti sitt sinne sig hafva grundligen lärt och fattat alla katekesens stycken, ehuru de kunna synas vara mäkta djupt inhämtade och uppfattade. Ty om vi än skulle medgifva, att de hade katekesens stycken allesammans i bästa måtto sig bekanta (som dock i detta lifvet torde vara nästan omöjligt), så kan det icke förbigås, att en ymnig frukt och nytta följer däraf, om de dagligen läsa denna barnalära och i dess betraktande och omtalande sig öfva. Ty den Helige Ande är ju tillstädes vid ett sådant läsande, samtal och betrak-304

tände samt ingifver nya rörelser och större upplysning, att vi dagligen få mera lust till denna lara och använda uppå henne större Hit, som ock Kristus själf lofvar hos Matteus i det 18 kap., sägande: »Hvar två eller tre äro församlade i mitt namn, där är jag midt ibland dem».

Därjämte är intet kraftigare emot djäfvulen, .köttet och våra onda tankar, än att man med flit och nit läser Guds ord, det betraktar och därom talar, hvarför Davids första psalm prisar dem saliga, som tala om Herrens lag dag och 1 natt. Ej heller kan du hoppas finna något härligare rökverk eller mäktigare rökelse till djäfvulens fördrifvande än Guds ord, om du flitigt umgås därmed, plägar med andra därom samtal och det andäktigt sjunger och betraktar. Ty denna (Guds ords) öfning är visserligen det rätta vigvattnet och heliga korstecknet, som fördrifver satan, ja, för hvilket han af sig själf flyr.

Och om intet annat gagn häraf komme, än att satan och onda tankar blefve därigenom fördrifna, så borde dock visserligen den nyttan allena så högt skattås, att du därför gärna skulle inhämta, läsa och öfverväga denna bön.

Ty satan kan hvarken lida eller höra Guds ord. Och detta ordet är icke sådant som käringfabler i eller poetiska dikter, utan det är, som Paulus säger, Guds kraft alla dem till salighet, som tro. Det är ock sannerligen en Guds kraft, hvilken som kraftigast ansätter och trycker satan men däremot öfver måttan hugsvalar och vederkvicker oss människor.

Och hvad behöfves flera ord? Om man ville uppräkna all den nytta ,och gagn, som Guds ord

verkar, så skulle hvarken papperet eller tiden räcka till. Man kallar vanligen satan en mästare i tusen konster, ty hans makt är olika och mångahanda. Hvad namn skall man då gifva Guds ord, som icke allenast har olika och mångahanda kraft utan ock nedslår och tillintetgör denne mästare i tusen konster med all hans makt och konst? Det må med rätta kallas en mästare icke i tusende utan i mång tusen sinom tusen konster. Därföre, om vi nu ringaktade en så stor kraft, en så stor nytta och verkan, i synnerhet vi, som vilja vara och heta predikanter och kyrkoherdar, vore vi sannerligen värda, att oss icke allenast ingen mat gåfves, utan att vi ock blefve med hundar fördrifna; helst emedan vi alla det ofvannämnda goda (som följer af Guds ord) icke mindre än dagligt bröd hafva af nöden och det förutan ingalunda kunna bestå emot de oroliga frestelser och dagliga försåt, som den lede mästaren i tusen konster ställer för oss.

Om allt detta icke räcker att uppväcka och beveka människohjärtan till katekesens flitiga läsande, så borde vi dock drifvas därtill allena af självfva Guds bud, som står skrifvet i 5 Moseboks 6 kap., att vi alltid, ehvad vi sitta eller gå, ligga eller uppstå, skola lägga hans ord pä hjärtat och hafva dem såsom ett tecken på vår hand och en åminnelse för våra ögon. Utan tvifvel är det icke förgäfves, som Gud så strängeligen befallt och fordrat detta; utan efter han vet, hvad farlighet och nöd oss tränger, och med hvad trägenhet, dristighet och arghet de onda andar till vårt eviga fördärf oss alltid ansätta, så har vår gode himmelske Fader velat,305 Luthers större katekes. Företal.

att vi däremot skulle på detta sätt stå omgjordade med ett starkt och mäktigt harnesk, med hvilket vi kunna utsläcka all hin ondes glödande skott och stå emot djäfvulens listiga anlopp. Men huru galna och dåraktiga äro vi icke, att då vi ej kunna undgå att vistas ibland så mäktiga fiender, nämligen djäflarna, så förakta vi likväl våra vapen och liksom sofvande och snarkande icke ens dem ihågkomma eller efterse.

Och hvad göra dessa öfvermätta och uppblåsta helgon annat, då de försmå katekesens lära och anse henne alltför ringa för att dagligen böra läsas och läras, än att de anse sig lärdare än Gud själf, än alla änglar, patriarker, apostlar och alla kristna? Ty, när Gud själf icke blyges att dagligen lära detta, emedan han ej har något bättre att lära oss, och esomoftast upprepar detsamma och påminner därom och icke företager något, som är nytt och främmande för denna lära; när ock alla heliga icke veta något bättre och nyttigare att läras och hinna det aldrig till fyllest lära; månne icke vi äro vackra och utmärkta, som inbilla oss, när vi en gång läst eller hört denna lara, att vi veta alltsammans och icke behöfva mera läsa därpå utan på en timme kunna fatta det alltsammans till fullo, hvilket Gud själf ei kunnat lära oss, fastän han ifrån världens begynnelse intill dess ända lär detsamma. Så hafva ock alla profeter och heliga haft nog att lära häraf; så att de fördenskull alltid blifvit och jämväl funnit nödigt att häruti blifva lärjungar.

Ty det är visst och otvifvelaktigt, att den som väl kan och vet de tio budorden, han vet ock sum-

Lulh. Kyrkans Bekännelseskrifter.

man af den heliga skritt, så att han kan uti allehanda fall och äi-enden bistå med råd och dåd, vara kraftig i tröst och hugsva-lelse, åtskilja och slita trätor både i världsliga och kyrkliga ting samt vara en domare öfver alla läror, stånd och andar, öfver lag och rätt och hvad helst uti världen förefalla kan. Och, käre, hvad innehåller hela Psaltaren annat än idel förklaringar och tillämpningar af det första budordet? Men jag är viss därpå, att dessa latbukar och förmätna andar icke en gång förstå en enda psalm, ännu mindre hela den heliga skrift. Icke dess mindre försumma de katekesens lära, hvilken dock är ett kort utdrag och en sammanfattning af hela den heliga skrift.

Därföre beder jag åter igen och förmanar alla kristna, men i synnerhet kyrkoherdar och predikanter, att de icke

för bittida vilja' blifva höglärda doktorer och fal-skeligen inbilla sig att de hafva all lärdom inne. Ty såsom mycket afgår från falsk vikt och mått, när de emot riktiga försökas; så går det ock dessas inbillningar, när de ställas under vederbörligt förhör och prof. De göra fördenskull bäst, att de dagligen öfva sig uti dessa lärostycken och flitigt inskärpa dem och taga sig noga till vara för denna vederstyggliga säkerhets- och öfver-modssmitta och framför allting vinnlägga sig om att använda all sin tid till läsande, undervisande, lärande och betraktande och icke upphöra därmed, förrän de i själfva verket förnimma och blifva förvissade, att de hafva så lärt katekesens lära, att satan däröfver må störta, och de blifvit så förståndiga, som Gud och hans heliga änglar det åstunda. Om de

nu använda en sådan flit, kan jag försäkra dem, och de skola själfva röna det, att de skola få en stor frukt och nytta däraf, och att Gud skall göra dem till förnämliga män, så att de själfva skola bekänna, att ju mer de läsa och upprepa katekesens lära, desto mindre förstå och fatta de henne utan hafva af nöden att jämt och samt lära henne. Härutaf skall äfven ske, att det, som de nu hafva en vämjelse vid och icke en gång kunna fördraga lukten af, skall då ändtligen behaga och smaka dem så väl som det, hvarefter man hungrar och törstar. Och att det ske måtte, bedja vi Gud, att han oss sin nåd sänder. Amen.

Kort förord af M. Luther.

Föreliggande lilla arbete hafva vi uti ingen annan mening förfärdigat, än att det skulle vara en undervisning för de enfaldiga och barnen, hvarför det ock kallas hos de gamla på det grekiska tungomålet Catechismus, hvilket betyder en barnalära, som hvar och en kristen nödvändigt bör hafva sig kunnig och bekant; så att den, som icke har denna kunskap, bör med rätta icke räknas för en kris-ten, ej heller släppas till sakra-menternas gemenskap; på samma sätt som en handtverkare, hvilken icke har reda på sin konst och sitt handtverk, med största skäl klandras och hålles af intet värde.

Därföre böra de stycken, som höra till katekesen eller ungt folks undervisning med största flit före-hållas de unga och deras förstånd däruti utan försummelse öfvas. Det tillhör alltså en trogen och omtänksam husfaders ämbete att åtminstone en gång i veckan förhöra sina barn och sitt husfolk och noga efterfråga, hvad de utaf dessa saker förstå eller hafva lärt, och ifall de äro okunniga, med nit och allvar hålla dem därtill, att de sådant måtte lära. Ty jag minnes ganska väl, och vi hafva det dagligen för ögonen, att folket är mäkta trögt och håglöst och komma väl till ålders, utan att de hafva fattat något om denna sak eller därom äga någon kunskap, blifva icke dess mindre med oss delaktiga af sakramenterna och nyttja allt det, som särskildt för de kristna är inrättadt och instiftadt; då likväl de, som tillägna sig sakramenternas bruk, borde mera veta och bättre förstånd hafva om den kristliga läran än barn och i skolan nykomna pojkar. Men vi vilja denna gång för menige mans undervisning vara till freds med dessa stycken, hvilka af ålder hafva varit i kristenheten antagna och brukliga, ehuru ganska litet härutaf blifvit rätt och väl framställdt för folket; till dess både gamla och unga och de, som vilja vara och heta kristna, må kunna blifva färdiga och öfvade däruti. Och äro dessa följande. 306

Luthers större katekes. Företal.

nu använda en sådan flit, kan jag försäkra dem, och de skola själfva röna det, att de skola få en stor frukt och nytta däraf, och att Gud skall göra dem till förnämliga män, så att de själfva skola bekänna, att ju mer de läsa och upprepa katekesens lära, desto mindre förstå och fatta de henne utan hafva af nöden att jämt och samt lära henne. Härutaf skall äfven ske, att det, som de nu hafva en vämjelse vid och icke en gång kunna fördraga lukten af, skall då ändtligen behaga och smaka dem så väl som det, hvarefter man hungrar och törstar. Och att det ske måtte, bedja vi Gud, att han oss sin nåd sänder. Amen.

Kort förord af M. Luther.

Föreliggande lilla arbete hafva vi uti ingen annan mening förfärdigat, än att det skulle vara en undervisning för de enfaldiga och barnen, hvarför det ock kallas hos de gamla på det grekiska tungomålet Catechismus, hvilket

betyder en barnalära, som hvar och en kristen nödvändigt bör hafva sig kunnig och bekant; så att den, som icke har denna kunskap, bör med rätta icke räknas för en kris-ten, ej heller släppas till sakra-menternas gemenskap; på samma sätt som en handtverkare, hvilken icke har reda på sin konst och sitt handtverk, med största skäl klandras och hålles af intet värde.

Därföre böra de stycken, som höra till katekesen eller ungt folks undervisning med största flit före-hållas de unga och deras förstånd däruti utan försummelse öfvas. Det tillhör alltså en trogen och omtänksam husfaders ämbete att åtminstone en gång i veckan förhöra sina barn och sitt husfolk och noga efterfråga, hvad de utaf dessa saker förstå eller hafva lärt, och ifall de äro okunniga, med nit och allvar hålla dem därtill, att de sådant måtte lära. Ty jag minnes ganska väl, och vi hafva det dagligen för ögonen, att folket är mäkta trögt och håglöst och komma väl till ålders, utan att de hafva fattat något om denna sak eller därom äga någon kunskap, blifva icke dess mindre med oss delaktiga af sakramenterna och nyttja allt det, som särskildt för de kristna är inrättadt och instiftadt; då likväl de, som tillägna sig sakramenternas bruk, borde mera veta och bättre förstånd hafva om den kristliga läran än barn och i skolan nykomna pojkar. Men vi vilja denna gång för menige mans undervisning vara till freds med dessa stycken, hvilka af ålder hafva varit i kristenheten antagna och brukliga, ehuru ganska litet härutaf blifvit rätt och väl framställdt för folket; till dess både gamla och unga och de, som vilja vara och heta kristna, må kunna blifva färdiga och öfvade däruti. Och äro dessa följande.

I. N. J. C.

För det första.

Tio Guds bud.

i.

Du skall inga andra gudar hafva jämte mig.

2.

Du skall icke bruka Guds namn på fåfängligt sätt.

3-

Du skall helga hvilodagen.

4-

Du skall hedra fader och moder.

5-

Du skall icke dräpa. 6.

Du skall icke göra hor. 7-

Du skall icke stjäla. 8.

Du skall icke bära falskt vittnesbörd mot din nästa.

9-

Du skall icke hafva lust till din nästas hus.

i o.

Du skall icke begära din nästas hustru, ej heller hans

tjänare eller tjänarinna, ej heller hans oxe, ej heller hans åsna, ej heller något, hvad honom tillhörer.

För det andra.

Vår tros hufvud-artiklar.

1. Jag tror på Gud Fader, allsmäktig, himmelens och jordens skapare.

2. Och på Jesus Kristus, hans ende Son, vår Herre, hvilken är aflad af den Helige Ande; född af jungfru Maria; pint under Pontius Pilatus, korsfäst, död och begrafven; ne-derstigen till helvetet; på tredje dagen uppstånden igen ifrån de döda; uppfaren till himla; sittande på allsmäktig Gud Faders högra hand; dädan igen-kommande till att döma lefvande och döda.

3. Jag tror på den Helige Ande; en helig, allmännelig kyrka, de heligas samfund; syndernas förlåtelse, de dödas uppståndelse och ett evigt lif. Amen.308

Luthers större katekes. l:a budet.

För det tredje.

Bönen eller Fader vår, som Kristus har lärt oss.

Fader vår, som är i himmelen.

1. Helgadt varde ditt namn.

2. Tillkomme ditt rike.

3. Ske din vilja, såsom i himmelen, så ock på jorden.

4. Vårt dagliga bröd gif oss i dag.

5. Och förlåt oss våra skulder, såsom ock vi förlåta dem oss skyldiga äro.

6. Och'inled oss icke i frestelse.

7. Utan fräls oss ifrån ondo.

Amen.

T~)essa äro nu de nödvändigaste stycken, hvilka hvar och en kristen först måste lära och ord för ord kunna uppläsa. Barnen skola dagligen vänjas att läsa dem: när de om morgonen uppstå af sängen, när de skola äta, och när de åter om aftonen gå till sängs; ej heller må mat eller dryck gifvas dem, förrän de hafva rent och utantill läst dessa stycken.

Detsamma bör ock en god husfader göra med allt sitt husfolk, tjänare och tjänarinnor, så att han icke lider någon uti sin tjänst, som icke kan eller vill lära dessa stycken. Ej heller bör någonsin till-

låtas, att någon människa skulle vara så vild och hednisk, att hon icke skulle vilja lära detta, alldenstund uti dessa tre stycken är i sina grunddrag och uti möjligaste enkelhet författadt och sammandraget allt hvad som innehålles och afhandlas uti hela den heliga skrift. Ty de heliga apostlar och fäder, hvilka de än varit, hafva härmed uti ett kort sammandrag sammanfattat de kristnas lära, lefverne, konst och vishet, hvarom de böra tala och handla, och hvad de dagligen måste öfva.

När de nu hafva väl lärt och fattat dessa tre stycken, är det nödigt, att de ock väl förstå, hvad man skall hålla och mena om sakramenterna, som vår Frälsare instiftat, nämligen Döpelsen och Altarets sakrament eller Herrens nattvard. I synnerhet är det nyttigt att veta de orden, som Matteus och Markus anföra i sista kapitlen af sina evangelier, huru Kristus, då han skulle lämna denna världen, gaf sina lärjungar denna sista gåfva och därmed affär-dade dem.

Om dopet.

Gån ut och lären alla folk, och döpen dem i namn Faders och Sons och den Helige Andes. Den, där tror och blifver döpt, han skall varda salig; men den, där icke tror, han skall varda fördömd.

Så mycket är nog för en enfaldig kristen att veta af den heliga skrift om dopet, sammalunda ock om det andra sakramentet med få och enfaldiga ord, nämligen at Pauli första epistel till korintierna i det 11 kapitlet.Luthers större, katekes. 7:e budet.

Om Herrens nattvard.

Vår Herre Jesus Kristus, i den natt, då han vardt förrådd, tog brödet, tackade, bröt det och gaf sina lärjungar och sade: Tagen och äten! Detta är min lekamen, som för eder varder utgifven. Gören det till min åminnelse!

Sammalunda tog han ock kalken, tackade och gaf sina lärjungar och sade: Tagen och dricken häraf alla! Denna kalk är det nya testamentet i mitt blod, som för eder och för många varder utgjutet till syndernas förlåtelse. Så ofta som I det gören, gören det till min åminnelse!

Alltså se vi, att den kristliga läran består af fem stycken, uti hvilka de måste öfvas och ord för ord förhöras. Ty ingen må tänka, att ungdomen endast af predikan kan fatta och i minnet behålla sådant. När nu barnen hafva sig detta välbekant, kan man lämpligen förelägga och lära dem några psalmer och lofsånger, som äro författade i detta syfte, på det de härmedelst må vidare styrkas och stadfästas i sin kristendom, såsom ock vänjas att öfva sig och läsa i den heliga skrift och dagligen mer och mer sig förkofra.

Dock må man icke låta bero därvid, att man kan detta utantill allenast, utan man måste noga akta, att ungdomen är flitigt tillstädes under predikningarna, i synnerhet då katekesen förklaras, att de då må vidare höra dessa stycken utläggas och noga lära sig "att förstå, hvad hvart och ett innehåller och har att betyda; så att de kunna göra riktig reda och räkenskap för sig, när de blifva tillfrågade om hvad de hafva hört

och lärt; på det slikt ej må fåfängt och fruktlöst framställas uti predikningarna. För denna orsak taga vi oss gärna den mödan uppå, att vi flitigt predika katekesen, på det allt detta må flitigare förehållas ungdomen, icke med klyftiga ord och svassande tal efter människors. visdom och vältalighet utan kort och enfaldeligen, att allt hvad vi tala må bättre förstås och snarare fästas i minnet.

Därföre vilja vi behandla de ofvannämnda kristendomsstyckena hvart och ett särskildt och för sig och, så mycket nödigt och möjligt är, tala tydligt om dem.

Första budet.

Du skall inga andra gudar hafva för mig.

Det är, du skall mig allena hålla och dyrka för din Gud. Men hvart syfta dessa orden, och huru skall man det förstå? Hvad vill det säga att hafva en Gud eller hvad är Gud? Svar: Det är och heter en Gud, af hvilkens godhet och makt man gör sig försäkrad att kunna vinna och ernå allt godt, och till hvilken man flyr uti allehanda motgång och påkommande farligheter," så att det intet annat är att hafva en Gud än af allt hjärta tro och förtrösta på honom; ty, såsom jag ofta har sagt, blott hjärtats tro och förtröstan är det, som gör både Gud och afgud. Är din tro och förtröstan rätt och uppriktig, så har du ock den rätte Guden, och tvärt om är din förtröstan falsk och orätt, så har du ej heller den rätte Guden; ty dessa två, Gud och tron, höra tillhopa och böra sammanfogas. Det hvarvid du nu fäster ditt hjärta och din förtröstan, det är utan tvifvel din Gud.

Därföre är nu meningen af detta budet denna, att det fordrar en rätt hjärtats tro och förtröstan, som icke far vilse om den rätte Guden utan håller sig endast och allenast till honom, och vill så mycket säga: se till, att du håller mig allena för din Gud och icke söker någon annan; det är, hvad godt dig fattas, det vill jag, att du skall söka och vänta af min mildhet, och hvad olycka och nöd dig tränger, skall du fly till mig och begära hjälp. Jag, ja, jag vill gifva dig allt, hvad du behöfver, och hjälpa dig utur all din nöd, allenast du noga aktar dig, att du icke faster ditt hjärta vid någon annan och i honom söker din hjälp och hvila.

Detta måste något klarare utvecklas, för att man genom exempel, som äro tagna af motsatsen till detta bud, må så mycket bättre förstå dess rätta mening. Det är ju mången människa, som menar sig hafva Gud och allt nog, när han har rikedomar och ägodelar; på dem sätter han all sin lit, bröstar sig däröfver och brukar dem med sådan säkerhet, att han icke aktar någon. Se, denne har ock en Gud, men han heter mammon, det är gods och penningar,

hvarvid han är fästad med hela sitt hjärtas förtröstan, och hvarpå han sätter hela sitt hopp; det är ock den vanligaste afguden på jorden. Ty den som har penningar och gods, han är säker nog, är glad och oforskräckt, som vore han uti paradiset. Men tvärt om, den som icke äger något, han är försagd och modfälld, som visste han icke ens, om någon Gud vore till. Ty man skall finna högst få, som äro vid godt mod och icke klaga och kvida, då mammon icke finnes när dem. Så hänger girig-

heten och detta lefvernes omsorg vid människans natur intill själfva grafven.

Sammalunda, den som litar och förtröstar därpå, att han öfvergår andra uti förstånd och klokhet, makt, ynnest, gunst, vänskap och värdighet, han har ock en Gud men dock icke den ende rätte Guden i himmelen. Man finner ock strax härvid, huru förmäten, säker och stolt den är, som af sådant har nog; men däremot, huru försagd och klenmodig den är, som antingen icke äger något däraf eller ock förlorat det han hade. Därföre säger jag ännu en gång, att rätta uttydningen af detta budet är denna: att hafva en Gud är intet annat, än att hafva någonting, på hvilket man i sitt hjärta litar och för tröstar.

Härvid märker man, hvilka vederstyggligheter vi uti vår blindhet bedrifvit under det påfviska mörkret. När då någon hade tandvärk, tog han sig strax före att fasta den heliga Apollonia till ära. Fruktade man för eldsvåda, då gaf man sig under S:t Laurentii beskydd och försvar. Var man rädd för pesten, då gjorde man löfte att vilja resa till S:t Sebasti-ani eller Rocki graf. Och flera sådana vidskepelser och styggelser funnos, hvaraf hände, att hvar och en utvalde sig någon särskild af de heliga döda, hvilken man dyrkade och i nödens tid anropade.

Hit höra ock de, som äro så öfver all måtta gudlösa, att de göra förbund med djäfvulen, att han må skaffa dem rikedomar, gunst hos fruntimmer, bevara deras kreatur, återställa förloradt gods o. s. v.; sådana äro trollkarlar och svartkonstnärer. Ty alla dessa sätta sin lit och förtröstan

på något annat än den sanne Guden, af hvilken de intet godt tillförse sig eller begära.

Alltså förstår man häraf, hvad och huru mycket detta bud fordrar, nämligen hela människans hjärta och dess förtröstan på Gud och ingen annan. Ty att hafva en Gud, kan du väl häraf märka, betyder icke att med händerna fasthålla honom eller förvara honom uti en pung eller en kista; utan det heter att fatta och hafva Gud, när man med hjärtat fattar honom och med en fast och orörlig förtröstan fullkomligt litar på honom. Men att med hjärtat fatta och vara läst vid honom är intet annat än att helt och hållet förlita sig på honom. Därföre vill han ock afvända och afhålla oss ifrån allt annat, som är utom honom, och draga oss till sig allena, emedan han är det enda eviga och oförgängliga goda, såsom ville han säga: hvad du människa hittills har sökt hos de heliga eller ock hoppats på af mammon eller andra förgängliga ting, det må du nu vara alldeles försäkrad om att finna hos mig, och skall du utan tvekan hålla mig för den, som kan hjälpa dig uti all nöd och gifva dig allt, hvad du behöfver.

Så vet du nu, huru en rätt gudstjänst och dyrkan skall vara beskaffad, så framt hon skall vara Gud behaglig, den han ock vid straff af evig förbannelse anbefallt oss, nämligen att hjärtat alldeles icke skall känna någon annan tillförsikt än till Gud allena, icke heller på något sätt låta skilja sig därifrån utan fast hellre låta allt det timliga och jordiska fara, ja, ock själfva lifvet, än man skulle öfvergifva att så af allt hjärta förlita sig på Gud.

Däremot skall du ock lätteligen

se och döma, huru världen icke annat än en falsk gudstjänst, ja, afgudadyrkan inrättat och öfvar. Aldrig har något folk varit så vildt och oskäligt, att det icke inrättat och upprätthållit någon gudstjänst. Men hvar och en har utvalt att dyrka det för sin Gud, hvaraf han väntat sig någon förmån, tröst och hjälp.

Sålunda ser man, att hedningarne, som inbillade sig, att deras högsta lycksalighet bestod uti rikedom, makt och välde, hafva dyrkat sin Jupiter som den högste guden. Ändra åter, som hade allt sitt nöje uti ägodelar, lycka och framgång, vällust och kräslighet, de dyrkade Herkules, Merkurius, Venus eller andra; hafvande kvinnor åkallade Diana eller Lucina o. s. v. Hvar och en gjorde den till sin Gud, till hvilken han satte sin lit och förtröstan, så att ock efter hedningarnes mening är det att hafva en Gud intet annat än lita och förtrösta på något. Men däruti

består felet hos dem, att deras tro och förtröstan är falsk och orätt, ty hon är icke ställd till den rätte Guden, utom hvilken ingenting är i himmelen eller på jorden, som för Gud kan hållas eller kallas. Därföre göra hedningarne sina egna drömmar och inbillningar, som de fattat om Gud, till sin afgud, sättande sitt hopp och förtröstan på det, som är alldeles intet. Och så är det beskaffadt med allt slags afguderi, ty det består icke blott däruti, att man uppställer och tillbeder ett beläte utan förnämligast uti hjärtat, när hjärtat, i stället för till Gud, har sin lit och förtröstan till de skapade tingen, till helgonen eller djäfvulen, icke frågar efter Gud, ej heller tror, att han allena är den, som gifver och tillskyn-312

dar människan allt det goda, som henne någonsin vederfares.

Dessutom är det ock en annan falsk gudstjänst och afgudadyrkan, som vi hittills mycket hafva öfvat och som ännu är gängse i världen, hvarpå äfven alla andliga ordnar äro grundade och som blott rör samvetet och hjärtat, när det söker sin hjälp, tröst och salighet uti sina egna verk och gärningar och vill för deras skull ändtligen komma in uti himlen, i det det gör en sådan uträkning: så och så många kloster har jag inrättat, så mycket har jag fastat och så många tusende mässor läst. När man, säger jag, förlitar sig och pockar på sådant, viljande af Guds nåd intet bekomma utan allt med sina egna gärningar och det till öfver-llöd förtjäna, liksom Gud vore oss allt skyldig, och vi hade makt och rättighet att utkräfva det af honom, hvad är det annat än att göra Gud till en afgud eller ock hålla sig själf för en gud. Men detta är för ungt folk nästan för högt och svårt att förstå.

Men detta vare sagdt de enfaldiga, på det de väl skola märka och minnas detta budets mening, att vi endast skola förtrösta på Gud och af honom allena förvänta allt hvad vi behöfva, emedan han är den, som gifver oss kropp, lif, föda, dryck, god årsväxt, hälsa, beskydd, frid och allt hvad man uti timlig och andlig måtto behöfver. Därjämte bevarar han oss för alla farligheter och olyckor, och om något ondt händer oss, hjälper han oss därifrån, så att Gud, som sagdt är, är den, som gifver oss allt godt och hindrar och afböjer allt ondt. Häraf har det kommit, som jag menar, att Gud på tyska språket kallas Gott, emedan lian är själfva källan, utur

hvilken allt, hvad någonsin godt är och kallas, kommer och härflyter.

Ty, fast man eljest får mycket godt af människor, säger man dock med rätta, att man af Gud undfår allt, som medelst hans ordning och skickelse vederfares oss. Ty Gud har ju befallt vår öfverhet och våra förmän samt hvar och en människa att göra oss allt godt, så att vi undfå det icke af dem utan af Gud genom dem. Så äro då kreaturen ej annat än händer, ådror, medel och verktyg, genom hvilka Gud tilldelar människorna allt godt. Och på det sättet gifver Gud åt modern spenar och mjölk, hvarmed hon uppammar och föder sitt barn; åt jorden gifver han säd och allehanda gröda oss till näring, hvilket allt är sådant, som intet kreatur kan åstadkomma eller af sin egen makt förskaffa.

j Därföre skall ingen människa junderstå sig att något taga eller gifva utan i den ordning, som Gud befallt det, så att man anser det för en Guds gåfva och tackar honom därför, såsom detta bud for-j drar. Därföre får man ej heller j förakta dessa medel, nämligen att | genom kreaturen och de skapade tingen få något godt af Gud, ej heller öfverdådigt och egenvilligt söka sig andra medel och utvägar därtill än dem, som Gud förord-|nat; ty det vore icke att af Gud få något godt utan att söka det af sig själf.

Så gifve nu hvar och en kristen noga akt uppå, att han högt skattar detta bud och icke håller det för skämt, som däruti läres. Undersök och rannsaka själf ditt hjärta, så skall du nog finna, om det håller sig till Gud allena eller ej. Har du ett sådant hjärta, som kanLuthers större, katekes. 7:e budet.

tillförse sig och vänta allt godt af Gud, särdeles uti nöd och motgång, och däremot förakta allt1 hvad icke är Gud, då må du icke tvifla, att du ju äger den rätte och ende Guden. Men däremot, om ditt hjärta är fäst vid något annat, af hvilket det väntar sig mera hjälp och tröst än af Gud, ej heller flyr till Gud i nöd och motgång utan snarare flyr för honom, så har du ej den rätte Guden utan en afgud.

Att man ock må se, att Gud icke vill, att vi skola slå detta budet i vädret, utan att han håller allvarsam och sträng hand öfver, huru det iakttages, så har han härvid äfven fogat först en förfärlig hotelse och sedermera ett ljufligt och trösterikt löfte, hvilka man ofta skall drifva och idkeligen före-hålla de unga, att de minnas dem och läggа dem på hjärtat. Orden lyda sä:

»Jag, Herren din Gud, är en stark hämnare, den som söker fädernas missgärning inpå barnen altt intill tredje och fjärde led, de som mig hata, och gör barmhärtighet uppå många tusende, som mig hafva kär och hålla mina bud.» Ehuruväl dessa ord syfta på alla buden (som vi framdeles skola höra), så äro de dock särskildt fogade till detta första budet, emedan det är det förnämsta och likasom ett hufvud för de andra buden, och det på samma sätt som en människa, som är mest om sitt hufvud angelägen, emedan af dess beskaffenhet hela lifvets välgång eller ofärd beror.

Så lär då nu af dessa orden, huru vred Gud är på dem, som förtrösta på något annat ting än på honom, och tvärt om, huru mild och nådig han är emot dem, som med hela sitt hjärta förtrösta och

tro på honom; så att hans vrede icke aflåter allt intill tredje och f]ärde1 släkte, men hans välgärningar och godhet gå ut öfver många tusende, och det allt därföre, att vi ej måtte vara så säkra och så vårdslöst umgås med Guds bud, som de vrånga och vilda människor göra, som tänka, att det ej har stort på sig, huru de lefva. Ja, Gud är sådan, att han icke lämnar det utan straff, att man vänder sig ifrån honom, och är hans vrede öfver dem brinnande allt intill fjärde led, tills de alla varda utrotade. Därföre vill han, att man skall frukta honom och icke förakta honom.

Detta lägger han oss klart för ögonen medelst många märkliga historier, dem man kan läsa i den heliga skrift, förutom hvad den dagliga erfarenheten därom betygar. Ty därföre har Gud af begynnelsen utrotat allt afguderi och därföre straffat både hedningar och judar, såsom han ock än i dag omstörtat all falsk gudstjänst, att de, som förblifva därvid, måste förgås. Fördenskull, fastän någon vild Sardanapalus och Pha-laris vore så rik och mäktig, att han däruti öfverginge själfva perserna och i säker förtröstan därpå icke frågade efter, antingen Gud vore mild eller vred, som kunde han Guds vrede väl fördraga, kan dock en sådan ej undfly det öfverhängande fördärfvet, utan förrän man ser sig om, skall han med allt det, hvarpå han förtröstade, gå i kvaf; liksom man ser andra iöraktare vara förgångna, som i förtröstan på sin makt hafva varit säkra och gudlösa.

För sådana hårda och halsstyfva människors skull, som mena, att, efter Gud till en tid har tålamod med deras lefverne, han icke vet314

eller sköter något därom, lör deras skull, säger jag, nödgas han så skärpa straffet, att barn och barnabarn måste det umgälla, på det hvar och en människa, som tänker härpå, må en gång ändra sin säkerhet och förakt emot Guds bud och se, att Gud icke skämtar därmed. Och sådana människor är det Gud här menar, när han säger: de som mig hata, det är de, som äro så uppblåsta af inbillning om sin egen förmåga, att de slå i vädret allt, hvad uti predikningarna på Guds vägnar säges dem, och som, när de förmanas att afstå från sitt gudlösa lefverne, innan Gud hemsöker dem, göra sig alldeles galna och rasande, så att de på allt sätt väl förtjäna Guds straff. Ett klart exempel härpå finna vi uti några af våra furstar och biskopar.

Men så förskräckliga, som dessa hotelser äro, så tröstligt är däremot Guds löfte, att de, som af allt hjärta hålla sig till Gud, skola vara förvissade därom, att han skall bevisa dem barmhärtighet, det är idel godt och idel välgärningar och icke dem allenast utan ock deras barn och efterkommande till många tusende led och släkten. Sådant borde ju beveka och locka oss att låta alla våra tankar med hjärtats innerliga förtröstan alltid vara ställda på Gud och att af honom bedja om allt timligt och evigt godt och det desto mer, emedan Guds höga majestät så mildt erbjuder, så kärleksfullt framkallar och så rikligen utlofvar oss så stora ting.

Därföre så låte nu hvar och en kristen dessa ord gå sig till hjärtat och tänke icke, att de äro talade af någon människa. Be-tänke dock hvar och en, hvad för en viktig sak detta är: här gäller

det för dig antingen evig välsig-i nelse, lycka och salighet eller evig vrede, olycka och lidande. Hvad vill du mera

hafva eller begära än hvad Gud så kärleksfullt lofvar att vilja vara din egen med allt sitt goda, i all nöd skydda och hjälpa dig.

Men beklagligen består felet däruti, att de världsligt sinnade människorna icke tro, att ett ord häraf är sant; de anse icke, att det är Guds ord, särdeles när de se, att de, som sätta sin tröst på Gud och icke på mammon, lida bekymmer och nöd, och att djäfvulen af hat till dem skaffar dem så mycken motgång, att de icke kunna komma till rikedomar, gunst och ära, ja, kunna knappt behålla lifvet, hvaremot de som hålla mammon för sitt högsta goda, de hafva ofta nog gods, penningar, ära och heder, hållas högt i ära och anseende af världen. Därföre måste man fatta om sådana ord, som just äro satta emot sådant sken, och i veta, att de icke ljuga eller bedraga utan måste vara sannfärdiga.

Tänk, du själf, tillbaka och fråga med flit efter, hvad de egentligen hafva uträttat, som användt all sin högsta flit och möda på att samla penningar och ägodelar, så skall du väl finna, att de hafva förlorat all sin möda och arbete, eller om de än samlat stora rikedomar, att de försvunnit som stoft, så att de själfva för all sin möda icke kunnat njuta något däraf, och att de icke räckt till tredje arfvingen. Exempel härpå skall du nog finna uti alla historier. Gamla och förfarna män veta ock mycket att berätta om sådant. Gif allenast akt därpå och slå icke sådant i vädret.

Saul var en stor konung, af Gud själf därtill kallad och i förstoneLuthers större, katekes. 7:e budet.

icke ogudaktig; men sedan, då han, uppsatt på tronen, vek med sitt hjärta ifrån Herren Gud och satte all sin förtröstan på sin konungsliga krona, makt och höghet, då måste han med allt det han hade i grund förgås, så att ej heller något af hans barn blef vid lif.

David däremot var en arm och föraktad man, däijämte ofta för-drifven och jagad, så att han icke var säker om sitt lif; dock blef han bevarad för Sauls försåt och våld och efter honom smord till konung. Ty dessa ord måste stå fast och blifva sanna, alldenstund Gud icke kan ljuga eller bedraga. Allenast akta dig, att icke världen med sitt glänsande sken bedrager dig, hvilket väl varar till en tid men dock är fåfängligare än en skugga och en dröm.

Därföre måste vi noga lära oss att förstå rätta meningen af detta första bud, att vi däraf må förnimma, huru Gud icke kan lida, att man sätter sin förtröstan på något annat ting utom honom, fordrar ej heller något högre af oss, än att vi förvänta oss allt godt af honom, sålunda, att vi, gående rätta vägen, icke bruka dessa timliga ting annorlunda än en skomakare sin nål, sin syl och sin tråd, hvilka han efter slutadt arbete bortlägger, eller ock som en resande brukar sitt härberge, så att vi af dessa timliga gåfvor hafva vår timliga nödtorft, hvar och en i sitt stånd efter Guds ordning, och icke låta någonting vara vår herre eller afgud*.

Andra budet.

Du skall icke missbruka Herrens din Guds namn.

Såsom det första budet har undervisat vårt hjärta och lärt tro och förtröstan, så för detta bud oss till det som utvärtes är och lär oss, huru vi rätt skola bruka vår mun och vår tunga emot Gud, ty det första, som utgår af hjärtat och visar sig, är talet. Därföre, som jag ofvanför har lärt, huru man skall svara på den frågan: hvad är det att hafva en Gud? alltså är det ock nödigt, att man enfaldigt förstår detta och de följande buden och kan därför redogöra.

När du då blir tillfrågad, huru detta andra bud rätt skall förstås, eller hvad det är att missbruka Guds namn, då kan du korteligen svara sålunda: det är missbruka Guds namn, när man, på hvad sätt det ock må ske, brukar Guds namn att försvara lögn eller andra svåra laster och odygder. Alltså är meningen af detta bud, att man icke skall åberopa eller föra på tungan Guds namn, när hjärtat menar annorlunda, än man talar, och man väl vet eller åtminstone borde veta, att saken förhåller sig annorlunda, än som berättas, såsom då den ene för sitt mål emot den andre inför domstolen och med falsk ed skadar honom. Ty man kan icke värre missbruka Guds namn, än då man brukar det till att därmed ljuga och bedraga. Detta är nu den enklaste och lättaste förklaringen af detta buds

mening.

* Detta vare nu nog om det första budet, hvilket vi måst utveckla något vidlyftigare, emedan därpå allra mest ligger vikt, emedan, såsom förut blifvit sagdt, när hjärtat är förenadt med Gud och håller detta bud, så följa de andra efter.316

Luthers större katekes. l:a budet.

Ehuruväl det nu är omöjligt att uppräkna på huru många sätt Guds namn af människor missbrukas, så kan man dock häraf sluta, att det ganska mycket sker. I korthet sagdt så missbrukas Guds namn allra mest uti timliga saker, i synnerhet dem, som angå penningar och ägodelar, ära och beröm, antingen det då sker offentligen inför domaren eller annorstädes och enskildt, då man svär och gör falsk ed vid Guds namn eller sätter sin egen själ i pant. Sådant händer ock mycket uti äktenskapsmål, när tvenne hemligen lofva hvarannan sin tro och den ene sedan inför domaren svär, att han aldrig lofvat det.

Men det allra största missbruket af Guds namn sker i andliga saker, som röra samvetet, när falska lärare uppstå och i stället för Guds ord föredraga sina falska läror.

På detta och flera dylika sätt söka människorna intet annat, än att de under ett fagert sken af Guds namn och sanning må skyla sin galenskap, viljande på det sättet uti sin vrånghet synas vara rättfärdiga, det må vara i timliga och lekamliga saker eller uti andliga, ja, höga trons artiklar. Och till lögnarnes antal höra ock försmädarne, icke allenast de grofva och för alla väl bekanta, som utan all försyn försmäda Guds heliga namn, hvilkas ogudaktighet mer af bödeln än af vår förmaning bör rättas, utan ock de, som uppenbarligen lasta Guds ord och sanning och kalla det för bedrägeri och ett djäfvulens verk, om hvilka man nu ej vidare vill tala.

Låtom oss då här lära oss och flitigt betänka, huru viktigt det är, om man detta bud lyder eller föraktar, på det vi med all flit må

taga oss till vara för att på något sätt missbruka och vanvörda Guds allraheligaste namn, såsom det ock är den svåraste synd, som man någonsin utvärtes kan begå. Ty fastän lögn och bedrägeri äro i sig själfva ganska svåra synder, varda de dock många gånger svårare, när man söker att skyla dem under Guds namn. Ty därmed sker, att man utom till lögnen äfven blir skyldig till flera och svårare synder, nämligen mened och Guds namns missbruk.

Fördenskull har ock Gud lagt till detta bud en sträng hotelse, så lydande: ty Herren skall icke låta honom blifva ostraffad, som hans namn missbrukar; det är, eho som missbrukar och försmädar Guds namn, han skall därföre varda hårdt straffad. Ty såsom Gud icke lämnar den ostraffad, som icke öfver allting litar och förtröstar på honom; så kan ej heller den undvika straff, som missbrukar Guds namn och därmed besmyckar sin lögn och falskhet. Nu är det tyvärr en allmän olycka i hela världen, att, såsom de äro få, som öfver allting förtrösta på Gud, så äro de ock få, som icke missbruka Guds namn till lögn och all ondska.

Ty denna vackra dygd hafva vi alla tyvärr af naturen, att eho som bedrifvit något skälmstycke eller ogärning, han söker strax att öfverskyla det, på det ingen skall få höra eller veta däraf. Och ingen är så gudlös och öfverdådig, att han berömmer sig af sin arghet och synd, utan han söker hellre att hålla den för människor fördold. Blifver ock någon angripen och beskylld för något ondt söker han ju strax med svärjande och Guds namns åkallande öfverskyla sin odvgd, viljandeLuthers större, katekes. 7:e budet.

317

därmed hållas för from och red-

Denna stygga synd är nu mera så allmän öfver hela världen, att alla land äro däraf öfversvämmade såsom med en syndaflod. Därföre få vi ock till lön det våra gärningar värda äro och det vi genom Guds namns missbruk dagligen förtjäna, nämligen pest, krig, eldsvåda, vattunöd, dyr tid, odygdiga hustrur, barn och husfolk jämte annat oräkneligt ondt. Ty hvadan skulle annars så många olyckor komma? Det är sannerligen en stor nåd, att jorden ännu bär och när oss.

Fördenskull måste ungdomen med högsta flit vänjas att hålla detta andra bud, så väl som det första, i noga akt och högsta värde. Och bör man icke skona ris och aga, när de fela emot detta bud; men på samma gång måste man ock förehålla dem Guds bud, så att barnen icke allenast med ris och aga utan ock med hjärtats vördnad och fruktan för Gud må hållas i tygeln.

Så förstår du nu, hvad det är att missbruka Guds namn, nämligen, för att jag i korthet må upprepa det, att antingen bruka det till att öfverskyla lögn och under sken af Guds namn föregifva något, som dock icke förhåller sig så, eller ock att bedraga och skada eller att svärja, bannas, bruka trolldom, korteligen att bedrifva något ondt på hvad sätt som helst.

Därjämte är det ock nödigt att veta, huru man rätt skall bruka Guds namn; ty när Gud säger: Du skall icke missbruka Herrens din Guds namn, gifves ock tillkänna, att man kan och skall rätt bruka Guds namn, såsom det ock för den orsaken är oss uppenba-radt, att dess rätta bruk skall vara

oss till frukt och nytta. Häraf kan man ock sluta, att, emedan i detta bud förbjudes att med lögn och andra synder missbruka Guds namn, oss tvärt emot befalles att bruka Guds namn till sanningen och allt godt, såsom då man rätteligen går ed, när nöden så fordrar och den lagligen åläggés oss; då man rent och uppriktigt lär evangelii sanning; då man uti nöd och motgång åkallar Guds namn och i medgång lofvar och prisar det, hvilket allt är kort sammanfattadt och befalldt i den 50:de psalmen: Åkalla mig i nöden, så vill jag hjälpa dig, och du skall prisa mig. På detta sätt varder Guds namn rätt och hälsosamt brukadt; och så varder Guds namn hos oss helgadt, som vi bedja i bönen Fader vår.

Sålunda har du innehållet af detta bud för dig förklaradt, och när man detta förstår, då kan man ock utan möda svara till den fråga, som hos mången vållar mycket hufvudbry, nämligen huru det kommer till, att det uti evangelium förbjudes oss att svärja, då man dock vet, att Kristus, Paulus och andra helige sitt tal med ed ofta bekräftat. Man kan därtill i korthet svara, att det är ingen tillåtet att svärja uti någon ond och syndig sak, det är till lögn, eller då det hvarken är nödigt eller nyttigt; men att man dock får svärja uti det godt och lofligt är, och då vår nästas nöd det fordrar; ty då är det en god gärning, medelst hvilken Gud varder ärad, sanning och rättrådighet befrämjad, lögn tillintetgjord, ovänner förlikta, lydnad och hörsamhet vederbörande bevisad och trätor stillade. Ja, medelst en loflig ed lägger sig Gud själf uti saken och skiljer rätt ifrån orätt, de goda ifrån de onda. Svär-318

jer den ena parten en falsk ed, så är domen klar, att menedare skola icke blifva ostraffade. Skulle det ock hända, att en sådan någon tid slipper straffet, så lindras icke därföre hans dorn, utan hvad han vunnit med sin mened, det försvinner honom sedan ur händerna, så att han aldrig med nöje får nyttja det, såsom jag erfarit med afseende på många, som hafva afsvurit sig sitt gjorda äktenskapslöfte, att de ifrån den stunden icke hafva haft en hälsosam eller glad dag utan hafva dött uti elände, till kropp och själ och därjämte till egendom förlorade.

Därföre förmanar jag på det flitigaste, att man söker i tid med förmaningar och aga att afskräcka barnen, att de icke må vänja sig vid lögn eller söka att förfäkta den med Guds namns nämnande; ty få de frihet att så svärja, då är fåfängt att sedan vänta något godt af dem, såsom man ju dagligen har för ögonen, och tror jag säkert, att världen aldrig varit så arg, som hon nu är. Till något godt regemente, trohet, lydnad och hörsamhet ser man ganska ringa tecken, utan allt är uppfylldt med arga och vanartiga skalkar, som aldrig låta rätta sig, utan man använder fåfängt på dem både straff och lärdom. Detta är ju allt ögonskenliga tecken till Guds vrede och straff, hvarmed han hemsöker oss, för det vi så öfverdådigt öfverträda detta hans bud.

Men däremot måste barnen framför allt vänjas att med största vördnad.nämna Guds namn, ehvad dem kan vederfaras. Ty då brukar man Guds namn rätt, när man uti all nöd af honom väntar och begär hjälp och tröst sålunda, att först hjärtat genom tron och sedan

munnen genom bekännelsen alltid gifver Gud honom tillbörlig heder.

När man så vänjer sig vid att alltid åkalla Guds namn, är det mycket hälsosamt och nyttigt, särdeles emot djäfvulens försåt, som listigt söker alla tillfällen att bringa oss på synd, skam och skada, som icke gifver sig

någon ro och som icke kan lida det, när han märker, att Guds namn åkallas med vördnad och andakt. Ja, djäfvulen skulle sannerligen oförmodadt tillfoga oss allehanda skada och fördärf, om icke Guds namns åkallan vore oss ett så starkt värn. Jag har ock själf erfarit, att ofta har en plötslig och stor olycka vändt sig och gått öfver, när jag innerligen åkallat Guds namn. Vilja vi alltså göra djäfvulen harm och förtret, så låtom oss alltid med vördnad åkalla Guds heliga namn, ty då kan han icke tillfoga oss någon skada och olägenhet.

Härtill tjänar ock det, att man vänjer sig att dagligen befalla i Guds händer sig själf med kropp och själ, hustru, barn, husfolk och allt det man äger emot alla farligheter och olycksfall, hvaraf ock de vanliga bordsbönerna, morgon-oeh aftonbönerna bibehållits, såsom ock det, att barnen korsa sig, när de se eller höra något syndigt och förskräckligt, sägande med andakt: Gud bevare oss! Herre Jesus, hjälp oss! eller annat dylikt; " likaledes, när man oförmodadt röner något godt, huru litet det än kan vara, att man då säger: Gud vare lof och pris för detta! Så vande man fordom barnen att till S:t Nikolai ära göra fasta och åkallan. Gjorde man alltid sådana böner och tacksägelser till Gud med andakt, det skulle vara Gud behagligare änLuthers större, katekes. 7:e budet.

klosterlefnad och alla munkars skenhelighet.

Se, sålunda kunde ungdomen på barnsligt sätt uppfostras i gudsfruktan och vänjas att hafva det första och andra budet uti en ständig och flitig öfning. Däraf kunde då mycket godt komma och sådant folk uppväxa, af hvilket fäderneslandet med tiden kunde hafva glädje och nytta. Det vore ock rätta sättet att uppfostra barn, att man med godo och lust kunde bringa deras hjärtan till gudsfruktan; ty skola de allena med hugg och slag tvingas därtill, då blifver icke mycket godt däraf, och när man med sådant tvång kommer som längst, så blifva de dock ej längre i fruktan för att synda, än de se riset och straffet öfver hufvudet. Men det milda sättet att uppfostra barn fäster sig bättre i hjärtat, så att de mer rädas för Gud än för hugg och slag.

Och detta har jag för ungdomens skull så enfaldigt velat framställa, att den en gång måtte fatta och förstå det; ty den som vill lära barn, han måste tala barnsligt och lämpa sig efter deras förstånd och manér.

Sålunda hafva vi varnat för Guds namns missbruk och förmanat till dess rätta bruk, hvilket icke blott skall bestå i ord utan fastmera i öfning och lefverne, att vi må veta, att Gud så vill hafva det, och att, som han hårdt straffar sitt namns missbruk, så vill han ock af nåd rikligen belöna dem, som med vördnad och andakt bruka hans namn.

Tredje budet.

Tänk på att du helgar hvilodagen.

Hvilodagen har sitt namn efter det hebreiska ordet sabbat, som

egentligen betyder hvila eller uppehåll med arbete, hvarutaf man ock hos oss plägar säga hålla hviloafton eller helig afton. I gamla testamentet hade Gud särskildt utvalt den sjunde dagen till hvilo-och helgedag och befallt, att den framför andra dagar skulle hållas helig. Detta bud är alltså gifvet judarne, för att de på den dagen skulle hålla sig ifrån utvärtes groft arbete och gifva sig ro och hvila, på det både människor och fänad måtte få någon vederkvickelse och icke af idkeligt arbete alldeles utmattas. Dock hafva de sedan varit allt för nogräknade med sin sabbat och missbrukat den, så att de, som evangeliska historien berättar, ofta tadlade de sabbatsgärningar hos vår Frälsare Kristus, som de dock själfva ofta gjorde; likasom budet vore uppfylldt därmed, att man höll sig ifrån allt utvärtes arbete, hvilket dock icke var meningen utan fastmer den, att man skulle helga den dagen såsom gudstjänstdag, som vi framdeles skola få höra.

Alltså angår detta bud till sin utvärtes och gröfre betydelse ej oss kristna. Ty det är en yttre sak, såsom mycket annat i gamla testamentet bunden vid vissa ceremonier, personer, tid och rum, hvilket alltså genom Kristus är läm-nadt fritt.

Men för att de enfaldige krist-ligen må förstå detta bud, så är att märka, att vi hafva helgedagar, icke så mycket för de förståndiga och insiktsfulla kristnas skull, som sådant icke behöfva, utan först för en lekamlig nödvändighets och nyttas skull, hvilken ock själfva naturen fordrar af oss, nämligen att menige man, drängar och

pigor måtte hafva någon dag, på hvilken de må få hvila och vederkvicka

sina trötta lemmar efter det svåra arbete, som de haft under veckan; och sedan allra mest därföre, att emedan man eljest af lekamliga sysslor är hindrad, man i synnerhet om söndagen må hafva tid att tjäna sin Gud med hans heliga ords hörande och betraktande, såsom ock sedan att prisa honom med psalmer, lofsånger och böner.

Dock är detta hos oss icke bundet till någon viss tid eller dag såsom hos judarne; ty ingen dag är i det afseendet bättre än den andra, utan bör man använda alla dagar till Guds dyrkan; men, som folket, af andra sysslor förhindradt, icke kan alla dagar sammankomma, är det ju billigt, att en dag i veckan användes och helgas därtill. Nu är söndagen redan sedan lång tid tillbaka därtill utsedd; därför må en sådan loflig och gammal anordning ej ändras, på det häruti en allmän likhet må hållas och icke någon onödig ändring åstadkomma någon villa.

Alltså är meningen af detta bud enfaldeligen denna, att sön- och helgedagar hufvudsakligen användas till Guds ords hörande och betraktande, och att predikoämbetet må då i synnerhet hafva att skaffa med ungdomens och de enfaldigas undervisning. Dock må ingen tänka, att de gärningar ej må företagas på söndagen, som äro oundgängliga och nödvändigheten fordrar.

Därföre, när det frågas: Hvad är att helga hvilodagen? så kan man svara: Det är så mycket, som att hålla honom helig. Och åter till den frågan: Hvad är att hålla honom helig? kan svaras: Intet annat än att den dagen vara helig i ord, gärningar och lefverne. Ty denna dag behöfver i sig själf intet vidare helgande, än han i begynnelsen undfått af skaparen, men det som Herren fordrar är, att du håller honom helig för dig, ty eftersom dina gärningar äro, heliga och gudliga eller oheliga och världsliga, så blifver ock denna dag i följd däraf helgad eller ohelgad.

Men på hvad sätt helgas då hvilodagen? Sannerligen icke därmed, att man sitter i kakelugnsvrån med händerna i kors och alldeles intet arbete gör, eller ock att man bär en krans på hufvudet eller har nya och fina kläder, utan därmed, att man betraktar Guds ord och till sitt lefvernes förbättring öfvar sig däruti.

Vi kristna borde sannerligen jämt och samt hålla helgedag, det är alltid öfva oss i Guds ord och hafva det i hjärtat och på tungan; men efter icke alla för andra beställningars skull hafva, tid och lägenhet därtill, måste man på vissa timmar i veckan hålla ungdomen därtill och åtminstone helighålla en dag för hela församlingen, på densamma endast handla och göra, hvad som till gud-aktighetens öfning tjänar, betrakta tio Guds bud, tron och Herrens bön och således inrätta hela vårt lefverne efter Guds heliga ords rättesnöre. Nu på hvad tid man med allmänt samtycke har slika gudliga öfningar för händer, så helgas hvilodagen rätt. Men hvar det ej sker, där må det ej hållas för någon de kristnas hvilodag. Ty att så hålla sön- och högtidsdagar, att man intet arbete gör, det kunna ock de okristna och ogudaktiga. Så göra de lättjefulla klerkerna i påfvedömet, de stå i kyrkan, sjunga, sorla och bullra; dock kan man ej säga, att de med detta sitt skrikande och tjutande

rätt helga hvilodagen; ty de lära och lefva icke efter Guds ord utan lära och lefva tvärt däremot.

Guds ord ensamt är så heligt, att det vida öfvergår allt annat, hvad heligt kallas, ja, det är den enda helgedom, som vi kristna veta af och hafva. Ty om vi hade alla de aflidna heligas ben och invigda kläder, så vore vi dock därmed ej hulpna; de äro ju alla döda ting och kunna ej meddela någon helighet. Men Guds ord är den skatt, som all ting helgar, genom hvilket ock de heliga äro helgade vordna. Därföre, på hvad stund Guds ord läres, predikas, höres och betraktas, blifver själfva människan, dagen och gärningen helgad, dock icke för den utvärtes gärningens utan för ordets skull, som oss alla helgar. Därföre säger jag alltid, att man skall så lefva som Guds ord lär, om eljest vårt lefverne skall vara heligt och Gud behagligt; hvar detta sker, har ock detta bud sin rätta kraft och varder rätt efterkommet.

Men tvärt om, hvilken sak eller gärning företages utan Guds ord, den är för Gud ohelig och oren, huru härlig och skinande den ock synes, ja, vore den än med alla helgons kvarlefvor utsirad, som det förhåller sig med de

påfviskas mångahanda munkordnar, hvilka söka sin helighet i sina egna verk och gärningar, fast de af Guds ord intet veta.

Märk därför, att detta buds kraft och mening består icke däruti, att man hvilar sig ifrån lekamligt arbete, utan däruti, att man i synnerhet använder den dagen till heliga gudaktighetsöfningar. Ty annat arbete kan icke kallas heligt, om icke människan tillförne är vorden helgad; men på söndagen måste man hafva sådana

gärningar för händer, genom hvilka människan kan blifva helig, hvilket allena, som redan är sagdt, sker genom. Guds ord. Till detta ändamål äro ock vissa rum, tider och personer invigda, ja ock hela den utvärtes gudstjänsten inrättad, att gudsfruktan må allmänt och offentligen idkas och drifvas.

Efter nu Guds ord är så angeläget, att utan dess betraktande hvilodagen icke rätt helgas, må man ock veta, att Gud ej allenast vill, att detta budet skall noga iakttagas, utan ock skall hårdt straffa dem, som förakta hans ord och icke vilja höra eller lära det, särdeles på de tider, som egentligen därtill äro forordnade.

Därföre synda icke allenast de emot detta bud, som med oandliga och gudlösa gärningar ohelga hvilodagen, såsom de, hvilka för | sin girighets och lättfärdighets skull icke ens höra Guds ord eller föra ett oanständigt lefverne på vin- och ölkrogar, utan ock de, som höra Guds ord med en sådan vårdslöshet, som vore det ej bättre än en annan fabel och legend, och gå sålunda till och från kyrkan året om och blifva icke en hårsmån bättre däraf. Ty hittills och under påfvedömet har folket varit af den meningen, att hvilodagen vore nog helgad, när man hade hört en mässa och evangelium sig föreläsas, men Guds ord frågade ingen vidare efter, ej heller var det någon, som uppriktigt lärde det. Men nu, sedan vi hafva fått den dyra skatten, Guds ord, som är en skatt öfver alla skatter, så upphäfva vi dock icke missbruket; utan vi kunna väl höra många predikningar och allvarsamma förmaningar men dock utan aktsamhet och allvar.

Så må du nu veta, att det icke

är därmed nog, att du allenast hör ordet, utan att du lär och gömmer det. Ej heller må du inbilla dig, att det står uti din frihet att höra Guds ord eller icke; ty det är Guds befallning, för hvilken du ock skall göra räkenskap, huru och med hvad vördnad och åtanke du har hört och lärt Guds ord.

I lika måtto äro sådana lättsinniga andar högligen straffvärda, hvilka, då de hört en eller annan predikan, strax fatta ledsnad och vämjelse till Guds ord, som skulle de nu ingen vidare lärdom och undervisning behöfva. Ty det är just den synd, som man hittills räknat bland dödssynderna och som kallas tröghet eller vämjelse, en gräslig och skadlig pest, med hvilken djäfvulen bedrager och tjusar mångas hjärtan för att öfverrumpla oss uti vår vårdslöshet och åter så småningom frånrycka oss Guds ord.

Låt det därföre vara dig sagdt, att om du än hade så stor kunskap om Guds ord, att du ock däruti öfverginge alla andra, så är du dock alltid stadd i satans makt och rike, hvilken hvarken natt eller dag underlåter att stämpla till ditt fördärf, att han må uppväcka otro uti ditt hjärta och onda tankar emot dessa föregående och följande Guds bud. Alltså är det högst nödigt, att man alltid har Guds ord i beredskap, i hjärta, mun och öron; ty om hjärtat är tomt och Guds ord icke ljuder, så veta vi intet af, förrän djäfvulen bryter sig där in och gör skada. Men däremot har Guds ord den kraften, att när man det med flitig och gudlig eftertanke sig påminner, betraktar eller hör, då afgår det aldrig utan frukt; utan det upplyser förståndet mer

och mer, gifver lust och andakt, helgar och renar hjärta, tankar och sinne. Ty det är icke något kraftlöst och dödt ting utan ett kraftigt verkande och lefvande ord. Och om intet annat kunde bringa oss till Guds ords flitiga betraktande, så borde det ensamt vara nog kraftigt därtill, att djäfvulen blifver därmed bortdrifven och detta Guds bud uppfylldt, och allt detta är för Gud mycket behagligare än alla skrymtares skenheliga gärningar.

Fjärde budet.

Hittills hafva vi betraktat de tre första buden, som handla om kärleken till Gud. Uti det första, att vi skola af allt hjärta på Gud förtrösta, honom uti allt vårt lefverne frukta och älska. Uti det andra, huru vi Guds heliga namn icke skola missbruka till lögn eller någon annan ogudaktighet utan bruka det till Guds lof och pris, till vår nästas så väl som vår egen välfärd och nytta. Uti det tredje hafva vi hört, att Guds heliga ord måste af oss på sön- och helgedagar med flit och andakt höras och betraktas och sedan hela vårt lefverne efter dess innehåll styras och rättas.

Nu följa de andra sju buden, som handla om kärleken till vår nästa, ibland hvilka detta är det första och förnämsta:

Du skall hedra din fader och din moder, på det dig må väl gå och du må länge lefva på jorden.

Detta faders och moders stånd har Gud i synnerhet hedrat framfor alla andra, som äro under honom, så att han icke allenast befaller, att föräldrarna skola älskas utan ock hedras. Ty bröder, systrar och vår nästa i allmänhet be-

Luthers större, katekes. 7:e budet.

faller han allenast att älska, men föräldrarna skiljer han ifrån alla andra människor på jorden och sätter dem liksom bredvid sig själf. Ty heder är långt högre än kärlek, emedan det ej allenast innefattar kärlek utan ock en särdeles höflighet, ödmjukhet och vördnad såsom emot ett fördoldt majestät. Gud fordrar ock ej allenast, att vi med orden visa en sådan kärlek och vördnad emot våra föräldrar, utan allra mest att man både af hjärtat och med utvärtes åthäf-vor så ställer sig,' att man visar, att man näst Gud älskar och aktar dem högst bland alla människor. Ty den man icke till skenet utan uppriktigt vill hedra, den håller man ju ock i sitt sinne för att vara af högt värde.

Sålunda bör man inprägla hos barnen, att de hedra sina föräldrar, såsom de där äro satta i Guds stad och ställe, och att besinna, att om de än äro ringa, fattiga, bräckliga och besynnerliga, så äro de dock deras föräldrar, som Gud gifvit dem. Ty för sitt stånds eller sin bräcklighets skull må de ej mista sin tillbörliga heder; och därföre bör man icke se på föräldrarnas personer utan på Guds vilja och ordning. Eljest äro väl alla människor inför Guds ansikte lika, men emellan oss själfva är dock efter Guds ordning och skickelse en stor åtskillnad. Därföre är det ock af Gud befalldt, att du lyder mig såsom din fader, och att jag äger makt att befalla dig.

Så lär nu först, hvilken den heder är, som i detta budet anbe-falles att bevisa föräldrarna, nämligen att man framför allt håller af och hedrar dem såsom den dyrbaraste skatt på jorden; sedan att man uti orden bevisar dem en

lika höflighet och vördnad, att barnen icke tilltala dem uti hastighet, bitterhet eller förmätenhet utan snarare tiga och gifva efter, fastän föräldrarna något fela; för det tredje, att vi äfven i handling visa dem heder, sålunda att vi alltid äro beredvilliga att med vår kropp och ägodelar tjäna, försörja och sköta dem, när de blifva gamla, kranka, bräckliga eller fattiga, och det ej allenast gärna och af hjärtat utan ock med all ödmjukhet och vördnad såsom inför Guds ansikte. Ty den som vet och rätt förstår, hvilken stor vördnad han är skyldig att visa sina föräldrar, han låter dem aldrig lida nöd, hunger eller törst utan sätter dem väl bredvid, ja, framför sig och tilldelar dem gärna af de gåfvor, som han har.

Se vidare och märk, hvilka stora och heliga gärningar här äro alla barn förelagda, hvilka mången dock, ty värr, så litet aktar; och knappt någon besinnar, att det är Guds ord och befallning, uti Skriften oss uppenbarad. Besinnade man något af dessa stycken, så kunde man ock däraf sluta, att de, som efterlefde detta budet, måste vara heliga människor. Då hade det icke heller varit nödigt i påfvedömet att inrätta någon klos-|terlefnad eller munkordnar, utan kunde hvart och ett barn efterlefva detta bud, därvid hafva ett godt samvete och säga: skall jag göra heliga gärningar, så vet jag ingen heligare och förmer, än att jag på allt sätt lyder och vördar mina föräldrar, alldenstund Gud själf det befallt. Ty hvad Gud befaller måste nödvändigt vara af större värde, än det vi själfva kunna påfinna. Och som ingen högre eller bättre mästare och lärare kan finnas än Gud, så föl-324

jer ock, att ingen bättre lärdom kan finnas, än den han gifver. Nu lär han rikligen, hvad man skall göra, om man vill göra rättskaffens goda gärningar; och i det han befaller oss att göra det, gifver han ock med detsamma att förstå, att de äro honom behagliga. Är det nu Gud, som detta befaller och icke vet något bättre att påbjuda, så är det ej heller att förmoda, att jag själf skulle kunna påfinna något bättre.

Om nu barnen så hälsosamt lärdes och upptuktades och dagligen hölles under sina föräldrars lydnad, hvad för lust och nöje skulle man då icke hafva af dem? Men i påf-vedömet gjorde man sig icke den ringaste möda att så framställa detta Guds bud, utan blef det snarare försummadt och i tysthet åsidosatt, så att barnen aldrig ens kommo att tänka därpå; men det vi själfva hade upptänkt, ehuru Gud aldrig befallt det och vi ej heller i hans ord något därom rannsakade, se, det blef med ganska stort begär antaget.

Så låtom oss då, för Guds skull, vara angelägna om, att ungdomen framför allt har detta bud med fullt allvar för ögonen, så att, när han vill göra någon god gärning, han då noga efterkommer det, som föräldrarna och andra, som äro i deras ställe, äska af honom. Det barn, som detta vet och gör, har först den trösten i sitt hjärta, att det till trots mot alla dem, som äro upptagna med sina egna uppdiktade gärningar, kan med glädje säga: Se, denna gärning behagar min Gud i himmelen, det vet jag för visso. Må då de andra med sina själftagna, många och besvärliga gärningar stiga fram och berömma sig däraf; låt se, om de kunna åstadkomma en enda, som

är härligare och förmer än* det att lyda fader och moder; hvilket bud ock är det första, som Herren anbefallt, näst dem, som handla om kärleken till Gud. Och sålunda, när man först och främst gör Guds vilja, så följer därnäst, att man framför alla andra skall lyda sina föräldrar, dock så, att deras befallning ej må sträfva emot Guds vilja, som är innefattad i de förra buden; ty då måste man mer lyda Gud än människor.

Därföre skola barnen af hjärtat vara glada och tacka Gud, att han bevärdigat dem att kunna göra sådana härliga och Gud tacknämliga gärningar. Det måste de framför allt högst värdera, huru ringa och föraktligt det må synas för människor, och det icke för vår egen värdighets skull, utan efter det är innefattadt och befalldt i den allra dyrbaraste skatten, Guds ord. O, huru dyrt skulle icke alla karmelitermunkar och nunnor betala det, om de med all sin själf-diktade gudstjänst kunde åstadkomma en enda gärning, som af Gud vore befalld, om hvilken de ock med gladt mod kunde säga inför Herren Gud: Jag är viss däruppå, att detta är dig, min Gud, behagligt. Men hvart skola de olyckliga människorna taga vägen, när de inför Gud och hela världen varda till skam, i det att de icke kunna jämföras med ett barn, som efterlefvat detta bud, ja, de måste ock bekänna, att de med all sin diktade gudstjänst icke äro värda att räcka ett sådant barn en skål vatten. Men de må med rätta hafva både skam och skada till lön, efter de låtit sig af djäfvulen så bedragas, att de trampade Guds bud under fötterna men plågade sig med sina egna uppdiktade gärningar.

Skulle nu icke en människas I hjärta spritta och klappa af glädje, när hon företager sig sådana gärningar, som Gud anbefallt henne, om hvilka hon ock kan säga: se, detta verk är långt bättre än alla munkars helighet, om de ock plågade sig till döds med fastande och utan återvändo läste och bådo? Ty att Gud anbefallt oss detta bud, därom vittnar nogsamt Guds ord; men om munkarnes själftagna gudstjänst finner man där aldrig ett ord. Dock måste man beklaga den stora blindheten i världen, att ingen vill tro detta; så har djäfvulen med skenhelighet och inbillade goda gärningar förblindat våra ögon.

Därföre önskar jag, hvilket jag upprepar, att vi dock ändtligen måtte öppna ögon och öron och låta oss detta med allvar gå till hjärtat, att vi icke än en gång må mista det rena Guds ord och åter falla uti djäfvulska lögner. Ja, jag är viss däruppå, att föräldrarna skulle då njuta större glädje, kärlek, vänskap och enighet uti sina hus, och barnen så mycket mer med kärlighet gå dem till handa. Men när barnen äro halsstarriga och icke göra det, som blifver dem befalldt, förrän man drifver dem med slag därtill, då förtörna de både Gud och föräldrarna, beröfva sig själfva den ädla skatten, som är ett godt samvete, och draga öfver sig allehanda olyckor och straff. Och härutaf kommer den stora jämmer och allmänna klagan öfver hela världen, att hvarken hos gamla eller unga är mera

något tecken till heder och vördnad emot vederbörande att finna, där de icke med hugg eller slag drifvas därtill, och visa dock sin motsträfvighet hemligen, när de kunna. Därföre straffar

ock Gud dem, att de råka i olycka och måste lefva uti allehanda vedervärdighet. Ja, man ser ock beklagligen, att föräldrarna själfva äro ganska okunniga, och att sålunda den ene blinde och oförståndige uppfostrar den andre, och som föräldrarna lefva, så lefva ock barnen.

Detta, säger jag, är det första och förnämsta, som borde uppväcka oss till hörsamhet emot detta Guds bud, så att, om vi inga föräldrar hade, måtte vi dock önska, att Gud ville gifva oss någon, hvilken vi kunde hedra i faders och moders ställe. Efter Gud nu har gifvit oss föräldrar, huru mycket mer böra vi icke då fägna oss däröfver, att vi få hedra och lyda dem, väl vetande, att det behagar Gud och hans änglar men förtryter djäfvulen. Därjämte är detta det förnämsta, som vi kunna göra, näst det, som i förra buden är befalldt angående kärleken till Gud; så att allmosors gifvande och andra kärleksgärningar emot vår nästa icke gå upp emot detta fjärde bud. Ty Gud har satt detta faders och moders stånd öfver alla andra, ja, här på jorden nästan i sitt ställe förordnat.

Denna Guds vilja och befallning borde ju med rätta vara kraftig nog att förtaga vår vårdslöshet, så att vi med lust och nöje måtte göra det vi äro pliktiga.

Därjämte äro vi inför hela världen skyldiga att med tillbörlig tacksägelse ihågkomma de välgärningar, som våra föräldrar oss bevisa, och på deras ålderdom underhålla dem, om så skulle behöfvas. Men uti detta regerar åter djäfvulen så i världen, att barnen förgäta sina föräldrar, såsom vi ock förgäta Gud och icke326

ens tänka på, att han försörjer, beskyddar och bevarar oss samt gör oss så mycket godt till kropp och själ. I synnerhet sker det, när någon ond stund, nöd och olycka kommer öfver oss, då kunna vi vara så otåliga och knorra och komma icke ihåg allt det goda, som Gud förut bevisat oss under hela vår lifstid. Just så göra vi ock med våra föräldrar, och intet barn tänker sedan på all den möda, som föräldrarna haft med dess skötsel, om icke den Helige Ande ingifver sådana tankar.

Denna världens vanart känner Gud väl; därför manar och drifver han med sina bud därtill, att hvar och en skall noga betänka, hvad godt han åtnjutit af sina för-äldrarT Han skall då finna, att han af dem har både kroppen och lifvets begynnelse och är af dem med mycken möda uppfostrad, då han eljes af vanskötsel snart hade många gånger om varit förgången i sitt elände. Därföre hafva de gamle väl sagt: Deo, paren-tibus & magistris non potest satis gratiæ rependi, det är: Gud, föräldrar och lärare kan man aldrig till fyllest tacka och vedergälla. Den som detta betänker, han skall väl utan andras förmaning och af sig själf bevisa sina föräldrar all heder och ära och, som man plägar säga, bära dem på händerna, emedan Gud genom dem tillskyndat oss så mycket godt.

Förutom allt detta bör det ock beveka oss att hålla detta bud, att Gud fogat härtill ett härligt löfte om lekamlig välsignelse, så lydande: På det dig må väl gå, och du må tånge lefva på jorden.

Här ser du själf, huru stort allvar Gud har med detta bud, i det han icke allenast klarligen låter förstå, att det är honom behag-

ligt, samt att han har lust och vilja därtill; utan ock att det skall oss väl gå och allt lända till vårt bästa, så att vi kunna föra ett godt och stilla lif här i världen och till öfverflöd njuta all lekamlig välsignelse. Då Paulus till Ef. kap. 6 anför detta bud, berömmer han därföre detsamma högligen, sägande: »I barn, våren hö-riga edra föräldrar i Herranom; ty det är rättvist. Hedra din fader och moder, hvilket är det första bud, som löfte med sig hafver; på det dig skall väl gå och du må blifva långlifvad pä jordenTy ehuruväl de andra buden äfven hafva löfte med sig, så är dock icke vid något bud något löfte så klart och uttryckligen tillagdt som vid detta.

Således har du nu förstått, hvad frukt och belöning detta bud har med sig, nämligen att den, som icke öfverträder det, skall hafva lycka i alla sina dagar och icke lida brist på någonting; däremot ser du äfven straffet, att den som icke vill lyda sina föräldrar, han varder borttagen i sina halfva dagar och har aldrig någon glädje af lifvet. IV att vara eller blifva långlifvad betyder efter Skriften icke allenast att komma till hög ålder utan ock att hafva nog af

allt det, som hör till ett långt lifs underhållande, såsom hälsa och sundhet, hustru och barn, god näring, frid och ett godt regemente och mera sådant, utan hvilket detta lifvet icke kan med glädje njutas icke heller blifva långvarigt. Vill du nu icke lyda föräldrarna och af dem låta rätta dig, så måste du lyda bödeln. Men vill du ock icke lyda honom, så skall du lyda den allt underkufvande döden, som är vanartiga barns tuktomästare. Ty du må vilja eller icke, så skall

dock efter Guds ordning ettdera ske: antingen skall han, om du hör, lyder, älskar och tjänar honom, belöna din lydnad med oräkneligt mycket godt; eller om du förtörnar honom med din gen-sträfvighet, så låter han dig falla i bödelns och dödens våld att af dem plågas och pinas.

Hvadan kommer det, att hoptals och dagligen så många ogärningsmän upphängas, halshuggas, steglas och brännas på bål, annat än af olydnad emot föräldrarna? Alldenstund de icke vilja tåla föräldrarnas tuktan, som härflyter af gunst och kärlek, så sker, att de genom Guds vrede falla i allehanda grofva missgärningar, för hvilka de sedan uppenbarligen afskaffas och därmed tillskynda sina föräldrar både sorg och skam. Ty ganska sällan händer det, att sådana förlorade sorgebarn få dö en riktig eller naturlig död. Men de fromma och hörsamma njuta den välsignelsen, att de få länge lefva i god ro och få se sina barnbarn (som ofvan sagdt är) till tredje och l]ärde led.

Man lär ock af erfarenheten, att där gamla hederliga familjer äro, som hafva stora rikedomar och många barn, de hafva under en lång tid, man efter man, kommit till sådan stor välsignelse genom en god upptuktelse och därföre, att några ibland dem blifvit väl uppfostrade och hafva bevisat sina föräldrar vördnad och lydnad. Däremot finna vi, att Skriften lyder så om de ogudaktiga i psalmen 109: 13.: »Hans efterkommande varde utrotade; deras namn varde i andra led utplånadt». Låt dig nu därföre en gång och det alivarligen vara sagdt, huru högt Gud aktar lydnad och hörsamhet, emedan han sätter den så högt,

låter den så mycket behaga sig och belönar den så rikligen, men åter strängt och utan barmhärtighet straffar dem, som göra däremot.

Allt detta säger jag, på det att sådant må flitigt inpräglas hos ungdomen. Ty ingen tror, huru nödvändigt detta bud är, änskönt det hittills under påfvedömet blifvit ringa aktadt och icke en gång framställdt. Orden lyda väl rätt och slätt; hvar och en menar sig väl förstå dem, och detta är orsaken, hvarföre ingen aktar uppå dem, utan vi fästa våra sinnen alltför mycket på andra ting, och emellertid veta vi icke, ej heller tro vi, att Gud så högt förtörnas öfver den försummelse och förakt, som vi begå emot detta bud, eller tvärt om, att de verk äro så kostliga och Gud behagliga, som vi göra af lydnad för detta bud.

Vid detta buds förklaring bör man icke förtiga och i tysthet förbigå allehanda lydnad och hörsamhet, som bör visas emot öf-verhetspersoner oc.h dem, som till det allmänna bästas befrämjande hafva att bjuda och befalla. Ty af föräldrarnas makt och myndighet har all annan sitt ursprung och utvecklar sig. Ty när en fader icke kan ensam upptukta sin motvillige och själfsvåldige son, så tager han en läromästare till hjälp, som med bokliga konster och vetenskaper må mildra och böja piltens hårda sinne; kan åter denne med sin flit icke förmå att späka slik styfsinnighet, så tager fadern sin granne till hjälp. Men om han dör, anbefaller och lämnar han sin sons upptuktelse till stadens magistrat eller förmyndare, som därtill äro förordnade.

Äfven behöfver man uti ett hushåll använda tjänare och tjäna-

rinnor, så att alla, som komma under namn af herrar, äro uti föräldrars ställe och få af dem sin makt och myndighet att regera. Därföre kallas de ock alla i Skriften fäder, hvilka i sin styrelse böra utöfva faderskallet och bära ett faderligt hjärta för sina undersåtar. Sålunda kallades fordom hos romarne och många andra folk husbönder och matmödrar patres och matres familias, husfäder och husmödrar; sålunda hafva de ock kallat landets furstar och herrar patres patriæ, landets fäder, och detta oss kristna till skam och vanära, att vi icke likaledes hedra våra föräldrar och herrar med samma namn eller åtminstone så anse och hedra dem.

Allt hvad nu barnen äro skyldiga sina föräldrar, detsamma äro ock alla i hushållet dem skyldiga och pliktiga. Fördenskull böra tjänare och tjänarinnor på det högsta beflita sig om att icke allenast gärna lyda sina husbönder och matmödrar utan ock hålla dem så i ära som sina egna föräldrar och göra allt, hvad de veta, att man önskar af dem, icke med tvång och motvilja utan med lust och glädje och detta för den förut nämnda orsakens skull, att Gud har befallt, att de skola äras och vördas, och att han har större behag till denna hörsamhet än till andra verk. Därföre borde de gärna gifva något till och vara hjärtligen glada, att de få husbönder och matmödrar, hvarigenom de få njuta ett så godt och lugnt samvete, i det de veta, huru de Kunna åstadkomma de bästa gärningar, hvilka hittills blifvit förbisedda och föraktade, och i stället hafva alla af djäfvulens till-skyndelse antingen begifvit sig till

ett skändligt munklefverne eller lupit efter att få köpa de bedrägliga aflatsbrefven till skada och förlust både af sin tid, sina penningar och sitt samvete.

Om nu detta blefve på samma sätt flera gånger framställdt för det arma folket, skulle en piga hoppa af glädje samt tacka och lofva Gud, emedan hon med ett drägligt arbete, för hvilket hon dessutom får lön och föda, kan bekomma en sådan skatt, af hvilken de, som hållas för de heligaste i påfvedömet, aldrig hafva blifvit delaktiga? Är icke det ett märkligt och härligt beröm, att du vet och kan säga, när du hvar dag troget gjort din syssla, att detta ditt verk är bättre och heligare än alla munkars helighet och stränga lefverne? Därjämte äger du detta löfte, att dig skall väl gå. Huru kan du vara lycksaliga-re eller föra ett heligare lefverne, hvad beträffar utvärtes verk och gärningar? Ty inför Gud gör tron allena rättfärdig, och honom tjänar man därmed; men med verk och gärningar tjänar man människorna. Sålunda sker, att du har allt godt, skydd och beskärm att förvänta af din Herre Gud, därtill ock ett gladt samvete och en nådig Gud, som vill belöna din tjänst på många sätt. I korthet sagdt, du är uppenbarligen lycksalig, om du ståndaktigt behåller den dygden att vara from och lydig, "men hvarom icke, ådrager du dig Guds vrede och onåd, förlorar din samvetsfrid och drager allehanda plågor och olyckor öfver dig.

Den, som nu icke kan häraf bevekas till hörsamhet och fromhet, må man såsom en förlorad människa öfverantvarda åt bödeln och döden. Därföre tänke hvar ochLuthers större, katekes. 7:e budet.

329

en, som låter sig råda, att Gud icke vill låta leka och skämta med sitt bud; utan du må veta, att Gud själf talar detta med dig och fordrar lydnad af dig. Vill du nu lyda honom, så är du honom behaglig och hans kära barn; men föraktar du honom, så har du skam, plågor, jämmer och nesa till lön.

Sammalunda bör man ock tala om den lydnad, som man är skyldig världslig öfverhet, hvilken, såsom sagdt är, hör under fadersståndet och har det vidsträcktaste omfång. Ty här är icke en fader för ett enda hus, utan en öf-verhetsperson bör hållas före att vara fader för så många, som han har folk och undersåtar att råda öfver. Förty Gud när och uppehåller oss icke mindre genom öfverhetspersoner än genom våra föräldrar och gifver oss genom dem föda, hus och hem, skydd och värn, frid och säkerhet. Därföre, efter de med rätta bära sådant namn och titel såsom sin största heder och ära, så böra ock vi visa dem tillbaka all den vördnad, de förtjäna, och värdera dem som den dyrbaraste skatt på jorden.

Den som nu är färdig och villig att lyda och gärna gör allt, som hör till att visa sin vördnad, han vet, att han gör det Gud är tacknämligt och har att till lön undfå lycka och glädje. Men tycker han det vara allt för besvärligt och därjämte föraktar sin öfverhet eller uppväcker oro, buller och affall, så må han åter veta, att han aldrig blir delaktig af Guds nåd och välsignelse utan har förlorat sin rätt i allt detta. Och när han menar sig med sin olydnad kunna förvärfva en penning, så skall han i annat lida tiodub-

belt större skada och antingen falla i bödelns händer eller omkomma i krig, pest och dyr tid eller se sina barn vanartiga och med allehanda laster bekajade, ja, utaf sitt husfolk, grannar, fiender och tyranner skall han lida skada, öfvervåld och förtryck, på det vi således må få den lön, som vi med vår olydnad både eftertrakta och förtjäna.

Fördenskull, om vi allenast kunde låta oss öfvertygas, att dessa verk äro Gud så tacknämliga, och att de hafva så

rik belöning med sig; så skulle vi lefva i det lyckligaste tillstånd och äga allt hvad vårt hjärta må önska. Men efter Guds ord och bud så ringa aktas, liksom den gemenaste människa skulle hafva talat och stadgat det, så må du ock se till, om du är den man, som ens kan våga alt framträda inför honom? Huru svårt skall det väl falla sig för honom att betala dig och tillintetgöra din stolthet? Därföre tyckes det mig rådligare och för dig nyttigare, att du behölle Guds nåd och lefde i frid och all lycksalighet, än att Gud skulle ställa sig emot dig såsom en fiende och vara din ovän. Hvadan menar du det kommer, att hela världen nu är så full med falskhet, arghet, missgärningar, stöld, mord, men-ederi, röfvande samt allehanda slags uselhet och skam, om icke däraf, att ingen vill stå under en annans lydnad, utan hvar och en vill vara sin egen herre, rädas för ingen och lefva efter eget godtycke. Häraf sker, att Gud straffar den ene skälmen med den andre, så att, om du bedrager din herre och förman eller af högmod föraktar honom, så kommer en annan, som behandlar dig på samma sätt igen, ja, så att du i

ditt eget hus af hustru, barn och tjänstefolk måste lida tio gånger mera.

Vi känna väl vår olycka, knorra och klaga öfver falskhet, våld och oförrätt; emellertid tillsluta vi våra ögon och dölja för oss, att vi själfva äro de värsta skälmar, som ganska väl hafva förtjänt detta straff, och dock bättra vi under allt detta icke vårt lefverne det ringaste ej heller sätta vi oss i sinnet att göra bot och bättring. Vi lida icke att äga nåd och lycksalighet; därföre hafva vi med rätta idel olycka och vrede utan all barmhärtighet. Dock håller jag i sanning före, att någonstädes ibland oss ännu lefva fromma och gudfruktiga människor, efter Gud än i dag gifver oss så mycket godt, ty för vår skull borde vi icke hafva en penning i huset eller ett strå på marken.

Detta allt har jag med så många ord måst framställa, att, om någon människa kunde fatta detta och låta det gå sig till hjärtat, vi då måtte en gång befrias ifrån vår ömkliga blindhet och elände, hvaruti vi ligga så djupt, och åter Guds ord och vilja rätt känna samt med allvar höra och fatta; ty däraf skulle vi lära, huru vi kunde vinna fröjd, lycka och välgång, här timligen och där evin-nerligen.

Alltså se vi nu, att treggehanda slags fäder äro framställda för oss i detta bud: först naturliga föräldrar, sedan husfäder och sist landets herrar. Dessutom finnas ock andliga fader, icke sådana, som hittills i påfvedömet falske-ligen tillägnat sig detta namn och dock icke utöfvat något faderligt ämbete; ty de allena förtjäna att, heta andliga fäder, hvilka med Guds ord löda, regera och under-

visa oss samt troget förestå hjorden; sålunda berömmer sig Paulus vara en fader, 1 Kor. 4: 15, där han säger: »Jag har födt eder i Jesus Kristus genom, evangelium». Efter det alltså är klart, att de äro fäder, så bör heder jämväl visas dem och det framför alla andra. Men de få däraf minst, ty världen ville så hedra dem, att de varda förjagade utur landet, och dem unnas icke en gång ett stycke bröd; korteligen, de måste (som Paulus i samma kapitels 13 v. talar) »vara världens afskrap och hvar mans af hugg».

Men det är likväl nödvändigt, att man med all flit förehåller folket, att de, som vilja vara kristna, böra inför Gud efter sin plikt och skyldighet bevisa sina själasörjare dubbel heder samt underhålla och föda dem. Då vill ock Gud gifva dig rundligen, att du icke skall lida någon brist. Men häri är ju hvar och en ganska motsträfvig och sparsam samt fruktar, att hans egen buk ej skall få nog. Och vi förmå nu icke att underhålla en enda lärd, from och rättsinnig predikant, när vi förut kunnat kräseligen hålla tio liderliga mässemunkar. Med denna vår stora otacksamhet förtjäna vi ock, att Gud tager sitt ord och sin välsignelse ifrån oss och låter i stället lögnpredikanter åter uppkomma, som med sin falska lära föra oss ända fram till helvetet för att därjämte utsuga vår svett och vårt blod.

Men de, som med vördnad efterkomma Guds bud och vilja, hafva ock det löftet, att dem skall rikligen vedergällas allt, hvad de kosta på både världsliga och and-; liga fäders underhåll, så ock hvad de göra till deras heder: icke ; blott att de ett eller tvenne år

skola hafva föda, kläder och penningar utan ett långt lif, ansenligt förråd, frid och lugn; korteligen, de skola alltid

vara rika och lycksaliga. Gör därföre blott, hvad du är skyldig, och låt Gud sörja för, huru han skall dig nära och skaffa dig allt, hvad du behöfver. Har han lofvat det och hittills aldrig ljugit eller bedragit någon, så skall han icke heller nu ljuga för dig.

Detta, säger jag, borde ju beveka oss och gifva oss ett hjärta, som kunde smälta af kärlek till dem, hvilka vi äro skyldiga att hedra, så att vi i glädje med uppräckta händer tackade Gud, som gifvit oss sådana löften, för hvilka vi borde löpa till världens ända. Ty om hela världen ville bruka all sin makt, så kunde hon icke förlänga vårt lif en timme eller gifva oss ett korn mera af jorden. Men Gud både vill och förmår gifva dig allt detta till öfverflöd efter ditt hjärtas önskan. Den, som nu föraktar detta och slår det i vädret, han är ovärdig att ens höra Guds ord. Detta är nu öfvernog förklaradt för dem, som böra lyda detta bud.

Härjämte borde man ock undervisa föräldrar om deras plikt och skyldighet, huru de böra förhålla sig emot dem, som de fått sig anbefallda att styra och försvara. Fastän det icke är så klart uttryckt i detta bud, så linnes det likväl på många andra ställen i Skriften föreskrifvet och anbefalldt. Gud vill ock, att det skall förstås just under detta bud, då han nämner fader och moder. Ty Guds vilja är ingalunda den, att antingen arga skalkar eller grymma tyranner skola förrätta denna syssla; icke heller tillägger han dem därföre heder och ära (det är makt och rätt att regera), på det de

skola låta tillbedja och dyrka sig såsom gudar, utan de må hellre besinna, att de ock självfva äro skyldiga att lyda Gud, så att de med omsorg sköta sin anförtrodda syssla, i det att de icke allenast skola föda sina barn, husfolk och undersåtar och se dem i lekamlig måtto till godo, utan förnämligast att de uppfostra dem till Guds lof och ära. Tänk därföre icke, att detta står i ditt skön och godtycke, att du häruti får bestämma och göra hvad dig synes, utan att Gud har strängeligen och allvarligen pålagt dig att göra detta, för hvilket du, när han fordrar det, en gång skall göra räkenskap.

Men här är nu åter den vederstyggliga plågan, att ingen aktar eller vårdar denna plikt, utan man beter sig så, som hade Gud gifvit oss barn endast för vårt nöje och tidsfördrif; tjänstefolk, för att man allenast skall drifva arbete med dem såsom med en oxe eller åsna; eller undersåtar, att vi må behandla dem, som oss lyster, och förakta dem, såsom de icke komme oss vid, eller det icke anginge oss hvad de lära, eller om de i gudaktighet föra sitt lefverne. Och ingen vill se, att detta är det gudomliga majestätets befallning, som med allvar skall rannsaka däröfver och strängeligen hämnas, eller att det är så högst nödvändigt, att man i synnerhet låter sig vårda om ungdomens rätta uppfostrande. Tv vilja vi hafva skickliga och tjänliga personer både i det andliga och världsliga regementet, så måste vi sannerligen icke spara någon möda, arbete och omkostnad att med flit undervisa och uppfostra våra barn, på det de må kunna tjäna Gud och vara människor till gagn och from-332

ma. Och böra vi icke endast tänka på, huru vi må samla och gömma åt dem mycket penningar; ty Gud kan utan vår tillhjälp gifva dem både föda och rikedomar, hvilket han ock dagligen gör. Men därföre har han gifvit och anförtrott oss barn, att vi skola uppfostra och styra dem efter hans vilja; annars behöfdes icke fader och moder. Fördenskull bör hvar och en otvifvelaktigt hålla så före, att han, så framt han icke till sin olycka vill röna Guds vrede och onåd, är pliktig och förbunden att framför allt uppfostra sina barn till Guds sanna fruktan och kännedom, och att, hvar något hopp är om synnerlig begåfning eller god art, man då håller dem till studier och låter dem undervisas i allehanda vackra vetenskaper, på det man må kunna bruka dem i statens tjänst eller till det, hvartill de behöfvas.

Sedan man således med all flit och makt gjort sitt till, skall Gud rikligen välsigna oss och gifva oss nåd, att sådant folk blifver upptuktadt, som kan vara sitt fädernesland såsom ock sina landsmän till synnerlig nytta och fromma. Ja, om man lade sig synnerligt vinn om denna lära, så skulle inom kort uppkomma sediga och väl uppfostrade borgare och invånare, jämväl tuktiga, ärbara och snälla husmödrar, hvilka sedan ständigt skulle uppfostra fromma barn och godt husfolk. Besinna nu själf, hvilken skändlig missgärning du begår, och hvilken gruflig skada du förorsakar, om du häruti är försumlig eller låter skulden stå hos dig, att dina barn icke blifva rätt uppfostrade. Därjämte drager du öfver dig själf allehanda synder och straff, så att du för dina barns skull för-

tjänar helvetet, fastän du annars för ett heligt och ostraffligt lefverne. För den orsakens skull, att man sådant försummar och vårdslösar, straffar ock Gud världen så grufligen, att hos oss icke mera finnes tecken till tukt, ordning och frid, hvaröfver vi väl alla sörja och klaga men besinna emellertid icke, att vi själfva äro vållande till sådant bedröfligt tillstånd. Ty som vi hafva varit vana att styra och regera, så finna vi ock barn och undersåtar mot-sträfviga och vanartiga. Och detta vare nu nog taladt till varning och förmaning, ty att vidare handla härom hör till en annan tid.

Femte budet.

Du skall icke dräpa.

Hittills hafva vi förklarat, hvad som hör både till den andliga och världsliga styrelsen, det är, hvad lydnad vi äro skyldiga både Gud och föräldrar. Men här gå vi nu ifrån vårt hus till vår nästa att lära, huru vi skola lefva inbördes, hvar och en med sin nästa. Därföre bör icke detta bud förstås om Gud och öfverheten, icke heller betages dem härmed den rätt och myndighet de äga att döda ogärningsmän; ty makt att straffa ölverträdare har Gud anbefallt och anförtrott öfverheten i föräldrarnas ställe, hvilka fordom själfva (såsom man läser i Mose böcker) måste ställa sina egna barn inför rätta och döma dem till döden. Hvad som här förbjudes är följaktligen den ena människan förbjudet emot den andra och icke öfverheten.

Detta bud är nu ganska lätt att förstå och ofta afhandladt, alldenstund man årligen får höra detLuthers större, katekes. 7:e budet.

333

uti evangeliet af Matt. 5: 21, hvarest Kristus själf förklarar och uti en summa innefattar detsamma, nämligen att man icke skall dräpa hvarken med hand eller hjärtats tankar, icke heller med mun eller åthäfvor, icke heller med råd eller dåd. Därföre är det däri hvar och en förbjudet att vredgas, de undantagna, som sagdt är, hvilka stå i Guds ställe på jorden, det är föräldrar och öfverhet. Ty det hör Gud och dem till, som på jorden stå i Guds ställe, att vredgas, ifra och låta straffet gå öfver dem, som skändligen öfverträda detta och andra bud. Men orsaken till och nödvändigheten af detta buds stadgande är den, att Gud väl såg, huru stor världens ondska och arghet var, samt huru många farligheter detta lifvet är underkastadt, därföre har Gud velat stadga detta bud såsom ett värn emellan goda och onda. Såsom nu många frestelser äro, som vid de andra buden anfäkta oss, så finnas ock härvid sådana, som icke äro få och ringa, i ty att vi måste lefva ibland många människor, som tillfoga oss allehanda orätt, hvarutaf vi få orsak att med ovänligt sinne bemöta dem.

Till exempel om din granne ser, att du har bättre hus, mera husfolk, bördigare åkrar, och att dig är mera godt och större lycka af Gud beskärd än honom, så förtryter han det strax och begynner att missunna dig sådan lycka och framgång, icke heller tänker han och talar något godt om dig. Således får du genom djäfvulens tillskyndelse många ovänner, som hvarken i andlig eller lekamlig måtto unna dig något godt. När nu sådana komma för våra ögon, så begynner vårt sinne upptändas till vrede och brinna af hämnd-1

girighet; därpå följa smädeord och trätor, af hvilka mycket ondt och ändtligen mord förorsakas. Men här vill nu Gud som en kär och mild fader förekomma detta, lägger sig emellan såsom en skiljeman och vill, att all tvedräkt skall förlikas och biläggas, så att ingen olycka må tima eller den ene fördärfva den andre. Korteligen, Gud vill med detta bud försäkra hvar och en om fred och försvar emot allehanda våld och orätt och vill, att detta bud skall vara såsom en mur, borg, fristad och fästning för vår nästa, att han icke af någon må lida skada till kropp eller lif.

Så är fördenskull detta bud så att förstå, att ingen må för någon ond gärning förolämpa eller förorätta sin nästa, ehuru han väl hade förtjänt det. Ty där dråp är förbjudet, där äro ock alla orsaker förbjudna, hvaraf dråp må kunna förorsakas; ty ofta händer, att fastän någon icke med sina händer begår mord, så förbannar han dock grufligt sin nästa och önskar honom allt ondt, så att, om det honom vederfores, skulle han icke länge få lefva. Efter nu detta af naturen vidlåder alla och man allmänt finner, att ingen vill tåla något af den andre; så vill Gud borttaga roten och ursprunget, hvarigenom hjärtat blifver för-bittradt emot vår nästa, och vänja oss att alltid hafva detta bud för ögonen, i hvilket vi såsom uti en spegel må skåda vårt lefverne, se på Guds vilja, med hjärtlig

förtröstan och hans heliga namns åkallande lämna honom hämnden öfver det våld och den orätt, som vi oförskyldt lida, och alltså låta dem rasa och i sin vrede göra hvad de kunna; så att en människa på det sättet må lära stilla sin vrede och i sitt hjärta vara334

tålig och saktmodig, i synnerhet emot dem, som gifva oss orsak att vredgas, det är emot våra ovänner.

Fördenskull är nu, för att man på det tydligaste må inprägla hos de enfàldiga, hvad det är att icke dräpa, summan af detta bud följande. För det första att man icke skall tillfoga någon skada först och främst hvarken med hand eller gärning; sedan, att man icke skall bruka tungan till att gifva sådana råd, som lända till att skada någon; äfvensom att man icke själf går sådana vägar ochbru-kar sådana medel, hvarigenom någon må taga skada, icke heller ger sitt bifall åt dem, som hafva sådant för händer. Slutligen att man i sitt hjärta icke bär fientligt hat till någon eller af vrede önskar honom ondt; på det vi således både till kropp och själ må vara oskyldiga till all skada, så väl mot hvar och en i allmänhet, som i synnerhet mot den, hvilken önskar eller tillfogar oss något ondt. Ty att göra den ondt, som förtjänt godt af dig och vill dig i all måtto väl, det hör icke människor utan djäfvulen till.

För det andra är icke allenast den brottslig emot detta budet, som gör och tillfogar andra ondt, utan den, som, när han kan göra sin nästa godt samt förekomma och hindra hans olycka, honom hägna och försvara, att han till sitt lif icke må lida någon skada eller förfång, detsamma dock icke gör. Därföre, om du ser någon gå naken och släpper honom ohulpen ifrån dig, då du dock kunde kläda och skyla hans nakenhet, så har du ju låtit honom dö af köld. När du ser någon hungrig och icke gifver honom mat, så låter du honom dö i hungersnöd.

Samma sak är det ock, om du ser någon vara oskyldigt dömd till döden eller stadd i dylik nöd och icke skyndar att hjälpa honom, fastän du vet medel och utvägar att frälsa honom, så är det visserligen klart, att du dräpt honom Och den ursäkten gäller icke, att du icke har samtyckt till hans död, eller att du icke hulpit därtill med råd och dåd, alldenstund du har undandragit honom din kärlek och icke bevisat honom de välgärningar, genom hvilka han lätt hade kunnat blifva hulpen och fått behålla lifvet.

Därför anses de alla med rätta för mördare efter Guds dom,hvilka icke med råd och dåd bispringa dem, som äro stadda i nöd och dödsfara. Öfver dessa varder pä den yttersta dagen en gruflig dom utsagd, såsom Kristus själf förkunnar, sägande: «Jag var hungrig, och I gåfven mig icke äta; jag var törstig, och I gåfven mig icke dricka; jag var husvilll, och I härbergeraden mig icke; naken och I klädden mig icke; jag var sjuk och i häktelse, och I sökten mig icke» (Matt. 25: 42). Det är, I hafven låtit mig och de mina omkomma af hunger, törst och köld, sönderslitas af vilddjur, ligga i fängelse, stank och orenlighet, ja, förskräckligen omkomma i allehanda nöd. Hvad är detta annat än att skylla sådana för mördare och blodhundar? Ty oaktadt du icke med gärning har bedrifvit något sådant, så har du dock, så vida på dig berott, obarmhärtigt låtit din nästa förgås i hans fara och olycka.

Och detta är då alldeles detsamma, som om jag såge någon segla på djupet och hårdt arbeta emot vädret och vågen, eller jag såge någon falla i elden och kunde medLuthers större, katekes. 7:e budet.

min hands utsträckande rycka och frälsa honom utur faran,"och icke gjorde det. Huru skulle jag då för hela världen blifva annorlunda ansedd och hållen än som en mördare och illgärningsman?

Därföre är det Guds uttryckliga mening, att vi icke skola låta någon människa lida skada och förfång utan bevisa vår kärlek och välvilja mot alla och i synnerhet emot dem, som äro våra ovänner; ty att göra väl emot våra vänner och gynnare är en ringa och hednisk dygd, som Kristus säger, Matt. 5: 46.

Här hafva vi åter Guds ord för oss, hvarmed han söker locka och mana oss till rätta, ädla och höga gärningar, nämligen saktmodighet och tålamod, korteligen, till kärlek och välgärningar emot våra ovänner; och han vill beständigt påminna oss, att vi må tänka tillbaka på det första budet och komma ihåg, att han är vår Gud, det är, att han vill göra oss bistånd, hjälpa och beskydda oss, på det han må dämpa all hämndgirighet hos oss.

Detta borde man med flit lära och drifva, så skulle vi hafva goda gärningar fullt upp att göra. Men en sådan predikan vore icke till munkarnes fromma utan skulle vålla de andliga ordnarna mycket afbräck och skulle gå karmeliter-munkarnes helighet allt för när; ja, till äfventyrs skulle den hetas förbjuda goda gärningar och ödelägga klostren. Ty på detta sätt skulle menige man hållas i stort värde och mycket högre än munkarne, ja, vida öfvergå dem; och hvar man skulle lätteligen skönja, huru dessa med sin falska och skrymtaktiga helighet hittills hafva bedragit världen, skändligen förkastat detta och alla de andra

budorden och hållit dem för onödiga, som om de icke hade varit allvarliga bud och befallningar utan allenast goda råd; hvarjämte de hafva oförskämdt utropat sitt stånd och sina verk för det fullkomligaste lefverne i världen, på det att de uti klostren skulle föra det mest stilla och ljufliga lefverne utan att bekymras af kors och tålamod. Därföre hafva de ock lupit i kloster, för att de icke af någon skulle lida något ondt, ej heller i någon måtto bevisa någon något godt. Men du skall veta, | att, hvad här föreskrifves, äro rätta, heliga och gudomliga gärningar,, öfver hvilka Gud med alla heliga I änglar gläder sig, hvaremot all i mänsklig uppdiktad helighet är såsom stank och orenlighet, hvil-j ken icke förtjänar annat än vrede j och fördömelse.

Sjätte budet.

Du skall icke göra hor.

De följande buden äro nu lätta | att förstå af det förras uttydning. De gå nämligen alla därpå ut, att vi skola taga oss till vara, så att vi icke tillfoga vår nästa någon skada och oförrätt, och de äro ställda i en vacker ordning; ty först tala de om själfva nästans person. Därefter gå de öfver till den person, som är honom närmast, eller det goda, han har närmast sig själf, nämligen hans äkta maka, med hvilken han är vörden en kropp och ett kött, så att man icke till något högre kan skada honom. Fördenskull är här tydligt och klart uttryckt, att man icke skall tillfoga honom någon skam i anseende till hans äkta maka.

Och gå orden här egentligen ut på hordomssynd, därföre att ibland336

judarne var så förordnadt och be-falldt, att hvar och en skulle taga sig hustru och gifta sig. Därföre ingick ock ungt folk tidigt äktenskap, så att ogifta personer hade ibland judarne icke något anseende; icke heller tillstaddes offentlig skörlefnad, såsom nu hos oss är allmänt. Fördenskull var hor bland judarne den vanliga okyskhetssynden.

Men alldenstund hos oss finnes en så skamlig myckenhet af alla laster och skörlefnad, så är ock detta budet ställdt emot allehanda slags otukt, under hvad namn det må vara. Och här förbjudes icke allenast själfva den utvärtes gärningen utan jämväl allehanda anledningar, retelser och tillfällen, på det hjärta, mun, ögon, öron och alltså hela vår kropp må vara ren och kysk, så att man icke lämnar rum och tillfälle, biträde eller råd till någon otukt. Och icke det allena, utan man skall med största flit afvärja och hindra dessa gärningar, när faran och nöden så fordra, och tvärt om hjälpa sin nästa med råd och dåd, att han icke må lida något till sitt ärliga namn genom kränkande af hans äkta maka. Ty hvar som helst man försummar sådant, när man kunde hindra det, eller ser genom fingret därmed, såsom det icke anginge en, så har man lika del i synden som den, hvilken bedrifvit henne. Fördenskull fordrar, i korthet sagdt, detta bud så mycket af oss, att både hvar och en för sig själf lefver i kyskhet och hjälper och försvarar sin nästa. Ty Gud har med detta bud velat sätta liksom ett värn och skärm omkring hvar och ens äkta hustru, att icke någon obetänkt måtte komma vid henne och besmitta sig med hordomslast.

Men efter detta bud är så klart förordnadt om äkta ståndet och således ger oss anledning att tala därom; så måste man noga märka och lägga på hjärtat för det första, huru Gud så härligt ärar och prisar äktenskapsståndet, att han ock genom sitt bud vill stadfästa och bevara det. Ofvanför i f]ärde budordet har väl Gud stadfäst detsamma, sägande: Du skall hedra din fader och din moder. Men här, som sagdt är, har han tagit detta stånd i beskydd och försvar. Fördenskull vill han, att vi skola ära, hålla och detsamma utöfva såsom ett lyckligt stånd, af Gud förordnadt, efter det han af begynnelsen inrättade det framför alla andra och skapade man och kvinna, icke till att öfva utsväfningar och otukt, utan att de, ordentligen förenade, måtte vara fruktsamma, föda barn samt fostra och

till Guds ära rätteligen upp-tukta dem.

Därföre har ock Gud så rikeligen välsignat det äkta ståndet framför alla de andra och dessutom anslagit till och lagt under detsamma allt, hvad i denna världen är, blott för att det skulle blifva väl och rikligen försörjdt. Häraf är klart, att detta stånd icke är någon lek och förvetenhet utan en viktig och angelägen sak samt Guds allvarliga vilja; ty honom ligger det om hjärtat, att människor blifva uppfostrade, som äro tjänliga att föra världen till Guds kunskap samt att befrämja en säll och dygdig vandel, till att strida emot djäfvulen och all ondska.

Fördenskull har jag alltid lärt, att man icke skall förakta detta stånd eller hålla det för en lek, såsom vi hittills sett, att den blinda världen och våra skenheliga haft för sed; utan vi böra betrakta

det efter Guds ord, hvarigenom det på många sätt är äradt och helgadt, så att det icke allenast till värde och heder är jämlikt de andra stånden utan ock vida öfvergår dem, det må vara kejsare, furstar, biskopar eller hvilka som helst. T}' ehvad de äro andliga eller världsliga stånd (efter allmänt sätt att tala), måste de vörda äktenskapet, och alla begifva sig däruti, såsom vi sedan få vidare höra. Därföre bör äktenskapet icke hållas för ett enskildt utan för det allmännaste och ädlaste stånd, hvars nytta sträcker sig öfver hela kristenheten, ja, öfver hela världen.

För det andra bör man ock veta, att detta stånd är icke allenast ett ärligt utan ock ett nödvändigt stånd och af Gud allvarligen anbefaldt, på det alla stånd i allmänhet, så män som kvinnor, så många som af naturen därtill äro skapade, skola ingå däruti; dock några, ehuru få, undantagna, hvilka Gud genom sitt särskilda råd har afskilt, så att de icke äro bekväma till det äkta ståndet, eller genom någon öfvernaturlig gåfva befriat därifrån, så att de utom detta stånd kunna hålla sig i kyskhet och ren-lefnad. Men där naturen har sin gång och drift, sådan hon är inplantad uti oss, är det icke möjligt att utan äktenskap lefva i kyskhet; ty kött och blod kunna icke ombyta sin natur, och den naturliga begärelsen och böjelsen går obehindrad sin vanliga gång, såsom hvar och en väl märker och finner. Därföre, på det att desto lättare okyskhet måtte till någon del undvikas, har Gud instiftat äkta ståndet, att hvar och en må hafva sin afskilda del och låta sig därmed nöja, ehuruväl äfven härvid behöfves Guds nåd, att jäm-

väl hjärtat må vara rent och kyskt!

Af detta ser man nu klarligen, huru den påfviska hopen, mässepräster, munkar och nunnor, sträfvar emot Guds ordning och befallning, då de förakta och förbjuda äktenskapet och äro så förmätna, att de utlofva sig vilja lefva i ständig kyskhet; hvarjämte de bedraga de enfaldiga med sina konstiga och lögnaktiga ord. Ty ingen har så liten lust och kärlek till kyskhet eller är benägnare till lättfärdighet än de, hvilka af skenhelighet försaka äktenskapet och dock antingen utan skam lefva i offentlig otukt och horeri eller hemligen bedrifva något ännu vederstyggligare, som man skäms att nämna, såsom man, ty värr, alltför mycket har erfarit. Ja, i korthet sagdt, om de än afhålla sig ifrån den utvärtes gärningen, så är dock deras hjärta fullt af orena tankar och begärelser och brinner af idel okyskhet, så att de af en ständig brånad och hemlig pina blifva alldeles utmattade och förtärda, hvilket man inom äkta ståndet utan någon svårighet kan undvika. Därföre äro genom detta bud alla ogifta personers löften om stadigvarande sven- och jungfrustånd fördömda och upphäfda; ja, det är ock härmed anbefaldt alla besnärjda och tvungna samveten, hvilka genom klosterlöften äro ömkligen bedragna, att de må öfvergifva det okyska ståndet och träda i äktenskap och det därföre, att om än klosterlef-naden vore af Gud instiftad, så står det dock icke i deras makt att lefva i sådan renhet och kyskhet, och om de vilja förblifva däruti, så blifva de allt mer och mer upptända af begärelse, att de måste synda emot detta bud.

Detta säger jag nu, för att man genom flitiga påminnelser må bringa ungt folk på den tanken, att de begynna få lust till äktenskapet och veta, att det är ett lyckligt och Gud behagligt stånd; ty härmed kunde framdeles så

mycket uträttas, att det åter komme till heder igen, och det vederstyggliga horväsendet, skörlefnad och andra skamliga laster, som äro följder af föraktet för äktenskapet och tagit öfverhand i världen, måtte aftaga och förminskas. Därföre är det alla föräldrars och öfverhetens plikt att hafva noga akt på ungdomen, så att de väl få lära tukt och ärbarhet, och när de äro vuxna, att de i tid förenas genom ett ärligt äktenskap, hvartill Gud otvifvelaktigt skulle gifva sin nåd och välsignelse, så att man däraf måtte hafva lust och glädje.

I följd häraf vare det nu slutligen sagdt, att detta bud icke allenast fordrar, att hvar och en i gärningar, ord och tankar lefver kyskt uti sitt stånd, det är, i synnerhet i äkta stånd, utan ock älskar och ärar sin äkta maka, som är honom gifven af Gud. Ty därest äktenskaplig kyskhet skall finnas, måste man och kvinna framför allt bo tillsamman i kärlek och enighet, så att den ene af hjärtat omfattar den andre med inbördes välvilja och trohet. Ty det är det förnämsta, som uppväcker kärlek och lust till kyskhet, och om det finnes, så följer tukt och kyskhet af sig själf förutan något bud och befallning; därföre förmanar ock Paulus så flitigt äkta makar, att de af inbördes kärlek älska och ära hvarandra.

Alltså har du åter här ett ganska ädelt verk, ja, rättare sagdt, många

stora och härliga goda gärningar, af hvilka du med glädje kan be-römma dig emot alla munkordnar i pålvedömet, som utan Guds ord äro inrättade.

Sjunde budet.

Du skall icke stjäla.

Näst efter din egen person och din äkta maka är timlig egendom dig närmast ; den vill Gud också betrygga och har befallt, att ingen må at hända en annan hans goda eller det hemligen försnilla. Ty att stjäla är och betyder icke annat än att med orätt tillägna sig en annans egendom, hvarunder korteligen innefattas all slags fördel, som blifver till nästans skada i hvad handel det vara må. Denna synd är nu mycket allmän och sträcker sig vida men aktas så öfver all måtto ringa, att om alla skulle hänga, som äro tjufvar men dock icke vilja heta så, skulle världen snart blifva öde, och hvarken bödlar eller galgar räcka till. Ty det bör icke allenast kalla: stöld, som sagdt är, att hemligen tömma andras kistor och pennin gepungar, utan stöld öfvas ock på torget, i krambodar, i vin- och ölkällare, i verkstäder, kort sagdt, hvar som helst någon handel dril-ves, där penningar antingen för varor eller arbete utgifvas och emottagas.

Till exempel att vi för de enfaldiga må något vidlyftigare och bättre förklara detta, på det man åtminstone må se, huru fromma vi äro: när en piga eller dräng är otrogen i sin tjänst och antingen själf gör eller låter göra sin husbonde skada, hvilket man dock kunnat hindra och förekomma, eller annars illa handterar sin husbondes goda eller af vårdslöshet,

lättja och arghet försummar detsamma för att göra sin husbonde och matmoder harm Och förtret, eller på hvad sätt detta af uppsåtlig ondska kan ske (ty jag talar icke om dem, af hvilka sådant ogärna göres utan vett och vilja). Således, säger jag, kan du årligen skada din husbonde på 30 eller 40 gyllen; hade nu en annan hem-ligen bortsnappat dem, skulle galg-repet kommit om hans hals. Men du, som vet så stor stöld med dig, dristar ännu att pocka och trotsa, icke heller törs någon beskylla dig för tjuf eller för en, som bortstulit en annans penningar.

Likaledes talar jag ock om handtverkare, daglönare och arbetskarlar, som äro själfsvåldiga och icke veta, huru de nog skola skinnadem, af hvilka de fått något att göra, ehuru de äro försumliga och otrogna i sitt arbete. Dessa alla äro långt värre än nattjufvar och snat-tare, hvilka antingen kunna utestängas med lås och bommar eller, när de blifva fasttagna, kunna så näpsas, att de en annan gång icke mera göra det. Men för dessas arghet kan ingen akta sig, huru vaksam han är, icke heller törs man visa dem någon förtrytelse eller beskylla dem för någon stöld, så att man tio gånger hellre vill mista något utur sin egen pung. Ty dessa äro mina grannar, mina goda vänner och eget husfolk, af hvilka jag väntar mig allt godt, trohet och flit, och dessa äro dock de första, som otillbörligen bestjäla mig.

Sålunda finner man ock, att detta slags tjufveri med all makt öfvas på torg, i köpenskap och allmän handel, där den ene offentligen besviker den andre med falska varor, mått, vikt och mynt, såsom ock den ene med illistig

slughet, behändiga finter och listiga streck narrar och skinnar den andre; likaledes när den ene efter behag sätter för högt pris på sina varor och därmed plågar och utblottar den andre.

Och hvem kan uppräkna eller uttänka allt sådant? Korteligen, tjufnad är det allmännaste handtverk och största skrå på jorden. Ty om någon vill gå igenom alla stånd i världen och rätt skärskåda dem, så skall han ej finna annat än ett stort och rymligt stall, som är fullt af stora tjufvar.

Därföre varda icke hemliga tjufvar, som uppbryta andras kistor och således förminska och bortstjäla ens goda, rätteligen kallade stortjufvar, sådana som öfver allt röfva och ströfva, utan så må de kallas, som sitta hemma och hälsas för stora herrar samt goda och ärliga medborgare, hvilka under fagert sken öfva stöld och röfveri.

Här kunde man förtiga, hvad som är sagdt om små och ringa tjufvar, och hellre tala om de stora, hvilka göra förbund med höga och mäktiga furstar och pläga icke allenast utsuga och utplundra en eller annan stad utan blotta och bestjäla dagligen hela Tyskland. Ja, hvad skulle då blifva af den, som är alla tjufvars hufvud och försvar, den heliga romerska stolen, som röfvat till sig hela världens rikedomar och dem än i dag besitter och äger?

Korteligen, så går det nu till i världen, att den som uppenbarli gen kan stjäla och röfva, han blir af ingen straffad utan lefver fritt och säkert, ja, en sådan pockar också på heder. Emellertid måste de små löntjufvarne, som en gång blifva beträdda med stöld, draga340

skammen och straffet och stadfästa de stora uppenbara tjufvar-nes ärlighet. Men de skola veta, att de inför Gud äro de största och argaste tjufvar, hvilka han en gång skall straffa efter deras förtjänst.

Efter nu detta bud, som redan är visadt, sträcker sig så vida, är det nödigt, att det varder flitigt framställdt och förklaradt för menige man, att man icke låter dem gå i sin säkerhet utan som oftast håller dem Guds straff och vrede för ögonen. Ty vi predika sådant icke lör rätta kristna utan mest för tjufvar och skalkar, hvilka rättare borde höra predikas för sig af dorn ären, fångvaktaren eller skarprättaren. Fördenskull må hvar och en veta, att han vid Guds onåd är pliktig att icke allenast icke tillfoga sin nästa någon skada eller betaga honom hans fördel eller i handel och vandel besvika honom med någon falskhet och oredlighet, utan ock att med all trohet försvara hans goda och efter möjligheten befrämja hans nytta och gagn, helst när man af sin nästa lönas med penningar och föda.

Ho som detta obetänksamt föraktar, han kan till äfventyrs undkomma bödelns hand men skall aldrig undgå Guds vrede och straff, och fastän han till en tid fortfar i sitt öfvermod, så skall han dock blifva en landstrykare och bettlare och få lida alla plågor och olyckor. Nu får du håg och lust till annat, så att i stället för att du med synnerlig trohet bort sköta din husbondes och matmoders goda, så fyller du emellertid din buk och strupe, tager likafullt din lön som en tjuf och påstår tillika, att man för slik trolös försummelse skall ära och hedra dig. Sådana

--,-

slags tjänare och drängar finner man ganska många, som icke äro nöjda därmed, att de i allt öfva sin arghet och falskhet, utan af fräckhet och öfvermod träta med sina husbönder och matmödrar, och icke en gång självfmant visa så mycken trohet, att de förekomma och afvärja någon skada.

Men käre, se till, hvad du i framtiden vinner därpå, nämligen när du själf tager dig hustru och sätter eget hushåll, hvilket Gud i en olycklig stund skall tillstädja. Då kommer denna din otrohet öfver dig tillbaka, och det skall hända, att då du på en penning be-svikit och skadat din husbonde, så får du det trettiofaldt umgälla med din stora olycka.

På samma sätt skall ock handtverkares och dagkarlars otrohet lönas, af hvilka man nu måste höra och tåla ett outsägligt självfs-våld, såsom om de vore herrar öfver andras gods, eller hvilka hvar och en utan gensägelse måste

gifva hvad de begära. Låt nu alla sådana utan försyn skinna och skafva sin nästa, så länge de kunna; men Gud skall dock icke förgäta sitt bud utan vedergälla dem, såsom de hafva förtjänt, och skall upphänga dem icke i en grön utan i en torr galge, så att de i all sin tid skola blifva olyckliga och aldrig erhålla något godt. Och i sanning, om ett rike är försedt med goda lagar, kan man lätt snart hämma och afstyra sådant självsvåld, såsom det fordom hos romarne varit för sed, att man med ganska svårt straff belagt sådana arga människor, på det andra måtte taga sig till vara.

Icke heller lyckas dem bättre deras snålhet, hvilka af torg och öppna köpmansbodar, som borde vara till allas tjänst och nytta,Luthers större, katekes. 7:e budet.

göra röfvarekulor, hvarest de fattiga dagligen handteras på otillbörligt sätt och betungas medelst varornas stegrande. Hvar och en missbrukar köpenskapen efter eget godtycke, trotsar och pockar därjämte, såsom hade han rätt och skäl att sälja sjn vara så dyrt han vill, och det är långt ifrån, att någon öppnar sin mun att tala därpå, lnlor alla dessa måste vi stå som åskådare och måste låta dem efter behag uppäta, skinna, skafva andra, röfva och på allt sätt öfva sin girighet. Dock skola vi hafva förtröstan till Gud — som äfven ändå skall göra det — att han, när du länge och nog utsugit andra och sammanskrapat mycket godt, skall så välsigna dina rikedomar, att din säd i ladorna, musten i din källare och boskapen i stallet skall fördärfvas; ja, i stället för att du på en penning allena besvikit din nästa, så kommer du i fara att mista hela ditt kapital, så att det varder dig ifråntaget och skall till det minsta grand försvinna, att du aldrig får njuta något godt däraf.

Vi finna det ju af den dagliga erfarenheten vara sant, att ingen vinner något på sådant, som för-värfvas med stöld och bedrägeri. Ty huru många är det icke, som dag och natt plåga sig till döds med ägodelars samlande och sam-manskrapande och blifva dock icke ett halföre rikare? Och om de än samla mycket, så hafva de dock så många plågor och olyckor, att de hvarken med lust och nöje kunna nyttja hvad de förvärfvat, ej heller kommer det deras barn till godo. Men emedan ingen frågar därefter, utan vi bete oss, såsom det icke anginge oss, måste Gud på annat sätt hemsöka och lära oss, nämligen sålunda, \

att vi utsugas genom den ena beskattningen efter den andra, eller ock blifva vi i våra hem ölverfall-na af en mängd främmande soldater, hvilka på en liten stund uttömma både kistor och pungar och icke upphöra med sitt rufvande, så länge vi hafva en penning i behåll, och hvilka, sedan de här och där plundrat fäderneslandet, uppbränna våra hus, skämma våra hustrur och dräpa våra barn.

Korteligen, stjäl du mycket, så var försäkrad därom, att du skall förlora mycket mera genom stöld. Och den, som lefver af det han med våld och orätt röfvat till sig och söker rikta sig på sin nästas bekostnad, han råkar väl ut för en annan, som också på lika sätt kommer att handla med honom. Ty Gud kan mästerligen den konsten, att emedan hvar och en stjäl och röfvar ifrån den andre, så straffar han den ene tjufven genom den andre och den ene röf-varen genom den andre. Hvar skulle man annars få så många galgar och rep, som till tjufvars afstraffande behöfdes?

Den, som nu med godo vill låta säga sig, han vare förvissad därom, att detta är Guds bud, hvarmed icke är att skämta. Ty fastän du bedrager, föraktar, bestjäl och plundrar oss, så vilja vi dock tåla din oförrätt och tänka, att vi därföre icke strax skola förgås af hunger, utan, såsom Herrens bön lär oss, vilja vi förlåta denna med all annan oförrätt och bevisa barmhärtighet emot dig, väl vetande, att de fromma och rättfärdiga skola ändock hafva nog, och att du gör dig själf större skada än någon annan.

Men, käre, besinna och vakta dig, när de fattiga komma, som nu äro ganska många, hvilka tjä-342

na för daglön, af hvilken de skola föda och kläda sig, om du behandlar dem så, liksom de alla måste bero af din gunst och godhet, skinnar och skafver dem huden af samt högmodigt och omänskligt drifver dem bort, hvilka du borde något gifva och understödja, så gå de eländiga och bedröfvade ifrån dig, och efter de icke hafva någon att klaga för, så ropa de upp Lill himmelen och nedkalla Gud till hämnare. Akta dig, säger jag än en gång, för sådant

såsom för djäfvulen själf. Ty med sådana de fattigas suckar och böner är icke att skämta, utan de hafva sådan kraft, som både för dig och hela världen skall blifva odräglig, i ty att de skola tränga sig fram till honom, som har omsorg för de fattige Och elända och icke låter den orätt blifva ohämnad, som tillfogas dem. Om du nu föraktar detta och gör åtlöje häraf, så se till, hvem du gör dig till ovän. Ty om det lyckas dig, så kalla Gud och mig lögnare inför hela världen.

Vi hafva nog förmanat och varnat; den som icke vill akta eller tro detta, honom låta vi fara, till dess han till sin egen olycka kommer att erfara det. Dock skall man flitigt förehålla ungdomen detta, att lian icke efterföljer den gamla oböjliga hopen utan har Guds bud för ögonen, att ock Guds vrede och straff icke må komma öfver honom. Vårt ämbete sträc- ker sig icke vidare än att gifva människornas synder flll känna och straffa dem med Guds ord. Men att afstyra och dämpa en så uppenbar begärelse att stjäla och röfva, det hör konungar och världslig öfverhet till, och om de hade ögon och mod att inrätta och vidmakthålla god ordning i all han-

del och köpenskap, så vorde hvarken det fattiga folket så besväradt och förtryckt, icke heller gjorde de självfva sig delaktiga uti andras synder.

Men nu är nog sagdt därom, hvad det vill säga att stjäla, att man icke må fatta det för inskränkt utan utsträcka det så vidt, som vi halva att skaffa och göra med vår nästa. Och för att vi i korthet må sammanfatta innehållet häraf såsom af de andra buden, så är här först förbjudet att göra vår nästa någon skada och orätt (på huru mångahanda sätt, som någonsin upptänkas kunna, till att minska, förhålla och afhända hans gods och egendom) äfvensom att samtycka härtill och låta sådant ske, utan vi böra hindra det och på allt sätt förekomma hans skada. Tvärt om befalles här, att vi skola befrämja och föröka vår nästas goda, och när han lider nöd understödja honom i hans fattigdom, meddela och försträcka honom något, vare sig han är vän eller ovän.

Den, som söker eller vill göra goda verk och gärningar, skall här linna öfver nog sådana, som äro Gud täcka och behagliga, hvilka han ock med en otrolig välsignelse så belönar, att oss rikligen vedergälles all den tjänst och godhet, som vi bevisa vår nästa; såsom ock den vise konung Salomo lär, Ordspr. Bok. 19: 17: »Den som förbarmar sig öfver den fattige, han lånar åt Herren; han skall vedergälla honom godt igen». Här har du en rik herre, som utan tvifvel kan betala dig och icke skall låta dig något fattas eller brist lida, förmedelst hvilkens hjälp du med godt samvete kan njuta hundradefaldt mer, än det du med list och din nästas skadaLuthers större, katekes. 7:e budet.

343

sammanskrapar. Den som icke vill hafva välsignelsen, han skall väl få förbannelsen och finna olycka nog.

Åttonde budet.

I

Du skall icke bära falskt vittnesbörd emot din nästa.

\

Utom vårt eget lif, vår äkta maka och vårt timliga goda hafva vi ännu en skatt, nämligen ett ärligt namn och godt rykte, hvilket| vi ingalunda kunna umbära. Ty det är oss icke godt att vara illa beryktade ibland människor eller \ vara uppenbarligen utskämda och I föraktade af alla. Därföre vill Gud, i att vår nästas ärliga namn och rykte icke mera skall förklenas och minskas, än hans gods och penningar bortstjälas, på det hvar och en må bestå med ära för sin hustru, barn, husfolk och grannar.

Och för det första är af detta den enfaldigaste meningen den, att man, såsom orden lyda, »du skall icke bära falskt vittnesbörd emot din nästa», förstår detta om rättegångssaker, när någon fattig och oskyldig man anklagas och af falska vittnen förtryckes, så att han måste undergå straff och lida antingen till sitt lif eller gods, heder och ära.

Nu synes det väl, som detta bud föga anginge oss; men hos judarne har det varit mycket brukligt och allmänt, emedan detta folk lefde under god lag och ordning. Och hvarest någon dylik regeringsform är inrättad, där

aflöper det icke utan denna synd. Orsaken därtill är den, att när domare, borgmästare, furstar eller annan öfverhet sitta på sin domstol att förhöra och döma om allehanda saker, så kan det icke ske annorlunda, än att det går efter värl-

dens vana; ingen vill då gärna göra den emot, som mäktigare är, utan hvar och en hycklar och talar honom till viljes, antingen för gunst, föda, penningar, vänskap eller af hopp att förtjäna något. Häraf sker, att den arme varder undertryckt, måste tappa sin sak och umgälla det med straff. Och det är en allmän plåga i världen, att vid lag och rätt sitta sällan uppriktiga och redliga män.

T}' icke är hvar och en skicklig till domareämbete, utan det är framför allt af nöden, att den, som skall bekläda detta ämbete, måste vara from och gudfruktig och icke allenast from utan förståndig och skarpsinnig, ja, ock en dristig och oförskräckt man. Såsom det ock fordras, att den, som skall vittna i en sak, måste vara oförskräckt och ostrafflig i sitt lefverne. Ty den, som i alla saker vill döma rätt och icke göra någon våld eller orätt, han får ofta sina vänner, svågrar, släktingar, grannar, rika och mäktiga till ovänner, som kunna honom antingen mycket skada eller gagna. Därföre måste han alldeles vara blind, så att han med till slutna öron och ögon icke hör eller ser annat än det, som honom föredrages, och därefter afsäger domen.

Fördenskull är detta bud först stadgadt därföre, att hvar och en skall hjälpa sin nästa till hans rätt och icke hindra eller låta böja den utan på alla sätt befrämja och försvara den, vare sig han är domare eller vittne, i hvad sak det ock vara må. Men i synnerhet sättes här ett mål för de lagfarne, att de flitigt tillse, huru de må rättvisligen och redligen behandla alla rättegångssaker, så att de låta rätt blifva rätt, och tvärt om att344

de med sina bedrägliga konster icke göra svart till hvitt och orätt till rätt eller förtiga hvad sant är och det i tysthet förbigå, utan afseende på penningar, gods, ära och välde. Detta är en del och den närmaste meningen af detta bud om allt, som vid rättegång tilldrager sig.

Därnäst har det en mycket vidsträcktare betydelse, om man hänför det till den andliga domstolen eller styrelsen, hvarest det går så till, att hvar och en bär falskt vittne emot sin nästa. Ty hvar fromma kristna och rättsinniga predikanter finnas, så hafva de af världens barn fått den domen, att de böra hållas för kättare och affäl-lingar och anses såsom upproriska och förtviflade skalkar. Därjämte varder Guds ord på det skändligaste och giftigaste förföljdt och lastadt, eller ock straffas det för osanning, förvändes, böjes hit och dit och uttydes till en vrång mening. Men detta lämna vi denna gång därhän; ty det är denna blinda världens art, att hon fördömer och förföljer sanningen och Guds barn och räknar det dock icke för synd.

För det tredje, hvilket angår oss alla, är i detta bud all synd förbjuden, som sker med tungan till att svärta och skada vår nästas goda namn och rykte. Ty att bära falskt vittnesbörd är icke annat än munnens och tungans verk. Hvad man nu med tungan skadar och förargar sin nästa, det vill Gud här hafva förbjudet, antingen det sker genom falska lärare, med kättersk lära och försmädelser eller genom orättrådiga domare och vittnen med orättvis dom eller annars utom domstolen med lögn och förtal. Hit hör ock i synnerhet den vederstyggliga lasten att

bakdanta och förtala, hvilken synd djäfvulen ingifvit oss, och om hvilken här vore mycket att tala. Ty det är ett fördärfbringande och allmänt elände, att hvar och en hellre vill höra talas ondt än godt om sin nästa. Och änskönt vi själfva äro så onda, att vi icke kunna lida det någon talar illa om oss, utan hvar och en skulle önska, att ingen ville tala annat än godt och berömligt om honom; kunna vi dock icke ens höra, att det talas godt och väl om andra.

För att undvika denna last, böra vi därföre lära, att ingen är till-låtet att offentligen döma och straffa sin nästa, fastän han ser honom synda, så framt icke makten att döma och straffa är honom anförtrodd. Ty det är en stor åtskillnad emellan dessa två förhållanden: att döma synd och veta af synd. Veta af synden kan du väl, i men döma henne tillhör icke dig. Jag kan se och höra, att min nästa syndar; men att därföre tala illa om honom och uppenbara hans synder, därtill har jag ingen befallning. Fördenskull, om jag dömer och fördömer en annan, så fäller jag i större och svårare synd än han. Vet du alltså af någon synd hos en annan, så skall du icke göra annat

än tillstoppa din mun och dina öron och begrafva den i ditt hjärta, till dess du varder satt till domare och du på ditt ämbetes vägnar måste stralfa.

Försmädare och bakdantare kallas nu de, som icke äro nöjda därmed, att de veta af andras fel, utan gripa in i domareämbetet, och när de få höra något om en annan, så utsprida de det i alla vinklar och vrår, kittla sig därmed och känna ett välbehag uti att uppröra en annans smuts, såsom svinen vältra sig i träcken ochLuthers större, katekes. 7:e budet.

345

sina irynet däruti. Detta är icke annat än att dristigt göra ingrepp i Guds dom och ämbete och på det skarpaste döma och straffa. Ty en domare kan icke belägga någon med hårdare straff, än om han säger: denne är en tjuf, en mördare, en förrädare o. s. v Därföre, eho som understår sig obetänkt säga om sin nästa, ehvad det vara må, han tillmäter sig så stor makt som kejsaren och all öfverhet. Ty fastän du icke bär svärdet, så brukar du dock din försmädliga och giftiga tunga, med hvilken du far ut mot din nästa och sätter en långvarig skamfläck på hans namn och rykte.

Fördenskull förbjuder Gud att baktala eller illa berykta en annan, äfven om denne är brottslig och man har sig saken väl bekant; ännu mindre bör man göra det, om man icke vet dët utan blott har hört det af andra. Men du torde säga: hvarföre skall jag tiga, när jag vet, att det är sant? Jag svarar: hvarför angifver du honom icke för behörig domare? Nej, säger du, jag kan icke fullkomligt bevisa det om honom, därföre är fara, att jag får plikta för falsk beskyllning. Här ligger skälet, hvarför du fruktar. Men tror du dig icke kunna framlägga saken och framträda inför lagliga domare, så må du lägga handen på munnen och tiga. Om du vet af saken, så behåll det för dig och säg det icke för andra. Ty om du utsprider det vidare, fast det ock vore sant, så blifver du ansedd som en oförskämd lögnare, efter du icke kan öfverbevisa honom; därjämte handlar du som en skälm och äreskändare; ty man skall icke beröfva någon hans heder och ära, när han icke tillförne

offentligen inför lag och rätt förlorat densamma.

Alltså är allt detta att bära falskt vittnesbörd, som vi icke klarligen och på vederbörligt sätt kunna öfverbevisa någon om.

Allt det, som icke med fulla skäl kan bevisas, bör därföre ingen uppenbara eller utgifva för sanning. Korteligen, hvad som är hemligt och fördoldt, skall man lämna i hemlighet eller hemligen straffa, såsom vi skola höra. Därföre om du råkar en bakdantare, som vrångt uttyder och lastar en annans ord och gärningar, så stå honom dristigt emot och säg honom sanningen midt i ögonen, att han må både blekna och rodna. Och då skall ske, att mången tillstoppar sin mun, som eljest med giftigt förtal skulle bringa en arm människa i vanrykte och sätta en skamfläck på henne, som hon svårligen eller aldrig skulle kunna stryka af sig. Ty godt namn och rykte kan en snart afhändas; men när det en gång är borta, fås det sedan icke så lätt igen.

Alltså ser du, att det öfver hufvud är förbjudet att tala något illa om nästan, dock med undantag för hvad som sker af världslig öfverhet, predikanter och föräldrar, ty man bör så förstå detta budet, att det onda icke blir ostraffadt. Såsom det femte budet befaller oss att icke skada någon till lifvet, men skarprättaren, som på sitt ämbetes vägnar icke skonar någon utan afstraffar alla, som honom öfverantvardas, likväl icke öfverträder Guds bud, därföre att Gud sådant ämbete för sin skull förordnat, ty han «rill hafva sig förbehållet att efter eget behag straffa, såsom han i första budet hotar; sålunda, ehuruväl ingen för I sin egen person bör döma eller346

Luthers större katekes. l:a budet.

fördöma en annan, dock, när de icke göra detta, hvilka sådant är anbefalldt, synda dessa icke mindre med sin försummelse än de andra, som utom sin ämbetsplikt göra detta på eget bevåg. Tv här fordrar nödvändigheten, att man talar om odygder och laster, anför klagomål, angifver, rannsakar vid domstolen och vittnar om dem. Och förhåller det sig här som med en läkare, hvilken understundom nödgas besiktiga och handtera den sjuke på hemliga ställen. Alltså äro ock öfverhetspersoner, föräldrar, bröder systrar och goda vänner inbördes förpliktade att rätta och straffa hvarandras fel, där sådant är nyttigt och nödvändigt.

Men det vore rätta sättet att straffa odygder och laster, om vi hölle den ordning, som oss uti evangelium är föreskrifven, där Kristus säger, Matt. 18: 15: »Om din broder syndar dig emot, så gack och straffa honom emellan dig och honom allena». Här finner du en kostelig lära, huru du skall styra din tunga, hvilken bör väl tagas i akt emot det skadliga missbruket och lasten, som tifvas med förtal. Inrätta fördenskull ditt lefverne efter denna lära, att du icke så snart utskriker din nästa och skamligen baktalar honom utan hemligen varnar och straffar honom, att han må ändra och bättra sitt lefverne. Likaledes, när en annan hviskar dig något i öronen eller berättar, hvad den eller den har illa gjort, så lär honom göra detsamma, nämligen att gå åstad och straffa honom själf, så framt han förmärkt något ondt om hontfm, hvarom icke, så bed honom hålla munnen och icke förtala.

Detta kan du ock lära af den dagliga hushållningen. Ty så plä-

gar ju en husbonde göra, när han ser drängen vara försumlig i sin tjänst, så talar han själf honom till och påminner honom om hvad han bör göra. Men om han vore en sådan dåre, att han lät drängen sitta lat hemma och ginge ut på torget att beklaga sig för grannarne öfver drängens försummelse, så skulle han utan tvifvel få höra af dem sådana ord: Du narr, hvad angår det oss; hvarföre talar du icke honom själf till? Se, på det sättet borde du ock handla med din nästa efter den broderliga kärleken, så att hans fel kunde rättas och hans ärliga namn blefve oförkränkt. Så säger ock Kristus på samma ställe: »Hör han dig, så har du förvärfvat din broderOch så har du uträttat ett stort och förträffligt verk. Eller menar du kanske, att det är en ringa ting att förvärfva en broder? Låt alla munkar och heliga ordnar i påfvedömet stiga fram tillsamman, månne de kunna vinna så stort beröm, att de med sina verk hafva förvärfvat en enda broder?

Vidare lär Kristus på samma ställe: »Men hör han dig icke, så lag med dig en eller två, på det all sak skall bestå vid två eller tre vittnens mun»; så att man alltid handlar med honom själf, som saken mest angår, och icke belackar och förtalar honom frånvarande. Vill icke heller sådant hjälpa till din broders förbättring, så angif alltsamman hos församlingen, att det offentligen får afdö-mas, vare sig det är andliga eller världsliga, som bekläda rätten. Ty här står du icke allena utan har dem till vittnen jämte dig, som bestyrka samma ditt klagomål, hvarpå domaren kan stödja sig och sedan oförskräckt både dömaLuthers större, katekes. 7:e budet.

347

och straffa. Då kan man på lagligt och ordentligt vis komma så vida, att ondskan antingen varder dämpad eller de onda förbättrade. Eljest, när någon illa beryktad förtalas i alla vinklar och vrår, så uppröres allenast orenligheten, ty ingen förbättras däraf, och ändtligen, när saken skall med vittne bevisas, så nekar hvar för sig att hafva sagt något. Därföre skulle man allra rättast handla så med alla baktalare, att de på det svåraste finge umgälla sin ostyriga tunga, så att de förlorade lusten att vidare förtala, på det andra däraf måtte blifva varnade att af-vänja sin giftiga tunga. Om du gjorde det för din nästas förbättring eller af kärlek till sanningen, så behöfde du icke drifva saken med hemliga försmädelser, icke heller sky dagen och ljuset.

Detta allt är nu sagdt om hemliga synder. Men då synden är alldeles uppenbar, så att både domaren och hvar man vet af henne, då kan du utan all synd fly hans umgänge och låta honom fara, såsom den där själf vill varda utskämd. Ty hvar saken är klar och för alla kunnig, där kan icke vara något förtal icke heller orätt dom eller falskt vittne; såsom då vi nu straffa romerske påfven såsom en antikrist för falsk lära, hvilken han offentligen i utgifna böcker har låtit utsprida och utropa i hela världen till oändligt många själars fördärf. Ty där synden är uppenbar, bör hon ock med rätta uppenbarligen straffas, att hvar och en af exemplet må varnas och taga sig för henne till vara.

Sålunda hafva vi nu hufvudinnehållet fif detta bud och en kort förklaring, huru det i allmänhet bör förstås, att ingen med tungans

oregerlighet skadar sin nästa, vare sig vän eller ovän, icke heller talar ondt om honom, ehvad det är sant eller uppdiktadt, efter man icke har någon befallning därtill och det ej heller länder till vår nästas nytta och uppbyggelse; utan man bör så bruka sin tunga, att hon länder alla till lika gagn och tjänst, därigenom att man talar väl både om alla i gemen samt hvar och en i synnerhet, att man deras synder och brister öfverskyler, vänligen

ursäktar och med sin egen ära kärligen pryder. Och borde vi låta oss bevekas härtill förnämligast af den orsaken, som Kristus låter oss själf förstå i evangelium, hvarunder han ock velat såsom uti ett sammandrag innefatta alla buden, som vi böra iakttaga emot nästan, sägande: »Allt det I viljen människorna skola göra eder, det gören I ock dem».

Ja, själfva naturen lär oss detta på vår egen kropp, såsom Paulus, 1 Kor. 12:22, säger: »De kroppens lemmar, som synas svagast vara, äro oss mest äf nöden, och de vi hälla blygeliga vara, dem lägga vi mesta äran uppå, och de oss snöpliga synas, dem pryda vi all-ramest». Ingen betäcker ansiktet, ögonen, näsan och munnen, icke heller behöfver man skyla dem, ty de hafva prydnad och ära nog framför kroppens andra lemmar. Men de bräckligaste, hvilka man blyges låta se, dem betäcker man med all flit, och därvid måste händer, ögon och hela kroppen hjälpa att skyla och täcka dem. På samma sätt böra ock vi människor handla oss emellan, att hvad hos vår nästa är snöpligt och bräckligt, det skola vi noga öfverskyla och af all förmåga hjälpa till att försvara hans heder samt vara honom behjälpliga, att hans348

l

namn och goda rykte må tillväxa, och tvärt om med flit afvärja, hvad som kan lända honom till blygd och vanära. Och i synnerhet är det en härlig och ädel dygd att allt, som man hör talas om sin nästa (så framt det icke är uppenbara laster och odygder), till det bästa uttyda eller ursäkta emot giftiga tungor, som endast beflita sig därom att, hvar de kunna uppfiska och uppleta något, som hos deras nästa är straffvärdt, uttyda sådant till det allra värsta eller förvända det på illfundigt sätt, såsom i synnerhet plägar ske med Guds ord och dess lärare.

Alltså innefattas i detta bud många goda verk och gärningar, hvilka högligen behaga Gud samt föra en rik välsignelse och mycket godt med sig, om allenast den blinda världen och de falska skenheliga ville erkänna sådant. Ty det är ingenting hos hela människan, som kan åstadkomma mera godt eller komma mera ondt till väga, så i andliga som världsliga saker, än tungan, ändock hon är den minsta och svagaste af alla lemmar.

Nionde och tionde buden.

Du skall icke hafva lust till din nästas hus.

Du skall icke begära din nästas hustru, ej heller hans tjänare eller tjänarinna, ej heller hans oxe, ej heller hans åsna, ej heller något hvad honom tillhör.

Dessa två bud äro i synnerhet j gifna åt judarne, ehuruväl de ock \ till någon del angå oss. Ty de uttyda och förstå dem icke om okyskhet och tjufveri, hvilka i förra buden äro tillräckligt förbjudna. De mente ock, att de hållit alla de andra buden, när de i utvärtes '

måtto gjorde hvad som var be-falldt eller icke gjorde det som var förbjudet. Fördenskull har Gud lagt dessa båda till de förra buden, att man ock skulle veta det vara synd att begära sin nästas hustru och gods eller på något sätt stå efter dem, och det i synnerhet emedan enligt den judiska ordningen drängar och pi«or icke voro så fria som nu, att de kunde tjäna för lön hos hvilken de ville och så länge dem behagade, utan de voro med sin kropp och hvad de ägde sin husbondes lifegna trälar såsom boskap och annan egendom. Därjämte hade hvar och en man öfver sin hustru den makten, att han genom skiljobref kunde släppa henne ifrån sig och taga en annan. Nu hade de sins emellan att frukta, när någon gärna ville hafva en annans hustru, att han af något skulle taga sig orsak både till att öfvergifva sin och på något sätt under falskt sken bekomma den andres hustru. Detta hölls nu hos judarne för ingen synd eller skam, icke mera än man hos oss nu för tiden handlar med legofolk, när en husbonde gifver sin piga eller dräng afsked eller den ene på hvarjehanda sätt tager den andres tjänare bort.

Därföre hafva de nu, säger jag, så förklarat dessa bud och det med rätta (ehuruväl de äfven innebära något mera och högre), att ingen skulle låta komma i sin tanke och håg att stå efter det en annan tillhörde, nämligen hustru, husfolk, hus och hem, åker, äng och boskap, fastän det under något fagert sken kunde låta sig göra, ehuru till nästans skada. Ty uti sjunde budet är den synden tillförne förbjuden att rifva till sig en annans gods och med våld

förhålla det, hvartill man icke harLuthers större katekes. 9:e och 10:e buden. 349

någon rätt. Men här förbjudes också den ondskan och argheten, att man med lockande och tubbande tager något ifrån sin nästa, ehuruväl det för världen kunde hafva bestånd, så att ingen må kunna förebrå dig, att du med våld eller orätt bekommit det.

Ty det är så af naturen beskaffadt med oss, att ingen unnar en annan så mycket som sig själf, och hvar och en rifver med rätt och orätt till sig så mycket han förmår, bekymrande sig föga om, huru det går med en annan. Därjämte vilja vi ock anses för att vara fromma och veta så väl att utsmycka och dölja vår listighet och ondska, vi söka och uppfinna dag och natt allehanda finter och bedrägeri (såsom man nu dagligdags dem på det spetsfundigaste upptänker och påfinner), liksom både lag och rätt gåfve dem vid handen. Ja, vi halva ock icke försyn att åberopa oss, pocka och trotsa på desamma och vilja icke, att det ens skall heta arghet eller skälmstycke utan slughet och försiktighet. Till allt detta hjälpa ock de lagfarne och de som uttyda lagen, hvilka, när de kunna göra sig hopp om att få någon orätt penning, vränga lagen och draga honom så, att de kunna främja sin sak, tagande orden sig till hjälp, och se intet på rättvisan och sin nästas nöd. Och korteligen, den som häruti är spetsfun-digast och bäst öfvad, han har lagboken som starkast på sin sida, såsom de ock själfva säga: vigi-lantibus jura subveniunt, lagen hjälper dem, som hafva ögonen öppna.

Därföre är detta sista bud icke utgifvet för de grofva och arga skälmarne här i världen utan för dem, som synas vara frommast i

lefvernet och vilja prisas som de bästa och redligaste, såsom de där emot förra buden sig alldeles icke försyndat. Sådana påstodo förnämligast judarne sig vara och än i dag många förnäma och höga herrar och furstar. Ty den stora hopen måste stå långt under och höra till det sjunde budet, såsom de där icke mycket bry sig om, huru de med rätt och ära förvärfva sitt gods.

Nu plägar sådant mest tilldraga sig uti de ärenden, som komma till rättegång, hvarigenom man beslutit att skjuta sin nästa undan och borttaga en del af hans egendom; såsom till exempel när man träter om ett rikt och ansenligt arf eller annat, som är af stort värde. Då framdrager hvar och en, att visa sin sak vara rättmätig, allt, hvad någonsin kan hafva ett sken af rätt, hvilket han med orden så förblommerar, att rätten måste gifva honom sitt bifall, och behåller sedan, hvad han under denna förevändning borttagit, så att ingen vidare dristar att klandra därpå. Sammaledes om någon kastar sina ögon på ett slott, stad, grefskap eller något annat stort, hvilket han gärna vill hafva, och han genom skänker, vänner | eller på hvarjehanda sätt kan uträtta, att den andre drifves därifrån och äganderätten tilldömes honom samt med bref och insegel bekräftas, så att den under furstlig titel ärligen säges vara förvärfvad.

Likaledes går det ock till i vanlig köpenskap, då den ene med behändig listighet rycker något ur händerna på den andre, så att han måste gå ifrån sitt såsom sparfven ifrån axet, eller öfver-raskar och tvingar han den andre på annat sätt med ett obilligt kon-Luthers större katekes.

9:e och 10:e buden. 350

trakt, då han ser sig hafva förhoppning om någon vinst och fördel däraf, hvilket den andre antingen af nödtvång eller för stor gäld och skuld icke utan skada kan erhålla och lösa, hvarvid dock denne vinner halfparten eller något mera. Och likväl skall det icke hetas vara med orätt förvärf-vadt eller våldsamt taget från en annan utan väl och redligt fånget. Detta är icke annat, än det man plägar säga: »den, som först kommer till kvarnen, får först målet» och »enhvar passé på sitt, den andre behålle hvad han kan». Och hvem må inbilla sig vara så klok och spetsfundig, att han skulle kunna utgrunda alla bedrägliga konster, genom hvilka man under listigt sken af rätt bortsnappar och tillägnar sig en annans gods? Och dock anses det efter världens omdöme icke för orätt eller olof-ligt, icke heller straffas det genom lag och förordningar. Det är icke heller någon som förstår, att nästan sålunda varder undertryckt, och att honom fråntages det, som han utan synnerlig skada icke kan umbära, då man likväl för visso vet, att ingen finns, som vill eller kan tåla, att sådant vederfares honom af en annan, så att man lätt finner, att sådana förevändningar och undanflykter äro onda och vederstyggliga.

På lika sätt handlades i forntiden med äkta hustrur, hvarvid man uttänkte sådana illfundiga stämplingar, då någon fattade lust och behag till en annans hustru, att han själf eller genom andra (såsom mångfaldiga utvägar funnos att anställa slikt bedrägeri) uträttade så mycket, att mannen begynte någon ovänskap med hustrun eller hon satte sig upp emot mannen och icke uti allt ville ef-

terkomma hans vilja, så att han nödgades förskjuta henne och lämna henne till den andre. Denna sed att locka hvarandras hustrur till sig har utan tvifvel bland judarne varit mycket bruklig, såsom man ock läser i evangelium om konung Herodes, hvilken tog sin broders hustru, medan denne ännu lefde, ehuru han dock eljest ville hållas för en rättrådig och ärbai man, såsom ock Markus vittnat om honom.

Men sådana exempel hoppas jag icke skola äga rum hos oss, emedan det i nya testamentet är de gifta förbjudet genom lag och Guds ord att skiljas ifrån hvarannan, så framt icke till äfventyrs någon med behändig listighet kunde bekomma en annans rika fästmö till sin hustru. Vidare är dock hos oss icke ovanligt, att den ene drager piga eller dräng ifrån den andre eller med söta ord lockar och öfvertalar dem att komma till sig.

Nu, på hvad sätt än slik arghet och list kan utöfvas, så bör man veta, att Gud icke vill tillåta, att du skall afhända din nästa något som honom tillhör, så att han måste umbära det och du därmed riktar dig, fastän du med äran för hela "världen kunde behålla det. Ty det är ett hemligt och försåtligt bedrägeri, hvarmed du, såsom man säger, spelat under täcket, att din skalkhet icke skall märkas. Därföre, fastän du så ställer dig, som du icke gjort orätt mot någon, så har du likväl gått din nästa för när och varit honom allt för svår. Och oaktadt du hvarken varder beskylld för stöld eller bedrägeri, så är det dock sant, att du har begärt din nästas gods, det är, du har arbetat uppå att få detsamma, afhändtLuthers större katekes. Slutet på de 10 budorden.

351

honom det emot hans vilja och missunnat honom det, som Gud beskärt honom. Men, om än hvarken domare eller någon annan djärfves åter fråntaga dig det, så skall Gud dock icke låta dig med fred nyttja detsamma; ty han ser väl det bedrägliga hjärtat och denna världens skalkhet, hvilken, om man inrymmer henne ett fingers bredd, så går hon utom allt mått och utbrister ändtligen i uppenbart våld och orätt.

Fördenskull äro dessa bud i allmänhet så att förstå, att här först befalles, att vi icke måtte åstunda vår nästas skada, icke heller hjälpa därtill, så att vi hvarken med råd eller dåd gifva orsak att skada honom, utan att vi uppriktigt honom unna och låta hvad hans är, sedan att vi med all tjänst befordra och jämväl försvara hans egendom mot all oförrätt, såsom vi åstunda, att detsamma skall af en annan göras mot oss. Sålunda är detta bud i synnerhet riktadt emot afund och den stygga omätt-liga begärelsen att vilja hafva allt, på det Gud må alldeles upprycka och borträdja själfva roten," utaf hvilken allt det uppkommer, som länder till vår nästas skada. Därföre har han tydligt utsatt dessa märkvärdiga ord: »Du skall icke begära» o. s. v., ty han söker förnämligast hjärtats renhet, ändock vi icke kunna hinna till någon fullkomlighet, så länge vi här lefva. Alltså blifver väi detta ett bud såsom alla de andra, hvilket oss utan återvändo anklagar, dömer och utvisar, huru fromma vi äro för Gud.

Slutet på de tio budorden.

Nu hafva vi så någorlunda förklarat de tio buden, hvilka gifva

tillkänna hufvudinnehållet af den gudomliga läran, hvad vi skola göra, att hela vårt lefverne må vara Gud täckt och behagligt. Ja, här finner man själfva ådran och springkällan, ur hvilken uppvälla och till hvilken åter igen flyta alla de gärningar, som någonsin böra komma under namn af goda verk, så att man skall hålla före, att utom de tio Guds bud är intet godt verk, som kan behaga Gudv huru kostligt, stort och ansenligt det må synas för världen. Låt oss nu åter se, hvad våra stora helgon kunna berömma sig af uti sina andliga och ganska svåra verk, hvilka de själfva uppdiktat och föresatt sig att göra, men dessa, som af Gud befallda äro, låta de lara, såsom vore de lättare och ringare eller ock redan fullgjorda.

Jag är af den meningen, att här är hvar och en till fullo föreskrif-vet, hvad han skall göra, så mycket han med händer och fötter hinner att uträtta, nämligen att man skall beflita sig om saktmodighet, tålamod och kärlek emot sina ovänner, kyskhet, hjälpsamhet med hvad mera sådant, som hör till dessa dygder. Men sådana verk hafva

icke något anseende för världen; ty de äro icke sällsynta, nya eller stolta, icke heller bundna till vissa tider, rum, personer, ceremonier och klädedräkter utan allmänna och dagliga hussysslor, som den ene ständigt kan öfva emot den andre, och därföre varda de icke aktade eller ansedda.

Men däremot kasta människorna sina ögon på andra verk, hvilka de själfva med kostsamma ceremonier, stora penningar och präktig byggnad anställa och så utsmycka, att allt i högsta mått må glimma och lysa. Där brän-

nes rökelse, där spelar och sjunger man, så att allt uppfylles med sorl; där upptändas vaxljus, så att man för allt dettas skull kan hvarken se eller höra något annat. Ty att en mässepräst står uti sin gyllene korkåpa, eller att en, som är utom andliga ståndet, ligger hela dagen på knä i kyrkan, icke vetande hvad han mumlar eller pladdrar, det kalla de ett kostligt och härligt verk, hvilket man icke I nog kan berömma. Alen att en fattig flicka väl sköter ett spädt barn och troget gör det henne är anbefalldt, det räknas för intet, ty hvad skulle eljest de stinna munkar och kåta nunnor annat söka i klostren?

Men se, är det icke en afskyvärd förmätenhet hos dessa förtviflade människor, att de drista sig kunna upplinna högre stånd och bättre lefverne, än som tio Guds bud oss lära, och föregifva, såsom sagdt är, att detta är ett slätt och ringa lefverne, som allenast af gemene man bör hållas och iakttagas; men deras präktiga väsende anstår allenast de heliga och fullkomliga människorna i världen. Och dessa eländiga och blinda människor förstå icke, att ingen människa kan komma så högt i världen, att hon håller ett enda af dessa tio Guds bud, såsom det skall hållas, utan det är nödvändigt (såsom vi höra skola), att både tron och bönen måste komma oss till hjälp, hvarigenom vi ständigt måste sucka, bedja och undfå kraft och förmåga att hålla Guds bud. Därföre är deras beröm och väsende icke annat, än som man ville skryta och säga: Jag har visst icke en penning att betala mina gäldenärer med, dock kan jag lätt betala ut tio gyllen.

Detta talar och upprepar jag så träget, på det att man en gång måtte bli befriad ifrån det beklagliga missbruk, hvilket så djupt inrotat sig och ännu hänger vid hvar man, och vänja sig i alla stånd på jorden att hit allena vända sina ögon och härom bekymra sig. Ty man skall aldrig uppfinna någon lära eller stånd, som kunna jämföras med tio Guds bud, emedan de äro så höga, att ingen blott människa kan af egen förmåga dem fatta och fullgöra. Funnes någon, som kunde fullgöra dem, borde han hållas för en himmelsk man och en ängel, som långt vida öfverginge all världens helighet. Tag dem allenast för dig och försök med flit, lägg all makt och kraft därpå, så skall du strax finna, att du får så mycket att göra, att du icke en gång skall söka och akta andra verk och annan helighet. Detta vare nog taladt om första delen af den kristliga läran, så mycket som därvid behöfves att lära och förmana; men till afslutning vilja vi dock här upprepa, hvad som tillförne i det första budet är sagdt och förklaradt, på det man må lära, huru mycken vikt Gud lägger därpå, att man väl lättar och öfvar de budorden.

Jag, Herren din Gud är en stark hämnare, den som söker fädernas missgärning in på barnen, allt intill tredje och fjärde led, de som mig hata; och gör barmhärtighet uppå många tusende, som hafva mig kär och hålla mina bud.

Ehuru detta tillägg är i begynnelsen, såsom man ofvanför hört, bifogadt det första budet, så kan ! man dock icke neka, att det är utsatt för alla budens skull, emedan de alla böra hit hänföras och

härpå syfta. Därföre har jag sagt, att man skall flitigt förehålla och inprägla detta hos ungdomen, att den må lära och väl minnas det, på det man klart må veta, hvad som skall förmå och beveka oss att hålla dessa Guds bud. Och böra dessa ord icke anses annorlunda, än som om de vore satta till hvart och ett bud särskildt, så att allt hvad här bjudes måste föras och lämpas till alla buden.

Nu äro (såsom förr sades) i dessa ord sammanfattade både en förskräcklig hotelse och ett vänligt löfte, dels att förskräcka och varna, dels att kärleksfullt locka och beveka oss, att vi må taga Herrens ord såsom ett gudomligt allvar och högt akta det, alldenstund han icke själf förtiger, huru högt han skattar sina ord, och vill, att de af oss skola aktas, såsom ock huru strängt han vill hand-hafva dem, nämligen att han vill strängt och förskräckligt

straffa alla dem, som förakta och öfver-träda hans bud, och däremot huru rikligen han vill belöna, göra och gifva dem allt godt, som högt akta dem och gärna lefva och göra därefter. Härmed fordrar Gud af oss, att alltsamman skall gå af ett sådant hjärta, som fruktar Gud allena, har honom allena för ögonen och till följd af denna fruktan noga tager sig till vara för allt det, som är emot hans vilja, på det Gud icke må varda förtörnad; och tvärt om att det på honom allena förtröstar och honom till behag gör allt, hvad det förstår honom vara behagligt, alldenstund han emot oss betygar ett så vänligt och faderligt sinne samt själf-villigt tillbjuder oss sin outtömliga nåds och godhets alla rikedomar.

Detta är ock meningen och rätta uttydningen på det första och förnämsta budet, af hvilket alla de andra uppvälla och härflyta, så att detta ord: du skall inga andra gudar hafva för mig, på det en-läldigaste uttydt, innefattar icke något annat i sig, än hvad här fordras, nämligen: Jag vill att du fruktar mig såsom din ende och rätte Gud, älskar mig och för-tröstar på mig allena; ty hvarest ett hjärta står i sådant förhållande till Gud, har det tillika uppfyllt både detta och alla de andra buden. Den däremot, som fruktar eller älskar något annat, vare sig i himmelen eller på jorden, han skall hvarken hålla detta eller någotdera af de andra. Så har hela den heliga skrift öfverallt lärt och drifvit detta bud, ja, ock hänfört alltsamman till dessa två stycken, nämligen att frukta Gud och att sätta all lit och förtröstan på honom.

Detta gör ock förnämligast profeten David i nästan alla sina psalmer, såsom då han säger: »Herren har behag till dem, som frukta honom, dem som på hans godhet hoppas»*; liksom vore hela budet i denna enda vers förklaradt och dess mening vore denna: Herren har största behag till dem, som inga andra gudar hafva.

Sålunda bör nu det första budet lysa och gifva sin glans åt alla de andra. Fördenskull böra dessa ord gå genom alla buden såsom ståltråden eller bandet uti en blomsterkrans, att de sammanfoga begynnelsen och änden och innefatta allt såsom uti ett knippe, på det man esomoftast må upprepa dem, att de icke falla ur minnet, nämligen uti det andra budet, att

* Ps. 147: u. Luth. Kyrkans Bekännelseskrifter

vi frukta Gud, så att vi icke ogudaktigt missbruka hans namn till svärjande, bannande, ljugande, bedragande och andra skälmstyckens och lasters föröfvande, utan att vi väl och rätteligen bruka detsamma till åkallan, bön, lof och tacksägelse, uppväckta därtill af kärlek och förtröstan på Gud efter det första budets innehåll. Likaledes böra vi af samma fruktan, kärlek och förtröstan låta oss bringas till att icke förakta Guds ord utan det gärna lära, höra, göra, heligt hålla, hedra och högt värdera.

Sedan skall man ock vidare komma till de andra buden, som angå vår nästa, hvilka alla i kraft af det första budet böra iakttagas, så att vi hedra och vörda föräldrar, herrar och all öfverhet samt gärna bevisa dem lydnad och hörsamhet, icke för deras utan för Guds viljas och befallnings skull. Ty du behöfver hvarken hafva afseende på fader eller moder och frukta dem, icke heller göra och låta något dem till viljes, utan se till, hvad Gud här vill hafva och säkerligen skall fordra af dig. Om du försummar dig däruti, så skall du finna en vred och sträng domare men åter en mild och nådig Fader, om du gör därefter.

Sammalunda att du icke tillfogar din nästa någon orätt, skada eller öfvervåld, icke heller i något afseende förolämpar honom, vare sig till hans lif, äkta maka, gods, heder eller rätt, såsom allt detta i ordning är anbefalldt, oaktadt du har både rum och tillfälle att bedrifva sådant och ingen människa straffar dig därför; utan att du gör väl emot hvar man, hjälper och befordrar alla på hvad sätt och hvarhelst du det förmår, allenast för att bevisa Gud lydnad,

i den vissa förtröstan, att han rikligen skall vedergälla dig allt detta. Alltså ser du, huru det första budet är hufvudet och källan, hvarifrån alla de andra hafva sin begynnelse, hvilket åter drager alla de andra till sig igen, så att både begynnelsen och ändan äro sam-manfästa och genom en oupplös-lig knut förenade.

Sådant, säger jag, är mödan värdt, att man alltid förehåller, lär och ständigt påminner ungt folk, att de icke allenast med hugg och slag såsom oförnuftiga kreatur utan i gudsfruktan och på ett Gud behagligt sätt må uppfostras. Ty de som betänka och allvar-ligen lägga detta på hjärtat, att dessa icke äro det mänskliga förnuftets påfund utan det gudomliga majestätets befallningar, som så strängeligen vill straffa deras för-aktare men däremot med sin godhets öfversvinneliga rikedomar belöna dem, som hålla dessa bud; desamma varda af sig själfva nog uppmuntrade till att göra Guds vilja. Därföre var det i gamla testamentet icke utan orsak be-falldt, att man skulle skrifva tio Guds bud på alla väggar och vinklar, ja, på själfva kläderna; icke för att man allenast skulle hafva dem upptecknade och kringföra dem med sig att med ögonen beskådas, såsom judarne gjorde, utan för att man utan återvändo skulle hafva dem för ögonen och i minnet uti alla sysslor och gärningar. Låte fördenskull hvar och en dessa vara sina dagliga öfningar i allehanda fall, ärenden och beställningar, såsom vore de skrifna på alla ställen, att man kunde läsa dem, hvart man vände sina ögon, hvart man ginge eller stannade. Sålunda skall ske, att vi ständigt både hemma i huset

och emot grannar skola finna or sak nog att öfva tio Guds bud, så att ingen behöfver fjärran söka efter dem.

Af allt detta kan man lätt se och finna, huru högt dessa tio buden böra prisas, och huru mycket de böra skattas öfver alla stånd, bud och verk, som man eljest plägar lära och foreskrifva. Ty här kunna vi trotsa och mana alla visa och så många, som berömma sig af helighet, att de träda fram och låta se, om de kunna frambringa ett verk, huru litet det ock må vara, som kan jämföras med det minsta verk af dessa bud, hvilka Gud med så stort allvar har befallt och fordrar af oss, hotande alla öfverträdare med sin högsta vrede och straff och däremot tillsägande alla, som göra därefter, så härliga löften, nämligen att han vill öfverhopa dem med sin välsignelses outsägliga rikedomar. Fördenskull böra dessa bud med goda skäl sättas framför alla andra läror och hållas i högsta värde såsom den dyrbaraste skatt, hvilken vi hafva undfått af Gud.

Den andra delen af katekesen. Om tron.

Hittills hafva vi hört den första delen af vår kristliga lära, utaf hvilken vi hafva lärt att förstå allt hvad Gud vill, att vi skola göra och låta. Härpå följer i ordning att handla om tron, uti hvilken till hufvuddragen framställes, hvad vi hafva att vänta och undfå af Gud; ja i korthet sagdt, lär den oss att väl och rätteligen känna Gud, hvilket äfven skall

tjäna oss därtill, att vi kunna göra det, som de tio Guds bud kräfva och fordra af oss. Ty de äro (som förr är sagdt) så högt ställda, att de vida öfvergå alla människors krafter, hvilka äro för ringa och oförmögna att dem ernå och fullgöra. Därföre är detta stycke icke mindre nödigt att lära än det förra, på det vi må veta, huru vi kunna göra Guds bud till fyllest, och hvarifrån en så stor kraft bör sökas och erhållas. Ty om vi af egna krafter kunde göra Guds bud till fyllest, såsom man bör fullgöra dem, så skulle vi lätteligen umbära både Tron och Fader vår. Men förrän man förklarar sådan trons nytta och nödvändighet, är i förstone nog för de enfaldiga, att de fatta och lära att förstå själfva trons artiklar.

Först bör man veta, att våra lärare hittills hafva fördelat tron i tolf artiklar, ändock de äro många flere, om man särskildt skulle sammanfatta alla stycken, som stå i Skriften och höra till tron, hvilka icke kunna med få ord nog tydligt utföras. Men för att de på det lättaste och enfaldigaste sätt må kunna begripas, såsom de böra förehållas barn och ungt folk, så vilja vi innefatta hela trons bekännelse allenast i trenne hufvud-artiklar efter de tre personerna i gudomen, till hvilka allt som vi tro i ordning hänföres och ställes, så att den första artikeln om Gud Fader förklarar skapelsen, den andra om Guds Son återlösningen, den tredje om den Helige Ande helgelsen; liksom vore tron på det kortaste sammanfattad i dessa ord: Jag tror på Gud Fader, som har skapat mig; jag tror på Guds Son, som har återlöst mig; jag tror på den Helige Ande, som helgar mig. En Gud och en tro Luthers större katekes. 4:e hufvudstycket.

355

och emot grannar skola finna or sak nog att öfva tio Guds bud, så att ingen behöfver fjärran söka efter dem.

Af allt detta kan man lätt se och finna, huru högt dessa tio buden böra prisas, och huru mycket de böra skattas öfver alla stånd, bud och verk, som man eljest plägar lära och foreskrifva. Ty här kunna vi trotsa och mana alla visa och så många, som berömma sig af helighet, att de träda fram och låta se, om de kunna frambringa ett verk, huru litet det ock må vara, som kan jämföras med det minsta verk af dessa bud, hvilka Gud med så stort allvar har befallt och fordrar af oss, hotande alla öfverträdare med sin högsta vrede och straff och däremot tillsägande alla, som göra därefter, så härliga löften, nämligen att han vill öfverhopa dem med sin välsignelses outsägliga rikedomar. Fördenskull böra dessa bud med goda skäl sättas framför alla andra läror och hållas i högsta värde såsom den dyrbaraste skatt, hvilken vi hafva undfått af Gud.

Den andra delen af katekesen. Om tron.

Hittills hafva vi hört den första delen af vår kristliga lära, utaf hvilken vi hafva lärt att förstå allt hvad Gud vill, att vi skola göra och låta. Härpå följer i ordning att handla om tron, uti hvilken till hufvuddragen framställes, hvad vi hafva att vänta och undfå af Gud; ja i korthet sagdt, lär den oss att väl och rätteligen känna Gud, hvilket äfven skall

tjäna oss därtill, att vi kunna göra det, som de tio Guds bud kräfva och fordra af oss. Ty de äro (som förr är sagdt) så högt ställda, att de vida öfvergå alla människors krafter, hvilka äro för ringa och oförmögna att dem ernå och fullgöra. Därföre är detta stycke icke mindre nödigt att lära än det förra, på det vi må veta, huru vi kunna göra Guds bud till fyllest, och hvarifrån en så stor kraft bör sökas och erhållas. Ty om vi af egna krafter kunde göra Guds bud till fyllest, såsom man bör fullgöra dem, så skulle vi lätteligen umbära både Tron och Fader vår. Men förrän man förklarar sådan trons nytta och nödvändighet, är i förstone nog för de enfaldiga, att de fatta och lära att förstå själfva trons artiklar.

Först bör man veta, att våra lärare hittills hafva fördelat tron i tolf artiklar, ändock de äro många flere, om man särskildt skulle sammanfatta alla stycken, som stå i Skriften och höra till tron, hvilka icke kunna med få ord nog tydligt utföras. Men för att de på det lättaste och enfaldigaste sätt må kunna begripas, såsom de böra förehållas barn och ungt folk, så vilja vi innefatta hela trons bekännelse allenast i trenne hufvud-artiklar efter de tre personerna i gudomen, till hvilka allt som vi tro i ordning hänföres och ställes, så att den första artikeln om Gud Fader förklarar skapelsen, den andra om Guds Son återlösningen, den tredje om den Helige Ande helgelsen; liksom vore tron på det kortaste sammanfattad i dessa ord: Jag tror på Gud Fader, som har skapat mig; jag tror på Guds Son, som har återlöst mig; jag tror på den Helige Ande, som helgar mig. En Gud och en tro356

men tre personer, därföre ock tre trons artiklar. Nu vilja vi alltså korteligen genomgå och förklara tron till själfva orden.

Första artikeln.

Tag tror pä Gud Fader, allsmäktig, himmelens och jordens skapare.

Uti dessa ord är ganska kort måladt och framställdt, hvad Gud Fader är till sitt väsende, vilja och gärning. Ty emedan de tio Guds bud hafva förehållit oss, att man icke skall hafva och dyrka flera än en Gud, så kunde nu frågas: Hvad är Gud? Hvad gör han, och huru bör han prisas, eller huru bör han afmålas och beskrifvas, att man må lära känna honom? Detta lär nu följande artikel, nämligen att tron är intet annat än de kristnas svar och bekännelse, som har sitt afseende på det första budet. Såsom om man frågade ett barn: Hvad har du för en Gud, och hvad vet du om honom? så kunde det svara först sålunda: Det är min Gud, nämligen Gud Fader, som har skapat himmel och jord; och förutan denne ende tror jag ingen annan Gud vara, ty utom honom är ingen, som kan af sin makt och kraft skapa himmel och jord.

För de lärda och dem, som hafva någon kunskap i Skriften, kunna väl alla tre artiklarna något vidlyftigare förklaras och i anledning af orden uti trosbekännelsen fördelas i flera stycken. Men för de unga lärjungarne kan det nu vara nog, att man låtit förstå det, som nödigast är att veta, nämligen att denna artikel, såsom sagdt är, angår skapelsens verk, så att man grundar sig på

dessa orden: Himmelens och jordens skapare. Hvad menar du fördenskull, att dessa ord hafva att innebära och betyda: Jag tror på Gud Fader, allsmäktig, himmelens och jordens skapare? Svar: Det menar och tror jag härmed förstås, att jag är Guds skapade kreatur, det är, att han har gifvit mig och dagligen uppehåller kropp och själ, lif och lemmar, de små så väl som de stora, alla sinnen, förnuft och förstånd och så vidare mat och dryck, kläder, näring, hustru och barn, husfolk, hus och hem m. m.; därtill, att han låter allt skapadt tjäna mig till detta lifvets nytta och nödtorft, sol, måne, himmelens stjärnor, dag och natt, luft, eld, vatten, jord och alla jordens frukter, dem hon rikligen bär och alstrar, foglar, fiskar, djur samt allehanda slags träd och frukter; likaledes alla andra timliga och lekamliga förmåner, godt regemente, frid och säkerhet; så att man må lära at denna artikel, att ingen ibland oss har eller kan behålla af sig själf hvarken lifvet eller allt annat godt, som uppräknadt är och ännu uppräknas kunde, huru litet och ringa det vara må. Ty uti det ordet skapare är allt detta innefattadt.

Förutom detta bekänna vi äfven, att Gud Fader icke allenast har gifvit oss allt det, som vi äga, bruka och med ögonen se, utan ock dagligen beskärmar oss och bevarar oss för allt ondt och all olycka, afvänder all farlighet och skada, hvilket allt han gör af idel kärlek och godhet utan all vår förskyllan och värdighet såsom en mild och nådig Fader, den sig vårdar om oss, att intet ondt kan oss vederfaras. Men att utföra detta med flera ord hör till de andra tvenne delarna af dennaLuthers större katekes. l:a artikeln.

artikel, hvari vi bekänna Gud vara en allsmäktig Fader.

Utaf detta, som nu är bevisadt, följer af sig själft en sådan slutsats, att emedan allt, hvad vi äga och allt hvad i himmelen och på jorden är, dagligen gifves oss samt uppehälles och bevaras af Gud, så äro vi pliktiga att utan återvändo honom älska och lofva samt med tacksägelser ihågkomma und-fångna välgärningar; ja, med ett ord, vi böra alldeles och i all måtto med dessa nådegåfvor så tjäna honom, som han i de tio budorden fordrar af oss och befaller att vi skola göra.

Här kunde nu mycket vara att säga, om någon ville förklara det, huru få de äro, som sätta tro till denna artikel. Ty vi gå honom hastigt förbi, höra och tala väl härom men förstå och tänka föga, hvad själfva orden förehålla oss att med flit och aktsamhet betrakta. Ty om vi af hjärtat trodde allt detta, som här innehålles, så skulle vi ock göra därefter och icke gå så stolta och uppblåsta, såsom hade vi utaf oss själfva eller med egen flit förskaffat oss lif, rikedom, makt, höghet och ära m. m., att andra oss frukta och tjäna måste, liksom den olycksaliga och förvända världen plägar göra, hvilken, nedsänkt i sin blindhet, skändligen missbrukar alla Guds gåfvor och välgärningar till högfärd, girighet, vällust och goda dagar utan att någon enda gång tänka på Gud, att han måtte tacka honom eller erkänna honom for sin herre och skapare.

Fördenskull borde denna artikel förödmjuka och förskräcka oss allesamman, om vi för visso och ståndaktigt trodde detta vara sanning; ty vi synda dagligen med

ögon, öron, händer, kropp och själ, gods och penningar, ja med allt det vi äga, i synnerhet de, som drifna af sin ondska ännu göra Guds heliga ord motstånd. Men rätta kristna hafva det företrädet, att de erkänna sig vara skyldiga Gud sin Skapare att för de undfångna välgärningarna tjäna och lyda honom, hvilket världen icke vet göra.

Därföre böra vi dagligen föra denna artikel till kristlig öfning, densamma i vårt sinne inprägla och oss alltid påminna vid allt som förefaller, när vi antingen njuta något godt, eller när vi blifva frälsta ur någon nöd eller farlighet, såsom Gud oss allt detta skänker och gör, på det vi häruti af vissa prof må lära att besinna hans faderliga hjärta och öfversvinneliga kärlek mot oss. Härutaf varder sannerligen vårt hjärta brinnande och uppväckt till lof och tacksägelse, så att det nyttjar all sådan godhet till Guds lof och ära. Sålunda hafva vi i största korthet förklarat meningen af denna artikel, så mycket som de enfaldiga i förstone behöfva att veta, nämligen hvad vi både hafva och undfå af Gud, såsom ock hvad vi äro honom skyldiga för undfångna välgärningar, hvilket är en stor och ovärderlig kunskap men en ännu högre skatt. Ty här se vi klarligen, huru Fadren har gifvit sig själf åt oss tillika med allt skapadt, och huru rikligen han i detta lifvet försörjer oss, förutom

det, att han med outsägligt evigt godt genom sin Son och den Helige Ande oss i högsta måtto välsignat, såsom vi af följande artiklar skola förnimma.358

Andra artikeln.

Jag tror på Jesus Kristus, Guds ende Son, vår Herre, hvilken aflad är af den Helige Ande, född af jungfru Maria, pint under Pon-tius Pilatus, korsfäst, död och begrafven, nederstigen till helvetet, på tredje dagen uppstånden igen ifrån de döda, uppstigen till himla, sittande på allsmäktig Guds Faders högra hand, dädan igenkom-

mande till att döma lefvande och döda.

Här lära vi känna den andra personen i gudomen, att vi må förstå hvad Gud gifver oss utom det lekamliga goda, som nu är uppräknadt, nämligen huru han på en gång öfver oss utgjutit alla sin godhets och rikedomars dyra håfvor och icke förbehållit sig något, som han oss icke meddelat att nyttja och bruka. Nu sträcker sig äfven denna artikel ganska vida och är den mest omfattande. Men för att vi må behandla äfven denna kort och enfaldigt, vilja vi taga för oss ett ord, i hvilket vi skola innefatta summan af hela saken, nämligen, såsom sagdt är, att vi häraf må lära, huru vi blifvit återlösta, hvilket grundar sig på dessa ord: Jag tror på Jesus Kristus, Guds ende Son, vår Herre.

När du nu blir tillfrågad af någon: Hvad tror du i den andra artikeln om Jesus Kristus? svara då sålunda med få ord: Jag tror, att Jesus Kristus, sann Guds Son, är vorden min Herre. Hvad betyder nu det, att han är vorden min Herre? Det är, att han har återlöst mig ifrån synden, djäfvulen, döden och allehanda fördärf. Ty tillförne hade jag hvarken konung eller herre utan låg fång-

en under djäfvulens makt och välde, fördömd till döden samt snärjd i synd och blindhet.

Förty, när vi af Gud voro skapade och hade af Gud Fader undfått allehanda öfversvinneligt godt, då kom djäfvulen, hvilken afundades oss vår lycksalighet och med sin arga list förmådde oss till uppenbar olydnad samt bragte oss döden och all olycka, så att vi lågo i Guds vrede och onåd, fördömda till den eviga döden, såsom vi af egen skuld hade förtjänt. Här var nu icke vidare något hopp öfrigt att återvinna nåden eller råd att bekomma saligheten, icke heller hjälp att blidka den förtörnade Guden och försona brottet, till dess denne enfödde och evige Guds Son af sin grundlösa godhet förbarmade sig öfver vårt jämmerfulla elände, steg ned af himmelen att hjälpa oss och befriade oss både ifrån synden, dödens och djäfvulens våld, hvars fångar vi voro, och försatte oss i Guds barns Irihet. Sålunda är alla dessa tyranners och plågares makt dämpad och nedslagen, i hvilkas ställe har kommit Jesus Kristus, lifvets herre och upphofvet till vår rättfärdighet, salighet och allt annat godt, hvilken tagit oss arma, förtappade syndare utur helvetes käftar, vunnit oss, gjort oss fria, förvärfvat oss Fadrens nåd och ynnest samt såsom sin egendom tagit oss i sitt beskydd och försvar, att han genom sin rättfärdighet, vishet, makt, lif och salighet må oss styra och regera.

Detta vare nu innehållet af denna artikel, att ordet Herre, på enfaldigaste sätt att tala, betyder så mycket som en frälsare och återlösare, det är den som har fört oss ifrån djäfvulen till Gud, ifrån359

döden till lifvet, ifrån synden till rättfärdighet och därvid uppehåller oss. Men de andra styckena, som i denna artikel följa uppå hvarandra, göra icke annat, än att de förklara denna återlösning, som Jesus Kristus har oss förvärfvat, och utvisa, huruledes och genom hvilken hon är skedd, det är huru mycket hon har kostat Kristus, och hvad han därpå användt, att han skulle oss vinna och föra till sitt rike; nämligen att han är vorden människa, aflad af den Helige Ande, född af jungfru Maria, utan all synd och smitta, på det han skulle vara herre öfver synden; därjämte har han lidit, är död och begrafven, att han för mig måtte göra till fyllest och hetala min skuld, icke med guld eller silfver utan med sitt eget dyrbara blod, och det allt för ingen annan orsak, än att han skulle varda min Herre. Ty för sin egen skull har han icke gjort detta eller däraf haft behof. Därefter är han åter uppstånden, sedan döden var uppsvulgen i segern, och har slutligen uppstigit till himlarna, emottagit sitt herradöme och sitter på Guds högra hand, att djäfvulen och alla väldigheter skulle varda underdåniga och lagda till hans fötter, till dess

han på den yttersta dagen må oss alldeles befria och afskilja ifrån denna onda världen, djäfvulen, döden och synden.

Men att särskildt behandla dessa stycken tillhör icke denna korta barnalära, utan sådant bör ske i utförliga predikningar, som hållas året igenom, i synnerhet på de tider, som äro därtill förordnade, att man utförligt skall afhandla och predika om Kristi födelse, lidande, uppståndelse, himmelsfärd m. m.

Ja, hela evangelium, som vi predika, går därpå ut, att vi må väl fatta denna artikel såsom den, uppå hvilken all vår frälsning och salighet grundar sig, och som är så rik och sträcker sig så vida, att vi den aldrig till fyllest kunna lära.

Tredje artikeln.

Jag tror på den Helige Ande, en helig, allmännelig kyrka, de heligas samfund, syndernas förlåtelse, de dödas uppståndelse ock ett evigt lif. Amen.

Denna artikel kan jag, som sagdt är, icke lämpligare hänföra än till helgelsen, emedan här afmålas och beskrifves den Helige Ande och hans ämbete, nämligen att han heliggör. Därföre måste vi stödja oss på det ordet: Jag tror på den Helige Ande, emedan det är så kort sammanfattadt, att man icke kan hafva något annat. Ty annars nämnas i den heliga skrift mångahanda andar, såsom människoandar, himmelska andar och onda andar. Men Guds ande kallas allena en Helig Ande, det är, den som har helgat och ännu helgar oss. Ty såsom Fadren kallas skapare, Sonen återlösare eller frälsare, så måste ock den Helige Ande af sitt ämbetes verk kallas helig eller en heliggörare. Men huru går detta helgande till? Svar. Liksom Sonen bekommer herradömet, hvarigenom han oss återvunnit, genom sin födelse, död och uppståndelse m. m.; alltså uträttar ock den Helige Ande helgelsens verk genom följande stycken, nämligen genom de heligas samfund eller den kristliga kyrkan, syndernas förlåtelse, köttets uppståndelse och ett evinnerligt lif, det är, att först för oss den Helige Ande till de heligas sam-360

fund och ställer oss i församlingens sköte, uti hvilken han oss lär och för till Kristus.

Ty hvarken jag eller du kunde något veta om Kristus eller tro på honom eller få honom till herre, om det icke af den Helige Ande oss tillbjödes och skänktes i skötet genom evangelii predikan. Själfva verket är skedt och fullkomnadt, ty Kristus har förvärfvat och vunnit oss denna skatt genom sin pina, död och uppståndelse m. m. Men om denna skatt skulle ligga fördold och ingen hade någon kunskap om honom, så vore han ingen till nytta utan alldeles onyttig och förlorad. För att nu en sådan skatt icke må ligga förborgad och begrafven utan komma människorna till gagn och nytta, så har Gud låtit utsprida och för alla predika sitt ord, hvaruti han gifvit oss sin Helige Ande, på det han måtte göra oss delaktiga af denna skatt och återlösning. Därföre betyder här ordet helga intet annat än att föra oss till Herren Kristus för att undfå det goda, som oss genom Kristus är förvärfvade till hvilket vi af oss själfva aldrig kunde komma.

Lär dig nu fördenskull på det tydligaste förstå denna artikel, så att, när du tillfrågas, hvad du menar med dessa orden: Jag tror på den Helige Ande, du redligen kan svara: Jag tror, att den Helige Ande helgar mig, hvarom hans namn bär mig vittnesbörd. Men hvarmed eller på hvad sätt gör han det, eller hvad medel brukar han härtill? Svar: Den kristliga kyrkan, syndernas förlåtelse, köttets uppståndelse och det eviga lifvet. Ty först har han här i verlden en särskild församling, hvilken är modern, som föder och

fostrar hvar och en kristen genom Guds ord, hvilket den Helige Ande uppenbarar och låter predika, förmedelst hvilket han upplyser och upptänder våra hjärtan, att de fatta och emottaga ordet, hålla sig fast därvid och däruti framhärda.

Ty hvarest den Helige Ande icke låter predika Guds ord och uppväcker det i hjärtat, att man anammar det, där är det förloradt; såsom det har skett under påfvedömet, där tron alldeles legat i mörkret vanvördad och förgäten och ingen känt Kristus såsom en Herre eller den Helige Ande såsom den, hvilken heliggör; det är, ingen har trott Kristus vara den Herre, hvilken utan vårt verk och vår förtjänst hade förvärfvat oss en så dyr skatt och försonat

oss med sin himmelske fader. Men hvad har då orsaken varit härtill? Jo det, att den Helige Ande icke har där varit tillstädes, hvilken hade uppenbarat och låtit predika sådant om Kristus; utan onda människor och orena andar hafva varit tillstädes, hvilka hafva lärt, att man genom egna verk och gärningar skulle bekomma saligheten och vinna nåd. Därföre är det icke heller någon kristlig kyrka, ty hvarest intet läres och predikas om Kristus, där är icke heller den Helige Ande, som inrättar, kallar och församlar den kristliga kyrkan, utan hvilken ingen kan komma till Herren Kristus. Detta vare nog sagdt om innehållet af denna artikel. Men efter de stycken, som här uppräknas, icke äro så alldeles klara att fatta för de enfaldiga, så vilja vi äfven i korthet genomgå dem.

Den heliga kristliga kyrkan kallas i tron communto sanctorum,, de heligas samfund; ty de hafva361 Luthers större katekes. l:a artikeln.

båda enahanda betydelse. Men fordom var det ena stycket icke tillagdt, är ock ganska orimligt och illa i vårt modersmål (Tyskan) uttolkadt: de heligas gemenskap, hvilket, om man tydligt skulle angifva det, borde efter tyska munarten nämnas helt annorlunda, alldenstund ordet ecclesia egentligen icke betyder annat än en församling. Men vi äro vana att bruka ordet kyrka, hvilket de enfaldiga icke förstå om den församlade folkhopen utan om de invigda husen och templen, ehuru själfva huset icke bör kallas kyrka annat än därföre, att en myckenhet af folk där plägar församlas. Ty vi som sammankomma välja oss därtill ett särskildt rum, och så gifva vi huset namn af den församlade folkhopen.

Alltså betyder detta ordet kyrka egentligen intet annat än en församling, och är det icke till sitt ursprung tyskt (eller svenskt) utan grekiskt såsom ock ordet ecclesia, ÉKKÅrjoin. Ty grekerna kalla det på sitt språk kvqio, liksom det på latin kallas curia. Därföre skulle det rätteligen på Tyska (eller Svenska) heta: en kristlig menighet eller församling, eller, som vore allra bäst och tydligast, en helig kristenhet.

Sålunda borde ock ordet com-munio, som är bifogadt, icke uttolkas med gemenskap utan menighet; och är det för ingen annan orsaks skull tillagdt, än att det skulle vara öfver det förra ordet som en uttydning, hvarmed någon utan tvifvel har velat förklara, hvad som borde förstås med en kristlig kyrka, för hvilket de, som både i tyska och latinska språken voro oförfarna, hafva sagt: Gemeinschaft der Heiligen, då likväl ingen på Tyska så benämner

och förstår det ordet. Utan på god och rätt Tyska borde det heta: Ein Gemeine der Heiligen, de heligas menighet eller samfund, det är ett sådant samfund, uti hvilket inga andra vistas än de, som äro heliga, eller ännu tydligare: Ein heilige Gemeine, ett heligt samfund. Detta säger jag därföre, att man rätteligen må förstå orden, alldenstund det är så långt inkommet i vanan, att det svårligen står att utrota och det strax måste vara kätteri, när man förändrar och ombyter ett enda ord.

Men detta är innehållet af detta tillägg: jag tror, att på jorden är en liten helig församling och samfund, som består allenast af heliga människor under ett hufvud, Kristus, sammankallad genom den Helige Ande i en tro, ett sinne och förstånd, med mångahanda gåfvor, dock i kärleken endräktig, utan parti och skiljaktighet. Ibland dessa tror jag ståndaktigt, att jag ock är en lem, delaktig att njuta allt det goda, som de hafva, och att jag är ledsagad och förd dit genom den Helige Andes hjälp och med dem uti en kropp förenad, därigenom att jag hört och ännu hör Guds ord, hvilket är begynnelsen att inkomma i denna församling. Ty förrän vi kommit dit, voro vi alldeles under djäfvulens våld, såsom de där om Gud och Kristus ingen viss kunskap hade. Ja, den Helige Ande viker ock icke ifrån de heligas samfund eller kristenheten utan förblifver hos henne intill den yttersta dagen, genom hvilken han för oss till sig, och brukar henne till att predika och drifva ordet, hvarigenom han åstadkommer och förökar helgelsen, att hon dagligen tillväxer och varder stark i tron362

och dess frukter, som han skaffar.

Dessutom tro vi jämväl, att vi uti kristenheten hafva syndernas förlåtelse, hvilket sker genom de heliga sakramenterna och aflösningen, så ock genom allehanda trösterika språk i hela evangelium. Därföre hör det hit, som bör framställas om sakramenterna, samt deras nytta, bruk och värdighet, ja korteligen, hela evangelium och alla kristenhetens ämbeten, hvilka det är högst nödvändigt att jämt och flitigt öfva. Ty ehuruväl Guds nåd är oss

genom Kristus förvärfvad och helgelsen genom den Helige Ande är skedd förmedelst Guds ord i den allmänneliga kristliga kyrkans förening; så äro vi dock aldrig utan synd, och det för vårt onda kötts skull, som vi ännu föra med oss.

Därföre är allt i kristenheten därtill förordnadt, att vi där dagligen hämta idel syndernas förlåtelse både genom ord och tecken, som äro instiftade att trösta och upprätta samvetet, så länge vi här lefva. Sålunda gör den Helige Andes nåd, att ändock vi -äro med synder besmittade, så kunna de dock icke skada oss, som äro i kristenheten, hvarest intet annat är än en ständig och oupphörlig syndernas förlåtelse, både den, som Gud skänker oss, och den, hvilken vi ömsom öfva emot hvarandra, i det vi inbördes förlåta, fördraga och upprätta hvarandra.

Men utom denna kristenhet, där evangelium icke är, där är icke heller någon syndernas förlåtelse, såsom där ock icke kan vara någon helgelse. Därföre hafva alla de själfvilligt afsöndrat sig ifrån denna församling, hvilka icke genom evangelium och syndernas förlåtelse söka helgelsen utan vilja

förtjäna densamma med egna gärningar.

Men emellertid, emedan helgelsens verk här är begynt och dagligen tilltager, vänta vi, att detta vårt kött, med all sin smitta och onda lusta dödadt och begrafvet, må förruttna men åter härligen uppstå och framgå med ett nytt och odödligt lif till en fullkomlig helighet. Ty nu äro vi allenast till hälften rena och heliga, så att den Helige Ande alltid har något att genom Guds ords predikan hos oss rena och rensa, såsom ock dagligen utdela syndernas förlåtelse allt intill det tillkommande lifvet, hvarest icke mera skall vara syndernas förlåtelse, utan människorna skola alldeles heliga och rena ifrån all syndasmitta, fulla af all fromhet och rättfärdighet, frälsta och befriade ifrån synden, döden och allehanda fördärf, blifva försatta med en förklarad lekamen till ett nytt och evigt lif.

Se detta allt är den Helige Andes verk och ämbete, att han här på jorden må begynna helgelsen och densamma dagligen genom dessa två ting föröka, nämligen genom den kristliga kyrkan och syndernas förlåtelse. Slutligen, när vi äro förmultnade till stoft och aska, skall han detta i ett ögonblick fullkomligen skära och rena och oss evinnerligen däruti bibehålla förmedelst de tvenne sista artiklarna.

Men att här sättes köttets (de dödas) uppståndelse är icke heller nog väl återgifvet på tyska språket (icke heller på det svenska), ty när gemene man hör kött nämnas, tänker man icke på annat än det, som finnes i köttboden; därföre borde vi rätt på tyska (eller svenska) säga kroppens eller lekamens uppståndelse. Men där-363 Luthers större katekes. l:a artikeln.

på ligger icke stor makt, allenast vi rätt fatta meningen af orden.

Denna artikel är nu den, hvars verk alltjämt bör gå för sig och kraftigt förblifva. Ty skapelsen hafva vi redan, jämväl är återlösningens verk fullbordadt; men den Helige Ande drifver utan återvändo och fullbordar sitt verk att helga oss intill den sista dagen, hvartill han förordnar en församling på jorden, genom hvilken han talar och gör allt. Ty han har ännu icke församlat alla sina kristna,. icke heller har han alldeles tilländabragt sitt ämbete att utdela syndernas förlåtelse. Fördenskull tro vi uppå honom, som dagligen genom Guds ords predikan drager oss till sig och gifver oss tron, styrker och förökar densamma genom ordet och syndernas förlåtelse, på det han, sedan allt detta är fullbordadt och vi ståndaktigt därvid förblifva samt äro döda ifrån världen och all dess olycka, ändtligen alldeles och evin-nerligen må göra oss heliga, hvilket vi nu genom ordet i tron förvänta.

Se här har du hela Gudomens väsende, vilja och verk, visserligen med korta men dock innehållsrika ord, på det bästa sättet afmålade, hvarpå all vår vishet beror, som all mänsklig klokhet, förnuft och sinne långt och vida öfvergår. Ty ehuru hela världen ifrån begynnelsen med flitigt genomsökande arbetat uppå att få veta, hvad Gud vore eller hvad han hade i sinnet och gjorde, så har hon likväl med all sin vetskap och förnuft intet däraf kunnat fatta och förstå; men här har du alltsammans i stor ymnighet och beredskap. Ty här, uti alla dessa tre artiklar, har Gud själf uppenbarat och för oss öppnat sitt fa-

derliga hjärtas djupaste afgrund samt brinnande och outsägliga kärlek. Ty han har skapat oss därtill, att han skulle återlösa och helga oss, och förutom det han gifvit oss till att äga och nyttja allt hvad som synes i himmelen och på jorden, har han ock gifvit oss sin Son och Helige Ande, genom hvilka han ville draga oss till sig. Ty vi

kunde ingalunda, såsom förr är visadt, af egna krafter komma därtill, att vi skulle kunna känna Gud Faders nåd och kärlek utan genom Jesus Kristus vår Herre, som är" Guds faderliga kärleks spegel emot oss, utom hvilken vi intet annat se än en vred och förskräcklig domare. Ja, vi kunde icke heller något veta om Kristus, så framt det icke genom den Helige Ande vore oss uppenbaradt.

Fördenskull är det dessa våra trosartiklar, som skilja och afsöndra oss kristna ifrån alla andra folk på jorden. Ty alla de som äro utom kristenheten, vare sig hedningar, turkar, judar eller ock falska kristna och skrymtare, ehuru de tro en sann Gud allena vara till och tillbedja honom, så veta de dock icke för visso, huru han är sinnad emot dem, icke heller drista eller kunna de tillförse sig af Gud någon nåd och ynnest, därföre blifva de framgent i Guds vrede och fördömelse. Ty hvarken hafva de Kristus till sin Herre, icke heller äro de upplysta och benådade med några den Helige Andes gåfvor.

Härutaf ser och finner du klarligen, att tron är en helt annan lära än tio Guds bud; ty de lära väl, hvad vi skola göra, men tron gifver till känna, hvad godt Gud gjort och bevisat oss. De tio Guds bud äro ock eljest inskrifna i alla människors hjärtan, men tron är364

obegriplig för all mänsklig klokhet och måste läras och undfås af den Helige Ande allena. Därföre kan budordens lära ännu icke göra någon kristen, ty Guds vrede och ogunst blifver alltid öfver oss, så länge vi icke kunna hålla, hvad Gud i sina bud fordrar af oss. Men denna lära om tron för idel nåd med sig, gör oss rättfärdiga och Gud tacknämliga. Genom denna läras kunskap fatta vi lust och kärlek till Guds bud, att gärna åtlyda dem, emedan vi här se, huru Gud alldeles har gifvit sig själf åt oss med allt det han har och förmår, på det han med sin vissa hjälp och kraft måtte understödja oss till att hålla buden: Gud Fader med allt skapadt; Kristus med alla sina verk och välgärningar; och så vidare den Helige Ande med alla sina gåfvor.

Detta vare nu här nog taladt om tron till att lägga en grund hos de enfaldiga, på det de icke af myckenheten må öfverhopas, att, när de väl förstått innehållet af denna sak, de då sedan kunna vidare undersöka densamma och hit föra allt, hvad de lära i Skriften, och således efter hand tilltaga uti större förstånd. Ty både vi, som dagligen självfva predika detta för andra, och de, som lära skola, kunna, så länge vi lefva, det dock näppeligen till fyllest lära eller predika för andra.

Den tredje delen af katekesen. Herrens bön.

Hittills hafva' vi hört, hvad vi skola både göra och tro, hvaruti det bästa och lycksaligaste lefver-net består; nu följer den tredje delen, som lär, huru vi skola bedja.

Ty emedan vi finna det vara med oss så beskaffadt, att ingen människa kan fullkomligt hålla de tio budorden, fastän hon börjat att tro, och emedan djäfvulen tillika med världens och vårt eget kötts onda lustar med all makt sträfva och hindra oss; så är intet nödvändigare, än att vi med trägna böner ropa till Gud och bedja, att han ville gifva oss tron och förmågan att hålla Guds bud, dem i oss uppehålla och föröka samt afböja och borttaga allt, hvad oss härutinnan kan vara till hinders. Men på det vi skulle veta, hvad och huru vi skola bedja, har vår Herre Jesus Kristus själf lärt oss ord och sätt till att bedja, som vi strax skola förnimma.

Men innan vi begynna att styckevis förklara bönerna i Fader vår, synes det vara högligen af nöden att med några skäl och bevekande orsaker förmana och uppväcka folket att bedja, såsom man läser, att Kristus och hans apostlar hafva gjort. Och bör detta först nämnas, på det att vi må veta, att vi efter Guds bud och befallning äro förpliktade att bedja. Ty så hafva vi hört i det andra budet: Du skall icke missbruka Herrens din Guds namn, uti hvilka ord tillika fordras, att vi prisa Guds heliga namn och det i all nöd åkalla. Ty att åkalla är icke annat än att bedja till Gud. Så att detta är lika strängt och all-varligen anbefalldt som allt annat, nämligen att icke hafva andra gudar, icke dräpa, icke stjäla m. m., på det icke någon må komma på den tanken, att han anser det vara lika godt, antingen han beder eller icke, såsom en del grofva människor hafva varit vana att göra, hvilka tänka så: hvarföre skulle jag mycket bedja, då 364

obegriplig för all mänsklig klokhet och måste läras och undfås af den Helige Ande allena. Därföre kan budordens lära ännu icke göra någon kristen, ty Guds vrede och ogunst blifver alltid öfver oss, så länge vi icke kunna hålla, hvad Gud i sina bud fordrar af oss. Men denna lära om tron för idel nåd med sig, gör oss rättfärdiga och Gud tacknämliga. Genom denna läras kunskap fatta vi lust och kärlek till Guds bud, att gärna åtlyda dem, emedan vi här se, huru Gud alldeles har gifvit sig själf åt oss med allt det han har och förmår, på det han med sin vissa hjälp och kraft måtte understödja oss till att hålla buden: Gud Fader med allt skapadt; Kristus med alla sina verk och välgärningar; och så vidare den Helige Ande med alla sina gåfvor.

Detta vare nu här nog taladt om tron till att lägga en grund hos de enfaldiga, på det de icke af myckenheten må öfverhopas, att, när de väl förstått innehållet af denna sak, de då sedan kunna vidare undersöka densamma och hit föra allt, hvad de lära i Skriften, och således efter hand tilltaga uti större förstånd. Ty både vi, som dagligen själfva predika detta för andra, och de, som lära skola, kunna, så länge vi lefva, det dock näppeligen till fyllest lära eller predika för andra.

Den tredje delen af katekesen. Herrens bön.

Hittills hafva' vi hört, hvad vi skola både göra och tro, hvaruti det bästa och lycksaligaste lefver-net består; nu följer den tredje delen, som lär, huru vi skola bedja.

Ty emedan vi finna det vara med oss så beskaffadt, att ingen människa kan fullkomligt hålla de tio budorden, fastän hon börjat att tro, och emedan djäfvulen tillika med världens och vårt eget kötts onda lustar med all makt sträfva och hindra oss; så är intet nödvändigare, än att vi med trägna böner ropa till Gud och bedja, att han ville gifva oss tron och förmågan att hålla Guds bud, dem i oss uppehålla och föröka samt afböja och borttaga allt, hvad oss härutinnan kan vara till hinders. Men på det vi skulle veta, hvad och huru vi skola bedja, har vår Herre Jesus Kristus själf lärt oss ord och sätt till att bedja, som vi strax skola förnimma.

Men innan vi begynna att styckevis förklara bönerna i Fader vår, synes det vara högligen af nöden att med några skäl och bevekande orsaker förmana och uppväcka folket att bedja, såsom man läser, att Kristus och hans apostlar hafva gjort. Och bör detta först nämnas, på det att vi må veta, att vi efter Guds bud och befallning äro förpliktade att bedja. Ty så hafva vi hört i det andra budet: Du skall icke missbruka Herrens din Guds namn, uti hvilka ord tillika fordras, att vi prisa Guds heliga namn och det i all nöd åkalla. Ty att åkalla är icke annat än att bedja till Gud. Så att detta är lika strängt och all-varligen anbefalldt som allt annat, nämligen att icke hafva andra gudar, icke dräpa, icke stjäla m. m., på det icke någon må komma på den tanken, att han anser det vara lika godt, antingen han beder eller icke, såsom en del grofva människor hafva varit vana att göra, hvilka tänka så: hvarföre skulle jag mycket bedja, då

jag icke vet, om Gud aktar och hör min bön eller icke? Beder icke jag, så beder en annan. Och sålunda komma de slutligen i den vanan, att de aldrig bedja något, och förebara såsom skäl för att skyla sin lättja eller, rättare sagdt, lättjefulla ogudaktighet, att vi förkasta falska och skrymtaktiga böner, liksom hade vi sagt eller lärt, att man icke skulle bedja.

Dock kunna vi icke neka, att de böner, som hittills gjorts i kyrkorna med högt ropande och buller, icke hafva varit några böner. Ty sådana utvärtes ting, när de rätt brukas, må väl vara en öfning för unga barn, skolpiltar och de enfaldiga i att sjunga eller läsa men äro egentligen icke några böner.

Men det kallas att bedja, såsom det andra budet lär oss, att åkalla Gud i nödens tid. Detta vill han hafva af oss, och lämnas den saken icke till vårt godtycke, utan vi böra och måste bedja, om vi annars vilja hållas för kristna, lika väl som vi måste bevisa föräldrarna och öfverheten all lydnad. Ty genom åkallande och bedjande varder Guds namn äradt och med nytta brukadt. Såsom det nu icke duger, om en son sade till sin fader: hvad sköter Gud om min hörsamhet, och hvad gagnar äfven dig min lydnad? Jag vill gå och göra hvad jag kan, det är lika godt, antingen jag är lydig eller icke? Men här står Guds bud, du måste göra det, om du vill eller icke: alltså står det ock icke här i din vilja att uraktlåta eller göra utan du måste bedja, så framt du icke vill falla i Guds vrede och

ogunst.

Detta bör man nu med flit och framför allt märka, att vi härmed tillbakadrifva och kväfva de tan-

kar, genom hvilka vi dragas och afskräckas ifrån bönen, liksom vore det af fögå vikt att icke bedja, eller såsom vore det allena dem anbefalldt att bedja, som äro heligare och stå hos Gud i större nåd än vi; såsom vi erfara människans hjärta vara af naturen så ondt och förtvifladt, att det alltid skyr och flyr för Gud och tänker, att Gud står emot våra böner, efter vi äro syndare och icke hafva förtjänt annat än vrede. Till att fördrifva dessa tankar, säger jag åter igen, måste vi betrakta detta bud och omvända oss till Gud, på det vi icke med sådan olydnad svårare förtörna honom. Ty genom detta bud, nämligen att vi skola bedja, låter han själf nogsamt förstå, att han icke vill förkasta oss och våra böner eller stöta och drifva oss ifrån sig, ändock vi äro syndare, utan fastmera locka oss till sig, att vi ödmjuke oss inför honom och för honom upptäcke vår jämmer och nöd samt bedje honom om hjälp och nåd. Därföre läser man i den heliga skrift, att Gud äfven vredgas på dem, hvilka för sina synders skull blifvit slagna och straffade men dock ej velat omvända sig till Gud och med bönen bemöta hans vrede och bedja om nåd.

Utaf detta skall du nu sluta och tänka: Emedan det är oss så all-varligen befalldt att bedja, må ingen på något sätt förakta sina böner utan hålla dem i stort värde, och tag alltid en jämförelse af de andra buden. Ett barn bör ju ingalunda ringakta sin lydnad emot föräldrarna utan alltid tänka: Detta är ett lydnadens verk, och hvad jag gör, det gör jag icke i annan tanke, än att jag håller mig vid lydnad och Guds bud, hvarpå jag

kan stödja mig och värdera detta högt, icke för någon min värdighets utan för själfva budets skull. Sålunda äfven här; allt hvad och för hvad vi helst bedja Gud, det skall anses såsom af Gud fordradt och honom till lydnad gjordt, och bör man tänka sålunda: För min skull gäller bönen intet, emedan jag är en syndare, men icke dess mindre skall den hos Gud gälla, efter han har befallt mig bedja. Sålunda skall hvar och en, ehvad det vara må, som han tänker att vinna genom bönen, alltid komma till Gud af hörsamhet för detta bud.

Därföre bedja och förmana vi alla människor genom Jesus Krisstus på det flitigaste, att man lägger detta på hjärtat, så att vi icke på något sätt förakta våra böner, såsom vore de af intet värde. Ty således äro människorna hittills i den ondes namn lärda och undervisade, att ingen har något bekymrat sig härom utan menat det vara öfver nog, om bönen allenast skedde; ville Gud densamma höra eller icke, därom var man icke mycket angelägen. Men detta är att ringa och alls intet akta bön och åkallan eller att tala i vädret, därföre har ock bönen varit utan frukt och nytta. Ty vi låta oss förbryllas och afskräckas genom sådana tankar: Jag är icke helig och värdig nog, "men vore jag så from och helig i mitt lefverne som Petrus och Paulus, så skulle jag gärna bedja. Bort med sådana tankar! Ty samma bud, som befallde Paulus att bedja, förpliktar ock oss att bedja, och är det andra budet gifvet så väl för min som för hans skull, så att han har icke att berömma sig af något heligare och bättre bud än jag.

Därföre måste du säga så: Mina böner, som jag beder till Gud,

äro icke sämre, oheligare eller Gud mindre behagliga, än Pauli och de allraheligastes böner hafva varit; ty jag vill gärna låta dem vara heligare till personen men icke i anseende till budet. Ty jag är viss därpå, att Gud ingalunda ser till bönen för personens skull utan för sitt ord och den lydnad man bevisar honom. Ty på samma bud, hvarpå alla heliga hafva grundat sin bön, grundar jag ock min; därjämte beder jag just detsamma, som de alla bedja eller hafva bedit.

Detta vare nu det första och nödvändigaste stycket af denna förmaning, att all vår bön skall grunda sig på den lydnad vi äro Gud skyldiga utan något afseende på vår person, antingen vi äro fromma eller syndare, värdiga eller ovärdiga. Och vi böra veta, att Gud ingalunda vill tåla, att man skämtar härmed, utan att han skall hårdeligen straffa oss, om vi finnas tröga och försumliga i bönen, så väl som han plägar straffa all annan ohörsamhet. Sedan böra vi ock veta, att han icke vill låta våra böner fåfängt och fruktlöst utgjutas; ty om han icke ville höra dig, hade han aldrig så strängeligen befallt dig, att du skulle bedja.

Det andra, som än mera borde beveka oss till bönen, är det, att Gud jämväl har lagt till bönen ett löfte och försäkrat, att han för visso skall gifva oss, hvad vi bedja honom om; såsom den 50:de psalmen härom vittnar: «Åkalla mig i nöden, så vill jag hjälpa dig". Och Kristus säger hos Matt. 7: «Bedjen och eder skall varda gif-veU m. m. «Ty den som beder, han får". Utaf dessa löften borde ju våra hjärtan uppväckas och upptändas att med lust och kär-

lek åkalla och bedja Gud; emedan han i sitt ord betygar, att våra böner högeligen behaga honom, och att han vill höra dem, på det vi själfva icke må förakta dem eller slå dem i vädret och med ovisshet bedja.

Sådant kan du fördenskull före-hålla honom och säga: Jag kommer till dig, käre himmelske Fader, att bedja, icke af eget behag eller egen värdighet utan på ditt bud och löfte, hvilka icke kunna ljuga för mig eller fela. Hvilken, som nu icke tror ett sådant löfte, skall åter veta, att han retar Gud till vrede, såsom den där på det högsta vanhedrar och beskyller honom för osanning.

Förutom detta skulle vi ock låta oss lockas och dragas till bönen däraf, att Gud jämte sitt bud och löfte förekommer oss, ställer för oss både ord och sätt att bedja och lägger oss, så till sägandes, i munnen, huru och hvad vi skola bedja, på det vi må se, huru hjärtligt han tager sig an vår nöd, och ingalunda tvifla därpå, att våra böner äro honom behagliga och af honom visserligen varda hörda. Därföre öfvergår sannerligen denna bön, som Herren själf föreskrif-vit oss, alla andra böner, som vi själfva kunde upptänka. Ty med dem skulle samvetet alltid stå i tvifvelsmål och säga: Jag har väl bedit, men jag vet icke, huru det behagat Gud, eller om jag har träffat det rätta måttet och sättet att bedja. Därföre kan på jorden ingen ädlare bön finnas än denna, emedan hon har så härliga vittnesbörd, att hon hjärtligen behagar Gud, för hvilken vi icke borde tillbyta oss all världens rikedomar.

ra, hon är ock därföre med bestämda ord föreskrifven, att vi må se och betänka vår nöd, hvil-1

ken skall tvinga och drifva oss att bedja utan återvändo. Ty den som vill bedja han måste nödvändigt förebringa, föredraga och nämna något, som han begär; om detta icke sker, så kan det icke kallas en bön.

Därföre hafva vi ock med rätta förkastat alla munkars och mässeprästers böner, hvilka göra sig "stor möda både dag och natt att vråla och mumla; men emellertid har ingen af dem tänkt att bedja om det ringaste ting; och om alla kyrkor med hela den olärda munksvärmen sammanfördes på ett ställe, kunde de icke annat än bekänna, att de aldrig af hjärtat hafva bedit Gud, ja, icke ens om en droppe vin. Ty hvarken har någon af dem, bevekt af lydnad emot Gud eller lockad af förtröstan på hans löfte, ej heller med afseende på någon nöd föresatt sig att bedja, utan man har härom icke tänkt annat (äfven när sådana böner blifvit som bäst frammumlade) än att göra ett godt verk, hvarmed man måtte betala Gud sin dagliga skyldighet, liksom man icke ville få något af honom utan allenast gifva honom.

Men där bönen skall vara rätt, är det nödvändigt, att hon sker med allvar, så att man känner sin nöd, af hvilken man tvingas och drifves att ropa och åkalla. Och således sker slutligen, att bönen, såsom det bör vara, går af sig själf, så att ingen undervisning behöfves, huru man skall bereda sig till bönen eller få sin andakt. Men den nöd, som åligger både oss och andra, och som bör vara oss om hjärtat, skall du tillräckligt finna i den bön, som Kristus lärt oss, hvilken ock skall tjäna oss därtill, att vi af henne ofta blifva påminta om vår nöd, på det vi icke må

varda tröga att bedja. Ty det är nog mycket, som felar oss allesamman men i synnerhet det, att ingen af oss ser eller känner allt detta. Därföre vill ock Gud på det högsta, att du i bönen klagar och framställer den nöd, som trycker dig, icke som om han vore okunnig därom, utan för att ditt hjärta må upptändas att desto mera och starkare begära, och för att du åtminstone på det vidaste må utsträcka och upplåta din mantel att undfå och emottaga mycket godt.

Därföre borde vi strax från barndomen vänja oss att hvar och en dagligen bedja lör sin egen nöd, där han känner något, som honom tillstöter, så ock för andra människor, ibland hvilka man vistas, såsom för predikanter,

öfverhet, grannar, husfolk och andra, och alltid, som sagdt är, förehålla Gud hans eget bud och löfte och icke tvifla, att han ju skall höra våra böner. Detta säger jag därföre, att jag gärna vill, att folket sådant fatta kunde och däraf åter igen lära att rätt bedja och icke lefva så vårdslöst utan all gudlig andakt, hvaraf de dagligen blifva oskickligare att bedja, hvilket ock djäfvulen gärna vill hafva och hvartill han hjälper med all sin kraft; ty han finner väl, huru stor skada en flitig och andäktig bön tillfogar honom.

Ty det böra vi veta, att allt vårt beskydd och försvar står endast i bönen, emedan vi äro allt för svaga att strida och emotstå djäfvulen, hans makt och anhang, som oss anfäkta, så att de väl kunde oss förjaga och trampa under fötterna. Därföre skola vi med all flit gripa till vapen, med hvilka vi kristna kunna motstå

djäfvulen. Ty hvad menar du det är, som hittills uträttat så stora ting, att våra fienders rådslag blifvit om intet, deras onda uppsåt kommit i dagsljuset, mord och hemliga uppror hindrats och däm-' pats, hvarigenom djäfvulen tänkt att undertrycka oss tillika med evangelii lära, om icke några fromma och gudfruktiga människors bön hade hindrat sådant och kommit emellan såsom en kopparmur och värnat oss? Eljest hade våra ovänner fått skåda ett mycket blodigare spel, nämligen huru djäfvulen skulle hafva fördränkt hela Tyskland i dess eget blod. De må nu djärft och spotskt le häråt och därmed drifva sitt begabberi, men vi vilja vara både dem och djäfvulen genom bönen nog starka, om vi allenast flitigt bedja och icke förtröttas. Ty hvarest en from och gudfruktig kristen sålunda beder: Himmelske och allsmäktige Fader, jag beder, att du låter din vilja ske; så svarar Gud strax i höjden: Ja, kära barn, du må vara alldeles försäkrad, att den skall så ske, djäfvulen och världen till trots.

Vare detta nu sagdt till förmaning, att vi framför allt må lära att högt akta bönen och tillbörligen åtskilja det långa munpladd-randet ifrån en orätt bön. Ingalunda förkasta vi bönerna utan allenast det onytttiga ropet och mumlandet, såsom ock Kristus själf i bönen förbjuder det besvärliga och långa pladdrandet, hvaraf människan vill varda ansedd. Nu vilja vi på det kortaste och klaraste, som ske kan, afhandla och betrakta själfva bönen, som han lärt oss. Och äro i dessa sju stycken eller böner alla våra behof i ordning sammanfattade, .af hvilkaLuthers större katekes. 4:e hufvudstycket.

369

hvart och ett är så stort, att det borde drifva oss att bedja i hela vårt lif.

Första bönen.

Helgadt varde ditt namn.

Detta är något dunkelt sagdt och icke nog tydligt uttryckt, ty på vårt modersmål skulle vi så säga: Himmelske Fader, hjälp, att allena ditt namn må heligt varda. Hvad är då meningen med denna bön, att Guds namn må heligt varda? Månne det icke förut är heligt? Svar: Jo, det är alltid heligt till sitt väsende, men till bruket ibland oss är det icke heligt. Ty Guds namn är oss gifvet, emedan vi äro Kristna vordna och döpta, att vi kallas Guds barn och hafva sakramenterna, genom hvilka vi blifva förenade med honom, så att allt hvad Gud har, det gifver han oss att bruka och nyttja.

Här ålägges oss nu en mycket nödvändig sak, 0111 hvilken vi mest skola vara bekymrade, att Guds namn må hafva sin ära, att det hålles heligt och i vördnad såsom vår endaste och största skatt, och att vi såsom fromma barn bedja vår himmelske Fader, att hans namn, som eljest i himmelen är öfver allt heligt, må jämväl på jorden ibland oss och i hela världen heligt vara och förblifva.

Men huru helgas hans namn eller huru blifver det ibland oss heligt? Svar, att jag må uttrycka mig på det tydligaste, som ske kan: när både vår lära och lefnad är gudlig och kristlig. Ty emedan vi i denna bön kalla Gud vår Fader, så äro vi ju pliktiga att uti allt så skicka och ställa oss, såsom fromma barn ägnar, att vi

Luth. Kyrkans Bekännelseskrifter.

icke må vara honom till vanära utan till pris och heder.

Nu varder Guds namn antingen med ord eller gärningar af oss ohelgadt och vanvördadt (ty allt hvad vi på jorden

göra innefattas antingen under ord eller gärning). Och det sker för det första, när man under sken af Guds namn predikar, lär och talar det, som är falskt och villfarande, hvaraf människorna varda förförda, så att hans namn måste pryda och smycka lögnen, att hon så mycket snarare må emottagas. Detta är nu den största vanära, som på ett ganska otillbörligt sätt tillfogas Guds allraheligaste namn. Vidare vanhelgas det, så ofta man skänd-ligen missbrukar Guds namn med svärjande, bannande och trollande m. m.; för det andra med uppenbara laster och synder i lefvernet, när de, som kallas kristna och Guds tolk, äro bolare, drinkare, giriga, afundsfulla, baktalare och 1'örsmädare. Här måste åter Guds ärofulla namn för vår skull varda försmädadt och vanvördadt. Ty såsom det för en lekamlig fader är skam och vanheder att hafva en elak och vanartig son, som både med ord och gärningar öfverträder faderns bud och gör sig namnkunnig genom laster, så att fadern för hans skull måste skämmas och föraktas; alltså länder det ock till Guds vanära, om vi, som äro nämnda efter hans namn och af honom hafva undfått allehanda godt, annorlunda lära, tala och lefva, än fromma och himmelska barn anstår, så att Gud måste höra, att man säger om oss, att vi måste icke vara Guds utat den ondes barn.

Sålunda ser du klarligen, att vi i detta stycke bedja äfven detsamma, som Gud i det andra budet

fordrar af oss, nämligen att vi I icke må missbruka hans namni med svärjande, bannande, ljugande och bedragande m. m., utan att vi må rätt bruka detsamma till Guds lof och ära. Ty, den som missbrukar Guds namn att därmed skyla någon last och odygd, han ohelgar och orenar detta he- j liga namn, liksom fordom Guds hus sades blifva orenadt genom utgjutet människoblod eller någon annan skändlig last, som därinne var bedrifven, eller när något heligt ting vanärades såsom det, hvilket i sig själft var heligt men genom dess missbruk blef oskäradt och ohelgadt. Fördenskull är detta stycke nu lätt att förstå, sedan man allenast rätt fattat orden, att det ordet helga betyder så mycket som lofva, prisa, ära och berömma både med ord och gärningar.

Se nu själf, huru denna bön är på allt sätt nödvändig. Ty emedan vi klarligen se, huru världen är uppfylld med nästan otaliga svärmandar och falska lärare, hvilka alla bruka Guds heliga namn till täckelse för sin djäfvulska lära; så borde vi med rätta utan återvändo ropa och bedja emot alla dem, som så skändligt missbruka Guds namn, det är både emot dem, som predika falskt, och mot dem, hvilka tro sådan villfarande lära, så ock emot allt, som anfäktar evangelium och vår rena lära, såsom de påfviska biskoparne, tyranner och svärmare m. fl. Ja, vi skola ock bedja för oss själfva, vi som hafva Guds ord men dock äro otacksamma och icke tänka på denna dyra skatt, icke heller lefva därefter, såsom vi böra. När du andäktigt och af hjärtat beder sådant, kan du vara viss uppå, att din bön är Gud högst behaglig. Ty Gud kan icke höra något kä-

I rare, än att hans ära och pris går ! framför allt annat, att hans ord rent och klart läres, älskas och hålles i värde.

Andra bönen.

Tillkomme ditt rike.

Såsom vi i första stycket hafva bedit om det, som hör till Guds namns ära, alt Gud ville afvända, att världen under sken af hans namn listigt döljer och täcker sin lögn och ondska, utan att han själf ville sitt namns ära försvara och lysa låta både i lära och lefverne, att det genom oss måtte varda prisadt och lofvadt; så bedja vi ock här, att hans rike må komma. Men såsom Guds namn är i sig själft heligt och vi likväl bedja, att det ock hos oss må varda heligt; så kommer jämväl Guds rike af sig själft, vår bön förutan. Icke dess mindre bedja vi dock, att det må komma till oss, det är, finnas ibland oss och bli hos oss, så att ock vi må vara en del af dem, ibland hvilka Guds namn helgas och hans rike förkofras.

Men hvad kallas Guds rike? Svar: Intet annat, än såsom vi förut i trons uttydning hafva hört, att Gud har sändt sin Son Jesus Kristus i världen, på det han skulle återlösa oss och befria oss ifrån djäfvulens våld, föra oss till sig och oss regera såsom rättfärdighetens, lifvets och salighetens konung emot synden, döden och ett ondt samvete. Därtill har han ock gifvit den Helige Ande, hvilken skulle tillbjuda oss sådant genom sitt heliga ord och genom sin kraft upplysa och styrka oss i tron.

Därföre bedja vi nu i denna bön, först att det, som Kristus förvärfvat oss, må hos oss kraftigt blifva, på det hans namn genom GudsLuthers större katekes.

heliga ord samt ett gudligt och kristligt lefverne måtte varda pri-sadt; och att vi, som hafva undfått det, må det ständigt behålla och dagligen däri förkofras, ja, att det ock af andra hoptals må emottagas och väldeligen utgå i världen, på det många må komma till nådens rike och varda delaktiga af återlösningen, dragna härtill af den Helige Ande, att vi alla ständigt må förblifva uti denna konungens rike, som här är påbegynt.

Ty Guds rike säges på tvegge-handa sätt komma till oss: en gång här i världen timligen genom ordet och tron, sedan evinnerligen genom uppenbarelsen. Nu bedja vi både om det ena och det andra, att Guds rike måtte komma både till dem, som ännu icke äro där, och till oss, som redan hafva bekommit det, att det dagligen må tilltaga och i det tillkommande eviga och odödliga lifvet varda fullkomnadt. Af allt detta är nu meningen denna: Käre Fader, vi bedja dig, att du först värdigas gifva oss ditt ord, så att evangelium må rent och klart predikas i världen; sedan att det genom tron måtte anammadt varda, uti oss verka och lefva, på det således ditt rike, som ibland oss är upprättadt, må hafva framgång genom ordet och den Helige Andes kraft; men att djäfvulens rike däremot måtte varda tillintetgjordt och utrotadt, att han icke må råda eller få någon makt öfver oss, till dess det alldeles varder förstördt tillika med synden, döden och helvetet, på det vi evinnerligen må lefva i fullkomlig rättfärdighet och salighet.

Af allt detta ser du, att vi här icke bedja om ett stycke bröd eller något timligt och förgängligt godt atan om den eviga skatten, som

icke står att värdera. Korteligen, vi bedja om allt det Gud själf äger, hvilket är mycket större och högre, än att en människa kunde drista sig till att begära så stora ting, om icke Gud själf hade befallt oss att bedja därom. Men emedan han är Gud och en allsmäktig Herre, vill han ock hafva den äran, att han gifver oss mycket mera och härligare ting, än någon kan tänka och begripa, såsom en ständigt rinnande källa, ju mer därur flödar och uppväller, desto mera gifver hon ifrån sig. Han begär ock intet högre af oss, än att vi bedja om många och stora ting af honom; men däremot förtörna vi honom, när vi icke dristeligen och med förtröstan bedja och anhålla om något af honom.

Ty liksom då den rikaste och mäktigaste kejsare ville tillbjuda någon tiggare friheten att få begära, hvad hans hjärta helst lyste, och vore beredd att gifva honom kejserliga och stora skänker, men den narren icke ville begära mera än en dålig soppa, skulle han ju med rätta anses som en arg och förtviflad skalk, som drefve spe och åtlöje med det kejserliga majestätets befallning och ej heller vore värd att vidare komma infor kejsarens ögon; på samma sätt är det ock största vanheder för Gud, som tillbjuder och lofvar oss så mycket outsägligt godt, om vi skulle förakta hans outtömliga godhet eller misströsta att kunna sådant för visso erhålla och knappast våga bedja om ett stycke bröd.

Men detta bör allt tillräknas den skändliga otron, som icke af Gud tillförser sig så mycket godt, att han skulle tro, det Gud ville mätta hans måge, ännu mindre, att han372

otvifvelaktigt skulle hoppas att en | gång kunna bekomma det eviga goda. Därföre böra vi styrka oss däremot och i synnerhet bedja härom, så skola vi sedan få allt annat till öfverflöd, såsom Kristus själf lär: »Söken först efter Guds rike och hans rättfärdighet, så faller eder allt detta titi». Ty huru skulle han låta oss lida brist på lekamliga ting, när han så visst lofvar, att han vill gifva oss det eviga och himmelska goda?

Tredje bönen.

Ske din vilja, såsom i himmelen så ock på jorden.

Hittills hafva vi bedit, att Guds namn af oss må varda helgadt och äradt, såsom ock att hans rike ibland oss måtte hafva god framgång, i hvilka tvenne stycken allt är innefattadt, som länder till Guds ära och vår salighet, så att vi kunna tillägna oss Gud med alla hans rika håfvor. Men här är åter för oss högst nödvändigt, att vi fast och stadigt behålla sådana härliga Guds rikedomar och icke på något sätt låta oss ryckas och slitas därifrån. Ty såsom uti ett väl beställdt regemente böra finnas icke allenast de, som hafva inseende öfver allmänna hus, byggnader och sysslors förrättande, utan ock fältherrar, som afvärja fientliga infall och redligen försvara fäderneslandet ifrån allt våld och oförrätt; sålunda ock här, fastän vi hafva bedit om det oss högst nödigt är, nämligen att vi måtte varda delaktiga af evangelium, tron och den Helige Ande, som oss må regera och frälsa ifrån djäfvulens våld, så böra vi icke dess mindre bedja därom, att Gud ville låta sin vilja ske ibland oss. Ty om vi skola blifva bestående uti

den erkända sanningen, så skall det komma att se ut underligt, och vi måste utstå många anfall at alla dem, som med högsta makt söka att hindra och kullkasta de tvenne förra styckena.

Ty ingen tror lätt, huru djäfvulen "med all makt sätter sig däremot, emedan han icke kan lida, att någon rätteligen lär eller af hjärtat tror; och det gör honom öfver måttan ondt, att han måste se, huru hans lögnaktiga och vederstyggliga läror, som varit antagna och ärade under sken af Guds heliga namn, nu, sedan evangelii ljus är uppkommet, blifva upptäckta och nesligen bespottade samt ur människors hj Ärtan utrotade och hans rikes gränser genom sådant nederlag förminskade. Därföre rasar och fräser han såsom en vildsint fiende och angriper oss med all sin makt och styrka. Förutom allt sitt anhang tager han ock världen och vårt eget kött sig till hjälp; ty vårt kött är i sig själft lättjefullt och benäget till det ondt är, fastän vi hafva anammat och tro Guds ord. Men världen, som är helt och hållet stadd i det onda, upphetsar han emot oss på allt sätt och blåser under för att genom hvarjehanda hinder draga oss tillbaka, nedslå oss, och åter föra oss under sitt välde. Detta allt är hans uppsåt, vilja och tanke, hvarefter han traktar natt och dag, och icke ett ögonblick gifver han sig ro och hvila utan brukar alla konster, list, försåt, sätt och utvägar, som han någonsin kan uttänka.

Därföre förestår oss intet vissare, om vi vilja vara kristna, än att vi få djäfvulen samt alla hans änglar och världen till våra fiender, hvilka skola tillfoga oss allehanda plågor och olyckor. TyLuthers större katekes. 4:e hufvudstycket.

373

ehvar evangelium blifver predi-! kadt, anammadt eller trodt och bär frukt, där följer nödvändigt kors och förföljelse. Och må ing-5 en tänka, att han får lefva i fred och ro, utan, när han en gång vågat spelet, måste han se i fara allt det han äger på jorden, gods, ära, rykte, hus, äkta maka, barn, tjänstefolk, ja ock sitt eget lif. Detta gör nu vårt kött, nämligen den j gamle Adam, mycket ondt; dock få vi icke gifva efter utan i frimodighet ständigt framhärda och göra ännu tapprare motstånd, på det vi med oöfvervinneligt tålamod må lida all den orätt, som tillfogas oss, och gärna låta det fara, som oss med våld varder fråntaget.

Fördenskull är ju här som i alla andra stycken nödvändigt, att vi utan återvändo bedja: Käre, himmelske Fader! Tag beder, att din vilja må ske, icke djäfvulens och våra ovänners eller deras, som ditt allraheligaste ord förfölja och som söka att undertrycka det och förhindra ditt rike. Gif ock oss sådant tålamod, att vi kunna utstå och öfvervinna allt, hvad vi därföre skola lida, att icke vårt arma kött, af svaghet och tröghet öfver-vunnet, må försaka korset, med skam vika tillbaka och affalla.

Sålunda hafva vi nu på det enfaldigaste i dessa tre böner hört den nöd, som Gud själf angår, dock för vår skull. Ty oss till godo sås och skäres här, det är, oss allena angår det, hvad vi bedja, nämligen, som sagdt är, att det också i oss må ske, som annars jämväl utom oss måste ske. Ty såsom Guds namn varder helgadt och hans rike måste komma vår bön förutan; alltså måste ock Guds vilja ske, fastän djäfvulen med allt sitt anhang strider, vredgas och

rasar däremot, sökande med all makt helt och hållet utrota evangelium. Men för vår egen skull måste vi bedja, att Guds vilja ock ibland oss må emot sådant deras raseri obehindrad ske; så att alla deras företag måtte vara fåfänga och vi emot all våldsam oförrätt och förföljelse förblifva ståndaktiga, och sådan Guds vilja aldrig låta oss

misshaga.

Sådan bön, säger jag, bör nu vara vårt skydd och värn, som kan förjaga och nedslå allt, hvad djäfvulen, (påfviska) biskopar, tyranner och kättare försåtligen stämpla emot vårt evangelium. Låt dem alla förgrymmas mot oss och försöka det yttersta, rådslå och besluta, huru de skolaförtrycka och utrota oss, så att deras vilja och anslag må hafva framgång. Emot alla dessas onda stämplingar och sammangaddningar vill jag våga att ställa en eller annan kristen, som är utrustad med denna lilla bön; den skall vara oss en mur och ett värn, för hvilken de, öfvervunna och förjagade, nes-ligen måste falla. Vi hafva ju den trösten och hålla oss fast därvid, att djäfvulens och alla våra fienders vilja och rådslag skola för visso dämpade och om intet varda, ehuru de högmodas och mena sig vara säkra och mäktiga. Tjörn deras vilja icke blefve bruten och förhindrad, så kunde icke Guds rike finna rum på jorden icke heller hans namn varda helgadt.

Fjärde bönen.

Gif oss i dag värt dagliga bröd.

Här tänka vi nu på vår dagliga spis och föda, som fordras till kroppens och vårt timliga lifs uppehälle. Och är väl ordet ganska ! kort och enfaldigt men har myc-374

ket att innebära. Ty när du nämner och beder om dagligt bröd, så beder du ont allt, som hör till att hafva och njuta dagligt bröd, och åter med detsamma afbeder du allt, hvad som kan förhindra det. Därföre måste du lämna dina tankar godt utrymme, så att du icke stannar med dem i baktråget eller i bakugnen utan går ut på vida fältet, som frambringar dagligt bröd och allehanda spis. Ty om Gud icke läte säd växa på jorden, så ock välsignade och ifrån allehanda fördärf bevarade henne, så kunde vi aldrig få bröd ur ugnen, icke heller hade vi något att sätta fram på bordet.

Korteligen, denna bön innefattar uti sig allt hvad som hör till detta timliga lifvets uppehälle, för hvars skull allena vi behöfva dagligt bröd. Nu är det icke nog till detta lifvet, att vår kropp är försedd med föda, kläder och annan nödtorft, utan ock att vi, ibland de människor, med hvilka vi lefva och umgås, med hvilka vi drifva handel och vandel och hafva allehanda slags saker att afgöra, må föra ett stilla och lugnt lefverne. Med ett ord, vi bedja här om allt hvad som angår så väl vårt husliga lif och vårt förhållande till grannar som ock det borgerliga regementet. Ty hvarest dessa bägge varda förhindrade och oroade, så att de icke få hafva sin jämna gång, där afskäres allt lifsuppe-hälle och där är det ute med vår näring. Och är det högst af nöden att flitigt bedja för världsliga öf-verhetspersoner, genom hvilkas skydd och hjälp Gud allra mest uppehåller oss vid dagligt bröd och ett lugnt lif. Ty om vi än hade af Gud allehanda godt till öfverflöd, så kunde vi dock icke behålla eller med ro och glädje njuta något däraf, så framt han

icke förlänade oss ett beständigt och fredligt regemente. Ty där ofrid, buller och krig föres, där är ock det dagliga brödet borttaget eller åtminstone förhindradt.

Därföre vore billigt, att hvar och en from öfverhetsperson i sin sköld förde ett bröd i stället för ett lejon eller krans, eller ock att de på själfva myntet läte i stället för bilden slå några figurer af bröd, för att därmed påminna både sig och sina undersåtar, att vi genom deras ämbete måste hafva frid och beskydd, och att vi dem förutan hvarken kunna äta eller behålla vårt bröd. Fördenskull äro de ock all heder värda och att man gärna till dem utgifver allt, hvad vi efter vår plikt böra och kunna gifva, såsom dem genom hvilka vi i fred och ro få nyttja allt, hvad vi hafva, då vi eljest icke skulle få behålla en penning. Därjämte är det ock vår skyldighet att bedja för dem, att Gud genom dem täckes gifva oss dess större välsignelse och mera godt.

Alltså vare härmed korteligen tillkännagifva och visadt, huru vidt denna bön sträcker sig, nämligen till alla våra sysslor och handlingar i detta lifvet. Af dem kunde man nu göra en lång bön och med flera ord gå särskildt genom alla stycken, som höra därtill, nämligen att vi här bedja, att Gud ville gifva oss föda och kläder, hus och hem, hälsosam kropp och en jannig välsignelse af korn och kärna; sedan att han ville befrämja vår hushållning, gifva oss from hustru, fromma barn, godt och troget husfolk och dem bevara, välsigna och lyckosamt göra vårt

arbete, handtverk eller, hvad vi hafva att uträtta, gifva trogna grannar, goda vänner och mera sådant; dessutom att han kejsare, konungar och alla ständers men i syn-

nerhet vår konung, hans råd, herrar och höga ämbetsmän visdom förläna ville samt starkhet och ett lyckosamt regemente, så ock gifva seger emot turken och alla fiender, men åter förläna undersåtar och gemene man lydnad, fred och inbördes endräkt. Tvärt om att Gud ville bevara oss för allehanda skada till lif och näring, för oväder, hagel, eld, stora vattenflöden, förgift, pest, boskapssjuka, krig och blodsutgjutelse, dyr tid, skadliga djur, onda människor, falska tungor m. m.; hvilket allt är godt att man med flit förehåller de enfaldiga, nämligen att detta och dylikt måste varda oss af Gud gifvet och att vi därom böra bedja honom.

Men förnämligast är denna bön ock ställd emot vår största fiende, djäfvulen, ty all hans traktan och åstundan är att kunna beröfva oss allt det vi hafva af Gud. Och han låter sig icke nöja därmed, att han hindrar och oroar det andliga regementet, på det han genom sin lögn må förföra själarna och bringa dem under sitt välde, utan han söker ock med all flit och makt hindra, att något världsligt regemente eller ärbart och fridsamt väsende må länge vara och hafva bestånd på jorden; därföre uppväcker han så mycken tvist, mord, uppror och krig. Därjämte åstadkommer han oväder och hagel till att fördärfva säd och boskap, förgifta luften o. s. v. Korteligen, det gör honom mycket ondt, att vi hafva någon enda bit bröd af Gud och äta den i fred. Ja, om det stode i hans våld och vår bön, näst Gud, icke hindrade, skulle vi sannerligen icke få behålla ett strå på marken eller en penning i pungen, ja, han skulle icke unna oss att lefva en timmes tid, i syn- j

nerhet dem, som hafva Guds ord och gärna vilja vara rätta kristna.

Se, sålunda gifver Gud oss härmed tillkänna, huru han låter all vår nöd sig angelägen vara och jämväl så troget sörjer för vår timliga näring. Och ehuruväl han rikligen gifver och förvarar sådant äfven åt ogudaktiga och skalkaktiga människor, så vill han dock, att vi skola bedja därom, på det vi må förstå, att vi af hans nåd och mildhet bekomma allt detta, och däruti klarligen skönja hans faderliga godhet emot oss. Ty om han antingen tillsluter eller tager sin hand därifrån, så kan icke något växa eller blifva behållet, hvilket vi dagligen erfara vara sant. Ty hvad plåga hafva vi icke nu allenast af det falska myntet, ja mera af daglig prisstegring i allmän handel, köp och arbeten, hvarmed mången efter eget behag förtrycker de fattige och afkortar och förminskar deras föda, hvilket vi väl måste tåla; men de böra se sig före, att de icke göra sig förlustiga af den allmänna bönen, oqh noga akta sig, att detta stycke af Herrens bön icke må vara dem emot.

Femte bönen.

Och förlåt oss våra skulder, såsom ock vi förlåta dem oss skyldiga äro.

Detta stycke angår vårt usla och eländiga lefverne, hvilket, ehuruväl vi hafva och tro Guds ord, göra och lida hans vilja samt nära oss med hans gåfvor och välsignelse, dock icke är utan synd, i ty att vi dagligen falla och synda i" mångahanda måtto, emedan vi här i världen lefva ibland männi-

skor, som tillfoga oss allehanda förtret och gifva orsak till otålighet, vrede, hämnd och annat dylikt. Därjämte hafva vi djäfvulen till iiende på ryggen, hvilken ansätter oss på alla sidor och, som sagdt är, med all flit strider emot föregående stycken, så att det icke är möjligt att alltid bestå uti en så hård och ständig kamp.

Fördenskull åligger oss här åter en stor nöd att bedja och ropa: Käre Fader, förlåt oss våra skulder. Icke så, som skulle icke Gud utan vår bön eller förrän vi bedja vilja förlåta oss våra synder (ty han har skänkt oss evangelium, som innehåller idel syndernas förlåtelse, lörrän vi bedit därom eller det kommit oss i sinnet), men därföre måste vi bedja, att vi må förstå och emottaga en sådan förlåtelse. Ty emedan köttet, i hvilket vi dagligen lefva, är af den art och natur, att det icke tror och förtröstar på Gud, utan alltid är benäget till onda lustar, så att vi dagligen synda med ord och gärningar, med görande och låtande, hvarigenom samvetet oroas, så att det fruktar för Guds vrede och onåd och således mister den tröst och tillförsikt, som härflyter af evangelium; så är det ju högst nödvändigt,

att vi dagligen och utan återvändo löpa till denna bön och hämta tröst till vårt samvetes upprättelse.

Detta tjänar ock därtill, att Gud nedtrycker vårt sinnes stolthet och håller det till ödmjukhet. Ty han har sig allena förbehållit den äran, att om någon vill tycka för mycket om sig för sin fromhet, pocka på densamma och förakta andra, då må en sådan gå till sig själf och ställa sig denna bön för ögonen, så skall han strax finna, att han icke är bättre än andra; ty

vi måste allesamman ödmjuka oss inför Gud och glädja oss däröfver, att vi blifva delaktiga af förlåtelsen. Och må ingen tänka sig kunna komma, så vida att han icke behöfver denna syndernas förlåtelse, så länge han här lefver Med ett ord, om Gud icke ständigt och utan återvändo förlåter synderna, så är det ute med oss.

Så är nu meningen af denna bön, att Gud icke vill se till våra synder eller vedergälla oss som vi förtjänt utan handla med oss efter nåd, tillgifva synderna, såsom han lofvat, och således gifva oss ett gladt och oförskräckt samvete, att vi frimodigt kunna stå och bedja inför honom. Ty om hjärtat icke står rätt med Gud och icke kan hafva en sådan tillförsikt, så skall det aldrig drista sig att bedja något af honom. Men sådan tillförsikt och gladt hjärta kan icke komma af något annat än däraf, att man för visso vet synderna vara sig förlåtna.

Vid denna bön är en nödvändig och dock tröstelig tillsats bifogad, så lydande: Såsom ock vi förlåta dem oss skyldiga äro. Gud har lofvat, på det att vi skulle vara säkra, att alla våra synder äro oss förlåtna och tillgifna, dock så, att vi häremot gärna förlåta vår nästa den ringa oförrätt, som han tillfogat oss. Tv såsom vi med våra synder dagligen förtörna Gud och han likväl af nåd tillgifver och förlåter oss allt, så skola ock vi vara förpliktade att alltid förlåta vår nästa, som tillfogar oss någon skada, våld och orätt eller med list och bedrägeri handlar emot oss m. m. Vill du nu icke förlåta din nästa, så må du icke hoppas eller tänka, att Gud skall förlåta dig dina synder; men om du gärna tillgifver andra, så har du den

säkra trösten, att dig ock visserligen i himmelen varder tillgifvet. Och detta sker väl icke därföre, att du förlåter och tillgifver din nästa; ty Gud gör det fritt och utan förtjänst, af idel nåd, emedan han lofvat det, såsom evangelium lär oss; men för att han må göra oss vissa och säkra, sätter han detta till ett vårdtecken bredvid sitt löfte, hvilket öfverensstämmer med denna bön, Luk. 6: 37: »Förlåten, så varder eder förlåtet». Fördenskull upprepar ock Kristus, sedan han lärt oss detta bönesätt, strax dessa orden, Matt. 6: 14, sägande: »Ty om Iförlåten människorna deras brott, så förlåter ock eder himmelske Fader eder».

Därföre är nu ett sådant tecken tillagdt vid denna bön, att det må, när vi bedja, påminna oss hans löfte och väcka hos oss sådana tankar: Käre Fader, därföre kommer jag och beder dig, att du af nåd ville förlåta mig, icke att jag med egna verk och gärningar kan tillfyllestgöra eller förtjäna din förlåtelse, utan efter du lofvat oss det och därvid hängt ett insegel, att jag må vara så viss om förlåtelsen, som hade jag af dig undfått den tillsagda aflösningen. Ty så mycket som döpelsen och nattvarden, satta till ett utvärtes tecken, verka; så mycket kan ock detta tecknet styrka och glädja vårt samvete; och är det framför andra därföre inrättadt, att vi alla stunder kunna nyttja och bruka det såsom en sak, hvilken vi alltid hafva hos oss i beredskap.

Sjette bönen.

Och inled oss icke i frestelse.

Vi hafva nu tillräckligt hört, huru stor möda och arbete det fordras att behålla allt det vi bedja

samt däruti ståndaktigt förblifva, och att det ändå näppeligen kan ' aflöpa, utan att vi stappla och falla. För öfrigt, om vi ock bekomma förlåtelse och samvetsro och alldeles blifva aflösta ifrån synderna, så är det dock så beskaffadt med vårt lefverne, att man i dag kan stå och i morgon falla. Fördenskull måste vi åter bedja, att 1 sedan vi äro fromma och rättfärdigade vordna och stå med ett godt samvete inför Gud, han då icke ville låta oss falla till rygga och vika för mötande frestelser.

Men frestelsen är treggehanda, nämligen köttets, världens och djäfvulens. Ty etter som vi bo i köttet och föra med oss den gamle Adam, så eggas han af sina begärelser, retar och lockar oss esomoftast till otukt, lättja, svalg"

och dryckenskap, girighet och list att svika och bedraga vår nästa, korteligen, till allehanda onda lustar, som af naturen vidlåda oss och uti oss som oftast uppväckas af andra, nämligen dåligt sällskap, fördärfliga exempel, hörande och seende, hvilka kunna upptända och fördärfva en Davids hjärta eller till och med det, som vore ännu oskyldigare.

Därnäst kommer världen, hvilken med ord och gärningar förargar oss och drifver oss till vrede och otålighet. Och tör att i hufvuddrag anföra världens odygder, så finner man här intet annat än hat och afund, fiendskap, tvedräkt, trätor, våld, orätt, falskhet, hämdgirighet, eder, förtal, bak-danteri, försmädelser, högfärd och stolthet, som visar sig i öfverflödig prydnad, äregirighet, beröm och högmod, att ingen vill vara den ringaste utan söker för-häfva sig öfver och blifva ansedd framför alla andra.

Därtill kommer nu djäfvulen, som ingifver och underblåser allt sådant; men i synnerhet beflitar han sig att förbrylla det, som angår samvetet och andliga saker, nämligen att vi må slå i vädret och förakta både Guds ord och verk, på det han må draga och slita oss ifrån tron, hoppet och kärleken och föra oss till vantro, falsk förtröstan på oss själfva och hjärtats föi"härdelse eller tvärt om störta oss i yttersta förtviflan, Guds hädande och förnekande samt andra otaliga grufliga laster. Dessa äro nu de nät och snaror, ja snarare glödande skott, hvilka icke kött och blod utan djäfvulen själf på det giftigaste skjuter i människans hjärta.

Detta är ju stora och svåra farligheter och icke några ringa frestelser, hvilka hvar och en kristen måste utstå, och äro de svåra nog, om man hade att lida allenast en af dem. Häraf böra vi nu drifvas alla stunder att bedja och anropa Gud, så länge vi äro i detta eländiga lifvet och på alla sidor blifva ansatta och efterjagade, att Gud icke ville låta oss uppgifvas under kampen och således falla tillbaka i synd, skam och otro; ty eljest är oss omöjligt att öfvervinna, om det ock vore den ringaste frestelse.

Det heter nu »icke inleda i frestelse», när Gud gifver oss kraft och styrka att emotstå, ehuru frestelsen dock icke upphäfves eller borttages. Ty frestelser och retelser kan ingen undvika, så länge man lefver i köttet och kringhvärf-ves af djäfvulens anhang. Ja, vi må vilja eller icke, så måste vi lida frestelser, och utan dem kunna vi icke vara. Men det bedja vi, att vi icke genom dem må bringas på fall och förgås.

Därföre är det en helt annan sak att känna frestelser och att samtycka till dem. Frestelser måste vi alla känna, ehuru icke alla på samma sätt utan somliga flera och svårare, såsom ungdomen förnämligast angripes af köttets frestelser; de, som kommit till mogen och stadig ålder, frestas af världen; andra åter, som umgås med andliga saker, det är de starka kristna, anfäktas af djäfvulen. Nu kan väl känslan af sådana frestelser ingen skada, såvida de ske emot vår vilja och vi gärna skulle vilja vara fria från dem; ty om man icke kände dem, så kunde de icke kallas frestelser. Men samtycka till dem sker då, när man låter dem få rum hos sig, gifver dem lösa tyglar och hvarken med makt eller bön står dem emot.

Därföre är det nödvändigt, att vi kristna stå rustade och dagligen vänta oss kamp och strid, på det ingen må göra sig så vårdslös och säker, såsom vore djäfvulen långt ifrån oss, utan flitigt vaka och akta uppå, huru vi må undvika och afböja hans snaror och skott. Ty ehuruväl jag nu är kysk och ren, tålig, mild och vänlig och står väpnad med en fast tro; så kan dock ske, att djäfvulen i samma stund träffar mitt hjärta med ett så giftigt och häftigt skott, att jag näppeligen kan bestå. Ty han är en sådan fiende, som aldrig upphör eller tröttnar, så att, när en anfäktning slutar, komma ofta tio andra i stället.

Därföre är i denna svåra kamp intet annat råd och hjälpmedel än att fly till denna bön och af hjärtat tala med Gud sålunda: Käre Fader! Du har befallt mig bedja, i därföre beder jag dig, låt mig icke af frestelser öfvervunnen var-

da och återfalla i mina gamla synders orenlighet. När du detta gör, skall du se och förnimma, att de återvända och aftaga samt lämna dig segern. Men om du eljest med dina egna tankar och råd bjuder till att hjälpa dig, så gör du din onda sak fast värre och gifver djäfvulen större tillfälle att anfäkta dig. Ty han har ett ormhufvud, och när

det får ett hål, hvarigenom det kan krypa in, så följer strax hela kroppen obehindradt efter; men genom bönen kan han förjagas och tillbakadrifvas.

Sista bönen.

Utan fräls oss ifrån ondo. Amen.

Uti grekiska språket lyder denna bön så: Fria eller bevara oss ifrån den onde. Hvilka ord synas tyda på djäfvulen, såsom ville Kristus sammanfatta alltsammans i ett, så att summan af denna bön är riktad emot vår hufvudfiende. Ty han är den, som med största flit söker att förhindra allt det vi bedja om, nämligen Guds namns ära, Guds rike och vilja, vårt dagliga bröd, ett godt och gladt samvete m. m.

Därföre skola vi slutligen sammanfatta allt detta och bedja: Ack, käre Fader, gif, att vi från allt ondt må frälsta varda. Icke dess mindre är ock härunder inneslutet allt det onda, som oss kan vederfaras under djäfvulens rike: armod, skam, död, ja, korteligen att säga, all iämmer, ångest och hjärtats ve, hvarpå här i världen är intet tal och mått. Ty djäfvulen, efter han icke allenast är en lögnare utan ock en mandråpare, traktar alltid med försåt och list efter vårt lif och finner sitt behag uti, när han kan störta oss i några

olyckor och tillfoga vår kropp någon skada. Häraf kommer det, att han bryter halsen af många, gör många vettlösa och fåniga, dränker somliga i vatten, bringar i många att taga lifvet af sig själfva eller kommer dem på andra förskräckliga fall. Därföre är oss I intet annat på jorden öfrigt, än att vi utan återvändo bedja emot denne vår hufvudfiende. Ty om Gud icke uppehölle och bevarade oss, vore vi icke någon enda stund trygga för hans listiga anlopp.

Af detta, som nu är sagdt, finner du lätteligen, huru Gud fordrar, att vi skola bedja honom om alla ting, jämväl om dem, som äro lekamliga, så att man icke någon annanstädes utan endast hos honom må söka eller förvänta någon hjälp. Men detta har han satt till slut. Ty om vi skola blifva frälsta och beskärmade ifrån allt ondt, så måste först hans namn ibland oss helgadt varda, hans rike till oss komma och hans vilja hos oss ske. Sedan detta, säger jag, har gått förut, då först vill han bevara oss ifrån synd, skam och last, ja, ock ifrån allt annat, som oss antingen plåga eller skada kan.

Sålunda har Gud i korthet före hållit oss all den nöd, som kan oss påkomma, på det vi icke må hafva att förebära någon ursäkt till bönens försummande. Men då ligger makten därpå, att vi ock lära oss säga amen, det är, icke tvifla, att vår bön ju visserligen är hörd, och att det skall ske, som vi hafva bedit. Ty det äi ett ord, som utvisar en fast ocli orygglig tro, att man icke beder på måfå, utan att man vet, att Gud icke ljuger, sedan han lofvat, att han gärna och visserligen vill höra oss. Där nu en sådan tro380

icke finns, där kan icke heller en rätt bön äga rum.

Därföre är deras mening ganska farlig, hvilka så bedja, att de vid bönens slut icke våga lägga amen därtill och med visshet sluta, att Gud vill höra dem, utan stanna i tvifvel, sägande: Huru skulle jag vara så förmäten och berömma mig däraf, att Gud har hört mina böner, efter jag ju vet mig vara en arm syndare m. m.?

Orsaken härtill är, att de icke se på Guds löfte utan på sina egna verk och värdighet, hvaraf sker, att de med sina böner allenast gäcka Gud och beskylla honom för osanning. Därföre, fastän de bedja mycket, så få de dock intet, såsom Jakob talar, 1 kap. 6 v.: »Den där beder — — —, han bedjc i tron, intet tviflande; ty den där tviflar, han är såsom hafvets l åg, som af vädret drifves och föres. Sådan människa tänke icke, att hon får något af Herren». Se, så angeläget är det inför Gud, att vi äro vissa därpå, att vi icke fåfängt bedja, och att våra böner på intet sätt af oss själfva varda föraktade.

Fjärde delen af katekesen.

Om dopet.

Hittills hafva vi betraktat de tre hufvudstyckena af den allmänna kristliga läran. Det återstår nu att också tala

något om de tvenne sakramenter, som af Kristus själf äro instiftade, om hvilka hvar och en kristen åtminstone bör hafva en kort undervisning; ty utan kunskapen om dem kan ingen vara kristen, ehuru menige man intill denna dag icke rätteligen häruti blifvit undervisad. Först skola

vi tala om dopet, genom hvilket vi först upptagas i de kristnas gemenskap. Men för att man rätt må fatta detta, vilja vi förklara allt i sin ordning och allenast framställa det, som är nödvändigt att veta. Ty huru läran om dopet bör försvaras emot kättare och falska lärare, vilja vi lämna och anförtro åt de lärde.

Så är nu först nödvändigt, att man väl vet självfva orden, på hvilka döpelsen grundar sig, och på hvilka allt, hvad om dopet kommer att handlas, syftar, nämligen de ord, som Kristus talar hos Matt. i det sista kapitlet:

»Gån fördenskull ut och lären allt folk, och döpen dem i namn Faders och Sons och den Helige Andes.»

Jämväl i Mark. sista kapitel:

»Den där tror och blifver döpt, han skall varda salig, men den där icke tror, han skall varda fördömd».

Uti dessa ord bör du först märka och öfverväga, att här står Guds befallning och instiftelse, på det vi icke må tvifla, att ju dopet är ett Guds verk och icke människors dikt och påfund. Ty så väl som jag kan för visso säga, att Tio Guds bud, Tron och Fader vår icke äro frambragta af någon människohjärna utan af Gud själf gifna och uppenbarade; så kan jag med lika sanning betyga, att dopet icke är någon människodikt utan af Gud själf instiftadt, därtill ock strängeligen anbefalldt, att vi måste låta oss döpa, eljest kunna vi icke varda saliga; på det icke någon till äfventyrs må komma på den tanken, att det är af så ringa vikt som att taga på sig en ny klädnad. Ty det ligger den största vikt uppå, att man högt skattar och värderar dopet såsom ett här- 380

icke finns, där kan icke heller en rätt bön äga rum.

Därföre är deras mening ganska farlig, hvilka så bedja, att de vid bönens slut icke våga lägga amen därtill och med visshet sluta, att Gud vill höra dem, utan stanna i tvifvel, sägande: Huru skulle jag vara så förmäten och berömma mig däraf, att Gud har hört mina böner, efter jag ju vet mig vara en arm syndare m. m.?

Orsaken härtill är, att de icke se på Guds löfte utan på sina egna verk och värdighet, hvaraf sker, att de med sina böner allenast gäcka Gud och beskylla honom för osanning. Därföre, fastän de bedja mycket, så få de dock intet, såsom Jakob talar, 1 kap. 6 v.: »Den där beder — — —, han bedjc i tron, intet tviflande; ty den där tviflar, han är såsom hafvets l åg, som af vädret drifves och föres. Sådan människa tänke icke, att hon får något af Herren». Se, så angeläget är det inför Gud, att vi äro vissa därpå, att vi icke fåfängt bedja, och att våra böner på intet sätt af oss självfva varda föraktade.

Fjärde delen af katekesen.

Om dopet.

Hittills hafva vi betraktat de tre hufvudstyckena af den allmänna kristliga läran. Det återstår nu att också tala
något om de tvenne sakramenter, som af Kristus själf äro instiftade, om hvilka hvar och en kristen åtminstone bör hafva en kort undervisning; ty utan kunskapen om dem kan ingen vara kristen, ehuru menige man intill denna dag icke rätteligen häruti blifvit undervisad. Först skola

vi tala om dopet, genom hvilket vi först upptagas i de kristnas gemenskap. Men för att man rätt må fatta detta, vilja vi förklara allt i sin ordning och allenast framställa det, som är nödvändigt att veta. Ty huru läran om dopet bör försvaras emot kättare och falska lärare, vilja vi lämna och anförtro åt de lärde.

Så är nu först nödvändigt, att man väl vet självfva orden, på hvilka döpelsen grundar sig, och på hvilka allt, hvad om dopet kommer att handlas, syftar, nämligen de ord, som Kristus talar hos Matt. i det sista kapitlet:

»Gån fördenskull ut och lären allt folk, och döpen dem i namn Faders och Sons och den Helige Andes.»

Jämväl i Mark. sista kapitel:

»Den där tror och blifver döpt, han skall varda salig, men den där icke tror, han skall varda fördömd».

Uti dessa ord bör du först märka och öfverväga, att här står Guds befallning och instiftelse, på det vi icke må tvifla, att ju dopet är ett Guds verk och icke människors dikt och påfund. Ty så väl som jag kan för visso säga, att Tio Guds bud, Tron och Fader vår icke äro frambragta af någon människohjärna utan af Gud själf gifna och uppenbarade; så kan jag med lika sanning betyga, att dopet icke är någon människodikt utan af Gud själf instiftadt, därtill ock strängeligen anbefalldt, att vi måste låta oss döpa, eljest kunna vi icke varda saliga; på det icke någon till äfventyrs må komma på den tanken, att det är af så ringa vikt som att taga på sig en ny klädnad. Ty det ligger den största vikt uppå, att man högt skattar och värderar dopet såsom ett här-

ligt och dyrbart ting. Ty härom strida och "läkta vi allra mest, emedan världen är nu så full af sekter och svärmare, som utropa dopet för ett utvärtes ting under förebärande, att utvärtes ting äro af ingen nytta och värde. Låt så vara, att det i viss måtto är ett utvärtes ting, men så är härjämte Guds ord och befallning, som instiftar, grundar och stadfäster dopet. Men allt hvad Gud stiftar och bjuder måste ju vara kostligt och nyttigt och icke någon ringa ting, om det ock till sitt yttre vore ringare än ett halmstrå. Hafva vi hittills i många hundrade år kunnat högt värdera påfvens odugliga bref och bullor, medelst hvilka han utdelat aflat eller kramsedlar om syndernas förlåtelse, vigt altaren och kyrkor, och det allenast för hans bref och vidhängande insegel; uti huru mycket större värde och heder böra vi icke då hålla dopet, hvars herre och instiftare Kristus själf är, som det påbudit, och i hvilkens namn det förrättas. Ty så lyda orden: Gån ut och döpen, men icke uti edert utan i Guds namn.

Ty att döpas i Guds namn är icke att döpas af människor utan af Gud själf. Därföre, fastän det genom människohand förrättas, så bör man dock i sanning hålla det för Guds eget verk. Häraf kan hvar och en lätteligen sluta, att dopet är ett mycket högre och härligare verk än något, som är förrättadt af framlidna helgon eller människor. Ty hvilket verk kan vara eller kallas större än Guds verk?

Men haf brukar djäfvulen all flit och konst för att bedraga oss med ett falskt sken och föra oss | ifrån Guds verk till våra egna. Ty det är något mvcket mera

lysande, om en karmelitermunk j gör några svåra och mödosamma I verk, och vi tycka själfva mycket ' mera om egna verk och fortjänster, än det Gud skickar och gör. Men den heliga skrift lär så, att om än alla munkars verk samlades i en hop, huru härliga de än måtte synas, skulle de dock icke hållas för så dyrbara, som om Gud endast upplyfte ett strå af jorden. Hvarföre? Jo, emedan personen är ädlare och högre. Nu måste man här icke värdera personen efter gärningarna utan gärningarna efter personen, af hvilken de bekomma sitt värde och anseende. Men det galna förnuftet dömer här bakfram och håller så före, att efter dopet icke har yttre glans och anseende såsom de verk, hvilka vi göra, så är ock med dopet intet bevändt.

Fatta nu en rätt mening af hvad som blifvit framställdt, och när du varder tillfrågad, hvad dopet är, svara således: Döpelsen är icke blott vatten utan ett vatten, infattadt i Guds ord och bud och därigenom helgadt, så att det icke är annat än ett Guds eller gudomligt vatten, icke emedan detta vatten af sig själf är förmer än något annat, utan emedan Guds ord och befallning kommit därtill.

Därför är det idel bedrägeri och djäfvulens bländverk, att nu för tiden en hop nya andar, för att lasta och försmäda dopet, skilja Guds ord och instiftelse därifrån och anse det icke annorlunda än ett vatten hämtadt ur brunnen; hvarföre de ock försmädligt pladd-ra och säga: Hvad skall en hand full med vatten kunna gagna själen? Men hvem är så fåkunnig, att han icke vet, att vatten är vatten, när de andra döpelsen tillhöriga stvcken afsöndras? Men

huru understår du dig vara så förmäten, att du icke fruktar att afsöndra ifrån Guds ordning den kostbaraste klenod, hvarmed Gud har förbundit och fattat densamma, och hvilken han icke vill hafva afsöndrad därifrån? Ty

Guds ord eller befallning, såsom ock Guds namn, är själfva kärnan i vattnet, hvilken skatt i alla afseenden är högre och ädlare än himmel och jord.

Märk sålunda denna åtskillnad, att döpelsen är något helt annat än alla andra vatten, icke för sin naturliga beskaffenhets skull utan därföre, att ett härligare ting förenas med detta vatten. Ty Gud själf hedrar döpelsen med sitt namn och stadfäster den med sin kraft. Därföre bör man kalla och hålla det icke allenast för ett naturligt vatten utan jämväl för ett gudomligt, himmelskt, heligt och saligt vatten, och med hvad mera hedersnamn det kan upphöjas, och detta allenast för Guds ords skull, som är heligt och himmelskt, hvilket icke nog värdigt kan prisas af någon, emedan det har i sig och innefattar all Guds kraft och verkan. Däraf har döpelsen sitt väsende och blifver därföre bevär-digadt att kallas sakrament, såsom S:t Augustinus lär: Accedat verbum ad elementum & fit sa-cramentum, det är, när Guds ord kommer till elementet eller det naturliga tinget, så blifver ett sakrament däraf, det är ett heligt och gudomligt ting och tecken.

Fördenskull lära och framställa vi alltid, att sakramenterna och alla utvärtes ting, som af Gud äro skickade och instiftade, skola icke anses efter deras utvärtes skapnad och väsende, såsom man ser skalet af nöten, utan såsom Guds ord däri är inneslutet. På

samma sätt tala vi om föräldrars stånd och öfverhetspersoner, ty om vi vilja betrakta dem, så vida som de hafva näsor, ögon, öron, hud, hår, kött och ben, så äro de lika turkar och hedningar, och någon kunde säga: hvarföre skulle jag mera hedra och vörda dessa än andra? men emedan Guds befallning kommer härtill: du skall hedra fader och moder; så ser jag, att de äro personer, som af Gud äro prydda med majestät, ära och vördnad. Det budet, säger jag, är den gyllene kedja, som de bära på sin hals eller, rättare sagdt, en krona på hufvudet, som gifver tillkänna, huru och hvarföre dessa personer, hvilka dock bestå af kött och blod, skola vördas och hedras framför andra.

Likaledes, ja, ock mycket mera bör man gifva dopet heder för Guds ords skull, helst Gud både med ord och gärning hedrat detsamma såsom ock med underverk af himmelen bekräftat det. Ty månne du menar, att det var ett skämt, när Kristus lät sig själf döpas af Johannes, då himmelen tillika öppnades och den Helige Ande i synlig måtto nedsteg af himmelen som en dufva, så att allt, hvad där var, klarligen utvisade gudomligt majestät och härlighet.

Därföre upprepar jag detsamma ånyo och förmanar, att man ingalunda må skilja ifrån hvarandra dessa två ting, ordet och vattnet. Ty när Guds ord blifver afsöndradt därifrån, är det icke annat vatten än sådant, som kokerskan brukar i köket, och må väl heta ett badaredop. Men med ordet, såsom Kristus det inrättat, är det ett sakrament och kallas Kristi dop. Och detta vare den första delen om detta sakraments väsende och värdighet.Luthers större katekes. 4:e hufvudstycket.

383

För det andra, sedan vi nu för | visso veta, hvad dopet är och hvad tanke man bör hafva därom, i måste vi jämväl lära, för hvad orsaks skull och till hvad nytta dopet är instiftadt, det är, hvad nytta och frukt det medför, skaffar och tillför de döpta. Men detta kan man ej heller bättre och klarare veta och förstå än af de förut anförda Kristi ord: Den där tror och varder döpt, han skall varda salig. Fatta därföre summan af saken på det enfaldigaste, nämligen att döpelsens kraft, verk, nytta och ändamål är att göra människorna saliga. Ty ingen dö-pes, för att han skall blifva en furste, utan, som orden lyda, att han skall varda salig. Men att varda salig veta vi betyder icke annat än att, befriad ifrån synden, döden och djäfvulens våld, försättas i Kristi rike och med honom evinnerligen lefva.

Häraf ser du åter klarligen, huru högt dopet bör aktas och värderas, hvarigenom vi undfå en så outsägligt dyrbar skatt. Och detta gifver nogsamt tillkänna, att dopet icke kan vara blott vatten allena. Ty vatten allena kan icke hafva en sådan kraft, utan Guds ord gör det, så ock Guds namn, hvilket, som förr sades, är däruti. Men hvarhelst Guds namn är, där måste jämväl lif och salighet vara, så att det med rätta må kallas ett gudomligt, saligt, fruktbart och nåderikt vatten. Ty när Guds ord kommer därtill, får det en sådan kraft, att det blifver ett nya födel-

delsens bad, såsom Paulus, Tit. 3: 5, kallar det.

Men att våra klyftiga kloke, de nya andarne och lärarne så spotskt föregifva, att tron allena gör oss saliga, och att sådana verk och utvärtes ting icke göra eller hjäl-

pa någon till saligheten, därpå svarar jag, att uti oss är sannerligen intet annat, som kan verka saligheten, än tron, hvarom strax härefter vidlyftigare skall afhandlas. Men dessa de blindas ledare vilja icke förstå sig därpå, att tron nödvändigt måste hafva något, som hon bör tro, det är något att stödja sig på och hålla sig vid. Således håller nu tron sig vid vattnet och tror, att det är en döpelse, uti hvilken är idel lif och salighet, icke af vattnets kraft (som nog är sagdt) utan däraf, att dopet är förenadt och bekräftadt med Guds ord och instiftelse och hedradt med hans namn. När jag tror detta, hvad tror jag annat än på Gud, såsom på den, hvilken ingifvit och planterat sitt ord i dopet och föresätter oss utvärtes ting, hvaruti vi kunna bekomma en sådan härlig skatt?

Här äro nu de nya svärman-darne så galna, att de understå sig att åtskilja tron och det ting, hvarmed tron hänger tillsamman och är förknippad, fastän det är ett utvärtes ting. Men det kan icke annat vara än ett utvärtes ting, att vi må fatta och begripa det med våra sinnen och således sedan fästa det i hjärtat, såsom hela evangelium är en utvärtes muntlig predikan. Korteligen, allt hvad Gud i oss gör och verkar, det vill han allenast uträtta genom sådana utvärtes förordnade ting. Hvarest nu Gud talar eller, rättare sagdt, hvaruti eller genom hvilken han talar, dit bör man vända trons ögon och hålla sig fast därvid. Nu hafva vi här dessa Guds ord för oss: Den där tror och blifver döpt, han skall varda salig. Hvarthän skola dessa ord annars föras än till döpelsen, det är vattnet, som i Guds förordning grundadt384

och stadfäst är? Häraf följer, att den, som föraktar och förskjuter döpelsen, han förskjuter Guds ord, tron och Kristus, hvilken visar oss dit och förbinder oss till döpelsen.

För det tredje, sedan vi nu hafva förstått dopets härliga kraft och nytta, måste man än vidare tillse, hvilken den person eller människa är, som undfår allt sådant, som i dopet tillbjudes. Detta är åter ganska väl och klart uttryckt i dessa orden: Den där tror och varder döpt, han skall varda salig. Det är, tron allena gör människan värdig att med nytta undfå detta hälsosamma och gudomliga vatten. Ty emedan detta uti orden tillika med vattnet tillbjudes och lofvas oss, så kan det icke på annat sätt anammas, än att vi tro sådant af hjärtat. Utan tron är dopet till intet nyttigt, ehuruväl det i sig själft är en gudomlig, ovärderlig skatt. Därföre förmår ock det enda ordet »den som tror» så mycket, att det utesluter och förkastar alla de verk, som vi någonsin kunna göra i den mening, att vi genom dem skola bekomma och förtjäna saligheten. Ty det är orvggligen så beslutet, att allt hvad som icke är tro, det gagnar icke till saligheten, kan ej heller något det ringaste undfå och bekomma.

Men om de åter säga, som de pläga: Likväl är dopet också ett verk, och du säger, att verk och gärningar hjälpa alls intet till saligheten; hvar blifver då tron? så möt dem med ett sådant svar: Det är visst nog, att våra verk och gärningar hjälpa alls intet till saligheten, men dopet är icke vårt utan Guds verk. Ty du måste, som sagdt är, göra en ganska stor åtskillnad emellan Guds dö-

pelse och en badares dop eller bad. Nu äro ju Guds verk hälsosamma och till saligheten nödvändiga, icke heller utesluta de utan kräfva fast mera tron, förutan hvilken Guds välgärningar icke kunna emottagas. Ty därigenom, att du låter dig begjutas med vatten, har du icke undfått dopet, så att du däraf har någon nytta och fördel. Men då först gagnar det dig, om du låter dig döpas i det uppsåt, att du vill efterkomma Guds befallning och instiftelse, på det du må blifva döpt i Herrens Guds namn och bekomma den salighet, som i vattnet utlofvad är. Nu kan hvarken hand eller kropp detta uträtta, utan hjärtat måste det tro.

Alltså ser du klarligen, att här icke är något verk, som af oss i förrättas, utan en skatt, som Gud gifver oss och tron emottager; liksom vår Herre Jesus på korset icke är något verk utan en skatt, i ordet fattad och oss tillbjuden, hvilken tron allena anammar och undfår. Därföre sker oss stor orätt af våra motståndare, när de utropa oss, som vi skulle lärj^ något emot tron, den vi likväl endast drifva och påyrka, såsom den där så nödvändig är, att vi henne förutan alls intet kunna emottaga och bekomma.

Sålunda hafva vi nu i detta sakramentet tre stycken, hvilka hvar och en kristen bör veta och förstå, men i synnerhet, att dopet är en Guds ordning, som bör hållas i största heder och värde, hvilken allena bör tillräckligt beveka oss, ändock det icke är annat än ett utvärtes ting; såsom det fjärde budordet: Hedra din fader och din moder, är därföre stadgadt, att man skall hedra allenast ett lekamligt kött och blod,Luthers större katekes. 4:e hufvudstycket.

hvarvid man icke ser på kött och blod utan på Guds bud, hvaruti de äro inneslutna, och för hvilkets skull kött och blod varda kallade läder och moder. Alltså ock, om vi icke hade något mera än dessa orden: Gån ut och dopen m. m., så skulle vi likväl anamma och efterkomma dem såsom en Guds ordning. Nu linnes här icke allenast bud och befallning att så göra utan ock löfte Därföre är dopets instiftelse mycket förmer och högre än annat, som af Gud är befalldt och förordnadt. Korteligen, dopet är så rikt af nåd och tröst, att himmel och jord icke kunna begripa dess höghet. Men här vill konst till att tro detta vara sant; ty på själfva skatten kan alls intet fela, utan därpå ligger all makt, att man omfattar och sedan fast behåller den.

Därföre har hvarje kristen hela sin lifstid igenom nog att lära rätt förstå dopet och föra dess lära till ett kristligt bruk och öfning. Ty han har nog att göra, att han läst och stadigt må tro allt det, som i dopet lofvas och tillbjudes, nämligen seger öfver döden och djäfvulen, syndernas förlåtelse, Guds nåd och vänskap, Kristus med alla sina välgärningar och den Helige Ande med alla sina gåfvor. Korteligen, allt detta, som döpelsen tor med sig, öfvergår allt mänskligt förstånd, så att, om en svag människa skulle betänka det, måtte hon väl komma i tvifvelsmål, om detta kunde i sanning vara så. Ty tänk själf efter, om någonstädes i världen funnes en så skicklig läkare, att han kunde uträtta, att människorna icke skulle dö, eller om de doge, att de dock sedan ständigt kunde lefva, huru skulle icke de största med de minsta som en ström löpa

till honom med många håfvor, så att man för de rikas hop icke skulle kunna komma fram! Nu tillbjudes här i dopet af nåd och för intet åt små som stora, det är åt alla, och, så till sägandes, bäres dem inför dör ren en sådan skatt och läkedom, som uppslukar döden och uppehåller människorna vid lit.

Sålunda skola vi betrakta dopet och göra oss detsamma fruktbringande, så att vi må trösta och styrka oss därmed, så ofta synderna och samvetet besvära oss, och säga vid oss själfva: Jag är likväl döpt och efter jag är döpt, så är det visst, att dessa löften äro mig gifna, att jag skall salig varda och både tilfkropp och själ evinnerligen få lefva. Tv därföre ske dessa bägge ting i dopet, att både kroppen begjutes med vatten, efter han icke kan emottaga mer än vattnet, och Guds ord lägges därtill, att själen må anamma och behålla det. Efter nu både vattnet och ordet äro ett dop, så följer ock därutaf, att både kropp och själ blifva saliga och få evinnerligen lefva, själen genom ordet, hvartill hon sätter tro, men kroppen därföre, att han är förenad med själen och jämväl emottager dopet på det sätt, som han kan emottaga det. Därföre halva vi hvarken för själen eller kroppen något dyrbarare ting; ty genom dopet blifva vi alldeles heliga och saliga, hvilket man eljest hvarken med något lefverne eller verk kan erhålla och bekomma på jorden.

Detta vare nog taladt om dopets väsende, nytta och bruk, så mycket nödigt är att veta.

Om barndopet.

Här uppstår nu en fråga, med hvilken djäfvulen nu för tiden ge-

nom sina sekter och villoandar på många sätt förvirrar världen, nämligen om de små barnens dop, om de ock tro eller med rätta må döpas. På denna fråga svara vi korteligen så: Den som har ett enfaldigt förstånd, han må väl

skjuta denna fråga ifrån sig och lämna henne åt de lärda att utreda och besvara. Men vill du svara, så svara sålunda.

Att de små barnens dop är Kristus täckt och behagligt, bevisas nogsamt af hans eget verk, nämligen att Gud helgat många utaf dem och gifvit den Helige Ande åt dem, hvilka strax efter födelsen blifvit döpta. De äro ock än i dag ganska många, hos hvilka man af vissa tecken både i lära och lefverne kan märka, att de hafva den Helige Ande, såsom ock oss af Guds nåd blifvit gifvet, att vi kunna förstå och uttyda Skrifterna och känna Kristus, hvilket, som hvar och en vet, utan den Helige Ande på intet sätt kan ske. Men om de små barnens dop icke behagade Kristus, så skulle han icke gifva någon af dem den Helige Ande eller någon den minsta af hans gåfvor, och för att jag i korthet må säga hvad jag menar, så skulle sedan många hundrade år tillbaka intill denna dag ingen människa kunna hållas för kristen. Men efter Gud bekräftar dopet med sin Helige Andes gåfva, hvilket man med klara skäl kan finna hos några fäder såsom S. Bernhard, Gerson, Johan Huss2 samt flera, och efter den heliga kristliga kyrkan intill världens ända skall bestå; så måste våra motståndare bekänna, att detta barndop icke misshagar Gud. Ty icke kan Gud vara emot sig självt eller bifalla lögn och skalk-het, icke heller till dess befräm-

jande meddela sin nåd och Helige Ande. Och detta är det bästa och starkaste bevis för de enfaldiga och olärda. Ty aldrig i evighet skola de falska andarne kunna taga ifrån oss eller kullslå denna trosartikel: Jag tror pä en helig, allmännelig kyrka, de heligas samfund m. m.

Vidare säga vi ock, att för oss ligger icke den största vikten därpå, om den, som döpes, tror eller ej, ty därför blifver döpelsen icke oriktig; utan hela saken beror på Guds ord och bud. Detta är väl något svårt att begripa men grundar sig alltsamman på hvad som nu sades: att döpelsen är icke annat än Guds ord med och när vattnet, det är, när ordet kommer till vattnet, så måste det hållas för en rätt döpelse, fastän tron icke kommer därtill. Ty min tro gör icke dopet, utan hon anammar och mottager dopet. Nu oskäras eller kränkes icke dopet, om människorna missbruka eller icke rätteligen mottaga det, emedan det, såsom sagdt är, icke består på vår tro utan på Guds ord.

Ty om ock någon jude nu i dag komme af skrymteri och i ett ondt uppsåt att låta sig döpas och vi döpte honom på vederbörligt sätt, så böra vi icke dess mindre säga, att det är ett rätt och lagligt dop. Ty här är Guds ord med vattnet tillstädes, ändock juden icke i ett rätt uppsåt emot-toge det, såsom han borde, likasom de, hvilka ovärdigt gå t-ill Herrens nattvard, undfå Kristi sanna lekamen, ändock de icke tro.

Sålunda ser du, att dessa villoandar och dopets förklenare fåfängt göra sådant inkast, och att det är af intet värde. Ty, såsom vi sagt, om än barnen icke trodde,38b Luthers större kateke.

•s. 4:e hufvudstycket.

hvilket dock ingalnnda är fallet (som nu är bevisadt), så vore likväl dopet rätt och giltigt, så att ingen bör å nyo döpa dem, likasom intet fattas altarets sakrament, änskönt någon i ett ondt uppsåt beginge det; icke heller kunde man medgifva, att en sådan på samma timme för det förra missbruket skulle å nyo släppas därtill, såsom hade han näst förut icke undfått ett rätt sakrament. Detta vore att på det högsta lasta och försmäda sakramentet. På hvad sätt skulle Guds ord och instiftelse varda om intet genom vårt missbruk?

Därföre säger jag, om du icke tillförene rätteligen har trott, så tro ännu och säg sålunda: Dopet liar väl varit riktigt, men jag, arme syndare, har icke rätt anammat det. Ty både jag själf och alla andra, som döpas, måste inför Gud göra en sådan bekännelse: Jag kommer fram med min och andras tro; dock bygger jag icke därpå, att jag fullt och visst tror, och att många bedja för mig, men jag grundar min förtröstan därpå, att detta är ditt ord och befallning; liksom, när jag begår Herrens nattvard för att bekomma Jesu sanna lekamen och blod, jag då icke förlitar mig på min tro utan på Kristi ord, anbefallande Gud min tro, ehvad hon är -vag eller stark. Men det håller iag för fast och visst, att jag efter Guds befallning bör gå därtill, äta och dricka m. m., och att han gifver mig sin lekamen och blod, hvilket för mig aldrig kan varda osant eller bedraga mig.

På detta sätt göra vi ock med de små barnens dop. Vi frambära ett spädt barn till Guds församlings tjänare att döpas i hopp och förtröstan, att det visserligen

tror, och vi bedja tillika, att Gud ville gifva samma barn tron, men därföre döpa vi det icke, utan fastmera efter

Gud anbefallt oss att göra detta. Hvarföre det? Jo, därföre att vi äro förvissade, att Gud icke ljuger. Jag och min nästa, korteligen, alla människor kunna vilsefara och bedraga, men Guds ord kan hvarken fela eller bedraga.

Därföre äro de alltför förmätna och grofva andar, som göra sådant inkast och slutsats: Där tron icke är, där kan ej heller vara någon rätt döpelse. Det är såsom jag ville sluta sålunda: om jag icke har tron, så är Kristus intet; eller sålunda: om jag icke lyder och efterkommer mina förmäns befallningar, så äro öfverheten och föräldrarna intet. Månne det är en riktig och giltig slutsats, att när någon icke gör det, han borde göra, så följer däraf, att tinget i sig självt är intet eller ogilt? Nej, vänd snarare om detta skäl och gör en sådan slutsats: Därföre bör man hålla dopet i högsta värde och för ett rätt dop, efter det af människorna icke rätt är mottaget. Ty om dopet i sig självt icke vore rätt, så kunde man ingalunda missbruka det eller genom dess missbruk sig försynda. Man plägar allmänt säga: abusus non tollit, sed cønfirmat substan-tiam, det är, missbruket borttager icke självfva tingets väsende utan bekräftar detsamma. Ty guldet blifver icke dess mindre guld, ändock en sköka med skam och vanära bär det på sig.

Därföre vare det nu en gång afgjordt, att dopet alltid är rätt och förblifver i sitt fulla väsende, äfven om allenast en enda människa blefve döpt och hon icke heller rätteligen trodde. Ty hvad388

Gud en gång har stiftat och sagt, det tillåter han icke att ändras och omstörtas af människor. Men svärmandarne äro så alldeles förblindade, att de icke kunna se Guds bud och ord; därföre betrakta de dopet och öfverheten såsom vattnet i ån och grytan eller ock som en annan människa, och efter de icke kunna se någon tro eller lydnad, så måste både döpelsen och öfverheten vara för dem såsom intet. Här gömmer sig en hemlig och upprorisk djäfvul, som gärna stötte kronan af öfverheten, för att den sedan måtte trampas under fötterna, allt Guds verk och ordning tillintetgöras och i grund förstöras. Därföre måste vi flitigt vaka och taga på oss allt Guds harnesk, att vi icke låta oss dragas och afsöndras ifrån Guds ord, icke heller tro, att dopet är ett blott och bart tecken, såsom dessa svärmandar drömma och pladdra.

Slutligen bör man ej heller förbigå eller lämna obekant, livad sådan döpelse betyder, och hvarföre Gud har med sådana utvärtes tecken och åtbörder instiftat detta sakrament, hvarigenom vi allra först intagas uti de kristnas gemenskap? Den utvärtes gärningen och åtbörden är, att de, som döpas, blifva nedsänkta i vattnet, därmed öfversköljas och, sålunda neddoppade, åter igen uppdragas. Dessa tvenne ting, att nedsänkas i vatten och åter igen uppkomma, betyda döpelsens kraft och verk, som intet annat är än den gamle Adams dödande och sedan den nya människans uppståndelse, hvilka bägge i hela vår lifstid böra vara i en oupphörlig öfning, så att en kristens lefverne är intet annat än ett dagligt dop, som väl en gång är begynt men alltid af

oss bör öfvas. Ty det måste nödvändigt så ske, att den gamle Adams syndaorenlighet efter hand alltid utrensas och aftvås, på det den nya människan må framkomma i sin renhet. Men hvad är då den gamla människan? Hon är ju det, som vi hafva oss medfödt ifrån vår förste fader Adam såsom ett arf, nämligen att vi äro benägna till vrede, illvilliga, af-undsfulla, okyska, öfverflödiga, giriga, lättjefulla, högfärdiga, otrogna, korteligen sagdt, af allehanda synder och laster besmittade, så att i oss bor af naturen intet godt. När vi nu genom dopet äro försatta i Kristi rike, så böra vi dagligen aftaga i dessa synder och laster, så att vi allt framgent blifva mildare, blidare, saktmodigare, tåligare och alltid aftaga uti otro, girighet, hat, afund, högmod och

I slika synder.

j Detta är dopets rätta bruk ibland de kristna, som betecknas genom vattnets bad. Men där ett sådant dopets bruk icke äger rum, utan tygeln gifves den gamle Adam, så att han dagligen varder osty rigare, det är ickc att öfva och bruka dopet utan att emotsträfva och försaka detsamma. Ty de, som äro utom Kristus, kunna icke annat än dagligen vansläktas och förvärras, såsom man säger uti ett allmänt och sant ordspråk: Alltid argare, ju längre, ju värre. Den som förra året begynte något högfärdas och snålas, han blifver strax andra året mycket högfärdigare och girigare, så att synd och last tilltaga sålunda allt ifrån barndomen mer och mer hos en slik människa. Ett spädt barn har väl inga synnerliga odygder, men i ungdomsåren låter det besmitta sig med skörlefnad, otukt och

omåttlighet, och när det kommit till

sin stadiga och manliga ålder, utbrister slutligen en sådan myckenhet af synder och laster, att det blifver ju längre, ju argare.

Därföre följer den gamla människan obehindradt sin natur, om denna icke genom döpelsens kraft varder dämpad och styrd. Däremot, då människorna blifvit kristna, aftager hon och förminskas dagligdags, till dess hon blir alldeles underkufvad; och detta är att rätteligen nedsänkas i döpelsen och åter dagligen uppkomma. Sålunda är detta utvärtes tecken oss till den ändan föresatt, att det icke allenast skall vara kraftigt och verkande utan också något betyda. Hvar nu tron är lefvande och fruktbringande, där har dopet icke allenast blotta betydelsen med sig utan ock de verk, som döda köttets gärningar. Men om tron är borta, linnes allenast kvar ett kraftlöst tecken.

Af detta ser du klarligen, att dopet både med sin kraft och betydelse jämväl innefattar i sig det tredje så kallade sakramentet, nämligen bot och bättring, söm egentligen intet annat är än en döpelse eller dess bruk och öfning. Ty hvad är bot och bättring annat än att frimodigt och med allvar angripa den gamla människan samt underkufva dess lustar och begärelser och begynna ett nytt lefverne? Fördenskull, när du bellitar dig om bot och bättring, så håller du dig vid döpelsen, hvilken icke allenast betyder det nya letvernet utan ock verkar, uppväcker och till öfning drifver ett sådant nytt lif. Ty därföre gifves dem, som döpas, både nåd, ande och kraft att underkufva den gamla människan, så att den nva må framkomma och varda stark.

Därföre blifver dopet alltid ho-

ståndande, och om än någon af synder öfverrumplad affölie därifrån, så hafva vi dock alltid en fri tillgång därtill genom sannskyldig bot och bättring, hvarmed vi åter må underkufva den gamla människan. Men att ånyo döpas med vatten är icke nödigt. Ty om vi än hundrade gånger läte oss begjutas med vatten, så är det dock icke mera än ett dop, men dess verkan och betydelse varar och förblifver framgent. Alltså är bot och bättring intet annat än en fri tillgång och återgång till dopet, att man åter igen begifver sig till att öfva det, som förr var begynt men sedan af försummelse blifvit eftersatt.

Detta säger jag därföre, att man icke må lälla på den tanken, uti hvilken vi varit ganska länge, att döpelsen är förbi, så att vi icke mera kunna bruka densamma, sedan vi åter igen fallit i synd. Orsaken därtill har varit, att vi icke hafva betraktat dopet annat än till dess utvärtes verk, som en gång är skedt och alldeles fullbordadt. Detta har ock kommit däraf, att S:t Hieronymus skrifvit sålunda: »Bot och bättring är den andra båten, på hvilken vi skola fara öfver denna världens haf, sedan själfva skeppet är sönderslaget, uti hvilket vi stiga att öfverföras, när vi ingå i kristenheten». Men med dessa orden har Hieronymus förtagit oss döpelsens rätta bruk, att den icke mera kan vara oss nyttig. Därföre har han ingalunda rätt lärt, ty icke sönderslås skeppet, emedan dopet, som vi förr sagt, är en Guds ordning och instiftelse och icke vårt eget verk. Men det händer ofta, att vi snafva och falla ur skeppet; när därföre någon faller ur, så beflite han sig att åter simma

tram och hålla sig last vid det, till dess han åter upptages i skeppet och får vara där, som han förut begynt.

Alltså menar jag, att alla kunna klarligen förstå, hvad för ett härligt och förträffligt ting dopet månde vara, som rycker oss ur djäfvulens käftar, tillägnar oss Gud, dämpar och borttager synden, sedan dagligen styrker den nya människan samt varar och förblifver framgent, till dess vi, tagna från denna jämmerdalen, blifva försatta till en evig ära och härlighet.

Därföre bör hvar och en anse dopet såsom en daglig klädning, uti hvilken han alltid bör gå klädd, så att han städse linnes i tron och dess frukter, på det han må tillväxa i den nya människan och underkufva den gamla med hennes lustar och begärelser. Ty om vi vilja hållas för kristna, så måste vi ock flitigt öfva döpelsens verk, hvaraf vi förtjäna att kallas kristna. Men om någon faller härifrån, han komme åter därtill. Ty såsom Kristus, vår rätta nådastol, icke viker undan för oss, icke heller hindrar och förmenar oss komma till sig, fastän vi falla i synd, så förblifver ock alla hans håfvors och gåfvors skatt orygg-lig. Såsom vi nu en gång i dopet hafva fått syndernas förlåtelse, så förblifver ock densamma dagligen, så länge vi lefva, det är, så länge vi föra med oss den gamla

människan här i världen.

Den femte delen. Om altarets sakrament.

Såsom vi hittills hafva handlat om dopet, måste vi nu därnäst tala om det andra sakramentet, nämligen om dessa tre delar: Hvad

det är; hvad nytta dem vederfares, som det bruka; och hvilka skola bruka det, eller af hvilka det bör anammas. Och allt detta skall man bestyrka och bevisa af Skriftens egna ord, med hvilka det af Kristus strax i begynnelsen är stiftadt. Dessa stycken bör sannerligen hvar och en kristen veta, om han eljest vill vara kristen och åstundar blifva delaktig al detta sakrament. Ty vi äro icke sinnade att hädanefter framsläppa hvem som kommer eller göra dem delaktiga af Herrens nattvard, som ej veta, hvad de där söka, eller hvarföre de gå därtill. Men instiftelseorden lyda sä: Vår Herre Jesus Kristus i den natt, då han förrådd vardt, tog brödet, tackade och bröt det och gaf sina lärjungar och sade: Tagen och äten; detta är min lekamen, som för eder utgifven varder. Gören det till min åminnelse.

Sammalunda tog han ock kalken, tackade och gaf sina lärjungar och sade: Tagen och dricken häraf alla; denna kalk är det nya testamentet i mitt blod, som för eder och för många utgjutet varder titi syndernas förlåtelse. Sä ofta, som T det gören, gören \ det till min åminnelse. i Först är att märka, att vi icke i ärnat fäkta och kifva, såsom hade I vi någon lust att träta med detta heliga sakraments skändliga försmädare, utan hellre til) en begynnelse lära, hvaruti detta sakraments verkan och kraft består (såsom vi gjort vid döpelsens sakrament), nämligen att vi måste veta grunden och hufvudstycket häruti vara Guds ord, hans instiftelse och befallning. Ty det är icke af någon människa upptänkt och påfunnet utan af Kristus själf stiftadt utan någons råd 390

tram och hålla sig last vid det, till dess han åter upptages i skeppet och får vara där, som han förut begynt.

Alltså menar jag, att alla kunna klarligen förstå, hvad för ett härligt och förträffligt ting dopet månde vara, som rycker oss ur djäfvulens käftar, tillägnar oss Gud, dämpar och borttager synden, sedan dagligen styrker den nya människan samt varar och förblifver framgent, till dess vi, tagna från denna jämmerdalen, blifva försatta till en evig ära och härlighet.

Därföre bör hvar och en anse dopet såsom en daglig klädning, uti hvilken han alltid bör gå klädd, så att han städse linnes i tron och dess frukter, på det han må tillväxa i den nya människan och underkufva den gamla med hennes lustar och begärelser. Ty om vi vilja hållas för kristna, så måste vi ock flitigt öfva döpelsens verk, hvaraf vi förtjäna att kallas kristna. Men om någon faller härifrån, han komme åter därtill. Ty såsom Kristus, vår rätta nådastol, icke viker undan för oss, icke heller hindrar och förmenar oss komma till sig, fastän vi falla i synd, så förblifver ock alla hans håfvors och gåfvors skatt orygg-lig. Såsom vi nu en gång i dopet hafva fått syndernas förlåtelse, så förblifver ock densamma dagligen, så länge vi lefva, det är, så länge vi föra med oss den gamla människan här i världen.

Den femte delen. Om altarets sakrament.

Såsom vi hittills hafva handlat om dopet, måste vi nu därnäst tala om det andra sakramentet, nämligen om dessa tre delar: Hvad

det är; hvad nytta dem vederfares, som det bruka; och hvilka skola bruka det, eller af hvilka det bör anammas. Och allt detta skall man bestyrka och bevisa af Skriftens egna ord, med hvilka det af Kristus strax i begynnelsen är stiftadt. Dessa stycken bör sannerligen hvar och en kristen veta, om han eljest vill vara kristen och åstundar blifva delaktig al detta sakrament. Ty vi äro icke sinnade att hädanefter framsläppa hvem som kommer eller göra dem delaktiga af Herrens nattvard, som ej veta, hvad de där söka, eller hvarföre de gå därtill. Men instiftelseorden lyda sä: Vår Herre Jesus Kristus i den natt, då han förrådd vardt, tog brödet, tackade och bröt det och gaf sina lärjungar och sade: Tagen och äten; detta är min lekamen, som för eder utgifven varder. Gören det till min åminnelse.

Sammalunda tog han ock kalken, tackade och gaf sina lärjungar och sade: Tagen och dricken häraf alla; denna kalk är det nya testamentet i mitt blod, som för eder och för många utgjutet varder titi syndernas förlåtelse. Sä ofta, som T det gören, gören \ det till min åminnelse. i Först är att märka, att vi icke i ärnat fäkta och kifva, såsom hade I vi någon lust att träta med detta heliga sakraments skändliga försmädare, utan hellre til) en begynnelse lära, hvaruti detta sakraments verkan och kraft består (såsom vi gjort vid döpelsens sakrament), nämligen att vi måste veta grunden och hufvudstycket häruti vara Guds ord, hans instiftelse och befallning. Ty det är icke af någon människa upptänkt och påfunnet utan af Kristus själf stiftadt utan någons råd38b Luthers större kateke. •s. 4:e hufvudstycket.

och betänkande. Fördenskull, såsom tio Guds bud, Herrens bön och Trons bekännelse behålla sin höghet och värdighet, om än du aldrig håller, läser eller tror dem, så förblifver ock detta högt vördade sakramentet heligt och oför-kränkt, så att det i sig själft intet förlorar, fastän vi ovärdigt skulle bruka detsamma. Hvad menar du, att Gud frågar efter vår tro eller våra gärningar, så att han för deras skull ville låta sin ordning eller instiftelse förändras? Vi förnimma ju, att alla ting i världen förblifva och bestå framgent i det skick och den ordning, som Gud vid deras första skapelse föreskref och inrättade, huru vi än sedan bruka och använda de skapade tingen. Detta skall man i allmänhet flitigt lära och framställa, emedan alla upproriska villoandars svassande läror varda därigenom strax kastade öfverända. Ty de anse och betrakta sakramenten utom Guds ord såsom ett ting, hvilket vi själfva göra.

Hvad är då altarets sakrament? Svar: Det är vår Herres Jesu Kristi sanna lekamen och blod, uti och under bröd och vin, genom Kristi ord oss kristna instiftadt och förordnadt till att äta och dricka. Och såsom vi hafva sagt om dopet, att det är icke blott vatten allena, så säga vi ock här, att detta sakrament är vin och bröd,' dock icke blott vin och bröd, som sålunda utspisas, utan vin och bröd, infattadt i och förbundet med Guds ord. Ordet, säger jag, är det, som gör och åtskiljer detta sakrament, att det är icke blott vin och bröd allena, utan att det är och blifver kalladt Kristi lekamen och blod. Ty vi hålla oss vid Augustini ord, så Ivdande: Accedat verbum ad ele-

mentum et fit sacramentum; det är, när ordet kommer till elementet, eller det utvärtes tinget, så blifver ett sakrament däraf. Detta Augustini språk är så träffande och väl funnet, att han knappast sagt något bättre och klarare. Genom ordets kraft blifver elementet till ett sakrament, men kommer icke ordet därtill, så förblifver det ett blott element. Nu är detta icke någon furstes eller kejsares utan den allsmäktige Guds ord och instiftelse, för hvilka alla kreatur med rätta borde falla till fota och bekänna, att det är så, som han själf säger, och emottaga det med all vördnad, fruktan och ödmjukhet.

Med detta ord kan du styrka ditt svaga samvete och säga: Om |också många tusen orena andar 1 tillika med alla svärmare skulle fara ut häremot och skamlöst ropa: Huru kan bröd och vin vara Kristi lekamen och blod? m. m., så är jag likväl viss därpå, att alla andar och lärde tillhopa icke hafva klokhet och förstånd, som den allsmäktige Guden har (så att säga) i sitt minsta finger. Nu ståt-här uttryckligen Kristi ord: Tagen, äten! Detta är min lekamen. Dricken häraf alla! Denna kalk är det nya testamentet i mitt blod. Vid dessa ord stå vi oryggligt och vilja se dem, som understå sig att mästra Kristus och påstå honom annat lära eller ock annorlunda göra, än han själl talat. Det skola vi väl icke neka till, att om du tager bort ordet och betraktar sakramentet utan ordet, så har du icke mera kvar än blotta brödet och vinet; men I när orden blifva förenade med brödet och vinet, som det bör och måste vara, så är det klart och visst, att de sannfärdeligen äro892

Kristi lekamen och blod. Ty såsom Kristi mun talar och säger, så är det ock, emedan han ingalunda kan ljuga eller bedraga.

Till följd häraf kunna vi lätt svara på allehanda frågor, med hvilka många nu bekymra sig, t. ex. den. om någon prästman, som är oskicklig i sitt lefverne, må handtera och utdela sakramentet m. m. sådant. Vi göra här den slutsatsen och säga: Om också den kunde vara en arg skalk, som utdelar sakramentet till andra, eller ock den som det anammar, så undfår han icke dess mindre själfva sakramentet, det är Kristi lekamen och blod, liksom en annan, hvilken på värdigaste sätt anammar eller handterar det; ty sakramentet grundar sig icke på människors

helighet utan på Guds ord. Och såsom intet på orden, ja ock ingen ängel i himmelen kan göra bröd och vin till Kristi lekamen och blod, så kan ock ingen ändra och förbyta något häruti, fastän han på det ovärdigaste handterar och missbrukar sakramentet. Ty för personens ovärdighets eller otros skull blifver icke ordet falskt eller om intet, genom hvilket sakramentet är stiftadt och inrättadt. Kristus säger ju icke så: Om I tron eller ären värdiga gäster, så skolen I bekomma min lekamen och blod, utan han säger: Tagen, äten och dricken, detta är min lekamen och mitt blod; och vidare: Detta gören, nämligen det jag nu gör, instiftar och gifver eder att äta och dricka. Detta är så mycket, som hade han sagt: Du vare värdig eller ovärdig, så har du här min lekamen och blod i kraft af dessa ord, som äro tillagda brödet och vinet. Laga, att du väl gömmer och förvarar detta i ditt hjärta;

ty uti dessa ord består allt vårt försvar, skydd och värn emot alla de villfarelser och bedrägerier, som antingen hittills hafva uppkommit eller hädanefter kunna uppkomma.

Sålunda hafva vi korteligen af-handlat den första delen, nämligen om detta sakraments väsende. Vidare vilja vi nu betrakta dess kraft och nytta, hvarföre detta sakrament förnämligast är instiftadt, och hvilket häruti är allra nödvändigast, att vi må veta hvad, vi här skola söka och hämta. Men detta är ock ganska klart och lätt att förstå af de förut anförda orden: Detta är min lekamen och mitt blod, som Jör eder utgifven och utgjutet varder till syndernas förlåtelse. Meningen af dessa ord är korteligen denna: Därföre gå vi till detta sakrament, att vi där | skola undfå en sådan skatt, genom och uti hvilken vi må bekomma syndernas förlåtelse. Hvarföre det? Jo därföre, att orden stå där och meddela oss sådant. Ty därföre befaller mig Kristus att äta och dricka, att det skall blifva mitt och gagna mig såsom en viss pant och försäkring, eller rättare sagdt, det goda, hvilket han gifvit i underpant och satt emot mina I synder, döden och allt ondt.

Därföre kallas ock det med största rätt själens spis, som föder och stärker den nya människan. : Ty genom döpelsen varda vi först pånyttfödda, men icke dess mindre hänger den gamla och fördärfvade huden med sitt kött och blod kvar vid människan. Så äro här ock många hinder och anfäktningar, med hvilka vi både af djäfvulen och världen på det häftigaste ansättas, så att vi ofta uppgifvas af maktlöshet och understundom ned 1 sjunka i syndens orenlighet.Luthers större katekes. 4:e hufvudstycket.

393

Därföre är detta sakrament oss gifvet såsom till en daglig spis, att tron genom dess njutande må åter förnya och igenhämta sina krafter, på det hon i en sådan kamp icke må falla till rygga eller omsider ligga under utan alltid varda mer och mer stark. Ty det nya lifvet skall så inrättas, att det alltid förkofras och genom att fortfara tilltager. Men däremot måste man mycket lida och utdricka mången bedröfvelses bägare. Ty vår fiende djäfvulen brinner af så stor vrede, att så fort han ser, att vi sträfva emot honom och liksom med betsel styra den gamla människan, och att han icke med våld kan förtrycka oss, så ställer han försåt på alla sidor, vill med list hemli-gen angripa oss, brukar därvid all makt, försöker all konst och upphör icke med sina illfundiga ränker, förrän han alldeles utmattat oss, på det vi antingen må bortkasta trons sköld eller misströsta om allt motstånd och således ledsna och blifva otåliga. Emot detta är nu gifven tröst och denna själens lisa tillredd, att när hjärtat känner sig alltför hårdt ansättas, så kan det här söka och hämta krafter och vederkvickelse.

Men här kvälja sig åter våra kloka villoandar med sin förmätna visdom och förstånd, i det de ropa och storma: Huru kunna bröd och vin förlåta synderna eller styrka tron? Och likväl veta och höra de, att vi aldrig hafva lärt sådant om bröd och vin, så vida bröd i sig själft är bröd, utan om sådant bröd och vin, som äro Kristi lekamen och blod samt med Guds ord äro förenade. Detta, säger jag, är den skatt, som vi beropa oss på; detta är det i sanning och intet annat, hvarigenom Kristus

förtjänt en sådan syndernas förlåtelse åt oss. Nu gifves och meddelas oss detta icke annorlunda än genom dessa orden: För eder utgifven och utgjutet. Ty uti dem har du bäggedera, nämligen, att det både är Kristi lekamen och blod, och att det är ditt, såsom en skatt och gåfva lämnad dig af nåd. Jämväl är ock det visst och fast, att Kristi lekamen och blod | icke kunna vara ett fåfängt och ofruktbart ting, som icke har nå-I gon frukt eller nytta med sig. Men huru stor skatten i sig själf vara må, så är det af nöden, att han inneslutes i Guds ord och uti det samma tillbjudes oss; eljest kunde vi hvarken veta eller söka den.

Därföre är det utan betydelse och värde, som våra motståndare-här säga, nämligen att Kristi lekamen och blod icke utgifves och utgjutes för oss i nattvarden, ocli att vi därföre icke kunna hafva syndernas förlåtelse i sakramentet. Ty ehuru själfva verket är fullbordadt på korset och syndernas förlåtelse där förvärfvad, så kan likväl sådant icke på annat sätt än genom ordet komma till oss och meddelas oss. Ty hvad kunde vi annars veta därom, att sådant vore skedt och skulle oss skänkas, om det icke förkunnades oss genom predikan eller det muntliga ordet. Men hvadan hafva de denna kunskap, eller huru kunna de fatta syndernas förlåtelse, om de icke tro på den heliga skrift och evangelium och stödja sig därpå. Nu är hela evangelium och denna trosartikel: Jag tror på en helig, allmännelig kyrka, syndernas förlåtelse 111. m. förmedelst ordets kraft i detta sakrament innesluten och oss erbjuden. Hvarföre skulle vi då låta en sådan skatt med våld och otillbörligen söndras och

.skiljas ifrån detta sakrament, då de likväl nödgas bekänna, att dessa ord äro desamma, hvilka vi som oftast höra upprepas i evangelium, och då de ju lika litet kunna säga, att dessa ord äro utan frukt och nytta i sakramentet, som de våga säga, att hela evangelium eller Guds ord utom sakramentet äro af intet värde eller nytta.

Sålunda hafva vi nu betraktat hela sakramentet, både hvad det är i sig självt, som ock hvad det tillför och gagnar dem, som det bruka. Nu måste man jämväl tillse, hvilken den person är, som undfår denna kraft och nytta? Det är, i korthet sagdt, såsom vi tillförne om döpelsen och eljest ofta hafva sagdt, den som sätter tro till det, som orden uttala och innehålla. Ty icke äro dessa ord talade eller förkunnade för stenar eller stockar utan för dem, som kunna höra, till hvilka Kristus säger: Tagen och äten m. m. Och emedan han tillbjuder och nådeligen utlofvar syndernas förlåtelse, sä kan detta icke annorlunda än genom tron emottagas. Denna tro fordrar han i dessa orden: För eder utgifven och för eder utgjutet; såsom ville han säga: Därföre gifver jag eder min lekamen och blod och bjuder eder dem att äta och dricka, att I skolen tillägna eder och bruka dem såsom edert eget goda. Den som nu anser detta vara taladt till sig och tror, att saken är så beskaffad, han har det, som orden här uttala och innehålla. Men den som icke tror på dessa ord, han har alls intet, emedan han låter sig fåfängt tillbjudas detsamma och icke åstundar att nyttja och bruka ett sådant hälsosamt ting. Själfva skatten är väl uppenbar och står öppen för alla, ja är, så att säga,

framburen inför dörren och hvad ' än mera är, framsatt uppå bordet 'för att kunna åtnjutas; men här fordras ytterligare, att du särskildt \ tillägnar dig själf densamma, låter din hand utsträckas emot honom och stadigt tror, såsom orden lära dig.

Detta är nu hela den kristliga förberedelsen att värdigt undfå detta sakrament. Ty emedan den na skatt helt och hållet i orden erbjudes oss så kan han ej emotta-gasannorlunda än medhjärtat. Men icke kan en sådan gåfva och evig-varande skatt omfattas och anammas med händerna. Fasta och bön m. m. kan väl vara en utvärtes beredelse och barnaöfning, att kroppen må skicka sig höfviski och vördsamligt emot Kristi lekamen och blod. Men det, som häruti och härigenom gifves oss, kan kroppen på intet sätt emottaga, utan det gör hjärtats tro, som känner och åstundar en sådan skatt. Och detta vare nog taladt om det, som i allmänhet rör detta sakraments instiftelse. Ty hvad mera härom vore att säga fordrar annan tid och tillfälle.

Slutligen, efter vi äro vissa om detta sakraments rätta förstånd och sanna lära, så behöfves ganska väl en förmaning och uppmuntran, att vi icke försumma en sådan och så stor skatt, hvilken dagligen ibland de kristna förvaltas och utdelas, det är, att de, som vilja vara kristna, bereda sig att ofta begå detta högt vördade sakrament. Ty vi se tydligt, huru tröga och försumliga vi visa oss däruti Det är en stor del af dem, som höra evangelii lära, hvilka, sedan påfvens uppdiktade stadgar äro | afskaffade och vi äro befriade ifrån hans befallning och trug, låta två, tre eller flera år gå förbi

utan att bruka detta sakrament; liksom vore de så starka kristna, att de alldeles icke behöfde det. Somliga låta sig hindras och af- i skräckas därifrån, emedan vi haf- \ va lärt, att ingen må gå därtill utan den, som hungrar och törstar därefter. Andra åter förebära, att det står i hvars och ens frihet, och att det icke är något nödvändigt, utan

att det är nog, om de för öfrigt tro, af hvilka större delen slutligen kommit så vida, att de hafva afklädt sig all gudaktighet och begynt föra ett oförnuftigt lefverne, så att de omsider skändligen förakta både sakramentet och Guds ord.

Nu är väl sant, hvad vi .i begynnelsen hafva lärt, att ingen på något sätt skall trugas och tvingas till den heliga nattvarden, för att vi icke på nytt må införa något själamord; men det skall man emellertid veta, att sådana böra icke hållas för kristna, hvilka en så lång tid söndra och afhålla sig ifrån sakramentet; ty Kristus har icke instiftat det, för att det skall behandlas som ett skådespel, utan har befallt sina kristtrogna, att de skola äta och dricka och göra det till hans åminnelse.

Och sannerligen de, som äro rättskaffens kristna och Kristi rätta lärjungar, hvilka hafva sakramentet uti akt och vördnad, de skola väl själfmant förmå sig därtill. Men på det jämväl de enfaldiga och svaga, som hafva någon vilja att vara kristna, må dess mer uppväckas att betrakta den orsak och nödvändighet, hvaraf de böra drifvas till sakramentet, så vilja vi något tala härom. Tv såsom det i andra saker, hvilka höra till tron, kärleken och tålamodet, icke är nog att allenast lära och undervisa, utan man måste ock dag-

ligen därom med Hit förmana folket, så fordrar ock här själfva nödvändigheten, att man är flitig i lärande och predikande, så att man icke tröttnar eller ledsnar därvid, emedan vi veta, med huru stor flit och möda djäfvulen står emot denna och all annan kristlig öfning, så att han efter sin yttersta förmåga jagar och afskräcker människornas håg och sinne därifrån.

Nu hafva vi först den klara texten uti själfva Kristi ord: Delta gören till min åminnelse. Del är ord, som bjuda och befalla oss och hvarigenom det ålägges dem. som vilja aktas för kristna, att bruka sakramentet. Därföre, den som åstundar vara en af Kristi lärjungar, till hvilka han här talar, han lägge dessa orden på hjärtat, icke af något tvång, såsom nödgad af människor, utan för att | han må Herren Kristus lydig vara I och honom till behag göra. Men I du torde till äfventyrs säga: Här äro likväl dessa ord tillagda: Stt ofta I det gören, och dessa ord tvinga ju icke någon utan lämna sakramentets bruk uti hvars och ens fria behag? Därtill svaras: Jag hör väl hvad du säger, men icke har Kristus sagt, att vi aldrig någonsin må göra det, utan snarare, när han talat dessa orden: Så ofta I det gören, har han därjämte: befallt, att vi ofta skola bruka ! sakramentet. Och äro de orden därföre tillagda, att Kristus vill i hafva sakramentet fritt och icke bundet vid någon viss tid, såsom judarnes påskalam var, hvilket allenast en gång om året och icke utan på fjortonde dagen i första månaden skulle ätas om aftonen, i så att man icke fick öfverskrida den dagen; såsom ville han säga: lag tillreder och instiftar för eder en påskhögtid eller nattvard, hvil-38b

ken I ej allenast årligen må begå på denna dag om aftonen utan! ofta bruka densamma, när och så ofta eder behagar, allt eftersom hvars och ens lägenhet och nöd fordrar, utan att varda bunden till något rum eller tid. Dock halden romerska stolens påfviska afgud förvändt detta såsom allt annat, hvad Kristus förordnat, och gjort af denna heliga måltid en judisk fest.

Häraf se nu alla klarligen, att icke en sådan frihet är lämnad, att man får förakta sakramentet. Ty det kallar jag att förakta, när vri utan laga förhinder på en så lång tid, liksom af leda vid sakramentet, icke komma därtill ej heller hafva någon längtan därefter. Om du påstår dig hafva den friheten, hvi tager du dig icke hellre den, att du må alldeles slippa att vara kristen och ej behöfva något bedja eller tro? Ty det ena är såväl Kristi befallning som det andra. Men vill du vara en kristen, så måste du understundom nödvändigt efterkomma och lyda detta bud. Ty en sådan befallning borde ju beveka dig att gä till dig själf och tänka: Se, hvad är jag lör en kristen? Vore jag jag en rätt kristen, så skulle jag utan tvifvel hafva någon längtan att fullgöra det, som min Herre och Gud befallt mig att göra.

Och sannerligen, emedan vi äro så tredska och tröga att begå denna nattvard, liksom vi kände leda därvid, så är nog klart, hurudana kristna vi hafva varit i påfvedömet, då vi gått därtill allenast af tvång och fruktan för människobud förutan all hjärtans lust och kärlek och utan att hafva något afseende på Kristi befallning. Men så

tvinga eller drifva vi dock ingen med våld, icke heller må

någon oss till tjänst och behag blifva gäst vid denna heliga nattvard. "Men det borde själft drifva och tvinga dig, att Kristus fordrar sådant och att det behagar honom. Till människor hör det ingalunda, att vi af dem skola tvingas antingen till tron eller något verk. Vi göra icke mera än lära och förmana, hvad dig är nödvändigt att göra, icke för vår, utan för din egen skull. Herren Jesus lockar dig nog och kallar dig på allehanda sätt till sig; om du honom föraktar, så se till, huru du en gång må svara för dig.

Detta är nu det första, som borde sägas, i synnerhet för kallsinniga och försumliga kristna, att de ändtligen en gång må uppvakna och med allvar bättra sig. Ty det är visst och sant, som jag erfarit hos mig själf och som hvar och en skall finna hos sig, att när man så länge afhåller sig ifrån sakramentet, så blifver man dag ifrån dag trögare och kallsinnigare och får omsider alldeles leda därvid. Man måste ju rådfråga sig med sitt hjärta och samvete och så ställa sig, som det tillhör en människa, hvilken hjärtligen åstundar Guds nåd och ynnest. Nu ju oftare sådant sker, desto mera uppvärmes och upptändes hjärtat, så att det icke alldeles förkolnar och kärleken till Gud utslocknar.

Du torde till äfventyrs säga: Än om jag känner, att jag icke är beredd? Svar: Detta är äfven min anfäktning, som varat alltifrån påfvedömet, under hvilket hvar och en har plågat och marterat sig med sådan själaångest, att vi skulle vara alldeles rena och genomluttrade, på det Gud icke måtte finna hos oss något fel eller något lastvärdigt. Däraf äro vi vorda

så rädda, att hvar och en med bäfvande hjärta måste utbrista i sådana ord: o ve, du är icke värdig. Ty naturen och det mänskliga förnuftet begynner här väga sin värdighet emot denna stora och dyra gåfva, och då lyser den så litet, som när man jämför en mörk och oren lykta emot klara solen, eller såsom träck emot skinande pärlor och ädla stenar. När man finner och ser denna sin orenlighet, ve-dersakar man att komma till Herrens nattvard och uppskjuter därmed så länge, till dess man skall blifva värdig och väl skickad, och emellertid går dag efter dag, månad efter månad och år eller år sin kos. Men om du vill se därpå, huru from och ren du är och beflita dig därom, att intet må agga ditt samvete, så kommer du knappast någonsin därtill.

Därföre bör man här göra en åtskillnad emellan folket. Ty till de vilda, gensträfviga och obot-färdiga måste man säga, att de athåila sig ifrån sakramentet, emedan de icke äro bekvämaoch skickliga att undfå syndernas förlåtelse, enär de icke hafva någon längtan därefter ej heller gärna vilja blifva fromma. Men de andra, som icke äro så vildsinta och gudlösa och gärna vilja vara fromma, böra ingalunda skilja sig ifrån nattvarden änskönt de eljest äro svaga och bräckliga, såsom kyrkans lärare Hilarius jämväl sagt: »Om någon icke bedrifvit en sådan synd, för hvilkens skull han med rätta kan uteslutas ifrån Guds församling och hållas för en hedning, så måste han ingalunda afhålla sig ifrån sakramentet, på det han icke må beröfva sig lifvet». Ty ingen må göra sig hopp att här komma till en sådan fromhet, att han icke be-

håller otaliga fel och brister i sitt kött och blod.

Därföre måste sådana människor lära sig, att den högsta kun skapen består däruti, att man vet, det altarets sakrament icke är instiftadt för vår egen värdighets skull. Ty icke låta vi oss döpas såsom heliga och värdiga, icke heller komma vi att bekänna våra synder, såsom vore vi rena och obefläckade, utan tvärt om såsom arma och eländiga syndare och äfven därföre, att vi äro ovärdiga; så framt icke till äfventyrs någon vore sådan, att han icke åstundade någon nåd och aflösning icke heller tänkte att någonsin bättra sitt lefverne och omvända sig.

Men den som längtar att äga och bekomma nåd och tröst, han mane sig själf och låte sig ingalunda afskräckas utan säge så: Jag ville gärna vara värdig att komma till denna heliga nattvard, men jag kommer icke därtill i kraft al" min värdighet, utan i förtröstan på ditt ord är jag här tillstädes, därföre att du befallt mig och jag gärna åstundar vara ibland dina lärjungars hop, det må vara huru det kan med min värdighet. Alen detta är en svår sak, efter det alltid ligger i vägen för oss, att vi mycket mera se på oss själfva än på Kristi ord och tal. Ty så skulle människans natur härmed vilja handla, att hon måtte äga någon säkerhet och visshet hos sig själf, hvarpå hon

kunde lita; men efter det slår felt för henne, skyr hon att komma härtill. Detta vare nog sagdt om den första delen.

För det andra är ett härligt löfte fogadt till detta bud, som ofvan före jämväl är förmäldt, hvilket allra mest borde beveka och drifva398

oss. Ty så lyda de vänliga och ljufliga orden, fulla af nåd och välvilja: Detta är min lekamen, som för eder utgifves; detta är mitt blod, som för eder utgjutes till syndernas förlåtelse. Dessa ord, säger jag, äro icke talade till några stockar eller stenar utan till mig och dig; eljest hade Kristus så väl kunnat tiga och icke instifta något sakrament. Laga därföre framför allt, att du ock innesluter dig i dessa orden »för eder», så att Kristus icke fåfängt må tala med dig.

Ty här tillbjuder han oss alla håfvors rikedomar, hvilka han af himmelen fört med sig människosläktet till godo, till hvilka han oss jämväl kallar på det vänligaste och kärligaste, såsom då han sä-®er hos Matt. 11: 28: »Kommen till mig I alla, som arbeten och ären betungade, jag vill vederkvicka eder». Nu är det visserligen den största synd och skam, att, när han så kärligen och troligen kallar och förmanar oss att sammankomma till vårt högsta och största goda, vi då visa oss liknöjda för hans kallelse och på så lång tid afhålla oss ifrån delaktighet i sakramentet, till dess vi varda hårdhjärtade och alldeles kallsinniga, att ingen längtans eller kärleks gnista hos oss mera är öfrig. Man bör ju icke så betrakta sakramentet, som vore det ett skadligt ting, hvilken man måste undvika och med all flit undfly, utan såsom en nyttig och hälsosam läkedom, hvilket helår dina krank-heter och gifver dig lif både till själ och kropp. Ty hvar själen är helad och har sin hälsa, där står ock väl till med kroppen. Hvarföre äro vi då så rädda eller tTehågsna, att vi sky därför, såsom vore det förgitt, af hvilket |

man skulle på stunden äta sig döden?

Det må jag väl icke neka, att de, som förakta sakramentet eller lefva såsom oskäliga djur, anamma det allenast sig till fördärf och fördömelse. Ty dem bör intet tjäna till godo och välfärd, liksom det plägar hända den sjuke, hvilken efter sin lust äter och dricker det, som är honom förbjudet af läkaren. Men de, som känna sitt kötts svaghet och gärna vilja vara fria från densamma samt söka hjälp därför, skola icke annorlunda anse och bruka det än som det kostbaraste motgift mot det gift, som de hafva i sig själfva. Ty här skall du i sakramentet undfå af Kristi mun syndernas förlåtelse, hvilken har med sig och tillför Guds nåd och ande tillika med alla hans gåfvor, försvar, beskydd och makt emot döden, djäfvulen och allt ondt.

Alltså har du här af Gud både Kristi befallning och löfte. Dessutom borde din egen nöd, som hänger öfver dig, och för hvilkens skufl slika bud och lockande löften äro gifna, drifva dig härtill. Ty han säger själf: »De helbregda behöfva icke läkare utan de kran-ka»; det är de, som arbeta och äro betungnde af synden, fruktan för döden samt köttets och djäfvulens frestelse. Är du betungad af syndens börda och känner din svaghet, så kom med ett fritt mod och framställ dig för Herren Krisstus, att du af honom må varda vederkvickt, lättad och styrkt. Men om du så länge vill förhala tiden, till dess du, befriad ifrån alla fel och brister, må ren och värdig komma till sakramentet, så måste du alltid hålla dig ifrån denna heliga måltid. Ty Kristus fäller härom en sådan dom: Är du renLuthers större katekes. 4:e hufvudstycket.

och from, så behöfver du icke min hjälp, icke heller behöfver jag dig. Därföre kallas de allena ovärdiga, som icke kännas vid sina fel och hålla sig för syndare.

Men om du frågar: Hvad skall jag då göra, när jag icke kan känna en sådan mitt kötts svaghet och nöd icke heller hungrar eller törstar efter sakramentet? så svarar jag: Dem, som äro så sinnade, att de icke känna något sådant hos sig, vet jag icke gifva något hälsosammare råd, än att de sticka handen i sin egen barm och tillse, om de ock hafva kött och blod, och när de linna det vara så beskaffadt med sig, kunna de taga för sig Pauli epistel till galaterna (5: 19) och skåda däruti liksom i ett sammandrag, hvilka köttets gärningar äro. »Köttets gärningar (säger apostelen) äro uppenbara, som äro hor, boleri, orenlighet, lösaktighet, afguderi, trolldom, ovänskap, kif nit, vrede, trätor, tvedräkt, parti, afund, mord, d^c-kenskap, frässeri och sådant mer».

Därföre, om du icke kan känna sådant, så må du dock tro den heliga skrift, hvilken icke skall ljuga för dig, och hvilken känner ditt kött bättre än du själf. Ja, än vidare gör ock S:t Paulus detta slut, då han säger till romarne, 7 kap. 18 v.: »Jag vet, att i mig, det är i mitt kött, bor intet godt.» Om nu S:t Paulus vågar så tala om sitt kött, så vilja vi icke heller vara bättre eller heligare än han. Men när vi icke så noga känna detsamma, så är vår sjukdom desto farligare. Ty det säkraste tecknet, att vårt kött är behäftadt med den andliga spetälskan, är det, att man icke har någon känsla däraf, fastän hon emellertid biter och fräter allt omkring sig. Men, som sagdt är.

är du så alldeles död och utan känsla, så må du åtminstone sätta tro till den heliga skrift, hvilken redan har sagt sin dom öfver dig" och visat, hurudan du är. Ja, korteligen, ju mindre du känner dina synder och brister, ju flere orsaker har du att begå detta sakramentet för att där söka hjälp och läkedom.

Gif ock noga akt därpå, att du ser till, om du vistas i världen, eller vet du det icke, så fråga dina grannar därom. Är du nu tillika med amdra i världen, så må du icke tänka, att du är fri från synd och nöd. Begynn allenast att så skicka dig, som ville du varda from och vandra värdigt evangelium samt blifva vid dess rena lära, och se till, om du icke får någon, som blifver dig gramse, ja ock gör dig förtret, tillfogar dig våld och orätt samt gifver dig orsak till synder och laster. Har du hittills icke erfarit sådant, så låt dig härom undervisas af den heliga skritt, hvilken allestädes gifver världen sådana loford och vittnesbörd.

Dessutom skall du ju äfven hafva djäfvulen bredvid dig, hvilken du ingalunda kan alldeles trampa under dina fötter, såsom vår Herre Jesus Kristus själf icke heller kunnat honom undslippa? Hvad är då djäfvulen? Intet annat än det, som Skriften kallar honom och betygar honom vara, nämligen en lögnare och mandråpare. Lögnare är han därföre, att han söker af-vända människans hjärtaifrån Guds ord och så förblinda det, att du icke må känna din nöd icke heller kunna komma till Kristus, din läkare. En mandråpare är han ock, som icke unnar dig lefva en tim mes tid, så att om du fick se med huru många svärd, spjut, skott och400

pilar han alla stunder och ögonblick måttar åt dig, så skulle du vara glad, att det står fritt att begå detta sakrament så ofta, som du kan bekomma det. Men att vi här vandra så säkert och obetänksamt kommer endast däraf, att vi icke besinna eller tro, det- vi lefva i köttet och uti denna onda världen, öller att vi vistas uti djäfvulens rike.

Fördenskull försök och öfva detta väl, och gå blott in i dig själf eller se dig litet omkring, och håll dig blott till Skriften. Men känner du ändå icke något, så tvingar dig dess större nöd att beklaga dig både inför Gud och din nästa. Hos dem måste du söka hjälp och låta bedja för dig och upphör icke, förrän det stenhårda hjärtat blifver dig ifråntaget. Så skall du väl rinna din nöd och klarligen kunna se, att du är tre eller fvra gånger djupare nedsänkt i synden än någon annan syndare, och att du mycket mera behöfver detta heliga sakrament att böta ditt förborgade elände, att Gud måtte gifva dig sin nåd, att du mera måtte kunna känna din nöd och således få en större hunger efter sakramentet, i synnerhet emedan djäfvulen ansätter dig så hårdt och stämplar efter ditt fördärf, att han må fånga och beröfva dig både lif och själ, så att du ingen timme kan vara säker för hans försåt. Huru snart och hastigt skulle han icke kunna störta dig i allehanda jämmer och nöd,

då du är vårdslös och icke förmodar sådant.

Detta vare nu sagdt till en förmaning, icke allenast för oss äldre utan jämväl för ungdomen, hvilken skall upptuktas uti den kristliga läran och dess rätta förstånd. Ty på detta sätt kunde vi med mindre omak lära ungdomen tio Guds bud, Trons bekännelse och Herrens bön, att de med någon lust och allvar fattade dessa stycken och således strax från barndomen måtte dem begripa samt allt framgent vänja sig vid dem och öfva dem. Med de äldre står det nästan så till, att man detta och annat icke kan erhålla af dem, om icke sådana personer strax från barndomen upptuktas, som skola blifva våra efterträdare och bekläda vårt verk och ämbete, på det de ock må väl och hälsosamt uppfostra sina barn genom hvilkas tillhjälp Gud.» ord kan uppehållas och de kristnas gemenskap uppbyggd varda.

Fördenskull må hvar och en husfader veta, att han efter Guds befallning är pliktig att lära sina barn detta eller låta andra lära dem, hvad de böra veta och kunna. Ty efter de äro döpta och upp tagna i kristenheten, så är det till

börligt, att de varda delaktiga af detta sakrament, på det att de må vara oss till nytta och hjälp. Ty de böra ju alla samt och synnerligen tillika med oss tro, öfva kärlek, bedja och strida emot djäfvulen.Konkordieformeln.

Första delen.

Sammandrag af de artiklar,

om hvilka några tvistigheter uppkommit emellan teologerna af den Augsburgiska bekännelsen, som uti följande framställning, efter Guds ords föreskrift, kristeligen äro förklarade och bilagda.

Om den regel och rättesnöre, hvarefter alla läror böra pröfvas och förefallande tvistigheter kristeligen förklaras och biläggas.

\7 i tro, bekänna och lära, att den enda regel och rättesnöre, hvarefter alla läror och alla lärare böra anses och dömas, är intet annat än de profetiska och apostoliska, det gamla och nya testamen-tetss krifter, såsom skrifvet står,Ps. 119: 105: »Ditt ord är mina fötters lykta och ett ljus på mina vägar*. Och den helige Paulus säger, Gal. 1: 8: «Om en ängel af himmelen annorlunda predikade evangelium, han vare förbannadt.

Men andra, vare sig fädernas eller nya lärares skrifter, ehvad namn de än kunna hafva, skola ingalunda aktas jämlika med den h. skrift utan allesamman henne så underkastas, att man dem icke annorlunda upptaga skall än såsom vittnen, som visa, att och på hvilka orter i världen den profetiska och apostoliska läran jämväl efter apostlarnes tid är oförfalskad och och vid makt hållen.

Och alldenstund icke långt efter apostlarnes tid, jämväl ock medan

de ännu voro i lifvet, falska lärare och kättare hafva uppkommit, emot hvilka några symbola, eller korta och tydliga bekännelser, uti den första församlingen blefvo författade, som innehöllo en endräk-tig den allmänna kristliga trons öfverensstämmelse och de renlärigas och den sanna kyrkans bekännelse (såsom det Apostoliska, Nicenska och Athanasii sym-bolum); så bekänna vi allmänne-ligen, att vi antaga dem och förkasta alla kätterier och alla läror, som någonsin emot deras mening blifvit uti Guds församling införda.

Men hvad de skiljaktigheter uti trossaker angår, som i vår tid inträffat, anse vi, att den Augsburgiska bekännelsen, nämligen den första och oförändrade, som är 1530 på den stora riksdagen i Augsburg blef öfverlämnad till kejsar Karl V, innehåller vår kristliga religions och bekännelses enhälliga öfverensstämmelse och förklaring, och att hon är vår när-

varande tids symbolum, i synnerhet emot den falska och afgu-diska dyrkan och vidskepelsen uti påfvedömet och emot andra sekter.

Jämte den Augsburgiska bekännelsen bifoga vi dess Apologi samt de artiklar, som år 1537 blefvo författade i Schmalkalden, hvilka ock äro af de förnämsta teologerna på den tiden med deras underskrift stadfästade.

Och alldenstund denna religionsangelägenhet också angår de så kallade lekmännen och deras eviga salighet, betyga vi allmänneligen, att vi jämväl antaga D:r Luthers mindre och större katekeser, såsom de uti hans verk äro införda, emedan vi anse dem såsom en lekmännens bibel, hvaruti korteligen sammanfattas allt det, som uti den h. skrift utförligen behandlas, och hvilka sakers kännedom är för en kristen människa nödvändig till den eviga saligheten.

Efter ofvan anförda skäl bör hela läran uti religionssaker rätta

sig, och om något befinnes strida däremot, bör det förkastas och fördömas, helst som det strider emot vår endräktiga trosförklaring.

Således behåller man en klar åtskillnad emllan Guds ord i gamla och nya testamentet och alla andra skrifter och erkänner den h. skrift allena för en domare, regel och rättesnöre, efter hvilken, såsom efter en probersten, alla

läror böra pröfvas och dömas, om de äro goda eller onda, sanna eller falska.

Men symbola eller bekännelser, om hvilka vi ofvan talat, hafva icke makt att döma, ty denna myndighet tillkommer den h. skrift, utan de bära allenast vittnesbörd om vår lära och uttyda henne samt visa, huru den h. skrift uti de omtvistade artiklarna i alla tider blifvit förstådd och uttydd af de lärare i Guds församling, som då lefvat, såsom ock med hvilka skäl de emot den h. skrift stridande lärorna blifvit förkastade och fördömda.

I. Om arfsynden.

Status controversiæ.

Hufvudfrågan i denna tvist.

Ar arfsynden egentligen utan all åtskillnad den fördärfvade människans själfva natur, substans och väsende eller den förnämsta och yppersta delen utaf hennes varelse, nämligen den förnuftiga själen själf, betraktad uti hennes högsta grad och hennes högsta krafter?

Eller finnes någon åtskillnad emellan människans substans, natur, väsende, kropp och själ jämväl efter människosläktets fall och arfsynden, så att ett är själfva

naturen och ett annat själfva arfsynden, som låder vid den fördärfvade naturen och äfven fördärfvar henne?

Affirmativa.

Den rena läran, tron och bekännelsen i enlighet med förbemälda rättesnöre och korta förklaring.

Vi tro, lära och bekänna, att en åtskillnad är emellan själfva människans natur, icke allenast såsom hon uti begynnelsen är af Gud ren och helig samt desslikes utan synd skapad, utan jämväl såsom naturen är uti oss efter I fallet, nämligen en åtskillnad emel-402 Konkordieformeln. I. 1. Om arfsynden.

varande tids symbolum, i synnerhet emot den falska och afgu-diska dyrkan och vidskepelsen uti påfvedömet och emot andra sekter.

Jämte den Augsburgiska bekännelsen bifoga vi dess Apologi samt de artiklar, som år 1537 blefvo författade i Schmalkalden, hvilka ock äro af de förnämsta teologerna på den tiden med deras underskrift stadfästade.

Och alldenstund denna religionsangelägenhet också angår de så kallade lekmännen och deras eviga salighet, betyga vi allmänneligen, att vi jämväl antaga D:r Luthers mindre och större katekeser, såsom de uti hans verk äro införda, emedan vi anse dem såsom en lekmännens bibel, hvaruti korteligen sammanfattas allt det, som uti den h. skrift utförligen behandlas, och hvilka sakers kännedom är för en kristen människa nödvändig till den eviga saligheten.

Efter ofvan anförda skäl bör hela läran uti religionssaker rätta

sig, och om något befinnes strida däremot, bör det förkastas och fördömas, helst som det strider emot vår endräktiga trosförklaring.

Således behåller man en klar åtskillnad emllan Guds ord i gamla och nya testamentet och alla andra skrifter och erkänner den h. skrift allena för en domare, regel och rättesnöre, efter hvilken, såsom efter en probersten, alla läror böra pröfvas och dömas, om de äro goda eller onda, sanna eller falska.

Men symbola eller bekännelser, om hvilka vi ofvan talat, hafva icke makt att döma, ty denna myndighet tillkommer den h. skrift, utan de bära allenast vittnesbörd om vår lära och uttyda henne samt visa, huru den h. skrift uti de omtvistade artiklarna i alla tider blifvit förstådd och uttydd af de lärare i Guds församling, som då lefvat, såsom ock med hvilka skäl de emot den h. skrift stridande lärorna blifvit förkastade och fördömda.

I. Om arfsynden.

Status controversiæ.

Hufvudfrågan i denna tvist.

Ar arfsynden egentligen utan all åtskillnad den fördärfvade människans själfva natur, substans och väsende eller den förnämsta och yppersta delen utaf hennes varelse, nämligen den förnuftiga själen själf, betraktad uti hennes högsta grad och hennes högsta krafter?

Eller finnes någon åtskillnad emellan människans substans, natur, väsende, kropp och själ jämväl efter människosläktets fall och arfsynden, så att ett är själfva

naturen och ett annat själfva arfsynden, som låder vid den fördärfvade naturen och äfven fördärfvar henne?

Affirmativa.

Den rena läran, tron och bekännelsen i enlighet med förbemälda rättesnöre och korta förklaring.

Vi tro, lära och bekänna, att en åtskillnad är emellan själfva människans natur, icke allenast såsom hon uti begynnelsen är af Gud ren och helig samt desslikes utan synd skapad, utan jämväl såsom naturen är uti oss efter I fallet, nämligen en åtskillnad emel-

lan själfva naturen, som jämväl efter fallet är och blifver Guds skapelse, och arfsynden; desslikes att det är en så stor åtskillnad emellan naturen och arfsynden som emellan Guds verk och djäfvulens verk.

Vi tro, lära och bekänna, att denna åtskillnad bör med högsta flit behållas, därföre att den läran (nämligen att ingen åtskillnad är emellan den fördärfvade människans natur och arfsynden) strider emot våra förnämsta trosartiklar om skapelsen, om återlösningen, om helgelsen och om köttets uppståndelse och kan icke bestå med dessa artiklar.

Tv Gud har icke allenast skapat Adams och Evas kroppar och själar före fallet utan ock våra kroppar och själar efter fallet, ehuru de nu äro fördärfvade; hvilka våra kroppar och själar Gud än i dag håller för sin skapelse och sitt verk, såsom skrifvet står: t Dina händer hafva fliteligen gjort mig och allesamman beredt mig".

Så har Guds Son uti sin personliga förening antagit den mänskliga naturen, dock utan synd, och i det han på sig tog icke något främmande utan vårt kött, förenade han det med sig på det allra närmaste, och på sitt antagna kötts vägnar är han blifven vår sannskyldige broder, såsom Skriften vittnar, Heb. 2: 14: «Efter barnen hafva kött och blod, är ock han däraf delaktig vorden«; såsom ock: «flan tager ingenstädes på sig änglarna, utan Abrahams säd tager han på sig; därföre måste han i alla stycken vara bröderna lik«.

Densamma vår mänskliga natur (nämligen sitt verk) har Kristus återlöst, densamma (sitt verk) helgar han, densamma uppväcker han

ifrån de döda och pryder (såsom sitt verk) med stor härlighet; men arfsynden har han icke skapat, icke på sig tagit, icke återlöst, helgar henne icke, skall icke uppväcka henne uti de utvalda, icke heller pryda henne med himmelsk glädje eller saliggöra henne, utan skall hon i den saliga uppståndelsen blifva alldeles utrotad.

Utaf detta, som af oss är anfördt, kan man lätt förnimma åtskillnaden emellan den fördärfvade naturen och själfva fördärfvet, som är inrotadt i naturen och genom hvilket naturen är fördärfvad.

Men däremot tro, lära och bekänna vi, att arfsynden icke är något ringa utan ett ganska djupt fördärf uti människans natur, som har lämnat intet helbregda, intet ofördärfvadt uti människans kropp och själ och alltså uti hennes in-och utvärtes krafter. Därföre sjunger Kristi församling: «Af Adams fall är platt fördärfvad mänsklig natur och sinne* m. m. Huru stor denna skada är, kan man med tungan icke uttala, ej heller kan förnuftet det utgrunda, utan kan det allenast af Guds uppenbarade ord inses, och betyga vi det för visso, att ingen utan Gud allena kan skilja detta naturens fördärf ifrån själfva naturen, hvilket skall genom döden uti den saliga uppståndelsen fullkomligt ske; ty där skall själfva vår natur, som vi nu fora med oss, utan arfsynden och alldeles ifrån henne skild och renad uppstå och blifva delaktig af den eviga saligheten, såsom skrifvet står, Job. 19:26: «Jag skall sedan med denna min hud omklädd varda och skall i mitt kött få se Gud; honom skall jag mig se, och min ögon skola skåda honom».

Negativa.

Förkastelse af de falska meningar, som strida emot ofvan anförda hälsosamma lära.

Vi förkasta fördenskull och fördöma den läran, hvarmed man föregifver, att arfsynden är allenast en skuld utaf en annans brott, förutan något vår naturs fördärf på oss öfverflyttad.

Likaledes att de onda lustarna icke skola vara synd utan några naturen medskapade väsentliga egenskaper, eller att förberörda fel eller stora skada icke är synd, för hvilkens skull människan utan att vara inympad i Kristus är ett vredens barn.

Vi förkasta också detpelagianiska kätteriet, hvarmed man föregifver, att människans natur är efter fallet ofördärfvad och i synnerhet i andliga ting förblifvit god och ren i sina naturliga krafter.

Likaledes att arfsynden skall vara ett utvärtes lyte, ringa och nästan af mgen vikt, eller en påstänkt fläck, under hvilken naturen icke dess mindre har behållit sina goda krafter jämväl uti andliga saker.

Likaledes, att arfsynden skall allenast vara ett utvärtes ting, som väl hindrar människans goda och andliga krafter men likväl icke beröfvar eller borttager dem, liksom då magneten bestrykes med hvitlökssaft, afhändes honom därmed icke hans naturliga kraft att draga åt sig järn utan allenast förhindras; eller att arfsynden är något sådant, hvilket lätt kan af-strykas såsom en fläck från ansiktet eller en färg från en vägg.

Så ock, att människans natur och väsende icke skall vara alldeles fördärfvad, utan att ännu något godt är kvar uti henne

jämväl uti andliga saker, nämligen möjlighet, skicklighet, förmåga eller kralter att i andliga saker något godt begynna, verka eller medverka.

Däremot förkasta vi äfven ma-nicheernas falska lära, när det säges, att arfsynden skall vara något väsentligt eller själfständigt ting, af satan ingjutet i naturen och med den sammanblandadt, liksom då vin blandas med förgift.

Likaså, att icke den naturliga människan utan något annat och främmande uti människan syndar, för hvilken orsaks skull icke naturen utan allenast arfsynden, som är uti naturen, blifver anklagad.

Vi förkasta och fördöma desslikes såsom en manicheisk villfarelse, när det läres, att arfsynden skall egentligen och utan all åt skillnad vara den fördärfvade män-' niskans substans, natur och väsende, sålunda att emellan den fördärfvade naturen, såsom hon uti sig själf betraktas efter fallet, och arfsynden icke skall vara någon åtskillnad, ej heller att någon åtskillnad kan tänkas, eller att åtminstone denna synd icke kan med tanken skiljas från naturen.

D:r Luther kallar väl denna arfsynd natursynd, personsynd och väsentlig synd, dock icke för den orsaks skull, liksom människans natur, person och väsende utan någon åtskillnad vore själfva arfsynden, utan han talar på detta sätt därföre, att man med sådana ordasätt dess bättre må förstå åtskillnaden emellan arfsynden, som är inrotad i människans natur, och andra synder, som kallas verksynder.

Ty arfsynden är icke någon öfverträdelse, som bedrifves med gärningen, utan är på det djupasteKonkordieformeln. I. 2. Om den fria viljan.

405

inrotad i och vidlåder människans natur, substans och väsende, så att, äfven om alls ingen vrång tanke någonsin uppstege i människans fördärfvare hjärta, intet fåfängt ord framfördes, intet ondt fverk eller gärning företoges, är likväl naturen fördärfvad genom arfsynden, som är oss medfödd genom vårt fördärfvade ursprung, hvilken ock är källan till alla andra synder, som kallas verksynder, såsom onda tankar, osedigt tal och olofliga och skändliga gärningar. Ty så läsa vi hos Matt. 15: «Af hjärtat utgå onda tankan, och i Mos. 6: 8.: «Människans hjärtas uppsåt är ondt alltifrån ungdomen«.

Men man måste noga iakttaga den olika betydelsen af ordet natur, hvilket ords tvetydighet manicheerna missbruka till att fördölja sin villomening och hvarigenom de föra många enfaldiga människor i villfarelse. Tv stundom bemärker det ordet (natur) själfva människans väsende, såsom när vi säga: Gud har skapat den mänskliga naturen. Stundom betyder det något tings kynne, beskaffenhet, brist eller fel, inplan-tadt i och

vidhängande själfva na turen, såsom då man säger: Ormens natur är att sticka, människans natur är att synda, och människans natur är intet annat än synd. Uti denna andra bemärkelse betyder ordet (natur) icke själfva människans väsende utan något annat, som är inplantadt uti och vidlåder naturen eller hennes väsende. '

Hvad nu angår de latinska orden substantia och accidens, så, alldenstund de icke äro Skriftens ord därjämte ock af menige man icke förstås, bör man gå dem förbi uti allmänna Guds ords predik-

ningar, med hvilka de olärda och enfaldiga undervisas, och därifrån förskona dem.

Men i skolorna och bland de lärda, som veta hvad de betyda, och de som kunna bruka dem rätt och utan missbruk, skall man uti disputationer om arfsynden behålla dem; ty med dessa ord kan man bekvämligt åtskilja ett tings väsende ifrån det, som utvärtes ifrån tillfaller det, eller som af en tillfällighet vidlåder det.

Ty med dessa ord kan man allra tydligast visa åtskillnaden emellan Guds verk och djäfvulens verk; ty djäfvulen kan icke skapa någon substans eller varelse, utan allenast genom en tillfällighet och Guds tillstädjelse fördärfva den af Gud skapade varelsen.

II. Om den fria viljan.

Status controversiæ.

Hufvudfrågan uti denna tvist.

Emedan människans vilja kan på fyra sätt betraktas: först huru hon var före fallet; därnäst hüru hon blef efter fallet; för det tredje hurudan hon är efter nya födelsen; för det fjärde huru hon skall blifva efter uppståndelsen; så är nu hufvudfrågan om människans vilja och krafter i det andra tillståndet, hvad en människa efter våra första föräldrars fall före nya födelsen har för krafter af sig själf uti andliga ting; om hon af egna krafter, förrän hon blifver genom den Helige Ande född på nytt, kan skicka och bereda sig till Guds nåd; desslikes om hon kan emottaga och fatta Guds nåd, som henne genom den Helige Ande uti ordet och sakramenterna, som Gud förordnat, varder tillbjuden? Konkordieformeln. I. 2. Om den fria viljan.

405

inrotad i och vidlåder människans natur, substans och väsende, så att, äfven om alls ingen vrång tanke någonsin uppstege i människans fördärfvare hjärta, intet fåfängt ord framfördes, intet ondt fverk eller gärning företoges, är likväl naturen fördärfvad genom arfsynden, som är oss medfödd genom vårt fördärfvade ursprung, hvilken ock är källan till alla andra synder, som kallas verksynder, såsom onda tankar, osedigt tal och olofliga och skändliga gärningar. Ty så läsa vi hos Matt. 15: «Af hjärtat utgå onda tankan, och i Mos. 6: 8.: «Människans hjärtas uppsåt är ondt alltifrån ungdomen«.

Men man måste noga iakttaga den olika betydelsen af ordet natur, hvilket ords tvetydighet manicheerna missbruka till att fördölja sin villomening och hvarigenom de föra många enfaldiga människor i villfarelse. Tv stundom bemärker det ordet (natur) själfva människans väsende, såsom när vi säga: Gud har skapat den mänskliga naturen. Stundom betyder det något tings kynne, beskaffenhet, brist eller fel, inplan-tadt i och

vidhängande själfva na turen, såsom då man säger: Ormens natur är att sticka, människans natur är att synda, och människans natur är intet annat än synd. Uti denna andra bemärkelse betyder ordet (natur) icke själfva människans väsende utan något annat, som är inplantadt uti och vidlåder naturen eller hennes väsende. '

Hvad nu angår de latinska orden substantia och accidens, så, alldenstund de icke äro Skriftens ord därjämte ock af menige man icke förstås, bör man gå dem förbi uti allmänna Guds ords predik-

ningar, med hvilka de olärda och enfaldiga undervisas, och därifrån förskona dem.

Men i skolorna och bland de lärda, som veta hvad de betyda, och de som kunna bruka dem rätt och utan missbruk, skall man uti disputationer om arfsynden behålla dem; ty med dessa ord kan man bekvämligt åtskilja ett tings väsende ifrån det, som utvärtes ifrån tillfaller det, eller som af en tillfällighet vidlåder det.

Ty med dessa ord kan man allra tydligast visa åtskillnaden emellan Guds verk och djäfvulens verk; ty djäfvulen

kan icke skapa någon substans eller varelse, utan allenast genom en tillfällighet och Guds tillstädjelse fördärfva den af Gud skapade varelsen.

II. Om den fria viljan.

Status controversiæ.

Hufvudfrågan uti denna tvist.

Emedan människans vilja kan på fyra sätt betraktas: först huru hon var före fallet; därnäst hüru hon blef efter fallet; för det tredje hurudan hon är efter nya födelsen; för det fjärde huru hon skall blifva efter uppståndelsen; så är nu hufvudfrågan om människans vilja och krafter i det andra tillståndet, hvad en människa efter våra första föräldrars fall före nya födelsen har för krafter af sig själf uti andliga ting; om hon af egna krafter, förrän hon blifver genom den Helige Ande född på nytt, kan skicka och bereda sig till Guds nåd; desslikes om hon kan emottaga och fatta Guds nåd, som henne genom den Helige Ande uti ordet och sakramenterna, som Gud förordnat, varder tillbjuden?406

Affirmativa.

Den rena läran efter Guds ord om denna artikel.

I fråga om denna sak är vår tro, lära och bekännelse den, att människans förstånd och förnuft är uti andliga saker alldeles blindt och kan af egna krafter alls intet begripa, såsom skrifvet står, 1 Kor. 2: 14: «Oen naturliga människan förnimmer intet af det Guds Ande tillhör, ty det är honom en galenskap och kan icke begripat, ty det måste andligen dömas*.

Vi tro, lära och bekänna också, att människans vilja, som icke är född på nytt, är icke allenast af-vänd ifrån Gud utan ock blifven en fiende emot Gud, så att hon vill, begär och har allenast lust till de saker, som äro onda, och de som strida emot Guds vilja, ty Skriften säger, 1 Mos. 8: 21: Människans hjärtas uppsåt är ondt all ifrån ungdomen*. Såsom ock, Rom. 8: 7: «Köttsligt sinne är en jiendskap emot Gud. efter det är icke Guds lag underdånigt, icke kan det heller*. Vi tro fördenskull, att lika så litet som en död kropp kan göra sig lefvande och återgifva sig själf det lekamliga lifvet, lika litet har människan, som för syndens skull är andligen död, någon förmåga att åter uppväcka sig själf till ett andligt lif, såsom skrifvet står, Ef. 2: 5: *Den tid vi ännu döda voro i synden, har han oss samt med Kristus gjort lefvande«. Och fördenskull (2 Kor. 3: 5) 'äro vi icke bekvämliga af oss själfva något tänka såsom af oss. själfva, men äro vi till något bekvämliga, så är det af Gud*.

Men den Helige Ande verkar icke människans omvändelse för-

utan medel, utan därtill plägar han bruka Guds ords predikande och hörande, såsom skrifvet står, Rom. 1: 16: «Evangelium är Guds kraft, alla dem till salighet som tro*; såsom ock, Rom. 10: 13: «Tron är af predikan men predikan genom Guds ord*. Och Gud vill sannerligen (Ps. 96: 8) *att man hans ord höra skall*, och vid dess predikan icke tillstoppa öronen. Uti detta ordet är den Helige Ande tillstädes och öppnar människornas hjärtan, att de gifva akt på Guds ord — såsom man läser om purpurkrämerskan Lydia uti Apostlagärningarna — och således varda omvända allenast genom den Helige Andes nåd och kraft, hvilkens verk människans omvändelse endast och allenast är; ty så framt den Helige Andes nåd icke är tillstädes, så är all vår vilja och lopp, vårt planterande, sående och vattnande alldeles fåfängt, så framt han icke gifver växten; ty Kristus säger: *Mig förutan kunnen l intet göra*. Och med dessa få ord afhänder Kristus den fria viljan alla krafter och tillägnar dem Guds nåd, på det ingen må hafva något att berömma sig af för Gud. (1 Kor. 1- 29).

Negativa.

Förkasteisen af den falska och motsatta läran.

Därföre förkasta och fördöma vi alla efterföljande villfarelser, såsom de där icke äro öfverensstämmande med Guds örds rättesnöre.

De stoiska1 filosofernas lära såsom ock manicheernas galenskap, som hafva lärt, att allt hvad som sker, det sker med nödvändighet och kan alldeles icke annorlunda

ske, att människan gör allt utaf| tvång, jämväl ock det hon gör i utvärtes saker, och att hon tving-1 as till att bedrifva onda verk och missgärningar, såsom otukt, rof, mord, tjufnad och annat slikt.

Vi förkasta äfven pelagianernas grofva villfarelse, hvilka icke hafva tvekat föregitva, att människan själf af egna krafter och utan den Helige Andes nåd förmår att omvända sig till Gud, tro evangelium, af hjärtat lyda Guds lag och således förtjäna sig syndernas förlåtelse och eget lif. Utom dessa villfarelser förkasta vi också se-mipelagianernas2 falska lära, hvilka föregifva, att en människa väl af sina egna krafter kan begynna sin omvändelse men icke fullborda henne förutan den Helige Andes nåd.

Likaledes ock, när det läres, att ehuru en människa, som icke är pånyttfödd, i anseende till den fria viljan, före den nya födelsen är för svag för att förmå begynna sin omvändelse och af egna krafter omvända sig till Gud samt af allt hjärta bevisa Guds lag hörsamhet och lydnad; dock likväl, om den Helige Ande genom ordets predikan gör en begynnelse därtill och uti ordet tillbjuder människan sin nåd, så kan människans vilja af sina egna och naturliga krafter till viss grad bidraga och medverka något, ehuru litet, svagt och ringa det är, till sin omvändelse och af sig själf skicka och bereda sig till Guds nåd, henne mottaga och omfatta samt tro evangelium.

Så ock, att människan efter nya födelsen kan till fyllest hålla och fullgöra Guds lag, och att detta uppfyllande är vår rättfärdighet för Gud, hvarigenom vi förtjäna det eviga lilvet.

Därjämte förkasta och fördöma Vi enthusiasternas3 villfarelse, hvilka uppdikta, att Gud omedelbart, förutan Guds ords hörande och förutan sakramenternas bruk, drager människorna till sig, upplyser, gör dem rättfärdiga och saliga.

Likaledes, att Gud uti människans omvändelse och nya födelse helt och hållet utrotar den gamle Adams substans och väsende, i synnerhet den förnuftiga själen, och uti omvändelsen och den nya födelsen skapar ett nytt själens väsende af intet.

Likaledes, när dessa talesätt brukas utan förklaring, nämligen att människans vilja före omvändelsen, uti självfva omvändelsen och efter densamma emotstår den Helige Ande, och att den Helige Ande gifves dem, som af uppsåt och ihärdigt honom emotstå. Detta är icke rätt taladt; ty Gud gör uti människornas omvändelse villiga af de ovilliga och bor uti dem, som villiga äro, såsom Augustinus talar.

Men hvad angår några så väl fädernas som nya lärares uttryck, nämligen: Gud drager, men han drager dem som vilja; så ock: människans vilja uti omvändelsen är icke fåfäng utan verkar något; så anse vi, att dessa uttryck icke äro enliga med de hälsosamma ords eftersyn; alldenstund dessa uttryck anföras till att stadfästa den falska meningen om den fria viljans krafter uti människans omvändelse emot den lära, som tillägnar sådant Guds nåd allena. Och därföre anse vi, att man bör af-hålla sig ifrån sådana talesätt, när man handlar om människans omvändelse till Gud.

Men däremot läres rätteligen; att Gud uti omvändelsen genom den Helige Andes dragande,

det är rörelse och verkande, gör af motsträfviga och ovilliga människor villiga, såsom ock, att en pånyttfödd människas vilja är efter omvändelsen uti bättringens dagliga öfning icke fåfäng utan medverkar i alla den Helige Andes verk, som han uträttar genom oss.

Likaledes hvad Luther skrifvit, att människans vilja uti omvändelsen förhåller sig puré passive (det är, att hon alls intet gör), bör man rätteligen och väl upptaga, nämligen i anseende till Guds nåd uti de nya rörelsernas uppväckande, d. v. s. det bör förstås därom, när Guds ande genom ordets hörande eller de heliga sakramenternas bruk rör människans vilja och verkar omvändelsen och nya födelsen i människan. Ty sä snart den Helige Ande har verkat och uträttat detta och genom sin blotta gudomliga kraft och verkan förändrat och förnyat människans vilja, då är i sanning denna människans nya vilja ett Guds den Helige Andes verktyg och redskap, så att hon icke

allenast omfattar Guds nåd utan ock verkar med den Helige Ande uti därpå följande gärningar.

Sålunda finnas före människans omvändelse allenast tvenne verkande orsaker, som till omvändelsen äro verksamma, nämligen den Helige Ande och Guds ord, hvilket är den Helige Andes verktyg, hvarmed han åstadkommer människans omvändelse. Detta ord bör människan ju höra, men dock för att hon må kunna omfatta detsamma med en sann tro, kan hon ingalunda mottaga det med sina egna krafter utan allenast genom Guds, den Helige Andes nåd och verkan.

III. Om trons rättfärdighet för Gud.

Status controversiæ.

Hufvudfrågan uti denna tvist.

Uti våra församlingar blifver i enhällig öfverensstämmelse efter Guds ords rättesnöre och den Augs-burgiska bekännelsens innehåll lärdt, att vi usla och eländiga syndare blifva för Gud rättfärdiggjorda och saliga af tron allena på Kristus, så att Kristus allena är vår rättfärdighet. Men denne Jesus Kristus, vår Frälsare och vår rättfärdighet, är en sann Gud och en sann människa; ty den gudomliga och mänskliga naturen äro uti honom personligen förenade. Därföre har den frågan uppstått, efter hvilkendera naturen Kristus är vår rättfärdighet, och af denna anledning hafva tvenne emot hvarandra stridiga villfarelser kommit oro åstad i några församlingar.

Ty den ena parten har menat, att Kristus allenast efter den gudomliga naturen är vår rättfärdighet, nämligen så framt han genom tron bor i oss; ty alla människors synder, när de jämföras med den genom tron inneboende gudomen, äro såsom en droppe vatten emot stora hafvet. Emot denna mening hafva några andra föregifvit Kristus vara vår rättfärdighet för Gud allenast efter den mänskliga naturen.

Affirmativa.

Den kristliga kyrkans rena lara emot dessa bägge anförda villfarelser.

Till att vederlägga bägga dessa villfarelser tro, lära och bekänna vi enhälleligen, att Kristus är sann-fardeligen vår rättfärdighet men Konkordieformeln. I. 3. Om trons rättfärdight i. 408

det är rörelse och verkande, gör af motsträfviga och ovilliga människor villiga, såsom ock, att en pånyttfödd människas vilja är efter omvändelsen uti bättringens dagliga öfning icke fåfäng utan medverkar i alla den Helige Andes verk, som han uträttar genom oss.

Likaledes hvad Luther skrifvit, att människans vilja uti omvändelsen förhåller sig puré passive (det är, att hon alls intet gör), bör man rätteligen och väl upptaga, nämligen i anseende till Guds nåd uti de nya rörelsernas uppväckande, d. v. s. det bör förstås därom, när Guds ande genom ordets hörande eller de heliga sakramenternas bruk rör människans vilja och verkar omvändelsen och nya födelsen i människan. Ty sä snart den Helige Ande har verkat och uträttat detta och genom sin blotta gudomliga kraft och verkan förändrat och förnyat människans vilja, då är i sanning denna människans nya vilja ett Guds den Helige Andes verktyg och redskap, så att hon icke allenast omfattar Guds nåd utan ock verkar med den Helige Ande uti därpå följande gärningar.

Sålunda finnas före människans omvändelse allenast tvenne verkande orsaker, som till omvändelsen äro verksamma, nämligen den Helige Ande och Guds ord, hvilket är den Helige Andes verktyg, hvarmed han åstadkommer människans omvändelse. Detta ord bör människan ju höra, men dock för att hon må kunna omfatta detsamma med en sann tro, kan hon ingalunda mottaga det med sina egna krafter utan allenast genom Guds, den Helige Andes nåd och verkan.

III. Om trons rättfärdighet för Gud.

Status controversiæ.

Hufvudfrågan uti denna tvist.

Uti våra församlingar blifver i enhällig öfverensstämmelse efter Guds ords rättesnöre och den Augs-burgiska

bekännelsens innehåll lärdt, att vi usla och eländiga syndare blifva för Gud rättfärdiggjorda och saliga af tron allena på Kristus, så att Kristus allena är vår rättfärdighet. Men denne Jesus Kristus, vår Frälsare och vår rättfärdighet, är en sann Gud och en sann människa; ty den gudomliga och mänskliga naturen äro uti honom personligen förenade. Därföre har den frågan uppstått, efter hvilkendera naturen Kristus är vår rättfärdighet, och af denna anledning hafva tvenne emot hvarandra stridiga villfarelser kommit oro åstad i några församlingar.

Ty den ena parten har menat, att Kristus allenast efter den gudomliga naturen är vår rättfärdighet, nämligen så framt han genom tron bor i oss; ty alla människors synder, när de jämföras med den genom tron inneboende gudomen, äro såsom en droppe vatten emot stora hafvet. Emot denna mening hafva några andra föregifvit Kristus vara vår rättfärdighet för Gud allenast efter den mänskliga naturen.

Affirmativa.

Den kristliga kyrkans rena lara emot dessa bägge anförda villfarelser.

Till att vederlägga bägga dessa villfarelser tro, lära och bekänna vi enhälleligen, att Kristus är sann-fardeligen vår rättfärdighet menKonkordieformeln. I. 3. Om trons rättfärdight i. 409

likväl hvarken efter den gudomliga naturen allena, ej heller efter mänskliga naturen allena, utan hela Kristus efter bägge naturerna, nämligen uti sin hörsamhet och lydnad allenast, hvilken han,Gud och människa, bevisade sin Fader allt intill döden, och han har därmed förvärfvat oss syndernas förlåtelse och det eviga lifvet; såsom skrifvet står, Rom. 5: 19: »Såsom för en människas olydnad äro många vordna syndare, sä varda ock för ens lydnads skull mänga rättfärdiga»

Därföre tro, lära och bekänna vi äfven detta vara vår rättfärdighet för Gud, att Gud af sin blotta nåd, utan något afseende på våra framfarna, närvarande eller tillkommande gärningars värdighet eller förskyllan, förlåter oss våra synder, ty han skänker och tillräknar oss Kristi lydnads rättfärdighet, och för samma rättfärdighets skull anammas vi uti Guds nåd och räknas för rättfärdiga.

Desslikes tro, lära och bekänna vi, att tron allena är det medel och verktyg, hvarmed vi omfatta frälsaren Kristus och alltså i Kristus den rättfärdighet, som kan bestå för Guds dom, ty för Kristi skull räknas tron oss till rättfärdighet. Rom. 4: 5.

Därjämte tro, lära och bekänna vi, att den rättfärdiggörande tron är icke en blott historisk kunskap om Kristus utan en stor och sådan Guds gåfva, hvarmed vi uti evangelii ord rätt känna vår återlösare Kristus och på honom förtrösta; nämligen att vi genom hans lydnad allena af nåd hafva syndernas förlåtelse, räknas för heliga och rättfärdiga för Gud Fader och bekomma den eviga saligheten.

Vi tro, lära och bekänna, att det ordet »rättfärdiga» eller »rättfär-

diggöra», eller den heliga skrifts sätt att tala, uti denna artikel betecknar detsamma som aflösa ifrån synder, såsom man kan förstå af detta Salomos språk, Ordspr. 17: 15: »Den, som den ogudaktige dömer god, och den som fördömer den rättfärdige, de äro båda Herren en styggelse»; såsom ock, Rom. 8: 3o: »Hvilken vill åklaga dem, som Gud har iitkorat? Gud är den som rättfärdigar».

Och om det så händer, att orden »den nya födelsen» och»lifgifvande» brukas i stället för ordet rättfärdiggörelse, hvilket skett uti den Augsburgiska bekännelsens apo-: logi, så böra de tagas uti den sistnämnda bemärkelsen. Ty annorlunda skola dessa ord förstås om människans förnyelse, som rätteligen åtskiljes ifrån trons rättfärdiggörelse.

Vi tro, lara och bekänna också, att ändock de, som rätteligen tro på Kristus och äro pånyttfödda, äro med många svagheter och brister behäftade intill döden; så skola de likväl icke tvifla, hvarken om den rättfärdighet, som dem genom tron tillräknad varder, ej heller om den eviga saligheten; utan hellre stadeligen tro, att de efter evangelii löfte och oryggliga ord hafva för Kristi skull en med sig försonad Gud.

Vi tro, lära och bekänna, att på det den rena läran om trons rättfärdighet för Gud måtte vidmakthållas, så är af nöden, att man akt-samligen behåller Particulæ exclu-sivæ (det är de ord, hvarmed apo-stelen Paulus alldeles

åtskiljer Kristi förtjänst ifrån våra gärningar och tillägnar den äran åt Kristus allena), såsom när Paulus säger, att vi blifva rättfärdiga och saliga af nåd utan förskyllan, utan lagen, utan gärningarna och icke afgär-

ningar, hvilket allt är så mycket sagdt, att vi varda rättfärdiga och saliga allenast genom tron på Kristus.

Vi tro, lära och bekänna, att ändock den förutgående ångern och den efterföljande nya hörsamheten icke höra till artikeln om rättfärdiggörelsen inför Gud; så skall man likväl icke tänka den rättfärdiggörande tron vara sådan, att den kan vara och bestå tillika med ett ondt uppsåt, nämligen att synda och göra emot samvetet, Utan sedan människan genom tron är rättfärdigad, då är den sannskyldiga och lefvande tron verksam genom kärleken, hvarjämte goda gärningar alltid följa den rättfärdiggörande tron och finnas visserligen jämte henne, så framt hon eljest är en sann och lefvande tro; ty en sann tro är aldrig allena, Utan hon har kärleken och hoppet med sig.

Negativa.

Den falska och motsatta lärans för-kastelse.

Vi förkasta fördenskull och fördöma alla efterföljande falska läror.

Att Kristus är vår rättfärdighet allenast efter den gudomliga naturen.

Att Kristus är vår rättfärdighet allenast efter den mänskliga naturen.

Att uti de profetiska och apostoliska språken, där det handlas om trons rättfärdiggörelse, skola orden »rättfärdiggöra» och »rättfärdiggöras» icke betyda att aflösa och aflösas ifrån synderna och bekomma syndernas förlåtelse, utan att vi genom kärleken, som utgju-tes af den Helige Ande, genom dygder och gärningar, som flyta

utaf kärleken, sannfärdeligen blifva rättfärdiga inför Gud.

Att tron icke ser på Kristi lydnad allena utan på hans gudomliga natur, nämligen så vida hon bor och är kraftig uti oss, så att synderna blifva oss genom sådant inneboende öfverskylda.

Att tron är en sådan förtröstan på Kristi hörsamhet och lydnad, som kan jämväl blifva och bestå uti den människa, som icke har en sann bättring och hos hvilken kärleken icke följer,utan som framhärdar att synda emot samvetet.

Att icke Gud själf utan Guds gåfvor allenast bo i de troende.

Att tron meddelar oss saligheten för den orsaks skull, att den förnyelse, som består uti kärleken emot Gud och vår nästa, begyn-nes uti oss genom tron.

Att tron uti rättfärdiggörelsen har företrädet, men dock så, att förnyelsen och kärleken jämväl hör till vår rättfärdighet för Gud; så att förnyelsen och kärleken äro väl icke den förnämligaste orsaken till vår rättfärdighet, men att likväl vår rättfärdighet för Gud icke är hel och fullkomlig, så framt förnyelsen och kärleken icke äro tillstädes.

Att de, som tro på Kristus, äro inför Gud rättfärdiga och saliga så väl genom Kristi tillägnade rättfärdighet såsom ock genom den begynta nya hörsamheten, eller ock endels genom Kristi rättfärdighets tillägnande, endels genom den påbegynta nya hörsamheten.

Att nådens löfte varder oss tillägnadt genom tron i hjärtat och därjämte genom bekännelsen, som sker med munnen och genom andra dygder.

Att tron icke gör rättfärdig goda gärningar förutan, och att fördenskull fordras med nödvändighet

goda gärningar till rättfärdigheten, och att en människa icke kan blifva rättfärdig, med mindre de äro tillstädes.

IV. Om goda verk och gärningar.

Status controversiæ.

Hufvudfrågan i denna tvist.

Uti läran om goda verk och gärningar hafva i några församlingar två tvister uppkommit.

Den första är uppkommen emellan några teologer, i det somliga hafva föregifvit, att goda verk och ; gärningar äro al" nöden till saligheten, och att det är omöjligt för-.utan goda gärningar att blilva salig, och att ingen någonsin blifvit salig utan goda gärningar; men andra hafva lärt, att goda gärningar äro skadliga till saligheten.

Den andra tvisten är uppkom-ken ibland några teologer öfver orden »nödvändig» och »fri»; ty en del har påstått, att ordet »nödvändigt» icke skulle brukas, när man handlar om den nya hörsamheten, alldenstund den har sitt ursprung icke af någon nödvändighet eller tvång utan af en frivillig ande; men några andra hafva menat, att ordet »nödvändig» borde bibehållas därföre, att det icke står oss fritt eller i vårt behag att visa den nya hörsamheten, utan att de pånytt-födda människorna äro bundna till en sådan hörsamhet.

Och då man disputerat om berörda ord, har man ock omsider gjort hela saken tvistig, ty somliga hafva påstått, att man ingalunda skall predika om lagen ibland de kristna, utan människorna skola allenast lockas och dragas till goda gärningar genom evangelii lära;

andra hafva satt sig emot denna mening.

Affirmativa.

Kyrkans rena lara om denna tvist.

På det att dessa tvister måtte grundligen och rätt blifva förklarade och afgjorda, vilja vi här framställa vår tro, lära och bekännelse.

Att goda gärningar visserligen och utan tvifvel följa på en sann tro, så framt hon eljest icke är död utan lefvande, liksom frukten af ett godt träd.

Vi tro, lära och bekänna, att goda gärningar böra alldeles uteslutas, icke allenast när man handlar om trons rättfärdighet, utan ock då man disputerar om vår eviga salighet, såsom apostelen med tydliga ord vittnar, Rom. 4: 6: »Såsom ock David säger, att saligheten är den människas, hvilken Gud tillräknar rättfärdigheten utan gärningar. Saliga äro de, som deras orättfärdigheter äro förlåtna och deras synder äro öfver-skylda. Salig är den man, som Gud ingen synd tillräknar»; och annorstädes (Ef. 2: 8, 9): »Af nåden ären 1 frälsta genom tron, och det icke af eder, Guds gåfva är det, icke af gärningar, pä det ingen skall berömma sig.»

Vi tro, lära och bekänna, att väl alla människor men i synnerhet de, som genom den Helige Ande äro födda på nytt och förnyade, äro pliktiga att göra goda gärningar.

Och uti denna mening brukas rätteligen orden »af nöden», »pliktiga vara» och »böra», jämväl då man handlar om pånyttfödda män niskor, ty de strida icke emot de hälsosamma ords eftersyn.

Men likväl skall man icke genom

goda gärningar till rättfärdigheten, och att en människa icke kan blifva rättfärdig, med mindre de äro tillstädes.

IV. Om goda verk och gärningar.

Status controversiæ.

Hufvudfrågan i denna tvist.

Uti läran om goda verk och gärningar hafva i några församlingar två tvister uppkommit.

Den första är uppkommen emellan några teologer, i det somliga hafva föregifvit, att goda verk och ; gärningar äro al" nöden till saligheten, och att det är omöjligt för-.utan goda gärningar att blilva salig, och att ingen någonsin blifvit salig utan goda gärningar; men andra hafva lärt, att goda gärningar äro skadliga till saligheten.

Den andra tvisten är uppkom-ken ibland några teologer öfver orden »nödvändig» och »fri»; ty en del har påstått, att ordet »nödvändigt» icke skulle brukas, när man handlar om den nya hörsamheten, alldenstund den har sitt ursprung icke af någon nödvändighet eller tvång utan af en frivillig ande; men några andra hafva menat, att ordet »nödvändig» borde bibehållas därföre, att det icke står oss fritt eller i vårt behag att visa den nya hörsamheten, utan att de pånytt-födda människorna äro bundna till en sådan hörsamhet.

Och då man disputerat om berörda ord, har man ock omsider gjort hela saken tvistig, ty somliga hafva påstått, att man ingalunda skall predika om lagen ibland de kristna, utan människorna skola allenast lockas och dragas till goda gärningar genom evangelii lära;

andra hafva satt sig emot denna mening.

Affirmativa.

Kyrkans rena lara om denna tvist.

På det att dessa tvister måtte grundligen och rätt blifva förklarade och afgjorda, vilja vi här framställa vår tro, lära och bekännelse.

Att goda gärningar visserligen och utan tvifvel följa på en sann tro, så framt hon eljest icke är död utan lefvande, liksom frukten af ett godt träd.

Vi tro, lära och bekänna, att goda gärningar böra alldeles uteslutas, icke allenast när man handlar om trons rättfärdighet, utan ock då man disputerar om vår eviga salighet, såsom apostelen med tydliga ord vittnar, Rom. 4: 6: »Såsom ock David säger, att saligheten är den människas, hvilken Gud tillräknar rättfärdigheten utan gärningar. Saliga äro de, som deras orättfärdigheter äro förlåtna och deras synder äro öfver-skylda. Salig är den man, som Gud ingen synd tillräknar»; och annorstädes (Ef. 2: 8, 9): »Af nåden ären 1 frälsta genom tron, och det icke af eder, Guds gåfva är det, icke af gärningar, pä det ingen skall berömma sig.»

Vi tro, lära och bekänna, att väl alla människor men i synnerhet de, som genom den Helige Ande äro födda på nytt och förnyade, äro pliktiga att göra goda gärningar.

Och uti denna mening brukas rätteligen orden »af nöden», »pliktiga vara» och »böra», jämväl då man handlar om pånyttfödda män niskor, ty de strida icke emot de hälsosamma ords eftersyn.

Men likväl skall man icke genom412

de orden »af nöden», »nödvändigt» när man talar om de pänyttfödda, förstå något tvång utan allenast den skyldiga hörsamhet och lydnad, hvilken de, som rätteligen tro, så vida de äro födda på nytt, icke tvungna eller genom lagens drifvande utan af en frivillig anda bevisa, »emedan de numera icke äro ander lagen utan under nåden». Rom. 6: 14; 7: 6; 8: 14.

Vi tro fördenskull, lära och bekänna, att när det säges, att de pånyttfödda göra det godt är af en frivillig anda, skall man icke förstå det så, att det står uti en pånyttfödd människas fria skön att göra godt eller ondt, när henne så synes och att hon icke dess mindre behåller tron, oaktadt hon af uppsåt framhärdar i synden.

Dock skall man icke förstå det annorlunda än om människans frigjorda ande, såsom Kristus själf och hans apostlar förklara det, nämligen att människans frigjorda ande gör det godt är, icke af räddhåga för straff, såsom en träl, utan af kärlek till rättfärdigheten, såsom barnen pläga bevisa sin lydnad. Rom. 8: 15.

Men vi erkänna, att denna andens frihet uti Guds utkorade barn icke är fullkomlig utan med mångahanda skröplighet ännu besvärad, såsom den hel. Paulus däröfver klagar om sin egen person. Rom. 7: 14—25; Gal. 5:

17.

Dock tillräknar Gud icke sina utkorade denna svaghet och det för medlaren Kristi skull. Ty så är det skrifvet, Rom. 8: 1: »Sä är nu intet fördömligt i dem, som äro i Kristus Jesus».

Desslikes tro, lära och bekänna vi, att tron och saligheten bevaras eller behållas uti oss, icke genom gärningarna utan genom Guds Ande och tron (genom hvilken sa-

ligheten bevaras), men goda gärningar äro vittnesbörd, att den Helige Ande är tillstädes och bor uti oss.

Negativa.

Den falska läran, stridande emot föregående.

Vi förkasta fördenskull och fördöma efterföljande ordasätt, när det läres, att goda gärningar äro af nöden till saligheten, att ingen någonsin blifvit salig utan goda gärningar, och att det är omöjligt att utan goda gärningar blifva salig.

Vi förkasta och fördöma detta anstötliga och för en kristlig tukt fördärfliga ordasätt, när det brukas ensamt och utan förklaring, att goda verk och gärningar äro skadliga till saligheten.

Ty uti dessa sista tider är det icke mindre af nöden, att människorna blifva uppmuntrade till att lefva gudligen och kristligen såsom ock till goda gärningar och påminnas, huru nödigt det är, att, på det de måtte bevisa Gud sin tro och tacksamhet, de öfva sig i goda gärningar, än det är af nöden att taga sig till vara, så att de icke inblanda goda gärningar uti rättfärdiggörelsens angelägenhet, ty människorna kunna icke mindre störta sig i fördömelse genom en epikureisk inbillning om tron, den de falskeligen mena sig hafva, än genom en fariseisk och papistisk förtröstan på egna gärningar och egen förtjänst.

Dessutom ogilla och fördöma vi den läran, att tron på Kristus icke förloras, och att den Helige Ande icke dess mindre bor uti människan, oansedt hon med vett och vilja syndar, och att de heliga och utvalda behålla den Helige

Ande, oaktadt de falla och framhärda i hor och andra laster.

V. Om lagen och evangelium.

Status controversiæ.

Hufvudfrågan i denna tvist.

Man har frågat, om evangelium egentligen är allenast en predikan om Guds nåd, som förkunnar oss syndernas förlåtelse, eller om det också är en botpredikan, som straffar otrons synd, hvilken straffas icke genom lagen utan genom evangelium allenast.

Affirmativa.

Den rena läran efter Guds ord.

Vi tro, lära och bekänna, att man med högsta flit skall uti Guds församling behålla såsom ett klart ljus åtskillnaden emellan lagen och evangelium, på det Guds ord må efter Pauli förmaning rätt kunna delas.

Vi tro, lära och bekänna, att lagen är egentligen en lära, af Gud uppenbarad, som lär, hvad rätt och Gud behagligt är, desslikes straffar allt hvad som är synd och strider emot Guds vilja.

Hvarföre allt hvad som finnes i den heliga skrift, som straffar synden, det hör sannfärdeligen till lagens predikan.

Men evangelium anse vi egentligen vara en lära, som lär hvad människan bör tro, hvilken icke har gjort Guds lag till fyllest och fördenskull genom honom fördö-mes, nämligen att hon bör tro,! att Jesus Kristus har försonat alla synder och tillfyllestgjort för dem såsom ock förvärfvat syndernas förlåtelse, den rättfärdighet, som för Gud gäller, och det eviga lif-

vet förutan någon syndares för-skyllan.

Och emedan ordet evangelium i den heliga skrift icke alltid brukas uti samma mening, hvarutaf denna tvist uppkommit, därföre tro, lära och bekänna vi, att man kan rätteligen säga och lära, att evangelium är en predikan om bättring och syndernas förlåtelse, om man förstår ordet evangelium om hela Kristi lära, den han uti sitt predikoämbete, såsom ock apostlarne, framställt, uti hvilken mening det ordet brukas hos Mark. 1: 15; Ap. G. 20: 21.

Men när man jämför lagen och evangelium samt Moses såsom en lagens lärare och Kristus såsom en evangelii lärare med hvarandra; så tro, lära och bekänna vi att evangelium icke är en botpredikan, som straffar synden, utan är egentligen intet annat än ett gladt budskap och en predikan, full med tröst och hugsvalelse, som icke straffar och förskräcker, emedan det tröstar samveten emot lagens förskräckelser, befaller dem att endast se uppå Kristi förskyl-lan och återupprättar med en ljuflig predikan om Guds nåd och ynnest, som genom Kristi förskyl-lan är förvärfvad.

Men hvad angår uppenbarandet af synderna, så är därmed så beskaffadt: Moses täckelse hänger för alla människors ögon, så länge de höra allenast lagens predikan och intet om Kristus, därföre känna de icke rätteligen sina synder utaf lagen utan blifva antingen skrymtare, som uppblåsas och yfvas af egen rättfärdighets inbilian, såsom fordom fariseerna, eller förtvifia uti sina synder, såsom förrädaren Judas. Därföre företog sig Kristus att uttolka lagen andligen, Matt. 5: 21 f.; Rom. 7: 14; Konkordieformeln. I. 5. Om lagen och evangelium. 413

Ande, oaktadt de falla och framhärda i hor och andra laster.

V. Om lagen och evangelium.

Status controversiæ.

Hufvudfrågan i denna tvist.

Man har frågat, om evangelium egentligen är allenast en predikan om Guds nåd, som förkunnar oss syndernas förlåtelse, eller om det också är en botpredikan, som straffar otrons synd, hvilken straffas icke genom lagen utan genom evangelium allenast.

Affirmativa.

Den rena läran efter Guds ord.

Vi tro, lära och bekänna, att man med högsta flit skall uti Guds församling behålla såsom ett klart ljus åtskillnaden emellan lagen och evangelium, på det Guds ord må efter Pauli förmaning rätt kunna delas.

Vi tro, lära och bekänna, att lagen är egentligen en lära, af Gud uppenbarad, som lär, hvad rätt och Gud behagligt är, desslikes straffar allt hvad som är synd och strider emot Guds vilja.

Hvarföre allt hvad som finnes i den heliga skrift, som straffar synden, det hör sannfärdeligen till lagens predikan.

Men evangelium anse vi egentligen vara en lära, som lär hvad människan bör tro, hvilken icke har gjort Guds lag till fyllest och fördenskull genom honom fördö-mes, nämligen att hon bör tro,! att Jesus Kristus har försonat alla synder och tillfyllestgjort för dem såsom ock förvärfvat syndernas förlåtelse, den rättfärdighet, som för Gud gäller, och det eviga lif-

vet förutan någon syndares för-skyllan.

Och emedan ordet evangelium i den heliga skrift icke alltid brukas uti samma mening, hvarutaf denna tvist uppkommit, därföre tro, lära och bekänna vi, att man kan rätteligen säga och lära, att evangelium är en predikan om bättring och syndernas förlåtelse, om man förstår ordet evangelium om hela Kristi lära, den han uti sitt predikoämbete, såsom ock apostlarne, framställt, uti hvilken mening det ordet brukas hos Mark. 1: 15; Ap. G. 20: 21.

Men när man jämför lagen och evangelium samt Moses såsom en lagens lärare och Kristus såsom en evangelii lärare med hvarandra; så tro, lära och bekänna vi att evangelium icke är en botpredikan, som straffar synden, utan

är egentligen intet annat än ett gladt budskap och en predikan, full med tröst och hugsvalelse, som icke straffar och förskräcker, emedan det tröstar samveten emot lagens förskräckelser, befaller dem att endast se uppå Kristi förskyl-lan och återupprättar med en ljuflig predikan om Guds nåd och ynnest, som genom Kristi förskyl-lan är förvärfvad.

Men hvad angår uppenbarandet af synderna, så är därmed så beskaffadt: Moses täckelse hänger för alla människors ögon, så länge de höra allenast lagens predikan och intet om Kristus, därföre känna de icke rätteligen sina synder utaf lagen utan blifva antingen skrymtare, som uppblåsas och yfvas af egen rättfärdighets inbilian, såsom fordom fariseerna, eller förtvifia uti sina synder, såsom förrädaren Judas. Därföre företog sig Kristus att uttolka lagen andligen, Matt. 5: 21 f.; Rom. 7: 14;414 Konkordieformeln. I. 6.

Om lagens tredje bruk.

och på sådant sätt uppenbaras Guds vrede af himmelen öfver alla syndare, att sedan man har förstått lagens egentliga mening, man då förnimmer, huru stor Guds vrede är, och när syndaren således är visad till lagen, då känner han sannfärdeligen och rätteligen sina synder; men en sådan kännedom om synden hade Moses aldrig kunnat uttvinga af dem.

Ty ändock predikan om Kristi, Guds Sons, pina och död är sträng och förskräcklig, som visar Guds vrede emot synden, hvarigenom människorna sedan närmare föras till Guds lag, när som Moses täckel-se är borttaget, så att de omsider kunna noga förnimma, huru mycket Gud kräfver af oss i sin lag, hvaraf vi dock likväl alls intet förmå uträtta, så att vi måste söka all vår rättfärdighet uti Kristus allena; likväl så länge Kristi pina och död ställa oss Guds vrede för ögonen och förskräcka människan, så länge äro de ej heller egentligen en evangelii predikan utan lagens och Moses lära och äro såsom ett främmande verk för Kristus, hvarigenom han träder till sitt eget ämbete, som är att predika om Guds nåd, hugsvala och gifva lif; detta är egentligen den evangeliska predikan.

Negativa. Den falska, motsatta lärans förkastelse.

Vi förkasta fördenskull såsom en falsk och skadlig lära, när man föregifver, att evangelium skall egentligen vara en botpredikan, som straffar, anklagar och fördömer synderna, och att det icke är allenast en predikan om Guds nåd. Ty på detta sätt skulle evangelium åter förvandlas uti lag, Kristi förskyllan och den heliga

skrift blifva förmörkade, de kristna beröfvas den rätta trösten, och dörren åter öppnas för de påfviska villfarelserna och vidskepelserna.

VI. Om lagens tredje bruk och nytta.

Status controversiæ.

Hufvudfrågan uti denna tvist.

Guds lag är för tre orsakers skull människan gifven: först på det en utvärtes tukt skall vidmakthållas och vilda, ostyriga människor tämjas likasom med ett betsel; för det andra, att människorna skola genom lagen rätteligen lära känna sina synder; för det tredje, att sedan människorna äro pånyttfödda, hvilka alla dock ännu mycket köttsligt vidlåder, de må för denna orsaks skull hafva en viss regel, hvarefter de kunna och böra rätta hela sitt lefverne. Därföre är emellan några få teologer en tvist uppkommen öfver lagens tredje nytta, nämligen om man skall undervisa de pånyttfödda uti lagen och yrka på att de skola hålla henne eller icke; hvartill några jaka, några neka.

Affirmativa.

Den rena, kristliga läran om denna tvist.

Vi tro, lära och bekänna, att ändock de, som rätteligen tro på Kristus och till Gud äro sannfärdeligen omvända, genom Kristus äro befriade ifrån lagens förbannelse och tvång, så äro de likväl icke utan lag, ty dem har Guds Son till den änden återlöst, att de både natt och dag skola betrakta Guds lag och idkeligen öfva sig i dess hållande, Ps. 119, ty icke en gång våra första för- 414 Konkordieformeln. I. 6.

och på sådant sätt uppenbaras Guds vrede af himmelen öfver alla syndare, att sedan man har förstått lagens egentliga mening, man då förnimmer, huru stor Guds vrede är, och när syndaren således är visad till lagen, då känner han sannfärdeligen och rätteligen sina synder; men en sådan kännedom om synden hade Moses aldrig kunnat uttvinga af dem.

Ty ändock predikan om Kristi, Guds Sons, pina och död är sträng och förskräcklig, som visar Guds vrede emot synden, hvarigenom människorna sedan närmare föras till Guds lag, när som Moses täckel-se är borttaget, så att de omsider kunna noga förnimma, huru mycket Gud kräfver af oss i sin lag, hvaraf vi dock likväl alls intet förmå uträtta, så att vi måste söka all vår rättfärdighet uti Kristus allena; likväl så länge Kristi pina och död ställa oss Guds vrede för ögonen och förskräcka människan, så länge äro de ej heller egentligen en evangelii predikan utan lagens och Moses lära och äro såsom ett främmande verk för Kristus, hvarigenom han träder till sitt eget ämbete, som är att predika om Guds nåd, hugsvala och gifva lif; detta är egentligen den evangeliska predikan.

Negativa. Den falska, motsatta lärans förkastelse.

Vi förkasta fördenskull såsom en falsk och skadlig lära, när man föregifver, att evangelium skall egentligen vara en botpredikan, som straffar, anklagar och fördömer synderna, och att det icke är allenast en predikan om Guds nåd. Ty på detta sätt skulle evangelium åter förvandlas uti lag, Kristi förskyllan och den heliga

skrift blifva förmörkade, de kristna beröfvas den rätta trösten, och dörren åter öppnas för de påfviska villfarelserna och vidskepelserna.

VI. Om lagens tredje bruk och nytta.

Status controversiæ.

Hufvudfrågan uti denna tvist.

Guds lag är för tre orsakers skull människan gifven: först på det en utvärtes tukt skall vidmakthållas och vilda, ostyriga människor tämjas likasom med ett betsel; för det andra, att människorna skola genom lagen rätteligen lära känna sina synder; för det tredje, att sedan människorna äro pånyttfödda, hvilka alla dock ännu mycket köttsligt vidlåder, de må för denna orsaks skull hafva en viss regel, hvarefter de kunna och böra rätta hela sitt lefverne. Därföre är emellan några få teologer en tvist uppkommen öfver lagens tredje nytta, nämligen om man skall undervisa de pånyttfödda uti lagen och yrka på att de skola hålla henne eller icke; hvartill några jaka, några neka.

Affirmativa.

Den rena, kristliga läran om denna tvist.

Vi tro, lära och bekänna, att ändock de, som rätteligen tro på Kristus och till Gud äro sannfärdeligen omvända, genom Kristus äro befriade ifrån lagens förbannelse och tvång, så äro de likväl icke utan lag, ty dem har Guds Son till den änden återlöst, att de både natt och dag skola betrakta Guds lag och idkeligen öfva sig i dess hållande, Ps. 119, ty icke en gång våra första för-415 Konkordieformeln. I. 6.

äldrar hafva före fallet lefvat alldeles utan lag, hvilken ju visserligen då var inskrifven uti deras hjärtan, ty Gud hade skapat dem efter sitt beläte.

Vi tro, lära och bekänna, att lagens predikan skall icke allenast med högsta flit drifvas hos dem, som icke hafva tron på Kristus och ännu icke göra bot och bättring, utan också hos dem, som rätteligen tro på Kristus, som rätteligen äro omvända till Gud och pånyttfödda samt genom tron rättfärdiggjorda.

Ty ändock de äro pånyttfödda och uti deras sinnes ande förnyade, så är likväl denna nya födelse och förnyelse uti detta lifvet icke i alla afseenden fullkomlig utan allenast begynt, och de trogna hafva uti sitt sinnes ande en

ständig strid emot köttet, det är emot den fördärfvade naturen, som hänger uti oss allt intill döden, och det är desslikes för den gamle Adams skull, som ännu är uti människans förnuft, vilja och alla hennes krafter fast inrotad, högligen af nöden, att Guds lag alltid skall lysa för människan, på det hon icke skall af egen mänsklig andakt uti religionssaker något 'uppdikta och utvälja sig en gudstjänst, som icke är stiftad i Guds ord; såsom ock, att den gamle Adam icke skall handla efter sin natur utan hellre emot sin vilja icke allenast med förmaningar och lagens hotelser utan ock med straff tvingas till att lyda anden och gifva sig honom till fånga.

Hvad nu åtskillnaden vidkommer emellan lagens gärningar och andens frukter, så tro, lära och bekänna vi, att de verk och gärningar, som ske efter lagens föreskrift, äro och kallas lagens gärningar, så vida de af människan

uttvingas allenast genom lagens yrkande och pådrifvande samt ho» telser af straff och Guds vrede.

Men andens frukter äro de gär-ningar, som Guds ande, hvilken bor uti de troende, verkar genom de pånyttfödda, och de som ske af de troende, sä vida de äro födda på nytt, så frivilligt, som om de aldrig hade undfått någon befallning, aldrig hört något hot, ej heller väntat någon vedergällning; och på detta sätt lefva Guds barn efter lagen och ställa sitt lefverne efter Guds lags rättesnöre. Detta sätt att lefva kallar Paulus (Rom, 7: 25) uti sina epistlar Kristi lag och sinnets lag.

Sålunda är och blifver lagen» nämligen Guds oryggliga vilja, enahanda, antingen den förehålles de botfärdiga eller obotfärdiga, dem som äro födda på nytt eller icke; men åtskillnaden angående hör-samheten finnes allena uti människorna, af hvilka några, som icke äro pånyttfödda, någorlunda be visa lagen den hörsamhet, som han kräfver af dem, men de göra det tvungna och emot sin vilja4 såsom äfven de pånyttfödda göra det, så vida de ännu äro köttsliga; men de som tro på Kristus bevisa, så till vida som de äro pånyttfödda, en sådan hörsamhet förutan tvång, af en frivillig andev hvilken inga lagens hotelser, huru skarpa de än vore, skulle kunna aftvinga dem.

Negativa.

Den falska lärans forkastelse.

Därföre förkasta vi såsom en skadlig och falsk lära, hvilken strider emot en kristlig ordning och sann gudaktighet, när man lär, att Guds lag (på förberörda sätt förstådd) icke skall förehållas de gud-416

fruktiga och sant troende utan allenast de ogudaktiga, otrogna och obotfärdiga och allenast hos dem yrkas.

VII. Om Herrens nattvard.

Ehuru de zwinglianska lärarne4 icke böra räknas ibland de teologer, som bekänna sig till den Augs-burgiska bekännelsen, helst emedan de på den tid, då denna bekännelse blef öfverlämnad, af-söndrade sig ifrån dem; likväl alldenstund de med list insmyga sig ibland dem och understå sig, under sken af denna kristliga bekännelse, att vidt utsprida sin villfarelse, har man också velat undervisa Guds församling om denna tvist.

Status controversiæ.

Hufvudfrågan, som är emellan oss och

sakramentarierna5 uti denna artikel.

Här frågas, om vår Herres Jesu Kristi sanna lekamen och blod äro uti den heliga nattvarden sann-färdeligen och väsentligen tillstädes, utdelas med bröd och vin och anammas med munnen af alla dem, som bruka detta sakrament, ehvad de äro värdiga eller ovärdiga, goda eller onda, troende eller otrogna, dock så, att de troende förnimma af Herrens nattvard tröst och lif, men de otrogna anamma honom till doms. Zwing-lianerna neka till denna Kristi lekamens och blods närvaro och utdelande, men vi bejaka densamma.

För denna tvists grundliga förklaring skall man allraförst veta, att det är två slags sakramentarier, ty några af dem äro allt för grofva, hvilka med klara och uttryckliga ord uppenbarligen tillstå, hvad de i hjärtat mena, nämligen att intet

mera än bröd och vin är tillstädes i Herrens nattvard, där utdelas och med munnen undfås. Men de andra äro illfundiga och listiga och de allra skadligaste; när de tala om Herrens nattvard, bruka de till en del våra ord och ställa sig likasom de jämväl trodde Kristi sanna, väsentliga och lefvande lekamens och blods närvaro i den heliga nattvarden, dock föregifva de samma närvaro och ätande vara andligt, som sker genom tron. Och dessa senare sakramentarier fördölja och behålla under dessa skenfagra ord samma grofva mening, som de förra hafva, nämligen att uti den heliga nattvarden är eljest intet mera tillstädes än bröd och vin, ej heller undfås mera med munnen. Ty det ordet »andligen» bemärker hos dem intet annat än Kristi ande eller Kristi frånvarande lekamens kraft och hans förtjänst, som är närvarande, men att själfva Kristi lekamen alldeles icke är tillstädes utan för-hålles där uppe i den högsta himmelen; såsom de ock föregifva, att vi med vår tros tankar skola stiga dit upp uti himmelen och där söka Kristi lekamen och blod men på intet sätt uti brödet och vinet i den heliga nattvarden.

Affirmativa,

Den rena lärans bekännelse om Herrens nattvard emot sakramentarierna.

Vi tro, lära och bekänna, att Kristi lekamen och blod äro sann-färdeligen och väsentligen tillstädes i den heliga nattvarden och tillika med bröd och vin sannfär-deligen utdelas och anammas.

Vi tro, lära och bekänna, att Kristi testamentes ord icke skola annorlunda förstås, än såsom själfva orden efter bokstafven lyda, 416 Konkordieformeln. I. 7. Om Herrens nattvard.

fruktiga och sant troende utan allenast de ogudaktiga, otrogna och obotfärdiga och allenast hos dem yrkas.

VII. Om Herrens nattvard.

Ehuru de zwinglianska lärarne4 icke böra räknas ibland de teologer, som bekänna sig till den Augs-burgiska bekännelsen, helst emedan de på den tid, då denna bekännelse blef öfverlämnad, af-söndrade sig ifrån dem; likväl alldenstund de med list insmyga sig ibland dem och understå sig, under sken af denna kristliga bekännelse, att vidt utsprida sin villfarelse, har man också velat undervisa Guds församling om denna tvist.

Status controversiæ.

Hufvudfrågan, som är emellan oss och

sakramentarierna5 uti denna artikel.

Här frågas, om vår Herres Jesu Kristi sanna lekamen och blod äro uti den heliga nattvarden sann-färdeligen och väsentligen tillstädes, utdelas med bröd och vin och anammas med munnen af alla dem, som bruka detta sakrament, ehvad de äro värdiga eller ovärdiga, goda eller onda, troende eller otrogna, dock så, att de troende förnimma af Herrens nattvard tröst och lif, men de otrogna anamma honom till doms. Zwing-lianerna neka till denna Kristi lekamens och blods närvaro och utdelande, men vi bejaka densamma.

För denna tvists grundliga förklaring skall man allraförst veta, att det är två slags sakramentarier, ty några af dem äro allt för grofva, hvilka med klara och uttryckliga ord uppenbarligen tillstå, hvad de i hjärtat mena, nämligen att intet

mera än bröd och vin är tillstädes i Herrens nattvard, där utdelas och med munnen undfås. Men de andra äro illfundiga och listiga och de allra skadligaste; när de tala om Herrens nattvard, bruka de till en del våra ord och ställa sig likasom de jämväl trodde Kristi sanna, väsentliga och lefvande lekamens och blods närvaro i den heliga nattvarden, dock föregifva de samma närvaro och ätande vara andligt, som sker genom tron. Och dessa senare sakramentarier fördölja och behålla under dessa skenfagra ord samma grofva mening, som de förra hafva, nämligen att uti den heliga nattvarden är eljest intet mera tillstädes än bröd och vin, ej heller undfås mera med munnen. Ty det ordet »andligen» bemärker hos dem intet annat än Kristi ande eller Kristi frånvarande lekamens kraft och hans förtjänst, som är närvarande, men att själfva Kristi lekamen alldeles icke är tillstädes utan för-hålles där uppe i den högsta himmelen; såsom de ock föregifva, att vi med vår tros tankar skola stiga dit upp uti himmelen och där söka Kristi lekamen och blod men på intet sätt uti brödet och vinet i den heliga nattvarden.

Affirmativa,

Den rena lärans bekännelse om Herrens nattvard emot sakramentarierna.

Vi tro, lära och bekänna, att Kristi lekamen och blod äro sann-färdeligen och väsentligen tillstädes i den heliga nattvarden och tillika med bröd och vin sannfär-deligen utdelas och anammas.

Vi tro, lära och bekänna, att Kristi testamentes ord icke skola annorlunda förstås, än såsom själfva orden efter bokstafven lyda,Konkordieformeln. I. 7.

så att brödet icke betecknar Kristi frånvarande lekamen och vinet Kristi frånvarande blod, utan att brödet och vinet äro sannfärde-ligen Kristi lekamen och blod för den sakramenterliga föreningens skull.

Hvad välsignelsen (konsekratio-nen) vidkommer, tro, lära och bekänna vi, att intet mänskligt verk eller kyrkotjänares uttalande är en orsak till Kristi lekamens och blods närvaro i nattvarden utan skall allenast tillskrifvas vår Herres Jesu Kristi allsmäktiga kraft.

Emellertid tro, lära och bekänna vi likväl endräkteligen, att man uti bruket af Herrens nattvard ingalunda skall gå instiftelsens ord förbi utan offentligen uppläsa dem, såsom skrifvet står, 1 Kor. 10: 16: »Välsignelsens kalk, den vi välsigna, är icke han Kristi blods delaktighet?» m. m.; men denna välsignelse sker medelst Kristi ords uppläsande.

Men grunderna, hvarpå vi stödja oss uti denna sak emot sakramen-tarierna, äro dessa, hvilka ock d:r Luther uti sin större bekännelse om Herrens nattvard^ anfört.

Den första grunden är denna vår kristliga trosartikel: Jesus Kristus är sannfärdig, väsentlig, naturlig, fullkomlig Gud och människa i personens enhet, oåtskiljelig och oskiftelig.

Den andra, att Guds högra hand är allestädes, på hvilken Kristus, med afseende på sin mänskliga natur,sannfärdeligen och uti själfva verket satt är, och fördenskull regerar han närvarande, har uti sin hand och under sina fötter allt hvad som är uti himmelen och på jorden, såsom Skriften talar, Ef. 1: 22; på denna Guds högra hand är ingen annan människa, ej heller någon ängel, utan Marias

Son allena satt, hvarföre han ock förmår uträtta hvad som sagdt är.

Den tredje, att Guds ord är icke falskt eller lögnaktigt.

Den fjärde, att Gud vet och har uti sin makt åtskilliga sätt, hvarigenom han här eller där vara kan, och är icke bunden vid ett rum allena, hvilket filosoferna kalla lokalt eller inskränkt till rummet.

Vi tro, lära och bekänna, att Kristi lekamen och blod undfås med brödet och vinet icke allenast andligen genom tron utan också med munnen, dock icke på ett kapernaitiskt7 utan öfvernatur-ligt och himmelskt sätt i anseende till den sakramenterliga föreningen. Ty detta betyga Kristi ord klarligen, där Kristus befaller att taga, äta och dricka; desslikes förmäler Skriften, att sådant skett af apostlarne. Mark. 14: 23: »Och de drucko däraf alla»; likaledes Paulus, 1 Kor. 10: 16: »Brödet, det vi bryta, är icke det Kristi lekamens delaktighet»? det är, den som äter detta brödet, han äter Kristi lekamen; detsamma betyga också med en stor enighet de förnämsta af de äldsta kyrkolärarne, Chryso-stomus, Cyprianus, Leo I8, Gregorius, Ambrosius och Augustinus.

Vi tro, lära och bekänna, att icke allenast de, som rätteligen tro på Kristus och värdigt gå till Herrens nattvard, utan ock de ovärdiga och otrogna undfå Kristi sanna lekamen och blod, dock så, att de däraf icke hafva tröst och lif, utan att den anammelsen länder dem hellre till doms och fördömelse, så framt de icke omvända sig och göra bot och bättring.

Ty ändock de skjuta ifrån sig Kristus såsom sin återlösare, nödgas de likväl, änskönt högstogärna, mottaga

honom såsom en sträng

domare, som icke mindre närvarande öfvar sin dom uti de obot-färdiga gästerna, än han närvarande verkar tröst och lif uti-de troendes och värdiga gästers hjärtern.

Vi tro, lära och bekänna, att det är icke mera än ett slags ovärdiga gäster: det äro allena de som icke tro; om dem står skrifvet, Joh. 3: 18: »Den där icke tror, han är redan dömd», hvilken dom blifver genom det heliga sakramentets ovärdiga bruk mycket svårare och strängare. 1 Kor. 11: 29.

Vi tro, lara och bekänna, att ingen af dem, som rätt tro, undfår Herrens heliga nattvard till doms, så länge han har och behåller en lefvande tro, huru svag den än må vara; ty Herrens nattvard är i synnerhet instiftad för de klentrognas men likväl botfärdigas skull, på det de däraf skulle hafva en sannskyldig tröst och styrka för sin svaga tro.

Vi tro, lära och bekänna, att hela värdigheten hos gästerna vid denna himmelska måltid består allenast uti Kristi allra heligaste lydnad och fullkomligaste förtjänst; men denna tillägna vi oss genom en sann tro och varda genom sakramentet försäkrade om denna förtjänsts tillägnande samt i våra hjärtan därom förvissade; och denna värdighet beror ingalunda af våra dygder eller af våra in- eller utvärtes beredelser.

Negativa.

Sakramentariernas motsatta och fördömliga läras förkastelse.

Vi förkasta och fördöma enhälligt alla efterföljande artiklar, såsom de där strida emot ofvan anförda kristliga lära, trons enfal-

dighet och den sanna bekännelsen om Herrens nattvard.

Den papistiska transsubstantia-tionen (eller förvandlingen), hvarmed man lär i påfvedömet, att brödet och vinet i den heliga nattvarden mister sin substans och naturliga väsende och således blifver till intet, och att dessa elementer sålunda förvandlas uti Kristi lekamen, så att däraf intet mera blir öfrigt än deras yttre utseende.

Det papistiska mässoffret, som sker för de lefvandes och dödas synder.

Att åt lekmän gifves allenast en del af sakramentet, då nämligen, tvärt emot Kristi testamentes klara ord, kalken förmenas dem och de således beröfvas Kristi blod.

Den lära, hvarigenom läres, att Jesu Kristi testamentes ord icke skola förstås och med tron anammas helt enkelt, såsom de lyda, såsom skulle de vara mörka och man fördenskull borde hämta deras rätta mening utur andra ställen i Skriften.

Att Kristi lekamen i den heliga nattvarden icke undfås med munnen tillika med brödet, utan att brödet och vinet anammas allenast med munnen men Kristi lekamen allenast andligen, nämligen med tron.

Att brödet och vinet uti Herrens nattvard icke äro annat än ett vårdtecken, hvarpå de kristna igenkänna hvarandra inbördes.

Att brödet och vinet icke äro annat än bilder, liknelser och tecken af Kristi långt ifrån oss frånvarande lekamen och blod.

Att brödet och vinet äro allenast instiftade till åminnelsetecken, som borde anses såsom insegel och panter, hvarigenom vi blifva försäkrade, att då tron uppstiger

i himmelen, blifver hon där så verkligt delaktig af Kristi lekamen och blod, som vi verkligen äta brödet och dricka vinet i den heliga nattvarden.

Att vår tro blifver förvissad och försäkrad i Herrens nattvard om saligheten allenast genom de yttre tecknen, bröd och vin, men ingalunda genom Kristi sanna lekamens och blods sanna närvaro.

Att uti den heliga nattvarden allenast utdelas Kristi frånvarande lekamens och blods kraft, verkan och förtjänst.

Att Kristi lekamen är innesluten i himmelen, så att han på intet sätt kan på en och samma tid vara tillstädes på många eller alla ställen på jorden, där Herrens nattvard begås.

Att Kristus icke har kunnat hvarken utlofva eller åstadkomma sin lekamens och blods väsentliga närvaro i nattvarden, emedan hans antagna mänskliga naturs egenskap icke kan tåla eller tillåta sådant.

Att Gud med all sin allsmäk-tighet (grufligt både att omtala och höra) icke kan åstadkomma, att Kristi lekamen är på en och samma tid på flera än ett ställe väsentligen tillstädes.

Att icke Kristi testamentes allsmäktiga ord utan tron är orsaken till Kristi lekamens och blods närvaro i den heliga nattvarden.

Att de trogna icke böra söka Kristi lekamen och blod uti nattvardens bröd och vin utan upplyfta ögonen till himmelen och där söka Kristi lekamen.

Att de otrogna och obotfärdiga kristna anamma uti Herrens nattvard icke Kristi sanna lekamen och blod utan allenast bröd och vin.

Att gästernas värdighet uti den-

na himmelska nattvard icke beror af blott en sann tro på Kristus utan jämväl af människornas utvärtes beredelse.

Desslikes, att de, som hafva en sann och lefvande tro på Kristus och den behålla, kunna icke dess mindre anamma detta sakramentet till doms, därföre att de uti sin utvärtes vandel äro ännu ofullkomliga.

Att man uti sakramentet skall tillbedja brödets och vinets utvärtes synliga elementer.

Dessutom ställa vi under Guds rättvisa dom alla förvetna, giftiga och försmädliga spörsmål, som ärligen och kristligen och förutan stor förargelse icke kunna nämnas, och annat tal, såsom när sak-ramentarierna groft, köttsligt och på ett kapernaitiskt, vederstyggligt, försmädligt och för Kristi församling förargligt sätt tala om detta sakraments öfvernaturliga och himmelska hemlighet.

I lika måtto förkasta och fördöma vi alldeles Kristi lekamens kapernaitiska ätande, hvilket sak-ramentarierna, tvärt emot sitt samvetes vittnesbörd, emot våra mångfaldiga påståenden af arghet pådikta oss för att hos sina åhörare göra vår lära förhatlig, liksom vi skulle lära, att Kristi lekamen skulle sönderslitas med tänderna och såsom annan spis uti kroppen försmältas. Men däremot tro och påstå vi, efter Kristi testamentes klara ord, ett verkligt dock öfvernaturligt ätande af Kristi lekamen, såsom vi ock lära, att Kristi blod verkligen dock öfvernaturligt drickes; men detta kan ingen med mänskligt sinne eller förnuft begripa, hvarföre man uti denna sak, så väl som uti andra trons artiklar, bör taga förnuftet fånget under Kristi lydnad, ty

denna hemlighet uppenbaras i Guds ord allena och fattas allena genom tron.

VIII. Om Kristi person.

Utaf den näst föregående tvisten om Herrens nattvard emellan de rättrogna teologerna af den Augs-burgiska bekännelsen och kalvinisterna, hvilka också hafva förvillat några andra teologer, har en tvist uppkommit om Kristi person, om de tvenne naturerna i Kristus och om deras egenskaper.

Status controversiæ.

Hufvudirågan uti denna tvist.

Den förnämsta frågan i denna tvist har varit: om den gudomliga och mänskliga naturen och bägges egenskaper hafva på grund af den personliga föreningen realiter, det är sannfärdigt och uti själfva verket, sinsemellan

gemenskap uti Kristi person, och huru långt denna gemenskap sträcker sig.

Sakramentarierna hafva påstått, att de gudomliga och mänskliga naturerna i Kristus äro på det sätt personligen förenade, att ingendera meddelade den andra något af sin naturs egenskap realiter, det är sannfärdigt och uti själfva verket, utan att allenast blotta namnen meddelas. Ty de föregifva, att föreningen gör allenast en gemenskap till blotta namnet, nämligen att Gud kallas människa och människan Gud, dock sålunda, att Gud har ingen gemenskap med mandomen och tvärt om mandomen ingen gemenskap med gudomen, hvad hans majestät och egenskaper beträffar, realiter, det är i verkligheten och till väsendet. Men d:r Luther och de, som hålla

med honom, hafva försvarat en annan mening tvärt emot sakramentarierna.

Affirmativa.

Guds församlings rena lära om Kristi person.

För att förklara och efter vår tros rättesnöre utreda denna tvist, vilja vi klarligen framställa vår kristliga tro, lära och bekännelse, nämligen:

Att de gudomliga och mänskliga naturerna i Kristus äro personligen förenade så helt och hållet, att de icke äro två Kristi, den ene Guds Son men den andre människans Son, utan att den ene och samme är både Guds och människans Son. Luk. 1: 35; Rom. 9: 5.

Vi tro, lära och bekänna, att de gudomliga och mänskliga naturerna äro icke sammanblandade till en substans och väsende eller den ena förvandlad i den andra, utan att hvardera naturen behåller sina väsentliga egenskaper, så att de icke kunna blifva den andra naturens egenskaper.

Den gudomliga naturens egenskaper äro: att vara allsmäktig, evig, oändlig och att af sin naturs och sitt naturliga väsendes egenskap i och genom sig själf vara allestädes närvarande, veta allting o. s. v.; allt detta hvarken är, ej heller någonsin blifver den mänskliga naturens egenskaper.

Men den mänskliga naturens egenskaper äro: att vara ett lekamligt kreatur, bestå af kött och blod, vara ändlig och inskränkt till rummet, lida, dö, upp- och nedstiga, röras ifrån ett ställe till ett annat, hungra, törsta, plågas af köld och hetta och annat slikt, hvilka hvarken äro eller någonsin 420 Konkordieformeln. I.

8. Om Kristi person.

denna hemlighet uppenbaras i Guds ord allena och fattas allena genom tron.

VIII. Om Kristi person.

Utaf den näst föregående tvisten om Herrens nattvard emellan de rättrogna teologerna af den Augs-burgiska bekännelsen och kalvinisterna, hvilka också hafva förvillat några andra teologer, har en tvist uppkommit om Kristi person, om de tvenne naturerna i Kristus och om deras egenskaper.

Status controversiæ.

Hufvudirågan uti denna tvist.

Den förnämsta frågan i denna tvist har varit: om den gudomliga och mänskliga naturen och bägges egenskaper hafva på grund af den personliga föreningen realiter, det är sannfärdigt och uti själfva verket, sinsemellan

gemenskap uti Kristi person, och huru långt denna gemenskap sträcker sig.

Sakramentarierna hafva påstått, att de gudomliga och mänskliga naturerna i Kristus äro på det sätt personligen förenade, att ingendera meddelade den andra något af sin naturs egenskap realiter, det är sannfärdigt och uti själfva verket, utan att allenast blotta namnen meddelas. Ty de föregifva, att föreningen gör allenast en gemenskap till blotta namnet, nämligen att Gud kallas människa och människan Gud, dock sålunda, att Gud har ingen gemenskap med mandomen och tvärt om mandomen ingen gemenskap med gudomen, hvad hans majestät och egenskaper beträffar, realiter, det är i verkligheten och till väsendet. Men d:r Luther och de, som hålla

med honom, hafva försvarat en annan mening tvärt emot sakramentarierna.

Affirmativa.

Guds församlings rena lära om Kristi person.

För att förklara och efter vår tros rättesnöre utreda denna tvist, vilja vi klarligen framställa vår kristliga tro, lära och bekännelse, nämligen:

Att de gudomliga och mänskliga naturerna i Kristus äro personligen förenade så helt och hållet, att de icke äro två Kristi, den ene Guds Son men den andre människans Son, utan att den ene och samme är både Guds och människans Son. Luk. 1: 35; Rom. 9: 5.

Vi tro, lära och bekänna, att de gudomliga och mänskliga naturerna äro icke sammanblandade till en substans och väsende eller den ena förvandlad i den andra, utan att hvardera naturen behåller sina väsentliga egenskaper, så att de icke kunna blifva den andra naturens egenskaper.

Den gudomliga naturens egenskaper äro: att vara allsmäktig, evig, oändlig och att af sin naturs och sitt naturliga väsendes egenskap i och genom sig själf vara allestädes närvarande, veta allting o. s. v.; allt detta hvarken är, ej heller någonsin blifver den mänskliga naturens egenskaper.

Men den mänskliga naturens egenskaper äro: att vara ett lekamligt kreatur, bestå af kött och blod, vara ändlig och inskränkt till rummet, lida, dö, upp- och nedstiga, röras ifrån ett ställe till ett annat, hungra, törsta, plågas af köld och hetta och annat slikt, hvilka hvarken äro eller någonsin

blifva den gudomliga naturens egenskaper.

Men alldenstund de gudomliga och mänskliga naturerna äro förenade personligen, det är, att utgöra en person, så tro, lära och bekänna vi, att denna personliga förening är icke en sådan förbindelse och förknippande, i anseende till hvilken ingendera naturen har med den andra personligen, det är för den personliga föreningens skull, någon gemenskap, sådan som föreningen blifver, då man limmar tvenne bräder tillsamman, där ingendera gifver den andra något eller något af den andra undfår; utan att här är den högsta gemenskap, den Gud sann-färdeligen har med den antagna människan, och utaf denna personliga förening och outsägliga gemenskap, som däraf följer, har det alltsamman sitt ursprung, hvad mänskligt om Gud och hvad gudomligt om människan Kristus säges och tros. Denna naturernas förening och gemenskap hafva de allraäldsta kyrkolärarne velat förklara med en liknelse om ett glödandejärn, äfvensom om kroppens och själens förening i människan.

För denna orsaks skull tro, lära och bekänna vi, att Gud är människa och människan Gud, hvilket ingalunda kunde så förhålla sig, så framt gudomen och mandomen icke hade med hvarandra i verkligheten och till självfva väsendet någon gemenskap. Ty huru skulle människan, Marias Son, kunna rätteligen kallas Guds eller Guds den allrahögstes Son, om hans mandom icke vore med Guds Son personligen förenad och således realiter, det är uti självfva verket och sanningen, hade alldeles intet utan blotta namnet med honom gemensamt.

Desslikes lära, tro och bekänna vi för samma orsaks skull, att Jungfru Maria har aflat och födt icke allenast en blott människa, utan ock Guds sanne Son, för hvilken skull hon rätteligen både kallas och i sanning är Guds moder.

Fördenskull lära, tro och bekänna vi än vidare, att icke en blott människa allenast lidit för oss, är död, begrafven, neder-stigen till helvetet, uppstånden ifrån de döda, uppfaren till himlarna och upphöjd till Guds majestät och allsmäktiga kraft, utan att en sådan människa har allt detta uträttat, hvilkens mänskliga natur har med Guds son så nära och outsäglig förening och gemenskap, att den är blifven med honom en person.

Därföre har Guds Son sann-färdeligen lidit för oss men efter den mänskliga naturens egenskap, den han uti sin gudomliga persons enhet har antagit och gjort till sin egen, på det han skulle kunna lida och vara vår öfverste-präst för vår försoning med Gud. Ty sålunda står det skrifvet, 1 Kor. 2: 8.: »De korsfästade härlighetens Herre»; och Ap. G. 20: 28.: »iMed Guds blod äro vi förvärfvade» (återlösta).

Af samma grund tro, lära och bekänna vi jämväl, att Guds Son är uti själfva verket och i sanning efter sin mänskliga natur upphöjd till Guds allsmäktiga majestäts och krafts högra hand, alldenstund den människan blifvit upptagen uti Gud, strax han blef af den Helige Ande aflad i moderlifvet, och hans mänskliga natur redan då med Guds den allrahögstes Son personligen förenad.

Detta majestät har Kristus i kraft af den personliga föreningen422

alltid haft men uti sitt förnedringstillstånd sig förringat, för hvilken orsaks skull han sannfärdeligen tillväxte i ålder, vishet och nåd lör Gud och människor; ty han lät icke detta sitt majestät syn-ligen framträda alltid utan så ofta honom behagade, intill dess han efter uppståndelsen fullkomligen och alldeles bortlade en tjänares hamn, men icke den mänskliga naturen, och blef försatt uti det gudomliga majestätets fullkomliga brukande, uppenbarande och bevisande och således ingick uti sin härlighet; hvarföre han ock nu, icke allenast som Gud, utan ock såsom människa allting vet, allt förmår, är för alla skapade varelser närvarande, har allt, som både i himmelen, på jorden och under jorden är, under sina fötter och i sina händer; hvilket Kristus själf betygar, sägande, Matt. 28: 18: »Mig är gifven all makt i himmelen och pä jorden». Såsom ock Paulus säger, Ef. 4: 10: »Han uppfor öfver alla himlar, på det han skulle allting uppfylla». Denna sin makt förmår han öfverallt närvarande utöfva och bruka, och är honom ingenting hvarken omöjligt eller okunnigt.

Just därföre är det honom ganska lätt att närvarande utskifta sin sanna lekamen och blod i den heliga nattvarden, men detta sker icke efter hans mänskliga naturs art och egenskap utan efter Guds högra hands sätt och egenskap, såsom Luther enligt vår, uti sin katekes sammanfattade, kristliga tros analogi, plägar tala. Denna Kristi närvaro uti den heliga nattvarden är icke fysisk eller jordisk, ej heller kapernaitisk, men likväl alldeles verklig och väsentlig; ty sålunda lyda Kristi testamentes ord:.»Detta är min lekamen».

Genom denna vår tro, lära och bekännelse blifver icke Kristi person upplöst, såsom Nestorius8 fordom gjorde, ty han förnekade de tvenne naturernas i Kristus egenskapers verkliga meddelande och söndrade således Kristi person, hvilket d:r Luther uti sin traktat om möten9 uttryckligen förklarat. Ej heller sammanblandas de tvenne naturerna i Kristus och deras egenskaper eller sammanblandas till ett väsende (uti hvilken villfarelse Eutyches10 varit), ej heller förnekas eller tillintetgöres den mänskliga naturen i Kristi person; ej heller förvandlas den ena naturen uti den andra, utan Kristus är sann Gud och människa uti en oåtskiljelig person och blifver så uti all evighet. Detta är, näst efter treenighetens hemlighet, såsom apostelen betygar, den största hemlighet, uti hvilken allena är all vår tröst, lif och salighet.

Negativa.

Förkasteisen af den motsatta och falska läran om Kristi person.

Vi förkasta fördenskull och fördöma alla efterföljande falska artiklar, därföre att de strida emot Guds ord och vår rena kristliga tro, och hvilka lyda sålunda.

Att Gud och människan i Kristus icke göra en person, utan att en annan är Guds Son, en annan människans Son; såsom Nestorius svärmat.

Att de gudomliga och mänskliga naturerna äro blandade till ett enda väsende och mandomen förvandlad i gudomen, såsom Eutyches har dåraktigt föregifvit.

" Att Kristus icke är sann, naturlig och evig Gud; såsom Arius har försmädligen talat.423 Konkordieformeln. I. 8. Om Kristi person.

Att Kristus icke haft en sann mänsklig natur, bestående af en förnuftig själ och kropp; såsom Marcion11 har diktat.

Att den personliga föreningen gör allenast namnen och benämningarna gemensamma.

Att det är allenast ett visst sätt att tala, när man säger: Gud är människa och människan är Gud; emedan gudomen har icke realiter, det är i sanning och i själfva verket, någon gemenskap med. mandomen, ej heller mandomen med gudomen.

Att det är allenast en egenskapernas gemenskap, bestående i blotta orden och icke i verkligheten, när man säger: Guds Son har lidit döden för världens synder, människans Son är blifven allsmäktig.

Att den mänskliga naturen i Kristus blifvit på samma sätt som gudomen ett oändligt väsende, och att den är allestädes närvarande på samma sätt som den gudomliga naturen genom denna väsentliga, meddelade, uti den mänskliga naturen ingjutna och ifrån Gud skilda kraft och egenskap.

Att den mänskliga naturen är till sin substans och sitt väsende eller enligt de väsentliga gudomliga egenskaperna vorden jämlik den gudomliga naturen.

Att den mänskliga naturen i Kristus är i afseende på rummet utsträckt till alla orter i himmelen och på jorden, hvilket icke en gång kan sägas om den gudomliga naturen.

Att det är för Kristus omöjligt, för den mänskliga naturens egenskaps skull, att med sin lekamen på en gång vara på många, långt mindre på alla ställen.

Att mandomen allena har lidit för oss och oss återlöst; såsom

ock att Guds Son har uti sitt lidande i själfva verket haft alldeles ingen gemenskap med mandomen, liksom denna sak alls intet hade vidkommit honom.

Att Guds Son är allenast med sin gudom för oss närvarande på jorden uti ordet, i sakramenterna och uti all vår vedermöda, och att denna närvaro alls intet tillhör mandomen. Ty sedan Kristus har genom sin pina och död återlöst oss, så har han efter sin mandom intet vidare på jorden att skaffa med oss.

Att sedan Guds Son, som antagit den mänskliga naturen, har bortlagt en tjänares hamn, uträttar han icke uti, med och genom sin mandom alla sin allsmäktig-hets verk utan allenast några och det allenast på den ort, där den mänskliga naturen är till rummet.

Att Kristus till sin mandom alldeles icke kan vara delaktig af den gudomliga naturens allsmäk-tighet eller andra egenskaper, och detta drista de sig att påstå emot Kristi uttryckliga vittnesbörd, Matt. 28: »Mig är gifven all makt i himmelen och på jorden». Härmed motsäga de ock Paulus, Kol. 2: 9.: »I honom bor all gudomens fullhet lekamligen».

Att åt Kristus i anseende till mandomen väl är gifvet ett ganska stort välde i himmelen och på jorden, nämligen större och högre än alla änglar och skapade varelser hafva undfått, men likväl så, att han har ingen gemenskap med Guds allsmäktighet, ej heller är allsmäktigheten honom gifven. Därföre uppdikta de ett medelvälde emellan Guds allsmäktighet och alla andra skapade varelsers | makt, hvilket skall vara Kristus | gifvet efter hans mänskliga natur i kraft af upphöjelsen, och som

väl är mindre än Guds allsmäk-tighet men likväl större än alla andra skapade varelsers välde.

Att för Kristus i anseende till hans mandoms anda äro vissa skrankor satta, nämligen huru mycket han bör veta, och att han icke mera vet, än honom tillkommer och nödvändigt behöfves till att utföra sitt domareämbete.

Att Kristus icke ännu i dag har en fullkomlig kunskap om Gud och alla hans gärningar, oaktadt om honom står skrifvet. Kol. 2:3.: « Uti hvilken ligga alla visdoms och förstånds håfvor

Att det är omöjligt för Kristus efter sin mandoms anda att veta, hvad som af evighet varit, hvad nu allestädes sker, och hvad i all evighet ske skall.

Vi förkasta och fördöma i lika måtto, att Kristi ord »mig är gifven all makt i himmelen och på jorden» varda genom en gruflig och försmädlig uttolkning af några förfalskade till den meningen, att åt Kristus efter hans gudomliga natur är uti uppståndelsen och uppfarandet till himlarna återigen gifven all makt i himmelen och på

jorden, liksom han, då han var uti sitt förnedringsstånd, skulle hafva jämväl efter gudomen samma makt aflagt och afklädt. Ty med denna lära vrides och vränges icke allenast Kristi testamentes ord med en falsk uttydning, utan man öppnar ock på nytt vägen för den längesedan fördömda ari-anska läran, så att Kristi gudom blifver omsider förnekad och Kristus hel och hållen, så stor han är, tillika med vår salighet förlorad, så framt man icke denna ogudaktiga lära med Guds ords och vår enfaldiga kristliga tros fasta skäl och grunder ståndaktigt möter och emotsäger.

IX. Om Kristi nederstigan-de till helvetet.

Status controversiæ.

Hufvudfrågan uti denna tvist.

Några teologer af den Augs-burgiska bekännelsen hafva tvistat om denna artikel: när och på hvad sätt Herren Kristus har, efter vår enfaldiga kristliga trosbekännelse, stigit ned till helvetet; om sådant är skedt före eller efter hans död.

Dessutom har man ock satt i fråga, om han har nedstigit med själen allena eller allena med gudomen eller med kropp och själ, och om det skett andligen eller lekamligen. Äfven har man tvistat, om denna artikel skall hänföras till Kristi lidande eller till hans ärofulla seger och triumf.

Men alldenstund denna vår trosartikel, såsom ock den föregående, hvarken kan begripas med sinnena ej heller med vårt förnuft utan måste fattas med blotta tron, så är vårt enhälliga betänkande det, att man härom icke skall disputera utan denna artikel på det enfaldigaste tro och lära. Och i denna sak följa vi Luthers gudliga lära, som i en predikan, hållen i Torgau år 1533, kristligen har förklarat denna artikel, afskildt alla onyttiga och nyfikna spörsmål och förmanat alla kristna till trons enfaldighet.

Ty det bör vara nog för oss, att vi veta, det Kristus har neder-stigit till helvetet, för alla trogna det förstört, och att vi äro genom honom ifrån dödens och satans våld, ifrån den eviga fördömelsen och alltså utur helvetes svalg frälsta vordna. Men på hvad sätt detta skett, därom skola vi icke bry vår hjärna utan spara kunskapen 424 Konkordieformeln. I. 9. Kristi nedstig. till helvetet.

väl är mindre än Guds allsmäk-tighet men likväl större än alla andra skapade varelsers välde.

Att för Kristus i anseende till hans mandoms anda äro vissa skrankor satta, nämligen huru mycket han bör veta, och att han icke mera vet, än honom tillkommer och nödvändigt behöfves till att utföra sitt domareämbete.

Att Kristus icke ännu i dag har en fullkomlig kunskap om Gud och alla hans gärningar, oaktadt om honom står skrifvet. Kol. 2:3.: « Uti hvilken ligga alla visdoms och förstånds håfvor

Att det är omöjligt för Kristus efter sin mandoms anda att veta, hvad som af evighet varit, hvad nu allestädes sker, och hvad i all evighet ske skall.

Vi förkasta och fördöma i lika måtto, att Kristi ord »mig är gifven all makt i himmelen och på jorden» varda genom en gruflig och försmädlig uttolkning af några förfalskade till den meningen, att åt Kristus efter hans gudomliga natur är uti uppståndelsen och uppfarandet till himlarna återigen gifven all makt i himmelen och på jorden, liksom han, då han var uti sitt förnedringsstånd, skulle hafva jämväl efter gudomen samma makt aflagt och afklädt. Ty med denna lära vrides och vränges icke allenast Kristi testamentes ord med en falsk uttydning, utan man öppnar ock på nytt vägen för den längesedan fördömda ari-anska läran, så att Kristi gudom blifver omsider förnekad och Kristus hel och hållen, så stor han är, tillika med vår salighet förlorad, så framt man icke denna ogudaktiga lära med Guds ords och vår enfaldiga kristliga tros fasta skäl och grunder ståndaktigt möter och emotsäger.

IX. Om Kristi nederstigan-de till helvetet.

Status controversiæ.

Hufvudfrågan uti denna tvist.

Några teologer af den Augs-burgiska bekännelsen hafva tvistat om denna artikel: när och på hvad sätt Herren Kristus har, efter vår enfaldiga kristliga trosbekännelse, stigit ned till helvetet; om sådant är skedt före eller efter hans död.

Dessutom har man ock satt i fråga, om han har nedstigit med själen allena eller allena med gudomen eller med kropp och själ, och om det skett andligen eller lekamligen. Äfven har man tvistat, om denna artikel skall hänföras till Kristi lidande eller till hans ärofulla seger och triumf.

Men alldenstund denna vår trosartikel, såsom ock den föregående, hvarken kan begripas med sinnena ej heller med vårt förnuft utan måste fattas med blotta tron, så är vårt enhälliga betänkande det, att man härom icke skall disputera utan denna artikel på det enfaldigaste tro och lära. Och i denna sak följa vi Luthers gudliga lära, som i en predikan, hållen i Torgau år 1533, kristligen har förklarat denna artikel, afskildt alla onyttiga och nyfikna spörsmål och förmanat alla kristna till trons enfaldighet.

Ty det bör vara nog för oss, att vi veta, det Kristus har neder-stigit till helvetet, för alla trogna det förstört, och att vi äro genom honom ifrån dödens och satans våld, ifrån den eviga fördömelsen och alltså utur helvetes svalg frälsta vordna. Men på hvad sätt detta skett, därom skola vi icke bry vår hjärna utan spara kunskapen

härom till en annan värld, där icke allenast denna hemlighet utan ock mycket annat, som vi i detta lifvet enfaldeligen trott och med vårt blinda förnuft icke kunnat begripa, skall blifva oss uppen-baradt.

X. Om kyrkoceremonier, dem man vanligen kallar adiaphora eller villkorliga ting.

Äfven har det uppkommit en tvist emellan teologerna af den Augsburgiska bekännelsen om ceremonierna eller kyrkobruken, hvilka uti Guds ord hvarken äro påbjudna eller förbjudna utan för en god ordnings och prydnads skull införda uti församlingen.

Status controversiæ.

Hufvudfrågan i denna tvist.

Man har frågat, om man i tider af förföljelse, och då man måste göra sin bekännelse (oaktadt våra motståndare icke vilja stämma med oss öfverens i läran), icke dess mindre må med ett tryggt samvete, på motståndarnes fordran och yrkande, åter införa några afskaffade ceremonier, som uti sig själfva äro villkorliga och af Gud hvarken påbjudna eller förbjudna; och om vi på sådant sätt må uti berörda ceremonier och villkorliga ting förena oss med de påfviska. En del har jakat härtill, en annan nekat.

Affirmativa.

Den rena läran och bekännelsen om denna artikel.

För att bilägga denna tvist, tro vi endräkteligen, lära och bekänna,

att ceremonierna eller kyrkobruken, som i Guds ord hvarken äro påbjudna eller förbjudna utan äro instiftade allenast för prydnads och en god ordnings skull, icke äro uti sig själfva en gudsdyrkan eller ens någon del däraf, ty det står skrifvet, Matt. 15: 9.: »De tjäna mig fåfängt, lärande den lärdom, som är människobud».

Vi tro, lära och bekänna, att det tillåtes Guds församling på alla rum och tider efter lägenheten förändra berörda ceremonier efter det sätt, som man kan finna vara nyttigast för Guds församling och lämpligast till hennes uppbyggelse.

Häruti skall man dock fly all lättsinnighet, ostadighet och förargelse, men framför allt skall man taga hänsyn till de i tron svaga och visa dem skonsamhet.

Vi tro, lära och bekänna, att man i tider af förföljelse, och då af oss fordras en tydlig och ståndaktig bekännelse, icke skall i villkorliga saker inrymma evangelii fiender något eller göra dem något till viljes. Ty apostelen

skrifver sålunda, Gal. 5: 1.: »Blifven nu ståndande uti den frihet, med hvilken Kristus oss friat hafver, och låten eder icke på nytt fångas under träldomens ok»; och 2 Kor. 6: 14.: »Dragen icke uti främmande ok med de otrogna» m. m. »Ty hvad delaktighet har ljuset med mörkret»? m. m.; såsom ock Gal. 2: 5.: » Vi veko för dem icke en stund till underdånighet, på det evangelii sanning skulle blifva beständande när eder». Uti sådant tillstånd är det icke då mera fråga om villkorliga ting, utan huru evangelii sanning och den kristliga friheten skall blifva förfäktad och vidmakthållen, och huru man skall förekomma, att afgudadyrkan

härom till en annan värld, där icke allenast denna hemlighet utan ock mycket annat, som vi i detta lifvet enfaldeligen trott och med vårt blinda förnuft icke kunnat begripa, skall blifva oss uppen-baradt.

X. Om kyrkoceremonier, dem man vanligen kallar adiaphora eller villkorliga ting.

Äfven har det uppkommit en tvist emellan teologerna af den Augsburgiska bekännelsen om ceremonierna eller kyrkobruken, hvilka uti Guds ord hvarken äro påbjudna eller förbjudna utan för en god ordnings och prydnads skull införda uti församlingen.

Status controversiæ.

Hufvudfrågan i denna tvist.

Man har frågat, om man i tider af förföljelse, och då man måste göra sin bekännelse (oaktadt våra motståndare icke vilja stämma med oss öfverens i läran), icke dess mindre må med ett tryggt samvete, på motståndarnes fordran och yrkande, åter införa några afskaffade ceremonier, som uti sig själfva äro villkorliga och af Gud hvarken påbjudna eller förbjudna; och om vi på sådant sätt må uti berörda ceremonier och villkorliga ting förena oss med de påfviska. En del har jakat härtill, en annan nekat.

Affirmativa.

Den rena läran och bekännelsen om denna artikel.

För att bilägga denna tvist, tro vi endräkteligen, lära och bekänna,

att ceremonierna eller kyrkobruken, som i Guds ord hvarken äro påbjudna eller förbjudna utan äro instiftade allenast för prydnads och en god ordnings skull, icke äro uti sig själfva en gudsdyrkan eller ens någon del däraf, ty det står skrifvet, Matt. 15: 9.: »De tjäna mig fåfängt, lärande den lärdom, som är människobud».

Vi tro, lära och bekänna, att det tillåtes Guds församling på alla rum och tider efter lägenheten förändra berörda ceremonier efter det sätt, som man kan finna vara nyttigast för Guds församling och lämpligast till hennes uppbyggelse.

Häruti skall man dock fly all lättsinnighet, ostadighet och förargelse, men framför allt skall man taga hänsyn till de i tron svaga och visa dem skonsamhet.

Vi tro, lära och bekänna, att man i tider af förföljelse, och då af oss fordras en tydlig och ståndaktig bekännelse, icke skall i villkorliga saker inrymma evangelii fiender något eller göra dem något till viljes. Ty apostelen skrifver sålunda, Gal. 5: 1.: »Blifven nu ståndande uti den frihet, med hvilken Kristus oss friat hafver, och låten eder icke på nytt fångas under träldomens ok»; och 2 Kor. 6: 14.: »Dragen icke uti främmande ok med de otrogna» m. m. »Ty hvad delaktighet har ljuset med mörkret»? m. m.; såsom ock Gal. 2: 5.: » Vi veko för dem icke en stund till underdånighet, på det evangelii sanning skulle blifva beständande när eder». Uti sådant tillstånd är det icke då mera fråga om villkorliga ting, utan huru evangelii sanning och den kristliga friheten skall blifva förfäktad och vidmakthållen, och huru man skall förekomma, att afgudadyrkan

blifver uppenbarligen stadfästad och de i tron svaga förargade.

I sådana ting står det sannerligen icke i vår makt att gifva efter för motståndarne i något, utan vår plikt kräfver, att vi göra en kristlig och riktig bekännelse och tåligt fördraga, hvad Herren pålägger oss att lida och tillstädjer sitt ords fiender emot oss.

Vi tro, lära och bekänna, att den ena församlingen skall icke fördöma den andra, därföre att den ena eller andra församlingen håller flera eller färre utvärtes ceremonier, hvilka Herren Gud icke har förordnat, allenast de äro eniga uti läran och alla hennes artiklar såsom ock uti sakramen-ternas rätta bruk, såsom det gamla och sanna ordspråket lyder: Dis-sonantia jejunii non dissolvit con-sonantiam fidei, det är, olikhet i fastan söndrar icke enigheten i tron.

Negativa.

Den falska lärans förkastelse.

Vi förkasta och fördöma dessa falska och mot Guds ord stridande läror.

Att människobud och stadgar i kyrkosaker skola i och för sig själfva aktas för en gudstjänst eller åtminstone en del däraf.

Då dylika ceremonier och kyrkostadgar genom tvång, liksom de vore af nöden, påtrugas Guds församling och det emot den kristliga friheten, som Kristi församling har uti sådana utvärtes ting.

Då man föregifver, att i tider af förföljelse, när en tydlig bekännelse fordras, man då lår uti slika villkorliga ting och ceremonier göra evangelii fiender till viljes, förlika sig med dem och hålla med dem, hvilket icke kan ske

utan till skada för den himmelska sanningen.

Då utvärtes ceremonier, som äro villkorliga, afskaffas i den mening, liksom det icke stode Guds församling fritt att efter lägenhet och såsom hon anser det vara nyttigt till uppbyggelse enligt den kristliga friheten, att bruka denna eller en annan ceremoni.

XI. Om Guds eviga utkorelse och nådaval.

Om denna artikel har väl ingen strid varit uppenbarligen emellan teologerna af den Augsburgiska bekännelsen, men alldenstund den tillför de gudfruktiga mycken tröst, så framt den blifver rätteligen och väl uttydd, har man funnit för godt att förklara densamma uti denna skrift, på det inga tvistigheter om denna artikel till äfventyrs i tidernas lopp må uppstå och medföra förargelse.

Affirmativa.

Den rena läran om denna artikel.

Allra först bör man noga iakttaga, att det är en åtskillnad emellan Guds förutvetande och utkorelsen eller det eviga nådavalet.

Ty Guds förutvetande är intet annat, än att Gud vet allt, förrän det sker, såsom skrifvet står, Dan. 2: 28.: »Gud af himmelen, han kan uppenbara hemliga ting, han hafver tett konung Nebukadnesar, hvad i tillkommande tider ske skall».

Detta Guds förutvetande hör på en gång till både goda och onda men är dock ingen orsak till det onda ej heller till synden, som drifver människan att göra det som ondt är. Ty synden kommer utaf djäfvulen och människans

blifver uppenbarligen stadfästad och de i tron svaga förargade.

I sådana ting står det sannerligen icke i vår makt att gifva efter för motståndarne i något, utan vår plikt kräfver,

att vi göra en kristlig och riktig bekännelse och tåligt fördraga, hvad Herren pålägger oss att lida och tillstädjer sitt ords fiender emot oss.

Vi tro, lära och bekänna, att den ena församlingen skall icke fördöma den andra, därföre att den ena eller andra församlingen håller flera eller färre utvärtes ceremonier, hvilka Herren Gud icke har förordnat, allenast de äro eniga uti läran och alla hennes artiklar såsom ock uti sakramen-ternas rätta bruk, såsom det gamla och sanna ordspråket lyder: Dis-sonantia jejunii non dissolvit con-sonantiam fidei, det är, olikhet i fastan söndrar icke enigheten i tron.

Negativa.

Den falska lärans förkastelse.

Vi förkasta och fördöma dessa falska och mot Guds ord stridande läror.

Att människobud och stadgar i kyrkosaker skola i och för sig själfva aktas för en gudstjänst eller åtminstone en del däraf.

Då dylika ceremonier och kyrkostadgar genom tvång, liksom de vore af nöden, påtrugas Guds församling och det emot den kristliga friheten, som Kristi församling har uti sådana utvärtes ting.

Då man föregifver, att i tider af förföljelse, när en tydlig bekännelse fordras, man då lår uti slika villkorliga ting och ceremonier göra evangelii fiender till viljes, förlika sig med dem och hålla med dem, hvilket icke kan ske

utan till skada för den himmelska sanningen.

Då utvärtes ceremonier, som äro villkorliga, afskaffas i den mening, liksom det icke stode Guds församling fritt att efter lägenhet och såsom hon anser det vara nyttigt till uppbyggelse enligt den kristliga friheten, att bruka denna eller en annan ceremoni.

XI. Om Guds eviga utkorelse och nådaval.

Om denna artikel har väl ingen strid varit uppenbarligen emellan teologerna af den Augsburgiska bekännelsen, men alldenstund den tillför de gudfruktiga mycken tröst, så framt den blifver rätteligen och väl uttydd, har man funnit för godt att förklara densamma uti denna skrift, på det inga tvistigheter om denna artikel till äfventyrs i tidernas lopp må uppstå och medföra förargelse.

Affirmativa.

Den rena läran om denna artikel.

Allra först bör man noga iakttaga, att det är en åtskillnad emellan Guds förutvetande och utkorelsen eller det eviga nådavalet.

Ty Guds förutvetande är intet annat, än att Gud vet allt, förrän det sker, såsom skrifvet står, Dan. 2: 28.: »Gud af himmelen, han kan uppenbara hemliga ting, han hafver tett konung Nebukadnesar, hvad i tillkommande tider ske skall».

Detta Guds förutvetande hör på en gång till både goda och onda men är dock ingen orsak till det onda ej heller till synden, som drifver människan att göra det som ondt är. Ty synden kommer utaf djäfvulen och människans

vrånga och onda vilja. Ej heller är detta Guds förutvetande en orsak till att människorna blifva förtappade, ty därtrll äro de själfva vållande. Men Guds förutvetande styr det onda och sätter ett mål före, huru vidt det skall sträcka sig och huru länge det skall vara, och lämpar det så, att ändock det i sig själft är ondt, det likväl länder Guds utvalda till salighet.

Men utkorelsen eller Guds eviga nådaval hör allenast till Guds fromma och kära barn, och detta är orsaken till deras salighet; ty han befordrar deras salighet samt förordnar, hvad därtill hör. Uppå detta Guds nådaval är vår salighet sålunda grundad, att helvetets portar icke kunna vara henne öfvermäktiga. Joh. 10: 28; Matt. 16:18.

Detta Guds nådaval bör icke rannsakas uti Guds fördolda råd utan sökas i Guds ord, hvaruti det är uppenbaradt.

Men Guds ord leder oss till Kristus; han är den lifvets bok, uti hvilken alla de äro inskrifna och utvalda, som skola saliga varda, eftersom skrifvet står, Ef. 1:4.: •Han har oss utvalt i Kristus, förr än världens grund lagd var«.

Men Kristus kallar till sig alla syndare och tillsäger dem vederkvickelse och vill allvarligen, att alla människor skola komma till honom och låta råda och hjälpa sig. Härmed tillbjuder han sig uti ordet såsom en återlösare och vill, att man skall höra ordet och icke tillstoppa öronen, så att dèt blifver försummadt och föraktadt; därtill utlofvar han sig vilja meddela den Helige Andes kraft och verkan och sin gudomliga hjälp, att vi må förblifva ståndaktiga i och bekomma den eviga saligheten.

Därföre skall man icke döma vårt val till det eviga lifvet af vårt

förnuft eller utaf lagen, på det vi icke skola antingen slå oss på ett oskickligt och epikureiskt lefverne eller falla uti förtviflan; ty de som häruti följa förnuftets dom, uti deras hjärtan uppstiga dessa skadliga tankar, dem de näppeligen kunna motstå: om Gud (säga de) har utvalt mig till den eviga saligheten, då kan jag icke blifva fördömd, ehvad jag företager mig, men tvärt om, är jag icke utvald till det eviga lifvet, så hjälper mig intet hvad godt jag gör, ty allt mitt uppsåt är förgäfves.

Fördenskull bör den rätta meningen om nådavalet läras ur Kristi evangelium. Ty däruti läres klarligen, att Gud har allt beslutit under otro, på det han skall förbarma sig öfver alla, och att han icke vill, att någon skall förgås, utan hvar och en omvända sig och tro på Kristus. Rom. 11: 32; Hesek. 18: 23; 33:11; Petr. 3: 9; 1 Joh. 2: 2.

De som fördenskull rannsaka Guds uppenbarade vilja och gå efter den ordning, som Paulus följt uti sin epistel till romarne (som förr leder människan till bättring, till kännedom om synderna, till tron på Kristus, till lydnad för Guds bud, än den talar om det eviga nådavalets hemlighet), dem är läran om berörda Guds nådaval hälsosam och gifver dem en stor tröst.

Men det, som skrifvet står Matt. 22: 14.: «•Många äro kallade, men få utvalda«, skall man icke så uppfatta, liksom Gud icke vill, att alla människor skola blifva saliga; utan orsaken till de ogudaktigas fördömelse är den, att de antingen alls icke höra Guds ord utan ondskefullt förakta det, tillstoppa öronen och förhärda hjärtat och sålunda tillstänga den ordentliga428

vägen för den Helige Ande, så att han icke får uträtta sitt verk uti dem; eller åtminstone, att de ganska ringa akta eller förkasta det hörda ordet. Att de fördenskull blifva förtappade, därtill är hvarken Gud eller hans val utan deras ondska vållande. Petr. 2:1 f.; Luk. 11: 49, 52; Hebr. 12: 25 f.

Så långt kan en gudfruktig människa tryggt gå uti betraktelse öfver denna artikel om Guds eviga nådaval, så vida nämligen den i Guds ord är uppenbarad, ty Guds ord framställer för oss lifvets bok, Kristus, hvilken för oss genom evangelii predikan blifver upplåten; såsom skrifvet står, Rom. 8:30: «Dem som han har beskärt, dem har han ock kallaU. Man bör fördenskull söka Gud Faders eviga nådaval uti Kristus. Han har uti sitt eviga råd beslutit, att förutom dem, som känna och tro på hans Son Jesus Kristus, vill han ingen göra salig. Alla andra tankar skola de gudfruktiga alldeles slå ur sinnet, såsom de där härflyta icke från Gud utan från satans ingifvelse, med hvilka människosläktets fiende uträttar, att han antingen gör kraftlös eller tillintetgör den ljufva trösten, som vi kunna hämta af denna hälsosamma lära, såsom att vi blifva förvissade, att vi af blott nåd förutan någon vår förskyllan äro uti Kristus utvalda till det eviga lifvet, och att ingen kan rycka oss utur hans händer. Och detta sitt nådiga val har Herren Gud icke med blotta orden utan med ed och dyr försäkran stadfästat och beseglat det med de heliga sakramenterna, dem vi uti våra svåra anfäktningar skola oss påminna och utaf dem söka tröst, för att i därmed utsläcka djäfvulens glödande skott.

Emellertid skola vi högligen beflita oss om att ställa vårt lefverne efter Guds viljas rättesnöre såsom ock göra vår kallelse och utkorelse fast (såsom den helige Petrus talar, 2 ep. 1:10) och icke träda en hårsmån ifrån Guds uppenbarade ord, ty det kan aldrig svika oss.

Genom denna korta förklaring af det eviga nådavalet tilldelar man Gud alldeles och fullkomligen hans ära: att han nämligen af sin blotta barmhärtighet, förutan någon vår förtjänst, gör oss efter sin viljas uppsåt saliga. Ej heller gifves med denna lära orsak och tillfälle hvarken till svåra anfäktningar eller klenmodighet ej heller till epikureiskt lefverne.

Negativa.

Förkasteisen af den falska läran om denna artikel.

Vi tro fördenskull och hålla så fore, att när läran om Guds nådaval till det eviga lifvet blifver sålunda framställd, så att anfäktade fromma hjärtan däraf icke förnimma någon tröst utan snarare genom henne råka uti svårmodighet eller förtviflan, eller att de obotfärdiga därmed styrkas uti sitt ogudaktiga väsende; då förhandlas denna artikel vrångvisli-gen och icke efter Guds ords och viljas rättesnöre utan efter mänskligt förnufts dom och därjämte genom satans ingifvelse; ty aposte-len säger, Rom. 15:4: «Hvad som Helstföreskrifvet är, det är skrifvet oss till lärdom, att vi genom tålamod och Skriftens tröst skola hafva en förhoppning". Därföre förkasta vi alla efterföljande villfarelser.

Att Gud icke vill, det alla män-\ niskor skola göra bot och bätt-; ring och tro evangelium.Konkordieformeln. I.

Att då Gud kallar oss till sig, är det icke hans allvar, att alla människor skola komma till honom.

Att Gud icke vill, det alla människor skola blifva saliga, utan att några äro, icke i anseende till sina synder utan blott och allena efter Guds råd, vilja och uppsåt, ämnade till fördärfvet, så att de alldeles icke kunna blifva saliga.

Att icke allena Guds barmhärtighet och Kristi heliga fbrskyllan utan jämväl i oss själfva är någon orsak till nådavalet, i anseende hvartill Gud skall hafva utvalt oss till det eviga lifvet.

Alla dessa läror äro falska, grufliga och försmädliga, och genom dem afhändes de gudfruktiga all den tröst, som de borde fatta af evangelium och sakramenternas bruk; och bör man fördenskull ingalunda lida dem uti Guds församling.

Detta är den korta och enfaldigaste förklaringen af de tvistiga artiklar, hvarom det emellan teologerna af den Augsburgiska bekännelsen någon tid blifvit tvistadt och med skiljaktiga meningar dis-puteradt. Och af denna förklaring kan en gudfruktig människa, huru enfaldig hon är, efter Guds ords öfverensstämmelse och katekesens enfaldiga lära fatta, hvad rätt eller orätt är. Ty här är icke allenast den rena läran tydligt anförd utan ock den motsatta och falska läran förkastad och ogillad; desslikes de förargliga tvistighe-terna grundligen afgjorda och af-dömda.

Den allsmäktige Guden, vår Herres Jesu Kristi Fader, gifve, att vi alla genom den Helige Andes nåd måtte vara uti honom samdräktiga och eniga och uti sådan kristlig och honom välbehaglig enighet ståndaktiga blifva! Amen.

XII. Om andra kätterier och sekter, som aldrig hafva antagit den Augsburgiska bekännelsen.

På det att ingen må misstänka oss för sådana kätterier och sekter, därföre att vi uti föregående förklaring icke hafva uttryckligen namngifvit dem, har man funnit, nödigt att vid slutet af denna skrift allenast uppräkna deras artiklar, hvaruti vår tids falska lärare träda ifrån sanningen och lära i strid med vår kristliga tro och bekännelse.

Anabaptisternas eller vederdöpar-nes villfarelser.

Vederdöpare äro fördelade uti många sekter, af hvilka några försvara flere, andra färre villfarelser; men i allmänhet bekänna de alla en sådan lära, som hvarken i församlingen, det världsliga regementet eller

hushållsståndet kan tålas.

Vederdöparnes artiklar, som icke

kunna lidas uti församlingen.

Att Kristus icke har undfått sitt kött och blod af jungfru Maria utan fört det med sig från himmelen.

Att Kristus icke är en sann Gud utan allenast högre än andra heliga, alldenstund han har undfått flera den Helige Andes gåfvor än eljest någon annan helig människa.

Att vår rättfärdighet för Gud består icke uti Kristi blotta för-skyllan utan uti förnyelsen och alltså i vår egen fromhet, uti hvilken vi vandra. Men vederdöparnes rättfärdighet består till en stor del uti en självald och af männi- Konkordieformeln. I.

Att då Gud kallar oss till sig, är det icke hans allvar, att alla människor skola komma till honom.

Att Gud icke vill, det alla människor skola blifva saliga, utan att några äro, icke i anseende till sina synder utan blott och allena efter Guds råd, vilja och uppsåt, ämnade till fördärfvet, så att de alldeles icke kunna blifva saliga.

Att icke allena Guds barmhärtighet och Kristi heliga fbrskyllan utan jämväl i oss själfva är någon orsak till nådavalet, i anseende hvartill Gud skall hafva utvalt oss till det eviga lifvet.

Alla dessa läror äro falska, grufliga och försmädliga, och genom dem afhändes de gudfruktiga all den tröst, som de borde fatta af evangelium och sakramenternas bruk; och bör man fördenskull ingalunda lida dem uti Guds församling.

Detta är den korta och enfaldigaste förklaringen af de tvistiga artiklar, hvarom det emellan teologerna af den Augsburgiska bekännelsen någon tid blifvit tvistadt och med skiljaktiga meningar dis-puteradt. Och af denna förklaring kan en gudfruktig människa, huru enfaldig hon är, efter Guds ords öfverensstämmelse och katekesens enfaldiga lära fatta, hvad rätt eller orätt är. Ty här är icke allenast den rena läran tydligt anförd utan ock den motsatta och falska läran förkastad och ogillad; desslikes de förargliga tvistighe-terna grundligen afgjorda och af-dömda.

Den allsmäktige Guden, vår Herres Jesu Kristi Fader, gifve, att vi alla genom den Helige Andes nåd måtte vara uti honom samdräktiga och eniga och uti sådan kristlig och honom välbehaglig enighet ståndaktiga blifva! Amen.

XII. Om andra kätterier och sekter, som aldrig hafva antagit den Augsburgiska bekännelsen.

På det att ingen må misstänka oss för sådana kätterier och sekter, därföre att vi uti föregående förklaring icke hafva uttryckligen namngifvit dem, har man funnit, nödigt att vid slutet af denna skrift allenast uppräkna deras artiklar, hvaruti vår tids falska lärare träda ifrån sanningen och lära i strid med vår kristliga tro och bekännelse.

Anabaptisternas eller vederdöpar-nes villfarelser.

Vederdöpare äro fördelade uti många sekter, af hvilka några försvara flere, andra färre villfarelser; men i allmänhet bekänna de alla en sådan lära, som hvarken i församlingen, det världsliga regementet eller hushållsståndet kan tålas.

Vederdöparnes artiklar, som icke

kunna lidas uti församlingen.

Att Kristus icke har undfått sitt kött och blod af jungfru Maria utan fört det med sig från himmelen.

Att Kristus icke är en sann Gud utan allenast högre än andra heliga, alldenstund han har undfått flera den Helige Andes gåfvor än eljest någon annan helig människa.

Att vår rättfärdighet för Gud består icke uti Kristi blotta för-skyllan utan uti förnyelsen och alltså i vår egen

fromhet, uti hvilken vi vandra. Men vederdöparnes rättfärdighet består till en stor del uti en själfvald och af männi-430 Konkordieformeln. I.

12. Om andra kätterier.

skor uppdiktad andlighet och är i sanning intet annat än ett nytt slags mtmklefverne.

Att de barn, som icke äro döpta, äro icke syndare för Gud utan rättfärdiga och oskyldiga, och att de uti denna sin menlöshet, emedan de icke ännu kunna bruka sitt förstånd, kunna förutan dopet (hvilket de enligt deras föregifvande icke behöfva) varda saliga; och förkasta de således hela läran om arfsynden och hvad därmed sammanhänger.

Att barnen icke skola döpas, förrän de kunna bruka sitt förnuft och själfva göra sin trosbekännelse.

Att de kristnas barn för den orsaks skull, att de äro födda af kristna och troende föräldrar, skola (jämväl utom dopet och förrän de undfå detsamma) rätt anses för heliga och Guds barn; för hvilken orsaks skull de ock hvarken hålla barndopet i något värde ej heller vinnlägga sig om, att barnen må varda döpta, hvilket strider emot Guds löftes uttryckliga ord, ty det angår allena dem, som hålla Guds förbund och icke förakta det. 1 Mos. 17: 7 f.

Att den är icke den rätta och kristliga kyrkan, hvaruti ännu några syndare finnas.

Att man icke skall höra någon predikan uti de kyrkor, hvaruti man tillförne har hållit den påfvis-ka mässan.

Att en gudfruktig människa skall alldeles ingen gemenskap hafva med de kyrkans tjänare, som lära Kristi evangelium efter den Augs-burgiska bekännelsens innehåll och ogilla vederdöparnes predikningar och villfarelser, ej heller bevisa dem någon tjänst eller lega, utan dem sky och undfly, såsom de där förvända Guds ord.

Vederdöparnes olidliga artiklar i afseende på det värdsliga regementet.

Att öfverhetsämbetet icke är uti det nya testamentet ett stånd, som behagar Gud.

Att en kristen människa icke kan med ett rent och oförkränkt samvete bekläda öfverhetsämbetet.

Att en kristen människa icke kan med ett oförkränkt samvete bekläda och utföra öfverhetsämbetet emot de onda, när saken så fordrar, och att undersåtarne icke kunna till sitt försvar söka den makt, som Gud gifvit öfverheten.

Att en kristen människa icke kan med ett tryggt samvete göra en ed ej heller förmedelst ed tillsäga sin furste och öfverhet lydnad och trohet.

Att en öfverhetsperson uti nya testamentet icke kan med ett godt samvete straffa illgärningsmän till lifvet.

Vederdöparnes olidliga artiklar i

afseende på hushållsständet.

Att en kristen icke kan med tryggt samvete hafva och besitta något eget, utan allt hvad han äger skall han vara förpliktad att dela med åt andra.

Att en kristen med godt samvete icke kan vara gästgifvare, drifva köpenskap eller tillverka vapen.

Att äkta folk må för olikhet i religion skiljas åt och inlåta sig i äktenskap med en annan person, som är af samma religion.

Schwetikfeldianernas villfarelser.

Att alla de, som föregifva Kristus efter köttet vara en skapad varelse, icke hafva någon sannKonkordieformeln. I. 10. Om kyrkoceremonier.

431

kunskap om den regerande himmelske konungen.

Att Kristi kött genom upphöjel-sen undfått alla de gudomliga egenskaperna på det sättet, att Kristus, såsom

människa, är till makt, kraft, majestät, härlighet uti väsendets grad och tillstånd i allt alldeles jämlik Fadren och Ordet; så att nu uti Kristus äro bägge naturernas väsende enahanda, enahanda egenskaper, enahanda vilja och enahanda härlighet; och att Kristi kött hör till den heliga treenighetens väsende.

Att predikoämbetet, det predikade och med hörseln fattade ordet, icke är det medel, hvarigenom Gud den Helige Ande lär människorna och meddelar dem Kristi saliggörande kännedom såsom ock uti dem verkar omvändelsen, en sannskyldig bot och bättring, tron och den nya hörsamheten.

Att döpelsens vatten icke är ett medel, hvarigenom Herren Gud stadfäster barnaskapet och verkar nya födelsen.

Att brödet och vinet uti den heliga nattvarden icke äro medel, hvarigenom och hvarmed Kristus utdelar sin lekamen och blod.

Att en kristen, genom den H. Ande sannfärdeligen född på nytt, förmår i detta lifvet fullkomligen hålla och fullborda lagen.

Att den icke är Kristi sanna kyrka, uti hvilken icke öfvas ett offentligt uteslutande eller, som gemenligen säges, en ordentlig bannlysningsprocess.

Att en Guds ords tjänare, som icke själf är sannfärdeligen förnyad, pånyttfödd, rättfärdig och from, icke kan med frukt lära andra eller utdela sakramenterna.

De nya arianernas villfarelse.

Att Kristus icke är en sann, väsentlig, naturlig Gud, at samma väsende med Fadren och den Helige Ande, utan sålunda med gudomligt majestät jämte Fadren be-prydd, att han är mindre än Fadren.

Antitrinitariernas13 villfarelse.

Detta är en alldeles nyss uppkommen sekt, hittills för Kristi församling obekant, nämligen deras, som mena, lära och bekänna, att Fadrens, Sonens och den H. Andes gudomliga och eviga väsende icke är ett; utan såsom Fadren, Sonen och den Helige Ande äro tre åtskilda personer, alltså skall hvarje person hafva ett särskildt och afsöndradt väsende ifrån de andra personerna. Somliga af dem mena, att hvarje person, i hvar sin varelse, är af jämlik makt, vishet, majestät och härlighet, såsom eljest tre åtskilda personer äro till sitt väsende från hvarandra skilda och afsöndrade. Andra mena, att dessa tre personer och varelser äro till väsende och egenskaperna hvarandra så olika, att Gud Fader allena är en sann Gud.

Dessa och alla andra dylika villfarelser jämväl ock dem, som därmed sammanhänga eller där-utur hafva sitt ursprung, förkasta och fördöma vi såsom falska och kätterska och såsom stridande emot Guds ord, de tre antagna symbola, den Augsburgiska bekännelsen och dess Apologi, de Schmalkaldiska artiklarna och Luthers katekeser; och hvilka villfarelser alla kristna, höga och låga, böra sky och undfly, så framt de icke vilja förlora sin salighet.432

Konkordieformeln. II. 3. Om trons rättfärdighet.

Att nu detta är allas vår tro, lära och bekännelse, för hvilken vi äro redebogna att på den yttersta dagen göra den rättfärdige domaren Herren Jesus Kristus räkenskap, och att vi icke vilja hemligen eller uppenbarligen tala eller skrifva emot denna lära, utan

förmedelst Guds nåd ståndaktigt därvid blifva; hafva vi till dess större vishet efter moget betänkande uti Guds fruktan och hans namns åkallan denna korta sammanfattning med egna händer underskrifva.

Andra delen. Grundligt, klart och tydligt upprepande och förklaring

af några artiklar i den Augsburgiska bekännelsen,om hvilka någon tid blifvit tvis-tadt emellan några teologer, som bemälta bekännelse varit tillgifna; innehållande berörda tvistigheters slitande och hiläggande, efter Guds ords rättesnöre samt efter vår kristna läras korta innehåll.

Af den högste Gudens oändliga godhet och barmhärtighet har det skett, att läran om vår kristliga religions

förnämsta artiklar, som underpåfvedömetgrufligen varit förmörkade genom människostadgar och meningar, är åter igen genom d:r Luther, i salig och helig åminnelse, förklarad och renad samt de påfviska villfarelserna, missbruken och afguderiet all-varligen straffade. Genom denna kristliga reformation hafva våra motståndare hållit före, att nya lärosatser skulle införas i församlingen. Fördenskull hafva de henne, såsom alldeles stridande emot Guds ord och kullkastande kristliga förordningar, häftigt, men dock falskeligen, beskyllt och nästan med oändliga försmädelser, som dock icke ens hafva sken af någon sanning, bestridt. Häraf bevekta, hafva rikets högborna och kristliga kurfurstar, furstar och ständer (som då hade emottagit den oförfalskade evangelii lära och kristligen låtit reformera sina församlingar efter Guds ords rättesnöre) låtit sig vara högst an-

geläget på den stora riksdagen, som år 1530 hölls i Augsburg, att en kristlig bekännelse, utdragen af den h. skrift, måtte uppsättas, hvilken de hafva öfverläm-nat till kejsar Karl V. Uti densamma hafva de tydligt och uppriktigt bekänt, hvad man om de förnämsta artiklar (i synnerhet de, som emellan dem och de påfviska varit tvistiga) uti de evangeliska och reformerade församlingarna trodde och allmänneligen lärde. Denna bekännelse hafva väl våra motståndare ganska illa upptagit men hafva likväl, Gudi lof! intill denna dag hvarken kunnat vederlägga eller kullkasta henne.

Att vi af allt hjärta antaga denna kristliga och på Guds ord fast grundade Augsburgiska bekännelse, tillstå och bekänna vi allmänt och uppenbart samt behålla dess enfaldiga, klara och tydliga mening och förstånd, som själfva orden gifva vid handen, hållande henne för ett kristligt symbolum, som denna tidens rätta kristna böra näst Guds ords oryggliga sanning antaga, såsom ock fordom i432

Konkordieformeln. II. 3. Om trons rättfärdighet.

Att nu detta är allas vår tro, lära och bekännelse, för hvilken vi äro redebogna att på den yttersta dagen göra den rättfärdige domaren Herren Jesus Kristus räkenskap, och att vi icke vilja hemligen eller uppenbarligen tala eller skrifva emot denna lära, utan

förmedelst Guds nåd ståndaktigt därvid blifva; hafva vi till dess större vishet efter moget betänkande uti Guds fruktan och hans namns åkallan denna korta sammanfattning med egna händer underskrifva.

Andra delen. Grundligt, klart och tydligt upprepande och förklaring

af några artiklar i den Augsburgiska bekännelsen,om hvilka någon tid blifvit tvis-tadt emellan några teologer, som bemälta bekännelse varit tillgifna; innehållande berörda tvistigheters slitande och hiläggande, efter Guds ords rättesnöre samt efter vår kristna läras korta innehåll.

Af den högste Gudens oändliga godhet och barmhärtighet har det skett, att läran om vår kristliga religions
förnämsta artiklar, som underpåfvedömetgrufligen varit förmörkade genom människostadgar och meningar, är åter igen genom d:r Luther, i salig och helig åminnelse, förklarad och renad samt de påfviska villfarelserna, missbruken och afguderiet all-varligen straffade. Genom denna kristliga reformation hafva våra motståndare hållit före, att nya lärosatser skulle införas i församlingen. Fördenskull hafva de henne, såsom alldeles stridande emot Guds ord och kullkastande kristliga förordningar, häftigt, men dock falskeligen, beskyllt och nästan med oändliga försmädelser, som dock icke ens hafva sken af någon sanning, bestridt. Häraf bevekta, hafva rikets högborna och kristliga kurfurstar, furstar och ständer (som då hade emottagit den oförfalskade evangelii lära och kristligen låtit reformera sina församlingar efter Guds ords rättesnöre) låtit sig vara högst an-

geläget på den stora riksdagen, som år 1530 hölls i Augsburg, att en kristlig bekännelse, utdragen af den h. skrift, måtte uppsättas, hvilken de hafva öfverläm-nat till kejsar Karl V. Uti densamma hafva de tydligt och uppriktigt bekänt, hvad man om de förnämsta artiklar (i synnerhet de, som emellan dem och de påfviska varit tvistiga) uti de evangeliska och reformerade församlingarna trodde och allmänneligen lärde. Denna bekännelse hafva väl våra motståndare ganska illa upptagit men hafva likväl, Gudi lof! intill denna dag hvarken kunnat vederlägga eller kullkasta henne.

Att vi af allt hjärta antaga denna kristliga och på Guds ord fast grundade Augsburgiska bekännelse, tillstå och bekänna vi allmänt och uppenbart samt behålla dess enfaldiga, klara och tydliga mening och förstånd, som

själfva orden gifva vid handen, hållande henne för ett kristligt symbolum, som denna tidens rätta kristna böra näst Guds ords oryggliga sanning antaga, såsom ock fordom iKonkordieformeln. II. Företal.

Guds församling, när svåra stridigheter uppkommo uti religionssaker, några bekännelser och kristliga symbola blefvo sammanskrifna, hvilka rättsinniga lärare och åhörare af allt hjärta antogo och allmänt bekände. Och med den allrahögste Gudens hjälp vilja vi intill vårt yttersta andedrag stadigt framhärda i samma bekännelses kristliga lära, såsom hon år 1530 blifvit öfverantvardad kejsar Karl V, och hafva icke i sinnet att hvarken uti denna eller någon annan skrift det ringaste gå ifrån bemälta bekännelse eller uppsätta en annan eller ny.

Men ehuruväl denna bekännelsens kristliga lära till en stor del icke blifvit anfäktad (förutan det, som skett af de påfviska); måste man dock tillstå, att några teologer hafva i flere höga och viktiga artiklar gått ifrån bemälta bekännelses lära och antingen icke fattat dess rätta mening och förstånd eller åtminstone icke ståndaktigt hållit densamma. En del har också velat vränga hennes rätta mening, ehuru de icke dess mindre föreburit att hålla sig till den Augsburgiska bekännelsen, och likasom berömmande sig af dess bekännelse, sökt sig af densamma hvarjehanda förevändningar, hvaraf ganska svåra och fördärfliga skiljaktigheter uppkommit uti de rena evangeliska församlingarna; liksom fordom, medan apostlarne ännu lefde, förskräckliga villfarelser uppkommo hos dem, som ville hållas för kristna och berömde sig af Kristi lära. Ty en del sökte rättfärdigheten och saligheten genom lagens gärningar, A. G. 15: 1—29, en del förnekade de dödas uppståndelse, 1 Kor. 15: 12, en del trodde icke Kristus vara en sann och evig Gud. Emot dessa satte

sig apostlarne allvarligen både med predikande och skrifvande, oaktadt det icke var dem obekant, att sådana villfarelser och svåra tvistigheter om så stora ting skulle förorsaka en svår förargelse, så väl hos de otrogna som de i tron svaga; liksom i närvarande tid våra motståndare, de påfviska, glädja sig öfver de tvistigheter, som hos oss äro uppkomna, och hafva det gudlösa och fåfänga hopp, att den rätta läran skall taga en stöt och alldeles gå under genom våra inhördes tvistigheter. Emellertid förargas och oroas de svaga ganska mycket; en del tviflar, om och ibland så många och stora tvistigheter den rena läran finnes hos oss; en del vet icke, hvilkendera delen de uti de tvis-tiga artiklarna böra bifalla. Förty dessa uppkomna stridigheter äro inga ordaträtor, som pläga här-flyta däraf, att den ena delen ej rätt fattar den andras mening, såsom det till äfventyrs synes vara beskaffadt uti denna religionssak med några, hvilka hålla före, att man disputerar och tvistar allenast om några få ord, som äro nästan af intet eller ganska ringa värde. Men de saker, som man tvistar om, äro ganska viktiga och alldeles af sådan beskaffenhet, att den villfarande delens mening hvarken kan eller bör tålas i Guds församling, än mindre ursäktas och försvaras.

Därföre fordrar själfva nödvändigheten, att dessa tvistiga artiklar tydligen förklaras af Guds ord och "andra trovärdiga skrifter, på det alla kristna och rättsinniga må kunna finna, hvilkendera delens mening uti de uppkomna tvis-tigheterna är öfverensstämmande med Guds ord och den rena Augsburgiska bekännelsen eller ej; på

det att alla rättsinniga kristna, hvilka sanningen ligger om hjärtat, må kunna undfly de villfarel-

ser och förfalskningar, som uppkomna äro, och för dem taga sig till vara.

Om den kristliga lärans summariska begrepp, grund, regel och rättesnöre.

hvarefter alla lärosatser enligt Guds ord böra pröfvas och uppkomna tvistigheter kristligen förklaras och afgöras.

^ill en grundlig, varaktig och fast endräkt i Guds församling är först och främst alldeles nödvändigt, att man har ett visst summariskt begrepp och liksom en enhälligt antagen typ, uti hvilken innefattas den allmänna lära, som

församlingarna af den rena och evangeliska religionen bekänna, och som är hämtad af Guds ord. Förty däruti följa vi den äldsta församlingens exempel, som till sådant bruk haft sina vissa symbola. Men emedan ett sådant summariskt uttryck af läran bör grunda sig, icke på enskilda, utan allmänna skrifter, som äro författade, gillade och antagna på de församlingars vägnar, som enhälligt bekänna den oförfalskade läran och religionen; så hafva vi inbördes både med hjärta och mun förklarat vår mening och förklara äfven nu, att vi ej hafva i sinnet att författa eller antaga någon ny eller särskild bekännelse af vår tro. Fastmera hålla vi oss vid de allmänna skrifter, som uti alla den Augsburgiska bekännelsen tillgifna församlingar i alla tider varit hållna för symbola och allmänna bekännelser, förrän några skiljaktigheter yppade sig emellan dem, som hålla sig till den Augsburgiska bekännelsen; hvilka skrifter också haft ett allmänt anseende, så länge Guds ords rena lära uti alla artiklar enhälleligen är vor-

den vidmakthållen och brukad, såsom d:r Luther densamma förklarat.

Först antaga och omfatta vi af allt hjärta gamla och nya testamentets profetiska och apostoliska skrifter såsom de klaraste och renaste Israels källor och tro, att den h. skrift är den endaste och och vissaste regel, efter hvilken man bör pröfva alla lärosatser och döma om alla läror och lärare.

Och emedan redan fordom den oförfalskade kristliga läran uti sitt rätta och egentliga förstånd hämtades utaf den h. skrift och emot kättares villfarelser författades i artiklar och korta hufvudstycken, så antaga vi också de tre allmänna symbola, de där äro hållna uti stort värde, nämligen det Apostoliska, Nicænska och Athanasii. Ty dessa erkänna vi väl för korta men mycket kristliga och i Guds ord fast grundade, härliga trosbekännelser, genom hvilka alla kätterier, som på den tiden hafva oroat Guds församling, tydligen och grundligen äro vederlagda.

Sedan, eftersom Gud den allrahögste af sin synnerliga nåd har genom den dyre gudsmannen d:r Luthers trogna tjänst åter i ljuset framhaft sitt rena ord ur det grufliga och djupa mörker, hvaraf det i påfvedömet var undertryckt, hvilken rena lära enligt Gnds ord434

Konkordieformeln. II. 3. Om trons rättfärdighet.

det att alla rättsinniga kristna, hvilka sanningen ligger om hjärtat, må kunna undfly de villfarel-

ser och förfalskningar, som uppkomna äro, och för dem taga sig till vara.

Om den kristliga lärans summariska begrepp, grund, regel och rättesnöre.

hvarefter alla lärosatser enligt Guds ord böra pröfvas och uppkomna tvistigheter kristligen förklaras och afgöras.

^ill en grundlig, varaktig och fast endräkt i Guds församling är först och främst alldeles nödvändigt, att man har ett visst summariskt begrepp och liksom en enhälligt antagen typ, uti hvilken innefattas den allmänna lära, som
församlingarna af den rena och evangeliska religionen bekänna, och som är hämtad af Guds ord. Förty däruti följa vi den äldsta församlingens exempel, som till sådant bruk haft sina vissa symbola. Men emedan ett sådant summariskt uttryck af läran bör grunda sig, icke på enskilda, utan allmänna skrifter, som äro författade, gillade och antagna på de församlingars vägnar, som enhälligt bekänna den oförfalskade läran och religionen; så hafva vi inbördes både med hjärta och mun förklarat vår mening och förklara äfven nu, att vi ej hafva i sinnet att författa eller antaga någon ny eller särskild bekännelse af vår tro. Fastmera hålla vi oss vid de allmänna skrifter, som uti alla den Augsburgiska bekännelsen tillgifna församlingar i alla tider varit hållna för symbola och allmänna bekännelser, förrän några skiljaktigheter yppade sig emellan dem, som hålla sig till den Augsburgiska bekännelsen; hvilka skrifter också haft ett allmänt anseende, så länge Guds ords rena lära uti alla artiklar enhälleligen är vor-

den vidmakthållen och brukad, såsom d:r Luther densamma förklarat.

Först antaga och omfatta vi af allt hjärta gamla och nya testamentets profetiska och apostoliska skrifter såsom de klaraste och renaste Israels källor och tro, att den h. skrift är den endaste och och vissaste regel, efter hvilken man bör pröfva alla lärosatser och döma om alla läror och lärare.

Och emedan redan fordom den oförfalskade kristliga läran uti sitt rätta och egentliga förstånd hämtades utaf den h. skrift och emot kättares villfarelser författades i artiklar och korta hufvudstycken, så antaga vi också de tre allmänna symbola, de där äro hållna uti stort värde, nämligen det Apostoliska, Nicænska och Athanasii. Ty dessa erkänna vi väl för korta men mycket kristliga och i Guds ord fast grundade, härliga trosbekännelser, genom hvilka alla kätterier, som på den tiden hafva oroat Guds församling, tydligen och grundligen äro vederlagda.

Sedan, eftersom Gud den allrahögste af sin synnerliga nåd har genom den dyre gudsmannen d:r Luthers trogna tjänst åter i ljuset framhaft sitt rena ord ur det grufliga och djupa mörker, hvaraf det i påfvedömet var undertryckt, hvilken rena lära enligt Gnds ord

författades uti den Augsburgiska bekännelsens artiklar oeh hufvudstycket icke allenast emot påfvedömet utan ock andra sekters förfalskningar; så antaga vi äfven den första och oförändrade Augsburgiska bekännelsen. Och det göra vi icke därföre, att hon är sammanskrifven af våra teologer, utan för det hon är hämtad ur Guds ord och uppbyggd på den h. skrifts grund, såsom hon, år 1530 skrifteligen författad, genom några kurfurstar, furstar och det romerska rikets ständer (såsom en allmän de evangeliska församlingarnas trosbekännelse) öfverlämnades till kejsar Karl V uti Augsburg. Ty henne anse vi för vår tids symbolum, hvarigenom våra evangeliska församlingar skiljas ifrån de påfviska och andra förkastade och fördömda sekter >och kätterier, såsom det ock fordom var brukligt uti den äldsta församlingen, att påföljande möten, kristliga biskopar och lärare åberopade det Nicænska symbolum och allmänt bekände sig till detsamma.

Vidare, såsom det ock borde iakttagas, att den Augsburgiska bekännelsens rätta och egentliga mening skulle bevaras och fullkomligare uttydas och befästas emot de påfviskas försmädelser, på det att fördömda villfarelser icke skulle under den Augsburgiska bekännelsens försvar och förevändning småningom insmyga sig i Guds församling; alltså blef, sedan samma bekännelse blifvitfram-lämnad, en utförlig försvarsskrift sammanskrifven och år 1531 genom trycket utgifven. Densamma gilla och antaga vi jämväl enhäl-leligen, ty den Augsburgiska bekännelsen förklaras icke allenast däruti tydligen och försvaras emot

motståndarnes försmädelser utan stadfästes också med klara och grundliga vittnesbörd ur Skriften.

Förutan detta antaga vi ock af allt hjärta de artiklar, som år 1537 blefvo sammanskrifna, gillade och antagna uti Schmalkalden uti en stor sammankomst af teologer, och förstå vi bemälta artiklar sådana, som de i början blefvo sammanskrifna och sedan genom trycket kommo i dagsljuset, nämligen i den afsikt, att de på det möte, som uti Mantua eller annorstädes skulle hållas, på de högborna kurfurstars, furstars och riksens ständers vägnar skulle kunnat offentligen framläggas (såsom den Augsburgiska bekännelsens utförligare förklaring, vid hvilken de hade beslutit att genom Guds nåd ståndaktigt hålla sig). Ty uti dessa artiklar är den Augsburgiska bekännelsens lära upprepad och uti några artiklar af Guds ord vidare förklarad, och dessutom äro grunderna visade och viktiga orsaker anförda, hvarföre vi hafva trädt från de påfviska villfarelserna och afguderiet, äfvensom ock hvarföre vi i dylika mål ej kunna komma öfverens med den romerske påfven och förlikas med honom.

Slutligen, eftersom religionsangelägenheten äfven rör den stora mängdens och de så kallade lekmännens salighet och äfven de hafva, i anseende till sin salighet, af nöden att åtskilja den rena läran ifrån den falska, så antaga vi också både den mindre och större d:r Luthers katekeser, sådana som de äro af honom sammanskrifna och införda i hans verk. Ty alla församlingar, som äro den Augsburgiska bekännelsen tillgifna, hafva gillat och antagit dessa katekeser, så att de blifvit här och

där uti församlingar och skolor allmänneligen och äfven i enskilda hus brukade. Och den kristliga läran, hämtad ur Guds ord, är uti dem ganska tydligt och enfaldigt, de olärda och gemene man till nytta, författad och tydligen förklarad.

Dessa allmänna och af alla rättsinniga kristna gillade skrifter hafva ailtid uti rena församlingar och skolor blifvit hållna för ett summariskt uttryck af den hälsosamma lära, hvilken d:r Luther i sina skrifter af Guds ord utdragit,

tydligen förklarat och fast grundat emot påfvedömet och andra sekter; och åberopa vi oss på d:r Luthers härliga uttydningar, som äro författade såväl i hans undervisande skrifter som i hans polemiska eller den rena lärans försvarsskrifter emot allehanda villfarelser, nämligen på det sätt, som d:r Luther själf uti det latinska företalet till sina verk med en kristlig och nödig påminnelse om sina skrifter har visat oss. Ty där har han tydligen framställt åtskillnaden emellan Guds ord och människoskrifter, nämligen att den heliga skrift allena bör erkännas för alla lärosatsers endaste regel och rättesnöre och inga människoskrifter hållas lika med henne, utan fastmera alla vara henne un-dergifna.

Men detta bör ej så förstås, som skulle andra nyttiga och rena skrifter (såsom uttydningar öfver den heliga skrift, vederläggningar af villfarelser och förklaringar öfver viktiga läroartiklar) förkastas och ryckas folket ur händerna. Ty sådana skrifter (så vida de stämma öfverens med bemälta summariska uttryck för den sunda läran) böra behållas såsom nyttiga utläggningar och förklaringar och med frukt

och nytta läsas. Ty det vi hittills hafva sagt om ett kort utdrag af den sunda läran bör al-j lenast så förstås, att vi må hafva j ett enhälligt gilladt och bestämdt I uttryck af läran, som alla våra evangeliska församlingar tillika erkänna och antaga, hvarefter, emedan det är hämtadt ur Guds ord, man bör döma och lämpa alla andra skrifter, huruvida de böra gillas och antagas.

Ty att vi hafva velat innefatta berörda skrifter, nämligen den Augsburgiska bekännelsen, dess Apologi, de Schmalkaldiska artiklarna och d:r Luthers större och mindre katekeser, uti denna summa af vår kristna lära, har skett af den orsaken, att man alltid hållit före, det våra försam lingars enhälliga och allmänna mening innehålles uti dem, ty de äro af de förnämsta och utmärktaste teologer på den tiden underskrifna och uti de evangeliska församlingarna och skolorna antagna.

Och alla dessa hafva (såsom vi kort förut erinrat) blifvit sammanskrifna och utgifna, förrän tvistig-heterna yppade sig emellan teologerna af den Augsburgiska bekännelsen ; fördenskull är intet uti dem gjordt af partiskhet; därför kunna de icke heller med skäl förkastas af dem, som tvista sinsemellan. Och ingen, som eljest uppriktigt och utan falskhet antager den Augsburgiska bekännelsen, kan förringa eller förakta deras myndighet utan anamma dem såsom sanningens vittnen; därföre kan ingen lasta oss däruti, att vi uti de uppkomna tvistigheterna åberopa oss på bemälta skrifters förklarande och afgörande. Ty såsom vi lägga Guds ord såsom en orygglig sanning till grund, sä framdraga vi dessa skrifter lik-

som vittnen till sanningen, de där innefatta våra förfäders enhälliga och oförfalskade mening, som ståndaktigt förblifvit vid den rena läran.

Om den falska lärans förkastande uti de tvistiga artiklarna.

Till att bibehålla en oförfalskad lära och en grundad, stadig och Gud behaglig enighet i församlingen är det nödvändigt, att icke allenast den rätta läran rätteligen framställes, utan ock de, som säga däremot och lära annat, straffas; ty trogna herdar åligga bägge delarna (såsom d:r Luther plägar säga), både att föda sina får och fördrifva ulfven, på det att de må lära akta sig för främmande röster och kunna skilja det ädlare ifrån det sämre. 1 Tim. 3 (2 Tim. 3: 16). Tit. 1: 9. Joh. 10: 12. Jer. 15: 19.

Därföre hafva vi häruti också gifvit och gifva ännu klarligen vår mening tillkänna, nämligen att man bör göra åtskillnad emellan onödiga och onyttiga trätor, som mera nedrifva än uppbygga, på det församlingen ej genom dessa må oroas, och emellan nödiga stridigheter, nämligen när sådana tvistigheter inträffa, uti hvilka handlas om trons artiklar och den kristna lärans förnämsta delar; ty då bör nödvändigt den falska läran vederläggas till att därigenom försvara sanningen.

Men oansedt förberörda skrifter klarligen och ögonskenligen visa den kristliga läsaren, som har kärlek för den himmelska sanningen, uti alla våra kristna religionsartiklar i gemen och hvar och en i synnerhet, hvad som efter Guds ords och profetiska och apostoliska skrifters rättesnöre är sant

och bör antagas, och hv. d som är falskt och bör förkastas och undflys; så hafva vi likväl velat klarligen och utan all tvetydighet framställa vår mening om hvar och en af de förnämsta och högsta artiklar, hvarom man i dessa tider har tvistat, och det i den afsikt, att sanningen må mera komma i dagsljuset, bättre igenkännas och lättare skiljas från villfarelser; att intet, som är sanningen till men, må kunna döljas under allt för mycket allmänna ordasätt till att tala; jämväl ock att man måtte hafva ett allmänt och fast vittnesbörd, icke allenast för dem, som nu lefva, utan ock för alla efterkommande, som visar, hvad som varit och framgent bör vara våra församlingars enhälliga afgörande och mening om tvistiga artiklar, nämligen:

Först förkasta och fördöma vi alla kätterier och villfarelser, som i den första (de rättrognas) församling på säkra grunder i Guds ord blifvit förkastade och fördömda.

Sedan förkasta och fördöma vi alla sekter och kätterier, som äro förkastade uti de kort förut omnämnda skrifterna.

Dessutom, emedan nu inom 30 år tvistigheter äro uppkomna emellan några den Augsburgiska bekännelsen tillgifna teologer, förorsakade dels af formula interim1, dels af andra anledningar, hafva vi velat rent, klart och tydligen framställa och förklara vår tro och bekännelse om allt i gemen och hvart och ett i synnerhet, icke allenast genom satser utan ock genom motsatser, det är den rätta och orätta läran. Och detta är för den orsaks skull af oss gjordt, att den gudomliga sanningens grund skulle bättre blifva

ippenbar uti alla artiklar, och alla falska, tvetydiga, misstänkta och fördömda lärosatser (i hvad för böcker som helst de iinnas, och af hvem som helst de äro sammanskrifna eller i dag ännu försvaras) fullkomligen förkastade, och alla blifva troligen varnade och uppmuntrade till att akta sig för villfarelser, som här och där finnas uti några teologers böcker, på det de icke må uti så högviktiga saker blifva förförda genom någon människas myndighet. Om den kristlige läsaren med flit öfverväger denna af oss gjorda förklaring öfver de tvistiga sakerna och jämför henne med de ofta berörda skrifterna; så skall han tydligen förstå, hvad våra förfäder i början haft för tanke, och hvad de allmänneligen bekänt om hvar och en artikel (uti denna summariska sammanfattning af vår religions och tros lära), och att de förklaringar, som tid efter annan därpå följt, samt den lära, som vi nu upprepa i denna skrift, ingalunda sinsemellan äro skiljaktiga utan äro den enfaldiga, oryggliga och vissa sanningen. Och den benägne läsaren skall förnimma, att vi icke af lättsinnighet (som våra motståndare beskylla oss för) gå ifrån den ena lärosatsen till den andra, utan att vi fastmera arbeta därpå, att vi stadigt må kunna behålla den en gång utgifna Augsburgiska bekännelsen och dess enhälliga, kristliga och rätta mening samt genom Guds nåd ståndaktigt framhärda uti denna lära emot alla inträffande förfalskningar.

I. Om arfsynden.

En tvist har uppkommit emellan några teologer af den Augs-

burgiska bekännelsen om arfsynden, nämligen om hvad den egentligen och i sanning är. Ty en del har påstått, att (emedan människans natur och väsende är genom Adams fall hel och hållen fördärfvad) nu efter fallet hennes fördärfvade natur, substans och väsende, eller åtminstone den förnämsta och yppersta delen af själfva hennes väsende (nämligen den förnuftiga själen, uti hennes högsta grad och förnämsta krafter betraktad), är själfva arfsynden, hvilken kallas naturens eller personens synd därföre, att hon icke är en tanke, ett ord eller någon gärning utan själfva naturen, ifrån hvilken liksom från en rot alla andra synder hafva sitt ursprung; och fördenskull hafva de sagt, att (eftersom naturen är fördärfvad genom synden) ingen åtskillnad numera efter fallet är emellan människans natur, substans eller väsende och arfsynden.

Men den andra delen har tvärt emot påstått, att arfsynden icke är själfva människans natur, substans eller väsende, det är själfva människans kropp och själ (som ännu efter fallet äro och förblifva Guds verk och skapelser), utan att arfsynden är något uti själfva människans natur, kropp och själ och alla hennes krafter, nämligen den mänskliga naturens förskräckliga, djupa och invärtes fördärf, hvilket man med ord ej kan nogsamt beskrifva; så att människan är nu alldeles beröfvad den rättfärdighet, uti hvilken hon i begynnelsen var skapad,

och till det goda (i andliga saker) alldeles död men helt och hållet vänd till allt ondt; och för detta naturens fördärf och den medfödda synden I (som låder vid själfva naturen) utgå af människans hjärta alle-438

ippenbar uti alla artiklar, och alla falska, tvetydiga, misstänkta och fördömda lärosatser (i hvad för böcker som helst de iinnas, och af hvem som helst de äro sammanskrifna eller i dag ännu försvaras) fullkomligen förkastade, och alla blifva troligen varnade och uppmuntrade till att akta sig för villfarelser, som här och där finnas uti några teologers böcker, på det de icke må uti så högviktiga saker blifva förförda genom någon människas myndighet. Om den kristlige läsaren med flit öfverväger denna af oss gjorda förklaring öfver de tvistiga sakerna och jämför henne med de ofta berörda skrifterna; så skall han tydligen förstå, hvad våra förfäder i början haft för tanke, och hvad de allmänneligen bekänt om hvar och en artikel (uti denna summariska sammanfattning af vår religions och tros lära), och att de förklaringar, som tid efter annan därpå följt, samt den lära, som vi nu upprepa i denna skrift, ingalunda sinsemellan äro skiljaktiga utan äro den enfaldiga, oryggliga och vissa sanningen. Och den benägne läsaren skall förnimma, att vi icke af lättsinnighet (som våra motståndare beskylla oss för) gå ifrån den ena lärosatsen till den andra, utan att vi fastmera arbeta därpå, att vi stadigt må kunna behålla den en gång utgifna Augsburgiska bekännelsen och dess enhälliga, kristliga och rätta mening samt genom Guds nåd ståndaktigt framhärda uti denna lära emot alla inträffande förfalskningar.

I. Om arfsynden.

En tvist har uppkommit emellan några teologer af den Augs-

burgiska bekännelsen om arfsynden, nämligen om hvad den egentligen och i sanning är. Ty en del har påstått, att (emedan människans natur och väsende är genom Adams fall hel och hållen fördärfvad) nu efter fallet hennes fördärfvade natur, substans och väsende, eller åtminstone den förnämsta och yppersta delen af själfva hennes väsende (nämligen den förnuftiga själen, uti hennes högsta grad och förnämsta krafter betraktad), är själfva arfsynden, hvilken kallas naturens eller personens synd därföre, att hon icke är en tanke, ett ord eller någon gärning utan själfva naturen, ifrån hvilken liksom från en rot alla andra synder hafva sitt ursprung; och fördenskull hafva de sagt, att (eftersom naturen är fördärfvad genom synden) ingen åtskillnad numera efter fallet är emellan människans natur, substans eller väsende och arfsynden.

Men den andra delen har tvärt emot påstått, att arfsynden icke är själfva människans natur, substans eller väsende, det är själfva människans kropp och själ (som ännu efter fallet äro och förblifva Guds verk och skapelser), utan att arfsynden är något uti själfva människans natur, kropp och själ och alla hennes krafter, nämligen den mänskliga naturens förskräckliga, djupa och invärtes fördärf, hvilket man med ord ej kan nogsamt beskrifva; så att människan är nu alldeles beröfvad den rättfärdighet, uti hvilken hon i begynnelsen var skapad, och till det goda (i andliga saker) alldeles död men helt och hållet vänd till allt ondt; och för detta naturens fördärf och den medfödda synden I (som låder vid själfva naturen) utgå af människans hjärta alle-

handa verksynder. Fördenskull hafva de sagt, att man måste behålla den åtskillnad, som är emellan den fördärfvade människans natur och väsende, eller hennes själ och kropp, hvilka jämväl efter syndafallet uti oss äro Guds verk och skapelser, och arfsynden, som är djäfvulens verk, genom hvilket naturen är fördärfvad.

Denna tvist om arfsynden är icke någon onödig stridighet utan af högsta vikt. Ty när denna lära drifves rätt och oförfalskadt i enlighet med Guds ord och skiljes ifrån alla så väl pelagianernas som manicheernas villfarelser, då blifva, såsom Apologien visar, Kristi välgärningar och tillfyllestgörelse eller hans dyra förtjänst och den Helige Andes nådeverkan bättre förstådd och mera prisade, och därjämte tillägnas Gud hans ära, i det Guds verk och skapelse uti människan rätteligen skiljes ifrån djäfvulens verk, genom hvilken naturen är vorden fördärfvad. Fördenskull, på det denna tvist må kristligen och i enlighet med Guds ord förklaras och den rena läran om arfsynden bibehållas, vilja vi sammanföra ur de förr omtalda skrifterna satserna och gensatserna, det är den rena läran och den däremot stridande falska läran, uti vissa och korta hufvudstycket

Först är det klart, att de kristna böra erkänna och tillstå, att icke allenast verksynderna och Guds buds öfverträdelser äro synder, utan också att den förskräckliga och vederstyggliga arfsjukan, genom hvilken hela naturen är fördärfvad, bör i synnerhet hållas för en förskräcklig synd, ja, för begynnelsen och upphofvet till alla synder, af hvilken andra öfverträdelser uppkomma liksom från

en rot och härflyta liksom från en springkälla.

Och detta onda plägar d:r Luther stundom kalla natursynd såsom ock personsynd till att därmed beteckna, att äfven om en människa aldrig skulle tänka, tala eller göra något ondt (hvilket dock efter våra första föräldrars fall i detta lifvet är för människans natur omöjligt), så är icke dess mindre hennes natur och person syndig, det är med arfsynden (liksom en andlig spetälska) alldeles hel och hållen i sitt innersta och hjärtats grund inför Gud besmittad, förgiftad och alldeles fördärfvad; och för detta fördärf och våra första föräldrars fall anklagas och fördömes människans natur eller person af Guds lag, så att vi äro af naturen vredens barn, dödens och fördömelsens trälar, så framt vi icke genom Kristi förtjänst frälsas och frias ifrån detta onda.

Vidare är det alldeles ostridigt (såsom den 19:de artikeln i Augs-burgiska bekännelsen innehåller), att Gud icke är orsak, skapare eller stiftare till synden, utan att synden, som är satans verk, har genom satans ingifvelse, verkande och stämplingar genom en enda människa kommit i världen, Rom, 5: 12; 1 Joh. 3: 8. Och att Gud icke heller nu i detta naturens fördärf skapar eller gör synden i oss, utan att arfsynden fortplantas genom den köttsliga aflelsen och födelsen af fader och moder (af en genom synd fördärfvad säd) tillika med naturen, som Gud ännu skapar och gör i människorna.

Vidare kan intet mänskligt förnuft finna och känna, hvad och huru stort detta arf-onda är, utan, | såsom de Schmalkaldiska artiklarna betyga, man måste lära och440 Konkordieformeln. II. 3. Om trons rättfärdighet.

tro det af Guds uppenbarade ord. Och uti Apologien är detsamma korteligen sammanfattad! i följande hufvudstycket

Först att detta arf-onda är ett brott eller skuld, i följd hvaraf vi alla äro för Adams och Evas olydnads skull i fiendskap och onåd hos Gud och af naturen vredens barn, såsom apostelen vittnar, Rom. 5: 12 ff. Ef. 2: 3.

Vidare att det består uti en fullständig saknad, brist och förlust af den i paradiset medskapade rättfärdigheten och Guds beläte, efter hvilket människan i begynnelsen hade varit skapad i sanning, helighet och rättfärdighet; och att det tillika också är en oförmögenhet, obekvämhet, kraftlöshet och oförstånd, i följd hvaraf människan är alldeles oduglig till gudomliga och andliga ting. Orden uti Apologien lyda sålunda: Arfsyndens beskrifningar tillkännagifva, att naturen, då hon icke är förnyad, har hvarken gåfvor, krafter eller förmögenhet och verkan till att begynna eller uträtta något i andliga saker.

Dessutom att arfsynden uti människans natur är icke allenast en sådan brist eller saknad af allt godt uti andliga och gudomliga ting, utan att hon också är, i stället för det förlorade Guds beläte i människan, hela naturens och alla kratters men i synnerhet de yppersta och förnämsta själsför-mögenheternas innersta mest onda och djupa (liksom en afgrund), outrannsakliga och outsägliga fördärf uti sinnet, förståndet, hjärtat och viljan. Fördenskull ärfver nu människan efter fallet af sina föräldrar en medfödd ond kraft, en invärtes hjärtats orenlighet, onda begärelser och böjelser; så att vi alla få af naturen, genom den ärft-

liga och naturliga fortplantningen, sådana hjärtan, sådana sinnen och tankar af Adam, som efter deras högsta krafter och efter förnuftets ljus naturligen sträfva tvärt emot Gud och hans högsta befallningar och äro en fiendskap emot Gud, i synnerhet hvad gudomliga och andliga ting angår. Ty uti andra utvärtes och världsliga ting, som äro förnuftet underkastade, har människan ännu något kvar af sitt förstånd, krafter och förmögenheter, ehuru dessa eländiga öfver-lefvor äro ganska svaga och så ringa de ock äro, genom arfsju-kan så förgiftade och besmittade, att de för Gud intet gälla.

Men arfsyndens straff, hvarmed Gud belade Adams barn i anseende till denna synd, äro dessa: döden, den eviga fördömmelsen och dessutom annan lekamlig, andlig, timlig och evig vedermöda och elände, satans tyranni och herravälde, nämligen att människans natur är djäfvulens rike un-dergifven, vorden hans träl och hålies fången af

honom, hvilken i sanning tjusar och förför många stora och visa i världen med förskräckliga villfarelser, kätterier och mångfaldig blindhet och ofta störtar de eländiga människorna uti åtskilliga grufliga missgärningar.

Denna arfsynd är så stor och förskräcklig, att hon på intet annat sätt utan för Kristi skull allena kan inför Gud öfverskylas och tillgifvas dem, som äro döpta och hafva tron. Och människans natur, som genom detta onda är förvänd och helt fördärfvad, kan på intet annat sätt blifva helbregda, än att hon pånyttfödes och förnyas genom den Helige Ande. Och detta den Helige Andes verk blifver uti detta lifvet allenast på-

begynt i oss, men uti det tillkommande lifvet skall det först fullkomnas.

Dessa hufvudstycken om arfsynden, som vi här allenast summariskt hafva uppräknat, äro uti berörda skrifter, som innefatta vår kristna läras bekännelse, vidlyftigare utförda.

Men denna lära bör så drifvas, vidmakthållas och försvaras, att den icke lutar på någondera sidan, det är hvarken till pelagia-nernas eller manicheernas villfarelser. Fördenskull bör ock den emot denna artikel stridande läran, som förkastas af våra församlingar, föredragas i den största korthet, som ske kan.

Fördenskull afvisas och förkas-tàs både de gamla och nyare pe-lagianernas falska meningar och fåfänga lärosatser: att arfsynden är allenast ett brott eller skuld, som man har ådragit sig genom en annans öfverträdelse, utan något vår naturs fördärf.

Att de onda begärelserna icke äro synd utan några beskaffen-heter och medskapade väsentliga egenskaper hos naturen.

Att berörda fel och arfsynd är icke egentligen och verkligen en sådan synd för Gud, att människan därföre skulle hållas för vredens och fördömelsens barn och i anseende därtill förgås under satans tyranni och rike, så framt hon ej inympas i Kristus och blifver genom honom frälst och befriad.

I lika måtto förkastas och ogillas dessa och dylika pelagianska villfarelser, såsom: att naturen ännu efter fallet är ofördärfvad och särskildt uti gudomliga ting ännu hel, god och ren och uti sina naturliga krafter och förmögenheter fullkomlig och oskadd.

Eller att arfsynden är allenast ett utvärtes fel af nästan ingen vikt, ett lyte, en påstänkt fläck, eller allenast ett fördärf i de tillfälliga egenskaper, som tillhöra människans natur, med och under hvilket naturen icke dess mindre har och behåller sin godhet och sina krafter äfven uti andliga ting.

Eller att arfsynden icke består i någon brist, beröfvande eller mistning utan är allenast ett utvärtes ting, som hindrar människans goda och andliga krafter; liksom när en magnet bestrykes med hvitlökssaft, beröfvas honom icke därmed hans naturliga kraft utan allenast hindras, eller att den fläcken kan lätt bortstrykas, liksom en fläck i ansiktet eller färgen från en vägg.

Likaledes straffas och förkastas ock de, som lära, att naturen väl blifvit ganska mycket försvagad och fördärfvad genom människans fall men likväl icke har mist all sin godhet (i afseende på gudomliga och andliga ting), och som påstå det vara falskt som våra församlingar sjunga: Af Adams fall är platt fördärf o. s. v. Ty de säga, att människan hade ännu kvar något godt af sin naturliga födelse, ehuru ganska litet och ringa det ock månde vara, nämligen bekvämlighet, duglighet, skicklighet, förmögenhet och några krafter att påbegynna, verka och medverka något i andliga ting. Men hvad som vidkommer de utvärtes timliga och världsliga ärenden, som äro förnuftet undergifna, om dem skall handlas uti följande artiklar.

Dessa och dylika emot sanningen stridande lärosatser straffas och förkastas för den orsakens skull, att vi af Guds ord

blifva undervisade om, att den fördärfvade naturen af sig själf och sina krafter uti de andliga och gudomliga ting

icke har något godt och icke en gång det ringaste, såsom några goda tankar. Och icke det allenast utan där-

{'ämte, att den fördärfvade naturen :an intet annat inför Gud af sig själf och sina krafter än att synda. 1 Mos. 6 och 8.

Men denna sanna lära bör också å andra sidan väl befästas emot manicheernas villfarelser; hvarföre dessa och andra dylika falska lärosatser förkastas, såsom att människans natur väl blifvit i begynnelsen af Gud skapad ren och god, men arfsynden nu efter fallet blifvit utvärtes ifrån (liksom något väsentligt) genom satan ingjuten uti naturen och med henne sammanblandad, såsom förgift blandas med vin.

Ty oansedt naturen i begynnelsen blef uti Adam och Eva skapad ren, god och helig; har dock synden genom fallet ej på det sätt intagit naturen (som manicheerna dåraktigt föregifvit), liksom skulle satan hafva skapat något själfständigt ondt och hopblandat det med deras natur. Utan läst hellre, när den medskapade rättfärdigheten förmedelst satans bedrägeri, genom fallet, efter Guds rättfärdiga dom (människan till straff) hade blifvit förlorad, är människans natur förmedelst en sådan brist, förlust eller beröfvande och sårande (till hvilket allt satan är orsaken) på det sätt, som ofvan förmäldt är, vorden förvänd och fördärfvad; så att nu naturen tilllika med berörda brist och fördärf ärftligen fortplantas i alla människor, som på naturligt sätt aflas och födas af sina föräldrar. Förty efter fallet skapas icke män-

niskans natur först ren och god och fördärfvas sedan genom arfsynden, utan uti vår aflelses första ögonblick är själfva säden, hvaraf människan bildas, med synd besmittad och fördärfvad. Och denna arfsynd är icke något själfständigt ting uti eller utom den fördärfvade människans natur,icke heller den fördärfvade människans eget väsende, kropp eller själ, eller människan själf. Ej heller bör arfsynden på det sättet skiljas ifrån den därigenom fördärfvade naturen, liksom själfva naturen skulle inför Gud vara ren, god, helig och obesmittad och allenast den däruti boende arfsynden ond.

Alltså kan icke heller den meningen, som Augustinus tillägger manicheerna på något sätt gillaä, nämligen att icke den fördärfvade människan själf (i anseende till den medfödda arfsynden) syndar utan något annat och främmande uti människan, och att Gud genom lagen ej anklagar eller fördömer själfva naturen (så vida hon är genom synden fördärfvad) utan allenast arfsynden, som är i naturen. Ty hela människans natur (såsom vi tillförne uti vår oförfalskade lärosats om arfsynden hafva sagt), sådan som hon på ett naturligt sätt födes af föräldrarna, är till kropp och själ, i alla sina krafter, hel och hållen, i värsta måtto fördärfvad genom arfsynden och förvänd till sin godhet, sanning, helighet och rättfärdighet, hvilka gåfvor blefvo uti paradiset naturen medskapade.

Likväl är hon icke alldeles utrotad, utplånad eller förbytt till ett annat väsende, som är af helt annan art och slag, det är, som till sitt väsende ej är lik vår natur och således icke af ett väsende med oss.

Och för detta fördärfs skull anklagas och fördömes hela människans fördärfvade natur genom lagen, så framt icke synden blifver för Kristi skull förlåten. Men lagen anklagar och fördömer icke vår natur därföre, att vi äro människor, af Gud skapade, utan för den orsak, att vi äro syndare och onda. Ej heller anklagar och fördömer lagen vår natur, så vida som hon också efter fallet uti oss är Guds verk och skapelse, utan därföre och så vida som hon är genom synden besmittad och fördärfvad.

Men ehuru nu arfsynden har liksom ett andligt förgift och en förskräcklig spetälska (såsom d:r Luther talar) besmittat och fördärfvat hela människans natur och det i så måtto, att dessa tvenne ting, själfva naturen för sig och arfsynden för sig allena, ej kunna numera särskildt ögonskenligen utvisas; så är likväl icke den fördärfvade naturen eller den fördärfvade människans varelse, kropp och själ, eller människan själf, som af Gud skapad är — uti hvilken arfsynden bor (i anseende hvartill människans natur, varelse och ändtligen hela människan är fördärfvad) — ett och detsamma som själfva arfsynden, som bor uti människans natur eller väsende och fördärfvar henne. Liksom uti en lekamlig spetälska själfva den spetälska kroppen och spetälskan, som är i kroppen, äro icke ett och detsamma, om vi vilja egentligen och tydligt tala därom. Därföre skall man behålla den åtskillnad, som är emellan vår natur, sådan som hon är af Gud skapad och ännu uppehälles, uti hvilken arfsynden

bor, och själfva arfsynden, som bor i naturen. Ty dessa två ting kunna och böra i

följd af den heliga skrift särskildt betraktas, läras och tros.

Och att behålla denna åtskillnad äro vi nödsakade och tvungna af vår kristliga tros förnämsta artiklar. Ty uti den första artikeln om skapelsen lär den heliga skrift, att Gud icke allenast före fallet har skapat människans natur, utan också att densamma efter fallet är Guds verk och skapelse. 5 Moseb. 32: 6. Es. 45: 11, 54: 5, 64: 8. Apg. 17: 25. Uppb. 4: 11.

»Dina händer (säger Job. 10: 8) hafva fliteligen gjort mig och allesamman beredt mig, och du nedsänker mig så alldeles? Tänk dock uppå, att du har gjort mig af ler och skall åter låta mig komma till jord igen. Har du icke mjölkat mig såsom mjölk och i ål it | mig ystas såsom ost? Du har klädt mig uti hud och kött; med ben och senor har du sammanfogat mig. Lif och välgärning har du gjort mig, och ditt uppseende bevarar min ande».

»Jag tackar dig därföre (säger David, Ps. 139: 14), att jag underlig gjord är; underliga äro dina verk, och det besinnar min själ väl. Mina ben voro dig intet fördolda, då jag uti det hemliga gjord i var, då jag skapad vardt nere i jorden. Dina ögon sågo mig, då jag ännu oberedd var; och alla dagar voro uti din bok skrifna, de ännu varda skulle, och ingen af dem kommen var».

Och uti Salomos predikarebok 12: 7 är skrifvet: »Stoftet måste åter komma till jord igen, såsom det varit hafver, och anden till Gud igen, den honom gifvit hafver».

Dessa Skriftens språk vittna tydligen, att Gud också efter fallet är människans skapare, som skapar hennes kropp och själ. Där-444

fore kan det icke vara sant, att den fördärfvade människan utan all åtskillnad är själfva synden; ty eljest skulle följa, att Gud vore syndens skapare. Vår mindre katekes betygar ock i uttydningen öfver den första artikeln således: »Jag tror, att Gud har skapat mig och alla varelser, gifvit mig kropp och själ, ögon, öron och alla lemmar, förnuft och alla sinnen, och att han ännu håller det vid makt». Och uti den större katekesen stå dessa orden: »Detta menar och tror jag, att jag är Guds kreatur, det är, att han har gifvit mig och dagligen- uppehåller kropp, själ, lif, lemmar, så väl de största som minsta, alla sinnen och allt mitt förnuft och förstånd» m. m. Likväl kan det icke nekas, att denna varelse och Guds verk är genom synden grufligt fördärfvadt. Ty det ämne, af hvilket Gud ännu gör och bildar människan, är uti Adam fördärfvadt och ondt och varder således af oss ärfdt.

Och häruti böra alla fromma kristna med rätta erkänna Guds outsägliga godhet, nämligen att Gud ej strax förkastar, detta alldeles fördärfvade, onda och med synd besmittade ämne från sitt ansikte i evinnerlig helvetes eld; utan att han däraf, ehuru det är af synden grufligt fördärfvadt, gör och danar den mänskliga naturen, som vi nu hafva, på det han genom sin enfödde, käre Son må rena densamma från synden samt helga och saliggöra.

Därföre synes klarligen åtskillnaden af den första vår trosartikel, ty arfsynden är icke af Gud, och Gud är icke skapare eller upphof till synden, ej heller är arfsynden Guds verk eller skapelse utan djäfvulens verk.

Men om alldeles ingen åtskillnad vore emellan naturen eller vår kropps och själs väsende, som äro fördärfvade genom arfsynden, och själfva arfsynden, som fördärfvar naturen; så skulle endera däraf följa, antingen att Gud (såsom denna vår naturs skapare) skulle också skapa och göra själfva arfsynden, ty på détta sätt vore den hans verk och skapelse, eller åtminstone skulle man däraf sluta (i ty att synden är djäfvulens verk), att satan själf skulle vara denna vår naturs, kropps och själs skapare och vår natur således djäfvulens verk och skapelse, — om vår fördärfvade natur utan all åtskillnad vore själfva synden. Men bägge dessa orimligheter strida emot vår kristliga tros första artikel. Fördenskull, på det Guds verk och skapelse uti människan må kunna skiljas ifrån satans verk, säga vi, att emedan människan har kropp och själ, har hon det genom den gudomliga skapelsens välgärning och att äfven det, att människan kan tänka, tala och göra något, är Guds verk. »Ty uti honom lefva vi, röras och hafva varelse», säger apostelen, Apg. 17: 28, men det, att människans natur är fördärfvad, att hennes tankar, ord och gärningar äro onda, det är i afseende på sitt ursprung och förnämligast satans verk, hvilken genom

synden jämmerligen har fördärfvat Guds verk i Adam, och detta naturens fördärf är af oss ärfdt.

Uti den andra vår trosartikel om återlösningen vittnar den heliga skrift klarligen, att Guds Son har antagit vår mänskliga natur (dock utan synd), så att han har blifvit oss, sina bröder, uti all ting lik, undantagande synden, liebr. 2: 14;Konkordieformeln. II. 1. Om arfsynden.

445

hvarföre alla gamla rena lärare hafva sagt, att Kristus efter den antagna mänskliga naturen har samma väsende med oss, sina bröder. Ty han har antagit en natur, som är af samma väsende och alla väsentliga egenskaper med vår natur, undantagande synden. Och den häremot stridande meningen hafva de uppenbarligen fördömt såsom kättersk.

Om det nu ingen åtskillnad vore emellan den fördärfvade människans natur eller väsende och arfsynden, så skulle ettdera följa, antingen att Kristus icke har antagit vår natur, alldenstund det är visst, att han ej har antagit synden, eller ock att Kristus också har antagit synden, då han tog på sig vår natur, hvilka bägge satser strida emot den heliga skrift. Efter nu Guds Son har antagit vår mänskliga natur men icke arfsynden, är det klart, att den mänskliga naturen också efter fallet och artsynden ej äro ett och detsamma, utan att de böra noga åtskiljas.

Uti den tredje vår kristliga trosartikel om helgelsen betygar Skriften, att Gud aftvager människan ifrån synden, renar och helgar henne, och att Kristus frälsar sitt folk ifrån deras synder, 1 Joh. t: 7, Matt. 1: 21. Därföre kan arfsynden icke vara självfva människan. Ty Gud tager människan till nåd för Kristi skull, men synden hatar han i all evighet. Därföre är det gudlöst och förskräckligt att höra, att arfsynden döpes i den heliga trefaldighetens namn, helgas och sa-liggöres och flera sådana orimliga och oerhörda satser, som läsas i de nyare manicheernas skrifter och hvilka vi ej vilja anföra, på det vi ej må förarga enfaldigt folk.

För det fjärde lär den heliga

skrift klarligen uti artikeln om uppståndelsen, att detta vårt kötts väsende, som vi här hafva, skall uppstå (dock renadt ifrån synden), och att vi i det eviga lifvet skola hafva och behålla densamma själen (men utan synd).

Om det nu vore alldeles ingen åtskillnad emellan vår fördärfvade kropp och själ och arfsynden; sä skulle häraf åter följa tvenne orimligheter, som strida tvärt emot denna artikel, nämligen att detta kött antingen icke skulle uppstå på den yttersta dagen, och vi skulle i det andra lifvet ej hafva dessa våra kroppars och själars väsenden utan ett annat väsende eller en annan själ, efter det är klart, att vi då skola vara renade från all synd; eller att synden skulle också uppstå på den yttersta dagen och förblifva uti de utvalda i det eviga lifvet.

Utaf allt detta är solklart, att denna manicheernas lära och alla meningar, som däraf följa, böra förkastas, nämligen när det säges, att arfsynden är den fördärf, ade människans natur, substans, väsende, självfva kroppen och själen, så att alldeles ingen åtskillnad är emellan vår fördärfvade natur och väsende och arfsynden. Ty de förnämsta af vår kristliga tros artiklar visa stora och viktiga skäl, hvarföre man bör göra och behålla en åtskillnad emellan den genom synden fördärfvade människans natur eller väsende och självfva synden (hvarigenom människan är fördärfvad). Och detta hålla vi före vara nog att enfaldigt förklara den oförfalskade och den däremot stridande falska läran om denna tvistighet, hvad hufvudfrå-van däruti angår, i synnerhet på detta ställe, då man ej vidlyftigt och djupsinnigt disputerar utan446

Konkordieformeln. II. 3. Om trons rättfärdighet.

allenast afhandlar de förnämsta hufvudstyckena uti några artiklar.

Men hvad ordasätten och uttrycken vidkommer, är det nyttigast och säkrast, att man brukar och behåller de hälsosamma ordens form, som den heliga skrift och de förenämnda utgifna och antagna skrifterna bruka i denna artikel.

Men de mångtydiga orden böra ock med all flit noga och väl förklaras för att förekomma ordstrider, såsom till exempel när det säges: Gud skapar människornas natur; så förstås med ordet natur självfva människans varelse,

kropp och själ. Men ofta kallas ett tings art och egenskap, så i god som ond mening, dess natur, såsom då man säger: Det är ormens natur att bita och förgifta (där talas icke om ormens väsende utan arghet). I samma mening brukar d:r Luther ordet natur, då han säger: Synden och att synda är den fördärfvade människans natur.

Så betyder fördenskull arfsynden egentligen vår naturs djupaste fördärf, såsom den beskrifves uti Schmalkaldiska artiklarna. Understundom sammanfatta vi också concretum eller subjectum — det är människan själf med kropp och själ, uti hvilken synden är och blifver inrotad — under detta ord natur och det för den orsakens skull, att hela människan är af synden fördärfvad, förgiftad och besmittad med arfsyndens veder-styggliga smitta. I denna mening talar d:r Luther, då han säger: Din födelse, din natur och ditt hela väsende är synd, det är syndigt eller med synden besmittadt och orent. Och när Luther brukar dessa ord: »natursynd», »personsynd» och »väsentlig synd», förklarar han själf tillräckligt sin mening sålunda, att icke allenast männi-

skans tal, tankar och gärningar äro synd, utan att hela människans natur, person och väsende är genom arfsynden alldeles helt och hållet i grund fördärfvad.

Men hvad de latinska orden substantia (självständigt ting) och accidens (tillfälligt ting eller tillfällighet) vidkommer, så hålla vi före, att man bör uti offentliga predikningar för gemene man, som ej förstå dessa ords betydelse och innebörd, ej bruka dem, på det man däruti må lämpa sig efter den kristliga enfaldigheten uti församlingen. Men när lärda män disputera, antingen sinsemellan eller med andra (hvilka dessa ord icke äro obekanta), och bruka dem i denna sak, så göra de en sådan åtskillnad, hvaremellan intet mellanliggande kan finnas, att allt, hvad helst det är, är antingen något självständigt eller tillfälligt ting, hvilket ej består för sig själft utan är uti något självständigt ting och kan skiljas därifrån. Och däruti följa de lärde Eusebii, Ambrosii, i synnerhet Augustini, Cyrilli, Ba-silii2 och andra framstående kyrkolärares exempel, som hafva nödgats att bruka dessa ord uti deras rätta bemärkelse emot kättare vid förklaringen af denna artikel om arfsynden.

Och emedan det är en viss och otvifvelaktig grundsats i teologien, att hvart och ett självständigt ting (så vida det är självständigt) är antingen Gud själf eller Guds verk och skapelse; så har Augustinus uti många skrifter emot maniche-erna (såsom ock andra renläriga kyrkans lärare) noga öfvervägt denna sak och med stort nit och ifver förkastat och ogillat denna sats: arfsynden är ett självständigt ting eller natur. Och efter honom hafva också alla lärda och förstån-

diga alltid haft den meningen, att I det som icke består för sig själft i eller ej är någon del i ett självständigt väsende utan är i ett annat ting, så att det kan därifrån skiljas, det är icke någon sub-stantia, det är icke något självständigt ting utan ett accidens eller något tillfälligt, som tillkommer väsendet annorstädes ifrån. Och Augustinus plägar beständigt tala i denna mening: arfsynden är icke självfva naturen utan ett tillfälligt fel och lyte uti naturen. Och äfven på samma sätt hafva de lärde i vår tid (efter dialektiken eller förnuftsläran), förrän denna tvistighet yppades, fritt och utan någon misstanke för kätteri talat och aldrig blifvit därföre straffade hvarken af d:r Luther eller någon annan rättsinnig lärare i våra rena, evangeliska församlingar.

Fördenskull efter detta är en orygglig sanning, att hvad som helst är till är antingen substantia eller accidens, det är, antingen något som består för sig själft eller något som kommer annorstädes ifrån och är uti det självständiga tinget, såsom vi kort förut hafva lärt och visat med kyrko-läraraes vittnesbörd — och därom tviflar ingen förståndig — ty måste man nödvändigt bekänna och har ej tillfälle till någon undanflykt, att om någon frågar, antingen synden är substantia, det är ett ting som består för sig själf och icke uti något annat, eller accidens, det är ett ting som ej är eller består för sig själf utan är i ett annat, så måste man enfaldigt och rent ut svara och bekänna, att synden är ej substantia utan accidens (det är ej något självständigt utan tillfälligt ting).

Därföre (för att upprätta en fast och stadig frid och enighet i an-

seende till denna tvistighet) länder det ej Guds församling till någon nytta eller fördel, utan oenigheter na tilltaga och stärkas fastmera, om församlingarnas lärare lämnas i tvifvelsmål, antingen arfsynden är (substantia) ett självständigt eller (accidens) ett tillfälligt ting och om den rätt och egentligen kallas substantia eller accidens.

Fördenskull, om vi vilja grundligen bilägga denna förargliga och skadliga tvist, är det nödigt, att hvar och en blifver rätt undervisad om denna sak. Men när man vidare frågar, hurudant accidens eller tillfälligt ting är arfsynden? så är det redan en annan fråga, hvilken ingen världslig vis, ingen papist, ingen sofist, ja intet mänskligt förnuft, huru spetsfundigt det ock må vara, kan rätt förklara, utan dess uttydning måste hämtas af den heliga skrift allena, som betygar, att arfsynden är ett så stort ondt, att ingen kan uttala det, och ett så djupt den mänskliga naturens fördärf, som har lämnat intet obesmittadt, intet godt uti naturen och i alla dess både utvärtes och invärtes krafter utan alldeles fördärfvat alltsammans, och det i så måtto, att människan i anseende till arfsynden med alla sina krafter är inför Gud sann-färdeligen och andligen död till det som godt är.

När detta sålunda blifver förklaradt, förringas ingalunda arfsynden genomordet accidens,nämligen när det enligt med Guds ord så uttydes, som d:r Luther i sin latinska utläggning öfver 3 kap. af 1 Mos. B. emot arfsyndens förringande med stort nit har utfört. Men ordet accidens brukas allenast till det ändamålet, att den åtskillnad må utvisas, som är emellan Guds verk, hvilket är vår na-448 Konkordieformeln. II. 3.

Om trons rättfärdighet.

tur, ehuru den är fördärfvad, och djäfvulens verk, som är synden, hvilken låder vid Guds verk, och är Guds verks innersta och outsägliga fördärf.

Och d:r Luther själf har i denna sak brukat ordet accidens såsom ock qualitas (beskaffenhet) och icke förkastat dessa ord. Dock har han emellertid med synnerlig flit och stort nit förklarat och ofta sagt, huru förskräckligt detta accidens eller tillfälligheten och qualitas eller beskaffenheten är, hvarigenom människans natur icke allenast är besmittad och oren vorden utan ock så alldeles öfverallt fördärfvad, att intet godt och helbregda är i densamma öfrigt. Ty så lyda hans ord uti uttydningen öfver den 90:de psalmen: »Antingen vi nu kalla arfsynden en qualitas (beskaffenhet) eller en sjukdom; så är det i sanning det största onda att icke allenast lida den eviga vreden och döden utan ock att icke en gång förstå det man lider.» Och uti utläggningen öfver det 3.dje kap. 1 Mos. B. säger han: »Vi som äro besmittade med arfsyndens förgift ifrån fotabjellet allt intill hjässan; efter som detta har händt, då naturen ännu var fullkomlig» m. m.

II. Om människans fria vilja eller krafter.

Emedan det hittills varit en tvist icke allenast emellan oss och de påfviska om människans fria vilja och krafter, utan också några teologer af den Augsburgiska bekännelsen hafva därom sinsemellan tvistat; så vilja vi allra först lära, hvad hufvudfrågan är i denna tvis tigheten emellan den Augsburgiska bekännelsens teologer.

Alldenstund människan i anseende till sin fria vilja kan betraktas uti fyra mycket olika tillstånd; så frågas icke nu, hurudan hennes vilja varit före fallet, eller hurudan hon är efter fallet, före människans omvändelse, uti utvärtes och timliga ting; ej heller frågas det, hurudan den viljan är eller huru stora dess krafter äro också uti andliga saker, sedan hon genom Guds Ande är pånyttfödd och allaredan regeras af Guds Ande, eller hurudan fri vilja hon kommer att hafva, när hon skall uppstå ifrån de döda. Utan detta är den rätta och enda hufvudfrågan i denna tvistighet: hvad en ännu icke pånyttfödd människas förstånd och vilja kan förmå och göra uti självfva omvändelsen och nya födelsen utaf sina egna och efter fallet öfriga krafter, nämligen då Guds ord predikas och Guds nåd oss tillbjudes. Här frågas, om människan kan bereda sig att anamma denna Guds nåd, omfatta henne och gifva Guds ord bifall. Detta är den fråga, hvarom redan i många år uti den Augsburgiska bekännelsens församlingar emellan några teologer blifvit tvistadt.

En del har lärt och hållit före: att fastän en människa af sina egna krafter utan den Helige Andes nåd icke kan göra Guds lag till fyllest, sätta en rätt tro och lit till Gud, frukta och älska honom, så har hon dock ännu före den nya födelsen så stora naturliga krafter, att hon på något sätt, dock mycket lamt, kan bereda och lämpa" sig till Guds nåd och gifva henne bifall. Men så framt icke den Helige Andes nåd kommer därtill, så kan detta bifall, hurudant det är, intet uträtta utan måste falla uti striden. 448 Konkordieformeln. II. 3.

Om trons rättfärdighet.

tur, ehuru den är fördärfvad, och djäfvulens verk, som är synden, hvilken låder vid Guds verk, och är Guds verks

innersta och outsägliga fördärf.

Och d:r Luther själf har i denna sak brukat ordet accidens såsom ock qualitas (beskaffenhet) och icke förkastat dessa ord. Dock har han emellertid med synnerlig flit och stort nit förklarat och ofta sagt, huru förskräckligt detta accidens eller tillfälligheten och qualitas eller beskaffenheten är, hvarigenom människans natur icke allenast är besmittad och oren vorden utan ock så alldeles öfverallt fördärfvad, att intet godt och helbregda är i densamma öfrigt. Ty så lyda hans ord uti uttydningen öfver den 90:de psalmen: »Antingen vi nu kalla arfsynden en qualitas (beskaffenhet) eller en sjukdom; så är det i sanning det största onda att icke allenast lida den eviga vreden och döden utan ock att icke en gång förstå det man lider.» Och uti utläggningen öfver det 3.dje kap. 1 Mos. B. säger han: »Vi som äro besmittade med arfsyndens förgift ifrån fotabjellet allt intill hjässan; efter som detta har händt, då naturen ännu var fullkomlig» m. m.

II. Om människans fria vilja eller krafter.

Emedan det hittills varit en tvist icke allenast emellan oss och de påfviska om människans fria vilja och krafter, utan också några teologer af den Augsburgiska bekännelsen hafva därom sinsemellan tvistat; så vilja vi allra först lära, hvad hufvudfrågan är i denna tvis tigheten emellan den Augsburgiska bekännelsens teologer.

Alldenstund människan i anseende till sin fria vilja kan betraktas uti fyra mycket olika tillstånd; så frågas icke nu, hurudan hennes vilja varit före fallet, eller hurudan hon är efter fallet, före människans omvändelse, uti utvärtes och timliga ting; ej heller frågas det, hurudan den viljan är eller huru stora dess krafter äro också uti andliga saker, sedan hon genom Guds Ande är pånyttfödd och allaredan regeras af Guds Ande, eller hurudan fri vilja hon kommer att hafva, när hon skall uppstå ifrån de döda. Utan detta är den rätta och enda hufvudfrågan i denna tvistighet: hvad en ännu icke pånyttfödd människas förstånd och vilja kan förmå och göra uti själfva omvändelsen och nya födelsen utaf sina egna och efter fallet öfriga krafter, nämligen då Guds ord predikas och Guds nåd oss tillbjudes. Här frågas, om människan kan bereda sig att anamma denna Guds nåd, omfatta henne och gifva Guds ord bifall. Detta är den fråga, hvarom redan i många år uti den Augsburgiska bekännelsens församlingar emellan några teologer blifvit tvistadt.

En del har lärt och hållit före: att fastän en människa af sina egna krafter utan den Helige Andes nåd icke kan göra Guds lag till fyllest, sätta en rätt tro och lit till Gud, frukta och älska honom, så har hon dock ännu före den nya födelsen så stora naturliga krafter, att hon på något sätt, dock mycket lamt, kan bereda och lämpa" sig till Guds nåd och gifva henne bifall. Men så framt icke den Helige Andes nåd kommer därtill, så kan detta bifall, hurudant det är, intet uträtta utan måste falla uti striden.449 Konkordiefornteln. II. 2. Om människans fria vilja.

Men å andra sidan hafva både i de äldre och nyare entusiasterna! lärt, att Gud genom sin Helige i Ande omvänder en människa och | drager henne till Guds saliggö-! rande kunskap utan något medel eller verktyg i de skapade varelserna, det är utan Guds ords utvärtes predikande och hörande.

Emot bägge delarnas falska meningar hafva den Augsburgiska! bekännelsens rena lärare sagt: att människan har utaf våra första föräldrars fall blifvit så fördärfvad, att hon är af naturen blind uti de andliga saker, som höra till vår omvändelse och salighet, och hvarken förstår eller kan förstå Guds predikade ord utan håller det för en galenskap och aldrig af sig själf nalkas Gud utan fastmera är och förblifver Guds ovän, till dess hon af blott nåd utan någon sin egen medverkan omvändes, får tron, pånyttfödes och förnyas förmedelst den Hel. Andes kraft genom det predikade och hörda ordet.

Men på det denna tvist må enligt med Guds ord kristligen förklaras och genom hans nåd afgöras, så är detta, som följer, vår lära, tro och bekännelse.

Vi tro, att en icke pånyttfödd människas förstånd, hjärta och vilja kan uti andliga och gudomliga saker af sina egna naturliga krafter alldeles intet förstå, tro, fatta, tänka, vilja, begynna, fullborda, göra, verka eller medverka, utan människan är alldeles fördärfvad och död till det som godt är, så att icke ens en gnista af andliga krafter är 'öfrig uti människans natur efter fallet före den nya födelsen, hvarigenom hon kan af sig själf bereda sig till nåden eller anamma den tillbjudna nåden eller (utaf och genom sig själf) därtill vara skicklig eller

lämpa sig till nåden, eller af sina egna krafter göra något till sin omvändelse, antingen helt och hållet eller till hälften eller till minsta delen, bidraga, göra, verka eller medverka af sig själf, utan människan är syndens tjänare och satans träl, af hvilken hon drifves. Joh. 8: 34; Ef. 2: 2; 2 Tim. 2: 26. Därföre har ock hennes naturliga fria vilja, i anseende till sina fördärfvare krafter och förvärrade natur, allena drift och kraft till det, som misshagar Gud och är honom emot.

Denna kristliga förklaring och detta allmänna svar på hufvud-frågan i denna tvist, som i begynnelsen af denna afhandling blef framställd, stadfästa de af Guds ord tagna skäl, som vi skola uppräkna. Men ehuru de misshaga det stolta mänskliga förnuftet och den världsliga visheten, veta vi likväl, att denna arga världens vishet är galenskap för Gud, och att man af Guds ord allena bör döma om vår religions hufvud stycken.

Först, änskönt människans förnuft eller naturliga förstånd har en svag gnista kvar af den kunskap, att en Gud är till, och vet något af lagen, Rom. 1: 19 f., så är likväl detta förnuft så okunnigt, blindt och förvändt, att om än de sinnrikaste och lärdaste människor i världen läsa eller höra evangelium om Guds Son och Guds löften om den eviga saligheten, de likväl icke kunna af egna krafter fatta, förstå, tro och hålla dem för sanna, utan fastmera, ju flitigare de arbeta därpå, att de med sitt förnuft må kunna finna och begripa dessa andliga saker, ju mindre förstå de och tro dem utan hålla alltsammans för galenskap, ; idel fåfängligheter och fabler, lorr-' än de blifva af den Helige Ande

upplysta och undervisade. Ty så skrifver apostelen, 1 Kor. 2: 14: »Den naturliga människan förnimmer intet af det Guds Ande tillhör; ty det är honom en galenskap, och kan icke begripat, ty det måste andligen dömas.» 1 Kor. 1: 21: »Ty efter världen icke kunde genom sin visdom känna Gud i hans visdom, sä täcktes Gud med dåraktig predikan frälsa dem som tro». Och på ett annat ställe (Ef 4: 17) skrifver han om de ogudaktiga och ännu icke pånyttfödda människor sålunda: »Hedningarna vandra i deras sinnes fåfänglighet, hvilkas Jörstånd förmörkadt är, och de bortkomne ifrån det lif, som af Gud är, genom den fåvitska, som i dem är, och genom deras hjärtas blindhet». Och Kristus säger, Matt. 13: 14: »Med öronen skolen I höra och skolen icke förstå det, och med seende ögon skolen I se och skolen icke fömimmat». Och Luk. 8: 10: »Men eder är gifvet veta Gnds rikes hemlighet». Och åter säger apostelen, Rom. 3: 11: »Ingen är ock den, som förståndig är; ingen är, som aktar Gud. Alla hafva afvikit, allesamman äro onyttiga vordna; ingen är, som godt gör, icke till en». Och den heliga skrift kallar en naturlig människa för ett mörker uti gudomliga och andliga ting: Ef. 5: 8, Apg. 26: 18. Joh. 1:5. »Ljuset lyser i mörkret», det är uti denna mörka och förblindade världen, som hvarken känner eller sköter om Gud, »och mörkret har det icke begripit» (Joh. 1:5). Ja, den heliga skrift lär också, att människan är icke allenast lam och sjuk uti synden utan också alldeles död. Ef. 2: 1, 5. Kol. 2: 13.

Såsom nu en lekamligt död människa ej kan af egna krafter bereda och lämpa sig till att återfå det

naturliga lifvet, så kan icke heller en uti synden andligen död människa af egna krafter bereda, lämpa eller vända sig till att ernå den andliga och himmelska rättfärdigheten och lifvet, så framt hon icke blifver genom Guds Son frälst och lefvandegjord ifrån syndens död.

Fördenskull betager den heliga skrift människans naturliga förstånd, hjärta och vilja all bekvämlighet, skicklighet och förmåga till att utaf sig själf tänka, förstå, begynna, vilja, företaga, göra, verka och medverka något, som är godt och rätt uti andliga ting. Ty så säger apostelen, 2 Kor. 3: 5: »Icke att vi äro bekvämliga till att tänka något af oss själfva, såsom af oss själfva, utan äro vi till något bekvämliga, så är del af Gud». Rom. 3. 12: »Allesamman äro onyttiga vordna». 1 Joh. 8: 37: »Mitt tal (säger Kristus) har intet rum i eder». 1 Joh. 1: 5: »Mörkret har det icke begripit». 1 Kor. 2: 14: »Den naturliga människan förnimmer intet af det Guds Ande tillhör», eller kan icke begripa andliga ting, »ty det är honom en galenskap och kan icke begripat» m. m. Mycket mindre kan då en sådan naturlig människa rätteligen tro eller gifva sitt bifall till evangelium och erkänna det för sanning.

»Köttsligt», eller den naturliga människans, »sinne är en fiendskap emot Gud; efter det är icke Guds lag underdånigt; icke kan det heller», Rom. 8: 7. Korteligen, det är och skall i evighet förblifva sant, som Guds Son säger, Joh. 15: 5: »Ty mig förutan kunnen I intet göra». Och apostelen säger, Fil. 2: 13: »Gud är den, som verkar i eder både vilja och gärning, efter sitt goda behag»; hvilket ljufliga Skriftens451 Konkordiefornteln. II. 2. Om människans fria vilja.

språk gifver alla fromma kristna, | som uti sina hjärtan känna någon gnista och åtrå till Guds nåd och den eviga saligheten, ganska härlig tröst. Ty de äro försäkrade J därom, att Gud själf har upp-tändt i deras hjärtan begynnelsen till en sann gudaktighet likasom en låga, och att han vill framgent stärka och hjälpa dem i deras stora svaghet, på det de må framhärda intill ändan uti en sann tro.

Hit höra ock alla heligas böner, uti hvilka de bedja, att de måtte blifva lärda, upplysta och helgade af Gud. Ty uti dessa böner bekänna de, att de af sina naturliga krafter ej kunna hafva det, som de bedja om. David beder allenast uti en psalm (ps. 119) väl tio gånger om förstånd, att han må kunna rätt fatta och lära den gudomliga läran. Sådana böner finnas många uti Pauli skrifter, Ef. 1: 17, Kol. 1: 9, Fil. 1: 9, hvilka böner och språk om vår okunnighet och oförmögenhet icke äro oss föreskrifna, för att vi må blifva trögare till att läsa, höra och betrakta Guds ord, utan att vi först af allt hjärta må tacka Gud, för det han genom sin Son frälsat oss ifrån vår okunnighets mörker samt syndens och dödens fängelse och genom dopet och den Helige Ande pånyttfödt och upplyst oss.

Och sedan Gud genom sin Helige Ande har uti döpelsen gjort en begynnelse och upptändt och verkat Guds sanna kännedom och tron uti våra hjärtan, bör man flitigt bedja, att han genom samme Ände utaf sin nåd ville (genom daglig öfning till att höra, läsa och sig till efterlefnad ställa Guds ord) uti oss förvara tron och sina himmelska gåfvor och dag ifrån dag srtärka och bevara dem intill ändan.

Ty om Herren själf icke är vår lärare och skolmästare, kan man intet lära utaf det, som är honom behagligt samt oss och andra hälsosamt.

Sedan betygar Guds ord, att den naturliga icke pånyttfödda människans förstånd, hjärta och vilja äro uti gudomliga ting icke allenast alldeles afvända ifrån Gud utan ock forvända till allt ondt emot Gud och alldeles fördärfvade ; vidare att människan icke allenast är svag, obekväm och död till allt det, som godt är, utan ock genom arfsynden så ömkligen förvänd, med syndagiftet besmittad och fördärfvad, att hon af sitt kynne och natur är hel och hållen ond, Gud motsträfvig, hans fiende, men ganska förmögen, lefvande och kraftig till allt det, som Gud hatar.

»Människans hjärtas uppsåt är ondt aili ifrån ungdomen», 1 Mos. 8: 21. 'Ett argt, illfundigt ling är människans hjärta» (säger Jeremias 17: 9), »ho kan utransakat»? Detta språk uttyder apostelen sålunda: »Köttsligt sinne är en fiendskap emot Gud», Rom. 8: 7. »Köttet har begärelse emot anden; desamma äro emot hvart annat», Gal. 5: 17. Och till romarne säger han sålunda: Vi veta, att lagen är andlig, men jag är köttslig, såld under synden». Och litet därefter : »Jag vet, att i mig, det är i mitt kött, bor intet godt» o. s. v. »Jag har lust till Guds lag efter den invärtes människan (som är pånyttfödd af den Helige Ande), men jag ser en annan lag i mina lemmar, som strider emot den lag, som i min håg är, och griper mig fången uti syndens lag» m. m.. Rom. 7: 14, 18, 22, 23.

Om nu den naturliga eller köttsliga fria viljan äfven efter nya födelsen uti den helige aposte-452 Konkordieformeln. II. 3. Om trons rättfärdighet.

len Paulus och andra pånyttföd-da människor strider emot Guds lag; huru mycket mera skall hon då före den nya födelsen strida emot Guds lag och vilja och hata densamma? Utaf detta är klart (såsom vi vidlyftigt hafva visat uti artikeln om arfsynden, hvilket vi för korthetens skull ej nu upprepa), att den fria viljan af sina egna och naturliga krafter icke allenast intet kan verka eller medverka till sin omvändelse, rättfärdighet och salighet eller lyda, tro och gifva den Helige Ande (som uti evangelium tillbjudermän-niskan Guds nåd och saligheten) något bifall, utan fastmera fiendt-ligt sträfvar emot Gud och hans vilja efter sin onda, medfödda, mot-sträfviga och halsstarriga natur, så framt hon ej blifver af Guds Ande upplyst och regerad.

Därföre liknar den heliga skrift en människas hjärta, som icke är pånyttfödt, vid en hård sten, som icke gifver

efter utan står emot den, som rör honom; jämväl vid en oarbetad stock; stundom ock vid ett otamdt vilddjur; icke därföre, att människan efter fallet icke mera är ett förnuftigt kreatur, eller att hon utan Guds ords hörande och betraktandeomvändes till Gud, eller att hon uti utvärtes och världsliga saker icke kan förstå godt eller ondt eller fritt göra eller låta något.

Ty (såsom d:r Luther säger uti sin utläggning öfver den 90:de psalmen) uti världsliga och utvärtes ting, som höra till födan och kroppens uppehälle, är människan flitig, skarpsinnig och ganska arbetsam; men uti andliga och gudomliga ting, som höra till själens salighet, är människan liksom en saltstod (hvartill patriarken Lots hustru blef förvandlad), ja, hon är

lik en sten och stock samt en stod, som ej har lif, ögon, mun, sinnen och hjärta. Ty människan kan hvarken se eller känna Guds förskräckliga vrede emot synden och den därpå följande döden, utan hon fortfar (ja ock med vett och vilja) uti sin köttsliga säkerhet och störtar sig således uti tusende farligheter och omsider i den eviga döden och fördömelsen. Hon låter ej heller hålla sig tillbaka ifrån detta sitt lopp till undergången hvarken med böner, förmaningar, öfvertalande, hotelser eller bannor; ingen lärdom, inga predikningar få insteg hos henne, förrän hon genom den Helige Ande upplyses, omvändes och pånyttfödes. Men till denna andens förnyelse är ingen sten, ingen stock, utan människan allena skapad. Och fastän Gud efter sin stränga, rättfärdiga dom har i evighet alldeles förkastat de fallna onda andarna, har han icke dess mindre velat af ett synnerligt och blott förbarmande, att den eländiga och fallna människans natur skulle åter blifva och vara delaktig af omvändelsen, Guds nåd och det eviga lifvet, icke af sin egen naturliga verkan och kraftiga skicklighet, bekvämlighet eller förmögenhet (ty människans natur är en fiend-; skåp emot Gud) utan af blott nåd j genom den Helige Andes milda i och kraftiga "verkan. Och detta kallar d:r Luther capacitas, en förmögenhet (non activa sed passiva), det är, att människan kan blifva men icke själf göra sig delaktig af nåden.

! Detta förklarar han med dessa ord: »När fäderna försvara den fria viljan, berömma de dess förmåga af frihet, nämligen att den kan blifva vänd till det goda genom Guds nåd och blifva verkli-453 Konkordiefornteln. II. 2. Om människans fria vilja.

gen fri, hvartill den ock är skapad. Dylikt har också Augustinus skrifvit, Lib. 2 contra Julianum.

Men förrän människan blifver genom den Helige Ande upplyst, omvänd, pånyttfödd och dragen, kan hon af sig själf och sina egna naturliga krafter intet begynna, verka eller medverka uti andliga ting och till sin omvändelse och nya födelse, icke mer än en sten, stock eller ler. Ty oaktadt hon kan röra sig hvart hon vill och styra sina utvärtes lemmar, höra evangelium och någorlunda betrakta det samt tala därom — såsom man ser hos fariseer och skrymtare — så föraktar hon det likväl hemligen hos sig såsom en galenskap och kan icke sätta tro därtill. Och häruti är hon värre än en stock, i ty hon är Guds vilja motsträfvig och hans ovän, om den Helige Ande icke är kraftig uti henne och upptänder och verkar uti henne tron och andra Gud behagliga dygder samt hörsamhet och lydnad.

Vidare tillskrifver icke den heliga skrift människans omvändelse, tron på Kristus, nya födelsen, förnyelsen och allt, som hör till att kraftigt påbegynna och fullborda sådant, den naturliga fria viljans mänskliga krafter, hvarken fullkomligen eller till hälften eller till någon den ringaste del utan helt och hållet, det är endast och allenast, Guds verkan och den Helige Ande, såsom ock Apologien betygar.

Förnuftet och den naturliga fria viljan har någorlunda sådan förmåga, att hon kan föra ett ärbart lefverne i utvärtes måtto, men att människan invärtes födes på nytt och hennes hjärta och sinne blifver förändradt är den Helige Andes verk allena. Han är den, som

gifver förstånd och öppnar människans hjärta, så att hon förstår Skriften och gifver akt på Herrens ord, såsom det står, Luk. 24: 27, 45: han gjorde nttydelse för dem i Skriften, så att de förstodo. Och Ap. G. 16: 14: »Lydia lydde till, och Herren öppnade hennes hjärta, att hon gaf akt på det Paulus sade». Fil. 2: 13: »Ty Gud är den, som verkar i oss både vilja och gärning». »Gifver bättring» (Ap. G. 5: 31; 2 Tim. 2: 25); »verkar tron» (Fil.l: 29); såsom apo-stelen säger, Ef. 2: 8: »Eder är gifvet att tro på honom; Guds | gåfva är det». Och Kristus säger, Joh.

6: 29: »Det är Guds verk, att T tron på den han sändt hafver». 5 Mos. 29: 4; Matt. 13: 11: »Herren har ännu intill denna dag icke gifvit dig ett hjärta, som förståndigt vore; ögon, som se kunde, j och öron, som höra kunde». Tit. 3: 5: den Helige Ande är nya födelsens och förnyelsens Ande. He-sek. 11: 19, 20; 36: 26; 5 Mos. 30: 6; Ps. 51: 12: »jag skall borttaga det stenhjärtat utur eder kropp och gifva eder ett kötthjärta; på det \ de skola vandra i mina bud». » Vi äro hans verk, skapade i Kristus Jesus till goda gärningar» (Ef. 2: 10); »hvar nu någon är i Kristus, så är han ett nytt kreatur» <2 Kor. 5: 17; Gal. 6: 15). Och med få ord, Jak. 1: 17: »All god [gåfva och all fullkomlig gåfva kommer ofvanefter ifrån ljusets Fader»; (Joh. 6: 44) ingen kan komma till Kristus, utan Fadren drager honom. Matt. 11: 27: »Ingen känner Fadren utan Sonen och den,som Sonen vill detuppenbara». 1 Kor. 12:- 3: »Ingen kan kalla Jesus en Herre utan genom den Helige Ande.» Joh. 15: 5: »Ty mig förutan», säger Kristus, »kunnen I intet göra». All vår bekvämlig-454

het är af Gud (2 Kor. 3: 5). 1 Kor. 4: 7: »Eller hvad har du, det du

icke undfått.---- Hvi berömmer

du dig då, liksom du det icke undfått hade?» Och af detta ställe i Skriften bekänner den helige Augustinus sig blifvit öfvertygad att förkasta den villfarande mening, som han tillförne hade fattat därom. Ty han hade hållit före, att Guds nåd bestod allenast däruti, att Guds vilja uppenbarades oss genom Guds sannings förkunnande; men att vi gifva evangelium bifall, som för oss predikadt varder, vore vårt eget verk och af oss själfva. »Äfven jag», säger han, »for vilse, då jag sade, att det var vårt verk att tro och vilja men Guds verk, att gifva dem, som tro och vilja, förmågan att att göra och verka».

Denna lära har uti den heliga skrift en fast grund och är alldeles enlig med den Augsburgiska bekännelsen och andra allmänt antagna skrifter, som vi tillförne halva omförmält; såsom de ställen, dem vi vilja anföra, klarligen betyga.

Uti 20:de artikeln i den Augsburgiska bekännelsen säges, att människorna utan Kristus, utan tron och utan den Helige Ande äro i djäfvulens våld, som drifver människorna till åtskilliga och uppenbara missgärningar; och litet därefter att mänskligt förstånd och kraft utan Kristus är alltför svagt att stå emot djäfvulen, som drifver människorna att synda.

Af detta är klart, att den Augsburgiska bekännelsen ingalunda säger, att människans vilja är uti de andliga saker fri, utan betygar, att människan är under djäfvulens våld; huru skulle hon då af egna krafter kunna omvända sig till evangelium eller Kristus?

Apologien lär sålunda om den fria viljan: »Vi betaga icke den mänskliga viljan dess frihet. Ty hon har frihet uti att välja sina gärningar och de ting, hvilka förnuftet af sig självt fattar och förstår». Och kort därefter: »Människornas hjärtan utan delaktighet af den Helige Ande äro utan gudsfruktan, utan tro och förtröstan på Gud; de tro icke, att de af Gud varda bönhörda, att synderna varda dem förlåtna, att Gud vill hjälpa dem i deras elände; därföre äro de ogudaktiga. Ja, ett ondt träd kan icke bära god frukt (Matt. 7: 18); och utan tron är del omöjligt täckas Gud {Hebr. 11: 6). Därföre ehuru vi medgifva, att den fria viljan har frihet och förmåga att göra lagens utvärtes gärningar, så tillägna vi dock icke den fria viljan de andliga gärningarna, nämligen att rätt frukta Gud, att rätt tro på Gud» m. m. Detta vittnar nog klart, att Apologien icke tillägnar människans vilja några krafter, hvarken att begynna något godt eller att af sig själf något medverka.

Uti de Schmalkaldiska artiklarna förkastas följande villfarelser om den fria viljan: »Att människan har en fri vilja att göra det goda och låta det onda samt tvärt om att försumma det goda och göra det onda». Och något därefter förkastas denna lära: »Att det icke af Skriften kan bevisas, att den Helige Ande och hans nåd nödvändigt fordras till goda gärningar».

Dessutom läses i de Schmalkaldiska artiklarna detta: »Denna bättring varar hos de kristna allt intiil döden, ty hon kämpar med synden, som är kvar i köttet, så länge lifvet räcker, såsom Paulus vittnar, Rom. 7: 23, att han strider med den lag, som är i hans lem-455 Konkordiefornteln. II. 2. Om människans fria vilja.

mar m. m., och det icke genom egna krafter utan genom den Helige Andes gåfva, hvilken följer på syndernas förlåtelse samt dagligen rensar och utdrifver syndens kvarlefvor och arbetar uppå att göra människan verkligen ren, rätt och helig».

Dessa orden tala alldeles intet om vår vilja och säga icke, att hon en gång i de pånyttfödda verkar något af sig själf; utan de tillskrifva alltsammans den Helige Andes gåfva, att han renar människan och dag från dag gör henne frommare och heligare; och ifrån det verket uteslutas våra egna krafter alldeles.

I d:r Luthers större katekes står sålunda: »Af denna allmänna kristliga kyrka är jag ock en lem, delaktig att njuta allt det goda, som den äger, genom den Helige Ande till henne förd och med henne uti en kropp förenad, därigenom att jag Guds ord hört och ännu hör, hvilket är begynnelsen att inkomma i denna församling. Ty förrän vi dit, till den kristliga kyrkan, kommit, voro vi alldeles under djäfvulens våld, såsom de där om Gud och Kristus ingen viss kunskap hade. Ja, den Helige Ande viker ock icke ifrån de heligas samfund eller kristenheten utan förblifver hos henne intill den yttersta dagen; genom hvilken han för oss tili sig och hvars tillhjälp han brukar att predika och drifva ordet, hvarigenom han verkar och befrämjar helgelsen, att vi dagligen tillväxa och starka varda i tron och dess frukter, som han framalstrar».

Uti allt detta, som vi af katekesen anfört, förmäles ej ett ord en gång om vår fria vilja och medverkan, utan allt tillskrifves den Helige Ande, nämligen att han genom ordets ämbete för oss in

i församlingen, uti hvilken han helgar oss och uträttar, att vi uti tron och goda gärningar dagligen tilltaga.

Men änskönt de pånyttfödda komma så vida i detta lifvet, att de vilja det, som är godt, och hafva sin lust däruti och beflita sig om att göra det, som godt är, och tilltaga uti gudsfruktan; så kommer likväl icke detta (såsom kort förut är sagdt) af vår vilja och våra krafter, utan den Helige Ande »verkar i oss», såsom Paulus härom själf talar, Fil. 2: 3, »både vilja och gärning». Såsom ock aposte-len, Ef. 2: 10, tillerkänner detta verk Gud allena, då han säger: » Vi äro hans verk, skapade i Kristus Jesus till goda gärningar, till hvilka Gud oss tillförne beredt hafver, att vi uti dem vandra skola».

Uti d:r Luthers mindre katekes står så skrifvet: »Jag tror, att jag icke af mitt eget förnuft eller kraft kan tro på Jesus Kristus, i min Herre,eller komma till honom; utan den Helige Ande har kallat mig genom evangelium, upplyst mig med sina gåfvor, helgat och behållit mig uti en rätt tro; såsom han kallar, församlar, upplyser, helgar hela kristenheten på jorden och bevarar henne uti en rätt tro» m. m.

Och uti den andra bönens ut-tydning i Herrens bön lyda orden sålunda: Huru sker det (att Guds rike kommer till oss)? Svar: »När vår himmelske Fader gifver oss sin Helige Ande, att vi genom hans nåd sätta tro till hans heliga ord, så vi lefva gudligt här i tiden» m. m.

Dessa vittnesbörd betyga, att vi af egna krafter ej kunna komma till Kristus, utan att Gud gifver oss sin Helige Ande, af hvilken vi blifva upplysta, helgade och

till Kristus förda genom tron samt uti honom behållna. Här nämnes hvarken vår vilja eller medverkan.

Till allt detta vilja vi lägga det yttrande, hvarmed d:r Luther i en protest förklarar, att han till sin yttersta ända vill framhärda uti denna lära. Orden lyda uti den stora bekännelsen om Herrens nattvard sålunda: »Jag förkastar och fördömer alla lärosatser, som berömma och upphöja vår fria vilja, såsom idel villfarelser; i ty att de strida tvärt emot vår Frälsares Jesu Kristi hjälp och nåd. Ty emedan synden och döden härska öiver oss (utom Kristus) och djäfvulen är vår gud och vår furste; så kan icke uti oss vara någon förmåga, kraft, vishet eller förstånd, hvarmed vi kunna bereda oss till rättfärdighet och lif och söka därefter; utan det är klart, att vi äro alldeles förblindade och fångna, syndens och djäfvulens trälar samt göra och tänka det, som dem behagar, och äro Gud och hans bud emot».

Uti dessa ord tillägger Luther, i salig och helig åminnelse, vår fria vilja alldeles inga krafter, hvarmed människan kan förut bereda sig till rättfärdighet och söka henne. Men däremot lär han, att människan är allenast förblindad och fången, lyder satans vilja och gör det Gud misshagar. Därföre bör man uti denna sak ej drömma om något vår

viljas medverkande uti människans omvändelse. Ty det är nödvändigt, att människan blifver af Gud dragen och pånyttfödd; eljest linnes ingen tankewti våra hjärtan, som af sig själf vänder sig att anamma evangelium. Denna sak har Luther uti sin bok de servo arbitrio (om den fångna viljan) emot Erasmus3 väl och grundligt uttydt och visat, att den-

na mening är kristlig och ©öfvervinnelig. Sedan har han uti den härliga utläggningen, som han skrifvit öfver Skapelseboken (i synnerhet öfver det 26 kap.), upprepat och förklarat densamma.

På samma ställe har han ock vidrört några andra besynnerliga tvistigheter, som Erasmus kommit upp med (såsom de absoluta necessitate &c.), och med en gud-lig förklaring, huru han vill att det skall förstås och fattas, ganska väl försvarat den emot alla vränga meningar och villfarelser. Detta hafva vi här velat upprepa och förmana alla, att de flitigt läsa det.

Ty är det en vrångvis lära: att en icke pånyttfödd människa har ännu sä stor förmåga, att hon vill anamma evangelium och trösta sig därmed; och att således människans vilja (sådan som hon af naturen är) något medverkar uti omvändelsen. Ty denna falska mening strider emot den heliga skrift, Augsburgiska bekännelsen, dess Apologi, de Schmalkaldiska artiklarna och både den större och mindre af Luthers katekeser, såsom ock andra skrifter af denne framstående och af Gud upplyste teolog.

Men vi veta, att både entusiaster och epikureer gudlöst, skamligt och vrångvist missbruka denna lära om vår naturliga fria viljas oförmögenhet och ondska (genom hvilken lära vår omvändelse och nya födelse tillskrifves Gud allena och ingalunda våra egna krafter). Och många blifva af deras gudlösa tal förargade, förvärrade, j självsvåldiga och vilda och behandla ganska vårdslöst eller ock åsi-I dosätta alldeles gudaktighetens öfningar, bönen, den heliga skrifts j läsande och gudliga betraktelser, under denna förevändning: att all-

denstund de af sina egna naturliga krafter icke kunna omvända sig till Gud, vilja de fortfara uti denna sin gensträfvighet emot honom eller vänta, till dess de blifva våldsamt och emot sin egen vilja af Gud omvända; och emedan de uti andliga ting hafva ingen förmåga att göra något, utan hela omvändelsens angelägenhet är endast den Helige Andes verk, säga de sig icke vilja höra eller läsa Guds ord eller bruka sakramenterna utan vänta, till dess Gud omedelbarligen ifrån himmelen ingjuter uti dem sina gåfvor, att de må verkligen kunna känna uti sig själfva och af själfva erfarenheten blifva försäkrade därom, att de äro af Gud omvända.

Men en del, såsom svaga och klenmodiga hjärtan, kunna till äfventyrs däraf, att de icke rätt förstå vår kristliga lära om den fria viljan, falla i svårmodiga tankar och farlig förtviflan, om de äro af Gud utvalda, och om Gud vill genom sin Helige Ande verka sådana gåfvor i dem, i synnerhet eftersom de icke känna uti sina hjärtan en så stadig och brinnande tro och benägen lydnad utan allenast idel svagheter, elände och ångest. Fördenskull vilja vi vidare lära enligt Guds ord, huruledes människan blifver omvänd till Gud, huru och med hvad medel (nämligen genom ordet och sakramenterna) den Helige Ande är kraftig uti oss och vill verka och gifva uti våra hjärtan en sann bättring, tron och nya andliga krafter och förmögenheter att göra det, som godt är, och huru vi böra ställa oss till dessa till bjudna medel och bruka dem.

Det är icke Guds vilja, att någon skall förgås; utan han vill, att alla skola omvända sig till honom och

och evinnerligen saliga blifva. »Så sant jag lefver, säger Herren, Herren, jag har ingen lust till den ogudaktiges död, utan att den ogudaktige omvänder sig ifrån sitt väsende och lefver», Hesek. 33:11. »Ty så älskade Gud världen, att han utgaf sin ende Son, på det att hvar och en, som tror på honom, Sriall icke förgås titan få ett evinnerligt lif», Joh. 3: 16.

Därföre låter Gud, af sin outsägliga godhet och mildhet, sitt gudomliga och fasta beslut och underliga råd om vår återlösning, nämligen sitt heliga och saliggörande evangelium om sin evige Son, vår ende Frälsare, Jesus Kristus, uppenbarligen förkunnas. Genom detta förkunnande församlar han sig af människosläktet en evig församling och verkar uti människornas hjärtan en sann bättring, syndens kännedom och en sann tro på Guds Son, Jesus Kristus. Och det har behagat Gud genom detta medel och på intet annat sätt, nämligen genom sitt heliga ord, när man

antingen hör det predikas eller ock läser det, och genom sakramenternas rätta bruk kalla människan till den eviga saligheten, draga henne till sig, omvända, pånyttföda och helga henne. »Ty», säger apostelen, 1 Kor. 1: 21, »efter världen icke kunde genom sin visdom känna Gud i hans visdom; så täcktes Gud med dåraktig predikan frälsa dem som tro». Och ängelen säger. Ap. G. 10: 6: »Petrus skall säga dig de ord, uti hvilka du och hela ditt hus skall saligt varda». Och Rom. 10: 17: »Tron är af predikan men predikan af Guds ord». Äfven Joh. 17: 17, 20: »Helga dem, Fader, i din sanning, ty ditt ord är sanning. Men icke beder jag allenast för dem, utan ock för dem,

som genom deras ord skola tro på mig». Därföre ropar ock den evige himmelske Fadren ifrån himmelen om sin älsklige Son och alla, som i hans namn predika bättring och syndernas förlåtelse, Matt. 17: 5: »Hören honom».

Denna Guds ords predikan böra alla höra, som vilja blifva saliga. Ty Guds ords förkunnande och dess afhörande äro den Helige Andes verktyg, med och genom hvilka han vill kraftigt verka, omvända människorna till Gud och gifva dem förmåga både att vilja och att fullborda.

Detta Guds ord kan en människa, som ännu icke är omvänd till Gud ej heller pånyttfödd, höra med utvärtes öron och läsa. Ty uti sådana utvärtes saker har människan, såsom ofvan förmäldt är, ännu efter fallet någorlunda en fri vilja, så att hon kan gå i kyrkan, höra eller icke höra Guds ord.

Genom detta medel eller verktyg, nämligen Guds ords predikande och hörande, verkar Gud, gör hjärtan veka och drager människan, så att hon utaf lagens predikan både erkänner sina synder och Guds vrede och känner en sann förskräckelse och ånger uti sitt hjärta. Och genom evangelii förkunnande och betraktande om en nådig och mild syndernas förlåtelse uti Kristus upptändes uti hennes hjärta trons gnista, som anammar syndernas förlåtelse för Kristi skull och tröstar sig af evangelii löfte, och på detta sätt gifves dem den Helige Ande uti hjärtat, hvilken verkar allt detta.

Men ehuruväl bägge delarna, sä väl predikantens plantande och vattnande som åhörarens vilja och lopp, vore förgäfves och ingen omvändelse följde, så framt icke den Helige Andes kraft och ver-

kan skulle komma därtill, hvilken genom det predikade och hörda ordet upplyser och omvänder hjärtan, så att människorna kunna tro och samtycka till ordet; så bör dock hvarken predikanten eller åhöraren tvifla om denna den Helige Andes nåd och verkan, utan fastmera böra bägge vara försäkrade därom, att om Guds ord varder rent och klart efter hans vilja och befallning predikadt och människorna flitigt och allvarligen höra och betrakta det, är Herren visserligen med sin nåd närvarande och gifver, såsom kort förut är sagdt, det som människan eljest af sina egna krafter hvarken kan taga eller gifva. Tv man bör eller kan icke alltid döma om den Helige Andes närvaro, verkan och gåfvor utaf kännandet (huruledes nämligen och när det kännes uti hjärtat), utan eftersom det är ofta med mångfaldig svaghet betäckt, bör man efter Guds ords löfte för visso hålla före, att det predikade och hörda Guds ord i sanning är det medel och verktyg, genom hvilket den Helige Ande är kraftig och verkar uti våra hjärtan (2 Kor. 2: 14 f.; 3: 5 f.).

Men om en människa hvarken vill höra eller läsa Guds ord utan fastmera föraktar predikoämbetet och Guds församling och således dör och förgås i sina synder, den kan hvarken af Guds eviga nådaval fatta någon tröst eller få barmhärtighet hos Gud. Ty Kristus, uti hvilken vi äro utvalda, tillbju-der alla människor sin nåd uti ordet och sakramenterna och vill allvarligen, att man det hör, och har lofvat, att hvar två eller tre äro församlade i hans namn, och gudligen umgås med hans ord, där vill han vara midt ibland dem (Matt. 18: 20).

Därföre, när en ogudaktig människa föraktar den Helige Andes verktyg eller medel och icke vill höra Guds ord, sker henne icke orätt, om hon ej blifver upplyst af den Helige Ande utan lämnad och öfvergifven i sin otros mörker och således förgås; hvarom står sålunda skrifvet, Matt. 23: 37: »Huru ofta har jag velat församla dina barn, likasom hönan församlar sina kycklingar under sina vingar, och I vi/len icke?

På detta sätt kan man äfven rätteligen säga, att en människa är icke en sten eller stock. Ty en sten eller stock gör icke motstånd mot den, som rör honom, förstår ock icke, ej heller känner, hvad man gör med honom; såsom

människan med sin vilja står emot Gud, till dess hon blifver omvänd till Herren. Och likväl är det sant, att människan äfven före sin omvändelse är ett förnuftigt kreatur, som har förstånd och vilja (men icke förstånd uti gudomliga ting, icke heller någon vilja, så att hon kan vilja något godt och saligt); men hon kan dock alldeles intet göra till sin omvändelse, som ofta tillförne sagdt är. Och uti detta hänseende är hon mycket värre än en sten eller stock, ty hon sträfvar emot Guds ord och vilja, till dess Gud uppväcker henne ifrån syndens död samt upplyser och förnyar henne.

Men fastän Herren icke tvingar människan att omvända sig (ty de som alltid stå emot den Helige Ande och framhärda att strida emot den kända sanningen, hvilket den helige Stefanus skyller de förhärdade judarne för, Ap. G. 7: 51, de låta sig ej omvända), så drager likväl Gud den människa, som han vill omvända. Men han drager henne så, att utaf ett blindt

förstånd blir ett upplyst förstånd och utaf en motsträfvig vilja en benägen och lydaktig vilja. Och detta kallar Skriften, Ps. 51: 12: »skapa ett rent hjärta».

Fördenskull är det icke heller rätt sagdt, att människan före sin omvändelse har något sätt att göra (modum agendi) det, som är godt och saligt. Ty emedan människan före omvändelsen är död uti synden, kan hon ej hafva någon kraft i sig att göra det, som godt är uti andliga saker; fördenskull har hon icke något sätt att verka eller | göra något uti gudomliga ting. Men när det handlas därom, hurusom Gud verkar i människan, så är det väl sant, att Gud har ett annat sätt att verka i människan, såsom ett förnuftigt kreatur, och ett annat sätt uti något annat oförnuftigt kreatur, såsom i en sten eller stock; icke dess mindre kan människan före hennes omvändelse ej tillägnas något sätt att göra något som godt är uti gudomliga ting.

Men när människan är omvänd och upplyst och hennes vilja förnyad, då vill hon det, som godt är, såvida hon är en pånyttfödd och ny människa och, Rom. 7: 22: »har lust till Guds lag efter den invärtes människan». Och hon gör framgent godt, så mycket och så länge, som hon drifves af Guds Ande, såsom Paulus säger, Rom. 8: 14: »De som drifvas af Guds Ande, de äro Guds barn». Men detta den Helige Andes drifvande är icke något tvång, utan en omvänd människa gör frivilligt det, som godt är; såsom David säger: »Efter din seger skall ditt folk välvilligt offra dig», Ps. 110: 3. Och likväl blifver äfven uti de på-nyttfödda en strid emellan köttet och anden kvar, hvarom Paulus säger, Rom. 7: 22: »Jag har lust

till Guds tag efter den invärtes människan; men jag ser en annan lag i mina lemmar, som strider emot den lag, som i min håg är». Och v. 25: »Så tjänar jag nu Guds lag med hågen; men med köttet tjänar jag syndens lag». Och till galaterna, 5: 17, säger han: »Köttet har begärelse emot anden och anden emot köttet. Desamma äro emot hvartannat, så att I icke gören, hvad I viljen».

Häraf följer, att, så snart den Helige Ande, som sagdt är, genom ordet och sakramenterna har begynt nya födelsens och förnyelsens verk i oss, vi då verkligen kunna och böra medverka genom den Helige Andes kraft, fastän ännu med stor svaghet.

Men det, att vi sålunda medverka, är icke af våra köttsliga och naturliga krafter utan af de nya krafter och gåfvor, som den Helige Ande uti omvändelsen har begynt i oss; i hvilken mening den helige Paulus med klara ord allvarsamt förmanar oss, 2 Kor. 6: 1: »det vi icke såsom Guds medhjälpare undfånge Guds nåd fåfängt».

Men detta bör likväl förstås så och ej annorledes, att en omvänd människa gör så mycket och så länge godt, som hon af Gud ledes, styres och regeras genom den Helige Ande. Ty så snart Herren skulle taga sin milda hand ifrån henne, skulle hon icke det ringaste ögonblick kunna framhärda uti lydnad emot Gud. Men om någon ville taga Pauli språk i den meningen, som skulle en omvänd människa således verka tillsamman med den Helige Ande, såsom två hästar tillsamman draga en vagn; så kunde det ej medgifvas utan att kränka den himmelska sanningen.

Därföre är det en stor åtskill-

nad emellan döpta och icke döpta människor. Ty emedan efter Pauli lära »alla, som äro döpta, hafva iklädt sig

Kristus» (Gal. 3: 27) och äro sannfärdeligen pånyttfödda, hafva de redan en friad vilja, det är, äro åter igen fria gjorda, såsom Kristus vittnar (Joh. 8: 36); hvarföre de också ej allenast höra Guds ord utan också samtycka därtill och anamma det med tron, ehuru icke utan stor svaghet.

Ty efter vi i detta lifvet hafva allenast undfått Andens förstling och förnyelsen ännu icke är full-kommen utan allenast påbegynt i oss; så förblifver uti de utvalda och verkligen pånyttfödda människorna också en ständig strid emellan köttet och anden. Och det finnes icke allenast emellan de kristna stor åtskillnad — af hvilka den ene är svag och den andre stark i anden — utan hvar och en kristen kan äfvenväl finna denna olikhet hos sig, att han än är frimodig och genom andens kraft färdig och beredd till allting, än åter förskräckt och försagd och stundom brinnande i kärleken, fast uti tron och hoppet, men stundom åter blifver han lam och förkolnad och känner sin svaghet.

Men när de döpta människorna hafva bedrifvit något emot samvetet och låtit synden vara väldig uti sin dödliga lekamen, bedröfvat den Helige Ande uti sig och förlorat honom, är det väl icke af nöden, att de döpas om, utan att de varda omvända igen, hvarom tillförne är nog taladt.

Ty det är en ofelbar sanning, att uti en sann omvändelse bör en förändring, förnyelse och rörelse ske uti människans förstånd, vilja och hjärta, nämligen att människan känner synderna, fruktar för Guds vrede, afvänder sig ifrån

synden, känner och anammar nådelöftet i Kristus, har gudliga tankar och godt uppsåt och visar håg att styra sitt lefverne samt strider emot köttet. Ty där intet af allt detta sker, där är icke heller en sann omvändelse till Gud. Men när frågan är om den verkande orsaken, det är, hvilken som verkar detta i oss, hvaraf människan har detta, och huru hon kan det ernå; så visar denna kristliga lära källan till detta goda, nämligen på följande sätt. Emedan människans naturliga krafter kunna intet göra till en sann omvändelse eller hjälpa något därtill, så förekommer Gud oss med sin outsägliga godhet och barmhärtighet och låter förkunna evangelium (genom hvilket den llelige Ande vill verka och fullborda omvändelsen och förnyelsen i oss) och upptänder genom sitt ords predikan och betraktande tron och andra kristliga dygder i oss; så att allt detta är allena den Helige Andes gåfvor och verkan. Ja, denna oförfalskade lära gifver oss vid handen de medel, genom hvilka den Helige Ande vill begynna och göra i oss det, som vi hafva sagt, och lär, huru dessa gåfvor förvaras, stadfästas och förökas, samt förmanar, att vi icke förgäfves anamma Guds nåd utan flitigt öfva dessa gåfvor, betänkande huru stor .synd det är att förhindra sådan den Helige Andes verkan eller göra den motstånd.

Utaf denna grundliga utveckling af läran om den fria viljan kan man döma om de frågor, som redan många år varit omtvistade uti den Augsburgiska bekännelsens församlingar. Till exempel, att det blifvit frågadt, om människan före, uti eller efter omvändelsen gör den Helige Ande motstånd; eller

om hon alldeles intet gör eller allenast mottager, hvad Gud verkar i henne; om hon omvändes såsom en stock; om den Helige Ande gifves dem, som göra motstånd; och om människans omvändelse sker såsom med tvång. Detta och mera sådant kan lätt bedömas efter vår anförda kristliga lära om denna artikel, och de falska lärosatserna och villfarelserna igenkännas, straffas och förkastas.

Först stoikernas och manicheer-nas dårskap, som föregåfvo: att allt, som sker, skall ske af en nödvändighet och på det sätt, som det sker och ej annorledes; och att människan gör allt af tvång; äfven att människans vilja uti utvärtes gärningar icke har någon frihet eller förmåga (att någorlunda fullborda hvad som till en utvärtes rättfärdighet och ärbarhet hör och att vakta sig för utvärtes synder dch laster), eller att människans vilja med våld tvingas till utvärtes missgärningar, kättja, röf-veri, mord m. m.

Därnäst pelagianernas grofva villfarelse: att den fria viljan kan utaf sina egna naturliga krafter utan den Helige Ande omvända sig till Gud, tro evangelium, uppfylla Guds lag af allt hjärta och genom denna sin fria och frivilliga hörsamhet och lydnad förtjäna syndernas förlåtelse och det eviga lifvet.

Sedan både de påfviskas och skolastikernas villfarelse, som något finare och spetsfundigare hafva föredragit och lärt sin falska mening, att människan af sina naturliga krafter kan begynna att göra godt och äfven begynna sm

omvändelse; men emedan hon är svagare, än att hon kan fullborda det, som är väl begynt, den Helige Ande då underhjälper och full-174 Konkordiefornteln. II. 2. Om människans fria vilja.

bordar det, som hon har begynt med sina egna naturliga krafter.

Äfven synergisternas4 sats, som föregifva, att människan ej är alldeles död till det som godt är uti andliga ting utan allenast svårt sårad och halldöd. Och ehuru den fria viljan är så svag, att hon icke kan göra en begynnelse till sin omvändelse och omvända sig själf af sina egna krafter till Gud och at" allt hjärta lyda Guds lag; likväl om den Helige Ande gör en begynnelse och kallar oss genom evangelium, tillbjuder oss sin nåd, syndernas förlåtelse och den eviga saligheten; då kan den fria viljan af sina egna naturliga krafter möta Gud och någorlunda (åtminstone något, ehuru litet och ganska lamt) bidraga till sin omvändelse, underhjälpa henne, medverka, förut bereda och lämpa sig till nåden, antaga och fatta den, tro evangelium och uti fortsättandet af detta verk och dess bibehållande af sina egna krafter verka tillsamman med den Helige x\nde.

Emot denna villfarelse är tillförne klarligen bevisadt, att förmågan att lämpa sig till nåden icke härflyter af våra egna naturliga krafter utan af den Helige Andes verkan allena.

Jämväl de påfviskas och munkarnes lära: att människan, sedan hon är pånyttfödd, kan i detta lifvet fullkomligt uppfylla Guds lag, och att hon genom detta lagens uppfyllande blir för Gud rättfärdiggjord och förtjänar det eviga lifvet.

Å den andra sidan böra entusiasterna allvarsamt och med gud-ligt nit straffas och icke tålas i Guds församling, hvilka drömma, att Gud utan några medel, utan Guds ords hörande och sakramen-

ternas bruk drager till sig människan, upplyser och gör henne rättfärdig och salig.

Äfven också de som dikta: att Gud uti omvändelsen och nya födelsen så skapar ett nytt hjärta och en ny människa, att den gamla Adams väsende och varelse (i synnerhet den förnuftiga själen) blir alldeles om intet och ett nytt själens väsende skapas af intet. Denna villfarelse vederlägger Augustinus uttryckligen uti uttydnin-gen öfver den 25 Ps., på hvilket ställe han framdrager detta Pauli språk, Ef. 4: 22: °Bortäggen den gamla människan« m. m., och uttyder det med dessa ord: På det ingen må mena, att själfva varelsen eller väsendet skall bortläggas, har han förklarat hvad det är: läggen bort den gamla människan och ikläden eder den nya m. m., då han i det följande säger: därföre läggen bort lögnen och talen sanningen. Se detta är att lägga bort den gamla människan och ikläda sig den nya.

Vi förkasta ock följande ordasätt, om någon brukar dem utan förklaring: att människans vilja gör den Helige Ande motstånd före omvändelsen, i själfva omvändelsen och efter omvändelsen; och att den Helige Ande gifves dem, som stå honom emot.

Ty utaf den förklaring, som vikort förut anfört, är det ldart, att där genom den Helige Ande alldeles ingen förändring sker till det som ! godt är uti människans förstånd, [vilja och hjärta och människan | alldeles icke tror Guds löfte och ej göres af Gud bekvämlig till nåden, utan hel och hållen sträfvar emot Guds ord, där kan ingen omvändelse hvarken blifva eller vara.

Ty människans omvändelse är463 Konkordiefornteln. II. 2.

Om människans fria vilja.

en sådan förändring genom den Helige Andes verkan uti människans förstånd, vilja och hjärta, hvarmedelst människans (nämligen genom den Helige Andes verkan) kan fatta den tillbjudna nåden. Och alla de, som gensträf-vigt och ihärdigt stå emot den Helige Andes verkan och rörelser (som ske genom ordet), få intet utan bedröfva och förlora den Helige Ande.

Uti de pånyttfödda blifver väl ock kvar någon motsträfvighet, hvarom Skriften förmäler, nämligen att « kötte t hafver begärelse emot andem, Gal. 5: 17; att de köttsliga begärelserna strida emot själen, i Pet. 2: 11; och att lagen uti lemmarna strider emot den lag, som är i hågen, Rom. 7: 23.

Men en icke pånyttfödd människa är Gud alldeles motsträfvig och hel oc.h hållen syndens träl. Men en pånyttfödd (Rom. 7: 21) har lust till Guds l ag efter den invärtes människan, ser dock icke dess mindre (v. 23) syndens lag uti sina leJnmar, som strider emot den lagen, som är i hennes håg. Därföre (v. 25) tjänar hon väl med hågen Guds lag, men med köttet syndens lag. På detta sätt skafl den rätta meningen om denna sak grundligt, tydligt och rätt förklaras och läras.

Hvad Chrysostomi och Basilii sätt att tala vidkommer: «Gud drager, men honom som vilk; «allenast du vill, så möter Gud dig förut»; jämväl skolastikernas och de påfviskas: «människans vilja är ej fåfäng uti omvändelsen utan gör något« m. m.; så, emedan sådana ord anföras emot läran om Guds nåd för att stadfästa den naturliga fria viljan uti omvändelsen, märkes det tydligen utaf den anförda förklaringen, att

de ej äro enliga med de hälsosamma ords eftersyn, utan strida däremot; därföre bör man med skäl athålla sig därifrån, när man talar om omvändelsen till Gud.

Ty vår fördärfvade viljas omvändelse (som i sanning intet annat är än dess uppväckande från den andliga döden) är sannerligen Guds verk allena, såsom ock uppväckandet i det lekamliga köttets uppståndelse bör tillskrifvas Gud allena, såsom det tillförne tydligen är förklaradt och med "den heliga skrifts grundliga vittnesbörd bevisadt. Men huru Herren uti omvändelsen genom den Helige Andes dragande af motsträf-viga och ovilliga människor gör benägna och villiga, och att den efter människans omvändelse redan pånyttfödda viljan icke är fåfäng uti en daglig bättrings öfning utan verkar med alla den Helige Andes verk (som han gör g.enom oss), är ofvanföre nog tydligt förklaradt.

Och när d:r Luther säger, att människan förhåller sig uti sin omvändelse blott passive, det är, gör alldeles intet utan allenast lider det, som Gud i henne verkar; så menar han ej, att omvändelsen sker utan Guds ords förkunnande och hörande; ej heller har han velat, att man så skulla förstå det, som skulle uti omvändelsen genom den Helige Ande alldeles inga nya rörelser i oss uppväckas ej heller någon andlig verkan i oss begynnas. Utan det har d:r Luther menat: att människan af sig själf eller sina naturtiga krafter ej kan något göra eller hjälpa till sin omvändelse; och att människans omvändelse är icke allenast till en' del utan alldeles helt och hållet den Helige Andes verkan, gåfva och gärning, som af sin464 Konkordieformeln. II. 3. Om trons rättfärdighet.

kraft och makt genom ordet (uti människans förstånd, hjärta och vilja såsom uti ett lidande subjekt, då människan intet gör eller verkar utan allenast lider) uträttar och verkar omvändelsen. Men detta sker likväl icke på det sätt, som en bildstod göres af sten eller ett signet tryckes i vax, hvilket vax har hvarken kunskap, känsel eller vilja; utan på det sätt, tro vi, att människans förändring och förnyelse sker, som vi tillförne nog klarligen häröfver oss utlåtit.

Eftersom ock ungdomen i skolorna är vorden mycket förvirrad af läran om de tre verkande orsaker, som komma tillsamman uti en icke pånyttfödd människas omvändelse, och då man länge tvistat, huru de (nämligen det predikade och hörda ordet, den Helige Ande och människans vilja) förena sig; så vilja vi hafva ånyo upprepadt från den ofvan anförda förklaringen, att omvändelsen till Gud är den Helige Andes verk allena, hvilken allena är den store mästaren, som uträttar detta uti oss; emellertid brukar han dock sitt heliga ords predikande och hörande (såsom sitt ordentliga, lagliga medel och verktyg). Men en icke pånyttfödd människas förstånd och vilja är intet annat än allenast ett subjectum, eller det ting som skall omvändas; tv den människas förstånd och vilja, uti hvilken den Helige Ande verkar omvändelsen och förnyelsen, äro andligen döda; till hvilket verk den människas vilja, som omvändas skall, alls intet gör utan lider, att Gud verkar i henne, till dess hon blifver pånyttfödd. Men sedan verkar hon med den Helige Ande uti de andra följande goda verken och gör det Gud behagligt är på det sätt, som redan af

oss uti denna skrift till öfverflöd är förklaradt.

III. Om trons rättfärdighet inför Gud.

Den tredje tvistigheter som uppkommit emellan några teologer af den Augsburgiska bekännelsen, är om Kristi rättfärdighet eller trons rättfärdighet, som af Gud, genom tron, af nåd räknas eländiga syndare till rättfärdighet.

En del har påstått, att trons rättfärdighet (som apostelen kallar Guds rättfärdighet) är Guds väsentliga rättfärdighet, hvilken skulle vara Kristus själf såsom Guds rätte, naturlige och väsentlige Son, den där genom tron bor i de utvalda och drifver dem att göra det, som godt är, och skulle således vara deras rättfärdighet, i anseende till hvilken inneboende väsentliga rättfärdighet alla människors synder vore såsom en liten vattendroppe, jämförd med ett stort haf.

Men en annan del har påstått, att Kristus är vår rättfärdighet allenast efter den mänskliga naturen.

Emot bägge delarna hafva de öfriga teologerna af den Augsburgiska bekännelsen endräktigt lärt: att Kristus är vår rättfärdighet, icke allena efter den gudomliga naturen, icke heller allena efter den mänskliga naturen, utan efter bägge naturerna; i ty att han (såsom Gud och människa) med sin allrafullkomligaste lydnad har frälsat oss ifrån synden, gjort oss rättfärdiga och saliga. Fördenskull hafva de lärt, att trons rättfärdighet är syndernas förlåtelse, försoning med Gud och ett upptagande till Guds barn, endast för Kristi lydnads skull, som genom

kraft och makt genom ordet (uti människans förstånd, hjärta och vilja såsom uti ett lidande subjekt, då människan intet gör eller verkar utan allenast lider) uträttar och verkar omvändelsen. Men detta sker likväl icke på det sätt, som en bildstod göres af sten eller ett signet tryckes i vax, hvilket vax har hvarken kunskap, känsel eller vilja; utan på det sätt, tro vi, att människans förändring och förnyelse sker, som vi tillförne nog klarligen häröfver oss utlåtit.

Eftersom ock ungdomen i skolorna är vorden mycket förvirrad af läran om de tre verkande orsaker, som komma tillsamman uti en icke pånyttfödd människas omvändelse, och då man länge tvistat, huru de (nämligen det predikade och hörda ordet, den Helige Ande och människans vilja) förena sig; så vilja vi hafva ånyo upprepadt från den ofvan anförda förklaringen, att omvändelsen till Gud är den Helige Andes verk allena, hvilken allena är den store mästaren, som uträttar detta uti oss; emellertid brukar han dock sitt heliga ords predikande och hörande (såsom sitt ordentliga, lagliga medel och verktyg). Men en icke pånyttfödd människas förstånd och vilja är intet annat än allenast ett subjectum, eller det ting som skall omvändas; tv den människas förstånd och vilja, uti hvilken den Helige Ande verkar omvändelsen och förnyelsen, äro andligen döda; till hvilket verk den människas vilja, som omvändas skall, alls intet gör utan lider, att Gud verkar i henne, till dess hon blifver pånyttfödd. Men sedan verkar hon med den Helige Ande uti de andra följande goda verken och gör det Gud behagligt är på det sätt, som redan af

oss uti denna skrift till öfverflöd är förklaradt.

III. Om trons rättfärdighet inför Gud.

Den tredje tvistigheter som uppkommit emellan några teologer af den Augsburgiska bekännelsen, är om Kristi rättfärdighet eller trons rättfärdighet, som af Gud, genom tron, af nåd räknas eländiga syndare till rättfärdighet.

En del har påstått, att trons rättfärdighet (som apostelen kallar Guds rättfärdighet) är Guds väsentliga rättfärdighet, hvilken skulle vara Kristus själf såsom Guds rätte, naturlige och väsentlige Son, den där genom tron bor i de utvalda och drifver dem att göra det, som godt är, och skulle således vara deras rättfärdighet, i anseende till hvilken inneboende väsentliga rättfärdighet alla människors synder vore såsom en liten vattendroppe, jämförd med ett stort haf.

Men en annan del har påstått, att Kristus är vår rättfärdighet allenast efter den mänskliga naturen.

Emot bägge delarna hafva de öfriga teologerna af den Augsburgiska bekännelsen endräktigt lärt: att Kristus är vår rättfärdighet, icke allena efter den gudomliga naturen, icke heller allena efter den mänskliga naturen, utan efter bägge naturerna; i ty att han (såsom Gud och människa) med sin allrafullkomligaste lydnad har frälsat oss ifrån synden, gjort oss rättfärdiga och saliga. Fördenskull hafva de lärt, att trons rättfärdighet är syndernas förlåtelse, försoning med Gud och ett upptagande till Guds barn, endast för Kristi lydnads skull, som genom

tron allena af blott nåd tillräknas alla de rättrogna till rättfärdighet, så att de, i kraft däraf, blifva frikända ifrån all orättfärdighet.

Förutom denna tvistighet hafva ock flere stridigheter uppstått i anledning af formula interim eller interimsreligionen, hvilka tvistigheter framdeles skola förklaras uti Antithesis, det är, då vi uppräkna de villfarelser, som strida emot den rena läran i denna artikel.

Men denna artikel om trons rättfärdighet är den förnämsta (såsom Apologien säger) uti hela den kristliga läran, utan hvilken artikel bedröfvade samveten ej kunna hafva någon sann och fast tröst eller rätteligen känna Kristi nåds rikedom. Detta har d:r Luther med sitt vittnesbörd stadfäst, då han säger: «Om denna enda artikel förblifver oförfalskad, så förblifver den kristliga församlingen också oförfalskad, endräktig och utan några sekter; men om den förfalskas, är det omöjligt, att man rätt kan emotstå en enda villfa-farelse eller fanatisk ande». Och om denna artikel talar den h. Paulus i synnerhet, då han säger, 1 Kor. 5: 6 och Gal. 5: 9.: «litet surdeg försyrar hela degen*. Och för samma orsaks skull yrkar Paulus uti denna artikel med så stor flit och ifver på dessa uteslutande ordasätt (nämligen «utan lagern, «utan gärningar«, «af nåd«, "Utan förtjänst*,), Rom. 3: 28; 4: 5 och Ef. 2: 8, 9, medelst hvilka människans gärningar utslutas, för att därmed visa, att det är ganska nödigt, att icke allenast den oförfalskade läran klarligen framställes i denna artikel, utan också en antithesis eller motsats uppsattes, och att alla mot sanningen stridande satser skiljas, uteslutas och

förkastas ifrån den kristliga läran.

Fördenskull, på det denna tvistighet må kristligen enligt med Guds ord blifva utredd, förklarad samt genom Guds nåd bilagd, anföra vi vår oförfalskade lära, tro och bekännelse på iöljande sätt.

Om trons rättfärdighet inför Gud, tro, lära och bekänna vi enhälle-ligen (etter vår kristliga tros och bekännelses summariska hufvudstycket som vi tillförne anfört), att en syndig människa blifver rättfärdiggjord inför Gud, det är, aflöses ifrån alla sina synder och en rättvis fördömelses dom, och upptages i Guds barns tal och blifver arfvinge till ett evin-nerligt lif utan någon vår förtjänst eller värdighet och utan några våra föregående, närvarande eller följande gärningar, utaf blott nåd, allenast för vår Herre Jesu Kristi endaste förtjänst, fullkomliga lydnad, bittra pina, död och uppståndelse, hvilkens lydnad räknas oss till rättfärdighet.

Detta goda varder oss tillbjudet genom den H. Ande uti evangelii löften. Men tron är det endaste medel, hvarmed vi det fatta, emottaga och oss tillägna. Samma tro är Guds gåfva, genom hvilken vi rätteligen känna vår Frälsare Kristus uti evangelii ord och förtrösta på honom, "nämligen att vi för hans lydnads skull af nåd hafva syndernas förlåtelse och af Gud Fader hållas för rättfärdiga och blifva evinnerligen saliga.

Därföre är det alldeles lika gällande och har allt enahanda mening, då Paulus säger, Rom. 3: 28, alt vi blifva rättfärdiga af tron. eller, Rom. 4: 5, att tron tillräknas oss till rättfärdighet; och då han lär, Rom. 5: 19, att vi varda rättfärdiga för den ende medla-

rens Kristi lydnads skull; eller, v. 18, att genom ens rättfärdighet kommer lifvets rättfärdning öfver alla. Ty tron gör oss icke därföre rättfärdiga, att hon är ett så godt verk och en så ädel dygd, utan emedan hon uti evangelii löfte anammar och omfattar Kristi förtjänst; ty den bör oss genom tron tillägnas, om vi vilja genom samma förtjänst blifva rättfärdiga gjorda. Fördenskull är den rättfärdighet, som inför Gud af blott nåd tillräknas tron eller de trogna, Kristi lydnad, lidande och uppståndelse, med hvilka han för vår skull har gjort lagen till fyllest och försonat våra synder. Ty, emedan Kristus är icke allenast en människa utan Gud och människa uti en oåtskiljelig person, var han icke mera lagen under-gifven, än att han ej, i anseende till sin person, var skyldig till att lida och dö; ty han var lagens Herre. Fördenskull tillräknas oss till rättfärdighet hans lydnad, icke den allenast, hvarmed han i hela sitt lidande och död var Fadren lydig, utan också den, hvarmed han för vår skull frivilligt underkastade

sig lagen och genom sin lydnad fullbordade den; så att Gud för hela den lydnads skull, som Kristus genom görande och lidande, uti lifvet och döden, för oss bevisade sin himmelske Fader, förlåter oss synderna, räknar oss för goda och rättfärdiga och gifver en evig salighet. Denna rättfärdighet varder oss af den H. Ande genom evangelium och uti sakramenterna tillbjuden samt genom tron tillägnad och anammad. Därföre hafva de trogna försoning med Gud, syndernas förlåtelse, Guds nåd, barnaskapet och arfsrätt till det eviga lifvet.

Fördenskull betyder här ordet

»rättfärdiggöras att förklara en för rättfärdig och fri ifrån synderna och deras eviga straff för Kristi rättfärdighets skull, som af Gud tillräknas tron. Och i denna mening brukas detta ord ganska ofta både i det gamla och nya testamentet. Salomo säger, Ordspr. 17: 18: «Den. som den ogudaktige dömer god, och den, som fördömer den rättfärdige, de äro bägge Herren en styggelse«. Esaias (5: 23) ropar ve öfver dem, «som gifva den ogudaktige rätt för gåf-vors skull och vända de rättfärdigas rätt ifrån dem«. Och Paulus säger, Rom. 8: 33: »Hvilken vill åklaga dem, som Gud har utkorat? Gud är den, som rättfärdigar", det är gör fria och lösa från synden.

Men när ordet «nya födelsen* stundom brukas i stället för 'rättfärdiggörelse", är det nödvändigt, att det blifver rätt och egentligen uttydt, på det icke förnyelsen, som följer rättfärdiggörelsen, må förblandas med trons rättfärdighet, utan bägge dessa rätteligen och väl skiljas ifrån hvarannan.

Ty ordet «nya födelsen* tages understundom i den meningen, att det inbegriper både syndernas förlåtelse, som vederfares för Kristi skull allena, och den därpå följande förnyelsen, som den H. Ande verkar uti dem, som genom tron äro rättfärdiggjorda. Understundom bemärker det syndernas förlåtelse allena och upptagande till Guds barn. Och i denna senare mening finnes detta ord mycket och ofta uti Bekännelsens Apologi, till exempel när det säges: Rättfärdiggörelsen är nya födelsen. Men Paulus sätter ock dessa ord med någon åtskillnad, då han säger, Tit. 3: 5: «Efter sin barmhärtighet gjorde han oss saliga

genom den nya ftxielsens bad och äßH Helige Andes förnyelse*. Ja, äfven ordeä: »lifgifvande» brukas stundom sålunda, aß: det betecknar syndemas förlåtelse. Ty emedan människan blifver rättfärdig|gjord genom tron, ^hvilken den H. Ände allena verkar, så är det i ;sanning en ny födelse; ty hon blifver af vr-edens barn ett Guds barn och således försatt från döden till lifvet, såsom det står skrifvet, Ef. 2: 5: *&en tid, « ännu voro i synden, har han oss samt med Kristus gjort lefvande;« och på ett annat ställe, Rom. 1: 17: «Den rättfärdige skall lefva af sin tro.« Och i den senare meningen plägar Apologien ofta bruka ordet nya födelsen.

Vidare brukas också «nya födelsen® ofta för «helgelsen« och »förnyelsen», som följa på trons rättfärdighet, uti hvilken bemärkelse d:r Luther mycket har brukat detta ord, så väl uti sin bok om kyrkan och möten som ock .annorstädes.

Men när vi lära, att vi genom den H. Andes verkan blifva pånyttfödda och rättfärdiggjorda, bör det ej så förstås, som skulle alldeles ingen orättfärdighet efter den nya födelsen låda vid de rättfärdiggjorda och pånyttfödda uti deras väsende och gärningar, utan så, att Kristus med sin fullkomligaste lydnad öfverskyler alla deras synder, hvilka dock i detta lifvet ännu äro kvar uti självfva naturen. Icke dess mindre blifva de genom tron för Kristi lydnads skull (den han allt ifrån sin födelse intill den smädligaste korsets död har för oss bevisat sin himmelske Fader) förklarade och hållna för goda och rättfärdiga, oansedt de, i anseende till sin fördärfvade natur, ännu äro och förblifva

syndare, så länge de hafva denna dödens kropp. Men icke heller är det vår mening, att vi utan ånger och lefvernets förbättring få gifva synderna lösa tyglar och framgent framhärda och fortfara uti dem.

Ty en sann och oskrymtad ånger bör gå förut. Och de som af blott nåd (såsom vi hafva sagt) för den ende medlarens Kristi skull, allenast genom tron, utan alla gärningar och förtjänster, äro inför Gud rättfärdiga, det är, tagas till nåd hos Gud; dem gifves också den H. Ande, som förnyar och helgar dem och verkar uti dem kärleken till Gud och nästan. Men emedan den påbegynta förnyelsen i detta lifvet är ofullkomlig och synden ännu bor uti köttet äfven hos de pånyttfödda, består trons rättfärdighet inför Gud uti Kristi rättfärdighets nådiga och

barmhärtiga tillräknande utan något tilläggande af våra gärningar, nämligen så, att våra synder äro oss förlåtna och öfverskvlda och icke varda oss tillräknade (Rom. 4: 6 och följ.).

Men det bör ock noga iakttagas, om vi eljest vilja behålla denna artikel om rättfärdiggörelsen oförfalskad, att icke det, som går före tron, och det, som följer på henne, må inblandas och införas i denna artikel såsom nödigt till rättfärdiggörelsen och därtill hörande. Ty det är ej ett och detsamma att handla om människans omvändelse och om hennes rättfärdiggörelse.

Icke hör allt till rättfärdiggörelsen, som fordras till en sann omvändelse. Ty till rättfärdiggörelsen fordras allenast följande ting nödvändigt: Guds nåd, Kristi förtjänst och tron, som omfattar dessa i Guds välgärningar uti evangelii468 Konkordieformeln. II. 3. Om trons rättfärdighet.

löften, hvarigenom Kristi rättfärdighet varder oss tillräknad, hvarutaf vi få syndernas förlåtelse, försoning med Gud, blifva upptagna till Gnds barn och blifva arfvingar till evinnerligt lif.

Därföre är den rätta och saliggörande tron icke hos dem, som ej hafva någon ånger utan upp-såtligen framhärda och fortfara uti synden. Ty en rättskaffens ånger går förut, och en rättfärdiggörande tro är uti dem, som göra en sann och icke skrymtaktig bättring.

Och kärleken är frukten, som ofelbart och nödvändigt följer på en rätt tro. Ty om den, som ej har kärleken, kan man rätteligen döma, att han ej är rättfärdigad utan ännu i döden, eller har äter igen förlorat trons rättfärdighet, såsom Johannes vittnar (Joh. 1 Epist. 3: 14). Och när Paulus säger, att vi blifva rättfärdiga af tron utan gärningar, lär han (Rom. 3: 28) därmed, att hvarken ångern, som går förut, eller de goda gärningarna, som följa efter, höra till artikeln om trons rättfärdighet. Tj- goda gärningar föregå icke rättfärdiggörelsen utan följa på densamma. Och personen bör först vara rättfärdig, förrän hon kan göra goda gärningar.

Sammaledes, fastän förnyelsen eller helgelsen äfven är medlarens Kristi välgärning och den H. Andes verk, så hör hon dock ej till artikeln om rättfärdiggörelsen inför Gud utan följer efter henne. Ty för vårt kötts fördärfs skull är hon ofullkomlig i detta lifvet och ännu icke till alla delar full-kommen. Härom lär d:r Luther grundligen och kristligen uti sin härliga utläggning öfver episteln till galaterna sålunda: «Vi medge, att man dock bör lära om kärle-

ken och goda gärningar men i sinom tid och på vederbörligt ställe, nämligen när fråga är om goda gärningar utom denna artikel om rättfärdiggörelsen. Men det är här hufvudsaken, som man har att handla om, nämligen att här frågas, icke om man bör göra goda gärningar eller öfva kärlek, utan hvarigenom vi blifva rättfärdiga och få evinnerligt lif. Härtill svara vi med Paulus, att vi genom tron allena på Kristus blifva rättfärdiga och icke genom lagens gärningar eller kärleken. Icke så, att vi förkasta gärningarna eller kärleken, såsom våra motståndare falskeligen beskylla oss för, utan att vi icke vilja, det vi skola blifva dragna ifrån hufvudsaken till en annan sak, som ej hör till denna fråga, och däruti invecklade, hvilket satan likväl högligen söker och stämplar. Därföre, emedan vi nu äro sysselsatta med lärostycket och artikeln om rättfärdiggörelsen, förkasta och ogilla vi gärningarna. Ty det lärostycket tillåter ingen disputering om goda gärningar. Därföre afskära vi alldeles ifrån denna lära all lag och lagens gärningar*. Så skrifver Luther härom.

På det fördenskull de bedröfvade hjärtan må hafva en viss och stadig tröst och Kristi förtjänst samt Guds nåd hafva sin tillbörliga ära, lär oss Skriften, att trons rättfärdighet inför Gud består allenast uti en nådig och oförskylld försoning eller syndernas förlåtelse, som af blott nåd, för medlarens Kristi skull allena, skänkes oss och anammans genom tror allena uti evangelii löften. På samma sätt förtröstar sig ock samme tro uti rättfärdiggörelsen inför Guc hvarken på ångern ej heller på kär leken och andra dygder utan p^Konkordieformeln. II. 3. Om trons rättfärdighet. 469

Kristus allena och grundar sig på Kristus och hans fullkomliga lydnad, hvarmed han har gjort lagen till fyllest för oss, hvilken lydnad tillräknas de troende till rättfärdighet.

Och hvarken ångern eller kärleken eller någon annan dygd utan tron allena är det enda medel och verktyg, hvarmed vi kunna omfatta och emottaga Guds nåd, Kristi förtjänst och syndernas förlåtelse, som tillbjudes oss uti

evangelii löften.

Man säger ock rätteligen, att de troende, som äro rättfärdigade genom tron på Kristus, hafva väl först här i lifvet den tillräknade trons rättfärdighet men sedan ock en påbegynt rättfärdighet, bestå-de i en ny hörsamhet eller goda gärningar. Men dessa två stycken böra ej sammanblandas med hvarandra eller tillsamman införas uti artikeln om trons rättfärdiggörelse inför Gud. Ty alldenstund den påbegynta rättfärdigheten eller förnyelsen uti oss är för köttets skull i detta lifvet ofullkomlig och med synd besmittad, så kan en människa, i anseende till den rättfärdigheten, ej blifva beståndande för Guds dom. Men rättfärdigheten allena, som kommer af Kristi lydnad, lidande och död (och tillräknas tron) kan blifva beståndande för Guds dom; så att själfva personen allenast för denna lydnads skull, äfven sedan han blifvit förnyad och har många goda gärningar samt hans lefverne är som bäst, är Gud angenäm och behaglig, är upptagen till hans barn och arfvinge till det eviga lifvet.

Hit bör föras det, som Paulus skrifver (Rom. 4: 3), att Abraham blef rättfärdigad inför Gud af tron allena för medlarens skull utan

gärningar, och det icke allenast då han i förstone blef omvänd från sitt afguderi och hade inga goda gärningar, utan också då han sedermera blef förnyad genom den Helige Ande och var begåfvad med många härliga goda verk och gärningar (1 Moseb. 15: 6 och Hebr. 11:8). Och Paulus frågar (Rom. 4: 1 och följ.), hvaruti Abrahams rättfärdighet for Gud bestod, för hvilkens skull han hade en nådig Gud, var honom behaglig och angenäm och blef arfvinge till Guds rike.

Men han svarar, Rom. 4: 5: »Honom som icke håller sig vid gärningarna utan tror på honom, som gör den ogudaktige rättfärdig; hans tro varder honom räknad till rättfärdighet». Såsom ock David (Ps. 32: 1) säger att saligheten är den människas, hvilken Gud tillräknar rättfärdigheten titan gärningar. Därföre, oansedt de omvända och på Kristus troende hafva en påbegynt förnyelse, he-liggörelse, kärlek, dygder och goda gärningar, kan likväl eller bör allt detta icke inblandas uti artikeln om rättfärdiggörelsen inför Gud, på det att återlösaren Kristi ära må blifva oförkränkt, och på det att, eftersom vår nya hörsamhet är ofullkomlig och oren, de förskräckta samveten må kunna hafva en viss och fast tröst.

Och detta är den helige Pauli mening, när han uti denna artikel med så stor flit och ifver yrkar på sådana uteslutande uttryck, hvarmed gärningarna uteslutas från artikeln om trons rättfärdighet, som dessa följande: »utan gärningar», »utan lag», »utan förtjänst», »intet utan af nåd», »icke af gärningarna». Men alla dessa sammanfattas uti dessa orden:' Vi blifva rättfärdiga inför Guä

och saliga genom tron allena. Ty på detta sätt uteslutas våra gärningar, men icke så att förstå, som skulle en rätt tro kunna bestå utan ånger eller goda gärningar icke nödvändigt följa på tron (såsom ofelbara frukter), eller så--som. skulle de, som tro på Kristus, ej '"böra göra det som godt är. Utan goda verk och gärningar ütesiutas från artikeln om vår rättfärdiggörelse inför Gud, på det^de ej må inblandas uti läran om en syndares rättfärdiggörelse inför Gud såsom nödvändiga och därtill hörande. Och detta är rätta '.meningen om de uteslutande uttrycken uti artikeln om rättfärdiggörelsen, hvilken mening med all flit bör behållas och påyrkas i denna artikel af de orsaker, som vi strax skola anföra.

Först, på det att alla egna gärningar, förtjänst, värdighet, berömmelse och förtröstan på våra gärningar må genom berörda uttryck alldeles uteslutas från rättfärdiggörelsens artikel och det i så måtto, att våra gärningar hafva hvarken fullkomligen eller till hälften eller minsta delen anseende som en orsak eller någon förtjänst uti rättfärdiggörelsen, dem Gud skulle hafva afseende på uti denna sak eller vi själfva kunna eller böra trösta på.

Vidare, på det att denna förmån och egenskap må vara och förblifva tron allena tillhörig, att nämligen hon allena och intet annat är det medel och verktyg, hvarmed Guds nåd och Kristi förtjänst blifver uti evangelii löften anammad, emottagen och oss tillägnad, och att kärleken och alla andra dygder och gärningar alldeles uteslutas ifrån denna tillägnelsens förmån och egenskap.

Slutligen må vi behålla dessa

uttryck, på det hvarken förnyelsen eller helgelsen, dygder eller goda gärningar m-å blifva såsom nödvändiga och därtill hörande ting inblandade uti rättfärdiggörelsens artikel, antingen som en egentlig beskaffenhet af rättfärdiggörelsen eller en del däraf eller dess orsak eller under något annat föregifvande, titel eller namn, utan att trons rättfärdighet må bestå allenast i syndernas förlåtelse af blott nåd för Kristi förtjänsts skull, hvilket goda oss tillbjudes uti evangelii löften och med tron allena emottages, anammas och oss tillägnas.

Likaledes måste man ock behålla en ordning emellan tron och goda gärningar, emellan rättfärdiggörelsen och förnyelsen eller helgelsen.

Ty goda gärningar gå icke fore tron, och helgelsen går icke före rättfärdiggörelsen. Utan först i omvändelsen blifver tron genom den Helige Ande i oss upptänd af evangelii predikan, och hon (nämligen tron) anammar Guds nåd uti Kristus, hvarmedelst en människa blifver rättfärdiggjord. Alen, när hon redan är rättfärdiggjord, då förnyas och helgas hon också genom den Helige Ande, och på denna förnyelse och helgelse följa sedan frukterna, det är goda gärningar. Dock skiljas icke dessa så ifrån hvarandra, som skulle en sann tro kunna någon gång eller någon tid bestå jämte ett ondt uppsåt, utan fördelas allenast så i anseende till ordningen emellan orsakerna och deras verkan, eller det som föregår och efterföljer. Ty det blifver därvid, som Luther rätte ligen säger: »Tron och gärningarna komma väl öfverens och äro oåtskiljeligen förbundna». Men tron allena anammar välsignelsen

ntan gärningar, och likväl är hon aldrig allena eller ensam, hvarom tillförne nog är sagdt.

Med denna rätta och grundliga åtskillnad kunna i sanning många tvister nyttigt och redigt uttydas och förklaras, hvilken åtskillnad Apologien äfven brukar, då den handlar om Jakobs språk i hans Epist. 2 kap. v. 20. Ty när det handlas om tron, nämligen huru hon gör rättfärdig, är detta Pauli lära därom, att tron allena utan gärningarna gör oss rättfärdiga, så vida hon tillägnar och meddelar oss Kristi förtjänst, som sagdt är. Men när det frågas, hvaruppå eller af hvilket kännemärke en kristen människa kan igenkänna eller åtskilja en sann och lefvande tro ifrån en inbillad och död tro, antingen hos sig själf eller hos andra (eftersom många tröga och säkra kristna inbilla sig falske-ligen att hafva en sann tro, den de likväl icke hafva), svarar Apologien sålunda: Jakob kallar det en död tro, på hvilken icke allehanda goda gärningar och Andens frukter följa. Och i samma mening säger också den latinska Apologien: Jakob säger rätteligen, att vi icke blifva rättfärdiga genom en sådan tro, som är utan gärningar, det är en död tro.

Men Jakob (såsom Apologien lär) handlar om deras gärningar, sopi äro redan genom Kristus rättfärdigade, med Gud försonade och hafva fått syndernas förlåtelse genom Kristus. Men när det frågas, hvaraf tron har detta och hvad som fordras därtill, att hon må rättfärdig- och saliggöra; då är det orätt att säga: att tron icke kan rättfärdiggöra utan gärningar; eller att tron gör rättfärdig, så vida hon har kärleken för

bunden med sig, för hvilken kärleks skull sådant tillskrifves tron; eller att goda gärningar måste nödvändigt vara tillstädes, om tron skall rättfärdiggöra; eller att goda gärningars närvaro är nödvändig till rättfärdiggörelsen eller uti rättfärdiggörelsens artikel; eller att goda gärningar äro causa sine qua non (eller en orsak, utan hvilken icke rättfärdiggörelsen går för sig), hvilka icke genom de uteslutande uttrycken må uteslutas från rättfärdiggörelsens artikel. Ty tron gör allenast för denna orsaks skull rättfärdiga och har däraf den kraften, att hon anammar och omfattar Guds nåd och Kristi förtjänst uti evangelii löften såsom ett medel och verktyg.

Detta vare nu nog för en summarisk förklaring öfver artikeln om rättfärdiggörelsen, hvilken artikel vidlyftigare är afhandlad i de ofvanföre nämnda skrifterna. Men utaf detta, som nu är sagdt, kan man lätteligen inhämta, att icke allenast de ofvanföre förmälda villfarelserna utan ock de falska lärosatser, som vi nu vilja anföra, böra straffas, förkastas och förskjutas.

Att vår kärlek eller goda gärningar äro en förtjänst eller orsak till vår rättfärdiggörelse för Gud, antingen helt och hållet eller åtminstone till en del.

Att en människa bör förut bereda sig med sina goda gärningar, att hon må blifva värdig att tillägna sig och blifva delaktig al Kristi förtjänst.

Att vår sannskyldiga rättfärdighet inför Gud är vår inneboende förnyelse eller kärlek.

Att trons rättfärdighet inför Gud består af tvenne delar, syndernas förlåtelse och förnyelsen eller helgelsen.

Att tron gör rättfärdig allenast till en begynnelse eller en del eller förnämligast, och att vår förnyelse eller kärlek äfven gör oss rättfärdiga inför Gud, antingen så, att hon uppfyller det, som tron ej fullgjort, eller åtminstone gör något därtill.

Att de, som tro, blifva eller äro rättfärdiga inför Gud, både genom tillägnandet och påbegynnande tillika, eller dels genom Kristi rättfärdighets tillägnande, dels genom den nya hörsamhetens påbegynnande.

Att tillägnandet af nådelöften sker både med hjärtats tro, munnens bekännelse och andra dygder.

Men den villfarelsen bör också förkastas, när det läres, att människan blir på annat sätt eller genom något annat salig än genom det, hvarmed hon blir för Gud rättfärdiggjord, så att vi väl blifva rättfärdiga inför Gud utan gärningar genom tron allena, men det är ändå omöjligt att ernå den eviga saligheten utan gärningar.

Detta är fördenskull orätt, emedan det strider tvärt emot Pauli utsago, Rom. 4: 6: »Saligheten är den människas, hvilken Gud tillräknar rättfärdigheten utan gärningar.» Och detta är grunden till Pauli påstående, att vi på alldeles samma sätt ernå rättfärdigheten och saligheten; ja, att vi alldeles på samma sätt, som vi blifva af tron rättfärdiga, blifva också tillika upptagna till Guds barn och få ärfva det eviga lifvet och saligheten. Därföre yrkar Paulus icke med mindre ståndaktighet och allvar på dessa uteslutande uttryck, genom hvilka gärningarna och egen förtjänst alldeles uteslutas (såsom »af nåd», »utan gärningar» och andra dy-

lika) uti artikeln om saligheten än i artikeln om vår rättfärdiggörelse.

Dessutom bör ock tvisten om Kristi väsentliga rättfärdighets inneboende uti oss rätt förklaras. Ty ehuru Gud Fader, Sonen och den Helige Ande (som är evig och väsentlig rättfärdighet) bor genom tron uti de utvalda, som äro genom Kristus rättfärdigade och försonade med Gud (ty alla rätta kristna äro Fadrens, Sonens och den Hel. Andes tempel, af hvilken de ock drifvas till att göra det som rätt är); så är dock detta Guds inneboende likväl icke den trons rättfärdighet, som Paulus talar om och kallar Guds rättfärdighet, för hvilkens skull vi räknas rättfärdiga inför Gud. Men Guds inneboende följer på trons rättfärdighet, som går förut, och är intet annat än syndernas förlåtelse och en syndares nådiga upptagande för den endaste Kristi lydnad och fullkomliga förtjänst allena.

Eftersom det fördenskull är uti våra församlingar hos teologerna af den Augsburgiska bekännelsen ostridigt, att hela vår rättfärdighet bör sökas utom oss och utom alia människors förtjänst, gärningar, dygder och värdighet, och att den består uti vår Herre Jesus Kristus allena; så måste man väl taga i akt, huru Kristus uti rättfärdiggörelsens sak kallas y&r rättfärdighet, nämligen att vår rättfärdighet består hvarken i den gudomliga eller mänskliga naturen utan i hela hans person, i ty att han såsom Gud och människa är uti sin enda, hela och fullkomliga lydnad vår rättfärdighet.

Ty äfven om Kristus hade utan all synd blifvit aflad af den Helige Ande och född och uti sin månsk-

liga natur allena fullgjort all rättfärdighet och likväl icke varit en sann och evig Gud, så kunde en sådan hans mänskliga naturs lydnad och lidande icke räknas oss till rättfärdighet. Och å andra sidan, om Guds Son icke blifvit människa, kunde hans gudomliga natur allena icke vara vår rättfärdighet; hvarföre vi tro, lära och bekänna, att Kristi persons hela lydnad, som han visat sin himmelske Fader för vår skull, allt intill den smädligaste korsets död, tillräknas oss till rättfärdighet. T}' den mänskliga naturen allena utan gudomen hade hvarken med sin hörsamhet eller sitt lidande kunnat tillfyllestgöra åt den evige allsmäktige Guden för hela världens synder. Men gudomen allena 'utan mandomen hade icke kunnat fullgöra medlareämbetet mellan Gud och oss.

Men eftersom Kristi lydnad, såsom vi ofvanföre förmält, icke är blott den ena naturens utan hela personens, så är hon en fullkomlig tillfyllestgörelse och försoning för människosläktet, hvarmedelst Guds eviga och oföränderliga rättfärdighet, som i lagen är uppenbarad, är fullgjord. Denna lydnad är vår för Gud gällande rättfärdighet, som i

evangelium är oss uppenbarad och visad, på hvilken vår tro inför Gud grundar sig, hvilken rättfärdighet Gud tillräknar tron, såsom skrifvet är, Rom. 5: 19: »Såsom för en människas olydnad äro många vordna syndare; så varda ock för ens lydnads skull många rättfärdigat:. Och Johannes säger, 1 Joh. 1:7: » Jesu Kristi Guds Sons blod renar oss ifrån alla synder.» Och Rom. 1: 17: »Den rättfärdige skall lefva af sin tro.»

På detta sätt tillräknas oss hvar-

ken Kristi gudomliga eller mänskliga natur i och för sig själf till rättfärdighet utan allena den personens lydnad, som tillika är både Gud och människa; och sålunda har vår tro sitt afseende på Kristi person, så vida han för oss har gifvit sig under lagen, burit våra synder och, när han skulle gå till sin Fader, visat sin himmelske Fader, allt ifrån sin heliga födelse intill döden, i stället för oss arma syndare en i all måtto fullkomlig lydnad; hvarmedelst han har öf-verskylt all vår olydnad, som låder vid vår natur, dess tankar, ord och gärningar, så att den ej tillräknas oss till fördömelse utan af blott nåd för Kristi skull allena tillgifves och förlätes.

Fördenskull förkasta och fördöma vi enhälligt förutom ofvan anförda villfarelser äfven dessa följande och andra dylika, såsom de där strida emot Guds ord, den profetiska och apostoliska läran och vår kristliga tro.

Att Kristus är vår rättfärdighet inför Gud allenast efter den gudomliga naturen.

Att Kristus är vår rättfärdighet allenast efter den mänskliga naturen.

Att orden »rättfärdiggöras och »blifva rättfärdiggjord» uti de profetiska och apostoliska språken, där fråga är om trons rättfärdighet, icke betyda aflösa från synden och få syndernas förlåtelse, utan i själfva verket och i sanning blifva gjord rättfärdig för den genom den H. Ande ingjutna kärleken, de dygder och gärningar, som däraf härflyta.

Att tron icke allenast har sitt afseende på Kristi lydnad utan uppå hans gudomliga natur, så vida den bor och verkar uti oss, och att våra synder blifva genom474

detta inneboende inför Gud öfver-skylda.

Ätt tron är en sådan förtröstan på Kristi lydnad, som kan vara och förblifva i den människa, som icke har en sann bot och bättring, -är utan kärlek och framhärdar uti synder emot samvetet.

Att icke Gud själf utan allenast hans gåfvor bo uti de trogna.

Dessa och dylika villfarelser förkasta vi alla enhälligt, ty de strida emot Guds klara ord, och framhärda ståndaktigt genom Guds nåd i den oförfalskade läran om trons rättfärdighet inför Gud, såsom hon i den Augsburgiska bekännelsen och dess Äpologi tydligen är framställd, förklarad och med Guds ord stadfäst.

Hvad utom detta fordras till en vidare förklaring af denna svåra och förnämsta artikel om vår rättfärdiggörelse inför Gud, hvarpå all vår salighet beror, därom råda vi, att d:r Luthers härliga förklaring öfver Episteln till galaterna må af hvar och en flitigt läsas, pä hvilken vi för korthets skull vid detta tillfälle åberopa oss.

IV. Om goda gärningar.

Vidare har en tvistighet uppkommit emellan några teologer af den Augsburgiska bekännelsen om goda gärningar. Ty en del brukade dessa sätt till att tala: goda gärningar äro nödiga till saligheten; det är omöjligt att blifva salig utan goda gärningar; in^en har någonsin blifvit salig utan goda gärningar; eftersom goda gärningar fordras af de rättrogna såsom trons frukter och tron är död utan kärleken, änskönt kärleken icke är orsaken till vår salighet.

Men en del hafva satt sig däremot och lärt, att goda gärniDgar

äro väl nödvändiga, men icke till saligheten utan för andra orsakers skull. Och de hafva påstått, att de anförda uttrycken ej böra tå-las"i Guds församling af den orsak, att de ej äro ds hälsosamma ordens eftersyn och enliga med den kristliga läran, och emedan pa-pisterna så väl alltid tillförne som i synnerhet nu i denna vår tid hafva satt berörda ordasätt emot vår kristliga lära, hvarmedelst vi lära, att vi blifva af tron allena rättfärdiga och saliga.

Fördenskull hafva de hållit före, att de böra förkastas, på det vår Frälsares förtjänst ej må blifva förringad, och att löftet om vår salighet må vara och förblifva de trogna viss och otvifvelaktig.

Uti denna tvistighet hafva några få framställt denna sats (söm ock gaf anledning till tvistigheten), att goda gärningar äro skadliga till saligheten. Det blef ock af några sagdt, att goda gärningar icke äro nödvändiga utan stå i en människas fria vilja och behag af den orsak, att de ej blifva af fruktan och lagens hotelser aftvungna utan böra ske af en frivillig ande och ett gladt hjärta.

En del åter hafva påstått, att goda gärningar är nödvändiga.

Denna tvistighet fick i förstone sin anledning allenast af den tvetydighet, som orden »nödvändighet» och »frihet» äro underkastade, emedan ordet »nödvändighet» bemärker icke allenast Guds oföränderliga och eviga ordning, i följd hvaraf alla människor äro skyldiga och förbundna till att lyda Gud, utan ock stundom utmärker ett tvång, hvarmed lagen ofta strängeligen drifver människorna till goda gärningar.

Men sedermera blef det ej vidare tvistadt om orden utan om 474

detta inneboende inför Gud öfver-skylda.

Ätt tron är en sådan förtröstan på Kristi lydnad, som kan vara och förblifva i den människa, som icke har en sann bot och bättring, -är utan kärlek och framhärdar uti synder emot samvetet.

Att icke Gud själf utan allenast hans gåfvor bo uti de trogna.

Dessa och dylika villfarelser förkasta vi alla enhälligt, ty de strida emot Guds klara ord, och framhärda ståndaktigt genom Guds nåd i den oförfalskade läran om trons rättfärdighet inför Gud, såsom hon i den Augsburgiska bekännelsen och dess Äpologi tydligen är framställd, förklarad och med Guds ord stadfäst.

Hvad utom detta fordras till en vidare förklaring af denna svåra och förnämsta artikel om vår rättfärdiggörelse inför Gud, hvarpå all vår salighet beror, därom råda vi, att d:r Luthers härliga förklaring öfver Episteln till galaterna må af hvar och en flitigt läsas, pä hvilken vi för korthets skull vid detta tillfälle åberopa oss.

IV. Om goda gärningar.

Vidare har en tvistighet uppkommit emellan några teologer af den Augsburgiska bekännelsen om goda gärningar. Ty en del brukade dessa sätt till att tala: goda gärningar äro nödiga till saligheten; det är omöjligt att blifva salig utan goda gärningar; in^en har någonsin blifvit salig utan goda gärningar; eftersom goda gärningar fordras af de rättrogna såsom trons frukter och tron är död utan kärleken, änskönt kärleken icke är orsaken till vår salighet.

Men en del hafva satt sig däremot och lärt, att goda gärniDgar

äro väl nödvändiga, men icke till saligheten utan för andra orsakers skull. Och de hafva påstått, att de anförda uttrycken ej böra tå-las"i Guds församling af den orsak, att de ej äro ds hälsosamma ordens eftersyn och enliga med den kristliga läran, och emedan pa-pisterna så väl alltid tillförne som i synnerhet nu i denna vår tid hafva satt berörda ordasätt emot vår kristliga lära, hvarmedelst vi lära, att vi blifva af tron allena rättfärdiga och saliga.
Fördenskull hafva de hållit före, att de böra förkastas, på det vår Frälsares förtjänst ej må blifva förringad, och att löftet om vår salighet må vara och förblifva de trogna viss och otvifvelaktig.

Uti denna tvistighet hafva några få framställt denna sats (söm ock gaf anledning till tvistigheten), att goda gärningar äro skadliga till saligheten. Det blef ock af några sagdt, att goda gärningar icke äro nödvändiga utan stå i en människas fria vilja och behag af den orsak, att de ej blifva af fruktan och lagens hotelser aftvungna utan böra ske af en frivillig ande och ett gladt hjärta.

En del åter hafva påstått, att goda gärningar är nödvändiga.

Denna tvistighet fick i förstone sin anledning allenast af den tvetydighet, som orden »nödvändighet» och »frihet» äro underkastade, emedan ordet »nödvändighet» bemärker icke allenast Guds oföränderliga och eviga ordning, i

följd hvaraf alla människor äro skyldiga och förbundna till att lyda Gud, utan ock stundom utmärker ett tvång, hvarmed lagen ofta strängeligen drifver människorna till goda gärningar.

Men sedermera blef det ej vidare tvistadt om orden utan om187 Konkordieformeln. //.' 4. Om goda gärningar.

själfva saken med stor häftighet. Och hafva somliga ifrigt stridt för den satsen, att den nya hörsamhet, som den ofvanföre anförda Guds ordning fordrar, icke är nödvändig hos de pånyttfödda.

Men på det ock denna tvistig-het må kristligen och efter Guds ords öfverensstämmelse blifva förklarad och genom Guds nåd alldeles bilagd, vilja vi framställa vår lära, tro och bekännelse i denna del.

För det första är det ingen tvis-tighet uti denna artikel emellan de våra om dessa satser, nämligen att det är Guds vilja, ordning och befallning, att de trogna vandra uti goda gärningar Tätt de ej äro rättskaffens goda gärningar, som hvar och en i godt uppsåt själf upptänker, eller som ske efter människostadgar, utan de som Gud själf uti sitt ord föreskrifvit och befallt.

Att rättskaffens goda gärningar icke ske af egna naturliga krafter utan först då, när personen är genom tron försonad med Gud och genom den Hel. Ande förnyad och uti Kristus Jesus (såsom Paulus talar. Ef. 2: 10) skapad till goda gärningar.

Men äfven det är ostridigt, huru och hvarföre de trognas goda gärningar (ehuru i detta vårt kött orena och ofullkomliga) behaga Gud och äro honom täcka, nämligen för vår Herres Jesu Kristi skull, genom tron, af den orsak att personen är Gud behaglig. Ty änskönt de gärningar, som höra till att bibehålla en utvärtes tukt (sådana som ock ske och jämväl fordras af de otrogna och till Gud icke omvända människorna), hafva sitt anseende och beröm för världen samt blifva i denna världen af Gud med timlig välsignelse be-

lönta; likväl, eftersom de ej komma af en sann tro, så äro de i sanning synder inför Gud, det är med synder besmittade, och räknas af Gud för synder och orenhet för människans naturs fördärfs skull, och eftersom personen ej är försonad med Gud. »Ty ett ondt träd kan icke bära god frukt». Matt. 7: 18. Och uti Episteln till romarne (14: 23) läses: Att »allt det som ej är af tron, det är synd». Ty personen måste f örut vara Gud behaglig lör Kristi skull allena, om dess gärningar skola behaga Gud.

Därföre är själfva tron en moder och källa till de gärningar, som äro rätteligen goda och behaga Gud, dem ock Herren själf vill vedergälla så i detta som det tillkommande lifvet. Därför kallas de ock af den h. Paulus trons sanna frukter såsom ock »Andens frukter», Gal. 5: 22. »Förty tron (såsom d:r Luther skrifver uti företalet till Pauli epistel till romarne) är ett Guds verk uti oss, som oss förändrar, pånyttföder af Gud, dödar den gamle Adam och gör at" oss helt andra människor uti hjärta, sinne och alla våra krafter samt gifver oss den Helige Ande; och är berörda tro ett lefvande, kraftigt och mäktigt ting, så att det ej kan annat vara, än att hon alltid verkar det som godt är och frågar icke först efter, om man bör göra goda gärningar, utan, | förrän man frågar, har hon gjort dem och är alltjämt i öfningen. Men den människa, som på detta sätt icke gör det som godt är, hon har ingen rätt tro, famlar som en blind och ser omkring sig efter tron och goda gärningar och vet hvarken hvad tro eller goda gärningar äro; emellertid talar och pratar hon mycket utan besked476

Konkordieformeln. II. 3. Om trons rättfärdighet.

om tron och goda gärningar. Den rättfärdiggörande tron är en lifak-tig och fullkomlig förtröstan på Guds nåd, så säker, att en människa skulle tusen gånger hellre dö än låta samma förtröstan sig beröfvas. Denna förtröstan och Guds nåds kännedom gör oss glada, tröstefulla och frimodiga både för Gud och alla kreatur, hvilken glädje och frimodighet den Helige Ande uppväcker genom tron. Däraf blir människan utan något tvång så villig och redobogen, att hon gör alla godt, är alla till tjänst och fördrager allting, Gud till heder och ära, för den nåd, som Herren har gjort emot henne. Därföre är det omöjligt att skilja goda gärningar ifrån en sann tro, likasom värmen och ljuset ej kunna skiljas ifrån elden».

Men alldenstund ingen tvist om detta är emellan de våra, vilja vi nu icke vara vidlyftiga utan allenast i största enfaldighet och tydligen förklara vår mening om det, som blifvit tvistadt om.

Hvad fördenskull vidkommer nödvändigheten eller friheten att göra goda gärningar, kan man icke neka, att uti den Augsburgiska bekännelsen och dess Apologi dessa ord ofta brukas och upprepas: att goda gärningar äro nödvändiga; och att det är nödvändigt att göra goda gärningar, i ty att de böra nödvändigt följa på tron och försoningen med Gud; och att vi böra nödvändigt göra de gärningar, som Gud befallt. Men den heliga skrift brukar ock dessa ord: »Man måste», »man skall», »vi äro skyldiga», Rom. 13: 5; 1 Kor. 9: 9; Apöstlag. 5: 29; Joh. 15: 12; 1 Joh. 4: 21, så ofta hon handlar om de ting, som vi, i anseende till Guds befallning, förordning och vilja, böra göra.

Fördenskull blifva dessa uttryck (»att goda gärningar äro nödvändiga, och att det är nödvändigt att göra det som godt är») uti denna kristliga och egentliga mening utan skäl af några förkastade och ogillade. Ty de böra behållas och yrkas för att straffa och förkasta inbillningen om en epikureisk säkerhet, hvarigenom många falskeligen hålla en död tro och en fåfäng inbillning, som är utan bättring och goda gärningar, för en rätt tro; liksom en rätt tro och ett ondt uppsåt att fortfara uti synden kunde tillsamman bestå uti ett hjärta, hvilket dock är alldeles omöjligt; eller liksom någon kunde hafva och behålla den rätta tron, rättfärdighe-ten och saligheten, ändock han är och förblifver ett ruttet och ofruktbart träd och bär inga goda frukter, ja, fast han framhärdar uti synder emot samvetet eller upp-såtligen ånyo faller uti sina förra synder. Allt detta är orätt och okristligt. Emellertid bör man dock taga i akt en påminnelse om denna åtskillnad, att med ordet »nödvändighet» förstås det, som i kraft af Kristi ordning, befallning och vilja samt vår skyldighet är nödvändigt men icke något nöd-j tvång. Ty Guds befallning är, att i en s*kapad varelse skall lyda sin skapare. Ty på några andra ställen uti Skriften (2 Kor. 9: 7; Filem. v. 14; 1 Pet. 5: 2) tagas orden »nödvändighet», »af nöden» om sådana ting, som en människa med tvång eller eljest blifver nödgad till emot sin vilja, så att hon i utvärtes måtto och väl för skens skull, dock emot sin vilja, gör något. Ty sådana skrymtaktiga gärningar vill ej Gud hafva utan vill, att folket i nya testamentet skall vara ett villigt folk och offra fri-187 Konkordieformeln. //.' 477. Om goda gärningar.

villiga offer samt visa sig lydigt, icke emot sin vilja eller utaf tvång utan af hjärtat (Ps. 110: 3; 54: 8; 2 Kor. 9:7; Rom. 6:7): »ty en glad gifvare älskar Gud», 2 Kor. 9:7. I denna mening läres och säges rätteligen, att rättskaffens goda gärningar böra ske självmant och af en frivillig ande af dem, som Guds Son har gjort fria; såsom ock den tvisten om friheten att göra goda gärningar är af några drifven att i synnerhet stadfästa denna mening.

Men här bör ock den åtskillnad iakttagas, hvarom Paulus talar, Rom. 7: 22: »Jag har lust till Guds lag (är redobogen att göra godt) efter den invärtes människan; men jag ser en annan lag i mina lemmar», som icke allenast är ovillig och trög att göra godt, utan också »strider emot den lag, som uti min håg är». Och hvad angår vårt motsträfviga och tröga kött, talar Paulus sålunda därom, 1 Kor. 9: 27: »Jag späker min lekamen och underkufvar honom» m. m. Och Gal. 5: 24: »De som Kristus tillhöra, korsfästa sitt kött» m. m., ja döda det, Rom. 8: 13, »samt med lustar och begärelser». Men tvärt om bör denna falska lära straffas och förkastas: att det står uti en kristen människas frihet att göra eller underlåta goda gärningar; eller att, fastän man syndar emot Guds lag, man likväl icke dess mindre kan behålla tron, Guds nåd och huldhet.

Vidare, när det läres, att goda gärningar äro nödvändiga, bör man förklara, hvarföre och för hvilka orsaker de äro nödvändiga, hvilka orsaker uti den Augsbur-giska bekännelsen och dess Apologi uppräknas.

Dock bör emellertid uti denna sak noga aktas, att goda gärning-

ar icke inblandas i artikeln om vår rättfärdiggörelse och salighet. Fördenskull förkastas dessa satser med skäl: att goda gärningar äro för de trogna nödvändiga till saligheten, så att det är omöjligt att blifva salig utan goda gärningar, ty de strida tvärt emot läran om particulæ exclusivæ (det är uteslutande ord) uti artikeln om rättfärdig- och saliggörelsen, med hvilka ord den helige Paulus har alldeles uteslutit vår förtjänst och gärningar från artikeln om rättfärdiggörelsen och tillskrifva alltsammans Guds nåd och barmhärtighet allena samt Kristi förtjänst, såsom vi tillförne hafva förklarat. Och dessa satser om goda gärningars nödvändighet till saligheten beröfva oroliga och bedröfvade samveten evangelii sanna tröst, gifva tillfälle att tvifla om Guds nåd och äro på många sätt farliga, stadfästa inbillningen och den falska meningen om egen rättfärdighet samt förtröstan på egen värdighet, antagas af papis-terna och anföras af dem att understödja deras onda sak (emot den oförfalskade läran om den allena

saliggörande tron); ja, de strida ock emot de hälsosamma ords eftersyn, alldenstund det är skrifvet, Rom. 4: 6.: att «saligheten är den människas» allena, »hvilken Gud tillräknar rättfärdigheten utan gärningar». Och uti den Augsburgiska bekännelsens 6:te artikel läsa vi, att vi blifva saliga utan gärningar af tron allena. Men d:r Luther "har också förkastat och ogillat dessa satser:

Först hos de falska apostlar, som hade fört galaterna i villfarelse.

Därnäst hos papisterna på ganska många ställen.478 Konkordieformeln, II. 4. Om goda gärningar.

Sedan ock hos vederdöparne, som framställa den uttolkningen, att tron väl icke bör stödja sig på gärningarnas förtjänst, men likväl bör man bekänna, att de nödvändigt fordras till saligheten.

Slutligen hos några andra ibland de sina, som hafva förklarat denna sats så: öm vi än fordra goda gärningar såsom nödvändiga till saligheten, så lära vi dock icke, att man bör förtrösta sig på goda gärningar.

Fördenskull och af redan anförda orsaker bör detta vara uti våra församlingar beståndande, visst och fast, att dessa ordasätt och meningar om goda gärningars nödvändighet till saligheten icke böra läras, försvaras, förblomme-ras utan fastmera såsom falska och villfarande förkastas och föi-skjutas ifrån våra församlingar; i ty att de under förföljelsens tid (då det bäst behöfdes en klar och tydlig bekännelse emot allehanda villfarelser och förfalskningar uti artikeln om rättfärdiggörelsen) hafva uppkommit af formula interim och åter gifvit anledning till nya tvistigheter.

Därnäst, eftersom det ock tvistats därom, om goda gärningar bevara och bibehålla saligheten eller om de äro nödvändiga för att bevara och bibehålla tron, rättfärdigheten och saligheten; så bör det väl och noga förklaras, huru rättfärdigheten och saligheten bevaras i oss, att de ej åter blifva förlorade. Ty det är skrifvet, Matt. 10: 2'2.: »Den, som framhärdar intill änden, skall blifva salig», och aposteln säger, Hebr. 3: 14.: »Vi äro delaktiga vordna af Kristus; om vi annars tron, som vi begynt hafva, fast behålla intill änden»

Först och främst bör den falska

och epikureiska meningen allvarligen straffas och förkastas, som en del uppdikta, att tron och den undfångna rättfärdigheten och saligheten ej kan förloras genom några synder och missgärningar (ehuru man frivilligt och uppsåtli-gen bedrifver det ondt är), utan fastän en människa utan all gudsfruktan och skam följer sina onda begärelser, står emot den Helige Ande och emot samvetet, till och med af ondt uppsåt bedrifver svåra missgärningar, kan hon dock icke dess mindre behålla tron, Guds nåd, rättfärdigheten och saligheten.

Emot denna giftiga mening böra de genom tron rättfärdiggjorda kristna ofta upprepa och påminna sig med synnerlig flit dessa sannfärdiga och orubbliga Guds hotelser, straff och förmaningar, Ef. 5: 5.: »Faren icke ville. Ingen bolare eller horkarl eller girig har arfvedel i Kristi och Guds rike». Och på ett annat ställe, Gal. 5: 21.: »De, som sådant göra, skola icke ärfva Guds rike». Och Rom. 8: 13.: Om I lefven efter köttet, skolen 1 dö». Och Kol. 3: 6.: »och för hvilka styckens skull Guds vrede kommer öfver otrons barn».

Men när och på hvad sätt förmaningar till goda gärningar i anledning af denna grund (utan att förmörka läran om tron och rättfärdiggörelsen) kunna skärpas, gifver oss Apologien en klar föreskrift uti den 20 art. öfver Petri ord, 2 Pet. 1: 10.: »Gören eder kallelse och idkorelse fast», sålunda: Petrus lär, hvarföre man skall göra goda gärningar, nämligen att kallelsen må vara fast, det är, att de ej må förskjuta kallelsen, sä framt de på nytt synda. Gören, säger han, goda gärningar, på det I mån framhärda uti den himmelska kallelsen, som I fått, att187 Konkordieformeln. //.' 479. Om goda gärningar.

I icke åter affallen och förloren Anden och gåfvorna, som I lörr fått hafven, icke för de påföljande gärningarnas skull utan af nåd genom Kristus, och nu behållas genom tron. Nu blifver icke tron uti dem, som föra ett ogudaktigt lefverne, förlora den Helige Ande och förkasta bättringen. Så mycket har Apologien.

Men tvärt om bör man ej hålla före, att tron i begynnelsen allenast fattar rättfärdigheten och saligheten och sedan lämnar sitt ämbete åt gärningarna, att de sedermera böra bevara tron, rättfärdigheten och saligheten. Ty på det vi må vara försäkrade om löftet, att icke allenast bekomma utan också behålla saligheten, til 1-skrifver Paulus

(Rom. 5: 2), icke allenast tillgången till nåden, utan ock det, att vi i nåden stå och framhärda däruti och berömma oss af den tillkommande härligheten (det är begynnelsen, midten och slutet), tron allena. Och på ett annat ställe säger han, Rom. 11: 20 : »De äro afbrutna för otrons skull: men du är ständande genom tron». Och till Kol. 1:23.: »Han skall ställa eder heliga, obesmittade och ostrajfliga i sin åsyn. Om I annars blifven i tron grundade och fasta» m. m. Och Petrus säger, 1 Pet. 1:5.: »I bevarens med Guds makt genom tron till salighet». Och »I skolen få eder tros ändalykt», själarnas salighet.

Eftersom det nu är klart af Skriftens vittnesbörd, att tron är det egentliga och enda medel, hvarigenom rättfärdigheten och saligheten icke allenast anammas utan ock af Gud bevaras, så bör man med skäl förkasta det Tridentinska mötets beslut (och om något annorstädes blifvit framställdt i samma mening), nämligen

att goda gärningar bevara saligheten, eller att den undfångna trons rättfärdighet eller tron själf, antingen helt eller åtminstone till en del, bibehålles och bevaras genom våra goda gärningar.

Ty oaktadt många rättsinniga lärare hafva uti förklaringen öfver den heliga skrift brukat sådana talesätt, förrän denna tvist uppkom, men icke i mening att stadfästa och styrka de påfviskas uppräknade villfarelser; dock alldenstund många stridigheter om sådana ordasätt samt förargelser och skiljaktigheter emellertid hafva yppat sig, är det allra säkrast (efter Pauli förmaning) att ej med mindre flit stadigt behålla de hälsosamma ords eftersyn än själfva den rena läran; på hvilket sätt tillfället till många onödiga trätor afskäres och många förargelser förekommas i Guds församling.

Vidare, hvad det talesättet angår, att goda gärningar äro skadliga till saligheten, vilja vi tydligen förklara vår mening därom. Om någon vill inblanda goda gärningar uti artikeln om rättfärdiggörelsen, sätta sin rättfärdighet eller förtröstan om saligheten på dem och förtjäna Guds nåd samt bekomma saligheten genom dem; så svara väl icke vi utan aposte-len Paulus själf och upprepar det för tredje gången (Fil. 3: 7—9), att för en sådan människa äro hennes gärningar icke allenast onyttiga och ett hinder till saligheten utan ock skadliga. Likväl äro icke goda gärningar i och för sig själf skuld därtill utan den fåfänga förtröstan, som man tvärt emot Guds uttryckliga ord sätter till gärningarna.

Dock följer ingalunda häraf, att man utan förbehåll och utan förklaring får säga, att goda gärning-480

gar äro tör de trogna skadliga till saligheten. Ty goda gärningar (när de ske tör rätta orsakers skull och hafva sitt vederbörliga ändamål, såsom Gud fordrar dem af de pånyttfödda) äro, uti de trogna, kännetecken till den eviga saligheten (Fil. 1: 20); eftersom det är Guds vilja och uttryckliga befallning, att de trogna skola göra goda gärningar, hvilka den Helige Ande verkar uti dem, och äro dessa gärningar Gud Fader genom Kristus behagliga, och han lofvar härlig belöning tör dem både i detta och det tillkommande lifvet.

Fördenskull straffas och förkastas den nyss förut anförda meningen i våra församlingar, därföre att hon så utan förbehåll och förklaring brukad, är falsk och förarglig, då därigenom en rätt tukt och ärbarhet måste försvagas men dörren lämnas öppen tör ett själfsvåldigt, epikureiskt och vildt lefverne, hvilket därigenom skulle styrkas. Ty ifrån det, som någon tror vara skadligt till vår själs salighet, hålla alla före, att man bör vakta sig och afhålla sig.

Men emedan de kristna ej böra afskräckas ifrån goda gärningar utan fastmera ganska flitigt förmanas att göra det, som godt är, så kan i sanning detta talesätt utan förklaring ej tålas i Kristi församling ej heller försvaras.

V. Om lagen och evangelium.

Alldenstund åtskillnaden emellan lagen och evangelium ger stor och klar upplysning i den heliga skrift, hvarigenom Guds ord kan rätt delas, de profetiska och apostoliska skrifterna tydligen förklaras och förstås; bör densamma

med en noggrann omsorg bevaras och behållas i församlingen, att icke dessa tvenne läror må sammanblandas

med hvarandra eller evangelium förbytas i lagen. Ty på det sätt skulle Kristi förtjänst blifva förmörkad och de bedröfvade samveten mista den ljufva tröst de hafva i Kristi evangelium, när det oförfalskadt läres, hvarigenom de ock bestå uti de största frestelser emot lagens förskräckelser.

Om detta har äfven en tvistig-het yppat sig emellan teologer af den Augsburgiska bekännelsen. Ty en dei har sagt, att evangelium icke egentligen är allenast en lära om Guds nåd utan ock därjämte en botpredikan, som straffar den största synden, nämligen otron.

Men den andra delen har förfäktat den mening, som är tvärt emot, nemligen att evangelium icke egäntligen är någon botpredikan, som straffar synden (ty det tillkommer Guds lag egäntligen att straffa alla synder och i följd däraf jämväl otron), utan att evangelium egentligen är en predikan om Guds nåd och barmhärtighet för Kristi skull, genom hvilken otron tillgifves och förlåtes dem, som äro omvända till Kristus, uti hvilken otro de tillförene varit stadda, hvilken ock Guds lag hat-straffat.

Men när vi med all flit betrakta denna tvistighet, så befinnes den hafva däraf yppat sig, att ordet evangelium ej tages alltid uti enahanda och lika bemärkelse utan brukas på två sätt, så väl i den heliga skrift som ock uti de äldres och senares skrifter. Ty på ett sätt bemärker det hela Kristi lära, som han uti sitt predikoämbete här på jorden lärt och befallt att framställas i det nya testamentet.480 Konkordieformeln. II. 5.

Om lagen och evangelium.

gar äro tör de trogna skadliga till saligheten. Ty goda gärningar (när de ske tör rätta orsakers skull och hafva sitt vederbörliga ändamål, såsom Gud fordrar dem af de pånyttfödda) äro, uti de trogna, kännetecken till den eviga saligheten (Fil. 1: 20); eftersom det är Guds vilja och uttryckliga befallning, att de trogna skola göra goda gärningar, hvilka den Helige Ande verkar uti dem, och äro dessa gärningar Gud Fader genom Kristus behagliga, och han lofvar härlig belöning tör dem både i detta och det tillkommande lifvet.

Fördenskull straffas och förkastas den nyss förut anförda meningen i våra församlingar, därföre att hon så utan förbehåll och förklaring brukad, är falsk och förarglig, då därigenom en rätt tukt och ärbarhet måste försvagas men dörren lämnas öppen tör ett självsvåldigt, epikureiskt och vildt lefverne, hvilket därigenom skulle styrkas. Ty ifrån det, som någon tror vara skadligt till vår själs salighet, hålla alla före, att man bör vakta sig och afhålla sig.

Men emedan de kristna ej böra afskräckas ifrån goda gärningar utan fastmera ganska flitigt förmanas att göra det, som godt är, så kan i sanning detta talesätt utan förklaring ej tålas i Kristi församling ej heller försvaras.

V. Om lagen och evangelium.

Alldenstund åtskillnaden emellan lagen och evangelium ger stor och klar upplysning i den heliga skrift, hvarigenom Guds ord kan rätt delas, de profetiska och apostoliska skrifterna tydligen förklaras och förstås; bör densamma

med en noggrann omsorg bevaras och behållas i församlingen, att icke dessa tvenne läror må sammanblandas
med hvarandra eller evangelium förbytas i lagen. Ty på det sätt skulle Kristi förtjänst blifva förmörkad och de bedröfvade samveten mista den ljufva tröst de hafva i Kristi evangelium, när det oförfalskadt läres, hvarigenom de ock bestå uti de största frestelser emot lagens förskräckelser.

Om detta har äfven en tvistig-het yppat sig emellan teologer af den Augsburgiska bekännelsen. Ty en dei har sagt, att evangelium icke egentligen är allenast en lära om Guds nåd utan ock därjämte en botpredikan, som straffar den största synden, nämligen otron.

Men den andra delen har förfäktat den mening, som är tvärt emot, nemligen att evangelium icke egäntligen är någon botpredikan, som straffar synden (ty det tillkommer Guds lag egäntligen att straffa alla synder och i följd däraf jämväl otron), utan att evangelium egentligen är en predikan om Guds nåd och barmhärtighet för Kristi skull, genom hvilken otron tillgifves och förlåtes dem, som äro omvända till Kristus, uti hvilken otro de tillförene varit stadda, hvilken ock Guds lag hat-straffat.

Men när vi med all flit betrakta denna tvistighet, så befinnes den hafva däraf yppat sig, att ordet evangelium ej tages alltid uti enahanda och lika bemärkelse utan brukas på två sätt, så väl i den heliga skrift som ock uti de äldres och senares skrifter. Ty på ett sätt bemärker det hela Kristi lära, som han uti sitt predikoämbete här på jorden lärt och befallt att framställas i det nya testamentet.193 Konkordieformeln. II. 5. Om lagen och evangelium.

Och på detta sätt har Kristus sammanfattat både lagens uttydning och sin himmelske Faders nåds och barmhärtighets förkunnande; såsom det står skrifvet hos Markus i det 1:1.: »Detta är begynnelsen af Jesu Kristi Guds Sons evangelium» o. s. v., och litet därefter uppräknas de förnämsta huf-vudstyckena af hela den himmelska läran, nämligen, Mark. 1: 4., »bättring och syndernas förlåtelse». På samma sätt, när Kristus efter sin uppståndelse befallde sina apostlar predika evangelium i hela världen, sammanfattade han hela summan af sin lära i korta ord, sägande, Luk. 24: 46, 47.: «Så är det skrifvet, och så måste Kristus lida och tredje dagen uppstå ifrån de döda ; och predikas i hans namn bättring och syndernas förlåtelse ibland alla folk». Sålunda kallar ock Paulus hela sin lära evangelium (Apostlag. 20: 21); men summan af sin lära delar han i dessa två hufvudstycken, bättring till Gud och tron på Kristus. Och i denna bemärkelse är den allmänna beskrifningen på evangelium (då det tages uti dess vidsträcktare betydelse och utan åtskillnad emellan lagen och evangelium) rätt, då man säger: evangelium är en predikan om bättring och syndernas förlåtelse. Ty Johannes Döparen, Kristus och apostlarne hafva begynt sin predikan med bättringen och hafva således icke allenast framställt det ljufva löftet om Guds omätliga nåd och syndernas förlåtelse utan också ut-tydt och drifvit Guds lag. Vidare brukas ordet evangelium uti en annan och sin allraegentligaste bemärkelse, och dä innefattar det icke predikan om bättring utan allenast om Guds nåd, såsom det strax följer hos Mark. 1: 15., då

Kristus säger: »Gören bättring och tron evangelium».

Men ordet bättring har icke alltid enahanda och lika bemärkelse i den heliga skrift. Ty på några ställen brukas det för människans hela omvändelse till Gud, till exempel då, när Kristus säger, Luk. 13: 3.: »Om I icke bättren eder, skolen I alla sammalunda förgås». Och Luk. 15: 10.: »varder glädje öfver en syndare, som sig bättrar» o. s. v. Men hos Markus (hvilkens vittnesbörd vi kort tillförene anfört) och annorstädes, hvarest bättringen och tron på Kristus eller bättring och syndernas förlåtelse sättas åtskilda, betyder det att göra bättring intet annat, än att rätteligen känna sina synder, allvarligen ångra och framgent afhålla sig ifrån synd; men en sådan syndens kännedom är af lagen och är ej nog till en hälsosam omvändelse till Gud, om icke tron på Kristus kommer därtill, hvilkens förtjänst evangelii ljufva och tröstefulla lära tillbju-der alla botfärdiga syndare, som genom lagens predikan äro vordna förskräckta och nedslagna. Ty evangelium förkunnar icke för säkra själar syndernas förlåtelse utan för de bedröfvade och rätt botfärdiga (Luk. 4: 18). Och på det ångern och lagens förskräckande ej må vändas i förtviflan är evangelii predikan af nöden, på det ångern måtte vara till salighet (2 Kor. 7: 10).

Ty emedan lagens blotta förkunnande (utan att nämna om Kristus) gör antingen uppblåsta skrymtare, som inbilla sig att med sina utvärtes gärningar kunna göra lagen till fyllest, eller ock drifver människorna till förtviflan; så tager Kristus lagen i sina händer och uttyder honom andligen (Matt.

5; 21; Rom. 7: 14), och således, Rom. 1: 18., »uppenbarar sin vrede öfver alla människors ogudak-tigheUoch visar, huru stor Guds vrede är. På detta sätt blifva de visade till lagen, att de utaf honom må omsider lära känna sina synder, hvilken kännedom Moses aldrig hade kunnat aftvinga dem; ty (såsom apostelen vittnar, 2 Kor. 3: 14, 15.) fastän ».Moses läsen varder» för dem, »blifver» dock icke dess mindre för hans ansikte »täckelset oborttaget», så att människorna icke kunna känna, att lagen är andlig och kräfver af oss mycket större ting, och emedan vi ej kunna åstadkomma eller fullgöra dem, öfverfaller lagen oss med en förskräcklig och svår förbannelse och fördömelse. Men när de blifva omvända till Kristus, blifver det täckelset borttaget, såsom samme

apostel lär (2 Kor. 3: lb).

Efter detta så förhåller sig, är det klart, att den Helige Andes ämbete är icke allenast att trösta utan också genom lagen straffa världen för synd (Joh. 16: 8) och således (äfven i nya testamentet) göra ett främmande verk, såsom profeten (Jes. 28: 21) säger, som är att straffa, på det han sedan må kunna göra sitt eget verk, som är att trösta och förkunna Guds nåd. Ty för denna orsaks skull har Kristus med sina böner och heliga förtjänst förvärfvat och sändt oss honom af Fadren; därföre kallas han ock hugsvalare eller tröstare. Såsom d:r Luther uti förklaringen öfver evangelium på femte söndagen efter Trefaldighet tydligen förklarat denna sak med följande ord:

»Lagens predikan är allt det, som lär oss om våra synder och Guds vrede, på hvad sätt och när

som hälst det sker. Men evangelium är en sådan predikan, som föreställer och tilldelar oss intet annat än Guds nåd och barmhärtighet samt syndernas förlåtelse i Kristus. Emellertid är det dock sant och sker rätteligen, och apostlarne och evangelii tjänare (det ock Kristus själf gjorde) stadfästa lagens predikan och göra däraf en begynnelse hos dem, som ännu icke känna sina synder och ännu icke äro förskräckta för Guds vrede, såsom han själf säger, Joh. 16:8.: »Den Helige Ande skall straffa världen för synd; ty de tro intet på mig». Ja, hvad är strängare eller förskräckligare förkunnande och predikan om Guds vrede emot synden än själfva Jesu Kristi Guds Sons lidande och död? Men likväl, så vida allt detta förklarar Guds vrede och förskräcker människan, är det ännu icke egentligen evangelii eller Kristi predikan utan fast hellre Moses och lagen emot de obotfärdiga. Ty evangelium och Kristus gifvas oss icke till den ändan, att de skola förskräcka och fördöma oss, utan att de, som äro förskräckta och klenmodiga, må få tröst och blifva upprättade». Och på annat ställe säger d:r Luther: »Kristus säger: den Helige Ande skall straffa världen för synd. Men detta kan ej ske utan genom lagens förklaring».

I samma mening säga ock de Schmalkaldiska artiklarna härom, att det nya testamentet behåller och drifver på lagens ämbete, som både straffar synden och uppenbarar Guds vrede; men att det till berörda lagens ämbete lägger strax löftet om Guds nåd genom evangelii predikan.

Och Apologien säger, att lagens 1 predikan är ej nog till en sann483 Konkordieformeln. II. 5. Om lagen och evangelium.

och hälsosam bättring, utan evangelium bör komma därtill. Ty i så måtto följa dessa två lärosätt med hvarandra och bägge måste drifvas, dock så att man iakttager en viss ordning och tillbörlig åtskillnad. Och blifva således an-tinomisterna eller lagens fiender med skäl fördömda, de där utesluta från församlingen lagens predikan och påstå, att synderna icke böra straffas och ångern läras af lagen utan af evangelium allena.

]Vien på det alla må förstå, att vi ej vilja fördölja något i denna tvistighet utan ställa den kristliga läsaren för ögonen hela denna sak på det enfaldigaste och tydligaste, som vi kunna, vilja vi gifva vår mening tillkänna.

Vi tro, lära och bekänna enhäl-ligen, att lagen egentligen är en gudomlig lära, uti hvilken Guds rättfärdiga och oföränderliga vilja uppenbaras, hurudan människan bör vara uti sin natur, tankar, ord och 'gärningar, på det hon må kunna vara Gud täck och behaglig. Men därjämte förkunnar lagen för öfverträdaren Guds vrede samt timligt och evigt straff. Ty (såsom d:r Luther skrifver emot antinomisterna) alit det, som straffar synden, bör hållas för lag och hör till lagen, hvilkens eget ämbete är att straffa synderna och föra till syndernas kännedom (Rom. 3: 20; 7: 7). Och eftersom otron är en rot och källa till alla synder, som böra straffas, så straffar lagen också otron.

Men det är ock sant, att lagens lära blifver upplyst och förklarad genom evangelium. Men icke dess mindre är och förblifver lagens egentliga ämbete att straffa synderna och lära om goda gärningar.

På det sättet straffar lagen otron,

nämligen när man ej sätter tro till Guds ord. Men alldenstund evangelium (hvilket allena och egentligen lär och befaller att tro på Kristus) är Guds ord, så straffar den H. Ande genom lagens ämbete äfven otron, att syndarne ej tro på Kristus, hvilket evangelium likväl allena egentligen lär om den saliggörande tron på Kristus.

Men evangelium är egentligen en lära, hvilken (alldenstund människan ej har gjort Guds lag till fyllest utan öfverträdt honom och hela hennes natur, tankar, ord och gärningar strida emot Guds lag, i följd hvaraf hon ock är

skyldig till Guds vrede, döden och alla timliga plågor samt helvetets eviga eld) lär, hvad den arme syndaren bör tro, att han må erhålla syndernas förlåtelse hos Gud, nämligen att Guds Son, vår Herre Jesus Kristus, har åtagit sig att bära lagens förbannelse och med en fullkomlig tillfyllestgörelse af-planat alla våra synder och det i så måtto, att vi genom honom allena blifva försonade med Gud, genom tron få syndernas förlåtelse, blifva befriade från döden och allt annat syndens straff och blifva evinnerligen saliga.

Ty hvad som hugsvalar och tröstar förskräckta samveten, hvad som till bjuder lagens öfverträdare Guds ynnest och nåd, det är egentligen och kallas rätteligen evangelium, det är ett gladt budskap, att Herren Gud icke vill straffa våra synder utan för Kristi skull tillgifva dem.

Därföre böra botfärdiga syndare tro, det är, de må sätta hela sin förtröstan på Kristus allena, att han nämligen »är utgifven för våra synder och uppväckt för vår rättfärdighets skull» (Rom. 4: 25);484 Konkordieformeln. II. 5.

Om lagen och evangelium.

den där af ingen synd visste och likväl är gjord till synd för oss, på det vi skulle varda Guds rättfärdighet genom honom, som är gjord till rättfärdighet (2 Kor. 5: 21; 1 Kor. 1: 30); och hvilkens lydnad tillräknas oss inför Guds stränga dom till rättfärdighet, att lagen således (som förr är sagdt) må vara ett ämbete, som genom bokstafven dödar och predikar fördömelse (2 Kor. 3: 6); men »evangelium, Guds kraft allom dem till salighet, som tro» (Rom. 1: 16), som rättfärdighet predikar och gifver anden; såsom d:r Luther ganska flitigt yrkat denna åtskillnad nästan i alla sina skrifter och noga visat, att man får en helt annan kunskap om Gud af lagen än af evangelium; ty hedningarna hafva också af naturens lag haft någon kunskap om Gud utan att de hvarken rätt känt eller dyrkat honm (Rom. 1: 20 följ.).

' Och dessa bägge läror hafva alltifrån världens skapelse blifvit framställda i Guds församling dock med en behörig skillnad. Ty patriarkernas efterkommande (såsom ock patriarkerna själfva) hafva icke allenast flitigt påmint sig, att människan i begynnelsen blifvit af Gud skapad helig och rättfärdig men genom ormens list öf-verträdt Guds befallning och blifvit syndare och dymedelst icke allenast fördärfvat sig utan ock alla sina efterkommande och störtat dem uti döden och en evig fördömelse. Men de hafva åter upprättat och tröstat sig af den hugneliga predikan om »kvinnans säd, som skulle söndertrampa ormens hufvud» (1 Moseb. 3: 15), äfven om »Abrahams säd, idi hvilken allt folk på jorden skulle välsignadt varda (1 Moseb. 21: 18), och om Davids Son (Ps. 110: 1, 2;

Jes. 49: 6; Luk. 3: 32), hvilken borde upprätta Israels rike och skulle blifva »hedningarnas ljus»; »han som är sargad för våra missgärningars skull och slagen för våta synders skull, genoyn hvilkens sär vi äro helade vordna» (Jes. 53: 5).

Om dessa två hufvudstycken af vår kristliga lära tro och bekänna vi, att de allt intill den yttersta dagen med all flit, dock med behörig skillnad böra framställas och drifvas i församlingen. Ty genom lagens predikan och dess svåra hotelser uti nva testamentets ämbete böra de obotfärdiga människors hjärtan förskräckas och föras till att rätteligen känna sina synder och till att göra bättring, dock likväl icke så, att de skola förtvifla för sina synders skull utan fly till Kristus, ty »lagen är vår tuktomästare till Kristus» (Gal. 3: 24), på det att vi må blifva rättfärdiga genom trom, och emedan »Kristus är lagens ände» (Rom. 10: 4), han då må föra oss' icke ifrån utan till Kristus.

Därföre, sedan synderna äro kända af lagen, böra de förskräckta sinnena upprättas, på det de af evangelii predikan om Kristus måtte få en kraftig tröst och vara vid godt mod, vetande att Herren tillgifver dem alla synder genom Kristus, så framt de tro evangelium, upptager dem för medlarens skull till sina barn och gör dem rättfärdiga och saliga utaf blott nåd utan deras ringaste förtjänst. Dock må de icke missbruka samma Guds nåd eller i förtröstan därpå synda med vett och vilja. Och denna åtskillnad emellan lagen och evangelium har Paulus uti senare brefvet till korintierna ganska tydligt förklarat (2 Kor. 3: 7 och följ.).

Därföre, på det lagens och evan-Konkordieformeln. II. 6. Om lagens tredje nytta.

gelii lära åter igen icke må förförblandas och den ena tillägnas det, som tillkommer den andra, bör den rätta och egentliga åtskillnaden emellan lagen och evangelium behållas och med all flit yrkas och allt det, som kan gifva anledning till en ny sammanblandning, noga undflys. Ty en sådan förblandning kunde snart förmörka Kristi förtjänst och välgärningar och förvandla evangelium uti lagen, såsom vi veta vara händt under påfvedömet. Och på detta sätt skulle gudfruktiga själar be-röfvas den rätta trösten, som de böra fatta af evangelium emot lagens förskräckande, och de påf-viska villfarelserna få en öppen väg till att insmyga sig och inthränga uti Guds församling.

Fördenskull är den satsen farlig och kan icke gillas, att evangelium egentligen och då det skiljes från lagen) är en botpredikan, som straffar synderna.

Men annars, när det tages i dess vidsträckta bemärkelse för hela den kristliga läran, lär ock Apologien på några ställen, att evangelium är en predikan om bättring och syndernas förlåtelse. Emellertid visar dock Apologien, att evangelium egentligen kallas ett löfte om syndernas förlåtelse och vår rättfärdiggörelse genom Kristus, men att lagen är en lära, som både straffar synder och predikar fördömelse.

VI. Om lagens tredje nytta.

Kmedan det är bekant, att Guds lags bruk är treggehanda (ty genom lagen behålles utvärtes tukt och ärbarhet någorlunda emot vildsinta och tygellösa människor;

genom lagen föras syndare till syndens kännedom; slutligen blifva ock de, som genom Guds Ande äro pånyttfödda och omvända till Herren, och de, från hvilka Moses täckelse redan är borttaget, genom lagen lärda, huru de skola lefva och vandra i en sann gudaktighet), har en tvist yppat sig mellan några teologer om denna tredje nytta af Guds lag. Några at" dem "hafva lärt och hållit före, att det icke göres behof, att de pånyttfödda lara af lagen den nya hörsamheten eller goda gärningar, i hvilka de skola vandra, eller att läran om goda gärningar skall hämtas eller drifvas af lagen, emedan de äro genom Guds Son försatta uti frihet och blifna den H. Andes tempel och därföre fria, liksom solen utan någon annans pådrifvande fullbordar sitt naturliga lopp, äfvenså skola ock de pånyttfödda genom den H. Andes drifvande och ingifvelse frivilligt göra det, som Gud fordrar af dem. Men andra hafva däremot lärt, att oaktadt sanna troende sann-färdeligen drifvas af Guds Ande och således af en fri och välvillig ande göra Guds vilja efter den invärtes människan; så plägar likväl den H. Ande bruka den skrifna lagen till deras undervisning, hvaraf jämväl de trogna underrättas och lära, att man icke bör tjäna Gud efter sin egen tanke och inbillning utan efter hans skrifna lag och uppenbarade ord; ty det är den vissaste regel oc.h rättesnöre, efter hvilket man enligt Guds oföränderliga vilja bör gud-ligen ställa sitt lefverne.

Till att fördenskull förklara och bilägga denna tvistighet lära och bekänna vi enhälleligen, och oaktadt de troende, sannfärdeligen till Gud omvända och rättfärdiggjor- Konkordieformeln. II. 6. Om lagens tredje nytta.

485

gelii lära åter igen icke må förförblandas och den ena tillägnas det, som tillkommer den andra, bör den rätta och egentliga åtskillnaden emellan lagen och evangelium behållas och med all flit yrkas och allt det, som kan gifva anledning till en ny sammanblandning, noga undflys. Ty en sådan förblandning kunde snart förmörka Kristi förtjänst och välgärningar och förvandla evangelium uti lagen, såsom vi veta vara händt under påfvedömet. Och på detta sätt skulle gudfruktiga själar be-röfvas den rätta trösten, som de böra fatta af evangelium emot lagens förskräckande, och de påf-viska villfarelserna få en öppen väg till att insmyga sig och inthränga uti Guds församling.

Fördenskull är den satsen farlig och kan icke gillas, att evangelium egentligen och då det skiljes från lagen) är en botpredikan, som straffar synderna.

Men annars, när det tages i dess vidsträckta bemärkelse för hela den kristliga läran, lär ock Apologien på några ställen, att evangelium är en predikan om bättring och syndernas förlåtelse. Emellertid visar dock Apologien, att evangelium egentligen kallas ett löfte om syndernas förlåtelse och vår rättfärdiggörelse genom Kristus, men att

lagen är en lära, som både straffar synder och predikar fördömelse.

VI. Om lagens tredje nytta.

Kmedan det är bekant, att Guds lags bruk är treggehanda (ty genom lagen behålles utvärtes tukt och ärbarhet någorlunda emot vildsinta och tygellösa människor;

genom lagen föras syndare till syndens kännedom; slutligen blifva ock de, som genom Guds Ande äro pånyttfödda och omvända till Herren, och de, från hvilka Moses täckelse redan är borttaget, genom lagen lärda, huru de skola lefva och vandra i en sann gudaktighet), har en tvist yppat sig mellan några teologer om denna tredje nytta af Guds lag. Några at" dem "hafva lärt och hållit före, att det icke göres behof, att de pånyttfödda lara af lagen den nya hörsamheten eller goda gärningar, i hvilka de skola vandra, eller att läran om goda gärningar skall hämtas eller drifvas af lagen, emedan de äro genom Guds Son försatta uti frihet och blifna den H. Andes tempel och därföre fria, liksom solen utan någon annans pådrifvande fullbordar sitt naturliga lopp, äfvenså skola ock de pånyttfödda genom den H. Andes drifvande och ingifvelse frivilligt göra det, som Gud fordrar af dem. Men andra hafva däremot lärt, att oaktadt sanna troende sann-färdeligen drifvas af Guds Ande och således af en fri och välvillig ande göra Guds vilja efter den invärtes människan; så plägar likväl den H. Ande bruka den skrifna lagen till deras undervisning, hvaraf jämväl de trogna underrättas och lära, att man icke bör tjäna Gud efter sin egen tanke och inbillning utan efter hans skrifna lag och uppenbarade ord; ty det är den vissaste regel oc.h rättesnöre, efter hvilket man enligt Guds oföränderliga vilja bör gud-ligen ställa sitt lefverne.

Till att fördenskull förklara och bilägga denna tvistighet lära och bekänna vi enhälleligen, och oaktadt de troende, sannfärdeligen till Gud omvända och rättfärdiggjor-486

da äro befriade från lagens förbannelse, så att de i det afseendet kallas fria; böra de dock dagligen öfva sig i Guds lag, såsom det står skrifvet Ps. 1: 2 och 119: 1.: »Säll är den, som har lust till Herrens lag och talar om hans lag både dag och natt». Ty Guds lag är liksom en klar spegel, hvaruti hans vilja och det honom behagar tydligen ställes oss för ögonen; därföre bör den alltid påminnas de trogna och flitigt hos dem drifvas.

Ty ehuru »den rättfärdige är ingen lag satt (såsom apostelen betygar, 1 Tim. 1: 9) utan orättfärdiga», så bör det dock ej förstås blott så, som skulle de rättfärdiga få lefva utan lag. Ty Guds | lag är ju inskrifven uti deras hjär-1 tan, och åt den första människan vardt jämväl, strax hon blef skapad, en lag gifven, efter hvilken hon skulle lefva. Därföre är detta Pauli ords rätta och egentliga mening, att lagen ej kan med sin förbannelse skada dem, som genom Kristus äro försonade med Gud och att han med sitt tvång ej kan vara de pånyttfödda besvärlig, alldenstund de »hafva lust till Guds lag efter den invärtes människan», Rom. 7: 22.

Och om de trogna och utvalda Guds barn skulle genom Anden, som bor i dem, fullkomligen blifva förnyade i detta lifvet, så att synden ej mera skulle låda vid hela deras natur och alla krafter, så skulle de sannerligen icke behöfva lagen ej heller någon påkö-rare, som skulle drifva dem att göra det som godt är. Ty de skulle af en frivillig ande utan all lärdom, förmaning, åtvarning och lagens drifvande göra, det, som de göra borde efter Guds vilja; liksom solen, månen och stjär-

norna af sig själfva obehindrade fullborda sitt naturliga lopp utan åtvarning, förmaning, pådrifvande och tvång på det sätt, som Herren en gång har bestämt i första skapelsen; ja, såsom de heliga änglar uti allting visa en fri och välvillig hörsamhet.

Men de trogna blifva icke per-fecte, completive & consummative (såsom de gamle hafva talat), det är fullkomligen och i ett till alla delar fullbordadt mätt, i detta lifvet förnyade. Ty ehuruväl deras synder äro med Kristi fullkomligaste lydnad öfverskylda, så att de icke tillräknas de trogna till fördömelse, och den gamle Adams dödande samt förnyelsen uti deras sinnes ande är genom den Hel. Ande påbegynt; så hänger likväl den gamle Adam ännu uti själfva naturen och alla dess invärtes och utvärtes krafter; hvarom apostelen säger Rom. 7: 18: »Jag vet, att i mig, det är i mitt kött, bor intet godt»; och vidare, v. 19: 23: »det goda, som jag vill, det gör jag icke, utan det onda, som jag icke vill, det gör jag»; och »jag ser en annan lag uti mina lemmar, som strider emot

den lag, som i min håg är, och griper mig fången uti syndens lag». Äfven Gal. 5: 17: »Köttet har begärelse emot anden och anden emot köttet, så att I icke gören, hvad I viljen».

Därföre behöfva de trogna, utvalda och pånyttfödda Guds barn för dessa köttets begärelsers skull icke allenast en flitig förmaning, lärdom och hotelser af lagen utan ock ofta tuktan, att trögheten må blifva utdrifven och de varda den H. Ande lydiga, såsom skrifvet står, Ps. 119: 71: »Det är mig ljuft, Herre, att du hafver mig späkt, att jag må lära dina rätter»,Konkordieformeln. II. 6. Om lagens tredje nytta. 487

Och 1 Kor. 9: '27: »Jag späker min lekamen och nnderkufvar honom, på det jag icke predikar för andra och varder själf strajfelig». Och Hebr. 12: 8. »Ären I utan aga, i hvilken alla delaktiga vordna äro, så ären I oäkta och icke barn». Om detta har d:r Luther tydligen lärt uti förklaringen öfver evangelium på 19:de söndagen efter heliga Trefaldighet.

Men man bör ock ordentligen förklara, hvad evangelium gör och uträttar till de trognas nya hörsamhet, och hvad lagens ämbete är, i anseende till de trognas goda gärningar.

Ty lagen säger väl, att det är Guds vilja och befallning, att vi skola vandra i ett nytt lefverne, men han gifver inga krafter och förmåga till att påbegynna och fullborda den nya hörsamheten. Men den H. Ande, som icke gifves oclj fås genom lagens utan genom evangelii predikan, förnyar människans hjärta (Gal. 3: 14). Sedan brukar samme Anden lagens ämbete, att han därigenom må lära de pånyttfödda och visa dem uti tio Guds bud, »hvad Guds goda Gch behagliga vilja är», Rom. 12: 2); på det de må veta, hvad för goda gärningar de skola beflita sig om, till »hvilka Gud oss hafver beredt, att vi uti dem vandra skola», Ef. 2: 10; så förmanar ock den Hel. Ande till goda gärningar. Och om de någon gång för sitt kötts skull äro något tröga och försumliga eller ock motsträf viga, så straffar han dem genom lagen. Och sålunda utöfvar densamme Anden tvenne olika ämbeten uti samma människor: dödar och gör lefvande; för till helvetet och därur igen. Ty hans ämbete är icke allenast att trösta utan ock att straffa, såsom skrif-

vet är, Joh. 16: 8: »När hugsvalaren kommer, skall han straffa världen (hvarunder ock den gamle Adam inbegripes) för synd, för rättfärdighet och för dorn». Nu är allt det, som strider emot Guds lag, synd. Och Paulus säger, 2 Tim. 3: 16: »Att all skrift, af Gud utgifven, är nyttig till lärdom, straff» o. s. v. Men att straffa synden är lagens egentliga ämbete. Därföre, så ofta de trogna förse sig uti något, så näpsas och straffas de af den Helige Ande genom lagen och få åter hugsvalelse och blifva upprättade af samme Ande genom evangelii predikan.

Men på det man må akta sig för all tvetydighet och anledning till villfarelse, så mycket möjligt är, och åtskillnaden emellan lagens och andens gärningar må egentligen och grundligen läras och vidmakthållas; så bör man med särdeles flit taga i akt, när det handlas om goda gärningar, som äro enliga med lagen (ty eljest skulle de aldrig hållas för goda gärningar), att det ordet lag på detta ställe betyder allenast ett, nämligen Guds oföränderliga vilja, efter hvilken människorna böra ställa allt sitt lefverne.

Men det är en åtskillnad uti gärningarna för den åtskillnads skull, som är emellan människorna, de där beflita sig om att lefva efter samma lag och Guds vilja. Ty en människa, som ännu icke är pånyttfödd, den där någorlunda lefver efter Guds lag och gör lagens gärningar, därföre att de äro så påbjudna, visande en sådan hörsamhet af fruktan för straff eller med fordran på lön, hon är ännu under lagen liksom en träl, och hennes gärningar kallas egentligen af den helige Paulus lagens gärningar, ty de äro aftvungna af la-Konkordieformeln. II. 6.

Om lagens tredje nytta. 488

gen, och dessa äro kainitiska helgon, det är skrymtare.

Men när människan är af den Helige Ande pånyttfödd och friad från lagen, det är lagens tvång, och redan drifves af Guds Ande; då lefver hon efter Guds oförän-darliga vilja, som är uppenbarad i lagen, och gör allt, så tillvida som hon är pånyttfödd, af en fri och villig ande (1 Tim. 1: 9; Rom. 6: 8, 14). Och sådana gärningar böra ej egentligen kallas lagens utan andens gärningar och frukter eller, såsom den helige Paulus kallar dem, den lag, som är i hågen och Kristi lag. Ty dessa människor äro icke mera under lagen utan under nåden, såsom samme Paulus betvgar (Rom. 7: 23; 8: 2; 1 Kor. 9: 21).

Men emedan de trogna ej blifva fullkomligen förnyade i detta lifvet, utan den gamle Adam hänger vid dem intill den sista andedräkten, så blifver ock en strid uti dem emellan köttet och anden. Därföre hafva de lust till Guds lag efter den invärtes människan; dock strider emellertid den lagen, som är uti deras lemmar, emot den lagen, som är i deras håg; hvaraf sker, att de väl aldrig äro utan lag och likväl icke under utan uti lagfen, lefva och vandra efter Herrens lag och göra dock goda gärningar icke af lagens tvång.

Men hvad den gamle Adam, som ännu är uti dem, vidkommer, måste han icke allenast drifvas och späkas med lagen utan ock med straff, och likväl gör han ändå allt ovilligt och tvungen, icke mindre än de ogudaktiga, som tvingas af lagens hotelser och någorlunda emot sin vilja tillhållas till hörsamhet (1 Kor. 9: 27; Rom. 7: 18, 19).

Ja, läran om lagen är också i

det afseendet nödvändig för de trogna, att de icke af själftagen andlighet, under förevändning af Guds Andes ingifvelse, upptänka självalda sätt att tjäna Gud utom Guds ord och befallning; hvarom står skrifvet, 5 Mos. 12: 8: »Iskolen intet göra----hvar och

en som honom tycker rätt vara» o. s. v. V. 32: »Allt det jag bjuder, det skolen I hålla, så att I gören därefter. I skolen intet lägga därtill och intet taga därifrån».

Men läran om lagen är också för en annan orsaks skull nödvändig för de troende, då de utöfva goda gärningar. Ty en människa kan lätteligen inbilla sig, att hennes lefverne och gärningar äro rena och fullkomliga; men lagen föreskrifver de troende goda gärningar, så att han tillika visar oss liksom uti en spegel, att de allesamman äro uti oss ännu i detta lifvet ofullkomliga och besmittade; så att vi måste bekänna med apos-telen, 1 Kor. 4: 4: »Jag vet intet med mig, dock är jag däruti icke rättfärdigad». Därföre, när den helige Paulus förmanar de pånyttfödda att göra goda gärningar, så förehåller han dem tio Guds bud klarligen (Rom. 13: 9) och erkänner själf af lagen, att hans gärningar äro ofullkomliga och be-smittade (Rom. 7: 7). Och David säger, Psalm. 119: 32: »Jag löper din buds väg»; dock beder han emellertid, Psalm. 143: 2: »Gack icke till doms med din tjänare; ty för dig är ingen lefvande rättfärdig».

Men huru och hvarföre de trognas goda gärningar (oaktadt de för syndens skull, som i detta lif* vet låder vid dem, äro ofullkomliga och orena) äro Herren Gud ! behagliga, det lär icke lagen, hvilken fordrar en hel, obesmittad

och i all måtto fullkomlig lydnad, om den eljest skall behaga Gud. Men evangelium lär, att våra andliga offer äro Gud behagliga genom tron för Kristi skull (1 Pet. 2: 5; Hebr. 11: 4). Och i så måtto äro de gudfruktiga icke under lagen utan under nåden, därföre att själfva deras person är befriad från lagens förbannelse och fördömelse genom tron på Kristus, och goda gärningar, oaktadt de äro ofullkomliga och besmittade, äro Gud täcka och angenäma för Kristi skull; och emedan de af hjärtat villigt och otvunget göra det Gud behagar, icke af lagens tvång utan af den Helige Andes förnyelse, så vida de äro pånytt-födda efter den invärtes människan. Emellertid strida de dock ständigt med sin gamle Adam.

Ty den gamle Adam (liksom en otamd och vild åsna) är ännu äfven en del af dem, som icke allenast med lagens lära, förmaningar, drifvande och hotelser utan också med plågor och straff (liksom med en staf) bör tvingas till Kristi hörsamhet, till dess vi alldeles afkläda syndens kött och människan blifver fullkomligen förnyad uti den saliga uppståndelsen. Då behöfver hon ej mera hvarken lagens lära eller lagens hotelser och straffande, ja, icke en gång evangelii förkunnande; ty dessa stycken höra allenast till detta dödliga och ofullkomliga lifvet. Utan såsom de skola se Herren ansikte mot ansikte, så skola de ock genom Guds Andes i dem inneboende kraft villigt utan något tvång och förhinder, alldeles rena och fullkomliga, med största glädje göra sin himmelske Faders vilja och i all evighet fröjdas i Gud.

Därföre förkasta och ogilla vi den fördärfliga och skadliga vill-

farelse, som upphäfver den kristliga tukten och är emot den rätta gudaktigheten, då det läres, att lagen (på det

sätt, som förr är anfördt och förklaradt) ej bör drifvas hos de gudfruktiga och trogna utan allenast hos de ogudaktiga, otrogna och obotfärdiga.

VII. Om Herrens nattvard.

Ehuru några till äfventyrs torde tycka, att förklaringen öfver artikeln om Herrens nattvard ej hade bort inryckas i denna bok, uti hvilken vi företagit oss att förklara allenast de artiklar, som blifvit omtvistade emellan teologerna af den Augsburgiska bekännelsen, och det är bekant, att sakramen-tarierna redan förut, då den Augsburgiska bekännelsen år 1530 först blef skrifven och öfverlämnad till kejsaren, så alldeles voro däremot och afsöndrade sig därifrån, att de framlämnat en särskild bekännelse om berörda sak; dock emedan några teologer (hvilket sannerligen är att beklaga) och några andra dessutom, som berömma sig af den Augsburgiska bekännelsens religion, hafva under de närmast följande åren icke allenast hemligen och lönligen utan också en del uppenbarligen affal-lit till sakramentarierna i denna artikel och vilja emot sitt samvetes vittnesbörd med våld vränga den Augsburgiska bekännelsen till en främmande mening, liksom hon i allt skulle öfverensstämma med sakramentariernas lära i denna artikel och således förvända och fördärfva henne; så hafva vi ej kunnat underlåta att äfven i denna skrift gifva vårt kristliga och sannfärdiga vittnesbörd om den himmelska sanningen och upprepa det rätta förståndet och meningen,489 Konkordieformeln. 11. / .

Om Herrens nattvard.

och i all måtto fullkomlig lydnad, om den eljest skall behaga Gud. Men evangelium lär, att våra andliga offer äro Gud behagliga genom tron för Kristi skull (1 Pet. 2: 5; Hebr. 11: 4). Och i så måtto äro de gudfruktiga icke under lagen utan under nåden, därföre att själfva deras person är befriad från lagens förbannelse och fördömelse genom tron på Kristus, och goda gärningar, oaktadt de äro ofullkomliga och besmittade, äro Gud täcka och angenäma för Kristi skull; och emedan de af hjärtat villigt och otvunget göra det Gud behagar, icke af lagens tvång utan af den Helige Andes förnyelse, så vida de äro pånytt-födda efter den invärtes människan. Emellertid strida de dock ständigt med sin gamle Adam.

Ty den gamle Adam (liksom en otamd och vild åsna) är ännu äfven en del af dem, som icke allenast med lagens lära, förmaningar, drifvande och hotelser utan också med plågor och straff (liksom med en staf) bör tvingas till Kristi hörsamhet, till dess vi alldeles afkläda syndens kött och människan blifver fullkomligen förnyad uti den saliga uppståndelsen. Då behöfver hon ej mera hvarken lagens lära eller lagens hotelser och straffande, ja, icke en gång evangelii förkunnande; ty dessa stycken höra allenast till detta dödliga och ofullkomliga lifvet. Utan såsom de skola se Herren ansikte mot ansikte, så skola de ock genom Guds Andes i dem inneboende kraft villigt utan något tvång och förhinder, alldeles rena och fullkomliga, med största glädje göra sin himmelske Faders vilja och i all evighet fröjdas i Gud.

Därföre förkasta och ogilla vi den fördärfliga och skadliga vill-

farelse, som upphäfver den kristliga tukten och är emot den rätta gudaktigheten, då det läres, att lagen (på det sätt, som förr är anfördt och förklaradt) ej bör drifvas hos de gudfruktiga och trogna utan allenast hos de ogudaktiga, otrogna och obotfärdiga.

VII. Om Herrens nattvard.

Ehuru några till äfventyrs torde tycka, att förklaringen öfver artikeln om Herrens nattvard ej hade bort inryckas i denna bok, uti hvilken vi företagit oss att förklara allenast de artiklar, som blifvit omtvistade emellan teologerna af den Augsburgiska bekännelsen, och det är bekant, att sakramen-tarierna redan förut, då den Augsburgiska bekännelsen år 1530 först blef skrifven och öfverlämnad till kejsaren, så alldeles voro däremot och afsöndrade sig därifrån, att de framlämnat en särskild bekännelse om berörda sak; dock emedan några teologer (hvilket sannerligen är att beklaga) och några andra dessutom, som berömma sig af den Augsburgiska bekännelsens religion, hafva under de närmast följande åren icke allenast hemligen och lönligen utan också en del uppenbarligen affal-lit till sakramentarierna i denna artikel och vilja emot sitt samvetes vittnesbörd med våld vränga den Augsburgiska bekännelsen till en främmande mening, liksom hon i allt skulle öfverensstämma med

sakramentariernas lära i denna artikel och således förvända och fördärfva henne; så hafva vi ej kunnat underlåta att äfven i denna skrift gifva vårt kristliga och sannfärdiga vittnesbörd om den himmelska sanningen och upprepa det rätta förståndet och meningen,490 Konkordieformeln. II. 7. Om Herrens nattvard.

såväl af Kristi ord som af den Augsburgiska bekännelsen om denna fråga. Ty vi erkänna, att det åligger oss att (så mycket som på oss beror) låta denna kristliga och oförfalskade lära genom Guds nåd också komma till våra efterkommande samt troget förmana våra åhörare och andra gudliga människor, att de med all flit akta sig för den skadliga villfarelse, som både strider emot Guds ord och den Augsburgiska bekännelsen och långt före detta åtskilliga gånger är vorden förkastad.

Hufvudfrågan i den tvistighet, som är emellan oss och sakra-mentarierna uti frågan om Herrens nattvard.

Änskönt några sakramentarier arbeta däruppå, att de med orden må komma så nära som möjligt till den Augsburgiska bekännelsen, och bruka samma ordasätt som våra församlingar och bekänna, att Kristi lekamen sann-färdeligen anammas af de trogna uti Herrens nattvard; dock, när man med allvar yrkar däruppå, att de skola uppriktigt, redligt och tydligt bekänna och tillstå sin mening, då förklara de alla med en mun, att de tro, det Kristi sanna och väsentliga lekamen och blod äro uti den heliga nattvarden så långt borta ifrån brödet och vinet, som den högsta himmelen är ifrån jorden. Ty så lyda deras egna ord: »Vi säga, att Kristi lekamen och blod äro så långt ifrån de utvärtes synliga tingen, som jorden är ifrån den högsta himmelen». Fördenskull, när de tala om Kristi lekamens och blods närvaro i nattvarden, är det icke meningen, att de äro tillstädes på jorden utan blott i anseende till vår tro; det

är, de säga, att vår tro blifver genom de utvärtes synliga tecknen på samma sätt som genom det predikade ordet, påmint och uppväckt att upplyfta sig och stiga upp öfver alla himlar och sålunda anamma och nyttja Kristi, i himmelen varande, lekamen och blod (ja Kristus själf med alla hans välgärningar) sannfärdeligen och väsentligen, men dock allenast på ett andligt sätt. Ty de hålla före, att såsom brödet och vinet äro här på jorden och icke i himmelen, så är Kristi lekamen numera i himmelen och icke på jorden; därföre blifver i Herrens nattvard intet annat anammadt än bröd och vin.

Och i förstone, när denna tvistighet yppade sig, diktade de, att Herrens nattvard var allenast ett utvärtes bekännelsetecken, hvar-medelst de kristna skulle skiljas från andra människor, och att i sakramentet ej utdelades annat än bröd och vin (som voro blott tecken af den frånvarande Kristi lekamen); men när de märkte, att en sådan dikt hade intet sken och ej kunde blifva beståndande, begynte de bekänna, att Herren Jesus är uti sin heliga nattvard sannfärdeligen tillstädes genom egenskapernas meddelande, det är allenast med sin gudomliga natur, men icke med sin lekamen och blod.

Sedermera, då man hårdt dref uppå dem med Kristi ord, så att de nödgades bekänna det Kristi lekamen och blod äro tillstädes i nattvarden, förstodo och förklarade de det dock ej annorledes, än att de allenast trodde en andlig närvaro, det är, att Kristus gör oss delaktiga allenast af sin kraft, verkan och välgärningar genom tron. Ty, säga de, Kristi Ande, som är allestädes närva-491 Konkordieformeln. 11. / . Om Herrens nattvard.

rande, förenar våra kroppar, uti hvilka samme Ande bor här på jorden, med Kristi lekamen, som är i himmelen.

Fördenskull hafva de med sina fagra och präktiga ord bedragit många stora och berömliga män, nämligen då de sagt och påstått, att de icke mena något annat, än att Herren Jesus Kristus sannfär-deligen och" väsentligen är lefvande tillstädes uti den heliga nattvarden. Men detta förstå de allenast om Kristi gudomliga natur men icke om hans kött och blod. Ty de mena, att hans kött och blod är ingenstädes utom i himmelen, och att Kristus därföre gifver oss sin sanna lekamen och blod med bröd och vin att äta och dricka, att anammas andligen genom tron men ej lekamligen med munnen.

Ty instiftelseorden i Herrens nattvard: »äten, detta är min lekamen», förstå de icke egentligen, såsom de lyda efter bokstafven, utan liksom ett förblommeradt tal på ett bildligt sätt; så att äta Kristi lekamen betyder efter deras mening intet annat än tro på Kristus. Och ordet lekamen är för dem intet annat än en symbol, det är ett tecken eller en bild af Kristi lekamen, hvilken likväl icke är närvarande på jorden och i Herrens nattvard utan

allenast i himmelen. Det ordet »är» uttyda de på ett sakramenterligt sätt, eller att det skulle allenast beteckna Kristi lekamen och blod, på det ej någon må hålla före, att själfva saken blifver så förenad med tecknen, att Kristi kött jämväl nu är närvarande på jorden på ett osynligt och obegripligt sätt. De vilja nämligen det, att Kristi lekamen är förenad med brödet på ett sakramenterligt sätt eller så, att brö-

det betecknar samma lekamen; så att de trogna och gudfruktiga genom tron på ett andligt sätt så visst anamma Kristi lekamen, som är uppe i himmelen, som de äta brödet med munnen. Men att Kristi lekamen uti den heliga nattvarden är här på jorden väsentligen, ehuru på ett osynligt och obegripligt sätt, närvarande och tillika med det välsignade brödet anammas med munnen äfven af skrymtare och munkristna, det pläga de fördöma och förbanna såsom en förskräcklig hädelse.

Men tvärt om läres det uti den Augsburgiska bekännelsen enligt Guds ord om Herrens nattvard: Att Kristi sanna lekamen och blod äro sannfärdeligen under bröd och vin i den heliga nattvarden närvarande och där utdelas och anammas, men de, som annat lära, blifva förkastade. Uti dessa sista ord blifver sakramentariernas villfarelse klarligen förkastad, hvilka på samma tid framgåfvo en egen bekännelse uti Augsburg, hvilken för den orsaken nekade till Kristi lekamens och blods sanna och väsentliga närvaro uti nattvardens sakrament, som förrättas på jorden, att Kristus hade uppfarit till himmelen. Vår kristliga mening härom finnes tydligen uti d:r Luthers mindre katekes i följande ord: »Altarets sakrament är vår Herres Jesu Kristi sanna lekamen och blod under bröd och vin, oss kristna till att äta och dricka, af Kristus själf stiftadt och inrättadt» Ännu tydligare blifver i Apologien denna vår mening icke allenast förklarad utan också med Pauli härliga språk, 1 Kor. 10: 16, och Cyrilli vittnesbörd sålunda bekräftad: »Den tionde artikeln är gillad, hvaruti vi bekänna oss hafva den mening, att Kristi lekamen

och blod äro sannfärdeligen och väsentligen närvarande uti Herrens nattvard och verkligen utdelas med de ting, som synas, nämligen brödet och vinet, åt dem som anamma sakramentet. Ty eftersom Paulus säger, att brödet, som vi bryta, är Kristi lekamens delaktighet m. m., så skulle däraf följa, att brödet icke vore Kristi lekamens utan Andes delaktighet, om icke själfva Kristi lekamen utan allenast den Helige Ande vore tillstädes. Och vi veta, att icke allenast den romerska kyrkan lär Kristi lekamliga närvaro, utan att ock den grekiska församlingen har såväl fordem som nu hållit det så före». Men på samma ställe anföres ock ett vittnesbörd af Cy-rillus, att Kristus också lekamligen uti den heliga nattvarden bor uti oss medelst sitt kötts meddelande.

Sedermera när de, som uti Augsburg hade framgifvit sin särskilda bekännelse om denna artikel, tycktes vilja gilla våra församlingars bekännelse, blef år 1536 en Formula concordiæ, den vi nu vilja uppläsa, emellan några teologer uti Sachsen och öfra Tyskland uti Vittenberg sammanskrifven och gillad med d:r Luthers underskrift såsom ock några andra teologers, så af den ena som af den andia parten. Densamma lyder sålunda.

»Vi hafva hört Bucerus förklara sin och andra predikanters mening, hvilka då på samma gång voro tillstädes, om Kristi lekamens och blods sakrament sålunda:

De bekänna, efter Irenæi ord, att Herrens nattvard består af två ting, ett jordiskt och ett himmelskt. Därföre hålla de före och lära, att Kristi lekamen och blod äro sannfärdeligen och väsentligen närvarande, utdelas och anammas med

bröd och vin. Och ehuru de neka, att någon transsubstantiation eller förvandling sker, och anse, att det icke sker något rumligt inneslutande i brödet eller någon varaktig förening utom sakramentets bruk; så medgifva de dock, att brödet genom en sakramenterlig förening är Kristi lekamen, det är, att, när brödet framräckes, Kristi lekamen då är tillika tillstädes och sannfärdeligen utdelas. Ty utom nattvardens bruk, då det lägges och förvaras i något kärl eller framvisas uti processioner, såsom det sker hos de påfviska, så hålla de före, att Kristi lekamen ej är närvarande.

Vidare är det deras mening, att detta sakrament instiftelse, som är gjord af Kristus, förblifver vid sitt anseende och kraft i församlingen och beror ej på värdigheten eller ovärdigheten hos den, som utdelar eller som anammar sakramentet. Därföre, såsom Paulus (1 Kor. 11: 27) säger, att äfven de ovärdiga äta sakramentet, så hålla de före,

att Kristi lekamen och blod sannfärdeligen äfven utdelas och gifvas de ovärdiga, och de ovärdiga sannfärdeligen undfå dem, därest man iakttager Kristi ord och instiftelse. Men sådana anamma sig till dom, såsom Paulus säger; ty de missbruka sakramentet, då de begå det utan en sann bättring och tro. Tv därföre är det instiftadt, att det skall betyga, att dem tillägnas Kristi nåd och välgärningar, och att de blifva inympade i Kristus och aftvagna med hans blod, som göra bättring och upprätta sig genom tron på Kristus».

Det följande året kommo de förnämsta teologerna af den Augs burgiska bekännelsen ifrån hela Tyskland tillsamman i Schmalkal-

den för att rådgöra, hvilka hufvud-stycken af den kristliga läran, som hittills hade blifvit framställda i våraförsamlingar, man skulle fram-gifva och försvara på det möte, som sades att de påfviska skulle hålla. Där uppsatte d:r Luther de artiklar, som kallas de Schmal-kaldiska, hvilka enhälligt blefvo stadfästa med underskrift af alla teologer, som hade kommit tillsamman. Uti dessa artiklar förklarade d:r Luther med korta men märkliga och tydliga ord, som komma närmast till Kristi ord, den egentliga och rätta meningen af den förut anförda, i Vittenberg skrifna konkordien. Förty sakramentarierna hade redan vrängt berörda konkordieformels ord alldeles i en annan mening för att understödja sin onda sak, nämligen att Kristi lekamen ej blefve på annat sätt utdelad med brödet i nattvarden, än som samma lekamen med alla sina välgärningar tillbjudes i evangelium, och uttydt den sakramenterliga föreningen så, att den ej skulle vara något annat än Kristi andliga närvaro, som sker med tron. Dessa utvägar, hvarigenom de sökte undanflykter, förtaga de Schmalkaldiska artiklarna. Ty de säga, att brödet och vinet uti den heliga nattvarden äro Jesu Kristi sanna lekamen och blod, som utdelas och anammas icke allenast af de gud-fruktiga utan ock af dem, som icke hafva annat af kristendomen än blotta namnet.

Denna kristliga mening förklarar d:r Luther vidlyftigare af Guds ord uti sin större katekes och säger sålunda: »Hvad är då sakramentet, som utdelas vid altaret? Svar: Det är Kristi sanna lekamen och sanna blod, uti och under bröd och vin, som vi af Kristi

ord blifva befallda att äta och dricka»; och något därefter: »Guds ord är det, säger jag, som gör detta sakrament och gör den åtskillnad, att det icke är blott bröd och vin, utan att det är och kallas Kristi lekamen och blod». Och litet därefter: »Med detta Kristi ord kan du stärka ditt samvete och säga med oförskräckt mod: Om ock hundra tusende djäflar tillika med alla svärmare skulle göra detta inkast: Huru kan bröd och vin vara Kristi lekamen och blod? så vet jag dock visst, att alla svärmandar och alla lärda tillsamman icke hafva så mycken vishet, som det gudomliga majestätet har i sitt minsta finger. Men här äro Kristi klara ord: Tagen, äten! Detta är min lekamen. Dricken häraf alla! Detta är det nya testamentet i mitt blod. Vid detta ord vilja vi hålla oss fast och tryggt förblifva därvid, väntande på utgången, om de förmå att öfvervinna honom och förändra hans instiftelse. Det är väl sant, att när du skiljer Guds ord ifrån detta sakrament eller vill betrakta det utan Guds ord, så har du intet förutan bröd och vin. Men om ordet behålles med sakramentet, såsom det ovillkorligen bör ske, då är detta sakrament sannfärdeligen Jesu Kristi lekamen och blod, såsom själfva orden lyda. Ty såsom Kristus med sin mun talar om detta sakrament, så förhåller det sig i sanning; ty han kan icke ljuga och bedraga. Tit. 1: 2.

När grunden således är lagd, är det lätt att svara på många frågor, som på denna tid mest framställas, t. ex. den, om äfven en sådan Guds ords tjänare, som för ett ogudaktigt lefverne, kan rätt förrätta och utdela Herrens nattvard, och annat sådant, hvarom man

tvistar. Ty således mena och besluta vi: att om ock en ond och ogudaktig person anammar eller utdelar Herrens nattvards sakrament, så anammar han likväl ett rätt sakrament, det är Kristi lekamen och blod, icke mindre än den, som värdigt anammar eller utdelar det. Ty detta sakrament har ej människornas helighet utan själfva Guds ord till grund. Och såsom hvarken någon helig på jorden eller någon ängel i himmelen kan göra det, att brödet och vinet är Kristi lekamen och blod; så kan ock ingen förändra det sakramentet, så att det icke är Kristi lekamen och blod, oaktadt några missbruka det.

Ty icke kan Guds ord (hvarmed Herrens nattvard är instiftad och för hvars skull den är ett sakrament) varda förgäfves och fåfängt för någons person eller otros skull. Ty Kristus har icke sagt: Om I tron eller ären värdiga, skolen I hafva min lekamen och blod närvarande i den heliga nattvarden: utan han säger fastmera: Tagen, äten

och dricken! Detta är min lekamen, detta är mitt blod. Och vidare säger han: Gören detta. Hvad då? Detsamma, som jag nu gör, som jag instiftar, som jag gifver eder och befaller eder anamma. Kristi ord innebära nämligen : antingen du är värdig eller ovärdig, så har du här uti nattvarden Kristi lekamen och blod och det i kraft af dessa ord, som hafva kommit till brödet och vinet. Lägg detta på minnet; ty uti dessa instit-telseord är vår grund, vårt försvar och våra vapen emot alla villfarelser och irrläror, som antingen hittills uppkommit eller någonsin kunna uppkomma i denna sak».

Dessa ur den större katekesen anförda ord stadfästa märkligen

med Guds ord Jesu Kristi lekamens och blods sanna närvaro i Herrens nattvard; och af dem bevisas grundligen, att berörda närvaro bör förstås icke allenast om trogna och värdiga gästers ätande utan ock om de otrogna och ovärdiga.

Och eftersom den med synnerliga och härliga gåfvor af den Helige Ande upplyste d:r Luther har förutsett i andanom, att några skulle efter hans död göra honom misstänkt, såsom skulle han hafva gått ifrån den redan anförda läran eller ock ifrån andra stycken i den rena läran; så har han vid slutet af sin större bekännelse om Herrens nattvard infört följande protest:

»Emedan jag ser, att det är ingen ände på sekter och villfarelser, utan att detta onda dagligen tilltager och satan mer och mer rasar; fördenskull, på det ingen af motståndarne må kunna en gång, antingen i min lifstid eller efter min död, förebära mitt namn för sina uppdiktade lärosatser och un-derstå sig att stadfästa sin villfarelse af mina skrifter, hvilka de icke riktigt anföra, såsom sakra-mentarierna och anabaptisterna redan hafva begynt att göra; så vill jag uti denna skrift inför Gud och hela världen bekänna min tro om alla våra religionsartiklar. Och uti denna tro är jag redobogen att (med Guds hjälp) framhärda intill min yttersta andedräkt och skiljas ifrån denna världen samt oförskräckt stå för vår Herre Jesu Kristi domstol. Och om någon till äfventyrs skulle efter min död säga: Om d:r Luther skulle nu lefva, skulle han i sanning hafva en helt annan mening och lära i om den eller den artikeln, ty han [har icke hittills noga öfvervägt ; det; så säger jag nu däremot det,

som jag då skulle påstå och säga: det bekänner jag nu, nämligen att jag, genom Guds nåd, har öfver-vägt alla dessa artiklar ganska noga och icke en gång utan ofta pröfvat och rannsakat dem efter den heliga skrifts rättesnöre liksom med en probersten, och vill icke med mindre stadighet och full visshet försvara alla artiklar, än som jag nu har förfäktat läran om altarets sakrament. Jag är icke drucken och talar icke obetänkt. Jag vet, hvad jag skall påstå, och förstår, huru stort ansvar jag har på vår Herre Jesu Kristi dag, då han skall komma att döma lefvande och döda. Därföre må ingen tänka, att jag uti en så stor och viktig sak har något fåfängt tal, ty denna sak ligger mig till och med mest om hjärtat. Jag känner, genom Guds nåd, satan till en stor del, hvilken när han kan förvända och förfalska den heliga skrift, hvad skulle han icke då göra med mina eller någon annans skrifter?»

Efter denna protest sätter d:r Luther, helig i åminnelse, ibland andra artiklar också denna: »Sammaledes», säger han, »talar och bekänner jag också om altarets sakrament nämligen att däruti sannfärdeligen ätes och drickes med munnen Kristi lekamen och blod uti bröd och vin, ehuru predikanterna som utdela Herrens nattvard, eller de, som den anamma, icke tro eller eljest missbruka den heliga nattvarden. Ty Herrens nattvard grundar sig ej på människornas tro eller otro utan på Guds ord och hans instiftelse; så framt de icke först alldeles förvända Guds ord och uttyda dem helt annorlunda än sig bör, såsom detta sakraments fiender nu göra. Dessa hafva utan tvifvel intet an-

nat i nattvarden än bröd och vin ty de hafva hvarken Herrens ord eller instiftelse; utan de hafva förvändt, förändrat och förvärrat dem efter sin falska mening».

Så har ock d:r Luther, som för visso framför andra förstått den rätta meningen af den Augsburgiska bekännelsen och ståndaktigt behållit och försvarat henne allt till sin ändalykt, kort före sin död med stort nit betygat sin tro om denna artikel uti den sista sin bekännelse om Herrens nattvard med dessa ord: »Jag håller dem alla för lika goda, det är, erkänner dem för sakramentarier och svärmare; ty sådana äro de, som icke vilja tro, att Herrens bröd uti

den heliga nattvarden är hans sanna och naturliga lekamen, som en ogudaktig, ja, Judas själf, icke mindre anammar med munnen än den helige Petrus och alla andra heliga. Den som icke vill tro det, han må lämna mig i frid och ej vänta någon vänskap eller gemenskap med mig, ty så är min mening, den jag icke ändrar».

Utaf dessa (men i synnerhet Luthers såsom den förnämste lärdes af den Augsburgiska bekännelsen) förklaringar, som vi vidlyftigt hafva anfört, kan hvar och en rättsinnig, som eljest älskar sanning och frid, klarligen, ofelbart och otvifvelaktigt inhämta, hvad som har varit och ännu är den Augsburgiska bekännelsens egentliga och rätta mening.

Men att vi förutom de ordasätt, som Kristus och Paulus bruka (då de säga, att brödet uti nattvarden är Kristi lekamens delaktighet), bruka äfven andra ordasätt, såsom då vi säga, att Kristi lekamen är närvarande och utdelas under brödet, med brödet och uti brödet; — detgöravi ickeutan viktiga orsaker.

Ty först bruka vi dessa ordasätt för att förkasta den påfviska transsubstantiationen eller förvandlingen. Sedan vilja vi ock på detta sätt lära, att det sker en sakra-menterlig förening emellan brödets väsende, som ej förvandlas, och Kristi lekamen. Ty äfven på samma sätt upprepas och förklaras detta språk, Joh. 1: 14: »Ordet vardt kött», med andra lika gällande språk, såsom »Ordet bodde ibland oss»; och (Kol. 2: 9) »Ihonom (Kristus) bor all gudomens fullhet lekamligen». »Gud var med honom» (Ap. G. 10: 38). »Gud var i Kristus» (2 Kor. 5: 19) och flera dylika. Dessa ordasätt upprepa och förklara det ofvan anförda Johannes språk, nämligen att det gudomliga väsendet ej blifvit genom mandomsanammelsen förvandladt i den mänskliga naturen, utan att de två naturerna äro utan någon sammanblandning personligen förenade. Och många berömliga gamla lärare, Justinus5, Cyprianus, Augustinus, Leo, Gela-sius, Chrysostomus och flere, förklara hemligheten uti Herrens nattvards sakrament med denna liknelse om Kristi person. Ty de lära, att såsom två åtskilda naturer uti Kristus, som ej blifvit förvandlade, äro oskiljaktigt förenade, så äro ock uti Herrens nattvard två olika väsenden, nämligen det naturliga brödet och Kristi sanna och naturliga lekamen uti detta sakraments förordnade handling här på jorden tillsammans närvarande; hvilket dock ej bör så förstås, som skulle denna Kristi lekamens och blods förening med brödet och vinet vara en personlig förening, sådan som är emellan bägge naturerna i Kristus, utan den är en sakramenterlig förening, såsom d:r Luther och andra

kalla henne (uti den Formula con-cordiæ, som år 1536 blef sammanskrifven, och annorstädes), hvarmed de vilja gifva tillkänna, att, fastän de eljest bruka dessa ordasätt »uti brödet, under brödet och med brödet», så taga och fatta de likväl dessa orden »detta är min lekamen» egentligen och såsom orden lyda, ingalunda erkännande dem för något bildligt utan för ett ovanligt sätt att tala. Sålunda talar ock Justinus härom, sägande: »Vi anamma det icke såsom vanligt bröd och dryck, utan såsom vår Frälsare Kristus genom Guds ord är vorden kött och haft kött och blod för vår salighets skull, så tro vi ock, att vår Herres Jesu Kristi lekamen och blod är en genom ordet och bönen af honom helgad spis»; såsom d:r Luther ock uti sin större men i synnerhet i sin sista bekännelse om Herrens nattvard allvarligen och med stor ifver försvarar det ordasätt, som Kristus brukat, då han höll den första nattvarden.

Men emedan d:r Luther utan tvifvel har varit den förnämste läraren i de församlingar, som hafva antagit den Augsburgiska bekännelsen, uti hvilken hela hans lära summariskt och i ett kort begrepp är sammanfattad och hvilken blifvit öfverlämnad till kejsar Karl V; så kan man ej säkrare och vissare hämta berörda Augsburgiska bekännelses rätta och egentliga mening af någon människas böcker än af d:r Luthers läro- och stridsskrifter.

Och denna nu anförda d:r Luthers mening är sannerligen grundad på den enda, fasta, orubbliga och otvifvelaktiga sanningens klip-I pa, nämligen nattvardens instiftelse, som finnes i Guds ord, och

denna mening hafva de heliga evangelister, apostlar och deras lärjungar på samma sätt antagit och fattat, lärt andra och fortplantat till efterkommande.

Ty alldenstund vår Herre och Frälsare Jesus Kristus, om hvilken, såsom vår ende käre mästare, denna allvarliga befallning är af himlen gifven alla människor, Matt. 17: 5: »Honom hören», är ingen blott människa eller ängel och är icke allenast sannfärdig, vis och mäktig utan själfva den eviga sanningen och visheten och en sann, allsmäktig Gud, som allra bäst vet, hvad och huru han bör tala, och förmår väldeligen göra och uträtta allt det han talar och lofvar, såsom han själf säger, Luk. 21: 33: »Himmel och jord skola förgås, men mina ord skola icke förgås», och Matt. 28: 18: »Mig är gifven all makt i himmelen och på jorden» o. s. v.; alldenstund, säger jag, denne sannfärdige, allsmäktige Herren, vår skapare och återlösare Jesus Kristus, efter den sista nattvarden, då han redan skulle gå till sitt bittra lidande och död för våra synder, har på den bedröfliga sista stunden med noga öfvervägande och fullt allvar förordnat detta härliga sakrament för församlingen, hvilket skulle brukas med stor vördnad och ödmjukhet allt intill världens ända och vara en evig åminnelse af hans bittra lidande, död och alla hans välgärningar och därjämte det nya testamentets insegel och stadfästelse, en tröst för alla bedröfvade och förskräckta samveten, den kristna gemenskapens fasta band och en nära förening med hufvudet Kristus och emellan de kristna inbördes; så har han i sanning tänkt på viktiga och stora ting, då han sade

dessa nattvardens instiftelseord om det brödet han välsignade och gaf sina lärjungar: Tagen, äten; detta är min lekamen, som för eder utgifven varder; och om kalken eller vinet: Detta är milt blod, det nya testamentets, som för eder utgjutet varder till syndernas förlåtelse.

Eftersom härmed sålunda förhåller sig, böra sannerglien icke den evige, sannfärdige och allsmäktige Guds Sons, vår Herres, skapares och återlösares Jesu Kristi ord, såsom på ett bildligt och figurligt sätt talade och framförda, vridas och vrängas i en annan mening, så att de må synas öfverensstämma med vårt förnuft. Utan fastmera äro vi pliktiga att med enfaldig tro, skyldig hörsamhet och vördnad antaga Kristi ord, såsom de lyda i sin egentliga och rätta mening. Och man bör ej tillåta några inkast eller människogensagor, som härflyta af ett spetsfundigt mänskligt förnuft, huru behagliga de än må förekomma det mänskliga förnuftet, draga oss ifrån detta Kristi uttryckliga testamente.

När den helige patriarken Abraham hade hört Guds ord, att han skulle offra sin son, hade han väl kunnat taga sig anledning att disputera, om han borde taga orden efter bokstafven eller på ett behagligare och lindrigare sätt uttyda dem, emedan de tycktes uppenbarligen strida icke allenast emot allt förnuft, Guds och naturens lag utan ock mot den för-namsta trosartikeln om den utlofvade säden Kristus, som skulle födas af Isak; likväl — såsom han tillförene hade med tron fattat och antagit löftet om den välsignade säden, som skulle födas af Isak, ehuru det syntes vara omöj-

ligt för hans förnuft, och hade således gifvit Gud äran, vetande och troende det för visso, att Gud ock kunde hålla det, som han lofvat; — så tog han ock nu Guds ord och befallning enfaldigt efter bokstafven, underställande alltsammans Guds allsmäktighet och vishet, den han visste hafva mycket flera utvägar att fullborda löftet om säden utaf Isak, än som han med sitt blinda förnuft kunde fatta.

Och på samma sätt böra ock vi uti sann ödmjukhet och hörsamhet enfaldigt tro vår skapares och återlösares tydliga, säkra, klara och allvarsamma ord och befallning utan all tvekan och rannsakning, huru det öfverensstämmer med vårt förnuft eller kan vara möjligt. Ty dessa ord talade den Herre, som är Fadrens oändliga vishet och själfva sanningen, som för visso kan ofelbart fullborda och göra allt det han lofvar.

Alla omständigheterna vid Herrens nattvards instiftelse betyga jämväl klarligen, att vår Herres och Frälsares Jesu Kristi ord, som uti sig äro tydliga, fasta, klara och otvifvelaktiga, ej kunna eller böra annorledes tagas än i sin vanliga, egentliga och allmänna bemärkelse. Ty när Kristus har gifvit denna befallning (om sin lekamens ätande m. m.) vid bordet och uti nattvarden, kan det icke vara något tvifvel, att han ju icke talar om ett rätt naturligt bröd och ett rätt naturligt vin och om ett sådant ätande och drickande, som sker med munnen; så att intet bildligt uttryck kan vara uti det ordet bröd, liksom Kristi lekamen skulle betyda ett andligt bröd och en andlig själens

spis. Så har ock Kristus själf velat förekomma, att

någon metonymia eller förändring i betydelsen af ordet lekamen skulle förstås, och att man skulle hålla före, det han talade om ett tecken af sin lekamen eller allenast om en sinnebild eller om sin kropps kraft eller de välgärningar, som han genom sin lekamens uppoffrande har förvärfvat oss. Ty han talar uttryckligen om sin sanna och väsentliga lekamen, som han har utgifvit i döden för oss, och om sitt sanna väsentliga blod, som han på korset utgjutit för oss till syndernas förlåtelse.

Nu kan ingen vara så trogen eller pålitlig och lärd Kristi ords uttolkare, som Herren Kristus själf, som allra bäst förstår sina ord, sin tanke och sin mening och är med förstånd och vishet utrustad att väl ock skickligt förklara dem. Här har han velat bruka, i synnerhet i förklaringen af sin yttersta viljas testamente och eviga förbund och förening icke figurliga ej heller tvetydiga utan egentliga, tydliga och klara ord, liksom han ock vid framställandet och stadfästandet af andra trosartiklar samt vid instiftandet af sin nåds och förbunds tecken eller sakramenterna (till exempel uti omskärelsen, gamla testamentets offer och sedan uti döpelsens instiftelse) icke har plägat bruka mörka, figurliga eller tvetydiga ord; och att afböja all tvetydighet har han öfver nog förklarat sin mening, då han sade om sin lekamen uti Herrens nattvard: som för eder utgifven, och om sitt blod: som för eder utgjutet varder. Och emedan apostlarne fattade dessa hans ord enfaldeligen, så lämnade han dem uti denna egentliga och enfaldiga mening och befallde dem, att de skulle på samma sätt lära alla folk och befalla dem hålla499

allt det Kristus hade befallt apostlarne själfva.

Därföre anföra ock de tre evangelisterna, Matteus (26: 26), Markus (14: 22), Lukas (22: 19) och den helige Paulus (1 Kor. 11: 24), som af Kristus själf efter hans himmelsfärd hade fått Herrens nattvards instiftelse, enhälligt, med samma ord och stafvelser, dessa Kristi klara, osvikliga, tydliga och sanna ord: »detta är min lekamen», alldeles på samma sätt om det välsignade och utskiftade brödet utan någon figurlig tydning eller någon förändring. Fördenskull är intet tvifvelsmål, att ju icke dessa orden om den andra delen i sakramentet (»denna kalk är det nya testamentet i mitt blod») hafva samma bemärkelse hos Lukas och Paulus som hos Matteus och Markus, hvilka säga: detta, som I med munnen dricken af kalken, är mitt blod, det nya testamentets, hvar-medelst jag instiftar, inrättar, beseglar och bekräftar med eder människor detta mitt testamente och nya förbund, nämligen syndernas förlåtelse.

Men detta upprepande, bekräftande och förklarande af Kristi ord, som Paulus anför (såsom ett klart vittnesbörd om Kristi lekamens och blods sanna och väsentliga närvaro och utskiftande uti nattvarden), bör med särdeles flit och noga öfvervägas. Ty så säger han, 1 Kor. 10: 16: » Välsignelsens kalk, den vi välsigna, är icke han Kristi blods delaktighet? Och brödet, som vi bryta, är icke det Kristi lekamens delaktighet?» Af dessa apostelens ord lära vi, att icke allenast den kalken, som Kristus i den första nattvarden välsignade, och det brödet, som Kristus bröt och utdelade, utan ock det brödet, som vi bryta, och den kalk, som vi

välsigna, äro Kristi lekamens och blods delaktighet, och alla som äta detta bröd och dricka af denna kalk, sannfärdeligen anamma och blifva delaktiga af Kristi sanna lekamen och sanna blod. Ty om Kristi lekamen icke vore sannfärdeligen och väsentligen utan allenast i anseende till sin kraft och verkan närvarande och anammades, hade brödet icke bort kallas Kristi lekamens utan hans andes, krafts och välgärningars delaktighet, såsom Apologien äfven alldeles på samma sätt sluter och bevisar i dennasak. Och i sanning, om den helige Paulus skulle handla allenastom Kristi lekamens andliga delaktighet, som sker genom tron (såsom sakramentarierna efter vanligheten pläga orätt uttyda detta Pauli språk), hade han icke sagt, att brödet utan anden eller tron är Kristi lekamens delaktighet; men apostelen säger, att brödet är Kristi lekamens delaktighet, nämligen alt alla, som blifva delaktiga af det välsignade brödet, blifva äfven delaktiga af Kristi lekamen. Häraf slutes, att Paulus ingalunda talar om en andlig utan sakramenterlig Kristi lekamens delaktighet, som sker med munnen, hvilken är gemensam för de gudfruktiga och ogudaktiga, som allenast bära namn af kristna.

Denna vår kristliga mening bestyrkes också af orsaken till och omständigheterna vid Pauli predikan. Tv han afskräcker och varnar dem, som åto af det afgudaif-ne offradt var och voro delaktiga i hedniska, djäfvulska offer men kommo icke dess mindre till Herrens bord och blefvo delaktiga af Kristi lekamen och blod, att de icke måtte anamma Kristi lekamen och blod sig till dom och fördömelse. Ty emedan alla de, som

blifva delaktiga i det välsignade och utdelade brödet i nattvarden, äfven hafva delaktighet med Kristi lekamen; så kunna i sanning Pauli ord icke förstås om en andlig delaktighet med Kristus, den ingen någonsin kan missbruka och människorna ej böra afskräckas ifrån.

Fördenskull förklara våra kristliga fäder och förfäder, d:r Luther och andra rättsinniga lärare af den Augsburgiska bekännelsen detta Pauli språk med sådana ord, att de bäst öfverensstämma med Kristi ord, såsom då de uttyda det sålunda: Brödet, som vi bryta, är Kristi utdelade eller meddelade lekamen,som utdelas emellan dem, som anamma det brödet, som brytes.

Denna enkla och grundliga förklaring öfver detta Pauli klara vittnesbörd hålla vi oss enhälligt vid och förundra oss billigt, att sådana djärfva människor iinnas, hvilka, ehuru de själfva tillförene hafva satt detta Pauli språk (1 Kor. 10: 16) emot sakramentarierna, likväl nu icke hafva försyn att lägga detsamma till grund för sin villfarelse (nämligen att Kristi lekamen anammas allenast på ett andligt sätt i den heliga nattvarden). Ty sålunda utlåta de sig: brödet är Kristi lekamens delaktighet, det är det, hvarigenom en gemenskap sker med Kristi lekamen, som är församlingen; eller det är ett medel, hvarigenom vi trogna förenas med Kristus, såsom evangelii ord, med tron fattadt, är det medel, hvarigenom vi blifva andligen förenade med Kristus och inplantade i hans lekamen, som är församlingen.

Men att icke allenast de gud-fruktiga och trogna utan också de ovärdiga, ogudaktiga och skrymtare (såsom Judas och flera såda-

na, de där hafva alldeles ingen andlig delaktighet med Kristus och komma utan någon sann bättring och omvändelse till Gud till Herrens nattvard) äfven anamma med munnen uti sakramentet Kristi sanna lekamen och blod och genom det, att de ovärdigt äta och dricka, begå de en svår missgärning på Kristi lekamen och blod, det lär den helige Paulus uttryckligen, då han säger, 1 Kor. 11: 27, att »de som ovärdeligen äta af det brödet och dricka af Herrens kalk blifva saker icke allenast på brödet och vinet, icke allenast på de tecken, som skulle betyda Kristi lekamen och blod, utan att de blifva saker på Jesu Kristi lekamen och blod»; den de uti nattvarden närvarande bespotta och försmäda såsom judarne, hvilka uti själfva verket och gärningen skamligen handterade Frälsaren och således förskräckligen försyndade sig emot Kristi lekamen och togo Kristus af daga. Ty så hafva de äldsta, kristliga och lärda kyrkans lärare förstått detta Pauli språk och enhälligt uttydt det i denna mening.

Fördenskull är Kristi kötts ätande tveggehanda, det ena andligt, hvarom Kristus i synnerhet handlar hos evangelisten Johannes i 6 kap., hvilket icke sker annorledes än i anden och tron genom evangelii förkunnande och betraktande, icke mindre än när som Herrens nattvard värdigt och uti tron anammas. Detta andliga ätande är uti sig själft nyttigt och hälsosamt och för alla kristna i alla tider nödigt till saligheten, utan hvilket andliga nyttjande det sa-kramenterliga ätandet eller det, som sker allena med munnen uti nattvarden, är icke allenast för dem, som anamma, icke hälsö-

samt utan också skadligt och orsak till fördömelse.

Fördenskull är ett andligt ätande intet annat än att tro Guds predikade ord, hvaruti Kristus, sann Gud och människa, oss tillbjudes med alla sina välgärningar, dem han med sitt, för oss i döden utgjutna blod har förtjänt, nämligen Guds nåd och barmhärtighet, syndernas förlåtelse, rättfärdighet och evinnerligt lif. Den, som hör allt detta framställas af Guds ord, anammar det med tron och tillägnar sig det, förlitande sig alldeles på denna tröst (att vi hafva en blidkad Gud och evinnerligt lif för medlaren Jesu Kristi skull); den som (säger jag) uti all anfäktning och frestelse med en sann förtröstan förlitar sig på evangelii ord, han äter Kristi lekamen och dricker hans blod på ett andligt sätt.

Det andra Kristi lekamens ätande är sakramenterligt och sker med munnen, när man i den heliga nattvarden med munnen anammar och blir delaktig af Kristi sanna och väsentliga lekamen och blod, nämligen alla de som äta och dricka det välsignade brödet och vinet i Herrens nattvard. Och de gudfruktiga undfå Kristi lekamen och blod till en viss pant och försäkran, att deras synder äro dem för visso förlåtna, och att Kristus bor och vill vara verkande i dem. Men de ogudaktiga anamma äfven med munnen samma Kristi lekamen och sanna blod men till dom och fördömelse. Detta lära själfva de Kristi ord uttryckligen, med hvilka han har instiftat nattvarden. Ty då han uti den första nattvarden satt till bords, gaf han sina lärjungar naturligt bröd och naturligt vin och sade därom, att det var hans sanna

lekamen och blod, bjudande dem att äta och dricka. Därföre, när man flitigt öfverväger alla omständigheter, kan denna Kristi befallning ej förstås utan om ett sådant ätande, som sker med munnen, men icke om ett groft, köttsligt, ka-pernaitiskt, utan om ett öfvernatur-ligt och obegripligt Kristi lekamens ätande. Till detta ätande, som sker med munnen, vill Kristus ock genom sin befallning hafva ett annat, då han säger: gören det till min åminnelse; ty här kräfver han tron, som är en andlig delaktighet af Kristi lekamen.

Fördenskull hafva alla gamla kristliga lärare efter dessa Kristi instiftelseord och Pauli uttydning med hela den allmänneliga församlingen enhälligt lärt, att Kristi lekamen icke allenast anammas på ett andligt sätt med tron, hvilket också kan ske utom sakramentets bruk, utan äfven med munnen icke allenast af de trogna utan ock af de ovärdiga, otrogna, skrymtare och munkristna. Men dessa de gamles vittnesbörd vore här alltför långt att anföra, hvarföre vi vilja visa läsaren till våra lärares skrifter, som vidlyftigt därom handla.

Af allt detta är klart, huru otillbörligt sakramentarierna med sina giftiga hädelser bespotta vår Herre Jesus Kristus, den helige Paulus och hela forsamlingen, i det de icke haft försyn att kalla det ätande, som sker med munnen, och det som sker af de ovärdiga, duos pilos caudæ eqvinæ & commentum, cujus vel ipsum sa-tanam pudeat6; men läran om Kristi majestät hafva de understått sig kalla excrementum satanæ, qvo diabolus sibi ipsi & homini-bus illudat7. Detta är så förskräckligt, att en kristen människa icke

kan läsa det utan fasa ännu mindre uttyda det.

Men det bör ock noga förklaras, hvilka som äro ovärdiga gäs-ster uti denna heliga nattvard. Det äro de, som komma till Herrens nattvard utan en sann bättring och ånger och utan en sann tro samt godt uppsåt att bättra sitt lefverne. Därigenom att de med munnen ovärdigt äta Kristi lekamen, draga de öfver sig domen, det är både timligt och evigt stralf, och blifva saker på Herrens lekamen i och blod.

Men de värdiga gästerna uti Herrens nattvard äro de i tron svaga, klenmodiga och bedröfvade kristna, hvilka, då de hos sig själfva öfverväga syndernas storhet och myckenhet, förskräckas; hvilka i betraktande af sin stora orenhet hålla sig denna dyra skatt och Kristi välgärningar ovärdiga; hvilka känna och begråta sin tros svaghet och önska ingenting högre, än att de kunde tjäna Herren Gud med en stadigare och frimodigare tro och renare hörsamhet och lydnad. Dessa (såsom vi hafva sagt) äro de rätteligen värdiga gäster, för hvilkas skull och hvilka att vederkvicka detta härliga sakrament och heliga måltid är tillredd. Ty Kristus kallar sådana människor med den största välvilja, sägande, Matt. 11: 28: »Kommen till mig 1 alla, som arbeten och ären betungade; och jag vill vederkvicka eder». Och Matt. 9: 12: »De helbregda behöfva ingen läkare utan de kranka». Apostelen säger, 2 Kor. 12: 9: »Min kraft», säger Herren, »är mäktig i de svaga». Och till romarne, 14: 1, skrifver han: »Den svage i tron tagen upp». Och litet därefter: Gud hafver honom upptagit. Joh. 3: 16: »Hvar och en som tror på honom» (Guds

Son), antingen han har en stark eller svag tro, »skall få evinnerligt lif».

Därföre består värdigheten hvarken uti trons starkhet eller svaghet, antingen den är större eller mindre, utan i Kristi förtjänst. Af hennes frukt blir den i tron svage och bedröfvade fadern, som anhöll om Kristi hjälp att göra hans eländige son helbregda (Mark. 9: 24), icke mindre delaktig än patriarken Abraham, apostelen Paulus

i och andra, som haft en stark tro.

Och detta vare nu nog sagdt om Kristi lekamens och blods sanna närvaro och tveggehanda ätande, som antingen sker med. tron på ett andligt sätt eller med munnen, hvilket senare är gemensamt för både värdiga och ovärdiga.

Men emedan äfven några tvistigheter hafva uppstått emellan några teologer af den Augsburgiska bekännelsen om konsekra-tionen eller välsignelsen och den brukliga regeln: intet bör anses såsom sakrament utom dess bruk eller den af Gud instiftade förrättningen; så hafva vi velat äfven öfver dessa tvenne hufvudstycken förklara vår enhälliga mening.

Om den förra frågan, som är om konsekrationen eller välsignelsen, hålla vi före: att hvarken någon människas ord eller gärning, värdighet, förtjänst, predikantens utsägande däraf eller kom-munikanternas ätande eller tro förorsakar Kristi lekamens och blods närvaro; utan detta allt, att vi uti nattvarden hafva Kristi lekamen och blod närvarande, bör helt och hållet tillskrifvas den allsmäktige Gudens kraft och vår Herre Jesu Kristi ord, instiftelse och förordnande.

j Ty de sanna och allsmäktiga503 Konkordieformeln. 11. / . Om Herrens nattvard.

Jesu Kristi ord, som han talade i första instiftelsen, voro icke allenast kraftiga uti den första nattvarden, utan deras kraft och verkan varar ännu i dag, så att på alla orter, hvarest Herrens nattvard hålles efter Kristi instiftelse och hans ord brukas, blifver Kristi lekamen och blod sannfärdeligen närvarande, utdelad och anammad i kraft af de orden, som Kristus talade i den första nattvarden. Förty Kristus själf (där hans instiftelse iakttages och hans ord uppläsas öfver brödet och vinet samt det välsignade brödet och vinet utdelas) är ock ännu, genom de upplästa orden, i kraft af den första instiftelsen, kraftig och verkande uti sitt ord, som han vill att uti nattvarden skall upprepas. Denna vår kristliga mening bekräftar Chrysostomus med dessa ord: »Och nu», säger han, »är Kristus, som har instiftat den måltiden, ock där tillstädes och välsignar också den. Ty det är ingen människa, som gör det framsatta brödet och vinet till Kristi lekamen och blod, utan han, som är korsfäst för oss, Kristus. Af prästens mun talas orden, men genom Guds kraft och nåd helgas brödet och vinet. Detta är, säger han, min lekamen; med detta ord välsignas och helgas de uti nattvarden framsatta elementen. Och såsom de orden, 1 Mos. 1: 28: »Växen till och föröken eder och uppfyllen jorden», äro endast en gång sagda men hafva alltid sin verkan, i det naturen i så måtto arbetar på sitt förökande; så äro ock dessa orden (detta är min lekamen, detta är mitt blod) en gång sagda, men de gifva detta sakrament kraft och varaktighet på alla ställen, där Herrens nattvard utdelas, allt

intill denna dag och intill hans tillkommelse».

D:r Luther skrifver härom på samma sätt: »Denna hans befallning och instiftelse kan förmå och uträtta det, att vi icke utdela och anamma allenast bröd och vin utan ock hans lekamen och blod. Ty j så lyda hans ord: Detta är min lekamen, detta är mitt blod. Fördenskull gör ej vårt förrättande och vårt utsägande det, att brödet är Kristi lekamen och vinet är hans blod, utan Kristi befallning och förordning. Och det plägar ske allt ifrån nattvardens första instiftelse allt intill världens ände, men genom vårt förrättande utdelas det dagligen».

Äfven på ett annat ställe: »Så sker ock här, om jag också skulle säga om alla bröd dessa orden: detta är Kristi lekamen, skulle dock därmed intet uträttas. Men när vi efter hans befallning och instiftelse vid förrättandet af Herrens nattvard säga: detta är min lekamen, då är det sannfärdeligen hans lekamen, icke för vår utsagos skull eller att dessa utsagda ord hafva den kraften, utan efter Kristus befallt, att vi skola utsäga dessa orden och göra det, som han gjorde i den första nattvarden, och på detta sätt har han sammanfogat sin befallning och sitt j förrättande med vår utsago».

Och böra Kristi instiftelseord vid Herrens nattvards förrättning uppenbarligen, tydligen och klarligen läsas eller sjungas för församlingen och ingalunda utelämnas och det för mänga viktiga orsakers skull. Först och främst för att efterkomma Kristi befallning, som säger: »detta gören»; ty bör man ej utelämna det, som Kristus sjelf gjorde i nattvarden.504 Konkordieformeln. 11. / . Om Herrens nattvard.

Sedan, att åhörarnes tro må genom Kristi testamentes ord uppmuntras, stärkas och försäkras om detta sakraments väsende och frukt, om Kristi lekamens och blods närvaro, om syndernas förlåtelse och alla de välgärningar, som genom Kristi död och blods utgjutande äro oss förvärfvade och blifva oss skänkta uti Kristi testamente. Vidare,

att brödets och vinets elementer må blifva till detta heliga bruk (hvarmedelst Kristi lekamen och blod tillika med dem gifves oss att äta och dricka) helgade och välsignade, såsom Paulus säger, 1 Kor. 10: 16: » Välsignelsens kalk, den vi välsigna» o. s. v. Men denna välsignelse sker ej på annat sätt än därigenom att man upprepar och uppläser instiftelseorden.

Men denna välsignelse eller Kristi instiftelseords uppläsande ensamt gör intet sakrament, om icke hela nattvardshandlingen, såsom den är af Kristus instiftad, tages i akt, till exempel när det välsignade brödet ej utdelas eller anammas utan antingen innestän-ges, offras eller kringbäres. Ty Kristi befallning »detta gören», som omfattar hela handlingen, bör behållas hel och orubbad. Men till förrättandet af detta sakrament fordras, att brödet och vinet blifver uti några kristnas samkväm genom välsignelsen helgadt, indeladt och anammadt, det är ätet och drucket, samt Herrens död förkunnad. Ty på detta sätt framställer för oss den helige Paulus hela handlingen, uti hvilken brödet blifver brutet eller utdeladt och anammadt (1 Kor. 10: 16).

Låt oss nu också komma till det andra hufvudstycket, som vi kort lörut hafva omförmält. På det den sanna och kristliga läran

om Herrens nattvard måtte blifva oförfalskad vidmakthållen och de mångfaldiga afgudiska missbruken och detta allraheligaste Kristi testamentes förfalskande må förekommas och afskaffas, är denna nyttiga regel och rättesnöre tagen utaf nattvardens instiftelseord: Intet bör anses såsom ett sakrament utom det bruk, som är af Kristus instiftadt, eller utom den förrättning, som är af Gud insatt. Denna regel bör ingalunda förkastas, ty hon bör och kan behållas med stor frukt i Kristi församling. Men orden »bruk och förrättande» bemärka ej egentligen tron ej heller det ätande allena, som sker med munnen, utan hela det utvärtes synliga förrättandet eller görandet vid Herrens nattvard, som blifvit af Kristus instiftadt. Men därtill fordras välsignelsen eller instiftelseorden, utdelandet och anammandet, eller det välsignade brödets och vinets utvärtes ätande och drickande, som sker med munnen, samt Kristi lekamens och blods anammande. Och när som, utom detta bruk, brödet uti den påfviska mässan ej blifver utdeladt utan antingen offradt, inneslutet, kringburet eller framlagdt att tillbedjas, bör det ej erkännas för sakrament. Liksom äfven dö-pelsevattnet, om det brukas att döpa klockor, att böta spetälska eller framhafves att tillbedjas, ej anses såsom (döpelsens) sakrament. Emot sådana påfviska missbruk är denna regel satt, då evangelii ljus åter igen begynte lysa, och af d:r Luther själf krist-ligen förklarad.

Emellertid bör man ej förtiga, att sakramentarierna listigt, spetsfundigt och vrångt med en falsk uttydning skämma denna nyttiga och nödiga regel att därmed för-505 Konkordieformeln. 11. / . Om Herrens nattvard.

neka Kristi lekamens sanna och väsentliga närvaro och ätande med munnen, som sker här på jorden både af de värdiga och ovärdiga. Ty de uttyda henne om trons andliga invärtes bruk och hålla före, att Herrens nattvards anammande är icke för de ovärdiga något sakrament, och att det, att man blir delaktig af Kristi lekamen, sker allenast på ett andligt sätt genom tron, eller att tron förorsakar det, att Kristi lekamen är tillstädes uti nattvarden; hvaraf de vidare sluta, att de ovärdiga, otrogna och skrymtare hvarken hafva Kristi lekamen närvarande eller anamma honom.

Nu gör vår tro ej något sakrament, utan allenast den allsmäktige Gudens och vår Frälsare Jesu Kristi oryggliga ord och instiftelse göra det. Ty Herrens ord är och förblifver kraftigt uti församlingen, och hvarken genom Guds ords tjänares värdighet eller ovärdighet eller dens otro, som det anammar och emottager, blifver något fråntaget eller dess kraft försvagad. Kristi heliga evangelium är och förblifver evangelium, äfven om några ogudaktiga åhörare ej sätta tro därtill, uti hvilka det icke heller är kraftigt till salighet. Detsamma sker äfven vid sakramentets anammande, på det Kristus må blifva sannfärdig i sina ord (tagen, äten, detta är min lekamen), antingen gästerna tro på honom eller icke, ty han gör icke det genom vår tro, att hans lekamen är närvarande, utan genom sin allsmäktighet.

Därföre är det en fördärflig villfarelse, som våra motståndare oförskämdt försvara; och därigenom att de med list skämma och fördärfva denna brukliga regel, tillskrifva de vår tro mera (som

efter deras mening gör Kristi lekamen närvarande och oss däraf delaktiga) än vår Herres och Frälsares Jesu Kristi

allsmäktighet.

Hvad nu vidkommer sakramen-tariernas allehanda värdelösa och inbillade grunder och inkast om en mänsklig lekamens väsentliga och naturliga egenskaper, om Kristi himmelsfärd, om hans bortgång från denna världen och annat dylikt; så är detta prat, säger jag, af d:r Luther uti hans emot våra motståndare ställda skrifter med skäl, som äro tagna af Guds ord, grundligt, kraftigt och vidlyftigt vederlagdt; hvarföre vi för korthets skull hänvisa den kristlige läsaren till hans skrifter.

Ibland dessa är den förnämsta, en liten bok, som han lät utgå emot de himmelska profeter, såsom de då kallades, och ett annat litet verk, hvars öfverskrift är: »Att de orden, detta är min lekamen, äro ännu fast ståndande»; jämväl hans större och mindre några år därefter utgifna bekän-nefse om Herrens nattvard och äfven andra hans offentliggjorda skrifter om denna sak. Ty svärm-andarne hafva efter d:r Luthers död icke framdragit några nya skäl.

Men att vi med inga af människor spetsfundigt uppdiktade skäl, ehuru de behaga förnuftet, hvarken låta, vilja, kunna eller böra låta förleda oss ifrån Kristi testamentes ords tydliga, enkla och klara mening och förstånd till en annan mening, som går ifrån Kristi uttryckliga ord. utan fas» hellre enfaldigt förstå och tro dem, är detta vår grund, den vi, sedan en tvistighet har yppat sig i denna artikel, stadigt hafva stödt oss vid, hvilken ock d:r Luther i början, då denna oenighet eller tvistighet uppkom, med följande ord har506

satt emot sakramentarierna: »Mina grunder, hvarvid jag i denna sak stödjer mig, äro dessa:

Den första är denna trosartikel: Jesus Kristus är en väsentlig, naturlig, sann, fullkomlig Gud och människa, i en person oupplöslig och oåtskiljelig.

Den andra, att Guds högra hand är allestädes.

Den tredje, att Guds ord är hvarken falskt eller bedrägligt.

Den Ijärde, att Gud har och vet olika sätt att vara uti ett rum och nödgas icke att vara nöjd allenast med det enda, som svärm-andarne mjrcket prata om och filosoferna kalla rumligt.

Kristi endaste kropp, säger Luther, kan på tre sätt vara någonstädes.

Först på ett sinligt och lekamligt sätt, som han brukade, då han lekamligen vistades här på jorden, då han till sin storlek begränsades af ett visst rum. Detta sätt kan han ock ännu bruka, så ofta han vill, hvilket han några gånger gjorde efter sin uppståndelse; och på den yttersta dagen skall han på sådant sätt visa sig närvarande, såsom Paulus lär om Kristus, sägande, 1 Tim. 6: 15: »Hvilken oss bete skall i sinom tid, den salige och allena väldige konungen öfver alla konungar och herren öfver alla herrar». Och till kolosserna,3: 4, säger han: »När edert lif Kristus, uppenba-radt varder» m. m. På detta sätt är han ej i Gud, hos Fadren eller i himmelen, såsom svärmandarne drömma. Ty Gud är ej något lekamligt rum. Och om detta sätt handlas uti de Skriftens språk, som framdragas af svärmandarne, nämligen att Kristus har öfvergifvit världen och gått till Fadren.

Sedan kan han på ett annat,

öfversinligt och andligt sätt vara någonstädes, så att han ej begränsas af något rum utan tränger sig genom alla varelser efter sin fria vilja, liksom min syn, att jag må bruka en grof liknelse, tränger sig genom luften, ljuset eller vattnet och är uti dessa ting men icke kringslutes af något rum. Och liksom ett ljud går genom vattnet, luften, ett bräde eller en vägg och är uti dessa ting men likväl icke kringslutes af något rum; på samma sätt tränga ljuset och värmen sig genom luften, vattnet, glaset och kristallen och äro uti berörda ting men blifva likväl icke kring-slutna af något rum, och man kunde härvid anföra många jämförelser. Ett sådant sätt brukade Kristus, då han uppstod och kom ut ur den tillslutna och förseglade grafven, och då han genom lyckta dörrar gick in till sina lärjungar, och så är han uti brödet och vinet i nattvarden. På detta sätt tror man att han blifvit född af den heliga jungfru Maria, sin moder.

Dessutom kan han vara någonstädes på ett gudomligt och himmelskt sätt, efter hvilket han är en person med Gud. På detta sätt äro kreaturen honom mycket närmare, och han kan lättare tränga sig genom dem än på det andra sättet. Ty om han kan på det andra sättet vara i kreaturen och hos dem, likväl så att de icke känna det, röra vid honom, kringsluta eller fatta honom; är han mycket mera och mycket underligare på detta tredje, underliga och höga sättet uti alla kreatur, så att de icke kringstänga, innesluta eller omfatta honom, utan fastmera att han har dem närva-ande, kringsluter och omfattar dem. Ty detta Kristi sätt att vara507 Konkordieformeln. 11. / .

närvarande, som han har af den personliga föreningen med Gud, bör man sätta långt utom kreaturen, så långt nämligen, som Gud är utom kreaturen. Men åter bör man sätta berörda sätt så nära och djupt uti alla kreatur, som Gud är uti alla kreatur. Ty han är en oåtskiljelig person med Gud. Därföre, hvarest Gud är, där bör också han vara; eller är vår tro falsk. Men ho kan uttyda eller åtminstone utgrunda, huru detta sker? Vi veta väl, att det så förhåller sig i sanning, nämligen att han är uti Gud utom alla kreatur och en person med honom; men sättet huru det sker veta vi icke. Denna hemlighet öfvergår naturen och människoförnuftets, ja, ock änglarnas begrepp uti himmelen och är Gud allena bekant. Eftersom vi nu ej kunna begripa denna hemlighet och den likväl är sann, anstår oss icke att säga emot hans ord, så framt vi icke med starka skäl kunna bevisa, att Kristi lekamen ingalunda kan vara där, som Gud är, och att detta sätt för hans närvaro är uppdiktadt. Det åligger svärmandarne att bevisa, men de kunna aldrig göra det.

Men att Gud har eller vet flera sätt, på hvilka Kristi lekamen är någonstädes, nekar jag ingalunda till utan har allenast velat gifva till känna, huru dumma och grofva människor svärmarne äro, som icke tillägna Kristi lekamen utan det enda, första och begripliga sättet att vara närvarande, ehuru de icke heller kunna bevisa om det sättet, att det strider emot vår mening. Ty jag vill aldrig påstå, att ju Guds makt icke kan göra eller laga så, att en kropp äfven på lekamligt och begripligt sätt kan på en gång vara på flere

ställen. Ty ho vill bevisa det och med hvad skäl, att detta är för Gud omöjligt? Ho finner änden på hans makt? Svärmandarne hålla väl före: detta kan Gud icke göra; men ho vill sätta tro till deras föregifvanden? Och med hvilka skäl vilja de bestyrka dem?» Så långt Luther.

Utaf dessa d:r Luthers ord är också klart, i hvad för mening det ordet »andligen» i anseende till denna sak brukas i våra församlingar. Ty hos sakramentarierna bemärker det ordet »andligen» intet annat än den andliga gemenskapen, då nämligen de trogna blifva genom tron uti anden inför-lilvade uti sin Herre Kristus och blifva verkligen andliga lemmar i hans kropp.

Men när d:r Luther eller vi bruka det ordet »andligen» i denna sak, så förstå ,vi därmed det andliga, öfvernaturliga och himmelska sätt, på hvilket Kristus är närvarande i den heliga nattvarden och verkar icke allenast uti de trogna tröst och lif utan också i de otrogna domen. Och vi utesluta och förkasta genom det or-»andligen» de kapernaitiska inbillningarna om grof och köttslig närvaro, som våra församlingar beskyllas för af sakramentarierna oaktadt så många af oss offentligen gjorda protester och betyganden. Och i denna mening vilja vi, att det ordet »andligen» skall förstås, då vi säga, att Kristi lekamen och blod blifver uti nattvarden andligen eller på ett andligt sätt anammadt, ätet och drucket; ty ehuru vi blifva däraf delaktiga med munnen, är likväl sättet andligt.

Fördenskull är vår tro om Kristi lekamens och blods sannfärdiga närvaro i nattvarden grundad och508 Konkordieformeln. 11. / . Om Herrens nattvard.

uppbyggd på den sanne och allsmäktige Gudens, vår Herres och Frälsares Jesu Kristi sanning och allsmäktighet. Och dessa grundvalar äro så fasta och orubbliga, att de kunna styrka och stadfästa vår tro uti alla frestelser, som kunna inträffa för denna artikels skull, och vederlägga samt kullkasta alla inkast och spetsfundigheter, hurudant sken de hafva, och huru högt de behaga förnuftet, samt uti allting tillfredsställa fromma själar, såsom ock tillskynda dem en viss hugsvalelse och säker förtröstan.

Därföre förkasta och ogilla vi både med hjärta och mun alla villfarelser, som strida emot den anförda och i den

heliga skrift grundade sanna läran, såsom falska och bedrägliga.

Den påfviska transsubstantiatio-nen eller förvandlingen, hvarmed man lär: att brödet och vinet, när de blifva konsekrerade eller välsignade, uti den heliga nattvarden alldeles förlora sin substans och sitt väsende och blifva förvandlade uti Kristi lekamens och blods väsende och det så, att allenast brödets och vinets utvärtes utseende eller accidentia sine subjec-to, det är utan det föremål, hvarvid eller uti hvilket de borde vara, lämnas eller blifva kvar. Och äfven det de uppdikta, att Kristi lekamen, under brödets skapnad (hvilket efter deras mening icke mera är bröd utan har förlorat sitt naturliga väsende), är sannfär-deligen tillstädes äfven utom nattvardens förrättande, nämligen när brödet förvaras inneslutet i det heliga rummet eller visas och bäres omkring, att man skall tillbedja det, uti den vanliga, präktiga och gyckelaktiga ståten. Ty intet kan anses som ett sakrament

utom Guds befallning och det af Kristus inrättade bruk, såsom vi ofvanföre lärt.

Vi förkasta och ogilla äfven alla andra påfviska missbruk vid detta sakrament, men i synnerhet det vederstyggliga mässoffret för lefvande och döda.

Likaledes att allenast den ena delen af sakramentet (tvärt emot Kristi uttryckliga befallning och klara instiftelse) utdelas åt lekmän. Och äro dessa och många andra papistiska missbruk uti våra församlingar grundligen vederlagda och förkastade uti den allmänna bekännelsen och Apolo-| gien, uti Schmalkaldiska artiklarna och andra våra skrifter, och det med Guds ord och den gamla kyrkans vittnesbörd.

Men eftersom vi i denna bok hafva i synnerhet velat framställa vår bekännelse och förklaring öfver Kristi lekamens och blods sannfärdiga närvaro emot sakramen-tarierna, af hvilka en del under den Augsburgiska bekännelsens namn utan någon skam tränga sig in i våra församlingar; hafva vi ansett oss böra i synnerhet här uppräkna och andraga sakramen-tariernas villfarelser, på det våra åhörare må lära känna och akta sig för dem.

Vi förkasta och fördöma med hjärta och mun alla sakramentariernas meningar och satser såsom falska och bedrägliga, de där ej öfverensstämma med utan strida emot den ofvan anförda och på Guds i ord grundade läran.

Då det läres, att instiftelseorden \ ej böra förstås enfaldigt uti sin egentliga bemärkelse, såsom de lyda, om Kristi lekamens och i blods sanna och väsentliga närvaro uti Herrens nattvard, utan ge-i nom bildliga och figurliga bemär-Konkordieformeln. II. 7. Om Herrens nattvard. 509

kelser vridas och vrängas i en annan och ny mening. Och förkasta vi här alla sådana sakra-mentariernas meningar, af hvilka några äro sinsemellan stridiga, huru många och olika de ock äro.

Att Kristi lekamens och blods ätande, som sker med munnen i den heliga nattvarden, förnekas af sakramentarierna och däremot läres: att Kristi lekamen blifver i nattvarden anammad allenast på ett andligt sätt genom tron, och det så, att vi uti den heliga nattvarden äta och dricka med munnen allenast bröd och vin.

Att det läres: det bröd och vin uti Herrens nattvard äro intet annat än kännetecken till bekännelsen, hvarigenom de kristna sig inbördes känna.

Eller att bröd och vin äro allenast tecken, afmålning och bild af den långt ifrån oss varande Kristi lekamen på det sätt, att såsom bröd och vin äro vår kropps utvärtes mat och spis, så är den frånvarande Kristi lekamen tilllika med hans förtjänst vår själs andliga spis.

Att bröd och vin äro intet annat än den frånvarande Kristi lekamens åminnelsetecken, hvarmed vi, liksom med en utvärtes pant och insegel, blifva försäkrade, att tron, som vänder sig ifrån Herrens nattvard och uppstiger öfver alla himlar, blir icke mindre däruppe delaktig af Kristi lekamen och blod, än vi uti nattvarden med munnen verkligen anamma de utvärtes tecknen; och att*vår tro på detta sätt stärkes och beseglas uti den heliga nattvarden allenast genom de utvärtes tecknen men icke genom Kristi sanna, närvarande och oss utdelade lekamen och blod.

Att uti nattvarden blifver Kristi långt frånvarande lekamens kraft, verkan och förtjänst allenast utdelad och meddelad åt tron, och att vi på detta sätt blifva delaktiga af Kristi frånvarande lekamen.

Och att den sakramenterliga föreningen bör förstås på detta sätt, nämligen att tecknet bör hafva likhet med det,

som därigenom betecknas, så vida Kristi lekamen och blod har någon likhet med brödet och vinet.

Att man allenast på ett andligt sätt genom tron anammar och blifver delaktig af Kristi lekamen och blod.

Att Kristus för sin himmelsfärds skull är med sin kropp så infattad och omsluten uti ett visst rum i himmelen, att han hvarken kan eller vill vara sannfärdeligen och väsentligen när oss med sin lekamen uti den heliga nattvarden, som efter Kristi instiftelse begås på jorden, utan fastmera är så långt ifrån den heliga nattvarden, som högsta himmelen är ifrån jorden. Ty således hafva några sakramentarier med flit af arghet förfalskat dessa orden uti Apostlagärningarna 3:21: »hvilken himmelen intaga måsteför att stadfästa sin villfarelse och satt i stället för den riktiga uttolkningen dessa ord: Kristus bör intagas at himmelen, hvilka ord beteckna, det Kristus så har blifvit upptagen i himmelen, att han så omslutes och omfattas af himmelen, att han på intet sätt vill eller kan vara när oss på jorden med sin mänskliga natur.

Att Kristus hvarken har lofvat, vill eller kan vara uti den heliga nattvarden sannfärdeligen och väsentligen närvarande med sin lekamen och blod, eftersom hans natur och den antagna mänskliga

naturens egenskaper ej tillåta det.

Att icke ordet och Kristi alls-mäktighet allena, utan tron, ställer oss Kristi lekamen närvarande uti Herrens nattvard; hvarföre ock några icke uppläsa instiftelseorden vid Herrens nattvards förrättning utan lämna dem å sido. Men ehuru den påfviska konsekrationen eller välsignelsen, som tillskrifver ordens utsägande, såsom ett prästens verk, en sådan kraft, som skulle den göra ett sakrament, med skäl straffas och förkastas; så hvarken kunna eller böra likväl instiftelseorden utelämnas vid Herrens nattvards förrättande, hvilket är klart af den föregående förklaringen.

Att de trogna blifva befallda att icke söka Kristi lekamen uti brödet och vinet i nattvarden efter Kristi instiftelse utan blifva visade ifrån brödet i nattvarden med sin tro till himmelen, till det rummet, hvarest Kristus är med sin lekamen, att de där må blifva delaktiga af honom.

Vi förkasta också den villfarelsen, att de otrogna och obotfär-diga, som hafva allenast namn af kristna men icke verkligen äga den lefvande, sanna och saliggörande tron, icke anamma uti nattvarden Kristi lekamen och blod utan allenast bröd och vin. Och emedan det ej finnes flere än två slags gäster vid den himmelska måltiden, nämligen värdiga och ovärdiga; så förkasta vi ock den åtskillnad emellan ovärdiga, som några göra, de där säga, att de ogudaktiga, säkra Guds ords be-spottare och föraktare, som äro uti den utvärtes församlingens gemenskap, icke anamma Kristi lekamen och blod utan allenast bröd

och vin, sig till dom, uti nattvarden.

Och då det läres, att värdigheten består icke allenast i en sann tro utan också uti människornas egen förberedelse.

Likaledes, då det läres, att äfven de rättrogna, som hafva en sann tro och behålla henne, om de likväl icke hafva sin egen och tillfyllestgörande beredelse, den de hafva föresatt sig, anamma detta sakrament, likasom ovärdiga gäster, sig till dom.

Att man bör tillbedja elementerna eller det välsignade brödets och vinets synliga skapnad. Men att Kristus själf, en sann Gud och människa, som i sin nattvard, nämligen uti det sanna bruket af densamma, sannfärdeligen och väsentligen är närvarande, bör tillbedjas i ande och sanning, liksom på alla andra rum men i synnerhet i sin församling, nekar ingen till, utan att han är en ariansk kättare.

Dessutom förkasta och fördöma vi alla förvetna, försmädliga och hädefulla frågor och allt det man groft på köttsligt och kapernaitiskt sätt talar om de öfvernaturliga och himmelska hemligheterna i Herrens nattvard.

De andra falska motsatser och förkastade meningar, som strida emot den kristliga läran, äro uti den förra förklaringen straffade och förkastade, dem vi för korthets skull icke hafva velat här upprepa; men om några andra falska och fördömda lärosatser ännu ärq förutom dessa, så kan man döma om dem af den föregående utförliga

förklaringen och, om så nödigt är, förkasta dem hvar för sig. Ty vi förkasta och fördöma allt, som ej öfverensstämmer med utan strider emot denKonkordieformeln. II.

8. Om Kristi person. 511

förr anförda och i Guds ord väl grundade läran.

VIII. Om Kristi person.

Det har jämväl uppkommit en tvist om Kristi person emellan de lärare, som hålla sig till den Augs-burgiska bekännelsen, ehuru den dock icke först började emellan dem utan ursprungligen härrörde från sakramentarierna.

Ty när d:r Luther hade af in-stiftclseorden klarligen och med fullkomliga skäl bevisat och bekräftat emot sakramentarierna, att Kristi lekamen och blod äro verkligen och väsentligen tillstädes i den heliga nattvarden; så blef mot honom af zwinglianerna detta inkast gjordt: är Kristi kropp tillika i himmelen och på jorden närvarande i Herrens nattvard, så följer nödvändigt däraf, att den icke är en sann mänsklig kropp, ty ett sådant majestät tillkommer allena Gud, och kan det ingalunda sägas om Kristi kropp.

Detta inkast vederlade d:r Luther och bevisade klarligen, så väl uti sina läro- som stridsskrifter om Herrens nattvard, dem han har sati emot sakramentarierna, hvilka bägge slags skrifter vi gilla och nu offentligen vilja be känna oss till. Emellertid framträdde efter d:r Luthers dödliga frånfälle några lärare af den Augs-burgiska bekännelsen, hvilka väl icke klarligen och uppenbarligen höllo med sakramentarierna i läran om Herrens nattvard men likväl framställde samma falska grund om Kristi person, hvarmed sakramentarierna bjödo till att neka och alldeles upphäfva Kristi lekamens och blods sanna och väsentliga närvaro uti Herrens nattvard, sägande, att man ej bör tillskrifva

den mänskliga naturen uti Kristi person sådana ting, som öfvergå eller strida emot hans mänskliga, naturliga och väsentliga egenskaper. Och för denna saks skull beskyllde de såväl d:r Luthers kristliga lära som ock alla dem, hvilka hade mottagit densamma såsom med Guds ord öfverensstämmande, för nästan alla de gamla grofva kätterierna.

Men för att denna tvist måtte kristligen' efter Guds ords och vår tros rättesnöre förklaras och genom Guds nåd biläggas, så vilja vi med enhälligt samtycke förklara vår lära, tro och bekännelse om denna artikel.

Vi tro, lära och bekänna, att ehuru Guds Son är i sig själf en fullkomlig och uti den eviga Gudomen åtskild person och alltså har af evighet varit med Fadren och den Helige Ande en sann, väsentlig och fullkomlig Gud; så har han likväl i tidens fullbordan uti sin persons enhet antagit den mänskliga naturen, dock icke så, som vore uti Kristus tvenne personer eller tvenne Kristi, utan att Jesus Kristus uti en person är en sann och evig Gud, af evighet född af Fadren, och en sann människa, född af jungfru Maria, såsom det står skrifvet, Rom. 9:15: » Utaf hvilka Kristus född är, på köttets vägnar, hvilken är Gud öfver allting, lofvad evinnerligen».

Vi tro, lära och bekänna, att uti denna oåtskiljeliga Kristi person äro tvenne åtskilda naturer, nämligen den gudomliga, som är af evighet, och den mänskliga, som i tiden blef antagen uti Guds Sons persons enhet. Och dessa två naturer uti Kristi person kunna aldrig åtskiljas eller sammanblandas, eller att den ena kan förvandlas uti den andra, utan bäggeKonkordieformeln. II.

8. Om Kristi person. 511

förr anförda och i Guds ord väl grundade läran.

VIII. Om Kristi person.

Det har jämväl uppkommit en tvist om Kristi person emellan de lärare, som hålla sig till den Augs-burgiska bekännelsen, ehuru den dock icke först började emellan dem utan ursprungligen härrörde från sakramentarierna.

Ty när d:r Luther hade af in-stiftclseorden klarligen och med fullkomliga skäl bevisat och bekräftat emot sakramentarierna, att Kristi lekamen och blod äro verkligen och väsentligen tillstädes i den heliga nattvarden; så blef mot honom af zwinglianerna detta inkast gjordt: är Kristi kropp tillika i himmelen och på jorden närvarande i

Herrens nattvard, så följer nödvändigt däraf, att den icke är en sann mänsklig kropp, ty ett sådant majestät tillkommer allena Gud, och kan det ingalunda sägas om Kristi kropp.

Detta inkast vederlade d:r Luther och bevisade klarligen, så väl uti sina läro- som stridsskrifter om Herrens nattvard, dem han har sati emot sakramentarierna, hvilka bägge slags skrifter vi gilla och nu offentligen vilja be känna oss till. Emellertid framträdde efter d:r Luthers dödliga frånfälle några lärare af den Augs-burgiska bekännelsen, hvilka väl icke klarligen och uppenbarligen höllo med sakramentarierna i läran om Herrens nattvard men likväl framställde samma falska grund om Kristi person, hvarmed sakramentarierna bjödo till att neka och alldeles upphäfva Kristi lekamens och blods sanna och väsentliga närvaro uti Herrens nattvard, sägande, att man ej bör tillskrifva

den mänskliga naturen uti Kristi person sådana ting, som öfvergå eller strida emot hans mänskliga, naturliga och väsentliga egenskaper. Och för denna saks skull beskyllde de såväl d:r Luthers kristliga lära som ock alla dem, hvilka hade mottagit densamma såsom med Guds ord öfverensstämmande, för nästan alla de gamla grofva kätterierna.

Men för att denna tvist måtte kristligen' efter Guds ords och vår tros rättesnöre förklaras och genom Guds nåd biläggas, så vilja vi med enhälligt samtycke förklara vår lära, tro och bekännelse om denna artikel.

Vi tro, lära och bekänna, att ehuru Guds Son är i sig själf en fullkomlig och uti den eviga Gudomen åtskild person och alltså har af evighet varit med Fadren och den Helige Ande en sann, väsentlig och fullkomlig Gud; så har han likväl i tidens fullbordan uti sin persons enhet antagit den mänskliga naturen, dock icke så, som vore uti Kristus tvenne personer eller tvenne Kristi, utan att Jesus Kristus uti en person är en sann och evig Gud, af evighet född af Fadren, och en sann människa, född af jungfru Maria, såsom det står skrifvet, Rom. 9:15: » Utaf hvilka Kristus född är, på köttets vägnar, hvilken är Gud öfver allting, lofvad evinnerligen».

Vi tro, lära och bekänna, att uti denna oåtskiljeliga Kristi person äro tvenne åtskilda naturer, nämligen den gudomliga, som är af evighet, och den mänskliga, som i tiden blef antagen uti Guds Sons persons enhet. Och dessa två naturer uti Kristi person kunna aldrig åtskiljas eller sammanblandas, eller att den ena kan förvandlas uti den andra, utan bäggeKonkordieformeln. II.

förblifva i all evighet i sin natur och sitt väsende.

Vi tro jämväl, lära och bekänna, att såsom hvardera naturen blifver uti sin natur och till sitt väsende utan sammanblandning, ej heller kan någonsin till intet varda; alltså behåller ock hvardera naturen sina naturliga och väsentliga egenskaper och bortlägger dem icke i all evighet, och att den ena naturens väsentliga egenskaper kunna aldrig blifva den andra naturens.

Men vi tro lära och bekänna, att naturligen, det är efter naturens och dess naturliga väsendes egenskap, vara allsmäktig, evig, oändlig, allestädes närvarande, allvetande äro verkligen den gudomliga naturens egenskaper, som aldrig i evighet kunna blifva den mänskliga naturens väsentliga egenskaper.

Men däremot att vara ett lekamligt kreatur, hafva kött och blod, vara ändlig och inskränkt; att lida, dö, upp- och nedstiga, röra sig ifrån ett rum till ett annat, hungra, törsta, plågas af köld och hetta och mera sådant, det säga vi vara den mänskliga naturens egenskaper, som aldrig blifva den gudomliga naturens egenskaper.

Vi tro, lära och bekänna jämväl, att numera, efter den en gång skedda mandomsanammelsen, hvardera naturen uti Kristus ej så består af sig själf, att hvardera är en afskild person eller att hvardera gör en särskild person; utan vi anse det så, att naturerna äro sä förenade, att de göra allenast en enda person, uti hvilken bägge naturerna, såväl den gudomliga, som den antagna mänskliga, personligen äro förenade; så att numera efter mandomsanammelsen hör till hela Kristi person icke

allenast den gudomliga utan ock den antagna mänskliga naturen, och att Guds Sons person, som är vorden människa, kan hvarken utan gudomen eller mandomen vara en fullkomlig person. Fördenskull äro uti Kristus

icke två åtskilda utan en enda person, oan-sedt att två åtskilda naturer finnas uti honom utan sammanblandning uti deras väsende och naturliga egenskaper.

Vi tro jämväl, lära och bekänna, att den antagna mänskliga naturen uti Kristus icke allenast har och behåller sina naturliga och väsentliga egenskaper, utan att hon jämväl genom den personliga föreningen genom hvilken han är med gudomen på ett obegripligt sätt förenad, och sedan genom härliggörelsen är upphöjd på majestätets och kraftens högra hand, »öfver allt det, som nämnas kan icke allenast i denna världen utan ock iden tillkommande». (Ef. 1: 21).

Men hvad detta majestät vidkommer, till hvilket Kristus efter sin mandom är upphöjd, så har han icke då först undfått detsamma, när han uppstod ifrån de döda och uppfor till himmelen, utan redan då, när han aflades uti moderlifvet och vardt människa, då nämligen, när de gudomliga och mänskliga naturerna blefvo personligen förenade. Men denna personliga förening bör man icke så förstå (som somliga den orätt uttyda), såsom vore de tvenne naturerna, den gudomliga och den mänskliga, på sådant sätt förenade, likasom man sammanfogar tvenne bräder, så att de (realiter) i själfva verket och sannfärdeligen icke hade någon gemenskap med hvarandra; ty detta är Nestorii och Samosateni villfarelse och kätteri, hvilka kättare (som Suidas3 och

Theodorus9, presbyter från Raithu, om dem vittna) hafva menat och lärt, att de tvenne naturerna äro alldeles skilda ifrån hvarandra och hafva alldeles ingen gemenskap inbördes. Genom denna falska lära varda naturerna alldeles skilda ifrån hvarandra och blifva alltså tvenne Kristi, af hvilka den ene skulle vara Kristus men den andre Gud Ordet, som bodde i Kristus.

Ty så skrifver Theodorus, pres-bytern: »Paulus Samosatenus, biskop uti Antiochia i Syrien, hvilken lefde på samma tid som Månes, har försmädligen sagt, det Herren Kristus har varit en blott människa, uti hvilken, såsom uti andra profeter, Gud Ordet har bott, och därföre voro de tvenne naturerna i Kristus åtskilda och alldeles utan någon inbördes gemenskap, liksom en vore Kristus, en annan Gud Ordet, som bor i honom».

Emot detta fördömda kätteri har den kristliga allmänneliga kyrkan alltid och i alla tider enfaldeligen lärt och trott, att den gudomliga och mänskliga naturen i Kristi person äro på sådant sätt förenade, att de hafva en verklig gemenskap med hvarandra och likväl icke äro därföre till ett väsende utan, som d:r Luther talar, till en person förenade och sammanblandade. Och för denna personliga förenings och gemenskaps skull hafva församlingens gamla renläriga lärare ofta, icke allenast före utan ock efter mötet i Chal-cedonio, brukat ordet mixtio eller sammanblandning dock uti en ren mening och sannfärdig åtskillnad. Många vittnesbörd af fäderna kunde man anföra till att styrka denna sak, dem man har att se och igenfinna här och där uti de våras

skrifter. I synnerhet hafva fäderna velat förklara den personliga föreningen och naturernas gemenskap med en liknelse, tagen af kropp och själ och af glödande järn. Ty kropp och själ, såsom ock eld och järn, hafva icke allenast till blotta orden (verbaliter) eller sättet att tala utan ock sann-färdeligen och verkligen (realiter), en delaktighet med hvarandra, och likväl följer däraf icke någon sammanblandning eller jämlikhet mellan naturerna, som då man tillreder mjöd af vatten och honing, ty sådan dryck är icke mera blott vatten eller "blott honing utan en af bägge dessa blandad dryck. Dock är det helt annorlunda" beskaffadt med den förening, som är emellan den mänskliga och den gudomliga naturen i Kristi person; ty denna förening och gemenskap emellan den gudomliga och mänskliga naturen i Kristi person är mycket högre och alldeles obegriplig, för hvilken förening och gemenskap Gud är människa och människan är Gud. Likväl varda icke genom denna naturernas förening och gemenskap hvarken själfva naturerna eller deras egenskaper sammanblandade, utan hvardera naturen behåller sitt väsende och sina egenskaper.

För denna personliga förenings skull (som utan naturernas sannfärdiga gemenskap aldrig kantänkas eller bestå) har den mänskliga naturen, hvars egenskap är att lida och dö, icke allena lidit för hela världens synder; utan Guds

Son (dock efter den antagna mandomen) har sannfärdeligen lidit och, som vår apostoliska trosbekännelse lär, är sannfärdeligen död, ehuru den gudomliga naturen kan hvarken lida eller dö.

Denna sak har d:r Luther uti sin större bekännelse om Herrens nattvard vidlyftigt och grundligt förklarat, hvarest han förkastar och till helvetet fördömer såsom ett djäfvulens gyckleri den Zvingli gudsförsmädande allæosis, som lärde, att den ena naturen tages och förstås för den andra.

Därföre hafva ock de gamle kyrkolärarne satt dessa tvenne orden »gemenskap» och »förening» tillsamman, vid förklarandet af denna hemlighet, och förklarat det ena genom det andra: Irenæus libr. 4. cap. 37; Athanasius inEpis-tola ad Epictetum; Hilarius de Trinit. libr. 9; Basilius et Nysse-nus in Theodoreto; Damascenus lib. 3. cap. 19.

För denna personliga förening och gemenskap emellan den gudomliga och mänskliga naturen i Kristus tro, lära och bekänna vi i enlighet med vår kristliga tro, att allt det, som plägar sägas om Kristi majestät efter hans mänskliga natur, enligt hvilken han sitter på majestätets och kraftens högra hand, och hvad därmed står i sammanhang, icke kunde äga rum eller bestå, om icke den personliga föreningen och gemenskapen emellan bägge naturerna i Kristi person verkligen och sann-färdeligen vore.

I anseende till denna personliga förening och naturernas gemenskap har den rena jungfru Maria födt icke en blott människa utan en sådan människa, som sannfär-deligen är Guds den allrahögstes Son, såsom ängelen Gabriel vittnar. Denne samme Guds Son bevisade jämväl i moderlifvet sitt gudomliga majestät, i det att han af en jungfru, hennes jungfrudom oförkränkt, född vardt; hvaraf Maria sannfärdeligen är Guds mo-

der och förblef dock en ren jungfru.

I kraft af denna personliga förening och gemenskap har han gjort alla sina underverk och uppenbarat sitt gudomliga majestät efter sin fria vilja, när och på hvad sätt det honom helst behagat, icke allenast efter sin uppståndelse och himmelsfärd utan jämväl i sitt förnedringstillstånd, till exempel då han var på bröllopet i Kana i Galileen, som ock då han, tolf år gammal, med stor visdom och förstånd satt och talade med de lärda; äfven uti örtagården, då han nästan med ett ord slog sina fiender neder till jorden; ja ock uti själfva döden, ty han är icke död såsom en annan blott människa, utan han har i döden genom sin död öfvervunno själfva döden, djäfvulen, helvetet och den eviga fördömelsen. Dessa underbara gärningar hade sannerligen den mänskliga naturen allena ingalunda kunnat göra, om icke densamma hade varit personligen förenad med den gudomliga naturen och haft med den en verklig gemenskap.

Utaf denna naturernas förening och gemenskap har den mänskliga naturen efter uppståndelsen ifrån de döda den upphöjelse öfver alla skapade ting i himmelen och på jorden, som i själfva verket intet annat är, än att Kristus alldeles aflade en tjänares skepelse; men den mänskliga naturen har han aldrig aflagt utan behåller den i all evighet och är efter den antagna mänskliga naturen upphöjd till ett fullkomligt besittande och bruk af det gudomliga majestätet; hvilket majestät han väl hade redan uti aflelsen i moderlifvet, men, som apostelen talar (Fil. 2: 7), »förnedrade sig

själf» och höll detsamma, såsom d:r Luther lär, uti sitt förnedringstillstånd hemligt, ej brukande det alltid, utan så ofta honom täcktes.

Men nu, sedan han icke på ett vanligt sätt som ett annat helgon for upp till himlen utan, som apostelen (Ef. 4: 10) talar, »uppfor öfver alla himlar», så uppfyller han verkligen allting och icke allenast såsom Gud utan ock såsom människa allestädes närvarande härskar och regerar »ifrån det ena hafvet till det andra och intill världens ände», såsom profeterna (Ps. 8: 2, 7; 93: 1; Zak. 9: 10) fordom om honom förkunnat och apostlarne (Mark. 16: 20) vittna, att Kristus »allestädes verkade med dem och stadfäste ordet med efterföljande tecken». Men detta har

skett, icke på något jordiskt sätt utan, som d:r Luther talar, på det sättet, som med Guds högra hand enligt är, hvilket icke är något visst och inskränkt rum i himmelen, som sakramentarierna utan någon grund och vittnesbörd utaf Skriften föregifva, utan Guds allsmäktiga kraft, som uppfyller himmel och jord, till hvilken Kristus har kommit efter sin mandom verkligen och sannfärdeligen, dock utan naturernas jämlikhet och sammanblandning, så väl till deras väsende som deras väsentliga egenskaper.

Efter denna sig meddelade gudomliga kraft kan människan Kristus, som han själf i sitt testamente säger, med sin lekamen och blod uti den heliga nattvarden, hvartill han oss i sitt ord visar, vara tillstädes, såsom han ock sannfärdeligen är; hvilket eljest för ingen annan människa kan vara möjligt; ty ingen människa är på detta sätt förenad med den gudomliga naturen eller insatt uti en sådan

gudomlig allsmäktighet, majestät och kraft (i anseende till den personliga föreningen emellan de tvenne naturerna i Kristus), såsom Jesus, jungfru Marias Son, endast och allena. Ty uti honom äro både den gudomliga och den mänskliga naturen personligen förenade, Kol. 2: 9, »sä att uti Kristus bor all gudomens fullhet lekamligen»; och uti denna personliga förening är gemenskapen och delaktigheten emellan naturerna så innerlig och så obegriplig, »att ock änglarna», som Petrus, 1 Pet. 1: 12, talar, med största förundran och glädje »lyster se däruti»; hvarom man kort härefter på sitt ställe får något vidlyftigare höra.

Och utaf denna grund, om hvilken man nu har talat, och hvad j som den personliga föreningen tillkännagifver, huru nämligen den gudomliga och den mänskliga naturen äro uti Kristi person förenade, så att de icke allenast till blotta namnen utan ock sannfärdeligen och i själfva verket, dock utan naturernas jämlikhet och sammanblandning, hafva en gemenskap sig emellan, härflyter jämväl egenskapernas meddelande emellan de tvenne naturerna i Kristus, hvarom härefter något mera skall handlas.

Men som det är otvifvelaktigt och oemotsägligt, quod propria non egrediantur sua subjecta, det är, att hvardera naturen så behåller sina väsentliga egenskaper, att de ej kunna skiljas ifrån den ena naturen och utgjutas uti den andra, liksom vatten gjutes ur ett käril i ett annat; så kunde alldeles icke något egenskapernas meddelande ske eller bestå, om icke den personliga föreningen och gemenskapen emellan naturerna i Kristus vore till, hvarom vi hafvaKonkordieformeln. II.

talat. Men näst artikeln om den heliga Treenigheten är denna den största hemlighet, så att hvarken i himmelen eller på jorden kan större finnas än denna. Därföre säger Paulus, 1 Tim. 3: 16: »Utan tvifvel är gudaktighetens hemlighet stor: Gud är uppenbar vorden i köttet». Ty då apostelen Petrus (2 Petr. 1: 4) med klara ord betygar, att jämväl vi, uti hvilka Kristus allenast bor af nåd, varda för en så stor hemlighets skull af Guds natur delaktiga i Kristus; huru stor måste då icke denna delaktighet af den gudomliga naturen vara, om hvilken apostelen säger, Kol. 2: 9: »uti Kristus bor all gudomens fullhet lekamligen», så att Gud och människa är en person. Men det ligger stor makt uppå, att denna lära om egenskapernas meddelande måtte med tillbörlig åtskillnad tydligen framställas och förklaras, ty de ordformer, som vi bruka, då vi handla om Kristi person, om naturerna och deras egenskaper, äro icke af enahanda art och slag. Och om detta stycke icke klart och tydligt behandlas, så blifver denna lära förmörkad och den enfaldige läsaren lätt förvirrad; fördenskull bör den förklaring, som vi rättnu vilja framställa, väl iakttagas, hvilken, på det saken måtte vara för läsaren så mycket tydligare och lättare att förstå, kan sammanfattas uti tre hufvudstycket

Först emedan uti Kristus äro två åtskilda naturer, som uti deras väsende och egenskaper hvarken förvandlas eller sammanblandas och de bägge naturerna höra endast till en person; så blifver det, som tillkommer den ena naturen allena, den andra tillägnadt, dock icke såsom afskildt och af-

söndradt, utan hela personen, som är tillika Gud och människa, antingen då kallad Gud eller människa.

Dock följer icke af sådana sätt att tala, att det, som tillägnas hela personen, tillika är bägge naturernas egenskap, utan det bör tydligen visas och förklaras, efter hvilkendera naturen något tillägges personen. Sålunda talar Paulus, då han säger om Kristus, Rom. 1: 3, att »han är född aj Davids säd, efter köttet». Äfvenså säger Petrus, 1

Pet. 3: 18 och 4: 1, att »Kristus är dödad efter köttet och har lidit i köttet för oss».

Men emedan så väl de hemliga som de uppenbara sakramentarierna under denna regel (då man säger, att det som tillkommer den ena naturen tillägges hela personen) fördölja sin skadliga villfarelse, då de väl nämna hela personen men icke dess mindre förstå den ena naturen och den, så att säga, blott och alldeles utesluta den andra och allena, liksom den mänskliga naturen blott och allena hade lidit; så vilja vi på detta ställe anföra d:r Luthers ord ur hans större bekännelse om Herrens nattvard, uti hvilka han handlar om Zvinglis allæosis, på det att Guds församling måtte väl förvaras emot denna villfarelse. D:r Luthers ord lyda så:

»Det kallar Zvingli allæosis, när något säges om Kristi gudom, hvilket dock tillhör mandomen, och tvärt om, till exempel när det säges uti Skriften, Luk. 24: 26: »Skulle icke Kristus sådant lida och sedan ingå idi sin härlighet»? Härvid gycklar Zvingli så, att ordet Kristus på detta ställe tages för den mänskliga naturen. Men vakta dig, säger jag, vaktaKonkordieformeln. II. 8. Om Kristi person.

dig för denna allæosis, ty den är ett satans gyckleri, sam uppdiktar för oss en sådan Kristus, så att jag på det sättet ej ville vara kristen; ty denna allæosis vill införa det, att Kristus ej är annat eller kunde med sitt lidande och lif uträtta något mer än ett annat helgon. Ty låter jag mig öfver-talas till att tro, att den mänskliga naturen har allena lidit för mig, så varder sannerligen Kristus mig en återlösare af föga värde utan en sådan, som jämväl själf behöfde en återlösare. Korteligen, det kan aldrig nogsamt sägas, hvad satan genom denna allæosis stämplar och söker».

Och litet därefter säger han: »Om till äfventyrs den förgiftiga härskarinnan förnuftet, hvars af-föda allæosis är, ville sätta sig emot, sägande: gudomen kan hvarken lida eller dö; så skall du svara: det är väl sant; men icke dess mindre, emedan gudomen och mandomen uti Kristus göra en person, så tillägnar likväl Skriften för den personliga föreningens skull jämväl gudomen allt det, som kan tillfalla mandomen, och tvärt om mandomen det gudomen tillhör; och så är det ock sannerligen beskaffadt med denna sak; ty det måste du bekänna: denna personen (visande på Kristus) lider, dör; och denna person är sann Gud. Fördenskull säger man rätt: Guds Son lider. Ty ehuru den ena delen af honom (att jag så må tala), nämligen gudomen, ej kan lida, så lider likväl den personen, som är Gud, till sin andra del, nämligen uti mandomen. Guds Son är sannfärdeligen för oss korsfäst, det är den person, som är Gud; självfva personen, säger jag, är korsfäst efter mandomen».

Och åter något därefter: »Skulle allæosis, som Zvingli utmålar henne, äga rum, så följde nödvändigt, att i Kristus vore tvenne personer, en gudomlig och en mänsklig; alldenstund Zvingli hänför de Skriftens språk, som handla om lidandet, allenast på mandomen och åtskiljer dem öfverallt ifrån gudomen. Ty där som verk och gärningar blifva söndrade ocb åtskilda, där måste ock självfva personen söndras och fördelas; alldenstund alla verk och lidanden tillägnas icke naturerna utan personen. Ty personen är den, som gör och lider allt, det ena efter den ena och det andra efter den andra naturen, hvilket allt är de lärde nogsamt kunnigt. Fördenskull erkänna vi vår Herre Jesus Kristus för en sann Gud och människa uti en person utan att sammanblanda naturerna eller sönderdela personen*.

Sammaledes talar ock d:r Luther uti den bok, som han skrifvit om möten och församlingen. »Vi kristna böra veta, att därest icke Gud vore i den ena viktskålen och hade öfvervikten, så skulle vi med den andra sjunka ned i fördärfvet. Detta vill jag skall så förstås: vore icke det j sant, att Gud är död för oss utan allena en blott människa, så vore j det sannfärdeligen ute med oss. Men om Guds död och att Gud själf är död lägges i den ena skålen, så sjunker den nedföre och vi, såsom den tomma och lättare, fara uppföre, men så kan han åter antingen fara uppföre eller gå utaf skålen. Men i skålen kunde han icke nedstiga och däri sitta, om han icke blifvit oss lik, det är en människa, på det man rätteligen och sannfärdeligen kunde säga om hans lidande: Gud ärKonkordieformeln. II.

död, Guds pina, Guds blod, Guds död. Ty Gud kan icke dö uti sin natur. Men sedan Gud och människa äro uti en person förenade, så säger man rätt och sant, att Gud är död, när den människan dör, som är med Gud en person».

Så långt Luther.

Af allt detta är nu klart, huru den far vilse, som antingen skulle skrifva eller lära, att dessa anförda ordasätt: Gud är pint, Gud är död, vore allenast verbales prædicationes, det är blotta ord utan verklighet och grund. Vår enfaldiga kristliga tro lär, att Guds son, som är människa vorden, har för oss lidit och dött och har med sitt blod oss återlöst.

För det andra, hvad Kristi ämbetes förrättningar angår, så gör och verkar personen, icke uti, med, genom eller efter endera naturen, utan uti, med, genom och efter bägge naturerna, eller, såsom mötet i Chalcedon säger, den ena naturen gör och verkar med den andras gemenskap det, som är hvardera naturens egenskap; så att Kristus är vår medlare, återlösare, konung, öfverstepräst, herde och hufvud, icke efter endera naturen, utan efter bägge naturerna, hvarom jämväl annorstädes vidlyftigare handlas.

Men för det tredje är det helt annat, när frågan är, om de tvenne naturerna uti den personliga föreningen i Kristus hafva något annat än sina naturliga och väsentliga egenskaper; ty att de hafva och behålla dessa, hafva vi redan tillförne lärt.

Fördenskull, hvad den gudomliga naturen i Kristus vidkommer, emedan hos Gud ingen förvandling är, såsom Jakob vittnar (Jak. 1: 17), så har ej heller genom mandoms-annammelsen något till-

kommit eller afgått från den gudomliga naturen till dess väsende och egenskaper, ej heller är den därigenom uti sig eller för sig själf förminskad eller förökad.

Men angående Kristi mänskliga natur hafva väl några påstått, att jämväl hon uti den personliga föreningen med gudomen ej har något mera än allenast sina egna naturliga och väsentliga egenskaper, i anseende till hvilka Kristus är sina bröder i allting lik, och fördenskull sagt, att man hvarken bör eller kan tillskrifva den mänskliga naturen något, som är öfver eller emot hennes naturliga egenskaper, äfven om Skriften tillägger Kristi mänskliga natur sådant. Men att denna mening är falsk kan af Guds ord så klarligen visas, att jämväl deras egna tros-förvanter omsider begynt ogilla och förkasta denna villfarelse. Tydén heliga skrift och de renläriga fäderna, upplysta uti och af Guds ord, betyga klarligen, att den mänskliga naturen i Kristus, därföre att hon med den gudomliga är personligen förenad, har, sedan hon bortlagt en tjänares skepelse och blifvit upphöjd till majestätets och kraftens högra hand, utom och öfver sina naturliga, väsentliga och uti sig kvarblifvande mänskliga egenskaper,jämväl undfått synnerliga, härliga, höga, öf-vernaturliga, obegripliga, outsägliga och himmelska förmåner af majestät, härlighet, makt och kraft öfver »allt det som nämnas kan, icke allenast i denna världen, utan ock i den tillkommande» (Ef. 1: 21), så att den mänskliga naturen i Kristus således på sitt sätt och vis varder tillika brukad uti Kristi ämbetes förrättning, medverkar, har sin kraft och verkan, icke allenast af och efter sina naturligaKonkordieformeln. II.

och väsentliga egenskaper, eller så långt deras kraft och makt sig sträcker, utan i synnerhet efter den härlighet, majestät, kraft och makt, som han genom den personliga föreningen, härliggörelsen och upphöjelsen undfått. Och detta våga icke själfva våra motståndare alldeles förneka, utan de påstå, att de allenast äro skapade gåfvor och ändliga egenskaper, med hvilka den mänskliga naturen i Kristus skall vara begåfvad och beprydd, hvilket man ock kan finna hos andra heliga människor. Och alltså försöka de att med spetsfundiga tankar, lösa skäl och uppdiktade bevis utmäta och uträkna, af hvilka gåfvor den mänskliga naturen i Kristus, utan sin förstöring, kan eller icke kan blifva delaktig.

Men den rättaste och säkraste vägen att kunna afsluta denna tvistighet är denna, nämligen att ingen kan bättre och säkrare veta, hvad Kristus efter den antagna mandomen, i anseende till den personliga föreningen, härliggörelsen och upphöjelsen undfått, och hvilka förmåner honom, utom och öfver sina naturliga egenskaper, utan dess förstöring, kunna tillägnas, än. vår Herre Jesus Kristus själf. Men han har i sitt ord uppenbarat detta, så mycket oss till vår salighet i detta lifvet kan vara af nöden. Som vi uti den heliga skrift angående denna sak hafva säkra och klara vittnesbörd; så låt oss tro dem enfaldigt och ingalunda invända något däremot, liksom den mänskliga

naturen i Kristus ej förmådde eller kunde vara af dem delaktig.

Men hvad som säges om de skapade och Kristi mänskliga natur gifna och meddelade gåfvor, så är det väl sant, att Kristi man-

dom för sig och utaf sig själf har dem; men detta kan icke till fyllest förklara eller utreda det majestät, som Skriften och de renläriga fäder efter Skriftens ledning tillskrifva den mänskliga naturen i Kristus.

Tv att göra lefvande, hafva all dom och makt i himmelen och på jorden, ja ock allting i sina händer, att hafva allting lagdt under sina fötter, att rena ifrån synder m. m. äro icke skapade gåfvor utan gudomliga och oändliga egenskaper, hvilka likväl efter Skriftens vittnesbörd äro gifna och meddelade människan Kristus (Joh. 5: 27; 6: 39; Matt. 28: 18; Dan. 7: 14;]oh. 3: 35; 13: 3; Matt. 11: 27; Ef. 1: 22; Hebr. 2: 8; 1 Kor. 15: 27; Joh. 1: 3; 14: 51).

Men att detta meddelande icke bör förstås allenast efter orden om Kristi person endast efter hans gudom utan efter den antagna mandomen, det kan med tre fullkomliga och klara skäl, dem vi nu vilja framställa, bevisas.

Först är det den allmänna och af hela den rättrogna kyrkan enhälligt gillade regeln, nämligen det som Skriften säger, att hvad Kristus har undfått i tiden, det har han undfått icke efter gudomen, efter hvilken han äger allting af evighet, utan efter mandomen.

För det andra vittnar Skriften klarligen uti Joh. 5 och 6 kap., att Kristus är »gifven makt» atl göra lefvande och döma, »därföre att han är människans Son», så vida nämligen han har kött och blod.

Slutligen talar Skriften i denna sak icke allenast i allmänhet om människans Son utan hänvisar ock uttryckligen på den antagna mänskliga naturen, då hon säger, 1 Joh. 1: 7: »Jesu Kristi Guds Sons blod520

renar oss af alla synder»; men detta bör man förstå icke allenast om Kristi blods förtjänst, hvilken på korsets träd blef fullkomnad, utan Johannes handlar på detta ställe därom, huru icke allenast Kristi gudomliga natur utan ock hans blod uti rättfärdiggörelsen kraftigt renar oss ifrån alla synder; sammalunda är Kristi kött en spis, som kan göra lefvande (Joh. b: 48—58); hvarföre ock mötet i Efesus har sagt, att Kristi kött har en lifgifvande kraft. Om denna artikel skall man här och där uti våra lärares skrifter finna många härliga vittnesbörd, som den gamla och rena församlingen gifvit och lämnat.

Att Kristus efter mandomen har undfått den lifgifvande kraften, och att denna kraft är gifven och meddelad den antagna mänskliga naturen i Kristus, det böra vi tro i enlighet med Guds ord. Men som vi kort förut sagt, att när de tvenne naturerna i Kristus på sådant sätt äro förenade, att hvarken någon sammanblandning eller naturernas förvandling skedd är, och att hvardera naturen behåller sina naturliga och väsentliga egenskaper, så att den ena naturens egenskaper aldrig kunna blifva den andras; så bör denna lära ganska tydligt förklaras och emot kätteriers fördärf väl befästas.

Uti denna sak uppdikta vi icke något nytt af vårt eget hufvud, utan vi omfatta och upprepa den förklaring, som den gamla och rättrogna kyrkan af den heliga skrift uttagit och till oss ren och oförfalskad öfverlämnat, nämligen att denna gudomliga kraft, lif, herravälde, majestät och härlighet är gifven den antagna mänskliga naturen i Kristus; men detta har icke skett så, som Fadren har

meddelat Sonen af evighet efter den gudomliga naturen sitt väsende och alla sina gudomliga egenskaper, hvarföre han ock är al ett väsende med Fadren och alltså honom jämlik; ty Kristus är Fadren jämlik allenast efter den gudomliga naturen, men efter den mänskliga naturen är han mindre än Fadren. Af detta är klart, att vi icke besluta någon naturernas i Kristus sammanblandning, jämlikhet eller utplånande. Förty är kraften att lefvande göra icke uti Kristi mandom på det sätt, som den är i den gudomliga naturen, nämligen såsom en väsentlig egenskap.

Men detta meddelande har icke skett genom den gudomliga naturens väsentliga eller naturliga egenskapers

utgjutande i den mänskliga naturen, såsom skulle Kristi mandom hafva dessa för sig själf, afsöndrade ifrån det gudomliga väsendet, eller såsom skulle genom detta meddelande den mänskliga naturen i Kristus alldeles hafva aflagt sina naturliga och väsentliga egenskaper och således antingen vara förvandlad i den gudomliga naturen, eller skulle densamma i sig och genom sig efter egenskapernas meddelande blifvit den jämlik, eller att bägge naturernas väsentliga och naturliga egenskaper och verkningar vore enahanda eller åtminstone jämlika. Dessa och dylika villfarelser finner man hafva på de äldsta och gillade mötena enligt Guds ords grund vara rätteligen förkastade och fördömda; ty man bör på intet sätt göra eller tillåta antingen någon förvandling eller sammanblandning eller jämlikhet emellan naturerna i Kristus eller emellan deras väsentliga egenskaper.

Och med dessa ord »realis com-municatio, realiter communicari», verkligt meddelande, verkligen meddelas, hafva vi aldrig velat lära och införa något fysiskt meddelande eller väsentlig utgjutning, hvarigenom naturerna uti sina väsenden och väsentliga egenskaper skulle blandas, såsom några falskt och vrångvist med en falsk ut-tydning velat emot sitt samvete förvända dessa ord och uttryck för att därmed göra den rena läran obilligt misstänkt. Utan vi hafva allenast velat sätta dessa ord och ordasätt emot ett verbalt meddelande eller ett sådant, som består i blotta orden, emedan några hafva föregifvit, att egenskapernas meddelande vore icke något annat än ett sätt att så tala, det är blotta ord, namn och tomma benämningar, och däremot så hållit på detta verbala meddelande, att de icke en gång velat höra af något annat meddelande. För att därföre rätteligen förklara Kristi majestät, hafva vi brukat dessa ord »verkligt meddelande», på det vi således måtte tillkännagifva, att detta meddelande har sket't sann-lardeligen och i själfva verket, dock utan sammanblandning af naturerna och deras väsentliga egenskaper.

Fördenskull hålla vi så före och lära med den gamla renläriga församlingen, såsom hon förklarat denna lära utaf den heliga skrift, att Kristi mänskliga natur undfått detta majestät efter den personliga föreningens art och vis, nämligen att, emedan, Kol. 2: 9, »all gudomens fullhet bor uti Kristus», icke som uti heliga människor och änglarna, utan lekamligen, såsom uti sin egen kropp, så lyser den ock frivilligt, när och på hvad sätt det helst behagade Kristus,

uti den antagna mandomen med all sin härlighet, kraft, majestät och verkan och uti, med och genom henne utöfvar, uträttar och fullbordar sin gudomliga kraft, majestät och verkan på "det sätt, som själen uti kroppen och elden uti det glödande järnet gör. Ty med denna liknelse, som vi förut anfört, har hela den gamla kyrkan velat förklara denna lära. Men detta mandomen meddelade majestät blef uti förnedringens tillstånd till större delen förborgadt och liksom tillbakahållet; men nu efter förnedringen, sedan en tjänares hamn och skepelse är bortlagd, så visar sig Kristi majestät fullkomligen, krafteligen och uppenbarligen för alla heliga i himmelen och på jorden. Och äfven vi skola uti det andra lifvet se denna hans härlighet ansikte mot ansikte, som Joh. 17: 24 vittnar.

På detta sätt är och förblifver nu uti Kristus allenast en enda gudomlig allsmäktighet, kraft, majestät och härlighet, som tillhör den gudomliga naturen allena men lyser och utöfvar dock sin kraft fullkomligt, men likväl efter sin största frihet, uti, med och genom den antagna och i Kristus upphöjda mandomen; liksom det uti ett glödande järn icke är någon dubbel kraft att lysa och bränna (såsom skulle elden hafva en särskild kraft och järnet en särskild att lysa och bränna), utan denna lysande och brännande kraft är fastmera en egenskap, som tillkommer elden. Men emedan elden är förenad med järnet, så visar elden sin lysande och brännande kraft uti, med och genom det glödande järnet, dock så, att det glödande järnet af denna förening har kraften att lysa och bränna; hvilket likväl sker utan

förvandling af väsendet och de naturliga egenskaperna så uti elden som i järnet.

Fördenskull förstå vi de Skriftens vittnesbörd, som handla om det majestät, till hvilket Kristi mänskliga natur är upphöjd, icke så, som borde det gudomliga majestätet, hvilket tillhör Guds Son efter gudomen, uti människans

Sons person tillskrifvas Kristus allenast efter den gudomliga naturen, eller att detta majestät vore på det sättet uti Kristi mänskliga natur, så att den mänskliga naturen hade allenast ett blott namn och titel af det gudomliga majestätet, per phrasin & modum lo-quendi, det är allenast genom ett sätt att så tala, men uti självfva verket alldeles ingen delaktighet med detsamma. Ty emedan Gud är ett andligt, odelbart väsende, som är allestädes och i alla skapade varelser, och hvarhelst han är, särdeles då han bor i de trogna och heliga, har sitt majestät med sig: så skulle då efter den ofvannämnda falska satsen kunna sägas, att all gudomens fullhet skulle bo lekamligen uti alla kreatur, uti hvilka Gud är, men ändock särdeles uti de utvalda och heliga, som äro Guds tempel; att alla visdoms och förstånds håfvor låge i dem fördolda; att dem vore gifven all makt i himmelen och på jorden; emedan man måste bekänna, att de trogna är den Helige Ande gifven, som äfven har all makt i himmelen och på jorden. Men på detta sätt skulle emellan Kristus efter hans mänskliga natur och andra heliga människor icke vara någon åtskillnad, och så skulle man afkläda Kristus detta hans majestät, hvilket han som en människa efter sin mänskliga natur framför alla andra

kreatur undfått. Men intet kreatur, vare sig människa eller ängel, kan eller bör säga: mig är gifven all makt i himmelen och på jorden; ty änskönt Gud med all sin gudoms fullhet, den han allestädes har med sig, bor i de utvalda, sker dock detta inneboende icke lekamligen såsom uti den antagna mandomen, ej heller är han personligen med dem förenad, såsom han är förenad med samma mandom. I anseende till denna personliga förening säger Kristus jämväl efter den mänskliga naturen, Matt. 28: 18: »Mig är gifven all makt i himmelen och på jorden»; och Joh. 13: 3: »Jesus visste, att Fadren hade allt gifvit honom i händer»; äfven Kol. 2: 9: »Ihonom bor all gudomens fullhet lekamligen»; ja Ps. 8: 6, 7: »Med ära. och pris har dit krönt honom och salt honom öfver dina händers verk». Hebr. 2:8: »Allting har du lagt under hans fötter. I det han nu allting har honom underlagt, har han intet undantagit, det. honom icke underlagdt är». 1 Kor. 15: 21' »När han säger, att all ting honom undergifven äro, är nog uppenbart, att han undantagen är, som honom all ting un-dergifvit har».

Men vi tro, lära och bekänna, att här sker icke en sådan Guds majestäts och alla hans egenskapers utgjutelse uti Kristi mänskliga natur, hvarigenom något skulle afgå från den gudomliga naturen, eller att den gudomliga naturen skulle något så gifva af sitt åt den andra, att han det för sig själf icke mer behålla skulle, eller att den mänskliga naturen hade uti sin substans och väsende undfått ett lika majestät, som ifrån den gudomliga naturens natur och väsende vore afskildt och afsöndradt,Konkordieformeln. II.

liksom när man gjuter vin, vatten eller olja ur ett käril i ett annat. Ty på sådant sätt kan hvarken mandomen i Kristus eller någon annan varelse i himmelen eller på jorden halva och fatta en gudomiig allsmäktighet, att han af sig till sin natur och sitt väsende skulle blifva allsmäktig eller af och genom sig själf hafva allsmäktigt egenskaper. Sålunda skulle man förneka och upphäfva mandomen i Kristus och alldeles förvandla denna uti gudomen, hvilket dock strider mot vår kristliga tro och mot alla profeters och apostlars lära.

Vi tro, lära och bekänna, att Gud Fader har gifvit sin älsklige Son Kristus efter den antagna mandomen sin Ande på sådant sätt (hvaraf han kallas Messias eller den smorde), att han utan mått, mer än andra heliga, undfått samme Andens gåfvor. Ty uti Kristus Jesus, vår Herre (emedan han efter gudomen är af ett väsende med den Helige Ande) hvilar, efter mandomen, »vishets och förstånds ande, råds och starkhets ande, kunskaps och Herrens fruktans ande» (Es. 11: 2; 61: 1; Kol. 2: 3), dock icke på sådant sätt, liksom skulle han såsom en människa veta och förmå allenast något, såsom andra heliga genom den Helige Andes kraft (som verkar i dem allenast skapade gåfvor) kunna något veta och uträtta. Ty emedan Kristus till sin gudom är den andra personen i den heliga Treenigheten och af honom utgår den Helige Ande icke mindre än af Fadren, ty han är och blifver i all evighet både Fadrens och Sonens egen Ande och varder aldrig afskild ifrån Sonen, så är ock sannerligen åt Kristus efter köttet, som med i

Guds Son personligen förenadt är, hela Andens fullhet, såsom fäderna tala, genom den personliga föreningen meddelad, hvilken fullhet öfvar och visar sin makt med högsta frihet uti, med och genom den mänskliga naturen, dock icke så, som skulle Kristus efter sin mandom allenast något veta och något icke veta och något uträtta men åter något icke göra kunna, utan att han jämväl efter den mänskliga naturen allting vet och allting förmår; ty Fadren har utan mått öfver denne Sonen så utgjutit visdoms-och starkhetsanden, att han, så vida han är människa, verkligen och sannfärdeligen har genom den personliga föreningen all kunskap och all makt. På detta sätt ligga uti Kristus fördolda alla visdoms och förstånds håfvor; sålunda är honom gifven all makt i himmelen och på jorden, och han själf är satt på Guds majestäts och krafts högra hand. Det är bekant utaf historien, huru under kejsar Valens tid ibland arianerna fanns en särskild sekt, som kallades agnoeter, därföre att de uppdiktade, att Sonen, såsom Fadrens Ord, väl vet allting, men att dock för hans antagna mandom många saker vore fördolda. Emot detta kätteri har ock Gregorius den store skrifvit.

För denna personliga förening och däraf härflytande meddelande (hvilket den gudomliga och mänskliga naturen i Kristi person verkligen och sannfärdeligen inbördes hafva) tillägges Kristus efter köttet sådant, som hans kött i sig och sin natur och väsende hvarken är eller utom föreningen kan hafva. Till exempel: Kristi kött tillskrifves rätteligen, att det är en sannfärdeligen

lifgifvande dryck; ty så hafva de två hundrade fäderna på mötet i Efesus betygat, att Kristi kött är ett letvandegörande kött; hvarföre ock allena denna människan Jesus Kristus och ingen annan människa hvarken i himmelen eller på jorden rätteligen och sannfär-deligen säga kan, Matt. 18: 20: »Hvar två eller tre äro församlade i mitt namn, där är jag midt ibland dem»; äfven Matt. 28: 20: »Jag är när eder alla dagar intill världens ända».

Och dessa Skriftens vittnesbörd förstå vi åter icke så, som om de handlade allenast om Kristi gudoms närvaro uti sin församling, så att denna närvaro skulle alldeles icke angå Kristus, så vida han är människa; ty på det sättet kunde Petrus, Paulus och alla helgon i himmelen vara när och med oss här på jorden, alldenstund gudomen, som allestädes är, bor i dem, hvilket likväl Skriften vittnar om Kristus allena och icke om någon annan människa. Men vi tro, att människan Kristi majestät varder uti de ofvan anförda Skriftens ord förklaradt, hvilket Kristus efter sin mandom på Guds majestäts och krafts högra hand har undfått; så att han jämväl efter den antagna mandomen och med densamma kan vara och är närvarande, hvarhelst han vill; men i synnerhet hålla vi så före, att han som en medlare, hufvud, konung och öfverste-präst är när sin församling här på jorden, dock icke som om en half Kristus eller allenast den ena delen vore i församlingen närvarande utan hela Kristi person, till hvilken bägge naturerna, den gudomliga och den mänskliga, höra. Därföre hafva vi honom närvarande, icke allenast efter den gu-

domliga utan jämväl efter hans antagna mänskliga natur, efter hvilken han är vår broder och vi äro kött af hans kött och ben af hans ben. Och till yttermera visso och försäkran häraf har han instiftat sin heliga nattvard, gifvande därmed tillkänna, att han jämväl efter den naturen, efter hvilken han har kött och blod, vill vara med oss, bo i oss och vara verkande uti oss.

På denna fasta grund har salig d:r Luther stödt sig, i det han för församlingen troget och klart framställt läran om Kristi majestät efter mandomen.

Uti den större bekännelsen om Herrens nattvard har han på detta sätt skrifvit om Kristi person:

»Eftersom Kristus är en sådan människa, som utom naturens ordning är en person med Gud, och utom denna människa linnes ingen Gud, så följer nödvändigt, att han jämväl efter det tredje öfvernatur-liga sättet är och kan vara allestädes, där Gud är, så att allting är uppfylldt med Kristus jämväl efter mandomen, icke efter det första lekamliga och begripliga utan efter det öfvernaturliga gudomliga sättet.

Ty uti denna sak måste du säga och bekänna: hvarhelst Kristus är efter gudomen, där är en naturlig gudomlig person, och där är han verkligen både naturligen och personligen, hvilket hans man-domsanammelse uti moderlifvet klarligen vittnar. Ty var han Guds Son, så borde han sannerligen vara personligen i moderlifvet och

sammastädes antaga mandomen. Är han naturligen och personligen, hvarhelst han är, så är han sannerligen därsammastädes nödvändigt en människa; ty uti Kristus äro icke tvenne särskilda utan en

enda person. Hvarhelst denna I person är, där är han allenast en person, oåtskiljelig och odelad. Och hvarhelst du rätteligen kan säga: här är Gud, där måste du ock bekänna och säga, att där är jämväl Kristus, människan. Och kunde du visa något rum, hvarest Gud allena och icke människan vore, så skulle då strax personen delas; ty då kunde jag rätteligen säga: här är den Gud, som icke är människa, ja den, som ännu aldrig har blifvit människa.

Men det vare långt ifrån mig, att jag skulle erkänna och dyrka en sådan Gud; ty af allt detta skulle följa, att stället och rummet kunde afsöndra naturerna och dela Kristi person, den likväl hvarken döden eller alla djäflar kunde dela och söndra. Och säg mig, huru mycket ändtligen en sådan Kristus vore värd, som allenast på ett enda rum vore på en gång både gudomlig och mänsklig person men på alla andra rum en söndrad Gud eller gudomlig person utan sin antagna mandom? Detta medgifver jag dig aldrig, du må vara eho du är, utan hellre på hvilket rum du vill sätta Gud, där måste du ock tillika sätta jämväl Kristi mandom; ty de tvenne naturerna i Kristus kunna aldrig söndras eller delas. I Kristus är vorden en person, och Guds Son afsöndrar icke ifrån sig den antagna mandomen».

Uti en liten bok, om Davids sista ord, har d:r Luther kort före sin död skrifvit sålunda: »Efter den andra och timliga mänskliga födelsen är honom gifven Guds eviga makt, som skedt är icke af evighet utan i tidens fullbordan; ty Kristi mandom har icke varit af evighet såsom gudomen, utan är, såsom man räknar och skrif-!

ver, Jesus, Marias Son, i år 1543 år gammal. Emellertid ifrån den stunden, då gudomen med mandomen blef förenad till en person, är sannfärdeligen och bör den människan, Marias Son, kallas en allsmäktig och evig Gud, som har en evig makt, alldenstund han allting skapat och ännu uppehåller per communicationem idiomatum (genom egenskapernas meddelning), efter han med gudomen är en person och sann Gud. Därom talar han själf, då han säger, Matt. 11: 27: »All ting äro gifna mig i väld af min Fader»; och på ett annat ställe, Matt. 28: 18: »Migär gifven all makt i himmelen och på jorden». Ho är då den som säger: Mig? Mig, nämligen Jesus af Nazaret, Marias Son, och född människa. Af evighet, förrän jag vardt människa, hade jag väl denna makt af Fadren, men då jag antog mandomen, undfick jag densamma makten i tiden efter den mänskliga naturen, men jag fördolde henne, till dess jag skulle uppstå ifrån de döda och fara upp till himmelen, då denna makt först borde uppenbaras och förklaras, som Paulus säger, Rom. 1: 4: »Hvilken är krafteligen bevisad Guds Son». Johannes kallar (Joh. 7: 10) honom »förklarad» eller här-liggjord».

Flera vittnesbörd att bekräfta och styrka denna mening kan man finna uti d:r Luthers skrifter, särdeles uti den boken, som han kallar: »Att dessa orden: detta äi min lekamen, ännu blifva beståndande»; äfven finner man mycket, som rör denna sak, uti hans större bekännelse om Herrens nattvard. Dessa hans gudliga skrifter (såsom välgrundade förklaringar öfver artikeln om Kristi majestät på Guds högra hand och om hans

testamente) hafva vi för korthets skull på ofvannämnda sätt, så väl. om Kristi person som ock om Herrens nattvard, velat upprepa.

Fördenskull hålla vi den villfarelsen ganska skadlig, som fråntager Kristus efter hans mandom detta majestät; ty på sådant sätt beröfvas de kristna den härliga hugsvalelsen, som de kunde halva af ofvan anförda löften och tillsägelser om vår öfversteprästs, konungs och hufvuds närvaro och inneboende, helst som han har lofvat, att icke allenast hans gudom skall blifva när oss (den dock är för oss arma syndare såsom en förtärande eld lör torr halm) utan ock han själf, den människan, som talade med lärjungarne, som uti sin antagna mandom smakade allehanda vedervärdigheter, som kan fördenskull hafva medlidande med oss som medmänniskor och sina bröder, som har lofvat, att han vill vara med oss uti all vår ångest och nöd jämväl efter den naturen, efter hvilken han är vår broder och vi kött af hans kött.

Därföre förkasta och fördöma vi enhälleligen med hjärta och mun alla de villfarelser, som gå ifrån den här beskrifna kristliga läran, alldenstund de äro stridande emot de profetiska och apostoliska skrifterna, de antagna och gillade symbola samt emot vår kristliga Augsburgiska bekännelse, som äro följande:

Att den mänskliga naturen för den personliga föreningens skull skall vara sammanblandad med gudomen eller till densamma förvandlad.

Att den mänskliga naturen i Kristus skall vara, på sådant sätt som gudomen, såsom ett oändligt väsende, af sin egen naturs

i väsentliga kraft och egenskap, . allestädes närvaran le.

Att den mänskliga naturen i Kristus skall vara efter sin substans och väsende eller efter sina väsentliga egenskaper blifven den gudomliga naturen jämlik.

Att mandomen i Kristus är till rummet utsträckt till alla orter i himmelen och på jorden, hvilket dock icke heller kan tillskrifvas den gudomliga naturen; men att Kristus genom sin gudomliga alls-mäktighet kan med sin kropp, den han har satt på Guds majestäts och krafts högra hand, vara tillstädes hvar helst han vill, och i synnerhet där han denna sin närvaro, såsom uti Herrens nattvard, i sitt ord lofvat, det kan hans allsmäktighet och vishet fullkomligen uträtta, utan att hans sannfärdiga mänskliga natur därmed blifver förvandlad eller tillintetgjord.

Att allenast den mänskliga naturen i Kristus skall hafva för oss lidit och oss återlöst, med hvilken Guds Son uti lidandet alldeles ingen gemenskap haft.

Att Kristus skall vara allenast med sin gudom hos oss närvarande på jorden med det predikade ordet och sakramenternas rätta bruk, och att denna Kristi närvaro skulle alldeles ieke höra till hans mänskliga natur.

Att den antagna mänskliga naturen i Kristus skall hafva i själfva verket och i sanning ingen gemenskap med den gudomliga kraften, visheten, makten, majestätet och härligheten, utan att denna gemenskap med gudomen allena består i blotta orden och namnen.

Dessa villfarelser jämte alla andra, som gå ifrån denna ofvannämnda rena och kristliga läran,

förkasta och fördöma vi, såsom de där strida emot Guds ord, emot de profetiska och apostoliska skrifterna och emot vår kristliga tro och bekännelse; och vi förmana alla fromma själar, att de (emedan Kristus uti den heliga skrift kallas en hemlighet, på hvilken alla kättare stöta sig) med sitt mänskliga förnuft icke äro för-vetna uti sådana hemligheters utletande och utforskande utan hellre tro enfaldeligen med Kristi lärjungar och tillsluta sitt förstånds ögon samt »taga sitt förnuft till fånga under Kristi lydnad» (2 Kor. 10: 5); och att vi sedan däraf taga oss den kraftigaste och ljufvaste hugsvalelsen och skatta oss alltid lycksaliga, att vårt kött och blod kommit i Kristus till en sådan höghet, så att det nu sitter på Guds majestäts och allsmäktiga krafts högra hand. Så skola vi uti alla vedervärdigheter finna, hvarmed vi oss kunna krafteligen trösta, och för alla villfarelser väl förvarade blifva.

IX. Om Kristi nedstigande till helvetet.

Det är bekant, att denna vår trosartikel om Kristi nedstigande till helvetet ej allenast af några nyare utan jämväl långt tillförne af församlingens gamla rena lärare icke blifvit förklarad på samma sätt. Fördenskull hålla vi det för allra säkrast, att vi blifva vid den tros enfaldighet, som finnes uti Bekännelsen, hvartill ock d:r Luther hänvisar oss uti sin predikan, hållen på slottet i Torgau 1533, om Kristi nedstigande till helvetet; hvaruti vi bekänna, att vi tro på Jesus Kristus vår Herre, Guds Son, som är död, begrafven och har nedstigit till helvetet, uti

hvilken bekännelse vi se, huru Kristi begrafning och nedstigande till helvetet såsom särskilda artiklar varda åtskilda; vi tro alltså enfaldigt, att hela personen, Gud och människa, har efter begrafningen nedstigit till helvetet, öfvervunno satan, förstört dödens välde och betagit djäfvulen all hans makt och välde. Men på hvad sätt Kristus

detta uträttat, därom böra vi icke med spetsfundiga och höga tankar bekymra oss. Ty denna artikel kan med sinnen och förnuft ej mera begripas än den förra, hurusom Kristus är satt på Guds majestäts och krafts högra hand; uti dessa hemligheter böra vi fördenskull hålla oss till tron och blifva fasta vid Guds heliga ord. Sålunda kunna vi af denna artikel fatta en fullkomlig och välgrundad lärdöm samt en sann och ymnig tröst, så att hvarken satan eller all helvetes makt kunna oss eller någon annan, som tror på Jesus Kristus, bringa under sitt välde eller någon skada tillfoga.

X. Om kyrkoceremonier, dem man eljest kallar Adia-phora eller villkorliga ting.

Däijämte har ock uppkommit en tvist emellan teologerna af den Augsburgiska bekännelsen om kyrkoceremonier, som uti Guds ord hvarken påbjudna eller förbjudna äro utan allenast i en god mening brukas för en god ordnings skull eller för att bibehålla en kristlig tukt uti församlingen. Den ena parten mente, att man uti tider af förföljelse och då man måste göra sin trosbekännelse, om än våra motståndare icke vilja stämma med oss öfverens uti läran, kunde likväl med godt ochKonkordieformeln. II. 9. Om

förkasta och fördöma vi, såsom de där strida emot Guds ord, emot de profetiska och apostoliska skrifterna och emot vår kristliga tro och bekännelse; och vi förmana alla fromma själar, att de (emedan Kristus uti den heliga skrift kallas en hemlighet, på hvilken alla kättare stöta sig) med sitt mänskliga förnuft icke äro för-vetna uti sådana hemligheters utletande och utforskande utan hellre tro enfaldeligen med Kristi lärjungar och tillsluta sitt förstånds ögon samt »taga sitt förnuft till fånga under Kristi lydnad» (2 Kor. 10: 5); och att vi sedan däraf taga oss den kraftigaste och ljufvaste hugsvalelsen och skatta oss alltid lycksaliga, att vårt kött och blod kommit i Kristus till en sådan höghet, så att det nu sitter på Guds majestäts och allsmäktiga krafts högra hand. Så skola vi uti alla vedervärdigheter finna, hvarmed vi oss kunna krafteligen trösta, och för alla villfarelser väl förvarade blifva.

IX. Om Kristi nedstigande till helvetet.

Det är bekant, att denna vår trosartikel om Kristi nedstigande till helvetet ej allenast af några nyare utan jämväl långt tillförne af församlingens gamla rena lärare icke blifvit förklarad på samma sätt. Fördenskull hålla vi det för allra säkrast, att vi blifva vid den tros enfaldighet, som finnes uti Bekännelsen, hvartill ock d:r Luther hänvisar oss uti sin predikan, hållen på slottet i Torgau 1533, om Kristi nedstigande till helvetet; hvaruti vi bekänna, att vi tro på Jesus Kristus vår Herre, Guds Son, som är död, begrafven och har nedstigit till helvetet, uti

hvilken bekännelse vi se, huru Kristi begrafning och nedstigande till helvetet såsom särskilda artiklar varda åtskilda; vi tro alltså enfaldigt, att hela personen, Gud och människa, har efter begrafningen nedstigit till helvetet, öfvervunno satan, förstört dödens välde och betagit djäfvulen all hans makt och välde. Men på hvad sätt Kristus
detta uträttat, därom böra vi icke med spetsfundiga och höga tankar bekymra oss. Ty denna artikel kan med sinnen och förnuft ej mera begripas än den förra, hurusom Kristus är satt på Guds majestäts och krafts högra hand; uti dessa hemligheter böra vi fördenskull hålla oss till tron och blifva fasta vid Guds heliga ord. Sålunda kunna vi af denna artikel fatta en fullkomlig och välgrundad lärdöm samt en sann och ymnig tröst, så att hvarken satan eller all helvetes makt kunna oss eller någon annan, som tror på Jesus Kristus, bringa under sitt välde eller någon skada tillfoga.

X. Om kyrkoceremonier, dem man eljest kallar Adia-phora eller villkorliga ting.

Däijämte har ock uppkommit en tvist emellan teologerna af den Augsburgiska bekännelsen om kyrkoceremonier, som uti Guds ord hvarken påbjudna eller förbjudna äro utan allenast i en god mening brukas för en god ordnings skull eller för att bibehålla en kristlig tukt uti församlingen. Den ena parten mente, att man uti tider af förföljelse och då man måste göra sin trosbekännelse, om än våra motståndare icke vilja stämma med oss öfverens uti läran, kunde likväl med godt ochKonkordieformeln. II. 9. Om

Kristi iiedstig. till helvetet. 527

förkasta och fördöma vi, såsom de där strida emot Guds ord, emot de profetiska och apostoliska skrifterna och emot vår kristliga tro och bekännelse; och vi förmana alla fromma själar, att de (emedan Kristus uti den heliga skrift kallas en hemlighet, på hvilken alla kättare stöta sig) med sitt mänskliga förnuft icke äro för-vetna uti sådana hemligheters utletande och utforskande utan hellre tro enfaldeligen med Kristi lärjungar och tillsluta sitt förstånds ögon samt »taga sitt förnuft till fånga under Kristi lydnad» (2 Kor. 10: 5); och att vi sedan däraf taga oss den kraftigaste och ljufvaste hugsvalelsen och skatta oss alltid lycksaliga, att vårt kött och blod kommit i Kristus till en sådan höghet, så att det nu sitter på Guds majestäts och allsmäktiga krafts högra hand. Så skola vi uti alla vedervärdigheter finna, hvarmed vi oss kunna krafteligen trösta, och för alla villfarelser väl förvarade blifva.

IX. Om Kristi nedstigande till helvetet.

Det är bekant, att denna vår trosartikel om Kristi nedstigande till helvetet ej allenast af några nyare utan jämväl långt tillförne af församlingens gamla rena lärare icke blifvit förklarad på samma sätt. Fördenskull hålla vi det för allra säkrast, att vi blifva vid den tros enfaldighet, som finnes uti Bekännelsen, hvartill ock d:r Luther hänvisar oss uti sin predikan, hållen på slottet i Torgau 1533, om Kristi nedstigande till helvetet; hvaruti vi bekänna, att vi tro på Jesus Kristus vår Herre, Guds Son, som är död, begrafven och har nedstigit till helvetet, uti

hvilken bekännelse vi se, huru Kristi begrafning och nedstigande till helvetet såsom särskilda artiklar varda åtskilda; vi tro alltså enfaldigt, att hela personen, Gud och människa, har efter begrafningen nedstigit till helvetet, öfvervunno satan, förstört dödens välde och betagit djäfvulen all hans makt och välde. Men på hvad sätt Kristus detta uträttat, därom böra vi icke med spetsfundiga och höga tankar bekymra oss. Ty denna artikel kan med sinnen och förnuft ej mera begripas än den förra, hurusom Kristus är satt på Guds majestäts och krafts högra hand; uti dessa hemligheter böra vi fördenskull hålla oss till tron och blifva fasta vid Guds heliga ord. Sålunda kunna vi af denna artikel fatta en fullkomlig och välgrundad lärdöm samt en sann och ymnig tröst, så att hvarken satan eller all helvetes makt kunna oss eller någon annan, som tror på Jesus Kristus, bringa under sitt välde eller någon skada tillfoga.

X. Om kyrkoceremonier, dem man eljest kallar Adia-phora eller villkorliga ting.

Däijämte har ock uppkommit en tvist emellan teologerna af den Augsburgiska bekännelsen om kyrkoceremonier, som uti Guds ord hvarken påbjudna eller förbjudna äro utan allenast i en god mening brukas för en god ordnings skull eller för att bibehålla en kristlig tukt uti församlingen. Den ena parten mente, att man uti tider af förföljelse och då man måste göra sin trosbekännelse, om än våra motståndare icke vilja stämma med oss öfverens uti läran, kunde likväl med godt och

tryggt samvete på motståndarnes begäran och yrkande åter taga i bruk några långt förut afskaffade ceremonier, som uti sig själfva äro villkorliga och af Gud hvarken påbjudna eller förbjudna, samt således förena oss med dem i sådana uti sig själfva villkorliga ting.

Men den andra parten påstår, att man uti förföljelsens tid, och när ens trosbekännelse affordras, kan ingalunda med godt samvete och utan förkastande af den himmelska sanningen uti sådana villkorliga sakers införande göra våra motståndare till viljes; i synnerhet då motståndarne endast därpå arbeta att antingen med våld eller med hemliga stämplingar förtrycka den rena läran och efter hand införa uti våra församlingar falska och ogrundade lärosatser.

För att jämväl denna tvistiga sak måtte kristligen förklarad och omsider genom Guds nåd bilagd varda, så vilja vi för den gode läsaren framställa vår enfaldiga och med Guds ord öfverensstämmande mening.

Skulle någon gång dylikt, under titel och sken at utvärtes villkorliga ting, framställas, som (fast med annan färg öfverdraget) sann-fördeligen strider emot Guds ord, så skall man ingalunda hålla det för något villkorligt utan fastmera undfly det såsom ett i Guds ord förbjudet ting. Ibland dessa villkorliga ting bör man ingalunda räkna de ceremonier, som hafva skenet, eller genom hvilka man (på det man måtte undslippa förföljelse) vill allenast föregifva, som skulle vår lära icke gå särdeles långt ifrån den påfviska; eller ock, som skulle vi icke finna något

särdeles motbjudande i densamma; eller när som sådana cere-

monier till den ändan förnyas och samma förnyelse så upptages, såsom skulle de två häruti stridiga religionerna allaredan ingått en inbördes förening; eller, när faran är för handen, det då icke måtte synas, som skulle vi redan öfvergått till påfvedömet och således affallit eller småningom komma att affalla ifrån den rena evangeliska läran.

Ty uti ett sådant fall bör detta apostelens språk vara mest gällande, 2 Kor. 6: 14, 17: »Dragen icke uti främmande ok med de otrogna; ty hvad har rättfärdigheten beställa med orättfärdigheten, eller hvad delaktighet har ljuset med mörkret? Därföre gån ut ifrån dem och skiljens ifrån dem».

Men så äro icke heller dessa rätta villkorliga ting, som hvarken göra något att hålla en god ordning eller bibehålla en kristlig tukt uti församlingen utan innehålla allenast fåfänga och onyttiga gyckelspel.

Men om de ting, som verkligen äro villkorliga, om hvilka vi öck tillförne talat, är detta vår tro, lära och bekännelse, att sådana ceremonier eller kyrkostadgar äro icke uti sig själfva en gudstjänst eller någon del däraf; utan vi lära och hålla så före, att emellan dem och den sanna gudstjänsten bör man göra en noga åtskillnad; ty det är skrifvet om människostadgar, Matt. 15: 9: »De tjäna mig fåfängt, lärande den lärdom, som är människobud».

Vi tro, lära och bekänna, att det står Guds församling fritt att på hvarje rum och i hvarje tid efter lägenhet i verkligen villkorliga ting något förändra, afskaffa och förordna, dock att det måtte ske utan lättsinnighet och för-

argelse, skickligt och i en god ordning; och att man noga öfverväger, hvad som på hvar och en tid må vara nyttigt och hälsosamt till att bibehålla en god ordning, kristlig tukt, en för evangelisk bekännelse anständig prydnad och hvad till församlingens uppbyggel-se tjänar. Huru mycket man jämväl de i tron svaga i dessa utvärtes ting med godt samvete medgifva kan, har apostelen Paulus, icke allenast med orden utan ock med sitt eget exempel, klarligen och tydligen lärt (Rom. 14: 21; Apg. "16: 3; 21: 26; 1 Kor. 9: 19).

Vi tro, lära och bekänna, att när den himmelska sanningens bekännelse fordras, då nämligen när Guds ords fiender söka undertrycka den evangeliska läran, är hela församlingen och hvar och en kristen, i synnerhet predikanter och lärare, dem Gud har satt öfver sin församling att förestå henne, skyldiga att bekänna den kristliga läran efter Guds ord och allt hvad som hör till den rena och sanna religionen, fritt och offentligen, icke allenast med orden utan ock med gärningarna. Ja, vi mena ock, att man pä en sådan tid icke skall uti de sann-färdeligen och i sig själft villkorliga tingen eftergifva evangelii fiender något, ej heller tillstädja dem, att de måtte pålägga och påtvinga oss antingen med våld eller med falskhet och bedrägeri sädana villkorliga saker, hvarigenom så väl den rena gudstjänsten kommer att lida, som ock afguderi allt mer och mer fortplantadt och stad-fästadt varder. Ty det är skrifvet, Gal. 5: 1: »SA blifven nn ständande uti den frihet, med hvilken Kristus oss friat hafver, och läten eder icke på nytt fångas med träldomens ok». Och uti sam-

ma epistel, Gal. 2: 4: »Då några falska bröder sig med inträngde och med inkomna voro till att be-speja vår frihet, som vi hafva i Kristus Jesus, på det de skulle komma oss i träldom; veko vi för dem icke en stund till underdånighet, på det evangelii sanning skulle blifva beståndande när eder». Och det är klart, att Paulus talar uti dessa orden om omskärelsen, som hade på den tiden redan blifvit ett villkorligt ting (1 Kor. 7: 18); och den han eljest, dock i en kristlig och andlig frihet, plägade understundom taga i akt (Apg. 16: 3). Men när som falska apostlar yrkade starkt på omskärelsen att därmed stadfästa sin falska lärosats, som skulle lagens gärningar vara nödvändiga till rättfärdighet och salighet, såsom ock att mer och mer stadfästa sin villfarelse uti människornas hjärtan, så bekänner han redligen, att han icke en gång till en stund gaf efter för dem, på det evangelii sanning skulle blifva beståndande.

Sålunda gaf Paulus efter för de i tron svaga, tagande i akt åtskillnaden i afseende på maten och tiderna (Rom. 14: 6); men när som falska apostlar begynte att bekymra samveten med dem såsom med nödvändiga ting, så förbjöd han att man i villkorliga saker skulle gifva efter för dem. Och på ett annat ställe säger han, Kol. 2: 16: »Så låten nu ingen göra eder samvete öfver mat eller dryck eller öfver bestämda helgedagar». Och när Petrus och Barnabas

gåfvo judarne för mycket efter i denna sak, så stod han dem uppenbarligen emot, därföre att de »icke rätteligen vandrade efter evangelii sanning» (Gal. 2: 11).

Ty uti ett sådant forhållande är det icke mer fråga om utvärtes villkorliga ting, som af naturen i sig äro sådana och blifva fria, hvarföre de ock icke äro hvarken befallda eller förbjudna, så att man bör dem antingen göra eller låta; utan dä står i fara den förnämsta vår kristliga religionsartikel, nämligen evangelii sanning, som dock alltid bör blifva beständande, såsom apostelen vittnar, Gal. 2: 5. Ty evangelii sanning fördunklas och försvagas då, när samveten genom tvång och trug blifva belastade med villkorliga ting. Ty dessa villkorliga ting varda af motståndar-ne antingen uppenbarligen yrkade eller af dem själfva i så måtto antagna och till ett sådant skändligt missbruk införda, att vidskepelse, falsk lära och afguderi måtte blifva bekräftade, men däremot den rena läran och kristliga friheten mer och mer undertryckt.

Därförutan står ännu i denna fråga artikeln om den kristliga friheten uti fara, hvilken den Helige Ande allvarligen vill och har befallt genom Pauli mun, som vi nyss hörde, af Guds församling flitigt och väl bevaras. Ty så snart som denna artikel försvagas och fördärfvas och däremot Guds församling med våld påtvingas mänskliga stadgar såsom nödvändiga att iakttagas, liksom de ej utan synd kunde efterlåtas, då har man strax gifvit öppet tillfälle till afguderi; så att mänskliga stadgar varda sedan efter hand allt mer och mer tillökade och blifva hållna för en gudstjänst och varda icke allenast lika ansedda utan jämväl högre än Guds ord och befallningar vördade.

Därjämte varda afgudadyrkare genom ett sådant otidigt medgifvande uti utvärtes villkorliga ting,

då man ej ännu uti själfva läran i gudsfruktan kommit öfverens, allt mer och mer styrkta i sitt af-gudiska väsen, men däremot de gudfruktiga själar, som sannfärdeligen tro på Herren Jesus Kristus, bedröfvade, förvirrade, förargade och deras tro kommer att utstå många ganska svåra stötar och till en del försvagas; fördenskull, på det vi icke måtte gifva tillfälle till detta onda, så böra vi, så mycket vår eviga salighet ligger oss om hjärtat, taga oss noga till vara; ty Kristus säger, Matt. 18: 6, 7: »Ve världen för förargelses skull»; och åter: »Hvilken som förargar en af dessa små,.som tro på mig, honom vore bättre att en kvarnsten vore bunden vid hans hals och han sänktes ned i hafvets djup».

I synnerhet skall man väl lägga på hjärtat dessa Jesu ord, Matt. 10: 32: «Den som mig bekänner för människorna, honom vill jag bekänna för min Fader, som är i himmelen».

Att detta nu och alltid har varit de förnämsta teologernas af den Augsburgiska bekännelsen tro och bekännelse om adiaphora (den ock vi, följande deras fotspår, vilja bekänna och däruti genom Guds nåd ståndaktiga blifva), det visa klarligen de vittnesbörd, som vi nu vilja anföra. De finnas upptecknade bland de Schmalkaldiska artiklarna, som år 1537 blefvo uppsatta och utaf de förnämsta lärare med underskrifter bekräftade.

Vittnesbörd ur de Schmalkaldiska artiklarna.

De Schmalkaldiska artiklarna tala om denna saken sålunda: »Vi medgifva ingalunda de påfviska biskoparne, att de utgöra försam-

lingen, ty de äro icke församlingen, och vi vilja ej heller hörsamma det, som de uti församlingens namn bjuda eller förbjuda. Ty (genom Guds nåd) ett sju års gammalt barn vet nu, hvad församling är, nämligen de heliga, trogna och fåren, som höra sin herdes röst». Och kort förut: »Om biskoparne ville rätt förestå sitt ämbete och med allvar antaga sig församlingens vård och evangelii utbredande, så kunde man af kristlig kärlek och för fridens skull men icke af något tvång tillåta dem att inviga och i deras ämbete stadfästa våra predikanter, dock utan allt narraktigt, fåfängt och okristligt gyckleri samt vidskepligt prål. Alen alldenstund de icke äro eller vilja vara rätta biskopar utan världsliga herrar och furstar, som hvarken predika eller lära, döpa eller utdela Herrens nattvard eller vilja göra något verk, som till kyrkan äler deras ämbete hör, utan förjaga, förfölja och fördöma dem, som till evangelii tjänst kallade äro, så kan sannerligen Guds församling för deras skull icke så försummas, att hon därföre skulle blifva utan skickliga Guds ords tjänare».

Uti artikeln om påfvens högsta välde tala de Schmalkaldiska artiklarna sålunda: »Därföre så litet vi kunna tillbedja djäfvulen för en herre och Gud, så litet kunna vi ock erkänna hans apostel, den romerske påfven eller antikrist, för ett hufvud och herre uti hans rike. Ty att ljuga, utgjuta oskyldigt blod och nedstörta kroppar och själar uti eviga fördärfvet, sådant utmärker egentligen det påfviska regementet».

Och uti den skrift om påfvens välde och makt, som är bifogad vid de Schmalkaldiska artiklarna

och med de lärares underskrift stadfäst, som då voro uti Schmal-kalden, läsas dessa ord: »Ingen skall besvära församlingen med egna stadgar, utan här bör det fast och stadigt hållas, att ingen människas välde och anseende skall gälla mer än Guds ord».

Och litet därefter: »Och efter det så är, måste alla kristna flitigt taga sig till vara, att de icke göra sig delaktiga af en sådan ogudaktig lära, försmädelse och grymt tyranni, utan skola sky påfven, hans lemmar och anhang såsom själfva antikrists rike och det förbanna, såsom Kristus själf befallt, Matt. 7: 15: »Vakten eder för de falska profeter». Så bjuder ock Paulus, att man skall sky falska lärare och dem såsom en styggelse förbanna, 2 Kor. 6: 14: »Dragen icke uti främmande ok med de otrogna, ty hvad har rätt-färdigheten beställa med orättfärdigheten? Eller hvad delaktighet har ljuset med mörkret»?

Det kan väl synas svårt att : skilja sig ifrån så många riken och folk och bekänna sig till en i särskild lära. Men Guds befallning är tydlig, som bjuder oss, att hvar och en skall vakta sig för att vara af samma mening med dem, som förkunna en orätt j lära och med tyranni vilja henne j försvara».

Dessutom har d:r Luther uti en annan skrift klarligen och tydligen undervisat Guds församling om denna sak, hvaruti han lär hvad man skall anse om ceremonier i allmänhet och sedan om medelting (ad iaphora) i synnerhet. Det finnes ock något år 1530 af honom upptecknadt, som kan läsas med mycken nytta.

Äf allt detta kan man klarligen | förstå, hvad hvar och en försam-532

ling, hvad hvar och en kristen, i synnerhet Guds ords tjänare, bör göra och låta uti medeltingen med godt samvete, särdeles på de tider, då trons bekännelse affordras, på det man ej måtte förtörna Gud, ej handla mot kärleken, ej stärka evangelii fiender och icke förarga de svaga i tron.

Fördenskull förkasta och fördöma vi dessa villfarelser:

När som människostadgar i sig själfva hållas för gudstjänst eller någon del däraf

När människostadgar genom trug, såsom nödvändiga, påtvingas Guds församling.

Vi förkasta och fördöma jämväl deras villfarelser, som mena, att man uti tider af förföljelse kan göra evangelii fiender till viljes uti medeltingens antagande och således i den delen hålla med dem, hvilket ej kan ske utan den himmelska sanningens kränkande.

Vi hålla ock det för lastvärdt, när man uti förföljelsens tid, antingen uti medelting eller uti läran eller ock uti andra stycken, som höra till religionen, för evangelii fienders skull uti själfva verket begår något, som strider emot den kristliga bekännelsen.

Vi förkasta och fördöma också deras sätt att gå till väga, som afskaffa medeltingen i den mening, såsom Guds församling ej hade frihet att alltid och allestädes, som saken och församlingens nytta det fordra kan, ett eller annat medelting att antaga och det efter en kristlig frihet bruka.

Enligt denna lära om medeltingen bör den ena församlingen icke fördöma den andra för kyrkostadgarnas olikhets skull, dem somliga efter en kristlig frihet hafva flere, somliga färre, om de eljest komma öfverens uti läran och alla

dess stycken samt uti sakramen-ternas rätta bruk; ty ett gammalt ordspråk tyder: Dissonantia jeju-nii non

dissolvit consonantiam fi-dei, det är: olikhet i fastan söndrar icke enigheten i tron.

XI. Om Guds eviga utkorelse och nådaval.

Om Guds barns eviga utkorelse har väl hittills ej ännu uppkommit någon uppenbar, vidt utspridd och förarglig stridighet emellan den Augsburgiska bekännelsens lärare; men emedan hos andra om denna artikel med häftighet är vordet tvistadt och jämväl ibland de våra något därom begynt yppa sig, så att våra teologer ej alltid brukat enahanda tal i denna sak; därföre vilja vi genom Guds nåd oss därom beflita att så mycket hos oss står, förekomma all oenighet och tvedräkt hos våra efterkommande. Fördenskull har man velat låta förklaringen al denna artikel inflyta i denna bok, på det alla måtte veterligt vara, hvad vår tro, lära och bekännelse jämväl om denna artikel vara månde. Ty man bör ej heller tänka, att läran om denna artikel, när hon i enlighet med Guds ord varder framställd, är antingen onyttig eller onödig, mycket mindre förarglig eller skadlig för de fromma själar, alldenstund den heliga skrift talar icke allenast en gång och liksom af en händelse om denna artikel, utan hon handlar om den på många ställen och förklarar den noga och grundligt. Ty den himmelska sanningen bör icke för något missbruk eller för någras vrångvisa meningar eftersättas och förkastas, utan fastmera bör den sanna läran och rätta meningen om denna sak utaf der 532

ling, hvad hvar och en kristen, i synnerhet Guds ords tjänare, bör göra och låta uti medeltingen med godt samvete, särdeles på de tider, då trons bekännelse affordras, på det man ej måtte förtörna Gud, ej handla mot kärleken, ej stärka evangelii fiender och icke förarga de svaga i tron.

Fördenskull förkasta och fördöma vi dessa villfarelser:

När som människostadgar i sig själfva hållas för gudstjänst eller någon del däraf

När människostadgar genom trug, såsom nödvändiga, påtvingas Guds församling.

Vi förkasta och fördöma jämväl deras villfarelser, som mena, att man uti tider af förföljelse kan göra evangelii fiender till viljes uti medeltingens antagande och således i den delen hålla med dem, hvilket ej kan ske utan den himmelska sanningens kränkande.

Vi hålla ock det för lastvärdt, när man uti förföljelsens tid, antingen uti medelting eller uti läran eller ock uti andra stycken, som höra till religionen, för evangelii fienders skull uti själfva verket begår något, som strider emot den kristliga bekännelsen.

Vi förkasta och fördöma också deras sätt att gå till väga, som afskaffa medeltingen i den mening, såsom Guds församling ej hade frihet att alltid och allestädes, som saken och församlingens nytta det fordra kan, ett eller annat medelting att antaga och det efter en kristlig frihet bruka.

Enligt denna lära om medeltingen bör den ena församlingen icke fördöma den andra för kyrkostadgarnas olikhets skull, dem somliga efter en kristlig frihet hafva flere, somliga färre, om de eljest komma öfverens uti läran och alla

dess stycken samt uti sakramen-ternas rätta bruk; ty ett gammalt ordspråk tyder: Dissonantia jeju-nii non

dissolvit consonantiam fi-dei, det är: olikhet i fastan söndrar icke enigheten i tron.

XI. Om Guds eviga utkorelse och nådaval.

Om Guds barns eviga utkorelse har väl hittills ej ännu uppkommit någon uppenbar, vidt utspridd och förarglig stridighet emellan den Augsburgiska bekännelsens lärare; men emedan hos andra om denna artikel med häftighet är vordet tvistadt och jämväl ibland de våra något därom begynt yppa sig, så att våra teologer ej alltid brukat enahanda tal i denna sak; därföre vilja vi genom Guds nåd oss därom beflita att så mycket hos oss står, förekomma all oenighet och tvedräkt hos våra efterkommande. Fördenskull har man velat låta förklaringen al denna artikel inflyta i denna bok, på det alla måtte veterligt vara, hvad vår tro, lära och bekännelse jämväl om

denna artikel vara månde. Ty man bör ej heller tänka, att läran om denna artikel, när hon i enlighet med Guds ord varder framställd, är antingen onyttig eller onödig, mycket mindre förarglig eller skadlig för de fromma själar, alldenstund den heliga skrift talar icke allenast en gång och liksom af en händelse om denna artikel, utan hon handlar om den på många ställen och förklarar den noga och grundligt. Ty den himmelska sanningen bör icke för något missbruk eller för någras vrångvisa meningar eftersättas och förkastas, utan fastmera bör den sanna läran och rätta meningen om denna sak utaf der

heliga ski-ift framföras och framställas för samma orsaks skull, på det sådana missbruk och galna meningar må afskaffas; men summan af den himmelska läran om denna artikel innefattas uti dessa stycken, som vi nu vilja uppräkna.

Allra först bör man noga iakttaga åtskillnaden emellan Guds eviga förutvetande och Guds barns eviga utkorelse till det eviga lifvet. Ty Guds förutvetande eller förutseende, hvarigenom han ser och vet förut allting, förrän det sker, sträcker sig till alla skapade varelser, så onda som goda. Ty med detta förutseende eller förutvetande vet och ser Gud förut allt, hvad någonsin är till eller hvad någonsin blifva skall i världen, hvad nu för tiden sker eller hvad hädanefter ske kan, vare sig ondt eller godt; ty för Gud äro hvarken de framfarna eller de tillkommande ting fördolda, utan allting är honom uppenbart, allting närvarande. Skriften säger, Matt. 10: 29: »Säljas icke två sparfvar för en skärf? Och en af dem faller icke på jorden eder Fader förutan». Äfvenså säger psalmisten, 139: 16: »Dina ögon sågo mig, då jag ännu oberedd var, och alla dagar voro i din bok skrifna, det ännu varda skulle, och ingen af dem kommen var». Sammalunda Esaias 37: 28: »Men jag känner din boning väl, ditt uttåg och intåg, och ditt rasande emot mig».

Men Guds eviga utkorelse eller förutbestämmelse till saligheten hör icke på en gång till de onda och goda utan allenast till Guds barn, som äro utvalda och bestämda till det eviga lifvet, förrän världens grund lagd var, som apostelen vittnar, sägande, Ef. 1: 5: »Han har tagit oss sig själf till barn genom Jesus Kristus."

Guds förutvetande ser och vet förut jämväl de onda ting, förrän de ske, dock icke på det sättet, som om det vore Guds nådiga vilja, att de skulle ske, utan det som djäfvulens och människornas arga vilja stämplar och ärnar uträtta och jämväl skall uträtta, det allt ser och vet Gud långt förut. Ja, Guds förutvetande håller ännu så sin ordning jämväl uti de onda ting och gärningar, dem dock Gud hvarken vill eller gillar, att han sätter dem ett visst mål före, hvar-utöfver de ej kunna komma, och föreskrifver dem tiden, huru länge de böra vara, äfvensom när och på hvad sätt samma onda bör förhindras och straffas. Allt detta styr Herren så, att det måtte lända till hans namns ära och till de utvaldas salighet, men däremot de ogudaktiga till blygd och skam.

Men orsaken och upphofvet till det onda är icke Guds förutvetande, tv Gud hvarken skapar eller befordrar, uträttar eller verkar det det onda, ej heller hjälper eller befrämjar han det; utan djäfvulens och människornas vrånga och för-därfvade vilja är orsaken till det onda, ty det är skrifvet, Hos. 13: 9: »Israel, du för dig i olycka, ty din hälsa står allena när mig». David säger ock, Ps. 5: 5: »Du är icke den Gud, hvilken ett ogudaktigt väsende behagar».

Men Guds eviga utkorelse vet icke allenast och ser förut de utvaldas salighet utan är jämväl en orsak, som efter Guds nådiga vilja och välbehag i Kristus Jesus befordrar, verkar, hjälper" och befrämjar vår salighet och allt hvad därtill hör. Och uti denna Guds utkorelse är vår eviga salighet så grundad, Matt. 16: 18, »att helvetets portar ej heller kunnat vara henne öfvermäktiga». Ty det är

skrifvet, Joh. 10: 28: »Ingen skall rycka dem (mina får) utur min hand». Och på ett annat ställe, Apg. 13: 48: »Och trodde så många, som beskärda voro till evinnerligt lif».

Och detta Guds eviga nådaval eller utkorelse till det eviga lifvet bör man icke blott och endast söka uti Guds himmelska, fördolda och obegripliga råd, liksom detta icke skulle innefatta i sig något mera, eller som därtill icke skulle fordras något annat än detta, eller vid dess betraktande intet annat skulle öfvervägas än detta, att Gud har

förutsett, hvilka och huru många människor skola ärfva saligheten, hvilka och huru många varda till evig tid förtappade, eller liksom hade Gud hållit en sådan mönstring, som man brukar med krigsfolk, och sagt eller stadgat: denne skall blifva salig men denne fördömd, denne skall blifva ståndande i tron intill ändan men denne icke.

Ty utaf denna mening kan mången fatta orimliga, farliga och skadliga tankar, som åstadkomma och stärka antingen säkerhet och obot-färdighet eller ock ångest och förtviflan uti människornas hjärtan. Ty så hysa många hos sig farliga tankar, ja ock understundom tala sålunda: Gud har förutbestämt sina utvalda till den eviga saligheten, förrän världens grund lagd var (Ef. 1: 4), mén Guds utkorelse kan ju icke slå fel, ej heller kan någon förhindra eller förändra densamma (Es. 14:27; Rom. 9:19); fördenskull, om jag är utvald till det eviga lifvet, så kan det icke skada min salighet, fast jag utan någon botfärdighet begår allehanda missgärningar och synder, föraktar ordet och sakramenterna och aldrig tänker på bättringen,

tron, böner eller på gudsfruktan; ty jag måste nödvändigt blifva salig, alldenstund Guds utkorelse bör nödvändigt ske. Men är jag icke utvald, så hjälper det mig alldeles icke, fast jag betraktar Herrens ord, gör bättring, tror på Kristus m. m.; ty jag kan hvarken förhindra ej eller förändra Guds utkorelse.

Och på sådana tankar kunna icke allenast de ogudaktiga utan jämväl understundom de gudfruk-tiga falla; så att, fastän de genom Guds nåd göra bättring, tro på Kristus och hafva ett godt uppsåt att lefva gudligt, icke dess mindre kunna tänka hos sig sålunda: om du icke är af evighet utvald och bestämd till salighet, så är all din möda och allt ditt arbete fåfängt. Och detta faller en rätt kristen då i synnerhet in, när han betraktar sina svagheter och faster sina tankar på deras exempel, som icke hafva blifvit ståndande i tron intill ändan utan åter igen fallit ifrån den sanna gudaktigheten till ogud-aklighet och äro affällingar vordna.

Emot denna falska mening och dessa farliga tankar bör man stödja sig på denna fasta grund, som icke kan svika oss utan är alldeles orubblig, nämligen att all skrift, af Gud utgifven, skall tjäna oss icke till säkerhet och obotfär-dighet utan till straff och tuktan i rättfärdighet och till lefvernets förbättring (2 Tim. 3: 16); det är ock visst, att allt det, som för oss framställes i den heliga skrift, är icke till den ändan uppenbaradt, att vi därigenom må blifva störtade uti förtviflan, utan »att vi genom tålamod och Skriftens tröst skola hafva en förhoppning» (Rom. 15: 4). Fördenskull är det icke någon sann och hälsosam mening om j eller något rätt och lagligt bruk

af läran om Guds eviga utkorelse, hvarigenom antingen obotfärdighet eller förtviflan förorsakas eller stärkes uti människors hjärtan. Ty Skriften framställer ej heller denna lära annorlunda än så, att hon visar oss att med tron omfatta Guds uppenbarade ord, förmanar oss att göra bättring och gör oss försäkrade om vår salighet, Ef. 1: 13; 1 Kor. 1:7; 2 Tim. 3: 16; Joh. 5: 39; 10: 27; 15: 3; 2 Tess. 2: 13.

Fördenskull när vi vilja rätteligen och med frukt antingen tänka eller tala om Guds barns eviga nådaval eller utkorelse till det eviga lifvet, så böra vi vänja oss, att vi icke söka att utrannsaka med vårt förnuft det blotta dolda och för alla människor obegripliga Guds förutseende, utan så betrakta Guds utkorelse, som Guds råd, uppsåt och bestämmelse i Kristus Jesus (som är den rätta lifvets bok) genom ordet oss up-penbaradt varder. Därföre må vi på en gång fatta och uti vårt hjärta betrakta hela läran om Guds beslut, råd, vilja och bestämmelse, det är allt det, som hör till vår återlösning, kallelse, rättfärdiggörelse och salighet. Ty så har Paulus uti sina skrifter afhandlat och förklarat denna artikel (Rom. 8: 29 och följ.; Ef. 1: 4 och följ.). Detsamma har Kristus gjort i liknelsen om bröllopet (Matt. 22: 1 och följ.), nämligen att Gud har uti sitt råd och uppsåt beslutit följande:

1. Att människosläktet måtte blifva sannfärdeligen återlöst och med Gud genom Kristus försonadt, som med sin oskyldighet och fullkomliga lydnad, mecT sitt lidande och bittra död har förvärfvat oss en för Gud gällande rättfärdighet och det eviga lifvet.

2. Att Kristi förtjänst och hans

välgärningar måtte genom ordet och sakramenterna oss tillbjudas, gifvas och tilldelas.

3. Han har jämväl beslutat, att han vill med sin Helige Ande, genom det predikade, hörda och betraktade ordet, vara kraftig och verkande i oss, böja våra hjärtan till en sann bättring och i en sann tro bevara oss.

4. Det är hans eviga uppsåt, att han vill alla dem, som göra en sann bättring och med en sann tro omfatta Kristus, göra rättfärdiga, upptaga till nåd och göra till barn och arfvingar af det eviga lifvet.

5. Och att han vill dem, som äro rättfärdigade genom tron, he-liggöra uti kärleken, som aposte-len vittnar, Ef. 1: 4.

6. Gud har uti sitt eviga råd beslutat, att han vill de rättfärdigade uti deras hvarjehanda svaghet försvara emot djäfvulen, världen och köttet och dem på alla deras vägar ledsaga och styra och, om de falla, hålla dem vid handen, att de måtte finna en kraftig hugsvalelse i kors och bedröfvelse och blifva förvarade till saligheten.

7. Hans eviga beslut är, att han det goda verk, som han i dem har begynt, vill allt mer och mer befordra och stärka och till ändan bevara, om de allenast fast och stadigt stödja sig vid hans ord såsom vid en staf, anropa honom med innerliga böner om hjälp, framhärda i Guds nåd och de gåfvor, som de undfått hafva, väl och troget bruka och använda.

8. Han har också i sitt eviga råd beslutat, att han dem, som han utvalt, kallat och rättfärdigat, vill uti det eviga lifvet evinnerli-

j gen saliga göra och med ära och härlighet bekröna.536

Och har Gud uti sitt råd, uppsåt och förordnande icke allenast i allmänhet befrämjat de sinas salighet utan jämväl alla och hvar och en i synnerhet utaf dem, som utvalda äro, hvilka genom Kristus skola saliga varda, i nåd förutsett, till saligheten utvalt och beslutat, att han på det sättet, som vi nu hafva sagt, vill dem genom sin nåd, gåfvor och kraft af det eviga lifvet delaktiga göra, hjälpa, befrämja deras salighet, dem stadfästa och bevara.

Allt detta innefattas och begri-pes efter Skriften uti artikeln om utkorelsen och det eviga nådavalet till barnaskapet och till den eviga saligheten. Detta allt, hvarom vi halva talat, böra vi fatta under denna artikel, ej heller bör något häraf uteslutas och utelämnas, när man handlar om Guds uppsåt, om utkorelsen, om nådavalet och förordnandet till det eviga lifvet. Och när man efter Skriften vill tänka om denna artikel, så kan den genom Guds nåd både tydligt och väl förstås som ock med nytta afhandlas.

Till en större upplysning uti denna sak och till ett hälsosamt bruk af denna lära om de utvaldas utkorelse till salighet är ock detta nödvändigt att veta, att emedan de utvalda allena varda saliga, hvilkas namn äro skrifna i lifvets bok, huru och hvaraf man då skall igenkänna, hvilka de utvalda månde vara, och hvilka denna lära kan och bör vara till tröst och hugsvalelse.

Men om denna fråga bör man icke döma efter förnuftet, lagen eller något utvärtes sken. Man bör ock vakta sig att söka utforska denna fördolda och förborgade djuphet af Guds utkorelse utan fastmera gifva akt uppå Guds uppen-

|barade vilja; ty han har låtit oss ! veta sin viljas hemlighet och den i efter sitt fördolda råd uppenbarat i genom Kristus, att den allmänne-ligen skulle predikad varda (Ef. 1: 9 och följ.; 2 Tim. 1: 9, 10).

Detta Guds förborgade råd uppenbaras oss sålunda, Rom. 8: 30: dem Gud har beskärt, utvalt och förordnat, säger Paulus, dem har han ock kallat. Men Gud plägar icke kalla människor omedelbarligen utan genom ordet, hvarföre han ock har befallt predikas i sitt namn bättring och syndernas förlåtelse. Detsamma vittnar ock Paulus, då han säger, 2 Kor. 5: 20: »Sä äro vi nu sändningebud i Kristi stad, ty Gud förmanar genom oss. Så bedja vi nu i Kristi stad: låten för sona eder med Gud». Och den evangeliska liknelsen lär (Matt. 22: 2 och följ.), att gästerna, dem konungen ville kalla till sin sons bröllop, voro genom hans utskickade tjänare, bjudna och kallade. Ja, Herren kallar till sin ! vingård somliga på den första stunden, somliga på den tredje, sjette, nionde och somliga på den

elfte. Matt. 20: 3 och följ.

Fördenskull om vi med nytta vilja betrakta den eviga utkorelsen till saligheten, så böra vi fast och stadigt tro, att så väl bättringens predikan som ock evangelii löfte är allmänt, det är gäller alla människor. Därföre har Kristus befallt (Luk. 24: 47), att man skall »i hans namn predika bättring och syndernas förlåtelse ibland allt folk». Ty Gud har älskat världen och utgifvit sin ende Son (Joh. 3: 16). Kristus har borttagit världens synder (Joh. 1: 29). Han har utgifvit sitt kött för världens lif (Joh. 6: 51). Hans blod är en försoning för hela världens synder (1 Joh. 1: 7; 2: 2). Kristus sä-Konkordieformeln. II. 12. Om andra kättare.

ger (Matt. 11: 28): »Kommen till j mig, I alla, som arbeten och ären | betungade, och jag vill vederkvic-1 ka eder». »Gud har allt beslutit under otro, på det han skall förbarma sig öfver alla» (Rom. 11: 32). »Gud vill icke, att några skola förgås, utan att hvar och en vänder sig till bättring» (2 Petr. 3: 9). »En är Herre öfver alla, riker öfver alla, som honom åkalla» (Rom. 10: 12). »Guds rättfärdighet kommer af Jesu Kristi tro till alla och öfver alla dem som tro»(Rom. 3: 22). Och detta är Fadrens vilja, att alla de, som tro på Kristus, skola hafva evinnerligt lif (Joh. 6: 40). Ja Kristus vill, att detta evangelii löfte måtte allmänt framställas för alla, hvilka bot och bättring förkunnas (Luk. 24:47; Mark. 16:15).

Och denna Guds kallelse, som tillbjudes oss genom evangelii ord, böra vi icke hålla för falsk och skrymtaktig, utan tro stadigt och fast, att Gud genom densamma uppenbarar oss sin vilja, så att han hos dem, som han sålunda kallar, vill genom ordet vara verkande och kraftig, på det de måtte varda upplysta, omvända och saliga. Ty det ordet, hvarigenom vi varda kallade, är Andens ämbete, som för med sig den Helige Ande, eller hvarigenom den Helige Ande varder människorna gifven (2 Kor. 3: 8), och är »Guds kraft alla dem till salighet som tro» (Rom. 1: 16).

När fördenskull den Helige Ande vill genom ordet vara kraftig, vill stärka oss och gifva oss krafter, så vill ock sannerligen Gud, att vi anamma evangelii ord, tro och lyda det.

Därföre varda de utvalda uti den heliga skrift beskrifna med dessa kännetecken, på det de ifrån andra måtte åtskiljas, Joh. 10: 27:

»Mina får höra min röst, och jag känner dem, och de följa mig, och jag gifver dem evinnerligt lif». Och de som efter uppsåtet äro beskärda att få arfvedelen (Ef. 1: 11, 13), de höra evangelium, tro på Kristus, åkalla Gud och tacka honom, varda helgade i kärleken, framhärda i hoppet, i tålamod och hugsvalelse under korset (Rom. 8: 25); och fast allt detta goda hos dem ännu är ringa och svagt, så hungra och törsta de likväl efter rättfärdigheten (Matt. 5: 6).

Alltså vittnar Guds Ande med de utvalda, att de äro Guds barn> och emedan de icke veta, hvad de skola bedja, såsom sig bör, så manar Anden själf godt för dem med osägelig suckan (Rom. 8: 16, 26).

Dessutom vittnar den heliga skrift, att Gud, som oss kallat, är trofast och vill det goda verket, som han i oss begynt, bevara, fullborda och stadfästa intill ändan, om vi annars icke självfva af-vända oss därifrån utan tron, som vi begynt, fast behålla intill ändan, till hvilken ståndaktighet han lofvat oss sin nåd (1 Kor. 1: 9; Fil. 1: 6; 1 Petr. 5: 10; 2 Petr. 3: 9; Hebr. 3: 24).

Denna Guds uppenbarade vilja böra vi rannsaka, betrakta och oss därom beflita, att vi måtte kunna åtlyda densamma, alldenstund den Helige Ande vill gifva oss nåd, krafter och förmåga genom ordet, hvarmed han oss kallar, men vi skola icke bjuda till att utgrunda Guds hemliga och fördolda nådavals djup. I denna mening svarade Kristus en förveten frågare, oin få skulle saliga varda: « Vinn-läggen eder därom, att I kunnen ingå genom den trånga porten« (Luk. 13: 24). Och d:r Luther säger: »Fortgå i samma ordning538

som Paulus uti företalet af epist. till romarne. Först skall du vara bekymrad om Kristus och om hans evangelium, såsom ock att du måtte känna dina synder och därjämte Guds nåd och barmhärtighet. Sedan strid med synden,

som Paulus lär från det första kapitlet allt till det åttonde. Därnäst, när du uti åttonde kapitlet under kors, anfäktning och bedröfvelse blifver öfvad, så skall det nionde, tionde och elfte kapitlet rätteligen lära dig, huru stor hugsvalelse uti Guds nådaval är förvarad.

Men att många äro kallade och få utvalda, härflyter icke af Guds gudomliga kallelse, som sker genom ordet, liksom Guds mening vore denna: Jag kallar väl eder, hvilka jag låter mitt ord förkunnas, utvärtes genom samma ord till mitt himmelska rikes delaktighet, men uti mitt hjärta tänker jag icke om alla, att de med allvar skola kallade varda till salighet, utan allenast om få; ty det är min vilja, att större delen af dem, som jag genom ordet kallar, måtte hvarken varda upplysta eller omvända utan rarda fördömda och förblifva i den eviga döden, ehuru jag genom ordet, hvarmed de varda kallade, förkunnar dem annorledes min mening. Ty detta vore att tillskrifva Gud stridande viljor, liksom han, som är den eviga sanningen, kunde vara stridande mot sig själf, så att han skulle mena ett och tala ett annat; denna lättsinnighet och arghet att mena ett och tala ett annat straffar och fördömer Gud hos människorna, som David esomoftast vittnar (Ps. 5:10; 12: 3 och följ.). Och på detta sätt skulle vår tros grund alldeles kullkastas, som dock är högst nödvändig och rik på sannskyldig hugsvalelse, hvaraf vi dagligen

blifva påminta och förmanade, att vi böra tala och döma om Guds vilja emot oss endast af Guds ord, hvarigenom han med oss handlar och kallar, och att vi böra med en stadig tro omfatta och emottaga allt det, som oss uti Guds ord lofvas, och ingalunda därom tvifla.

Och för denna orsaks skull, på det vi ej måtte tvifla om Guds uppenbarade vilja emot oss, har Herren Jesus icke allenast i allmänhet velat framställa för oss evangelii nådelöfte utan ock därvid fogat sakramenterna, med hvilka han, såsom med insegel på löftet, försäkrar och förvissar hvar och en troende själ om samma evangelii nådelöfte.

För samma orsaks skull behålla vi ock den enskilda aflösningen, hvarom Augsburgiska bekännelsen talar uti den elfte artikeln, och lära, att det är Guds vilja, att vi tro aflösningen och vara därom försäkrade, att när vi tro aflösningsorden, vi så visst äro försonade med Gud, liksom vi därom hade hört hans röst af himmelen; hvilken mening ock Apologien bekräftar. Men denna härliga tröst skulle oss alldeles be-röfvas, om vi icke af kallelsen, som sker genom ordet och sakramenterna, hade att döma om Guds vilja emot oss.

Därjämte skulle ock den vår tros grund förstöras, att vi tro det den Helige Ande genom det predikade, hörda och flitigt betraktade ordet vill vara när oss kraftig och verkande i oss. Fördenskull bör man ingalunda, som vi tillförene hafva påmint, tänka, att de ock kunna vara uti de utvaldas antal, som förakta, förkasta, försmäda och förfölja Herrens ord (Matt. 22: 6; Ap. G. 13: 4b); hvilka,539 Konkordieformeln. II.

11. Om nådavalct.

sedan de hafva hört ordet, förhärda sina hjärtan däremot (Hebr. 4: 2, 7); som stå emot den Helige Ande (Ap. G. 7: 51); som framhärda i synder utan bättring (Luk. 14: 18); ej heller rätteligen tro på Kristus (Mark. 16: 16); som allenast hafva sken af gudaktighet (Matt. 7: 22; 22: 12) eller söka en annan väg till rättfärdighet och salighet utom Kristus (Rom. 9: 31). Ty såsom Gud uti sitt eviga råd har förordnat, att deri Helige Ande skall kalla de utvalda genom ordet, upplysa och omvända dem samt göra rättfärdiga och till eviga saligheten föra dem, som med en sann tro omfatta Kristus; alltså har han uti samma sitt råd beslutat, att han vill förhärda, förkasta och i evig fördömelse störta dem, som genom ordet äro kallade men förkasta det och stå emot den Helige Ande, hvilken genom ordet vill vara kraftig och verkande i dem, och således framhärda uti sin hårdnackenhet. Och i betraktande af detta kan man förstå det, som Skriften säger, Matt. 22: 14: »Många äro kallade, men få utkorade».

Ty få äro de, som med allvar anamma ordet och uppriktigt lyda det; utan större delen föraktar ordet och vill icke komma till konungens bröllop (Matt. 22: 3 och följ.). Orsaken till detta förakt för ordet är icke Guds förutvetande eller hans förutbestämmelse utan människans vrånga vilja, som förkastar och vränger detta medlet och Andens redskap, hvilket Gud tillbjuder människan genom kallelsen, och så strider emot den Helige Ande, som genom ordet vill kraftigt verka, såsom Kristus säger, Matt. 23: 37: »Huru ofta har jag velat församla dina barn — — — och I vil-len icke»?

Många emottaga väl ordet i förstone med stor glädje men falla sedan därifrån (Luk. 8: 13). Orsaken därtill är icke

den, liksom Gud ej ville gifva sin nåd till ståndaktighet åt dem, uti hvilka han begynt sitt goda verk, ty detta strider mot Pauli ord (Fil. 1: 6). Men rätta orsaken till deras affall är, att de uti ondska vända sig åter ifrån Guds heliga bud; att de förbittra och bedröfva den Helige Ande; att de åter invefva sig uti världens orenlighet och väl tillpynta sina hjärtans boning för satan. Dessa människors sista blifver värre än det första (2 Petr. 2: 10, 20; Ef. 4: 30; Hebr. 10: 26; Luk. 11: 25).

Så långt går nu den heliga skrift uti uppenbarande af Guds nådavals hemlighet. Hålla vi oss inom dessa skrankor och således blifva vid det uppenbarade Guds ord, så gifver sannfärdeligen denna lära oss en stor ymnighet af tröst och hugsvalelse. Ty läran om utkorelsen bekräftar härligen artikeln om rättfärdiggörelsen, nämligen att vi varda rättfärdiga och saliga utan våra gärningar och förtjänst af blott nåd för Kristi skull allena. Ty Gud har af evighet, förrän vi voro till och förrän världens grund lagd var, då vi ännu icke kunde göra något godt, utvalt oss efter sitt uppsåt i Kristus till den eviga saligheten (Rom. 9: 11; 2 Tim. 1: 9). Genom denna lära varda ock alla falska meningar och villfarelser om vår fria viljas naturliga krafter tillintetgjorda; tv det är klart, att Gud uti sitt råd har af evighet beslutat och förordnat, att han själf vill, genom sin Helige Andes kraft uti ordet, i oss verka och540

uträtta allt det, som hör till vår omvändelse.

Därjämte gifver denna lära oss en härlig tröst; ty huru stor är icke denna Guds välgärning, att han om hvar och en kristens omvändelse, rättfärdighet och salighet varit så bekymrad och så troget därom dragit försorg, att han redan förrän världens grundval lagd var, rådslagit och uti sitt fördolda uppsåt allaredan förordnat, huru han mig till salighet kalla, föra och däruti bevara vill? Och hvad som mera är, att han så väl velat befästa min salighet, att han har försatt den i sitt eviga beslut, som aldrig kan fela eller ryggas, såsom uti en fast borg, och till ett säkert förvar satt den uti Jesu Kristi allsmäktiga hand, ifrån hvilken ingen kan rycka oss (Joh. 10: 28). Ty om vår salighets bevarande och omvårdnad skulle lämnas i våra händer, gode Gud, huru snart kunde vi icke förlora den för vår svaghets, ondskas och vårt kötts fördärfs skull? Huru lätt skulle den icke genom satans våld och försåt, genom världens onda stämplingar ryckas ifrån oss? Fördenskull bygger Paulus vår salighets visshet på Guds eviga uppsåts grund, när han därutaf, att vi äro kallade efter Guds uppsåt, sluter, att ingen kan skilja oss ifrån Guds kärlek, som är i Kristus Tesus, vår Herre (Rom. 2: 28, 39).

Men uti bedröfvelser och svåra anfäktningar kunna vi utaf denna artikel hämta en ljuflig tröst och hugsvalelse. Ty däraf lära vi, huru Gud uti sitt råd af evighet beslutat, att han vill vara oss när uti all bedröfvelse, elände och ångest, gifva oss tålamod under korset, hugsvala oss, uppväcka ett kristligt hopp, uppehålla detsam-

ma och, när det falla vill, åter upprätta och omsider göra därpå en sådan utgång, att allt det onda skall tjäna oss till salighet och således befordra vår salighet. Därföre tager ock Paulus en härlig tröst utaf denna artikel, då han lär (Rom. 8: 28, 29, 35, 38, 39), att Gud uti sitt uppsåt af evighet förordnat, hvilka vedervärdigheter och hvad för ett kors Herren på en kristen lägga vill, på det alla måtte blifva hans Sons beläte lika, och visar, huru för hvar och en, som har Gud kär, skall hans kors tjäna till godo, därföre att alla gud-fruktiga efter Guds uppsåt äro kallade. Till sist sammanfattar hän allting däruti, att hvarken bedröfvelse eller ångest, lif eller död, kan skilja oss ifrån Guds kärlek, som är i Kristus Jesus.

Dessutom vittnar denna artikel klarligen, att Guds församling skall emot alla helvetets portar och anfall blifva beståndande, och lär, hvilken den rätta församlingen är, på det vi ej måtte blifva förargade af den falska församlingens stora myndighet och dess härliga utseende (Rom. 9: 24, 25).

Äfven hämtas utaf denna artikel många allvarliga påminnelser och förmaningar, såsom Luk. 7: 30: de förakta Guds råd emot sig själfva. Och Luk. 14: 24: »Jag säger eder, att ingen af de män, som bjudna voro, skall smaka min nattvard». Och Matt. 22: 14: »Många äro kallade men få utvalda». På ett annat ställe, Luk. 8: 8: »Den där har öron till att höra, han höre»; och v. 18: »Sen titi, huru I hören». Och alltså är och blifver läran om denna

artikel hälsosam, full med tröst och kan användas på mångahanda sätt till vår nytta.

Men man skall som nogast iakttaga åtskillnaden emellan det, som541 Konkordieformeln. II. 11. Om nådavalct.

uttryckligen om denna sak i den heliga skrift är uppenbaradt, och det som icke är uppenbaradt. Ty förutom det, hvarom vi hittills hafva talat, och som uti Kristus klarligen är uppenbaradt, är ännu mycket, som Herren uti denna hemlighet förtegat och fördolt och allena sin vishet och allvetenhet förbehållit. Sådant att utforska och med våra tankar utgrunda, sluta något därom eller rannsaka det är oss icke tillåtet, utan vi böra hålla oss vid det uppenbarade ordet, som Gud gifvit oss. Denna påminnelse uti denna hemlighet är oss högst af nöden.

"Ty sådan är vår fördärfvade naturs förvetenhet, att vi hafva större lust att utrannsaka de ting, som äro hemliga och förborgade, än de ting, som Gud om denna sak uppenbarat för oss i sitt ord, i synnerhet när något i denna hemlighet oss förekommer, hvilket är så mörkt och obegripligt, att vi aldrig med vårt förnuft kunna fatta eller se, huru därmed hänger ihop, hvilket ej heller är oss at'Gud befalldt.

Det är väl intet tvifvel därom, att icke Gud på det nogaste och visaste af evighet förutsett och ännu i denna dag vet, hvilka af dem, som äro kallade, skola tro på Kristus eller icke tro; hvilka af de omvända skola framhärda i tron och hvilka icke; och hvilka af dem, som fallit i svåra synder, skola omvända sig, och hvilka skola förgås uti sina missgärningar. Och utan allt tvifvel är jämväl för Gud bekant både deras antal, som varda saliga, såsom ock deras, som varda fördömda. Men emedan han förbehållit sådana hemligheter för sin vishet allena, ej heller något därom uti sitt ord uppenbarat, mycket mindre befallt oss utrannsaka dessa hemligheter med

våra tankar utan fast hellre förbjudit oss att göra det (Rom. 11: 33 och följ.); så anstår oss icke att låta våra tankar gå för vidt, sluta något och gå till råds med vårt förnuft eller vilja utforska så stora hemligheter, utan vi böra låta oss nöja med Guds uppenbarade ord, hvartill han ock har visat oss.

Ty utan tvifvel vet Gud både tiden och stunden och har beslutat den hos sig, nämligen när han hvar och en vill kalla, omvända och, då människan är fallen, återupprätta; men som detta icke är oss uppenbaradt, så finna vi där-utaf, hvad vår skyldighet är, nämligen att ständigt hälla på med Guds ords förkunnande och betraktande och lämna tiden och stunden för omvändelsen åt Gud (Ap. G. 1: 7).

Äfven på samma sätt när vi se, att Gud gifver sitt ord åt ett land och rike men icke åt ett annat; såsom ock att han samma sitt ord tager bort ifrån det ena folket, men låter däremot ett annat folk däraf längre hugna sig; att den ene varder förhärdad, förblindad och i ett vrångt sinne lämnad, men den andre, som är lika brottslig, till Gud omvänd; så böra vi noga vakta oss, att vi icke i sådana sakers utgrundande släppa våra tank ar alltför lösa. Men Paulus har fördenskull satt oss före ett visst mål (Rom. 11: 22, 23), huru långt man får gå, ty han befaller oss se och skåda Guds rättvisa dom och syndastraff på dem som förgås. Ty det är ett välförtjänt syndastraff, om Gud så straffar ett land och folk för sitt ords förakts skull, att efterkommande få kännas vid samma onda, såsom man kan se uti de hårdnackade och : arga människor, judarne. Och således visar Gud sin stränghet där-542

med att han straffar några länder och personer, att låta oss förstå, hvad vi vore värda att lida, som äro otacksamma emot Gud för hans uppenbarade ord, som icke lefva evangelium värdigt och ofta svårligen bedröfva den Helige Ande. Och Gud vill, att vi, varnade af deras exempel, må lefva i gudsfruktan och erkänna samt med tacksamt hjärta lofva och berömma hans godhet uti oss, som han utan vår förskyllan låter oss vederfaras, i det han gifver oss sitt ord och icke förhärdar eller förkastar oss.

Ty emedan vår natur är genom synden fördärfvad och därföre saker till Guds vrede och den eviga fördömelsen, så är Gud oss alldeles intet skyldig, ej heller på något sätt förbunden att gifva oss sitt ord och sin Helige Ande och således omfatta oss med sin nåd och ynnest; så mycket mindre, som vi jämväl ofta förkasta de gåfvor, dem han själf af nåd gifver oss, och göra oss ovärdiga till det eviga lifvet (Ap. 13: 46). Fördenskull låter han se sin rättvisa dom, som människornas ondska förtjänar, på några riken, folk och människor, att vi, med dem jämförda

och uti all ting lika be-tunna, måtte lära så mycket bättre erkänna och berömma Guds oändliga barmhärtighet (den vi på intet sätt förtjänt hafva) i barmhärtighetens kar.

Ty de lida ingen oförrätt, som för sina synders skull varda straffade och efter sina onda gärningar belönade; men Gud prisar däremot sin oändliga nåd och barmhärtighet utan deras förtjänst uti dem, hvilka han begåfvar med sitt ords ljus, och hos hvilka han uppehåller och bevarar detsamma, hvar-

igenom de arma syndare varda upplysta, omvända och saliga.

När vi gå så långt uti denna artikels betraktande, då vandra vi rätt på den rätta och säkraste vägen. Ty det är skrifvet om denna hemlighet, Hos. 13: 9: »Israel, du för dig i olycka, ty din hälsa står allena när mig».

Men om några tankar och något tal uti denna sak vilja gå utom dessa gränser, så skola vi strax förhindra dem och med Paulus hålla handen för munnen, sägande, Rom. 9: 20: »O människa, ho är du, som vill träla med Gud»?

Och sannerligen, att vi uti denna artikel hvarken böra eller kunna utrannsaka allting, det lär Paulus med sitt eget exempel; hvilken, när han efter det uppenbarade ordet mycket handlat härom, omsider när det så vida kommet var, att det skulle sägas, hvad Gud om denna hemlighet förbehållit sin fördolda vishet, så tiger han därmed, afbryter sitt tal och slutar med dessa ord, Rom. 11: 33, 34: »O, hvilken djuphet af den rikedom, som är både i Guds visdom och kunskap; huru obegripliga äro hans domar och outrannsak-liga hans vägar! Ty ho hafver känt Herrens sinne»? Nämligen utom och öfver det, som han själf uti sitt ord oss uppenbarat.

Fördenskull bör Guds eviga nådaval betraktas i Kristus och icke utom medlaren Kristus, ty Paulus säger, Ef. 1: 4, 6, att han har utvalt oss i Kristus, förrän världens grund lagd var. Och det är skrifvet: »Herren har oss täcka gjort uti honom, som kärkom-men är». Men detta nådaval uppenbaras oss af himmelen genom Guds ords predikan, då den himmelske Fadren sade, Matt. 17: 5:543 Konkordieformeln. II. 11. Om nådavalct.

»Denne är min käre Son, i hvilken jag hafver ett godt behag; honom hören». Och Kristus säger, Mattt, 11: 28: »Kommen till mig, I alla, som arbeten och ären betungade, och jag vill vederkvicka eder». Men om den Helige Ande säger Kristus, Joh. 16: 14: »Han skall prisa mig; ty af mitt skall han taga och förkunna eder». Fördenskull visar hela den heliga Treenigheten, Fadren, Sonen och den Helige Ande, alla människor till Kristus såsom till lifvets bok, "att de uti honom måtte känna och söka Fadrens eviga utkorelse; ty det har Fadren redan af evighet beslutat, att dem han vill saliga göra, dem vill han saliga göra genom Kristus, såsom Kristus själf säger, Joh. 14: 6: »Ingen kan komma till Fadren utan genom mig». Och på ett annat ställe, Joh. 10: 9: »Jag är dörren; hvilken som ingår genom mig, han skall blifva salig».

Men Kristus, Guds enfödde Son, som är i Fadrens sköte, har oss uppenbarat sin himmelske Faders vilja och därjämte vår utkorelse till det eviga lifvet och detta med dessa ord, Mark. 1: 15: »Guds rike är för handen; bättren eder och tron evangelium». Och på ett annat ställe, Joh. 6: 40: »Detta är nu hans vilja, som mig sändt hafver, att hvar och en som ser Sonen och tror på honom, han skall hafva evinnerligt lif». Och åter, Joh. 3: 16: »Så älskade Gud världen, att han utgaf sin ende Son, på det att hvar och en, som tror på honom, skall icke förgås utan få evinnerligt lif».

Denna ljufiiga predikan vill Gud Fader att alla människor måtte höra, han vill, att alla måtte komma till Kristus, och de som komma till honom, dem kastar han

icke ut, såsom det skrifvet står, Joh. 6: 37: »Den till mig kommer honom kastar jag icke ut».

Men att vi må kunna komme till Kristus, verkar den Helige Ande genom Guds ords hörande uti oss tron efter apostelens ord, Rom. 10: 17: »Sä är tron af predikan», nämligen när Guds ord rent och klart predikadt varder.

De, som med allvar åstunda sin salighet, må därför icke plåga och kvälja sig med onyttiga tankar och inbillningar om Guds eviga råd, om de till det eviga lifvet äro utvalda och bestämda, med hvilka omsorger satan ofta plägar kvälja och plåga fromma själar, utan fast hellre höra Kristus och se och skåda på honom såsom på lifvets bok, uti hvilken alla Guds barns utkorelse till det eviga lifvet skrifven är. Men denne är för alla människor utan åtskillnad ett fullkomligt vittne, att Guds vilja är denna, att alla människor, som med synden betungade och besvärade äro,

må komma till Kristus att blifva af honom vederkvickta och saliga.

När vi nu så förstått denna Kristi lära, så låt oss då bättra vårt lefverne, göra en sann bättring, tro hans nådelöfte och sätta hela vår förtröstan på honom. Men emedan vi ej kunna förmå detta af oss själfva och genom våra egna krafter, så vill den Helige Ande själf, genom ordet och sakramenterna, verka i oss bättring och tron. Men på det vi måtte uti det goda uppsåtet kunna fortfara, framhärda och uti en sann gudfruk-tighet ståndande blifva intill den saliga ändalykten, så böra vi innerligen åkalla Gud, att han måtte gifva oss sin nåd, den han uti döpelsen oss lofvat, och icke tvifla därom, att han efter sitt löfte skall544

gifva oss sin nåd; ty han har ju själf lofvat det, sägande, Luk. 11: 11, 12, 13: »Hvilken ibland eder är den fader, om hans son beder bröd af honom, som gifver honom en sten? Eller om han beder fisk, månne han gifver honom en orm för fisk? Eller om han beder ägg, månne han får honom en skor pion? Kunnen nu I, som onda ären, gifva edra barn goda gåfvor: huru mycket mer skall eder himmelske Fader gifva den Helige Ande, dem som bedja honom»?

Och emedan den Helige Ande bor uti de utvalda, som tro på Kristus, såsom uti sitt tempel, och är icke fåfäng i dem utan drifver Guds barn att lyda Guds befallningar, så anstår ej heller de trogna att vara fåfänga, mycket mindre att stå emot den Helige Andes verkan. Fördenskull böra de öfva sig uti allehanda kristliga dygder, i all gudaktighet, i sedlighet, i måttlighet, i tålamod, i broderlig kärlek och beflita sig om att göra sin kallelse och utkorelse fast, på det de så mycket mindre må tvifla därom, som de känna hos sig Andens kraftiga verkan; ty Guds Ande vittnar med de utvalda, att de äro Guds barn (Rom. 8: 16). Skulle de understundom falla i så svåra frestelser, att de ej mera kunde känna och finna hos sig någon verkan af Guds inneboende Ande, utan hade orsak att klaga med David, Ps. 31: 23: »Jag sade i min häpenhet: jag är bortdrifven ifrån dina ögon»; så böra de dock vara vid godt mod och äfven säga med David (ehuruväl de finna annat hos sig): »likväl hörde du min böns röst, då jag till dig ropade».

Och emedan vår utkorelse till det eviga lifvet grundar sig icke

på våra dygder eller vår rättfärdighet utan på Kristi förtjänst allena och på den himmelske Fadrens nådiga vilja, som ej kan förneka sig själf, emedan han är oföränderlig så i sin vilja som i sitt väsende; fördenskull, när hans barn ej lyda honom utan falla i synd, så kallar han dem åter genom ordet till bättring, och den Helige Ande vill genom ordet vara i dem kraftig, på det de må besinna sig och bättra sitt lefverne. Därföre, när de genom sann bättring och tron omvända sig till honom, så vill den himmelske Fadren alltid visa dem sitt faderliga hjärta, som frukta för hans ord och göra en allvarlig bättring. Ty är det skrifvet, Jer. 3: 1: »När en man skiljer sin hustru ifrån sig, och hon far ifrån honom och tager en annan man, tör han ock taga henne till sig igen; vorde icke då landet orenadt? Men du har bo-lat med många bolare; dock kom igen till mig, säger Herren».

Men att uti Skriften säges, Joh. 6: 44: »Ingen kommer till mig, utan Fadren drager honom», det är rätt och väl sagdt. Men Fadren vill ingen draga utan medel, utan han brukar därtill ordet och sakramenterna såsom ordentliga medel och verktyg. Och det är hvarken Fadrens eller Sonens vilja, att någon skall försumma och förakta ordets predikan och emellertid vänta, till dess han varder dragen af Fadren utan ordet och sakramenterna. Ty Fadren drager väl människan genom sin Andes kraft, men han drager dock henne efter den ordning, som han insatt, nämligen genom ordets hörande, såsom genom ett nät eller en not, genom hvilket de utvalda varda ryckta utur satans käftar. Fördenskull må arma syndare komma545

till predikningar, höra flitigt Herrens ord, ej tviflande därpå, att Fadren skall draga dem till sin Son Kristus. Ty den Helige Ande vill alltid med sin kraft vara när predikoämbetet och därigenom verka till människornas salighet. Och detta är nu Fadrens dragande, hvarom Skriften talar.

Men att icke alla, som höra ordet, komma till tron utan varda dömda till svåra plågor i evig tid, kommer icke däraf, som skulle Gud missunna dem saligheten, utan de äro själfva orsaken och skulden till sitt fördärf, emedan de ej höra ordet i det uppsåt, att de med längtan måtte lära det utan för att förakta, försmäda och bespotta det och

sträfva emot den Helige Ande, som genom ordet vill verka hos dem. Sådana voro fordom på Kristi tid fariseerna och deras anhang. Därföre gör Paulus en noga åtskillnad emellan Guds verk, som allena gör ett kar till heder, och satans och människans verk, som utaf satans ingifvande och pådrifvande (men ingalunda af Guds ingifvelse) gjort sig själf till ett kar till vanheder; ty så är det skrifvet, Rom. 9: 22, 23: »Gud har med stor tålsamhet lidit vredens kar, som äro tillredda till fördömelse; på det han skidle kungöra sin härlighets rikedom på barmhärtighetens kar, som han har tillredt till härlighet».

I dessa ord säger Paulus klarligen, att Gud har med stor tålsamhet lidit vredens kar, men han säger icke, att Gud gjort vredens kar. Ty om det hade varit hans vilja, så hade man sannerligen icke stort behof af hans tålsamhet. Men att de äro tillredda till fördömelsen, äro både djäfvulen och människorna orsaken till men ingalunda Gud.

Ty all tillredelse till fördömelsen är af satan och af människan genom synden men ingalunda af Gud; ty Gud vill icke, att någon människa skall varda fördömd, huru skulle han då själf tillreda människan till fördömelsen? Tv såsom Gud icke är orsaken till synden, så är han ej heller orsaken till straffet, det är till fördömelsen, utan endaste orsaken till fördömelsen är synden, ty döden är syndens lön (Rom. 6: 23). Och såsom Gud icke vill synden, ej heller har något behag af synden; alltså vill han ej heller syndares död (Hes. 33: 11) och har ej heller lust till hans fördömelse. Ty Gud vill icke, att någon skall förgås, utan att alla måtte göra bättring (2 Petr. 3: 9). Ty så är det skrifvet hos Hesekiel 33: 11: »Sä sant som jag lefver, säger Herren, jag har ingen lust till den ogudakti-ges död, utan att den ogudaktige omvänder sig ifrån sitt onda väsende och lefver». Och Paulus vittnar med klara ord, att utaf kar till vanheder kan blifva, genom Guds kraft och verkan, kar till heder. Ty så skrifver han, 2 Tim. 2: 21: »Hvar nu någon renar sig ifrån sådant folk, han varder ett helgadt fat till heder, för husherren brukligt, beredt till allt godt verk». Men den som skall rena sig, han måste först hafva varit oren, otäck och alltså ett kar till vanheder. Men om barmhärtighetens kar säger Paulus klarligen, att Herren själf har tillredt dem till härlighet, hvilket han dock icke säger om de fördömda, som hafva själfva gjort sig till fördömelsens kar och icke Gud.

Men detta skall man ock noga betänka, att när Gud straffar synd med synd, det är. när han dem, som en gång varit omvända, för

därpå följande köttsliga säkerhet, obotfärdighet,halsstarrighet i missgärningar och andra uppsåtliga synder straffar med förblindelse och förhärdelse, så bör det icke så förstås, som hade Gud aldrig med allvar velat, att sådana skulle komma till sanningens kunskap och varda saliga. Ty såsom det är Guds uppenbarade vilja, att Gud vill alla dem, som göra bättring och tro på Kristus, taga till nåd igen; så är det ock Guds uppenbarade vilja, att han dem, som själfviljande afvända sig ifrån Guds heliga befallning, som åter invefva sig uti denna världens orenlighet (2 Petr. 2: 20) och tillpynta hjärtat för satan (Luk. 11: 25, 26), och försmäda nådens Ande, vill hårdt straffa; och att sådana, om de framhärda i ondskan, skola varda förblindade och i evighet fördömda.

Fördenskull förgicks Farao, om hvilken det är skrifvet, 2 Mos. 9: 16: »Fördenskull har jag uppväckt dig, att min kraft skall synas på dig och mitt namn kunnigt varda i alla land»; icke därföre att Gud missunnade honom saligheten, eller som hade Gud haft lust till hans fördömelse och undergång; ty (Hes. 33:12) Gud vill icke, att någon skall förgås, ej heller har han lust till syndarens död, utan han vill, att han omvänder sig och lefver.

Men att Gud förhärdade Faraos hjärta, så att han dagligen fortfor j i synden, och ju mera han blef påmind om synden, ju mera förhärdades han i synden, så var det ett straff för hans begångna synder och för hans grymma och mångfaldiga tyranni, som han hade öfvat mot Israels barn emot sitt samvetes anklagelse. Och när Herren lät sitt ord och sin vilja blifva honom förkunnad, men hàn icke dess mindre uppsåtligt af fri-

villig ondska och arghet satte sig upp emot alla förmaningar och påminnelser uti sin gensträfvighet, så tog Herren handen ifrån honom och öfvergaf honom; och alltså blef hans hjärta förhärdadt och Herren fullföljde sin rättvisa dom emot honom, ty Farao hade visserligen förtjänt helvetets eld. Och Paulus anför icke Faraos exempel

annat än för att han därmed vill visa Guds rättfärdighet, den Gud låter se på obotfärdiga människor och på dem, som han straffar för sitt ords förakt; men ingalunda är Pauli mening den, att Herren missunnar Farao eller någon annan människa saligheten, eller att han uti sitt fördolda råd utkorat någon till fördömelse, så att han på intet sätt skulle kunna bekomma saligheten.

När man så lär och förklarar denna artikel om Guds barns eviga saliga utkorelse, så ser man, att Gud fullkomligt tillägnas all ära, att han af blott nåd och barmhärtighet i Kristus utan all vår förtjänst och förskyllan gör oss saliga efter sin viljas goda behag; ty så är det skrifvet, Ef. 1: 5, b: »Han har tagit oss sig själf till

barn, genom Jesus Kristus--

— — sin härliga nåd till lof, genom hvilken han har oss täcka gjort uti honom, som kärkommen är». Fördenskull är det falskt och strider mot Guds ord, när man lär, att icke allena Guds barmhärtighet och Jesu Kristi enda och allraheligaste förtjänst äro orsaken till utkorelsen utan jämväl något hos oss, för hvilket Gud har utkorat oss till det eviga lifvet. Ty Gud har utvalt oss i Kristus, icke allenast förrän vi något godt kunde göra, utan jämväl förrän vi voro födda, ja förrän världens grund var lagd; »pä det Guds upp-547 Konkordieformeln. II. 11. Om nådavalct.

såt skulle blifva ståndande efter utkorelsen och icke för gärningarnas skull ulan af kallarens nåd vardt denne sagdt: den större skall tjäna den mindre; såsom skrifvet år: Jakob älskade jag, men Esau hatade jag» (Rom. 9: 11 och följ.; 1 Mos. 25: 23; Mal. 1: 2 o. följ.).

Därjämte gifver denna kristliga lära ingen människa anledning hvarken till klenmodighet eller till ett tygellöst och ogudaktigt lefverne, nämligen när människorna varda lärda, att de böra söka sin eviga utkorelse i Kristus, som är lifvets bok, och uti hans heliga evangelium. Ty evangelium utesluter ingen botfärdig syndare ifrån saligheten utan kallar och bjuder alla, som äro med synder betungade och för Guds vrede förskräckta, till bättring, till kännedom om synden och till tron på Kristus och lofvar den Helige Ande till rening och helgelse. Ty denna artikel, när den rätteligen och tydligen blifver förklarad, gifver "bedröfvade och ängsliga själar en sann och kraftig hugsvalelse, ty däraf varda de försäkrade, att den eviga saligheten står icke uti deras händer (eljest skulle de mycket lättare än Adam och Eva "uti paradiset, ja, dagligen och stundligen förlora den), utan att den är grundad i Guds nådiga utkorelse, den han oss uppenbarat i Kristus, ur hvilkens hand ingen kan rycka oss (Joh. 10: 28; 2 Tim. 2: 19).

Därföre om någon så framställer denna lära om Guds eviga utkorelse, att antingen de ängsliga själar kunna däraf ingen hugsvalelse hämta utan fastmera få anledning till förtviflan, eller de obot-färdiga stärkas uti sin säkerhet, ondska och arghet; så är det visst och otvifvelaktigt, att artikeln om utkorelsen icke efter Guds ords

regel och hans vilja utan efter det blinda förnuftets tycke utaf satans drift och ingifvelse illa och förvändt läres och framställes.

»Ty hvad som helst föreskrif-vet är, det är skrifvet oss till lärdom, att vi genom tålamod och Skriftens tröst skola hafva en förhoppning,» såsom apostelen vittnar (Rom. 15: 4). Men om denna Skriftens tröst försvagas eller ock oss alldeles fråntages, så är det klart, att Skriften då förstås och förklaras emot Andens sinne och mening.

Denna enfaldiga, tydliga och hälsosamma förklaring, som har sin fasta grund uti Guds uppenbarade vilja, hålla vi oss tryggt vid, och däremot undfly och förkasta vi alla spetsfundiga, förvetna och till uppbyggelse onyttiga frågor och disputationer; och om något strider emot denna enfaldiga, uppriktiga och hälsosamma förklaring, så förkasta och fördöma vi det.

Och så mycket vare sagdt om de tvistiga artiklar, om hvilka emellan Augsburgiska bekännelsens teologer redan i många år varit tvistadt, emedan somliga i dem hade farit vilse, hvarutaf hafva uppkommit svåra tvistigheter och religionsträtor.

Men vi hoppas, att alla, så väl våra motståndare som vänner, skola finna af denna förklaring, att vårt uppsåt ingalunda varit, att vi för timlig frid, lugn eller endräkt skulle gifva någon efter (hvarigenom den himmelska, fasta och oföränderliga sanningen skulle komma att lida något), hvilket ej heller står i vår makt. Därjämte skulle

ej heller en sådan frid och endräkt, som stridde mot sanningen och sökte att förtrycka henne, länge äga bestånd.

Så hafva vi ock aldrig satt oss548 Konkordieformeln. II.

12. Om andra kättare.

i sinnet, att antingen den rena sanningens förfalskande eller ock uppenbara och fördömda villfarelser besmycka, förtiga eller fördölja. Men denna endräkt älska vi af hjärtat och söka, så mycket hos oss står, med alla krafter att befordra den, hvarigenom Guds ära må blifva oförkränkt, den evangeliska sanningen ej må komma att lida, inga falska lärosatser må finna rum, syndarne kallas till allvarsam bättring, de bedröfvade och svaga i tron upprättas, uti ny hörsamhet och lydnad stärkas och alltså genom Jesu enda förtjänst bekomma den sanna rättfärdigheten och eviga saligheten. -

XII. Om andra kättare och sekter, som aldrig hafva antagit den Augsburgiska bekännelsen.

Här och där hafva jämväl inkommit några andra kättare och sekter, som icke antaga eller bekänna sig till den Augsburgiska bekännelsen, hvilkas namn vi uti denna förklaring förbigått, nämligen vederdöpare, schwenkfeldia-ner, nya arianer och antitrinitarier. Dessas villfarelser äro enhälligt fördömda af alla församlingar, som bekänna sig till den Augsburgiska bekännelsen. Men vi hafva ej velat uti denna skrift så egentligen handla om dem, alldenstund vårt syftemål har nu endast varit att vederlägga de påfviska försmädel-serna.

Ty de hafva utan någon försyn i hela den kristna världen sökt på det värsta nedsvärta våra församlingar och deras rena lärare, förebärande, att näppeligen två evangeliska predikanter kunna fin-

nas, som komma öfverens uti alla Augsburgiska bekännelsens artiklar, utan att det skulle vara en så stor oenighet dem emellan, att de själfva icke en gång mer veta, hvilken den rätta Augsburgiska bekännelsen är, och hvilken dess rätta och egentliga mening vara månde. Fördenskull hafva vi icke med blotta och få ord eller allenast med våra namns underskrif-vande velat betyga vårt samtycke utan sammanfattat en klar, tydlig och uppriktig förklaring öfver alla de artiklar, om hvilka någon tvist varit emellan den Augsburgiska bekännelsens teologer. Och detta halva vi gjort i det syftet, att alla måtte förstå, det vi icke velat listigt förtiga och fördölja sådana tvistigheter och falska meningar. Och redliga och förståndiga män skola finna, att vi ingalunda hafva sträfvat att stifta en bedräglig och falsk endräkt, ej heller att detta onda skulle allenast någorlunda utan fastmera grundligen och väl blifva botadt och förbättradt. Fördenskull hafva vi framställt vår mening på det tydligaste, så att ock själfva våra motståndare måste bekänna, att vi uti denna skrift och förklaring öfver tvistigheten hafva behållit den sanna, enfaldiga, uppriktiga, egentliga och närmaste meningen af den Augsburgiska bekännelsen, uti hvilken kristliga mening vi ock, genom Guds nåd, intill vår sista andedräkt vilja ståndaktiga blifva. Och, så mycket som hos oss står och vår ämbetes plikt och skyldighet fordrar, vilja vi ingalunda se genom fingret eller med stillatigande gifva anledning därtill, att något skulle införas i våra församlingar och skolor, som strider med den Augsburgiska bekännelsens rätta och kristliga mening, uti hvilka församlingar Gud 548 Konkordieformeln. II.

12. Om andra kättare.

i sinnet, att antingen den rena sanningens förfalskande eller ock uppenbara och fördömda villfarelser besmycka, förtiga eller fördölja. Men denna endräkt älska vi af hjärtat och söka, så mycket hos oss står, med alla krafter att befordra den, hvarigenom Guds ära må blifva oförkränkt, den evangeliska sanningen ej må komma att lida, inga falska lärosatser må finna rum, syndarne kallas till allvarsam bättring, de bedröfvade och svaga i tron upprättas, uti ny hörsamhet och lydnad stärkas och alltså genom Jesu enda förtjänst bekomma den sanna rättfärdigheten och eviga saligheten. -

XII. Om andra kättare och sekter, som aldrig hafva antagit den Augsburgiska bekännelsen.

Här och där hafva jämväl inkommit några andra kättare och sekter, som icke antaga eller bekänna sig till den Augsburgiska bekännelsen, hvilkas namn vi uti denna förklaring förbigått, nämligen vederdöpare, schwenkfeldia-ner, nya arianer och antitrinitarier. Dessas villfarelser äro enhälligt fördömda af alla församlingar, som bekänna sig till den Augsburgiska bekännelsen. Men vi hafva ej velat uti denna skrift så egentligen handla

om dem, alldenstund vårt syftemål har nu endast varit att vederlägga de påfviska försmädel-serna.

Ty de hafva utan någon försyn i hela den kristna världen sökt på det värsta nedsvärta våra församlingar och deras rena lärare, förebärande, att näppeligen två evangeliska predikanter kunna fin-

nas, som komma öfverens uti alla Augsburgiska bekännelsens artiklar, utan att det skulle vara en så stor oenighet dem emellan, att de själfva icke en gång mer veta, hvilken den rätta Augsburgiska bekännelsen är, och hvilken dess rätta och egentliga mening vara månde. Fördenskull hafva vi icke med blotta och få ord eller allenast med våra namns underskrif-vande velat betyga vårt samtycke utan sammanfattat en klar, tydlig och uppriktig förklaring öfver alla de artiklar, om hvilka någon tvist varit emellan den Augsburgiska bekännelsens teologer. Och detta halva vi gjort i det syftet, att alla måtte förstå, det vi icke velat listigt förtiga och fördölja sådana tvistigheter och falska meningar. Och redliga och förståndiga män skola finna, att vi ingalunda hafva sträfvat att stifta en bedräglig och falsk endräkt, ej heller att detta onda skulle allenast någorlunda utan fastmera grundligen och väl blifva botadt och förbättradt. Fördenskull hafva vi framställt vår mening på det tydligaste, så att ock själfva våra motståndare måste bekänna, att vi uti denna skrift och förklaring öfver tvistigheten hafva behållit den sanna, enfaldiga, uppriktiga, egentliga och närmaste meningen af den Augsburgiska bekännelsen, uti hvilken kristliga mening vi ock, genom Guds nåd, intill vår sista andedräkt vilja ståndaktiga blifva. Och, så mycket som hos oss står och vår ämbetes plikt och skyldighet fordrar, vilja vi ingalunda se genom fingret eller med stillatigande gifva anledning därtill, att något skulle införas i våra församlingar och skolor, som strider med den Augsburgiska bekännelsens rätta och kristliga mening, uti hvilka församlingar GudKonkordieformeln. II. 12. Om andra kättare. 549

och vårs Herres Jesu Kristi Fader har velat låta oss vara herdar och lärare.

Men på det ingen måtte hem-ligen uti sina tankar beskylla oss, att vi till någon del ville gilla de ofvannämnda kätteriernas villfarelser, så kunde vi ej underlåta att uti denna skrift uppenbarligen för hela församlingen betyga, det vi alla dessa villfarelser, sådana och så många som de kunna vara, till någon del hvarken gilla eller underskrifva vilja utan fastmera alldeles förkasta och fördöma, emedan vi finna, att de äro ogudaktiga, fanatiska och stridande med den profetiska och apostoliska läran såsom ock med vår i Guds ord välgrundade Augsburgiska bekännelse. Och dessa villfarelser hafva mest insmugit sig (såsom dessa kätterska andars art är) i synnerhet då för tiden och på de orter, där Kristi klara och rena evangelium ej hade rum, därifrån ock alla rena lärare och evangelii bekännare blifvit fördrifna och utjagade. Ty där som det djupa påfviska mörkret regerade, där hafva de arma människor, som nära nog med händerna kunnat taga på det påfviska uppenbara afgu-deriet och falska läran, af idel enfaldighet emottagit allt det, som skilde sig ifrån den påfviska läran och under evangelii namn blef dem påtrugadt. Till dessa galenskaper är det påfviska tyranniet, som förföljer den rena läran, endaste orsaken.

Vederdöparnes villfarelser.

Vi förkasta och fördöma vederdöparnes falska lärosatser, som hvarken uti församlingen eller uti det världsliga regementet eller ock uti hushållsståndet kunna tålas.

Att vår rättfärdighet för Gud består icke allenast uti Kristi lydnad och enda förtjänst utan jämväl uti vår förnyelse och egna rättfärdighet, uti hviken vi vandra för Gud. Och denna fromhet och rättfärdighet anse vederdöparne skola mest bestå uti särskilda stadgar och deras själftagna helighet, liksom uti ett nytt kloster-lefverne.

Att barnen, som ännu icke äro döpta, äro icke för Gud syndiga utan rättfärdiga och alldeles oskyldiga och kunna uti denna sin oskyldighet utan döpelse (den de ej skola behöfva) varda saliga. Och således neka och förkasta vederdöparne hela läran om arfsynden med allt, som därtill hör.

Att de lära, att barnen ej böra döpas, förrän de kunna bruka sitt förnuft och själfva bekänna sin tro.

Att de kristnas barn därföre äro, jämväl utan och före döpelsen, ! heliga och Guds barn, emedan de ' äro födda af kristna föräldrar, hvar-! före de ock förakta barndopet och icke stort fråga därefter; hvilket strider mot löftets uttryckliga ord, som hör till dem allena, som hålla Guds förbund och icke förakta det (1 Mos. 17: 9, 10).

Att den icke är en sann och kristlig församling, uti hvilken man finner syndare.

Att man icke skall höra predikningar uti de kyrkor, uti hvilka påfviska kyrkomässor förut blifvit hållna.

Att man icke skall hafva umgänge med de lörsamlingens tjänare, som lära Kristi heliga evangelium efter Augsburgiska bekännelsens kristliga mening och straffa vederdöparnes villfarelser, ej heller göra dem någon tjänst utan : fastmera fly och undvika dem, så-550 Konkordieformeln. II.

12. Om andra kättare.

som de där söka att fördärfva Guds ord.

Att öfverhetsämbetet (uti nya testamentet) är ett sådant stånd, som en from kristen människa ej är anständigt.

Att en gudfruktig människa ej kan med godt samvete bekläda öfverhetskall och ämbete.

Att en kristen människa ej kan med oförkränkt samvete bruka och utöfva öfverhetsämbetet emot missgärningsmän, fast saken så skulle fordra, ej heller att en undersåte bör begära öfverhetens hjälp.

Att de kristna ej kunna med godt samvete aflägga någon ed tör världslig rätt, ej heller förbinda sig till någon furste och öfverhet med trohetsed.

Att en öfverhet icke kan belägga missgämingsmän och dem, som hafva förtjänt döden, med lifsstraff, utan att samvetet blifver kränkt och såradt.

Att en kristen menniska ej kan med godt samvete behålla och besitta något som sitt eget utan bör lämna allt det hon äger till gemensam egendom.

Att en kristen människa ej kan med fredadt samvete vara gästgifvare och drifva handel, ej heller göra vapen.

Att det är lofligt för äkta folk att få för religionens olikhets skull skilja sig och bygga äktenskap med en annan person, som är af lika religion.

Att Kristus icke har antagit kött och blod utaf jungfru Maria utan haft det med sig ifrån himmelen.

Att Kristus icke är någon sann och väsentlig Gud, utan att han allenast i gåfvornas och härlighetens förträfflighet och myckenhet öfvergår andra människor.

Dessa och dylika falska artiklar

bekänna vederdöparne, hvilka eljest dela sig uti åtskilliga partier, så att en del har flera, en del åter färre villfarelser uti religionen, men dock är hela deras parti och skara ej annat än ett nytt munk-[väsende.

Sclrwenkfeldianernas villfarelser.

Vi förkasta och fördöma jämväl schwenkfeldianernas villfarelser, hvarmed de lära:

Att alla de icke hafva en sann kunskap om den himmelske och nu regerande konungen Kristus, som hålla före, att Kristus är efter köttet eller efter den mänskliga naturen en skapad varelse. Att Kristi kött har genom upphöjelsen så undfått alla gudomliga egenskaper, att Kristus nu i anseende till sin mandom är Fadren och det eviga ordet alldeles jämlik i makt, kraft, majestät och härlighet, till grad, rum och varelse; så att bägge naturerna i Kristus hafva ett väsende, enahanda egenskaper, vilja och härlighet. Ändtligen att Kristi kött hör till den heliga Treenighetens väsende.

Att predikoämbetet, det är det predikade och hörda ordet, icke är ett medel, hvarigenom Gud den Helige Ande lär människorna, och hvarigenom han gifver dem Kristi sanna kunskap, bättring och tron, och hvarigenom han verkar hos dem en ny hörsamhet och lydnad.

Att döpelsens vatten är icke ett medel och verktyg, hvarigenom Gud bekräftar barnaskapet och föder människan på nytt.

Att brödet och vinet uti Herrens nattvard icke äro medel, genom hvilka Kristus utdelar sin lekamen och blod.

Ande är född på nytt, kan fullkomligen i detta lifvet uppfylla lagen.

Att den icke är en sann och kristlig församling, uti hvilken den utvärtes bannlysningen icke är i sin kraft, eller uti hvilken icke iakttages utvärtes ordentliga bann-lysningssätt.

Att den lärare ej kan hälso-samligen lära andra eller rätteligen handhafva sakramenterna, som icke själf är sannfärdeligen förnyad, rättfärdig och from.

De nya arianernas villfarelser.

Vi förkasta och fördöma jämväl de nya arianernas gudlösa och hädiska lärosats, hvarmed de säga, att Kristus är icke en sann, väsentlig och naturlig Gud, af samma eviga och gudomliga väsende med Gud Fader, utan uppdikta, att han allenast är beprydd med det gudomliga majestätet jämte Fadren, så att han i verkligheten är mindre än Gud Fader.

De nya antitrinitariernas villfarelser.

Att några antitrinitarier hvilka neka den heliga Treenigheten, så väl till orden som till meningen | förkasta och fördöma de gamla och uti Kristi församling antagna bekännelserna, nämligen den Nicenska och Athanasianska. Att samma kättare säga, att det icke är ett enda, evigt och gudomligt väsende, Fadrens, Sonens och den Helige Andes, utan som de äro tre åtskilda personer i Treenigheten, nämligen Fadren, Sonen och den Helige Ande, så har ock hvar och en person ett särskildt och ifrån de andra personerna afsöndradt väsende. Andra åter uppdikta, att dessa tre särskilda väsenden (så-;

som eljest tre särskilda och uti sina varelser afsöndrade människor) äro af samma makt, vishet, majestät och härlighet. Men andra åter igen mena, att de tre personerna icke äro jämlika i anseende till väsendet och egenskaperna.

Att Fadren allena är en sann Gud.

Alla dessa artiklar och allt det, som följer med och af dem, förkasta och fördöma vi såsom falska, gudlösa, kätterska och stridande mot Guds ord, mot de tre antagna symbola, mot den Augsburgiska bekännelsen och dess Apologi, mot Schmalkaldiska artiklarna och mot Luthers katekeser, och därjämte förmana vi alla kristliga själar, att de, så kär dem saligheten är, måtte fly för dessa villfarelser och hafva en styggelse för dem.

Fördenskull betyga vi klarligen och uppenbarligen för den allsmäktige Guds ansikte och för hela Kristi församling, som nu är och som hos efterkommande blifva skall, att denna vår förklaring öfver de ofvan anförda tvistiga artiklarna och ingen annan skall sannfärdeligen vara vår tro, lära och bekännelse. Däruti vilja vi, genom Guds nåd, med ett oför-skräckt mod träda inför Herrens Jesu Kristi domstol att göra räkenskap därföre för den rättfärdige domaren. Och emot denna förklaring vilja vi icke något, hvarken hemligen eller uppenbarligen, tala eller skrifva utan blifva däruti, genom Guds nåd och bistånd, ståndande intill ändan. Till yttermera visso hafva vi efter ett moget betänkande, i Herrens fruktan och hans namns åkallan, denna förklaring med våra egna händer underskrifva. Företalet till Upsala Concilium.

Allom och särdeles hvarjom och enom kristtrognom, som denna nästföljande Bekännelse läsandes eller hörandes varder, tillbjude och önske Vi underskrefne, hvar i sitt stånd och värdighet, Guds nåd och barmhärtighet genom Frälsaren Jesum Kristum, &.

TTfter det att den split och oenighet, som i förledne år hafver varit på färde uti religionssa-kerne i vårt kära fädernes-rike, är nu med dens all mäktiges nådige tilhjälp, i det kristlige, frie Concilio och Möte, som stod i Upsala år 1593, med samhälligt råd och allas betänken och samtycke, som där tilstädes vore, med sådan grundelig skäl afskalfadt och utaf vägen lagdt, att ingen, som vid Gud och sanningen blifve vill, kan annat betyga eller med godt samvet det, som gjordt och beslutit är, någon tid rygga. Och vardt på samma tid en

religionsförening och bekännelse skrifteligen för-fattet och med underskrifning och insegel stadfäst och bekräftiget, hvilken ock nu sedan är allmän-neligen i alle landsändar uti vårt käre fädernes-rike för alle Ständer uppläsin och förkunnet och af dem gilledt och vedertagin, såsom ock underskrifvin och för-segld.

Och på det att samme religionsbekännelse må så väl främmande som infödde kunnig vare, därföre vardt i självfve Concilio beslutit, |

såsom vi ock nu för nyttigt, nödigt och rådsamt akte, att låte förbenämnde kristelige religions och lärdoms förening samt med de tre Guds församlings trosbekännelser, hvilke Symbola kallas, såsom ock den rätte, rene och oförandrede Augsburgiske Con-fession, hvilken Anno 1530 på den store Riksdag, som då af Kurfur-ster och städer hållen blef, vardt öfverantvardet Kejser Carl V, af trycket låte utgå, på det hvar och en kan dem bekomme och däraf läre och vete, att vår trosbekännelse är på intet annat grundat än på profeternes och apostlernes skrifter och hafver vittnesbörd af de rätte och gamle kyrkones lärare, när de sig vid den helge Skrift hålledt hafve, och all falsk läre hafve vi platt ogilledt och förkastet, ehvad namn de helst hafve kunne.

Begäre fördenskull af alle fromme och kristtrogne människor, att de vele denne bekännelse icke annorledes förstå eller uttyde, än som orden och meningen lyde, som därutinnen författede äre, och | alls intet akte våre motståndaresUpsala Mötes Beslut.

553

orättvise förtalande och fördömande, som ingen sanning vele eller kunne höre eller lyde, utan mycket heller sådane förening och de medföljende Symbola samt den rätte och oförfalskede Augsbur-giske Confession, hvilke korteligen innehålle kärnan och summan af vår kristelige religion, som eljest uti profeternes och apostlernes böcker af Guds ande vidlyftigt för-fattet och skrifvit är, fliteligen öf-verläse, läre och betänke, sine barn och vårdnet, att de detsam-

me göre, troligen och idkeligen förmane, och sedan uti samme trosbekännelse, med Guds milde tilhjälp, in i döden sig fast och stadeligen förhålle. Därtill den evige och allsmäktige Gud, för sin älskelige enfödde Sons Jesu Kristi förskyllen, värdiges hvar och en kristen människa sin Helige Ande nådeligen förläne och oss vår kristendoms äronamn evin-nerligen att njuta låte. Amen.

Datum Stockholm, den 30 Julii Anno &c. 1593.

Decretum Upsaliense,

eller

beslut, som i det allmänneliga concilio och möte uti Upsala vardt samtyckt och underskrifva uti Februarii och Martii månader år efter Kristi börd 1593.

\Ti Carl med Guds nåde, Sveriges Rikes Arffurste, Hertig till Södermanland, Nerike och Yermeland, och vi efterskrefne Sveriges Rikes Råd, Biskopar och menige Prästerskap, som nu här i Upsala till dette möte hafve varit församlade, göre vetterligit och uppenbarligen bekänne, så väl för oss närvarande som dem, de frånvarande äre, att, efter som allom nogsamt kunnigt är, hvad tvist och oenighet som på näst-förledne år här uti vårt fädernesland Sverige uti religionssaker varit hafver, därigenom myckin split och förargelse sig hafver i månge måtte förorsaket, och man både af exempel så väl som af lörfarenheten, både uti främmende

land såsom eljest, hafver förnummit ingenting skadeligere vare uti något konungerike än tvist och oenighet och intet nyttigere och gagneligere eller det som mere förbinder hjärtan tillsamman än sämje och enighet och särdeles i religionen: — därföre, på det att sådane enighet måtte ock så väl här i riket uti religionen upprättet och förmeret varde som eljest i andre måtte, och det icke eljest hafver kunnet ske än genom itt kristeligit, allmänt, fritt inrikes möte, efter som ifrån apostlarnes tid och allt sedan hafver bruke-ligit varit, såsom ock Kongl. Maj:tr vår älskelige käre Broder och alies vår nådige Herre*, kristelig och högloflig i hugkommelse, allrede

* Johan III. Upsala Mötes Beslut.

orättvise förtalande och fördömande, som ingen sanning vele eller kunne höre eller lyde, utan mycket heller sådane förening och de medföljende Symbola samt den rätte och oförfalskede Augsbur-giske Confession, hvilke korteligen innehålle kärnan och summan af vår kristelige religion, som eljest uti profeternes och apostlernes böcker af Guds ande vidlyftigt för-fattet och skrifvit är, fliteligen öf-verläse, läre och betänke, sine barn och vårdnet, att de detsam-

me göre, troligen och idkeligen förmane, och sedan uti samme trosbekännelse, med Guds milde tilhjälp, in i döden sig fast och stadeligen förhålle. Därtill den evige och allsmäktige Gud, för sin älskelige enfödde Sons Jesu Kristi förskyllen, värdiges hvar och en kristen människa sin Helige Ande nådeligen förläne och oss vår kristendoms äronamn evin-nerligen att njuta låte. Amen.

Datum Stockholm, den 30 Julii Anno &c. 1593.

Decretum Upsaliense,

eller

beslut, som i det allmänneliga concilio och möte uti Upsala vardt samtyckt och underskrifva uti Februarii och Martii månader år efter Kristi börd 1593.

\Ti Carl med Guds nåde, Sveriges Rikes Arffurste, Hertig till Södermanland, Nerike och Yermeland, och vi efterskrefne Sveriges Rikes Råd, Biskopar och menige Prästerskap, som nu här i Upsala till dette möte hafve varit församlade, göre vetterligit och uppenbarligen bekänne, så väl för oss närvarande som dem, de frånvarande äre, att, efter som allom nogsamt kunnigt är, hvad tvist och oenighet som på näst-förledne år här uti vårt fädernesland Sverige uti religionssaker varit hafver, därigenom myckin split och förargelse sig hafver i månge måtte förorsaket, och man både af exempel så väl som af lörfarenheten, både uti främmende

land såsom eljest, hafver förnummit ingenting skadeligere vare uti något konungerike än tvist och oenighet och intet nyttigere och gagneligere eller det som mere förbinder hjärtan tillsamman än sämje och enighet och särdeles i religionen: — därföre, på det att sådane enighet måtte ock så väl här i riket uti religionen upprättet och förmeret varde som eljest i andre måtte, och det icke eljest hafver kunnet ske än genom itt kristeligit, allmänt, fritt inrikes möte, efter som ifrån apostlarnes tid och allt sedan hafver bruke-ligit varit, såsom ock Kongl. Maj:tr vår älskelige käre Broder och alies vår nådige Herre*, kristelig och högloflig i hugkommelse, allrede

* Johan III.554

för någre år sedan och något för sitt kristelige aflidende nådeligen samtyckte, att itt sådant möte skulle hållit varde, etc.

Ar för den skull nu utaf allés våre samdräktige åstundan och beviljelse beramat blifvit, att en sammankommelse af de förnämste ständer här i riket, högre och ni-drige, lärde och lekte*, måtte hållen blifve nu på närvarandes år efter Kristi börd etc. 1593, dominica Esto mihi**, som var den 25 Februarii, här i Upsala till att göre en förening*** uti den kristelige läro, såsom ock kyrkeseder, församlingens disciplin och lag-ligit archiebiskops och andre biskopers val med flere nödige punkter, som hafve synts nyttige och rådelige vare. Hvarföre ock nu i de helge Trefaldighets namn på förnämnde dag och tid, näst en innerlig åkallan till Gud den alls-mäktigeste, efter en gudelig, noge och flitig öfvervägning af oss samt-ligen, frivilligen, onödgede och af välbetänkt och berådt mode, om desse efterskrefne punkter så en-dräkteligen förent och beslutit är, som här efter följer:

Först, att vi alie vid Guds rene och saliggörende ord, hvilket i de helge profeters, evangelisters och apostlers skrifvelser författet är, samhålligen blifve vele, och att i våre församlinger skall lärdt, trodt och bekändt varde, att den helge skrift af den Helige Ande sitt ursprung hafver och innehåller fullkomligen allt det, som den kristelige lärdom om Gud den alls-våldigeste och vår salighet samt gode gärninger och dygder till-

kommer, och är en grund och stöd till en rätt kristen tro och itt rättesnöre till att dome, åtskilje och förekomme all tvist uti religionen, och ingen förklarning af androm behöfves, antenf af de helige fäder eller andre, som af egen godtycke något det tillsatt hafve, det icke är med den helge skrift, eho de ock helst vare kunne, alldenstund ingen människe efter-latit†† är att tyde Guds ord efter egit sinne, och därutinnen skall ingen persons anseende, höghet eller authoritet aktedt eller gilledt varde utan den helge skrift allene, som förbemält är, etc.

Därnäst bejake och vederkän-nes††† vi oss alldeles vele hålle vid de Apostoliske, Nicæniske och Athanasii Symbola, såsom ock vid den äldste rätte och oföran-drede Augsburgiske Confession, hvilken som af kurfurster och städer blef öfverantvardet kejser Carl den femte på den store riksdag i Augsburg år efter Kristi börd 1530.

Desslikest vid den religion, som i salig och högloflig hos Gud i åminnelse, salig konung Gustafs siste regements- och salige archie-biskop Lars Petri Nericiani den äldres lifstid både i lärdom och kyrkeseder här i riket hållet och igenom den präntede *† kyrkeordningen i trycket utgången anno etc. 72 är samtyckt och bejaket blefven. Men efter därutinnen äre någre ceremonier behållne, som både vid döpelsen och Herrens Jesu Kristi nattvard brukede blifve, som är salt, ljus och upphö-jelsen*††, item flytje med mässeboken ifrå det ene hörnet till det

* Lekmän. " Fasüagssöndag. så kallad, emedan den latinska mässan på denna söndag dominica) inleddes med orden Esto mihi in Deum protectorem (= Herre,

var mig en fast klippa!) *** Öfverenskommelse. † Antingen, vare sig. †† Tillåtet, ff-† Erkänna, bekänna. *† Tryckta. "†† Svftar på bruket i romerska mässan, att vid instiftel-

seordens läsande upplyfta brödet och vinet för att därmed antyda förvandlingen till Kristi lekamen och blod.Upsala Mötes Beslut.

andre på altaret, item klämpe*, när upphöjes, (hvilke ock i mesteparten af de evangeliske församlinger allrede äre aflagde, efter de fast och i itt stort missbruk komne äre, så att mere ondt utaf missbruket än godt af ceremonierne blifver förorsaket); — därföre är allmänneKgen och samdräkteligen därtill bejaket och beviljet, att sok-neprästerne, så ock bisperne i vi-siterningerne, på det fiiteligeste allmogen härom läre, undervise och till att missbruket falle låte troligen skole förmane; och när de bevisligen och nogsamligen för-nimme missbruket icke kunne borttages, med mindre att själfve ceremonierne förfalle och utur ögonen förskaffes, måge bisperne med någre af hvart kapitel i alle stikt samt andre de lärdeste af prästerskapet sammankomme och om fo-geligeste medel och väger sig be-tänkje, rådslå och endräkteligen sammansättje**, huruledes desse förnämnde ceremonier med tiden (dock utan någen förargelse och buller) i stillhet kunde aflägges.

Ehvad exorcismum*** anlanger, bekänne vi honom icke vare så nödig vid dopet, att den förutan dopet icke skulle vare fullkomli-git; utan efter denne ceremonien väl öfverensstämmer med dopsens handel, påminnendes icke barnet utan dem, som tillstädes äre, om alle människers lägenhett, förr än de till dopet komme, och om dopsens kraft; — därföre måge vi den i våre församlinger efter en kristen frihet väl bruke. Men om de ord, som synes alltför hårde vare, på det att icke någen sig däröfver skulle förarge, menen-des, att någen lekamlig besättjelse

skall därmed ment varde, hafve vi samtligen beviljet, att man de orden: »Far här ut» etc., lindre må och i den staden insättje: »Vik härifrå» etc.; dock så, att man härmed icke dess heller fördömer de församlinger i främmendeland eller höge personer här inrikes, som denne icke så bruke utan sig hafve den förbehållen och eljest med oss äre ens i trone.

Om den liturgia, som någre af prästerskapet här i riket veder-tagit†† hafve†††, alldenstund hon är i sanning befunnen en rot och orsak till myckin oro, som sig uti religionssaker här i riket hafver tilldragit, och eljest med skrifte-nes grund bevist, att hon i alle måtte är viskepelig och i själfve grunden alldeles likformig den påf-veske mässe, hvilken är förarge-lig och alldeles gensträfver och förringer Kristi vår Frälsares förtjänst, och såsom en port och ingång till annen påfvesk grufvelig villfarelse; — därföre hafve vi ock samtligen och i synnerhet förbenämnde liturgiam och allt hennes onde medfölje i läre, ceremonier och disciplin, ehvad namn det helst

hafve kan, alldeles ogilledt och af kristeligit allvar med hjärta och mun vedersaket och oss endräkteligen därtill allvarligen för-pliktet, att vi henne aldrig mere anamme, gille eller bruke vele, såsom icke heller något annet af de påfveskes lärdom eller villfarelser, ehvad namn de helst hafve kunne, någon tid gille eller vedertaget utan dem alldeles förkaste såsom människjestadger, för världslig höghet, välde, makt och rikedomer upptänkte, igenom hvilke månge människjor ofte äre be-

* Klämta, ringa. " Öfverenskomma. "*" Besvärjelse; syftar på den handling, som

vid dopet skulle beteckna lösande från djäfvulens makt. † Belägenhet, tillstånd. †† An-

tagit. ††† Johan HI:s liturgi eller gudstjänstordning. *† Antaga.556

dragne vordne. Desslikest och alldeles afsäjoms vi alle Sacra-menterers *, Zwinglianers och Cal-vinisters villfarelser, så ock Ve-derdöpere och alle andre kättere, ehvad namn de helst hafve kunne, någon tid till att inrymme**, gille eller samtyckje.

Ytterligere om disciplin och skälig kyrkeaga*** hafve vi ock befunnit, att hon uti vår förnämnde tryckte kyrkeordning till själfve grunden mestedels är författett. Och efter hon en tid lång myckit försummedt är, hafver hvar efter sitt stånd och värdighet lofvedt därtill förhjälpe, att hon härefter må fliteligere varde efterkommen och troligere samt allvarsamligere uti verket ställt. Och där som själfve saken så kräfver, må det, som yttermere behöfves, med bis-pernes och kapitelens gemene †† samtyckje blifve tillagdt och för-meret. Och ändock dem icke borde lidne eller efterlatit††† varde sig här i riket nedsättje, som med någen falsk lärdom umgå och med oss uti lären icke ens äre, på det de andre med sig icke förföre måtte, likväl efter sådant för handel och vandel skull icke väl kan förhindret varde, så är så vidt samtyckt, att dem, som någen kät-tersk lärdom hafve, icke skall tillstadt eller efterlatit vare att hålle någre uppenbare samkvämder*† i hus eller annerstäds, så framt hvar någre där med befinnes, eller de, som eljest försmädeligen tale om vår religion, dg skole tillbörligen straffede blifve.

Och på det att allom må kunnigt och vetterligit varde, hvad vi ytterligere uti denne samkvämd handiet och oss hafve förenet om

uti alle punkter och artikler, så skall sådant med förste af trycket utgå; med hvilke, så väl som det ock häruti författet är, vi igenom Guds den allrehögstes nådige hjälp och bistånd enhålleligen löfvet, till-sagdt och förpliktet hafve oss in i döden vele fäste och ståndaktige blifve och därifrån aldrig någen tid locke, tvinge eller tränge låte, hvarken igenom gåfver, gunst, vänskap, mågsämje*††, hot, ogunst eller undsäjelse*†††, utan oss och den saken Gud den allsmäktige i händer befale, hvilken hon alle-ne tillhörer; hans Gudomlige Majestät varder oss därvid väl nådeligen behållendes och krafteligen försvarendes.

Till yttermere visse och stadfästelse, att allt dette vid den mening, som vid hvar punkt beslutit är, ärligen, upprikteligen och kris-teligen, fast, stadigt och orygge-ligen må hållet och efterkommet varde, och att det ene ståndet till det andre icke annet måtte sig hafve till att förse än trohet, trygghet, rättrådighet, hjälp och bistån-dighet uti denne samtyckte bekännelse, så hafve Vi Carl med Guds nåde etc. och vi underskref-ne Sveriges Rikes Råd, Biskopar, Riddersman och Adel, Prästerskap och Köpstadsmän så väl för oss, som våre efterkommende, denne bekännelse frivilligen och af trofast hjärte med egne händer underskrifva och vår sekret†* och insigle här nedenföre tryckje latidt: hvilket ock de så väl ande-lige som världslige, som ock nu icke närvarende äre, med oss ense välvilleligen varde görende. Actum Upsaliæ, den 20 Martii år etc. 1593.

(Underskrifter).

* Se sid. 566. noten 5 till Konkordieformeln. ** Medgifva, tillåta. *** Kyrkotukt.

† Affattad, framställd. †† Allmänna. ††† Tillåtet. *† Sammankomster. '†† Af måg i

den äldre betydelsen släkting (eg. genom giftermål). "††† Hotelse. †* Sigill.Noter.

Augsburgiska Bekännelsen.

1. När i bekännelseskrifterna uttalas ett fördömande eller förkastande af dem, som lära så eller så, är icke meningen att fälla fördömelsedomar öfver enskilda personer och ännu mindre öfver hela kyrkosamfund utan endast öfver deras falska lära, som i sig innesluter en fara och ett hinder för själens frälsning och helsa. Jfr Företal till Konkordieboken.

2. Manichæer, en sekt under 3:e århundradet, ha sitt namn af sektens stiftare Månes eller Ma-nichæus; de sammanblandade kristendom i synnerhet med persisk hedendom, för hvilken det var utmärkande att antaga två gudar, en god och en ond.

Valentinianer, en sekt under 2:a årh., hafva sitt namn af Valentin, den mest framstående af gnosti-kerna,som med kristendomen sammanblandade vesterländsk och och österländsk hedendom, lärde, att den synliga verlden var skapad och Mose lag gifven icke af Gud utan af ett underordnadt väsende, och förnekade Kristi sanna gudom, antagande att med människan Kristus vid hans dop förenat sig ett högre andeväsende.

Aritincrna,benämnda efter Arius, |

en presbyter i Alexandria under 4:de årh., förnekade Kristi gudom, lärande, att Kristus icke var född af Fadren af evighet utan af honom skapad före andra varelser. — Bland Arianerna fanns ett parti, som efter sin ledare Eunomius kallades Eunomianer och som gick längre än de öfriga i förne-kelsen af Kristi jämlikhet med Fadren.

Mohammedanerna, anhängarne af araben Mohammed, som dog 632, lärde om Kristus, att han blott var en på öfvernaturligt sätt född människa. Att mohammedanernas namn här nämnes torde bero där på, att lutheranerna plägade anklagas för att vara värre än turkarne, hvilka äro mohammedaner.

3. Samosatener, anhängare af Paulus af Samosata, som lefde under 3:e årh. och, förnekande läran om treenigheten, påstod, att Kristus blott var en människa men genom sin förträfflighet höjde sig till gudomlig värdighet. Till hans uppfattning närmade sig de förnekare af Guds treenighet, som uppträdde under reformationstiden.

4. Pelagianer. Pelagius, som lefde under slutet af 4:de och början af 5:te årh., förnekade arfsynden558

och lärde, att människan med oförsvagad frihet kan välja mellan det goda och onda, att Guds nåd ej är absolut nödvändig men dock behöflig för att, gent emot den allmänna syndighetens exempel, för människan underlätta uppnåendet af hennes bestämmelse.

5. 16:de århundradets reformation åtföljdes af och måste kämpa mot svärmandar, bland hvilka ock voro vederdöparne eller anabap-tisterna, hvilka hafva sitt namn däraf, att de förkastade barndopet och fordrade omdop. Utan någon djup erfarenhet af syndafördärfvet och af behofvet af Guds nåd, ringaktade de nådemedlen, anseende att människan på annan väg kunde få Guds nåd, om hon härtill själf tillbörligen beredde sig; de förkastade barndopet såsom obehöf-ligt, påstodo att de, som en gång blifvit rättfärdigade, icke kunna falla och att några kunna i detta lifvet komma till en sådan fullkomlighet, att de icke kunna synda; de förbjödo de kristna att åtaga sig världsliga kall och ämbeten samt lärde alltings återställelse, så att till och med djäflarna skulle frias från sin förtappelse. (Jfr Augsb. Bek. art. 5, 9, 12, 16, 17).

6. Enligt både den tyska och latinska grundtexten skulle den ordagranna öfversättningen af öfver-skriften till Aug. 8:de art. vara: Hvad kyrkan är?

7. Donatisterna, som hafva sitt namn af en afrikansk biskop Donatus i 4:de årh., lärde, att ingen ogudaktig kan på ett giltigt sätt förvalta ett sakrament, och påstodo således, att nådemedlens kraft är beroende af deras sinnelag, som förvalta dem.

8. Aug. 9:de art. lär ingenting därom, att barn, som dö utan att

hafva blifvit döpta, skulle bli fördömda, utan bekänner blott, att barnen bli fördömda, om de icke få den nåd, som skänkes i dopet, syndaförlåtelsens och nyfödelsens nåd. Att Herren kan åt sådana barn gifva sin nåd på för oss

dolda vägar, har art. icke förnekat.

9. Novatianerna hafva sitt namn af den romerska presbytern Nova-tianus, som lefde i det 3:e årh─. De lärde, att kyrkan icke får tillsäga syndaförlåtelse åt någon, som genom en grof synd brutit sitt dö-pelselofte, och fordrade, att kyrkan skulle bestå af idel rena och från sig utesluta alla orena och ej i sitt sköte återupptaga någon utesluten, äfven om denne gjorde bättring.

10. Aug. 13:de art. nekar icke, att sakramenterna alltid hafva sin kraft och därför alltid utöfva en verkan, utan förkastar blott papister-nas lära, att sakramenterna verka till rättfärdiggörelse oberoende af mottagarens sinnesbeskaffenhet blott därför att de brukas.

11. Hypognostika är namnet på en skrift, som vederlägger pela-gianernas villfarelser och som ansågs vara författad af biskopen i Hippo Augustinus, hvilken dog 430. Med skäl kan Augustinus anses såsom den ypperste bland kyrkofäderna och ingen har på den kristna läroutvecklingen allt intill reformationstiden utöfvat större inflytande än han. Före Luther har sedan den apostoliska tiden ingen ur sin djupa erfarenhet aflagt en så god bekännelse som Aug. om syndafördärfvets djup och därom, att allt är nåd i begynnandet, fortsättandet och fulländningen af ett kristligt lif. Ingen annan kyrkofader har i så mycket som Augustinus varit Luthers föregångare och lärare.559 Noter till Augsburgiska Bekännelsen.

12. Nicolaus af Cusa dog såsom kardinal och biskop i Brixen 1464.

13. Cyprianus, biskop i Kartago, dog som martyr 258. Han kämpade i synnerhet för kyrkans enhet och hans mest kända skrift handlar om denna.

14. Hieronymus ansågs såsom sin tids lärdaste kyrkofader. Själf munk, ifrade han mycket för munkväsendet. Mest känd är han genom sin bibelöfversättning, Vul-gata, som ännu gäller såsom romerska kvrkans kyrkobibel. Han dog 420.

15. Gelasius, en påfve, som dog 497.

16.1 romerska kyrkan plägar hostian, det är nattvardsbrödet, bäras i procession kring gatorna, i synnerhet vid den så kallade »Kristi lekamens fest». Denna plägsed har sin grund i den romerska läran, att i nattvarden brödet förvandlas till Kristi lekamen och vinet till Kristi blod.

17. Mässan nattvardsfirningen.

18. Då enligt romerska kyrkans lära i nattvarden frambäres Kristi lekamen och blod såsom ett försoningsoffer, plägade man betala penningar för att prästerna skulle sålunda offra för både lefvandes och dödas synder.

19. Med vråmässor eller stilla mässor förstås sådana mässor, vid hvilka ingen utdelning af nattvarden äger rum utan där prästen endast inviger brödet och vinet och offrar Kristi lekamen och blod till försoning för lefvandes eller dödas synder.

20. Johannes Chrysostomus (guldmun), patriark i Konstantinopel, dog i landsflykt 407. Han räknas bland grekiska kyrkans yppersta kyrkofäder och är i synnerhet berömd för sin glänsande vältalighet såsom predikant.

21. Hvad de romerske kallade botsakramentet bestod, enligt deras lära, af tre stycken: ånger, syndabekännelse inför präst och tillfyllestgörelser. Med de sistnämnda förstodos gärningar, som prästen ålade den skriftande att utföra. Till att börja med ansågos de såsom bevis på ångerns uppriktighet och afsågo att befasta densamma. Men ofta och alltmera blefvo dessa gärningar hufvudsaken och betraktades såsom betalning eller tillfyllestgörelse för begångna synder. När härtill kom, att man ansåg sig kunna förvandla en art af tillfyllestgörelse till en annan, t. ex. till att betala penningar i något fromt syfte, så var man snart framme vid aflatshandeln.

22. Gerson, en berömd lärare i Paris († 1429). Han kallades doctor christianissimus (den mest kristlige läraren) och ifrade för kyrkans ! reformerande.

23. Summister kallades i medeltiden de teologer, som framställde summan af det kristliga läroinnehållet i vetenskaplig fbrm.

24. Jovinianus, en romersk munk i 4:de årh., bekämpade verkhelighet och särskildt munkväsende, självplågeri, celibat och fasta.

25. Ireneus, en mycket berömd kyrkofäder och biskop i Lyon, dog såsom martyr 202.

26. Den romerska kyrkan lär, att utom lägens bud, hvilka alla äro skyldiga att hålla, finnas också »evangeliska råd», genom hvilkas efterföljande man kommer till en högre fullkomlighet än den af lagen kräfda. Främst bland de evangeliska råden ställdes de tre munklöftena: fattigdom, ogift ständ och lydnad.

27. Don Ramiro af Aragonien hade ingått i kloster, men sedan hans broder, konungen af Arago-560

Noter titi Apologien.

nien, aflidit barnlös, utbytte han klostret mot konungatronen 1134.

28. Genom att göra mera än man var skyldig, särskildt genom att iakttaga de »evangeliska råden», kunde man, enligt romersk upp-

fattning, samla en öfverloppsskatt af goda gärningar, af hvilken kunde meddelas åt andra. Äfven denna lära var en förutsättning för af-latshandeln.

Apologien.

Första artikeln.

1. De romerska teologerna lärde, att Adams syndafall tillräknas hela människosläktet och har till löljd, att människorna förlorat den gudomliga nåd, som genom en särskild akt gats åt den första människan (arfsyndens formale), och födas med en ond begärelse, hvilken har sitt egentliga säte i människans kroppslighet och består däri, att kroppen med dess lustar ej är underdånig anden utan i kamp mot denna. Den onda begärelsen kallade man arf syndens materiale.

2. Skolastiker kallades i medeltiden de teologer, hvilka gjorde till sin uppgift att vetenskapligt framställa öch bevisa kyrkans lära. Sitt namn halva de af katedral-och klosterskolorna, hvilka de tillhörde.

3. Skolastikerna lärde, att arfsynden (den onda begärelsen) är en fornes, ett retelsemedel till det onda men också ett öfningsmedel till det goda.

4. Syftar därpå, att till den första människans Gudsbeläte hörde äfven fullkomlig jämvikt af alla kroppens krafter med hvarandra och med de högre själskrafterna.

5. Ambrosius, biskop i Milano († 397), var en af de allra utmärktaste kyrkofäderna. Han kämpade med stor karaktersfasthet mot både

världsliga herrar och mot irrlärare. Särskildt har han gjort sig känd såsom skapare af en ny kyrkosång.

6. Petrus Lombardus, biskop i Paris († 1164), var en af de mest berömda skolastikerna. Hans lärobok i trosläran hade en ofantligt stor betydelse för medeltidens teologi.

7. Thomas Aqvinas, dominikaner-munk och lärare i Paris († 1274), anses hafva varit den djupsinnigaste och skarpsinnigaste skolastis-ke teolog. Efter honom kallades dominikanerna thomister.

8. Bonaventura var franciskaner-munk, lärare i Paris och sedan kardinalbiskop. Han uppträdde första gången såsom lärare i teologi i Paris på samma dag som äfven Thomas Aqvinas gjorde detta och båda dogo samma år 1274. Beundrande hans »änglarena» personlighet kallade hans samtida honom »den serafiske läraren».

9. Hugo af S:t Victor (ett kloster i Paris) † 1141, var en af de kyrkolärare, som sträfvade efter att förena skolastiken med mystiken, för hvilken senare det var utmärkande att vilja icke så mycket med förståndet som fastmera med känslan omfatta den kristna tron. Hugo kallades af sina samtida »den andre Augustinus».560

Noter titi Apologien.

nien, aflidit barnlös, utbytte han klostret mot konungatronen 1134.

28. Genom att göra mera än man var skyldig, särskildt genom att iakttaga de »evangeliska råden», kunde man, enligt romersk upp-

fattning, samla en öfverloppsskatt af goda gärningar, af hvilken kunde meddelas åt andra. Äfven denna lära var en förutsättning för af-latshandeln.

Apologien.

Första artikeln.

1. De romerska teologerna lärde, att Adams syndafall tillräknas hela människosläktet och har till löljd, att människorna förlorat den gudomliga nåd, som genom en särskild akt gats åt den första människan (arfsyndens formale), och födas med en ond begärelse, hvilken har sitt egentliga säte i människans kroppslighet och består däri, att kroppen med dess lustar ej är underdånig anden utan i kamp mot denna. Den onda begärelsen kallade man arf syndens materiale.

2. Skolastiker kallades i medeltiden de teologer, hvilka gjorde till sin uppgift att vetenskapligt framställa öch bevisa kyrkans lära. Sitt namn halva de af katedral-och klosterskolorna, hvilka de tillhörde.

3. Skolastikerna lärde, att arfsynden (den onda begärelsen) är en fornes, ett retelsemedel till det onda men också ett öfningsmedel till det goda.

4. Syftar därpå, att till den första människans Gudsbeläte hörde äfven fullkomlig jämvikt af alla kroppens krafter med hvarandra och med de högre själskrafterna.

5. Ambrosius, biskop i Milano († 397), var en af de allra utmärktaste kyrkofäderna. Han kämpade med stor karaktersfasthet mot både

världsliga herrar och mot irrlärare. Särskildt har han gjort sig känd såsom skapare af en ny kyrkosång.

6. Petrus Lombardus, biskop i Paris († 1164), var en af de mest berömda skolastikerna. Hans lärobok i trosläran hade en ofantligt stor betydelse för medeltidens teologi.

7. Thomas Aqvinas, dominikaner-munk och lärare i Paris († 1274), anses hafva varit den djupsinnigaste och skarpsinnigaste skolastis-ke teolog. Efter honom kallades dominikanerna thomister.

8. Bonaventura var franciskaner-munk, lärare i Paris och sedan kardinalbiskop. Han uppträdde första gången såsom lärare i teologi i Paris på samma dag som äfven Thomas Aqvinas gjorde detta och båda dogo samma år 1274. Beundrande hans »änglarena» personlighet kallade hans samtida honom »den serafiske läraren».

9. Hugo af S:t Victor (ett kloster i Paris) † 1141, var en af de kyrkolärare, som sträfvade efter att förena skolastiken med mystiken, för hvilken senare det var utmärkande att vilja icke så mycket med förståndet som fastmera med känslan omfatta den kristna tron. Hugo kallades af sina samtida »den andre Augustinus».561

Andra artikeln.

10. Sokrates, en berömd grekisk filosof, † 399 före Kristi födelse. — Aristoteles, en af Sokrates' mest utmärkta lärjungar, † 322 f. Kr., utöfvade ett synnerligen stort inflytande på teologiens vetenskapliga metod under medeltiden. — Zeno, också en grekisk filosof, † 290 f. Kr.

11. Meritum congrui och meritwn condigni. Medeltidens teologer skilde mellan meritum congrui, en förtjänst, som Gud på grund af billighet tillägger människan, och meritum condigni, som tillägges på grund af verkligt rättsanspråk. Till den förra kommer människan, enligt skolastikernas lära, genom egen förberedelse för rättfärdiggörelsen, om än äfven härvid erfordras i viss mån en tillskyndelse af nåden. Däremot medför endast det, som den gudomliga nåden åstadkommer, meritum condigni eller verkligt rättsanspråk på gudomlig nåd såsom en lön.

12. Epikurus, en grekisk filosof, † 270 f. Kr.

13. Sententier. Den af Petrus Lombardus utgifna läroboken i troslära hade titeln: Sententiarum libr. IV. Denna bok utlades af senare teologer, och deras utläggningar kallades vanligen äfven sen-tentiæ.

14. Fidesformata. Enligt romersk lära rättlärdiggör tron endast för så vidt, som den är förenad med eller fylld af kärlek. Enligt denna uppfattning är det således kärleken, som gör tron rättfärdiggörande.

Tredje artikeln.

15. Gabriel Biel, den siste beröm-

de skolastikern, dog i Tübingen 1495.

16. Antonius, en egyptisk eremit, anses såsom munkväsendets fader; † 356. — Bernhard af Clairvaux, en af medeltidens allra yppersta män, hvilken på hela sin samtid utöfvade kanske större inflytande än någon annan. Bland annat höjde han den munkorden (cistercienser), som han tillhörde, till större anseende, än någon annan orden i den tiden hade. Han dog 1153. — Dominions Guss-man († 1221) stiftade dominikaner-orden, hvilken var en tiggarorden, d. ä. en sådan, hvilkens medlemmar särskildt starkt betonade munklöftet om fattigdom och ej personligen fingo besitta någon egendom utan skulle genom tiggande erhålla sin nödtorft. Denna ordens munkar voro äfven predikaremunkar, emedan de fingo privilegiet att öfverallt predika och mottaga bikt samt hade till särskild uppgift att genom predikan återföra kättare till kyrkan. — Franciscus af Assisi († 1226) stiftade franciskanerorden, hvilken också var en tiggare- och predikareorden.

3. Phalaris, konung i Agrigent på Sicilien, känd för sin grymhet.

Fjärde artikeln.

1. Gratiani dekreter. Dekretaler kallades den del af den romerska kyrkolagen, hvilken särskildt innehåller ansedda biskopars och framför allt de romerska biskoparnes (påfvarnes) svar på till dem ställda frågor af kyrkorättslig natur. Flere samlingar af sådana svar, verkliga eller förfalskade, hade utgifvits. Munken Gratianus i Bologna utgaf omkring år 1150 en sådan samling, fullständigare än någon förut

utkommen, och denna kallades Decretum Gratiani.

2. Nikolaus af Lyra, en från judendomen till kristendomen omvänd lärare i teologi i Paris, har författat en i synnerhetförrabbinsk-filologisk lärdom berömd utläggning af den heliga skrift. Han dog år 1340.

3. Wiklefiter hafva sitt namn af Johan Wiklef och räknas till de för-reformatoriska sekterna. Johan Wiklef († 1384), teologie professor i Oxford i England, uppträdde med stor skärpa mot påfvedömet men höll sig ej själf fri från särskildt svärmiska villfarelser. Bland annat lärde han, att nattvardens kraft berodde på mottagarens tro och den utdelande prästens värdighet.

4. Här syftas på striderna i gamla kyrkan om rätta tiden för påskens firande, hvilka förhandlades och afgjordes vid Nicea-mötet 325.

5. Epiphanius, biskop i Salamis på ön Cypern († 403), var författare till ett verk mot kättarna, uti hvilket de anförda orden tilläggas apostlarna.

6. Audianer, benämnda efter en germansk lekman Audius, uppträdde i 4:de årh. skarpt mot kyrkan och yrkade bland annat, att påsken skulle firas samtidigt med den judiska påskfesten.

7. Theofylakt, ärkebiskop i Bulgarien († 1107), utgaf en förtjänstfull kommentar tiil bibeln.

8. Cyrillus, biskop i Alexandria, † 444.

9. Panormitanus — Nicolaus Tu-discus, ärkebiskop af Palermo, berömd lärare i kyrkorätt, † 1445.

Sjette artikeln.

1. Laurentius Campe gins var såsom påfvens legat närvarande vid riksdagen i Augsburg 1530.

2. Gregorius den store, en af de allra mest berömda biskoparne i Rom, † 604.

Sjunde artikeln.

1. I Apologien, liksom ej sällan annars, tages stundom ordet »sakrament» i en vidsträcktare mening, hvarvid det betecknar något, som är grundadt på en gudomlig anordning och förbundet med ett gudomligt löfte. I denna mening kallas äfven aflösningen ett sakrament.

2. Med enthusiasterna menas här messalianerna eller euchiterna, en svärmisk sekt i 4:de århundradet. De menade sig hafva hunnit till det högsta mått af fullkomlighet och vara upphöjda öfver lagen samt hvarken behöfva den heliga skrift eller sakramenterna.

Åttonde artikeln.

1. Andreas Bodenstein von Karlstadt († 1541) hörde till att börja med till Luthers medarbetare vid reformationen men skilde sig snart från honom och blef en bland ledarne för reformationstidens svärmare; han uppträdde med mycken häftighet mot Luther, deltog i bild-stormeri och i bondekriget samt predikade svärmiskt om nattvarden, öfverheten m. m. Mot honom är riktad Luthers skrift: »Mot de himmelska profeterna om bilder och sakrament».

2. Julianus Apostata (affällingen), romersk kejsare. Han uppfostrades till kriste^ men afföll och blef såsom kejsare bitter fiende till kristendomen. Han dog 363.

3. Celsus, en hednisk filosof (omkring år 150) var den förste, som

: i skrift bekämpade och bespottade275 Noter titi Apologien.

kristendomen. Mot honom skrefs en motskrift af

4. Origenes, som dödades 254. Han var en af de allra berömdaste kyrkofäderna, ansågs som ett underverk i lärdom, är berömd för sina arbeten inom snart sagdt alla teologiens grenar samt anses såsom grundläggare af kyrkligt vetenskaplig teologi.

5. Gregorius Nazianzenus, en berömd kyrkofader, blef mot sin vilja väld till sin faders efterföljare såsom biskop i Nazianz men flydde undan i ensamhet. Sedan blef han biskop i Konstantinopel och fick tillnamnet »teologen» på grund af några berömda tal öfver Kristi gudom. Han skref mot Tulianus. † 389.

6. Wilhelm af Paris lefde i 13: de århundradet. Han har författat en skrift »om dygderna och lasterna».

Nionde artikeln.

1. Cornelius, biskop i Rom i midten af 3:e årh., kämpade mot no-vatianerna.

2. Vigilaniius, presbyter i Barcelona i början af 5:te årh., kämpade med stor häftighet mot relikdyrkan, anropande af helgon m. m.

3. Hilarius, biskop af Poitiers († 368), var en ifrig motståndare mot arianerna och har blifvit kallad »Västerlandets Athanasius».

4. Lucianus, en hednisk författare i 2:a årh. eft. K. f., har författat en skrift med titel: »Sanna berättelser», hvilken innehåller idel fabler,

Tionde artikeln.

1. Med »helgandets förrättning», menas konsekrationen eller invigningen af brödet och vinet i nattvarden.

2. Johan Eck, en romersk teolog

i Ingolstadt, var en af reformationens allra ifrigaste motståndare och deltog mycket i kampen mot denna. Så uppträdde han mot Luther vid disputationen i Leipzig, förde såsom påflig nuntie bannlysningsbullan mot Luther från Rom, deltog i författandet af den romerska vederläggningen af Augsburgiska bekännelsen m. m.

Elfte artikeln.

1. Enkratiterna, anhängare af en till kristendomen omvänd romersk retor, som sedan blef gnostiker, förbjödo äktenskapet såsom en satans tjänst och allt förtärande af starka drycker.

2. Sardanapalus, en assyrisk konung, var bekant för vällustigt lefverne.

Tolfte artikeln.

1. Æschines, en berömd grekisk talare i 4:de årh. före K. f.

2. Phædrus, en skrift af Greklands ypperste filosof Platon, som var en lärjunge af Sokrates.

3. Antiocher -= f örföl jare af Guds församling. Namnet härledes af Antiochus Epiphanes, hvilken omtalas i Daniels bok och Macka-beerböckerna såsom den där ville

j med förföljelser tvinga Israels folk till affall från Herren och därför är en förebild till antikrist. I den romerska vederläggningsskriften hade de lutherska beskyllts för att förfölja kyrkan.

4. Demosthenes, Greklands mest berömde talare. † 322 f. Kr.

5. Pertinax, romersk kejsare, † 193 e. Kr. Det här omtalade re-skriptet är intaget i det romerska rikets lagbok.

6. Så kallades en samling kj'rk-1 liga lagbestämmelser, som man i564

den gamla kyrkan ansåg härleda sig från apostlarne.

7. Grekiska kanon = den liturgiska ordningen för nattvardsfir-ning i grekiska kyrkan.

8. Ærius, en armenisk presbyter i midten af 4:de årh., bekämpade åtskilliga kyrkobruk, såsom t. ex. förbön och offer för de döda.

Trettonde artikeln.

1. Guardian kallades föreståndaren för ett enskildt franciska-nerkloster. Föreståndaren för ett helt lands kloster kallades provin-eial, och i spetsen för alla francis-kanerkloster stod en general, som hade sitt säte i Rom.

2. Enligt Platon är tärningen ett uttrj'ck för tonernas fulla sam-

klang men också en bild af god och rätt samfundsordning.

3. Benedictus af Nursia († 543) reformerade munkväsendet. Den Regel eller lag, han för detsamma föreskref, innehåller 73 kapitel och förenar med sträng tukt och ordning mildhet och hänsikt till de mänskliga beholven.

4. Aristippus, grekisk filosof i 4:de årh. före K. f, lärjunge af Sokrates.

5. Extravaganter, den sista delen af den romerska kyrkans lagbok (Corpus juris canonici), innehåller de senare påfvarnes dekreter, som samlades år 1500.

Fjortonde artikeln.

1. Pindarus, en grekisk skald i 5:te årh. lore K. f.

Schmalkaldiska artiklarna.

Andra delen.

Andra artikeln.

1. Själamässor m. m. Med själamässor menas mässor, som för betalning höllos för de dödas själar för att befria dem från skärselden. Sådana själamässor höllos veckodagen, månadsdagen och årsdagen efter dödsdagen, och i förbindelse med dem stodo vigilier eller gudstjänster med böner för de döde. Dessa höllos om natten eller tidigt på morgonen. Under veckan efter allhelgonadag (den l:a November) höllos mässor hvar dag, hvarvid man tänkte

äfven på sådana döde, för hvilka ej hölls särskild mässa. Med själabad förstås antingen bad, som i förening

med förplägning bestodos de fattiga för att genom denna välgärning bereda lindring åt själar i skärselden, eller ock bad, som i samma syfte bestodos klosterpersonalen, sedan vigilian och mässan för de döda hållits.

2. Med vikarisler torde förstås sådana, som för betalning åtogo sig att göra kyrkobot i andras ställe.

Tredje delen.

Tredje artikeln,

1. Gyllenåret=)Vibe\hret, innebar en stor utvidgning af aflatshandeln. År 1300 förkunnade påfven Bonifacius den 8:de alla, som botfär-digt under 15 dagar besökte en 564

Noter till Schmalkaldiska artiklarna.

den gamla kyrkan ansåg härleda sig från apostlarne.

7. Grekiska kanon = den liturgiska ordningen för nattvardsfir-ning i grekiska kyrkan.

8. Ærius, en armenisk presbyter i midten af 4:de årh., bekämpade åtskilliga kyrkobruk, såsom t. ex. förbön och offer för de döda.

Trettonde artikeln.

1. Guardian kallades föreståndaren för ett enskildt franciska-nerkloster. Föreståndaren för ett helt lands kloster kallades provin-eial, och i spetsen för alla francis-kanerkloster stod en general, som hade sitt säte i Rom.

2. Enligt Platon är tärningen ett uttrj'ck för tonernas fulla sam-

klang men också en bild af god och rätt samfundsordning.

3. Benedictus af Nursia († 543) reformerade munkväsendet. Den Regel eller lag, han för detsamma föreskref, innehåller 73 kapitel och förenar med sträng tukt och ordning mildhet och hänsikt till de mänskliga beholven.

4. Aristippus, grekisk filosof i 4:de årh. före K. f, lärjunge af Sokrates.

5. Extravaganter, den sista delen af den romerska kyrkans lagbok (Corpus juris canonici), innehåller de senare påfvarnes dekreter, som samlades år 1500.

Fjortonde artikeln.

1. Pindarus, en grekisk skald i 5:te årh. lore K. f.

Schmalkaldiska artiklarna.

Andra delen.

Andra artikeln.

1. Själamässor m. m. Med själamässor menas mässor, som för betalning höllos för de dödas själar för att befria dem från skärselden. Sådana själamässor höllos veckodagen, månadsdagen och årsdagen efter dödsdagen, och i förbindelse med dem stodo vigilier eller gudstjänster med böner för de döde. Dessa höllos om natten eller tidigt på morgonen. Under veckan efter allhelgonadag (den l:a November) höllos mässor hvar dag, hvarvid man tänkte äfven på sådana döde, för hvilka ej hölls särskild mässa. Med själabad förstås antingen bad, som i förening

med förplägning bestodos de fattiga för att genom denna välgärning bereda lindring åt själar i skärselden, eller ock bad, som i samma syfte bestodos klosterpersonalen, sedan vigilian och mässan för de döda hållits.

2. Med vikarisler torde förstås sådana, som för betalning åtogo sig att göra kyrkobot i andras ställe.

Tredje delen.

Tredje artikeln,

1. Gyllenåret=)Vibe\hret, innebar en stor utvidgning af aflatshandeln. År 1300 förkunnade påfven Bonifacius den 8:de alla, som botfär-digt under 15 dagar besökte enNo lev till Schmalkaldiska artiklarna.

565

viss kyrka i Rom, fullkommen 100-årig aflat. Senare påfvar förkortade tiden mellan jubelåren till 50, till 33 och slutligen till 25 år. I stället för att personligen vallfärda till Rom behöfde man blott betala till den romerska påfvesto-len respenningarna.

Åttonde artikeln.

1. Thomas Münzer stod i spetsen för svärmarne under reformationstiden och uppträdde med lika stor hätskhet mot den lutherska reformationen som mot påfvedömet; han lärde, att icke den heliga skrift utan anden skall vara ledande regel för reformationen, föraktade sakramenterna m. m. samt deltog i bondeupproret. Han afrättades 1525.

Afhandlingen om påfvens makt m. m.

1. Regesterna = kopieböcker, i hvilka alla från påfven utgående skrifvelser intagas.

2. Bonifacius den 8:de(† 1303) var en af de kraftigaste påfvarne. I en bulla fördömde han den åsikten, att den världsliga makten skulle vara själfständig i förhållandet till påfvemakten, och häfdade påståendet, att denna senare i sig förenar all både andlig och världslig makt.

3. »Omnes» syftar på ett i den romerska kyrkolagen intaget bref af påfven Nikolaus den l:e († 867), i hvilket denne fordrar för påfvemakten öfverhöghet öfver all annan makt.

4. Clementinska stadgan = den af påfven Clemens den 5:te († 1314) utgifna delen af den romerska kyrkolagen.

5. Esdram och Dionysius, biskopar i Alexandria under 3:e årh

6. Katekumen kallades i gamla kyrkan den, som förbereddes till dopet.

7. Dionysius, Areopagiten, omtalas i Apostlagärningarna 17: 34. Under hans namn utgåfvos falske-ligen en del skrifter, hvilka ej kunna vara författade tidigare än i slutet af 5:te årh. Här syftas på en skrift, som handlade om »Den kyrkliga hierarkien».

8. Clemens af Rom, troligen den i Fil. 4: 3 omtalade, var en af de apostoliska fäderna. Af honom hafva vi i behåll ett bref till Korintierna. Sedermera utgåfvos falskt under hans namn åtskilliga skrifter. Han dog omkring år 100.

9. Officialerna voro af biskoparne tillsatta ämbetsmän, som hade att rannsaka och döma i vissa rättsfall.

10. Codex & Novellce, delar af romerska lagboken, hvilken föranstaltades af kejsar Justinianus, som dog 565 e. Kr. 566 Noter till Större katekesen och Konkordieformeln.

Större katekesen.

1. Sermones per se loqventes (predikningar, som hålla sig själfva); Dormi secnre (sof lugnt); Parati sermones) (färdiga predikningar); Thesauri (skatter), allt titlar på predikosamlingar, som skulle befria prästerna från mödan att själfva författa predikningar.

2. Johan Huss, präst i Prag, var en förelöpare till Luther och uppträdde med stor kraft mot romerska kyrkans affall i lära och lif, förkunnande ett ganska rikt evangelium ehuru dock ej fritt från villfarelser. Han blef bränd såsom kättare 1415.

Konkordieformeln.

i:a Delen. Utdrag af de artiklar m. m.

1. Stoikerna, medlemmar af en filosofisk skola, lärjungar af den grekiske filosofen Zeno.

2. Semipelagianer (= halfpela-gianer) kallades anhängarne af Johannes Cassianus († 432). De lärde, att

människans kraft i andliga ting visserligen är försvagad men ej förlorad genom synden, hvarför människan vid omvändelsen med egna naturliga krafter samverkar med den gudomliga nåden och själf kan begynna sin omvändelse.

3. Enthusiasler=svärmare, som ringakta nådemedlen och anse att den Helige Ande gifves och verkar oberoende af dessa.

4. Ulrich Zwingli, präst i Zurich, var den, som i början ledde reformationsverket i Schweiz. I sitt förkastande och dömande af det romerska kyrkoskicket gick han häftigare till väga och längre än Luther, men i fråga om andlig

erfarenhet och djup insikt i evangelium blef han långt efter denne. Han föll i slaget vid Kappel 1531. — Den andre store schweiziske reformatorn vai-Johan Calvin, som gick mycket djupare och grundligare till väga än Zwingli utan att dock intränga i evangelium med en erfarenhet och trosinner-lighet, som kunna jämföras med Luthers. Calvins inflytande trängde Zwinglis åt sidan, men han var dock mera af samma ande med denne än med Luther. Han dog 1564. Inom reformerta kyrkan anses han såsom den ypperste lärofadern.

5. Sakramentarier=sädana som neka Kristi lekamens och blods verkliga närvaro i nattvarden. Med »grofva» sakramentarier menas Zwingli och hans anhängare, som sade, att Kristi lekamen och blod ej på annat sätt äro närvarande i nattvarden, än att brödet och vinet äro symboler (bilder) af dem. Med finare sakramentarier menas Calvin och hans anhängare vare 566 Noter till Större katekesen och Konkordieformeln.

Större katekesen.

1. Sermones per se loqventes (predikningar, som hålla sig själfva); Dormi secnre (sof lugnt); Parati sermones) (färdiga predikningar); Thesauri (skatter), allt titlar på predikosamlingar, som skulle befria prästerna från mödan att själfva författa predikningar.

2. Johan Huss, präst i Prag, var en förelöpare till Luther och uppträdde med stor kraft mot romerska kyrkans affall i lära och lif, förkunnande ett ganska rikt evangelium ehuru dock ej fritt från villfarelser. Han blef bränd såsom kättare 1415.

Konkordieformeln.

i:a Delen. Utdrag af de artiklar m. m.

1. Stoikerna, medlemmar af en filosofisk skola, lärjungar af den grekiske filosofen Zeno.

2. Semipelagianer (= halfpela-gianer) kallades anhängarne af Johannes Cassianus († 432). De lärde, att människans kraft i andliga ting visserligen är försvagad men ej förlorad genom synden, hvarför människan vid omvändelsen med egna naturliga krafter samverkar med den gudomliga nåden och själf kan begynna sin omvändelse.

3. Enthusiasler=svärmare, som ringakta nådemedlen och anse att den Helige Ande gifves och verkar oberoende af dessa.

4. Ulrich Zwingli, präst i Zurich, var den, som i början ledde reformationsverket i Schweiz. I sitt förkastande och dömande af det romerska kyrkoskicket gick han häftigare till väga och längre än Luther, men i fråga om andlig

erfarenhet och djup insikt i evangelium blef han långt efter denne. Han föll i slaget vid Kappel 1531. — Den andre store schweiziske reformatorn vai-Johan Calvin, som gick mycket djupare och grundligare till väga än Zwingli utan att dock intränga i evangelium med en erfarenhet och trosinner-lighet, som kunna jämföras med Luthers. Calvins inflytande trängde Zwinglis åt sidan, men han var dock mera af samma ande med denne än med Luther. Han dog 1564. Inom reformerta kyrkan anses han såsom den ypperste lärofadern.

5. Sakramentarier=sädana som neka Kristi lekamens och blods verkliga närvaro i nattvarden. Med »grofva» sakramentarier menas Zwingli och hans anhängare, som sade, att Kristi lekamen och blod ej på annat sätt äro närvarande i nattvarden, än att brödet och vinet äro symboler (bilder) af dem. Med finare sakramentarier menas Calvin och hans anhängare vareNoter titi Konkordieformeln.

sig inom den reformerta eller lutherska kyrkan, hvilka lärde, att Kristi lekamen och blod äro i nattvarden närvarande på ett andligt sätt, så att den troende genom sin tro kommer med honom där i- gemenskap. Äfven enligt denna senare åsikt blir ej nattvarden ett nådemedel i detta ords fullaste mening utan göres snarare genom menniskors tro till hvad den är.

6. Luthers »Stora bekännelse om nattvarden» var hans hufvudskrift i striden mot Zwingli.

7. Kapernaitiskt = på ett groft, sinnligt sätt. Namnet härleder sig ifrån hvad som i Joh. 6 berättas om det sätt, hvarpå invånarne i Kapernaum fattade Jesu ord.

8. Nestorius, patriark i Konstantinopel † 440, skilde i sin lära så mycket de båda naturerna hos Kristus från hvarandra, att personens enhet ej kunde fasthållas. Hans lärosätt förkastades på det 3:e allmänna kvrkomötet i Efesus 431.

9. Denna skrift utgafs af Luther 1539.

10. Eutyches, klosterföreståndare i Konstantinopel i midten af 5:te århundrade, lärde, att i Kristus efter hans människoblifvande blott vore en natur. Hans lära förkastades på det 4:de allmänna kyrkomötet i Chalcedon 451, där, i motsats mot både Nestorius och Eutyches, bekändes, att i Kristi person, som är blott en, finnas två naturer utan sammanblandning och utan förvandling oupplösligt och oskiljaktigt förenade.

11. Marcion, en gnostisk irrlärare i det 2:a århundrade.

12. Caspar Schisoenkfeld († 1561) slöt sig till att börja med till den lutherska reformationen men skilde sig sedan från denna. Han och hans anhängare klandrade så-

som bokstafsträldom lutheranernas ställning till den heliga skrift och ansågo, att högre än denna stode och gällde Guds Andes inre ord i människan. I afseende på Kristi person närmade sig deras uppfattning till den här ofvan nämnde Eutyches'; de förkastade barndopet, sade, att brödet och vinet i nattvarden vore blotta symboler af Kristi lekamen och blod, och påstodo, att en pånyttfödd kan lefva utan synd.

13. Antitrinitarier = motståndare mot kyrkans lära om Guds treenighet.

2:a Delen. Grundligt, klart och

tydligt upprepande o. s. v.

1 .Aiigsbnrger-Interim var en förlikningsformel, som kejsar Karl den 5:te lät uppsätta i Augsburg 1548 och som skulle gälla, till dess ett allmänt kyrkomöte komme att bilägga striden mellan lutheranerna och papisterna. Detta interim antogs på somliga ställen men förkastades på andra. Med våld och under svåra förföljelser sökte kejsaren genomdrifva dess antagande; men detta lyckades dock icke. I synnerhet i Nordtyskland var motståndet mycketstarkt. JohanBrens var en af de bestämdaste motståndarne mot detsamma.

2. Eusebius, biskop i Cäsarea († 338), berömd i synnerhet för sina historiska forskningar.

Basilius den Store, biskop i Neo-Cäsarea († 379), var en af de mest betydande kyrkofäderna och öfvade ett stort inflytande till kyrkans sammanhållande under de arian-ska striderna. Om honom har blifvit sagdt, »att hela hans lif andades världsöfvervinnande tro, självförnekande kärlek, högsinthet och kunglig värdighet».568

2. Erasmus af Rotterdam († 1535) var en mycket berömd vetenskapsman. Han gisslade skoningslöst det romerska munkväsendet med dess synder och brister. Härigenom men ännu mera genom sitt arbete för att sprida insikt i och studium af grekiska språket samt framför allt genom sina arbeten öfver nya testamentet var Erasmus en förelöpare och banbrytare för den lutherska reformationen. •Till denna förmådde han dock ej att själf helt ansluta sig. Med Luther kom han i strid om viljans frihet.

4. Synergisterna. I den nyss nämnda striden mot Erasmus hade Luther på det kraftigaste förnekat den mänskliga

viljans förmåga att medverka med Guds nåd vid omvändelsen. Senare i tiden började Melanchton lära, att människan visserligen ej af naturliga krafter kan, såsom semipelagianerna sade, begynna sin omvändelse men dock medverka med nåden, mottaga den erbjudna nåden. Melanchtons efterföljare i denna åsikt om människans förmåga att af sina naturliga krafter medverka med den gudomliga nåden vid omvändelsen kallades synergister. I motsats mot dem lär konkordieformeln, att människan vid omvän-

delsen visserligen medverkar med den gudomliga nåden men ej med naturliga krafter, ej med krafter, som hon har af naturen oberoende af nåden, ntan med krafter, som gifvas henne i och med den erbjudna nåden. Hennes omvändelse är således alltigenom ett nådens verk men också alltigenom ett frihetens verk, emedan nåden alltifrån första begynnelsen är frigörande.

5. Justinus martyr, en berömd kristendomens försvarare, död såsom martyr omkring år 166.

6. Duos pilos etc. = två hår af en hästsvans, hvarvid själfva satan skäms.

7. Excrementum satanæ etc.=ett satans afskräde, hvarmed djäfvulen bedrager sig själf och människorna.

8. Suidas, en grekisk lärd, som lefde omkring 980 och har författat en grekisk ordbok.

9. Theodorus, en grekisk munk från klostret Raithu i midten af 7:de århundradet.

10. 4:de allmänna kyrkomötet i Chalcedon hölls 451 med anledning af striderna om Kristi person. Vid detta möte förkastades både den Nestorianska och den Euty-chianska (eller monofysitiska) villfarelsen. Bihang.

Kristliga Visitations-Artiklar af år 1592*.

Första artikeln.

Om den heliga nattvarden.

V år kyrkas rena och sanna lära om den heliga nattvarden.

1. Att Kristi ord: »tagen och äten, detta är min lekamen; dricken, detta är mitt blod» böra förstås enfaldigt och efter orden, såsom de lyda.

2. Att i sakramentet två ting äro tillstädes, gifvas och mottagas tillsamman med hvarandra: ett jordiskt, nämligen bröd och vin, och ett himmelskt, nämligen Kristi lekamen och blod.

3. Att detta sker här nere på jorden och icke där uppe i himmelen.

4. Att det, som gifves och mottages, är Kristi sanna och naturliga lekamen, som har hängt på korset, och Kristi sanna och naturliga blod, som flutit ur hans sida.

5. Att Kristi lekamen och blod

mottages icke blott på ett andligt sätt med tron, något som kan ske äfven utanför nattvarden, utan med munnen tillsammans med brödet och vinet, ehuru på ett outransakligt och öfvernaturligt sätt, till en pant och försäkran' om vår lekamens uppståndelse från de döda.

6. Att Kristi lekamen och blod mottages med munnen ej allenast af de värdiga utan äfven af de ovärdiga, som gå fram utan bot och sann tro, men med olika verkan: af de värdiga till salighet, af de ovärdiga till dom.

Andra artikeln.

Om Kristi person.

Vår kyrkas rena och sanna lära angående artikeln om Kristi person.

1. I Kristus äro två olika naturer, den gudomliga och den mänskliga. Dessa förblifva i evighet utan sammanblandning och oskiljaktiga.

* Krypiokalvinismen (den understuckna kalvinismen), som hade gifvit anledning till konkonfordieformelns utgifvande, försökte ännu en gång göra sig gällande i Kursachsen. Dess förnämste målsman var då kansleren

Nikolaus Crell. Till kryptokalvinismens undertryckande anordnades en allmän kyrkovisitation och med anledning häraf uppsattes de så kallade visitationsartiklarna. I dessas författande deltog bland andra den bekante teologen Argidius Hunnius. I Sachsen erhöllo dessa artiklar symboliskt anseende; och då det varit vanligt att i nyare upplagor af Konkordieboken införa dem såsom Bihang, så har det ansetts lämpligt att äfven upptaga dem i denna n3*a svenska upplaga. Bihang.

Kristliga Visitations-Artiklar af år 1592*.

Första artikeln.

Om den heliga nattvarden.

V år kyrkas rena och sanna lära om den heliga nattvarden.

1. Att Kristi ord: »tagen och äten, detta är min lekamen; dricken, detta är mitt blod» böra förstås enfaldigt och efter orden, såsom de lyda.

2. Att i sakramentet två ting äro tillstädes, gifvas och mottagas tillsamman med hvarandra: ett jordiskt, nämligen bröd och vin, och ett himmelskt, nämligen Kristi lekamen och blod.

3. Att detta sker här nere på jorden och icke där uppe i himmelen.

4. Att det, som gifves och mottages, är Kristi sanna och naturliga lekamen, som har hängt på korset, och Kristi sanna och naturliga blod, som flutit ur hans sida.

5. Att Kristi lekamen och blod

mottages icke blott på ett andligt sätt med tron, något som kan ske äfven utanför nattvarden, utan med munnen tillsammans med brödet och vinet, ehuru på ett outransakligt och öfvernaturligt sätt, till en pant och försäkran' om vår lekamens uppståndelse från de döda.

6. Att Kristi lekamen och blod mottages med munnen ej allenast af de värdiga utan äfven af de ovärdiga, som gå fram utan bot och sann tro, men med olika verkan: af de värdiga till salighet, af de ovärdiga till dom.

Andra artikeln.

Om Kristi person.

Vår kyrkas rena och sanna lära angående artikeln om Kristi person.

1. I Kristus äro två olika naturer, den gudomliga och den mänskliga. Dessa förblifva i evighet utan sammanblandning och oskiljaktiga.

* Krypiokalvinismen (den understuckna kalvinismen), som hade gifvit anledning till konkonfordieformelns utgifvande, försökte ännu en gång göra sig gällande i Kursachsen. Dess förnämste målsman var då kansleren Nikolaus Crell. Till kryptokalvinismens undertryckande anordnades en allmän kyrkovisitation och med anledning häraf uppsattes de så kallade visitationsartiklarna. I dessas författande deltog bland andra den bekante teologen Argidius Hunnius. I Sachsen erhöllo dessa artiklar symboliskt anseende; och då det varit vanligt att i nyare upplagor af Konkordieboken införa dem såsom Bihang, så har det ansetts lämpligt att äfven upptaga dem i denna n3*a svenska upplaga.570

Visitationsartiklar af år 1592.

2. Dessa naturer äro på det sättet personligen med hvarandra förenade, att det är blott en Kristus, en person.

3. På grund af denna personliga förening säges det med rätta, och det är verkligen ock i sanning så, att Gud är människa och människan Gud, att Maria födt Guds Son och att Gud har återlöst oss med sitt eget blod.

4. Genom denna personliga förening och den därpå följande upp-höjelsen har Kristus efter köttet blifvit satt på Guds högra sida och har fått all makt i himmelen och på jorden samt är vorden delaktig af allt gudomligt majestät, ära, makt och härlighet.

Tredje artikeln.

Om det heliga dopet.

Vår kyrkas rena och sanna lära angående artikeln om det heliga dopet.

1. Att det blott finnes ett dop och en aftvagning, icke den, som plägar borttaga kroppens orenlighet, utan den, som aftvår oss synderna.

2. Genom dopet såsom bad till ny födelse och den helige Andes förnyelse gör Gud oss saliga och verkar i oss en sådan rättfärdighet och rening från synderna, att den, som intill änden blifver fast i sådant förbund och tillit, icke förgås utan har evinnerligt lif.

3. Alla, som äro döpta till Kristus Jesus, äro döpta till hans död och äro genom dopet begrafna med honom till hans död och hafva iklädt sig Kristus.

4. Dopet är nya födelsens bad, emedan vi uti det blifva födda på nytt och beseglade och benådade med barnaskapets Ande.

5. Utan en varder född af vatten och Ande, kan han icke ingå i Guds rike. Härvid är dock ej tänkt på nödfall.

6. Det, som är födt af kött, det är kött, och af naturen äro vi alla Guds vredes barn; ty af syndig säd äro vi födda och i svnd blifva vi aflade.

Fjärde artikeln.

Om Guds nådaval och eviga förutseende.

Vår kyrkas rena och sanna lära om denna artikel.

1. Att Kristus har dött för alla människor och såsom Guds lam burit hela världens synder.

2. Att Gud icke har skapat någon till fördömelse, utan vill, att alla människor skola varda saliga och komma till sanningens kunskap. Därför befaller han alla att höra hans Son Kristus uti evan gelium och lofvar genom detta hörande den Helige Andes kraft och verkan till omvändelse och salighet.

3j Att många människor genom sin egen skuld blifva fördömda; somliga emedan de ej .vilja höra evangelium om Kristus, andra emedan de återfalla ur nåden vare sig genom villfarelser mot grundvalen eller genom synder mot samvetet.

4. Att alla syndare, som göra bättring, bli återupptagna till nåd, och att ingen utkastas, vore än hans synder blodröda; emedan Guds barmhärtighet är större än hela världens synder och Gud förbarmar sig öfver alla sina verk. 570

Visitationsartiklar af år 1592.

2. Dessa naturer äro på det sättet personligen med hvarandra förenade, att det är blott en Kristus, en person.

3. På grund af denna personliga förening säges det med rätta, och det är verkligen ock i sanning så, att Gud är människa och människan Gud, att Maria födt Guds Son och att Gud har återlöst oss med sitt eget blod.

4. Genom denna personliga förening och den därpå följande upp-höjelsen har Kristus efter köttet blifvit satt på Guds högra sida och har fått all makt i himmelen och på jorden samt är vorden delaktig af allt gudomligt majestät, ära, makt och härlighet.

Tredje artikeln.

Om det heliga dopet.

Vår kyrkas rena och sanna lära angående artikeln om det heliga dopet.

1. Att det blott finnes ett dop och en aftvagning, icke den, som plägar borttaga kroppens orenlighet, utan den, som aftvår oss synderna.

2. Genom dopet såsom bad till ny födelse och den helige Andes förnyelse gör Gud oss saliga och verkar i oss en sådan rättfärdighet och rening från synderna, att den, som intill änden blifver fast i sådant förbund och tillit, icke förgås utan har evinnerligt lif.

3. Alla, som äro döpta till Kristus Jesus, äro döpta till hans död och äro genom dopet begrafna med honom till hans död och hafva iklädt sig Kristus.

4. Dopet är nya födelsens bad, emedan vi uti det blifva födda på nytt och beseglade och benådade med barnaskapets Ande.

5. Utan en varder född af vatten och Ande, kan han icke ingå i Guds rike. Härvid är dock ej tänkt på nödfall.

6. Det, som är födt af kött, det är kött, och af naturen äro vi alla Guds vredes barn; ty af syndig säd äro vi födda och i svnd blifva vi aflade.

Fjärde artikeln.

Om Guds nådaval och eviga förutseende.

Vår kyrkas rena och sanna lära om denna artikel.

1. Att Kristus har dött för alla människor och såsom Guds lam burit hela världens synder.

2. Att Gud icke har skapat någon till fördömelse, utan vill, att alla människor skola varda saliga och komma till sanningens kunskap. Därför befaller han alla att höra hans Son Kristus uti evan gelium och lofvar genom detta hörande den Helige Andes kraft och verkan till omvändelse och salighet.

3j Att många människor genom sin egen skuld blifva fördömda; somliga emedan de ej .vilja höra evangelium om Kristus, andra emedan de återfalla ur nåden vare sig genom villfarelser mot grundvalen eller genom synder mot samvetet.

4. Att alla syndare, som göra bättring, bli återupptagna till nåd, och att ingen utkastas, vore än hans synder blodröda; emedan Guds barmhärtighet är större än hela världens synder och Gud förbarmar sig öfver alla sina verk. 570

Visitationsartiklar af år 1592.

2. Dessa naturer äro på det sättet personligen med hvarandra förenade, att det är blott en Kristus, en person.

3. På grund af denna personliga förening säges det med rätta, och det är verkligen ock i sanning så, att Gud är människa och människan Gud, att Maria födt Guds Son och att Gud har återlöst oss med sitt eget blod.

4. Genom denna personliga förening och den därpå följande upp-höjelsen har Kristus efter köttet blifvit satt på Guds högra sida och har fått all makt i himmelen och på jorden samt är vorden delaktig af allt gudomligt majestät, ära, makt och härlighet.

Tredje artikeln.

Om det heliga dopet.

Vår kyrkas rena och sanna lära angående artikeln om det heliga dopet.

1. Att det blott finnes ett dop och en aftvagning, icke den, som plägar borttaga kroppens orenlighet, utan den, som aftvår oss synderna.

2. Genom dopet såsom bad till ny födelse och den helige Andes förnyelse gör Gud oss saliga och verkar i oss en sådan rättfärdighet och rening från synderna, att den, som intill änden blifver fast i sådant förbund och tillit, icke förgås utan har evinnerligt lif.

3. Alla, som äro döpta till Kristus Jesus, äro döpta till hans död och äro genom dopet begrafna med honom till hans död och hafva iklädt sig Kristus.

4. Dopet är nya födelsens bad, emedan vi uti det blifva födda på nytt och beseglade och benådade med barnaskapets Ande.

5. Utan en varder född af vatten och Ande, kan han icke ingå i Guds rike. Härvid är dock ej tänkt på nödfall.

6. Det, som är födt af kött, det är kött, och af naturen äro vi alla Guds vredes barn; ty af syndig säd äro vi födda och i svnd blifva vi aflade.

Fjärde artikeln.

Om Guds nådaval och eviga förutseende.

Vår kyrkas rena och sanna lära om denna artikel.

1. Att Kristus har dött för alla människor och såsom Guds lam burit hela världens synder.

2. Att Gud icke har skapat någon till fördömelse, utan vill, att alla människor skola varda saliga och komma till sanningens kunskap. Därför befaller han alla att höra hans Son Kristus uti evan gelium och lofvar genom detta hörande den Helige Andes kraft och verkan till omvändelse och salighet.

3j Att många människor genom sin egen skuld blifva fördömda; somliga emedan de ej .vilja höra evangelium om Kristus, andra emedan de återfalla ur nåden vare sig genom villfarelser mot grundvalen eller genom synder mot samvetet.

4. Att alla syndare, som göra bättring, bli återupptagna till nåd, och att ingen utkastas, vore än hans synder blodröda; emedan Guds barmhärtighet är större än hela världens synder och Gud förbarmar sig öfver alla sina verk. 571 Visitationsartiklar af år 1592.

I. Kalvinisternas falska och

villfarande lära

Om den heliga nattvarden.

1. Att Kristi här ofvan anförda ord äro att förstå figurligt och icke såsom de lyda.

2. Att i nattvarden äro allenast blotta tecken, men att Kristi lekamen är så långt från brödet som den högsta himmelen är från jorden.

3. Att Kristus i densamma är närvarande allenast med sin kraft och verkan men icke med sin lekamen, liksom solen är närvarande och kraftig på jorden med sitt sken och sin verkan men självfva solkroppen är där uppe i himmelen.

4. Att Kristi lekamen är en typisk (figurlig) lekamen, som allenast betecknas och afbildas genom brödet och vinet.

5. Att han icke mottages med munnen utan allenast genom tron, som svingar sig upp till himmelen.

6. Att endast de värdiga mottaga honom; men att de ovärdiga, som icke hafva en sådan tro, som kan lyfta sig upp till himmelen, icke mottaga något annat än bröd och vin.

II. Kalvinisternas falska och

villfarande lära Om Kristi person,

som strider i synnerhet mot den rena lärans tredje och fjärde artikel.

1. Att det är ett figurligt talesätt, att Gud är människa och människan Gud.

2. Att den mänskliga naturen icke har gemenskap med den gudomliga i verklighet och sanning

utan allenast i anseende till namn och ord.

3. Att det är omöjligt för Gud med hela hans allmakt att åstadkomma, att Kristi naturliga lekamen kan på samma

gång vara på mera än ett ställe.

4. Att Kristus till sin mänskliga natur genom sin upphöjelse endast mottagit skapade gåfvor och en begränsad makt samt icke vet och förmår allt.

5. Att Kristus till sin mänskliga natur regerar frånvarande, liksom Spaniens konung regerar öfver de nya öarna.

6. Att det är ett fördömligt afguderi, när man sätter sitt hjärtas lit och tro till Kristus icke blott efter hans gudomliga utan äfven efter hans mänskliga natur samt ägnar bådadera tillbedjans ära.

III. Kalvinisternas falska och villfarande lära Om det heliga dopet.

1. Dopet är ett utvärtes bad i vatten, hvarigenom allenast betecknas en inre aftvagning från synder.

2. Dopet verkar eller gifver icke nyfödelse, tron, Guds nåd och salighet utan allenast betecknar och beseglar detta.

3. Icke alla, som varda döpta i vatten, utan endast de utvalda erhålla härigenom Kristi nåd eller trons gåfva.

4. Pånyttfödelsen sker icke i och vid dopet utan först senare vid vuxen ålder och hos några först i ålderdomen.

5. Saligheten hänger icke på dopet, hvarför icke heller nöddop bör tillåtas i kyrkan, utan, när man är i saknad af kyrkans ordinariers tjänst, bör det "tillåtas, att barnet dör utan dop. 571 Visitationsartiklar af år 1592.

I. Kalvinisternas falska och

villfarande lära

Om den heliga nattvarden.

1. Att Kristi här ofvan anförda ord äro att förstå figurligt och icke såsom de lyda.

2. Att i nattvarden äro allenast blotta tecken, men att Kristi lekamen är så långt från brödet som den högsta himmelen är från jorden.

3. Att Kristus i densamma är närvarande allenast med sin kraft och verkan men icke med sin lekamen, liksom solen är närvarande och kraftig på jorden med sitt sken och sin verkan men självfva solkroppen är där uppe i himmelen.

4. Att Kristi lekamen är en typisk (figurlig) lekamen, som allenast betecknas och afbildas genom brödet och vinet.

5. Att han icke mottages med munnen utan allenast genom tron, som svingar sig upp till himmelen.

6. Att endast de värdiga mottaga honom; men att de ovärdiga, som icke hafva en sådan tro, som kan lyfta sig upp till himmelen, icke mottaga något annat än bröd och vin.

II. Kalvinisternas falska och

villfarande lära Om Kristi person,

som strider i synnerhet mot den rena lärans tredje och fjärde artikel.

1. Att det är ett figurligt talesätt, att Gud är människa och människan Gud.

2. Att den mänskliga naturen icke har gemenskap med den gudomliga i verklighet och sanning

utan allenast i anseende till namn och ord.

3. Att det är omöjligt för Gud med hela hans allmakt att åstadkomma, att Kristi naturliga lekamen kan på samma gång vara på mera än ett ställe.

4. Att Kristus till sin mänskliga natur genom sin upphöjelse endast mottagit skapade gåfvor och en begränsad makt samt icke vet och förmår allt.

5. Att Kristus till sin mänskliga natur regerar frånvarande, liksom Spaniens konung regerar öfver de nya öarna.

6. Att det är ett fördömligt afguderi, när man sätter sitt hjärtas lit och tro till Kristus icke blott efter hans gudomliga utan äfven efter hans mänskliga natur samt ägnar bådadera tillbedjans ära.

III. Kalvinisternas falska och villfarande lära Om det heliga dopet.

1. Dopet är ett utvärtes bad i vatten, hvarigenom allenast betecknas en inre aftvagning från synder.

2. Dopet verkar eller gifver icke nyfödelse, tron, Guds nåd och salighet utan allenast betecknar och beseglar detta.

3. Icke alla, som varda döpta i vatten, utan endast de utvalda erhålla härigenom Kristi nåd eller trons gåfva.

4. Pånyttfödelsen sker icke i och vid dopet utan först senare vid vuxen ålder och hos några först i ålderdomen.

5. Saligheten hänger icke på dopet, hvarför icke heller nöddop bör tillåtas i kyrkan, utan, när man är i saknad af kyrkans ordinariers tjänst, bör det "tillåtas, att barnet dör utan dop. 571 Visitationsartiklar af år 1592.

I. Kalvinisternas falska och

villfarande lära

Om den heliga nattvarden.

1. Att Kristi här ofvan anförda ord äro att förstå figurligt och icke såsom de lyda.

2. Att i nattvarden äro allenast blotta tecken, men att Kristi lekamen är så långt från brödet som den högsta himmelen är från jorden.

3. Att Kristus i densamma är närvarande allenast med sin kraft och verkan men icke med sin lekamen, liksom solen är närvarande och kraftig på jorden med sitt sken och sin verkan men självfva solkroppen är där uppe i himmelen.

4. Att Kristi lekamen är en typisk (figurlig) lekamen, som allenast betecknas och afbildas genom brödet och vinet.

5. Att han icke mottages med munnen utan allenast genom tron, som svingar sig upp till himmelen.

6. Att endast de värdiga mottaga honom; men att de ovärdiga, som icke hafva en sådan tro, som kan lyfta sig upp till himmelen, icke mottaga något annat än bröd och vin.

II. Kalvinisternas falska och

villfarande lära Om Kristi person,

som strider i synnerhet mot den rena lärans tredje och fjärde artikel.

1. Att det är ett figurligt talesätt, att Gud är människa och människan Gud.

2. Att den mänskliga naturen icke har gemenskap med den gudomliga i verklighet och sanning

utan allenast i anseende till namn och ord.

3. Att det är omöjligt för Gud med hela hans allmakt att åstadkomma, att Kristi naturliga lekamen kan på samma gång vara på mera än ett ställe.

4. Att Kristus till sin mänskliga natur genom sin upphöjelse endast mottagit skapade gåfvor och en begränsad makt samt icke vet och förmår allt.

5. Att Kristus till sin mänskliga natur regerar frånvarande, liksom Spaniens konung regerar öfver de nya öarna.

6. Att det är ett fördömligt afguderi, när man sätter sitt hjärtas lit och tro till Kristus icke blott efter hans gudomliga utan äfven efter hans mänskliga natur samt ägnar bådadera tillbedjans ära.

III. Kalvinisternas falska och villfarande lära Om det heliga dopet.

1. Dopet är ett utvärtes bad i vatten, hvarigenom allenast betecknas en inre aftvagning från synder.

2. Dopet verkar eller gifver icke nyfödelse, tron, Guds nåd och salighet utan allenast betecknar och beseglar detta.

3. Icke alla, som varda döpta i vatten, utan endast de utvalda erhålla härigenom Kristi nåd eller trons gåfva.

4. Pånyttfödelsen sker icke i och vid dopet utan först senare vid vuxen ålder och hos några först i ålderdomen.

5. Saligheten hänger icke på dopet, hvarför icke heller nöddop bör tillåtas i kyrkan, utan, när man är i saknad af kyrkans ordinariers tjänst, bör det "tillåtas, att barnet dör utan dop.572

Visitationsartiklar af år 1592.

6. Kristnas barn äro heliga före dopet och allt ifrån moderlifvet, ja, allaredan i moderlifvet insatta i det eviga lifvets förbund; annars skulle icke det heliga dopet kunna meddelas dem.

IV. Kalvinisternas falska och villfarande lära Om Guds nådaval och förutseende.

1. Att Kristus icke dött för alla människor utan endast för de utvalda.

2. Att Gud har skapat största delen af människorna till evig fördömelse och icke vill, att de skola varda omvända och saliga.

3. Att de utvalda och pånyttfödda icke kunna förlora tron och den Helige Ande och varda fördömda, om de än begå allahanda grofva synder och laster.

4. Att de, som icke äro utvalda, måste bli fördömda och icke kunna komma till salighet, om de än blefve döpta tusen .gånger och dagligen ginge till nattvarden samt lefde så heligt och ostraffligt som möjligt. 572

Visitationsartiklar af år 1592.

6. Kristnas barn äro heliga före dopet och allt ifrån moderlifvet, ja, allaredan i moderlifvet insatta i det eviga lifvets förbund; annars skulle icke det heliga dopet kunna meddelas dem.

IV. Kalvinisternas falska och villfarande lära Om Guds nådaval och förutseende.

1. Att Kristus icke dött för alla människor utan endast för de utvalda.

2. Att Gud har skapat största delen af människorna till evig fördömelse och icke vill, att de skola varda omvända och saliga.

3. Att de utvalda och pånyttfödda icke kunna förlora tron och den Helige Ande och varda fördömda, om de än begå allahanda grofva synder och laster.

4. Att de, som icke äro utvalda, måste bli fördömda och icke kunna komma till salighet, om de än blefve döpta tusen .gånger och dagligen ginge till nattvarden samt lefde så heligt och ostraffligt som möjligt. C. IV. K. Gleerups i Lund förlag.

Biblia, thet är all then Heliga Skrift på Svensko; efter then uppå Konung Carl den Tolftes befallning år 1703 utgångna editionen ånyo upplagd. 4:o. Pris i ex. 6 kr., i läderb. m. knäppen 10 kr. Biblia, det är all den Heliga Skrift efter den uppå Konung Carl den Tolftes befallning år 1703 utgifna editionen med förändringar i stafsättet. (Utgifven af Theol. D:r Hägglund). 8:o. Pris i klotband 3 kr., i skinnband 3 kr. 50 öre. Samma Bibel med Nya Testarn, i nya öfvers., pris i skinnb.3 kr.öOöre, Psaltaren på Svenska. Stadfäst af konungen år 1888. Med Luthers företal o. alfab. sakregister. 8:o. Pris i klotband 60 öre. Psaltaren på Svenska. Stadfäst af konungen 1888. Med Luthers företal o. alfabetiskt sakregister. Miniatyr-upplaga. Pris i klotb. 75 öre. Samma bok inb. i fint, mjukt kalfskinnsband (en af de vackraste små böcker som utkommit på svenska). Pris 1 kr. 75 öre «Det är en behagligt och praktiskt anordnad upplaga af den nya öfversättningen af Psaltaren, som här erbjuder sig åt allmänheten. Formatet är så litet att man med all bekvämlighet kan föra boken i fickan. Stroferna i psalmerna äro uppställda på särskilda rader. I den här förekommande texten har bibelkommissionen ytterligare gjort ändringar och förbättringar; den har försökt att göra den utmärkta öfversättningen ännu utmärktare. Boken är utrustad i början med Luthers härliga företal till Psaltaren och i slutet med ett sakregister, som vill underlätta finnandet af de viktigaste tankarna och sakförhållandena i de heliga sångerna.» Nya Testamentet. (Särtryck ur Hägglundska

bibeln) inb. 1 kr. Nya Testamentet på Svenska. Stadfäst af Konungen år 1883. Med Luthers företal till Nya Test. och till Romarebrefvet samt alfab. sakregister. 8:o. Pris i klotb. 1 kr. '25 öre, i skinnb. 1 kr. 50 öre. Samma bok och Psaltaren. Med 3 företal af Luther och 2 sakregister. Pris i klotband 1 kr. 50 öre, i skinnband 1 kr. 75 öre. Nya Testamentet stadfäst af konungen 1883. Med Luthers företal till Nya Test. och till Romarebrefvet samt alfabet, sakregister. (Stafning enl. Folkskolans Läsebok). 8:o. Pris i klotb. 1 kr. 25 öre, i skinnband 1 kr. 50 öre. Samma bok Och Psaltaren. Med^3 företal af Luther och 2 sakregister. Pris i klotband 1 kr. 50 öre, i skinnband 1 kr. 75 öre.

Denna nya upplaga af Nya Testamentet är tryckt med stor, latinsk stil och försedd med romanska vignetter till hvar och enC. IV. K. Gleerups i Lund förlag.

af de heliga skrifterna. Den typografiska uppställningen har man sökt anordna så, att bibelordets innehåll och sammanhang bättre framträder än i hittills utkomna upplagor af Nya Testamentet. Nya Testamentet på Svenska. Parallel-Texter af gamla och nya öfversättningen med textkritiska anmärkningar af Clas Warholm. Pris i klotband 4 kr.

Ur utg. förord: «Vid frågan om — olika läsarter, är det en sak som med all styrka bör framhållas, nemligen huru relativt få och betydelselösa de allra flesta äro, och huru de som finnas aldrig på något sätt leda till någon förändring i kyrkans lära och bekännelse. I nära femton århundraden äro det Nya Testamentets böcker afskrifna, den ena efter den andra, i många tusen exemplar — och likväl öfverensstämma de yngsta med de äldsta, ja, det finnes många blad, der icke ens en enda olikhet framstår. För en kristen är det en fröjd att upptäcka och se detta >

Augsburgska Bekännelsen samt Upsala mötes beslut utgifna efter 1593 års upplaga. Med inledningsord af Gottfrid Billing. Pris inb. 20 öre.

Lutherska Kyrkans Bekännelseskrifter (Concordia Pia) ånyo utgifna samt försedda med inledning och noter af Gottfrid Billing. Pris häft. 1 kr. 75 öre, inb. 2 kr. 50 öre. D:r M. Luthers lilla och stora katekeser. Särtryck ur Luth. Kyrkans Bekännelseskrifter utg. af Gottfrid Billing. Pris häft. 75 öre, inb. i klotband 1 kr. 25 öre. D:r M. Luthers lilla katekes med kort utveckling, stadfäst af Konungen den 11 Okt. 1878. Skolupplaga utg. af Biskop Gottfrid Billing och Seminarierektor P. Wingren.

Katekesstyckena i denna upplaga äro så delade att deras särskilda hufvudtankar klart framträda. Som bihang medfölja: Konung Davids sju Botpsalmer samt Symbolum Nicenum och Athanasii Sym-teolum. Pris inb. för 1 ex. 25 öre, för 100 ex. 16 kr. Samma bok med beteckning för ordagrann utanläsning af D:r A. Stenkula. Pris inb. för 1 ex. 25 öre, för 100 ex. 16 kr.

Katekes-Utläggning af Gottfrid Billing. Pris i klotband 5 kr.

«—- — Huru godt vore det icke, om de sanningar, som i Katekesen meddelas, icke blott inlärdes i barndomen, utan också sedan alltjemt noga begrundades; och hvilket band mellan gamla och unga mellan skola och hem skulle icke uppkomma och stärkasC. IV. K. Gleerups i Lund förlag.

derigenom, om alla medlemmarne i en familj både enskildt och gemensamt flitigt hemtade uppbyggelse ur denna bok, som framför andra aktas värdig att inplantas i allas deras minne». »Arbetet torde icke vara ämnadt allenast till en hjelpreda vid undervisningen, utan fastmer i allmänhet åsyfta att direkt användas af gammal och ung,«--

det utmärker sig för »stor formel reda och klarhet®. — — »Särskildt äro vi författaren lifligt tacksamma för den förträffliga sammangjutning af kristendomens etiska och rent religiösa elementer, som tyckes genomgå arbetet, och hvilket vi anse såsom en hufvudsak vid all undervisning». (Teologisk Tidskrift).

Betraktelser öfver Luthers lilla katekes af V. Humbla. Pris i klotb. 2 kr. «I en tid, då många olika lärdomsväder blåsa från alla håll, skola utan tvifvel dessa bibel- och bekännelsetrogna betraktelser vara välkomna öfver allt där man sätter värde på ett rent Guds ord. De äro väl egnade att sätta i händerna på nattvardsbarn och torde vara af stort gagn vid konfirmand-undervisningen för att befästa och underhålla den nödiga kunskapen i vår dyra evangeliskt-lutherska bekännelse.» (Värt Land).

Tron och trons artiklar. Ur föreläsningar öfver Luthers större katekes af Pehr Eklund. Pris 35 öre. Detta häfte, det första af de fyra, hvilka förf. ämnar utgifva såsom utläggning af andra hufvudstycket af Luthers stora katekes, anbefalles till en hvar och särskildt till dem, som undervisa i Kristendomskunskap.

Undervisning- i Christendomskunskapen för barn, enligt D:r Luthers Lilla Catekes och Laurelii Spörsmål förf. af Henric Schartau. Som bihang följa bl. a.: Författarens yttrande om utanläsning; En annan lärares yttrande om sättet att lära barn Cate-chesen. 25:e uppl., pris inb. 30 öre.

utkast till offentliga Förhör, tillika med afhandlingar i frågor och svar öfver några stycken af Christendomskunskapen, af Henric Schartau, 2 uppl., 485 sid. stor oktav, pris häft. 2 kr» 50 öre, inb. 3 kr. 25 öre.

«Innehåll: Utkast till nattvardsförhör; Utkast till söndagsförhör; Några stycken af Christendomskunskapen, afhandlade i frågor och svar: Inledning, Om vittneseden, Om änglarne och syndafallet, Om utkorelsen, Om de trognes rättfärdighet, oskuld och salighet, Om den sanne tron, Om frestelser i synnerhet till vantro och förtviflan samt om synd emot den Helige Ande, Om bönhörelsen, Om denC. IV. K. Gleerups i Lund förlag.

affallna menniskans motstånd emot den Helige Andes nådeverkningar, Om den heliga nattvarden.

Lutherska Kyrkans Bekännelse. Af Gottfrid Billing.

VIII och 663 sid. Lund 1886—8, Pris 5 kr. Denna bok innehåller tre hufvuddelar: I. Inledning och grundläggning; II. Förutsättningar för läran om rättfärdiggörelsen af tron allena; III. Rättfärdiggörelseläran och dess konsekvenser.

I första delen redogöres bland annat för den lutherska reformationens väsende och de lutherska grundprinciperna hvarvid hänsyn ständigt tages ej blott till den romerska kyrkans åskådning utan äfven till den schweiziska reformationen och den reformerta kyrkan. Författaren ådagalägger, att den lutherska reformationen är ej blott ett bortrensande af romerska villfarelser och missbruk och ej heller blott en återgång till ett äldre, renare åskådningssätt utan ett stort, positivt framsteg i den kyrkliga utvecklingen, beroende på en under Guds ords ledning vunnen ny erfarenhet af den gudomliga nåden, en erfarenhet af så central natur, att därigenom församlingens hela trosåskådning och ordning blefvo förnyade. Uttrycket härför föreligger ej ensamt men förnämligast i kyrkans bekännelseskrifter, hvilka därför hafva ej blott ett litteraturhistoriskt värde utan en för all följande utveckling normerande betydelse.

I de två följande delarne redogöres för den ofvannämda erfarenheten: »rättfärdiggörelsen af tron® med dess förutsättningar och konsekvenser. Planen, som härvid följes, är denna: Förf. visar huru de särskilda lärostyckena blifvit närmare bestämda och utvecklade under symbolbildnings-perioden samt hvilka nya bestämningar tillkommit i de sednare bekännelseskrifterna. Han gör detta med ständig hänsikt till de historiska förhållanden under hvilka dessa skrifter tillkommit och i hvilkas belysning de därför böra läsas och tolkas.

Det här omtalade arbetet har haft och eger fortfarande stor betydelse. Mera än någon annan bok torde det i vårt land hafva bidragit till att fästa uppmärksamheten på våra bekännelseskrifters Tärde och deras rätta innebörd äfvensom till att uppväcka den nitälskan för dem, hvilken under de senaste tiderna gjort sig gällande. Lutherska Endragtsboken i allmänkyrklig belysning af Pehr Eklund. 107 sid. Pris 1 kr. 25 öre. Innehåll: I. Endrägtsboken, ett föremål för stridiga meningar; II. dess tillkomst, beståndsdelarC. IV. K. Gleerups i Lund förlag.

och historia; III. dess allmänkyrkliga värde, 1. såsom bok, 2. såsom luthersk bekännelse, 3. som endrägtsstiftande urkund.

Enligt vittnesbörd från flera håll har denna skrift mäktigt bidragit till sista kyrkomötets beslut att blifva vid vår gamla evangeliska bekännelse och kastat ett klart ljus öfver den lutherska bekännelsens höga företräden, ehvad den jämföres med grekisk, romersk eller reformert.

De olika christliga Bekännelsernas skiljeläror betraktade i det Gudomliga Ordets ljus. 3 uppl., pris 1 kr. 25 öre. Innehåll: Luthers trosbekännelse (af år 1529), Evang. lärans inre sammanhang, Skiljeläror, Betydelsen af en ren lära, Luthers varning för falsk union etc.

Handbok för Svenska Kyrkan stadfäst af Konungen år 1894.

Pris inb., in 4:o 5 kr.; in 8:o, 3 kr. Mässbok till «Hanb. f. Sv. kyrkan«, utg. af Josef Lind. Högmässan. 1 kr. Koralbok för Svenska kyrkan, rev. uppl., utg. af Chr. L. Anjou och J. F. Törnvall. Inb. 5 kr. «Ej blott i kyrkorna utan äfven i hemmen skall denna koralbok medföra ett verkligt gagn.» Nya Högmässo-gudstjänsten 1894. Upplaga för församlingen (afsedd att inläggas i de gamla psalmböckerna). Pris 10 öre, för 50 ex. 2 kr. 50 öre. Den Sköna Herrens Gudstjänst. I. Högmässan, II. Kyrkoåret, Af Gottfrid Billing. På grund af 1894 års Kyrkohandbok utg. ny upplaga. Pris 10 öre, för 50 ex. 3 kr. Psalm- och. Evangeliebok, s. k. Hägglundska uppl-, med frakturstil. Pris inb. 1 kr. 25 öre, 1 kr. 50 öre, 2 kr. och högre pris. Psalm- och Evangeliebok, ny vacker uppl. med, i förhållande till formatet, stor latinsk stil. Psalmboken åtföljes af ett fullständigt versregister och biografiska uppgifter om psalmför-fattarne. Evangelieboken har utdrag ur 1894 års kyrkohandbok. I prydligt skinnband till 1 kr. 25 öre, 1 kr. 50 öre samt i dyrbarare band. Evangelisk-Luthersk Liturgik med särskild hänsyn till den svenska kyrkans förhållanden framstäld af U. L. Ullman. I och II delen, tillsammans 889 sid. Pris: 8 kr. 25 öre. Efter en första afdelning af allmänt grundläggande innehåll (kultens ursprung, begrepp, innehåll, subjekt och grundsatser samt liturgiens berättigande och nytta) framställas i andra afd. af dettaC. IV. K. Gleerups i Lund förlag.

verk medlen för kultens framträdande (ord och handling, den kyrkliga konsten, det heliga rummet, den heliga tiden); i den tredje behandlas kultens beståndsdelar; och i den fjärde lämnas en mera utförlig framställning af församlingsgudstjänsterna (särskildt högmässan), deras historia och normala gestalt, samt af de kyrkliga invigningsakterna (dopet, konfirmationen m. fi. och benediktionsak-terna (brudvigseln, begrafningen m. fl.).

Luthers Lefnad, efter källorna tecknad af AI. Aleurer. Öfvers, af R. Ehrenborg. Med Luthers porträtt i ljustryck. Pris eleg. inb. förr 10 kr., nu endast 5 kr. Detta verk bar tillvunnit sig stort anseende för historisk trohet ocb åskådlig framställning.

"Författaren bar lyckats måla en tafla, på hvilken den utomordentlige mannens bild är hnfvudfiguren, — — Luther står här framför oss sådan som han sjelf i sina skrifter och handlingar öppet och ärligt tecknat sig sjelf—, men som också lär oss känna hela den tid, på hvilken han lefde och verkade, och de personer som stodo vid hans sida såsom vänner eller kämpande emot honom." Mårten Luther, en man sänd af Gud. Af Al. Fries. Öfvers, at S. Cavalliv. Pris 25 öre, för 50 er. 6 kr. Denna lilla förträffliga bok innehåller följande afdeln.: I. Förberedelser. 1. Bergsmanssonen. 2. Guds mäktiga hand. 3. I klostret. II. Herrens stridsman. 1. Herrens ord är en hammare. 2. Herrens ord är en eld. 3. Herrens ord är] andens] svärd.

III. Den af Herren välsignade. 1. Huslig välsignelse. 2 Predikovälsignelse. 3. Psalmvälsignelse. IV. Segraren i Herren. 1. Ord och sakrament. 2. Den goda bekännelsen. 3. Trofast intill döden. — Pris 25 öre. D:r M. Luthers Evangeliepostilla. Pris inb. 6 kr.

Veit-Dietrichs (Luthers samtida och vän)

Huspostilla Pris inb. 2 kr. 50 öre. Anders Nohrborgs Postilla. Pris, inb. 6 kr. Henric Schartaus Predikningar. Sista

Saml. m. förf:s portr., inb. 4 kr. Schartau, Henr., Femton Predikningar, inb.

1 kr. 35 öre. E. G. Brings Högmesso-pred., 3 kr. Gottfrid Billings Högmesso-pred., i två

band 6 kr. 50 öre, i ett band 5 kr. S. L. Brings Passionsbok, inb. 1,35 och 2,50 M. Luthers Nattvardsbok, inb. 50 öre och 2,25.

Konfirmationsbok, inb. 35 öre och 3,50. Sam- Holm, Atta bref i andliga ämnen, utg. af Prosten J. W. Thuresson, 30 öre.

Huslig: Andaktsbok innehållande morgon- och aftonbetraktelser för hvar dag i året af Magn. Er Roos, med åtföljande sånger af Philip Fredr. Hiller. [Öfvers, af S. Cavallin. 1212 Sid. stor 8:0. Inb. i ett band 6 kr. 50 öre, i två band 7 kr. «Få böcker torde vara] mer egnade till att i vår tid motarbeta andlig löslighet och till att befordra ett sundt christendomslif än^Roos' andaktsbok.® En ny subskriptionsupplaga är under tryckning. Priset blifver

utomordentligt billigt. Hela arbetet fås nämligen fullständigt antingen i 12 månadshäften à 25 öre, eller i 4 kvartalshäften à 75 öra, eller desamma inbundna i 4 band à 1 kr. 25 öre. Subskription mottages i alla boklådor och hos förläggaren C. W. K. Gleerup i Lund.